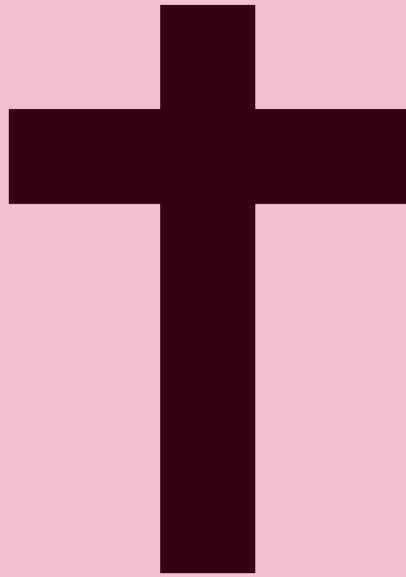

Amani Owr

Adioukrou: Amani Owr New Testament

Amani Owr
Adioukrou: Amani Owr New Testament

copyright © 1998 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Adioukrou

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-10

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
b20fd1e5-39e1-5678-9af9-b99e1ebfb994

Contents

MATIE	1
MARK	48
LUK	78
JAN	126
OB KOK	161
ROM	205
1 KORENT	227
2 KORENT	248
GALAT	262
EFES	270
FILIP	278
KOLJS	284
1 TESALONI	289
2 TESALONI	293
1 TIMOTE	296
2 TIMOTE	302
TIT	307
FILEMŌ	310
EBRE	312
JAK	328
1 PIER	333
2 PIER	339
1 JAN	343
2 JAN	348
3 JAN	349
JUD	350
ES EKN	352

Matie ec'Amani Mamn eke non Ów ek'it eke wél k'uw any

Matie a, wél b'esh'n Levi yeji. L'el Jwif eke b'eb wus labm on Rom ec'es ew a. Jwifel b'oc wus labm eb esel a ese agn ek'aju el ec'eb a os eke -li k'onny sosiem ec'af. -Li b'ifn wél, gbekó Jesu esn Matie el in e jam esel ab em e nyam (Matie 9.9-13).

Matie non Jesu eci Amani Mamn na yec'etn ke li yégm Jwifel eke Jesu el Mesi a. Li b'elu Amani Sig em eci susu nono okm l'akm Amani Owr eci lel non esel a fen, yec'etn ke li yégm eke kokoba ob esel a dad Jesu e lis e low a. Amani Sig em ec'ów amua em lele Jesu eci sodad ab ab em a, Matie am elu okm yégm eke Mesi a elm Jwifel sonny ce ec'Es Eb Elu Es, kó agn a fen eci. Emeny n'am elu okm li yégm eke Nyam ec'Es Ew a elm es ew eke wél kok ew es wus af anja ese elel eke Jwifel am onn ab af; ow el es ew eke anj egn egn fen ek'ub nawre a ec'erm ab em. Matie oc Mois ec'ol a ese eb ir eci nyimn ob af, gbekó n'am dad elel eke Jesu yégm agn ol a e liy a tasi a ek'anm ese Farisiel eci low yégm ab af (Matie 5.17).

K'ign Abraham ton Jesu Krist Luk 3.23-38

¹ Jesu Krist laghel Abraham em, lele David em ab e mew.

² Abraham ec'alaw † Isak e l'ew ab em ec'en ec'es onnm: Jakób, ³ Juda lele lisijimel ab; Peres lele Zera ab (Tamar el el lis), Esrom,

Aram, ⁴ Aminadab, Nason, Salmó, ⁵ Boas (Rahab el lis), Obed (Rut el lis) ⁶ Jese, lele jim eb ebu David ab. Salomó (lis el Uri e yow a); ⁷ Roboam, Abia, Asaf, ⁸ Josafat, Joram, Osias, ⁹ Joatam, Akas, Esekias, ¹⁰ Manase, Amó, Josias, ¹¹ Yekonia lele lisijimel ab. Legn ab em anake wél ot Israel ec'ey im madu okr em Babilon wus af a. †

¹² Ca eke wél ot Israel ec'ey im Babilon a, ow e jam a, ow el Salatiel, Sorobabel, ¹³ Abiud, Eliakim, Asor, ¹⁴ Sadok, Akim, Eliud, ¹⁵ Eleasar, Matan, Jakób, ¹⁶ etn Jakób ew Josef, Mari ec; Mari anake ew Jesu eke wél b'esh Mesi a. †

¹⁷ Sica k'ign Abraham ton David a, ow ij alaw sakp lew yar; David ton ke k'ok legn ab em a eke wél ot Israel ec'ey im Babilon wus af a, ow ij alaw sakp lew yar; sica anja ton ke ok Mesi e mew e legn a, ow ij emeny alaw sakp lew yar.

Josef ec'ermij ebr Jesu eci mew owi ab em

¹⁸ Kin Jesu Krist eci mew owi ec'elel eke ecr. Josef esu Jesu lis Mari; gbekó gbuñ ke -l'uwarir any a, Abn Lala ec'abusu em, Mari anj nimamn. ¹⁹ Ec Josef el egn eke b'elum Nyam etn l'erurm eke li k'elu ow okm dedeku fen ec'any af; ow sosiem l'egn l'eb eke ew ew em, li k'elu ow es. † ²⁰ Sica eke n'am tutr low na a, Es Kotoke ec'afr erm es nyam ow memn em egn'n etn dad'r nine: «Josef, David eci lilaw, ermij k'ók'n eke k'oc Mari ese n e yow af, anke Abn Lala ec'abusu em anake n'anj nimamn a. ²¹ Li b'ow l'ew iy, n b'ow esn iy a Jesu, † anke in anake

† **1:2** Alaw:mew owi a eke wél am dad lel na em a, Jwifel ogn a, ow elm ey a eke wél inm ew a ce, kó alaw yeji. † **1:11** Ekn 2 Eb Ebu 24.12-16. † **1:16** Jwifel em a, egn ec'elel ek'owr in e mew owi em a bi yégm low yec'eke l'otu eke li ki kok eb eyn ab em a. Agn a sonny coco eke el eci mew owi ab em ec'agn a fen el Jwifel tasi a ce onny abusu eke k'egn juma ek'onny any (Nehemi 7.61-64; Esdras 2.61-62). Matie ob in ec'odad a nunj etn am yégm mew owi ab em eke Jesu el Jwif mamn tasi. † **1:19** Jwifel ogn a, eke yow lele ign ab k'ebirm etn -l'eru a, ow ec'abr enym a b'ew tuotuo (Ol Okn 22.13-28). Mari eci lok ab owi ab em a, Josef otu eke k'esh'n jej ok em, ke li kók ow es eke k'ocm ow es lis dedeku ec'aranj. Ow ana ke li tutr eke li k'elu ow es eke ów esu owi k'anm em, ow ew pete em, ow e liy a k'éym okm (Ol Okn 24.1). † **1:21** Jesu:nin a e nyandre el: *Es Eb Elu Es.*

li b'ow l'eb in ec'agn a nimum l'elu es el e sikpl em a.»

²² Low na ey yec'etj ke odad a eke Es Kōtōkō dad kokoba ob es ab em a íy neny. ²³ Kin odad a: *Dedyowli a eke anm ign ab a b'ow anj lokab etj b'ow ew iy ign eke wel b'ow esj Emanuel.*† (Nin a e nyandre el: “Nyam anj ey ab.”)

²⁴ Eke Josef ufjm es a, li kok ese el el eke Es Kōtōkō ec'erm es a dad'r ab af, etj l'oc Mari ese in e yow af. ²⁵ Gbēkō n'anm ow ab toj batj Mari ew iy ign eke Josef ew nin Jesu.

2

Nun em ony esel ow am ekn Jesu

¹ Lēgn ab em eke Erōd el eb ebu a anake wel ew Jesu Betlehem banj, † Jude wus af a. Sica eke wel ew Jesu a, nun em ony esel ek'el mílél em ekn ec'a, anj yogj a eke ligbn b'igb a ow toj ok Jerusalem. ² -L'ibrm ninē: «Bogj iy a eke wel ew ke el Jwifel ec'eb ebu ab a ee? S'ekn in eci lél a yogj a eke ligbn b'anj igb a, ow sosiem anake s'ow eke si k'usr'r sos a.» †

³ Eke eb ebu Erōd amani na ok oru em a, ermni edj'n es, Jerusalem nimum ec'agn a yeji. ⁴ Erōd as egb waw esel egbel a fej lele ol e low yegm esel ab ab fej luku etj am ibrm el yogj eke wel k'ew Mesi a. ⁵ -Li dad ow ninē: «Betlehem banj, Jude wus af, anke kin low yec'eke Nyam dad ke kokoba ob es a non: ⁶ *Etj η, Betlehem, elm Jude wus af ec'eb ewi a fej eci jam es. Kō η em eb ebu a b'ow anj ey okm, ke nyimn em ec'agn Israel.*»†

⁷ Ow sosiem ew ew em Erōd esj nun em ony esel a ek'el em, li k'uw lēgn tasi yec'af eke lél a k'ey okm ab any. ⁸ Etj l'erm wel Betlehem. Li dad wel ninē: «Imn otarir iy a e lís

e low akr senyn senyn toj ējan in; eke b'ējan in a òwr dadr'm yec'etj k'em yeji m'ím m'usr'r sos.»

⁹ Eke -l'irir eb ebu a e sodad a, -l'elu lakr -n'im. Eke -n'aam a, kin lél a eke -l'ikjn anym -l'ekan yogj a eke ligbn b'anj igb a, ek'ikj el anym. Etj wanci ab af a eke lél a im ok yogj a eke iy a anj a, n'inym es. ¹⁰ Eke -l'ekan lél a inym es a, -n'anj sos em inj ligbel em. ¹¹ -L'ok akj a etj -l'ekn iy a lele lis Mari ab. -L'ok orōkpw wus etj -n'am usr iy a sos. -Li kpakpab el eci sekpr ab es etj -l'ap ow sika, ogj lele kpey ab. † ¹² Ow e jam a, Nyam ewar el memn em, eke -li k'ewlmn meny -n'iimn Erōd ogj a ij; etj -l'eb ejaqb ejeci -n'im el eci wus ab af.

Ejpt ec'im

¹³ Sica eke nun em ony esel a im a, Es Kōtōkō ec'afr erm es nyam ow ējn Josef memn em etj dad'r ninē: «Igb, òc iy a lele lis ab urur es imn Ejpt toj bake Es Kōtōkō dád ony e meny ewl ow ec'odad, anke Erōd b'ow ol iy a eci ibi es.» ¹⁴ Kpekj Josef igb ncok em, oc iy a lele Mari ab etj -n'im Ejpt. ¹⁵ -N'anj yogj toj Erōd uw. Low na ey yec'etj ke Es Kōtōkō ec'odad na eke dad kokoba ob es ab em a, íy neny: *Ejpt wus af etj m'esj em ec'iy a.*†

Etuey ec'ibi

¹⁶ Eke Erōd b'uw any eke nun em ony esel a eju'r a, erm ebl'l afjn in es. Na sosiem n'ōj abusu eke wel k'ibi Betlehem lele in e saw saw ab ec'ey meny nenym, toj k'ign akpo yony esel a fej. Nun em ony esel ec'amani a ek'ōj'n lēgn ab af eke lél a ey okm a, af yogj anake li kok low na a. ¹⁷ Eben eke kokoba ob es Jeremi ec'odad na eke dad a iy neny ana:

¹⁸ Rama eb em, wel iri lebl ek'ikj,

† **1:23** Esayi 7.14. † **2:1** *Betlehem banj*:1 Samiel 16.1 em ec'a, Betlehem el David ec'eb. † **2:2** *s'ow eke si k'usr'r sos*:odad na Grēk em a, wel otu ek'itjn ejec'em dad ese *s'ow eke si k'ign'n nun*.

† **2:6** Mise 5.1. † **2:11** Jwifel bi tutr eke wus na eci eb eb a fej ec'agn a b'ow usr Mesi a sos (Esayi 49.23; 60.5-6; Selu 72.10-15). Ob ap na e nyandre el: sika a el eb ebu a eke li b'ow l'el a eci meny ewr; ogj a el abj em owi eci meny ewr; etj kpey a el gbre ij owi eci meny ewr. † **2:15** Ose 11.1.

erɛn a, kpɛkɛn afr agbr ɛm. L'ɛkn Nyam ec'Abɛn ek'am us'r es nuɛn af ɛsɛ kel af. ¹⁷ Ɛtɛn lebl nyam anɛn afr am ikɛn dad ɛsɛ: «Ɛgɛn na el ɛm ec'Iy eke m'erur tasi; m'oc ɛm eci sos ɛm iɛn fɛn m'elu'l ɛm.» †

4

Agn ɛbm Jesu

Mark 1.12-13; Luk 4.1-13

¹ Sica Nyam ec'Abɛn oc Jesu im loɛ eke agn k'ɛju'r. ² Eke n'ɛnnɛn nɛny sɛgɛn ekɛn yony, ncok lele lɛgɛn owr ab a, ca namn ow'r sos. ³ Agn ek'el ɛju ɛs a, ɛri ow titm'n ɛtɛn dad'r ninɛ: «Ek'el Nyam ec'Iy, ke dād mebn amua itɛn el ob ij.» ⁴ Jesu dad'r ninɛ: «Wɛl nɔn Nyam Lɛl ɛm eke: *Ow elm ob ij sɔny cɛ ɔɔm ɛgɛn sel, kɔ Nyam ec'odad ebl fɛn eke b'ann'n nɛnym ɛy ɔkm a.*» †

⁵ Ɛmɛny agn oc'r im uyum'n Jerusalem ɛb lala ab ɛm e Nyamel gbɛl a e luw af ec'usu gege a, ⁶ ɛtɛn dad'r ninɛ: «Eke el Nyam ec'Iy, ke ànɛn anɛn igb us es wus; anke wɛl nɔn Nyam Lɛl ɛm eke: *Nyam b'ow ɔɛn in ec'afr ɛrm ɛsɛl a ow η sɔsiɛm, ɛtɛn -li b'ow -l'oc'η abu ɛm abu ɛm, yec'ɛtɛn ke lebn kaka kí kokm'η ob lakr.*» † ⁷ Jesu dad'r ninɛ: «Nyam Lɛl yɛɛi dad eke: *K'ɛbam ɛs Kɔtɔkɔ η e Nyam.*» †

⁸ Ɛmɛny agn oc'r im lafɛny gege nyam af, yɛgm'n wus na ec'es ɛw es ɛw a fɛn lele el eci sakpl ab ab, ⁹ ɛtɛn dad'r ninɛ: «Mob amua fɛn m'ow m'ɔɛn eke ok ɔwrɔkp wus igɛn'm nuɛn.» ¹⁰ Ca Jesu dad'r ninɛ: «Ŋ Satan, kpab'm es lís! Anke wɛl nɔn Nyam Lɛl ɛm eke: *B'ow igɛn ɛs Kɔtɔkɔ η e Nyam sɔny nuɛn, ke kók in sɔny coco e juma.*» †

¹¹ Sica agn ɛgb'r es; ɛtɛn kin afr ɛrm ɛsɛl ow'r saw am kok in e lís e low.

Jesu ɔb juma nuɛn Galile wus af

Mark 1.14-15; Luk 4.14-15

¹² Eke Jesu iri eke wɛl ɛlu Jan sobel ɛm a, † n'im Galile wus af.

¹³ L'irm Nasaret ij, ɛtɛn n'im n'annɛn Kapɛrnayum, ɛb eke anɛn Galile eci mij lekpl a saw, Zabulon lele Nɛftali ab eci wus ab af. ¹⁴ Ow el ɛbɛn yec'ɛtɛn ke kokoba ɔb ɛs Esayi eci sodad amua eke dad a íy nɛny:

¹⁵ Zabulon eci wus a, Nɛftali eci wus a ek'annɛn

okij saw ec'ejagb ab af, Jurɛn jam a,

Galile ek'agɛn ek'elm Jwifel a ir af!

¹⁶ Agɛn a ek'ir ncebɛn ɛm a ɛkn usuayl ligbɛl!

Ɛtɛn agɛn a ek'annɛn luw eci low ew a, usuayl ɛjn ok el af. †

¹⁷ Lɛgɛn na af anake Jesu ɔb nuɛn am dad Nyam odad ɛsɛ: «Ŋtɛnnin ɛrm ɛm anke Afr ec'es ɛw a ow titm.»

Jesu e jam ɛsɛl krekre ek'ɛsɛn

Mark 1.16-20; Luk 5.1-11

¹⁸ Jesu am ɛcr Galile eci mij lekpl a e saw saw ɛtɛn l'ɛkn agɛn lisijimɛl yony ek'el ɔcn ibi ɛsɛl: Simɔ eke wɛl b'ɛsɛn Pier lele lisijim Andre ab. -N'am ok muw mij lekpl ab ɛm. ¹⁹ Jesu dad el ninɛ: «U'sr'm jam, m'ow mi kok ɔny eel agɛn ɛb ɛsɛl.» ²⁰ Kpɛkɛn -li digɛn el eci muw a -l'ok es ɛtɛn -l'us ow jam.

²¹ Eke li b'im akpoj tɛl a, l'ɛkn agɛn lisijimɛl ɛjɛci yony Jak lele Jan ab, Sebede ec'ey. El ɛs ab -n'annɛn el eci mijɛtɛn ab ɛm -n'am kok el eci muw a ɛtɛn Jesu ɛsɛn el. ²² Kpɛkɛn -li digɛn el ɛs lele mijɛtɛn ab ab -l'elu es, ɛtɛn -l'us ow jam.

²³ Jesu am ɛc Galile eci wus ab af; wus ab af yogɛn, n'am yɛgm agɛn low Nyam nuɛn igɛn susu a ɛtɛn n'am ɔb gbɛngɛbi usu a ec'Amani Mamn a e kokoba. N'am ewlm ɔlu a el ec'ɔl ɛrɛn ɛrɛn fɛn ɛm lele el eci dudu fɛn ab. ²⁴ Siri wus af nimum, Jesu e lís ec'odad eke wɛl am dad a ec'amani am ok agɛn ɔru ɛm, ɛtɛn wɛl am is'r agɛn fɛn ek'am ij ɔl ɛrɛn ɛrɛn e gbɛɛ agɛn ek'ɔny abɛn ɛnuɛn,

† **3:17** Bèbmn Selu 2.7 lele Esayi 42.1 ab. † **4:4** Ol Ɔkn 8.3. † **4:6** Selu 91.11-12. † **4:7** Ol Ɔkn 6.16. † **4:10** Ol Ɔkn 6.13-14. † **4:12** Ɛkn Matie 14.3-12. † **4:16** Esayi 8.23-9.1.

krokro esel lele sos éyru ab; etj Jesu am ewlm el. ²⁵ Agñ nɔnɔ ek'ann Galile ow, Eb Lɛw a eci wus ab af ec'agn, † Jerusalem ec'agn, Jude wus af ec'agn lele Jurden ogog eci wus ab af ec'agn ab, am us Jesu jam.

5

Ehe esel nawre
Luk 6.20-23

¹ Eke Jesu ekn bieku a, l'uyu lafeny af etj li sig es. In e jam esel a ow titm'n ² etj n'am yegm wel low li dad l'ese:

³ «Agñ ek'ij abñ em e gbɔr,† ehe él el eci

anke Afr e gbrenɔbi usu a, el eci!†

⁴ Agñ a ek'ann sɔrñ em a, ehe él el eci

anke Nyam b'ow eyr el erm es!

⁵ Agñ erm frɔrɔ esel, ehe él el eci, anke -li b'ow -l'ij wus eke Nyam ewar a ec'aja.

⁶ Agñ eke low nenyembri nyam ec'amn am ɔny a,

ehe él el eci, anke Nyam b'ow iyr el lok.

⁷ Agñ a eke b'ikñ agñ sɔrñ a, ehe él el eci,

anke Nyam b'ow ikñ el sɔrñ!

⁸ Agñ ek'erm em ayl a, ehe él el eci, anke -li b'ow -l'ekn Nyam.

⁹ Agñ a eke b'is erm es ey a, ehe él el eci,

anke wel b'ow esñ el Nyam ec'ey.

¹⁰ Agñ a eke b'an es ese el el eke Nyam b'erur ab af,

ke ow sosiem wel b'ijr gbre a, ehe él el eci,

anke Afr e gbrenɔbi usu a, el eci.

¹¹ Àññn ehe em eke em sosiem agñ bi wɛwr ɔny, b'ijr ɔny gbre, bi dad ów enjñ fɛñ ok ɔny af yadñ em.

¹² Kòkr yaya, àññn sos em inñ em,

anke afr ob ap ligbel nyam am eku ɔny. Kokoba ɔb esel ek'ikñ anym ow a yeji, eben eke wel ijr el gbre ana.»

Mok lele usuayl ab owi

Mark 9.50; Luk 14.34-35

¹³ «ɔny anake eel wus na e mok a. Kɔ eke mok irmn in e ded a, † ayaf wel ɔtu eke ki kokr'r ke l'ɛwl li ded ee? L'akplm ij, gbenɔ cɛ l'it eke wel k'oc owl' l' ke agñ uyu'r af.

¹⁴ ɔny anake eel wus na ec'usuayl a. Baññ ek'ann lafeny af a ɔnym es lol. ¹⁵ Wel ígñm kenie ewm es ob ew; kɔ wel b'itm'n es ob gege af, ke l'áyal agñ a fɛñ ek'ann akñ a. ¹⁶ Eben ek'ɔny ec'usuayl a ki jɛjn agñ fɛñ ec'any af ana, yec'etj ke -l'ekn ɔny ec'ów amamn a eke bi kokr a, ke -li kòklm ɔny Es ek'ann afr a.»

Ol eci liy em elu

¹⁷ «Kì tutar eke m'ow e mi k'ɔny Mois ec'ol a lele kokoba ɔb esel e low yegm ab ab m'ot es. M'owm eke mi k'ɔny m'ot el es, kɔ eke mi k'elu liy em. ¹⁸ M'am dad ɔny nawre em eke afr lele wus ab b'ow ec, kɔ ol a eke wel nɔn a e mɔni kaka, ow e logli kaka k'ow tetjñm es tonj ke fɛñ íy neny. † ¹⁹ Ow sosiem, egñ eke b'ow igñ sol amua em e likekli nyam elu es, ke b'ow yegm agñ kok eben a, Afr e gbrenɔbi usu a, li b'ow l'el likekli; gbekɔ egñ eke b'ow ɔsu ol a, ke b'ow yegm agñ kok eben a, Afr e gbrenɔbi usu a, li b'ow l'el ligbel. ²⁰ Kɔ m'am dad ɔny: eke kokmn low yec'a eke Nyam am ibrm ɔny a akamn ol e low yegm esel lele Farisiel ab a, k'ow eymn Afr e gbrenɔbi usu a.»

Erm bebl owi ec'akr otar

²¹ «Irir eke wel dad ey lagñel: "K'íbm egñ,† egñ fɛñ ek'ibi egñ a,

† 4:25 Eb Lɛw ek'ann Samari lele Galile ab ec'ogog eke ligbn b'ann igb, ke yogñ ec'agn a ec'eb ir a b'ot Grɛkel ec'ab es. † 5:3 Agñ ek'ij abñ em e gbɔr: Agñ ek'uw any ek'el e low fɛñ ann Nyam em a. † 5:3 Afr e gbrenɔbi usu a, el eci! Odad na Grɛk em a, wel ɔtu ek'itjñ ejec'em dad ese -l'el Afr e gbrenɔbi usu a eci agñ. Jesu eci low yegm na bebl Jwifɛl erm anke el eci low yegm em a, Afr eci gbrenɔbi usu a, el ec'ɛbr a cɛ ec'agn a sɔny coco eci. † 5:13 Tasi em a, Israël wus af eci mok a b'irmn in eci ded a. Mob ejeci e miy kpacam b'ann em ek'ɔnym lɛc ded em. Eke wel b'ew mok ikñ na es foñ em a, mok a tasi bi ler es ke miy kpacam a ann. † 5:18 tonj ke fɛñ íy neny: odad na Grɛk em, wel ɔtu ek'itjñ ejec'em dad ese tonj ke ow él wus na e nunj edñ. † 5:21 ɔkm Ok 20.13; Ol ɔkn 5.17.

wel b'ow oc'r im jej ok ec'any af."
 22 Kɔ em, m'am dad ɔny m'ese: egn fɛn eke b'ow ebl erm ok lisijim af a, wel b'ow oc'r im jej ok ec'any af; egn eke b'ow wewr lisijim ese: "N nyamb egn a," wel b'ow oc'r im Sanedren ec'agn a ec'any af; etn egn eke b'ow dad lisijim ese "Nuɲ em akplm n a," it eke wel k'oc'r im gbre ij usu ec'al ab em. 23 Eke am oc ob ap im egb waw usu ɔn Nyam, etn yogɲ ɔkn ek'esn jim ew low n ab a, 24 egb waw usu yogɲ, ew n ec'ob ap ab es, ke ikn anym im okar em esn jim ab ke sica ewl ow ke ap Nyam ob a.

25 Eke egn nyam ew low n ab, etn usr ejagb aamn jej ok em a, ɔgn es fafa okar em eke anɲn ejagb af a, yec'etn ke li k'ocm'n n'ɔom jej ok es, jej ok es a ocm'n ɔom usu ɔsu es elum'n sobel em. 26 M'am dad'n nawre em: k'ow eym ɔkm yogɲ eke ɔɔgm n e labm a fɛn ek'ony a uwarm.»

Nfaci owi ec'akr otar

27 «Irir low yec'a eke wel dad ab ee? *K'ijm nfaci.*† 28 Kɔ em m'am dad ɔny: egn fɛn eke bi ler lawl e yow ke b'ony erur in ec'erm em a, ow ab l'ij nfaci n̄. 29 Eke batn ow el n e lidr e nyamn a anake b'ɔn ey sikpl owi em a, ɔkr ɔny oc'r es ɔwl'l usu kpekpe: ow akpl n eci eke k'irmn n e sos ikpr nyam ce, ow a eke n e sos a fɛn k'anɲ ke wel ɔny ɔwl'n gbre ij usu a. 30 Eke batn ow el n e lidr abu a anake b'ɔn ey sikpl owi em a, ubr'r es oc ɔwl'l kpekpe: ow akpl n eci eke k'irmn sos ogog nyam, ow a eke k'im gbre ij usu ab em n e sos a fɛn ab a.»

† 5:27 ɔkm Ok 20.14; Ol ɔkn 5.18. † 5:31 Ol ɔkn 24.1-4. Ignin tasi a ec'elel eke wel ki kok ana; gbeko Jwifel beb eci tutr em a, ow el abusu eke wel elu el es eke low kaka fɛn em -li k'ignin. Ekn Matie 19.7-9. † 5:33 Ob Ap 19.12; Awl 30.3; Ol ɔkn 23.22-24. † 5:35 Jwifel beb e tutr em a, eke -l'ij neny ob ejeci e nin em etn ow elm Nyam e nin em, eke -li kokm yeji ɔfr ɔfr. † 5:37 Ekn Jan 8.44. † 5:38 ɔkm Ok 21.24; Ob Ap 24.20; Ol ɔkn 19.21. † 5:39 Eɲn egn any af el Jwifel ogn eci wewr ligbel. † 5:40 Jwifel ogn a, mob af ew a, wel b'oc bubur sos es ncok em; na sosisem ol ɔn abusu eke wel k'oc ignn egn legɲ owr ce eci (ɔkm Ok 22.25-26; Ol ɔkn 24.13). Jesu am yegm eke egn ki kok low afn ol es ye'b'r l'oc kpekɲ kpekɲ. † 5:41 Rom e sɔda eyɲ a ɔny abusu eke k'ony egn lec em uyu el ec'erekp an es kilo nyam lele likpr ab ce. † 5:43 Ob Ap 19.18.

ɔwarir ec'akr otar

Matie 19.9; Mark 10.11-12; Luk 16.18

31 «Wel dad yeji: "Eke am ogn n e yow eke ɔl mar ebi a, ɔn'n ignin e lel."† 32 Kɔ em m'am dad ɔny: egn fɛn ek'elu in e yow e l'ɔl mar l'ebi es, ke ow elm egn ot owi em a, n'ɔn yow a b'ow ey nfaci ij owi em. Etɲ egn ek'ebi yow eke wel ɔwr a, in yeji l'ij nfaci.»

Neny ij owi ec'akr otar

33 «Irir low yec'a eke wel dad ey lagɲel ab ee? *K'itɲnm n e neny ij a, ko ke kók Es Kɔɔko ec'any af, yec'a eke dad neny ij em a.*† 34 Kɔ em, m'am dad ɔny eke k'ijmn neny kaka: k'ijmn neny afr e nin em anke ow el Nyam eci es sig usu; 35 k'ijmn neny wus e nin em anke ow el in ec'akr es ok usu, k'ijmn neny Jerusalem e nin em, anke ow el Eb Ebu gbɛl a ec'eb. † 36 K'ijm neny okm n e nuɲ ab af anke k'otum kokm n e sin nuɲ nyam ibrm oglog ufum. 37 Dàdr ce esre: "Eɛ" oglog "Njan." Yec'a eke wel bi dad ign af a, low nɲn es eci.» †

Efnu ec'erur owi

Luk 6.27-36

38 «Irir low yec'a eke wel dad ab ee? *Nyamn lele nyamn ab etn nen lele nen ab.*† 39 Kɔ em m'am dad ɔny eke k'átarmn ɔny ec'ifnu ab. Eke batn egn nyam eɲn'ɲ any af lidr ogog e l'awl a, † ɔkn'n nɛmn ogog ec'a yeji l'édɲn. 40 Eke egn oc im'n jej ok ec'any af eke k'eb n eci mob sus em a, ye'b'r l'éb n e mob af ew a yeji. † 41 Eke egn nyam ɔny'n lec em eke k'an es in ab ɔofu kaka fɛn a, àn ow

eci sakp yony. † 42 Ɛgɛn ek'am ibrm'n ob a, ɔn'n; k'unjan ɛgɛn erm sun.»

43 «Irir low yec'a eke wel dad ab ee? B'ow erur ɛgɛn kaka fɛn† ke ifn n ec'ifnu. 44 Kɔ em m'am dad ɔny: ɛrurir ɔny ec'efnu, ke nɔnjan Nyam ɔnjan agɛn a eke b'ijr ɔny gbre a; 45 ow em a b'ow eel ɔny Ɛs ek'anɛn afr a ec'ey, anke in e ligbn a b'afɛn ɔw enɛn kok ɛsel lele ɔw amamn kok ɛsel ab, ɛnɛn in ec'afr e mij a b'aan ɔw amamn kok ɛsel lele ɔw enɛn kok ɛsel ab. 46 Eke batɛn ow el agɛn a ɛe eke b'erur ɔny a b'erurir, ke bla k'ɔn ekur Nyam ogɛn ec'ob ap ee? Wus labm eb ɛsel yeji ɛben ɛe -li bi kok. 47 Ek'ow el ɔny lisijimel ɛe b'ɛsɛnɛn, ke low ligbɛl kokr ab ee? Nyam any uwm ɛsel yeji, ɛben ɛe -li bi kok. 48 Ɛel ɔɔɔ ɛse elɛl ek'ɔny Ɛs ek'anɛn afr a yeji el ɔɔɔ ab af.» †

6

Nyam nun igɛn em ec'ow ek'it e wel ki kok

Luk 11.2-4

1 «Ɛwr erm, kɔ kokr Nyam e lɛs e low fɛn agɛn ec'any af any ij sosiem eci. Eke b'ow kokr ɛben, k'ow ɛnɛnm ɔny Ɛs Nyam ek'anɛn afr ec'ob ap a. † 2 Ow sosiem, eke am ɔn ɔgbɔru os, k'ɛw fuw em agɛn k'ɛkn'n; Nyam nun igɛn usu lele ɛberɛn em ab, ɛben eke ɔw enyembri yony yony ɛsel bi kok ana. -Li bi kok ɛben ek'agɛn k'usr el sos. Low nawre m'am dad ɔny ek'el ec'ob ap a -n'ɛnɛn n̄. 3 Kɔ n ec'a, ek'am ap ɔgbɔru ob n e lidr abu ab em, n e nɛmn abu a k'ɛkn, 4 yec'ɛnɛn ke ob ap a ɛl es lɔl em, ke asɛn Nyam eke b'ɛkn es lɔl em e low a, b'ow ap'n ob.

5 Ɔny e Nyam nɔnjan em, kɔ kokr ɛse ɔw enyembri yony yony ɛsel af; -li b'erur eke -li k'inym es Nyam nun igɛn usu a lele ɛberɛn saw saw ab -ni

† 5:48 Bɛbmɛn Ob Ap 19.2 lele Ɔkm Ok 18.13 ab.

† 6:1 Jwifel ec'a, ɔgbɔru ec'ob ap, Nyam nɔnjan lele nɛny ɛnɛn ab a, el el e Nyam nun igɛn em ec'ow amamn tasi. Na sosiem anake Jesu am dad ow ec'odad lel ikpr usuiy na em a. † 6:13 Matie eci silɛl ɛsig beb em a, wel ɛnɛnm sodad ek'anɛn ob na [...] ec'araɛn em a. Ɛkn 1 Ɔw e Wel Nɔn 29.11-13.

nɔnjan Nyam yec'ɛnɛn ke agɛn fɛn ɛkn el. Low nawre m'am dad ɔny, el ec'ob ap a, -n'ɛnɛn n̄. 6 Kɔ n, eke am erur e ki nɔnjan Nyam, ɛy n ec'akɛn abl ɛl ke yogɛn, nɔnjan asɛn Nyam es lɔl em, ke Asɛn Nyam eke b'ɛkn es lɔl em e low a, b'ow ɔn'n n̄ ec'ob ap a.

7 Eke bi nɔnjan Nyam, odad ebl nyam coco a ɛe k'anɛn ɔny nɛnym k'ibn ɛse Nyam any uwm ɛsel ec'ab af; -li bi tutr eke odad a b'ɔfu el nɛnym a ke Nyam b'ow iri el e nɔnjan e lebl a. 8 K'ɛbr el e lakr a, anke ɔny Ɛs Nyam, gbuɛn ke ibrmn in low a, li b'ikɛn anym l'uw low yec'a ek'am erurir ab any. 9 Ɔny e Nyam nɔnjan em, dadr ɛsrɛ:

Ɛy Ɛs ek'anɛn afr,

ke n e nin lala a ɔny elum;

10 ke n ec'es ɛw a ɔw;

ke wel kɔk n ec'erur wus anɛn

ɛse afr ec'ab af.

11 Ɔn ɛy yeɛnɛnɛna ec'ob ij a ek'it a.

12 Ɔp ɛy low nɛn a eke si kok a, ɛse elɛl eke si b'ap agɛn a eke kok ɛy low nɛn ab af.

13 Kɔ yeɛn ɛy si k'ey ɛbm owi em, kɔ ɔny oc ɛy es low nɛn ec'abu em; [anke akpo akpo fɛn, es ɛw, abusu ɔny lele anygbɛl ab ɛl n eci. Amen.] †

14 Tasi em a, ek'ocr low nɛn ek'agɛn kok ɔny a apr, ɔny Ɛs ek'anɛn afr a yeji b'ow oc ap ɔny. 15 Kɔ eke ocmɛn low nɛn ek'ɛgɛn kok ɔny a apmɛn, ɔny Ɛs ek'anɛn afr a yeji, k'ow ocm ɔny e low nɛn e kokr a apm ɔny.

16 Ɛnɛn kin, eke am ɛnɛn nɛny, k'ɛwr ɔɔnɛn e sos ɛse elɛl eke ɔw enyembri yony yony ɛsel bi kok ab af; -li b'ɛw any ek'agɛn fɛn k'uw any eke -n'am ɛnɛn nɛny. M'am dad ɔny nawre em ek'el e labm ɔɔg a -n'ɛnɛn n̄. 17 Kɔ n ec'a, ek'am ɛnɛn nɛny, yɔg any, ɛfn sin, 18 yec'ɛnɛn k'agɛn k'uwɛm any ek'anɛn nɛny ɛnɛn em. Asɛn ɔɔnɛn coco ek'ɛgɛn ɛknɛm a ɛe b'ow ɛkn, ɛnɛn

in eke li b'ekn low yec'a ek'am kok es lol em a, li b'ow li sog'η ow e labm.»

Afr eci ob ony

Luk 12.33-34

¹⁹ «K'àsr ony ec'ob ony luku wus af anja eke sisη lele adagra ab bi ηunη, ke elu yeji b'ok akη iy mil a. ²⁰ Kò àsr ony ec'ob ony luku afr. Yogη, ke ow el sisη, ke ow el adagra, -li k'otumn -ni ηunηmn; etη yogη, elu k'otum okm akη iym mil. ²¹ Tasi em a, yogη eke η ec'ob ony a anη a, yogη ce η ec'erm a yeji b'ow anη.»

Sos eci kenie

Luk 11.34-36

²² «Anyamn el sos megl e kenie. Eke anyamn akpl'η a, η e sos megl a feη anη usuayl em; ²³ kò eke anyamn akplm'η a, ke η e sos megl a feη yeji anη ncebn em η̂. Eke batη usuayl ek'anη'η em a el ncebn, ke ncebn ligbel marem ow b'ow el a!»

Nyam b'ow ew ony e lís e low erm

Luk 16.13; 12.22-31

²⁴ «Aduigη kaka k'otum kokm es ew esel yony e juma; oglog li b'ow l'ifn krēkrē ec'a, ke l'érur yony em ec'a; oglog li b'ow l'ij neny nyam nyam e lís, ke li k'éwm nyam e low any. Otumn eke ki kokr Nyam e juma ke kokr jete yeji e juma.

²⁵ Ow amua feη sosiem a, m'am dad ony: k'èbar ob ek'ijr [mij ek'egηη] esη sel, oglog ony ec'ob sos ew e low ermij. Kò sel esη akplm akam ob ij ee? Etη kò sos megl apklm akam ob sos ew ee? ²⁶ Lèer or: -l'ewlmn egb, -l'ubmn egb, -l'asmn egb luku eobel em, gbekò ony Es ek'anη afr a bi gbagbl el! Kò ilmn an akamn or amua ee? ²⁷ Ony em a, bwo ec'egη otu eke in ec'ermij ebr em k'obn in ec'owr anη e seηη a tēl ee? †

²⁸ Etη kò bla etη ob sos ew e low b'okr ony ermij ee? Lèer ogm e suw otototo ec'elel eke b'elil: -li kokmn juma, -l'olmn gbad. ²⁹ Gbekò m'am

dad ony eke Salomò ek'onny ob nòno a yeji, onym ob sos ew ek'akpl akm ogm suw otototo amua em e nyam. ³⁰ Nyam b'ew ogm e suw ek'anη yefenyana, ke efi wēl b'ow oc owl alm a ob sos. Sakp abi ony yeji li k'ow l'ewm ony ob sos ebēn ee? Omn ufum ony es gbē! ³¹ K'èbar ermij ki dadr k'esre: "Bla obi si b'ow s'ij ee? Bla mij iy si b'ow s'egη ee? Bla obi si b'ow s'ew sos ee?" ³² Tasi em a, Nyam any uwm esel anake sakp sakp feη b'ol ów amua feη es a. Kò, ony Es ek'anη afr a uw any eke onyn ow ec'es abur. ³³ Nyam e gbrenḡbi usu a eci low íkη anym okr ony ermij, low nenyembri nyam eke n'am ibrm a yeji, ke ow e likpr a feη Nyam b'ow igη af ony. ³⁴ Ca k'èbar efi e low ermij, efi b'ow ism in e low ab. Lēgη lēgη e gbre a bi bebmn lēgη ab ab.»

7

Èw erm jej ok owi em

Luk 6.37-38, 41-42

¹ «Kì jejr agη e lís ec'ów k'okr, yec'etη ke ony yeji, Nyam kí jejm ony e lís ec'ów okm; ² anke Nyam b'ow jej ony e lís e low ok ese elel eke bi jejr agη ejeci e lís e low okr ab af, etη akunda yec'em eke b'ocr ebmnin ob onη agη ejec'a, ow em ce Nyam yeji b'ow oc ebmn ony. ³ Kò bla etη am ler suwli ek'anη esη jim e nyamn em a, etη éwm likη ikpr ek'anη'η nyamn em a e low erm ee? ⁴ Oglog ayaf likη ikpr otu ek'anη'η nyamn em ke dad esη jim ese: "Yèb'm m'onny suwli na m'óc'η es nyamn em ee?" ⁵ Nenyembri yony yony es, ikη anym ony likη ikpr ek'anη'η nyamn em a oc es, ke sica b'ow ekn es senyn senyn ony esη jim e suwli ek'anη nyamn em a oc es.

⁶ K'òcr Nyam ec'ob k'onη mowr bake -l'ewl -li gugη ony; k'òcr an gbēl e miyob k'okr es sigbroko ec'any af bake -l'uyu af.»

† 6:27 k'obn in ec'owr anη e seηη a tēl ee? Odad na Grēk em a, wēl otu ek'itηη ejec'em dad ese k'igbl sos ogη agb tēl in obi ee?

Ìbrmn, òól es, ìcmn lisany abu
Luk 11.9-13

⁷ «Ìbrmn ob eke erurir a, Nyam b'ow òḡ òny. Òól ob eke erurir a es, Nyam b'ow òḡ eḡn'n. Ìcmn lisany abu, Nyam b'ow fig òny. ⁸ Kò eḡḡ fḡḡ eke b'ìbrm ob eke l'erur a, Nyam b'òḡ'n; eḡḡ fḡḡ eke b'òól ob eke l'erur a es a, Nyam b'òḡ n'eḡḡ; eḡḡ Nyam bi fig eḡḡ fḡḡ eke b'ìcm'n lisany abu a. ⁹ Kò òny em aḡa, eḡḡ nyam anḡ ek'in ec'iy b'ìbrm'n futufutu ke l'òc lebn n'òḡ ow ee? ¹⁰ Oglog ow b'ìbrm'n òcn, ke l'òc lorḡḡ n'òḡ ow ee? ¹¹ Òny nana ek'eel aḡḡ eḡḡ a, b'uwr ob amamn any òḡḡ òny ec'ey; eḡḡ Nyam ek'anḡ afr a anake k'ow uwm any òcm aḡḡ ek'am ìbrm'n ów amamn ab ee?

¹² Low fḡḡ ek'am erurir eke aḡḡ ki kok òḡ òny a, òny yeḡḡ, kòkr eḡen kḡeḡ òḡḡ aḡḡ eḡec'a. Moie ec'ol a lele kokoba òb eḡel e silḡl a e low yeḡḡ ek'ey òkm ana.»

Lisany likekli
Luk 13.24

¹³ «Èbar lisany likekli eci! Anḡe lisany gbada lele eḡaḡb gbada ab b'irmn eḡḡ, eḡḡ aḡḡ nòcnò b'ecr yogḡ eci. ¹⁴ Kò lisany eke b'ewl eḡḡ sel eḡḡ em a ew likekli afḡḡ es, eḡḡ eḡaḡb eke b'ewl eḡḡ sel eḡḡ em a ew kòli nòcnò. Aḡḡ tel cḡ b'ecr yogḡ eci.»

Likḡ lele in ec'ey ab
Luk 6.43-44

¹⁵ «Òsur sos kokoba òb eḡel ayadḡḡ e lís, -li b'itḡḡ -l'ew mæcḡb e sos -l'ow òny em, kò el obi em a, botimbo. ¹⁶ B'ow uwr el any el e low kok em. Kò kati em wel b'òw kòkòbri, eḡḡ kò librebr em, wel b'òw babm ee? ¹⁷ Likḡ mamn, ey amamn li b'òsu, eḡḡ likḡ ḡḡḡ ey eḡḡḡ li b'òsu. ¹⁸ Likḡ mamn k'òtum òsum ey eḡḡḡ, eḡḡ likḡ ḡḡḡ k'òtum òsum ey amamn. ¹⁹ Likḡ fḡḡ ek'òsum ey amamn a, wel b'ow ubr'r es oc òwl'l alm. ²⁰ Èḡen eke b'ow uwr kokoba òb eḡel ayadḡḡ any el ec'ów kok em ana.»

Ús èl lob af
Luk 6.46-49; 13.25-27

²¹ «Ow elm aḡḡ a fḡḡ eke b'ēsḡ'm: “Ès Kòtòkò, Ès Kòtòkò” a, k'ow okm Nyam e gbrenḡbi usu a, kò aḡḡ a cḡ eke b'ow kok em Ès ek'anḡ afr e ec'erur a. ²² Jḡḡ ok e lḡḡḡ a, aḡḡ nòcnò b'ow dad'm eḡe: “Ès Kòtòkò, Ès Kòtòkò, kò ow elm ḡ e nin em s'elm kokoba òb eḡel, ḡ e nin em s'ogḡm abḡ eḡḡḡ, ḡ e nin em si kokm sakrowa nòcnò ee?” ²³ Èḡḡ m'ow mi dad el any af m'ēse: “Ìmn yogḡ a, òny ów eḡḡḡ kok eḡel, lḡḡḡ kaka m'uwm òny any!”

²⁴ Na sosiem eḡḡ kaka fḡḡ ek'iri sodad amua eke mi dad, ke kok eḡe elḡ eke l'irir ab af a, n'anḡ eḡe ewru nyam eke us in ec'èl lob af af. ²⁵ Mij an ok wus, mij ewl mij fḡḡ iy igḡ èl a, lḡf elul èl a lḡc em, kò l'eym anḡke wel us'r lob af. ²⁶ Kò eḡḡ kaka fḡḡ ek'iri sodad amua eke mi dad, ke kokm eḡe elḡ eke l'irir ab af a, n'anḡ eḡe nyamb eḡḡ nyam ek'us in ec'èl a mrici af af. ²⁷ Mij an ok wus, mij ewl mij fḡḡ iy igḡ èl a, lḡf elul èl a eḡḡ ow ey wus kikn es nimum.»

Jesu eci abusu òny owi

²⁸ Eke Jesu dad ów òm e sodad amua bake ow uwr a, aḡḡ a ek'am iri in e low yeḡḡ a, low am iti any in ec'eḡel eke n'am yeḡḡm aḡḡ low a sosiem, ²⁹ anḡke n'anm eḡe el ec'ol e low yeḡḡ eḡel ab af, kò n'am yeḡḡ wel low abusu òny em.

8

Jesu ewlm kokobe es nyam
Mark 1.40-45; Luk 5.12-16

¹ Jesu anḡ lafḡny ab af us es, eḡḡ aḡḡ nòcnò am us'r jam. ² Kḡeḡḡ kokobe es nyam ow titm'n, ok òwròkp wus in ec'any af eḡḡ dad'r nine: «Èḡḡ gbḡl, eke ḡ erur, òtu eke k'ayal'm.» ³ Jesu eḡḡḡ abu es itḡḡ in eḡḡ dad nine: «M'erur, àyl!» Kḡeḡḡ kokobe a oc'r es lís eḡḡ l'ayl. ⁴ Èḡḡ Jesu dad'r nine: «Ìri senyn senyn: kì dad low na k'ok eḡḡ kaka. Gbḡkò ìm yeḡḡm eḡb waw es a sos, ke wáw eḡb

a εσε elel eke Mois ec'ol a ibrm ab af εσε danƙu ij af.» †

Jesu ewlm srɔda eyη eƙη yen eci anym εs nyam eci juma kok εs

Luk 7.1-10

⁵ Wanci ab af eke Jesu am εy Kapernayum a, Rom e srɔda eyη eƙη yen eci anym εs nyam ow titm'n εtη am ηɔηη'n ⁶ dad εσε: «Ɛƣη gbɛl, εm e juma kok εs a bubm es eru es akη, n'am ij gbɛre nɔnɔ.» ⁷ Jesu ibrm'n ninε: «M'im m'ewlm'n ee?» ⁸ Gbɛkɔ anym εs a dad ninε: «Ɛƣη gbɛl, m'itm eke k'εy εm e gbugη a. † Kɔ dɔd odad ebl nyam cε ke kpekη εm e juma kok εs a εwl. ⁹ Em obi yeji, m'ann abusu εsel ekpekɔ ec'ew, εtη m'ony srɔda eyη eke m'εw es. Eke mi bi dad nyam m'εσε: "Im!", kpekη li b'im; εtη eke mi bi dad ejeci nyam m'εσε: "Ow!", kpekη li b'ow; εtη eke mi bi dad εm ec'aduign a m'εσε: "Kɔk low na!", kpekη li bi kok.»

¹⁰ Eke Jesu iri sodad amua a, l'erur anym εs a e low εtη n'am dad agη a ek'am us'r jam a l'εσε: «M'am dad ɔny nawre εm, m'εηnm ɔmn εs nεnε kaka Israel eyη εm bɔbɔ yeji. ¹¹ Kɔ m'am dad ɔny, agη nɔnɔ b'ow ann yogη eke ligbn b'ann igb lele yogη eke ligbn b'εru es ab ow Afr eci gbɛrɛgbi usu a, -l'ok es Abraham, Isak, lele Jakob ab ob ij usu a. † ¹² Etη agη a ek'it eke blel εηη Afr e gbɛrɛgbi usu a, wɛl b'ow ogη ok εl gbɛrɛ ncebɔ ab εm, yogη anake ɔηη ikη lele an εm sasagr ab b'ow ann a.» ¹³ Etη Jesu dad anym εs a ninε: «Im gbugη, yec'a ek'η ec'ɔmn a am erur a, b'ow εηη.» Etη anym εs a e juma kok εs a ewl wanci ab af cε.

Jesu ewlm ɔlu nɔnɔ

Mark 1.29-34; Luk 4.38-41

¹⁴ Ca Jesu im Pier ec'akη a, εtη l'εkn Pier εy lis eke sos am εtu es eru es. ¹⁵ Jesu itηη yow a ec'abu a abu εtη lεfr ɔl a oc'r es lis; l'igb εtη n'am kok Jesu e lis e low.

¹⁶ Eke lεƣη ew es a, † wɛl ot agη nɔnɔ eke abη εηη am ijr gbɛre a is Jesu. In ec'odad ebl εm cε l'ogη abη εηη a εtη l'ewlm ɔlu a fεη. ¹⁷ Li kok εben yec'εtη ke kokoba ɔb εs Esayi ec'odad na eke dad a iy neny: *L'eb εy e sos dudu a εtη l'okm εy sel es εy ec'ol εm.* †

Agη ek'erur e k'us Jesu jam

Luk 9.57-62

¹⁸ Eke Jesu b'εkn bieku a eke did εlul il εm a, l'ibrm eke in e jam εsel a k'ubr mij lekpl a e jam in ab. ¹⁹ Ol e low yeƣm εs nyam eri ow εtη dad'r ninε: «Ɛƣη gbɛl, m'ow m'us'η jam usu fεη eke b'ow im a.» ²⁰ Jesu dad'r ninε: «Ɛkre ɔny εl ec'ɔmu wus εm eke b'εru εm, ɔr yeji ɔny εl e mel; kɔ εƣη ec'iy ɔnym usu nun nyam ek'ɔtu ek'εru es eb sel.»

²¹ Ɛƣη ejeci, in e jam εsel ab εm e nyam dad'r ninε: «Ɛƣη gbɛl, ɔη'm abusu m'im m'oc εm es es gbun ke m'ow.» † ²² Jesu dad'r ninε: «Us'm jam ke yeβ agη a ek'uw abη εm a, ot εl ec'agη a ek'uw ab es.»

Jesu adar lidgbegb

Mark 4.35-41; Luk 8.22-25

²³ Sica Jesu εy mijεtη nyam εm εtη in e jam εsel a ign'n ab im. ²⁴ Kpru εm, lidgbegb ligbɛl am εlu mij lekpl ab af, toη batη mra am ɔl eke k'ubur mijεtη ab es; kɔ Jesu gbɛ, n'am eru mεmn. ²⁵ Jam εsel a eri ow titm'n εtη am uwr'r dad'r εσε: «Ɛƣη gbɛl, εb εy, kɔ s'am uw!» ²⁶ Jesu dad εl

† **8:4** *waw egb a eke Mois ec'ol a ibrm a:egb* waw es b'εkn kokobe es sos, l'εƣη l'eb ek'εƣη a ewl (ayl) gbun ke ɔlu a εy dedeku εm (Ob Ap 14.2-32). Ow b'ow ij danƙu eke Jesu ɔtu eke k'ewlm kokobe es εtη li b'ony ol yeji ec'elum. † **8:8** *εy εm e gbugη a:*eke Jwif ec'εƣη nyam εy εƣη ek'elm Jwif ec'akη, ke in yeji l'uwm ann Nyam ec'any af ij. † **8:11** *ob ij usu a:*Jwifel bi tutr eke Afr eci gbɛrɛgbi usu a ec'es gbεgbɛl a eke Jesu am dad ow ec'odad a, εl ec'εbr a ɔny coco eci. † **8:16** Ɛkn Mark 1.32 lele ow ec'akr otar ab ab. † **8:17** Esayi 53.4. † **8:21** Jwifel e tutr εm a, ow it ke kɔk asη lele esη ab ec'es oc a e low sɛnyɔn sɛnyɔn. "Ɛlum asη lele esη ab" e liy ab ana (Ɔkm Ok 20.21). Wɛl ɔtu eke k'iri yej'eke "m'oc εm es es" el odad ebl mum eke bi yeƣm eke "mi k'ann m'εkn εm es e lis e low toη ke l'uw".

nine: «Kɔ bla etɛ erɛn am ɔny ɔny ee? Ɔmn ufum ɔny es tasi!» L'igb, etɛ lebl tuɔtuɔ em, li dad lidgbegb a lele mra ab ab eke k'irm es, etɛ usu a fɛɛn irm es tin. ²⁷ Agɛ a fɛɛn low iti any etɛ am dad esɛ: «Kɔ bwo el egɛ ikɛ na eke lidgbegb lele mra ab b'ony in ec'elum ab ee?» †

Jesu ewlm agɛ yony eke abɛ enun am ijr gbre

Mark 5.1-10; Luk 8.26-39

²⁸ Eke Jesu ubr mij lekpl a e jam, Gadareni eyɛ † eci wus ab af a, agɛ yony anɛ suwɔmu ec'araɛn ok ɔkm etɛ am ow ɔbr'r. Abɛ enun anɛ agɛ amua em, etɛ -li b'ɔr abr nɔnɔ. Ow ɔɛ egɛ ɔtum ecrm ebr ab af eci. ²⁹ Kpɛkɛ abɛ enun esel a am ɔg dad esɛ: «Nyam ec'Iy, kɔ bla lowi anɛ ey araɛn ee? Kɔ ey e gbre ijr ec'ow gbuɛ ke legɛ a ɔw ee?» ³⁰ Akpoɛ em a, gbroke nɔnɔ anɛ ek'am ɔl el ec'ob ij es ec. ³¹ Abɛ enun a am nɔnɔ Jesu esɛ: «Ek'erur eke k'ogɛ ey a, ɔgɛ ey s'ok sigbroko amua em.» ³² Jesu dad el nine: «Ìmn.» -L'ok ɔkm wɛl em -n'im -l'ir sigbroko ab em. Kpɛkɛ gbroke a fɛɛn anɛ lafɛny ab af uru es ok mij lekpl ab em uw. ³³ Sigbroko ɔsu esel a uru es im baɛn ɔb low a ek'ey a ec'amani; -li dad abɛ enun esel yony a yeɛi ec'odad. ³⁴ Ow sosiem, baɛn a ec'agɛ a fɛɛn ok ɔkm im am ekɛ Jesu; eke -l'ekan ow a, -ni nɔnɔ ow ek'ow k'ngboɛ el eci wus ab af.

9

Jesu ewlm sos es wɛw es nyam

Mark 2.1-12; Luk 5.17-26

¹ Jesu ey mijetɛ nyam em, etɛ ewl ubr mij lekpl a im baɛn. † ² Agɛ oc sos es wɛw es nyam ek'anɛ faja em is'r. Eke Jesu b'ekɛ agɛ a ec'ɔmn a, li dad sos es wɛw es a nine: «Em jim, ermij k'ók'ɛ! M'oc n e sikpl a m'ap'ɛ!» ³ Ow sosiem, ol e low yeɛm esel beb am dad el obi em esɛ: «Egɛ

na am ocr in sosi Nyam! N'am ɔbr Nyam any!»

⁴ Eke Jesu uw el e tutr ab any a, li dad nine: «Kɔ bla etɛ am ɔnyɛ sow tutr enun amua ee? ⁵ Kɔ bogɛ ec'anake ew fuɛfuɛ eke wɛl ki dad sos es wɛw es ab ee? “M'oc n e sikpl a m'ap'ɛ,” oglog wɛl dád'r esɛ: “Ìgb ke án es ee?” ⁶ Gbɛkɔ m'erur eke k'ubr low na any: wus af anɛ, egɛ ec'Iy ɔny abusu eke k'oc sikpl ap.» Etɛ sica li dad sos es wɛw es a nine: «Ìgb, ɔc n e eci faja a eb ejagb im gbuɛn!»

⁷ Etɛ sos es wɛw es a igb aam gbuɛn. ⁸ Eke bieku a b'ekɛ low na a, ow am ɔny el erɛn etɛ -n'am kɔklm Nyam, abusu ikɛ na eke n'ɔɛ agɛ a sosiem.

Jesu esɛ Matie eke k'us'r jam

Mark 2.13-17; Luk 5.27-32

⁹ Eke Jesu igb yogɛ aam a, in ec'ec em a, l'ekɛ egɛ nyam eke wɛl b'esɛ Matie eke sig es wus labm eb usu. Li dad ow nine: «Ùs'm jam.» Etɛ l'igb l'us ow jam.

¹⁰ Sica eke Jesu am ij ob Matie ec'akɛ a, wus labm eb esel nɔnɔ lele sikpl esel ejec'ab ow enɛ Jesu lele in e jam esel ab ab etɛ -l'okr af -n'am ij ob. ¹¹ Farisiel ekɛ low na etɛ am dad in e jam esel a esɛ: «Kɔ bla etɛ ɔny eci low yeɛm es a am ij ob agɛ amua ab ee?» † ¹² Jesu iri el lebl etɛ dad nine: «Agɛ a eke anɛ sos tuɔtuɔ em a, ibram sos kok es, kɔ ɔlu a anake ibrm sos kok es a. ¹³ Ìmn ke wéwar Nyam e sodad amua eke dad a: *Mi b'erur erm mamn owi m'akm ndey em e segb waw.* † Tasi em a, m'owm eke mi k'esɛ agɛ eke b'ubr el sosi nenymbri nyam esel a, kɔ m'ow eke mi k'esɛ sikpl esel.»

Ob owr lele ob sig ab ókrm af

Mark 2.18-22; Luk 5.33-39

¹⁴ Ow e jam a, Jan mij ok nun es eci jam esel a ow enɛ Jesu etɛ am ibrm'n esɛ: «Kɔ bla etɛ sakp nɔnɔ

† **8:27** Bèbmn Selu 65.8; 89.10; 107.23-32. † **8:28** Ekɛ Luk 8.26 ec'akr otar a. † **9:1** Matie 4.13 em a, eb a, Kapernayum. † **9:11** Ekɛ Luk 15.2 ec'akr otar a. † **9:13** Ose 6.6.

ey lele Farisiel ab si b'enny neny etj η e jam esel a enjm ee?» ¹⁵ Etj Jesu dad el nine: «Am tutar ek'agn lawlel eke wel esj mebi ec'es gbebl em a otu eke k'ann sos es ow em eke yow ec a ann el ab ee? Njan! Gbeko legj am ow eke wel b'ow ony yow ec a oc es el ec'aran, ke sica -n'enny neny gōj.

¹⁶ Egn ocm gbad owr lele gbad sig ab obarm gignm; anke gbad owr a b'ony gbad sig a agbr em, etj gbad a ec'em agbr a b'ow agb nono. ¹⁷ Etj emeny egj ocm mar owr okm marel sig em; eke kok eben a, mar owr a b'ow ony marel sig a ob es; † mar a b'ow ok es etj marel a b'ow un. Tasi em a, mar owr, marel owr em wel b'ok'r etj mar a lele marel ab ab b'ann.»

Jesu ewlm yow nyam etj igbm dedyowli nyam luw em

Mark 5.21-43; Luk 8.40-56

¹⁸ Eke Jesu am dad el sodad amua a, Jwifel ec'es ew es nyam ow. L'ok owrokp wus Jesu ec'any af etj li dad nine: «Em jow uw wanci na af ce; gbeko ow itjn in abu, li b'ow l'igb.»

¹⁹ Jesu lele in eci jam esel ab ab igb us'r jam.

²⁰ Kpekj kin yow nyam eke b'ub abu ke mebl a edjm es toj ow ij akpo law yony. L'ecr jam jam eci l'ow li titm Jesu etj l'itjn ow e mob sus em a ec'enyembri a abu, † ²¹ anke n'am dadr in sosi l'es: «Blel mi k'itjn in e mob sus em a abu ce, ke m'ewl η.» ²² Jesu ewl meny ler'r etj dad'r nine: «Em jow, ermij k'ok'η, η ec'omn a ewlm'η!» † Etj wanci ab af ce yow a ewl.

²³ Sica Jesu im es ew es a ec'akj a. Eke li b'ok yogj a, l'ekn kete afl esel eke bebm sos egj es oc eci

lele dedeku a ek'am og ab ab, † ²⁴ etj li dad nine: «Ok' okm ana, dedyowli a, l'uwm, ko memn n'am eru.» Dedeku a am kokr Jesu miyer. ²⁵ Eke wel ogj agj a ok gben a, Jesu ey ojli em a, n'ony dedyowli a abu etj ow igb. ²⁶ Amani a eb es wus ab af nimum.

Jesu ewlm any eflu yony

²⁷ Sica eke Jesu igb yogj aam a, any eflu yony am us'r jam. -N'am ogr ow -l'es: «David e lilaw, ikj ey sōrj!»

²⁸ Eke Jesu im ey gbugj a, any eflu a im titm'n etj n'am ibrm wel l'es: «Ko onyn omn eke m'otu eke mi k'ewlm ony ee?» -Li dad nine: «Ee, Egn gbēl, otu eke k'ewlm ey.» ²⁹ Etj Jesu itjn el anyamn abu etj dad nine: «Nyam oη ony low a ek'am ekur omn em a!» ³⁰ Etj -n'am ekn es. Jesu dad el lebl tuotuo em nine: «Ki kokr egj kaka k'uw any.» ³¹ Gbeko any eflu a im, etj wus a nimum af -n'am dad Jesu ec'odad.

Jesu ewlm ebrm nyam

³² Eke any eflu a b'im a, kpekj wel oc ebrm nyam ek'abj ηjη ann em is Jesu. ³³ Sica eke Jesu ogj abj ikj na a, ebrm a am dad odad. Bieku a low iti any etj am dad es: «Israel wus af ana, s'eknm low nene legj kaka.» ³⁴ Gbeko Farisiel a gbē am dad es: «Abj enjη ec'es ew es a anake b'ōj'n abusu l'ogj abj enjη amua a.» †

Jesu b'ony agj e sōrj ikj

³⁵ Jesu am ec banj egbēl em lele banj ekekey em ab. N'am yegm agj low el e Nyam nuj igj usu a, n'am ob gbrenjbi usu a ec'Amani Mamn e kokoba etj n'am ewlm olu a el ec'ol erj erj fēj em lele el e dudu fēj

† **9:17** Marel:ob eke Jwifel bi gign ndey lel em ann ese ekpr af, eke wel b'ok mij, meny mij lele mar ab em. Mar a b'ann marel ab em ūgn a, ow b'odu ndey lel a. Eke ndey lel a ew lisig a, ow b'agbr em ηjηjn fēj. † **9:20** Jwifel ec'ol em a, yow ek'am ekn awl ke itjn egj abu a, egj a el egj ek'uwm ann ij (Ob Ap 15.25-33). † **9:22** η ec'omn a ewlm'η:odad na Grek em, wel otu ek'itjn ejec'em dad ese η ec'omn a sōg'η. † **9:23** S'uw any eke ow el Jwif ek'uw ec'es oc anke el ec'ol a b'ibrm eke wel ki sōg kete afl esel yony lele yow nyam eke b'ikj onj ab labm, ke -l'ow luw gbugj a -n'am afl kete ke -n'am ikj onj. † **9:34** Ek n Matie 12.24.

ab. ³⁶ Agñ dedeku a eke n'am ekn a e low òny'n sòrñ afññ in es, anke agñ amua sos kikh es, sos òw es esse mæceb ek'ònym òsu es af. ³⁷ Eññ Jesu dad in e jam esel a nine: «Egb ub a ufu es nòñò, kò juma kok esel enym. ³⁸ Ìbrmn egb ògm es a ke l'èrm juma kok esel nòñò im in ec'egb ub ab em.»

10

Jesu sòsum erm esel lew yony ot Mark 3.13-19; Luk 6.12-16

¹ Jesu esñ in e jam esel lew yony a etñ n'òñ wèl abusu eke wèl k'ogn abñ enñ, ewlm ólu lele el eci òl erñ erñ fèñ em lele el eci dudu fèñ ab. ² Kin erm esel lew yony a ec'en: krèkrè em a, Simò eke wèl ign nin af Pier, † lele lisijim Andre ab; Jak lele lisijim Jan ab, agñ a yony mum Sebede ec'ey; ³ Filip, Bartelemi, Toma lele Matie ek'el wus labm eb es; Tade † lele Alfe jim Jak ab; ⁴ Simò eb dogññ es lele Judas Iskariot ek'òl Jesu ij ab ab.

Jesu erm in e jam esel lew yony a Mark 6.7-13; Luk 9.1-6

⁵ Sica Jesu erm agñ lew yony amua etñ am ijl el neny dad esse: «K'ìmn agñ ek'èlm Jwifel a eci wus af, etñ emeny k'èyr Samari eci baññ fèñ em yeji. ⁶ Kò ìmn Israel ec'agñ ek'anñ esse mæceb ek'irm af ogn. ⁷ Ejagb us em a, òbr Amani a dadr esre: «Afr eci es ew a ow titm!» ⁸ Èwlmn ólu, ìgbmn agñ luv em, èwlmn kokobe esel ayl, ògññ abñ enñ. Òfr em enñ, el yeji òññ el òfr em. ⁹ K'òcr sika, os, deñ kaka fèñ k'áññ òny ekpr em. ¹⁰ K'òcr usu im ec'ekpr, k'òcr kotu yony, còkrukpo lele kpama ab. Tasi em a, ob kok es it ob ij òñ. †

¹¹ Eke okr eb nyam em, ìbrmn enñ agñ ek'erur eke k'eb òny a, ke áññ agñ ikñ na ogn toñ ke ókr òkm yogñ. ¹² Eke b'okr akñ nyam, èsñññ el esre: «Èrm es ey áññ òny ab.» † ¹³ Eke akñ a ec'agñ a eb òny a, òny ec'erm es ey a b'ow anñ el ab; kò eke -l'ebm òny a, ke òny ec'erm es ey a éwl ow òny ab. ¹⁴ Ek'akñ nyam oglog eb nyam em wèl egññ ebm òny oglog irim òny ec'odad a, òkr òkm yogñ ke cícr òny ec'akr sec a okr el es. † ¹⁵ Low nawre m'am dad òny: jèj ok e legñ a, Sodòm lele Gomòr ab † e low nññ e wèl ki kok a b'ow òññ tel akm eb na ec'agñ ec'a.»

Efi eci gbre ijr owi

Mark 13.9-13; Luk 12.2-7; Luk 21.5-19

¹⁶ «Kin m'am m'erm òny esse mæceb af sibotimbo ec'araññ. Èwar esse morññ af, ke áññ fròrò esse kel af. ¹⁷ Òsur sos kò agñ b'ow ot im òny jèj ok ec'any af etñ -li b'ow -l'òr òny say em Nyam nññ ign susu. ¹⁸ Em sosiem, wèl b'ow ot im òny es ew esel lele éb ebu ab ec'any af, yec'etñ ke el lele Nyam any uwm esel ab ec'any af ijr danku. ¹⁹ Legñ eke wèl b'ow ot im òny jèj ok ec'any af a, odad yec'a eke ki dadr a, lele elel eke ki dadr ab ab ec'ermij k'ók òny; wanci ab af ce Nyam b'ow dad òny sodad a eke ki dadr a. ²⁰ Sodad a k'ow anm òny em owm, kò òny Ès Nyam ec'Abñ a b'ow dad odad òñ òny.

²¹ Agñ lisijimel b'ow ot el lisijimel lokm ow ibi eci; ey esel yeji b'ow kok eben el ec'ey e lís, ey yeji b'ow òbr el esel any, òñ wèl ibi el. ²² Em sosiem agñ a fèñ b'ow ifn òny; gbekò egñ eke b'ow inym es kikri toñ ow e nññ edñ em a, b'ow enñ sel. ²³ Eke wèl am ijr òny gbre eb nyam em a,

† **10:2** Pier:Ow e nyandre el lebn. Èkn Matie 16.16-18; Jan 1.42. † **10:3** Tade:In e nin yony em ana. In e nin krèkrè a el Judas. Luk 6.16. † **10:10** Bèbmn 1 Korent 9.14; 1 Timote 5.18. † **10:12** Erm es ey áññ òny ab:Jwifel ec'esññ ana. † **10:14** Akñ sec eci es cìc:Ow el egñ ab ec'ijarm. Jwifel b'èkn Nyam any uwm esel eci sec a esse sikpl ob iy af; ow sosiem -li bi cìc akñ sec -l'ok es gbunñ ke -l'ey el eci Israel wus ab af yec'etñ k'ow k'èlm sikpl eci wus. Low ikñ na bi yegm eke Jwifel e seb a eke b'ign Amani a elu es a, wèl b'oc el esse sikpl ec'eb af, esse seb ek'èlm Jwifel ec'af. Èkn Ob Kok 13.51; 18.6. † **10:15** Sodòm lele Gomòr ab:Èkn Nññ Jb 18.19.

òkr òkm immn eb ejec'em. Low nawre m'am dad òny: k'ow ecmn Israel ec'eb a fəŋ em uwrn etŋ eŋ ec'Iy b'ow ow.

²⁴ Low wewr es kaka ágbm akam in e low yegm es; etŋ juma kok es kaka ágbm akam in ec'es ew. ²⁵ Ow it eke low wewr es k'anŋ ese in e low yegm es ab af, ke juma kok es yeji anŋ ese in ec'es ew es ab af. Eke wəl esŋ akŋ es a Belsebul, ke sakp abi wəl k'ow wewrm akŋ a ec'agŋ ab ee?

²⁶ Ow sosiem k'úrur agŋ amua. Kò low fəŋ eke ləl es a b'ow ey òkm; etŋ low fəŋ ek'el asre em ec'a, wəl b'ow uw any. ²⁷ Low yec'eke mi dad òny saw em a, dàdr agŋ fəŋ ec'any af; ke ow eke irir asre ut em a, úyur èl luw af elul lebl agŋ iri. † ²⁸ K'úrur agŋ a eke b'ibi sos megl ke ótum ibim eŋ e liy a; kò úrur Nyam ek'òny abusu ek'ibi sos megl lele liy ab gbre ij usu a. † ²⁹ Kò wəl ólm yay yony ijm ləl nyam ee? Eben yeji, yony ab em e nyam éym wus ek'ow elm Nyam ec'erur. ³⁰ Òny ec'a, òny e sin nuŋ bóbó yeji Nyam awl uw any. ³¹ K'úrur ernŋ: òny, iil an nòno akmn siyay nòno!»

Jesu Krist ec'egbr lel eŋ eb ab e low

Luk 12.8-9

³² «Eke eŋ nyam bi dad dedeku fəŋ ec'any af ek'in el em eci, em yeji, em es ek'anŋ afr ec'any af, m'ow mi dad m'ese: "L'el em eci." ³³ Gbəkò ek'eŋ nyam bi dad dedeku fəŋ ec'any af ek'in uwm im any, † eben em yeji, em es ek'anŋ afr ec'any af a m'ow mi dad m'ese: "M'uwm'n any." »

Jesu sosiem ec'em bubr owi

Luk 12.51-53; 14.26-27

³⁴ «K'òny òmn eke m'is erm es ey wus af aŋa. M'owm eke mi k'is erm

es ey, kò ar owi. ³⁵ Tasi em a, m'ow eke mi k'òbar eŋ lele es ab nuŋ, yowli lele lis ab, yow eke wəl ebi ow lele ec lis ab. ³⁶ Ifanin b'ow anŋ akŋ nyam coco ec'agŋ ec'araŋn.† ³⁷ Eŋ yec'eke b'erur es oglog lis akm'm a, itm eke k'el em e jam us es; eŋ yec'eke b'erur jim oglog jow akm'm a, in yeji itm eke k'el em e jam us es. ³⁸ Eŋ ek'abum in obi ec'olikŋ usm im jam a, itm eke k'el em e jam us es. † ³⁹ Etŋ emeny eŋ eke b'ow òsu in e sel a, li b'ow l'irmn; kò eŋ eke b'ow irmn in e sel a em sosiem a, li b'ow n'ernŋ.»

Eŋ ec'eb owi

Mark 9.41

⁴⁰ «Eŋ ek'eb òny a, eb'm; etŋ eŋ ek'eb'm a, eb Nyam ek'erm'm a. ⁴¹ Eŋ ek'eb kokoba òb es, Nyam e kokoba òb es ek'ow el a sosiem a, b'ow ern ob ap ek'el Nyam e kokoba òb esel ec'a. Etŋ eŋ ek'eb low nenyembri nyam es, low nenyembri nyam es ek'eŋ na el Nyam ec'any af a sosiem a, li b'ow n'ern ob ap a ek'el low nenyembri nyam esel ec'a. ⁴² Low nawre m'am dad òny: eŋ yec'eke b'ow aw mij dra kpòk nyam ce òŋ em e jam esel ey amua em e nyam, em e jam us es eke iy a el a sosiem a, eŋ ikŋ na b'ow ern in ec'ob ap.»

11

¹ Eke sica Jesu dad ów òm e sodad amua ok in jam esel lew yony a bake ow uwr a, l'igb yogŋ, n'im eke li ki yegm agŋ low ke li dád Nyam ec'odad wus ab af e seb ab em.

Jan mij ok nuŋ es lele Jesu ab

Luk 7.18-35

² Jan mij ok nuŋ es ek'anŋ sobel em a, iri wəl dad Krist ec'ów eke am kok. L'erm in e jam esel ab em e beb Jesu ogŋ ³ eke -li k'ibrm ow

† **10:27** úyur èl luw af elul lebl agŋ iri: Jwifel e mel eke b'us a, af pəte; yogŋ anake -li b'uyu -l'òb eb em ec'amani a. † **10:28** Bèbmn Jak 4.12. † **10:33** Bèbmn 2 Timote 2.12. † **10:36** Mise 7.6. † **10:38** ábu ŋ obi ec'olikŋ: Rom eyŋ b'at eke agŋ a eke wəl òb low luw ec'a, k'abu el obi ec'olikŋ a toŋ im ok ibi usu. Usu a ec'im em a, agŋ b'iwr did elul eŋ ab em ke -n'am kokr ow miyer. Nyandre odad na am yegm ek'eŋ ki bebmn sos gbre ij eci, miyer kokr eci lele luw ec'ab. Èkn Jan 19.17.

-l'ese: «Kɔ η, Mesi a eke in k'ow ab ana, oglog egn ejeci el k'eku ee?»
 4 Jesu dad el nine: «Imn dadr Jan low yec'a ek'am irir ke am ekan a:
 5 ány eflu am ekn es, akr kpece esel am an es, kokobe esel yeji am ewl, ɔru ablu yeji am iri ów, agn ek'uw a yeji am igb etn wel am ɔb Amani Mamn a e kokoba ok ɔgbɔru. † 6 Ehe él egn a eke k'ow irmnm in ec'omn eke n'ony em em a eci.» †

7 Kpekɛn eke Jan eci jam esel a im a, Jesu oc Jan e lís e low am ibrm dedeku a ese: «Kɔ loj yogɛn bla imn eke k'ekan ee? Kɔ egn ek'ann ese anany eke lef am ɔny mumu af ee? Njan! 8 Ca eke ow elm ebɛn a, ke bla im ekan ee? Egn eke sus mob senyn ee? Njan, agn eke bi sus mob senyn senyn a, éb ebu e gbugɛn -li b'ann. 9 Etɛn ca bla tasi im ekan ee? Kɔ kokoba ɔb es nyam ee? Ee, m'am dad ɔny ek'egn a ek'ekan a agb akm kokoba ɔb es; 10 anke Nyam Lel em a, Nyam dad Jan e lís e low nine: *Kin, m'am ɔn em ec'erm es ikɛn anym kók η ec'ejagb a.* † 11 Low nawre m'am dad ɔny: agn a eke wel ew ab em a, egn kaka anm agbm akam Jan mij ok nuɛn es; gbekɔ Afr e gbrenɛnɛn usu a ec'agn a ek'ann a e likekli a agb akm Jan. 12 Lɛgn a etn eke Jan am ɔb Amani a ton ke k'it yefenyana a, Afr e gbrenɛnɛn usu a e low am ey lec, † etn ów ganɛnɛn esel a am ɔl ek'oc lec em. 13 Ton k'ign Jan e lɛgn em a, kokoba ɔb esel a fen lele Mois ec'ol ab ab ɔb gbrenɛnɛn usu a ec'amani. 14 Etɛn ek'erurir ek'ubr'm nawre, ke Jan anake el Eli a eke k'ewl ow a. † 15 Ek'ɔnyɔn ɔru eke k'irir, k'irir senyn senyn.

16 Kɔ bwo ec'egn m'otu eke mi k'oc mi bebmn yefenyana ec'agn ab ab ee? -L'ot etuey ek'ann an ɔl usu es, ke beb am dad ejeci lebl gege em ese: 17 "S'afi kete ej ub eci s'ok ɔny, etn egnmn eke k'ubr ej! S'egn ɔɔn ej s'ok ɔny etn egnmn okmn sabu ermni ikɛnɛn ɔn!" 18 Kin, Jan ek'ow a, li b'enn neny, l'egn mar, etn agn bi dad ek'ow'n ɔny abn nuɛn. 19 Sica egn ec'Iy ek'ow a, li b'ij ob, li b'egn mar, etn agn bi dad ek'egn ikɛn na in el ob iju, mar egn, wus labm eb esel lele sikpl esel ab e lawl. Gbekɔ Nyam eci sɛwr a b'ulm es in ec'ow a ec'okm ok em.»

*Seb ek'erurm eke k'ub Jesu nawre
 Luk 10.13-15*

20 Emeny Jesu am enym seb a eke wel em li kok in e sakrowa egbel nono a abr, anke eb eyɛn a itɛnm erm em. Li dad nine: 21 «Korasin ec'agn, gbre él ɔny eci! Betsayida ec'agn, gbre él ɔny eci! Anke sakrowa a eke wel kok ɔny ogn a, blel ow el Tir lele Sidon ab wel kok ana, ke blel -l'ew ɔɔn e sos, -li kpakp milakɛn, -l'ok fandi, erm em itɛn eci. † 22 Na sosiem m'am dad ɔny jej ok e lɛgn a, Tir lele Sidon ab e low nuɛn eke Nyam ki kok a b'ow ɔdn akm ɔny ec'a. 23 Etɛn η Kapernayum, *am tutr eke any ij em b'ow agb ton bake im titm afr ee? Njan, b'ow is es ton bake ign ɔnnes ban;* † anke sakrowa a eke wel kok η ogn a, blel Sodóm † ana, ke eb ikɛn na ánn yefenyana yeji. 24 Na sosiem m'am dad'η, jej ok e lɛgn a, Sodóm e low nuɛn eke wel ki kok a b'ow ɔdn tel akm η ec'a.»

*Ówr em ogn ebr erm es ey
 Luk 10.21-22*

† 11:5 Bèbmn Esayi 35.5-6; 61.1. † 11:6 in ec'omn eke n'ony em em a eci: odad na Grek em a, wel ɔtu ek'itɛn ejec'em dad ese in ec'omn eke n'ony em sosiem a eci. † 11:10 Malaki 3.1. † 11:12 Afr e gbrenɛnɛn usu a e low am ey lecodad na Grek em a, wel ɔtu ek'itɛn ejec'em dad ese Afr e gbrenɛnɛn usu a am ekn gbre. † 11:14 Jwifel am eku kokoba ɔb es nyam ese Eli af eke k'ow gbuɛn ke Mesi a ów (Luk 1.17). Eke Jan kok ow e low a, ów fen iy neny eke Jesu el Mesi a. Malaki 3.23; Matie 17.11-12. † 11:21 Tir lele Sidon ab ab Fenisi ec'eb yony eke wel uw any low nuɛn kok owi em. Esayi 23.1-18; Ezekiel 26; Joel 4.4-8; Amos 1.9-10. fandi: èkn Jeremi 6.26; Jonas 3.5-8. † 11:23 ɔnnes ban: Esayi 14.13-15. Jesu am oc Kapernayum bebmn Babilon ab; Babilon el eb eke sikpl fen e kok owi iy em gbɔn. Èkn Es Èkn 17.5. † 11:23 Sodóm: èkn Nuɛn ɔb 19.24-28.

²⁵ Λεγη ab em a, Jesu dad nine: «Em Es, η ek'el afr lele wus ab ec'Es Kotoko a, m'am elu'η bia, ów a ek'ot lol es, esewru lele nun em ony esel ab ec'any af, ke yegm etuey uw any a eci. ²⁶ Ee! Em Es erur eke ow k'el eben.

²⁷ Em Es ocr in sosi nimum elul'm abu em. Eγη kaka uwm Iy ab any eke ow elm Es sony coco ce, etη eγη kaka uwm Es any eke ow elm Iy a sony coco lele aγη a eke Iy a erur eke k'elu okm yegm ab ab.

²⁸ Ony fηη ek'erεkp am leg leg ony a òwr em oγη, m'ow m'onη ony erm es ey. ²⁹ Eγηη em e low ebr, ke yébr mi yegm ony low anke m'el erm fróró, erm nini es; ow em b'ow eηan ony obi ec'erm es ey. ³⁰ Em e low a eke m'ow m'onη ony a ec'osu a, ew fuεfuε, etη erεkp eke m'ow m'onη ony a ewm leg leg.»

12

Eγη ec'Iy el nenεγη ec'es ew es
Mark 2.23-28; Luk 6.1-5

¹ Eke seγη beb ec a, nenεγη nyam, Jesu lele in e jam esel ab ab am ecr segb ogm eci. Jam esel a namn am ony etη am bubm egbey a ij. ² Eke Farisiel b'ekn a, -li dad Jesu nine: «Is any ekn, η e jam esel a am kok low eke ey ec'ol a òom abusu eke wel ki kok nenεγη e λεγη!» † ³ Jesu dad el nine: «Awlmn low a eke eb ebu David in obi in obi lele in ec'agη ab ab kok λεγη nyam eke namn am ony el ab ee? ⁴ L'ey Nyamel em, etη in ec'agη ab ab -l'ij egb waw e futufutu a; ke -n'onym ow ec'ij ec'abusu kaka. Ey ec'ol a onη abusu eke egb waw esel sony coco k'ij. † ⁵ Etη emeny awlmn Mois ec'ol ab em eke nenεγη e λεγη, egb waw esel ek'onη juma Nyamel gbél ab em a, ósum nenεγη ec'ol a, ke ow élm el

ec'ów obr ab ee? † ⁶ Kó m'am dad ony ek'aja low nyam anη ek'onη any akm Nyamel gbél a! ⁷ Blél uwr Nyam Lél a e sodad amua ek'am dad ese: *mi b'erur erm mamn owi m'akm ndey em e segb waw e nyandre any tasi ana, † ke aγη amua ek'eknm low a, blél obmn el low. ⁸ Tasi em a, eγη ec'Iy anake el nenεγη ec'es ew es a.»*

Jesu ewlm eγη ek'abu wew es nenεγη e λεγη

Mark 3.1-6; Luk 6.6-11

⁹ Eke Jesu ηgbonη yogη im ey el eci Nyam nun ηγη usu a, ¹⁰ eγη nyam ek'abu wew es anη yogη. Aγη a ek'anη yogη a erur eke k'ok Jesu ów af; ow sosiem -l'ibrm ow nine: «Kó ey ec'ol a onη abusu eke wel k'ewlm eγη nenεγη e λεγη ee?» † ¹¹ Jesu dad el nine: «Ek'onη em ec'eγη nyam ony liceb nyam coco etη liceb a ey nómu cronη em nenεγη e λεγη a, li k'ow n'iim n'onym l'ocm ow es ee? ¹² Eγη il an akm liceb! Ow sosiem ey ec'ol a onη abusu eke wel ki kok low mamn onη eγη nenεγη e λεγη.»

¹³ Jesu dad eγη a nine: «Eγηηm abu es.» L'εγηηm abu a es etη ow ewl akpl ese yec'ab af. ¹⁴ Ow onη Farisiel a ok okm Nyam nun ηγη usu a, -n'im -n'am as luku -l'ol eled eke -li k'onyn Jesu bake -l'ibi ow.

Nyam e libowi eke sòsum oc

¹⁵ Eke Jesu iri in e luw ec'amani a, n'ηgbonη yogη etη aγη nòno am us'r jam. N'am ewlm ólu a fηη, ¹⁶ etη n'am ijl wel neny l'ewar eke wel k'ulam'n es. ¹⁷ Li kok eben yec'etη ke kokoba ob es Esayi eci sodad amua eke dad a íy neny:

¹⁸ Nyam dad nine: «Kin em e libowi eke mi sòsum m'oc ke m'onη in ec'erur etη m'oc em eci sos em iηn m'elu'l em.

M'ow m'elu'l em ec'Abη ab em

† **12:2** Ek'usu im esel am ecr ogm nyam eci etη namn am ony el a, ol onη abusu eke -li k'ub egbey -l'ij (Ol Okn 23.25-26). Kó nenεγη e λεγη gbε Jwifel eci low yegm esel a edηη eke wel ki kok. Eke batη ub kòkòtu nyam, ke egb ub e juma anake am kok a, etη juma kaka fηη wel edηη ow e kok nenεγη e λεγη (Okm Ok 34.21). † **12:4** Ekn 1 Samiel 21.2-7; Ob Ap 24.5-9. † **12:5** Ekn Awl 28.9-10. † **12:7** Ose 6.6. † **12:10** Jwifel ec'ol a eke ok Mois ec'ab em a onη abusu eke nenεγη e λεγη wel k'elum eγη ce eke luw am ibi a abu.

ετη li b'ow l'ewar ebr ebr a fεη em
e low nenyembri nyam a.

¹⁹ Li k'ow l'atarm ów es εγη kaka fεη
ab

ετη li k'ow l'elum lebl,
wel k'ow irim'n lebl eberη em.

²⁰ Anany ek'ibn es a, li k'ow n'onym
l'ubm es.

Kenie ek'in ec'al a am irm es a,
li k'ow n'onym l'irmnm es.

Li b'ow li kok eben toη ke low
nenyembri

nyam eb es usu a fεη;

²¹ Ετη wus na e ebr ebr a fεη b'ow
oc el ec'omn a elu'l em.» †

Jesu in ony agn ec'abh

Mark 3.22-30; Luk 11.14-23

²² Sica emeny wel oc any eflu
nyam eke el ebrm yeji, abη enηη
ek'anη'n em a sosisem is Jesu. Jesu
ewlm εγη a; ow oη n'am dad ów ετη
n'am εkn es yeji. ²³ Agη a fεη low
iti any ετη am dad εσε: «Kó sōη Jesu
na David eci lilaw li k'el ee?» ²⁴ Eke
Farisiel iri odad na a, -li dad nine:
«Εγη na am oγη abη enηη anke el
ec'es εw es Belsebul anake am oη'n
abusu a.»

²⁵ Jesu uw el e sow tutr ab any
ετη dad el nine: «Es εw fεη eke in
ec'agη a ubr em a b'uy. Eb fεη,
oglog akη fεη ek'in ec'agη a ubr em
a, b'uy. ²⁶ Eke sica Satan am oγη
abη ek'el Satan eci, ke in sosi n'am
ogηη ar a; kó in ec'es εw a otu eke
k'anη ee? ²⁷ Am ubr eke m'am oγη
abη enηη Belsebul ec'abusu em; ετη
ony agηiyel ec'a eke b'ogη a, kó bwo
b'oy el abusu ee? El obi el obi -
n'am yeγm eke onymn low ij! ²⁸ Tasi
em a, Nyam ec'Abη em anake m'am
ogη abη enηη a; ow am yeγm eke
Nyam ec'es εw a ow ony ec'araηη η.
† ²⁹ Eke wel erur eke k'im ey læc es
nyam ec'akη iy'r mil a, ow it ke wel
íkη anym ony awη'n gbuη ke wel ótu
ey in ec'akη ot in eci mob a fεη.

³⁰ Εγη ek'anm em ab a, el em
ec'ifnu, ετη εγη eke éluam im abu

s'asm Nyam ec'ey luku a, am omun
el es. ³¹ Na sosisem a, m'am dad ony:
wel otu eke k'oc agη e sikpl owi lele
wewr owi eke dad ab ab a ap el; †
gbekó εγη eke dad odad ηuη ok Abη
Lala af a, Nyam k'ow ocm apm'n.
³² Εγη fεη eke dad odad ηuη ok εγη
ec'Iy af a, Nyam b'ow oc ap'r; kó εγη
yec'eke dad odad ηuη ok Abη Lala
af a, ke ow él yefenyana, ke ow él efi,
Nyam k'ow ocm apm'n.»

Likη lele in ec'ey ab

Luk 6.43-45

³³ «Kòkr likη akpl, in ec'ey a yeji
b'ow akpl; kòkr likη él likη ηuη, in
ec'ey a yeji k'ow akplm, anke wel
b'uw likη fεη any in ec'ey osu ab
em. ³⁴ Ony morηη, ayaf otur eke
ki dadr ów amamn, ony ek'eel agη
enηη ab ee? Low yec'a ek'iy erm em
gboy a anake neny bi dad elu okm a.
³⁵ Εγη mamn, in em ec'ów amamn
eke b'anη a anake li b'oc l'elu okm
a; ετη εγη ηuη, in em ec'ów enηη
eke b'anη a anake li b'oc l'elu okm
a. ³⁶ M'am dad ony eke jej ok e læγ
a, sodad eke agη dad εσε odad ofr ofr
af a, -li b'ow -l'awl; ³⁷ anke η ec'odad
ebl em wel b'ow jej η e low ok εγη'η
low oglog ob'η low.»

*Farisiel am ibrm eke Jesu ki kok
meny ewr nyam*

Mark 8.11-12; Luk 11.29-32

³⁸ Ετη ol e low yeγm esel beb lele
Farisiel beb ab am dad Jesu εσε:
«Low yeγm agη es, s'am erur eke
k'elu meny ewr nyam okm yeγm ey.»

³⁹ Jesu dad el nine: «Yefenyana ec'agη
enηη amua ek'ijm neny nyam Nyam
ec'any af a, am ibrm meny ewr, † kó
wel k'ow kokm meny ewr kaka om
el ek'ow elm kokoba ob es Jonas ec'a
ce. ⁴⁰ Tasi em a εσε eled eke Jonas
anη on gbēl a lokm ij seγη nyahan
ncok lele læγη owr ab a, eben nyam
coco εγη ec'Iy yeji b'ow anη wus em
ij seγη nyahan ncok lele læγη owr ab.
⁴¹ Jej ok e læγη a, Ninif eyη b'ow igb

† 12:21 Esayi 42.1-4, Septant em ec'odad eke wel oc. † 12:28 Jesu fifn Satan ec'es εw ab es. Εkn Luk 10.18. † 12:31 Wewr owi eke dad a:odad na Grek em a, wel otu eke k'itηη ejec'em dad εσε wewr owi eke wel dad ok Nyam af. † 12:39 Εkn 1 Korent 1.22.

yefenyina ec'agñ ec'any af, etñ b'ow òb el low, anke el, eke -l'irir Jonas eci Nyam odad a, -l'itñ erm em. Etñ kin egn anñ ek'agb akm Jonas! ⁴² Jēj ok e lēgn a, Seba ec'es ew lis a b'ow igb inym es yefenyina ec'agñ a ec'any af, etñ b'ow òb el low, anke n'anñ usu kpekpe l'ow yec'etñ ke l'iri eke li k'iri Salomò eci sēwr e sodad a. † Etñ kin, egn anñ ek'agb akm Salomò!»

Abñ ññ ek'ey òkm egn em a òtu ek'ewl ow

Luk 11.24-26

⁴³ «Ek'abñ ññ nyam anñ egn em ey òkm a, li b'anñ usu wewe n'am rereb usu a, n'am òl usu eke li k'ir. Eke sica n'ēñnm a, ⁴⁴ ke n'am dad in em l'ese: “M'ow m'ewl m'im m'ey em ec'akñ a eke m'anñ m'ey òkm a.” Eke li b'ewl meny l'ow a, li b'ekñ eke wēl apl akñ ab es ayl, wēl nyinyimn ow akpl etñ egn irm em. ⁴⁵ Sica li b'ewl n'im l'esñ lawlēl abñ eññ lōbñ ek'uy akm'n, -li b'okr af -l'ir yogñ. Ow e jam a, abñ amua b'ijr egn na gbre akm krekre ec'a. Yefenyina ec'agñ eññ ec'a yeji, eben ow b'ow el.»

Jesu lis lele lisijimel ab e low

Mark 3.31-35; Luk 8.19-21

⁴⁶ Eke Jesu odad anñ ñenym am dad agñ a, kpekñ lis lele lisijimel ab ow inym es gbeñ eke ki dad'r odad. ⁴⁷ Egn nyam dad Jesu nine: «Kin esñ lele esñ jimel ab ek'ow inym es gbeñ. -N'am erur eke -li ki dad'ñ odad.» ⁴⁸ Jesu dad egn a nine: «Kò bwo el em lis ee? Etñ kò bwo el el em lisijimel ee?» ⁴⁹ Etñ n'am òkñ jam esel a abu li dad l'ese: «Kin em lis lel em lisijimel ab ek'anñ aña, ⁵⁰ anke egn kaka fēñ eke bi kok Es ek'anñ afr ec'erur a, el em lisijim, em lisijow lel em lis ab.»

13

Wus akpasu yar e nyandre em odad

Mark 4.1-9; Luk 8.4-8

¹ Lēgn a ce, Jesu anñ akñ a † ey òkm etñ im sig es mij saw eke ki yegm agñ low. ² Agñ ññ ar elul il em; na sosiem l'ey mijetñ nyam em li sig es. Kò bieku a gbē inym es mij ñeny a. ³ N'am dad wēl ów ññ nyandre em l'ese: «Lēgn nyam, egn ewl es nyam im ògm am ewl egn. ⁴ Eke n'am ufñ egn ey ab es a, † beb ok ebr af etñ or ow sus ij. ⁵ Beb ok mebn wus af, usu eke sec enym. Kpekñ -l'eli, sec a ek'enym a sosiem. ⁶ Kò eke ligbn ow afr a, l'ebal egn a eke eli ok òkm a etñ li wēwr wēl es anke min ònym el wus tasi. ⁷ Beb ejeci ok usu eke mirñ anñ. Mirñ a eli òny awñ el es. ⁸ Gbēkò egn ey a e beb ok wus mamn af etñ il ewñ: beb òny likñ lele lēw ab, beb òny ekñ nyahan, etñ ow e beb a, ekñ yen.» ⁹ Etñ Jesu ign af dad nine: «Eke òny òru eke k'irir, ke irir senyn senyn.»

Jesu b'oc nyandre odad yegmn agñ low

Mark 4.10-12; Luk 8.9-10

¹⁰ Jam esel a ow titm Jesu etñ am ibrm'n ese: «Kò bla etñ bi dad el odad nyandre em ee?» ¹¹ Li dad wēl nine: «Òny, eñan Afr eci gbrenñbi usu a ec'ów a eke lol es a ec'any uw, kò el -n'ēñnm. ¹² Tasi em a, egn ek'ēñ any uw a, wēl b'ow obn'n etñ ow b'ow ufur es; kò egn ek'ēñnm a, tel a eke òtu eke k'anñ'n a, wēl b'ow eb. ¹³ Ow sosiem mi b'oc nyandre em mi dad el odad, anke -li bi ler kò -l'eknmn, etñ ow b'ok el oru em yeji kò -l'irimn, etñ ow ókm el es sos em. ¹⁴ Eben eke Nyam ec'odad eke dad el Esayi eci kokoba òb em a, ey òkm sodad amua em ana: Ow b'ow ok òny oru em senyn senyn, kò k'ow irimn;

† 12:42 Èkn 1 Èb Ebu 10.1-10. † 13:1 akñ a:Èkn Mark 2.1 lele akr otar ab ab. † 13:4 Eke egn ey a eke Jwifel a k'ewl a ew tōni tōni ey a, -l'agbrm omu -l'okm em, kò -li b'ufñ es wus a eke -n'omun ab af.

b'ow læer senyn senyn, kɔ k'ow
eknmn.

15 Tasi em a, agɲ amua na itɲɲ ew
tuɔtuɔ;

-li babl ɔru es,

-li bubur anyamn

yec'etɲ ke el ec'anyamn k'eknm,

ke el ec'ɔru a k'irim ów,

el eci nuɲ em ɔny a k'anm es,

-l'ewlmn -l'owmn em ogɲ bake
m'ewlm el. †

16 ɔny ec'a, sos em ɔtu eke k'inɲ
ɔny anke ɔny ec'anyamn am ekɲ es
etɲ ɔny ec'ɔru am iri ów! 17 M'am
dad ɔny nawre em: kokoba ɔb esel
nɔnɔ lele agɲ ek'ij nɛny nyam Nyam
ec'any af ab a erur eke k'ekɲ low na
eke am ekan a, kɔ -l'eknm, iri low na
ek'am irir a, kɔ -l'irim.» †

Wus akpasu yar a ec'akr otar

Mark 4.13-20; Luk 8.11-15

18 «Irir egb ewl es ec'odad a e
nyandre. 19 Ebr ab af a eke egb
a ok a, el agɲ a eke b'iri wɛl am
dad gbrenɲbi usu a ec'odad ke éwm
erm af a, agɲ low ɲɲ es b'ow oc
yec'a eke wɛl ewl el ec'erm em a.
20 Mebn wus a eke egb a ok a, el agɲ
a eke b'iri Nyam ec'odad ke kpeɲ
b'eb'r sos em inɲ em a. 21 Gbɛkɔ -
li yebmn odad a okm min el em, -li
b'ew erm af tɛl cɛ. Eke sica sos es
ɔw owi oglog gbɛre ij owi b'ow Nyam
odad a sosiem a, -li b'egbr ɔmn a
fafa. 22 Wus a eke mirɲ nɔnɔ anɲ
af ke egb a ok af a, el agɲ a eke b'iri
Nyam ec'odad, ke emɛny b'ebɲ wus
na ec'ów a e low ermij a. -Li b'ɔl
ob ɔny es. Ermij owi amua b'ɛju el,
b'awɲ odad ab es, etɲ ow ósum ey
kaka. 23 Wus mamn a, el agɲ a eke
b'iri Nyam ec'odad ke b'ew erm af a.
-Li b'ɔsu ey: beb ec'a likɲ lele læw ab
oglog ekɲ nyahan etɲ beb ec'a ekɲ
yɛn.»

Nyandre em odad suw enɲ eci

24 Jesu am dad el nyandre em odad
ɛjɛci esɛ: «Kin Afr eci gbrenɲbi usu
a eci elel eke anɲn: ɛɲ nyam ewl

egb amamn in ec'ɔgm a. 25 Ncoɲ
nyam, eke agɲ a fɛɲ am ɛru mɛmn
a, in ec'ifnu nyam ow ewl suw enɲ
egb ab em etɲ im. 26 Eke egb a eli
bake il ewɲ a, suw enɲ a yeji eli
ok ɔkm. † 27 ɔgm es a eci juma kok
esɛl a ow am dad'r esɛ: “Egɲ gbɛl, kɔ
ow elm egb amamn ewlm ɲ ec'ɔgm a
ee? Etɲ kɔ bogɲ suw enɲ amua anɲ
ow ee?” 28 Li dad wɛl ninɛ: “Ifnu
nyam e low eke kok ana.” Juma kok
esɛl a ibrm'n ninɛ: “Erur eke si k'im
s'iri suw enɲ ab es ee?” 29 Li dad
ninɛ: “Njaɲ, anke ow eci es iri em
a, ɔtur eke k'irir egb amamn ab es.
30 Yèbr el -l'okɲ af -l'agb tonɲ ke ow ít
egb ub e læɲ a, ke sica yogɲ, m'ow
mi dad egb ub esɛl a m'esɛ: Ìkɲ
anym irir suw enɲ ab es awɲ es
eku eku ofɲɲ, ke sica ókr egb a, em
ec'egbɛl ab em.” »

Likɲ e liy ec'odad nyandre em

Mark 4.30-32; Luk 13.18-19

31 Jesu am dad el nyandre em odad
ɛjɛci: «Afr eci gbrenɲbi usu a anɲ
esɛ likɲ e liy nyam ek'igɲ nyam oc
ewl in ec'ɔgm af. 32 L'el egb ey a fɛɲ
em eci likekli tasi; kɔ eke l'eli a, l'el
egb ewlu ab em e likɲ ligbɛl tasi. L'el
likɲ tonɲ batɲ ɔr b'ow us mel in ec'al
ab em.»

Nyandre em odad ek'el lijru eci

Mark 4.33-34; Luk 13.20-21

33 Jesu am dad el nyandre em odad
ɛjɛci: «Afr eci gbrenɲbi usu a anɲ
esɛ lijru eke yɔw nyam oc wuwlm
ma † toy likɲ lele yɛn ab tonɲ bake
ma a nimum inɲ eb es ab af.»

34 Jesu am dad dedeku a ów amua
fɛɲ nyandre em; li dádm wɛl low
ek'ow elm nyandre em. 35 Li bi
kok eben yec'etɲ ke kokoba ɔb es
ec'odad a íy nɛny: *M'ow mi dad el
odad nyandre em, m'ow m'ɔɲ el ów
eke lol es wus eci nuɲ ɔb em etɲ a
ec'amani.* †

*Jesu am otar nyandre em odad a
ek'el suw enɲ a e low akr*

† 13:15 Esayi 6.9-10, Septant em ec'odad eke wɛl oc. † 13:17 Bèbmn 1 Pier 1.10-12. † 13:26 Eke egb amamn a b'il ewɲ a, suw enɲ amua ab -li b'otarir es. † 13:33 ma:Grek em odad a eci iri tasi a el farin. † 13:35 Selu 78.2.

³⁶ Sica Jesu elu bieku ab es etj im akj. In e jam esel a im titm'n etj am ibrm'n esε: «Òtar nyandre em odad a ek'el suw enuj ek'ann ògm a e low akr ok εy.» ³⁷ Jesu dad ninε: «Egij ec'Iy anake ewl egb amamn a; ³⁸ ògm a, ke wus na nimum ana; egb amamn a el agij a eke b'elum gbrenjbi usu a eci low; suw enuj a, el agij a eke b'elum agn low ijij es e low a; ³⁹ ifnu a eke am ewl suw enuj a, ke agn ana; egb ub a, ke jej ok e legij ana; etj egb ub esel a ke afr erm esel ana. ⁴⁰ Esε ekel eke wεl am iri suw enuj es eke wεl k'owl al em a, εben eke ow b'ow el jej ok e legij ec'ab ana: ⁴¹ egij ec'Iy b'ow erm in ec'afr erm esel a, -li b'ow - n'ony agij a fεij eke b'irmn el lawlεl ec'omn a lele ów enuj kok esel ab ab -l'ot es gbrenjbi usu a, ⁴² ke -l'ot -l'owl wεl al gbεl ab em; yogij anake òjn ikij lele an em sasagr ab b'ow anij a. ⁴³ Kò sica agij a eke ij nenij nyam Nyam ec'any af a, b'ow jejn esε ligbn af el Es eci gbrenjbi usu a. Ek'ònyin òru eke k'irir, ke irir senyn senyn.»

Nyandre em odad ek'el ob ony a eke lol es a eci

⁴⁴ «Afr eci gbrenjbi usu a anij esε ob ony eke lol es ògm nyam af. † Egij nyam iwr ob ony na es etj emeny oc lol' es ògm a. Sos em ijn'n ton batij n'im l'ol ob fεij eke n'ony a l'ij, etj l'ewl l'ow l'ol ògm a.»

Nyandre em odad ek'el miyob eci

⁴⁵ «Afr eci gbrenjbi usu a anij esε an òlu nyam ek'am òl miyob amamn es af. ⁴⁶ Eke n'εijn an gbεl e miyob nyam a, n'im l'ol ob fεij eke n'ony a l'ij, etj l'ol miyob a.»

Nyandre em odad ek'el muw eci

⁴⁷ «Emeny Afr eci gbrenjbi usu a anij esε muw eke wεl ok ke ony òcn εrij εrij fεij af. ⁴⁸ Eke ow b'iy a, mij juma kok esel a b'odu ow'r ákpaf

ke ok es am jej òcn ab es: -li b'ok amamn a mulu em, ke -l'owl yec'εke akplm a. ⁴⁹ Jej ok e legij a, εben ek'ow b'ow el ana: afr erm esel b'ow ow kpab agij enuj a es, amamn a e lís, ⁵⁰ ke ówl el al gbεl ab em. Yogij anake òjn ikij lele an em sasagr ab b'ow anij a.»

Ob ony owr lele ob ony sig ab

⁵¹ Jesu ibrm el ninε: «Kò irir ów a fεij ee?» -L'εgij ninε: «Eε.» ⁵² Etj cali dad wεl ninε: «Eben eke ol eci low yεgm es fεij ek'am el Afr e gbrenjbi usu a ec'εgij a, anij ana. N'anij esε akij es nyam eke b'elu in ec'ob ony òkm low yεgm owr em lele low yεgm esig em ab af.»

Nasaret banj eyj úbm Jesu nawre

Mark 6.1-6; Luk 4.16-30

⁵³ Eke Jesu dad nyandre em odad amua bake ow uwr a, l'igb yogij ⁵⁴ n'im εb ab em eke n'anij l'agb a. N'am yεgm agij low yogij eci Nyam nuj igij usu a ton agij a fεij ek'ann yogij a low iti any afijn es. -N'am dad -l'εεε: «Bogij nuj em ony na anij ow'r ee? Ayaf l'otu eke li ki kok sakrowa amua ee? ⁵⁵ Kò ow elm ògog es òdu es a ec'iy ab ee? Kò ow elm Mari elm lis ee? Kò Jak, Josef, Simo lele Jud ab elm lisijimel ee? ⁵⁶ Kò lisijowεl fεij irm εy ab ee? Kò abusu ikij na bogij n'εijn ee?» ⁵⁷ Etj ów amua fεij óom abusu eke -li k'ony òmn Jesu em. Etj Jesu dad el ninε: «Usu a fεij wεl b'ony kokoba òb es ec'elum, ek'ow elm in ec'εb ab em lele in ec'akij ab cε wεl ónym in ec'elum.» † ⁵⁸ Yogij eci sakrowa a eke Jesu kok a tel cε, el eci òmn a eke -n'onym a sosiem.

14

Jan mij ok nuj es e luw owi

Mark 6.14-29; Luk 9.7-9

† **13:44** Jesu eci legij ab em a, sakp nòno agij b'agbr nomu el ec'ògm a ok el ec'ob ony em, yec'etj ke egij k'ým. Sakp oglog -li b'ijl usu a eke ob ony a anij ab es. Musu em agij ejeci b'uyum ab ot. Jwifel ec'ol em a, ob ony fεij eke lol es egij ec'ògm a, el ògm es a eci. † **13:57** Bèbmn Luk 4.24, Jan 4.44, lele Jan 6.42 ab ab.

¹ Lɛgɛɲ ab ɛm a, Galile eci es ɛw ɛs Erɔd Antipas am iri Jesu eci nin ek'am il e low. ² Li dad in eci juma kok ɛsel a ninɛ: «Ɛgɛɲ a Jan mij ok nuɲ ɛs! L'igb luw ɛm, na sosiɛm anake n'am ɔny abusu li kok sakrowa a.»

³⁻⁴ Kin elel eke Jan mij ok nuɲ ɛs a e luw owi a ɛcr: Erɔd Antipas oc lisijim Filip e yɔw Erodiad, ɛtɛɲ Jan im dad Erɔd ninɛ: «Ow itm eke k'oc ɛsɲ jim e yɔw.» † Ɛtɛɲ ow sosiɛm Erɔd ɔɲ abusu wɛl ɔny Jan ok ɲgbraka ɛlu sobel ɛm. ⁵ Erɔd am erur eke k'ibi Jan, kɔ n'am uru Jwifel a, aɲke -li b'oc Jan ɛsɛ kokoba ɔb ɛs af.

⁶ Gbɛkɔ sica Erɔd e mew ɛc'ɛs gbɛgbl e lɛgɛɲ ab ɛm a, Erodiad jɔw ub ɛj etu a eke wɛl ɛsɲ a ɛc'any af. In e low ɲɲ Erɔd sos ɛm ⁷ tɔɲ l'ɛgɛɲ l'eb eke li k'ɔɲ ow ob fɛɲ eke ow b'ow ibrm a. ⁸ Erodiad ɛc'ow ɔm ebl ɛm, jɔw dad Erɔd ninɛ: «Ɔc Jan mij ok nuɲ ɛs eci nuɲ a wayas ɛm is'm aɲa!»

⁹ Ɛb ebu a sos ɔw ɛs; gbɛkɔ eke l'ij nɛny etu a ɛc'any af a, l'ɛlu abusu ɛs eke li k'ɔɲ ow. ¹⁰ N'ɔɲ ɛgɛɲ im sobel ɛm ubr Jan mij ok nuɲ ɛs nuɲ. ¹¹ Wɛl oc nuɲ a wayas ɛm ow ɔɲ dedyɔwli a ɛtɛɲ l'eb n'ɔɲ lis. ¹² Ek'ow a ɛc ɛben a, Jan eci jam ɛsel a ow oc in e sos megl a im oc ɛs, ɛtɛɲ im ɛwl Jesu amani low na ek'ɛy a eci.

*Jesu iyr agɛɲ ek'afɲ fandi yen es lok
Mark 6.30-34; Luk 9.10-17; Jan 6.1-14*

¹³ Eke Jesu iri Jan e low na a, l'igb yogɲ mijɛtɛɲ ɛm eke li k'im in sɔny usu saw ɛm, kɔ agɲ a uw any; -l'ok ɔkm sɛb a ek'anɲ yogɲ ab ɛm, ɛtɛɲ mij nɛny a -n'am us Jesu jam lakr ɛm. ¹⁴ Mijɛtɛɲ a b'itr ɛs eke Jesu b'us ɛs a, l'ɛkn agɲ nɔɔɔ; wɛl e low ɔny'n sɔɲɲ ɛtɛɲ kpɛkɲ n'am ewlm ɛl ɛc'ɔlu a.

¹⁵ Eke lɛgɛɲ ew ɛs a, in e jam ɛsel a ow titm'n ɛtɛɲ am dad'r ɛsɛ: «Lɛgɛɲ ɛc, ɛtɛɲ ɛmɛny usu na yɛji ɛw usu

saw ɛm. Ɔk agɲ ab ɛs im baɲɲ baɲɲ ek'anɲ saw saw aɲa a yec'ɛtɛɲ ke -l'ɔl ob ij.» ¹⁶ Jesu dad ɛl ninɛ: «Ow itm eke -li k'im; ɔny obi, ɔɲɲ ɛl ob -l'ij!» ¹⁷ -Li dad ow ninɛ: «Futufutu yen lele ɔcn yony ab ɛɛ anake s'ɔnym ab aɲa a.» ¹⁸ Jesu dad ɛl ninɛ: «Ɔtr isr'm aɲa.»

¹⁹ Ɛtɛɲ ɛmɛny li dad agɲ a eke k'ok ɛs suw ab af; sica l'oc futufutu yen a lele ɔcn yony ab ab, l'igbl any ogɲ afr ɛtɛɲ l'ɛlu Nyam bia. Li bubr ɛm n'ɔɲ jam ɛsel a ɛtɛɲ -li ɛɛc -n'ɔɲ agɲ a. ²⁰ Ɛl fɛɲ -l'ij ob lok iy ɛl ɛtɛɲ ɛmɛny ow wal ɛs. Jam ɛsel a ot ekpr a eke wal ɛs a as luku, ɛtɛɲ ow iy mulu lɛw yony. ²¹ Agɲ a fɛɲ ek'ij ob a ɔtu eke k'ij agɲ fandi yen; wɛl awlm ɔyɔw lel ey ab. †

*Jesu am an es mij lekpl ab af
Mark 6.45-52; Jan 6.15-21*

²² Kpɛkɲ eke ow b'uwr a, Jesu ɔɲ jam ɛsel a ok mijɛtɛɲ ab ɛm eke k'ikɲ anym im mij lekpl a e jam a, ke n'anɲ in obi l'afl agɲ ab ɛs. ²³ Eke l'afl wɛl ɛs a, l'uyu lafɛny ab af eke li ki ɲɔɲɲ Nyam. Eke lɛgɛɲ ew ɛs a, n'anɲ yogɲ in sɔny. ²⁴ Mijɛtɛɲ a gbɛ, wus ab a, n'im kpɛkpe, mra am ɛlul il aɲke lɛf am ɛlu ɔbr'r. ²⁵ Eke lɛgɛɲ am ɛny ow a, Jesu am an es mij ab af im ɛɲɲ in e jam ɛsel a. ²⁶ Eke -l'ɛkan Jesu am an es mij af a, -li kpikprɛm ɛs ɛtɛɲ -li dad ninɛ: «Na ɔɲnabɲ!» Ɛtɛɲ -n'am ɔg ɛɲɲ ebl ɛm. ²⁷ Gbɛkɔ kpɛkɲ Jesu dad ɛl ninɛ: «Ɛrm usu ɔny lokm! Ɛɲɲ k'ɔny ɔny! Kɔ ɛm!» ²⁸ Pɛr ɔdu odad eb ɛtɛɲ dad'r ninɛ: «Ɛgɛɲ gbɛl, eke ow ɛl ɲ tasi, ke ɔɲ abusu m'an ɛs mij ab af m'ow m'ɛɲɲɲ.» ²⁹ Jesu ɛgɛɲ dad ninɛ: «Ɔw!» Pɛr ɛy ɔkm mijɛtɛɲ ab ɛm ɛtɛɲ am an es mij ab af im ɛɲɲ'n. ³⁰ Gbɛkɔ eke l'ɛkn lɛf a e lɛc ek'am ɛlu ɔkm a, ɛɲɲ ow'r sos ɛtɛɲ n'am ɛmn. L'ɛlu lebl li dad ninɛ: «Ɛgɛɲ gbɛl, ɛb ɛlu'm ɛs!» ³¹ Kpɛkɲ Jesu ɛɲɲm abu ɛs ɔny'n, ɛtɛɲ dad'r

† 14:3-4 Jwifel ɛc'ol ɛm a, ek'ɛsɲ jim anɲ owr, ow itm eke k'eb in e yow ɛl ɲ eci. Ɛkn Ob Ap 20.21.

† 14:21 Ɔyɔw a lel ey ab ab ok ɛs saw ɛm; ɛtɛɲ ɛgɲ a yɛji ok ɛs saw ɛm.

nine: «Όμν εω'η fuεfuε tasi! Kο bla ετη bebar ee?»³² El yony mum -l'ok mijetη ab em ετη λεf a irm es.³³ Ow οη jam esel a ek'annah mijetη ab em a, ok οwροkp wus Jesu ec'any af ετη am dad εσε: «Iη gbε Nyam ec'Iy tasi!»

*Jesu ewlm ólu Genesaret wus af
Mark 6.53-56*

³⁴ Eke Jesu lele in e jam esel ab ab ubr mij lekpl a e jam a ke -l'itar es Genesaret wus af a,³⁵ yogη ec'agn a uw Jesu any ετη εwl susu a feη in ec'ow ec'amani. Eτη wel ot ólu feη is'r.³⁶ -N'am ηοηη ow eke ow ki yeβ wel itηη in e mob sus em a ec'enyembri a ce abu, ετη agη a feη ek'am itηη in e mob sus em a abu a, am ewl.

15

*Ey lagηel ec'eb ir owi
Mark 7.1-13*

¹ Sica Farisiel lele ol eci low yeγm esel ab anη Jerusalem ow εηη Jesu ετη am ibrm'n εσε: ² «Kο bla ετη η e jam esel a éluam ey lagηel ec'eb ir owi a † ek'οη ey a ee? Tasi em a, low yeγm a am ibrm eke wel ki yoγ sabu gbunη ke ij ob, kο -li kokmn.»³ Jesu dad el nine: «Eτη kο οη, bla sosiem ετη οη ec'eb ir ec'ow a sosiem éluamn Nyam ec'ol ab ee?»⁴ Tasi em a, Nyam dad nine: *Elum asη lele esη ab*, ετη emeny: *εγη eke bi yayr es lele lis ab a, l'it eke wel k'ibi'r*.†⁵ Kο οη, οη e low yeγm ab em bi dadr εsrε: ek'εγη nyam in dad ow εs oglog ow lis in εσε: «Ob a eke

mi k'οη η ec'abu elum ec'a, m'oc m'εw es Nyam ec'egb wawr eci,”⁶ ke εγη ikη na, οη ec'a, yec'eke li k'οη εs a, † n'ηgboη ow e low em η.† Eβen eke b'isr Nyam ec'odad ab es οηη οη ec'agn em ec'ow a usu ana!⁷ Οη, agη enyembri yony yony esel! Nawre tasi, Esayi dad οη e lís e low na in e kokoba οb ab em:

⁸ Nyam dad eke:

“Agη amua na neny em οfr οfr -n'am kοkln im,

kο el ec'erm a kpab es em e lís.

⁹ Nunη οfr οfr agη amua am igη'm, anηke agη em ec'ow anake -li b'oc -li yeγmn agη low a.” »†

*Ów eke b'οη εγη úwm anη
Mark 7.14-23*

¹⁰ Sica Jesu εση dedeku a ετη am dad el εσε: «Iγηη loru es irir low na senyn senyn: ¹¹ ow elm ob eke b'ey εγη nenym a, οom εγη uwm anη, kο low eke b'annah εγη nenym ey οkm a, low na anake b'οη εγη úwm anη a.»

¹² Low na af jam esel a ow εηη Jesu ετη am dad'r εσε: «Odad na eke dad Farisiel iri a, kο uw any ek'ow ey el sos em ee?»¹³ Li dad nine: «Likη feη ek'elm em Es ek'annah afr eci likη ek'ewl a, li b'ow l'iri ow es. †¹⁴ Egb r el es, -l'el ány eflu ek'am nyimn ány eflu! Ek'any eflu nyam am nyimn any eflu ejeci nyam, el yony mum -li b'ow -l'ok nomu nyam em.»

¹⁵ Pier οdu odad eb ετη am dad'r εσε: «Òtar nyandre em odad na e low akr ok ey.»¹⁶ Jesu dad nine: «Kο οηη bοbο yeji, k'irimn low na eci

† **15:2** *Ey lagηel ec'eb ir owi*: eke Jwifel ok οkm madu οkr em a, el ec'eb ir a titηη nοnο. Ow οη ol e low yeγm esel a οb nunη am obn Mois ec'ol a ek'ow k'okr af eb ir owr na ab. Sol a eke -l'oban a lele Mois ec'ol ab ab οηη any nyam coco. *Yoγ sabu*: ow elm mij ok a eke b'οηη εγη eci sos af e sibr a oc es a, kο mij ok a eke b'ayal εγη abη em Nyam ec'any af a. Nunη οb em a, mij ok na ow el egb waw esel ce ki kok (Okm Ok 30.18-21). Gbεkο Farisiel b'erur ek'ow k'el Nyam nunη igη esel a feη ki kok eβen. † **15:4** Okm Ok 20.12; Ol Okn 5.16; Okm Ok 21.17; Ob Ap 20.9. † **15:6** *yec'eke li k'οη εs a*: Matie eci silél esig oglog em a, *yec'eke li k'οη εs oglog lis a*. † **15:6** Eke εγη nyam bi dad lis lele es ab εσε: “Ob na, Nyam ec'ob ap,” ke ow ec'iri a ok sakp yony η: 1) Nyam ec'ob eke n'am οη, oglog 2) ow εw εσε ob eke n'οηη Nyam af η; tasi em a, ow elm Nyam n'οom, kο es lele lis ab k'οtum εηnm ij. Ol e low yeγm esel beb ec'a, low eke εγη eb a, ek'ow el nyamb owi yeji, ow it eke ki kok (Ol Okn 21.21-23). -Li bi tutr eke neny ij na agb akm εγη es lele εγη lis ab ec'elum (Okm Ok 20.12). Tasi em a, agη bi wewlm ol meny el eci sel es okr eci. † **15:9** Esayi 29.13, Septant em ec'odad eke wel oc. † **15:13** Sakp nοnο, Nyam b'oc likη dadr odad nyandre em ok Israél af. Selu 1.3; Esayi 60.21.

nyandre ab ee? ¹⁷ Kɔ uwmn any eke ob feŋ eke b'ey eŋɔ nɛnym a, b'im ey lokm, ke sica n'ann lokm a l'ey ɔkm ee? ¹⁸ Low eke b'ann nɛnym ey ɔkm a, erm em ow b'ann ow; etɔ low na anake b'ɔɔ eŋɔ uwm ann a. ¹⁹ Tasi em a, sow tutr enɔ eke b'ɔɔ eŋɔ ibi eŋɔ, erum yow ejec'ab, ij nfaci, iy mil, ij danɔ yadɔ ke dád sodad enɔ ok agɔ af a, erm em -li b'ann -l'ow. ²⁰ Ów amua anake b'ɔɔ eŋɔ uwm ann a! Ij ob ke kí yɔgm abu a ɔɔm eŋɔ uwm ann.»

*Utuyɔw nyam ɔny ɔmn Jesu em
Mark 7.24-30*

²¹ Etɔ Jesu igb yogɔ im Tir lele Sidɔn ab eci wus ab af. ²² Kpekɔ kin Kana wus af e yɔw nyam † ek'ir wus ikpr ab af a, ow eɔn'n etɔ am elu lebl dad ese: «Eŋɔ gbɛl, David e lilaw, ikɔ'm sɔrɔ! Kɔ abɔ nɔɔ am ijr em jow gbɛ, ow k'akplm kaka!» ²³ Gbɛkɔ Jesu cɛm sar okm'n es. In e jam esɛl a ow titm'n etɔ am dad'r ese: «Óŋɔ'n † kɔ n'am us ey jam l'ɔgr ey nɔnɔ.» ²⁴ Jesu dad nine: «Nyam erm'm Israel ec'agɔ a ek'ann ese mɛɛɛb ek'irm af a eci cɛ.» ²⁵ Kɔ yow a ow ok ɔwrɔkp wus in ec'any af etɔ dad'r nine: «Eŋɔ gbɛl, ikɔ'm sɔrɔ!» ²⁶ Jesu dad nine: «Ow itm eke wɛl k'oc etuey ec'ob ij ɔɔ mɔwr.» † ²⁷ Yow a dad nine: «Eŋɔ gbɛl, tasi, gbɛkɔ mɔwr yeji, el eci es ew esɛl eci ob ij a ec'ekpr a eke b'ann tabl af ok wus a, -li b'ij.» ²⁸ Ow ɔɔ Jesu dad'r nine: «Oy! ɔmn agb'ɔ gbɛ! B'ow eɔn low a ek'am erur a.» Etɔ wanci ab af cɛ, yow a ec'iy a ewl.

Jesu ewlm ɔlu nɔnɔ

²⁹ Sica Jesu igb yogɔ im ey Galile eci mij lekpl a oŋɔ. † L'uyu ligigl nyam af li sig es. ³⁰ Agɔ nɔnɔ ow eɔn'n. -L'ism akr kpekɛ esɛl, ány eflu, sos éyru, ebrmɛl, lele ɔlu ejeci nɔnɔ ab. -L'ok wɛl es Jesu ec'any af

etɔ l'ewlm wɛl. ³¹ Eke -l'ɛkan ebrmɛl dad ów, sos éyru ewl, akr kpekɛ esɛl an es lele ány eflu ek'ɛk es ab ab a, agɔ a low iti any afɔn es etɔ -n'am kɔklm Israel e Nyam a.

*Jesu iyr agɔ fandi yar lok
Mark 8.1-10*

³² Emɛny Jesu esɔ in e jam esɛl a etɔ dad nine: «Agɔ amua e low am ɔny'm sɔrɔ, anke kin sɛŋɔ emum nyahan eke -n'annɔ em ab ke -n'ɔnym ob kaka eke -li k'ij. M'erurm eke mi k'ɔɔ el -n'im namn; ejagb -l'ɔtu eke -li k'ɛɔn es abur.» ³³ Jam esɛl a dad'r nine: «Kɔ usu saw em anɔ, bogɔ s'ɔtu eke si k'ɛɔn ob ij s'ɔɔ agɔ amua ij lok iy ee?» ³⁴ Etɔ Jesu ibrm el nine: «Kɔ futufutu abi ɔnymn ab ee?» Etɔ -li dad nine: «Futufutu lɔbɔ lele ɔcn ekekey abi ka ab.» ³⁵ Ca li dad agɔ a eke k'ok es wus. ³⁶ Etɔ l'ot futufutu lɔbɔ a lele ɔcn ab ab, l'elu Nyam bia, li bubr em n'ɔɔ in e jam esɛl a, etɔ -li cɛc agɔ a feŋ. ³⁷ El feŋ -l'ij lok iy el. Jam esɛl a ot ekpr a eke wal es a as luku, etɔ ow iy mulu egbɛl lɔbɔ. ³⁸ Agɔ a ek'ij ob a ij agɔ fandi yar, wɛl awlm ɔyow lele etuey ab. ³⁹ Eke sica Jesu ɔɔ bieku a im a, l'ey mijetɔ ab em etɔ n'im Magadan † eci wus ab af.

16

*Farisiel lele Sadusiel ab am ibrm
eke Jesu ki kok mɛny ewr nyam
Mark 8.11-13; Luk 12.54-56*

¹ Farisiel lele Sadusiel ab ow eɔn Jesu eke k'ebm'n. -L'ibrm ow nine: «Élu mɛny ewr nyam ɔkm yeŋm ey ek'ow el Nyam erm'n.» ² Kɔ Jesu dad el nine: [«Lɛŋɔ es ew em bi dadr esre: “Efi e lɛŋɔ a b'ow akpl, anke afr ebl es.” ³ Etɔ ibribr fafa, eke afr b'ibr es a, bi dadr esre: “Yefenyna nyam b'ow an.” Lɛŋɔ eci elel eke b'annɔ a b'uwr any, kɔ sɛŋɔ amua

† 15:22 Yow a, Israel ec'efnu esig ab em ec'eŋɔ: ow elm Kana ek'ann Galile a e yow. † 15:23 Óŋɔ'n:odad na Grɛk em a, wɛl ɔtu ek'itɔn ejec'em dad ese Óŋɔ'n ob a eke n'am ibrm a. † 15:26 mɔwr:Jwifɛl b'oc agɔ ek'elm Jwifɛl a ese mɔwr af. † 15:29 Jesu igb yogɔ im ey Galile eci mij lekpl a oŋɔ:ow am yeŋm eke n'im l'ey Nyam any uwm esɛl eci wus ab af. Mark 7.31. † 15:39 Ékn Mark 8.10 ec'akr otar a.

eci meny ewr a, ótumn uwmn any!†
 4 Yefenyana ec'agn enun amua eke
 íjm neny nyam Nyam ec'any af a am
 ibrm meny ewr; kó wél k'ow kokm
 meny ewr kaka óom el ek'ow elm
 Jonas ec'a ce.» † Etn l'elu wél es
 n'im.

*Jam esel a low a k'okm es sos em
 kaka*

Mark 8.14-21

5 Eke jam esel a im ok mij lekpl a
 e jam a, -l'ijl es eke -li k'oc futufutu.
 6 Jesu dad el nine: «Èwr erm! Ósur
 sos Farisiel lele Sadusié ab eci lijru a
 e lís.» 7 Jam esel a am dadarir el ófr
 ese: «Eke s'ocm futufutu a sosiém
 anake n'am dad ów amua a.» 8 Jesu
 uw odad a eke -n'am dad ab any etj
 li dad wél nine: «Bla sosiém etj am
 dadr óny ófr em esre: "Eke s'ebm
 futufutu a sosiém ee?" Kó k'irimn
 ce ee! 9 Ow k'okm óny es sos em ce
 ee? Futufutu yen a eke mi bubr em,
 m'ón agn fandi yen lele ekpr a eke
 wal es eci mulu abi a eke otr imn a,
 kó k'oknmn ow e low ee? † 10 Etn kó
 futufutu lóbn a eke mi bubr em m'ón
 agn fandi yar a, lele ekpr a eke wal
 es a eci mulu egbel abi a eke otr imn
 a, k'oknmn ow e low ee? † 11 Ósur
 sos Farisiel lele Sadusié ab e lijru
 a e lís. Kó ayaf ótur eke k'uwmn
 any ek'ow elm futufutu ec'odad mi
 dadm óny ee?» 12 Ca jam esel a iri
 ek'ow elm lijru a eke wél b'oc kokr
 futufutu a ec'odad Jesu dadm el, kó
 Farisiel lele Sadusié ab e low yegm
 a e low.

Pier dad eke Jesu in el Mesi
Mark 8.27-30; Luk 9.18-21

13 Jesu im ey Sesare Filip ec'eb
 em. N'am ibrm in e jam esel a l'ese:

«Ayaf agn bi dadr egj ec'Iy e lís ee?»
 14 -Li dad nine: «Agn beb bi dad ese
 n Jan mij ok nun es, beb bi dad ese
 n Eli, etj agn likpr ec'a, -li b'oc'ñ
 ese Jeremi oglog kokoba ób es ejeci
 nyam af.» 15 Etn Jesu ibrm el nine:
 «Kó óny obi óny obi a, ayaf b'ocar'm
 ee?» 16 Simó Pier dad nine: «Í Mesi
 a, Nyam a ek'anñ owr ec'Iy.» 17 Ca
 Jesu dad'r nine: «Simó Jonas jim, †
 ehe él n eci, anke nawre ikñ na, ow
 elm egj elum ókm dadm'ñ, kó em
 Es ek'anñ afr a. 18 Sica em, m'am
 dad'ñ m'ese: n Lob, † etj lob ikñ
 na af, m'ow m'us em e Nyamel a.†
 Luw ec'abusu a k'ótum ónym léc in
 af. 19 M'ow m'ón'ñ Afr e gbrenñbi
 usu a eci sisafue a: low feg eke b'ow
 ign wus af anñ a, Afr b'ow ign; low
 feg eke b'ow eb wus af anñ a, Afr
 yeji b'ow eb.» † 20 Jesu ijl in e jam
 esel a neny dad nine: «Kí dadr egj
 kaka eke m'el Mesi a.»

*Jesu am ewar in e low lele in e low
 em anñ igb ab e low*

Mark 8.31-9.1; Luk 9.22-27

21 Lagn a ce, Jesu ób nun am dad
 ulm in e jam esel a es ese: «Ow it
 eke mi k'im Jerusalem ke yogñ m'ij
 gbre nónó, agn ekpek, egb waw
 esel egbel, lel ol e low yegm esel ab
 ab ec'abu em. Wél b'ow ibi'm etj
 segn nyahan m'ow m'igb low em.»
 22 Eben a, Pier oc'r ab im saw em
 etj am enym'n abr dad ese: «Egn
 gbel! Nyam óny oc'ñ es em! Low na
 k'ow eñnm'ñ lagn kaka!» 23 Gbekó
 Jesu ewl sos meny etj am dad Pier
 ese: «Satan, kpàb'm es lís! N el em
 ec'ejagb us e lirikp, anke n e tutr
 a elm Nyam e tutr, kó agn em eci.»
 24 Emeny Jesu am dad in e jam esel

† 16:3 Matie eci silé esig nónó em, wél éñnm sodad ek'anñ ob na [...] ec'aranñ em a. † 16:4 Bèbmn Matie 12.39-40. † 16:9 Èkn Matie 14.15-21. † 16:10 Èkn Matie 15.32-38. † 16:17 Simó Jonas jim: Pier es e nin a, Jan (Jan 1.42) kó Jonas el in ec'esñ likpr em Grék em. † 16:18 Pier e nin a e nyandre el lob. † 16:18 m'ow m'us em e Nyamel a: odad na em, Nyam ec'agn e low wél am dad, kó ow elm èl. Bèbmn Efes 2.20. † 16:19 ... ign...eb: Grék em odad eci iri tasi a el...awñ es...mómu es. Ol e low yegm esel e dad em a, es awñ lele es mómu ab e nyandre el: ign low oglog éb low. Jwifél e Nyam nun ign em a, ol e low yegm esel a óny abusu ikñ na, etj -li tutr eke ol eke -li b'ony -l'ew a, Afr yeji b'egñ eb. Sica Jesu eb ol e low yegm esel ec'usu a ese Nyam nun ign em ec'es ew es af, etj n'am óñ Pier abusu na. Etn ow e jam a, n'ón jam esel a yeji (Matie 18.18; Jan 20.23).

a εσε: «Ek'εγη nyam am erur eke k'us'm jam a, ow it ke li kí tutrm in e lís owi, l'ábu in obi ec'olikh a, † ke l'ús'm jam. ²⁵ Tasi em a, εγη yec'eke b'ow erur eke ki doghn in e sel a, b'ow irmn. Gbεkɔ εγη yec'eke b'ow irmn in e sel a em sosisem a b'ow εhn. ²⁶ Eke batn εγη nyam ɔny wus ec'ob fεn εtn l'irmn in e sel a, ke bla ow b'ow eel il ab ee? Kɔ bla ob iy εγη ɔtu eke k'oc sɔgr in e sel ab ee? ²⁷ Tasi em a, εγη ec'Iy b'ow ow εs ec'anygbel ab em lele in ec'afr erm esel ab ab, εtn εγη εγη in eci es an ab em, li b'ow li sɔg ow labm. ²⁸ Low nawrε m'am dad ɔny: agn amua ek'ann aɲa a e beb b'ow εkn εγη ec'Iy ow εσε εb ebu af gbun ke -l'uw.»

17

Jesu itn sos

Mark 9.2-13; Luk 9.28-36

¹ Eke sεgn nɔhɔn εc a, Jesu εsn Pier, Jak lele Jan ek'el Jak lisijim ab εtn -li kpab es -n'im saw em el sɔny lafeny gege nyam af. ² Jesu itn sos el ec'any af: any am jεjn'n εse ligbn af εtn in e mob sus em a ufu pum pum pum ann εse usuayl af. † ³ εtn kin, jam esel nyahan a εkn Mois lele Eli ab ek'ilm any am dad ów Jesu ab. ⁴ εtn Pier dad Jesu nine: «εgn gbεl, ow akpl eke si k'ann aɲa! Ek'erur, aɲa m'ɔtu eke mi k'us nun ign usu nyahan: η e nyam, Mois e nyam lele Eli e nyam ab.»

⁵ Odad ann Pier nɛnym am dad εtn kpekɲ kin jru ek'am jεjn ow ubur el es. Lebl nyam ann jru ab em am ikɲ dad εσε: «εgn na el em ec'Iy eke m'erur tasi; m'oc em eci sos em ihɲ fεn m'elu'l em. Ìrir in e low!» † ⁶ Eke jam esel a iri lebl ikɲ na a, erhn ɔny el afhn es εtn -li bubu any es wus. ⁷ Jesu im titm el, itn el abu εtn dad el nine: «Ìgbr, k'ùrur erhn.» ⁸ -Li

gbigbl any ogn εtn -l'eknm εgn kaka ek'ow elm Jesu sɔny cε.

⁹ Eke -n'ann lafeny ab af -n'am us es a, Jesu am ijl el nɛny dad εσε: «Low na ek'εkan a, kí dadr kokr εgn kaka ton bake εgn ec'Iy ígb agn ek'uw ab em.» ¹⁰ εtn jam esel a am ibrm Jesu εσε: «Dàd εy, kɔ bla sosisem εtn ol e low yεgm esel a bi dad ek'Eli in k'ow gbun ke Mesi in ow ee?» † ¹¹ Jesu dad el nine: «Tasi em a, Eli eke li k'ow ke ni nyimn ów a fεn. ¹² Gbεkɔ m'am dad ɔny ek'Eli ow lεgn a εtn, agn εgnm ebm'n εtn kok'r low yec'eke -l'erurir a. Eben eke -li b'ow -li kok εgn ec'Iy sos keskes ana.» ¹³ Sica jam esel a iri eke Jan mij ok nun εs ec'odad anake Jesu am dad el a.

Jesu ewlm iy nyam ek'abh ηun b'ijr gbre

Mark 9.14-29; Luk 9.37-43a

¹⁴ Eke Jesu lele in e jam esel ab ab ow ok yogɲ a eke bieku a ann a, εgn nyam ow titm Jesu, ok ɔwrɔkp wus in ec'any af ¹⁵ εtn dad'r nine: «εgn gbεl, ɔny em ec'iy a eci sɔrɲ ikɲ. L'el krokro es εtn ɔl a b'ijr'r gbre ton sakp nɔnɔ ec'a li b'ey alm, oglog mij em. ¹⁶ M'oc'r m'is η e jam esel a kɔ -l'ɔtum -l'ewlam ow.» ¹⁷ Jesu igbl lebl ogn dad nine: «Wew! ɔny eel agn εnɲ eke ɔmn anm em tasi! Emeny sεgn abi m'it eke mi k'ann ɔny ab ee? εtn emeny sakp abi ow it eke mi k'εgn low na m'eb ee? Òcr iy a isr'm aɲa.» ¹⁸ Jesu ɔɔr abn ηun a abr εy ɔkm iy ab em εtn l'ewl wanci ab af cε.

¹⁹ Jam esel a im titm Jesu saw em εtn ibrm'n nine: «Kɔ bla εtn εy s'ɔtum s'ɔnym abusu s'ogɲm abn na ee?» ²⁰ Jesu dad el nine: «ɔny ec'ɔmn a ufum es. Low nawrε m'am dad ɔny: blel ɔnyn ɔmn εw likekli εse likɲ e liy af, ɔtur eke ki dadr ligigl na εsrε: “Ìgb aɲa im yogɲ a”, li b'ow n'im. Low kaka k'ow ɔtum

† **16:24** *l'ábu in obi ec'olikh a:εkn Matie 10.38 ec'akr otar a.* † **17:2** *Bèbmn 2 Pier 1.16-18.* † **17:5** *Bèbmn Matie 3.17; Selu 2.7; Esayi 42.1.* † **17:10** *εkn Matie 11.14 ec'akr otar a.* † **17:21** *Matie eci silɛl esig oglog em a, wɛl εhnɲm sodad ek'ann ob na [...] ec'araɲn em a.*

akam ɔny. [²¹ Abɛn akpasu na, Nyam nɔɔn lele nɛny ɛnɛn ɛm ab ɛɛ wɛl ɔtu eke k'ogɛn'n.]» †

Emɛny Jesu am ɛwar in e luw lele in e luw ɛm anɛn igb ab

Mark 9.30-32; Luk 9.43b-45

²² Lɛɛnɛ nyam, jam ɛsɛl a fɛn ɛɛnɛn Galile, ɛnɛn Jesu am dad ɛl ɛsɛ: «Wɛl b'ow ɔny ɛɛnɛn ɛc'Iy ɛlu ɛɛnɛn abu ɛm, ²³ ke -l'ibi ow; gbɛkɔ sɛɛnɛn nyahan, li b'ow l'igb luw ɛm.» Ow sɔsiɛm jam ɛsɛl a sos ɔw ɛs nɔnɔ.

Wus labm e sɔg

²⁴ Eke Jesu lele in e jam ɛsɛl ab ab ow ok Kapɛrnayum a, Nyamel gbɛl a ɛci wus labm ɛb ɛsɛl a ow ɛɛnɛn Pɛr ɛnɛn am ibrm'n ɛsɛ: «Kɔ ɔny ɛci low yɛgm ɛs a, n'am sɔgm Nyamel gbɛl a ɛci wus labm ee?» † ²⁵ Pɛr dad ninɛ: «Njan, li bi sɔg.»

Wanci ab af a eke Pɛr am ɛy akɛn a, Jesu ikɛn anym ɛb odad ɛnɛn dad'r ninɛ: «Simɔ, kɔ ayaf am tutar ee? Wus na ɛci ɛb ɛbu a, kɔ bwo ki sɔg wus labm ɔn ɛl ee? ɛl ɛc'ɛb ɛyɛn a, kɔ etu ɛɛnɛn ab ee?» ²⁶ Pɛr dad ninɛ: «Etu ɛɛnɛn a ɛɛ.» Af yogɛn Jesu dad Pɛr ninɛ: «ɛb ɛyɛn a ɔnym labm sɔg ij. ²⁷ Gbɛkɔ s'ɛrurm eke si k'ɛbal ɛɛnɛn amua ɛrm ɛs. Na sɔsiɛm im mij lekpl ab ɛm ɔwl ɛw; ɔcn kɛkɛrɛ a eke b'ow ɔny a, fɛg in e nɛny a, b'ow ɛɛnɛn os eke b'ow ɛbm n lele ɛm ab ɛci wus labm a ɛci sɔg. ɔc os a ow sɔg ɛl ɛy ɛc'a.»

18

ɛɛnɛn ligbɛl ɛc'el

Mark 9.33-37; Luk 9.46-48

¹ Wanci ab af a, jam ɛsɛl a ow ɛɛnɛn Jesu ɛnɛn am ibrm'n ɛsɛ: «Afr ɛci gbɛnɛnɛnɛn usu yogɛn, kɔ bwo ɛc'ɛɛnɛn ɛl ligbɛl ee?» ² Jesu ɛsɛnɛn iyli nyam ow, n'inymn ow ɛs ɛl ɛc'araɛn ³ ɛnɛn li dad ninɛ: «Low nawrɛ m'am dad

ɔny: eke itɛnɛnɛn ɔnymn ɛrm ɛsɛ ɛtuey af, k'ow ɔtumn ɛymn Afr ɛci gbɛnɛnɛnɛn usu a. ⁴ Gbɛnɛnɛnɛn usu a ɛc'ɛɛnɛn ligbɛl a, in l'el ɛɛnɛn a eke b'is ɛs ke b'ɛwl anɛn ɛsɛ iy na af a.»

ɛw ɛrm ke k'ɛym sikpl ɛm

Mark 9.42-48; Luk 17.1-2

⁵ «Eke ɛɛnɛn ɛb ɛy amua ɛm e nyam ɛm sɔsiɛm a, ke ɛm anake l'ɛb'm a. ⁶ Gbɛkɔ ɛɛnɛn eke b'ow ɔny ɛɛnɛn ɛk'ɔny ɔmn ɛm ɛm ɛsɛ iy na af ɛlu wus a, low nɛnɛn a eke li k'ɛɛnɛn a ɛgb nɔnɔ. Eke wɛl ɔc meɛb ucur lob ligbɛl ucu'r ɛmɛn, ɛnɛn ɔny ɛman in okij a, ow akpl akm low nɛnɛn a eke wɛl ki kok'r a. ⁷ Bogɛn e gbɛrɛ ana! Wus na af, ɔw nɔnɔ anɛn low nɛnɛn kok ɛci! Tasi ɔw amua b'ow anɛn sɛɛnɛn fɛn ɛci, gbɛkɔ gbɛrɛ b'ow ɛl ɛɛnɛn a eke b'ow kok ɔw amua a ɛci! ⁸ Eke batɛn ow ɛl n ɛc'abu a oglog n e lakr a anake b'ɔnɛn ɛy sikpl owi ɛm a, ke ɔbr'r ɛs ɔc ɔwl'l kɛkɛrɛ; ow akpl n ɛci eke k'ɛy sel ɛɛnɛn tasi ab ɛm abu nyam coco ab oglog lakr nyam coco ab, ow a eke k'ɛli sabu yony lele akr yony ab, ke wɛl ɔc ɔwl'n al a ɛk'iram ɛs ab ɛm a. ⁹ ɛnɛn ɛk'ow ɛl n e nyamn a anake b'ɔnɛn ɛy sikpl owi ɛm a, ɔkr ɔny ɔc ɛs ɔc'r ɔwl'l kɛkɛrɛ; ow akpl n ɛc'ɛke k'ɛy sel ɛɛnɛn tasi ab ɛm nyamn nyam coco ab, ow a eke k'ɛli anyamn yony, ke wɛl ɔc ɔwl'n gbɛrɛ ij usu ɛc'al ab ɛm a.»

Licɛb ɛk'irm ke wɛl ɛɛnɛn

Luk 15.3-7

¹⁰ «ɛwr ɛrm ɛm e jam ɛsɛl ɛy amua ɛm e nyam ɛc'ifn owi ɛm; tasi ɛm a, m'am dad ɔny eke ɛl ɛc'afr ɛrm ɛsɛl b'anɛn sɛɛnɛn fɛn ɛm ɛs ɛk'anɛn afr a ɛc'any af. † [¹¹] †

¹² Kin low nyam, ɔny e tutr ɛl bogɛn ɛc'ee? Eke ɛɛnɛn nyam ɔny mɛɛɛb ɛkɛn yen, ɛnɛn ɛl ɛm ɛci nyam irm a, kɔ li k'ow l'ignɛm ɛkɛn yar lɛw

† **17:24** ɛɛnɛn ɛɛnɛn ɛk'el Jwif fɛn k'ij akpo likɛn afɛn ɛs a, it eke Nyamel gbɛl ab ɛm k'ɔkl os lakpo lakpo fɛn (ɔkm Ok 30.11-16). Ow bebɛm juma kok ɛs nyam ɛci lɛɛnɛn ikpr e labm sɔg ab. † **18:10** Jwifɛl ɛci tutr ɛm a, ɛɛnɛn ɛɛnɛn fɛn ɔny in ɛci afr ɛrm ɛs eke b'ɔsu'r; ɛnɛn ɛɛnɛn ɛk'ɔny any a ɛɛ ɛci afr ɛrm ɛsɛl a anake b'im Nyam ɛc'any af a. Kɔ Jesu am ɛlu ɔkm yɛgm eke jam ɛsɛl ɛkekey amua ɔny any Nyam ɛc'any af. ɛkn akr 1. † **18:11** Matie ɛci silel ɛsig beb ɛm a, wɛl ɛɛnɛn akr 11: *ɛɛnɛn ɛc' Iy ow sɔg yec'a ɛk'irm a ɛb ɛlu ɛs.*

libarm a l'elum es lafeny af yogη, n'iim l'olm yec'a ek'irm a l'ocm ee? ¹³ M'am dad ony, eke n'ehη ow, li b'ow n'onny sos em inη licēb na e nun af l'akm ekη yar lēw libarm a ek'iram a. ¹⁴ Eβen ek'onny Es ek'anη afr a erurm eke em e jam esel ey amua em e nyam k'irm ana.»

Eke Krist em ec'esη jim nyam kok'η low ηun

¹⁵ «Eke esη jim nyam kok low ηun [η e līs], † ke im ehη'n η sony, ke dād'r in e low ηun a eke li kok a. Eke l'iri η ec'odad a, ke esη jim a l'el η ec'η. ¹⁶ Kō eke l'egηm l'irim η ec'odad a, òc egη ejeci nyam oglog agη yony ab im, yec'etη ke, esē elel eke Nyam Lel a am dadr ab af a: *odad fēη eci nyinyimn em, adan̄ku yony oglog nyahan án̄η em.*† ¹⁷ Gbēkō eke l'egηm l'irim wēl ec'odad a, dād ok Nyamel; etη eke l'egηm l'irim Nyamel ec'odad a, òc'r esē Nyam any uwm es af oglog wus labm eb es af.

¹⁸ Low nawrē m'am dad ony: low fēη eke b'ow igηn wus af aηa a, Afr b'ow igη; low fēη eke b'ow ebr wus af aηa a, Afr yeji b'ow eb. † ¹⁹ Emēny m'am dad ony, eke wus af aηa, ony em ec'agη yony okr af eke k'ibrm low kaka fēη jēj ok owi ec'a, em Es ek'anη afr a b'ow on̄ el. ²⁰ Tasi em a, yogη ek'agη yony nyahan as luku em e nin em a, m'anη el ec'araηn.»

Nyandrē em odad ek'el juma kok es a ek'ocm apm a eci

²¹ Etη Pier ow titm Jesu etη am ibrm'n esē: «Egη gbēl, ek'em lisi-jim bi kok'm low ηun, ke sakp abi mi k'oc m'ap'r ee? Kō sakp lōbη ee?» ²² Jesu dad'r ninē: «Njan, mi dadm'η m'esme ton̄ sakp lōbη, kō ton̄ sakp ekη nyahan lele lēw ab ton̄ sakp lōbη. † ²³ Na sosiem, kin Afr e gbren̄gbi usu a ec'elel ek'anηn: eb

ebu nyam erur eke k'ub in ec'ob a ek'in eci juma kok esel a onym'n ab a. ²⁴ Eke l'ob nun n'am kok ow e low a, wēl oc juma kok es nyam ek'onym'n os bubute gbēl ab is'r. ²⁵ Egη a onym ob kaka eke k'oc sōgr in e labm a; ow sosiem eb ebu a on̄ abusu eke wēl k'ol'l ij'r esē aduign af, ke wēl ol in e yow, in ec'ey lele ob fēη eke n'onny ab ab ij yec'etη ke l'otu li sōg labm a. ²⁶ Juma kok es a ok owrōkp wus eb ebu a ec'any af etη am dad'r esē: “Erm éy'η es, èku beb, m'ow mi sōg'η fēη!” ²⁷ Eb ebu a sōrη ony nōnō: l'oc labm a l'ap ow etη l'elu ow es ow im.

²⁸ Juma kok es a ec'im em a, l'obr lawl juma kok es nyam ek'onym'n os tēl ab. N'onny ow emn emn n'am bōbrm ow l'atr ow sel li dad l'esē: “Sōg em ec'os a ek'onym ab a!” ²⁹ Lawl a ok owrōkp wus in ec'any af etη am ηōηn'n esē: “Erm éy'η es, èku beb, m'ow mi sōg'η!” ³⁰ Gbēkō l'egηm; n'onny l'elu ow sobel em ek'ow k'anη em ton̄ ke ow sōg'r labm a.

³¹ Eke juma kok esel ejec'a ekn low a ek'ey a, sos ow el es senyn senyn etη -n'im -l'awl ów a fēη -l'ok eb ebu a. ³² Af yogη, eb ebu a on̄ wēl esη juma kok es a ow etη li dad ow ninē: “Juma kok es ηun! M'oc η e labm a fēη m'ap'η eke ηōηn'm a sosiem. ³³ N̄ yeji, blēl óny awl'η a eci sōrη ikη esē elel eke m'onny η e sōrη ikη ab af.” ³⁴ Eb ebu a erm ebl afηn es etη n'onny juma kok es a l'elu sobel em milōlu kokr eci ton̄ ke li sōg labm a fēη.» ³⁵ Etη Jesu igη af dad ninē: «Eβen eke em Es ek'anη afr a b'ow kok ony ana, ek'onny em ec'egη nyam nyam ocm low ηun eke lisijim kok'r a apm'n erm nyam em.»

19

† **18:15** Matie eci silel esig oglog em a, wēl éηnm sodad ek'anη ob na [...] ec'araηn a. † **18:16** Ol Okn 19.15. † **18:18** Bēbmn Matie 16.19 lele Jan 20.23 ab. † **18:22** sakp ekη nyahan lele lēw ab ton̄ sakp lōbη: odad na Grēk em a, wēl otu ek'itηn ejec'em dad esē sakp ekη nyahan lele lēw lōbη ab. Jwifel e low yegm em a, wēl otu eke k'oc low ap egη ton̄ sakp nyahan.

Ighnin owi
Mark 10.1-12

¹ Eke sica Jesu dad ów òm odad bake ow uwr a, l'igb Galile etj n'im Jude wus af e mij jam ek'el Jurden a. ² Agj nòwò am us'r jam etj l'ewlm el em ec'ólu a.

³ Farisiel beb ow titm Jesu eke k'uk'r meb odad ebl em. -L'ibrm ow nine: «Kò low kaka fēj em, ey ec'ol a òj abusu eke egj k'ogj in e yòw ee?» ⁴ Jesu dad nine: «Kò awlmn low yec'a eke Nyam Lel dad ab ee? Nun òb em a, Nyam *kok igj lele yòw ab*, ⁵ etj li dad nine: *Na sosiem anake igj b'ow ngbon es lele lis ab ec'akj, ke l'ókr af in e yòw ab ab -l'el sos megl nyam a.†* ⁶ Ca -l'elm agj yony ij, kò sos megl nyam. Ke egj k'ónym yec'eke Nyam òny okr af a kpabm es.» ⁷ Emeny Farisiel am ibrm'n ese: «Kò egj am ow ogj in e yòw a, bla sosiem etj Mois b'ibrm eke wel k'òj ow ighnin e lel ee?» † ⁸ Li dad nine: «Òny ec'erm tuòtuò a sosiem anake Mois òj òny abusu eke k'ogj òny ec'òyòw a. Kò nun òb em a, ow elm eben ow ecrm. ⁹ M'am dad òny: igj fēj eke elu in e yòw es, ke ow elm egj ot owi em, ke im ebi yòw ejec'a, l'ij nfaci ñ.»

¹⁰ In e jam esel a dad'r nine: «Ek'ow el eben tasi egj k'anj in e yòw ab a, ke ow akplm ek'egj k'ebi yòw.» ¹¹ Jesu dad el nine: «Agj a fēj k'òtum egjm odad na ebm ek'ow elm agj a ce eke Nyam b'òj ow ec'abusu a. ¹² Ów nòwò anj eke b'edjn agj yòw ec'ebi agj: beb ec'a, mew em etj -l'ijm ow e læc; beb ec'a egj agbru, agj òj -n'ònym ow ec'abusu; sica beb ec'a, Afr eci gbrenjbi usu e juma kok sosiem -l'erurmn eke -li k'ebi yòw. Ke egj yec'eke k'egj low yegm na eb a, l'égj l'eb!»

Jesu edj etuey òwro
Mark 10.13-16; Luk 18.15-17

¹³ Sica agj ot etuey am is Jesu eke li k'at wel abu nun ni òjñ Nyam n'òj wel, kò jam esel a am enym agj a abr. ¹⁴ Gbèkò Jesu dad nine: «Yèbr etuey ow em ogj! Egj k'édjn el, anjke tasi em a, Afr e gbrenjbi usu a el agj a ek'anj ese el af a eci.» ¹⁵ L'at wel abu nun l'edj wel òwro etj l'igb yogj n'im.

Ígj fēj elu es ke ús Jesu jam
Mark 10.17-31; Luk 18.18-30

¹⁶ Etj kin egj nyam ow ejñ Jesu etj am ibrm'n ese: «Low yegm agj es, kò bla low mamn iy m'òtu eke mi ki kok ke m'éjn sel ek'ònym uwr ee?» ¹⁷ Jesu dad'r nine: «Kò bla sosiem etj am ibrm im low yec'a eke k'akpl ab af ee? Nyam sony coco ce akpl. Eke batj am erur eke k'ey sel ek'ònym uwr em a, èlum sol a.» ¹⁸ L'ibrm nine: «Kò bogj eci sol ee?» Jesu dad nine: «*K'íbim egj, k'íjm nfaci, k'íym mil, k'íjm danju yadj em egj e nun af; 19 èlum asj lele esj ab, ke erur egj kaka fēj ese ñ obi af.*»† ²⁰ Ngbafréli a dad'r nine: «Mi b'èlum sol amua fēj. Emeny bogj ec'anake anj ab ee?» ²¹ Jesu dad'r nine: «Ek'am erur eke k'anj ese eled eke Nyam am erur ab af a, ke im òl ñ ec'ob a eke òny a ij, òc ow ec'os a òj ògbòru, † ke b'ow ejñ ob òny afr; ca éwl meny ow ke ús'm jam.» ²² Ngbafréli a b'iri low na a, n'aam sos es òw em anjke tasi em a, n'òny ob nòwò.

²³ Etj sica Jesu dad in e jam esel a nine: «Low nawre m'am dad òny: ow ew tuòtuò eke gbrenjbi k'ey Afr eci gbrenjbi usu a. ²⁴ Etj emeny, kin low nyam eke m'am dad òny: gbanjke kedebnam eci fēfn òmu em eke k'ecr a ew fuēfue akm gbrenjbi eci Nyam e gbrenjbi usu a ec'em ey a.» ²⁵ Eke jam esel a iri ów amua a,

† **19:5** Nun òb 1.27; 2.24; 5.2. † **19:7** Ol Òkn 24.1-4. Èkn Matie 5.31 lel ow ec'akr otar ab ab. † **19:19** Òkm Ok 20.12-16; Ol Òkn 5.16-20; Ob Ap 19.18. † **19:21** òc ow ec'os a òj ògbòru: Jwifel ec'eb ir em a, -l'égj -l'eb eke wel k'ap ògbòru yej'ob. Gbèkò eke cec ob a ek'òny a sakp yen a, el ec'ol a edjn eke k'apm ob afñm akp nyam es.

low iti el any etj -n'am dad -l'ese: «Ke sica bwo ec'egj otu eke k'ejn sel ee?» ²⁶ Jesu ler el etj dad el nine: «Agj ec'any af a ow ew tuotuo, ko ow elm Nyam ec'any af gbe, anke Nyam ec'a, fej ew fuefue!»

²⁷ Ca kin Pier eb odad etj dad'r nine: «Ij obi yeji èkn! Ey, s'igj fej s'ok es etj s'us'j jam. Ko ey ec'a, ayaf ow b'ow scr ab ee?» ²⁸ Jesu dad el nine: «Low nawre m'am dad ony: legj a eke egj ec'Iy b'ow sig es in ec'anygbel ec'atufu lekpn af, eb owr ab em yogj a, ony lew yony a ek'usr'm jam a, ony yeji b'ow sigr es atufu mekpn af, ke jéjr Israel ec'eb lew yony a ec'ow okr. ²⁹ Etj agj a fej ek'igj el ec'akj oglog el lisijimel oglog el lisijowel, el esel, el lisel, el ec'ey, el e sogm ok es, em e nin a sosiem a, -li b'ow -n'ejn sakp ekj yen ok af etj -li b'ow -n'ejn sel ek'onym uwr. ³⁰ Ko agj nono a eke caca em el ányumu a, b'ow el ajamu etj agj nono a eke caca em el ajamu a, b'ow el ányumu.»

20

Viny ogm a eci juma kok esel

¹ «Tasi em a, kin elel eke Afr eci gbrenghi usu a anjn: gbrenghi nyam ey okm ibibr fafa eke k'eb juma kok esel in e viny ogm a eci, etj n'ejn. ² Neny okr el af juma kok esel ab ab os nyam, ek'el legj nyam e labm sog eci, etj l'ot wel n'im in ec'ogm a. ³ Wanci libarm em a, l'ey okm etj l'ekn beb ek'anj eberj em ke onym low kaka eke ki kok. ⁴ Li dad wel nine: “Ony yeji imn em ec'ogm a kokr juma, m'ow m'onj ony labm sog ek'it a,” ⁵ etj -n'im ogm a. Legj b'uyu nun, emeny ogm es a ey okm ot agj etj emeny ncebles eci wanci nyahan em yeji, l'ey okm li kok eben. ⁶ Sica ncebles eci wanci yen em a, l'ey okm etj emeny l'ekn agj ejeci ek'anj eberj em yogj. L'ibrm wel nine: “Ko bla etj legj mum a b'anjn ofr ofr nene ee?” ⁷ -Li dad nine: “Egj kaka ebm

ey juma.” Li dad wel nine: “Ek'ow el eben, ke ony yeji, imn em eci viny ogm a kokr juma.”

⁸ Eke legj ew es a, ogm es a dad in ec'ob awl es a nine: “Esn juma kok esel a ke sog egj egj e labm a. B'ow ob nun ajamu ab em tonj ke úwar ányumu ab em.” ⁹ Agj a ek'ob juma nun ncebles eci wanci yen em a ow, etj egj egj ejn in ec'os nyam a. ¹⁰ Eke sica ow igj agj a eke wel ikj anym eb a ogj a, -li tutr eke -li b'ow -n'ejn ow afj es; gbeko el yeji, wel oj el egj egj os nyam. ¹¹ Os a ec'eb em a, -n'am eny abr -l'ok ogm es ab af ¹² -li dad -l'ese: “Juma kok esel amua eke wel anj jam eb a, wanci nyam eci juma ce -li kok etj sog el labm ese ey eke legj mum a s'ij gbre ligbn kpan kpan na em ab af!” ¹³ Gbeko ogm es a dad el em ec'egj nyam nine: “Lawl, mi kokm enyembri yony owi j e lís. Neny okr ey af os nyam ek'el legj nyam juma eci, ko yadj ee? ¹⁴ Èb j e labm sog a ke ím. M'erur eke egj na eke wel anj jam eb a, m'onj'n os a ese j ec'ab af. ¹⁵ Ko m'onym abusu eke em ec'os a, mi ki kokr low yec'eke m'erur ab ee? Ko em ec'erm mamn a e low a, nyamn eyr ow am ony'j ee?” » ¹⁶ Etj sica Jesu igj af dad nine: «Agj ek'el ajamu a b'ow el ányumu, etj agj ek'el ányumu a, b'ow el ajamu.»

Jesu am ewar sakp nyahan em in e luw lele in e luw em anj igb ab

Mark 10.32-34; Luk 18.31-34

¹⁷ Jesu lele in e jam esel ab ab am uyu im Jerusalem. Es an im em a, l'ot jam esel lew yony ab ab n'im saw em, etj n'am dad wel l'ese: ¹⁸ «Ísr any ekan, kin Jerusalem anake s'am uyu s'im a; yogj, egj ec'Iy b'ow ey egb waw esel egbel lel ol e low yegm esel ab ab ec'abu em. - Li b'ow -l'ob ow low luw eci, ¹⁹ etj -li b'ow -l'oc ow -n'onj Nyam any uwm esel eke ki kokr'r miyer, or'r say em, ew'r olikj af luw eci. Eke ow b'ow

kok sɛgɲ nyahan a, li b'ow l'igb luw em.»

Jak lele Jan ab ec'el lis e low ek'ibrm

Mark 10.35-45

²⁰ Sica Sebede ec'ey yony a ec'el lis † a ow titm Jesu, l'ok ɔwrɔkp wus ow ec'any af etɲ n'am ibrm ow ob. ²¹ Jesu ibrm'n ninɛ: «Kɔ bla low iy am erur ee?» Li dad ow ninɛ: «Ègɲ eb eke em ec'ey yony amua b'ow ok es susu amamn lægɲ eke b'ow eb ɲ ec'eb eb e lækɲn a; nyam ánɲ lidr ogog ke nyam ánɲ nɛmn ogog.» ²² Jesu dad el ninɛ: «Low yec'a ek'am ibrmn a, k'uwmn any. Kɔ ɔtur eke k'egɲn gbɛɛ eci mij kpɔk a † eke m'ow m'egɲ ab ee?» -Li dad ow ninɛ: «Èɛ, s'ɔtu.» ²³ Jesu dad el ninɛ: «Tasi em a, b'ow egɲn em e mij kpɔk a. Gbɛkɔ em e lidr abu af ec'es sig a, lele nɛmn abu af ec'ab ab a, ow elm em m'ɔɔm egɲ; susu amua, em Ès kok agɲ a eke li bɛbm sos a eci.»

²⁴ Eke jam esɛl agɲ læw a iri low na a, -l'ebɛl erm -l'ok agɲ lisijimɛl yony ab af. ²⁵ Ow sosiɛm Jesu esɲ el fɛɲ etɲ dad el ninɛ: «Èkan eb ec'es ew esɛl a, -li b'ew eb ab es abusu ɔny em, etɲ el em ec'agɲ any esɛl ek'anɲ a b'ɛlu el ec'abusu ɔny a ɔkm dedeku a e nuɲ af. ²⁶ Gbɛkɔ ɔny ec'aranɲ ec'a, ow k'écr ebɛn. Eke batɲ ɔny em ec'egɲ kaka fɛɲ am erur e k'el ɔny ec'es ew es a, ke l'él ɔny a fɛɲ ec'ob oc ɔɲ es; ²⁷ etɲ emeny ek'ɔny em ec'egɲ kaka fɛɲ am erur eke k'el ɔny ec'anymu a, ke l'él ɔny a fɛɲ ec'adu. ²⁸ Èbɛn nyam coco egɲ ec'Iy yeji owm ek'agɲ ki kok in e lís e low, kɔ l'ow eke li ki kok agɲ e lís e low, ke l'óc in e sel a l'ew awoba li sɔgr agɲ nɔnɔ.» †

Jesu ewlm ány eflu yony

Mark 10.46-52; Luk 18.35-43

† **20:20** Yɔw a, Salome; l'ɔtu eke li k'el Jesu lis lisijow. Bèbmɲ Matie 27.56 lele Mark 16.1 ab ab. † **20:22** Èkn Mark 10.38 ec'akr otar a. † **20:28** Bèbmɲ Mark 14.24; 1 Timote 2.6. † **21:1** Èkn Mark 11.1 lele akr otar ab ab. † **21:5** Esayi 62.11; Zakari 9.9. Eke eb ebu nyam uyu gbɛɛkpɛtɛɲ yɔw af, ke ow el erm es ey lele es is ab e meny ewr. † **21:8** Èb ebu eke wɛl b'elɛm a ec'ów eke wɛl bi kok in ec'obr eci (2 Èb Ebu 9.13).

²⁹ Eke -l'okɲ ɔkm Jeriko a, agɲ nɔnɔ am us Jesu jam. ³⁰ Kpɛkɲ kin, ány eflu yony eke sig es ejagb saw, -l'iri eke Jesu am ec. -N'am elu lebl -li dad -l'ese: «Ègɲ gbɛl, David e lilaw, ikɲ ey sɔɲɲ!» ³¹ Dedeku a am enym el abr eke -li ki yewal, gbɛkɔ ca -n'am elu lebl tuɔtuɔ -li dad -l'ese: «Ègɲ gbɛl, David e lilaw, ikɲ ey sɔɲɲ!» ³² Jesu inym es etɲ esɲ el am ibrm el esɛ: «Kɔ bla low iy am erurir eke mi ki kok m'ɔɲ ɔny ee?» ³³ -Li dad ow ninɛ: «Ègɲ gbɛl, kòk ke ey ec'anyamn a ékn es.» ³⁴ El e low ɔny Jesu sɔɲɲ etɲ l'itɲn wɛl ec'anyamn a abu; kpɛkɲ agɲ a yony mum am èkn es, etɲ -n'am us Jesu jam.

21

Jesu am ey Jerusalem

Mark 11.1-11; Luk 19.28-40; Jan 12.12-19

¹ Sica Jesu lele in e jam esɛl ab ab im titm Jerusalem. Eke -li titmɲ Bɛtfaje baɲn, Olivie lafeny af a, † Jesu erm jam esɛl yony. ² Li dad wɛl ninɛ: «Ìmn baɲn a ek'anɲ ɔny any af ab em; kpɛkɲ yogɲ b'ow enɲan gbɛɛkpɛtɛɲ yɔw nyam eke wɛl ucɛr es ke in e liy a anɲ in ab. Mɔmun in es otr el isr'm. ³ Eke batɲ egɲ b'ibrm ɔny low, dàdr esɛɛ: “Ègɲ gbɛl a ɔny ow ec'es abur.” Etɲ kpɛkɲ wɛl b'ow elu el es ɔɲ ɔny.»

⁴ Low na ey yec'etɲ ke kokoba ɔb es eci sodad amua eke dad a íy neny:

⁵ Dàdr Sion ec'agɲ a:

kin ɔny ec'eb ebu a am ow ɔny ogɲ a frɔɔ em,
l'uyu gbɛɛkpɛtɛɲ yɔw lele in e liy ab af.

†
⁶ Jam esɛl yony a im, etɲ kok yec'a eke Jesu dad el a. ⁷ -L'ot gbɛɛkpɛtɛɲ yɔw a lele liy ab ab -l'ow, -l'ot el e sigbad a -l'ok wɛl af etɲ Jesu sig es af. ⁸ Agɲ nɔnɔ gbɛl ot el e sigbad

a faf e jagb, beb am bubr ekɛ ɔl ok e jagb. † ⁹ Agɛ a ek'ann'n anym a lele beb a ek'ann'n jam ab ab am ɔg dad esɛ: «Hosana! Anygbel ɛl David e lilaw eci. *Ke Nyam ɛdɛ ɛgɛ ek'am ow Es Kɔtɔkɔ e nin em a ɔwɔ!* Anygbel ɛl Nyam ek'ann' afr kpekpe a eci!»† ¹⁰ Etɛ eke n'am ɛy Jerusalem a, bieku a fɛɛ am bɔbar. Wel am ibrm esɛ: «Kɔ bwo el ɛgɛ na ee?» ¹¹ Agɛ a am dad esɛ: «ɛgɛ na, kokoba ɔb es Jesu, Nasaret ek'ann Galile wus af a ec'ɛgɛ.»

Jesu ann Nyamel gbɛl a e gbugɛ a
Mark 11.15-19; Luk 19.45-48; Jan
2.13-22

¹² Sica Jesu im ɛy Nyamel gbɛl a e gbugɛ a, etɛ ogɛ agɛ a fɛɛ ek'am ɔl mob ij a, lele agɛ a ek'am ɔl mob ab ab gbugɛ yogɛ. N'ɔny jɛtɛ titɛɛ esɛl a e sitabl a lele prɛndrɛ ɔl ij esɛl a e mɛkɛn ab ab l'ok wus. † ¹³ Etɛ li dad wel ninɛ: «Nyam Lɛl em a Nyam dad ninɛ: *Wel b'ow ɛgɛ em ec'ɛl a, Nyam ɛɔɛn ec'ɛl.*† Kɔ ɔny, am ocr kokr elu ec'ɛɛnanin usu.»

¹⁴ Any eflu lele akr kɛɛɛ esɛl ab ow titm Jesu Nyamel gbɛl a e gbugɛ a etɛ l'ewlm wel. ¹⁵ Egb waw esɛl ɛgbɛl a lele ol e low yɛgm esɛl ab ab ɛkn ɔw any iti owi † eke n'am kok, -l'ɛkn etuey ek'am ɔg Nyamel gbɛl ab em dad esɛ: «Anygbel ɛl David e lilaw eci!» Erm ebl ɛl, ¹⁶ etɛ -li dad Jesu ninɛ: «Kɔ am iri odad a eke -n'am dad ab ee?» Jesu dad ɛl ninɛ: «ɛɛ, m'am iri kɔ lɛgɛ kaka awlmn Nyam Lɛl em ec'odad na ek'el: *Kok elɛl eke tɔɛ etuey lele ɛy mɛny nɛnym ab bɔbɔ yɛji kɔklm'ɛ ab ee?*»† ¹⁷ Etɛ l'ɛlu wel es l'ɛy ɔkm ɛb ab em, n'im Betani l'ɛru.

Jesu ofn babm ikɛ nyam
Mark 11.12-14, 20-24

¹⁸ Lɛgɛ b'ɛny akr af ec'ibribr fafa a, eke Jesu am ɛwl ow ɛb ab ɛm a, namn ow'r sos. ¹⁹ L'ɛkn babm ikɛ nyam † ek'inym es e jagb saw etɛ n'im l'ɛy ow ec'ew a; gbɛkɔ n'ɛɛnm ob kaka ek'ow elm suw a ɛɛ. Li dad babm ikɛ a ninɛ: «Lɛgɛ kaka k'ow ɔsum liy ij!» Kɛkɛɛ wanci ab af ɛɛ babm ikɛ a inym es uw es. ²⁰ Jam esɛl a b'ɛkn ɛbɛn a, low iti ɛl any afɛɛ es, etɛ -n'am ibrm Jesu -l'ɛɛɛ: «Kɔ ayaf etɛ babm ikɛ na inym es kɛkɛɛ uw es ee?» ²¹ Jesu dad ɛl ninɛ: «Low nawrɛ m'am dad ɔny: eke ɔny ɔmn etɛ bebar anm ɔny ɛm a, ɔtur eke ki kokr low na eke mi kok babm ikɛ na a. Ow elm low na ɔny ɛɛ, kɔ ɔtur yɛji eke ki dadr ligigl na ɛsrɛ: «Ngbɔɛn aɛa, ke im ɛy okij em,» etɛ ow b'ow el. ²² Eke ɔny ɔmn, b'ow ɛɛnan low fɛɛ eke b'ow ibrmn Nyam ɛɔɛn em a.»

Jesu ec'abusu ɔny
Mark 11.27-33; Luk 20.1-8

²³ Jesu ɛwl ow Nyamel gbɛl a e gbugɛ a etɛ am yɛgm agɛ low. Egb waw esɛl ɛgbɛl lele Jwifel ec'agɛ ekpekɛ ab ab ow ɛɛn'n etɛ am ibrm'n esɛ: «Kɔ bogɛ ec'abusu em bi kok ɔw amua ee? Etɛ kɔ bwo b'ɔɛn'ɛ ow e kok ec'abusu ee?» ²⁴ Jesu dad ɛl ninɛ: «ɛm yɛji m'am ow m'ibrm ɔny low nyam ɛɛ; eke dadr'm a, em yɛji mi b'ow mi dad ɔny abusu yec'ɛm eke mi bi kok ɔw amua a. ²⁵ Kɔ bwo ɔɛ Jan abusu ow ok agɛ mij nuɛ ee? Kɔ Nyam oglog agɛ ee?» Etɛ ow ɛw ɛl ɔw es atar ɛl ɔfr etɛ -n'am dad -l'ɛɛɛ: «Eke si dad eke Nyam ɔɛn'ɛ abusu l'ow, li

† **21:9** Tasi em a, *Hosana* e nyandrɛ el ɔw *ɛlum ɛy abu*. Selu 118.25-26. Wel bi dad odad na kɔklm owi em. Pak ec'ɛs gbɛgbl e lɛgɛ a, wel b'oc ɛgɛɛn ɛj eb etu a ek'am ow Jerusalem a. † **21:12** Jɛtɛ titɛɛ esɛl a b'eb usu im esɛl ec'os a itɛɛ Nyamel gbɛl ab em ec'os ab ab, yec'etɛ ke -l'ɔtu -li ɔg wus labm, ke -l'ap ob yɛji. Mindey tasi ek'el egb wawr ec'a, ob ɔl ij esɛl a b'ot ɔɛ usu im esɛl a ɔl iju. -Li b'ok mob a an em afɛɛ es. † **21:13** Esayi 56.7. † **21:15** any iti owi:ow elm ɔn ɔlu a ɛɛ eke Jesu ogɛ a e low elm any iti owi, kɔ li yɛb ɔny eflu lele akr kɛɛɛ esɛl ab ok Nyamel ab em. Low na, Jwifel eci low yɛgm esɛl eci ol a ɛdɛɛn. † **21:16** Selu 8.3, Septant em ec'odad eke wel oc. † **21:19** *babm ikɛ nyam*:Babm ikɛ b'ɛfi gbugɛ ke suw ɔm ok'r ɔkm. Tasi em a, eke suw ann'n em, ke l'ɛfi ɛ. Babm ikɛ na eke suw iy em gbɔɛn ke ey anm em a, bebmn agɛ enyembri yony yony esɛl esɛ Jwifel ec'ɛs ɛwel ab af.

b'ow l'ibrm ey l'ese: "Kɔ bla sosiem etɛ ubmn in nawre ee?" ²⁶ Etɛ eke si dad eke agɛ ɔɲ'n abusu l'ow yeji, ow it eke si k'ɔny dedeku a e muru, anke tasi em a, agɛ a feɲ b'oc Jan ese kokoba ɔb es af.» ²⁷ Etɛ sica -li dad Jesu ninɛ: «S'uwɛ any.» Etɛ Jesu yeji dad el ninɛ: «Eke ow el ebɛn a, em yeji mi k'ow mi dadm ɔny abusu yec'em eke mi bi kok ów amua feɲ a.»

Ey yony a e lís eci nyandre em odad

²⁸ Jesu usr af dad ninɛ: «Kɔ ayaf am ekanin low na ee? Eɲɲ nyam ɔny ey yony. Lɛɲɲ nyam, li dad iy kpekp a ninɛ: "Em jim, yefenyina im ɔgm kok juma." ²⁹ Li dad ninɛ: "M'iim", gbekɔ ow b'innɲ ebr a, l'itɲɲ odad ebl etɛ n'im ɔgm a. ³⁰ Odad nyam a ce, iy es a dad ok jam es a. Iy a dad es ninɛ: "M'ow m'im," gbekɔ n'iim. ³¹ Agɲ yony na, bogɲ ec'anake kok es ec'erur ab ee?» -Li dad ninɛ: «Iy kpekp a.» Etɛ Jesu dad el ninɛ: «Low nawre m'am dad ɔny: wus labm eb esel lele afacyɔw ab b'ow ikɲ ɔny anym Nyam e gbrenɲɲ usu a. ³² Tasi em a, Jan mij ok nuɲ es ow ɔny ogɲ low nenyembri nyam e yegm eci, etɛ ubmn in nawre; gbekɔ wus labm eb esel lele afacyɔw ab ub'r nawre. Etɛ emeny ów amua bɔbɔ ek'ekan a yeji, itɲɲnm erm em ubmn in nawre.»

Viny ɔgm e juma kok esel eɲɲ eci odad nyandre em

Mark 12.1-12; Luk 20.9-19

³³ «Irir nyandre em odad ejeci na: lɛɲɲ nyam, ɔgm es nyam ewl viny in ec'ɔgm a. N'awɲ lakp l'elul em, li kok usu eke wɛl k'ifi egb ey ab es, etɛ li kok usu gege eke wɛl k'anɲ ɔsu ɔgm a. † Etɛ l'oc egb ɔgm a l'abul ɔgm juma kok esel etɛ l'eb ejagb n'im usu. ³⁴ Eke egb ub e lakpo ow a, l'erm in ec'abu elum esel a im ɔgm juma kok esel a ogɲ eke li k'eɲɲ in ec'egb eke k'ebm'n a. ³⁵ ɔgm juma

kok esel a ɔny in ec'abu elum esel a, ɔr nyam, ibi yec'a, etɛ nyahan em ec'a, -l'ibi ow mebn em. ³⁶ Sica ɔgm es a erm in ec'abu elum esel a im nɔnɔ em akm krekre em ec'a, kɔ ɔgm juma kok esel a kok el low nyam ce. ³⁷ Ow e jam a, l'erm in ec'iy a etɛ n'am tutr l'ese: "-Li b'ow -n'ɔny em jim ec'elum." ³⁸ Gbekɔ eke ɔgm juma kok esel a ekn iy a, -n'am dadarir el ɔfr em -l'ese: "Kin eɲɲ a eke godo godo b'ow el aja ij es a! S'imn, s'ibir ir ke egb ɔgm a él ey eci!" ³⁹ -N'ɔny iy a, -l'oc -n'im -l'owl ow ɔgm a e lakp jam a etɛ -l'ibi ow.»

⁴⁰ Jesu ibrm el ninɛ: «Etɛ sica lɛɲɲ eke egb ɔgm es a b'ow ow a, bla lowi li b'ow li kok ɔgm juma kok esel ab ee?» ⁴¹ -Li dad ow ninɛ: «Agɲ ibiu amua ec'a, ɔɔɲ ikɲ k'ow anm em, li b'ow l'ibi wɛl, l'éb ɔgm a l'abul ɔgm juma kok esel ejeci. Eke egb ub e lɛɲɲ a b'ow ow a, wɛl b'ow ɔɲ'n in ec'egb ek'it a.» ⁴² Etɛ Jesu dad el ninɛ: «Kɔ awlmn lɛɲɲ kaka Nyam Lɛl ec'odad eke dad ab ee? Lebɲ a eke él us esel a oc owl a, ewl el él loy em e lebɲ tasi. Na low ek'anɲ Nyam ogɲ ow ke el low ɔbɔ ey ec'any af.» †

⁴³ Jesu igɲ af dad ninɛ: «M'am dad ɔny, na sosiem wɛl b'ow eb ɔny Nyam e gbrenɲɲ usu a abu em ɔɲ ebr nyam ec'agɲ a eke b'ow kok ow e low a. [⁴⁴ Eɲɲ eke b'ow ey lebɲ na af a, b'ow kikn es, etɛ eɲɲ feɲ eke lebɲ a b'ow ey af a, b'ow piplm em el siflefl.]» † ⁴⁵ Egb waw esel egbɛl lele Farisiel ab iri Jesu eci sodad a, etɛ -l'uw any eke ow am dad el ec'odad. ⁴⁶ -N'am ɔl akunda yec'em eke -li k'edɲɲ Jesu, gbekɔ -n'am uru dedeku a, anke agɲ amua b'oc Jesu ese kokoba ɔb es af.

22

Mɛbi ec'es gbegbl ec'ob ij a eci nyandre em odad

Luk 14.15-24

† 21:33 Ekn Mark 12.1 ec'akr otar a. † 21:42 Selu 118.22-23. † 21:44 Matie eci silɛl esig oglog em a, wɛl éɲnm sodad ek'anɲ ob na [...] ec'araɲɲ em a. Ekn Luk 20.18.

1 Emeny Jesu oc nyandre em odad am dad ok agn a ek'ow low iri em a. N'am dad wel l'ese: 2 «Kin Afr eci gbrenghi usu a ec'elel eke anjn: es ew es nyam kok ob ij, jim e mebi ec'es gbegbl a eci. 3 L'erm in eci juma kok esel a im eke k'esn agn a eke l'ew abu ob ij na ec'a, ko -l'egnm -l'owm. 4 Emeny l'erm juma kok esel ejeci etn li dad wel nine: "Dadr agn a eke m'ew abu a: Sica wel iny ob ab n, wel ibi em eci sed a, mindey sobo fen iy neny. Owr mebi a ec'es gbegbl a ec'ob ij ab em!" 5 Gbeko agn a eke wel ew abu a tutrm ow e low etn im el ec'ow em: nyam ec'a, in ec'ogm owi em, yec'a, in ec'an ol owi em; 6 beb ony juma kok esel a, ijr gbre etn ibi el. 7 Es ew es a erm ebl: l'erm in ec'ar esel a im ibi agn ibiu amua etn etul el ec'eb a. 8 Sica li dad juma kok esel a nine: "Mebi a ec'es gbegbl ec'ob ij a bebmn ab, gbeko agn a eke m'ew abu a itm. 9 Imn sebern em, ke ewr agn ek'otur eke k'enan a abu ob ij a eci." 10 Juma kok esel a im sebern ab em, as agn a fen eke -n'am enj a luku, amamn lele enun ab, etn es gbegbl usu a agn iy gbog.

11 Es ew es a ey akn eke k'ekn agn a eke wel im ot ow a, etn l'ekn enj nyam ek'ewm es gbegbl a ec'ob sos. 12 Li dad ow nine: "Lawl, ko ayaf eyr akn anja, etn ewm es gbegbl a ec'ob sos ee?" Enj a yewal tin. 13 Etn es ew es a dad juma kok esel a nine: "Awjn in sabu lele akr ab, ke orc owal il gben ncebn ab em. Yogn anake onj ikn lele an em sasagr ab b'ow anj a." » 14 Jesu ign af dad nine: «Tasi em a, wel ew nono abu, ko tel ce wel sosum ot.»

Ko wel sog wus labm ee?

Mark 12.13-17; Luk 20.20-26

15 Sica ow onj Farisiel a im ut asre. -N'am bebmn elel eke -li k'uk Jesu meb ke -n'onj ow odad ebl em.

16 Ow b'uwir a, -l'erm el e jam esel ab em ec'agn beb lele Erød ec'ogog ec'agn ab im dad Jesu nine: «Low yegm agn es, s'uw any eke n bi dad low nenyembri nyam: Nyam ec'elel eke am ibrm eke si k'iir eb a, bi yegm ow ec'ejagb a kpen. Onym enj kaka e muru; n ec'a, agn a fen el agn nenyembri nyam. 17 Dadr ey yec'ek'am tutr odad na af a: ko ey ec'ol ab em abusu eru es eke si ki sog wus labm s'onj Sesar ee?» † 18 Gbeko Jesu uw el eci sow tutr enun ab any, etn li dad wel nine: «Nenyembri yony yony esel, ko bla sosiem etn am ukr'm meb ee? 19 Yegmn'm os a eke wel b'oc sogr wus labm a.» -L'oc os den nyam -l'ow -li yegm ow, 20 etn Jesu ibrm el nine: «Meny ewr na lele nin na eke wel non os na af a, bwo ec'egn ec'ow el ee?» 21 -Li dad nine: «Sesar eci.» Etn Jesu dad el nine: «Eke ow el eben a, ke onj Sesar yec'ek'el Sesar ec'a, ke onj Nyam yec'ek'el Nyam ec'a.» 22 Eke -l'irir odad a, low iti el any afen es, etn -l'elu ow es -n'im.

Luw em anj igb

Mark 12.18-27; Luk 20.27-40

23 Lenj a ce, Sadusiel beb ow enj Jesu. (Ke Sadusiel anake bi dad ese luw em anj igb in anm a.) -N'am ibrm Jesu low na 24 -l'ese: «Low yegm agn es, kin Mois ec'elel eke dadr: *Eke enj nyam uw etn l'ewm ey a, ow it eke lisijim k'ebi innyow a ew ey in ab ew'r nin es.*† 25 Kin ey em ec'agn lisijimel lobn e low ek'enj: likpek a ebi yow, ewm iy kaka ton etn l'uw. Eke l'ewm iy a, l'elu lisijim innyow ab es. 26 Lisijim yony em a yeji eben, nyahan em ec'a yeji eben; etn el lobn mum ec'a, ow el eben. 27 Eke el fen -l'uwir a, yow a yeji uw. 28 Sica lenj eke agn ek'uw a b'ow igb luw em a, agn lisijimel lobn a, bwo ec'egn anake yow a b'ow el in ec'ab

† 22:17 Tasi em a, Erød ec'ogog ec'agn lele Farisiel ab irirm. Erød ec'agn a b'erur Rom enj ec'es ew a, etn -li bi tutr ek'ow it eke wel ki sog wus labm. Farisiel bi tutr eke Nyam anake el el ec'eb ebu a; ke sog wus labm onj Sesar a, ow am yegm eke wel am eb in ec'es ew a, ke ign Nyam ec'a elu es. -Li tutr ek'ow otu eke k'is gbre enj enj Israel eb em. † 22:24 Ol Jkn 25.5-6.

ee? Anke el fɛɲ -l'ɛbi ow, ow el el e yɔw!»

²⁹ Jesu dad el ninɛ: «ɔny, ek'am irmn, anke uwmn Nyam Lɛl a eke wɛl non a ab any, ɛtɲ Nyam ec'abusu a yeji uwmn any. ³⁰ Tasi em a, lɛɲ ek'agɲ ek'uw a b'ow igb a, eɲɲ lele ɔyɔw ab k'ow ɛbirm okm es ij, kɔ -li b'ow -l'ir ɛb ɛsɛ elɛl eke afr erm ɛsɛl anɲn afr ab af. ³¹ Yec'a eke k'el agɲ eke k'igb luw em a, kɔ awlmn lɛɲ kaka low yec'a eke Nyam dad ɔny ab ee? Li dad ninɛ: ³² *Em m'el Abraham e Nyam, Isak e Nyam, lele Jakob e Nyam ab.*»† ɛtɲ Jesu usr af dad ninɛ: «Kɔ agɲ ek'uw a e Nyam li k'el ee? Njan, l'el agɲ ek'uw ke anɲ owr a e Nyam.» ³³ Eke dedeku a iri low na a, ow ɔr el.

*Ol ab em eci ligbɛl tasi a
Mark 12.28-34; Luk 10.25-28*

³⁴ Eke Farisiel iri eke Jesu abl Sadusiɛl nɛny es odad ebl em a, -l'ut asre. ³⁵ ɛtɲ el em ec'ol e low yɛgm ɛs gbɛl nyam erur eke k'ɛbm Jesu. L'ibrm ow ninɛ: ³⁶ «Low yɛgm agɲ ɛs, kɔ ol a fɛɲ em e ligbɛl el bogɲ ec'ee?» ³⁷ Jesu dad'r ninɛ: «B'ow erur Asɲ Kɔtɔkɔ ɲ e Nyam ɲ ec'erm fɛɲ em, ɲ ec'abɲ fɛɲ em, lele ɲ e tutr pupukpaɲ ab.»† ³⁸ Na anak'el ol ab em e ligbɛl lele ow eci tasi ab a. ³⁹ ɛtɲ kin yony em ec'eke akpl ot krekrɛ ec'ab es: *b'ow erur ɛɲɲ kaka fɛɲ ɛsɛ ɲ obi ɲ obi af.*† ⁴⁰ Mois ec'ol a fɛɲ lele kokoba ɔb ɛsɛl eci low yɛgm ab ab anɲ ol yony na em.»

*Mesi a lele David ab e low
Mark 12.35-37; Luk 20.41-44*

⁴¹ Farisiel as luku ɛtɲ Jesu am ibrm el low na: ⁴² «Tutr eke ɔnyɲ Mesi a

e lɛs el bogɲ ec'ee? Bwo e lilaw eel ee?» -Li dad ow ninɛ: «L'el David e lilaw.» ⁴³ Jesu dad el ninɛ: «ɛtɲ kɔ sica ayaf David ek'Abɲ Lala nyimn a ɔtu ɛsɲ'n "ɛs Kɔtɔkɔ" ee? Ke David dad ninɛ:

⁴⁴ ɛs Kɔtɔkɔ Nyam dad em ɛs Kɔtɔkɔ ninɛ:

Òw sig es em e lidr abu af
toɲ bake m'ót ɲ ec'efnu a m'ok ɲ
ec'akr ew. †

⁴⁵ Eke sica David b'ɛsɲ'n "ɛs Kɔtɔkɔ", ke ayaf Mesi a ɔtu eke k'el David e lilaw ee?» † ⁴⁶ El em ec'ɛɲɲ kaka ɔtum pigm nɛny dadm odad nyam coco yeji, ɛtɲ ow e lɛɲ a ɛtɲ a, ɛɲɲ kaka úsm ibram'n low ij.

23

*Ki kokr ɛsɛ Farisiel lel ol e low
yɛgm ɛsɛl ec'ab af*

*Mark 12.38-39; Luk 11.43-46;
20.45-46*

¹ Sica Jesu am dad bieku a lel in e jam ɛsɛl ab ab ɛsɛ: ² «Wɛl abul ol e low yɛgm ɛsɛl a lele Farisiel ab ab Mois ec'ol a ec'akr otar. ³ Ow sosiɛm ɛlumɲ el, ke kókr low yec'a eke -li bi dad ɔny a, gbɛkɔ k'èbr el ec'es an a e lakr, anke low a eke -li bi yɛgm agɲ a, -li kokmn. ⁴ Ow b'el ɛrɛkp leg leg eke -li b'awɲ -l'itm agɲ ɔbi af, kɔ el obi em a, -l'ɛɲɲmn -l'ocmn abuli em -l'ɛluamn agɲ abu uyum sɛrɛkp leg leg amua. ⁵ El ec'ów fɛɲ e kok em, -li b'erur ek'ɛɲɲ ki ler el. Ow em a, Nyam odad a eke -li b'oc -l'ucu el e sos a, b'ɛw low agbr em. ɛtɲ emɛny el eci mob af ɛw a ec'ɛnyɛmbri a eke -li bi gign a yeji b'ar es afɲn es. † ⁶ Ek'ow el ob ij ec'es gbɛgbl em yeji, -li b'erur susu amamn, ɛtɲ Nyam nuɲ ign susu

† 22:32 ɔkm Ok 3.6. Abraham, Isak lele Jakob ab uw ow ij akpo ekɲ yen yen sakp yen gbunɲ ɛtɲ Nyam am dad Mois odad na. Bèbmɲ Luk 20.37. Ow am yɛgm eke Abraham, Isak lele Jakob ab a, eke -l'uw yeji, -n'anɲ owr ɛtɲ lɛɲɲ nyam -li b'ow -l'igb luw em. † 22:37 Ol ɔkn 6.5. † 22:39 Ob Ap 19.18. † 22:44 Selu 110.1. † 22:45 Jwifɛl am eku Mesi a eke k'el ɛɲɲ ow ɛsɛ Mois af ke sóg el Rom ec'es ɛw a ec'abu em (Ol ɔkn 18.15). Jesu am yɛgm el eke Mesi a b'ow el ɛɲɲ ke l'él Nyam yeji. † 23:5 Nyam nuɲ ign em, Jwifɛl amamn bi non Mois ec'ol a ok ndey lel em ok meb oc ucu anyafɲ; oglog ucu nɛmn abu (ɔkm Ok 13.9,16; Ol ɔkn 6.8; 11.8). -Li b'oc ob ɛsɛ truku ec'ɛnyɛmbri af -l'ɛw el eci mob af ɛw a ec'esr em a, el eci sol a ec'ɔkn sosiɛm eci (Awl 15.37-41; Ol ɔkn 22.12). Nyam erur eke agɲ ki kok ɛben kɔ Farisiel ec'a, -li b'ɛw low agbr em yec'ɛtɲ ke agɲ úw any eke -li b'ignɲ Nyam nuɲ -l'akm agɲ ɛjeci.

a, -li bi doghɔn mækpɔn anym es; ⁷ -li b'erur eke dedeku em wɛl k'ɛsɔn ɛl ɛlum em, ɛtɔ ɛmɛny -li b'erur ek'agɔ k'ɛsɔ ɛl "Low yɛgm agɔ ɛs". † ⁸ Gbɛkɔ ɔny, k'ɔɔn agɔ k'ɛsɔ ɔny "Low yɛgm agɔ ɛs", aɔke ɛgɔ nyam coco ɛɛ bi yɛgm ɔny low ɛtɔ ɔny fɛɔ eel agɔ lisijimɛl ɔfr. ⁹ Wus af aɔa, k'ɛsɔn ɛgɔ kaka ɛy "ɛs", aɔke ɛgɔ ɛs nyam coco ɔnyɔn, in a ek'anɔ afr a. ¹⁰ ɛtɔ ɛmɛny k'ɔɔn ɛgɔ k'ɛsɔ ɔny "ɛs ɛw ɛs", aɔke ɛs ɛw ɛs nyam coco ɔnyɔn, in l'el Mesi a. ¹¹ Ow it ek'ɔny ɛm ec'ɛgɔ ligbɛl a k'ɛl ɔny ec'ob oc ɔɔ ɛs. ¹² ɛgɔ eke b'ow igbl'l in sosi ogɔ a, wɛl b'ow is'r es, gbɛkɔ ɛgɔ eke b'ow is es a, wɛl b'ow igbl'l ogɔ.»

Jesu am ɛdɔn ol e low yɛgm ɛsɛl lele Farisiɛl ab ec'ɛnyɛmbri yony yony owi a

Mark 12.40; Luk 11.39-52; 20.47

¹³ «Ol e low yɛgm ɛsɛl lele Farisiɛl ab, ɔny agɔ ɛnyɛmbri yony yony ɛsɛl, gbɛɛ ɛl ɔny eci! Aɔke b'abal Afr eci gbɛɔgbi usu a e lisany a agɔ ec'any af. ɔny obi ɔkɔmɔ ɛm ɛtɔ agɔ a eke b'erur eke k'ok ɛm a, ɛgɔmɔ -l'okɔmɔ ɛm. [¹⁴] † ¹⁵ Ol e low yɛgm ɛsɛl lele Farisiɛl ab, ɔny, agɔ ɛnyɛmbri yony yony ɛsɛl, gbɛɛ ɛl ɔny eci! Aɔke b'ɛcar mij af eci, wus wɛwɛ af eci imn susu fɛɔ eke k'ɛɔn ɛgɔ nyam coco eke k'us ɔny jam; eke b'ɛɔn in a, bi kokar ir l'ot gbɛɛ ij usu ec'ɛgɔ es sakp yony l'akm ɔny.

¹⁶ Nyimɔ ɛsɛl ek'any efl, gbɛɛ ɛl ɔny eci! ɔny bi dadɔ ɛsrɛ: "Ek'ɛgɔ nyam ij nɛny Nyamel gbɛl a e nin ɛm, ke n'anm nɛny ij ab ɛm; kɔ eke l'ij nɛny sika a ek'anɔ Nyamel gbɛl

ab ɛm a e nin ɛm, ke n'anɔ nɛny ij ab ɛm." ¹⁷ ɔny anyamb agɔ! Any eflu! Kɔ bogɔ ec'ob anake ɔny any ab ee? Sika a, kɔ Nyamel gbɛl a eke b'ɔɔ sika a ɔny any ab ee? ¹⁸ ɛmɛny bi dadɔ yɛɔi ɛsrɛ: "Ek'ɛgɔ ij nɛny egb waw usu e nin ɛm, ke n'anm nɛny ij ab ɛm; kɔ eke l'ij nɛny ob ap a ek'anɔ egb waw usu a e nin ɛm a, ke n'anɔ nɛny ij ab ɛm." ¹⁹ Any eflu! Bogɔ ec'ob anake ɔny any ab ee? Ob ap a, kɔ egb waw usu a eke b'ɔɔ ob ap a ɔny any ab ee? ²⁰ ɛgɔ ek'am ij nɛny egb waw usu a e nin ɛm a, am ij nɛny egb waw usu a lel ob fɛɔ ek'anɔ egb waw usu ab ab e nin ɛm. ²¹ ɛgɔ ek'am ij nɛny Nyamel gbɛl a e nin ɛm a, am ij nɛny Nyamel gbɛl a lele Nyam ek'ir ɛm ab ab e nin ɛm. ²² ɛgɔ ek'am ij nɛny afr e nin ɛm a, am ij nɛny Nyam e lɛkɔn a lele Nyam eke sig es af ab ab e nin ɛm.

²³ Ol e low yɛgm ɛsɛl lele Farisiɛl ab, ɔny agɔ ɛnyɛmbri yony yony ɛsɛl, gbɛɛ ɛl ɔny eci! Aɔke b'ɔɔn Nyam ɔny ec'ob ek'ewal a eci sakp lɛw ɛm toɔ mob sɔsɔn ob ab yɛɔi, † gbɛkɔ b'igɔn low yɛgm amamɔ a ek'el ol a ec'a ɛlul es, ɛsɛ jɛj ok nyim nyim, sɔɔn ikɔ lele nɛny nyam ij ab. Ke tasi ɛm a, low na anake wɛl ki kok a, ke ow e likpr a yɛɔi, wɛl k'igɔm ɛlum es. ²⁴ Nyimɔ ɛsɛl ek'any efl! B'ɔsr mij es eke k'ɔnyɔn kpikpi ek'anɔ ɛm a ocr es, † kɔ b'ɛman gbɔɔkɔ kedɛbnam! ²⁵ Ol e low yɛgm ɛsɛl lele Farisiɛl ab, ɔny agɔ ɛnyɛmbri yony yony ɛsɛl, gbɛɛ ɛl ɔny eci! Aɔke ɔny e mij kpɔk lel ɔny e kpokpo ab ab e jam jam a, b'ɛtɔn es, kɔ ow e lokm a, ɔw ɛɔɔ b'iy ɛm: sos es ɔnyɔn anm ɔny

† **23:7** Jwifɛl ec'ol ɛm a, eke am ɛsɔn ɛgɔ ek'el low yɛgm agɔ ɛs a, ow it eke ki dad ɛsɛ "Low yɛgm agɔ ɛs" ɛlum sosiɛm. Eke ow ɛlm ɛben, b'ow ɛɔn abr ɛnym tuɔtuɔ. † **23:14** Matie eci silel ɛsig beb ɛm a, wɛl ɛɔn akr 14. [Ol e low yɛgm ɛsɛl lele Farisiɛl ab, ɔny ɛnyɛmbri yony yony ɛsɛl, gbɛɛ ɛl ɔny eci! B'ufɔn ɛɔnyɔw ɛb ɛs, ɛtɔ bi kokɔ nyandɛ ɔfurir Nyam ɔɔn yec'ɛtɔ ke wɛl ɔt ɔny agɔ amamɔ. Na sosiɛm anake ɔny e jɛj ok a b'ow ɛw tuɔtuɔ a.] † **23:23** Mois ec'ol a b'ibrm eke ɛgɔ ek'ɔn Nyam wus juma eke wɛl kok a ec'egb a eci sakp lɛw ɛm (Ol ɔkn 14.22; Ob Ap 27.30), kɔ Farisiɛl b'oc ol na ɛw low agbr ɛm, toɔ ke -l'ot egb ek'itm yɛɔi -l'ok ɛm. † **23:24** Tasi ɛm a, Jwifɛl b'ekn mɔyɔ ɛsɛ sikpl ec'ob af (Ob Ap 11.20-23). Farisiɛl b'os ob fɛɔ ek'el mij ob iy eke -li b'ɛgɔ ab es yec'ɛtɔ ke -li k'ɛmmɔn lɔyɔ. Eke -n'ɛmn a, -li bi tutɔ eke -l'uwm anɔ Nyam ec'any af ij.

em, b'erurir ob ony tonj el ony mil.
²⁶ Farisiel ek'any efl, tètɲn mij kpok a e lokm ab es ye, etɲ ow e jam jam a yeji b'ow ayl.

²⁷ Ol e low yegm esel lele Farisiel ab, ony agɲ enyembri yony yony esel, gbre el ony eci! Anke ony b'otr suwomu eke wel ufur es; † ow ec'af a b'akpl, kɔ ow e lokm a, agɲ ek'uw ec'ew lele kpɔtɔm owi ab b'annj.
²⁸ Eɓen nyam coco ony yeji, sos af a, bi yegmn agɲ ek'ijr neny nyam Nyam ec'any af, kɔ ony e lokm a, ów enyembri yony yony lele ów enɲ ab iy em gbɔɲ.

²⁹ Ol e low yegm esel lele Farisiel ab, ony agɲ enyembri yony yony esel, gbre el ony eci! Anke bi kokr kokoba ɔb esel eci suwomu a akpl, etɲ b'ijr mɛwl neny nyam esel ec'ab af, ³⁰ etɲ bi dadr esɛ: "Blel ey lagɲel e legɲ ab em s'annj ana, ke blel neny okrm ey af s'ibim kokoba ɔb esel a." ³¹ Eɓen a, ony obi em uwar ony sosi any eke eel agɲ a ek'ibi kokoba ɔb esel a ec'alaw. ³² Sica ony ec'a, abu áɲɲ ony em! Úwarir low yec'a eke ony lagɲel ɔb nuɲ a! ³³ Ony morɲn kpu ec'eb amua, ayaf ɔtur eke k'áɲmn gbre ij usu ee? ³⁴ Na sosiem kin, m'ow m'erm kokoba ɔb esel, agɲ nuɲ em ony esel lele low yegm esel tasi ab ony ogɲ. Ony b'ow ibir bɛb, ɛwr bɛb ol likɲ af. Ony e Nyam nuɲ igɲ usu a, b'ow ɔɔr bɛb say em, etɲ b'ow ogɲn el es eb eb em. ³⁵ Ow em a, b'ow eɲan low nenyembri nyam esel eci low ɲuɲ a eke wel kok a ec'abr enym ek'it a. Ow ɔb nuɲ neny nyam es Abel eci low ɲuɲ a eke wel kok ab em, etɲ ow im tonj edɲ nuɲ Zakari Baraki jim ec'ab em. Ibir ir egb waw usu a lele usu lala ab ab ec'araɲn a. † ³⁶ Low nawɛ m'am dad ony: ów

enɲ a ec'abr enym a ek'it a b'ow ey yefenyina ec'agɲ a e nuɲ af!»

Jesu am dad Jerusalem eci es ufɲ owi

Luk 13.34-35

³⁷ «Jerusalem Jerusalem, ɲ eke b'ibi kokoba ɔb esel ke b'or agɲ eke Nyam b'erm ow ɲ ogɲ a mebn em a! Sakp abi m'erur eke mi k'as ɲ ec'ey luku em e lís, esɛ eel eke ɲɔs ey lis b'as in ec'ey luku ɔw éw ab af, etɲ éɲɲm! ³⁸ Ow sosiem kin, *Nyam b'ow digɲ ony ec'akɲ a elu es foɲ.* † ³⁹ Tasi em m'am dad ony: k'ow eknmn'm tonj ba ke legɲ a ow; yogɲ anake b'ow dadr esɛ: "Ke Nyam éɲɲ egɲ ek'am ow Es Kɔtɔkɔ e nin em a ɔwrɔ a!" »†

24

Nyamel gbɛl a e ɲuɲɲ

Mark 13.1-2; Luk 21.5-6

¹ Jesu ey ɔkm Nyamel gbɛl ab em etɲ aam. In e jam esel a im eɲɲ'n eke ki yegm'n Nyamel gbɛl a ec'elel eke wel usr a. ² Jesu ɔdu odad eb etɲ am dad el esɛ: «Am ekan ów amua fɛɲ ee? Low nawɛ m'am dad ony: aɲa lebn kaka k'ow usrm lawl lebn af anm, fɛɲ b'ow er ok wus.»

Legɲ es abal el e gbre a

Mark 13.3-13; Luk 21.7-19

³ Eke Jesu sig es Olivie lafɛny af a, jam esel a im eɲɲ'n in sɔny em etɲ am ibrm'n esɛ: «Dád ey ɔ! Kɔ bogɲ legɲ iy low na b'ow ey, etɲ bogɲ eci meny ɛwr b'ow yegm ɲ e mowrer lele wus na e nuɲ edɲ ab ee?» ⁴ Jesu dad el nine: «Éwr erm! Kì yebr egɲ k'irmn ɔny. ⁵ Tasi em a, agɲ nɔnɔ b'ow ow em e nin em dad esɛ: "Em Mesi a", etɲ -li b'ow -l'irmn agɲ bubute. ⁶ B'ow irir ar ek'am ey aɲa e likekr lele ar owi eke b'ow ey akpoj a ec'amani ab; kì yebr

† **23:27** Lakpo fɛɲ, gbunj ke Pak éy Jerusalem a, agɲ b'ufur suwomu a, ow yegm usu im esel a eke k'itɲnm abu. Eke -l'itɲn abu, ke -l'uwm annj Nyam ec'any af nenegɲ gber nyam eci, etɲ ow k'ow ɔɔm el abusu -n'anmn es gbegbl ab em ij. † **23:35** Abel lele Zakari ab usɛ agɲ a fɛɲ ek'eknm low ke wel ibi a usu Ebre em e Bibl ab em, anke -l'el agɲ krekrɛ lele es abal el ab ek'eknm low ke wel ibi. Bibl na edɲ nuɲ Ów e Wel Nɔn e lɛl em; ow elm Malaki em. Nuɲ ɔb 4.8; 2 Ów e Wel Nɔn 24.20-22. † **23:38** Jeremi 22.5. † **23:39** Selu 118.26.

erɛn k'ony ɔny. Ow it ek'ow amua k'ey, ko ow k'elm wus na e nun edɛ. ⁷ Tasi em a, ebr nyam ec'agɛ b'ow im eɛn ebr ejeci nyam ogɛ ar; es ew nyam b'ow im eɛn es ew ejeci nyam ar ogɛ eci; lek b'ow ey etɛ wus b'ow umu susu susu af. ⁸ Ow amua feɛ b'ow ew ese iy ɔny eci dudu kɛkɛ ab af.

⁹ Ow sosiem agɛ b'ow ot im ɔny gbɛ ijɛ eci etɛ -li b'ow -l'ibi ɔny. Em sosiem ebr ebr a feɛ b'ow ifɛ ɔny. ¹⁰ Etɛ ow e leɛɛ ab em a, agɛ nɔnɔ b'ow irmɛ el ec'omɛ; -li b'ow -l'ejurir etɛ -li b'ow -l'ifanin el ɔfr yeɛi. ¹¹ Etɛ emeny kokoba ɔb esel ayadɛu nɔnɔ b'ow ok ɔkm etɛ b'ow irmɛ agɛ nɔnɔ. ¹² Low nɛnɛ kok b'ow eny eb es toɛ ke agɛ beb ec'erur ek'ony a irm. ¹³ Gbeko eɛ eke b'ow inym es kikri toɛ ow e nun edɛ em a, b'ow eɛn sel. ¹⁴ Wel b'ow ɔb gbɛnɛgbi usu a ec'Amani Mamn na wus na nimum af, yec'etɛ ke ebr ebr a feɛ ij danɛu; ke sica ow el ow e nun edɛ gɔɛ.»

Musue ob iy

Mark 13.14-23; Luk 21.20-24

¹⁵ «Sica b'ow ekan ob yec'a eke wel b'esɛ «*Musue ob iyr*» eke kokoba ɔb es Daniel dad ow ec'odad a. †*Wel b'ow ew'r usu lala a.* (Ke eɛ eke b'ow awl ow amua a, iri senyn senyn!) ¹⁶ Ke kɛkɛ agɛ a eke b'ow anɛ Jude wus af a, ow akpl ke -l'uru es -n'im mafeny em; ¹⁷ eɛ eke b'ow anɛ in ec'el af e lef eb usu a, † k'usm es eym akɛ ocm ob; ¹⁸ etɛ eɛ eke b'ow anɛ ɔgm a, k'ewlm iim jam ocm in e mob af ew a ij. ¹⁹ Seɛ amua b'ow ew tuɔtuɔ molok ab lisel lel el ek'am ɔɛ ey meny ab ab eci. ²⁰ Nɔnɛ Nyam yec'etɛ ke es uru ikɛ na k'eym nyam es us em, oglog nenegɛ e leɛɛ! ²¹ Tasi em a, ow e leɛɛ ab em, *gbɛ ij a b'ow ew tuɔtuɔ*

afɛn es. Ow b'ow akm gbɛ ij feɛ eke wel ekn wus e nun ɔb em toɛ ke k'it yefenyina ec'a.† Leɛɛ kaka, gbɛ ij ikɛ na k'ow anm ij. ²² Etɛ blel Nyam eɛn isrm seɛ amua em, ke eɛ kaka blel ɔtum anm owr. L'isr seɛ amua em agɛ a eke li sɔsum l'ot a sosiem eci. ²³ Eke batɛ eɛ nyam bi dad ɔny ese: «Ekan, Mesi a anɛ aɛa!» oglog: «N'anɛ yogɛ a!» k'ubr eɛ a nawɛ. ²⁴ Tasi em a, mesiel ayadɛu lele kokoba ɔb esel ayadɛu ab b'ow ok ɔkm. -Li b'ow -li kok meny ewr eɛn lele ow any iti owi ab agɛ ec'irmɛ eci, etɛ ek'ow it yeɛi, -l'otu -l'irmɛ agɛ a eke Nyam sɔsum ot a. ²⁵ Kin, irir! M'ikɛ anym m'ewar ɔny.

²⁶ Eke batɛ wel bi dad ɔny ese: «Ekan, n'anɛ loɛ yogɛ!» k'imn. Oglog ek'eɛ bi dad ɔny ese: «Ekan, n'am lol es aɛa!» k'ubr ir nawɛ. ²⁷ Ese el el eke afr b'eɛn ke b'ayal yogɛ a eke ligbn b'igb, toɛ ok yogɛ a eke ligbn b'eru es a, eɛn eke eɛ ec'Iy b'ow owr ana. ²⁸ Yogɛ eke sos meɛl ugɛn anɛ a, yogɛ anake sikaka b'as luku a.» †

Eɛ ec'Iy eci mower

Mark 13.24-27; Luk 21.25-28

²⁹ «Kɛkɛ eke seɛ ab em eci gbɛ ij owi a b'oc es a, *ligbn b'ow irm es etɛ awl yeɛi k'ow afɛn ij, mil'el b'ow anɛ afr ok wus etɛ afr ec'abusu owi feɛ b'ow wuwal.*† ³⁰ Etɛ sica eɛ ec'Iy e meny ewr a b'ow ey ɔkm afr; *etɛ wus na nimum ec'ebɛ ebr a feɛ b'ow ikɛ ɔɛn kok sɔɛn, -li b'ow -l'ekn eɛ ec'Iy eke b'ow anɛ afr e jru em am ow abusu feɛ lel anygbel ab.* † ³¹ *Kɛkɛ gbɛl a b'ow ikɛ,* etɛ li b'ow n'ɔɛ in ec'afr erm esel a *im wus na eci ɔy yar ab em as agɛ a eke li sɔsum l'ot a luku;* ow b'ow ɔb nun ogog nyam toɛ ogog yec'a.» †

† 24:15 Daniel 9.27; 11.31; 12.11. † 24:17 Jwifel e mel eke b'us a, ow ec'af a b'ew pɛɛ. -Li b'anɛ yogɛ -l'eb sel. † 24:21 Daniel 12.1. † 24:28 Akɛ 28 ec'iri a ew tuɔtuɔ; gbeko ek'akɛ 26, 27 am ayal a, wel ɔtu eke k'iri nenɛ: ese el el eke sikaka eknm sos meɛl ugɛn eke -n'iim ow e saw a (Job 39.30), eɛn nyam coco agɛ b'ow ew Krist ec'ow e leɛɛ a erm. † 24:29 Bèbmɛ Esayi 13.10; 34.4; Ezekiel 32.7; Joel 2.10; 3.4. † 24:30 Daniel 7.13. † 24:31 Ol ɔkn 30.4; Zakari 2.10; Nehemi 1.9; Ezekiel 37.9.

Low yegm eke babm e likn a am elu okm

Mark 13.28-31; Luk 21.29-33

³² «Kin low yegm ek'el babm e likn a eci eke k'irir: kpekñ eke in ec'ál a b'ew wrōwrō, ke n'am gign ɔdɔdɔ a, kpekñ b'uwr any eke mewij ow titm ñ. ³³ Eɓen nyam coco, eke b'ekan ów amua ow a, ke kpekñ úwr any eke low a titm, etñ ow b'ow ey. ³⁴ Low nawre m'am dad ɔny: yefenyana ec'agn a feñ k'ow uwm uwrñ etñ ów amua b'ow ey. ³⁵ Afr lele wus ab b'ow ec, gbekɔ legñ kaka em e sodad a k'ow ecm.»

Nyam ɔny coco uw legñ a e nun edñ ab any

Mark 13.32-37; Luk 17.26-30, 34-36

³⁶ «Gbekɔ ów a e legñ lele wanci ab ab eke b'ow ey a, egn kaka uwm any: afr erm esel yeji uwm any, egn ec'Iy bobo yeji uwm any, † ek'ow elm em Es ɔny coco ce. ³⁷ Low yec'a ek'ey Noe e legñ ab em a, legñ ek'egñ ec'Iy b'ow ow a, ow b'ow el eɓen. ³⁸ Tasi em a, ow e legñ a, gbuñ ke mij gbél a ek'an a eci legñ ów a, agñ am ij etñ am egn ese segn feñ ec'ab af. -N'am ebi ɔyow, -n'am ebir el ec'ey ɔyow egn toñ batñ it legñ a eke Noe ey mijetñ gbél ab em a; † ³⁹ -l'ewm ow e low erm toñ ow it legñ a eke mij gbél a an ot el feñ ab im a. Legñ ek'egñ ec'Iy b'ow ow a, eɓen ek'ow b'ow ecr ana. ⁴⁰ Ow em a, ek'agn yony anñ ɔgm, wél b'ow oc nyam ke wél ígn nyam elu es. ⁴¹ Ek'ɔyow yony am bɛbm sos ob iny eci, wél b'ow oc nyam ke wél ígn nyam elu es. ⁴² ɔsur, anke uwmñ legñ a eke ɔny Es Kɔtɔkɔ b'ow ow ab any. ⁴³ Ìrir low na ow ók ɔny es sos em senyn senyn: blel akñ es b'uwr ncok e wanci ek'ulu k'ow ab any ana, ke blel n'ánñ any owr yec'etñ

ke li kí yeɓm ow epirm eym'n akñ. ⁴⁴ Na sosiem, ɔny yeji, bɛbmñ sos, anke egn ec'Iy b'ow ow wanci af eke k'ow ɔmnmñ a.»

Juma kok es mamn lele juma kok es nun ab

Luk 12.41-48

⁴⁵ «Bwo ec'egñ el juma kok es mamn lele nun em ɔny es ab ee? Kin egn nyam eke in ec'es ew es a ɔñ abusu eke k'ekñ juma kok esel ejec'a e lís e low, n'ón wél ob ij wanci a ek'ow b'it a. ⁴⁶ Ehe él juma kok es ikñ na eci, eke in ec'es ew es a e meny ewl ow em, b'ow eñan am kok juma a! ⁴⁷ Low nawre m'am dad ɔny: es ew es a b'ow afl in ec'ob ɔny a feñ es elul il abu em. ⁴⁸ Gbekɔ ek'ow el juma kok es nun, li b'ow li dad in ec'erm em l'ese: "Em ec'es ew es a k'ow owm caca." ⁴⁹ Etñ li b'ow l'ob nun n'am ɔr in e juma em e lawlél a, n'am ij ke n'am egn, mar egn esel ab ab. ⁵⁰ Kɔ es ew es a b'ow ewl ow legñ nyam eke li k'ow n'ɔmnm, wanci nyam af eke li k'ow l'uwm any. ⁵¹ Li b'ow l'ogñ juma kok es a † ke n'ón ow enyembri yony yony esel eci gbre ij a; yogñ anake ɔññ ikñ lele an em sasagr ab b'ow anñ a.»

25

Edeɔyow oto lew a eci nyandre em odad

¹ «Afr eci gbrenḡbi usu a anñ ese edeɔyow oto lew a e low ab af. -L'ot el e mun al a etñ -l'ok okm -n'aam -l'obr mebi es a. † ² El em a, yen éwm low erm etñ yen a gbe b'ew low erm. ³ El a eke éwm low erm a, ot el e mun al a, kɔ -l'ocm mun kaka -l'akñam abu ab. ⁴ Etñ el a eke b'ew low erm a, ot el e mun al a lele mun ek'anñ mun kpar em ab im. ⁵ Eke

† **24:36** Egn ec'Iy bobo yeji uwm any: Matie eci silel esig oglog em a, wél éñnm odad ikñ na. † **24:38** Ekñ Nun ɔb 6.9-7.6. † **24:51** Li b'ow l'ogñ juma kok es a: odad na Græk em a, wél ɔtu ek'itññ ejec'em dad ese li b'ow li kok juma kok es a low nun afññ es. † **25:1** Jwifel eci mebi es gbegbl em a, ncok em, yow éc a lele lawlél ab b'im oc yow a ke -l'ɔññ es n'am ow gbuññ. Yow a e lawlél a b'obr el ejagb ke el yeji ok el em. Agñ a feñ eke b'ɔññ es a b'ɔnym mun al ab ow yegm eke el yeji -n'anñ es gbegbl ab em.

mɛbi ɛs a ec'ow a am ibn, ɔyɔw oto a fɛɲ mɛmn eb sos, ɛtɲ am ɛru mɛmn.

⁶ Eke lɛɲɲ usu a, lebl nyam ikɲ dad ninɛ: “Kin mɛbi ɛs a! Òkr ɔkm ɔbar ir!” ⁷ Ededyɔw oto lɛw a ufɲm ɛs igb ɛtɲ am bɛbm ɛl e mun al a sos. ⁸ Low ɛrm ɛwm lisel a am dad likpr a ɛsɛ: “Òɲn ɛy ɔny e mun a tɛl, kɔ ɛy e mun al a am irm ɛs.” ⁹ -Li dad wɛl ninɛ: “Njan, anke ow ɛnym eke ow b'ow ɛbm ɛy bake ow ɛbm ɔny. Ìmn ɔl ij usu a, ke ɔɔl ɔny eci.” ¹⁰ Low ɛrm ɛwm lisel a im am ɔl mun, ɛtɲ wanci ab af ɛɛ mɛbi ɛs a ow. Ededyɔw oto yen a eke bɛbm sos a ok ɛs gbɛgbl usu a in ab ɛtɲ wɛl abl ɛl a safuɛ ɛm. ¹¹ Eke ow ibn tɛl a, ɔyɔw oto ɛjec'a yɛji ow, ɛtɲ am ɛlu lebl dad ɛsɛ: “ɛɲɲ gbɛl, ɛɲɲ gbɛl, fig ɛy lisany!” ¹² Kɔ mɛbi ɛs a dad ninɛ: “Low nawrɛ m'am dad ɔny: m'uwm ɔny any.” » ¹³ Jesu igɲ af dad ninɛ: «Òsur anke uwmn lɛɲɲ a lele wanci ab ab any.»

*Òc os ɔɔl an
Luk 19.11-27*

¹⁴ «Tasi ɛm a, Afr eci gbrenɲɲbi usu a anɲ ɛsɛ ɛɲɲ nyam ek'am ow im usu af. L'ɛsɲ in eci juma kok ɛsɛl a ɛtɲ l'abul wɛl in ec'ob ɔny a. ¹⁵ N'ɔɲ nyam sika ɛm os † yen, yec'a yony, ɛtɲ nyahan ɛm ec'a nyam. ɛɲɲ ɛɲɲ eci lɛc ogn ɛke b'im ok a, ow ɛm li ɛɛc wɛl os a, ɛtɲ n'im. ¹⁶ Kpɛkɲ juma kok ɛs a ek'ɛɲɲ yen a oc im ɔɔl an ɛtɲ ɛɲɲ sika ɛm os ɛjeci yen. ¹⁷ Yec'a ek'ɛɲɲ yony a yɛji kok ɛbɛn, ɛtɲ ɛɲɲ sika ɛm os ɛjeci yony. ¹⁸ Gbɛkɔ yec'a ek'ɛɲɲ ɛkɲ nyam a im ur nɔmu lɔl in ɛɲɲ gbɛliy ec'os ab ɛs ɛm. †

¹⁹ Eke ow kok sɛɲɲ nɔnɔ a, juma kok ɛsɛl a ec'ɛs ɛw ɛs a ow, ɛtɲ wɛl ab n'am ub ob. ²⁰ In a eke ɛɲɲ sika ɛm os yen a, ɛri ow ɛtɲ ok ɛjeci yen ɔkm ɛtɲ dad ninɛ: “Es ɛw, ɔɲ'm sika ɛm os yen. M'ɛɲɲ ɛkɲ ɛjeci yen: kin

ow.” ²¹ In eci ɛs ɛw ɛs a dad'r ninɛ: “Ow akpl, ɲ juma kok ɛs mamn nɛny nyam ɛs. Ij nɛny nyam ów ekekey ɛm, m'ow m'abul'ɲ ów ɛgbɛl. Òw kok sos ɛm inɲ ɛm ab.” ²² Juma kok ɛs a eke ɛɲɲ sika ɛm os yony a yɛji ow dad ninɛ: “Es ɛw, ɔɲ'm sika ɛm os yony. M'ɛɲɲ ɛjeci yony: kin ow.” ²³ In ec'ɛs ɛw ɛs a dad'r ninɛ: “Ow akpl, ɲ juma kok ɛs mamn nɛny nyam ɛs. Ij nɛny nyam ów ekekey ɛm, m'ow m'abul'ɲ ów ɛgbɛl. Òw kok sos ɛm inɲ ɛm ab.”

²⁴ Sika juma kok ɛs a ek'ɛɲɲ sika ɛm os nyam a ɛri ow ɛtɲ dad ninɛ: “Es ɛw, m'uw any eke ɲ ɛw tuɔtuɔ: yogɲ eke ewlm a, b'ow, yogɲ eke ɛlum ɛgb nɔmu ɛm a yɛji b'ub. ²⁵ ɛɲɲ ɔny'm ɛtɲ m'oc ɲ ec'os a mi lɔl ɛs nɔmu ɛm: kin ow.” ²⁶ In ec'ɛs ɛw ɛs a dad'r ninɛ: “N juma kok ɛs ɲɲɲ, ɔɲɲ! Uw any eke mi b'ow ɛgb yogɲ eke m'ewlm a, ɛtɲ mi b'ub ɛgb yogɲ eke m'ɛlum ɛgb nɔmu ɛm. ²⁷ Blɛl óc ɛm ec'os a ɛw ɛs ob ɛs ɛw usu, ke ɛm eci mɛny ɛwl ow ɛm a, m'óc ɛm ec'ob a lele ow eci mij ab ab. ²⁸ Èbr ir sika ɛm os nyam a abu ɛm, ke ócr ɔɲɲ ɛɲɲ a ek'ɔny sika ɛm os lɛw a. ²⁹ Tasi ɛm a, ɛɲɲ fɛɲ ek'ɔnym ob ab a, wɛl b'ow obn'n ɛtɲ ow b'ow ufu'r ɛs, kɔ ɛɲɲ ek'ɔnym ob kaka a, tɛl a eke n'ɔny a yɛji, wɛl b'ow ɔdu eb'r abu ɛm. ³⁰ Juma kok ɛs keskes na ec'a, ɔnyɲ ɔwal il gbɛɲ nɛbn ab ɛm, yogɲ anake ɔɲɲ ikɲ lele an ɛm sasagr ab b'ow anɲ a.” »

Jɛj ok ɛs abal el

³¹ «Lɛɲɲ ek'ɛɲɲ ec'Iy b'ow ow in ec'anygbɛl ab ɛm afr ɛrm ɛsɛl fɛɲ ab a, li b'ow li sigr in ec'ɛb ebu el e lekprn a. ³² Wus na nimum eci ɛbr ɛbr a fɛɲ b'ow as luku in ec'any af, ɛtɲ li b'ow l'ok agɲ a sakp yony ɛsɛ elɛl eke mɛbob ɔsu ɛs b'ok

† **25:15** Sika ɛm os nyam bɛbm juma kok ɛs nyam ec'akpo lɛw yen eci labm sɔg ab. † **25:18** Jwifɛl ɛm a, eke wɛl abul'ɲ os, ɛtɲ agbr nɔmu ɛlu ɛm a, eke ulu ow iy, ke ow elm ɲ e low ij. ɛɲɲ na erurm eke lɛɲɲ nyam wɛl k'ok'r ów af, na sɔsiem anake l'agbr nɔmu l'ɛlu ɛm a. † **25:32** Jwifɛl ogn a, sɛɲɲ fɛɲ mɛbob ɔsu ɛsɛl b'ok mɛɛɛb saw ɛtɲ -li b'ok sican yɛji saw. Lɛɲɲ owr ɛm a, -li b'osu wɛl usu nyam. Lɛɲɲ b'uk a, mɛɛɛb a b'erur eke k'ɛru gbɛɲ, kɔ sican a gbɛ b'erur eke k'anɲ ɛl ɛm.

mæceb ogog ke b'ok sican ogog ab af. † ³³ Li b'ow l'ok mæceb in e lidr ogog a, ke l'ók sican in e nemn ogog a. ³⁴ Etn eb ebu a b'ow dad agn a ek'ann in e lidr ogog a ese: "Ony a eke em Es edn ɔwrɔ a, òwr ke òwr gbrenḡbi usu a eke wɛl kok ew es wus e nun ɔb em etn a ec'aja. ³⁵ Tasi em a, namn ɔny'm etn ɔnn'm ob m'ij; mijamn ɔny'm etn ɔnn'm mij m'egn; m'el utuegn etn ebr elul'm akn; ³⁶ m'ann sos ɔfr etn ewr'm ob sos; m'ann ɔl em, etn kokr'm sos; m'ann sobel em, etn owr ekan'm." ³⁷ Etn agn a eke kok Nyam ec'erur a b'ow ibrm'n ese: "Es Kɔtɔkɔ, kɔ bogɔ e legɔ s'ekn'ɔ namn ab etn s'ɔn'ɔ ob ij, oglog mijamn em etn s'ɔn'ɔ mij egɔ ee? ³⁸ Kɔ bogɔ e legɔ s'ekn'ɔ ese utu af, etn s'eb s'elu'ɔ akn, oglog sos ɔfr etn s'ew'ɔ ob sos ee? ³⁹ Kɔ bogɔ e legɔ s'ekn'ɔ ɔl em oglog sobel em etn s'ow s'ekn'ɔ ee?" ⁴⁰ Eb ebu a b'ow dad el ese: "Low nawre m'am dad ɔny: sakp sakp feɔ a eke kokr ów amua ɔnn em lisijimel ey amua em e likekli nyam a, ke em anake kokr ɔnn a."

⁴¹ Etn eb ebu a b'ow dad agn a ek'ann'n nemn ogog a ese: "Ony agn eke wɛl ofn, kpàbr'm es lís imn kpekpe. Ìmn al a ek'iram es ab em, al a eke wɛl kok ew agn lele in ec'erm esel ab ab es a. ⁴² Tasi em a, namn ɔny'm etn ɔɔmn'm ob m'ijm; mijamn ɔny'm etn ɔɔmn'm mij m'egnm; ⁴³ m'el utuegn, etn ebmn'm; m'ann sos ɔfr, etn ewmn'm ob sos; m'ann ɔl em, m'ann sobel em, etn kokmn em e lís e low kaka." ⁴⁴ Etn -li b'ow -l'ibrm ow -l'ese: "Es Kɔtɔkɔ, kɔ bogɔ e legɔ s'ekn'ɔ namn, mijamn, oglog utuegn, oglog sos ɔfr, oglog ɔl em, oglog sobel em, etn s'eluum'ɔ abu ee?" ⁴⁵ Eb ebu a b'ow dad el ese: "Low nawre m'am dad ɔny: sakp sakp feɔ eke kokmn ów amua ɔɔmn em e jam esel ey amua em e nyam a, ke em anake

kokmn ɔɔmn a." ⁴⁶ Etn -li b'ow -n'im gbre ij ek'onym uwr ab em, ke agn a eke kok Nyam ec'erur a ím sel etn ek'onym uwr ab em.»

26

Es ew esel am ut Jesu ec'ibi a ec'asre

Mark 14.1-2; Luk 22.1-2; Jan 11.45-53

¹ Eke Jesu dad ów ɔm eci sodad amua bake ow uwr a, li dad in e jam esel a nine: ² «Uwr any eke ow ann seḡn yony ke Pak ec'es gbegbl a ów. Wɛl b'ow ɔl egɔ ec'Iy ij yec'etn ke wɛl ɔb'r ecigbrɔ olikn af.»

³ Ke eben a, egb waw esel egbel lele Jwifel em ec'agn ekpekp ab ab as luku egb waw es ligbel Kayif e gbugɔ a; ⁴ el feɔ -l'okr af -l'egɔ -l'eb eke ew ew em -li k'ony Jesu ke -l'ibi ow. ⁵ -N'am dad -l'ese: «Ow itm eke si k'ony'n es gbegbl na em; ek'ow el eben, bɔbar owi b'ow ey bieku ab em.»

Yɔw nyam ok Jesu mijey nun

Mark 14.3-9; Jan 12.1-8

⁶ Jesu im Betani baɔn, Simɔ a eke legɔ anym em kokobe ok a ec'akn.

⁷ Eke Jesu ann ob ij lofu lís a, yɔw nyam ow titm'n. N'onym an gbɛl e mijey kɔk nyam eke wɛl kok lebn em ab; lebn na, wɛl b'esɔn'ɔ albatr. L'ewl mijey a feɔ l'ok Jesu nun. †

⁸ Eke jam esel a b'ekn eben a, ow e low ebl el erm etn -n'am dad -l'ese: «Kɔ bogɔ ec'ob nɔnn el na ee? ⁹ Kɔ ow itm eke mijey ikn na, wɛl k'ɔl ij an tuɔtuɔ oc ow ec'os a ɔn ɔgbɔru ee?» ¹⁰ Jesu iri low na eke -n'am dad a, etn li dad wɛl nine: «Kɔ bla etn am ijar yɔw na gbre ee? Low na eke li kok em e lís a el low mamn. ¹¹ Tasi em a, ɔgbɔru ec'a, -n'ann ɔny ab seḡn a feɔ; † kɔ em, mi k'ow m'anm ɔny ab seḡn a feɔ. ¹² L'ok'm mijey na sos yec'etn ke

† **26:7** Mijey a ec'an a el juma kok es nyam eci lakpo mum e labm sɔḡ. Low ikn na, low yegm esel ek'ony any a anake sakp oglog wɛl bi kok ɔn any gben a. † **26:11** Ekn Ol ɔkn 15.11.

ow bébm im sos uwomu em eci. †
 13 Low nawre m'am dad ony: wus na nimum af ec'usu kaka fɛɲ eke wɛl b'ow ɔb Amani Mamn a eci kokoba a, wɛl b'ow ɔkn yow na e low, ke wɛl dád low a eke li kok a yeji.»

Judas am bébm eke b'ow ɔl Jesu ij
Mark 14.10-11; Luk 22.3-6

14 Jam esel lew yony ab em ec'egɲ nyam eke wɛl b'esɲ Judas Iskariot, im eɲɲ egb waw esel egbɛl a 15 etɲ dad el ninɛ: «Kɔ eke m'onɲ Jesu m'onɲ ony, ke bla b'ow ɔɲn'm ee?» Agɲ a awl os likɲ lele lew ab ɔɲ'n. † 16 Wanci ab af cɛ, Judas am ɔl akunda sɛnɲn yec'em eke k'onɲ Jesu ɔɲ el.

Pak ec'ob ij a eci sos bébm

Mark 14.12-21; Luk 22.7-14, 21-23; Jan 13.21-30

17 Futufutu ek'ejru ánm em ec'es gbɛɲ e lɛɲ kɛkɛ a, jam esel a ow am ibrm Jesu esɛ: «Kɔ bogɲ am erur eke si k'im si bébm Pak eci ob ij a eci sos ee?» 18 Jesu dad el ninɛ: «Ímn ɛb ab em, ɛy ec'egɲ a ogɲ ke dádɪr ir esɛ: “Low yegm agɲ es ninɛ in eci wanci a in bébmn ab; ɲ ogɲ a anake in eci jam esel ab ab, el b'ow el kok Pak a.” » 19 Jam esel a kok yec'a eke Jesu dad el a, etɲ -li bébm Pak ec'ob ij a eci sos.

20 Eke lɛɲ ew es a, Jesu lele in e jam esel lew yony ab ab sig es ob ij lɔfu lís. 21 Eke -n'am ij ob a, Jesu dad ninɛ: «Low nawre m'am dad ony: ɔny em ec'egɲ nyam b'ow ɔl ij'm.» 22 Jam esel a sos ɔw es afɲɲ es, etɲ egɲ egɲ am ibrm'n esɛ: «Egɲ gbɛl, kɔ ow ɔtu eke k'el em ee?» 23 Jesu dad el ninɛ: «Egɲ a eke em ab us abu lɔfu nyam em a, in anake li b'ow l'ol l'ij'm a. 24 Egɲ ec'Iy b'ow uw esɛ

elɛl eke Nyam Lɛl ɛwar in e lís ab af; † gbɛkɔ gbɛrɛ ɛl egɲ a ek'am ɔl ij'r a eci! Egɲ ikɲ na, blɛl wɛl ewm'n bɔbɔ yeji!» 25 Judas a ek'am ɔl ij'r a am ibrm'n esɛ: «Low yegm agɲ es, kɔ ow ɔtu eke k'el em ee?» Jesu dad'r ninɛ: «Íɲ obi dad.»

Ob ij lala

Mark 14.22-26; Luk 22.15-20; 1 Korɛnt 11.23-25

26 Eke -n'am ij ob a, Jesu oc futu-futu, l'ɛlu Nyam bia, l'ubr em n'onɲ in e jam esel a, etɲ li dad ninɛ: «Èbr ke íjr, na el em e sos meɲl.» 27 Emɛny l'oc mij kpɔk eke mar anɲ em; eke l'ɛlu Nyam bia a, n'onɲ in e jam esel a, etɲ li dad ninɛ: «Ègɲɲ ony fɛɲ, 28 anke na el em e mebl, Nyam e sinm a e mebl ek'am ow ok es agɲ nɔnɔ e sikpl oc ap eci. † 29 M'am dad ony ek'igɲ yɛfɛnɲna a, mi k'ow m'egɲm mar na sakp ejeci toɲ ke ow ít lɛɲ a eke ɔny ab, em ɛs e gbɛɲɲɲɲ usu a, m'ow m'egɲ mar owr a.» 30 Sica -l'egɲ es gbɛɲɲɲɲ a ec'ej † ba ow b'uwr, etɲ -n'im Olivie lafɛny af.

Pier b'ow egbr Jesu

Mark 14.27-31; Luk 22.31-34; Jan 13.36-38

31 Sica Jesu dad in e jam esel a ninɛ: «Ncok na cɛ, low a eke b'ow eɲn'm a b'ow ok ɔny ec'omn a wus. Tasi em a, Nyam Lɛl ab em wɛl nɔn: *M'ow m'ibi mɛcɛb ɔsu es a, etɲ mɛcɛb a fɛɲ b'ow ɔmu es.* † 32 Gbɛkɔ em eci uwomu em anɲ igb em a, m'ow m'ikɲ anym m'im Galile m'eku ɔny.» 33 Pier dad ninɛ: «Eke agɲ a fɛɲ igɲ ɛlu'ɲ es yeji, em gbɛ lɛɲ kaka mi k'ow m'igɲm m'ɛlum'ɲ es.» 34 Jesu dad'r ninɛ: «Low nawre m'am dad'ɲ: ncok na

† **26:12** Jwifel eci low yegm em a, ów amamn fɛɲ e kok em a, eke kok egɲ ek'uw a sos in ec'uwomu em im ɛlu ec'a, ow ɔny any akm ɔgbɔru ec'ob eke wɛl k'onɲ a. Etɲ emɛny Rom eɲɲ ec'ol a ɛdɲɲ eke wɛl ki kok low ɲɲɲ es eke wɛl ibi a sos es oc eci. Gbɛkɔ Jesu ec'a, Nyam ikɲ anym kok ow e low a fɛɲ yow ab em gbɲɲ etɲ wɛl ibi'r. † **26:15** *os likɲ lele lew ab*: Adu ec'an eke b'il (Matie 27.28). Ow bébmn juma kok es nyam eci sɛɲɲ ekɲ nɔhɔn eci labm sɔg ab. Nyamel gbɛl ab em eci sikpl oc ap ec'os anake wɛl oc ɔɔl Jesu a. -L'uwɲ any eke Jesu el ɛy e sikpl ec'egb waw es abal el. † **26:24** Selu 22.2-19; Esayi 53. † **26:28** ɔkm Ok 24.8; Jeremi 31.31-34. † **26:30** Jwifel ec'ol em a, eke Pak ec'ob ij a b'uwr a, -li b'egɲ selu esɛ Selu 113-118 af. † **26:31** Zakari 13.7.

ce, gbuñ ke ñgɔs íkɛ a, b'ow egbr'm sakp nyahan dad eke uwm im any.»

³⁵ Pier dad'r ninɛ: «Eke ow it ñ ab eci luw bɔbɔ yeji, mi k'ow mi dadm m'esme m'uwm'ñ any.» Etn jam esel ejec'a yeji dad eben.

Jesu am ñɔɔn Nyam Jese mane
Mark 14.32-42; Luk 22.39-46

³⁶ Etn sica Jesu lele in e jam esel ab ab ow ok usu nyam eke wel b'esɛ Jese mane, † etn n'am dad wel l'esɛ: «Eke m'aam yogɛ a mi ñɔɔn Nyam a, òkr es aña.» ³⁷ L'oc Pier lele Sebede ec'ey yony ab ab l'igɛ sos af n'im. Sos ɔb nuñ am ɔw'r es, etn ermij yeji am ok'r afɛn es. ³⁸ Li dad wel ninɛ: «Sos es ɔw ek'el luw eci afɛn em ec'abɛ ab es; òkr es aña ke ɔsur em ab.» ³⁹ L'eri n'im kpekpe tel, l'ok ɔwɔkp wus l'ubu any es etn n'am ñɔɔn Nyam li dad sodad amua: «Em Es, ek'ow it tasi, ke ɔny gbre eci mij kpɔk na kpab'm es lís. Ke fɛɛ em a, ow k'él yec'a eke m'am erur a, kɔ yec'a eke ñ am erur a.»

⁴⁰ Jesu ewl ow jam esel nyahan a ogɛ a, etn n'ɛɛn wel eke wel am eru memn. Li dad Pier ninɛ: «Kɔ wanci nyam bɔbɔ yeji, ɔtumn ɔsumn em ab ee? ⁴¹ Anɛn any owr ɔsur ke ñɔɔn, yec'etɛ ke k'éymn ebm ekɛn owi em. ɔny ec'abɛ a gbɛ inym es low fɛɛ e kɔk eci, kɔ ɔny e sos megl a gbɛ ijm lec.» ⁴² N'im akpoj sakp yony em etn n'am ñɔɔn Nyam li dad sodad amua: «Em Es, eke mij kpɔk na k'ow ocm im es lís eke mi k'egɛm ow e mij a, ke kòk ñ ec'erur a!»

⁴³ Eke emeny l'ewl meny l'ow in e jam esel a ogɛ a, n'ɛɛn wel memn eru em; memn am bɔbm el anyamn.

⁴⁴ Emeny Jesu elu el es im akpoj etn am ñɔɔn Nyam sakp nyahan em. N'am ebr sodad nyam coco ab em.

⁴⁵ Emeny l'ewl l'ow jam esel a ogɛ a etn n'am dad wel l'esɛ: «Añ! Am erur memn a ce ebr sel ee? Kin, wanci a eke wel b'ow ɔl egɛ ec'Iy ij sikpl esel ec'abu em a ow ñ.» ⁴⁶ Igbr

s'ímn! Kin, egɛ a eke am ɔl ij'm a ow titm ñ!»

Jesu ec'ony
Mark 14.43-50; Luk 22.47-53; Jan 18.3-12

⁴⁷ Jesu odad anɛ nɛnym k'uwrn etn kpekɛ Judas, jam esel lew yony ab em ec'egɛ nyam a, ilm any. Agɛ nɔnɔ a ek'ow in ab a ɔnym ekɛ ekpr lele mab ler em ab. Egb waw esel egbel lele Jwifel ec'agɛ ekpekɛ ab ab anake erm el a. ⁴⁸ Judas eke b'ow ɔl Jesu ij a, ikɛ anym yegm dedeku a in ec'akunda yec'em eke -li k'ɔnyñ ow a. Li dad ninɛ: «Egɛ a eke m'ow mi joj nɛny a, in ana; ɔnyñ in.» ⁴⁹ Etn kpekɛ Judas ow titm Jesu etn dad'r ninɛ: «Low yegm agɛ es, m'am esɛn'ñ!» Etn li joj ow nɛny.

⁵⁰ Jesu dad'r ninɛ: «Em lawl, low yec'a ek'ow eke ki kok a, kòk fafa.» Kpekɛ agɛ a ok'r af ɔny'n. ⁵¹ Agɛ a ek'anɛ Jesu ab a e nyam ɔdu in e lab ler em a eb. L'iyɛ egb waw es ligbel a ec'abu elum es a etn l'ubr ow lɔru es. ⁵² Jesu dad'r ninɛ: «Òc ñ e lab ler em a ew ow eci usu a, anɛ agɛ a eke b'oc lab ler em a, -li b'ow -l'uw lab ler em em. ⁵³ Kɔ uwm any eke m'ɔtu eke mi k'ibrm em Es abu elum, ke kpekɛ l'ís'm afr erm esel áru eb lew yony ee? ⁵⁴ Ke low na eke kok ab em, ayaf Nyam Lel a ɔtu eke k'iy nɛny ee? Nyam Lel a dad eke ów a k'ecr eben.» ⁵⁵ Etn Jesu am dad dedeku a esɛ: «Kɔ em eci ɔny a ibrm eke k'otr ekɛ ekpr lele mab ler em ab owr esɛ low ñuñ kok es em el af ee? Sɛgɛ a fɛɛ mi bi sig es Nyamel gbɛl a e gbugɛ mi yegm agɛ low etn ɔnymn'm. ⁵⁶ Kɔ ów amua ey yec'etɛ ke kokoba ɔb esel ec'odad a ek'anɛ Nyam Lel em a íy nɛny.»

Etn jam esel a fɛɛ ñgɛ elu'l es uru es im.

Jesu im Sanedren ec'agɛ a ec'any af

Mark 14.53-65; Luk 22.54-55, 63-71; Jan 18.13-14, 19-24

† 26:36 *Jese mane*:nin eke Arame ebr em ow e nyandre el "mun es ifir ob".

⁵⁷ Agñ a ek'ony Jesu a, -l'oc -n'im ow egb waw es ligbel Kayif ec'any af, yogñ a eke ol e low any uw esel lele agñ ekpekp ab ab as luku a. ⁵⁸ Pier anñ akpoj em am us Jesu jam ton l'ok egb waw es ligbel a e gbugñ a. L'ey gbugñ a li sig es usu òsu esel ab ab yec'etñ ke l'ékn lele eke low a b'ow ecr a. ⁵⁹ Egb waw esel egbel a lele Sanedren a ec'agñ ejec'a feñ ab am ol danju ij nyam, eke k'obr Jesu low, ek'ow el yadñ em yeji, yec'etñ ke -l'ibi ow, ⁶⁰ kò -n'etnmm low kaka. † Ke agñ nòno ow cicr'r yadñ em ce. Sica ow ec'uwr em a, agñ yony ow ⁶¹ etñ am dad ese: «Egñ na dad neny ij em nine: "M'otu eke mi k'ony Nyamel gbèl a mi ñun, ke segy nyahan m'usr em." » ⁶² Egb waw es ligbel a igb etñ dad Jesu nine: «Kò wèl ám dad sodad amua ok'ñ af, ke k'óbm kpu ee?» ⁶³ Kò Jesu yewal tiñ. Etñ egb waw es ligbel a dad'r nine: «Nyam ek'anñ owr e nin em, m'am ibrm'ñ, dàd ey ofn em tasi ek'ow el ñ el Mesi, Nyam ec'Iy a.» ⁶⁴ Jesu dad'r nine: «Ñ obi dad. Emeny m'am dad òny: jam aña b'ow ekan egñ ec'Iy eke sig es Nyam Abusu Es eci lidr abu af, ke b'ow anñ afr eci jru em ám ow.»† ⁶⁵ Odad na sosiem egb waw es ligbel a òny in eci simob sus em a gbagbrm em, † etñ dad nine: «L'obr Nyam any! Ey s'ibram adanju ij! Òny yeji caca irir eke li dad low obr any owi Nyam e lís a. ⁶⁶ Kò òny e tutr el bogñ ec'ee?» -Li dad nine: «Ow ey'r af, l'it eke wèl k'ibi'r gòñ.» ⁶⁷ Etñ sica -n'am afl ow sar any -l'or ow kukuta em; beb gbè am dedñ'n any af, ⁶⁸ etñ am dad ese: «Ñ ek'el Mesi a, èlu es ekn òkm ke dàd ey egñ a ek'iy'rñ ob a!»

Pier egbr Jesu

Mark 14.66-72; Luk 22.56-62; Jan 18.15-18, 25-27

⁶⁹ Pier sig es gbugñ yogñ. Ob oc òñ lisel ab em e nyam ow titm'n etñ dad'r nine: «Ñ yeji, anñ Jesu Galile iyli na ab!» ⁷⁰ Kò l'egbr ow dedeku a feñ ec'any af nine: «Low yec'a ek'am ol eke ki dad a, mi k'uwm any.» ⁷¹ L'igb n'aamn gbugñ a e lisany a eci, etñ ob oc òñ lis ejeci nyam ekn'n etñ am dad ok agñ a ek'anñ yogñ a ese: «Egñ na yeji, n'anñ Nasaret iyli Jesu ab.» ⁷² Etñ emeny Pier egbr'r dad ofn em nine: «Egñ ikñ na, m'uwm'n any.»

⁷³ Ow b'innñ ebr tel a, agñ a ek'anñ yogñ a ow titm Pier etñ am dad'r ese: «Tasi, ñ, el em ec'egñ nyam. Ñ ec'odad a am ot'ñ suw es af yegm yogñ ek'anñ ow a.» ⁷⁴ Pier òdu eb dad nine: «Ek'ow el yadñ m'am òny, ke Nyam kók'm low ñun! M'am ofn mi dad ek'egñ na m'uwm'n any!» Odad na anñ'n neny m'am dad, etñ kpekñ ngos ikñ. ⁷⁵ Ow òñ Pier òkn odad a eke Jesu dad'r a: «Gbuñ ke ngos ikñ a, b'ow dad sakp nyahan eke uwm'm any.» Etñ Pier ey òkm im gbenñ am ikñ low dudu eci òñ.

27

Wèl oc Jesu im Pilat ec'any af

Mark 15.1; Luk 23.1-2; Jan 18.28-32

¹ Eke lægñ eny a, ibribr fafa, egb waw esel egbel a feñ lele Jwifel ec'agñ ekpekp ab ab okr af egñ eb eke k'ibi Jesu. ² -N'òñ wèl òny awñ'n, -l'oc -n'im -n'òñ ow Pilat, Rom iy ek'el Jude ec'es ew es. †

Judas e luw owi

Ob Kok 1.18-19

† **26:60** Jwifel ec'ol em a, ow itm eke wèl ki jej odad ok ncok em. Emeny eke cicr owi anñ eke b'ow ism egñ luw ab yeji, ow it eke jej ok a k'anñ ij segy yony. Emeny wèl bi bibrm adanju a low saw em. Jesu eci jej ok ab em, -l'eluum ów amua kaka. † **26:64** Selu 110.1; Daniel 7.13. † **26:65** òny in eci simob sus em a gbagbrm em: Jwifel e low yegm em a, ek'egñ nyam dad odad ñun ok Nyam af a, ow it ek'agñ a ek'iri low a k'igb, ke óny el eci simob sus em a gbagbrm em, ese low ñun a eci meny ewr af. † **27:2** Rom eyñ òm Jwifel abusu eke k'ibi egñ; na sosiem anake Jwifel a oc Jesu im Pilat ogñ a.

³ Judas a eke ɔl Jesu ij a, iri eke wɛl ɔb Jesu low. Ow e low ɛy'r sos em, ɛtɛ l'ɛwlm os likɛ lele lɛw ab ab a mɛny n'im n'ɔɛ egb waw ɛsɛl ɛgbɛl a lele aɣɛ ekpekp ab ab. ⁴ Li dad wɛl ninɛ: «M'ɛy lɔbr, m'ɔl ɛɣɛ ek'ɛknm low a m'ij luw eci!» Kɔ -li dad ow ninɛ: «Na ɛ e low ana, ɛy e low kaka anm em!» ⁵ ɛtɛ Judas, ɔkm ɛy em a, oc os a im ɔwl Nyamel gbɛl ab em. ɛtɛ n'im l'oc mebl l'ɛdɛɛn emn. ⁶ Egb waw ɛsɛl ɛgbɛl a ot os a ɛtɛ dad ninɛ: «ɛy ec'ol a ɛdɛɛn eke wɛl k'oc os ikɛ na wuwlm Nyamel gbɛl a ec'os ab ab, aɣɛ ow el mebl ec'os.»

⁷ Eke sica nɛny okr ɛl af a, -l'oc os a -l'ɔl mijel kok ɛs a ec'ɔgm eke -li ki kok etu aɣɛ ec'es oc usu. ⁸ Na sosisem anake wɛl ɛsɛ ɔgm a “mebl ec'ɔgm” tonɛ k'ow it yɛfɛnyina a. ⁹ Ow ɔɛ kokoba ɔb ɛs Jeremi eci sodad amua eke dad a iy nɛny: *-L'ot os likɛ lele lɛw ab a, (an eke Israel ɛyɛ ɛw ana),†* ¹⁰ -l'ɔl mijel kok ɛs a ec'ɔgm a, ɛsɛ elɛl eke ɛs Kɔtɔkɔ dadr'm ab af.†

Pilat am ibrm Jesu low

Mark 15.2-5; Luk 23.3-5; Jan 18.33-38

¹¹ Jesu anɛ ɛs ɛw ɛs Pilat ec'any af ɛtɛ ow am ibrm'n ɛsɛ: «Kɔ ɛ Jwifɛl ec'ɛb ebu ab ana ee?» Jesu dad'r ninɛ: «ɪ obi dad.»

¹² ɛtɛ emɛny eke egb waw ɛsɛl ɛgbɛl lele aɣɛ ekpekp ab ab am cicr'r a, li dadm odad kaka. ¹³ ɛtɛ Pilat dad'r ninɛ: «Kɔ ɔw amua eke -n'am dad -l'ok'ɛ af a, am iri ee?» ¹⁴ Kɔ Jesu ɔbm kpu low kaka af † tonɛ ɛs ɛw ɛs a low iti any afɛn ɛs.

Wɛl ɔb Jesu low luw eci

Mark 15.6-15; Luk 23.13-25; Jan 18.39-19.6

¹⁵ Sakp sakp fɛɛ eke Pak ec'es gbɛɣbl e lɛɣɛ b'ow a, ɛs ɛw ɛs a b'ɛlu sobel em ɛs nyam ɛs, in a eke dedeku a b'erur a. ¹⁶ Ke lɛɣɛ ab em, ɛb any ɔbr ɛs ligbɛl nyam eke wɛl b'ɛsɛɛ

Barabas † anɛ sobel em. ¹⁷ Pilat am ibrm dedeku a ek'as luku a ɛsɛ: «Kɔ bwo ec'ɛɣɛ am erurir eke mi k'ɛlu ɛs m'ɔɛ ɔny ee? Barabas kɔ Jesu a eke wɛl b'ɛsɛɛ Krist ab ee?» ¹⁸ Tasi em a, l'uw any sɛnyɛn sɛnyɛn eke nyamn ɛyɛ em wɛl oc Jesu is'r.

¹⁹ Eke Pilat sig ɛs jɛj ok usu a, in e yɔw a ɔɛ wɛl is'r amani na: «K'ɛy ɛɣɛ na eke ɛknm low kaka a e low na em, aɣɛ tasi em a, ncok na, mɛmn em m'ij gbɛɛ nɔnɔ in sosisem.»

²⁰ Kpɛkɛ egb waw ɛsɛl ɛgbɛl a lele aɣɛ ekpekp ab ab am itr dedeku a eke k'ibrm Barabas ec'es ɛlu lele Jesu ec'ibi ab e low. ²¹ ɛs ɛw ɛs a emɛny ɔdu odad eb ɛtɛ am ibrm ɛl ɛsɛ: «Aɣɛ yony a, bogɛ eci am erurir eke mi k'ɛlu ɛs m'ɔɛ ɔny ee?» -Li dad ow ninɛ: «Barabas!» ²² Pilat ibrm ɛl ninɛ: «Ke sica Jesu a eke wɛl b'ɛsɛɛ Krist a ec'a, ayaf mi ki kokr'r ab ee?» ɛl fɛɛ -l'okr lebl af -li dad ninɛ: «ɛw'r olikɛ af!» ²³ Pilat ibrm ɛl ninɛ: «Kɔ bla low ɔbr iy li kok ee?» Kɔ -n'am ɔɣ lebl tuɔtuɔ em -l'ɛsɛ: «ɛw'r olikɛ af ɛɛ!» ²⁴ Eke sica Pilat ɛkn ek'ow akplm ij, ke emɛny itarir a lele sɔɣ ab ab am bobn a, l'oc mij li yɔɣ sabu dedeku a ec'any af ɛtɛ li dad ninɛ: «Na ɔny e low ana! M'anm ɛɣɛ na e luw owi em!» ²⁵ Dedeku a fɛɛ ɔdu eb dad ninɛ: «Ke in e luw a e ligbɔw ɛny ɛy lele ɛy ec'alaw ab ab e nuɛ af!» ²⁶ Pilat ɛlu Barabas ɛs ɛtɛ n'ɔɛ wɛl ɔr Jesu say em gbunɛ ɛtɛ l'ɛlu abusu ɛs eke wɛl k'oc im ɛw ow olikɛ af.

Srɔda ɛyɛ a am kokr Jesu miyer

Mark 15.16-20; Jan 19.2-3

²⁷ Pilat eci srɔda ɛyɛ a ɔny Jesu ɛlu lakp lokm a ek'el Pilat e gbunɛ a, ɛtɛ ɛl a fɛɛ -l'iwr -li did -l'ɛlul ow em. ²⁸ Wɛl ɔny in e mob a ot'r ɛs sos ɛtɛ wɛl sus'r mob af ɛw ebl. ²⁹ -Li kok mirɛ em tufɛ, -l'oc -l'us ow ɛtɛ -l'ɛlu

† 27:9 Adu ec'an eke b'il. ɛkn Matie 26.15 ec'akr otar a. † 27:10 Matie oc Zakari e lɛl lele Jeremi e lɛl ab eci sodad a okr af. Zakari 11.12-13; Jeremi 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15. † 27:14 ɛkn Esayi 53.7. † 27:16 Barabas:Mark 15.7. Matie eci silel ɛsig oglog em a, Jesu Barabas.

ow anany in e lidr abu ab em. † - L'ok ɔwrɔkp wus ow ec'any af etɲ -n'am kokr ow miyer -li dad -l'ese: «S'am esɲn'ɲ o, Jwifel ec'eb ebu!»³⁰ -N'am fafl ow sar any etɲ -l'oc anany a -n'am nɛɲɲn ow nuɲ. ³¹ Eke -li kokar ow miyer sɛɲɲn sɛɲɲn bake ow uwr a, -n'ony mob af ew a -l'oc ow es, -l'ewl -li sus ow ow e mob a etɲ -l'oc -n'im ow eke -li k'ew ow olikɲ af.

Wel ew Jesu olikɲ af
Mark 15.21-32; Luk 22.26-43; Jan 19.17-27

³² Eke -n'annɲ baɲɲ a -n'am ok ɔkm a, -l'ɔbr Siren iy nyam eke wel b'eseɲ Simɔ; srɔda eyɲ a ɔny'n lɛc em eke li k'abu Jesu ec'olikɲ a. † ³³ -N'im -l'ok usu nyam eke wel b'eseɲ Gɔlgota ek'el nyandre em "Nuɲ kpɔk ec'usu." ³⁴ Yogn, -n'ɔɲ Jesu mar eke wel wuwlm *ob lolo ab eke k'egɲ*;† eke li tat anm a, l'erurm eke li k'egɲ.

³⁵ -L'ew ow olikɲ af etɲ -li *cɛc ow eci mob sus em a sɔsum oc kok em*.† ³⁶ Etɲ -l'ok es yogn -n'am ɔsu ow. ³⁷ In e nuɲ af a, -ni nɔn lel ek'am yegm low a sosiem eke wel ɔb'r low a. Ow eke wel nɔn a el: "Egɲ na Jesu, Jwifel ec'eb ebu." ³⁸ In e saw saw a, wel ok elu yony olikɲ af; nyam ann'n lidr abu af etɲ nyam ann'n nɛmn abu af. †

³⁹ Agɲ ek'am ec a *am egɲɲ nuɲ em wɛwr'r*, † ⁴⁰ etɲ am dad'r ese: «Ŋ ek'am erur eke k'ufɲ Nyamel gbɛl ab es ke sɛgɲ nyahan kpɛɲ ús ejec'a, † eke el Nyam ec'Iy tasi,† èbr ɲ sosi, àɲɲ olikɲ af yogn us es!» ⁴¹ Etɲ egb waw esɛl egbɛl a, ol e low yegm esɛl a lele agɲ ekpekp ab ab yeji am kokr'r miyer dad ese: ⁴² «L'eb agɲ ejeci l'elu es, etɲ l'ɔtum eke li k'eb'r

in sosi! Kɔ Israel ec'eb ebu tasi ee? Sica n'annɲ olikɲ af yogn l'us es, ke s'úb'r nawre. ⁴³ *L'oc in ec'ɔmn a l'elu Nyam em li dad nine: "M'el Nyam ec'Iy."* Eɛ! *Eke Nyam ɔny in ec'erur tasi, ke l'éb l'elu ow es gɔɲ!*†⁴⁴ Etɲ ów enuɲ kok esɛl eke wel ew olikɲ af in ab a yeji am wɛwr'r dad eben.

Jesu eci luw a
Mark 15.33-41; Luk 23.44-49; Jan 19.28-30

⁴⁵ Sica lægɲ uyu nuɲ em a, ncebn ey wus a nimum af toɲ ok ncebles eci wanci nyahan em. ⁴⁶ Ek'ow am titm ncebles eci wanci nyahan a, Jesu barm lebl tuɔtuɔ em nine: «*Eli, Eli, lema sabaktani?*» (ek'el nyandre em: «*Em e Nyam, em e Nyam, kɔ bla etɲ digɲ elu'm es ee?*»)† ⁴⁷ Agɲ nyam nyam ek'annɲ yogn a iri odad na etɲ dad nine: «N'am esɲ Eli!» † ⁴⁸ Kpɛkɲ el em ec'egɲ nyam uru es im oc mbra usm el eci mar ab em etɲ oc ucur anany ɔkɲ *Jesu eke k'egɲ*.† ⁴⁹ Gbɛkɔ agɲ ejec'a am dad ese: «Èku ye, si b'ow s'ekn eke Eli b'ow eb elu'l es!»

⁵⁰ Emɛny Jesu barm lebl ligbɛl nyam etɲ ok sel es. ⁵¹ Kpɛkɲ, Nyamel ab em eci gbad gbɛl gbada a eke wel ew ɛdɲɲ usu lala ab any a, † igɲ afr em a etɲ agbr em arañɲ didi toɲ ok esr em a. Wus umu, mób gbagbrm em, ⁵²⁻⁵³ suwɔmu ffig. Eke Jesu igb luw em a, ɔmn esɛl nɔnɔ a ek'uw a igb luw em; -n'annɲ suwɔmu ab em -l'ok ɔkm. -L'ok Jerusalem, eb lala ab em; yogn agɲ nɔnɔ ekn el.

⁵⁴ Eke srɔda eyɲ a eci anym es a lele srɔda eyɲ ab ab ek'am ɔsu Jesu a ekn wus umu a lele ów a ek'am ey ow ab ab a, erɲɲ ɔny el afɲɲ es. -N'am dad -l'ese: «Nje, tasi egɲ na

† **27:29** -Li sus ow mob ese eb ebu af eke -li ki kokr ow miyer. Mob af ew ebl a ew ese eb ebu e gbad af. Mirɲ em tufe a ew ese eb ebu eci tufe af. Anany a ew ese eb ebu eci kpama af. † **27:32** Èkn Matie 5.41 ec'akr otar a. † **27:34** Selu 69.22. † **27:35** Selu 22.19. † **27:38** Èkn Esayi 53.12. † **27:39** Selu 22.7-8; 109.25. † **27:40** Èkn Matie 26.61; Jan 2.19. † **27:40** *Eke el Nyam ec'Iy tasi*:Bèbmn Matie 4.3-6 ab. † **27:43** Selu 22.9. † **27:46** Selu 22.2. † **27:47** Eke agɲ a iri Jesu am esɲ "Eli" a (ow e nyandre el "Em e Nyam"), -li tutr eke kokoba ɔb es Eli ec'odad Jesu am dad. Eke Eli uwm ke l'igb n'im afr a (2 Èb Ebu 2.1-12), Jwifel e tutr em a, eke low nɛnyembri nyam es annɲ gbre em, Eli b'ow eb elu'l es. † **27:48** Bèbmn Selu 69.22 ab. † **27:51** Èkn ɔkm Ok 26.31-33.

Nyam ec'Iy!»⁵⁵ Ɔyɔw nɔnɔ ek'us Jesu jam Galile etɛ eke ki kok in e lís e low a † anɛ yogɛ am ekn low a akpoj em.⁵⁶ El em a, Mari, Magdala baɛn yɔwi a, Mari Jak lele Josef ab e lis a, lele Sebede ec'ey a ec'el lis ab yeji anɛ.

Jesu ec'es oc owi

Mark 15.42-47; Luk 23.50-56; Jan 19.38-42

⁵⁷⁻⁵⁸ Eke læɛɛ ew es a, Arimate baɛn eci gbrenɔbi nyam, eke wɛl b'ɛsɛ Josef, ke in yeji el Jesu eci jam us es a im eɛn Pilat etɛ ibrm ek'ow k'oc Jesu eci sos meɛl a ɔɛn; † etɛ Pilat ɔɛn abusu.⁵⁹ Josef oc sos meɛl a wiwrm gbad ufu owr ab⁶⁰ etɛ l'oc n'im l'oc ow es in obi eci uwɔmu lob owr eke n'ɔɛn wɛl ur ab em. † Li wuwl lob nyam l'abl uwɔmu a ec'em ey usu ab es etɛ n'im.⁶¹ Mari Magdala yɔwi a lele Mari yec'ab ab anɛ yogɛ, -l'ok es -l'ɔbr uwɔmu ab any.

Uwɔmu a ec'ɔsu

⁶² Nɛnɛɛɛ e sos bɛbm e læɛɛ ec; sica læɛɛ bɛny a, eɛb waw esɛl eɛbɛl a lele Farisiel ab ab okr af im Pilat oɛɛ a⁶³ etɛ dad'r ninɛ: «Eɛɛ gbɛl, low nyam ow ey nuɛn em: yadɛn na, in ec'owr anɛ em a, li dad eke, ek'in uw ba ow'n bi kok sɛɛɛ nyahan a, in b'ow in igb luw em.⁶⁴ Eɛɛ ɔɛn abusu ke wɛl ɔsu uwɔmu a toɛn ow kok sɛɛɛ nyahan, yec'etɛ ke in e jam esɛl a k'iyɛm sos meɛl a bake -li dadmn dedeku a eke l'igb luw em. Sica eci, yadɛn ikɛ na b'ow agb akm krekrɛ ec'a.»⁶⁵ Pilat dad el ninɛ: «Ɔnyɛn usu ɔsu esɛl. Imn ke ɔɛn el -l'ɔsu uwɔmu a esɛ elɛl eke am erurir ab af.»⁶⁶ -N'im -n'am bɛbm uwɔmu a ec'elɛl eke wɛl k'ɔsur a. -L'okr lob a ek'anɛ uwɔmu nɛny a wɛl k'okr saw saw ab es sɛnyɛn sɛnyɛn etɛ -l'ok usu ɔsu esɛl.

† 27:55 Ɔyɔw a: ekn Luk 8.2-3. Akpoj em: bɛbm Selu 38.12. † 27:57-58 Jwifel ec'ol a eɛɛɛn eke sos meɛl k'anɛ olikɛ af læɛɛ ukr. Ow b'is abu eyr eb ab em (Ol Ɔkn 21.22-23). Rom ec'agn a gbɛ b'ew es olikɛ af ow ugɛn es. Eke wɛl erur eke k'oc eɛɛ eke wɛl ibi olikɛ af a es a, ow it eke wɛl k'ibrm Rom ec'eɛɛn a ek'ew wus ogog ab es a abusu. Eke eɛɛn a ow el eb l'elu wus a, abusu erum es læɛɛn kaka. Kɔ Jesu ec'a gbɛ Pilat ɔɛn abusu. † 27:60 Jwifel oɛɛn a, wɛl b'ot agɛn eɛɛn a eke b'uw a es uwɔmu nyam coco em. † 28:7 Ekn Matie 26.32.

28

Jesu eci luw em anɛ igb a

Mark 16.1-10; Luk 24.1-12; Jan 20.1-10

¹ Nɛnɛɛɛ e læɛɛn a b'ec eci dimas læɛɛn eny ow em a, Mari Magdala yɔwi a lele Mari yec'ab ab ow am ekn uwɔmu a.² Kpru em, wus umu læɛɛ em, etɛ Es Kɔtɔkɔ ec'afr erm es nyam anɛ afr us es, ow wuwl lob a oc es etɛ sig es af.³ L'ew esɛ afr eke b'ɛɛn af, etɛ in eci mob sus em a ufu esɛ nyamok af.⁴ Usu ɔsu esɛl a erɛn ɔny afɛn es, am ufɛn bɔbar, etɛ ew esɛ agɛn ek'uw cɛ af.⁵ Afr erm es a dad ɔyɔw a ninɛ: «Erɛn k'ɔny ɔny. M'uw any ek'am ɔɔl Jesu a eke wɛl ew olikɛ af a;⁶ n'anm anɛ. L'igb agɛn ek'uw ab em esɛ elɛl eke l'ikɛ anyɛm li dad ab af. Ɔwr ekan usu a eke l'eru es a.⁷ Sica imn fafa dadr in e jam esɛl a esɛ: "L'igb agɛn ek'uw ab em n'aam l'eku ɔny Galile. † Yogɛ anake b'ow ekan in a." »

⁸ Erɛn lele sos em inɛn ligbɛl em ab, -l'ogɛn es -n'ɛɛɛn uwɔmu a ec'usu a, etɛ -l'uru es -n'aam -l'ewl Jesu e jam esɛl a amani.⁹ Kpɛkɛn Jesu ɔbr el etɛ am dad el esɛ: «M'am esɛn ɔny!» -N'im -li titm ow, -n'ɔny ow akr es etɛ -n'am igɛn ow nuɛn.¹⁰ Jesu dad el ninɛ: «Erɛn k'ɔny ɔny. Imn dadr em lisijimɛl a im Galile: yogɛ anake -li b'ow -l'ekn'm a.»

Usu ɔsu esɛl a ec'ow e dad

¹¹ Eke ɔyɔw a anɛ eɛagb af yogɛ aam a, sɔɔda eyɛn ab em e bɛb ek'am ɔsu usu a ewl ow baɛn a, etɛ awl ów a fɛɛn ek'ey a ok eɛb waw esɛl eɛbɛl a.¹² Eɛb waw esɛl eɛbɛl a lele agɛn ekpɛkɛn ab ab ɔny luku as. Sica eke nɛny okr el af a, -n'ɔɛn sɔɔda eyɛn a os nɔnɔ,¹³ etɛ -li dad wɛl ninɛ: «Dàdr esɛ: "S'am eru mɛmn nɔk em, etɛ kpɛkɛn eɛɛn a, in e jam esɛl a ow iy in

e sos megl a.” ¹⁴ Etn eke Pilat iri yeji, si b’ow s’eyr’r erm es; s’uw elel eke si k’ewr neny ke k’eynmn es abur kaka ab any.» ¹⁵ Usu osu esel a eb os a etn kok ese elel eke wel dadr el ab af. Eben eke amani a eb es Jwifel em ton it yefenyana ana.

*Jesu yegm in e jam esel a sos
Mark 16.14-18; Luk 24.36-49; Jan
20.19-23; Ob Kok 1.6-8*

¹⁶ Jam esel lew nyam a ec’a, -n’im Galile eci lafeny a eke Jesu yegm el ab af. ¹⁷ Yogn, eke -l’ekan ow a, -l’ok owrokp wus -l’ign ow nun, gbeko el em ec’agn beb gbε am bebar. ¹⁸ Jesu eri ow etn dad el ninε: «Afr lele wus ab ec’abusu a feη, Nyam on’m. ¹⁹ Sica imn wus na eci ebr ebr a ec’agn a ogn, ke kókr el -l’el em e jam us esel; òkr el mij nun Es, Jim, lele Abη Lala e nin em ab; ²⁰ yègmn el -l’osu ów a feη eke mi dad ony a. Sica irir: segn a feη m’ow m’ann ony ab ton wus na e nun edη.»

Mark ec'Amani Mamn eke non Ów ek'it eke wél k'uw any

Mark elm Jesu eci jam esel lew yony ab em ec'egh. Ob Kok e lel ab em a, wél b'esh'n Jan Mark. Li kok juma erm esel ek'el Pól lele Pier ab (Ob Kok 12.12; 13.4-13; 1 Pier 5.13). Jesu eci lís e low eke l'iri Pier dad a anake ni non a.

Mark am yegm ey eke Jesu el Nyam ec'Iy eke Nyam erur tasi. Eke Jesu ob juma kok nun a, l'erurm eke wél k'uw'r any fafa ese Mesi af, ese eb ebu af, anke l'erur eke usu k'irm es ke l'ótu li yegm in e jam esel a low. Ow it eke li k'otar akr li yegm wél eb ebu yec'eke l'el a. Na sosiem anake l'edh agh a eke l'ewlm a eke ki dad in e low ok agh ejec'a (Mark 1.34,44; 3.12; 5.43; 7.36-37; 8.26,30; 9.9). Eke dedeku a iri eke l'el Mesi a, ow ibnm etj Jwifel eci nun af esel a ibi'r nyamn eyr eke -n'onyn ow ec'a sosiem.

Mark non Amani Mamn na agh a ek'elm Jwifel a eci. Legh sig em a, -l'igh sisekp nun, ko yefenyina em a, -l'ub Jesu nawre, etj wél am ijr el gbre omn eke n'onyn a sosiem. Mark am non lel na atr el sos es yec'etj ke -n'onyn omn Jesu eci abusu a eke ony ab em. N'am elu okm li yegm Jesu eci lec eke ij akm abh enun a e low. N'am elu okm li dad eke Jesu in b'ewlm ol fegh, ow'n ony abusu eke ow'n ki kok sakrowa. N'am yegm wél yej'eke Jesu eci jam us a in elm akrowa owi ce, anke Jesu in ekn gbre lele luw ab. Eke -l'okn eke Jesu igb luw em, in eci gbre ij a otu eke k'atr el sos es -n'inym es kikri el eci gbre ij em.

Jan mij ok nun es e Nyam odad eke

† 1:1 Nyam Jim:Mark eci silél esig oglog em a, wél éhnm odad ikh na. † 1:2 Malaki 3.1; bèbmn Matie 11.10. † 1:3 Esayi 40.3. † 1:6 Ekn 2 Eb Ebu 1.8. † 1:7 Ekn Jan 1.27 ec'akr otar a. † 1:8 Ekn Ob Kok 2.1-4. † 1:11 Bèbmn Selu 2.7 lele Esayi 42.1 ab.

dad

Matie 3.1-12; Luk 3.1-18; Jan 1.19-28

¹ Anja anake Jesu Krist [Nyam Jim] † ec'Amani Mamn a ob nun a, ² ese el el eke Nyam eci kokoba ob es Esayi non ab af:

Em Nyam, m'ow m'oh em ec'erm es ikh

any m kok h ec'ejagb a. †

³ Egh nyam anj loj am elu lebl dad ese:

«Kòkr Es Kòtòkò ec'ejagb a, kòkr in e sebr a inym nyim nyim!» †

⁴ Kin el el eke Jan mij ok nun es ey okm loj, ke am elu lebl dad: «Itghin erm em, òkr mij nun, ke Nyam b'ow oc ony e sikpl a ap ony.» ⁵ Jude wus a nimum ec'agh a fegh lele Jerusalem ec'ab ab am ow Jan oggh. -N'am egh el e sikpl a -l'eb agh a fegh ec'any af, etj Jan am ok el mij nun Jurden erh.

⁶ Jan sus mob eke wél kok gbanke kedebnam e suw em, etj l'egh ndey lel em e meb er em. In ec'ob eke li b'ij a el tete gbangban lele mow mun ab. † ⁷ N'am dad agh a fegh l'ese: «Egh a ek'ann'm jam b'ow a, ony abusu nono akm im, m'itm yeji eke mi k'is es bake m'onyn in e cokrukpo meb a mi momu es. † ⁸ Em ec'a, m'am ok ony mij nun mij em, ko in li b'ow l'ok ony mij nun Abh Lala em.» †

Jesu e mij ok nun lele ebm ekn owi ab

Matie 3.13-4.11; Luk 3.21-22; 4.1-13

⁹ Legh ab em, Jesu anj Nasaret Galile wus af ow, etj Jan ok'r mij nun Jurden erh. ¹⁰ Eke n'ann mij ab em n'am ey okm a, l'ekn afr agbr em etj Abh us'r es nun af ese kel af. ¹¹ Etj lebl nyam anj afr ikh am dad ese: «I el em ec'Iy eke m'erur tasi; m'oc em eci sos em in fegh m'elu'gh em.» †

¹² Kpekgh eke ow b'uwr a, Abh Lala oc im'n loj. ¹³ N'ann yogh l'ij segh ekh yony eke Satan eju'r. L'ir yogh

akp em e mindey ab, etn afr erm esel ow am kok in e lís e low.

Jesu e jam esel krekre ek'esn
Matie 4.12-22; Luk 4.14-15; 5.1-11

¹⁴ Lɛgn ab em eke wɛl elu Jan mij ok nuɲ es sobel em a, Jesu im Galile wus af etn n'am ɔb Nyam ec'Amani Mamn a eci kokoba li dad l'ese: ¹⁵ «Lɛgn a eke Nyam ewar a ow ñ, anke Nyam ec'es ew a ow titm. Itɲnin erm em ke ébr Amani Mamn a.»

¹⁶ Eke Jesu am ecr Galile eci mij lekpl a e saw saw a, l'ekn ɔcn ibi esel agn yony, Simɔ lele lisijim Andre ab ek'am ok muw mij lekpl ab em.

¹⁷ Jesu dad el ninɛ: «Ûsr'm jam, m'ow mi kok ɔny éel agn eb esel.»

¹⁸ Kpekɲ -li dign el e muw a -l'ok es, etn -l'us ow jam. ¹⁹ Jesu b'imn anym eci tel a, l'ekn Sebede jimel a, Jak lele lisijim Jan ab. -N'ann el eci mijetɲ ab em -n'am kok el eci muw a. ²⁰ Kpekɲ Jesu esɲ el; -li dign el es Sebede lele el e juma kok esel ab ab -l'elu es letɲ ab em, etn -l'us ow jam.

Jesu ewlm abn nɲn es a
Luk 4.31-37

²¹ Jesu lel in e jam esel ab ab im Kapernayum ec'eb ab em. Nɛnɛgn e lɛgn a, Jesu ey Nyam nuɲ ign usu a etn am yɛgm agn low. ²² Agn a ek'am iri in e low yɛgm a, low am iti any in ec'elɛl eke n'am yɛgmn agn low a sosiɛm, anke n'anm esɛ el ec'ol e low yɛgm esel ab af, kɔ n'am yɛgm wɛl low abusu ɔny em.

²³ Ke Nyam nuɲ ign usu yogɲ egn nyam ek'abn nɲn anɲ em a, am ɔg dad esɛ: ²⁴ «Oy! Nasaret e Jesu, bla am erur eke ki kok ey ee? Kɔ ek'ow eke ki nɲn ey ee? Em, m'uw egn ek'el'ɲ ab any: Nyam ec'erm es lala.» ²⁵ Jesu dad abn nɲn a odad lebl tuɔtuɔ em ninɛ: «Yèwal, ke éy ɔkm egn na em!» ²⁶ Abn nɲn a mumu egn a lɛc em, etn am ɔg ey ɔkm in em. † ²⁷ Agn a fɛɲ low iti

† 1:26 Èkn Mark 9.26. † 1:32 Ncebles em a, eke ligbn im eru es a:ke nɛnɛgn e lɛgn uwr ñ; eke milél krekre b'ok ɔkm a, ke lɛgn ejeci ɔb nuɲ ñ. Jwifel ec'ol em a, wɛl ɔtu eke sica wɛl k'ot ɔlu is Jesu. † 1:34 Bèbmn Ob Kok 16.16-17.

any afɲn es ton batɲ -n'am bibrnmin el ɔfr -l'ese: «Kɔ na bla lowi ana ee? Bogɲ ec'abusu ɔny em e low yɛgm owr ana ee? Egn ikɲ na ew abn enɲn yej'es, etn -li b'elum ow!» ²⁸ Etn kpekɲ agn am dad Jesu e lís e low Galile wus nimum af.

Jesu ewlm ɔlu nɔnɔ
Matie 8.14-17; Luk 4.38-41

²⁹ Eke -n'annɲ Nyam nuɲ ign usu a -l'okr ɔkm a, Jesu, Jak lele Jan ab im Simɔ lele lisijim Andre ab ogɲ a. ³⁰ Simɔ ey lis eke sos am etu es a, eru es. Etn kpekɲ wɛl dad in ec'ol owi ok Jesu. ³¹ Jesu im egn yow a, l'ucu abu n'ɔny l'igbm ow, etn kpekɲ in ec'ol a oc'r es lís. Etn yow a am kok el e lís e low.

³² Ncebles em a, eke ligbn im eru es a, † agn ot el ec'ɔlu a fɛɲ is Jesu; abn enɲn esel yeji anɲ em. ³³ Eb ab em ec'agn a fɛɲ as luku Simɔ eci lisany a. ³⁴ Jesu ewlm ɔlu a lel el ec'ol ern egn a fɛɲ ab. N'am ogɲ abn enɲn a, etn l'élum wɛl abusu es eke wɛl ki dad odad, anke -l'uw egn a ek'el Jesu ab any. †

Jesu am nɲbn Kapernayum
Luk 4.42-44

³⁵ Lɛgn eny ow em a, eke usu k'otm es a, Jesu igb ey gben etn im usu saw em. Yogɲ, n'am nɔnɲ Nyam. ³⁶ Simɔ lele lawlel a ek'ann in ab ab ok ɔkm im in ec'ol em. ³⁷ Eke n'ɛnan ow a, -li dad ow ninɛ: «Agn a fɛɲ am ɔl'ɲ.» ³⁸ Jesu dad el ninɛ: «S'ɲgnɔn anɲ, s'imn baɲn saw saw a, anke yogɲ yeji ow it eke mi ki dad el Amani Mamn a ec'odad. Na sosiɛm eci m'ow wus na af.» ³⁹ Etn Jesu am ec Galile wus ab af nimum. N'am ɔb Amani Mamn a e kokoba Nyam nuɲ ign usu a fɛɲ, etn n'am ogɲ abn enɲn yeji.

Jesu ewlm kokobe es nyam
Matie 8.1-4; Luk 5.12-16

⁴⁰ Lɛgn nyam kokobe es nyam ow am kok sɔnɲ ibrm Jesu abu elum;

l'ok ɔwrɔkp wus Jesu ec'any af, etɲ n'am dad l'ese: «Eke η erur, ɔtu eke k'ayal'm.» ⁴¹ In e low ɔny Jesu ɔɔɲ; † l'egɲm abu es l'itɲn ow etɲ li dad ninɛ: «M'erur, ayl!» ⁴² Kpekɲ kokobe a oc'r es lís, etɲ l'ayl. ⁴³ Jesu elu ɔlu a eke l'ewlm a abusu es eke k'im, etɲ l'ewar ow lebl tuɔtuɔ em ninɛ: ⁴⁴ «Iri sɛnyɲ sɛnyɲ, kì dad low na k'ok egɲ kaka! Gbɛkɔ im yegm egb waw es a sos, ke wáw egb esɛ elɛl eke Mois ec'ol a ibrm ab af, ke ow ij danɲu.» † ⁴⁵ ɔlu a im, etɲ usu a fɛɲ n'am dad low a eke eɲn'n a ec'odad. Na sosiɛm Jesu ɔtum ilam sos any eb em, kɔ li b'anɲ usu saw em ke agɲ am anɲ susu a fɛɲ ow in ogɲ.

2

*Jesu ewlm sos es wɛw es nyam
Matie 9.1-8; Luk 5.17-26*

¹ Eke sɛɲɲ beb ec a, Jesu ewl ow Kapɛrnayum, etɲ dedeku a iri eke l'ec akɲ. † ² Etɲ kpekɲ agɲ nɔnɔ ow as luku gbugɲ a eb usu a fɛɲ; usu kaka anm, lisany a bɔbɔ yeji usu anm. N'am dad wɛl Nyam ec'odad, ³ etɲ agɲ yar abu sos es wɛw es nyam am is Jesu. ⁴ Gbɛkɔ eke -li k'ɔtumɲ -l'okmɲ yogɲ a eke Jesu sig es agɲ a sosiɛm a, -li fig usu nyam êl luw af a, etɲ -l'oc ɔlu a ek'anɲ in eci faja em a -l'usm es Jesu ec'any af. ⁵ Eke Jesu b'ɛkn agɲ a ec'ɔmn a, li dad sos es wɛw es a ninɛ: «Em jim, m'oc η e sikpl a m'ap'ɲ.»

⁶ Ol eci low any uw esɛl beb sig es yogɲ, etɲ am tutr el ec'erm em dad esɛ: ⁷ «Kɔ bla etɲ egɲ na am dad odad nɛnɛ ee? N'am ɔbr Nyam any! Bwo ec'egɲ ɔtu eke k'óc sikpl ap ek'ow elm Nyam sɔny coco ee?» † ⁸ Eke Jesu uw el e sow tutr ab any a, li dad wɛl ninɛ: «Kɔ bla etɲ am tutar ów amua na ɔny ec'erm em ee? ⁹ Kɔ bogɲ ec'anake ew fuɛfuɛ eke wɛl ki dad sos es wɛw es ab ee?

«M'oc η e sikpl a m'ap'ɲ», oglog ke wɛl dád'r esɛ: «Ígb oc η eci faja a ke án es ee?» ¹⁰ Gbɛkɔ m'erur eke k'uwr low na any: wus na af, egɲ ec'Iy ɔny abusu eke k'oc sikpl ap.» Etɲ sica li dad sos es wɛw es a ninɛ: ¹¹ «M'am dad'ɲ, igb oc η eci faja a eb ejagb ím gbugɲ!» ¹² Kpekɲ egɲ a igb agɲ a fɛɲ ec'any af, l'oc in eci faja a, etɲ l'ey ɔkm n'am an es n'im. Ow e low a iti dedeku ab any, etɲ -n'am kɔklm Nyam -li dad -l'ese: «Lɛɲɲ kaka s'ɛknm low akpasu na.»

*Jesu esɲ Levi eke k'us'r jam
Matie 9.9-13; Luk 5.27-32*

¹³ Emɛny Jesu ewl im Galile eci mij nɛny a. Agɲ nɔnɔ am ow in ogɲ, etɲ n'am yegm wɛl low. ¹⁴ In ec'ec em a, l'ɛkn Alfe jim Levi, eke sig es wus labm eb usu. Jesu dad'r ninɛ: «Ùs'm jam!» Levi igb etɲ us'r jam.

¹⁵ Ow e jam a, Jesu im Levi ec'akɲ a, etɲ am ij ob. Wus labm eb esɛl nɔnɔ lele sikpl esɛl ab am ij ob Jesu lele in eci jam esɛl ab ab, anke agɲ amua e nɔnɔ anake am us'r jam a. ¹⁶ Etɲ ol e low yegm esɛl ek'el Farisiɛl ec'ogog ec'agɲ a, ɛkn eke Jesu am ij ob agɲ amua fɛɲ ab; etɲ -li dad in eci jam esɛl a ninɛ: «Kɔ bla etɲ n'am ij ob wus labm eb esɛl amua lele sikpl esɛl † amua ab ee?» ¹⁷ Jesu iri odad a eke -n'am dad a, etɲ dad el ninɛ: «Agɲ a ek'anɲ sos tuɔtuɔ em a, íbram sos kok es, kɔ ɔlu anake b'ibrm sos kok es a. M'owm eke mi k'esɲ agɲ eke b'ubr el sosi nɛnyembri nyam esɛl a, kɔ m'ow eke mi k'esɲ “sikpl esɛl”.»

*Ob owr lele ob sig ab ókrm af
Matie 9.14-17; Luk 5.33-39*

¹⁸ Lɛɲɲ nyam, Jan mij ok nuɲ es eci jam esɛl a lele Farisiɛl ab am eɲɲ nɛny. Agɲ ow am ibrm Jesu esɛ: «Kɔ bla sosiɛm etɲ Jan mij ok nuɲ es eci jam esɛl a lele Farisiɛl ec'ab ab b'ɛɲɲ nɛny etɲ η e jam esɛl a

† **1:41** In e low ɔny Jesu ɔɔɲ:Mark eci silɛl esig oglog em a Jesu ebl erm ok'r af. † **1:44** ɛkn Matie 8.4 ec'akr otar a. † **2:1** akɲ:Mark 1.29 em a, ke wɛl tutr ek'ow el Simɔ Pier lele Andre ab ec'akɲ. † **2:7** Bèbmn Ob Ap 24.16; Selu 103.3; Esayi 43.25. † **2:16** ɛkn Luk 15.2 eci akr otar a.

έννημ νενυ ee?»¹⁹ Jesu dad el nine: «Κο am tutar ek'agn lawlel eke wel esη mēbi eci es gbēgbl em a otu eke k'ένη νενυ eke yow ec a anη el ab ee? Njan! Sēgη a fēgη eke yow ec a b'ow anη el ab a, -li b'ow -l'ij etη -li b'ow -l'ēgη. ²⁰ Gbēkō lēgη am ow eke wel b'ow ony yow ec a oc es el ec'aranη, ke sica -n'ēnη νενυ gōη.»

²¹ Etη Jesu ub el nyandre nine: «Egη ócm gbad owr lele gbad sig ab obarm gignm. Eke kok eben, ke gbad owr a b'ow ony gbad sig a agbr em; etη gbad a ec'em agbr a b'ow agb nōnō. ²² Etη emeny egη ócm mar owr okm marel sig em. Eke kok eben a, mar owr a b'ow inη tonη ba ke óny marel sig a ob es. Etη wel b'ow irmn mar a lele marel ab ab. Tasi em a, mar owr, marel owr em wel k'ok.» †

*Egη ec'Iy el nenēgη ec'es ew es
Matie 12.1-8; Luk 6.1-5*

²³ Nenēgη e lēgη nyam, Jesu lel in eci jam esel ab ab am ecr segb ogm eci. El ec'ejagb us em a, jam esel a am bubm egbey a. ²⁴ Farisiel ow etη am ibrm Jesu esē: «Is any ekn, kō bla sosiem etη η e jam esel a am kok low ek'ey ec'ol a otm abusu eke wel ki kok nenēgη e lēgη ee?» † ²⁵ Jesu otu eb dad el nine: «Awlmn low eke eb ebu David in obi in obi lele in ec'agn ab ab kok lēgη nyam eke namn am ony el ab ee? ²⁶ L'ey Nyamel em, etη in eci agη ab ab -l'ij egb waw eci futufutu a. Low na ey egb waw es ligbel Abiatar e lēgη ab em. Ey ec'ol a otη abusu eke egb waw esel sony coco k'ij egb waw e futufutu na.» † ²⁷ Jesu ign af dad nine: «Nyam kok nenēgη egη e nimamn sosiem kō ow elm nenēgη sosiem Nyam kokm egη. ²⁸ Na sosiem anake egη ec'Iy el nenēgη yeji ec'es ew es a.»

3

*Jesu ewlm egη ek'abu wew es
nenēgη e lēgη*

Matie 12.9-14; Luk 6.6-11

¹ Emeny Jesu ewl ow Nyam nun ign usu a. Yogη, l'ekn egη nyam ek'abu wew es. ² Agη a fēgη ek'anη Nyam nun ign usu a ok'r anyamn af am ler gbiy ekn, eke li b'ow l'ewlm egη na nenēgη e lēgη na, anke -n'am ot low nyam eke -li k'ēbr ow af -l'ok ow ów af. † ³ Jesu esη egη a ek'abu wew es a, etη li dad ow nine: «Igb ow anη inym es agη a fēgη ec'any af!» ⁴ Etη n'am ibrm agη a ek'anη yogη a l'esē: «Nenēgη e lēgη a bla lowi ey ec'ol a otη abusu eke wel ki kok ee? Low nimamn kō low ηun ee? Wel otu eke ki otg egη oglog wel egb'r es luw ee?» Kō -l'otbm kpu. ⁵ Etη Jesu am ler el erm bebl em; sos yeji ow'r es anke -n'onym sotη ikη kaka. Li dad otu a nine: «Egηm abu es!» L'ēgηm abu es etη l'ewl. ⁶ Kpekη Farisiel a ok otm Nyam nun ign usu a, etη Erōd Antipas ec'ogog ec'agn ab ab -n'im -n'am as luku, -l'ol elel eke -li k'onyn Jesu bake -l'ibi ow.

Agη nōnō am ow Jesu ogη

Matie 4.25; 12.15-16; Luk 6.17-19

⁷ Jesu lel in e jam esel ab ab ocr sos es im Galile e mij saw a, etη agη nōnō am us'r jam. Agη am anη Galile, Jude, ⁸ Jerusalem, Idume, Jurdēn ogog eci wus ab af, Tir lele Sidōn eci banη saw saw a ow. Bieku na am ow eke k'ekn Jesu anke -l'iri ów a fēgη ek'ow am kok a. ⁹ Jesu dad in e jam esel a nine: «Òcr mijetη nyam owr ewr es anη, yec'etη ke dedeku a k'átram im sel.» ¹⁰ Eke Jesu ewlm agη nōnō a sosiem, agη a fēgη ek'onη ot ernη ernη a, am itarir eke k'ēnη usu itηn in abu. ¹¹ Ek'agn ek'abη ejunη anη em a b'ekn Jesu a, -li b'ok wus ow ec'any af -n'am babarm -l'esē: «Iη Nyam ec'Iy.» ¹² Kō

† 2:22 Ekη Matie 9.17 ec'akr otar a. † 2:24 Ekη Matie 12.2 eci akr otar a. † 2:26 Ekη 1 Samiel 21.2-7; 2 Samiel 15.35; Ob Ap 24.5-9. † 3:2 Ekη Matie 12.10 eci akr otar a.

Jesu am ijl el neny kponkpon dad ese: «K'ùlmn'm es!»

Jesu sɔsum erm esel lew yony ot Matie 10.1-4; Luk 6.12-16

¹³ Ca Jesu uyu lafeny af, l'esy agn eke l'erur a etj wel ow in ogn. ¹⁴ El em a li sɔsum agn lew yony l'ot [etj n'ɔn wel nin erm esel]. † Li sɔsum l'ot wel eke wel k'ann in ab ke n'am erm wel -n'im -l'ɔb gbrenghi usu a e kokoba. ¹⁵ N'ɔn wel abusu eke wel k'ogn abn enj yaji. ¹⁶ Kin erm esel lew yony a ec'en: Simɔ (Jesu ign'n nin af Pier), † ¹⁷ Jak lele lisijim Jan ab, el Sebede ec'ey (Jesu ɔn el nin Bwanerges † ek'el nyandre em: "agn ek'el e low kok b'ot nyamgbrany es"), ¹⁸ Andre, Filip, Bartelemi, Matie, Toma, Jak Alfe jim, Tade, † Simɔ low doghn es, ¹⁹ lele Judas Iskariot ek'ol Jesu ij ab ab.

Wel am cicr Jesu eke n'ɔny agn ec'abn

Matie 12.22-32; Luk 11.14-23; 12.10

²⁰ Emeny Jesu ewl meny ow akn a. Agn nɔnɔ ewl meny ow as luku yognton Jesu lel in e jam esel ab ab ennm abusu eke k'ij ob yaji. ²¹ Jesu ec'akn ec'agn am ow eke k'oc'r ab im anke -n'am iri † eke Jesu in ki kokm egn em owi.

²² Etj ol e low yegm esel ek'ann Jerusalem ow a am dad ese: «Belsebul, abn enj ec'es ew a, anj Jesu em! Ow anake ow b'ɔn'n abusu ke li b'otu l'ogn abn enj a.» ²³ Jesu esn el etj n'am dad wel sodad nyandre em l'ese: «Ayaf Satan ɔtu eke k'ogn in sosi ar ee? ²⁴ Eke batn es ew nyam ec'agn b'ogn ar el ɔfr em, es ew a k'otum anm ij. ²⁵ Eben nenyembri nyam bosu nyam ec'agn ek'ubr em el ɔfr a, k'otum anm ij. ²⁶ Eke batn Satan b'ogn in sosi ar, oglog Satan neny ókrm af in obi ab ij a, ke in eci abusu a k'otum ibnm ij;

in eci es ew a uwr ñ. ²⁷ Etj emeny, eke wel erur eke k'im ey læc es nyam ec'akn iy'r mil a, ow it ke wel íkn anym ɔny awn'n gbuñ ke wel ɔtu ey in ec'akn a ot in eci mob a feñ.»

²⁸ Etj Jesu ign af dad nine: «M'am dad ɔny nawre em tasi, agn ɔtu eke k'enj sikpl feñ lele sodad enj feñ eke -li b'ow -li dad -l'ok Nyam af ab ab ec'oc ap. ²⁹ Gbəkɔ ek'egñ nyam dad low nñ ok Abn Lala af a, li k'ow n'enjm ow ec'oc ap lægn kaka, anke low nñ a b'ow anj'n af segn feñ.» ³⁰ Jesu dad odad na ok ol e low yegm esel ab af, anke -li dad ek'abn nñ in anj ow em sosiem.

Jesu lis lele lisijimel ab

Matie 12.46-50; Luk 8.19-21

³¹ Etj Jesu lis lele lisijim jam esel ab ab ow. -N'inym es gben a etj -n'ɔn egn ey akn a eke k'esn'n. ³² Agn nɔnɔ ok es iwr elul Jesu em, etj wel dad'r eke: «Kin, esn lele esn jimel ab ek'ow inym es gben a. -N'am erur eke -li k'ekn'n.» ³³ Etj Jesu dad nine: «Kɔ bwo el em lis ee? Etj kɔ bwo el el em lisijimel ee?» ³⁴ Etj eke l'ew nyamn li ler agn a ek'ok es iwr did elul il em a, li dad nine: «Kin em lis lel em lisijimel ab ek'ann anj, ³⁵ anke egn kaka feñ eke bi kok Nyam ec'erur a, el em lisijim, em lisijow, lel em lis ab.»

4

Wus akpasu akpasu yar e nyandre em odad

Matie 13.1-9; Luk 8.4-8

¹ Sakp ejeci, Jesu ow Galile eci mij neny a, etj n'am yegm agn low. Agn nɔnɔ ow ar did elul il em. Na sosiem l'ey mijetj nyam ek'ann mij af ab em etj li sig es. Bieku a nimum ok es mij neny a. ² Jesu am ot nyandre em ec'ow nɔnɔ yegm el low. In eci low yegm ab em, n'am dad l'ese: ³ «Ìgnn loru es irir! Lægn nyam, egb ewl es

† **3:14** Mark eci silɛl esig beb em a, wel ennm sodad ek'ann ob na [...] ec'aranj em a. † **3:16** Pier:ow e nyandre el lebn. Èkn Matie 16.16-18; Jan 1.42. † **3:17** Bwanerges:bèbmñ Luk 9.54. † **3:18** Èkn Matie 10.3 eci akr otar a. † **3:21** -n'am iri:odad na Grek em a, wel ɔtu ek'itjn ejec'em dad ese -n'am dad.

nyam im ɔgm am ewl egb. ⁴ Eke n'am ufn egb ey ab es a, † beb ok ebr af etj ɔr ow sus ij. ⁵ Beb ok mebn wus af, usu eke sec enym. Kpekɛɛ -l'eli sec a ek'enym a sosisem. ⁶ Kɔ eke ligbn ow afr a, l'ebal egb a eke eli ok ɔkm a etj li wewr ow es anke min ɔnym el wus tasi. ⁷ Beb ejeci ok usu eke mirɛɛ anɛ. Mirɛɛ a eli ɔny awɛɛ el es. Na sosisem -l'ɔsum ey kaka. ⁸ Gbɛkɔ egb ey a e beb ok wus mamn af. -L'eli -l'ok ɔkm, -l'agb etj -l'ɔsu ey. Beb ɔsu likɛɛ lele lɛw ab, beb ec'a ekɛɛ nyahan etj ow e beb a ɔsu ekɛɛ yen.» ⁹ Etj Jesu ign af dad ninɛ: «Ek'ɔnyɛn ɔru eke k'irir, ke irir senyn senyn!»

Low sosisem eke Jesu b'oc nyandre odad yegmn agɛɛ low

Matie 13.10-17; Luk 8.9-10

¹⁰ Eke Jesu anm bieku ab ab ij a, in e jam esel lɛw yony a lel agɛɛ a eke b'anɛɛ in ab a, am ibrm'n low sodad nyandre ab af. ¹¹ Jesu dad el ninɛ: «ɔny enan Nyam eci gbrenɛɛbi usu a ec'ow a eke lol es a ec'any uw. Kɔ el ec'a, nyandre em ce m'am dad el, ¹² yec'etj ke -li bi ler ke -li k'eknmn; -li b'iri ke ow k'okm el es sos em, anke blel ow am ok el es sos em, blel -l'ewl meny -l'ow Nyam ogɛɛ, ke blel ow ap el low.» †

Wus akpasu yar a ec'akr otar

Matie 13.18-23; Luk 8.11-15

¹³ Etj Jesu dad agɛɛ a ek'anɛɛ yogɛɛ a ninɛ: «ɔny ɔtumn irimn egb ewl es a ec'odad a e nyandre? Ayaf b'ow ɔtur irir sodad nyandre em a fen ee? ¹⁴ Egb ewl es a ewl Nyam odad. ¹⁵ Ebr ab af a eke egb a ok a, el agɛɛ eke b'iri odad a. Kpekɛɛ Satan ow ɔny odad eke wel ewl el ec'erm em a oc es. ¹⁶ Mebn wus a eke egb a ok a, el agɛɛ eke b'iri odad a ke kpekɛɛ eb'r sos em inɛ em. ¹⁷ Gbɛkɔ, -li yebmn odad a okm min el em, -li b'ew erm af tel ce. Eke sica sos es ɔw owi oglog gbre ij owi b'ow Nyam

odad a sosisem a, -li b'egbr ɔmn a fafa. ¹⁸ Wus a eke mirɛɛ nɔnɔ anɛ af ke egb a ok af a, el agɛɛ eke b'iri odad a. ¹⁹ Gbɛkɔ wus anɛ ec'erm mij ebr, ob ɔny e meju lele wus ec'ow aw ejeci nɔnɔ iy el erm em gbɔɛɛ, etj ɔny odad a awɛɛ es el em, ke ɔtum ɔsum ey kaka. ²⁰ Wus mamn a el agɛɛ eke b'iri odad a ke eb'r. Ow ɔsu ey el em. Beb ɔsu likɛɛ lele lɛw ab, likpr ɔsu ekɛɛ nyahan etj beb a ɔsu ekɛɛ yen!»

Kenie e nyandre em odad

Luk 8.16-18

²¹ Jesu ibrm el ninɛ: «Kɔ kenie eke wel b'ign a, ob ew eke wel k'ubur es oglog kofa ew eke wel k'oc ew sosisem wel b'ign ee? Njan! Tasi em a, ob gege af wel b'itm es. † ²² Eben low fen eke lol es a b'ow ey ɔkm, etj yec'ek'anɛɛ ncebɛɛ em a b'ow ilm any usuayl em. ²³ Ke egɛɛ ek'ɔny ɔru eke k'iri a, iri gɔɛɛ!»

²⁴ Etj emeny Jesu dad el ninɛ: «Ewr low fen eke b'ow irir a erm senyn senyn! Anke akunda yec'em eke b'ow ocr ebmnin ob ɔɛɛ egɛɛ ejec'a, ow em ce Nyam yeji b'ow ebmn ɔɛɛ ɔny, etj li b'ow li kok l'akm ɔny ec'a. ²⁵ Tasi em a, egɛɛ ek'iri odad a ke ucu ɔny es a, Nyam b'ow obn'n; kɔ egɛɛ ek'irim kaka a, tel a eke l'iri a yeji, wel b'ow ɔny oc'r es erm af.»

Egb ey eke el obi eli ok ɔkm e nyandre em odad

²⁶ Emeny Jesu dad ninɛ: «Nyam e gbrenɛɛbi usu a otarir es odad na ab: ign nyam ewl egb ey in ec'ogm a. ²⁷ Sica n'im etj n'am ir eb, l'eru es l'igb, ncok lele legɛɛ owr ab ese segɛɛ fen ec'ab af. Gbɛkɔ egb ey a eli ok ɔkm etj am agb ek'egɛɛ a in obi uwm ow e low kaka any. ²⁸ Kɔ wus in obi li bi kok etj egb ey a b'eli ok ɔkm, agb ton usu sel em. ²⁹ Etj ek'egb ey a usu a, kpekɛɛ egɛɛ a ow el ec'ub em,

† 4:4 Ekɛɛ Matie 13.4 eci akr otar a. † 4:12 Esayi 6.9-10, Septant em oc'odad eke wel oc. † 4:21 Bɛbmn Matie 5.15; Luk 11.33. † 4:29 Bɛbmn Joel 4.13.

an̄ke ow it eke sica w̄el k'ub el ḡoŋ.»
†

Lik̄ŋ e liy ec'odad nyandre em
Matie 13.31-32, 34; Luk 13.18-19

³⁰ Em̄eny Jesu dad nine: «Bla lowi w̄el ɔtu eke k'oc beb̄mn Nyam e gbren̄gbi usu ab ab ee? Et̄ŋ boḡŋ ec'odad w̄el ɔtu eke k'oc dadr ow e low ee? ³¹ Nyam e gbren̄gbi usu a an̄ŋ es̄e lik̄ŋ e liy nyam eke w̄el ewl af. Gbuŋ eke w̄el k'ewl'l a, l'el eḡb ey a f̄eŋ em eci likekli tasi. ³² Sica eke li b'eli l'ey ɔkm a, li b'aḡb l'akm w̄el f̄eŋ. Li b'ok ál, li faf es ton̄ bake ɔr ám ow sus mel in ec'ál a eci low ew a.»

³³ Sodad nyandre amua em anake Jesu b'oc am dadr el Nyam ec'odad a, yec'a c̄e eke -l'ɔtur eke -li k'oc -l'ew es erm em a. ³⁴ Sakp sakp f̄eŋ Jesu b'oc sodad nyandre em am dadr el ów. Gb̄ek̄ɔ eke li b'an̄ŋ in e jam es̄el ab ab a, li b'otar ów a f̄eŋ akr l'ok w̄el.

Jesu adar lidgbegb
Matie 8.23-27; Luk 8.22-25

³⁵ L̄eḡŋ a c̄e eci ncebles a, Jesu dad in e jam es̄el a nine: «S'úbar mij jam a.» † ³⁶ Et̄ŋ eke -l'elul bieku ab es a, jam es̄el a ok let̄ŋ a eke Jesu an̄ŋ em ab em, et̄ŋ -n'im. Met̄ŋ ejeci yeji an̄ŋ el saw. ³⁷ El ec'ubr em a, kpek̄ŋ lidgbegb okr el es et̄ŋ mra am elul el, ton̄ mij am bubm ok el let̄ŋ em. ³⁸ Jesu gb̄e ek̄pn ob, eru es let̄ŋ nen̄y a am eru m̄em̄n. Jam es̄el a am uwr'r dad'r es̄e: «Low yegm aḡŋ es, k̄ɔ ey e luw na eke s'am ow s'uw a, ow am kokm'ŋ low kaka ee?»

³⁹ Jesu uf̄ŋm es et̄ŋ dad lidgbegb a lele mij ab ab nine: «Ìrm̄n es! Àdar!» Et̄ŋ lidgbegb a ec'elu a ubr es et̄ŋ usu a f̄eŋ irm es tiŋ. ⁴⁰ Sica Jesu am dad in e jam es̄el a es̄e: «K̄ɔ bla et̄ŋ ern̄ŋ am ɔny ɔny ee? K̄ɔ ɔny k'ɔnym̄n ɔmn c̄e ee?» ⁴¹ Jam es̄el a ern̄ŋ liḡbel am ɔny et̄ŋ am dad el ɔfr em es̄e: «K̄ɔ bwo el eḡŋ ik̄ŋ na eke

lidgbegb lele mij ab b'ɔny in ec'elum ab ee?» †

5

Jesu ewlm ab̄ŋ ŋuŋ es nyam
Matie 8.28-34; Luk 8.26-39

¹ Jesu lel in eci jam es̄el ab ab im ok Galile eci mij jam a, Geraseni † eyŋ eci wus ab af. ² Eke n'an̄ŋ mijet̄ŋ ab em l'us es a, kpek̄ŋ eḡŋ nyam an̄ŋ eḡŋ es oc usu a ey ɔkm ow am ɔbr'r. Eḡŋ a, ab̄ŋ ŋuŋ an̄ŋ'n em. ³ Suw̄ɔmu ec'araŋŋ anake li b'an̄ŋ a. Eḡŋ kaka ɔtum ucurm'n es, ŋgbraka em b̄ɔb̄ɔ yeji, ⁴ an̄ke sakp n̄ɔn̄ɔ w̄el b'aw̄ŋ'n akr lele sabu ab ŋgbraka em, k̄ɔ li b'ɔny f̄eŋ li bubr es. Eḡŋ kaka ɔnym l̄ec eke k'ɔtu ɔny'n yeji. ⁵ S̄eḡŋ f̄eŋ, ncok lele l̄eḡŋ owr ab, li b'an̄ŋ suw̄ɔmu ek'an̄ŋ mafeny em a ec'araŋŋ; n'am babarm ke n'am ot mebn li kokr in sosi mob.

⁶ L'ek̄n Jesu akpoj em, l'uru es l'ow, l'ok ɔwr̄ɔkp wus ow ec'any af, et̄ŋ n'am elu lebl tuɔtuɔ li dad l'es̄e: ⁷ «Jesu, Nyam ek'an̄ŋ afr kpekpe ec'Iy, k̄ɔ bla lowi an̄ŋ ey araŋŋ ee? Nyam e nin em m'am ŋɔŋŋ'ŋ, k̄i kok'm low ŋuŋ!» ⁸ Ab̄ŋ ŋuŋ a ew lebl am dad eb̄en an̄ke Jesu ik̄ŋ anym dad'r nine: «Ab̄ŋ ŋuŋ, èy ɔkm eḡŋ na em!» ⁹ Ca Jesu am ibrm'n es̄e: «K̄ɔ ayaf w̄el b'es̄ŋŋ'ŋ ee?» Li dad nine: «W̄el b'es̄ŋ'm “Bubute”, an̄ke s'eny n̄ɔn̄ɔ.» ¹⁰ Et̄ŋ n'am at lebl es ni ŋɔŋŋ Jesu l'es̄e: «K'òḡŋ ab̄ŋ en̄ŋŋ amua k'ŋgbon̄ wus ikpr ab af.»

¹¹ Yogn̄, gb̄roko n̄ɔn̄ɔ an̄ŋ ek'am ij ob lafeny a saw. † ¹² Ab̄ŋ en̄ŋŋ a am ŋɔŋŋ Jesu dad es̄e: «Òḡŋ ey s'im sigbroko amua oḡŋ a yec'et̄ŋ ke s'ók el em!» ¹³ Jesu ɔŋ el ow ec'abusu. Ab̄ŋ en̄ŋŋ a ok ɔkm eḡŋ ab em, et̄ŋ im ok sigbroko ab em. Gb̄roko a f̄eŋ ek'an̄ŋ yogn̄ a ɔtu eke k'ij fandi yony. El a f̄eŋ -n'an̄ŋ lafeny ab af -l'uru es -l'ok mij lekpl ab em, et̄ŋ -n'em̄n.

† 4:35 Èkn Luk 8.22 eci akr otar a. † 4:41 B̄eb̄mn Selu 65.8; 89.10; 107.23-32. † 5:1 Geraseni:Èkn Luk 8.26 lel in ec'akr otar ab ab. † 5:11 Eke sigbroko an̄ŋ eb ab em, ke ow am yegm eke low na am ey aḡŋ ek'elm Jwifel a eci eb em, an̄ke gb̄roko el Jwifel e crīe (Ob Ap 11.7; Ol ɔkn 14.8).

14 Es uru em, sigbroko ɔsu esel a ewl im am ɔb amani eb ab em lele sikpukpu em ab. Etn agn am ow ekn low yec'a ek'ey a. 15 -L'ow -n'eyn Jesu, etn -l'ekn egn a eke legn sig em abn enun anj em a eke sig es. Sica li sus mob; nunj em ayal. Etn agn a ernn am ɔny. 16 Agn a ek'ekn ɔw a fɛn ek'eyn egn a ek'ɔny abn enun a, lele low yec'a ek'eyn sigbroko ab ab a, am awl ow ec'ɔw ok el. 17 Etn agn a fɛn ek'ow a okr af am nɔjn Jesu eke li k'ngbonj el eci wus ab af.

18 Eke Jesu am ey mijetn ab em a, egn a ek'ɔny abn enun bake ewl a am dad'r esɛ: «Ek'ow akpl'n sos em, ke m'am erur eke mi k'anj n ab!»

19 Jesu egnm, gbekɔ li dad ow ninɛ: «Éwl im n ec'agn a ogn a, ke áwl ɔw a fɛn eke Es Kɔtɔkɔ kok ɔ'nj a, lele ɔɔrn ikn e n'ɔny n ec'ab ab a ok el.»

20 Egn a im, etn l'ɔb nunj Eb Lew † ab em, n'am dad ɔw a fɛn eke Jesu kok ɔ'nj a l'ok agn. Etn agn a fɛn low iti any.

Jesu ewlm yɔw nyam etn igbm Jayirus jɔw a luw em

Matie 9.18-26; Luk 8.40-56

21 Eke Jesu anj mij jam a owr mijetn em ec'a, agn nɔnɔ gbɛl ow iwr did elul il em mij nɛny yogj.

22 Egn nyam eke wɛl b'ɛsn Jayirus, Nyam nunj ign usu a ec'es ew es anj ow etn eke l'ekn Jesu a, l'ok ɔwrɔkp wus ow ec'any af. 23 N'am at lebl es ni nɔjn Jesu li dad l'esɛ: «Em jɔwli am uw. ɔw ke át'r abu nunj, yec'etn ke li k'úwm kɔ ke n'anj owr.» 24 Jesu ab -n'im, etn agn nɔnɔ a ek'aam ewl'l a am itarir -l'ul il.

25 Bieku na em, yɔw nyam eke b'ub abu ke mebl a ɛdnm es tonj ij akpo lew yony anj. 26 L'ij gbɛ nɔnɔ gbɛl sos kok esel nɔnɔ ec'abu em. Ni nɔjn in ec'os fɛn, kɔ l'ewlm, gbekɔ catn anake ɔl a am ɔtu yej'a.

27 Etn eke l'iri Jesu e lís e l'ow a,

l'ow l'ey dedeku ab em, l'ec Jesu jam, etn l'itjn ow eci mob sus em a abu. † 28 Ke li dad in ec'erm em ninɛ: «Blɛl mi k'itjn in e mob sus em a abu cɛ, ke m'ewl n̄.» 29 Kpɛkn l'ekn eke mebl a ek'am ok'r a ɛdn es, etn l'ekn in sosi em eke l'ewl in ec'ɔl ab em. 30 Akr af yogj cɛ Jesu uw any eke lɛc nyam ey ɔkm in em. L'ɛdn meny bieku ab em etn n'am ibrm wɛl li dad l'esɛ: «Kɔ bwo ec'eyn itjn em eci mob sus em a abu ee?» 31 In e jam esel a am dad'r esɛ: «Ám ekn agn nɔnɔ na ek'am itarir -l'ul'nj a, ke ám ibrm egn ek'itjn'nj abu ee?» 32 Etn Jesu am ew nyamn in e saw saw a, yec'etn ke l'ekn egn a eke kok low na a. 33 Yɔw a ernn am ɔny, n'am ufn, anke l'uw low a ek'eyn'n ab any. Na sosiem l'ow l'ok ɔwrɔkp wus Jesu ec'any af, etn l'eyn low a l'eb. 34 Jesu dad'r ninɛ: «Em jɔw, n ec'ɔmn a ewlm'nj! † Ìm erm es ey em, ke éwl n ec'ɔl ab em gɔn.»

35 Jesu odad anj nɛnym am dad etn agn anj Jayirus ogn a ow. -N'am dad ow -l'esɛ: «Ejn uw! K'ijr low yegm agn es gbɛr ɔfr ɔfr.» 36 Jesu usm el e sodad ebl a jam † kɔ li dad Jayirus ninɛ: «K'uru ernn, kɔ ɔny ɔmn ɔny coco cɛ.» 37 N'ɔm egn kaka abusu eke k'im ewl'l ek'ow elm Piɛr, Jak lele Jan ek'el Jak lisijim ab cɛ. 38 -N'im -l'ok Jayirus ec'akn a; yogj, sɔg ɔnym nunj. Jesu ekn ek'agn am ikn ɔjn babarm. 39 L'ey akn a, etn n'am ibrm wɛl l'esɛ: «Kɔ bla sosiem etn am ikn ɔjn ɔgr ee? Dedyɔwli a, l'uwm kɔ memn n'am eru.» 40 Etn dedeku a am kokr Jesu miyer. Ow sosiem l'ogn agn a fɛn ok ɔkm. Gbekɔ l'ɛsn iy es a, iy lis a, lel in eci jam esel agn nyahan ab ab, etn -l'ok akn a eke dedyɔwli a anj a. 41 N'ɔny ow abu, etn li dad ow ninɛ: «*Talita, kum!*»† (Ow e nyandre el: “Dedyɔwli, m'am dad'nj, igb!”)

† 5:20 Ekn Matie 4.25 eci akr otar a. † 5:27 Ekn Matie 9.20 ec'akr otar a. † 5:34 n ec'ɔmn a ewlm'nj: odad na Grɛk em a, wɛl ɔtu ek'itjn ejec'em dad esɛ n ec'ɔmn a sɔg'nj. † 5:36 Jesu usm el e sodad ebl a jam: odad na Grɛk em a, wɛl ɔtu eke itjn ejec'em dad esɛ: *marem*, Jesu iri el e sodad a. † 5:41 *Talita, kum*: Sɛbr a eke -li b'ɛbr ab em e nyam ek'el Arame a, Jesu oc dadr odad.

42 Kpekɛ dedyɔwli a igb etɛ n'am an es. Ke dedyɔwli a, n'ony akpo lew yony. Agɛ a fɛɛ ek'annɛ yogɛ a, low iti any. 43 Jesu am dad el lebl tuɔtuɔ em esɛ: «Kɛ dadr k'okr eɛɛ kaka.» Etɛ emeny l'igɛ af li dad ninɛ: «Ōɛan in ob tel l'ij.»

6

Nasaret baɛn eyɛ ubm Jesu nawrɛ Matie 13.53-58; Luk 4.16-30

1 Jesu ngbonɛ yogɛ, etɛ n'im Nasaret baɛn a eke l'agb a. In eci jam esel a im ewl'l. 2 Nɛnɛɛɛ e leɛɛ a Jesu am yeɛm agɛ low Nyam nuɛ igɛ usu a. Yogɛ, agɛ nɔnɔ annɛ. Eke -n'am iri Jesu eci low yeɛm a, low am iti el any etɛ -n'am dad -l'esɛ: «Kɔ bogɛ low na annɛ ow'r ee? Etɛ bogɛ eci nuɛ em ony anake n'eyɛn ab ee? Ayaf li b'otu li kok sakrowa amua yej'ee? 3 Kɔ eɛɛ na ow elm ɔɔɔ es ɔdu es ab ee? Mari jim † ab ee? Jak, Jose, Jud lele Simɔ ab ec'el lisijim ee? Etɛ kɔ lisijowel gbɛ irm ey ab anɛ ee?» Ów amua fɛɛ ɔɔm Nasaret eyɛn abusu eke k'onɛ ɔmɛn Jesu em. 4 Ow sosiɛm li dad wel ninɛ: «Usu a fɛɛ wel b'onɛ kokoba ɔb es ec'elum, ek'ow elm in ec'eb a, in ec'agɛ em, lel in ec'akɛ ab cɛ eke wel onym in ec'elum.» † 5 Jesu ɔtum kokm akrowa kaka Nasaret yogɛ, ek'ow elm ɔlu beb eke l'at abu nuɛ ke ewl a. 6 Etɛ eb eyɛ a ec'omɛn onym a e low am at'r sel.

Jesu erm in e jam esel lew yony a Matie 10.5-15; Luk 9.1-6

Emeny Jesu am ec baɛn baɛn a ek'annɛ saw saw yogɛ a, etɛ n'am yeɛm agɛ low. 7 L'esɛn jam esel lew yony a, etɛ l'ob nuɛ n'am erm wel agɛ yony yony. N'onɛ wel abusu abɛn eyɛn fɛɛ eci nuɛ af. 8 Etɛ n'am ijɛ wel neny li dad l'esɛ: «Onɛ ec'ejagb us em a, k'ocr ob kaka ek'ow elm kpama cɛ. K'ocr futufutu, k'ocr ekpr, k'ocr os k'annɛ ony ekpr em.

9 Ōkr cɔkrukɔ gbɛ, ke éwal mob sus em nyam cɛ. 10 Eke batɛn okr akɛ nyam etɛ agɛ a eb ony a, ke ánnɛn yogɛ tonɛ ony eci leɛɛ a eke k'imn a ow. 11 Eke batɛn usu nyam ec'agɛ eɛɛm ebm ony, oglog eɛɛm eke k'iri ony e neny em ec'odad, ke ókr ɔkm yogɛ, cícr ony ec'akr sɛc a okr el es, † ke ow ij low nɛn a eke -li kokr a eci danɛu.» 12 Jam esel a im etɛ -n'am ɔb erm em itɛn eci kokoba. 13 -N'am ogɛ abɛn eyɛn nɔnɔ, etɛ -n'am udu ɔlu a mun nuɛ -l'ewlm wel. †

Jan mij ok nuɛ es e luw owi Matie 14.1-12; Luk 9.7-9

14 Eke Jesu e nin a eb es usu a fɛɛ a, eb ebu Erɔd Antipas yeji iri in e lebl. Wel am dad esɛ: «Jan mij ok nuɛ es igb luw em; na sosiɛm anake n'am ony abusu li kok sakrowa a.» 15 Beb am dad esɛ: «Eli.» Oglog am dad esɛ: «Eɛɛ na annɛ esɛ kokoba ɔb esel esig ab af.» 16 Ek'ów amua na ok Erɔd ɔru em a, li dad ninɛ: «Jan mij ok nuɛ es a eke m'onɛ abusu wel ubr nuɛ es a, anake igb luw em a!»

17-18 Kin elel eke Jan mij ok nuɛ es e luw owi a ecɛ. Erɔd Antipas oc lisijim Filip e yow Erodiad. Jan im dad Erɔd ninɛ: «Ow itm eke k'oc esɛn jim e yow.» † Etɛ ow sosiɛm Erɔd ɔn abusu wel ony Jan ok ngbraka elu sobel em. 19 Erodiad ony Jan e sifn; n'am erur eke li k'ibi ow kɔ n'eyɛnm ow ec'abusu, 20 anɛ Erɔd b'onɛ Jan eci muru. Tasi em a, li b'oc ow esɛ eɛɛ lala af, esɛ low neny nyam es af, etɛ li b'ew ow erm. Eke batɛn l'iri Jan ec'odad, ke ow ám ew'r sel at sos em. Gbɛkɔ li b'erur eke li k'iri ow ec'odad.

21 Sica leɛɛ nyam Erodiad eyɛn abusu eke k'ibi Jan mij ok nuɛ es a. Ow el Erɔd e mew ec'es gbɛɛɛ e leɛɛ. Erɔd esɛn in eci saw saw e nyimn esel a fɛɛ, srɔda eyɛn fandi eci anym esel a, lele Galile ec'agɛ eɛɛ ab ab ob ij em. 22 Yogɛ anake Erodiad jow ow ey ob ij usu a, ke am

† 6:3 Ekn Jan 6.42. † 6:4 Bɛbmɛn Luk 4.24 lele Jan 4.44 ab. † 6:11 Ekn Matie 10.14 ec'akr otar ab. † 6:13 Bɛbmɛn Jak 5.14. † 6:17-18 Ekn Matie 14.4 ec'akr otar a.

ub ej a. Eröd lel agñ a eke l'ēsñ ob ij em ab ab erur dedyowli a e low. Etn Eröd am dad dedyowli a esē: «Kō bla ob iy am ibrm eke mi k'ōñ ee?»
²³ N'am ij neny li dad l'ēsē: «Ibrm im ob fēñ ek'am erur a, m'ow m'ōñ. Ek'ow el em ec'es ew a eci likpr bobo yeji, m'ow m'ōñ.»
²⁴ Kpekñ yowli a uru es im dad ok lis ninē: «Em lis, kō bla ob iy mi k'ibrm ee?» Lis dad'r ninē: «Ibrm Jan mij ok nuñ es e nuñ a.»
²⁵ Kpekñ dedyowli a ogn es im eb ebu a ogn a, etñ li dad ow ninē: «Is'm sicaca Jan mij ok nuñ es a eci nuñ a wayas em!»
²⁶ Eb ebu a sos ow es amani a eke l'iri a eci, gbekō li k'otum l'owrm sar ij, neny a eke l'ij lele agñ a eke ok es ab ab sosiem.
²⁷ Kpekñ n'ōñ usu osu esel ab em ec'egñ nyam abusu eke k'im ubr Jan nuñ es. N'im sobel em yogñ, etñ l'ubr ow nuñ es.
²⁸ L'oc l'ow n'ōñ dedyowli a, etñ ow oc im òñ lis.
²⁹ Eke Jan eci jam esel a b'iri low na a, -l'ow, etñ -l'oc ow eci sos megl a -n'im -l'oc es.

Jesu iyr agñ ek'afñ fandi yen es lok Matie 14.13-21; Luk 9.10-17; Jan 6.1-14

³⁰⁻³¹ Erm esel a eke Jesu erm a, ewl ow etñ eke -l'okr es Jesu ab a, -n'am òb juma a fēñ eke -li kokr a lele low a eke -li yegmn agñ ab ab a ec'amani -l'ok ow. Eke -n'am dad ow odad a, agñ nōñō am ow etñ am ewl tonñ -n'ōnymn abusu kaka fēñ eke -li k'ij ob; etñ Jesu dad in e jam esel a ninē: «Òwr s'ímn saw em aña, bake ébr sel tel.»

³² El sōny -l'ok mijetñ em -n'aam usu saw em ek'irm es.
³³ El ec'im em a, agñ ekñ el, etñ l'uw any ek'ow el Jesu lele in eci jam esel ab ab anake aam a. Kpekñ agñ amua anñ baññ a ogn es ikñ anym im ok usu a eke -n'aam a.
³⁴ Mijetñ a b'itr es eke Jesu b'us es a, l'ekñ agñ nōñō ek'ok es esē mēceb ek'ōnym osu es af, † etñ el owi

ony'n sōññ. Ow sosiem, n'am yegm wel ów nōñō.

³⁵ Eke legñ ec a, jam esel a ow eññ Jesu etñ am dad'r esē: «Legñ ec, etñ usu na yeji ew usu saw em.
³⁶ Òk agñ ab es ím sikpukpu a lele baññ baññ ek'anñ saw saw aña ab ab em yec'etñ ke -l'ol ob ij.»
³⁷ Jesu dad el ninē: «Oñy obi, òññ el ob -l'ij!» -Li dad ow ninē: «Kō futufutu os ekñ lew † si k'im s'ol s'ow s'ōñ el -l'ij ee?»

³⁸ Li dad wel ninē: «Ímn ekan! Kō futufutu abi anñ òny ee?» -N'im -l'ibrm etñ -l'ewl meny -l'ow -li dad ninē: «Futufutu yen lele òcn yony ab cē anñ.»
³⁹ Li dad jam esel a eke k'ōñ agñ a ok es eku em eku em suw owr ab af.
⁴⁰ -N'ōñ agñ a ok es sēññ em sēññ em. Bēb ok es ekñ yen yen, oglog ok es ekñ yony lele lew lew ab.
⁴¹ Jesu oc futufutu yen a lele òcn yony ab ab, l'igbl any ogn afr, etñ l'elu Nyam bia. Li bubr em n'ōñ in e jam esel a eke ki cēc òñ agñ a. Li cēc wel òcn yony a yeji.
⁴² Agñ a fēñ ij ob a lok iy.
⁴³ Jam esel a ot ekpr a eke wal es a as luku etñ ow iy mulu lew yony. †
⁴⁴ Agñ a fēñ ek'ij ob a, egn fandi yen anñ em.

Jesu am an es mij lekpl ab af Matie 14.22-33; Jan 6.15-21

⁴⁵ Kpekñ eke low na ey oc es a, Jesu òñ in e jam esel a ok mijetñ ab em eke k'ikñ anym im mij lekpl a e jam a, Betsayida eb ogog a, ke n'áññ in obi l'afl bieku ab es.
⁴⁶ Eke l'elu wel es a, l'uyu lafēny ab af eke li ki ñōññ Nyam.

⁴⁷ Eke legñ am uk a, jam esel a anñ mijetñ ab em, mij araññ yogñ, etñ Jesu anñ ákpaf a.
⁴⁸ Jesu ekñ eke jam esel a am ij gbre mij or ab em, anke lef am elu obr el. Eke legñ am eny ow a, Jesu am an es mij ab af im eññ el, n'am ol eke li k'afñ wel es.
⁴⁹ -L'ekñ ow ek'ow am an es mij ab af ow; -li tutr ek'ow el òñnabñ, etñ -n'am babarm.
⁵⁰ El fēñ -l'ekñ ow etñ -li kpikpr m es. Kpekñ Jesu dad

† 6:34 osu es:bēbmn Awl 27.16,17; 1 Eb Ebu 22.17. † 6:37 Os nyam el ogm juma kok es nyam eci legñ nyam e labm sog. † 6:43 Bēbmn 2 Eb Ebu 4.42-44.

el nine: «Erm úsu ɔny lokm! Ern̄n k'óny ɔny! Kɔ em!»⁵¹ L'ey mijet̄n ab em li sig wɛl es em, et̄n lɛf a irm es. Jam esɛl a low iti any tōn af̄n es,⁵² an̄ke akrowa a ek'ey futufutu a eci cɛc em a, -l'irim ow okm el es sos em, el ec'erm tuɔtuɔ a sosiem.

Jesu ewlm ɔlu Genesaret wus af Matie 14.34-36

⁵³ Eke Jesu lel in eci jam esɛl ab ab ubr mij lekpl a e jam a, -n'im -l'ok Genesaret eb em. -L'itr mijet̄n ab es, et̄n -l'us es.⁵⁴ El ec'es us em a, kpek̄n aḡn uw Jesu any,⁵⁵ -l'ewl amani a wus ikpr a nimum af et̄n aḡn ot el ec'ɔlu ogo af am ow yoḡn a eke -l'irir eke Jesu an̄n a.⁵⁶ Usu a fɛn̄ eke Jesu am ey a, ke ow el bān̄n gbɛl em o, ke ow el bān̄n likekli em o, ke ow el kpukpu em o, aḡn am ot ɔlu ow ejem arān̄. -N'am n̄ɔn̄n ow eke ow ki yeb wɛl it̄n in e mob sus em a ec'enyembri a cɛ abu, et̄n aḡn a fɛn̄ ek'am it̄n mob sus em a abu a, am ewl.

7

Ey laḡn̄el ec'eb ir owi Matie 15.1-9

¹ Ca Farisiel lel ol e low yegm esɛl beb ek'an̄n Jerusalem ow ab ab, iwr did elul Jesu em. ² -L'ebmn nyamn eke Jesu e jam esɛl ab em ec'aḡn beb yɔgm sabu esɛ elɛl eke el ec'eb ir a am ibrm ab af, et̄n -n'am ij ob.

³ Ke tasi em a, Farisiel lele Jwifel beb ab oḡn a, eke yɔgm abu, k'ɔtum ijm ob; an̄ke -li b'ucu el aḡniyel ec'eb ir owi amua -n'ɔny es. † ⁴ Na sosiem, eke -n'an̄n an ɔl usu bat̄n̄ -l'ow gbuḡn, -l'ijmn ob eke -l'akpr̄m mij sos. † Et̄n emeny -n'ɔny aḡn em ec'eb ir owi n̄ɔn̄n yɛj'eke -li b'ɔsu esɛ mij kpɔk, ob ijr kpokpo lele sijɔwre ab ec'elɛl eke wɛl k'et̄n es ab af.

† **7:3** Luk 11.38. † **7:4** -l'ijmn ob eke -l'akpr̄m mij sos:odad na Grɛk em a, wɛl ɔtu eke it̄n ejɛc'em dad esɛ: -l'ijmn ob kaka fɛn̄ eke b'an̄n ob an ew usu ow a eke -li yɔyɔgm es. † **7:5** ɛkn Matie 15.2 ec'akr otar a. † **7:7** Esayi 29.13, Septant em ec'odad eke wɛl oc. † **7:10** ɔkm Ok 20.12; Ol ɔkn 5.16. † **7:10** ɔkm Ok 21.17; Ob Ap 20.9. † **7:11** ɛkn Matie 15.6 ec'akr otar a. † **7:16** Mark eci silɛl esig oglog a, wɛl ɛ̄nm sodad ek'an̄n ob na [...] ec'arān̄ em a.

⁵ Ow sosiem Farisiel a lel ol e low yegm esɛl ab ab am ibrm Jesu esɛ: «Kɔ bla et̄n ey laḡn̄el ec'eb ir owi a ek'ɔn̄ ey a, n̄ e jam esɛl a ɛluam ee? -Li b'ot sabu ek'aylm -n'am ijr ob.»

† ⁶ Jesu am dad el esɛ: «ɔny, aḡn enyembri yony yony esɛl! Nawre tasi, Esayi dad ɔny e lís e low in e kokoba ɔb ab em:

Nyam dad eke aḡn amua na neny em ɔfr ɔfr
-n'am kɔklm im,

kɔ el ec'erm a kpab es em e lís.

⁷ Nun̄ ɔfr ɔfr aḡn amua am iḡn'm, an̄ke aḡn em ec'ów anake -li b'oc
-n'am yegmn aḡn low a.»†

⁸ Et̄n emeny Jesu usr af dad nine: «ɔny bi waal Nyam ec'ol a ec'ów a elul es, et̄n b'ucur aḡn em ec'a ɔnyn es.»

⁹ Et̄n emeny l'iḡn af nine: «ɔny, ɔnyn nyandre n̄ɔn̄n ek'ow em b'iḡn̄n Nyam e sol a okr es, ke b'ucur ɔny ec'aḡn em ec'a ɔnyn es! ¹⁰ Tasi em a, Mois dad nine: “*Elum as̄n̄ lel es̄n̄ ab.*”† Et̄n l'usr af nine: “*Eḡn eke yayr es lele lis ab a, l'it eke wɛl k'ibi'r.*”†

¹¹ Et̄n ɔny, ɔny e low yegm ab em bi dadr esre, ek'eḡn nyam in dad ow es oglog ow lis in esɛ: “Ob a eke mi k'ɔn̄n̄n n̄ eci abu elum ec'a, ob a el Kɔrban” (ow e nyandre el, ob eke wɛl oc ew es Nyam ec'egb wawr ɔn̄ eci), † ¹² ɔny b'elul abusu es ek'eḡn ik̄n̄ na, kí kokm low kaka ɔɔm es lele lis ab ij. ¹³ ɛben anake ɔny, b'ɔnyn Nyam ec'ów ek'elul abusu es eke wɛl ki kok a otr es, ke b'ucur ɔny ec'aḡn em ec'a ek'irir a ɔnyn es a. Et̄n ɔnyn ów bubute gbɛl e bi kokr esɛ low ik̄n̄ na af.»

Ów eke b'ɔn̄ ke eḡn úwm an̄n Matie 15.10-20

¹⁴ Emeny Jesu es̄n̄ aḡn a et̄n am dad el esɛ: «l̄ḡn̄n l̄ru es ɔny fɛn̄ k'irir. ¹⁵ Ow elm ob ek'eḡn b'ij ok lokm a, ɔɔm'n l'uw̄m an̄n, kɔ ów

tutr eke b'ann in ec'erm em ey okm a anake b'on'n l'uwm ann a. ¹⁶ [Ke egn feg ek'onny oru eke k'iri a, iri g'on!.] †

¹⁷ Eke Jesu elu agn ab es im ey akn a, in e jam esel a im egn'n etn am ibrm'n esε: «Òtar nyandre a ek'ub a e low akr ok ey!» ¹⁸ Etn n'am dad wel l'esε: «Kw ony yeji k'otumn k'irimn low na eci nyandre ee? Uwmn any ek'ow elm ob ek'egn b'ij ok lokm a, k'otum wom'n l'uwm ann, ¹⁹ kw ow tutr eke b'ann in ec'erm em ey okm a anake b'on'n ke l'uwm ann ab ee? Anke ob e li b'ij l'ok sos em a, lokm ow b'ok'r kw ow elm erm em, etn li b'iny l'ok es.» (Odad ebl na em a, Jesu am yegm ek'ob feg akpl iju.) † ²⁰ Etn emeny Jesu dad nine: «Ów tutr eke b'ann egn em ey okm a b'on etn l'uwm ann. ²¹ Tasi em a, egn ec'erm em anake sow tutr enun a feg b'ann, ke b'on'n l'ij nfaci, l'iy mil, l'ibi egn, ²² l'erum yow ejec'ab, l'erur lawl ec'ob; li kok low nun, l'aju egn, li wuwlm ow ab, n'onyn egn nyamn eyr, li cak cak egn, n'onny tutre, ke l'ij nyamb a. ²³ Ów amua feg eke b'ann egn ec'erm em ok okm a, anake b'on ke l'uwm ann a.»

*Utuyow nyam ony wmn Jesu em
Matie 15.21-28*

²⁴ Jesu ngbon yogu a e n'ann a, etn n'im l'ey wus ikpr a eke titm Tir ab af. Eke l'ey akn nyam a, l'erurm eke wel k'uw any eke l'ow n'ann yogu, gbekw ow ibnm etn amani a eb es eke Jesu in ow ana. ²⁵ Yow nyam ek'in ec'iy yowli ony abn nun a, iri eke Jesu ow ann eb ab em. L'ow n'egn ow etn l'ok wrokp wus ow ec'any af. ²⁶ Yow a elm Jwif, wel ew'r Fenisi eb em, Siri wus af. † N'am ngon Jesu eke k'ogn abn nun ek'ann jowli ab em a elu okm. ²⁷ Kw Jesu dad'r nine: «Yeb, wel on etuey ob ij ye anke ow itm eke wel k'oc

el ec'ob ij a on mowr ey.» † ²⁸ Yow a wdu eb etn dad nine: «Egn gbél, nawre tasi dad. Gbekw mowr ey eke b'ann tabl ew a, b'ij etuey ec'ob eke b'akm el ok wus a.» ²⁹ Jesu dad'r nine: «Low na eke dad a sosome, wtu eke k'im gbugu. Abn nun a ey okm n ec'iy ab em.» ³⁰ Yow a im gbugu etn egn in ec'iy a ek'eru es ob erur ob af, etn l'ekn yeji eke abn nun a ey okm ow em.

Jru ablu ebrm nyam ec'ewlm owi

³¹ Sica Jesu ngbon Tir eci wus ab af, ecr Sidon eci, ubr Eb Lew a e wus ab af, im ok Galile e mij a ogu a. ³² Agn oc egn nyam ek'oru abl ke otum dadm odad okm es a is Jesu, etn am ngon'n eke li k'at ow abu nun. ³³ Jesu elu bieku ab es, oc wtu a im saw em. L'ot sabu ey l'ok ow oru em, etn l'oc in e sar nenyum a l'udu ow anm. ³⁴ Sica Jesu igbl any ogu afr, bubm sel ok etn dad egn a nine: «Efata!» † (Ow e nyandre el "Fig!") ³⁵ Kpekun egn a am iri ow, anm kpab'r es nenyum etn l'ob nun n'am dad odad senyn senyn. ³⁶ Jesu ijl agn a neny dad nine: «Kì dadr low na k'okr egn kaka!» Sica eke li b'ijl wel neny eke wel kí dadm a, yogu anake agn a yeji, b'im am w low a ec'amani a. ³⁷ Agn a feg ann low any iti ligbel em ton am dad esε: «Feg eke li bi kok a b'el ow amann afr. Li bi kok oru ablu am iri ow etn el a ek'otum dadm odad a, yeji bi dad ow.»

8

*Jesu iyr agn fandi yar lok
Matie 15.32-39*

¹ Legu ab em, emeny agn nono gbél ow iwr did elul Jesu em. Eke n'onnym ob kaka eke -li k'ij a, Jesu esu in e jam esel a, etn dad el nine: ² «Agn amua e low am ony'm soru, anke kin segu emum nyahan etn eke n'ann em ab ke n'onnym ob kaka eke -li k'ij. ³ Eke m'am elu

† 7:19 Bèbmn Ob Kok 10.9-16. † 7:26 Yow a, Israel ec'efnu esig ab em ec'egn. † 7:27 mowr ey:ekn Matie 15.26 ec'akr otar a. † 7:34 Efata:Arame ebr em Jesu dad.

el es -n'im namn, -li k'ow -n'onymn lec el ec'ejagb us em, anke el em ec'agñ nyam nyam anñ susu kpekpe ow.»⁴ In e jam esel a am dad'r esε: «Etñ sica bogñ si k'eyñ ob ij s'oy el usu saw em na ek'egñ irm ab ee?»⁵ Jesu ibrm el ninε: «Koy futufutu abi onymn ab ee?» Etñ jam esel a dad ninε: «Lobñ.»⁶ Sica Jesu oy abusu eke dedeku a k'ok es wus. L'ot futufutu lobñ a, l'elu Nyam bia, li bubr em, etñ n'oy in e jam esel a eke ki cεc dedeku a. Etñ jam esel a cεc oy el feñ.⁷ -N'onym on abi ka ab. Jesu oc yeci yeji elu Nyam bia etñ oy jam esel a eke ki cεc oy el.⁸ Agñ a ij ob molok iy el toy ob wawal es. Jam esel a εc ot ob a feñ eke wal es a etñ ow ij mulu egbel lobñ.⁹ Agñ a feñ ek'ij ob a, otu eke k'ij agñ fandi yar. Sica Jesu oy el abusu eke -li k'im,¹⁰ etñ kpekñ in lel in e jam esel ab ab -l'ok mijetñ ab em -n'im Dalmanuta † eci wus ab af.

Farisiel am ibrm eke Jesu ki kok meny ewr nyam

Matie 16.1-4

¹¹ Farisiel ow eyñ Jesu etñ am atar ów es in ab. Eke -l'erurir eke -li k'uk ow meb a sosiem, -li dad ow ninε: «Kòk meny ewr nyam oy ey yec'etñ ke s'úw any tasi ek'ow el Nyam erm'ñ ow.»¹² Jesu bubm sel ok etñ dad ninε: «Bla sosiem etñ yefenyana ec'agñ amua am ibrm eke k'ekñ meny ewr ee? M'am dad ony nawre em tasi: wel k'ow kokm meny ewr kaka onm ony.»¹³ Etñ l'elu wel es, l'ey mijetñ ab em l'ubr mij jam a.

Jam esel a low a k'okm es sos em kaka

Matie 16.5-12; Luk 12.1

¹⁴ Eke -n'im a, jam esel a ijl es eke k'eb futufutu, ek'ow elm futufutu nyam a cε eke -n'onymn ab mijetñ ab em a.¹⁵ Jesu am ijl el neny dad esε: «Èwr erm! Ke ósur sos Farisiel

lele Erød ab e lijru a e lís.»¹⁶ Jam esel a ek'iri low na a am dadarir el ofr em esε: «Eke s'ebm futufutu a sosiem anake n'am dad ey ów amua a.»

¹⁷ Eke Jesu iri ów a eke -n'am dadarir el ofr em a, n'am dad wel l'esε: «Koy bla sosiem etñ am dadr esre: "Eke s'ebm futufutu a sosiem ee?" Koy k'irimn cε ee? Koy ow k'okm ony es sos em cε ee? Koy ony ec'erm tuotuo a sosiem ee?»¹⁸⁻¹⁹ *Ony elil anyamn etñ éknm es ee? Elil ony etñ irimn ów ee?*† K'okmnm legñ a eke m'ubr futufutu yen em m'oy agñ fandi yen a ij a, ow a ek'akm el a, mulu abi anake εcr otr ab ee?» -Li dad ninε: «Lew yony.»†²⁰ Emeny l'ibrm wel ninε: «Legñ a eke m'ubr futufutu lobñ ab em m'oy agñ fandi yar a ij a, ow a ek'akm el a, mulu abi anake εc otr ab ee?» -Li dad ninε: «Lobñ.» †²¹ Etñ Jesu usr af dad el ninε: «Etñ emeny sica k'irimn ow k'okm ony es sos em cε ee?»

Jesu ewlm any eflu nyam Betsayida

²² Jesu lel in e jam esel ab ab im ok Betsayida. Yogñ agñ oc any eflu nyam ow etñ am ñoyñ'n eke li k'itñ ow abu.²³ Jesu ucu any eflu a abu ony etñ oc'r ab im baññ saw a. Yogñ l'oc sar l'ubr ow anyamn em, l'ok ow sabu any etñ l'ibrm ow ninε: «Koy am ekñ es ee?»²⁴ Any eflu a fifig anyamn etñ dad ninε: «M'am ekñ agñ ek'am an es, gbekoy m'am ekñ el esε ekñ af.»²⁵ Emeny Jesu ok'r sabu any etñ n'am ekñ es senyn senyn. Sica l'ewl tasi etñ n'am ekñ ob feñ esε el el ek'ow it ab af.²⁶ Etñ Jesu dad'r ninε: «Èb ejagb im gbugñ; koy k'òkñ any kpekñ kpekñ k'im k'ey agñ ab em.»

Pier dad eke Jesu in el Mesi

Matie 16.13-20; Luk 9.18-21

²⁷ Ow e jam a, Jesu lel in e jam esel ab ab us ejagb aam baññ baññ

† **8:10** Dalmanuta:Ekñ Matie 15.39. Yefenyana em a, wel uwm Dalmanuta lele Magadan ab eci yogñ ek'anñ ab any. Ow otu eke k'el eb nyam cε eci en yony oglog eb yony ek'ob okr af eci nin. † **8:18-19** Jeremi 5.21; Ezekiel 12.2. † **8:18-19** Ekñ Mark 6.35-44. † **8:20** Ekñ Mark 8.1-9.

a ek'annj Sesare Filip eci wus ab af a. Eke -n'annj e jagb -n'aam a, Jesu ibrm in e jam esel a nine: «Kɔ ayaf agn bi dad em e lís ee?»²⁸ -Li dad ow nine: «Agn beb bi dad ese η Jan mij ok nuη es, beb bi dad ese η Eli, etη agn likpr ec'a, -li b'oc'η ese kokoba ɔb esel ab em e nyam af.»²⁹ Etη Jesu ibrm el nine: «Kɔ ɔny obi ɔny obi a, ayaf b'ocar'm ee?» Pier ɔdu eb dad nine: «Ŋ el Mesi a.»³⁰ Jesu ijl el neny kpon kpon eke -li ki dadmn in e lís e low -l'okmn egη kaka.

Jesu am ewar in e luw lel in e luw em anη igb ab

Matie 16.21-28; Luk 9.22-27

³¹ Jesu am yegm in e jam esel a low dad el ese: «Ow it ek'egη ec'Iy k'ij gbre nɔnɔ; ke agn ekpekp, egb waw esel egbel lel ol e low yegm esel ab ígη elu'l es, ɔη wel ibi'r ke segη nyahan, l'ígb agn ek'uw ab em.»³² N'am dad wel sodad amua l'erum mar. Na sosiem Pier oc'r ab im saw em etη am enym'n abr dad'r ese: «Kì dad odad nenε.»³³ Eke Jesu ewl meny ler in e jam esel a, li dad Pier lebl tuɔtuɔ em nine: «Satan, kpàb'm es lís, anke η e tutr a elm Nyam e tutr, kɔ na agn em e tutr.»

Elel eke wel k'usr Jesu jam

³⁴ Eke Jesu esη dedeku a lel in e jam esel ab ab a, n'am dad wel l'ese: «Ek'egη nyam am erur eke k'us'm jam a, ow it ke li kí tutrm in e lís owi, l'ábu in obi ec'olikh a † ke l'ús'm jam.»³⁵ Tasi em a, egη yec'eke b'ow erur eke ki dogη in e sel a, b'ow irmn. Gbekɔ egη yec'eke b'ow irmn in e sel a Amani Mamn a lel em sosiem ab a, b'ow eηn.³⁶ Eke batη egη nyam ɔny wus ec'ob fηη etη l'irmn in e sel a, ke bla ow b'ow eel il ab ee?³⁷ Etη bla ob iy egη ɔtu eke k'oc sɔgr in e sel ab ee?³⁸ Yefeny na ec'agn amua el sikpl esel lel enyembri yony yony esel ab Nyam ec'any af. Ek'egη nyam és am

ɔny em lel em e sodad ebl ab ab sosiem agη amua ec'araηn, eben ce egη ec'Iy yeji és b'ow ɔny, legη eke li b'ow l'ow Es ec'anygbel em, afr erm esel lala ab ab a.»

9

Jesu itηn sos

Matie 17.1-13; Luk 9.28-36

¹ Emeny Jesu dad el nine: «Low nawre m'am dad ɔny: agη amua ek'annj aηa a e beb b'ow ekn Nyam ec'es ew a ow abusu ɔny em gbunη ke -l'uw.»

² Eke segη nɔhɔn ec a, Jesu esη Pier, Jak lele Jan ab etη -li kpab es -n'im saw em el sɔny lafeny gege nyam af. Yogη, Jesu itηn sos el ec'any af.³ In eci mob sus em a e jejn a afηn es; wus af aηa, egη kaka anm eke k'ɔη in eci mob sus em a jejn eben. †⁴ Etη kpekη Eli lele Mois ab okm sos ɔkm etη am dad ów Jesu ab.⁵ Eke Pier b'ekn eben a, li dad Jesu nine: «Low yegm agη es, ow akpl eke si k'annj aηa! S'ús nuη igη usu nyahan: η e nyam, Mois e nyam lel Eli e nyam ab.»⁶ Tasi em a, Pier eknm odad eke ki dad anke el nyahan mum erηn am ɔny el.⁷ Kpekη jru ey etη ubur el es. Etη lebl nyam anη jru ab em am ikη dad ese: «Egη na el em ec'Iy eke m'erur tasi; irir in e low.» †⁸ Kpekη jam esel a am ɔl saw saw, gbekɔ -l'eknm egη kaka ek'ow elm Jesu sɔny ce ek'annj el ab a.

⁹ Eke -n'annj lafeny ab af -n'am us es a, Jesu ijl el neny dad nine: «Low na ek'ekan a, kì dadr k'okr egη kaka, toη bake egη ec'Iy ígb agη ek'uw ab em.»¹⁰ -L'egη low a -l'eb, gbekɔ -n'am ibrmnin el ɔfr -l'ese: «Ke egη ec'Iy ígb agη ek'uw ab em e nyandre el ayaf ee?»¹¹ Emeny jam esel a am ibrm Jesu ese: «Dàd ey, kɔ bla sosiem etη ol e low yegm esel a bi dad ek'Elì in k'ow gbunη ke Mesi a in ów ee?» †¹² Jesu dad el nine: «Eε,

† 8:34 ábu in obi ec'olikh a: Èkn Matie 10.38 eci akr otar a. † 9:3 Bèbm̄n 2 Pier 1.16-18. † 9:7 Bèbm̄n Mark 1.11; Selu 2.7; Esayi 42.1. † 9:11 Èkn Matie 11.14 lele ow eci akr otar ab ab.

Eli eke li k'ow ke ni nyímn ów a fɛɲ. Gbɛkɔ bla sosiɛm Nyam Lel em wɛl nɔn ek'ɛɲ ec'Iy b'ow ij gbɛre nɔnɔ ke wɛl k'úbm'n ee? † ¹³ M'am dad ɔny ek'Eli ec'a, l'ow lɛɲ a ɛɲ, ɛɲ agɲ kok'r low yec'a eke -l'erurir a ɛɛ elɛl eke wɛl nɔn ab af.»

Jesu ewlm iy nyam ek'abɲ ɲɲ b'ijr gbɛre

Matie 17.14-21; Luk 9.37-43a

¹⁴ Eke -l'owr -n'ɛɲan jam ɛsɛl likpr a, -l'ɛkn dedeku ek'ɛlul wɛl em, ɛɲ wɛl am atar ów es ol e low yɛgm ɛsɛl ab ab. ¹⁵ Eke dedeku a b'ɛkn Jesu a, low iti el any ɛɲ kɛkɛɲ -n'am uru es -n'im -l'ɛsɲn ow. ¹⁶ Jesu ibrm jam ɛsɛl a ninɛ: «Kɔ bla owi am atarir es ee?» ¹⁷ Dedeku ab em a, ɛɲ nyam ɔdu eb dad ninɛ: «Low yɛgm agɲ ɛs, m'oc em jim ek'ɔny abɲ ɲɲ ke ɔm'n li dadm odad a m'is'ɲ. ¹⁸ Usu kaka fɛɲ ek'abɲ na b'ɛy'r af a, ow b'ɔny elu'l ow wus, sar ufu ám ifl'l nɛny, n'ám sasagr an em, ke n'ám ɛcan es. Mi dad ɲ e jam ɛsɛl a eke k'ogɲ abɲ ikɲ na in em, ɛɲ -l'ɔtum -n'ɔnym ow ec'abusu.» ¹⁹ Jesu dad in e jam ɛsɛl a ninɛ: «ɔny tasi, eel agɲ eke ɔmn anm em! Ɛmɛny sɛɲɲ abi m'it eke mi k'anɲ ɔny ab ee? Ɛɲ ɛmɛny sakp abi ow it eke mi k'ɛɲ low na m'eb ee? Òcr iy a isr'm anja!»

²⁰ Wɛl oc iy a isr. Ek'abɲ ɲɲ a b'ɛkn Jesu a, l'ufɲ iy a lɛc em, n'ɔny l'ɛlu ow wus. Iy a am wuwl wus yogɲ ɛɲ sar ufu am ifl'l nɛny. ²¹ Jesu ibrm iy ɛs a ninɛ: «Kɔ ow ij sɛɲɲ abi ek'abɲ ɲɲ na anɲ'n af ee?» Iy ɛs a dad ninɛ: «In e likekli em ɛɲ. ²² Sakp oglog abɲ a b'ɔny elu'l alm, oglog mij em eke k'ibi'r. Ek'ɔtu e ki kok, ikɲ ɛy ɔɔɲ ke ɛlum ɛy abu!» ²³ Jesu am dad'r ɛɛ: «Kɔ bla ɛɲ am dad ɛɛ: “Ek'ɔtu e ki kok ee?” Wɛl ɔtu eke ki kok low low fɛɲ ɛɲ eke b'ɔny ɔmn a eci.» ²⁴ Kɛkɛɲ iy ɛs a igbl lebl ogɲ ɛɲ am dad ɛɛ: «M'ub nawrɛ! Ɛlum im abu ke em ec'ɔmn ɔnym a óc es em em.»

²⁵ Eke Jesu ɛkn agɲ a ek'am uru ow a, l'oc lebl tuɔtuɔ em n'am dad abɲ ɲɲ a l'ɛɛ: «Abɲ eke b'ɔɲ ɛɲ el ɛbrm lel ɔru ablu ab, m'am dad ɲ: ɛy ɔkm iy na em, k'ɛwl mɛny k'ow in em ij!» ²⁶ Abɲ ɲɲ a babarm, ufɲ iy a lɛc em ɛɲ l'ɛy ɔkm. Iy a ɛw ɛɛ ek'ow'n uw cɛ af, toɲ agɲ ek'anɲ yogɲ a am dad ɛɛ: «Iy a, l'uw.» ²⁷ Gbɛkɔ Jesu ɔny iy a abu ɛɲ ow ɔɲ l'igb n'inym es.

²⁸ Eke Jesu im gbugɲ, ke in eci jam ɛsɛl ab ab -n'anɲn el ɔny a, -n'am ibrm ow -l'ɛɛ: «Kɔ bla ɛɲ ɛy s'ɔtum s'ɔnym abusu s'ogɲm abɲ na ee?» ²⁹ Jesu am dad el ɛɛ: «Abɲ akpasu na, Nyam ɲɔɲn em cɛ wɛl b'ogɲ'n l'ɛy ɔkm.»

Ɛmɛny Jesu am ɛwar in e luw lele in e luw em anɲ igb ab

Matie 17.22-23; Luk 9.43b-45

³⁰ Sica -n'ɲgboɲ usu a eke -n'anɲn a, ɛɲ -l'ubr Galile ogog a. Jesu e tutr em a, k'ɛɲ k'úwm yogɲ a eke n'anɲ ab any. ³¹ N'am yɛgm in e jam ɛsɛl a low li dad wɛl l'ɛɛ: «Wɛl b'ow ɔny ɛɲ ec'Iy elu agɲ abu em, ke -l'ibi ow. Eke ow b'ow kok sɛɲɲ nyahan a, li b'ow l'igb luw em.» ³² Gbɛkɔ low yɛgm ikɲ na, jam ɛsɛl a k'irim ow eci nyandre a, ɛɲ -n'am uru eke -li k'ibrm Jesu low na ec'akr otar a.

Ɛɲ ligbɛl ec'el owi

Matie 18.1-5; Luk 9.46-48

³³ -N'im -l'ɛy Kapernayum; eke -n'imn -l'okr akɲ a, Jesu am ibrm in e jam ɛsɛl a ɛɛ: «Kɔ ejagb us em a, bla owi anake am atarir es ab ee?» ³⁴ El a fɛɲ -li yewal, anke ejagb af a, -l'atar ów es, -n'am dadarir el ɔfr em -l'ɛɛ: «Kɔ bwo el ɛy ec'anymu ee?» ³⁵ Sica Jesu sig es, ɛɲ l'ɛsɲ jam ɛsɛl lɛw yony a fɛɲ, ɛɲ n'am dad wɛl l'ɛɛ: «Eke ɛɲ nyam erur eke k'el ɔny ec'anymu, ke l'él ɔny a fɛɲ eci jam ablu, l'él ɔny fɛɲ eci ob oc ɔɲ ɛs.» ³⁶ Ɛɲ Jesu ɔny iyli nyam abu ow araɲn yogɲ el ec'any af, l'oc ow ɛɲ n'am dad wɛl l'ɛɛ: ³⁷ «Ek'ɛɲ eb ey amua em e nyam em sosiɛm a, ke em

† 9:12 Esayi 53.3; Selu 22.1-18.

anake l'eb'm a. Etn egn a ek'eb'm a, ow elm em obi l'ebm im, kɔ egn a ek'erm'm a anake l'eb eben a.»

Egn ek'elm ey ec'ifnu a el ey ec'egh

Luk 9.49-50

³⁸ Jan dad Jesu nine: «Low yegm agh es, s'ekn egn nyam eke oc n e nin a am kokr juma oggh abh engh. S'edgh in, eke l'elm ey ec'egh a sosome.» ³⁹ Jesu dad nine: «Egh k'edgh in, anke egn kaka anm eke b'ow oc em e nin a kokr sakrowa, ke kpekgh ow e jam a, ɔtu dad em e nin ngh ec'odad. ⁴⁰ Tasi em a, egn ek'ifnm ey a, el ey ec'egh. ⁴¹ Low nawre m'am dad ɔny: egn kaka fegh ek'ɔgh ɔny mij kɔk em egh, Krist ec'agh ek'eel a sosome a, egn ikgh na, li b'ow n'egh in e labm ɔɔg.»

Ew erm ke k'eym sikpl em
Matie 18.6-9; Luk 17.1-2

⁴² Emeny Jesu usr af dad nine: «Egh eke b'ow ɔny egn ek'ɔny ɔnm em em ese iy na af elu wus a, low ngh a eke li k'egh a agb nɔnɔ. Eke wel oc meb ucur lob ligbel ucu'r em, etgh ɔny eman in okij a, ow akpl akm low ngh a eke wel ki kok'r a. ⁴³ Eke batgh ow el n ec'abu a anake b'ɔgh ey sikpl owi em a, ke ubr'r es, anke ow akpl n eci eke k'ey sel egh tasi ab em abu nyam coco ab, ow a eke k'eli sabu yony ke im angh gbre ij usu, yoggh a eke al ek'iram es angh a. [⁴⁴ *Yogh, sisgh a eke b'ij sos megl a, -l'uwmn, etgh al a ek'ann yoggh a yeji iram es kaka.*][†] ⁴⁵ Etn ek'ow el n e lakr a anake b'ɔgh ey sikpl owi em a, ke ubr'r es, anke ow akpl n eci eke k'ey sel egh tasi ab em lakr nyam coco ab, ow a eke k'eli akr yony ke im gbre ij usu a. [

⁴⁶ *Yogh, sisgh a eke b'ij sos megl a, -l'uwmn, etgh al a ek'ann yoggh a yeji iram es kaka.*] ⁴⁷ Eke batgh ow el n e nyamn a anake b'ɔgh ey sikpl owi em a, ɔkr ɔny oc'r es, ow akpl n eci eke k'oc nyamn nyam ab ey Nyam eci gbrenghbi usu ab em, ow a eke k'eli anyamn yony ke wel ɔny ɔwl'gh gbre ij usu a. ⁴⁸ *Yogh, sisgh a eke b'ij sos megl a, -l'uwmn, etgh al a ek'ann yoggh a yeji iram es kaka.*[†] ⁴⁹ Tasi em a, egn egn b'ow ecr al eci gbre ijr ab em, yec'etgh ke ebm ekn na ayal il ese egb waw eke wel b'ok mok af ab af. [†] ⁵⁰ Mok el ob mamn. Eke batgh l'irmn in e ded a, [†] ayaf wel ki kokr ke l'ewl meny li ded ee? Ow akpl ek'ɔny em a, mok e ded ikgh na k'ann, yec'etgh ke ɔny ɔfr em a, ir erm es ey ec'eb.»

10

Ighnin owi
Matie 19.1-12; Luk 16.18

¹ Jesu igb yoggh im Jude wus af, etgh l'ubr Jurdan jam a. Emeny agh nɔnɔ ow as luku elul il em; ese segh fegh ec'a eke li bi kok ab af, n'am yegm agh a low. ² Eke Farisiel k'ebm Jesu a sosome, -l'ow -n'egh ow etgh -n'am ibrm ow -l'ese: «Kɔ ey ec'ol ab em abusu eru es eke iggh k'elu in e yow es ee?» ³ Jesu ibrm el nine: «Kɔ low yegm eke Mois ɔgh ɔny a el boggh ec'ee?» ⁴ -Li dad nine: «Mois ɔgh abusu *eke wel ki nɔn igghnin e lel gbu gh ke iggh ɔgh in e yow.*»[†] ⁵ Ow sosome Jesu dad el nine: «Mois nɔn ol ikgh na anke ɔny, eel aggh erm tuɔtuɔ esel. ⁶ Gbekɔ wus e nun ɔb em a, eke Nyam kok ɔw a fegh a, *li kok wel iggh lele yow ab.*[†] ⁷ *Na sosome anake iggh b'ow ngboh es lele lis ab ec'akgh,* ⁸ *ke l'okr af in e yow ab ab -l'el sos megl nyam a.*[†] Ca -l'elm aggh

[†] **9:44** Mark eci silɛl esig nɔnɔ em a, wel eghnm akr 44 lele 46 ab. Ekn akr 48. [†] **9:48** Esayi 66.24.

[†] **9:49** *egh egn b'ow ecr al eci gbre ijr ab em...* *wel b'ok mok af ab af:* Grek em odad eci iri tasi a el *egh egn mok al b'ow ɔb em.* Gbekɔ odad ebl na em, Jesu am otar akr yegm eke egn fegh eke ub nawre a, ɔtu ek'uw any eke gbre ij el low eke ow em wel bebem ekn'n ese elɛl eke al b'elu sika eci sayl ɔkm ab af (ekn 1 Pier 1.7). Sica Amani Sig em a, wel b'oc mok ok segb waw af ayal el (ekn Ob Ap 2.13). [†] **9:50** Ekn Matie 5.13 ec'akr otar a. [†] **10:4** Ol ɔkn 24.1. Ekn Matie 5.31 eci akr otar a.

[†] **10:6** Nun ɔb 1.27; 5.2. [†] **10:8** Nun ɔb 2.24.

yony ij, kɔ sos megl nyam. ⁹ Ke egn k'ónym yec'eke Nyam ɔny okr af a, kpabm es.»

¹⁰ Sica eke Jesu lele in e jam esel ab ab im ok akɛ a, emeny jam esel a am ibrm'n ów, odad a eke li dad ab af. ¹¹ Jesu dad el nine: «Iɛɛ fɛɛ eke elu in e yow es, ke im ebi yow ejec'a, l'ij nfaci kɛkɛ e yow a ec'any af ŋ. ¹² Eɛɛ eke yow nyam elu in ec'ign es eɛɛ im oc ign ejec'a, in yeji l'ij nfaci ŋ.»

Jesu eɛɛ etuey ɔwrɔ

Matie 19.13-15; Luk 18.15-17

¹³ Agɛ ot etuey aam Jesu ogn eke li k'at wɛl abu nuɛ, gbekɔ jam esel a am enym el abr. ¹⁴ Eke Jesu b'ekn ebɛn a, ow e low ebl'l erm eɛɛ li dad in e jam esel a nine: «Yɛbr etuey ow em ogn! Egn k'édɛn el, anke tasi em a Nyam e gbɛɛɛɛ usu a, agɛ a ek'anɛ esɛ el af a eci. ¹⁵ Low nawrɛ m'am dad ɔny, egn kaka fɛɛ ek'egɛm Nyam e gbɛɛɛɛ usu a ebm esɛ iyli af a, egn ikɛ na, lɛɛɛ kaka li k'ow l'ɔtum l'eym em.» ¹⁶ Eɛɛ Jesu am ot ey a, at el abu nuɛ eɛɛ el ɔwrɔ.

Ign fɛɛ elu es ke ús Jesu jam

Matie 19.16-30; Luk 18.18-30

¹⁷ Ejagb cɛ eke Jesu us eke k'im a, kpɛkɛ egn nyam uru es ec'r anym ok ɔwrɔkp wus eɛɛ am ibrm'n esɛ: «Low yegm agɛ es mamn, kɔ ayaf mi ki kokr ke m'ij sel eɛɛ ek'ónym uwr ec'aja ee?» ¹⁸ Jesu dad'r nine: «Kɔ bla eɛɛ am esɛm egn mamn ee? Egn kaka elm egn mamn, ek'ow elm Nyam sɔny coco cɛ. ¹⁹ Kɔ uw sol ab any ee? *K'íbim egn, k'íym nfaci, k'íym mil, k'íym danɛ yadh em egn e nuɛ af, kí kokm lɛyr owi egn e lís, élum asɛ lele esɛ ab.»*† ²⁰ Egn a dad'r nine: «Low yegm agɛ es, likekli em eɛɛ mi b'elum sol amua fɛɛ.» ²¹ Jesu lɛr'r, ɔny in ec'erur eɛɛ dad'r nine: «Ow anɛɛ low nyam cɛ. Im ɔl n

ec'ob ek'ɔny a ij, òc ow ec'os a ɔɛ ɔgbɔru, † ke b'ow eɛɛn ob ɔny afr, ca éwl meny ow us'm jam.» ²² Ek'egɛ a iri odad na a, ow e low eɛɛn ermni es, eɛɛ n'aam sos es ɔw em, anke n'ɔny ob nɔnɔ.

²³ Eke Jesu lɛr in e jam esel a ek'anɛ'n saw saw a, li dad wɛl nine: «Nyam e gbɛɛɛɛ usu a ec'em ey a ew tuɔtuɔ agɛ a ek'ɔny ob nɔnɔ a eci gbɛ!» ²⁴ Jam esel a low iti any low na eke -l'irir a sɔsɛm; eɛɛ Jesu ewl am dad el esɛ: «Em jimɛl, Nyam eci gbɛɛɛɛ usu a ec'em ey a ew tuɔtuɔ. † ²⁵ Kin, gbɛɛkɔ kedebnam eci fɛfn ɔmu em eke k'ecr a, ew fuɛfuɛ akm gbɛɛɛɛ eci Nyam e gbɛɛɛɛ usu ec'em ey a.» ²⁶ Ow ɔɛ jam esel a eci low any iti a am afɛn es, eɛɛ -n'am dadarir el ɔfr em -l'esɛ: «Kɔ sica bwo ec'egɛ ɔtu ek'eɛn sel ee?» ²⁷ Jesu ok el anyamn af, eɛɛ dad el nine: «Agɛ ec'any af a, ow ew tuɔtuɔ, kɔ ow elm Nyam ec'any af a gbɛ, anke Nyam ec'a, fɛɛ ew fuɛfuɛ!»

²⁸ Af yogɛ Pier dad'r nine: «Ŋ obi yeji èkn! Ey, s'ign fɛɛ s'ok es eɛɛ s'us'ɛ jam.» ²⁹ Jesu dad'r nine: «Low nawrɛ m'am dad ɔny: eke em lele Amani Mamn ab ab sɔsɛm egn nyam ign in ec'akɛ, lisijimɛl, lisijowɛl, lis, es, in ec'ey, in e sɔgm elu es a, ³⁰ sɛɛɛ amua eke s'anɛ em ab em, li b'ow n'ɛɛn ów amua e sakp ekɛ yen ok af: akɛ, lisijimɛl, lisijowɛl, lisɛl, ey lele sɔgm ab. Eɛɛ li b'ow l'ɔbr gbɛɛ ijr yeji. Ke sica sɛɛɛ a eke anɛ anym am ow ab em a, n'ɛɛn sel ek'ónym uwr. ³¹ Gbɛkɔ ánymu ab em eci nɔnɔ b'ow ewl el ajamu, eɛɛ ajamu ab em e nɔnɔ, b'ow ewl el ánymu.»

Jesu ewar sakp nyahan em in e luw lele in e luw em anɛ igb ab

Matie 20.17-19; Luk 18.31-34

³² Jesu us ejagb agɛ a ek'am us'r jam ab ab, l'ikɛ wɛl anym -n'am uyu

† **10:19** ɔkm Ok 20.12-16; Ol ɔkn 5.16-20. *kí kokm lɛyr owi egn e lís*: sodad amua anm ol lɛw ab em. Matie lele Luk ab em yeji ow anm. † **10:21** Èkn Matie 19.21 eci akr otar a. † **10:24** Mark e silɛl esig oglog b'ign af esɛ: *agɛ a eke b'ocr el sosi elu ob ɔny em a eci*.

-n'im Jerusalem. Jam esel a ermni edn es, etn agn a ek'am us'r jam a ernn ow sos. Jesu esn lew yony a saw em eke ki dad el low yec'a eke b'ow enn'n a. ³³⁻³⁴ Li dad nine: «İsr any èkan, kin Jerusalem anake s'am uyu s'im a; yogñ egñ ec'Iy b'ow ey egb waw esel egbel lel ol e low yegm esel ab ab ec'abu em. -Li b'ow -l'ob ow low luw eci, etn -li b'ow -l'oc ow -n'oj Nyam any uwm esel kokr'r miyer, afl'l sar any, or'r say em, ke -l'ibi ow. Gbeko eke segn nyahan b'ow ec a, li b'ow l'igb luw em.»

*Jak lele Jan ab e low ek'ibrm
Matie 20.20-28; Luk 22.24-27*

³⁵ Sica Sebede jimel a, Jak lele Jan ab, ow enn Jesu etn am dad'r ese: «Low yegm agn es, s'am erur eke low yec'eke si b'ow s'ibrm'ñ a, kók oj ey.» ³⁶ Jesu ibrm el nine: «Ko bla lowi am erurir eke mi ki kok m'oj ony ee?» ³⁷ -Li dad ow nine: «Legñ eke b'ow anñ ñ ec'anygbel em a, ègn oj ey abusu ke s'ók es ñ ab: egñ nyam sig'ñ es lidr ogog ke nyam sig'ñ es nemn ogog.» ³⁸ Gbeko Jesu dad el nine: «Low yec'a ek'am ibrmn a, k'uwmn any. Ko otur eke b'ow egñn gbre e mij kpok a † eke m'ow m'egñ a, oglog wel ok ony gbre e mij nun a eke wel b'ow ok'm ab ee?» ³⁹ -Li dad ow nine: «Èe, s'otu.» Etn Jesu dad el nine: «B'ow egñn mij kpok a eke m'ow m'egñ a, etn wel b'ow ok ony mij nun a eke wel b'ow ok'm a, † ⁴⁰ gbeko em e lidr abu af ec'es sig a lele nemn abu af ec'ab ab a, ow elm em m'om egñ. Susu amua el agñ a eke el sosiem Nyam kok ew es a eci.»

⁴¹ Eke jam esel agñ lew a iri low na a, -n'am ebl erm -l'ok Jak lele Jan ab af. ⁴² Ow sosiem Jesu esn el fen etn am dad el ese: «Èkan ek'agn a e si b'oc ese eb ec'es ew esel af a, b'ew eb ab es abusu ony em, ke el em ec'agn any esel ek'anñ a, b'elu

el ec'abusu ony a okm dedeku a e nun af a. ⁴³ Gbeko ony eci aranñ ec'a, ow k'ècr eben. Eke batn ony em ec'egñ kaka fen am erur eke k'el ony ec'es ew es a, ke l'él ony a fen ec'ob oc oj es; ⁴⁴ etn emeny ek'onny em ec'egñ kaka fen am erur eke k'el ony ec'anymu, ke l'él agñ a fen ec'adu. ⁴⁵ Eben nyam coco egñ ec'Iy yeji owm ek'agn ki kok in e lís e low, ko l'ow eke li ki kok agñ e lís e low, ke l'óc in e sel a l'ew awoba li soğr agñ nono.» †

*Jesu ewlm any eflu Bartime
Matie 20.29-34; Luk 18.35-43*

⁴⁶ Jesu lel in e jam esel ab ab ow ok Jeriko eb em. Sica eke Jesu, in e jam esel a lel agñ dedeku ab ab am ok okm banñ a, -l'uyum any eflu nyam eke wel b'esn Bartime, Time jim ab, eke sig es ejagb saw ob sasm eci. ⁴⁷ Eke l'iri ek'ow el Nasaret iy Jesu a, n'am elu lebl li dad l'ese: «Jesu, David eci lilaw, ikñ'm soñ!» ⁴⁸ Agñ nono gbel erurm etn am enym'n abr eke li ki yewal, gbeko n'am at lebl es l'og li dad l'ese: «David eci lilaw, ikñ'm soñ!» ⁴⁹ Jesu inym es etn dad eke wel k'esn'n any eflu a. -L'esn ow etn -li dad ow nine: «Àtr sos es igb! N'am esññ.» ⁵⁰ Any eflu a wog in e mob sus em a elu es, etn l'igb kpekñ n'im n'enn ow. ⁵¹ Jesu ibrm'n nine: «Ko bla lowi am erur eke mi ki kok m'oj'ñ ee?» Any eflu a dad'r nine: «Low yegm agñ es, m'am erur eke mi k'ewl m'ekñ es.» ⁵² Jesu dad'r nine: «Ìm! Nj ec'omn a ewlm'ñ.» † Kpekñ n'am ekñ es, etn n'am us Jesu jam.

11

*Jesu am ey Jerusalem
Matie 21.1-11; Luk 19.28-40; Jan 12.12-19*

¹ Eke -n'imn bake -n'am titm Jerusalem, ke -n'anñ Betfaje banñ

† **10:38** *gbre e mij kpok*:Amani Sig em a, ow el odad usu eke am yegm gbre ij owi. Selu 75.9; Esayi 51.17-22; Jeremi 25.15; Ezekiel 23. 31-34. † **10:39** *Bèbmn Ob Kok* 12.2. † **10:45** *Bèbmn Mark* 14.24; 1 Timote 2.6. † **10:52** *Nj ec'omn a ewlm'ñ*:Odad na Grek em a, wel otu ek'itññ ejeci em dad ese Nj ec'omn a soğ'ñ.

lele Betani banɔ ab eci nɛny nɛny a, Olivie lafeny † a oɔɔ a, Jesu ɛrm in e jam ɛsɛl ab ɛm ɛc'agɔ yony ² ɛtɔ li dad wɛl ninɛ: «Ìmn banɔ a ek'anɔ ɔny anym ab ɛm, kpɛkɔ eke b'ow okr ɛm a, b'ow ɛɔan gbanɔ kpɛtɛn eke wɛl ucɛr ɛs, ke lɛɔɔ kaka ɛɔɔ sigm af. Mɔmun in ɛs k'ocr isr'm aɔa. ³ Eke batɔ ɛɔɔ b'ibrm ɔny low a sosiɛm eke am mɔmun gbanɔ kpɛtɛn na ɛs a, dádr ɛsrɛ: “ɛɔɔ gbɛl ɔny ow ɛc'ɛs abur. Gbɛkɔ kpɛkɔ ɛɛ li b'ow l'ɛwl mɛny l'ɛlu ɛs ow ow ɛɔɔn'ɔ.” »

⁴ -N'im ɛtɔ -n'ɛɔɔ gbanɔ kpɛtɛn nyam ek'ucɛr ɛs gbɛɔ lisany saw, ejagb nɛny, ɛtɔ -ni mɔmu ow ɛs. ⁵ Agɔ nyam nyam ek'anɔ yogɔ a am ibrm ɛl ɛsɛ: «Kɔ bla anake am kokr ab ɛɛ? Bla sosiɛm am mɔmun gbanɔ kpɛtɛn na ɛs ɛɛ?» ⁶ Jam ɛsɛl a dad agɔ a yec'a eke Jesu dad ɛl a, ɛtɔ kpɛkɔ wɛl ɛlu ɛl ɛs -l'ɛb ejagb -n'im. ⁷ -L'oc gbanɔ kpɛtɛn a -l'is Jesu, -l'ot ɛl e sigbad a -l'ok ow af ɛtɔ Jesu sig ɛs af. ⁸ Agɔ nɔnɔ am ot ɛl e sigbad a ok ejagb, ɛtɔ bɛb ɛc'a, ow el ɛkɔ al eke -l'ubr ɔgm ɔgm a. † ⁹ Agɔ a ek'ikɔ Jesu anym lel ɛl a ek'anɔ'n jam ab ab a, am ɔg dad ɛsɛ: «*Hosana! Anygbɛl ɛl Nyam eci! Ke Nyam ɛdɔ ɛɔɔ ek'am ow ɛs Kɔtɔkɔ e nin ɛm a ɔwrɔ!*» ¹⁰ Ke Nyam ɛdɔ gbɛɔɔɔɔ usu a ɛc'ɛs ɛw a ek'am ow a ɔwrɔ! ɛy lagɔ David eci gbɛɔɔɔɔ usu a ɛc'ɛs ɛw a! *Anygbɛl ɛl Nyam ek'anɔ afr kpɛkɛ a eci!*»†

¹¹ Jesu ɛy Jerusalem ɛtɔ n'im toɔ l'ɛy Nyamel gbɛl ab ɛm. Eke l'ɛw mob a fɛɔ nyamn af uwr a, in lel in e jam ɛsɛl ab ab, -l'ɛb ejagb -n'im Betani, anɔke lɛɔɔ am uk.

Jesu ofn babm ikɔ nyam *Matie 21.18-19*

¹² Eke lɛɔɔ ɛny ke Jesu lel in e jam ɛsɛl ab ab ok ɔkm Betani a, Jesu

namn ow sos. ¹³ Akpɔɔ ɛm a, l'ɛkn babm ikɔ nyam ek'ebu ɛɛnyɔn ɛɛnyɔn. ɛtɔ n'aam l'ɛkn eke li b'ow n'ɛɔɔ ɛy ow ɛm. Kɔ eke n'im li titm likɔ a, l'ɛkn eke ow el suw ɔfr, † anɔke ow elm lakpɔ ek'ow it ek'ow k'osu ɛy a. ¹⁴ ɛtɔ Jesu dad ninɛ: «Ke lɛɔɔ kaka ɛɔɔ k'ɛɔɔnɔ n ɛm e liy ijm.» Jam ɛsɛl a iri odad a eke li dad a.

Jesu anɔ Nyamel gbɛl a e gbugɔ a *Matie 21.12-17; Luk 19.45-48; Jan 2.13-22*

¹⁵ Sica -n'im -l'ok Jerusalem. Eke Jesu ɛy Nyamel gbɛl a eci gbugɔ a, n'am oɔɔ an ɔlu a lel agɔ ek'am ɔl mob ab ab l'ok ɔkm. ɛtɔ n'ɔny jɛtɛ titɔɔ ɛsɛl e sitabl a lele prɛndrɛ ɔl ij ɛsɛl e mɛkɔn ab ab l'ok wus. † ¹⁶ ɛtɔ l'ɛgbm ɛɔɔ kaka ɛs eke k'oc ob ubr Nyamel ab ɛm. ¹⁷ ɛtɔ sica n'am yɛgm wɛl low li dad l'ɛsɛ: «Nyam Lɛl ɛm Nyam dad ninɛ: *Wɛl b'ow ɛɔɔ ɛm ɛc'ɛl a Nyam nɔɔɔn ɛc'ɛl, ɛbr ɛbr fɛɔ eci.* Kɔ ɔny, am ocr kokr ɛlu eci ɛɔɔanin usu.» †

¹⁸ Ek'egb waw ɛsɛl ɛgbɛl lel ol e low yɛgm ɛsɛl ab ab iri low ikɔ na a, -n'am ɔl akunda yec'ɛm eke -li k'ibi Jesu. Ke tasi ɛm a, -li b'ɔny ow e muru anɔke dedeku a b'erur in e low yɛgm a. ¹⁹ Eke lɛɔɔ ɛw ɛs a, Jesu lel in e jam ɛsɛl ab ab ok ɔkm ɛb ab ɛm.

ɔny ɔmn Nyam ɛm *Matie 21.20-22*

²⁰ Ibribr ɛm a, eke Jesu lel in e jam ɛsɛl ab ab am ɛc ɛbr ab af a, -l'ɛkn babm ikɔ a e wɛw ɛs toɔ ok min ɛm. ²¹ Pier ɔkn low a ek'ɛc a, ɛtɔ li dad Jesu ninɛ: «Low yɛgm agɔ ɛs, lɛr! Babm ikɔ a ek'ofn ok af a wɛw ɛs fɛɔ.» ²² Jesu am dad in e jam ɛsɛl a ɛsɛ: «Low nawrɛ m'am dad ɔny: ɔnyɔn ɔmn Nyam ɛm! ²³ Ek'ɛɔɔ dad ligigl na eke k'ngbɔɔn aɔa im ɛy okij ɛm, ɛtɔ bɛbar anm'n ɛrm ɛm, ɛtɔ l'ub nawrɛ eke low a e li dad

† **11:1** *Betfajeel* banɔ nyam ek'anɔ Olivie lafeny a e lidr oɔɔ a, ke ibnm Jerusalem ab. *Betani* el banɔ ek'in anɔ Betfaje saw. *Olivie lafeny* el ligigl nyam ek'anɔ Jerusalem e lidr oɔɔ; Sedrɔn eci mij ɛwl mij a anɔ ɛl araɔn. † **11:8** ɛkn Matie 21.8 eci akr otar a. † **11:10** ɛkn Matie 21.9 eci akr otar a. † **11:13** ɛkn Matie 21.19 eci akr otar a. † **11:15** ɛkn Matie 21.12 eci akr otar a. † **11:17** Bɛbmɔn ɛsayi 56.7; Jeremi 7.11.

a b'ow el a, tasi ow b'ow el. ²⁴ Na sosisiem m'am dad ony, ob fɛɲ eke b'ow ibrmn Nyam ɲɔɲɲ em a, ùbr nawrɛ eke ɛɲan ɛɲɲ Nyam b'ow ony ony. ²⁵ Sica, eke am ɲɔɲɲ Nyam ɛɲɲ ɔkan eke onyn low ony lawl nyam ab a, òcr apr ir, yec'ɛɲɲ ke ony ɛs ek'anɲ afr a yeji áp ony e sikpl a. [²⁶ Gbɛkɔ eke k'ow apmn ony lawlɛl a, ony ɛs ek'anɲ afr a yeji k'ow apm ony ony e sikpl a.]» †

Jesu ec'abusu ony owi

Matie 21.23-27; Luk 20.1-8

²⁷ ɛmeny eke Jesu lel in e jam ɛsɛl ab ab ow Jerusalem a, n'anɲ Nyamel gbɛl a eci gbugɲ a n'am nyinyimn es. Egb waw ɛsɛl, ol e low yegm ɛsɛl lel agɲ ekpekp ab ab ow ɛɲɲ'n, ²⁸ ɛɲɲ -n'am ibrm ow -l'ɛsɛ: «Kɔ bogɲ ec'abusu em bi kok ów amua ee? ɛɲɲ kɔ bwo b'ɔɲ'ɲ ow e kok ec'abusu ee?» ²⁹ Jesu dad el ninɛ: «M'aam m'ibrm ony low nyam cɛ. Sica eke dadr'm a, em yeji mi b'ow mi dad ony abusu yec'em eke mi bi kok ów amua a. ³⁰ Kɔ bwo ony Jan abusu ow ok agɲ mij nuɲ ee? Kɔ Nyam oglog agɲ ee? Dàdr'm m'iri.» ³¹ Ow ɛw el ów es atar el ɔfr em ɛɲɲ -n'am dad -l'ɛsɛ: «Eke si dad eke Nyam ony'n abusu l'ow, li b'ow l'ibrm ɛy l'ɛsɛ: "Kɔ bla sosisiem ɛɲɲ ubmn in nawrɛ ee?" ³² ɛɲɲ eke si dad eke agɲ ony'n abusu l'ow, yeci yeji es abur.» (-N'onny dedeku a e muru, anke el fɛɲ -li b'oc Jan kokoba ɔb es tasi.) ³³ ɛɲɲ sica -li dad Jesu ninɛ: «S'uwmm any.» ɛɲɲ Jesu yeji dad el ninɛ: «Eke ow el ɛben a, em yeji mi k'ow mi dadm ony abusu yec'em eke mi bi kok ów amua fɛɲ a.»

12

Viny ɔgm e juma kok ɛsɛl ɛɲɲ ec'odad nyandre em

Matie 21.33-46; Luk 20.9-19

† **11:26** Mark eci silɛl esig oglog em a, wɛl ɛɲnm sodad eke anɲ ob na [...] eci lokm a. ɛkn Matie 6.15. † **12:1** ɛkn Esayi 5.1-4. Em yogɲ, viny a el Israel ek'osum ey a eke Nyam am eku a. Em anɲ ec'a, ow el juma kok ɛsɛl ab anake wɛl am ok ów af a. El -l'el egb waw ɛsɛl egbɛl, ol e low yegm ɛsɛl egbɛl lel agɲ ekpekp ab. † **12:11** Selu 118.22-23.

¹ Ow e jam a, ɛmeny Jesu am dad el odad nyandre em ɛsɛ: «Lɛɲɲ nyam ɔgm ɛs nyam ewl viny in ec'egb ɔgm a. N'awɲ lakp l'ɛlul em, li kok usu eke wɛl k'ifi egb ey ab es, ɛɲɲ li kok usu gege eke wɛl k'anɲ ɔsu ɔgm a. † ɛɲɲ l'oc egb ɔgm a l'abul ɔgm juma kok ɛsɛl, ɛɲɲ l'eb ejagb n'im usu. ² Ek'egb ub e lakpo ow a, egb ɔgm ɛs a ɛrm in ec'abu elum ɛs nyam im eke juma kok ɛsɛl a k'ɔɲ'n in ec'egb a eke k'ɛbm'n a. ³ Juma kok ɛsɛl a ony abu elum ɛs a, -l'or ow ɛɲɲ -l'ɛwlm ow meny ow im abu ɔfr. ⁴ ɛmeny egb ɔgm ɛs a ɛrm abu elum ɛs nyam im. In ec'a, -li kok ow ob nuɲ ɛɲɲ -li kok ow sos keskes. ⁵ ɛmeny egb ɔgm ɛs a ɛrm abu elum ɛs ɛjeci nyam im. In ec'a, -n'onny ow ɛɲɲ -l'ibi ow. L'ɛrm abu elum ɛsɛl ɛjec'im, kɔ -li kok wɛl low nɛnyembri nyam a cɛ: -l'or bɛb ɛɲɲ -l'ibi likpr. ⁶ Sica in ec'iy eke l'erur tasi a cɛ el ɛɲɲ ek'anɲ'n abu em. Ow anake l'abal es l'ɛrm ow ek'ow k'im ɛkn wɛl a, anke in e tutr em a, ek'ow el in ec'iy a, wɛl b'ow ony ow ec'elum. ⁷ Gbɛkɔ eke juma kok ɛsɛl a ɛkn iy a, -n'am dadarir el ɔfr em -l'ɛsɛ: "Kin ɛɲɲ a eke godo godo b'ow el aja ij ɛs a. S'ímn, s'ibir ir, ke egb ɔgm a ɛl ɛy eci." ⁸ -N'onny iy a, -l'ibi ow, ɛɲɲ -l'oc ow e sos megl a -l'owl ɔgm a e jam a.»

⁹ Sica Jesu ibrm ninɛ: «Egb ɔgm ɛs a, bla li b'ow li kok ab ee? Li b'ow l'ow, l'ibi juma kok ɛsɛl a, ke l'oc egb ɔgm a l'ɛlul agɲ ɛjec'abu em. ¹⁰ Kɔ ony awlmn odad na eke wɛl nɔn Nyam Lɛl em ab ee? Lebn a eke ɛl us ɛsɛl a oc ɔwl a, ewl el ɛl lɔy em e lebn tasi.

¹¹ Na low eke anɲ Nyam ogɲ ow ke el low ɔɔbɔ ɛy ec'any af.» †

¹² Sica Jwifel ec'es ɛwɛl a am ɔl akunda yec'em eke k'ɛw Jesu abu af, anke -l'uw any eke el ow dad odad nyandre em na ok el af. Gbɛkɔ

dedeku a e muru sosiem a, -l'egb ow es etj -l'eb ejagb -n'im.

Ko wel sɔg wus labm ee?

Matie 22.15-22; Luk 20.20-26

¹³ Jwifel ec'es ewel a erm Farisiel ec'agn nyam nyam lele Erɔd ec'ogog ec'agn nyam nyam ab ow eke k'uk Jesu meb ke -n'ony ów ow ec'odad ebl ab em. ¹⁴ -L'ow -n'ehn Jesu etj -li dad ow ninε: «Low yegm agn es, s'uw any eke η bi dad low nenyembri nyam, ónym egn kaka e muru; η ec'a, agn a fεj el agn nenyembri nyam, etj Nyam ec'elel eke am ibrm eke si k'iir εb a, bi yegm ow ec'ejagb a kpej. Dàd ey ɔ! Ko ey ec'ol ab em, abusu eru es eke si ki sɔg wus labm s'ɔj Sesar es ee? Ow it eke si ki sɔg ee?» † ¹⁵ Gbeko Jesu ek'uw el e kprakpr ab any a dad el ninε: «Bla sosiem etj am ukr'm meb ee? Òcr os a isr'm ke m'ékn.» ¹⁶ -L'oc os a -l'is ow, etj Jesu ibrm el ninε: «Meny ewr na lele nin na eke wel non os na af a, bwo ec'εgn ec'ow el ee?» -Li dad ninε: «Sesar eci.» ¹⁷ Etj Jesu dad el ninε: «Eke ow el εben a, ɔjn Sesar yec'ek'el Sesar ec'a, ke ójn Nyam yec'ek'el Nyam ec'a.» Etj Jesu eci low ikj na e dad el a ew el any iti.

Luw em anj igb

Matie 22.23-33; Luk 20.27-40

¹⁸ Legn nyam, Sadusiel em ec'agn likpr ow εjn Jesu. (Ke Sadusiel anake bi dad ese luw em anj igb in anm a.) -N'am ibrm Jesu low na -l'ese: ¹⁹ «Low yegm agn es, Mois non ol na ɔj ey dad ninε: *Eke ign nyam ebi yow etj l'ewm iy kaka toj l'uw, ow akpl ke lisijim εb innyow a ebi, ew ey in ab ew lisijim nin es.*† ²⁰ Kin agn lisijimel lɔbη e low ek'εjn: likpekp a ebi yow, l'ewm iy kaka ow ab etj l'uw. ²¹ Yony em ec'a eb innyow a ebi, l'ewm iy kaka ow ab etj in yeji l'uw. Low nenyembri nyam a, εjn

nyahan em ec'a yeji; ²² agn a lɔbη mum, egn egn ebi yow a ko l'ewm iy kaka, etj el fεj -l'uw. Ek'el fεj -l'uwr a, yow a yeji uw. ²³ Sica legn a ek'agn ek'uw a b'ow igb luw em a, bwo ec'εgn e yow tasi li b'ow l'el ab ee? Anke el a fεj egn egn ebi'r ow el in e yow.»

²⁴ Jesu dad el ninε: «Nje, ɔny na irm anake am irmn a! Etj uwr low nuj af ek'am irmn ab any ee? ɔny uwmn Nyam Lel a eke wel non ab any, etj Nyam ec'abusu a yeji uwmn any. ²⁵ Tasi em a, legn ek'agn b'ow anj luw em igb a, egn lele ɔyow ab k'ow ebirm okm es ij, ko -li b'ow -l'ir εb ese elel eke afr erm esel anjn afr ab af. ²⁶ Sica yec'ek'el uwomu em anj igb ec'a, awlmn Mois e lel e non ab em, yogj a eke wel dad kati ek'am iri ke étum es a ec'odad ab ee? Wel non dad eke Nyam dad Mois ninε: *Em m'el Abraham e Nyam, Isak e Nyam, lele Jakob e Nyam ab.*»† ²⁷ Etj Jesu usr af dad ninε: «Ko agn eke uw a e Nyam li k'el ee? Njan, l'el agn ek'uw ke anj owr a e Nyam. Nje, ɔny na irm anake am irmn a!»

Ol ab em eci ligbel tasi a

Matie 22.34-40; Luk 10.25-28

²⁸ Ol e low yegm es nyam iri el ec'ow es atar a, etj l'εkn eke Jesu ec'odad a e dad Sadusiel a el low tasi. L'eri l'ow li titm ow etj n'am ibrm ow l'ese: «Ol a fεj em e ligbel el bogj ec'ee?» ²⁹ Jesu dad'r ninε: «Kin ol a fεj em e ligbel: *O Israel, ign loru es! Es Kɔtɔko ey e Nyam el Nyam nyam coco.*† ³⁰ *B'ow erur Asj Kɔtɔko η e Nyam η ec'erm fεj em, η ec'abh fεj em, η e tutr fεj em lele η e lec pupukpan ab.*† ³¹ Etj kin ol a e yony em ek'ot krekre ec'ab es: *B'ow erur egn kaka fεj ese η obi af.*† Ol a fεj em, kaka anm agbm akam ol yony na.»

³² Ol e low yegm es a dad Jesu ninε: «Low yegm agn es, ow akpl! Low

† 12:14 Ekn Matie 22.17 eci akr otar a. † 12:19 Ol ɔkn 25.5-6. † 12:26 ɔkm Ok 3.6. Ekn Matie 22.32 eci akr otar a. † 12:29 *Es Kɔtɔko ey e Nyam el Nyam nyam coco*: odad na Grek em a, wel otu ek'itjn ejec'em dad ese *Es Kɔtɔko el ey e Nyam, Es Kɔtɔko sɔny coco.* † 12:30 Ol ɔkn 6.4-5. † 12:31 Ob Ap 19.18.

nawre tasi anake dad a: *Es Kɔtɔkɔ el Nyam nyam coco, etɛ Nyam kaka anm ek'ow elm in sɔny ce.* † ³³ *Nje ek'egɛ erur Nyam in ec'erm feɛ em, in e tutr feɛ em, lele in e lɛc pupukpaɛ ab, etɛ l'erur egɛ kaka feɛ esɛ in obi af a,* na akpl akm mindey eke li k'im Nyam ec'any af l'ofɛ, lel egb waw erɛ erɛ eke li ki kok n'ɔɛ ow ab ab.» † ³⁴ Jesu ekn ek'ol e low yegm es a dad low a nuɛ em ɔny em, etɛ li dad ow ninɛ: «Ŋ, titm Nyam e gbrenɛgbi usu a.» Ow e jam a, egɛ kaka úsm ibram Jesu low ij.

*Mesi a lele David ab
Matie 22.41-46; Luk 20.41-44*

³⁵ Eke Jesu anɛ Nyamel gbɛl ab em am yegm agɛ low a, l'ibrm ninɛ: «Ayaf etɛ ol e low yegm esɛl ɔtu e ki dad esɛ: Mesi el David e lilaw ee? ³⁶ David, ek'Abɛ Lala ow'r af a, in obi li dad ninɛ: Es Kɔtɔkɔ Nyam dad em Es Kɔtɔkɔ ninɛ:

Òw sig es em e lidr abu af toɛ bake m'ót ɛ ec'efnu a m'ok ɛ ec'akr ew. †

³⁷ Eke sica David b'esɛɛ'n "Es Kɔtɔkɔ", ke ayaf Mesi a ɔtu eke k'el David e lilaw ee?" † Agɛ nɔnɔ gbɛl am erur Jesu ec'odad ek'am dad a.

Kì kokr esɛ ol e low yegm esɛl ec'ab af

Matie 23.1-36; Luk 20.45-47

³⁸ Jesu in e low yegm ab em am dad el esɛ: «Èwr sos erm ol e low yegm esɛl amua eke bi sus mob akpakp am ok ɔkm ec a e lís. -Li b'erur eke dedeku em wɛl k'esɛɛ el elum em, ³⁹ etɛ Nyam nuɛ igɛ e susu a, -li bi dogɛn mɛkpn anym es; es gbegbl ec'ob ij owi em yeji, -li b'erur susu amamn. ⁴⁰ -Li b'ufɛ etɛnyɔw eb es, etɛ -li bi kok nyandɛ -l'ɔfur Nyam ɛɛɛ yec'etɛ ke wɛl ót el agɛ amamn. Na sosiɛm anake el e jej ok a b'ow ew tuɔtuɔ a.»

*Iɛnyɔw gbɛr yɔw a ec'ob ap a
Luk 21.1-4*

⁴¹ Sica Jesu sig es ɔbr usu a eke wɛl kok Nyamel gbɛl ab em ob ap ec'ab any, etɛ n'am lɛr elel eke agɛ a am apr ob a. Egbrenɛgbi nɔnɔ am ok os nɔnɔ kɔprɔ ebr mob ab em.

⁴² Iɛnyɔw gbɛr yɔw nyam ow etɛ elu os ekekey yony ek'usm any yeji kɔprɔ ebr ob ab em. ⁴³ Jesu am dad in e jam esɛl a esɛ: «Low nawre m'am dad ɔny, iɛnyɔw gbɛr yɔw na ap ob akm agɛ likpr a feɛ, ⁴⁴ anke el ec'a -n'ɔɛ el ec'ob e -n'ɔnyɛn a ec'ow ek'igɛ af a; kɔ iɛnyɔw a ec'a, n'ɔɛ in e gbɛr em ec'a eke n'ɔny a, ow a feɛ a eke li k'iir eb af a.»

13

*Nyamel gbɛl a e ɛnyɛn
Matie 24.1-2; Luk 21.5-6*

¹ Eke Jesu anɛ Nyamel gbɛl ab em ey ɔkm a, in e jam esɛl ab em ec'egɛ nyam dad'r ninɛ: «Low yegm agɛ es, is any ekn mebn egbɛl amua lele mel egbɛl amua ab ɔ!» ² Jesu dad'r ninɛ: «Mel egbɛl amua ek'am ekn a, kaka k'ow anm; feɛ b'ow er ok wus. Lebɛn kaka k'ow anm lawl af ij.»

*Lɛgɛ es abal el e gbɛr owi
Matie 24.3-14; Luk 21.7-19*

³ Sica eke Jesu sig es Olivie lafeny af ɔbr Nyamel gbɛl ab any a, Pier, Jak, Jan lele Andre ab ek'anɛ in ab el sɔny a, am ibrm'n low saw em esɛ: ⁴ «Dàd ey ɔ! Kɔ bogɛ lɛgɛ iy low na b'ow ey, etɛ ów amua feɛ eke b'ow ey a e meny ewr el bogɛ ec'ee?» ⁵ Jesu am dad el esɛ: «Èwr erm! Kì yebr egɛ k'irmn ɔny. ⁶ Tasi em a, agɛ nɔnɔ b'ow ow em e nin em dad esɛ: "Em Mesi a," etɛ -li b'ow -l'irmn agɛ bubute. ⁷ Eke batɛ am irir ar ek'am ey aɛa e likekr lel ar owi eke b'ow ey akpoj a ec'amani ab a, erɛn k'óny ɔny. Ow it eke ów amua k'ey, kɔ ow elm wus e nuɛ edɛ. ⁸ Tasi em a, ebr nyam ec'agɛ b'ow im etɛn ebr ejeci nyam ogɛ ar; es ew nyam b'ow im etɛn es ew ejeci ar ogɛ eci. Susu nɔnɔ wus b'ow umu

† 12:32 Ol ɔkn 4.35. † 12:33 Bèbmɛn Ose 6.6. † 12:36 Ekɛn Selu 110.1. † 12:37 Ekɛn Matie 22.45 eci akr otar a.

ετη lek yeji b'ow ey. Ów amua feñ b'ow ew ese iy onyn eci dudu krekre ab af.

⁹ Gbəkɔ ony, ony obi ony obi a, èwr erm. Agñ b'ow ot im ony jej ok ec'any af. Wel b'ow or ony Nyam ñuñ ign susu. Em e nin a eci dan̄ku ij sosiem, wel b'ow ot im ony es ew esel lele éb ebu ab ec'any af. ¹⁰ Ow it eke krekre em a, wel k'ob Amani Mamn a e kokoba ok ebr ebr a feñ. ¹¹ Etn eke wel b'ow ot im ony jej ok ec'any af a, ermij k'íkñ anym k'ok ony ow a eke b'ow dadr a eci. Dàdr wanci ab af ec'a ce eke Nyam b'ow ony ony a, an̄ke sodad a k'ow anm ony em owm, kɔ Abñ Lala a b'ow dad odad a ony ony. ¹² Agñ lisijimel b'ow ot el lisijimel lokm ow ibi eci; ey esel yeji b'ow kok eb̄en el ec'ey e lís, ey yeji b'ow obr el esel any, ony wel ibi el. † ¹³ Em sosiem, agñ a feñ b'ow ifn ony; gbəkɔ egn eke b'ow inym es kikri ton̄ ow e nuñ edñ em a, b'ow eñ sel.»

Musue ob iy

Matie 24.15-28; Luk 21.20-24

¹⁴ «Ke sica b'ow ekan “Musue ob iy” anñ yogñ ek'itm eke li k'anñ a. † (Ke egn eke b'ow awl ów amua a, íri senyn senyn.) Ke kpekñ agñ a eke b'ow anñ Jude wus af a, ow akpl ke -l'uru es -n'im mafeny em. ¹⁵ Egn eke b'ow anñ in ec'él afr e lèf eb usu a, † k'úsm es eym akñ ocm ob; ¹⁶ etñ egn eke b'ow anñ ogm a, k'éwlm iim jam ocm in e mob af ew a ij. ¹⁷ Segrñ amua b'ow ew tuotuo molok ab lisel lel el ek'am ony ey meny ab ab eci. ¹⁸ Nyam ñon̄n a át es yec'etñ ke low na k'éym nyam es us em, ¹⁹ an̄ke segrñ na em a, *gbre ij a b'ow ew tuotuo afñ es. Ow b'ow akm gbre ij feñ ek'anñ legñ a etñ eke Nyam kok ów a feñ ton̄ k'ít yefenyina ec'a.* † Legñ kaka gbre ij na

k'ow anm ij. ²⁰ Etn blel Es Kɔtɔkɔ isrm segrñ amua em, ke egn kaka blel otum anm owr. L'isr segrñ amua em agñ a eke li sɔsum l'ot a sosiem eci. ²¹ Eke batñ egn nyam bi dad ony ese: “Èkan, Mesi a anñ an̄a!” oglog: “N'anñ yogñ a!” k'ubr egn a nawre. ²² Tasi em a, mesiel ayadñu lele kokoba ob esel ayadñu ab b'ow ok okm. -Li b'ow -li kok meny ewr lele ów any iti owi ab agñ ec'irmn eci, ke ek'ow it yeji, -l'otu -l'irmn agñ a eke Nyam sɔsum ot a. ²³ Ony ec'a, èwr erm! M'íkñ anym m'ewar ony ów amua feñ eke b'ow ey a eci.»

Egn ec'Iy eci mower

Matie 24.29-31; Luk 21.25-28

²⁴ Emeny Jesu ign af nine: «Gbəkɔ segrñ ab em, eke gbre ij owi na feñ b'ow ec ok es a, *ligbn b'ow irm es etñ awl yeji k'ow afñm ij.* ²⁵ *Mílél b'ow ok wus etñ afr ec'abusu owi feñ b'ow wuwal.* † ²⁶ Sica yogñ anake wel b'ow *ekn egn ec'Iy eke b'ow anñ afr e jru em am ow,* abusu feñ lele anygbel ab a. † ²⁷ Li b'ow l'ism afr erm esel ab, *etñ li b'ow l'as agñ a eke li sɔsum l'ot a luku, wus na ec'oy yar ab em, ton̄ l'ok afr e nuñ.*» †

Low yegm eke babm e likñ a am elu okm

Matie 24.32-35; Luk 21.29-33

²⁸ Sica Jesu dad nine: «Kin low yegm ek'el babm e likñ a eci eke k'irir: kpekñ eke in ec'ál a b'ew wrɔwrɔ, ke n'am gign otototo a, kpekñ b'uwr any eke mewij ow titm ñ. ²⁹ Eb̄en nyam coco eke b'ekan ów amua am ow a, ke kpekñ úwr any eke low a titm, etñ ow b'ow ey. † ³⁰ Low nawre m'am dad ony: yefenyina ec'agn feñ k'ow uwm uwr̄m etñ ów amua b'ow ey. ³¹ Afr lele wus ab b'ow ec, gbəkɔ legñ kaka em e sodad a k'ow ecm.

† **13:12** Bèbmn Mise 7.6. † **13:14** yogñ ek'itm eke li k'anñ a: ke usu a, Nyamel gb̄el ab em. Daniel 9.27; 11.31; 12.11. † **13:15** Ekn Matie 24.17 ec'akr otar a. † **13:19** Daniel 12.1. † **13:25** Bèbmn Esayi 13.10; 34.4; Ezekiel 32.7; Joel 2.10; 3.4. † **13:26** Daniel 7.13. † **13:27** Bèbmn Ol Okn 30.4; Zakari 2.10; Nehemi 1.9. † **13:29** Low na titm, etñ ow b'ow ey: odad na Grek em a, wel otu eke itñ ejec'em dad ese egn ec'Iy titm, li b'ow l'ow.

Nyam sɔny coco uw læŋ a e nuŋ eɗŋ ab any

Matie 24.36-44

³² Gbɛkɔ ɔw a e læŋ lele wanci ab ab eke b'ow ey a, eŋŋ kaka uwm any, afr erm esel yeji uwm any, eŋŋ ec'Iy bɔbɔ yeji uwm any, ek'ow elm em Es sɔny coco. ³³ Ɔwr erm! Mɛmn k'ibi ɔny, aŋke uwmn læŋ ab any. ³⁴ Ow anŋ esɛ eŋŋ nyam ek'aam usu, ke oc in ec'akŋ a abul in eci juma kok esel a ke ɔŋ el ɔw fɛŋ ec'abusu af. N'ɔŋ eŋŋ nyam nyam eci juma eke ki kok etŋ li dad usu ɔsu es a eke k'anŋ any owr ke ám ɔsu usu a. ³⁵ Ɔsur, aŋke uwmn wanci a ek'akŋ es a b'ow ewl mɛny ow ab any. Ow k'ɔdm ke l'ów ncebles em, ncok eci læŋ uyu nuŋ em, ŋɔs ikŋ em, oglog ibribr. ³⁶ Eke l'ow l'okr ɔny es kpru, li k'éŋŋ ɔny mɛmn eru em. ³⁷ Odad na eke m'am dad ɔny a, aŋŋ a fɛŋ anake m'am dad a: Àŋŋ any owr!»

14

Es ew esel am ut Jesu ec'ibi a ec'asre

Matie 26.1-5; Luk 22.1-2; Jan 11.45-53

¹ Ow anŋ sɛŋŋ yony ke Pak lele Futufutu ek'ejru ánm em ec'es gbɛgbl a e læŋ ey. †Egb waw esel egbɛl lele ol e low yeŋm esel ab ab am as luku ɔl el el eke k'ɔny Jesu ew ew em ke -l'ibi ow a. ² Gbɛkɔ -n'am dad el ɔfr em -l'esɛ: «Ow itm eke si k'ɔny'n es gbɛgbl na em; ek'ow el eɛn, bɔbar a owi b'ow ey bieku ab em.»

Yɔw nyam ok Jesu mijey nuŋ

Matie 26.6-13; Jan 12.1-8

³ Jesu im Betani baŋŋ, Simɔ a eke læŋ anym em kokobe ok a ec'akŋ. Eke Jesu anŋ ob ij lɔfu lís a, yɔw nyam ow titm'n. N'ɔnym án gbɛl e mijey kɔk nyam eke wɛl kok lebn em ab; lebn na, wɛl b'esŋ'n albatr, ke

mijey a el nar † tasi em. N'ɔny l'ɔb es etŋ l'ewl l'ok Jesu nuŋ. ⁴ Aŋŋ a ek'anŋ yogŋ a eci beb erurm etŋ am eny abr dad el ɔfr em esɛ: «Kɔ na, ow elm ob nuŋŋ ana ee? ⁵ Ow itm eke mijey ikŋ na, wɛl k'ɔl ij os ekŋ yen yen sakp nyahan, oc ow ec'os a ɔŋ ɔgbɔru ee?» Etŋ -n'am cak cak yɔw a erm bebl em. ⁶ Gbɛkɔ Jesu dad ninɛ: «Ègbr yɔw ab es tin! Kɔ bla etŋ am ijar ir gbɛ ee? Low na eke li kok em e lís a el low nimamn. ⁷ Tasi em a, ɔgbɔru ec'a, -n'anŋ ɔny ab sɛŋŋ a fɛŋ, † læŋ kaka fɛŋ ek'erurir a, ɔtur eke ki kokr el ɔw amamn; kɔ em, sɛŋŋ a fɛŋ mi k'ow m'anm ɔny ab. ⁸ Yɔw na kok low yec'a eke l'ɔtu eke li ki kok a. L'ikŋ anym l'ok'm mijey na sos, em ec'uwo mu em anŋ a eci. † ⁹ Low nawrɛ m'am dad ɔny, wus na nimum af ec'usu kaka fɛŋ eke wɛl b'ow ɔb Amani Mamn a eci kokoba a, wɛl b'ow ɔkn yɔw na e low, ke wɛl dád low a eke li kok a yeji.»

Judas am bebɛm eke b'ow ɔl Jesu ij

Matie 26.14-16; Luk 22.3-6

¹⁰ Sica, jam esel læw yony ab em ec'esŋ nyam eke wɛl b'esŋ Judas Iskariot, im eŋŋ egb waw esel egbɛl a, etŋ dad el eke k'ɔny Jesu ɔŋ el. ¹¹ Eke -l'irir odad na a, sos em inŋ el toŋ -l'ɛŋŋ -l'eb eke -li k'ɔŋ ow os. Ow ɔŋ Judas am ɔl akunda sɛnyŋ yec'em eke li k'ɔny Jesu n'ɔŋ wɛl.

Pak ec'ob ij a eci sos bebɛm

Matie 26.17-25; Luk 22.7-14, 21-23; Jan 13.21-30

¹² Futufutu ek'ejru ánm em e læŋ krɛkrɛ eke wɛl b'ibi mɛceb Pak ec'es gbɛgbl ec'ob ij ec'a, jam esel a ibrm Jesu ninɛ: «Kɔ bogŋ am erur eke si k'im si bebɛm Pak ec'ob ij a e sos ee?» ¹³ Etŋ Jesu dad in e jam esel ab em ec'agŋ yony ninɛ: «Ìmn baŋŋ a, b'ow ɔbar eŋŋ nyam ek'uyu mijel. Ûsr eŋŋ ikŋ na jam, ¹⁴ ke akŋ yec'eke

† **14:1** Ɔkm Ok 12.1-27. † **14:3** nar:likŋ mum nyam eke wɛl b'oc in e mij a kokr án tuɔtuɔ e mijey. Mijey a ec'án a el juma kok es nyam e labm sɔg lakpo mum eci. Low ikŋ na, low yeŋm esel ek'ɔny any a anake sakp oglog wɛl bi kok ɔŋ any gben a. † **14:7** Ɔkn Ol Ɔkn 15.11. † **14:8** Jwifel ogŋ a, eke eŋŋ uw a, wɛl b'udu'r sɛkp sŋɔsŋɔ etŋ wɛl b'ok'r mijey yeji; na e low anake Jesu am dad a. Ɔkn Matie 26.12 ec'akr otar a.

li b'ow l'ey a, dádr akɲ es a eke low yegm agɲ es am ibrm usu a ek'in eci jam esel ab ab el k'ij Pak ec'ob a. ¹⁵ Li b'ow li yegm ɔny êl afr yogɲ, oj gbɛl nyam eke akɲ e mob a fɛɲ iy nɛny em. Yogn anake b'ow kokr Pak ec'ob ij a.» ¹⁶ Jam esel a im ok baɲn a, ɛɲn fɛɲ a ɛsɛ elɛl eke ɛs Kɔtɔkɔ dadr el ab af, ɛtɲ -li bɛbm Pak ec'ob ij a eci sos.

¹⁷ Lɛɲɲ es ew em a, Jesu lele jam esel lɛw yony ab ab im yogɲ. ¹⁸ Eke -n'anɲ ob ij usu ke -n'am ij ob a, Jesu dad el ninɛ: «Low nawrɛ m'am dad ɔny: ɔny em ec'ɛɲɲ nyam ek'am ij ob em ab a, b'ow ɔl ij'm.» † ¹⁹ Jam esel a fɛɲ sos ɔw es ɛtɲ ɛɲɲ ɛɲɲ am ibrm'n ɛsɛ: «Kɔ ow ɔtu eke k'el em ee?» ²⁰ Li dad wɛl ninɛ: «ɔny lɛw yony ab em ec'ɛɲɲ nyam, in a ek'am us abu em ab lɔfu nyam em a. ²¹ ɛɛ, tasi, ɛɲɲ ec'Iy b'ow uw ɛsɛ elɛl eke Nyam Lɛl ɛwar in e lís ab af; † gbɛkɔ gbɛrɛ éɛl ɛɲɲ a ek'am ɔl ij'r a eci! ɛɲɲ ikɲ na, blɛl wɛl ewm'n bɔbɔ yeji.»

Ob ij lala

Matie 26.26-30; Luk 22.15-20; 1 Korɛnt 11.23-25

²² Eke -n'am ij ob a, Jesu oc futu-futu, l'ɛlu Nyam bia, l'ubr em, n'ɔɲ in e jam esel a ɛtɲ li dad ninɛ: «Èbr, na el em e sos megl.» ²³ ɛmɛny l'oc mij kpɔk eke mar anɲ em, l'ɛlu Nyam bia, n'ɔɲ in e jam esel a; ɛtɲ el fɛɲ -l'ɛɲɲ. ²⁴ Sica Jesu dad el ninɛ: «Na el em e mebl, Nyam e sinm a † e mebl ek'am ow ok es agɲ nɔnɔ eci. ²⁵ Low nawrɛ m'am dad ɔny: mi k'ow m'ɛɲɲm mar na sakp ɛjeci tonj ke ow éɛl Nyam e gbɛɲɲɲɲɲ usu a eci mar owr eke mi k'ɛɲɲ.» ²⁶ Sica -l'ɛɲɲ es gbɛɲɲɲɲɲ a ec'ɛj † ba ow b'uwɲ, ɛtɲ -n'im Olivie lafɛny af.

Pier b'ow ɛgbr Jesu

Matie 26.31-35; Luk 22.31-34; Jan 13.36-38

† **14:18** Bèbmɲ Selu 41.10. † **14:21** Selu 22.2-19; Esayi 53. † **14:24** sinm:bèbmɲ ɔkm Ok 24.8; Jeremi 31.31-34. † **14:26** ɛkn Matie 26.30 eci akr otar a. † **14:27** Zakari 13.7. † **14:32** *Jesemane*:nin eke Arame em ow e nyandre el "mun es ifir ob". † **14:36** *Aba*:ke Arame em ana. Ow e nyandre el "em ɛs".

²⁷ Jesu am dad in e jam esel a ɛsɛ: «Low a eke b'ow ɛɲn'm a b'ow ok ɔny wus ɔny eci ɔmn ab em. Tasi em a, Nyam Lɛl ab em wɛl nɔn eke *m'ow m'ibi mɛɛɛb ɔsu es a ɛtɲ mɛɛɛb a fɛɲ b'ow ɔmu es.*† ²⁸ Gbɛkɔ em eci uwɔmu em anɲ igb em a, m'ow m'ikɲ anym m'im Galile m'eku ɔny.» ²⁹ Pier dad'r ninɛ: «Ek'agɲ a fɛɲ b'ow igɲ ɛlu ɲ es yeji, ow k'ow elm em gbɛ!» ³⁰ Jesu dad'r ninɛ: «Low nawrɛ m'am dad'ɲ: nɔk na ɛɛ, gbunj ke ɲɔs íkɲ sakp yony a, b'ow ɛgbr'm sakp nyahan dad eke uwm im any.» ³¹ Kɔ Pier am dad lebl tuɔtuɔ em ɛsɛ: «Eke ow it ɲ ab eci luw bɔbɔ yeji, mi k'ow m'ɔtum mi dadm m'ɛsmɛ m'uwm'ɲ any.» ɛtɲ jam esel ɛjec'a yeji dad ɛben.

Jesu am ɲɔɲɲ Nyam *Jesemane* *Matie 26.36-46; Luk 22.39-46*

³² Jesu lele in e jam esel ab ab im ok usu nyam eke wɛl b'ɛsɲ *Jesemane*. † Jesu dad in e jam esel a ninɛ: «Eke m'aam mi ɲɔɲɲ Nyam a, òkr es anɲ.»

³³ ɛtɲ l'ɛsɲ Pier, Jak lele Jan ab eke k'im in ab. Sos ɔb nuɲ am ɔw'r es ɛtɲ erm mij yeji am ok'r afɲɲ in es. ³⁴ Li dad wɛl ninɛ: «Sos es ɔw ek'el luw eci afɲɲ em ec'abɲ ab es; òkr es anɲ ke ɔsur.»

³⁵ L'ɛri n'im kpekpe tɛl, l'ok ɔwrɔkp wus, l'ubu any es, ɛtɲ n'am ɲɔɲɲ Nyam ek'ow it ke gbɛrɛ ij eci wanci ikɲ na kpáb'r es lís. ³⁶ N'am dad l'ɛsɛ: «Aba, em ɛs, † ɲ em ów fɛɲ ec'abusu a anɲ; ɔny gbɛrɛ e mij kpɔk na kpab'm es lís. Ke fɛɲ em a, ow k'él yec'a eke m'am erur a, kɔ yec'a eke ɲ am erur a.»

³⁷ ɛtɲ l'ow n'ɛɲɲ jam esel nyahan a eke mɛmn ibi. Li dad Pier ninɛ: «Simɔ, am ɛru mɛmn! Kɔ wanci nyam bɔbɔ yeji ɔtum ɔsum ee? ³⁸ Ànɲɲ any owr ɔsur ke ɲɔɲɲ, yec'ɛtɲ ke k'ɛymɲ ɛbm ɛkn owi em.

Ɔny ec'abɛ a gbɛ inym es low fɛɛ e kok eci, kɔ ɔny e sos megl a gbɛ ijm lɛc ij.»

³⁹ Ɛmɛny l'ɛwl mɛny n'im ɛtɛ Nyam nɔɔn a el nɛnyɛmbri nyam a cɛ. ⁴⁰ Eke ɛmɛny l'ɛwl mɛny l'ow in e jam ɛsɛl ogɛ a, n'ɛɛɛn wɛl mɛmn ɛru ɛm. Mɛmn am bɔbm ɛl anyamn; ow ɔɛ -l'uwmn low yec'eke -li ki dad Jesu ab any. ⁴¹ Sakp nyahan ɛm ec'a eke Jesu ɛwl ow a, n'am dad in e jam ɛsɛl a l'ɛsɛ: «Am ɛrur mɛmn cɛ ebr sel ee? Sica ow bɛbm ab n̄! Wanci a eke wɛl b'ow ɔl ɛɛɛɛ ec'Iy ij sikpl ɛsɛl ec'abu ɛm a, ow n̄. ⁴² Ìgbr, s'ímn! Kin, ɛɛɛɛ a eke am ɔl ij'm a ow titm n̄!»

Jesu ec'ony

Matie 26.47-56; Luk 22.47-53; Jan 18.3-12

⁴³ Jesu odad anɛ nɛnym k'uwrn ɛtɛ kɛkɛɛ Judas, jam ɛsɛl lɛw yony ab ɛm ec'ɛɛɛ nyam ilm any. Agɛ a ek'ow in ab a, ɔnym ɛkɛ ekpr lele mab ler ɛm ab. Egb waw ɛsɛl ɛgbɛl, ol e low yɛgm ɛsɛl lel agɛ ekpɛkɛ ab ab anake ɛrm ɛl a. ⁴⁴ Judas eke b'ow ɔl Jesu ij a, ikɛ anym yɛgm dedeku a akunda yec'ɛm eke -li k'ɔny ow a. Li dad ninɛ: «Ɛɛɛɛ a eke m'ow mi joj nɛny a, in ana; ɔny in, òcr imn in, ke ɔsur ir sɛny sɛny ɛɛɛ.» ⁴⁵ Kɛkɛɛ eke Judas im titm Jesu a, li dad ninɛ: «Low yɛgm agɛ ɛs!» Ɛtɛ li joj ow nɛny. ⁴⁶ Kɛkɛɛ agɛ a ok'r af ɔny'n. ⁴⁷ Jam ɛsɛl ab ɛm ec'ɛɛɛ nyam ɔdu in e lab ler ɛm a eb, l'iy egb waw ɛs ligbɛl a ec'abu ɛlum ɛs a ɛtɛ l'ubr ow lɔru es. †

⁴⁸ Jesu ɔdu odad eb ɛtɛ am dad dedeku a ɛsɛ: «Kɔ ɛm eci ɔny a, ibrm eke k'otr ɛkɛ ekpr lele mab ler ɛm ab owɛ, ɛsɛ low nɛn kok ɛs ɛm el af ee? ⁴⁹ Ɔny ab cɛ m'anɛ sɛɛɛ a fɛɛ. Mi bi yɛgm agɛ low Nyamel gbɛl a e gbugɛ ɛtɛ ɔnym'n. Gbɛkɔ ow ɛy, yec'ɛtɛ ke Nyam Lɛl ɛm ec'ow a eke wɛl nɔn a íy nɛny.» ⁵⁰ Kɛkɛɛ jam

ɛsɛl a fɛɛ igɛ Jesu ɛlu es, uru es im. † ⁵¹ Nɛgbafɛ nyam eke gbad ikpr nyam cɛ anɛ sos, am us Jesu jam. Wɛl k'ɔny'n, ⁵² gbɛkɔ l'igɛ in e gbad a l'ɛlu es, l'uru es sos ɔfr n'im.

Jesu im Sanedren ec'agɛ a ec'any af

Matie 26.57-68; Luk 22.54-55, 63-71; Jan 18.13-14, 19-24

⁵³ Agɛ a oc Jesu im egb waw ɛs ligbɛl a eci gbugɛ a; yogɛ egb waw ɛsɛl ɛgbɛl a fɛɛ, agɛ ekpɛkɛ a, lel ol e low yɛgm ɛsɛl ab ab as luku. ⁵⁴ Pier anɛ akpoj ɛm am us Jesu jam. N'im toɛ l'ɛy egb waw ɛs ligbɛl a eci gbugɛ a. N'im n'ɛɛɛn usu ɔsu ɛsɛl a ɛtɛ li sig es al saw n'am ɔgbu al. ⁵⁵ Egb waw ɛsɛl ɛgbɛl a lele Sanedren ec'agɛ ɛjɛc'a fɛɛ ab am ɔl danɛɛ ij nyam eke k'obr Jesu low yec'ɛtɛ ke -l'ibi ow, † kɔ -n'ɛɛɛnmn low kaka. ⁵⁶ Tasi ɛm a, agɛ nɔnɔ am ij danɛɛ yadɛ ɛm Jesu e nuɛ af, † kɔ ɛl ɔfr eci danɛɛ ij ab ɛm yeji, nɛny ókrm ɛl af. ⁵⁷ Agɛ bɛb igb ɛtɛ am ij danɛɛ yadɛ ɛm in e nuɛ af dad ɛsɛ: ⁵⁸ «S'irir nɛnym li dad ninɛ: “Nyamel gbɛl na ek'agɛ ec'abu in us a, in b'ow in ɔny in ɛr in ok; eke ow'n b'ow in ij sɛɛɛ nyahan a, in b'ow in us ɛjɛci nyam ek'in elm agɛ ec'abu ɛm ec'ek'in us.” » † ⁵⁹ Odad na af bɔbɔ yeji nɛny okrm ɛl af ɛl e danɛɛ ij ab ɛm.

⁶⁰ Kɛkɛɛ egb waw ɛs ligbɛl a igb agɛ a fɛɛ ec'any af, ɛtɛ am ibrm Jesu ɛsɛ: «Kɔ wɛl ám dad sodad amua ok'n af, ke k'óbm kpu ee?» ⁶¹ Kɔ Jesu yewal tin; li cicm sar l'okm ow es. Ɛmɛny egb waw ɛs ligbɛl a am ibrm'n sakp yony ɛm ɛsɛ: «Kɔ n̄ Mesi, Nyam a eke si b'igɛ nuɛ a ec'Iy ee?» ⁶² Jesu ɛɛɛ dad ninɛ: «Ɛɛ, m'el; ɛtɛ ɔny fɛɛ, b'ow ɛkan ɛɛɛ ec'Iy eke sig es Nyam abusu Ɛs eci lidr abu af, ke b'ow anɛ afr eci jru ɛm ám ow.» † ⁶³ Odad na sosiɛm, egb waw ɛs ligbɛl a ɔny in eci simob sus ɛm a

† **14:47** Bèbm̄n Jan 18.26. † **14:50** Bèbm̄n Mark 14.27. † **14:55** Ɛkn Matie 26.59 ec'akr otar a. † **14:56** Bèbm̄n Selu 27.12; 35.11. † **14:58** Ɛkn Jan 2.19. † **14:62** Selu 110.1; Daniel 7.13 † **14:63** Ɛkn Matie 26.65 eci akr otar a.

gbagbrm em, † etj dad nine: «Ey, s'ibram adan̄ku ij! ⁶⁴ ɔny obi yeji irir eke li dad low ɔbr any owi Nyam e lís. Kɔ ɔny e tutr el bogɔ ec'ee?» Agɔ a feɔ ɔb Jesu low ek'el in ec'ibi eci. † ⁶⁵ Etj em yogɔ ec'agɔ beb am afl'l sar any. -N'awɔ ow any es, -n'am ɔr ow kukuta em, etj -n'am ibrm ow -l'ese: «Tùtr ke úlm eɔɔ a es!» ɔbɔwi a eb'r abu em etj am dɛdɔn̄ any af. †

Pier egbr Jesu

Matie 26.69-75; Luk 22.56-62; Jan 18.15-18, 25-27

⁶⁶ Etj eke Pier anɔ wus a gbugɔ yogɔ ce a, egb waw es ligbel a eci ob oc ɔɔ lisel ab e nyam ow, ⁶⁷ etj ekn'n eke n'am ɔgbu al. L'ok any es li ler ow senyn senyn etj li dad ow nine: «Ij yeji anɔ Nasaret e Jesu ab.» ⁶⁸ Kɔ l'egbr li dad nine: «Mi k'irim senyn senyn; low yec'a ek'am ɔl eke ki dad a, mi k'uwm any.» N'imn gben lisany a eci [etj ɔɔ ikɔ]. † ⁶⁹ Ob oc ɔɔ lis a ekn'n, etj emeny am dad agɔ a ek'anɔ yogɔ a ese: «Eɔɔ na, jam esel ab em ec'egɔ nyam!» ⁷⁰ Kɔ Pier egbr sakp yony em dad nine: «Njan! Kaka!» Ek'ow ibn tel a, agɔ a ek'anɔ yogɔ a, am dad Pier ese: «Tasi, ɔ jam esel ab em ec'egɔ nyam, anke ɔ Galile wus af ec'egɔ!» ⁷¹ Gbekɔ Pier ɔdu eb dad nine: «Ek'ow el yadɔ m'am ɔny, ke Nyam kók'm low ɔny! M'am ofn mi dad ek'egɔ na ek'am dadr in e low a m'uwm'n any.» ⁷² Odad na anɔ'n nenym n'am dad etj kpekɔ, ɔɔ ikɔ sakp yony em. Ow ɔɔ Pier ɔkn low a eke Jesu dad'r a: «Gbuɔ ke ɔɔ ikɔ sakp yony a, b'ow dad sakp nyahan eke uwm im any.» Ow sosiem, n'am ikɔ ɔɔn. †

15

*Wel oc Jesu im Pilat ec'any af
Matie 27.1-2, 11-14; Luk 23.1-5;
Jan 18.28-38*

¹ Ibribr fafa em a, egb waw esel egbel a, agɔ ekpekɔ a, ol e low yegm esel a, lel agɔ a feɔ ek'el el e Sanedren ec'agɔ a, ec ok usu nyam eke ki bebɔ low a ucu es. -N'ɔɔ wel ɔny Jesu awɔ etj -l'oc -n'im -n'ɔɔ ow Pilat. † ² Pilat ibrm Jesu nine: «Kɔ ɔ Jwifel ec'eb ebu ee?» Jesu ɔdu eb nine: «Ij obi dad.» ³ Egb waw esel egbel a am dad ów enɔɔ nɔɔ ok Jesu af. ⁴ Ow ɔɔ emeny Pilat am ibrm Jesu ese: «Kɔ ɔ ɔtum dadm low kaka ee? Etj kɔ am iri ów amua feɔ eke -n'am dad -l'ok'ɔ af ab ee?» ⁵ Kɔ Jesu dadm low kaka ij, † etj ow e low iti Pilat any afɔn es.

Wel ɔb Jesu low luw eci

Matie 27.15-26; Luk 23.13-25; Jan 18.39-19.16

⁶ Eke sakp sakp feɔ Pak ec'es gbegbl e leɔɔ b'ow a, Pilat b'elu sobel em es nyam eke dedeku a b'ibrm ab es. ⁷ Kɔ eɔɔ nyam eke wel b'esɔ Barabas lele lawlel ab ab ek'egɔm Rom ec'es ew e low ebm a, anɔ sobel em. -L'el agɔ ek'el ec'erm bebl em ibi eɔɔ. ⁸ Dedeku a uyu im enɔ Pilat, etj am ibrm'n ese: «Kòk low a eke lakpo lakpo feɔ bi kok a ɔɔ ey.» ⁹ Pilat ewl am ibrm el ese: «Kɔ am erurir eke mi k'elu Jwifel ec'eb ebu ab es m'ɔɔ ɔny ee?» ¹⁰ Tasi em a, l'uw any eke nyam eyr em egb waw esel egbel a oc Jesu is'r. ¹¹ Egb waw esel egbel a am ok dedeku a al em dad ek'ow k'elu Barabas es ɔɔ el. ¹² Pilat emeny am ibrm dedeku a ese: «Sica bla lowi mi ki kok eɔɔ a eke b'esɔn Jwifel ec'eb ebu ab ee?» ¹³ -N'am ɔɔ -li dad ow -l'ese: «Éw'r olikɔ af!» ¹⁴ Pilat ibrm el nine: «Kɔ bla low ɔbr iy li kok ee?» Kɔ -n'am ɔɔ lebl tuɔtuɔ em -l'ese: «Éw'r olikɔ

† **14:64** Ekn Ob Ap 24.16. † **14:65** Bèbm̄n Esayi 50.6. † **14:68** Mark eci silel esig beb em a, wel éɔnm sodad ek'anɔ ob na [...] eci aran̄ a. † **14:72** Ekn Mark 14.30. *N'am ikɔ ɔɔn*: odad na Grék em a, wel ɔtu eke itɔn ejec'em dad ese: *l'ogɔ es l'ey ɔkm etj n'am ikɔ ɔɔn*, oglog li b'ɔkn ow e low etj n'am ikɔ ɔɔn. † **15:1** Ekn Matie 27.2 ec'akr otar a. † **15:5** Ekn Esayi 53.7.

af!»¹⁵ Pilat erur eke ki kok dedeku a sos em in; na sosiem l'elu Barabas es n'ona wel, etn n'ona wel or Jesu say em gbuɲ etn l'elu abusu es eke wel k'oc im ew ow olikn af.

*Srɔda eyɲ a am kokr Jesu miyer
Matie 27.27-31; Jan 19.2-3*

¹⁶ Srɔda eyɲ a ony Jesu elu lakp lokm a ek'el Pilat e gbugn a, etn -l'esn el lawlɛl likpr a fɛn ow.¹⁷ -Li sus ow mob sus em ebl kondon nyam, † -li kok mirn em tufe etn -l'oc -l'us ow.¹⁸ Etn -n'am kokr ow miyer -l'ibrm ow -l'esɛ: «S'am esn'n' o, Jwifel ec'eb ebu!»¹⁹ -L'oc likn -n'am or ow nun nun, -n'am fafl ow sar any, etn -n'am kok nyandre -l'ok ɔwrɔkp wus ow ec'any af.²⁰ Eke -li kokar ow miyer bake ow uwr a, -n'onny mob sus em ebl kondon a -l'oc ow es, etn -l'ewl meny -l'ot ow e mob tasi a -li sus ow. Etn sica -n'onny -l'elu ow gben -n'am oc -n'im -l'ew ow olikn af.

Jesu ec'olikh af ew owi

Matie 27.32-44; Luk 23.26-43; Jan 19.17-27

²¹ Sica eke -n'annn ejagb af -n'aam a, -l'obr Simɔ, Siren banɲ iy nyam ek'el Alesandr lele Rufus † ab ec'el es ek'ann akp em am ow, etn srɔda eyɲ a ony'n lɛc em eke li k'abum Jesu olikn.†²² -N'onny Jesu -n'im usu nyam eke wel b'esn Gɔlgota ek'el nyandre em "Nun kpɔk ec'usu".²³ Yogn srɔda eyɲ a wuwlm mar lele kpɛy ab on Jesu eke k'egn, kɔ l'egnm l'ebm.²⁴ -L'ew Jesu olikn af etn -li cɛc ow eci mob sus em a sɔsum oc kok em,† -l'uw egɲ egɲ ec'ek'ebm ab any.²⁵ Ibribr e wanci libarm af anake -l'ewr ow olikn af a.²⁶ Etn ligɔg log nyam eke wel non aru in ec'olikh a, am yegm low a nun af eke wel ɔb'r low luw ec'a. Odad

a el: "Egn na el Jwifel ec'eb ebu."

²⁷ Yogn cɛ -l'ok ɔw enun kok esel yony yeji olikn af; nyam ann Jesu lidr abu af, etn nyam ann'n nemn abu af. [²⁸ Nene anake Nyam Lɛl ec'a e dad a iy neny a: Wel awl'l ɔw enun kok esel ec'araɲn.] †

²⁹ Agɲ ek'am ɛcr yogn ec'a, am egɲn nun em wɛwr'r etn am dad'r esɛ: «Ŋ ek'am erur eke k'ufn Nyamel ab es ke sɛgn nyahan kpɛn us ejec'a, †³⁰ èbr n sosi, ànɲ olikn af yogn us es!»³¹ Etn egb waw esel egbɛl a, lel ol e low yegm esel ab ab yeji am kokr'r miyer dadarir el ɔfr em esɛ: «L'eb agɲ ejeci l'elu es, etn l'ótum eke li k'eb in sosi!»³² Ke Mesi ikn na ek'el Israɛl ec'eb ebu a, ànɲ olikn af aɲa us es, ke s'ékn, ke s'úb'r nawrɛ tasi.» Etn ɔw enun kok esel eke wel ew olikn af in ab a yeji am wɛwr'r.

Jesu e luw a

Matie 27.45-56; Luk 23.44-49; Jan 19.28-30

³³ Sica lɛgn uyu nun em a, ncebn ey wus a nimum af ton ok ncebles e wanci nyahan em.³⁴ Ncebles e wanci nyahan em a, Jesu barm lebl tuɔtuɔ em ninɛ: «Eloi, Eloi, lama sabaktani?» (ek'el nyandre em: "Em e Nyam, em e Nyam, kɔ bla etn dign elu'm es ee?") †³⁵ Agɲ nyam nyam ek'ann yogn a iri odad na etn dad ninɛ: «Ŋrir, n'am esɲ Eli!» †³⁶ Etn el em ec'egn nyam uru es im oc mbra † usm el eci mar ab em, oc ujr likn nyam em etn oc am ɔkn Jesu ek'egn.† Etn li dad ninɛ: «S'éwr nyamn es s'ekan ek'Eli b'ow ony usm'n es olikn na af!»³⁷ Etn eke Jesu barm lebl ligbɛl nyam a, l'ok sel es.³⁸ Wanci ab af cɛ Nyamel ab em eci gbad gbɛl gbada a eke wel ew ɛdn usu lala ab any a, † ign afr em a etn agbr em araɲn didi ton ok esr em

† 15:17 Èkn Matie 27.29 eci akr otar a. † 15:21 Rufus:Bèbmn Rom 16.13. † 15:21 Èkn Matie 5.41 ec'akr otar a. † 15:24 Selu 22.19. † 15:28 Mark eci silɛl esig oglog em a, wel èɲnm sodad ek'ann ob na [...] ec'araɲn a. Èkn Luk 22.37 lel Esayi 53.12 ab. † 15:29 Selu 22.7-8. Bèbmn Mark 14.58; Jan 2.19. † 15:34 Selu 22.2. † 15:35 Èkn Matie 27.47 ec'akr otar a. † 15:36 mbra:ow elm mij okr mbra kɔ okij em ec'ob mum eke b'eb mij nono onym ab. † 15:36 Selu 69.22. † 15:38 Èkn Okm Ok 26.31-33.

a. ³⁹ Rom e srɔda eyɔ a eci anym ɛs a ek'ɔbr Jesu any a, ɛkn luw a ec'elel eke ɛcr ɛtɔ li dad ninɛ: «Njɛ tasi ɛɔɔ na Nyam ec'Iy!»

⁴⁰ Ɔyɔw beb yeji anɔ yogɔ ɛtɔ am lɛr low a akpoj ɛm. † El ɛm a, Mari, Magdala baɔɔ yɔwi a, Salome lele Mari, Jak likekli lele Jose ec'el lis ab anɔ. ⁴¹ Ɔyɔw amua na, Galile ɛtɔ -li b'us Jesu jam ɛtɔ -li bi kok ow e lís e low fɛɔ. † Ɔyɔw nɔnɔ beb yeji eke us Jesu jam ow Jerusalem a, anɔ yogɔ.

Jesu ec'es oc owi

Matie 27.57-61; Luk 23.50-56; Jan 19.38-42

⁴²⁻⁴³ Sica eke lɛɔɔ ew es a, Josef, Arimate baɔɔ iy a, am ow. L'el Jwifel e Sanedren ab ɛm ec'any ɛs nyam ek'in yeji am eku ɔmn ɛm, Nyam e gbrenɔɔbi usu a e mowrer e low. Ow el nenɛɔɔ e sos bebɔm e lɛɔɔ, ek'el lɛɔɔ e wɛl b'ɛɔɔ gbun ke nenɛɔɔ b'ɛy wus a. Na sosiɛm l'oc lokm susu ɛm, n'im n'ɛɔɔ Pilat ɛtɔ l'ibrm ek'ow k'oc Jesu e sos meɔl a ɔɔ'n. † ⁴⁴ Pilat low iti any eke Jesu k'uw fafa. Na sosiɛm l'ɛsɔ Rom e srɔda eyɔ eci nyimɔ ɛs ligbel a ow ɛtɔ l'ibrm ow eke Jesu uw ow ibn. ⁴⁵ Sica eke Pilat iri ɛɔɔ ligbel a nenym a, n'ɔɔ Josef abusu eke k'im oc Jesu e sos meɔl a. ⁴⁶ Josef im ɔl gbad ufu nimamɔ nyam, l'ow n'ɔɔ Jesu e sos meɔl a l'usm es olikɔ ab af, l'oc gbad ufu a li wiwrm ow ab ɛtɔ l'oc n'im l'oc ow es uwɔmu lob nyam eke wɛl n'ɔɔ ur ab ɛm. ɛtɔ li wuwɔ lebn ligbel nyam l'ow l'abl ow ec'ɛm ɛy usu ab es. ⁴⁷ Mari, Magdala baɔɔ yɔwi a, lele Mari, Jose lis ab, am lɛr yogɔ a eke wɛl am ɛw Jesu a.

16

Jesu eci luw ɛm anɔ igb a

Matie 28.1-8; Luk 24.1-12; Jan 20.1-10

¹ Eke nenɛɔɔ e lɛɔɔ a ɛc'a, Mari, Magdala baɔɔ yɔwi a, Salome lele Mari, Jak lis ab, ɔl mun sɔɔsɔɔ

eke k'im ok Jesu e sos meɔl ab af. ² Dimas eci ibribr fafa eke ligbn am ɛy ɔkm a, -l'igb -n'aam uwɔmu ab af. ³ -N'am dadarir el ɔfr ɛm -l'ɛsɛ: «Kɔ bwo ec'ɛɔɔ b'ow wuwɔ lebn na ek'anɔ uwɔmu a ec'ɛm ɛy usu a oc es ɔɔ ɛy ee?»

⁴ Gbɛkɔ eke -li b'igbl any oɔɔ -li lɛr a, -l'ɛkn eke lob a oc es anɔ saw ɛm. ⁵ -N'im -l'ok uwɔmu ab ɛm, ɛtɔ -l'ɛkn nɔɔɔɔ nyam eke sig es lidr oɔɔ a, sus mob ufu kpaakp, ɛtɔ ɔyɔw a ɛɔɔ ligbel am ɔɔɔ. ⁶ Gbɛkɔ nɔɔɔɔ a dad el ninɛ: «Erɔɔ k'ɔɔɔ ɔɔɔ; am ɔɔl Nasaret e Jesu a eke wɛl ɛw olikɔ af a; l'igb aɔɔ ek'uw ab ɛm, n'anm aɔɔ. L'ɛɔɔ yogɔ a eke wɛl ɛw'r a. ⁷ Sica imn ke dadr jam ɛsɛl likpr a lele Pier ab eke in am ikɔ ɔɔɔ anym in im in eku ɔɔɔ Galile; yogɔ anake ɔɔɔ b'ow ɔɔɔ ɛkan in ɛsɛ elɛl eke in dad ɔɔɔ ab af a.» †

⁸ Ɔyɔw a ok ɔkm uwɔmu ab ɛm ɛtɔ es uru ɛm eb ejagb aam, aɔɔke sos am ufɔ el, ɛtɔ ɛɔɔ am ɔɔɔ el. -Li dadm ɛɔɔ kaka low a, aɔɔke ɛɔɔ a afɔɔ el es.

Jesu e sos e yeɔm Mari, Magdala yɔwi a lel el ɛm ec'agɔ yony ab

Matie 28.9-10; Luk 24.13-35; Jan 20.11-18

[⁹ Eke sica Jesu igb luw ɛm a, nenɛɔɔ e lɛɔɔ krekre a eci ibribr fafa a, l'ikɔ anym li yeɔm Mari, Magdala yɔwi a ek'ow ɛm l'ogɔ abɔ ɛɔɔ lobɔ a sos. ¹⁰ Kpɛkɔ Mari im ɛɔɔ jam ɛsɛl likpr a ek'anɔ sos es ɔw ɛm ke am ikɔ ɔɔɔ a, ɛtɔ li dad wɛl low a fɛɔ eke l'ɛkn a. ¹¹ Li dad aɔɔ a ninɛ: «Jesu anɔ owɔ, m'ɛkn'n!» Kɔ eke -l'irir odad na a, -l'ubm ow nawɔ.

¹² Ow e jam a, Jesu elu sos ɔkm akunda ɛjec'ɛm, yeɔm jam ɛsɛl yony ek'us ejagb aam kpukpu ɛm a. ¹³ -L'ɛwl meny -l'ow, ɛtɔ -l'otar ow e low akr -l'ok jam ɛsɛl likpr a, kɔ el yeji wɛl ubm el nawɔ.

† 15:40 Bèbɔm Selu 38.12. † 15:41 ɔyɔw a:ɛkn Luk 8.2-3. † 15:42-43 ɛkn Matie 27.58 eci akr otar a. † 16:7 ɛkn Mark 14.28.

*Jesu elu sos ɔkm yegm jam esel
lew nyam a*

*Matie 28.16-20; Luk 24.36-53; Jan
20.19-23; Ob Kok 1.6-11*

¹⁴ Sica eke jam esel lew nyam a am ij ob a, Jesu elu sos ɔkm yegm el; etɛ n'am enym wel abr el ec'omn eke -n'onym a lele el ec'erm tuɔtuɔ ab ab sosiem, anke wel egɛm ubm agɛ a ek'ekn in ec'owr anɛ a e low a nawrɛ. ¹⁵ Etɛ li dad wel ninɛ: «Imn wus na nimum af ke ɔbr Amani Mamn a e kokoba okr agɛ fɛɛ. † ¹⁶ Egɛ yec'eke b'ow ɔny ɔmn ke wel b'ow ok mij nuɛ a, li b'ow n'ɛɛn sel; gbɛkɔ egɛ yec'eke k'ow ɔnym ɔmn a, Nyam b'ow ɔb'r low luw eci. ¹⁷ Agɛ a eke b'ow ɔny ɔmn a, kin mɛny ɛwr eke b'ow ok ɔkm: -li b'ow -l'ogɛ abɛ enɛɛ em e nin em; -li b'ow -l'ɛbr sɛbr ɛjeci; ¹⁸ eke -n'ony lorɛn abu em, etɛ -l'egɛ ob kaka fɛɛ eke wel ok ob nɛɛ em yeji, ow k'ow kokm el low kaka; -li b'ow -l'at ɔlu abu nuɛ etɛ wel b'ow ewl.»

¹⁹ Sica eke Es Kɔtɔkɔ Jesu dad el odad bake ow uwr a, n'im afr etɛ li sig es Nyam e lidr abu af. † ²⁰ Jam esel a im etɛ am ɔb Amani Mamn a e kokoba susu a fɛɛ. Es Kɔtɔkɔ am elum el abu el e juma kok ab em, etɛ mɛny ɛwr fɛɛ eke -n'am elu ɔkm a, am yegm ek'el ec'odad a el nawrɛ tasi.]†

† **16:15** Bɛɛmn Ob Kok 1.8. † **16:19** Bɛɛmn Ob Kok 1.9-11. † **16:20** Mark e silel esig nono em, wel ɛɛnm akr 9-20.

Luk ec'Amani Mamn eke non

Ów ek'it eke wél k'uw any

Luk non lel yony: Amani Mamn a ek'ij in e nin a lele Erm Esél ec'Ob Kok e lel ab ab. Li b'abr Grek senyn senyn etj l'el sákp kok es yeji. Ləgə a eke erm es Pól im am dad Amani Mamn ec'odad ok Nyam e low any uwm esél a, l'oc Luk ab n'im, anke Luk el Nyam any uwm es ek'itjə erm em el Krist e jam us es.

Luk in obi l'uwm Jesu any, kó ni non ow e lís e lel. Agə a eke əkn Jesu ke iri in ec'odad a ogə l'otar akr; etj l'oc Mark e lel a li kokr juma, esə elel eke Matie yeji kok ab af. Esə Mark af, Luk non in eci lel a Nyam any uwm esél eci. N'am otar Jwifel ec'ów lele sodad eke -l'irim okm el es sos em a akr. Etj n'am óşjm Jesu eci mew ab es Adam em etj, yec'etj ke ow yégm eke Jesu el agə a fəj ec'Eb Es.

Əgə fəj eke b'ow awl Luk e lel a, b'ow uw any eke Jesu b'elu Nyam ec'erur ligbel ek'ony agə eke wél wal ok es a e lís e low okm: ɔgbɔru, ɔlu, ɔkɔpm agə, ɔyɔw, lele etu agə ab. Əmeny Luk dad Abj Lala lele Nyam njəjn ab e low non.

Kin elel eke Luk am otar Amani Mamn a e low akr ok Teofil

1-2 Əgə gbel Teofil mamn, agə non gbel non ów amua eke ey ey em a esə elel eke agə a ek'əkn low a nuj ɔb em etj, ke Nyam ɔj eke ki dad ey in ec'odad a dad ey ab af. 3 Na sosiem əgə gbel Teofil, em yeji m'otar low a ek'ey nuj ɔb em etj a akr; etj m'erur eke mi ki non m'óşjm es m'ɔjəj esə elel eke m'əjan ab af, 4 yec'etj ke úw any eke low yəgm a ek'əjn a el nawre tasi.

Afr erm es nyam am dad Jan mij ok nuj es e mew owi

5 Ləgə a eke Erɔd el Jude wus af ec'eb ebu a, Nyam ec'egb waw es nyam anj eke wél b'əsə Zakari, ke el Abia † ec'eb em ec'egb waw esél a ec'əgə nyam. Wél b'əsə ey a Elisabet, egb waw esél ec'el lagə Arɔn ec'eb em e yɔw. 6 El yony mum -l'ij nenyembri nyam Nyam ec'any af, etj -li b'elum Es Kɔtɔkɔ e sol a senyn senyn. 7 Kɔ -l'ewm iy kaka, anke Elisabet el itr yɔw etj el yony mum -l'el agə ek'usu non.

8-9 Ləgə nyam, Zakari am kok egb waw es e juma Nyam ec'any af. Ow el el ec'eb a e ləgə, etj in anake sɔsum oc ey'r af a. Ow sosiem n'im l'ey Es Kɔtɔkɔ e Nyamel gbel a e Nyam njəjn usu lala a eke li ki waw egb ogə em, esə elel eke egb waw esél bi kok ab af. 10 Dedeku a fəj anj gbenj am njəjn Nyam wanci a eke wél am ofj ogə a.

11 Eke Zakari ey yogə a, Es Kɔtɔkɔ ec'afr erm es nyam elu sos ɔkm yəgm'n; n'inym es egb waw usu a e lidr ogog a eke wél bi kok ogə ec'egb waw a. † 12 Eke Zakari b'əkn'n a, l'ikprm es etj erjn am ɔny'n. 13 Kɔ afr erm es a dad'r ninə: «Zakari, k'uru erjn, anke Nyam iri nj e njəjn ebl a. Aynj Elisabet b'ow ew iy igə nyam ɔjəj, etj b'ow ew'r nin Jan. 14 Ow b'ow el nj ec'ehe ligbel, etj agə non gbel sos em b'ow inj in e mew a sosiem. 15 Li b'ow l'el əgə ligbel Es Kɔtɔkɔ ec'any af. Li k'ow l'əgə mar fəj eke b'ony əgə a. † Lis e lokm etj li b'ow n'əjn Abj Lala. 16 Li b'ow l'əsə Israel ec'agə non eke digə Nyam ec'ejagb mamn a elu es a ow Es Kɔtɔkɔ el e Nyam a ogə. † 17 Li b'ow n'əjn Abj Lala esə Nyam e kokoba ɔb es Eli ec'ab af. Etj Abj a b'ow ɔjəj l'ec l'ey ɔkm Nyam ec'any af, *ke li dad ey lele el esél ab okr em.* † Li b'ow n'ɔj low ɔbr any

† 1:5 Abia:David e ləgə em a, l'el egb waw es. Egb waw esél a, -li cəc -n'inym es sákp likj lele yar ab, etj Abia el eb nyam e nuj af es. Əkn 1 Ów e Wél Non 24.10. † 1:11 Əkn ɔkm Ok 30.1-6; 1 Əb Ebu 7.48. † 1:15 Əkn Awl 6.3. † 1:16 Əkn Malaki 2.6. † 1:17 Malaki 3.23-24.

esɛl tutr ów esɛ esɛwru nenyembri nyam esɛl af. Nene anake li b'ow li bebɛm agɲ sos Es Kɔtɔkɔ ec'eb ec'a.»

18 Eke afr erm es a dad ebɛn a, Zakari yeji dad'r nine: «Kɔ ayaf m'ow m'uw any eke low na el nawrɛ ee? Tasi em a, em lele em ey ab s'usu.» 19 Etɲ erm es a dad'r nine: «Em Gabriel. † Mi b'ann Nyam ec'any af mi kok in e juma; l'erm'm eke mi k'ow m'ɔɲ'ɲ amani mamn na. 20 Etɲ em ec'odad na b'ow iy neny eke ow b'ow sig ow e lɛɲɲ a, kɔ ubm nawrɛ. Na sosiɛm b'ow el ebɛm, k'ow dadm odad toɲ bake ow ít lɛɲɲ eke low a b'ow ey ekɲ ɲ e nyamn em a.»

21 Agɲ a fɛɲ ek'ann yogɲ am eku Zakari a, † low am iti any anke n'am ibn Nyam ɲɔɲɲ usu a. 22 Kɔ eke l'ey ɔkm Nyam ɲɔɲɲ usu yogɲ a, l'ótum eke li ki dad wɛl odad, etɲ agɲ a uw any eke l'ekɲ low nyam. Neny abl'l es l'el ebɛm, etɲ n'am dad wɛl odad sabu em sabu em.

23 Eke Zakari uwar in e sɛɲɲ a eke li k'ann Nyamel gbɛl ab em li kok juma a, l'ɛwl mɛny n'im gbugɲ. 24 Gbugɲ e n'im a, eke sɛɲɲ beb b'ɛc a, ey Elisabet ann lok ab, etɲ n'ann akɲ sos ɔsu em toɲ ij awl yen, etɲ n'am dad l'ɛsɛ: 25 «Kin ow eke Es Kɔtɔkɔ kok ɔɲ'm; l'erur eke li k'ɔɲ'm iy m'ew, oc'm ɛs es agɲ ec'any af.»

Afr erm es nyam am dad Jesu e mew owi

26 Eke Elisabet e lok a ij awl nɔhɔn a, Nyam erm in ec'afr erm es Gabriel, Galile eci baɲɲ nyam eke wɛl b'ɛsɲ Nasaret, 27 dedyɔwli nyam ek'uwm igɲ any ogɲ. -L'el eb ebɛ David ec'eb em eci yɔw eke wɛl b'ɛsɲ Mari. In eci igɲ ek'ɛsu'r a Josef. 28 Afr erm es a im ɛɲn'n etɲ ɛsɲ in dad nine: «Sos em íɲn'ɲ! Nyam ɔɲ'ɲ bibm, etɲ n'ann ɲ ab!»

29 Odad na ɔɲ Mari ikprɛm es etɲ am ibɛm in sosi ɛsɲn akpasu na e nyandrɛ.

30 Na em a, afr erm es a dad'r nine: «Mari, k'uru ɛɲɲ, anke ɛɲɲ Nyam ec'ɔwrɔ. 31 B'ow ann lok ab ew iy igɲ nyam etɲ b'ow ɛw'r nin Jesu. † 32 Li b'ow l'agb etɲ wɛl b'ow ɛsɲ'n Nyam ek'ann afr usu kpekpe ec'Iy. Etɲ Es Kɔtɔkɔ Nyam b'ow oc lagɲ David ec'ɛs ɛw lɛkɲn a ɔɲ'n, 33 etɲ li b'ow l'ɛw Israel ec'agɲ ab es sɛɲɲ fɛɲ, etɲ in ec'ɛs ɛw a k'ow ɔnym uwr.» †

34 Kɔ Mari dad'r nine: «Em eke m'el dedyɔwli eke k'uwm igɲ any a, ayaf low na b'ow eel ee?» 35 Etɲ afr erm es a dad'r nine: «Abɲ Lala b'ow ow'ɲ af, etɲ Nyam ek'ann afr kpekpe e low a b'ow ubur'ɲ es. † Na sosiɛm, iy eke b'ow ew a, wɛl b'ow ɛsɲ'n Nyam ec'Iy lala. 36 Ekɲ! Elisabet ek'el ɲ ec'akɲ e yɔw a ann iy igɲ nyam e lok ab, in e susu em. -Li b'ɛsɲ ow itr yɔw, etɲ kin eke sica n'ann lok ab ow ij awl nɔhɔn, 37 anke low kaka ɔtum eke k'akm Nyam.» † 38 Etɲ Mari dad nine: «M'el Es Kɔtɔkɔ ec'adyɔw, ke ow él ɛsɛ elɛl eke dad ab af.» Etɲ afr erm es a ɛlu'l es im.

Mari aam ekɲ Elisabet

39 Sɛɲɲ ab em a ɛɛ eke low na ɛc a, Mari ogɲ es im Jude eci baɲɲ nyam ek'ann lafɛny af. 40 Eke n'im a, l'ey Zakari e gbugɲ a etɲ l'ɛsɲn Elisabet. 41 Kpekɲ eke Elisabet b'iri in ec'ɛsɲn a, iy a eke ann'n lokm a mumu, etɲ Elisabet ɛɲɲ Abɲ Lala. 42 Kpekɲ li barm lebl tuɔtuɔ l'ɛsɲn Mari li dad nine: «Nyam ɛɲɲ'ɲ ɔwrɔ akm ɔyɔw fɛɲ, etɲ in ec'ɔwrɔ a b'ow ann iy a eke b'ow ew ab af! 43 Kɔ bwo el'm, etɲ Es Kɔtɔkɔ e lis k'ow em ogɲ ee? 44 Kɔ kin, kpekɲ eke mi b'iri ɲ ec'ɛsɲn a e lebl a, iy a ek'ann'm lokm a mumu sos em inɲ

† 1:19 *Gabriele nyandrɛ el Nyam e lɛc es oglog Nyam el lɛc es.* Ekɲ Daniel 8.16; 9.21; Luk 1.26.

† 1:21 Agɲ a fɛɲ am eku'r eke li k'ow l'afɛl wɛl es ɛsɛ elɛl eke Arɔn bi kok ab af. Ekɲ Awl 6.24-26.

† 1:31 *Jesue nyandrɛ el Es Eb ɛlu ɛs.* † 1:33 Ekɲ 2 Samiɛl 7.12,13,16; Selu 89.5; Esayi 9.6; Daniel 7.14. † 1:35 *Nyam e low a b'ow ubur'ɲ es:* Abɲ Lala b'ow ɔɲ ann lok ab. † 1:37 Nuɲ ɔb 18.14.

em. ⁴⁵ Ehe él η eci, anke ub nawre eke Es Kɔtɔkɔ ec'odad eke wɛl dad'η a, b'ow iy nɛny!»

Mari ec'ej ek'am egn

⁴⁶ Eke Elisabet dad eben ba b'ok es a, Mari am kɔklm Nyam dad ese:

«Em e liy am kɔklm Es Kɔtɔkɔ,

⁴⁷ etη em ec'abη sos em am iηn Nyam, em ec'Eb Es em;

⁴⁸ anke l'erur eke li k'is any li ler'm, em, in ec'adyowli. †

Es, sica gbɛ wus na ec'agn fɛη b'ow dad'm eke m'el ehe lis,

⁴⁹ anke Nyam Abusu Es kok'm ów amamn egbel:

in e nin a el lala,

⁵⁰ In e sɔrη iκη a b'ow anη alaw alaw,

agn eke b'elum'n a eci.

⁵¹ L'elu in ec'abusu a e læc ɔkm

etη l'ogn es efuu, erm tuɔtuɔ esel n'omun es,

⁵² l'itr éb ebu el e mɛkpn af l'ok wus, etη n'ony erm frɔrɔ esel l'igbl ogn.

⁵³ L'iyr ámnu lok

etη l'ogn egbrenghi im abu ɔfr.

⁵⁴ L'elum in e juma kok es Israel abu, l'okn in e sɔrη iκη a ek'anη godo godo fɛη

⁵⁵ ese el el eke l'ɛwar ey esel,

Abraham lele in ec'alaw alaw ab af a.»†

⁵⁶ Etη Mari anη Elisabet ab ij awl nyahan, etη ewl meny im banη.

Jan mij ok nuη es e mew

⁵⁷ Eke sɛgn ec a, lægn a eke Elisabet k'ew in ec'iy a ow, etη l'ew iy iηn nyam. ⁵⁸ Elisabet ec'akη a lele agη a eke -l'iir -li titmnin ab ab iri eke Es Kɔtɔkɔ elu in ec'erm mamn ɔkm in e lís, etη -n'am kok sos em iηn ow ab.

⁵⁹ Eke l'ew iy a bake ow ij sɛgn niwn a, -l'oc -l'ow ow eke wɛl k'ubr ow likr es. † Ow em a, -l'erur eke wɛl k'ew iy a Zakari ek'el es e nin a;

⁶⁰ kɔ lis dad ninɛ: «Njan, wɛl b'ow esη'n Jan.» ⁶¹ Etη -li dad ow ninɛ: «Ŋ ec'akη a, egn kaka ijm nin na.»

⁶² Etη -n'am ibrm iy es a sabu em,

eke -li k'uw el el eke li k'ɛwr ow nin any. ⁶³ Zakari ibrm ob eke li ki nɔn af; wɛl ɔη'n, etη ni nɔn: «In e nin a, Jan.» Low na iti el fɛη any. ⁶⁴ Etη kpekη Zakari nɛny lele anm ab kpab es, etη n'am kɔklm Nyam lebl gege.

⁶⁵ Agη a fɛη ek'ir elul el em a erηn am ɔny, etη Jude mafɛny e wus ab af ec'agn a fɛη yeji iri ów amua etη am dad okarir el ɔfr. ⁶⁶ Agη a fɛη ek'iri low na a am tutr ów erm em dad ese: «Kɔ iy na, bla li b'ow l'el ee?» Ow em a, agη a fɛη uw any eke Es Kɔtɔkɔ ec'abu a anη'n af.

Zakari e selu ek'ɔcu

⁶⁷ Eke ów amua ec a, Zakari, iy es a, eηn Abη Lala etη n'am ɔb kokoba li dad l'ese:

⁶⁸ «Wɛl kɔklm Es Kɔtɔkɔ Israel e Nyam,

anke l'oc in ec'any li ler in ec'agn etη li sɔg wɛl.

⁶⁹ L'elu Eb Es Abusu Es nyam ɔkm n'ɔη ey,

in e juma kok es eb ebu David ec'alaw em.

⁷⁰ Na anake l'ɛwar lægn kpekpe em etη,

in e kokoba ɔb esel lala em a.

⁷¹ L'ɛwar eke li b'ow li sɔg ey

ey ec'efnu ec'abu em lele agη a fɛη ek'am ifn ey a ec'abusu a e lís ab.

⁷² Eben eke l'elu in ec'erm mamn ɔkm ey esel e lís,

ke l'okn in e sinm lala a yeji ana.

⁷³ Tasi em a, Nyam ɛwar ey lagη Abraham nɛny ij em, †

⁷⁴ eke k'eb elu ey es, ey ec'efnu ec'abu em,

ke n'ón ey abusu s'ign'n nuη,

si kók in e juma erm susu em;

⁷⁵ yec'etη ke s'él agη amamn ów tutr em lele nɛny nyam ij em ab in ec'any af,

ey ec'owr anη em sɛgn fɛη.

⁷⁶ Etη η, em ec'iy, wɛl b'ow esη'η Nyam ek'anη afr kpekpe e kokoba ɔb es,

eke b'ow an es Es Kɔtɔkɔ ec'any af kok in ec'ejagb, †

† 1:48 Bèbmn 1 Samiél 1.11. † 1:55 Èkn 1 Samiél 2.1-10. † 1:59 Èkn Nuη ɔb 17.12; Ob Ap 12.3.

† 1:73 Èkn Nuη ɔb 22.16-17. † 1:76 Èkn Malaki 3.1.

⁷⁷ ke yégm in ec'agñ uw sel eññ any, ke l'óc sikpl l'ap wél.

⁷⁸ Ey e Nyam a el erm mamnu, low mamn Es.

Ow sosiem li b'ow l'ejn afr ec'usuayl a l'ok ey af,

ese ligbn eke b'ey okm am ow af,

⁷⁹ ke l'áyal agñ ek'ann ncebñ em luw ec'abusu e gbre ij em,

ke ni nyímn ey e lakr ec'es an, erm es ey ec'ejagb ab af.» †

⁸⁰ Iy a am agb etñ am ony læc abñ em. Etñ l'ir loj † ton batñ ow sig lægn a eke l'ob nuñ n'am kok Nyam e juma Israel eyñ ec'any af a.

2

Jesu e mew

¹ Lægñ ab em a, Sesar Ogust ony abusu eke wél k'awl eb a feñ ek'ann Rom ec'es ew em a ec'agñ a. ² Křekře em ec'agñ awl na ey lægn a eke Kirinus el Siri wus af ec'es ew es a. ³ Agñ a feñ aam wél áwl el, egn egn in e baññ. ⁴ Josef igb Nasaret baññ Galile wus af im Betlehem, Jude wus af ek'el eb ebu David e baññ a. N'im yogñ anke in yeji l'el David e lilaw. ⁵ L'oc Mari ek'el in e yow eke l'esu ke anñ lokab ab ab n'im. ⁶ Eke -n'imn -l'okr Betlehem a, in ec'iy a e mew e lægn ow. ⁷ Etñ l'ew in eci yeñl iy ign nyam. L'oc gbad ufu li bubur ow sos es, etñ l'erum ow es mindey ec'ob ijr ofu em, † anke usu anm ebam el etu eb usu a.

Mecëb osu esel iri Jesu e mew owi a

⁸ Wus ab af yogñ ce, mecëb osu esel b'ann loj am osu el mecëb a ncok em. ⁹ Křekře Es Kótoko ec'afr erm es nyam ey okm, etñ Es Kótoko ec'anygbel a ejñ usuayl ok el af, etñ ernñ am ony el. ¹⁰ Gbëko afr erm es a dad el ninë: «K'ürur ernñ! M'am is ony amani mamn ligbel eke b'ow inñ agñ a feñ sos em: ¹¹ ncok a, David eci baññ a, wél ew ony ec'Eb

Es ek'el Krist Es Kótoko a. ¹² Etñ kin meny ewr yeci eke b'ow ony ony uwr ir any: b'imn ba b'okr baññ a, b'ow eññ iy owrli nyam eke wél bubur sos es gbad ufu em erum es mindey ec'ob ijr ofu em.»

¹³ Eke afr erm es a dad odad a bake ow uwr a, křekře afr ec'erm esel nönö gbél ow eññ'n etñ -n'am kóklm Nyam -li dad -l'ese:

¹⁴ «Anygbel él Nyam ek'ann afr usu křekře eci, erm es ey él wus na ec'agñ eke eññ in ec'erm mamn a eci!»

Mecëb osu esel a aam Betlehem

¹⁵ Eke afr erm esel a elu el es aam afr a, mecëb osu esel a am dadarir el ofr ese: «S'imn fafa s'okr Betlehem, ke s'ékan low a ek'ey, ke Es Kótoko kok elu okm s'uw any a!»

¹⁶ -L'ogñ es -n'im -l'ok yogñ, etñ -n'eññ Mari, Josef lele iy owrli a ek'eru es mindey ec'ob ijr ofu em a. ¹⁷ Eke -l'ékan iy a, -n'am awl ów a eke afr erm es a dad el ow e lís a. ¹⁸ Etñ el a feñ ek'am iri mecëb osu esel a ec'odad a, low am iti any inñ sos em. ¹⁹ Kó Mari eb ów amua feñ ew es in ec'erm em, yec'etñ ke segn feñ n'am tutr. ²⁰ Mecëb osu esel a ewl meny aam. -N'am dad Nyam ec'anygbel ec'odad -li kóklm ow, ów a feñ eke -l'ékan ke -l'irir a sosiem; tasi em a, ow anñ ese yec'a eke afr erm es a dad el ab af.

Jesu e nin ew

²¹ Eke ow ij segn niwn a, wél ubr iy a likr es, etñ wél ew'r nin Jesu, nin a eke afr erm es a ewar gbuñ ke lis anñ in e lokab a.

Wél oc Jesu im Nyamel gbél ab em

²² Etñ lægn a eke Josef lele Mari ab k'im ke Mari ki kok sos ayal owi, ese el el eke Mois ec'ol a dad ab af a ow. † -L'oc iy a -l'ow Jerusalem eke -li k'oc -n'im ow Es Kótoko ec'any af, ²³ anke Es Kótoko ec'ol ab em, wél nön eke: *Iy ign křekře feñ eke wél ew*

† 1:79 Èkn Esayi 9.1. † 1:80 Èkn Mark 1.1-8. † 2:7 L'erum ow es mindey ec'ob ijr ofu em yec'etñ ke iy a lefr k'ónym, anke ob ijr ofu em a b'ew gbagba. † 2:22 Bèbmñ Ob Ap 12.3,6. Jesu eci mew ab ab ow ij segn ekñ yony. † 2:23 Okm Ok 13.2,12.

a, wel óc ew'r saw Es Kótókó e juma kok eci.† 24 Ke ca emeny -li kok egb waw yeji eke ol a ibrm a: *kel yony oglog prendre ekekey yony.*†

25 Lëgñ ab em a, Jerusalem baññ yogñ ign nyam anñ eke wel b'ësn Simeon. Egn na el egn mamñ; li b'elum Nyam etñ n'am eku egn eke k'ow soğ Israel a. Etñ Abñ Lala anñ in ab. 26 Abñ Lala ewar ir eke li k'ow l'uwm toñ bake l'ékn Mesi a ek'Es Kótókó erm a. 27 Eke Josef lele Mari ab oc el jim Jesu ow Nyamel gbël a gbugñ a eke ki kok in e lís e low esë elel eke ol dad ab af a, Abñ nyimn Simeon yeji ow yogñ. 28 Eke li b'ëkn iy a, l'eb ow in ec'abu em, etñ l'ëlu Nyam bia li dad nine:

29 «Sica Es Kótókó, èlu ñ e juma kok es es úw erm es ey em, esë elel eke dad ab af, 30 anke m'ëkn ñ e sel eññ a, † 31 sel eññ a e kok ew es ebr ebr feñ ec'a: 32 ke el usuayl eke b'ow ayal ebr ebr feñ ek'uwm Nyam any, ke b'ow el Israel ec'agn ec'anygbël a.»

Simeon ec'odad eke Nyam oñ am dad ewar

33 Jesu es lele lis ab low am iti any † Simeon ec'odad ek'am dad iy a e lís a sosiem. 34 Simeon ñoññ Nyam oñ el etñ dad lis Mari nine: «Nyam sosum iy na oc; li b'ow l'el lirikp l'ok agñ nõnõ wus Israel eb em, ke l'igbm nõnõ. Li b'ow l'el Nyam e meny ewr nyam eke agñ k'ow egnm in e low ebm. 35 Ow em anake agñ nõnõ e tutr eñññ ek'anñ merm em a b'ow ok okm a; etñ ñ yow, low b'ow dudu'ñ ey'ñ sos em esë labli eke b'ign egn af.»

An am elu Nyam bia

36 Nyam e kokoba ob lis nyam anñ eke wel b'ësn An, Fanuel jow ek'el Aser ec'eb em e yowli. L'usu nõnõ.

N'anñ in ec'ign ab ab akpo lõbñ in e mowr yow em a, 37 etñ ec uw, l'el innyow. Sica l'ij akpo ekñ yar lele yar ab, etñ seğñ feñ li b'im Nyamel gbël em li kok Nyam e juma ncok lele lëgñ owr ab, neny eññ em lele Nyam ñoññ em ab. 38 Wanci ab af ce in yeji l'ow n'am elu Nyam bia iy a, etñ n'am dad ow e lís e low l'ok agñ a feñ ek'am eku Jerusalem ec'es eb elu owi a.

39 Eke Mari lele Josef ab uwar ów a feñ eke Es Kótókó ec'ol a ibrm a, iy ab ab -l'ewl meny -n'im Nasaret baññ Galile wus. 40 Yogñ, Jesu am agb lele læc ab; etñ Nyam ec'owro lele nuñ em oññ ab anñ in ab.

Jesu ek'ij akpo læw yony a im Nyamel gbël ab em

41 Lakpo lakpo feñ, Mari lele Josef ab b'im Jerusalem Pak ec'es gbëgbl em. 42 Eke Jesu ij akpo læw yony a, esë elel eke -li bi kok ab af, † -l'oc ow ab -n'im es gbëgbl ab em. 43 Eke es gbëgbl a uwr ke -l'ewal meny -n'aam a, Jesu anñ Jerusalem yogñ, eke Mari lele Josef ab uwm any. 44 -Li tutr eke Jesu us ejagb el lawlël ab aam. -N'an es ejagb af toñ ij lëgñ nimum nyam, etñ -n'am ol ow el ec'agn oññ lele el lawlël em ab, 45 gbëkõ -n'eññm ow. Ca -l'ewl meny -l'ow Jerusalem -n'am ol ow.

46 Eke ow ij seğñ nyahan a, -n'eññ ow Nyamel gbël a e gbugñ a. Li sig es ol e low any uw esë ec'araññ n'am iri wel ec'odad a etñ in yeji n'am bibrm wel ów. 47 Agñ a feñ ek'am iri in ec'odad a low am iti any, in e sodad eke n'am dad n'oññ wel nuñ em oññ em a sosiem. 48 Eke es lele lis ab b'ëkn'n a, low iti el any etñ Mari dad nine: «Em ec'iy, kó bla etñ kok ey low nene ee? Kin, em lele asñ ab s'am ol'ñ erm mij ab.» 49 Kó li dad wel nine: «Bla sosiem etñ am ol'm ee? Uwr any eke ow it eke mi ki kok

† 2:24 Ol Okn 12.8. † 2:30 Sel eññe nyandre el egn a eke in em Nyam b'eb agñ elu es el eci sikpl em a. † 2:33 Low am iti el any:odad na Grek em, wel otu ek'itññ ejec'em dad esë sos em am inñ el. † 2:42 Ekn Okm Ok 12.1-27; Ol Okn 16.1-8 Jwifel em a, iy ign ek'ij akpo læw yony afñ es a, it eke k'im Pak ec'es gbëgbl em Jerusalem e Nyamel gbël a b'em.

em Es e juma.» ⁵⁰ Kɔ -li k'irim yec'a eke ow am dad el a.

⁵¹ Etn Jesu im Nasaret el ab, n'am elum wel. Mari gbɛ, l'eb ów amua fɛn l'ɛw es erm em n'am tutr ow e low. ⁵² Etn Jesu am agb sos megl em lele nun em ɔny em ab. Nyam am ɔny in ec'erur, etn agn yeji am ɔny in ec'erur.

3

Jan mij ok nun es e Nyam odad eke dad

Matie 3.1-12; Mark 1.1-8; Jan 1.19-28

¹⁻² Ow ij akpo lew yen eke Sesar Tiber ew eb a fɛn ek'anɔ Rom eyɔ ec'abu em a es. Pɔns Pilat ew Jude wus es. Erɔd Antipas ew Galile wus es, etn lisijim Filip ew Iture lele Trakonit wus ab es. Lisanias yeji ew Abilen wus es, etn An† lele Kayif ab el egb waw esel egbel. Yogn em anake Nyam dad Zakari jim Jan ek'anɔ loj a odad a.

³ Jan am ec elul Jurden e mij ewl mij a e wus ab em, etn n'am elu lebl li dad l'ese: «Itɔnin erm em, òkr mij nun, ke Nyam b'ow oc ɔny e sikpl a ap ɔny.» ⁴ Eɛe el el eke ow anɔ kokoba ɔb es Esayi e lel em ab af: Egn nyam anɔ loj am elu lebl dad

^{ESɛ:}
«Kòkr Es Kòtòkò ec'ejagb a,
kòkr in e sebr a ínym nyim nyim!

⁵ Yiyibar ɔmu a fɛn ek'anɔ mafɛny araɔn araɔn a;

bòbmn mafɛny lele egigl ab ab es síses,

nyínyiman sebr eke kíkɔn a ínym,
ke wɛl ódu sejagb a fɛn es iy bèbmn.

⁶ Etn agn fɛn b'ow ekn Nyam e sel etn a.» †

⁷ Agn nɔnɔ a am ow Jan ogn eke li k'ok wɛl mij nun, etn n'am dad wɛl l'ese: «ɔny mornɔn amua! Kɔ bwo dad ɔny eke, ek'okr mij nun ɔtur eke k'ngbronɔn Nyam ec'erm bebl ek'am

ow ab em ee? ⁸ Sica yègmɔn ɔny ec'es an ab em eke itɔnin erm em, ke kí dadmn ɔny obi em esmn: «Ey lagɔ el Abraham!» † Kɔ m'am dad ɔny eke Nyam ɔtu eke ki kok mebn amua él Abraham ec'alaw. ⁹ Sica ɔs anɔ eke b'ow bubr ekɔ es min em. Likɔ fɛn ek'ósum ey amamn a, wɛl b'ow ubr'r es oc owl'alm.»

¹⁰ Kɔ agn a am ibrm'n dad esɛ: «Kɔ sica ey, ayaf si ki kokr ab ee?»

¹¹ Li dad wɛl ninɛ: «Egn ek'ɔny mob sus em yony a, l'óc nyam n'ɔnɔ egn ek'ɔnym a. Ke egn ek'ɔny ob ij a yeji ɔnɔ egn eke ɔnym a.»

¹² Wus labm eb esel ek'ow eke k'ok mij nun a yeji am ibrm'n esɛ: «Low yegm agn es, kɔ sica ayaf si ki kokr ab ee?» ¹³ Li dad wɛl ninɛ: «Os yec'eke ol ew ɔnɔ eke k'èbr a, k'ìgnɔn ejeci kokr em.» ¹⁴ Srɔda eyɔ bèb yeji ow ibrm'n ninɛ: «Etn kɔ ey, ayaf si ki kokr ab ee?» Etn li dad wɛl ninɛ: «K'èbr egn kaka ec'ob læc em, oglog k'òbr egn kaka low yadɔn em. Kɔ èkur ɔny e labm sɔg a cɛ.»

¹⁵ Agn a fɛn ek'am eku a am ɔmn etn egn egn am dad in ec'erm em esɛ: «Kɔ Jan na k'el Mesi ab ee?»

¹⁶ Kɔ Jan dad el fɛn ninɛ: «Em ec'a, m'am ok ɔny mij nun mij em. Kɔ egn eke ɔny abusu akm im, ke m'itm bɔbɔ yeji eke mi k'ɔny in e còkrukpò meb a mi mòmumu es a am ow. † In li b'ow l'ok ɔny mij nun Abn Lala lele al em ab.† ¹⁷ N'ɔnym waw ab etn li b'ow n'ɔnɔ egb a læf, l'èb ey a, ke l'ìgnɔ suw a l'ok es. Li b'ow l'èb egb a l'ok egbel em, ke l'òfnɔ suw a al ek'iram es ab em.»

¹⁸ Èben eke Jan am ɔm agn ów nɔnɔ ke am dad el Amani Mamn ec'odad yej'ana. ¹⁹ Gbèkò n'am enym Erɔd abr anke ow eb ow lisijim e yow Erodiad ebi, † etn ow kok ów enɔnɔ nɔnɔ gbɛl yeji. ²⁰ Etn emeny l'elu Jan sobel em l'ìgnɔ ów enɔnɔ amua eke li kok ab af.

† **3:1-2** An:egb waw es ligbel a eke wɛl ɔny oc es egb waw e juma kok em eke wɛl ew Jesu ton ke li k'ɔny akpo lew yen a. Wɛl oc in anwi Kayif usr'r usu. Èkn Jan 18.13; Ob Kok 4.6. † **3:6** Esayi 40.3-5. † **3:8** Èkn Matie 3.9 ec'akr otar a. † **3:16** mi k'ɔny in e còkrukpò meb a mi mòmumu es:Èkn Jan 1.27 ec'akr otar a. † **3:16** Èkn Ob Kok 2.1-4. † **3:19** Èkn Matie 14.4 ec'akr otar.

Jesu e mij ok nuŋ owi
Matie 3.13-17; Mark 1.9-11

²¹ Eke Jan ok agŋ a feŋ mij nuŋ bake ow uwr a, l'ok Jesu yeji. Eke Jesu ok mij nuŋ oc es ke am ŋoŋŋ Nyam a, afr fig, ²² eŋ Abŋ Lala us'r es nuŋ af eŋ kel af. Eŋ Nyam e lebl anŋ afr iŋŋ dad nine: «*Iŋ el em ec'iy eke m'erur tasi, m'oc em eci sos em iŋŋ feŋ m'elu'ŋ em.*» †

Jesu lagŋel ec'en ec'es ɔŋŋm
Matie 1.1-17

²³ Jesu ɔb nuŋ am yeŋm agŋ low, l'otu eke li k'ony akpo likŋ lele lew ab. Agŋ bi tutr eke Jesu el Josef jim. Eŋ kin Josef lagŋel ec'en ec'es ɔŋŋm: †

- ²⁴ Eli, Matat, Levi, Melki, Janayi, Josef.
²⁵ Matatias, Amos, Nahum, Esli, Nagayi.
²⁶ Maat, Matatias, Semeyin, Josek, Joda.
²⁷ Joana, Resa, Sorobabel, Salatiel, Neri.
²⁸ Melki, Adi, Kosam, Elmadam, Er.
²⁹ Joswe, Elieser, Jorim, Matat, Levi.
³⁰ Simeon, Juda, Josef, Jonam, Eliakim.
³¹ Meleya, Mena, Matata, Natan, David.
³² Jese, Jobed, Boas, Sala, Nason.
³³ Aminadab, Admin, Arni, Esrom, Fares, Juda.
³⁴ Jakob, Isak, Abraham, Tera, Nakor.
³⁵ Seruk, Rago, Falek, Eber, Sala.
³⁶ Kayinam, Arpasad, Sem, Noe, Lemek.
³⁷ Matusala, Enok, Yared, Maleleyel, Kayinam.
³⁸ Enos, Set, Adam eke Nyam in obi kok in ec'abu em.

4

Agn ebm Jesu
Matie 4.1-11; Mark 1.12-13

¹ Eke Jesu anŋ Jurden ow a, Abŋ Lala iy'r em, eŋ l'oc ow n'im loj.
² Yogn, agn eju'r ton ow ij seŋŋ eŋ yony. Seŋŋ a nimum feŋ em a, n'enn

neny eke l'ijm ob kaka. Eke ow b'uwr a, namn ow'r sos, ³ eŋ agn dad'r nine: «Eke el Nyam ec'Iy, ke d'ad lebn na itŋn el ob ij.» ⁴ Jesu dad'r nine: «Wel non Nyam Lel em eke: *Ow elm ob ij ɔny ce ɔom eŋŋ sel.*» †

⁵ Emeny agn oc'r ab im lafeny gege nyam af, eŋ inym es yeŋm'n wus na nimum ec'es ew es ew a feŋ, ⁶⁻⁷ eŋ dad'r nine: «M'ow m'ɔŋŋ'ŋ abusu lele anygbel feŋ ek'anŋ es ew na em a, eke ok ɔwrɔkp wus igŋ'm nuŋ, anke na feŋ, em wel ɔŋ'm, eŋ m'otu eke mi k'ɔŋ eŋŋ eke m'erur a.» ⁸ Ko Jesu dad'r nine: «Wel non Nyam Lel em eke: *B'ow igŋ Es Kotoko ŋ e Nyam nuŋ ke kók in ɔny coco ce e juma.*» †

⁹ Eŋ emeny agn oc'r im uyum'n Jerusalem e Nyamel gb'el a e luw af ec'usu gege a, eŋ dad'r nine: «Eke el Nyam ec'Iy tasi, ke anŋ anŋa igb us es wus; ¹⁰ anke wel non Nyam Lel em eke: *Nyam b'ow ɔŋ in ec'afr erm esel ɔsu'ŋ.* ¹¹ Eŋ emeny: *-Li b'ow - l'oc'ŋ abu em abu em yec'eŋŋ ke lebn kaka kí kokm'ŋ ob lakr.*» † ¹² Jesu ɔdu eb dad'r nine: «Nyam Lel dad eke: *K'ébam Es Kotoko ŋ e Nyam.*» †

¹³ Eke l'eju Jesu kprakpr amua na em bake ow uwr a, agn ŋgbon eŋb'r es im am eku'r leŋŋ ejeci.

Jesu ɔb juma nuŋ Galile wus af
Matie 4.12-17; Mark 1.14-15

¹⁴ Jesu ewl im Galile; Abŋ Lala ec'abusu a iy'r em, eŋ yogn agŋ am dad in e lís e low. ¹⁵ N'am yeŋm agŋ low Nyam nuŋ igŋ susu, eŋ agŋ a feŋ am aw'r.

Nasaret baŋŋ eyŋ ebm Jesu
Matie 13.53-58; Mark 6.1-6

¹⁶ Jesu im Nasaret baŋŋ, yogn eke wel gb'agbl'l a. Nenegŋ e leŋŋ a, n'im l'ey Nyam nuŋ igŋ usu a eŋ elel eke li bi kok god'eŋŋ ab af. L'igb eke li k'awl Nyam odad eke wel non a l'ok agŋ, ¹⁷ eŋ wel oc kokoba ɔb es Esayi

† 3:22 Selu 2.7; Esayi 42.1. † 3:23 Ekn Matie 1.16 ec'akr otar a. † 4:4 Ol ɔkn 8.3. † 4:8 Ol ɔkn 6.13-14. † 4:11 Selu 91.11-12. † 4:12 Ol ɔkn 6.16.

e lel ɔŋ'n. Ni mɔmu lel ab es, † etŋ n'ɛŋn usu a eke wɛl nɔn eke:

18 Ɛs Kɔtɔkɔ ec'Abŋ anŋ ɛm ab, anke li sɔsum l'oc'm eke mi k'ɔb Amani Mamn a m'ok ɔgbɔru. L'erm im eke mi ki dad sobel ɛm ɛsɛl ec'es eb elu owi, ke m'ɔŋ any eflu ɛkn es, ke m'ɛb agŋ eke am ij gbɛ a m'ɛlu es,

19 ke mi dád agŋ eke lakpo eke Nyam b'ow elu in ec'erm mamn ɔkm agŋ e lís a ow.

†
20 Eke Jesu awl lel a bake ow uwr a, l'ar lel a es l'oc n'ɔŋ ob oc ɔŋ ɛs a, etŋ li sig es. Agŋ a fɛŋ a ek'anŋ Nyam nun igŋ usu a ok'r anyamn af. 21 Etŋ n'am dad wɛl l'ɛsɛ: «Yɛfɛnyana, Nyam Lɛl na ec'odad na eke wɛl awl ok ɔny ke irir a, ow e lɛŋŋ a ow ŋ.» 22 Agŋ a fɛŋ am aw Jesu, etŋ ow am iti el any sodad amamn amua eke ow am dad a sosiɛm. Etŋ -n'am dad -l'ɛsɛ: «Kɔ ow elm Josef jim ab ana ee?»

23 Ow ɛm a, Jesu ɔdu eb dad el ninɛ: «Nawrɛ, b'ow dadr'm nyandre ɛm ec'odad na ɛsrɛ: "Sɛkp kok ɛs, kòkr ŋ sosi sɛkp!" Etŋ ɛmɛny b'ow dadr'm ɛsrɛ: "S'iri yec'a fɛŋ eke kok Kapɛrnayum a; anja ek'el ŋ e baŋn a yeji kòk ɛbɛn nyam coco gɔŋ!" 24 Low nawrɛ m'am dad ɔny: wɛl ɛbm kokoba ɔb ɛs kaka sɛnyɛn sɛnyɛn in ec'eb ɛm. † 25 M'am dad ɔny nawrɛ tasi eke Eli e lɛŋŋ ab ɛm a, ɛŋnyɔw nɔnɔ gbɛl anŋ Israɛl wus af. Lɛŋŋ a, nyam anm ton batŋ ow ij akpo nyahan lele likpr ab, etŋ lek ligbɛl ɛy eb ɛb a nimum ɛm. † 26 Ɛbɛn yeji Nyam ɛram Eli iim Israɛl wus af ec'innyɔw kaka ogŋ, kɔ l'erm ow innyɔw a ek'ir Sarepta, Sidon wus af a ogŋ.† 27 Kokoba ɔb ɛs Elise e lɛŋŋ ab ɛm yeji, kokobe ɛsɛl nɔnɔ gbɛl anŋ Israɛl wus af. Kɔ ɛbɛn yeji, el ɛm ec'ɛŋŋ kaka ewlm in e kokobe

ec'ɔl ab ɛm, eke ow elm Nayma, Siri iy a sɔny ɛɛ.» †

28 Eke Jesu dad ów amua a, agŋ a fɛŋ ek'anŋ Nyam nun igŋ usu a ke iri a am ebl ɛrm. 29 Etŋ -l'igb -n'ɔny ow l'oc ow ab -n'im el eci baŋn a ek'anŋ ligigl af a eke -li ki pipig ow, ow ɛy nɔmu ab ɛm. 30 Kɔ l'ɛpir wɛl aranŋ l'eb ejagb n'im.

Abŋ ŋun ɛs nyam ec'ewlm

Mark 1.21-28

31 Ɛmɛny Jesu im Kapɛrnayum baŋn, Galile ɛb ɛm, etŋ yogŋ n'am yeŋm agŋ low nɛnɛŋ e lɛŋŋ. 32 Agŋ a ek'am iri in e low yeŋm a, low am iti any in ec'elel eke n'am yeŋm agŋ low ab ɛm, anke n'am dad wɛl odad abusu ɛm.

33 Nyam nun igŋ usu yogŋ a, igŋ nyam anŋ ek'abŋ ŋun anŋ ɛm. N'am elu lebl tuɔtuɔ li dad l'ɛsɛ: 34 «Oy! Nasaret e Jesu, kɔ bla am erur eke ki kok ɛy ee? Kɔ ek'ow eke ki ŋun ɛy ee? Ɛm, m'uw ɛŋŋ ek'el'ŋ ab any: Nyam ec'erm ɛs Lala!» 35 Jesu dad abŋ ŋun a odad lebl tuɔtuɔ ɛm ninɛ: «Yɛwal! Ke ɛy ɔkm ɛŋŋ na ɛm!» Abŋ ŋun a ɔny igŋ a elu wus agŋ fɛŋ ec'any af, etŋ l'ɛy ɔkm eke li kokm ow low ŋun kaka. 36 Agŋ a fɛŋ low iti any afŋn es etŋ -n'am dadarir - l'ɛsɛ: «Bogŋ ec'odad el na ee? Igŋ na bi dad odad lɛc ɛm lele abusu ɛm ab, ke kɛkɛŋ abŋ ɛnyun am ok ɔkm!» 37 Etŋ -n'am dad Jesu e lís e low wus ab af nimum.

Jesu ewlm ólu nɔnɔ

Matie 8.14-17; Mark 1.29-34

38 Jesu anŋ Nyam nun igŋ usu a ɛy ɔkm etŋ im igŋ nyam e gbugŋ. Igŋ a wɛl b'ɛsŋ'n Simɔ, etŋ ɛy lis lɛfr ɔl am ɔny tuɔtuɔ. Wɛl am dad Jesu eke k'ewlm yow a. 39 N'im li titm ow etŋ l'is es li dad lɛfr ɔl a odad lebl tuɔtuɔ ɛm, n'ɔŋ ow ol, etŋ lɛfr ɔl a oc'r es lís. Kɛkɛŋ l'igb wus etŋ n'am kok Jesu lele in e jam ɛsɛl ab ab e lís e low.

† 4:17 Lɛŋŋ ab ɛm, silɛl og akpakp eke wɛl ɔtu eke k'ar es a, af yogŋ anake wɛl bi nɔn lel a. † 4:19 Esayi 61.1-2. † 4:24 Bɛbmɛn Luk 4.24; Jan 4.44 lele Jan 6.42 ab. † 4:25 Ɛkn 1 Ɛb Ebu 17.1. † 4:26 1 Ɛb Ebu 17.8-16. † 4:27 Ɛkn 2 Ɛb Ebu 5.1-14. † 4:40 Ɛkn Mark 1.32 lele ow eci akr otar ab.

⁴⁰ Eke læḡḡ ew es a, † aḡḡ a fəḡ eke ɔl akpasu akpasu am ɔny a, wəl ot ow el Jesu oḡḡ. Eḡḡ l'at eḡḡ nyam nyam abu nuḡ, l'ewlm wəl. ⁴¹ Abḡ enḡḡ nɔnɔ ḡbəl anḡ aḡḡ ab em ok ɔkm am ɔḡ dad eḡe: «Ḳ el Nyam ec'Iy tasi!» Kɔ Jesu dad el odad lebl tuɔtuɔ em eḡḡ el eke -li ki dadmn odad, anḡke -l'uw any eke Jesu el Mesi.

Jesu am dad Nyam odad Jwifəl e wus af

Mark 1.35-39

⁴² Sica eke læḡḡ am eny a, Jesu ey ɔkm eb ab em im usu saw em. Aḡḡ nɔnɔ am ɔl'l. Eke -n'əḡan ow a, -l'erur eke -li k'ucu -n'ɔny ow es, ow ánḡ el ab. ⁴³ Kɔ Jesu dad el ninɛ: «Ow akpl ke m'im sɛb ejec'em yeḡi mi dad Nyam e ḡbreḡḡbi usu a ec'amani ec'odad, anḡke na sosiem eci Nyam erm im m'ow.» ⁴⁴ Eḡḡ n'am dad Nyam ec'odad Jude wus af e Nyam nuḡ iḡḡ susu a. †

5

Jesu e jam esel krekre ek'esḡ
Matie 4.18-22; Mark 1.16-20

¹ Læḡḡ nyam, Jesu inym es Genesaret e mij lekpl † a ec'any af a, eḡḡ aḡḡ nɔnɔ ow iwɔ elul il em eḡḡ am itarir eke k'iri Nyam ec'odad. ² Eke Jesu b'edḡ mɛny a, l'ekn muwetḡ yony ek'itr es nanu a. Eḡḡ ɔcn ibi esel anḡ em us es am yɔyɔḡ el e muw ab es. ³ Jesu ey mɛḡḡ a e nyam em, ek'el Simɔ ec'a, eḡḡ n'am ḡɔḡḡ ow eke ow k'odu læḡḡ a eb jam tɛl ey mij ab em. Jesu sig es læḡḡ ab em, eḡḡ emɛny am yeḡm aḡḡ a low.

⁴ Eke li yeḡm wəl ów bake ow uwr a, li dad Simɔ ninɛ: «Ódu læḡḡ a eb im libn ab em, ke ḡ lele awlḡel ab ab ókr ɔny e muw a ɔnyɔn ɔcn.» ⁵ Eḡḡ Simɔ dad'r ninɛ: «Em eḡḡ ḡbeliy, s'odu muw ncok a toḡ s'əḡḡm ob kaka. Kɔ eke dad a, m'ow m'odu muw a m'ekn.»

⁶ -L'odu muw a, eḡḡ -n'ɔny ɔcn bubute ḡbəl, toḡ batḡ el e muw a am ɔl eke ki ḡbagbrm em. ⁷ Eḡḡ -n'am ibrm el lawlɛl a ek'anḡ læḡḡ ejec'ab em a, eke k'ow elum el abu. -L'ow eḡḡ -n'ɔny ɔcn a -l'ok mɛḡḡ yony ab em iy ḡbɔḡ ḡbɔḡ, batḡ mɛḡḡ a am ɔl eke k'emn. ⁸ Eke Simɔ Pier b'ekn ebɛn a, l'ok ɔwrɔkp wus Jesu ec'any af, eḡḡ li dad ninɛ: «Eḡḡ ḡbəl, k'òw ki titm'm, anḡke m'el sikpl es!»

⁹ Tasi em a, low na iti Simɔ lele aḡḡ a ek'anḡ in ab a any, ɔcn bubute a eke -n'ɔnyɔn a sosiem. ¹⁰ Eḡḡ lawlɛl Jak lele Jan ab ek'el Sebede jimɛl a yeḡi, low iti any. Kɔ Jesu dad Simɔ ninɛ: «K'uru erḡḡ; kɔ jam anḡ aḡḡ anake b'ow eb ɔḡ'm a.» ¹¹ Eḡḡ kpeḡḡ -l'ot el e mɛḡḡ a -l'ow itr es ákpaf, eḡḡ -l'igḡ fəḡ -l'ok es -n'am us Jesu jam.

Jesu ewlm kokobe es nyam
Matie 8.1-4; Mark 1.40-45

¹² Eke Jesu anḡ Galile wus af eci baḡḡ nyam a, kokobe es nyam ow eḡḡ'n. Eke li b'ekn Jesu a, l'ey wus l'ubu any es ow ec'any af, eḡḡ n'am ḡɔḡḡ ow li dad l'ese: «Eḡḡ ḡbəl, eke erur, ɔtu eke k'ayal'm.» ¹³ Jesu eḡḡm abu es itḡḡ in eḡḡ dad ninɛ: «M'erur, àyl!» Eḡḡ kpeḡḡ kokobe a oc'r es lís. ¹⁴ ḡbɛkɔ Jesu eḡḡḡ in dad'r ninɛ: «Kì dad eḡḡ kaka ḡ ec'ewl a e low; kɔ im yeḡm eḡb waw es a sos, ke wáw eḡb a eḡe elel eke Mois ec'ol a ibrm ab af, ke ow ij danḡu.» †

¹⁵ Ebɛn a yeḡi, Jesu e nin a am eb es susu a fəḡ. Eḡḡ aḡḡ nɔnɔ ḡbəl b'ow in oḡḡ am iri in ec'odad a, eḡḡ ólu a b'ibrm eke li k'ewlm wəl. ¹⁶ Kɔ Jesu b'ocr sos es im usu saw em am ḡɔḡḡ Nyam.

Jesu ewlm sos es wew es nyam
Matie 9.1-8; Mark 2.1-12

¹⁷ Læḡḡ nyam, Jesu am yeḡm aḡḡ low, eḡḡ Farisiel lele ol e low any uw esel ab, anḡ Galile baḡḡ baḡḡ, Jude baḡḡ baḡḡ lele Jerusalem ab

† 4:44 *Jwifəl e wus af e Nyam nuḡ iḡḡ susu:*Luk eci silel esig oglog em a *Galile wus af e Nyam nuḡ iḡḡ susu.* † 5:1 *Genesaretel Galile e mij lekpl a e nin ejeci.* † 5:14 *Ekḡ Matie 8.4 eci akr otar a.*

ow ok es yogŋ. Etn Nyam ec'abusu a anŋ Jesu ab etŋ am ɔŋ'n l'ewlm ɔlu. ¹⁸ Etn kin agŋ oc sos es wew es nyam ek'eru es faja em ow, etŋ am ɔl eke k'oc elu'l akŋ Jesu ec'any af. ¹⁹ Gbekɔ -l'eknmn usu eke -li k'ecr nɔɔ gbɛl a sosiem. -L'oc -l'uyum ow ɛl luw af etŋ -li fig usu nyam, -l'usm ow es faja ab agŋ a ec'araŋŋ, Jesu ec'any af. ²⁰ Eke Jesu b'ekn el ec'ɔmn a, li dad ɔlu a ninɛ: «Lisijim, m'oc ŋ e sikpl a m'ap'ŋ!»

²¹ Eke Jesu dad ɛben a, ol e low yegm ɛsɛl a lele Farisiel ab ab am bibrmnin el ɔfr ɛsɛ: «Kɔ egŋ na, ayaf n'am ocr in sosi etŋ n'am ɔbr Nyam any nɛnɛ na ee? † Kɔ bwo ɔtu ek'ap egŋ sikpl ek'ow elm Nyam sɔny cɛ ee?» ²² Jesu uw el e sow tutr ab any etŋ dad el ninɛ: «Bla etŋ am ɔnyn sow tutr nɛnɛ ɔny eci mɛrm ab em ee? ²³ Kɔ bogŋ ec'anake ɛw fuɛfuɛ eke wɛl ki dad sos es wew es ab ee? "M'oc ŋ e sikpl a m'ap'ŋ" oglog ke wɛl dád'r ɛsɛ: "Ìgb ke án es ee"? ²⁴ Gbekɔ m'erur eke k'uwr low na any: wus af anja, egŋ ec'Iy ɔny abusu eke k'oc sikpl ap.» Etn sica li dad sos es wew es a ninɛ: «M'am dad ŋ, ìgb, ɔc ŋ eci faja a eb ejagb im gbugŋ.» ²⁵ Etn kpekŋ igŋ a igb wus agŋ a fɛŋ ec'any af oc in eci faja a eke l'erur a aam gbugŋ, etŋ n'am kɔklm Nyam. ²⁶ Eke agŋ a ɛkn low na a, ow iti el any, erŋŋ am ɔny el, etŋ -n'am kɔklm Nyam -li dad -l'ɛsɛ: «Yɛfɛnyna s'ekn low any iti owi eke s'eknm lɛgŋ kaka!»

*Jesu ɛsŋ Levi eke k'us'r jam
Matie 9.9-13; Mark 2.13-17*

²⁷ Eke low na ɛc a, Jesu ɛy ɔkm aam etŋ ɛkn wus labm eb ɛs nyam eke wɛl b'ɛsŋ Levi. Li sig es wus labm eb usu, etŋ Jesu dad'r ninɛ: «Ûs'm jam!» ²⁸ Levi igb wus, dign wus labm eb e juma a elu es etŋ us'r jam.

† 5:21 ɛkn Ob Ap 24.16; Selu 103.3; Esayi 43.25. † 5:30 ɛkn Luk 15.2 ec'akr otar a. † 5:37 ɛkn Matie 9.17 ec'akr otar a. † 6:1 Nɛnɛgŋ nyam: Luk eci silel esig oglog em a Awl krekre e nɛnɛgŋ yony em. Ow el nɛnɛgŋ eke titm egb ub (Ob Ap 23.5-14).

²⁹ Ow e jam a, Levi kok ob ij ligbɛl nyam in ogŋ a ɔŋ Jesu. Wus labm eb ɛsɛl nɔɔ gbɛl lele agŋ ɛjec'ab yeji anŋ ob ij ab em. ³⁰ Eke -n'am ij ob a, Farisiel lele el em ec'ol e low yegm ɛsɛl ab ab am ɛny abr dad Jesu e jam ɛsɛl a ɛsɛ: «Kɔ bla etŋ am ijr etŋ am egŋŋ lofu nyam em wus labm eb ɛsɛl lele sikpl ɛsɛl ab ee?» † ³¹ Jesu ɔdu eb dad el ninɛ: «Agŋ ek'anŋ sos tuɔtuɔ em a, íbram sos kok ɛs. Kɔ ɔlu anake b'íbrm sos kok ɛs a. ³² M'owm eke mi k'ɛsŋ agŋ eke b'ubr el sosi nɛnyembri nyam ɛsɛl a, kɔ m'ow eke mi k'ɛsŋ "sikpl ɛsɛl" yec'etŋ ke -l'itŋŋ erm em.»

*Ob owr lele ob sig ab ókrm af
Matie 9.14-17; Mark 2.18-22*

³³ Sica agŋ beb am dad Jesu ɛsɛ: «Jan mij ok nuŋ ɛs e jam ɛsɛl a b'ɛnnɛ nɛny ke ám ŋɔŋŋ Nyam, etŋ Farisiel e jam ɛsɛl a yeji bi kok ɛben. Kɔ ŋ e jam ɛsɛl a am ij ob etŋ am egŋ!» ³⁴ Etn Jesu ɔdu eb dad el ninɛ: «Kɔ ɔtur eke k'ɛdŋŋŋ agŋ eke wɛl ɛsŋ mɛbi ec'es gbɛgbl em a ob ij, eke yɔw ɛc a anŋ el ab ee? Njan! ³⁵ Gbekɔ lɛgŋ am ow, eke wɛl b'ow ɔny yɔw ɛc a oc es el ec'araŋŋ, ke sica -n'ɛnnɛ nɛny gɔŋ.»

³⁶ ɛmeny Jesu dad el nyandre em odad na ninɛ: «Egŋ ócm gbad owr log elum gbad sig em gigŋm. Eke kok ɛben, ke gbad owr a ŋuŋŋ a; ow k'ow okrm af gbad sig ab ab. ³⁷ Etn ɛmeny egŋ ócm mar owr okm marel sig em. † Eke kok ɛben a, mar owr a b'ow inŋ tonŋ bake ɔny marel sig a ɔb es: mar a b'ow ok es etŋ marel a b'ow un. ³⁸ Kɔ mar owr, marel owr em wɛl b'ok'r. ³⁹ Egŋ ek'egŋ mar sig ɛcm ab a, k'ow erurm mar owr ec'egŋ anke li b'ow li dad eke mar sig a in akpl!»

6

*Egŋ ec'Iy el nɛnɛgŋ ec'es ɛw ɛs
Matie 12.1-8; Mark 2.23-28*

1 Neneɣɣ nyam, † Jesu lele in e jam esel ab ab am ɛcr segb ɔgm eci. In e jam esel a am bubm egb a ec'ey a, etɣ -n'am gag es -l'ij. 2 Ow ɔɣ etɣ Farisiel beb am dad el ɛse: «Kɔ bla sosiem am kokr low eke ey ec'ol a ɔɔm abusu eke wɛl ki kok neneɣɣ e lɛɣɣ ee?» † 3 Etɣ Jesu dad el ninɛ: «Awlmn low eke eb ebu David in obi in obi lele in ec'agɣ ab ab kok lɛɣɣ nyam eke namn am ɔny el ab ee? 4 L'ey Nyamel ab em, etɣ in ec'agɣ ab ab -l'ij egb waw eci futufutu a; ke -n'ɔnym ow ec'ij ec'abusu kaka. Ey ec'ol a ɔɣ egb waw esel ɔny coco abusu eke k'ij.» † 5 Emɛny Jesu dad el ninɛ: «Eɣɣ ec'Iy el neneɣɣ ec'es ew ɛs.»

Jesu ewlm eɣɣ ek'abu wɛw ɛs neneɣɣ e lɛɣɣ

Matie 12.9-14; Mark 3.1-6

6 Neneɣɣ e lɛɣɣ ejeci nyam, Jesu im ey Nyam nuɣ igɣ usu a am yeɣm agɣ low. Yɔɣɣ n'eyɣn igɣ nyam eke lidr abu wɛw es. 7 Etɣ ol e low yeɣm esel lele Farisiel ab am ɔsu Jesu eke -li k'ekn ek'ow b'ow ewlm eɣɣ neneɣɣ e lɛɣɣ, aɣke -n'am ɔl low ij nyam eke -li k'ibr ow af -n'ɔɣ ow dedeku. † 8 Kɔ Jesu uw el e sow tutr ab any, etɣ li dad igɣ a ek'abu wɛw es a ninɛ: «Ìgb inym es araɣn aɣa agɣ a feɣ ec'any af!» Etɣ kpekn igɣ a igb inym es. 9 Ca Jesu dad el ninɛ: «Dàdr'm: neneɣɣ e lɛɣɣ a, bla lowi ey ec'ol a ɔɣ abusu eke wɛl ki kok ee? Low nimamn kɔ low nuɣ ee? Wɛl ɔtu eke ki ɔɔg eɣɣ oglog wɛl egb'r es luw ee?» 10 Eke Jesu ibrm el ów amua bake ow uwr a, n'am ler wɛl etɣ li dad igɣ a ninɛ: «Èɣɣm abu es!» Etɣ eke li b'egɣm abu es a, in ec'abu a ewl mɛny akpl'l. 11 Ol e low yeɣm esel a lele Farisiel ab ab erm am ebl, etɣ -n'am dadarir el ɔfr elel eke -li ki kokr Jesu.

Jesu ɔsum erm esel lɛw yony ot
Matie 10.1-4; Mark 3.13-19

12 Ow e jam a, Jesu uyu lafeny nyam af eke ki ɣɔɣɣ Nyam, etɣ ni ɣɔɣɣ Nyam ncok nyam a nimum. 13 Eke lɛɣɣ eny a, l'ɛsɣ in e jam esel a etɣ li ɔsum lɛw yony l'ot, l'ew wɛl nin "erm esel". 14 El ec'en el: Simɔ, eke Jesu igɣ nin af Pier; † lisijim Andre, Jak lele Jan ab, Filip lele Bartelemi ab, 15 Matie, Toma lele Jak, Alfe jim ab, Simɔ, eb dogɣɣ ɛs, 16 Judas ek'el Jak jim lele Judas Iskariot ek'ol Jesu ij ab ab.

Jesu am yeɣm agɣ a low etɣ am ewlm ólu

Matie 4.23-25; Mark 3.7-11

17 Jesu anɣ lafeny ab af us es erm esel ab ab, etɣ ow inym es lafeny a ec'esr pete a. Yɔɣɣ, in e jam esel nɔɔ gbɛl lele bieku bieku ek'anɣ Jude, Jerusalem, Tir lele Sidɔn ek'el eb yony ek'anɣ okij any ab yeji, ow. 18 -L'ow eke -li k'iri ow ec'odad ke ow ewlm el ec'ol a yeji. Etɣ agɣ eke abɣ enuɣ am ijr gbɛr a yeji ewl. 19 Agɣ a feɣ am ɔl eke k'itɣn in abu, aɣke ewlm ec'abusu e lɛc nyam b'ey ɔkm in em ewlm agɣ a feɣ.

Ehe esel lele gbɛr esel ab

Matie 5.1-12

20 Jesu is any ler in e jam esel a etɣ dad el ninɛ:

«ɔny ek'eel ɔgbɔru a, ehe el ɔny eci aɣke Nyam e gbɛɣɣbi usu a el ɔny eci! †

21 ɔny eke sica namn am ɔny ɔny a, ehe el ɔny eci

aɣke lɛɣɣ nyam am ow eke Nyam b'ow iyr ɔny lok!

ɔny eke sica am ikɣn ɔɣn a, ehe el ɔny eci

aɣke b'ow ifir miyer!

22 Ehe el ɔny eci, ɔny eke agɣ am ifn ɔny, ebm ɔny ke am wɛwr ɔny, ke am dad ɔny ec'odad enuɣ, eke eel eɣɣ ec'Iy e jam esel a sosiem a!

23 Sos em íɣn ɔny! Ìgbr susr es eke ów nɛnɛ b'eyɣn ɔny a,

† 6:2 Ëkn Matie 12.2 eci akr otar a. † 6:4 Ëkn 1 Samiel 21.2-7; Ob Ap 24.5-9. † 6:7 Ëkn Matie 12.10 eci akr otar a. † 6:14 Ëkn Mark 3.16 eci akr otar a. † 6:20 Ëkn Matie 5.3 ec'akr otar yony em a.

an̄ke afr, ob ap ligbel nyam am eku
ony.

Ɛben eke el lagn̄el a ijr kokoba ob
es̄el gbre ana. †

24 Kɔ ony egbren̄gbi a, gbre el ony
eci,

an̄ke en̄an ony ec'ehe a god'et̄n!

25 Gbre el ony eci, ony eke lok iy ony
a

an̄ke namn b'ow ony ony!

Gbre el ony eci, ony eke am ifir
miyer a

an̄ke b'ow ik̄n̄ on̄n n̄on̄!

26 Gbre el ony eci, eke aḡn a f̄en̄ bi
dad ony e l̄is e low mamn.

El lagn̄el yeji, ɛben eke godo godo a -
li dadr kokoba ob es̄el ayad̄n̄
a ec'ow amamn ana!»

Efnu ec'erur owi

Matie 5.38-48; 7.12a

27 «Ony ek'am irir em ec'odad a,
kin yec'eke m'am dad ony: erurir
ony ec'efnu ke kókr ów amamn on̄n
aḡn eke b'ifn̄ ony a. 28 Afal aḡn a
eke b'ofn̄ ony ab es, ke n̄on̄an on̄n
aḡn a eke bi kok ony ów en̄n̄ a.
29 Ek'eḡn̄ b'ed̄n̄'̄n any af l̄awl ogog, †
ke ewl ogog nyam a yeji on̄'n l'éd̄n̄'̄n.
Ek'eḡn̄ b'eb'̄n̄ gbad, ke ye'b'r l'éb̄ n̄
e mob af ew a yeji. † 30 Eḡn̄ f̄en̄ eke
b'ibrm'̄n̄ ob a, on̄'n. Et̄n̄ ek'eḡn̄ oc̄ n̄
ec'ob, ke k'ibrm'̄n̄ k'eb. 31 Low f̄en̄
ek'am erurir eke aḡn ki kok ony ony
a, ony yeji kòkr ɛben kpen̄ on̄n aḡn
ejec'a. †

32 Eke b'erurir aḡn a ce eke b'erur
ony a, ke bla low mamn iy am ekur
eke b'ow en̄an ee? Sikpl es̄el b̄ob̄
yeji b'erur aḡn eke b'erur el a! 33 Et̄n̄
eke bi kok low nimamn on̄n aḡn a
sony ce eke bi kok ony low nimamn
a, ke bla low mamn iy am ekur eke
b'ow en̄an ee? Sikpl es̄el b̄ob̄ yeji
bi kok ɛben! 34 Kɔ eke ow el aḡn a
sony ce ek'am ɔman eke b'ow ɔwr
ob ony ony a b'abmnin ob, ke bla low
mamn iy am ekur eke b'ow en̄an ee?
Sikpl es̄el yeji b'abmn el lawl̄el sikpl

es̄el ob, yec'et̄n̄ ke el yeji wel ówr on̄
el ɛben kpen̄! 35 Yec'eke ki kokr a
el: erurir ony ec'efnu, kòkr el ów
amamn. Abmnin el ob ke k'ómnm̄n
eke -li k'owr -n'on̄ ony. Eke bi kokr
ɛben a, b'ow en̄an ob ap ligbel et̄n̄
b'ow eel Nyam ek'an̄n̄ afr kpekpe
ec'ey, an̄ke Nyam akpl et̄n̄ li bi kok
low mamn n'on̄n aḡn en̄n̄ lele aḡn
ek'uw̄m low mamn any ab. 36 Ony
yeji, èel érm mamnu, es̄e el̄el eke ey
Es̄ el erm mamnu ab af.» †

Ɛw erm jej ok owi em

Matie 7.1-5, 15-20

37 «Kì jejr aḡn ec'ow kokr, yec'et̄n̄
ke Nyam kí jejm okm ony. K'obr aḡn
low, yec'et̄n̄ ke Nyam yeji k'ób̄m ony
low. Òcr low apr aḡn ke Nyam yeji
óc low ap ony. 38 On̄n aḡn ob, ke
Nyam yeji ón̄ ony ob yiyibr ony: ony
e gbad a eke ɔk̄n̄ eke wel kok ony
ob em a, wel b'ow ok ony ob ow íy
gb̄on̄, tatak̄n̄ es, gigiḡn̄ es. Akunda
yec'em eke b'ocr ebmnin ob on̄n eḡn̄
ejec'a, ow em ce Nyam yeji b'ow oc̄
ebmn ony ony.» †

39 Em̄eny Jesu dad el odad nyandre
em nin̄e: «Kɔ any eflu ɔtu eke ki
nyimn lawl any eflu ee? Eke ow el
ɛben a, ke el yony mum -li b'ow -
l'ok n̄omu nyam em. 40 Low wewr
es kaka ágb̄m akam in e low yegm
es; kɔ low wewr es f̄en̄ ek'uw̄ low
any senyn senyn a b'ow an̄n̄ es̄e in e
low yegm es ab af.

41 Kɔ bla et̄n̄ am l̄er suwli ek'an̄n̄
es̄n̄ jim e nyamn em a, et̄n̄ éwm lik̄n̄
ikpr ek'an̄n̄'̄n̄ nyamn em a e low
erm ee? 42 Et̄n̄ ayaf ɔtu eke ki dad
es̄n̄ jim es̄e: “Lisijim, ye'b'm m'óny
suwli ek'an̄n̄'̄n̄ nyamn em a m'óc es,
ke k'ékn̄m lik̄n̄ ikpr ek'an̄n̄'̄n̄ nyamn
em ab ee?” Enyembri yony yony
es, ik̄n̄ anym ony lik̄n̄ ikpr ek'an̄n̄'̄n̄
nyamn em a oc es, ke sica b'ow ékn̄
es senyn senyn óny es̄n̄ jim e suwli
ek'an̄n̄ nyamn em a oc es.»

† 6:23 Bèbmn 2 Ów e Wel N̄on 36.16; Ob Kok 7.52. † 6:29 Ɛd̄n̄ eḡn̄ any af el Jwif̄el oḡn eci w̄ewr
ligbel. † 6:29 ye'b'r l'éb̄ n̄ e mob af ew a yeji: Ɛkn̄ Matie 5.40 ec'akr otar a. † 6:31 Bèbmn Rom
13.8-10. † 6:36 Bèbmn Ɔkm Ok 34.6; Selu 86.15. † 6:38 Ɛkn̄ Rut 3.15.

*Likɛ lele in ec'ey ab
Matie 12.33-37*

⁴³ «Likɛ mamn ósum ey enɔɔ, etɛ likɛ nɔɔ ósum ey amamn. ⁴⁴ Tasi em a, wɛl b'uw likɛ nyam nyam any in ec'ey ósu em: wɛl ówm babm librebr em, etɛ wɛl ówm kɔkɔbri kati em. ⁴⁵ Eɛɛ mamn, in em ec'ów amamn eke b'ann a anake li b'oc l'elu ókm a; etɛ eɛɛ nɔɔ, in em ec'ów enɔɔ eke b'ann a anake li b'oc l'elu ókm a. Low yec'a ek'iy eɛɛ ec'erm em gbɔɔ a anake neny bi dad elu ókm a.»

*Ús êl lob af
Matie 7.21-29*

⁴⁶ «Kɔ bla etɛ b'ɛsɛn'm “Eɛɛ Gbel, Eɛɛ Gbel” etɛ am kokmn yec'a eke mi bi dad óny ab ee? ⁴⁷ Eɛɛ eke b'ow em ogɛ iri em ec'odad, ke b'ucu óny es kok a, m'am ow mi yegm óny ob eke li b'ot es a: ⁴⁸ n'ann es eɛɛ nyam ek'am us êl af, l'agbr nɔmu im wus em kpekpe etɛ li sigm in ec'êl ab es lebn af. Eke mij iy am ewl igɛ êl a, êl a eym wus anke eɛɛ na us'r l'akpl. ⁴⁹ Kɔ eɛɛ eke am iri em ec'odad a ke úcum ónym es kokm es eke eke n'am iri ab af a, ann es eɛɛ nyam ek'am us êl sec af ke agbrm nɔmu yɛɛ af. Eke mij iy am ewl igɛ êl a, kpekɛ êl a ey wus gbruu bubm es nimum!»

7

Jesu ewlm srɔda eyɛ eci anym es nyam e juma kok es

Matie 8.5-13

¹ Eke Jesu dad agɛ a odad bake ow uwr a, n'im Kapernayum. ² Yogn, Rom eci srɔda eyɛ ekɛ yen ec'anym es nyam óny in e juma kok es nyam eke l'erur nɔɔ; etɛ juma kok es a ól am óny ton batɛ am ow uw. ³ Eke l'iri wɛl dad'r Jesu e low a, l'erm Jwifel ec'agɛ ekpekɛ beb im am esɛn eke li k'ow l'ewlm in e juma kok es a. ⁴ -N'im -n'ɛɛn ow etɛ -n'am nɔɔn ow atrm em -li dad -l'esɛ: «Eɛɛ na ek'erm ey a it eke

k'ɛɛn in ec'abu elum. ⁵ L'erur ey ec'eb na etɛ in anake n'ɔɔ ke wɛl us ey e Nyam nɔɔ igɛ usu a.» ⁶ Eke Jwifel a dad ów amua ok Jesu a, l'ɛɛ etɛ kpekɛ n'aam wɛl ab.

Ow ann tel ke -l'ok gbugɛ, etɛ emeny anym es a erm lawlel eke k'im dad'r esɛ: «Eɛɛ gbɛl, es ow es dad'ɛ eke ɛ k'ijr sos gbɛ ɛ k'ow yɛɛ, kɔ in itm eke ɛ k'ey in e gbugɛ a; † ⁷ na sosiem anake in igbm in obi in owm ton bake in ɛɛn'ɛ a. Kɔ ɛ dád odad ebl nyam es, ke kpekɛ in e juma kok es a in b'ow in ewl. ⁸ In obi yɛɛ in ann abusu esɛl ekpekɛ ec'ew, etɛ in óny srɔda eyɛ eke in ew es. Eke in bi dad nyam in esɛ: “Ìm!”, kpekɛ ow'n b'im; in bi dad eɛɛ in esɛ: “Òw!”, kpekɛ ow'n b'ow; etɛ eke in bi dad in e juma kok es in esɛ: “Kòk low na!”, kpekɛ ow'n bi kok low a.»

⁹ Eke Jesu iri sodad amua eke wɛl ow dad'r a, l'erur anym es a e low. Sica l'ewl meny n'am dad agɛ a ek'am us'r jam a l'esɛ: «M'am dad óny, m'ɛɛnɛ ómn es nene kaka Israel eyɛ em bɔbɔ yɛɛ.» ¹⁰ Agɛ a eke wɛl erm a ewl meny im anym es a e gbugɛ a, etɛ -l'ekn eke juma kok es a ewl.

Jesu igbm inɔɔw nyam ec'iy ek'uw

¹¹ Eke low na es a, Jesu aam banɛ nyam eke wɛl b'ɛsɛ Nayin; etɛ in e jam esɛl a lele agɛ nɔɔ gbɛl ab am us'r jam. ¹² Eke n'am titm banɛ ec'em ey usu a, wɛl oc eɛɛ nyam ek'uw a aam oc es etɛ banɛ a ec'agɛ nɔɔ gbɛl yɛɛ aam el ab. Ow el inɔɔw nyam ec'iy ekpɔbi. ¹³ Eke es Kɔkɔkɔ ekɛ yɔw a, ow e low óny'n sɔɔɛ etɛ li dad ow nine: «K'ikɛ óɛn!» ¹⁴ Kpekɛ li tat n'im l'itɛn leblakɛ a abu, etɛ agɛ a inym es. Li dad nine: «Ŋgbafɛli, m'am dad'ɛ, igb!» ¹⁵ Etɛ eɛɛ a ek'uw a igb inym es etɛ am dad odad. Etɛ Jesu dad lis nine: «Kin ɛ ec'iy a.» ¹⁶ Agɛ a fɛɛ

† 7:6 Eke Jwif nyam ey eɛɛ ek'elm Jwif a ec'akɛ, ke in yɛɛ Nyam ec'any af l'uwm ann ij.

erɛn am ɔny ɛtɛn am kɔklm Nyam dad ɛsɛ: «Kokoba ɔb ɛs ligbɛl nyam ɛy ɔkm ɛy ɛm! Nyam ow am ɛlum in ec'agnɛn abu!» ¹⁷ ɛtɛn Jude wus ab af lele baɛn a fɛn eke ɛlulil ɛm ab ab iri low a eke Jesu kok a.

*Jan mij ok nunɛ ɛs lele Jesu ab
Matie 11.2-19*

¹⁸ Jan e jam ɛsɛl a im dad ɔw a fɛn eke Jesu kok a ok Jan. L'ɛsɛn ɛl ɛm ec'agnɛn yony, ¹⁹ ɛtɛn l'ɛrm wɛl ɛs Kɔtɔkɔ ogɛn eke -li k'ibrm ow eke ow el Mesi a eke ow a, oglog ɛgɛn ɛjɛci -li k'eku. ²⁰ Eke jam ɛsɛl yony a im ok yogɛn a, -li dad Jesu ninɛ: «Jan mij ok nunɛ ɛs ɛrm ɛy s'ow eke si k'ibrm'ɛn: «Kɔ n, n el ɛgɛn a eke ɛl uw any eke in b'ow in ow a, oglog ɛgɛn ɛjɛci ɛl k'eku ee?» » ²¹ Wanci ab af a, Jesu am ewlm agɛn nɔnɔ ek'ɔl akpasu akpasu am ɔny, n'am ogɛn agɛn nɔnɔ ec'abɛn ɛɛnɛn; ɛtɛn n'am ɔn ɔny eflu nɔnɔ ɛkn es. ²² ɛtɛn li dad agɛn a eke Jan ɛrm a ninɛ: «Imn ke dadr Jan low a eke ɛkan ke irir a: ɔny eflu am ɛkn es, akr kɛɛɛ ɛsɛl am an es, kokobe ɛsɛl yeji am ewl, ɔru ablu yeji am iri ɔw, agɛn ek'uw a yeji am igb, ɛtɛn wɛl am ɔb Amani Mamn a e kokoba ok ɔgbɔru. † ²³ Ehe ɛl ɛgɛn a eke k'ow irmnm in ec'ɔmn eke n'ɔny ɛm ɛm a eci!» †

²⁴ Eke Jan ec'agnɛn a ek'ɛrm a ewl mɛny im a, Jesu oc Jan e lɛs e low am ibrm agɛn a ɛsɛ: «Kɔ loj yogɛn bla imn eke k'ɛkan ee? Kɔ ɛgɛn ek'annɛn ɛsɛ anany eke lɛf am ɔny mumu af ee? Njan! ²⁵ Ca eke ow elm ɛben a, ke bla imn ɛkan ee? ɛgɛn eke sus mob sɛnɛn ee? Njan! Agɛn eke bi sus mob sɛnɛn sɛnɛn ij ɛb a, ɛb ebu e gbugɛn -li b'annɛn. ²⁶ ɛtɛn ca bla tasi imn ɛkan ee? Kɔ kokoba ɔb ɛs nyam ee? ɛɛ, m'am dad ɔny eke ɛgɛn a ek'ɛkan a agb akm kokoba ɔb ɛs. ²⁷ Nyam Lɛl ɛm a, Nyam dad Jan e lɛs e low ninɛ: *Kin, m'am ɔn ɛm ec'ɛrm ɛs ikɛn'ɛn*

anym kok n ec'ejagb a.» † ²⁸ ɛmɛny Jesu dad ɛl ninɛ: «M'am dad ɔny eke agɛn eke wɛl ew ab ɛm, ɛgɛn kaka anm ek'agb akm Jan; kɔ Nyam e gbrɛngbi usu a ec'agnɛn ek'annɛn a e likekli a agb akm'n.»

²⁹ Agɛn nɔnɔ ɔnɛn wus labm eb ɛsɛl bɔbɔ yeji ek'iri Jesu ec'odad a, uw any eke Nyam e low a nawrɛ, anke -l'ɛgɛn Jan ok ɛl mij nunɛ. ³⁰ Kɔ Farisiel lele ol e low any uw ɛsɛl ab ab ɛgɛn Nyam e low eke ki kok ɔn ɛl a ebm, anke -l'ɛgɛn eke Jan k'ok ɛl mij nunɛ.

³¹ ɛmɛny Jesu dad ninɛ: «Bwo ec'ɛgɛn m'ɔtu eke mi k'oc mi bɛbmɛn yɛfɛnɛna ec'agnɛn ab ab ee? Bogɛn ec'agnɛn -l'ot es ee? ³² -L'ot etuey ek'annɛn an ɔl usu es ke am dad lebl gege ɛm ɛsɛ: «S'afɛl kete ɛj ub eci s'ok ɔny, ɛtɛn ɛgɛnm eke k'ubr ɛj! S'ɛgɛn sɔrɛn ɛj s'ok ɔny, ɛtɛn ɛgɛnm okmn sabu ɛrmni ikɛnm ɔnɛn!» ³³ Kin Jan ek'ow a, li b'ɛnnɛn nɛny, l'ɛgɛn mar, ɛtɛn ɔny bi dadr ek'ow'n ɔny abɛn nɛnɛn! ³⁴ Sica ɛgɛn ec'Iy ek'ow a, li b'ij ob, li b'ɛgɛn mar, ɛtɛn ɔny ɛɛ bi dadr eke ɛgɛn ikɛn na, in el ob iju, mar ɛgɛn, wus labm eb ɛsɛl lele sikpl ɛsɛl ab e lawl! ³⁵ Agɛn a eke ɛgɛn Nyam e sɛwr a eb a uw any eke sɛwr a el low nɛnyembri nyam.»

*Yow nyam eke nin un a ow yɔyɔg
Jesu akr*

³⁶ Lɛgɛn nyam, Farisi nyam eke wɛl b'ɛsɛn Simɔ ɛsɛn Jesu eke k'ow ij ob in ab. Jesu ɛgɛn ɛtɛn im ɛy in e gbugɛn a sig es ob ij usu. ³⁷ Baɛn yogɛn yow nyam eke nin un a annɛn. Eke l'iri eke Jesu annɛn ob ij usu Farisi a e gbugɛn a, l'ow yogɛn. N'ɔnym mijey kɔk nyam eke wɛl kok lebn eke wɛl b'ɛsɛn albatr ɛm ab, ke mijey sɛnɔsɛn iy ɛm gɛnɛn. † ³⁸ L'is es Jesu ec'akr esr † n'am ikɛn ɔnɛn l'ɔpar ow akr es in e mikɛn ab ɛm, l'oc in e sin nunɛn a n'am tetɛn ow es; n'am ɛy ow

† 7:22 ɛkn Esayi 35.5-6; 61.1. † 7:23 in eci ɔmn eke n'ɔny ɛm ɛm a eci:odad na Grɛk ɛm, wɛl ɔtu ek'itɛn ɛjɛc'ɛm dad ɛsɛ in ec'ɔmn eke n'ɔny ɛm sɔsiem a. † 7:27 Malaki 3.1. † 7:37 ɛkn Mark 14.3 eci akr otar a. † 7:38 l'is es Jesu ec'akr esr:Jwifel ec'ob ij ɛm a, agɛn a fɛn bi gegɛn es tat abu lekpl es ok akr jam. Na anake ɔn ke yow a is es, ɔny Jesu akr am tetɛn es in e sin nunɛn ab ɛm, am ɛy'r akr af joj'r akr a.

akr af li joj ow akr; etj n'am ok ow mijey a. ³⁹ Eke Farisi a b'ekn eben a, n'am dad in em l'ese: «Blel ign na el kokoba ob es tasi ana, ke blel l'uw any eke yow na ek'am titjn in sabu a el yow eke nin un.» ⁴⁰ Ko Jesu dad Farisi a nine: «Simo, m'onny low eke mi ki dad'j.» Etj Simo odu eb dad nine: «Low yegm agj es, d'ad goj.»

⁴¹ Etj l'ub ow nyandre nyam li dad nine: «Agj yony abmn os egj nyam ogn: nyam ij os ekj yen yen sakp yen e labm, etj nyam a ij os ekj yony lele lew ab e labm. † ⁴² El yony mum -l'otum -li sogm labm a, etj ign a oc ap el. Ko el yony na em a, bwo ec'egj anake b'ow erur ign a akm lawl ab ee?» ⁴³ Etj Simo nine: «M'am tutr ke egj eke wel oc in e labm nono a ap a.» Jesu egj nine: «Ow tasi anake dad a.»

⁴⁴ Etj kpekj l'ewl meny l'okj yow ab any etj li dad Simo nine: «Ko am ekn yow na! M'ow m'ey'j gbugj etj oom im mij akr es yog eci. Ko in, li yog'm akr es in e mikj ab em etj li tetj es in e sin nun ab em. ⁴⁵ Eke m'ow a, sym im af. Ko in, anym etj n'am ey'm akr af li joj'm akr. † ⁴⁶ Okm im mun nun, † ko in l'ok'm mijey akr. ⁴⁷ Na sosiem m'am dad'j: erur ligbel na eke l'elu okm a am yegm eke in e sikpl nono gb'el a yeji wel oc ap'r. Ko egj eke wel ap sikpl tel a, erur tel ce li b'elu okm.» ⁴⁸ Etj li dad yow a nine: «M'oc j e sikpl a m'ap'j.» ⁴⁹ Agj a ek'ann yogj am ij ob el ab a am dad el ofr em ese: «Ko bwo el egj na etj li k'ap egj sikpl ee?» ⁵⁰ Ko Jesu dad yow a nine: «J ec'omn a eb elu'j es; im erm es ey em goj.»

8

Jam esel lew yony a lele oyow ab am us Jesu jam

† **7:41** Os nyam ij juma kok es nyam eci leg nyam e labm sog. † **7:45** Jwifel ogn a, utu egj eci eb em a, wel bi joj'r neny ke wel oj madu a yoyog'r akr es. Jesu eke Farisi na ebn eben a, ow el low sos em ey mum. Ow am yegm eke Farisi a am wewr Jesu. Ekn Nun Ob 18.4; 19.2. † **7:46** Ekn Selu 23.5; 92.11; 133.2; Odad Es 9.8. † **8:5** Ekn Matie 13.4 eci akr otar a. † **8:10** Esayi 6.9-10. Septant em ec'odad eke wel oc.

¹⁻² Eke na b'ec a, Jesu am ec banj egbel em lel ekekey em ab dad Nyam e gbrenjgi usu a ec'Amani Mamn ec'odad. In e jam esel lew yony a lel oyow beb eke l'ogn abj enun wel e lis ke l'ewlm wel ol em ab yeji am us'r jam: Mari Magdala yowi a eke ow em l'ogn abj enun lobj a; ³ Jana, Er'od e gbugj a ec'es ew es nyam eke wel b'esj Kusa e yow; Susan lele oyow nono gb'el eke b'is Jesu lele in e jam esel ab ab abu elum.

Wus akpasu yar e nyandre em odad

Matie 13.1-9; Mark 4.1-9

⁴ Eke agj nono ann banj banj am ow Jesu ogn, ke sica el fej -l'asr luku a, li dad wel odad nyandre em nine: ⁵ «Legj nyam, egb ewl es nyam im ogm am ewl egb. Eke n'am ufj egb ey ab es a, † beb ok ebr af: agj uyu af etj or ow sus ij. ⁶ Beb ok mebn wus af. Eke egb a eli a, -li wew es anke -n'ejnm sec propro eke -li k'akpl. ⁷ Beb ok mirj wus af. Kpekj mirj a eli ok okm egb amamn ab ab, etj ony egb amamn a awj es. ⁸ Etj emeny beb ok wus mamn af. Egb a eli etj osu ey: nyam osu ey ekj yen.» Etj Jesu igbl lebl ogn dad nine: «Ek'onyn oru eke k'irir, ke irir senyn senyn!»

Low sosiem eke Jesu b'oc nyandre odad yegm agj low a

Matie 13.10-17; Mark 4.10-12

⁹ Eke li dad nyandre em ec'odad na bake ow uwr a, in e jam esel a am ibrm'n odad a e nyandre. ¹⁰ Etj li dad wel nine: «Ony, ejan Nyam eci gbrenjgi usu a ec'ow a eke lol es a ec'any uw. Ko agj ejec'a, el -l'uwmn any. Nyandre em wel ki dad *yec'etj ke -li bi ler yeji -li k'ekmnn; -li b'iri yeji -li k'uwmn any.*» †

Wus akpasu yar a ec'akr otar
Matie 13.18-23; Mark 4.13-20

¹¹ «Kin odad a e nyandre: egb a el Nyam ec'odad. ¹² Ebr ab af a eke egb a ok a, el agñ a eke b'iri Nyam odad, ke agñ b'ony odad a oc es el ec'erm em yec'etñ ke -li k'ubmn nawre bake -n'ehñ sel. ¹³ Mebn wus a eke egb a ok a, el agñ a eke b'iri odad a ke b'eb'r sos em iññ em a, kò ow ókm min el em. -L'ubmn nawre ow ibnm, etñ eke -li b'obr gbre a -li bi dign el ec'omn a -l'elu es. ¹⁴ Wus a eke mirñ nõñõ anñ af ke egb a ok af a, el agñ a eke b'iri odad a ke b'eb'r wus na ec'owr anñ ec'ermij a, b'ol ob ony lel eb ij owi ab es a. Ów amua na b'ony awñ el es, etñ -li kokmn ów amamn. ¹⁵ Wus mamn a el agñ eke b'iri odad a ke b'eb'ew es el ec'erm tasi ab em a; -li b'ij nenyembri nyam etñ -li bi kok ów amamn.»

Kenie e nyandre em ec'odad eke Jesu dad

Mark 4.21-25

¹⁶ Emeny Jesu dad nyandre em ec'odad na nine: «Egñ ígñm kenie uburm es lofu ew, oglog kofa ew. Kò b'ígn kenie a, ke itm es ob es itm ob af, yec'etñ ke agñ eke b'ok akñ a ám ekñ usuayl a. † ¹⁷ Low eke lol es agñ éknm a, -li b'ow -l'ekñ; etñ low eke agñ úwm any a, -li b'ow -l'uw any ke -l'iri yeji. ¹⁸ Na sosiem, èwr erm elel eke am iririr ab em! Anke egñ ek'iri odad a ke ucu ony es a, Nyam b'ow obn'n; kò egñ ek'irim kaka a, tel a eke n'am tutr eke l'iri a yeji, wel b'ow ony oc'r es erm af.»

Jesu lis lele lisijimel ab

Matie 12.46-50; Mark 3.31-35

¹⁹ Jesu lis lele lisijimel ab ow ok yogñ a eke Jesu anñ a, kò -l'otum eke -li k'im bake -li titm ow bieku a sosiem. ²⁰ Etñ agñ a ek'anñ yogñ a am dad Jesu ese: «Kin esñ lele esñ jimel ab ek'ow inym es gbenj. -N'am erur eke -li k'ekñ'ñ.» ²¹ Kò Jesu dad agñ a feñ nine: «Em lis lele

em lisijimel ab a el agñ a eke am iri Nyam ec'odad ke am elum a.»

Jesu adar lidgbegb

Matie 8.23-27; Mark 4.35-41

²² Lægñ nyam Jesu lele in e jam esel ab ab ok mijetñ nyam em etñ li dad wel nine: «S'úbr mij lekpl na e jam a!» † Etñ -l'ok letñ ab em -n'aam. ²³ Eke -n'am or mij -n'im a, Jesu am eru memn. Kpru em lidgbegb ligbel nyam igb mij lekpl ab af, etñ mij am ok el letñ em ton batñ ow am iy, etñ jam esel a anñ ermij em. ²⁴ -N'im -n'am uwr Jesu etñ -n'am og -li dad -l'ese: «Egñ gbél, egñ gbél, s'am uw!» Jesu ufñm es etñ dad lidgbegb a lele mra ab ab odad lebl tuotuo em etñ -l'adr. Etñ usu a feñ irm es tiñ. ²⁵ Sica l'ibrm in e jam esel a nine: «Bogñ ony ec'omn ab a ee?» Kò erññ am ony el, low iti el any etñ -n'am dadarir el ofr -l'ese: «Kò bwo ec'egñ el egñ na ee? Li bi dad lef lele mij ab odad, etñ wel b'elum'n!» †

Jesu ewlm igñ nyam eke abñ enuj am ijr gbre

Matie 8.28-34; Mark 5.1-20

²⁶ Jesu lele in e jam esel ab ab ubr mij lekpl a jam. Ca -n'im -l'ok Geraseni wus af † ek'anñ Galile any af a. ²⁷ Eke Jesu anñ letñ em us es wus a, banñ a ec'egñ nyam am ow obr'r. Egñ a abñ enuj b'ijr'r gbre. Lægñ kpekpe etñ li b'anñ sos ofr; n'anm akñ kò suwomu em ofr li b'anñ.

²⁸ Eke li b'ekñ Jesu a, li barm etñ l'ey l'ubu es ow ec'any af, etñ n'am dad odad lebl tuotuo em l'ese: «Jesu, Nyam ek'anñ afr kpekpe ec'Iy, kò bla lowi anñ ey arañ ee? M'am ñoññ'ñ, k'ijr'm gbre!» ²⁹ N'am dad eben anke Jesu am ogñ abñ ñuj a eke k'ey okm in em. Sakp nõñõ, eke abñ akpasu na b'ey'r af a, wel b'awñ'n akr lele sabu ab ngbraka em am osu'r. Kò li bi dedñ ngbraka ab es, etñ abñ a b'oc elu'l loj n'am

† **8:16** Bèbmn Matie 5.15; Luk 11.33. † **8:22** Mij lekpla el Galile e mij lekpl. Etñ agñ a ek'ir mij lekpl na e jam a elm Jwifel. † **8:25** Bèbmn Selu 65.8; 89.10; 107.23-32. † **8:26** Geraseni wus af; Luk eci silel esig oglog em a, Gadareni eyñ wus af, etñ beb ec'a Gergesi eyñ wus af.

adn es. ³⁰ Jesu ibrm'n nine: «Kɔ ayaf wɛl b'ɛsn'n ee?» Etn li dad nine: «Em e nin el "Bubute" » (eke abn enun nɔnɔ an'n em a sosiem). ³¹ Etn abn enun a am nɔnɔ Jesu dad ɛsɛ: «K'ɔgn ɛy si k'im si k'ok nɔmu cron gbɛl ab em.»

³² Lafeny nyam an'n yog'n eke gbroke † nɔnɔ an'n af am ij ob. Abn enun a am nɔnɔ Jesu eke ow k'ɔn el abusu -n'im -l'ok sigbroko ab em, etn n'ɔn wɛl abusu. ³³ Abn enun a ok ɔkm ign ab em im ok sigbroko ab em, etn gbroke a fɛn an'n lafeny ab af uru es im ok mij lekpl ab em, etn -n'emn.

³⁴ Eke agn a ek'am ɔsu sigbroko a b'ɛkn low na ek'ɛy a, -l'uru es -n'im -l'ɔb amani -l'ok ban a lele sikpukpu em ab ab ec'agn a. ³⁵ Agn a fɛn ek'iri low na ek'ɛy a ok ɔkm aam ɛkn. -L'ow -n'ɛn Jesu etn -l'ɛkn ign a eke abn enun an'n em ok ɔkm a eke sus mob sig es Jesu saw, ke nun em ayal. Etn agn a ɛn am ɔny. ³⁶ Agn ek'ɛkn low na a am dad el elɛl eke abn enun ɛs a ewl a. ³⁷ Etn Geraseni ɛn a ow nɔnɔ am dad Jesu eke k'ngbon el e wus ab af, eke ɛn am ɔny el a sosiem. Etn Jesu ɛy lɛtn em eke k'im.

³⁸ Sica ign a eke l'ogn abn enun ok ɔkm in em a am nɔnɔ'n eke li k'an'n ow ab. Kɔ Jesu dad'r nine: ³⁹ «Èwl mɛny im gbugn ke ɔb low a eke Nyam kok'n a ec'amani ok agn.» Ign a ewl im etn am dad ban a nimum ec'agn a, low a eke Jesu kok ɔn'n a e low.

Jesu ewlm ɔw nyam etn igbm Jayirus ɔw a luw em

Matie 9.18-26; Mark 5.21-43

⁴⁰ Eke Jesu an'n mij jam a ow a, agn a ek'im am eku'r a eb'r. ⁴¹ Ign nyam eke wɛl b'ɛsn Jayirus ow ɛn'n; l'el Jwifel e Nyam nun ign usu a ec'ɛs ɛw ɛs nyam. L'ok ɔwrɔkp wus Jesu ec'any af, etn n'am nɔnɔ ow eke ow

k'ow in ogn a, ⁴² anke n'ɔny iy ɔwli ekpɔbi ek'ij akpo lɛw yony ke am uw. Etn kpɛkn Jesu igb aam yog'n.

Eke n'aam a, agn nɔnɔ iwr ɛlul il em am atr'r sel. ⁴³ Yogn, ɔw nyam eke b'ub abu ke mebl a ɛdnm es ton ow ij akpo lɛw yony a an'n. Ni nun in ec'ob eke n'ɔny a sos kok ɛsɛl ogn, † kɔ ɛben yeji ɛgn kaka ɔtum ewlam'n. ⁴⁴ L'ɛcr jam jam eci l'ow li titm Jesu etn l'itn ow e mob sus em a eci ɛnyembri a abu, † etn kpɛkn mebl a ek'am ok'r a ɛdn es. ⁴⁵ Jesu ibrm nine: «Kɔ bwo itn'm abu ee?» Etn el fɛn -n'am dad eke el ɛknm. Kɔ Pier dad nine: «Low yegm agn ɛs, kɔ ɛknm bieku na ek'iwr did ɛlul'n em am atr'n sel ab ee?» ⁴⁶ Kɔ Jesu dad nine: «Nawre tasi, ɛgn ɛkn piy etn itn'm abu, anke m'ɛkn eke lɛc nyam ɛy ɔkm em em.» ⁴⁷ ɔw a b'ɛkn eke low a lɔlm es a, sos ufɛn em l'ow l'ɛy Jesu ec'akr af a, etn li dad agn a fɛn ec'any af low a sosiem eke l'itn ow abu, ke kpɛkn l'ewl a. ⁴⁸ Etn Jesu dad ɔw a nine: «Em ɔw, n ec'omn a ewlm'n! † Ìm ɛrm es ɛy em.»

⁴⁹ Jesu odad an'n nɛnym am dad, etn wɛl ɛrm ɛgn nyam an'n Jayirus ogn a ow. N'am dad ow l'ɛsɛ: «Ejɔn uw! K'ijr low yegm agn ɛs gbɛr ɔfr ɔfr.» ⁵⁰ Eke Jesu b'iri ɛben a, li dad Jayirus nine: «K'uru ɛn, kɔ ɔny ɔmn ɔny coco ɛɛ; li b'ow l'igb.»

⁵¹ Eke n'im l'ɛy gbugn a, n'ɔm ɛgn kaka abusu eke k'ɛy akn a in ab, ek'ow elm Pier, Jan, Jak, lele iy ɛs a lele iy lis ab ɛɛ. ⁵² Agn a fɛn am ikn ɔn ok sabu ɛrmni iy a sosiem. Kɔ Jesu dad el nine: «K'ikn ɔn! Dedyɔwli a l'uwm kɔ mɛm n'am ɛru.» ⁵³ Kɔ eke Jesu dad ɛben a, -n'am kokr ow miyer anke -l'uw any eke dedyɔwli a uw. ⁵⁴ Kɔ Jesu im ucu iy a abu ɔny etn dad lebl tuɔtuɔ em nine: «Dedyɔwli, igb wus!» ⁵⁵ Dedyɔwli a ewl an'n owr etn

† 8:32 ɛkn Mark 5.11 eci akr otar a. † 8:43 Ni nun in ec'ob eke n'ɔny a ewlm ɛsɛl ogn: Luk eci silɛl oglog em a, odad na anm em. † 8:44 ɛkn Matie 9.20 eci akr otar a. † 8:48 n ec'omn a ewlm'ɔdad na Grek em, wɛl ɔtu ek'itn ejɛc'em dad ɛsɛ n ec'omn a eb ɔg'n.

kpɛkɛn igb wus. Etn Jesu dad el nine: «Ōnɛn in ob l'ij.»⁵⁶ Iy es a lele iy lis ab ab low iti any, kɔ Jesu edɛn el eke -li ki dadmn low a ek'ey a -l'okmn egn kaka.

9

Jesu erm in e jam esel lɛw yony a Matie 10.5-15; Mark 6.7-13

¹ Lɛgn nyam Jesu as in e jam esel lɛw yony a luku, etn n'ɔn wɛl abusu lele lɛc ab eke -li k'ogn abn enun fɛn ke -l'ewlm ɔl esel. ² Etn l'erm wɛl eke -li k'im -li dad Nyam e gbrenɔbi usu a ec'odad, ke -l'ewlm ɔlu. ³ N'ɔm wɛl ɔw nine: «K'ɔcr usu im ec'ob kaka k'onymn ab: kpama, ekpr, ob ij, os yeji. Ke ɔny em ec'egn kaka k'ocm mob sus em ejeci akrm af. ⁴ Usu fɛn eke wɛl b'ow eb ɔny a, anɛn gbugn a cɛ ton bake ijgbronɔn yogɛn a. ⁵ Usu fɛn eke agn k'ow egn em ebm ɔny a, ijgbronɔn el ec'eb ab em, ke c'icr ɔny ec'akr sɛc a okr el es. † Na b'ow ij el e nun af e danɔku Nyam ec'any af.»

⁶ Jam esel a im etn am ec baɔn baɔn fɛn dad Amani Mamn a ec'odad, etn usu a fɛn -n'am ewlm ɔlu.

Erɔd ec'ermij owi Matie 14.1-12; Mark 6.14-29

⁷ Lɛgn ab em a, Erɔd Antipas ek'el Galile wus af ec'es ew es a iri wɛl am dad ɔw a ek'am ey a ec'amani. Etn l'uwɛm elel eke li ki dadr any, anɛke agn beb am dad ese Jan mij ok nun es ek'in uw a, in igb luw em. ⁸ Agn oglog am dad eke ow'n b'ow in el kokoba ɔb es Eli anake in ewl in ow a. Etn beb am dad eke ow'n b'ow in el godo godo e kokoba ɔb esel a e nyam anake in igb luw em a. ⁹ Kɔ Erɔd am tutr ɔw dad ese: «Kɔ m'ubr Jan nun; etn bogɛn ec'egn anake m'am iri in e l'is ec'ow ab ee?» Etn n'am ɔl eke li k'ekn Jesu.

Jesu iyr agn ek'afn fandi yen es lok Matie 14.13-21; Mark 6.30-44; Jan 6.1-14

¹⁰ Eke erm esel a ewl meny ow a, -n'am dad Jesu ɔw a fɛn eke -li kokr a e low. Etn Jesu ot el ab im baɔn nyam eke wɛl b'esɛn Betsayida e saw eke -li k'anɛn el sony. ¹¹ Kɔ eke -l'okr yogɛn a, agn nɔnɔ gbɛl uw any etn am us'r jam im. Jesu eb el etn am dad el Nyam e gbrenɔbi usu a e low etn n'am ewlm ɔlu a ek'am ibrm eke k'ewl a.

¹² Eke lɛgn am ew es a, jam esel lɛw yony a ow enɛn Jesu etn dad'r nine: «Egn gbɛl, ɔk bieku ab es im baɔn baɔn lele sikpukpu em ab yec'etn ke -n'enɛn ob ij lele es eru usu ab, anɛke anɛ eke s'anɛn a el usu saw em.» ¹³ Kɔ li dad wɛl nine: «Ōny obi, ɔnɛn el ob -l'ij!» Etn jam esel a ɔdu eb nine: «Futufutu yen lele ɔcn yony ab cɛ s'onym ab. Kɔ erur eke si k'im s'ɔl ob ij ebm agn nɔnɔ na ee?» ¹⁴ (Agn egn ek'anɛn el em yogɛn a ɔtu ek'ij agn fandi yen). Jesu dad in e jam esel nine: «Dadr el -l'ok es eku eku em ek'ɔtu eke k'ij agn ekɛn yony lele lɛw lɛw ab.» ¹⁵ Jam esel a elum etn ɔn el -l'ok es eben. ¹⁶ Jesu oc futufutu yen a lele ɔcn yony ab ab igbl any ogn afr; etn elu Nyam bia. Li bubr em n'ɔn in jam esel a, etn -li cɛc -n'ɔn bieku a. ¹⁷ Agn a fɛn ij ob a lok iy, etn emeny ow wal es. Etn jam esel a ot ekpr a eke wal es a as luku, etn ow iy mulu lɛw yony. †

Pier dad eke Jesu in el Mesi. Jesu am ewar in e luw lele in e luw em anɛn igb ab

Matie 16.13-28; Mark 8.27-9.1

¹⁸ Lɛgn nyam, Jesu ocr sos es im Nyam nɔnɛn em; jam esel a yeji im in ab. N'am ibrm wɛl l'esɛ: «Kɔ ayaf agn a bi dadr em e l'is ee?» ¹⁹ -L'ɔdu -l'eb -li dad nine: «Agn beb bi dad eke n Jan mij ok nun es. Agn oglog b'esɛ n Eli. Etn beb bi dad ese n godo godo e kokoba ɔb esel ab em e nyam eke in igb luw em.» ²⁰ Eke -li

† 9:5 c'icr ɔny ec'akr sɛc okr es:Ekɛn Matie 10.14 ec'akr otar a. † 9:17 Bèbmn 2 Èb Ebu 4.42-44.

dadr eben a, Jesu ibrm el nine: «Etj kɔ ɔny obi ɔny obi a ayaf b'ocar'm ee?» Etj Pier ɔdu eb dad nine: «Ŋ el Nyam e Mesi!»

²¹ Eke Pier dad eben a, Jesu ijl el neny kpon kpon kpon nine: «Kɪ dadr low na k'okr egn kaka.» ²² Etj emeny li dad nine: «Ow it ek'egn ec'Iy k'ij gbere nɔnɔ, ke agn ekpekp, egb waw esel egbel, lele ol e low yegm esel ab ɪgn elu'l es, ɔn wel ibi'r ke segn nyahan l'ɪgb agn ek'uw ab em.»

²³ Etj li dad agn a feɲ nine: «Ek'egn nyam am erur eke k'us'm jam a, ow it ke li kɪ tutrm in e lɪs owi, ke segn feɲ l'ábu in obi ec'olikh a, † ke l'ús'm jam. ²⁴ Tasi em a, egn yec'eke b'ow erur eke ki doghn in e sel a b'ow irmn. Gbekɔ egn yec'eke b'ow irmn in e sel a b'ow ehn. ²⁵ Eke egn nyam ɔny wus ec'ob a feɲ etj l'irmn in e sel a, ke bla ow b'ow eel il ab ee? ²⁶ Ek'egn es b'ony em sosiem lele em ec'odad ab ec'a, eben egn ec'Iy yeji es b'ow ɔny in e lɪs, legn eke li b'ow l'ow in ec'anygbel em a, anygbel ek'el Es lele afr erm esel lala ab eci. ²⁷ Low nawre m'am dad ɔny: agn a eke anj aɲa a e beb b'ow ekn Nyam ec'es ew a gbuɲ ke -l'uw.»

Jesu itjn sos

Matie 17.1-8; Mark 9.2-8

²⁸ Eke ow ij segn niwn eke li dad odad na a, Jesu uyu lafeny nyam af, in lele Pier, Jan lele Jak ab eke li ki nɔɲn Nyam. ²⁹ Eke n'am nɔɲn Nyam a, in ec'any a itjn etj in e mob sus em a yeji ufu tonj am jejn. ³⁰⁻³¹ Kpekɲ agn yony ok ɔkm am dad ów Jesu ab: ow el Mois lele Eli ab eke anj Nyam ec'usuayl ek'am jejn ab em okm sos ɔkm. -N'am dad eel eke Jesu b'ow uw Jerusalem, ke ow em in e juma b'ow iy neny a. ³² Low na ek'am ey a, Pier lele lawlel ab ab memn ibi. Eke any b'ok el es a, -l'ekn Jesu ek'anj Nyam ec'usuayl ab em lele agn yony eke inym es ab.

† ³³ Eke agn a k'elu Jesu es im a, Pier dad'r nine: «Egn gbɛl, ow akpl eke si k'anj aɲa! S'ús nunj ɪgn usu nyahan: n e nyam, Mois e nyam lele Eli e nyam ab.» (Odad ce ek'ey'r neny ke li dad.)

³⁴ Eke n'am dad odad eben a, kpekɲ jru ey etj ubur el feɲ es. Eke -l'ekan jru na ow am ubur el es a, jam esel a erhn am ɔny. ³⁵ Etj lebl nyam anj jru ab em am ikɲ dad ese: «Egn na el em ec'Iy eke mi sɔsum m'oc. Ìrir in e low!» † ³⁶ Eke lebl a ikɲ dad odad na bake ok es a, jam esel a ekn Jesu ɔny coco eke inym es. Low na eke jam esel a iri ke ekn a, legn ab em a -li dadm -l'okm egn kaka.

Jesu ewlm iy nyam ek'abn nɲ b'ijr gbre

Matie 17.14-18; Mark 9.14-27

³⁷ Eke legn eny a, Jesu lele in e jam esel ab ab anj lafeny ab af us es etj agn nɔnɔ ow am ɔbr'r. ³⁸ Bieku ab em yogɲ, egn nyam am elu lebl ɔg dad ese: «Low yegm agn es, m'am nɔɲn'ɲ, ɪs any ler em ec'iy na, l'el em ec'iy ɪgn ekpɔbi! ³⁹ Abn nɲn a b'ey'r em a ke n'am ɔg, ow ám ɔny ufɲ'n lec em ke sar ám ifl'l neny. Ow b'ijr'r gbere tonj bake sos kikh'n es gbuɲ ke ow elu'l es. ⁴⁰ Mi dad n e jam esel a ow ek'ogn abn ikɲ na, kɔ -l'ɔtum.»

⁴¹ Eke ɪgn a dad eben a, Jesu igbl lebl ogn dad agn a feɲ nine: «Wew! ɔny eel agn enj eke ɔmn anm em tasi! Emeny segn abi m'it eke mi k'anj ɔny ab ee? Etj emeny sakp abi ow it eke mi k'egn low na m'eb ee?» Etj ca li dad iy es a nine: «Òc n ec'iy a ow aɲa!» ⁴² Eke iy a am ow titm'n a, abn a ɔny elu'l wus etj am ɔny ufɲ'n lec em. Kɔ Jesu dad odad lebl tuɔtuɔ em ogn abn nɲn a, ewlm iy a, etj l'oc n'ɔɲ ow es. ⁴³ Low na ek'ey eben a, ow iti agn a feɲ any, Nyam ec'abusu ligbel na ek'ey ɔkm a sosiem.

† **9:23** *L'ábu in obi ec'olikh*: Ekn Matie 10.38 eci akr otar a. † **9:32** Ekn 2 Pier 1.16-18. † **9:35** Bèbmn Esayi 42.1; Luk 3.22.

Emeny Jesu am swar in e luw lele in e luw em anj igb ab

Matie 17.22-23; Mark 9.30-32

Ek'egh egh low am iti any Jesu e low na eke kok a sosiem a, li dad in e jam esel a nine: ⁴⁴ «Low na eke ca m'am ow mi dad ony a, ucur onyn es: wel b'ow ony egh ec'Iy elu agh abu em.» ⁴⁵ Ko -l'irim odad a okm el es sos em, anke Nyam lol odad na e nyandre ab es yec'etj ke -li k'uwmn any; etj emeny -n'am uru eke -li k'ibrm Jesu low na ec'akr otar a.

Egh ligbel ec'el owi

Matie 18.1-5; Mark 9.33-37

⁴⁶ Sica jam esel a am atar ow es eke k'uw el em ec'egh eke k'el el ec'anymu ab any. ⁴⁷ Ko Jesu uw el e tutr ab any. L'esj iyli nyam ow inym'n es saw, ⁴⁸ etj li dad in e jam esel a nine: «Egh ek'eb iyli na em sosiem a, ke em anake l'eb'm a; etj egh ek'eb'm a, eb egh a ek'erm im a yeji. Tasi em a, egh ek'el ony em e likekli a, in ana l'agb l'akm ony a.»

Egh ek'elm ony eci ifnu a el ony ec'egh

Mark 9.38-40

⁴⁹ Eke Jesu dad eben a, Jan odu eb dad nine: «Egh gbel, s'ekn egh nyam eke oc nj e nin a am kokr juma oggh abj enuj. S'edgh in, eke l'elm ey ec'egh a sosiem.» ⁵⁰ Etj Jesu dad nine: «Egh k'edgh in, anke egh eke ifnm ony a el ony eci.»

Samari wus af e banj nyam eghm ebm Jesu

⁵¹ Eke segh a eke Jesu k'uyu afr a ow titm a, ca li beb m tasi eke li k'im Jerusalem. ⁵² L'erm agh ikh'n anym. Eke ermu a us e jagb a, -n'im -l'ok Samari eyj e banj nyam eke -li ki beb m ow e lis e low. ⁵³ Ko eb eyj a erurm eke k'eb'r anke -l'erurm eke Jwifel k'ecr el oggh a eci im Jerusalem. ⁵⁴ Eke jam esel Jak

lele Jan ab b'ekn eben a, -li dad nine: «Egh gbel, ko erur eke si k'onj al anj afr ow etul el ee?» † ⁵⁵ Jesu ewl meny ler el etj enym el abr lebl tuotuo em. † ⁵⁶ Etj -n'im banj ejeci.

Aggh ek'erur eke k'us Jesu jam

Matie 8.19-22

⁵⁷ Eke -n'anjn e jagb -n'aam a, egh nyam dad Jesu nine: «M'ow m'us'j jam usu fegh eke b'ow im a.» ⁵⁸ Jesu dad'r nine: «Ekr e b'onj el ec'omu wus em eke b'eru em, or yeji b'onj el e mel; ko egh ec'Iy onym usu nuj nyam ek'otu eke k'eru es eb sel.»

⁵⁹ Emeny li dad egh ejeci nyam nine: «Us'm jam.» Ko egh a dad'r nine: «Egh gbel, onj'm abusu m'im m'oc em es es gbuñ ke m'ow.» † ⁶⁰ Ko Jesu dad'r nine: «Yeb agh ek'uw abj em a ot el ec'agh ek'uw ab es; ko nj, im dad Nyam e gbrenghi usu a ec'odad.»

⁶¹ Emeny egh ejeci nyam dad'r nine: «Egh gbel, m'ow m'us'j jam; gbeko yeb m'im m'ibrm em e gbugh ec'agh a abusu gbuñ ke m'ow.» ⁶² Ko in yeji Jesu dad'r nine: «Egh eke b'agbr wus, ke b'edgh meny a, akplm Nyam e gbrenghi usu a eci.»

10

Jesu am erm jam esel ejeci ekh nyahan lele lew yony ab

Matie 9.37-38; 10.7-16; Mark 6.8-11

¹ Eke na b'ec a, Es Kotoko Jesu sosum jam esel ejeci ekh nyahan lele lew yony ab † ot. L'erm wel yony yony wel ikh anym im eb eb em lele susu susu ek'in obi yeji li b'ow n'im a. ² Etj li dad wel nine: «Egb ub a ufu es noko, ko juma kok esel enym. Ow sosiem, ibrmn egb ogm es a, ke l'erm juma kok esel noko im in ec'egb ub ab em. ³ Imn ggh! M'am erm ony ese mec eb ey af sibotimbo ec'aranj. ⁴ K'ocr os,

† 9:54 Luk eci silel esig oglog em a wel b'igh af dad ese Eli ec'ab af? Bèbm 2 Eb Ebu 1.10-12.

† 9:55 Luk eci silel esig oglog b'igh af ese «Uwmn abj yec'ek'onj ony low na am dadr ab any, anke egh ec' Iy owm eke k'ibi agh, ko ke l'eb agh l'elu es.» † 9:59 Ekn Matie 8.21 ec'akr otar a. † 10:1 ekh nyahan lele lew yony ab: Luk eci silel esig oglog em a ekh nyahan lele lew ab.

ekpr, lele cɔkrukɔ ab. Eke aamn a, k'irmnin lægɔ ejagb af k'èsɔnin eɔɔ. ⁵ Gbugɔ nyam eke b'ow im okr a, ikɔn anym dadr esrɛ: "Ke Nyam ec'erm es ey a ánnɔ gbugɔ na ec'agn ab ab!" ⁶ Eke yogɔ eɔɔ nyam ann ek'erur Nyam ec'erm es ey a, ke ɔny ec'erm es ey a b'ow ann in ab. Eke eɔɔ nɛnɛ anm a, erm es ey a b'ow ewl ann ɔny ab. ⁷ Ánnɔn gbugɔ yogɔ ijr ob, ke éɔɔn yec'eke wɛl b'ow ɔn ɔny a, anke juma kok es it eke k'ony in e labm sɔg. † K'ècr gbugɔ gbugɔ. ⁸ Eke b'eyr eb nyam em etɔ -l'eb ɔny a, ijr ob yec'eke -li b'ow -n'ɔn ɔny a. ⁹ Èwlmn ɔlu ek'ann eb ab em a, ke dádr eb eyɔ a esrɛ: "Nyam e gbrenɔbi usu a ow titm ɔny." ¹⁰ Kɔ eke b'eyr eb nyam em etɔ -l'éɔɔm -l'ebm ɔny a, ècr eb ab em, ke dádr esrɛ: ¹¹ "S'am cic ɔny ec'eb ab em ec'akr sɛc a s'ók ɔny es. † Gbɛkɔ ùwr low na any: Nyam e gbrenɔbi usu a ow titm ɔny." ¹² M'am dad ɔny: jɛj ok e lægɔ a, Sodɔm † e low nɔn a eke Nyam ki kok a b'ow ɔnɔ tel akm eb na ec'a.»

*Sɛb ek'erurm eke k'ub Jesu nawrɛ
Matie 11.20-24*

¹³ «Korasin ec'agn, gbre él ɔny eci! Betsayida ec'agn, † gbre él ɔny eci! Anke sakrowa a eke wɛl kok ɔny ogɔ a, blel ow el Tir lele Sidɔn ab wɛl kok ana, ke blel -l'ew sɔnɔ e sos, -li kpakp milakɔ, -l'ok fandi† erm em itɔn eci ow yéɔm eke -l'erur eke -li k'itɔn erm em. ¹⁴ Na sosiem jɛj ok e lægɔ a, Tir lele Sidɔn ab e low nɔn eke Nyam ki kok a b'ow ɔnɔ akm ɔny ec'a. ¹⁵ Etɔ n Kapernayum, am tutr eke any ij em b'ow agb tonɔn bake im titm afr ee? Njan, b'ow is es tonɔn bake ígɔ ɔnɔnɛn banɔn.»†

¹⁶ Etɔ emeny li dad jam esel a ninɛ: «Eɔɔ eke b'iri ɔny e low a, iri em e low. Eɔɔ eke ebm ɔny a, ebm im; etɔ

eɔɔ eke ebm im a, ebm eɔɔ a ek'erm im a.»

*Jam esel agɔ ekɔ nyahan læw yony
a eke Jesu erm a ewl ow*

¹⁷ Agɔ ekɔ nyahan lele læw yony ab ab eke wɛl erm a ewl mɛny ow sos em inɔ em etɔ am dad esɛ: «Eɔɔ gbɛl, eke s'im a, abɔ enɔn yeji elum ey n e nin em!» ¹⁸ Jesu ɔdu eb dad el ninɛ: «M'ekɔ Satan ek'ann afr ey wus esɛ nyam eke b'ɛn af. ¹⁹ Kin, m'ɔn ɔny abusu eke k'aan es morɔn lele sibɔban ab af, ke ákmn ifnu ec'abusu fɛn es; etɔ ob kaka k'ow kokm ɔny. ²⁰ Èben yeji sos em k'ínɔ ɔny eke abɔ enɔn elum ɔny a sosiem. Kɔ sos em inɔ ɔny eke afr wɛl nɔn ɔny ec'en a sosiem.» †

*Jesu ann sos em inɔ em
Matie 11.25-27; 13.16-17*

²¹ Wanci ab af cɛ, Abɔ Lala ɔn Jesu sos em am inɔ tonɔn batɔ li dad ninɛ: «Em Es, n ek'el afr lele wus ab ec'Es Kɔtɔkɔ a, m'am elu'n bia, ów a ek'ot lɔl es, esɛwru lele nɔn em ɔny esel ab ec'any af, ke yeɔm etuey uw any a eci. Ès! Em Es, erur ek'ow k'el eben. ²² Em Es ocr in sosi elul'm abu em. Eɔɔ kaka uwm Iy ab any eke ow elm Es sɔny coco cɛ, etɔ eɔɔ kaka uwm Es any eke ow elm Iy a sɔny coco cɛ lele agɔ eke Iy a erur eke k'elu ɔkm yeɔm'n ab ab.»

²³ Ca Jesu ewl sos mɛny etɔ am dad in e jam esel a sɔny cɛ esɛ: «Na eke ekan a, ehe el ɔny ec'í! ²⁴ Kɔ m'am dad ɔny, godo godo e kokoba ɔb esel nɔnɔ lele éb ebu nɔnɔ ab erur eke k'ekɔ low na ek'am ekan a, kɔ -l'ekm, iri low na ek'am irir a, kɔ -l'irim.» †

Samari iy mamn

²⁵ Ca ol e low any uw es nyam ɔdu odad eb etɔ ibrm Jesu ebm ekɔ em ninɛ: «Low yeɔm agɔ es, kɔ ayaf mi ki kokr ke m'ɛnɔ sel ek'onym uwr

† **10:7** Èkn 1 Korɛnt 9.14; 1 Timote 5.18. † **10:11** Èkn Matie 10.14 ec'akr otar a. † **10:12** Èkn Nunɔn ɔb 19.24-28; Jud 7. † **10:13** Korasin lele Betsayida ab el eb yony ek'ann Kapernayum saw. *Tir lele Sidɔn ab*: Èkn Matie 11.21 ec'akr otar a. † **10:13** *fandi*:Èkn Jeremi 6.26; Jonas 3.5-8. † **10:15** Èkn Matie 11.23 ec'akr otar a. † **10:20** Èkn Es Èkn 20.11-15. † **10:24** Èkn 1 Pier 1.10-12.

ee?» ²⁶ Jesu dad'r ninε: «Kɔ bla lowi wɛl nɔn ol ab εm ee? Etɛ eke b'awl a, ayaf b'irir ee?» ²⁷ Li dad ow ninε: «B'ow erur Asɛ Kɔtɔkɔ ɛ Nyam ɛ eci erm fɛɛ ɛm, ɛ ec'abɛ fɛɛ ɛm, ɛ e lɛc fɛɛ ɛm, lele ɛ e tutr pupukpaɛ ab; ke ɛrur ɛgɛ kaka fɛɛ ɛsɛ ɛ obi af.»† ²⁸ Etɛ Jesu ɛgɛ ninε: «Ow anake dad a. Kɔk ɛben cɛ ke b'ow ɛɛɛ sel ek'ɔnym uwr.» †

²⁹ Kɔ eke ol e low any uw ɛs a erur eke in e low k'ij low a, li dad Jesu ninε: «Kɔ bwo el ɛgɛ ɛjɛc'ab ee?» ³⁰ Jesu ɔdu eb dad'r ninε: «ɛgɛ nyam igb Jerusalem am us nuɛ es im Jeriko baɛɛ etɛ l'ey elu abu ɛm. Wɛl ɔr'r, eb'r mob etɛ wɛl digɛ elu'l es im. Etɛ n'anɛ luw lele owr anɛ ab ec'araɛɛ. ³¹ Egb waw ɛs nyam eb ɛjagb a aam. Eke li b'uyum ow ab a, l'aru l'ɛgb ow es n'im. ³² Leviel ɛm ec'ɛgɛ nyam ek'eb ɛjagb a am ow a, ɛkn'n, etɛ in yeji l'aru l'ɛgb ow es n'im. ³³ Kɔ Samari iy nyam ek'aam usu a, im ok yogɛ. Eke li b'ɛkn ow a, ow e low ɔny'n sɔrɛ. ³⁴ L'eri n'im li titm ow, l'oc mar li yɔyɔg ow abi ab es, l'ok mun ɛm † etɛ n'awɛ ow abi ab es. L'oc ow in e gbɛkɔ ab af, l'oc n'im ow etu eb usu. ³⁵ Eke lɛgɛ ɛny a, l'oc os yony † n'ɔɛ etu eb usu a ec'es ɛw ɛs a, etɛ li dad ow ninε: “Kɔk ɛgɛ na sɛkp sɛnyn sɛnyn. Ek'os a obn a, ɛm e mɛny ɛwl ow ɛm a, m'ow mi sɔg'ɛ fɛɛ.” » ³⁶ Etɛ Jesu ibrm'n ninε: «Kɔ agɛ nyahan amua ɛm a, bwo el ɛgɛ eke elu a ɔr eb mob a e lawl ee?» ³⁷ Etɛ ol e low any uw ɛs a ninε: «ɛgɛ a ek'ikɛ'n sɔrɛ a anake el lawl a.» Etɛ Jesu dad'r ninε: «Im ke ɛ yeji kɔk ɛben.»

Jesu im am ɛkn Mart lele Mari ab

³⁸ Eke Jesu lele in e jam ɛsɛl ab ab us ɛjagb aam a, -n'im -l'ok baɛɛ nyam. Yɔgɛ yɔw nyam eke wɛl b'ɛsɛ Mart eb Jesu in e gbugɛ a. ³⁹ N'ɔny lisijɔw nyam eke wɛl b'ɛsɛ Mari, †

ke ow sig ɛs ɛs Kɔtɔkɔ e saw am iri ow ec'odad a. ⁴⁰ Mart eke akɛ e juma kok afɛɛ es a ow ɛɛɛ Jesu etɛ dad ninε: «ɛgɛ gbɛl, kɔ ow ɛm kokm'ɛ low kaka sos ɛm eke ɛm lisijɔw elu'm es ɛm sɔny m'am kok akɛ e juma na ab ee? Dɔd'r ke l'ow l'elum im abu.» ⁴¹ ɛs Kɔtɔkɔ dad'r ninε: «Mart, Mart, am ebr ermij lul es ow nɔnɔ eci, ⁴² kɔ low nyam sɔny coco cɛ akpl: Mari sɔsum yec'a eke akpl a oc, etɛ ɛgɛ k'ɔtum ebm'n abu ɛm.»

11

Jesu am yeɛm jam ɛsɛl a Nyam ɛɔɛɛ

Matie 6.9-13; 7.7-11

¹ Lɛgɛ nyam Jesu im usu nyam am ɛɔɛɛ Nyam. Eke ni ɛɔɛɛ Nyam bake ow uwr a, in e jam ɛsɛl ab ɛm ec'ɛgɛ nyam ibrm'n ninε: «ɛgɛ gbɛl, yeɛm ɛy elɛl eke si ki ɛɔɛɛ Nyam, ɛsɛ elɛl eke Jan mij ok nuɛ es yeɛm in e jam ɛsɛl ab af.» ² Jesu dad el ninε: «Eke b'ow ɛɔɛɛ Nyam a, ke dɔdr ɛsɛ: ɛs, ke ɛ e nin lala a ɔny elum, ke ɛ ec'es ɛw a ow.

³ ɔɛ ɛy lɛgɛ lɛgɛ ec'ob ij ek'it a.

⁴ ɔr ɛy e sikpl, eke ɛy yeji si b'ap agɛ eke bi kok ɛy low ɛɛɛ a.

Ki yeɛ ɛy si k'ɛy ebm owi ɛm.»

⁵ ɛmɛny Jesu dad el ninε: «S'oc low nyam s'ebm: ɔny ɛm ec'ɛgɛ nyam im njijm ɛm ɛɛɛ lawl nyam etɛ am ibrm'n ɛsɛ: “ɛm lawl, ɛbm'n'm futufutu nyahan. ⁶ ɛm lawl nyam ek'ɛc aam usu a ow ɛm ogɛ a, etɛ m'ɔnym ob kaka eke mi k'ɔɛ'n l'ij.” ⁷ Etɛ lawl a ek'anɛ akɛ a dad'r ninε: “K'ijr'm gbɛ! M'abl ɛl ɛ. ɛm lele ɛm ec'ey ab s'ɛru es ɛ. Mi k'ɔtum m'igbm m'ɔɔm'ɛ futufutu!”

⁸ Eke ow el lawl yeji, li k'ow l'igbm n'ɔɔm ow futufutu a eke ow ibrm a. Kɔ eke n'am at l'ibrm ow a, li b'ow l'igb n'ɔɛ ow ob fɛɛ a eke ow am

† 10:27 Ol ɔkn 6.5; Ob Ap 19.18. † 10:28 Bɛbm Ob Ap 18.5. † 10:34 Mar lele mun ab el sɛkp eke lɛgɛ ab ɛm a wɛl b'oc okr ɛgɛ eke ob kok a sel es. Bɛbm Esayi 1.6. † 10:35 os yony:os ek'ebm ɛgɛ lew yony e sɛkp kok e labm sɔg. † 10:39 Mart lele Mari ab: ɛkn Jan 11.1; 12.1-3.

ibrm'n a, és eke k'onym'n a sosiem.

†
 9 Eke ow el eben a, m'am dad ony: ìbrmn ob eke erurir a, Nyam b'ow ony ony. Ɔɔl es, etɔ Nyam b'ow ony ony eɔn'n. Ìcmn lisany abu, etɔ Nyam b'ow fig ony. 10 Kɔ eɔɔ fɛɔ eke b'ibrm ob eke l'erur a, Nyam b'on'n; eɔɔ fɛɔ eke b'ol ob eke l'erur a es a, Nyam b'on n'eɔn; etɔ Nyam bi fig eɔɔ fɛɔ eke b'icm'n lisany abu a. 11 Ony em aɔa, bwo ec'eɔɔ el iy es eke jim b'ibrm'n futufutu, ke l'óc lebn n'on ow ee? † Oglog jim b'ibrm'n ɔɔn, ke l'óc lorɔn n'on ow ee? 12 Emɛny ow b'ibrm'n ɔɔs mbue, ke l'óc bɔban n'on ow ee? 13 Ony nana ek'eel aɔɔ eɔɔ a b'uwɔ ob amamn any ony ony ec'ey; ayaf Nyam ek'anɔ afr a k'ow kokm ow afɔm es ee? Aɔɔ eke am ibrm'n Abɔ Lala a, li b'ow n'on wɛl.»

Jesu in ony agn ec'abɔ

Matie 12.22-30; Mark 3.22-27

14 Lɛɔɔ nyam, Jesu am oɔɔ abɔ ɔɔn ek'anɔ ɔɔn nyam em, ke ow on'n l'el ebrm. Eke abɔ ɔɔn a ey ɔkm a, ebrm a am dad odad etɔ aɔɔ a low am iti any. 15 Kɔ aɔɔ oglog am dad esɛ: «Bɛsebul ek'el abɔ eɔɔ ec'es ew es a anake b'on'n abusu l'ogɔ abɔ eɔɔ amua a!»

16 Aɔɔ oglog erur eke k'ebm'n odad ebl em. -N'am ibrm eke ow ki kok mɛny ewɔ yɛgm eke ow ec'abusu b'anɔ Nyam oɔɔ ow. 17 Kɔ Jesu uw el ec'ow tutr ab any, etɔ li dad wɛl ninɛ: «Es ew fɛɔ eke in ec'agɔ a ubr em a b'un; eben nɛnyembri nyam akɔ ek'ubr em a yeɔi b'un. 18 Eke Satan ubr em sakp yony, ke in ec'es ew a ɔtu eke k'anɔ ee? Ony bi dadr eke Bɛsebul ec'abusu em m'am oɔɔ abɔ eɔɔ. 19 Eke ow el eben, ke ony aɔɔiyel ec'a eke b'ogɔ a, kɔ bwo b'on el abusu ee? El obi -n'am yɛgm eke onymn

low ij! 20 Tasi em a, Nyam ec'abusu em anake m'am oɔɔ abɔ eɔɔ a; ow am yeɔm eke Nyam ec'es ew a ow ony ec'araɔn ɔɔ. †

21 Eke lɛc es nyam ok ar mob sos am ɔsu in e gbugɔ a, in ec'ob ony fɛɔ b'anɔ tin. 22 Kɔ eke lɛc es eɔeci nyam ow eɔn'n etɔ akm'n es a, ow b'eb'r ar mob a eke n'am ɔmn a, ke ow eci mob eke l'eb a, li cɛc n'on aɔɔ. 23 Eɔɔ ek'anm em ab a, el em ec'ifnu; etɔ eɔɔ eke éluam im abu s'asm Nyam ec'ey luku a, am ɔmun el es.»

Abɔ ɔɔn ek'ey ɔkm eɔɔ em a ɔtu ek'ewl ow

Matie 12.43-45

24 Emɛny Jesu dad ninɛ: «Ek'abɔ ɔɔn nyam anɔ eɔɔ em ey ɔkm a, li b'anɔ usu wɛwɛ n'am rereb usu a, n'am ɔl usu eke li k'ir. Eke sica n'éɔnm a, ke n'am dad in em l'esɛ: “Mi b'ow m'ewl m'im m'ey em ec'akɔ a eke m'anɔ m'ey ɔkm a.” 25 Eke li b'ewl mɛny l'ow a, li b'ekn eke wɛl apl akɔ ab es ayl, wɛl nyinyimn ow akpl. 26 Sica li b'ewl n'im l'esɔ lawlɛl abɔ eɔɔ lɔbɔ ek'un akm'n, -li b'okr af -l'ir yogɔ. Ow e jam a, abɔ amua b'ijr eɔɔ na gbɛ akm krekrɛ ec'a.»

Ehe tasi

27 Eke Jesu dad odad na eben ok es a, yow nyam anɔ bieku ab em ɔdu odad eb dad ninɛ: «Ehe el yow na eke ew'n ke on'n mɛny a eci!» 28 Etɔ Jesu dad ninɛ: «Nawɛ, kɔ ehe tasi el aɔɔ a ek'am iri Nyam ec'odad ke am elum a eci!»

Farisiel am ibrm eke Jesu ki kok mɛny ewɔ nyam

Matie 12.38-42

29 Eke aɔɔ a am ow Jesu oɔɔ egbekl em a, li dad wɛl ninɛ: «Yɛfenyna ec'agɔ eɔɔ amua am ibrm mɛny ewɔ, kɔ wɛl k'ow kokm mɛny ewɔ kaka ɔɔm el, eke ow elm Jonas ec'a

† 11:8 Kɔ eke n'am at l'ibrm... a sosiem:odad na Grɛk em, wɛl ɔtu ek'itɔn eɔeci em dad esɛ Kɔ li b'ow l'igb n'on ow ob fɛɔ eke ow am ibrm'n a, aɔɔke ow am at l'ibrm'n. † 11:11 Luk eci silɛl esig oglog em a, wɛl éɔnm: ke jim b'ibrm'n futufutu, ke l'óc lebn n'on ow ee? Ékn Matie 7.9. † 11:20 Jesu fifn Satan ec'es ew ab es. Ékn Luk 10.18.

ce. ³⁰ Tasi em a, ese elel eke Jonas el Ninif ban̄n eȳn e meny ewr ab af a, † eben ce egn̄ ec'Iy yeji b'ow el yefenyana ec'agn̄ a e meny ewr. ³¹ J̄ej ok e leḡn a, Seba ec'es ew lis a b'ow igb inym es yefenyana ec'agn̄ a ec'any af, et̄n b'ow ob el low, an̄ke n'an̄n usu kpekpe l'ow yec'et̄n ke l'iri Salom̄o e sewr e sodad a. † Et̄n kin, egn̄ an̄n ek'agb akm Salom̄o! ³² J̄ej ok e leḡn a, Ninif ban̄n eȳn b'ow igb yefenyana ec'agn̄ a ec'any af et̄n b'ow ob el low, an̄ke eke -l'irir Jonas eci Nyam odad a, -l'it̄n erm em. Et̄n kin, egn̄ an̄n ek'agb akm Jonas!»

*Kenie e nyandre
Matie 5.15; 6.22-23*

³³ «Egn̄ iḡnm kenie itam es ob ew, k̄o w̄el b'iḡn kenie a, ob gege af w̄el b'itm es yec'et̄n ke aḡn eke b'ok ak̄n a ékn usuayl. ³⁴ N̄ ec'anyamn a el n̄ e sos megl a e kenie: ek'anyamn akpl'n̄ a, n̄ e sos megl a f̄en an̄n usuayl em; k̄o ek'anyamn akplm'n̄ a, ke n̄ e sos megl a yeji an̄n n̄cebn em n̄. ³⁵ Na sosiem a, èw erm ke usuayl ek'an̄n̄n em a k'élm n̄cebn. ³⁶ Eke n̄ e sos megl ikpr kaka anm n̄cebn em, et̄n f̄en an̄n usuayl em a, sos a nimum b'ow an̄n usuayl em, ese elel eke kenie bi j̄ejn in ec'usuayl mamn ok'n̄ af ab af.»

Jesu am cicr Farisiel lele ol e low yegm esel ab

Matie 23.1-36; Mark 12.38-40

³⁷ Eke Jesu dad odad bake ow uwr a, Farisi nyam es̄n'n̄ ob ij. Jesu egn̄ et̄n im eȳ ak̄n a sig es ob ij usu a in ab. ³⁸ Gbun̄ ke -l'ij ob a, Jesu ȳogm sabu ese elel eke el ec'ol a dad ab af; low na iti Farisi a any. ³⁹ K̄o Es̄ Kotok̄o uw in ec'ów tutr ab any et̄n dad'r nin̄e: «Kin elel eke ony Farisiel an̄n̄n̄n: ony, b'et̄n̄n mij kp̄ok lele nagben̄ ab eci jam jam ab es; k̄o ony e lokm a, ów en̄un̄ b'iy em: b'erurir ob ony ton̄ él ony mil, et̄n bi kokr

lok̄m sun̄ owi. ⁴⁰ Anyamb aḡn! K̄o ow elm Nyam a eke kok sos af a kokm lok̄m a yej'ee? ⁴¹ Gbun̄ ke ony e low a áyl akpl tasi a, on̄n oḡboru ony e magben̄ em ec'ob a lele kp̄ok em ec'ab ab.

⁴² Farisiel, gbre él ony eci! An̄ke b'on̄n Nyam ony ec'ob f̄en eke b'ewal a eci sakp l̄ew em ton̄ alaf mob yeji, † gbek̄o éwmn Nyam ec'erur a eke k'on̄yn a lele low n̄enyembri nyam e kok ab e low any. Ke tasi em a, low na anake w̄el ki kok a, ke ow e likpr a yeji w̄el k'iḡnm elum es.

⁴³ Farisiel, gbre él ony eci! An̄ke b'erurir Nyam nun̄ iḡn̄ susu e mekp̄n anym e sisigr, et̄n dedeku em b'erurir eke w̄el k'es̄n̄n ony elum em.

⁴⁴ Gbre él ony eci! An̄ke an̄n̄n ese uw̄omu eke w̄el ewrm meny, ke any uwm em, w̄el b'uyu af af!» †

⁴⁵ Ol e low any uw esel em ec'eḡn nyam dad'r nin̄e: «Low yegm aḡn es, eke am dad eben, ke eȳ anake am w̄ewr eȳ a!» ⁴⁶ Jesu odu eb dad'r nin̄e: «Ol e low any uw esel, ony yeji gbre él ony eci! An̄ke b'uyulil aḡn erekp̄ legleg et̄n érumn eke k'elumn̄ el abu -l'uyu erekp̄ a.

⁴⁷ Gbre él ony eci! An̄ke bi kokr suw̄omu amamn on̄n Nyam e kokoba ob esel ek'on̄y esel ibi a!

⁴⁸ Na bi yegm eke ony esel ec'ów eke kok a ony yeji erurir, an̄ke -l'ibi kokoba ob esel, et̄n ony yeji bi kokr el eci suw̄omu! ⁴⁹ Na sosiem Nyam, in e sewr ab em dad nin̄e: "M'ow m'awn̄ el kokoba ob esel lele erm esel ab; -li b'ow -l'ibi w̄el em ec'agn̄ beb, et̄n -li b'ow -l'ijr beb gbre." ⁵⁰ Na sosiem, Nyam b'ow kok yefenyana ec'agn̄ a low n̄un̄, kokoba ob esel eke el laḡnel ibi wus na eci kok em et̄n sosiem. ⁵¹ Ow ob nun̄ Abel ec'ibi em ton̄ im iḡn̄ Zakari eke w̄el ibi egb waw usu a lele usu lala ab ab ec'aran̄n a. † Ee, low nawre m'am dad ony: Nyam b'ow

† 11:30 Ékn Jonas 3.3-5. † 11:31 Ékn 1 Éb Ebu 10.1-10. † 11:42 Ékn Matie 23.23 ec'akr otar a.
† 11:44 Ékn Matie 23.27 ec'akr otar a. † 11:51 Ékn Matie 23.35 ec'akr otar a.

kok yefenyina ec'agñ a low ñuñ, agñ na feñ eke wel ibi a sosiem.

⁵² Ol e low any uw esel, gbre él òny eci! Anke ocr low any uw e safue a eke b'òñ egñ abusu uw low any a; òny obi a yeji ókmn em, etñ b'edñnin agñ eke am erur eke k'ok em a yeji.»

⁵³ Eke Jesu ñgbon yogn a, ol e low yegm esel lele Farisiel ab erm ebl ligbel etñ -n'am bibrm ow ów ñòñò.

⁵⁴ -N'am uk ow meb eke -li k'òny ow eke batñ yadñ em ec'odad ka anñ'n ñenym ey òkm.

12

K'èel enyembri yony yony esel

Matie 10.26-27

¹ Lègñ ab em a, agñ fandi fandi as luku ton batñ am yuyurir af. Etñ Jesu ikñ anym am dad in e jam esel a odad esè: «M'am dad òny, òsur sos Farisiel e lijru a ek'el enyembri yony yony owi a e lís. ² Low feñ eke lol es a b'ow ey òkm, etñ low feñ ek'el asre em ec'a, wel b'ow uw any. ³ Low feñ eke b'ow dadr saw em a, wel b'ow dad ok òkm agñ a feñ ec'any af; etñ yec'eke b'ow abal êl anññ akñ dadr ów sesl em, okr òny lawlèl òru em a, wel b'ow oc uyu luw af elul lebl agñ iri.» †

Egñ ek'it eke wel k'uru

Matie 10.28-31

⁴ «Em lawlèl, m'am dad òny, k'ùrur agñ a eke b'ibi sos megl, ke ow e jam a k'òtum kokm low kaka feñ ij a. ⁵ M'am ow mi yegm òny egñ eke k'urur a: ùrur Nyam eke luw e jam a, òny abusu ek'oc òwl òny gbre ij usu a. Èè, m'am dad òny, in anake òtur eke k'urur ir a!

⁶ Kò wel ólm yay yen íjm lèl yony ee? Èben yeji Nyam íjlm èl em e nyam es. ⁷ Etñ emeny òny ec'a, òny e sin nuñ bobò yeji Nyam awl uw any. K'ùrur erñn: òny, iil an akmn siyay!»

Jesu Krist ec'egbr lele egñ eb ab

Matie 10.19-20; 10.32-33; 12.32

⁸ «M'am dad òny, ek'egñ nyam bi dad dedeku ec'any af eke in el em eci, afr, egñ ec'Iy yeji b'ow dad Nyam ec'erm esel ec'any af esè: «L'el em eci.» ⁹ Kò ek'egñ nyam bi dad dedeku ec'any af ek'in uwm im any, èben afr, egñ ec'Iy yeji b'ow dad Nyam ec'erm esel ec'any af esè: «M'uwm'n any.» ¹⁰ Egñ feñ eke bi dad odad ñuñ ok egñ ec'Iy af a, Nyam b'ow oc ap'r; kò egñ yec'eke dad odad ñuñ ok Abñ Lala af a, Nyam k'ow ocm apm'n.

¹¹ Eke wel b'ot im òny jèj ok em Nyam nuñ ign susu, ow k'òdm es ew esel ec'any af, ke ermij k'ók òny low yec'eke ki dadr edñnin òny sosi abu any a eci, ¹² anke wanci ab af cè Abñ Lala b'ow yegm òny low yec'eke ki dadr a.»

Gbrengbi nyamb egñ ec'odad nyandre em

¹³ Bieku ab em, egñ nyam dad Jesu nine: «Low yegm agñ es, dàd em lisijim cèc in lel em ab ec'ob òny a eke ey es ew ey es a.» ¹⁴ Etñ Jesu dad'r nine: «Em lawl, wel ewm im eke mi ki jèj òny ec'ów m'ók, ke mi cèc òny yony a ec'ob òny a m'òñ òny.» ¹⁵ Emeny li dad wel feñ nine: «Èwr erm, ke ósur sos ob òny ec'erur feñ e lís. Kò egñ ec'owr anñ tasi a anm in ec'ob òny ab em eke l'el gbrengbi yeji.»

¹⁶ Na sosiem li dad wel nyandre em ec'odad na nine: «Gbrengbi nyam òny wus eke egb òsu af ñòñò.

¹⁷ Etñ in em n'am tutr ów li dad l'esè: «Kò ayaf mi ki kokr ee? M'ònym usu eke mi k'ub em ec'egb na feñ m'ok.»

¹⁸ Tutr nyam ow'r erm em etñ li dad nine: «Kin ow eke mi ki kok: mi b'ow m'ufñ em ec'egbel amua feñ es, ke m'us mel egbel ejeci, ke m'ás em ec'egb a feñ lele ob òny a feñ ab luku em yogn. ¹⁹ Ke mi dadr em sosi m'esè: M'òny nuñ mamn gbè! M'òny ob ñòñò m'ew es akpo ñòñò eci. Ow it cè ke mi síg es m'am ij, ke m'ám egñ, ke m'ám kok sos

† 12:3 Èkn Matie 10.27 ec'akr otar a.

em inñ!" ²⁰ Kɔ Nyam dad'r ninɛ: "Nyamb ɛgɛ! Ncok a cɛ ɛ ec'owr anɛ a b'ow uwr. Ɛtɛ sica ob na fɛɛ eke ot ok es a, bwo ec'ɛgɛ eci ow b'ow el ab ee?" » ²¹ Ɛmeny Jesu dad ninɛ: «Ɛben nɛnyɛmbri nyam ow b'ow el ɛgɛ eke b'as ob ɔny luku in obi eci, ke ɔlm Nyam ogn ec'ob ɔny es a.» †

Ɔny ɔmn Nyam em

Matie 6.25-34

²² Ɛmeny li dad in e jam ɛsel a ninɛ: «Na sɔsiɛm a, m'am dad ɔny: k'ɛbar ob eke k'ijr ɛsɛn sel oglog ob sos ɛw e low ɛrmij, ²³ anke owr anɛ akpl akm ob ij, ɛtɛ sos megl akpl akm ob sos ɛw. ²⁴ Ɛkan ebl kpɔm yeji: -l'ewlmn egb, -l'ubmn egb. -N'ɔnymn oj, -n'ɔnymn egbel -l'okmn egb em, gbɛkɔ Nyam bi gbagbl ɛl. Ɔny iil an nɔnɔ akmn ɔr amua! ²⁵ Ɔny em, bwo ec'ɛgɛ ɔtu eke in ec'ermij ebr em k'obn in ec'owr anɛ e sɛgɛ a tɛl ee? † ²⁶ Eke low tɛli em ɔtum eke ki kokr low kaka, ke bla ɛtɛ b'ɛbar low ejeci ek'anɛ a ec'ermij ee? ²⁷ L'ɛɛr ɔgm e suw ɔɔɔɔ ec'elel eke b'elil: -li kokmn juma, -l'olmn gbad. Gbɛkɔ m'am dad ɔny eke Salomɔ ek'ɔny ob nɔnɔ a yeji, † ɔnym ob sos ɛw ek'akpl akm suw ɔɔɔɔ amua em e nyam. ²⁸ Nyam b'ɛw ɔgm e suw ek'anɛ yɛfenyna, ke efi wɛl b'ow oc ɔwl alm a ob sos. Sakp abi ɔny yeji li k'ow l'ɛwm ɔny ob sos ɛben ee? Ɔmn ufum ɔny es gbɛ! ²⁹ Kì lulil es k'ɔɔl ob yec'eke k'ijr ke ɛgɛn a es. ³⁰ Tasi em a, wus na eci Nyam any uwm ɛsel anake sakp sakp fɛɛ b'ɔl ów amua es a. Ɔny ec'a, ɔny Ɛs uw any eke ɔny ow ec'es abur. ³¹ Nyam e gbrenɛgbi usu a e low ókr ɔny ɛrmij, ke ow e likpr a fɛɛ Nyam b'ow ign af ɔny.»

Afr ec'ob ɔny

Matie 6.19-21

³² «Ɔny agɛ lukuli na ek'am usr'm jam a, k'urur ɛrɛn, anke ɔny Ɛs

erur eke k'ɔɛ ɔny in ec'es ɛw ab em ec'owrɔ. ³³ Ɔɔl ɔny ec'ob ɔny a ijɛ, òcr ow ec'os ek'ɛɛn a apr ɔgbɔru. Ɔɔl ob eke ugm es a es. Àsr ɔny ec'ob ɔny a luku afr, yogɛ ow k'ɔtum iram, elu yeji k'ɔtum itɛnm abu, ɛtɛ sisɛ yeji k'ɔtum nɛnm. ³⁴ Tasi em a, yogɛ eke ɔny ec'ob ɔny b'anɛ a, yogɛ cɛ ɔny ec'erm a yeji b'anɛ.»

Ànnɛ sos bɛbm em

³⁵ «Èwr ob sos, gìgɛn al ám iri, ke inymn es juma kok eci. ³⁶ Ànnɛ ɛsɛ juma kok ɛsel ek'am eku el ec'akɛ es eke b'ow anɛ mɛbi ec'es gbɛgbl em ow af, yec'ɛtɛ ke li b'ow eke li b'icm lisany abu a, ke -li fig ow. ³⁷ Ehe él juma kok ɛsel amua eke gbugɛ es a b'ow ɛɛn any owr a eci! Low nawrɛ m'am dad ɔny: li b'ow l'ɛw ob sos, n'óɛ wɛl ok es, ke n'óɛ wɛl ob ij. ³⁸ Eke l'ow lɛgɛ usu em, oglog ow afɛ es yeji, ɛtɛ n'ɛɛn wɛl any owr, ke ehe el el eci!

³⁹ Írir low na ow ók ɔny es sos em ɛɛnɛn ɛɛnɛn: blɛl akɛ es b'uw wanci eke ulu k'ow ab any ana, ke blɛl li kí yɛbm ow ɛpirm ɛym'n akɛ. ⁴⁰ Ɔny yeji bɛbm sos anke ɛgɛ ec'Iy b'ow ow wanci af eke k'ow ɔmmn a.»

Juma kok ɛs mamn lele juma kok ɛs nɛn ab

Matie 24.45-51

⁴¹ Na sɔsiɛm Pier ibrm'n ninɛ: «Ɛgɛ gbɛl, kɔ ɛy ɔny cɛ ec'odad am dad nyandrɛ em, kɔ agɛ a fɛɛ ec'ee?» ⁴² Ɛtɛ Ɛs Kɔtɔkɔ dad ninɛ: «Bwo ec'ɛgɛ el juma kok ɛs mamn, nɛn em ɔny es ee? L'el ɛgɛ eke in ec'es ɛw es a ɔn abusu eke k'ɛkn juma kok ɛsel ejec'a e lís e low, ke n'óɛ wɛl ob ij wanci a ek'ow b'it a. ⁴³ Ehe él juma kok ɛs ikɛ na eci, eke in eci es ɛw es a eci mɛny ɛwl ow em, b'ow ɛɛn am kok juma a! ⁴⁴ Low nawrɛ m'am dad ɔny: es ɛw es a b'ow afl in ec'ob ɔny a fɛɛ es elul il abu em. ⁴⁵ Gbɛkɔ eke sica juma kok ɛs ikɛ na bi dadr in sosi eke in ec'es

† 12:21 Ɛkn Matie 6.20; Luk 12.33; 16.19; 18.22. † 12:25 K'obn in ec'owr anɛ e sɛgɛ a tɛl:odad na Grɛk em, wɛl ɔtu ek'itɛn ejec'em k'igbl sos ogn agb tɛl in obi ee? † 12:27 Ɛkn 1 Ɛb Ebu 10.

ew es a in k'ow in owm caca, etɲ li b'ow l'ɔb nuɲ n'am ɔr juma kok esel ejec'a, egɲ lel ɔyɔw ab, n'am ij ob ke n'am egɲ mar ow ám ɔny'n,⁴⁶ es ew es a b'ow ewl ow legɲ eke li k'ow n'ɔmm, wanci af eke li k'ow l'uwm any. Li b'ow l'ogɲ juma kok es a, † ke n'ɔɲ ow Nyam any uwm esel eci gbre ij a.⁴⁷ Juma kok es yec'ek'uw low yec'eke in e es ew es a b'erur any ke am kokm a, wɛl b'ow ɔr'r ɲgbre em sakp nɔnɔ.⁴⁸ Gbɛkɔ juma kok es yec'ek'uw low yec'eke in e es ew es erur ab any ke kok low ek'it eke wɛl k'ɔr'r a, wɛl b'ow ɔr'r ɲgbre abi ka em cɛ. Egɲ a eke wɛl ɔɲ nɔnɔ a, wɛl b'ow ibrm'n nɔnɔ; egɲ yec'eke wɛl abul nɔnɔ a, wɛl b'ow ibrm'n ow ok af.»

Jesu sosisem ec'em bubr owi
Matie 10.34-36

⁴⁹ «M'ism Nyam e jej ok ec'al ab wus na, † etɲ m'am erur eke jej ok a k'el caca.⁵⁰ M'ow m'ey gbre ij ligbɛl em ek'el mij ok nuɲ mum nyam, etɲ ow am ijr'm gbre erm em ton legɲ a eke low na b'ow iy nɛny a.⁵¹ Kɔ am tutar ek'erm es ey m'is wus ee? Njan, m'am dad ɔny eke na em bubr!⁵² Sica jam aɲa, bosu nyam em ec'agɲ yen ek'anɲ a b'ow ubr em: nyahan b'ow inym es, etɲ yony yeji b'ow inym es ke -n'am ifanin.⁵³ Iy es b'ow ifn jim etɲ jim yeji b'ow ifn'n. Iy lis b'ow ifn jɔw etɲ jɔw yeji b'ow ifn'n. Jim ey b'ow ifn ec lis etɲ ec lis yeji b'ow ifn'n.»

Segɲ ec'any uw e nyandre
Matie 16.2-3

⁵⁴ Sica Jesu dad bieku a yeji ninɛ: «Eke b'ɛkan afr ibr es ligbn es eru usu a, kpɛkɲ bi dadr eke Nyam b'ow an, etɲ ow b'el ɛben.⁵⁵ Etɲ eke b'ɛkan eke lef gbagba igb ɛb esr a, bi dadr eke elubu b'ow ow, etɲ ow b'el ɛben.⁵⁶ ɛnyembri yony yony esel! Eke bi leɛr afr lele wus ab a, b'uwɲ legɲ ec'eel eke ow b'ow anɲn ab

any: bla etɲ úwmm legɲ na ek'anɲ ɔny any af a e nyandre ab any ee?»

Ifnu ab ec'em okr owi
Matie 5.25-26

⁵⁷ «Kɔ bla etɲ ɔny obi em am jejmm okmm kokmm yec'eke akpl ab ee? ⁵⁸ Eke batɲ egɲ ɔɲ'ɲ dedeku etɲ aamn jej ok usu ɔny yony mum a, ke ejagb ek'aamn a, dadr low a okar em yec'etɲ ke li k'ócmm n'iim'ɲ jej ok es ogɲ; ke jej ok es yeji k'ócmm elum'ɲ usu ɔsu esel abu em elum'ɲ sobel em.⁵⁹ M'am dad'ɲ eke k'ow eym ɔkm yogɲ eke ɔgmm ɲ e labm a fɛɲ ek'ɔny a uwarm.»

13

Erm em itɲn owi

¹ Legɲ ab em, agɲ beb ow am dad Jesu: «Es ew es Pilat ɔɲ wɛl ibi Galile ec'agɲ ek'im am kok egb waw ɔɲ Nyam a.» ² Jesu dad el ninɛ: «Kɔ am tutar eke Galile ec'agɲ amua eke wɛl ibi a, -l'el sikpl esel egbɛl -l'akm Galile ec'agɲ a fɛɲ ee? ³ Njan! M'am dad ɔny; eke itɲmm erm em, ɔny fɛɲ b'ow uwr esɛ el af.⁴ Etɲ kɔ agɲ lew niwn a eke Silowe † yogɲ, êl gege a bubm ok af ibi a, kɔ el -l'el agɲ enɲɲ -l'akm Jerusalem ec'ɛb eyɲ a fɛɲ ee? ⁵ Njan! M'am dad ɔny: eke itɲmm erm em, ɔny yeji b'ow uwr esɛ el af.»

Babm e likɲ a eke ɔsum ey

⁶ Etɲ Jesu dad el odad nyandre em ninɛ: «Igɲ nyam ewl babm e likɲ in ec'egb ɔgm a. Li b'ow ɔgm a eke li k'ow babm a, n'ɛɲmm.⁷ Etɲ li dad juma kok es a ninɛ: “ɛkn: akpo nyahan etɲ eke mi b'ow e mi k'ow babm na, kɔ m'ɛɲmm. Ûbr'r es! Kɔ bla etɲ li k'eb wus n'ɔnym ab ɔfr ɔfr nɛnɛ!” ⁸ Kɔ juma es a ninɛ: “Egɲ gbɛl, yɛb'r n'áɲɲ lakpo na yeji; m'ow m'agbr wus mi díd'r, m'ók'r suw egɲun.⁹ Ow k'ɔdm lakpo ek'am

† 12:46 li b'ow l'ogɲ juma kok es:odad na Grɛk em, wɛl ɔtu ek'itɲn ejec'em dad esɛ li b'ow li kok juma kok es a low ɲɲn afɲn es. † 12:49 Bèbmm Esayi 66.15-16. † 13:4 Silowe Jerusalem ec'ɛberɲ nyam e nin.

ow a, li b'ow l'osu ey. Ek'ow elm eben a, ke óη wél ubr'r es." »

Jesu ewlm ol lis nyam nenegh e legη

¹⁰ Nenegh nyam, Jesu am yegm agη low Jwifel e Nyam nuη igη usu.

¹¹ Yogη a ol lis nyam anη. Ow ij akpo lēw niwn, eke abη nuη nyam ony ibn'n es etη l'ótum eke li k'inym es.

¹² Eke Jesu b'ekn'n a, l'ēsη ow etη li dad ow ninε: «Wél eb elu'η es η ec'ol na em η!» ¹³ Jesu at'r abu nuη, etη kpekη n'inym es ceη etη n'am kōklm Nyam.

¹⁴ Eben a, Nyamel a ec'es ew es a ebl erm ewlm owi na eke Jesu kok nenegh e legη a sosiem. Li dad dedeku a ninε: «Sēgη nōhōn anη eke wél ki kok juma; † blel ówr legη ab em wél éwlm ony, ke ow k'elm nenegh e legη!» ¹⁵ Es Kōtōkō eb odad etη am dad'r esε: «Enyembri yony yony esel! Nenegh e legη ony em ec'egη nyam nyam bi mōmu in ec'id ek'anη ob ij usu a es ey okm, ow k'odm ni mōmu in e gban̄kō es n'im n'ōη ow mij ow égη. Kō yadη ee? ¹⁶ Etη yōw na ek'el Abraham e lilaw, ke Satan ony ibn es ij akpo lēw niwn a, ke ow akplm eke wél ki mōmu'n es éb elu'l es nenegh e legη ee?» ¹⁷ Jesu ec'odad ebl na eke dad a, oη in ec'efnu a fēη és. Kō dedeku a fēη gbε sos em am iηn sijuma egbel amamn amua eke n'am kok a sosiem.

Likη e liy ec'odad nyandε em

Matie 13.31-32; Mark 4.30-32

¹⁸ Jesu dad ninε: «Kō bla lowi Nyam e gbren̄gbi usu a ot es ee? Bla lowi wél k'oc ebmn ab ee? ¹⁹ N'anη esε likη e liy nyam eke egη nyam oc ewl in ec'ogm af. L'eli l'agb l'el likη ligbel etη or ow us mel in ec'ál ab em.»

Nyandε em odad ek'el lijru eci

Matie 13.33

²⁰ Emeny Jesu dad ninε: «Kō bla lowi mi k'oc m'ebmn Nyam e

gbren̄gbi usu ab ab ee? ²¹ Ow anη esε lijru eke yōw nyam oc wuwlm ma † toy likη lele yen ab toη bake ma a nimum inη eb es ab af.»

Lisany likekli ec'odad

Matie 7.13-14, 21-23

²² Jesu am εc ban̄n ekekey lele egbel em ab yegm agη low ejagb a ek'aamn Jerusalem ogη ogη a.

²³ Egη nyam ibrm'n ninε: «Egη gbél, kō agη tēl cε b'ow eηη sel ee?» Jesu

dad el ninε: ²⁴ «Àtar sos es okr akη lisany likekli em ogη. Kō low

nawre m'am dad ony: agη nōnō b'ow ebm eke k'ok akη, kō -li k'ow

-l'ótumn. ²⁵ Eke gbugη es a b'ow igb abl lisany a safue em a, ony b'ow

anηη gben̄ icmn lisany abu ke dádr esre: "Gbugη es, fig ey lisany!" Li

b'ow li dad ony l'ese: "M'uwm yogη ek'anη am owr ab any!" ²⁶ Etη ony

b'ow dadr ir esre: "S'ij ob, s'egη η ab; yegm agη low ey ec'eb ab em."

²⁷ Emeny li b'ow li dad ony l'ese: "M'uwm yogη ek'anη am owr any.

Ngbroηη em e lís, ony eke bi kokr ów eηηη a!" † ²⁸ Legη eke b'ow ekan

Abraham, Isak, Jakōb lele kokoba ob esel a fēη ab Nyam e gbren̄gbi usu a,

ke wél b'ow ogη ok ony gben̄ a, yogη anake ca b'ow ikηη oηη sasagar an

em a! ²⁹ Agη b'ow anη susu susu fēη ow ok es Nyam e gbren̄gbi usu ec'ob

ij usu a. ³⁰ Etη agη beb a ek'el ajamu a, sica b'ow el ánymu. Etη ánymu a b'ow el ajamu.»

Jesu am dad Jerusalem ec'es ufη owi

Matie 23.37-39

³¹ Legη ab em a, Farisiel ec'agη beb ow titm Jesu etη dad'r ninε:

«Ŋgbon̄ aηa im usu ejeci, kō Erōd Antipas am erur eke k'ibi'η.» ³² Etη

Jesu dad el ninε: «Imn dadr kprakpru na esre: "M'ow m'ogη abη

eηηη, m'ewlm ólu yefenyana lele efi ab, etη sēgη nyahan m'ow m'umar

em e juma." ³³ Ow akpl eke mi k'imn anym eci em ec'ejagb us ab em,

† 13:14 Ek̄n Okm Ok 20.9; Ol Okn 5.13-14. † 13:21 ma:Gr̄ek em odad eci irir tasi el farin. † 13:27 Selu 6.9.

yefenyana, efi lele leg̃n ek'anñ anym am ow ab ab. Tasi em a, ow akplm eke Nyam e kokoba ɔb es k'uw usu ejeci, ke ow k'elm Jerusalem.»

³⁴ Emeny Jesu low am ey sos em toñ bat̃n n'am dad l'ese: «Jerusalem, Jerusalem, η eke b'ibi kokoba ɔb esel ke b'or ag̃n eke Nyam b'erm ow η og̃n a mebn em a! Sakp abi m'erur eke mi k'as η ec'ey luku em e lis, ese elel eke ηg̃os ey lis b'as in ec'ey luku ɔw ew ab af, et̃n eg̃nmn! ³⁵ Ow sosiem kin, Nyam b'ow dig̃n ɔny ec'ak̃n a elu es foñ. M'am dad ɔny: k'ow eknmn'm toñ bake leg̃n a ow; yog̃n anake b'ow dadr esre: “Ke Nyam ed̃n eg̃n a ek'am ow Es Kɔtɔkɔ e nin em a ɔwro a!” »†

14

Jesu ewlm ɔl es nyam neneg̃n e leg̃n

¹ Neneg̃n nyam, Jesu im Farisiel ec'es ew es nyam og̃n ob ij em. Ag̃n ek'anñ yog̃n a am ew'r nyamn. ² Et̃n ig̃n nyam ek'ol ɔny bake ir ew foñ a ow inym'n es any af. ³ Jesu ɔdu odad eb et̃n ibrm ol e low any uw esel a lele Farisiel ab ab ninε: «Kɔ ey ec'ol a ɔñ abusu eke neneg̃n e leg̃n wɛl k'ewlm eg̃n ee?» ⁴ Kɔ -l'erurm eke -li ki dad odad. Et̃n Jesu it̃n ɔlu a abu, ewlm'n et̃n elu'l es n'im. ⁵ Et̃n li dad wɛl ninε: «Kɔ eke ɔny em ec'eg̃n nyam ɔny in ec'iy, ow k'odm in ec'id ek'ey mijomu em, kɔ li k'ow n'iim kpɛk̃n n'ɔnym l'ocm ow es eke ow el neneg̃n e leg̃n yeji ee?» ⁶ Low na em a, -l'ɔtum -li dadm ow odad kaka ij.

Dedeku em e susu amamn e ɔsum oc owi

⁷ Jesu ebmn nyamn ekn eke ag̃n eke wɛl b'es̃n ob ij a, b'erur eke ki sig es susu amamn. Na sosiem li dad ag̃n a fɛñ nyandre em ec'odad na: ⁸ «Ek'eg̃n nyam es̃ñ mɛbi ec'ob ij em, ke k'im ki sig es usu mamn a. Ow k'odm ke wɛl es̃ñ eg̃n nyam

ek'ɔny any akm'η a yeji ob ij ab em; ⁹ eg̃n a ek'es̃ñ ɔny, ɔny yony mum a, b'ow ow dad'η esε: “Igb̃ñ aηa im sig es jam a!”, kpɛk̃ñ es̃ em b'ow igb̃ im sig es jam a. ¹⁰ Kɔ eke wɛl es̃ñ̃ ob ij et̃n im a, sig es jam. Eke ow e wanci a b'ow ow a, eg̃n a ek'es̃ñ̃ ob ij a b'ow dad'η esε: “Eg̃ñ gbɛl, ɔw anym aηa sig es any esel ec'usu na.”† Ow em a, ow b'ow el η ec'anygbeñ ag̃n a fɛñ ek'anñ ob ij usu a ec'any af. ¹¹ Tasi em a, eg̃ñ fɛñ eke am igbl'l in sosi og̃n a, Nyam b'ow ɔny is'r es, et̃n eg̃ñ ek'am is es a Nyam b'ow ɔny igbl'l og̃n.»

Kin ag̃n yec'eke wɛl k'es̃ñ ob ij

¹² Et̃n sica Jesu dad eg̃n a ek'es̃ñ̃ ob ij a ninε: «Eke b'ow es̃ñ̃ ag̃n ob ij em a, ke k'es̃ñ̃ awl̃hɛl, es̃ñ̃ jimɛl, η ec'ak̃ñ ec'ag̃ñ lele awl̃hɛl egbreñgbi ab; el yeji -l'ɔtu eke -li k'es̃ñ̃̃ ob ij, ke yec'a eke kok a e labm -n'am ɔog̃'η a. ¹³ Kɔ ek'am kok low et̃n k'es̃ñ̃ ag̃n ob ij a, ke es̃ñ̃ ɔgbɔru, sos eyru, akr kpɛce esel lele any eflu ab. ¹⁴ Ehe b'ow el η eci añke ag̃ñ amua k'ow ɔtum ɔwrm ɔom'η. Kɔ Nyam b'ow ɔog̃'η ow e labm leg̃n eke ag̃n eke kok ɔw amamn a b'ow igb̃ luw em anñ owr a.»

Ob ij ligbɛl e nyandre em ec'odad Matie 22.1-10

¹⁵ Ag̃ñ ek'anñ ob ij usu a ec'eg̃n nyam ek'iri odad na a, dad Jesu ninε: «Ehe el eg̃ñ eke b'ow ij ob Nyam e gbreñgbi usu a eci!» ¹⁶ Et̃n Jesu dad'r nyandre em ec'odad na ninε: «Ig̃ñ nyam es̃ñ̃ ag̃ñ nɔnɔ gbɛl ob ij. ¹⁷ Ek'ow sig ob ij e wanci a, l'erm in e juma kok es a im am es̃ñ̃ ag̃ñ a eke l'es̃ñ̃ ob ij a eke k'ow, añke sica fɛñ iy neñy η̃. ¹⁸ Kɔ el fɛñ, eg̃ñ eg̃ñ am dad in ec'es̃ abur owi. Kɛkɛ em es a dad juma kok es a ninε: “Dàd eg̃ñ gbɛl a, m'ol ɔgm̃ nyam, ow it eke mi k'im m'ekn. M'am ηɔññ, m'ɔny es abur; mi k'ow m'ɔtum m'owm.” ¹⁹ Yony em es a dad juma kok es a ninε: “Dàd eg̃ñ gbɛl a, m'ol sed

† 13:35 Selu 118.26 † 14:10 Bèbmn Nyandre 25.6-7.

lew eke mi k'im m'ebm m'ekn el, m'am nɔɔn'n, m'onny es abur; mi k'ow m'otum m'owm." ²⁰ Nyahan em es a yeji dad juma kok es a nine: "Dàd egn gbèl a, catɔ m'ebi yow m'oc m'ow m'elu akɔ. Na sosiem mi k'ow m'otum m'owm." †

²¹ Juma kok es a ewl meny im eɔn in ec'es ew es a, etɔ dad'r agɔ a ec'odad eke dad a. Kɔ es ew es a ebl erm etɔ dad in e juma kok es a nine: "Ìm fafa seberɔ em, sejagb af lele susu feɔ ab esɔ ogbɔru, sos éyru, ány eflu lele akr kɔɔɔ esel ab!"

²² Eke ow b'ibn tel a juma kok es a ow etɔ dad nine: "Em ec'es ew es, ow eke dad a, wel kok etɔ emeny usu anɔ." ²³ Es ew es a dad in e juma kok es a nine: "Ìm sakp em ejagb lele sebr af ab, ke átrm agɔ ów ok akɔ yec'etɔ ke em ec'èl a iy gbɔɔ." ²⁴ Kɔ m'am dad ony, agɔ amua eke m'esɔ ob ij ke egnm owm a, el em ec'egɔ kaka k'ow ijm em ec'ob na!»

Digɔ low feɔ elu es ke ús Jesu jam
Matie 10.37-38

²⁵ Agɔ nɔɔ gbèl am us Jesu jam ejagb af. L'ewl meny l'okɔ wel any etɔ li dad wel nine: ²⁶ «Egn ek'erur eke k'us'm jam a, l'éru'm l'akm es, lis, in e yow, in ec'ey, lisijimel, lisijowel, lele in obi in obi ec'owr anɔ ab. Ek'ow elm eben a, li k'otum l'elm em e jam es. ²⁷ Etɔ egn ek'ocm in obi ec'olikɔ abum † usm im jam a, otum eke k'el em e jam us es.

²⁸ Ony em a, ek'egɔ erur eke k'us èl ligbèl nyam, li b'ow li sig es l'ub os abi eke li k'onny ke l'úwar èl a. ²⁹ Eke ow elm eben, etɔ l'elu lebn nɔmu em, etɔ ca l'otum l'usm èl a l'uwarm a, agɔ a feɔ eke b'ow ekn èl a, b'ow kokr'r miyer, ³⁰ dad esɔ: "Egn na am us èl etɔ ca ow akm'n!"

³¹ Eben nenyembri nyam, ek'es ew es nyam erur eke k'ogɔ ar lawl es

ew es ejec'ab a, li b'ow sig es li bebɔm l'ekɔ, eke l'otu eke agɔ fandi lew ab li b'ow l'ogɔ lawl a ek'am an es obr'r agɔ fandi likɔ ab a ar. ³² Eke l'otum ij a, ke l'érm agɔ im ibrm es ew es yec'a ek'anɔ akpɔj am ow a erm es ey.» ³³ Etɔ Jesu dad uwar nine: «Ony em ec'egɔ kaka k'otum elm em e jam us es, eke l'ignm ów feɔ eke n'onny a l'elum es.»

Mok eke ded anm em
Matie 5.13; Mark 9.50

³⁴ «Mok el ob mamn. Kɔ eke l'irmn in e ded a, † ayaf wel otu eke ki kokr'r ke l'ewl li ded ee? ³⁵ Egn k'otum ocm kokrm wus e juma kaka; kɔ lirɔ af cɔ ow it eke wel k'oc owl'. Ek'onyn oru eke k'irir, ke irir senyn senyn!»

15

Licèb ek'irm ke wel eɔn
Matie 18.12-14

¹ Wus labm eb esel lele sikpl esel ab ow eɔn Jesu eke k'iri in ec'odad.

² Kɔ Farisiel lele ol e low yegm esel ab am ebl erm el ofr em etɔ am dad esɔ: «Ign na b'eb sikpl esel etɔ b'ij ob el ab!» †

³ Na em a, Jesu dad el odad nyandre em nine: ⁴ «Ek'onny em ec'egɔ nyam ony meceb ekɔ yen etɔ nyam irm a, kɔ li k'ow l'okm ekɔ yar lele lew libarm ab ab es egb ij usu yogɔ, n'iim l'olm yec'a ek'irm a toɔ bake n'éɔnm ow ee? ⁵ Eke n'eɔn ow a, n'anɔ sos em inɔ em. L'oc l'ew ow obow af, ⁶ etɔ l'ow l'ey gbugɔ. L'esɔ lawlèl lele agɔ ek'ir titm'n ab ab, etɔ li dad wel nine: "Kòkr sos em inɔ em ab, kɔ em e licèbli a ek'irm a, m'eɔn'n ìɔ!" ⁷ Eben nenyembri nyam m'am dad ony, eke sikpl es nyam itɔn erm em a, afr yogɔ wel b'ow kok sos em inɔ ligbèl akm agɔ ekɔ yar lew libarm eke b'ocr el sosi

† 14:20 Agɔ amua erurm eke k'im es gbegbl ab em, na sosiem anake -n'am dad el ec'abusu éɔnm ec'odad a. Egn kaka anm eke b'ow ol ogm oglog sed eke li k'ow l'ikɔm l'eknm ow e low. Eke egn ebi owr yeji, legɔ owr a, l'otu eke li k'elu ow es n'im es gbegbl em. † 14:27 Èkn Matie 10.38 eci akr otar a. † 14:34 Èkn Matie 5.13 ec'akr otar a. † 15:2 Jwifel e low yegm esel e sol ab em, egn eke b'us abu ij ob agɔ ek'èluam ol ab a, l'el egn ek' aylm.

nenyembri nyam esel ke ibram erm em itjn a.»

Os ek'irm ke wel ejn

⁸ «Eke yow nyam ony os † lew, etj nyam irm a, ko li k'ow l'igjm kenie, li paplm akj ab es, l'olm erm ew em toj bake n'ejnm l'ocm ee? ⁹ Eke n'ejn l'oc a, li b'ow l'esj lawlel lele agj a ek'ir in ab ab, ke li dad wel l'ese: “Kòkr sos em injn em ab, anke em ec'os a ek'irm a, m'ekn m'oc ñ!” ¹⁰ Eben nenyembri nyam m'am dad ony, eke sikpl es nyam ce itjn erm em a, Nyam ec'afr erm esel sos em b'ow injn!»

Iy ek'irm im

¹¹ Emeny Jesu dad nine: «Igj nyam ony in ec'ey yony. ¹² Legj nyam, jam es a dad es nine: “Em es, oj'm em ec'ob ony ek'otu eke k'ebm im a.” Etj es cec el in ec'ob ony a. ¹³ Eke sejn beb b'ec a, jam es a oc in ec'aja ol ij oc ow ec'os a fej ab im usu kpekpe, eb ejec'em. Yogn ni njn in ec'ob ony a fej nfaci ij em.

¹⁴ Eke ni njn in ec'ob ony fej bake ow uwr a, lek ligbel ey eb ab em, etj sica n'am ony low fej ec'es abur. ¹⁵ N'im eb ab em ec'igj nyam ogn, etj ow erm'n ogm eke li k'im l'osu gbroko. † ¹⁶ Namn ony'n toj batj n'am erur eke li k'ij gbroko a ec'ob eke b'ij a, ko yeci yeji wel oom'n.

¹⁷ Eke li b'ekn eke low a e li kok a akplm a, ow oj etj n'am tutr in ec'erm em li dad l'ese: “Juma kok esel a fej ek'annj em es ogn a b'ejn el ec'ob ij senyn senyn. Etj em, m'annj anja namn am ony'm toj afjn es! ¹⁸ M'ow m'igb m'im em es ogn a, ke mi dad'r m'ese: Em es, mi kok sikpl Nyam ec'any af lele nj e lis ab. ¹⁹ M'itm eke k'esj'm nj ec'iy ij, ko eb'm ese nj e juma kok esel ab em e nyam af.”

²⁰ Etj kpekj l'igb n'aam es ogn a. Eke n'im toj bake n'am ok yogj a,

n'annj akpoj etj es ekn'n. Ow e low ony'n sorj, etj l'uru es n'im l'ey ow af. ²¹ Iy a dad'r nine: “Em es, mi kok sikpl Nyam ec'any af lele nj e lis ab. M'itm eke k'esj'm nj ec'iy ij.” ²² Kpekj es dad in eci juma kok esel a nine: “Òcr mob sus em mamn a owr susr ir, elul il kpatrowa abuli, ke ókr ir cokrukpo! ²³ Onyn id igj mamn a owr ibir; s'ijr ob si kokr sos em injn! ²⁴ Ko em ec'iy na ek'em gbe m'ese l'uw a, nje n'annj owr. L'irm etj wel ejn'n.” Etj n'am kok es gbegbl a sos em injn em.

²⁵ Ke legj a, igj a ec'iy kpekj a im akp em. Eke n'am ow bake n'am titm gbugj a, n'am iri ej ub e likekr. ²⁶ L'esj juma kok esel ab em e nyam etj l'ibrm ow nine: “Ko bla lowi am ey ee?” ²⁷ Juma kok es a dad'r nine: “Esj jim ewl ow. Eke es ekn'n eke n'annj senyn senyn a, l'ibi id igj mamn a.” ²⁸ Eke iy kpekj a iri eben a, l'ebli erm etj l'erurm eke li k'ey gbugj a. Es ey okm ow am njn'n eke li k'ey gbugj, ²⁹ ko li dad es nine: “Kin akpo akpo eke m'annj nj ab, ke legj fej mi bi kok yec'a eke bi dad'm a. Etj legj kaka oom im cani mi kokrm sos em injn em lawlel ab yeji. ³⁰ Eke sica ejimj ow a, in eke ni njn nj ec'ob afacyow ab a, in sosiem ibi id igj mamn a.” ³¹ Es dad'r nine: “Em jim, annj em ab sejn fej, etj fej a eke m'onj a, nj eci. ³² Ow akpl ke si kók sos em injn, anke esj jim na eke s'ese l'uw a, nje n'annj owr. L'irm, etj sica wel ejn'n!” »

16

Ob osu es nyam e nyandre em odad

¹ Jesu dad in e jam esel a nine: «Gbrenjbi nyam ony in ec'ob osu es nyam. Etj wel ow dad'r eke ob osu es a in am njn nj ec'ob ony a fej.

² Gbrenjbi a esj'n etj ibrm'n nine: “Ko bla lowi anake m'am iri nj e lis ab ee? B'ow awl ob a eke m'abul'nj

† 15:8 Os nyam b'ij juma kok es nyam eci legj nyam e labm sog. † 15:15 Juma na elm juma ek'it eke Jwif ki kok, anke gbroko el Jwifel e crié (Ob Ap 11.7; Ol Jkn 14.8).

a ec'elel eke kokr a ok'm. Kɔ k'ɔtum elm em ec'ob ɔsu es ij."

³ Eke ow ewar ir eben a, ob ɔsu es a am dad in em ese: "Em egn gbelyi am ow ogn'm juma em; ke sica ayaf mi ki kokr ab ee? M'ijm læc wus ob kok owi em, etɲ ob sasm owi em yeji es b'ony'm. ⁴ M'uw yec'eke m'ow mi kok ab any ba eke l'ogn'm juma em a, ke agɲ eb'm el ogn a!"

⁵ Etɲ n'am esɲ agɲ a feɲ a ek'ij in egn gbelyi eci labm a nyam nyam em. Li dad krekrɛ em es a ninɛ: "Kɔ os abi e labm ij em egn gbelyi ogn ee?" ⁶ Ow dad'r ninɛ: "Mun baro ekɲ yen e labm." Etɲ ob ɔsu es dad'r ninɛ: "Eke ɲ e labm a el na, ke sig es fafa, ke nɔn ekɲ yony lele læw ab." ⁷ Emeny li dad yony em es a ninɛ: "Etɲ kɔ ɲ, os abi e labm ij ee?" Etɲ ow dad ninɛ: "Egb ey eke wɛl ok fandi em ton ij ekɲ yen." Etɲ ob ɔsu es a dad'r ninɛ: "Ek'ow el na, ke nɔn ekɲ yar." ⁸ Eke -l'awal mob a, gbrenɲbi a am aw in e juma kok es a eke kok juma kprakpr em a. Tasi em a, wus na ec'agɲ bi kok ów kprakpr em ɔɲanin akm usuayl ec'agɲ a.» ⁹ Emeny Jesu dad ign af ninɛ: «Kɔ m'am dad ɔny, òcr wus na ec'ob ɔny a eke b'ɛju egn a, ke ow em ɛɲan alawl. Sica læɲ eke k'ow ɔnym os ij a, ke Afr eb ok ɔny eb ir usu a ek'ɔnym uwr ab em.

¹⁰ Egn ek'ij nenyembri nyam ów ekekey em a, b'ow ij nenyembri nyam ów egbel em yeji. Egn ek'ijm nenyembri nyam ów ekekey em a, k'ow ijm nenyembri nyam ów egbel em yeji. ¹¹ Eke ijmn neny nyam wus na ec'ob ɔny e lís, ke b'ow ec'egɲ anake b'ow abul ɔny ob ɔny tasi ab ee? ¹² Ek'ijmn neny nyam ob ek'el egn ec'a ec'ɔsu em, ke bwo ec'egɲ anake b'ow ɔɲ ɔny ob él ɔny ec'ab ee?

¹³ Aduign kaka k'ɔtum kokm es ew esel yony e juma; oglog li b'ow l'ifn krekrɛ ec'a ke l'érur yony em ec'a; oglog li b'ow l'ij neny nyam, nyam e lís, ke li k'ewm nyam e low any.

ɔtum eke ki kokr Nyam e juma ke kokr jete yeji eci juma.» †

Jesu am enym Farisiel abr

Matie 11.12-13; 5.31-32; Mark 10.11-12

¹⁴ Farisiel ek'am iri Jesu e sodad amua a am kokr'r miyer, anke -li b'erur os owi. ¹⁵ Jesu am dad el ese: «Agɲ ec'any af a b'ocar ɔny sosi ese nenyembri nyam esel af, kɔ Nyam uw ɔny ec'erm ab any. Yec'eke agɲ b'oc ew low ligbel a, el low eke Nyam ifn. ¹⁶ Mois ec'ol a e læɲ a lele kokoba ɔb esel a ec'odad ab ab anɲ ton ok Jan mij ok nun es e læɲ a. Læɲ a etɲ wɛl am ɔb Nyam e gbrenɲbi usu a ec'Amani Mamn a, etɲ egn egn am atr sos es eke k'ey em. ¹⁷ Afr lele wus ab b'ow ec gbuɲ ke ol a e moni nyam oc es.

¹⁸ Ign feɲ eke elu in e yow es, ke im ebi ejec'a, ij nfaci ɲ; etɲ ign eke ebi yow ek'ec ogn a yeji ij nfaci.»

Gbrenɲbi erm sun es lele gbɔru Lasar ab

¹⁹ Emeny Jesu oc nyandre em odad am dad ese: «Gbrenɲbi nyam anɲ eke bi sus mob amamn eke b'il an, ew dandany ebl af. Sɛɲ feɲ li bi kok sos, n'am ij, n'am egn, n'am kok sos em inɲ. ²⁰ Gbɔru nyam eke wɛl b'esɲ Lasar ke abi ok a, b'ann'n lisany. ²¹ Li b'erur eke li k'ij gbrenɲbi a ec'ob eke b'ij ec'ekprey a eke b'ok es wus a. Etɲ emeny mowr b'ow am irm'n abi a. ²² Eben eben ton batɲ gbɔru a uw, etɲ afr erm esel ow oc in ec'abɲ a im sigm es Abraham † e lís. Eke ow b'ibn tɛl a, gbrenɲbi a yeji uw, etɲ wɛl oc'r es.

²³ Kɔ ɔɲnes baɲn yogɲ, gbrenɲbi a am ij gbre nɔnɔ gbɛl. Eke li b'igbl any ogn a, l'ekɲ Lasar akpoj em eke sig es Abraham e lís. ²⁴ Etɲ n'am elu lebl li dad l'ese: "Em es Abraham ikɲ'm sɔɲɲ, ke erm Lasar usm abuli mij em ow tat'm anm adar'm erm, anke m'am ij gbre nɔnɔ al na em."

²⁵ Kɔ Abraham dad'r ninɛ: "Em jim, ɔkn eke ɲ ec'owr anɲ em anɲ ehe

† 16:13 Bèbmn Matie 6.24. † 16:22 Ekɲ Luk 13.28.

em etj Lasar anj gbre em. Ca kin eke anja n'anj erm es ey em ke n am ij gbre. ²⁶ Etj emeny ey lele ony ab ec'arañ a, nõmu ligbel nyam anj. Ek'egñ erur eke k'ow ony ogn a, oglog ow ey yogñ a yeji, li k'otum." ²⁷ Etj gbrenjbi a dad nine: "Eke ow el eben, ke m'am ñoññ'ñ: òrm Lasar im em es e gbugñ a, ²⁸ anke m'onny em lisijimel yen. N'im l'ewar wèl yec'etj ke el yeji -li k'owmn gbre ij usu na." ²⁹ Abraham odu eb dad nine: "Esn jimel ec'a, -n'onny Mois lele kokoba ob esel ab eke am ewar el. Ow akpl ke -l'iri wèl ec'a!" ³⁰ Kò gbrenjbi a dad nine: "Em es Abraham, ow elm ow. Kò eke agñ ek'uw ab em ec'egñ b'im dad el a, -li b'ow -l'itñ erm em." ³¹ Etj Abraham dad'r nine: "Eke -l'erurm eke -li k'iri Mois lele kokoba ob esel ab ec'a, eben ce -li k'ow -l'irimn egñ ek'uw ke b'ow igb im dad el a ec'a yeji." »

17

Sikpl kok lele low oc ap owi ab

Matie 18.6-7, 21-22; Mark 11.22-26

¹ Sica emeny Jesu dad in e jam esel a nine: «Ów eke b'onj agñ kok sikpl a, b'ow anj seğñ feñ. Gbèkò gbre él egñ a eke sikpl b'ecr in em ow eññ egñ a eci! ² Egñ eke b'onny egñ ek'onny òmn em em esè iy af elu wus a, low ñuñ a eke li k'eññ a agb nõñ. Eke wèl oc meb ucur lob ligbel ucu'r emn etj wèl ony eman in okij a, ow akpl akm low ñuñ a eke wèl ki kok'r a. ³ Ony obi a, èwr erm senyn senyn!

Eke esñ jim kok low obr ñ e lís, ke òm'n ów mawl em. Eke l'iri etj l'uw in ec'ów obr ab any a, òc ap'r. ⁴ Eke læğñ nyam af li kok low obr sakp lõbñ ñ e lís etj l'ow sakp lõbñ mum n'am ñoññ'ñ a, ke òc ap'r.» †

Òmn owi

⁵ Erm esel a dad Jesu nine: «Egñ gbèl, òbn ey ec'òmn a.» ⁶ Etj Es

Kòtòkò dad el nine: «Blèl onyn òmn ew likekli esè likñ e liy af ana, otur eke ki dadr likñ gbèl na esre: "Ìil es im inym es okij em!", li b'ow l'elum ony.»

Juma kok es itam eke k'eku bia elu

⁷ Emeny Jesu dad nine: «Kin low nyam: ony em a, egñ nyam ony juma kok es eke bi kok ògm juma oglog b'osu mindey. Eke li b'anj juma kok em ba li b'ow a, kò in ec'akñ es a b'ow dad'r eke li k'ow fafa li sig es l'ij ob ee? ⁸ Kò li k'ow li dadm ow kpekñ l'esme: "Kòk em ec'ob ij a! Èw ob sos, ke òñ'm ob m'ij m'egñ gbun ke ñ yeji ìj ob egñ ee?" ⁹ Ekan eke n'òòm in e juma kok es a bia, ów a eke li dad ow, ke ow kok on'n a ec'ab ee? ¹⁰ Eben ony yeji, eke kokr low feñ eke Nyam ony eke ki kokr a yeji, dadr esre: "Ey juma kok esel ce s'el; ow ek'it eke si ki kok a, ow ana." »

Kokobe es nyam ow elu Jesu bia

¹¹ Sica Jesu eb ejağb aam Jerusalem, etj n'am ecr Samari lele Galile ab e ligber a ogn ogn. ¹² Eke n'im bake n'am titm baññ nyam a, kokobe esel agñ læw anj akpoj † am ow obr'r, ¹³ etj -n'am elu ow lebl -li dad -l'esè: «Egñ gbèl Jesu, ìkñ ey soññ!» ¹⁴ Jesu ekn el etj dad el nine: «Ìmn yegmn egb waw esel sos!» † Etj -l'ewl meny -n'aam.

Eke -n'aam a, el feñ -l'ewl. ¹⁵ El em ec'egñ nyam ek'ekñ eke l'ewl a, l'ewl meny l'ow yogñ, etj n'am kòklm Nyam lebl gege. ¹⁶ L'ok òwròkp wus, l'ubu any es Jesu ec'any af, etj n'am ony ow bia. Iğñ na elm Jwif kò Samari ec'egñ. ¹⁷ Jesu ibrm'n nine: «Kò ow elm ony læw mum ewlmn ee? Etj kò bogñ libarm ab a ee? ¹⁸ Kò ñ soñny ce ek'el utu egñ a anake ow am elu Nyam bia ab ee? Etj kò el a gbè, egñ kaka tutrm eke k'ow elu Nyam bia ee?» ¹⁹ Etj Jesu dad'r nine: «Ìğb ke ìm, kò ñ ec'òmn a eb elu'ñ es.»

† 17:4 Jwifel e low yegm em a, wèl otu eke k'oc low ap egñ tonj sakp nyahan. † 17:12 Ekn Ob Ap 13.45-46. † 17:14 Ekn Ob Ap 14.2-3.

*Nyam ec'es ew a e mower
Matie 24.23-28, 37-41*

²⁰ Lɛɣɣ nyam Farisiel ow am ibrm Jesu esɛ: «Kɔ bogɣ lɛɣɣ iy Nyam ec'es ew a b'ow ow bake agɣ ɛkn ee?» ɛtɣ li dad wɛl ninɛ: «Nyam ec'es ew a k'ow owm esɛ ob eke wɛl b'ɛkn af. ²¹ Wɛl k'ow dadm esmɛ: “Kin n'ann aɣa, ow k'odm n'ann yogɣ a!” Tasi em a, Nyam ec'es ew a ann ɔny ec'araɣn.» †

²² ɛtɣ emeny n'am dad jam esɛl a l'esɛ: «Sɛɣɣ am ow eke b'ow erurir eke k'ɛkan ɛɣɣ ec'Iy lɛɣɣ nyam cɛ, gbɛkɔ k'ow ɛknmn in. ²³ Wɛl b'ow dad ɔny esɛ: “N'ann aɣa!”, ow k'odm “N'ann yogɣ a!”, kɔ k'urur es k'usr jam k'imn! ²⁴ Esɛ elɛl eke nyam b'ɛɣɣ ke b'ayal afr nimum fɛɣ a, ɛbɛn nɛnyembri nyam ow b'ow ɛcr ɛɣɣ ec'Iy e mower e lɛɣɣ a yeji. ²⁵ Gbɛkɔ gbun ke low na ɛy a, ow it ke l'ij gbɛɛ nɔɔ, ke yeɣɣnyna ec'agɣ ɛɣɣ ɛlu'l es. ²⁶ Low a eke ɛy Noe e lɛɣɣ a, ɛbɛn cɛ ow b'ow ɛy ɛɣɣ ec'Iy e mower e lɛɣɣ a yeji. ²⁷ Lɛɣɣ a, agɣ a fɛɣ am ij ob, ɛtɣ am ɛɣɣ. ɛɣɣ lel ɔyɔw ab am ɛbirir toɣ batɣ ow it lɛɣɣ a eke Noe ɛy mijɛtɣ gbɛl ab em a, ɛtɣ mij gbɛl a iy ow bubuk ɛl es ibi ɛl. † ²⁸ Emeny ow b'ow ann esɛ Lot e lɛɣɣ a ec'ab af: yogɣ yeji agɣ am ij ob, am ɛɣɣ, am ɔl ɛn, am ewl ɛgb, am us mel. ²⁹ ɛtɣ eke Lot ann Sodɔm baɣɣ ɛy ɔkm a, Nyam ɔɣ al lele mɛbn eke ler ab am an ok wus esɛ mij af, toɣ ibi agɣ a fɛɣ. ³⁰ ɛbɛn cɛ ow b'ow ɛy ɛɣɣ ec'Iy e mower e lɛɣɣ a yeji.

³¹ Lɛɣɣ ab em a, ɛɣɣ eke b'ow ann in ec'ɛl af e lɛf eb usu a, † ke b'ow ɔny in e mob ann akɣ a, k'usm es ɛym akɣ ocm ob. ɛbɛn ɛɣɣ eke b'ow ann ɔgm a yeji, k'ɛwlm ij. ³² ɔkan Lot e yɔw a eke lɛr jam a e low a yeji. † ³³ ɛɣɣ eke b'erur eke ki dogɣɣ in e sel a, b'ow irmn; kɔ ɛɣɣ a eke b'ow irmn in e sel a, b'ow ann owr.

³⁴ M'am dad ɔny, lɛɣɣ a eci ncok a, agɣ yony eke b'ow ɛru es ob ɛru ob nyam af a, wɛl b'ow oc nyam, ke wɛl ɛɣɣ nyam ɛlu es. ³⁵ Ek'ɔyɔw yony am bɛbm sos ob iny eci, wɛl b'ow oc nyam, ke wɛl ɛɣɣ nyam ɛlu es. ³⁶ [Eke agɣ yony ann ɔgm, wɛl b'ow oc nyam, ke wɛl ɛɣɣ nyam ɛlu es.]» †

³⁷ Sica in e jam esɛl a ibrm'n ninɛ: «ɛɣɣ gbɛl, kɔ low na bogɣ ow b'ow ɛy ee?» ɛtɣ Jesu dad ɛl ninɛ: «Yogɣ eke sos meɣl ugɣɣ b'ow ann a, yogɣ anake sikaka b'ow as luku a.» †

18

Jɛj ok es nyam lele inɣyɔw nyam ab

¹ Emeny Jesu dad in e jam esɛl a nyandre em odad yeɣm ɛl ek'ow akpl ke sɛɣɣ fɛɣ -ni ɣɔɣɣ Nyam, sos k'owm ɛl es. ² Li dad wɛl ninɛ: «ɛb nyam em a, jɛj ok es nyam ann eke ɛluam Nyam ke ɛm tutrm ɛɣɣ yeji. ³ ɛb nyam ab em cɛ, inɣyɔw nyam yeji ann eke sakp nɔɔ b'ow ɛɣɣ'n ke ɛm ibrm'n eke ow ki jɛj in lele in ec'ifnu ab e low ok nɛnyembri nyam em ɔɣ'n. ⁴ Lɛɣɣ kpekpe em ɛtɣ, jɛj ok es a ɛɣɣm jɛjm in e low a okm, ɛtɣ n'am dad in em l'esɛ: “Nawre tasi m'ɛluam Nyam, ɛtɣ m'am tutrm ɛɣɣ yeji, ⁵ gbɛkɔ inɣyɔw na am ijr'm gbɛɛ nɔɔ. Mi b'ow mi jɛj in e low a m'ok, yec'ɛtɣ ke li k'owm l'ijrm im gbɛɛ ij.” »

⁶ ɛtɣ emeny Es Kotokɔ ɛɣɣ af dad ninɛ: «Kɔ irir jɛj ok es ɣɣɣ na ec'odad eke dad ab ee? ⁷ ɛtɣ Nyam ek'ɔny in ec'agɣ eke b'ɛlu'l lebl ncok lele lɛɣɣ owr ab a, li b'ow l'ɛw wɛl eci jɛj ok owi a es ow ibn ee? ⁸ Low nawre m'am dad ɔny: li b'ow l'ogɣ es li jɛj wɛl e low l'ok. Kɔ lɛɣɣ eke ɛɣɣ ec'Iy b'ow ow a, li b'ow n'ɛɣɣ ɔmn esɛl wus na af ee?»

† **17:21** ann ɔny ec'araɣnodad na Grɛk em, wɛl ɔtu ek'itɣɣ ɛjɛc'em dad esɛ ann ɔny em. † **17:27** ɛkn Nuɣ ɔb 6.9-7.24. † **17:31** ɛkn Matie 24.17 ec'akr otar a. † **17:32** ɛkn Nuɣ ɔb 19.26. † **17:36** Luk eci silɛl esig beb em a, wɛl ɛɣɣ sodad ek'ann ob na [...] ec'araɣɣ em a. ɛkn Matie 24.40. † **17:37** ɛkn Matie 24.28 eci akɣ otar a.

Farisi nyam lele wus labm eb es nyam ab

⁹ Emeny Jesu dad nyandre em odad ok agɛ a eke b'ubr el sosi nenyembri nyam esel ke b'ifn agɛ ejec'a nine: ¹⁰ «Agɛ yony im ok Nyamel gbɛl a e gbugɛ a Nyam nɔɔn eci; nyam el Farisi etɛ nyam el wus labm eb es. ¹¹ Farisi a igb inym es am nɔɔn Nyam erm em dad ese: "O Nyam, m'am elu'ɛ bia eke m'anm ese agɛ amua na ek'el elu, ow enuɔ kok esel, afacu, oglog ese wus labm eb es na af a. ¹² Nenɛgɛ gber nyam af, mi b'eny neny sakp yony. Etɛ mi b'oc em ec'ob fɛɛ eke mi kok a eci lɛw em m'ap'ɛ." ¹³ Kɔ wus labm eb es a gbɛ kpab es agɛ a e lɛs inym es saw em, otum eke k'igbl any ogɛ lɛr afr yeji, etɛ am ok sabu ermni dad ese: "O Nyam, ikɛ'm sɔɔn anke m'el sikpl es." ¹⁴ Low nawre m'am dad ɔny: wus labm eb es a, eke l'ɛwl meny n'aam akɛ a, Nyam oc in e sikpl a ap'r; † kɔ ow elm Farisi a gbɛ. Tasi em a, egɛ fɛɛ eke b'igbl'l in sosi ogɛ a, Nyam b'ow ɔny is'r es; etɛ egɛ eke b'isr in sosi es a, Nyam b'ow ɔny igbl'l ogɛ.»

Jesu lele etuey ab

Matie 19.13-15; Mark 10.13-16

¹⁵ Ca agɛ ot ey meny nenym yeji ow eke Jesu k'at el abu nuɔ. Eke jam esel a b'ɛkn ebɛn a, -n'am enym agɛ a abr. ¹⁶ Kɔ Jesu ɔɛ wɛl ot etuey a ow'r lɛs etɛ li dad nine: «Yɛbr etuey ow em ogɛ! Egɛ k'ɛdɔn el, anke tasi em a, Nyam e gbrenɔɔbi usu a, agɛ a ek'anɛ ese el af a eci. ¹⁷ Low nawre m'am dad ɔny: egɛ kaka fɛɛ ek'egɛm Nyam e gbrenɔɔbi usu a ebm ese iyli af a, egɛ ikɛ na, lɛgɛ kaka li k'ow l'otum l'ɛym em.»

Ígɛ fɛɛ elu es ke ús Jesu jam

Matie 19.16-30; Mark 10.17-31

¹⁸ Jwifɛl ec'any es nyam ibrm Jesu nine: «Low yegm agɛ es mamn, kɔ ayaf mi ki kokr ke m'ij sel ek'ɔnym

uwr ec'aja ee?» ¹⁹ Jesu dad'r nine: «Kɔ bla etɛ am esɛ'm egɛ mamn ee? Egɛ kaka elm egɛ mamn, ek'ow elm Nyam sɔny coco cɛ. ²⁰ Kɔ uw sol ab any ee? *K'ijm nfaci, k'ibim egɛ, k'iyim mil, k'ijm danɔɔ yadɛ em egɛ e nuɛ af, ɛlum asɛ lele esɛ ab.*»† ²¹ Any es a dad nine: «Likekli em etɛ mi b'elum sol amua fɛɛ.» ²² Eke Jesu b'iri odad na a, li dad ow nine: «Eke kok ebɛn ke ow akpl, gbɛkɔ ow anɛ'ɛ low nyam: ɔl ɛ ec'ob fɛɛ ek'ɔny a ij, ɔc ow ec'os a cɛc ɔgbɔru, † ke b'ow enɛn ob ɔny afr, ca ɛwl meny ow us'm jam.» ²³ Eke any es a iri odad na a, sos ɔw'r es anke n'ɔny ob nɔɔn. ²⁴ Jesu is any lɛr'r etɛ ekn eke sos ɔw'r es; li dad nine: «Nyam e gbrenɔɔbi usu a ec'em ɛy a ɛw tuɔtuɔ agɛ a ek'ɔny ob nɔɔn a eci gbɛ! ²⁵ Gbanɔɔ kedebnam eci fɛfn ɔmu em eke k'ɛcr a ɛw fuefue akm gbrenɔɔbi eci Nyam e gbrenɔɔbi usu a ec'em ɛy a.»

²⁶ Agɛ a eke iri odad na a am dad ese: «Kɔ sica bwo ec'egɛ ɔtu ek'ɛɛn sel ee?» ²⁷ Jesu ɔdu eb dad nine: «Yec'eke ɛw tuɔtuɔ agɛ ec'a, Nyam ogɛ a ow ɛw fuefue.» ²⁸ Pier dad nine: «Iɔ obi yeji ekn, s'igɛ ɛy ec'ob ɔny fɛɛ s'elu es s'am us'ɛ jam!» ²⁹ Jesu dad el nine: «Low nawre m'am dad ɔny: ek'egɛ igɛ in ec'akɛ, in e yɔw, lisijimɛl, in ec'agɛ oglog in ec'ey ab elu es Nyam e gbrenɔɔbi usu a sosiɛm, ³⁰ li b'ow n'ɛɛn amua na fɛɛ bubu af lɛgɛ na em, etɛ lɛgɛ ek'anɛ anym am ow ab em a, li b'ow n'ɛɛn sel ek'ɔnym uwr.»

Jesu ɛwar sakp nyahan em in e luw lele in e luw em anɛ igb ab

Matie 20.17-19; Mark 10.32-34

³¹ Jesu esɛ in e jam esel lɛw yony a ow enɛ'n saw em etɛ am dad el ese: «Isr any ekan, kin Jerusalem anake s'am uyu s'im a. Yogɛ anake low a fɛɛ eke kokoba ɔb esel nɔn egɛ ec'Iy e lɛs a b'ow iy neny a. ³² Wɛl

† 18:14 Nyam oc in e sikpl ap'r: odad na Grɛk em, wɛl ɔtu ek'itɛn ejec'em dad ese Nyam oc'r nenyembri nyam es in ec'any af. † 18:20 ɔkm Ok 20.12-16; Ol ɔkn 5.16-20. † 18:22 ɛkn Matie 19.21 eci akr otar a.

b'ow oc elu'l Nyam e low any uwm esel ec'abu em. -Li b'ow -li kokr ow miyer, -li wewr ow, -l'afl ow sar any. ³³ -Li b'ow -l'or ow ngbre em, ke ca -l'ibi ow. Etn sagn nyahan li b'ow l'igb luw em.» ³⁴ Ko jam esel a irim odad eke n'am dad wel a okm el es sos em; odad a eci liy a k'eym okm, etn -l'uwm low yec'a eke Jesu am dad a e nyandre ab any.

*Jesu ewlm Jeriko ec'any eflu nyam
Matie 20.29-34; Mark 10.46-52*

³⁵ Eke -n'imn tonj bake -n'am titm Jeriko a, any eflu nyam sig es ejagb saw am sasm ob. ³⁶ N'am iri dedeku a ek'am ow a e lebl, etn n'am ibrm l'ese: «Ko bla lowi ee?» ³⁷ Wel dad'r ek'ow el Nasaret e Jesu anake am ec a. ³⁸ Etn kpekɛn n'am og li dad l'ese: «Jesu, David eci lilaw, ikɛn'm sɔɔn!» ³⁹ Agɛn ek'anɛn anym am an es im a, am enym'n abr eke li ki yewal, gbekɔ n'am at lebl es l'og li dad l'ese: «David e lilaw, ikɛn'm sɔɔn!» ⁴⁰ Eke n'am og eben a, Jesu inym es etn ɔɛn egɛn esɛn'n. Eke any eflu a ow titm'n a, Jesu ibrm'n nine: ⁴¹ «Ko bla lowi am erur eke mi ki kok m'ɔɔn'n ee?» Any eflu a dad'r nine: «Egɛn gbɛl, m'am erur eke mi k'ekɛn es.» ⁴² Jesu dad'r nine: «Iɛn ec'omn a ewlm'n; ekɛn es gɔɔn!» ⁴³ Kpekɛn any eflu a am ekɛn es, etn n'am us Jesu jam li kɔkɛm Nyam. Etn agɛn a fɛn eke ekɛn low na a yeji am kɔkɛm Nyam.

19

Jesu im Zashe e gbugɛn a

¹ Eke Jesu ey Jeriko banj am ubr im a, ² gbrenɛnɛn nyam eke wel b'esɛn Zashe, ke el wus labm eb esel ec'egɛn ligbɛl a anɛn yogɛn. ³ N'am ol eke li k'ekɛn egɛn a eke el Jesu a, kɔ bieku a sosiem, l'otum eke li k'ekɛn ow anke l'el egɛn kɛɛɛnɛnɛn. ⁴ Etn l'uru es n'im l'uyu sikomor ikɛn nyam l'ey em eke li k'ekɛn Jesu, eke ow b'ow ɛcr yogɛn ec'a sosiem.

⁵ Eke Jesu ow ba b'igɛn yogɛn a, l'igbl any ogɛn etn li dad ow nine:

«Zashe, ɔɛn es fafa us es; ow it eke yefɛnyana mi k'ey n e gbugɛn a.»

⁶ Etn kpekɛn Zashe ogɛn es us es, oc Jesu ab im gbugɛn etn eb'r sos em inɛn em. ⁷ Agɛn a fɛn ek'ekɛn low na a am esel ow dad ese: «Egɛn na gbɛ, sikpl es ogɛn anake n'im n'am ij etu a!» ⁸ Ko Zashe igb inym es Es Kɔtɔkɔ ec'any af etn dad nine: «Egɛn gbɛl, m'ow m'oc em ec'ob e m'ɔɔnɛn a e likpr m'ap ɔgbɔru. Etn eke m'eb egɛn nyam ec'ob dufre em, mil em, ke m'owr sakp yar m'ɔɔn'n.» ⁹ Etn Jesu dad'r nine: «Yefɛnyana sel etn ey akɛn anɛn, anke egɛn na yeji el Abraham e lilaw. ¹⁰ Tasi em a, egɛn ec'Iy ow am ol eke k'eb agɛn ek'irm a elu es.»

*Òc os ɔɔl an!
Matie 25.14-30*

¹¹ Eke -n'am iri sodad amua a, emeny Jesu dad nyandre em ec'odad nyam anke n'am titm Jerusalem, etn agɛn a am tutr eke Nyam ec'es ew a am ow ey okm kpekɛn. ¹² Etn kin odad eke l'oc n'am dad: «Akɛn nyam ec'any es nyam aam usu kpekɛn eb nyam em eke k'eb es ew ec'abusu, ke ewl meny ow. ¹³ Gbuɛn eke li k'im a, l'esɛn in eci juma kok esel ab em e lew, etn n'ɔɔn egɛn egɛn os † ekɛn yen, etn li dad wel nine: “Òcr kokar juma etn mij tonj ke m'ewl meny m'ow.” ¹⁴ Ko in ec'eb eyɛn a ifn'n, etn -l'erm agɛn us'r jam im dad eke el erurm eke egɛn ikɛn na in k'ew el es.

¹⁵ Eke n'im l'eb es ew ec'abusu a bake l'ewl l'ow a, l'esɛn in eci juma kok esel a eke li cɛc os n'ɔɔn a eke li k'uw egɛn egɛn e juma e kok a e mij ek'etn ab any. ¹⁶ Kɛkɛɛn es a ow etn dad'r nine: “Egɛn gbɛl, n e os ekɛn yen ab em, m'etn os fandi.” ¹⁷ Es ew es a dad'r nine: “Juma kok es mamn, ow akpl gbɛ! Eke ij neny nyam low likekli na em a, ow sosiem m'am ɔɔn'n abusu ek'ew eb lew es.” ¹⁸ Yony em ec'a yeji ow etn dad'r nine: “Egɛn gbɛl, n e os ekɛn yen ab em, m'etn os ekɛn yen yen sakp yen.” ¹⁹ Li dad ow

† 19:13 Os nyam a el juma kok es nyam e legɛn nyam e labm sɔɔn.

nine: “M’am ɔŋ’ŋ abusu ek’ew eb yen es.”²⁰ Nyahan em e juma kok es a ow etŋ dad nine: “Egŋ gbɛl, kin ŋ e os a eke m’ucu es ɔhɔny em m’ew’ŋ es.”²¹ M’uru’ŋ aŋke m’uw any eke ŋ el egŋ tuɔtuɔ. Etŋ b’oc ob yec’eke ŋ ewm es a, b’ub egb yec’eke ewlm a.”²² Eke li dad ebɛn a, es ew es a dad’r nine: “N’ el juma kok es ŋuŋ; m’ow m’oc ŋ ec’odad ebl a m’ɔbr’ŋ low. Uw any eke m’el egŋ tuɔtuɔ, ke mi b’oc ob yec’eke m’ewm es, ke mi b’ub egb yec’eke m’ewlm a;”²³ etŋ kɔ bla etŋ ocm em e os a iim ewm es os es ew usu, ow kokm juma bake, esɛ elɛl eke m’ow ab af a, ke m’oc os a lele ow e mij ab ab ee?”²⁴ Kpekŋ es ew es a ewl mɛny etŋ dad agŋ a ek’anŋ yogŋ a nine: “Èbr ir os a abu em ɔŋn egŋ a ek’ony fandi a.”²⁵ Kɔ -li dad ow nine: “Egŋ gbɛl, in n’ony os fandi etŋ, ke emɛny wɛl ɔŋ’n ee?”²⁶ L’ɔdu l’eb li dad nine: “Low nawrɛ m’am dad ɔny: egŋ fɛŋ eke ɔnym ob ab a, wɛl b’ow obn’n; kɔ egŋ eke ɔnym ob kaka a, tɛl a eke n’ony a yeji, wɛl b’ow ɔdu eb’r abu em.”²⁷ Kɔ sica em ec’efnu a ek’erurm eke mi k’el el ec’es ew es a, ɔnyŋ owr el aŋa, ke ibir el em ec’any af!” »

Jesu am ey Jerusalem

Matie 21.1-11; Mark 11.1-11; Jan 12.12-19

²⁸ Eke li dad ebɛn a, Jesu ikŋ biɛku a anym am uyu im Jerusalem. ²⁹ Eke n’im bake n’am titm Bɛtfaje lele Bɛtani ab ek’el Olivie lafɛny a ec’ogog a, † Jesu erm in e jam esɛl ab em ec’agŋ yony, ³⁰ etŋ li dad wɛl nine: «Ìmn baŋn a ek’anŋ anym a. Eke b’ow okr em a, b’ow ekan gbaŋkɔ kɛtɛŋni nyam eke wɛl ucur es, ke egŋ kaka k’uyum af. ɔnyŋ mɔmun in es ocr owr ir. ³¹ Ek’egŋ b’ibrm ɔny low a sosiɛm eke am mɔmun gbaŋkɔli ab es a, dadr ir esrɛ: “Egŋ gbɛl a ɔny ow ec’es abur.” »

³² Agŋ a eke l’erm a im etŋ -l’ɛkn low a esɛ elɛl eke Jesu dad el ab af.

³³ Eke -n’am mɔmu gbaŋkɔli a es a, ow ec’esɛl a am ibrm el esɛ: «Kɔ bla etŋ am mɔmun gbaŋkɔli ab es ee?»

³⁴ Etŋ erm esɛl yony a dad el nine: «Egŋ gbɛl a ɔny ow es’abur.» ³⁵ Etŋ kpekŋ -l’oc gbaŋkɔ kɛtɛŋni a -l’is Jesu. -L’oc el eci sigbad -li faf ow af, etŋ -n’ɔŋ Jesu uyu af. †

³⁶ Eke -n’am an es -n’imn anym ec’a, agŋ am ot el e sigbad faf ejaɓ.

† ³⁷ Eke n’am titm Jerusalem, ejaɓ a ek’am us nuŋ es imn Olivie lafɛny af ec’a, agŋ a fɛŋ ek’am us’r jam a sos em iŋn em am kɔklm Nyam lebl gege, sakrowa a fɛŋ eke -l’ɛkan a sosiɛm eci. ³⁸ -N’am dad -l’esɛ: «*Ke Nyam édnj Eb Ebu ek’am ow Es Kɔtɔkɔ e nin em a ɔwrɔ!*† S’am kɔklm Nyam, erm es ey lele anyɓɛl ab ek’anŋ afr a sosiɛm eci!»

³⁹ Farisiel beb ek’anŋ agŋ ab em a, dad Jesu nine: «Low yɛgm agŋ es, èdnj ŋ e jam esɛl a yɛwal.» ⁴⁰ Kɔ Jesu dad el nine: «Eke -li yɛwal yeji, mebn amua b’ow ɔg kɔklm im!»

Jesu am ikŋ Jerusalem ec’ɔŋn

⁴¹⁻⁴² Eke Jesu im titm Jerusalem ke b’ɛkn eb a, n’am ikŋ ow ec’ɔŋn li dad l’esɛ: «O Jerusalem, blel ŋ yeji uw lɛgŋ na em ec’elɛl eke k’ɛŋn erm es ey any ana! Kɔ sica ow lol’ŋ es any af. ⁴³ Kɔ lɛgŋ am ow eke ŋ ec’efnu b’ow awŋ lakp iwr did elul’ŋ em, eb’ŋ susu fɛŋ, abur’ŋ es atr’ŋ sel. ⁴⁴ -Li b’ow -ni ŋuŋŋ’ŋ nimum, ŋ lele ŋ ec’eb eyŋ ab ab. Etŋ lebn kaka k’ow anm lawl lebn af ij, aŋke ŋ uwm lɛgŋ eke Nyam ow eke k’elum’ŋ abu ab any!»

Jesu ogŋ án ɔlu a ok ɔkm Nyamel gbɛl ab em

Matie 21.12-17; Mark 11.15-19; Jan 2.13-22

⁴⁵ Sica Jesu im l’ey Nyamel gbɛl a e gbugŋ a, l’ogŋ án ɔlu a l’ok ɔkm, ⁴⁶ etŋ li dad wɛl nine: «Nyam Lɛl em

† **19:29** ɛkn Mark 11.1 ec’akr otar a. † **19:35** Bèbmn Zakari 9.9. ɛkn Matie 21.5 eci akc otar a.
† **19:36** ɛkn Matie 21.8 ec’akr otar a. † **19:38** Selu 118.26. ɛkn Matie 21.9 ec’akr otar a. † **19:46** Bèbmn Esayi 56.7; Jeremi 7.11.

a, Nyam dad nine: *Em ec'él a b'ow el Nyam ηοηη ec'él.* Etn ɔny, am ocr kokr *elu eci enanin usu!* †

⁴⁷ Segn fɛn Jesu b'im yegm agn low Nyamel gbɛl ab em. Etn egb waw esɛl egbɛl a, ol e low yegm esɛl a, lele Jwifel em ec'any esɛl ab ab, am ɔl eke k'ibi'r. ⁴⁸ Kɔ -l'uwmn elɛl eke -li k'enan ow any, anke agn a fɛn b'iri in e low sɛnyɛn sɛnyɛn.

20

Jesu ec'abusu ɔny owi

Matie 21.23-27; Mark 11.27-33

¹ Legn nyam, Jesu am yegm agn low Nyamel gbɛl a e gbugn a, etn n'am dad Amani Mamn ec'odad. Egb waw esɛl egbɛl a, ol e low yegm esɛl a lele agn ekpekɔ ab ab ow ² etn am ibrm esɛ: «Dàd ey ɔ! Kɔ bogɛn ec'abusu em am kok ów amua ee? Kɔ bwo ɔnɛ na eci kok ec'abusu ee?» ³ Etn Jesu dad el nine: «Em yeji m'am ow m'ibrm ɔny low nyam cɛ. Dàdr'm, ⁴ kɔ bwo ɔn Jan abusu ow ok agn mij nun ee? Kɔ Nyam oglog agn ee?» ⁵ Etn -n'am dadarir el ɔfr em -l'esɛ: «Eke si dad eke Nyam ɔnɛ l'ow, li b'ow l'ibrm ey l'esɛ: “Kɔ bla sosiem ubmn in nawrɛ ee?” ⁶ Etn emeny eke si dad eke agn ɔnɛ abusu l'ow, ow b'ow ɔn agn a fɛn ot mebn eke k'ibi ey, anke -l'uw any eke Jan el Nyam e kokoba ɔb es tasi.» ⁷ Etn sica -li dad Jesu nine: «S'uwm egn ek'ɔnɛ abusu l'ow l'ok agn mij nun ab any.» ⁸ Etn in yeji li dad wɛl nine: «Eke ow el eɛn a, em yeji mi k'ow mi dadm ɔny abusu yec'em eke mi bi kok ów amua fɛn a.»

Viny ɔgm e juma kok esɛl enun ec'odad nyandre em

Matie 21.33-46; Mark 12.1-12

⁹ Emeny Jesu am dad agn a nyandre odad na esɛ: «Legn nyam ɔgm es nyam ewl viny in ec'ɔgm a, l'oc l'abul ɔgm juma kok esɛl, † etn n'im usu legn kpekpe eci. ¹⁰ Eke egb ub e legn ow a, l'erm in ec'abu elum es nyam im enj juma esɛl a eke wɛl

k'ɔnɛn egb a, in ec'eke k'ebm'n a. Eke abu elum es a im a, juma esɛl a ɔr'r; etn -l'ogɛn ow ow ewl abu ɔfr. ¹¹ Emeny ɔgm es a erm abu elum es ejeci nyam. Kɔ in yeji juma esɛl a ɔr'r; wɛwr'r; etn -l'ogɛn ow; ow ewl eke -n'ɔm ow ob kaka. ¹² Emeny sakp nyahan em, l'erm abu elum es nyam im. Na ec'a gbɛ, -l'or ow -li kok ow mob, etn -n'ɔny -l'owl ow lakp jam a. ¹³ Eke egb ɔgm es a b'ekn eɛn a, li dad nine: “Oho! Kɔ sica ayaf mi ki kokr ab ee? Mi b'ow m'erm em ec'iy eke m'erur tasi a; ow k'odm ke -n'ɔny ow ec'elum.” Etn l'erm jim im. ¹⁴ Gbɛkɔ eke -l'ekan ow a, -n'am dadarir el ɔfr -l'esɛ: “Kin egn a eke godo godo b'ow el aja ij es a! S'ibi'r ke ɔgm a él ey eci.” ¹⁵ Etn -n'ɔny -l'owl ow ɔgm a e lakp jam a, etn -l'ibi ow.»

Sica Jesu ibrm el nine: «Kɔ na, bla lowi ɔgm es a b'ow kok ɔgm juma kok esɛl ab ee? ¹⁶ Li b'ow l'ow, l'ibi juma kok esɛl a, ke l'oc ɔgm a n'ɔn agn ejeci.»

Eke agn a iri sodad amua a, -li dad nine: «Ow k'ow eym eɛn!» ¹⁷ Kɔ Jesu ler el etn ibrm el nine: «Kɔ Nyam odad na e nyandre el ayaf ee? Lebn a eke él us esɛl a oc ɔwl a, ewl el él loy em e lebn tasi. † ¹⁸ Egn fɛn eke b'ow ey lebn na af a, b'ow kɛn es, etn egn fɛn eke lebn a b'ow ey af a, b'ow piplm em el siflefl.»

Kɔ wɛl sóg wus labm ee?

Matie 22.15-22; Mark 12.13-17

¹⁹ Eke ol e low yegm esɛl lele egb waw esɛl egbɛl ab ab uw any eke el sosiem anake Jesu ub nyandre na a, -n'am ɔl eke li k'ɔny ow ke -l'edɛn ow e juma a, gbɛkɔ -n'am uru agn a. ²⁰ Ow sosiem -n'am ɔsu Jesu kprakpr em. -Li b'erm agn ow esɛ nenyembri nyam esɛl af, eke k'ɔny Jesu in ec'odad ebl em, yec'etn ke -l'oc -l'elu ow Jude ec'es ew es a abu em. ²¹ -N'am ibrm Jesu low ikn na -l'esɛ: «Low yegm agn es, s'uw any

† 20:9 Ekn Mark 12.1 ec'akr otar a. † 20:17 Selu 118.22.

eke η e Nyam e low eke bi dad ke bi yegm agη a el nawre etη úrum egη any és; Nyam ec'elel eke am ibrm eke si k'iir eb a, bi yegm ow ec'ejagb a kpeη. ²² Kò dàd ey ò! Ey ec'ol òη abusu eke si ki sòg wus labm s'òη Sesar ee?» † ²³ Eke -li dadr eben a, Jesu uw el e kprakpr ab any, etη dad el nine: ²⁴ «Yègmn'm os nyam.» Etη -l'oc el ec'os a e nyam -n'am yegm ow. Etη Jesu ibrm el nine: «Meny ewr na lele nin na eke wel non os na af a, bwo ec'egη ec'ow el ee?» Etη -li dad nine: «Sesare eci.» ²⁵ Etη Jesu dad el nine: «Eke ow el eben a, ke òηη Sesar yec'ek'el in ec'a, ke òηη Nyam yeji yec'ek'el in ec'a.» ²⁶ Na em yeji -l'otum -n'onym ow odad ebl em agη a ec'any af. Kò odad eke li dad wel a iti el any, etη -li bubur enyembri.

Luw em anη igb

Matie 22.23-33; Mark 12.18-27

²⁷ Ow e jam a, Sadusiel ec'agη beb ow eηη Jesu. (Ke Sadusiel anake bi dad ese luw em anη igb in anm a.) -N'am ibrm Jesu low na l'ese: ²⁸ «Low yegm agη es, Mois non ol na òη ey dad nine: Eke igη nyam ebi yow etη l'ewm iy kaka toη l'uw, ow akpl ke lisijim eb innyow a ebi, ke ew ey in ab ew lisijim nin es. † ²⁹ Kin agη lisijimel lobη e low ek'eηη: likpekp a ebi yow, l'ewm iy kaka ow ab etη l'uw. ³⁰ Li b'uw a, yony em ec'a eb innyow a ebi. In yeji l'ewm iy toη batη l'uw. ³¹ Eke in yeji li b'uw a, nyahan em ec'a yeji eb innyow a ebi. Eben eben toη el lobη mum -l'ebi innyow a etη -l'uw eke -l'ewm ey kaka. ³² Etη ow ec'uw r em a, yow a yeji uw. ³³ Kò sica legη eke agη ek'uw a b'ow igb luw em a, bwo ec'egη e yow tasi li b'ow l'el ab ee? Anke el a feη egη egη ebi'r ow el in e yow.»

† **20:22** Ekn Matie 22.17 ec'akr otar a. † **20:28** Ol òkn 25.5-6. † **20:37** òkm Ok 3.6. Ekn Matie 22.32 ec'akr otar a. † **20:39** Sadusiel lele Farisiel ab ec'odad nyam eke b'ann el aranη a e liy a el luw em anη igb owi. Ol e low yegm esel nonò el Farisiel. -Li b'ub luw em anη igb e low a nawre. El anake -n'am òη Jesu low ij a, anke -n'am ekn eke Jesu anη el ec'ogog. † **20:43** Selu 110.1. † **20:44** Ekn Matie 22.45 ec'akr otar a.

³⁴ Jesu dad el nine: «Wus na ec'egη lele òyow ab b'ebirir; ³⁵ kò egη a lele òyow ab ab ek'it eke k'ann luw em igb, ke ir eb afr a k'ow ebirm ij. ³⁶ -Li k'ow -l'otumn -l'uwmn ij anke -n'ann ese afr erm esel af. Sica -l'el Nyam ec'ey, anke -n'ann luw em -l'igb. ³⁷ Mois dad ayal eke agη ek'uw a b'ow anη ow r, anke kati a ek'am iri al ab em a, l'esη Es Kòtòkò *Abraham e Nyam, Isak e Nyam, Jakob e Nyam.* † ³⁸ Kò agη eke uw a e Nyam li k'el ee? Njan, l'el agη ek'uw ke anη ow r a e Nyam, anke in ec'a agη amua feη anη ow r.» ³⁹ Etη ol e low yegm esel beb eb odad etη dad nine: «Low yegm agη es, uw dad.» † ⁴⁰ Low na eke li dad wel eben a, egη kaka úsm af ibram'n low ij.

Mesi a lele David ab

Matie 22.41-46; Mark 12.35-37

⁴¹ Sica Jesu ibrm ol e low any uw esel a nine: «Ayaf wel òtu eke ki dad eke Mesi el David eci lilaw ee? ⁴² Anke Selu e lel ab em a, David in obi am dad ese: Es Kòtòkò Nyam dad em e Kòtòkò nine:

“Òw sig es em e lidr abu af

⁴³ toη bake m'ót η ec'efnu a m'ok'η akr ew.” †

⁴⁴ Ekan, eke sica David b'esη'n “Es Kòtòkò”, ke ayaf Mesi a òtu eke k'el David e lilaw ab ee?» †

Kì kokr ese ol e low yegm esel ec'ab af

Matie 23.1-36; Mark 12.38-40

⁴⁵ Eke agη dedeku a am iri in ec'odad a, Jesu dad in e jam esel a nine: ⁴⁶ «Òsur sos ol e low yegm esel e lís, el eke -li b'erur eke -li ki sus mob akpakp -n'am ecm ab, ke -li b'erur eke dedeku em wel k'esηη el elum em, etη Nyam nunη igη susu a -li bi dogηη mækpn anym es. Es gbegbl ec'ob ij owi em yeji -li b'erur susu amamn. ⁴⁷ -Li b'ufη ennyow

eb es, etj -li bi kok nyandre -l'ofur Nyam ηοηη yec'etj ke wel ót el agη amamn. Na sosiem anake el e jej ok a b'ow ew tuotuo a.»

21

Innyow gbər yow a ec'ob ap a Mark 12.41-44

¹ Ow e jam a, Nyamel gbəl ab em yogη ce, eke Jesu b'is any a, l'ekn egbrenḡbi ek'am elu Nyam bia ok el ec'ob ap a kəprə ebr mob ab em. ² Emeny l'ekn innyow gbər yow nyam yeji ek'am elu os ekekey yony kəprə ebr ob ab em; ³ etj li dad ninε: «Low nawre m'am dad ony: innyow gbər yow na ap ob akm agη a feη ec'a, ⁴ anke el ec'a -n'əη el ec'ob eke -n'onyn a ec'ow ek'ign af a, ko innyow a ec'a, n'əη in e gbər em ec'a eke n'onny a, ow kpra kpra a eke li k'iir eb af a.» †

Nyamel gbəl a e ηuηη Matie 24.1-2; Mark 13.1-2

⁵ Sica agη beb am dad Nyamel gbəl a e sakpl owi, mebn amamn lele mob amamn ab eke wel ap Nyam a e low. Eke Jesu b'iri a, li dad ninε: ⁶ «Lεgη am ow eke mebn amua ek'am ekan a, kaka k'ow usrm lawl lebn af anm, anke feη b'ow er ok wus.»

Lεgη es abal el e gbre owi Matie 24.3-14; Mark 13.3-13

⁷ Odad na eke Jesu dad ab em - l'ibrm ow ninε: «Low yegm agη es, ko bogη lεgη iy low na b'ow ey ee? Etj bogη e meny ewr em, wel b'ow uw wanci a eke ów amua b'ow ey ab any ee?» ⁸ Etj Jesu dad ninε: «Ewr erm! Kì yebr εgη k'irmn ony! Tasi em a, agη nɔɔ b'ow ow em e nin em dad eke el el Mesi a, etj -li b'ow -li dad eke lεgη es abal el a in ow η! Ko k'usr el jam. ⁹ Eke batj am irir wel am dad ony ar owi lele eb e bəbər owi ab a, ke erηη k'onny ony. Ow it eke ów amua k'ey, ko ow elm wus na e nuη edη. ¹⁰ Tasi em a, ebr nyam ec'agη b'ow im eηη ebr

ejeci nyam ogη ar; es ew nyam b'ow im eηη es ew ejeci nyam ar ogη eci; ¹¹ wus b'ow umu tuotuo, etj susu nɔɔ gbəl af lek b'ow ey, ol eηη b'ow ony agη nɔɔ; ów erηη erηη b'ow ey etj meny ewr εgbəl εgbəl b'ow anη afr ok okm.

¹² Gbəkɔ gbun ke ów amua éy a, wel b'ow ony ony ke wel ijr ony gbre, wel b'ow ot im ony jej ok em Nyam nuη ign susu etj wel b'ow ok ony sobel em, etj wel b'ow ot ok ony éb ebu lele es ew esel ab abu em, ek'eel em e jam esel a sosiem. ¹³ Na anake b'ow əη ijr em e danku. ¹⁴ Ow sosiem a èbr ewr es nuη em ke ermij k'íkηm anym okm ony low eke b'ow dadr dogηnin ony sosi a eci. ¹⁵ Em obi m'ow m'əη ony sodad ebl lele sewr ab eke b'ow əη ony ec'efnu a ec'εgη kaka k'ow otum dadm odad akam ony es. ¹⁶ Ony esel bəbɔ yeji, ony lisel, ony lisijimel, ony ec'agη lele ony lawl ab b'ow ony ony ot im ony abusu esel ec'any af; wel b'ow əb ony low, ibi ony em ec'agη nɔɔ. ¹⁷ Em sosiem agη a feη b'ow ifn ony, ¹⁸ ko ony e sin nuη bəbɔ yeji, kaka k'ow iram. ¹⁹ Inymn es kikri eben ce; na em anake b'ow eηan sel a.»

Jesu am dad Jerusalem e ηuηη owi Matie 24.15-21; Mark 13.14-19

²⁰ Emeny Jesu dad ninε: «Eke b'ekan áru ek'iwr did elul Jerusalem em a, ke lεgη ab anake b'ow uwr any eke wel b'ow ηuηη'n a. ²¹ Kpekη agη a eke b'ow anη Jude a, ow akpl ke - l'uru es -n'im mafeny em; agη eke b'ow anη Jerusalem baηη a -n'im akpoj, ke agη eke b'ow anη sikpukpu em a k'éym baηη a ij, ²² anke ow b'ow el jej ok e segη. Yogη anake ów a feη eke Nyam Ləl dad a b'ow iy neny a. † ²³ Seḡη amua b'ow ew tuotuo molok ab lisel lele el ek'am əη ey meny ab ab eci, anke seḡη a ow b'ow el sɔrη ligbəl eke b'ow ey eb ab em. Eε, Nyam b'ow elu in ec'erm bebl okm agη a e lís! ²⁴ Wel b'ow ibi el ar em, etj wel b'ow ot im el madu

† 21:4 Ekñ 2 Korɛnt 8.1-6. † 21:22 Ekñ Ose 9.7.

okr em ebr ebr feɲ em; etɲ Nyam e low any uwm esel b'ow eb Jerusalem onym ab toɲ bake el e leɲɲ yeɲi úwr.»

Egɲ ec'Iy e mower

Matie 24.29-31; Mark 13.24-27

²⁵ Eke li dad na a, emeny Jesu nine: «Sɛɲɲ am ow eke meny ewr b'ow anɲ ligbn em, awl em lele míléɛ em ab ok okm. † Eke wus na af ec'ebɲ ebr a feɲ b'ow iri okij lele mra ab e likekr a, -li b'ow -n'ony ermij. ²⁶ Agɲ ernɲ b'ow ony toɲ úw, eke -li b'ow -li tutr ów a eke b'ow ey wus na af e low, anke nyam afr ec'abusu a b'ow ufn. ²⁷ Yogɲ anake wél b'ow ekɲ egɲ ec'Iy eke b'ow anɲ jru em ow, abusu ligbél lele anygbél em ab a. † ²⁸ Eke ów amua b'ow ob nuɲ am ow a, ke átar sos es inymn es læer afr, anke ony ec'es eb elu e leɲɲ a ow titm ŋ.»

Low yegm eke babm e likɲ a am elu okm

Matie 24.32-35; Mark 13.28-31

²⁹ Emeny Jesu oc nyandre em ec'odad na etɲ am dad esɛ: «Èkan babm e likɲ lele ekɲ ejec'ab ab; ³⁰ eke -n'am gign ɔdɔdɔ a, kpekɲ b'uwɲ any eke mewij ow titm. ³¹ Eɓen nyam coco, eke b'ow ekan ów amua ow a, ke kpekɲ úwr any eke Nyam e gbrenɲɲi usu a ow titm. ³² Low nawɲe m'am dad ony: yefenyana ec'agɲ a feɲ k'ow uwm ow uwrɲ, etɲ ów amua b'ow ey. ³³ Afr lele wus ab b'ow ec, kɔ em ec'odad ebl a k'ow ecm.»

Egɲ ec'Iy e mower ec'erm ew owi

³⁴ «Ow sosiem, èwr erm! K'òcar ony sosi k'elulil es gbɛɲɛbl owi, mar ony owi, lele owɲ anɲ ec'ermij ebr owi ab em, bake íjal sos es leɲɲ a ów okr ony es kpɲu, ³⁵ esɛ asawa eke b'ok ob af ony af; tasi em a, ow b'ow okr wus na ec'agɲ a feɲ es. ³⁶ K'èrur mɛmn, kɔ sɛɲɲ feɲ nɔɲan Nyam yec'etɲ ke ónyn læc akmn ów amua eke b'ow ey ab es, ke ótur inymn es egɲ ec'Iy ec'any af.»

³⁷ Sɛɲɲ feɲ Jesu b'im yegm agɲ low Nyamel gbél a e gbugɲ a etɲ leɲɲ uk em, li b'im l'èru Olivie lafeny af. ³⁸ Etɲ ibribr fafa agɲ a feɲ b'ow Nyamel gbél a e gbugɲ a eke k'iri in ec'odad.

22

Es ew esel am ut Jesu ec'ibi a ec'asre

Matie 26.1-5; Mark 14.1-2; Jan 11.45-53

¹ Sica Futufutu eke ejru ánm em ec'es gbɛɲɛbl ek'el Pak a e leɲɲ a ow titm. † ² Egb waw esel egbél lele ol e low yegm esel ab am ol ew ew em elél eke -li ki kokɲ bake -l'ibi Jesu, gbekɔ ernɲ am ony el agɲ a sosiem.

Judas am bebɲ eke b'ow ol Jesu ij

Matie 26.14-16; Mark 14.10-11

³ Eɓen a, kpekɲ Satan ey Judas eke wél b'èsn Iskariot, jam esel læw yony a ec'egɲ nyam em. ⁴ Ow on etɲ n'im n'èɲn Jwifel ec'egb waw esel egbél a lele Nyamel gbél a ec'osu esel ekpekɲ ab ab, etɲ -l'iririr elél eke li k'oc Jesu l'élú wél abu em a. ⁵ Low na eke Judas dad el a inɲ el sos em toɲ afɲn es, etɲ -l'èwar ow eke -li b'ow -li sɔg ow labm. ⁶ Judas egɲ eb, etɲ sica n'am ol akunda sɛnyn yec'em eke li k'ony Jesu n'on wél yec'etɲ ke dedeku a k'úwm any.

Pak ec'ob ij a eci sos bebɲ

Matie 26.17-25; Mark 14.12-21; Jan 13.21-30

⁷ Leɲɲ a ek'el Futufutu ek'ejru ánm em ec'es gbɛɲɛbl e leɲɲ eke wél k'ibi mɛcɛb kok Pak ec'ob ij a ow. ⁸ Etɲ Jesu erm Pier lele Jan ab dad el nine: «Ìmn bebɲn ey e Pak † ec'ob ij a ec'usu.» ⁹ Odad na eke ow dad ab em, -l'ibrm ow nine: «Kɔ bogɲ erur eke si k'im si bebɲ ow e sos ee?» ¹⁰ Etɲ Jesu dad el nine: «Kin, eke b'imn ba b'eyr baɲn a, b'ow enɲan igɲ nyam ek'uyu mijel. Úsr ir jam toɲ ony yeɲi ókr gbugɲ a eke li b'ow l'ey a. ¹¹ Eke b'okr gbugɲ a, dàdr

† 21:25 awl em, lele míléɛ em ab ok okm:bebɲn Esayi 13.10; Ezekiel 32.7; Joel 3.3-4. † 21:27 Èkn Daniel 7.13. † 22:1 Èkn Okm Ok 12.1-27. † 22:8 Èkn Okm Ok 12.3-9.

gbugh es a esre: “Low yegm agh es am ibrm akh yec’eke in k’ij Pak ec’es gbebl ec’ob in e jam esel ab ab.”
 12 Etn li b’ow li yegm ony el afr a ec’akh gbél nyam ek’akh eci mob feh iy neny em. Yogh anake b’ow bebmn ey ec’ob ij a e sos a.» 13 Eke -n’imn a, -l’ekn low a feh eke Jesu dad el a, etn -li bebmn Pak ec’ob ij a e sos -l’ew es.

Ob ij lala

Matie 26.26-30; Mark 14.22-26

14 Eke wanci ow bebmn ab a, Jesu lele in ec’erm esel ab ab ow ok es ob ij usu a. 15 Eke -n’am ij ob a, Jesu dad el nine: «M’erur tasi eke mi k’ij Pak ec’ob na ony ab gbuñ ke m’ij gbre. 16 Ko m’am dad ony eke mi k’ow m’ijm ob na ij, ton bake es gbebl ikh na e liy a ey okm Nyam e gbrenghi usu a.» 17 Eke li dad odad na a, kpekñ l’oc mij kpok, l’elu Nyam bia etn li dad nine: «Èbr mij kpok na ke éghn ony feh. 18 Ko m’am dad ony eke emeny mi k’ow m’eghm mar na ij ton bake Nyam ec’es ew a ów.» 19 Emeny l’oc futufutu. L’elu Nyam bia etn n’ony l’ubr em, n’oh wel etn li dad nine: «Na el em e sos megl [eke m’am oh ony. Kòkr low na em ec’okn eci.» 20 Eke -l’ijr ob bake ow uwr a yeji, l’oc mij kpok eke mar anñ em n’oh wel etn li dad nine: «Mij kpok na el sinm owr eke Nyam kok em e mebl eke ok es ony sosiem a eci.]† 21 Gbeko kin: ony em ec’egh nyam ek’am ol ij’m a anñ ob ij usu na em ab! † 22 Nawre em, egh ec’Iy b’ow uw ese elel eke Nyam bebmn ew es ab af, ko gbre el egh a ek’ol ij’r a eci!» 23 Low na eke -l’irir a oh etn -n’am bibrmn el ofr -l’ese: «Ko bwo ec’egh anake ki kok low na ey em ab ee?»

Jam esel a am atar anymu el e low es

Matie 18.1-4; Mark 10.35-45; Jan 13.2-17

24 Eke low na ec a, jam esel a am atar ów es tuotuo eke k’uw egh eke

el em a k’el anymu ab any. 25 Ow sosiem Jesu dad el nine: «Eb eb em eci eb ebu b’ew agh es, etn el ec’abusu ab em -li bi dad wel eke wel k’esñ el ów amamn kok esel. 26 Ko ony ec’a, ow k’ow elm eben. Egh eke k’el ony ec’anymu a, n’áññ ese iyli af; ke egh eke k’el es ew es a, áññ ese ob oc oh es af. 27 Tasi em a, bwo ec’egh el anymu ee? Ko egh eke bi sig es am ij ob a, oglog egh eke b’oc ob oh agh ab ee? Nawre em, egh eke sig es am ij ob a el anymu, ko yadh ee? Etn kin, em m’anñ ony ec’aranñ ese ob oc oh es af. 28 Etn ony yeji anññ em ab, em e gbre ijr feh em. 29 Ese elel eke em Es oh’m abusu eke mi k’ew agh es a, eben em yeji m’ow m’oh ony abusu nenyembri nyam a ce. 30 Em ec’es ew ab em a, b’ow ijr ob, eghñ, etn b’ow ecr okr es mekpn af éwr Israel ec’eb lew yony a es.»

Pier b’ow egbr Jesu

Matie 26.31-35; Mark 14.21-31; Jan 13.36-38

31 Eke li dad low na bake ow uwr a, Jesu am ler Pier etn dad nine: «Simo, ìgh loru es iri! Satan ibrm abusu eke b’ow ony ufh ony ese egbey eke wel bi cic suw es em af. 32 Ko mi ohññ Nyam m’oh’ñ yec’etn ke ñ ec’omn a k’óbm meny. Ko ñ yeji, legñ eke b’ow ewl ow el em ec’a, àtr esñ jimel a sos es.» 33 Low na eke li dad a, Pier odu odad eb etn dad’r nine: «Egh gbél, mi bebmn sos eke mi k’ey sobel em ñ ab, ke m’úw ñ ab.» 34 Ko Jesu dad’r nine: «Pier m’am dad’ñ, ncok a ce, ngos k’ow ikhm etn b’ow egbr sakp nyahan dad eke uwm im any.»

Os, ekpr lele lab ab

35 Emeny Jesu dad el nine: «Legñ a eke m’erm ony ke ocmn os, ekpr lele cokrukpo ab ke imn a, ko ony low nyam ec’es abur ee?» -Li dad ow nine: «S’onym low kaka ec’es abur!» 36 Etn nine: «Ko sica, ony ec’egh ek’onny os a, l’óc goh. Egh

† 22:20 Luk eci silél esig beb em a, wel éghnm sodad ek’anñ ob na [...] em a. Bèbmn Okm Ok 24.8; Jeremi 31.31-34. † 22:21 Bèbmn Selu 41.10.

ek'ony ekpr a yeji l'oc; ke egn ek'onym lab a, l'ol in e mob sus em a l'ij ke l'ol lab. ³⁷ Kɔ m'am dad ony nawre em, ow akpl ke Nyam Lel em ec'odad na eke wel non em e lis a iy neny: *Wel awl'l low nun kok esel em a.* † Ee, em e lis e low a eke wel non a b'ow iy neny!» ³⁸ Etn jam esel a dad'r nine: «Egn gbɛl, kin s'onym mab ler em yony ab!» Etn Jesu ubr odad a es nine: «Na ce ow eny ŋ!» †

Jesu im Nyam nɔɔn em Olivie lafeny af

Matie 26.36-46; Mark 14.32-42

³⁹ Sica Jesu ey okm im Olivie lafeny af ese elel eke li bi kok god'etn ab af. In e jam esel a yeji us'r jam ab im. ⁴⁰ Eke -n'imn ba -li b'ok yogŋ a, li dad wel nine: «Ŋɔɔnan Nyam, yec'etn ke k'eymn ebm ekn owi em.» ⁴¹ L'elu wel es n'im anym kpekpe tel, etn yogŋ l'ok ɔwɔɔkp wus n'am nɔɔn Nyam li dad l'ese: ⁴² «Es, eke erur, ke ony gbɛre ij e mij kpɔk na kpab'm es lis. Ke feŋ em a, ow k'el yec'a eke m'am erur a, kɔ yec'a eke am erur a.» ⁴³ [Kpekŋ afr erm es nyam ow eŋn'n etn am atr'r sos es. ⁴⁴ Kɔ ebɛn yeji, Jesu am ij erm em e gbɛre etn am nɔɔn Nyam lec em toŋ law am ok'r. Etn in e law a am sus ok wus ese mebl ekuey af.] †

⁴⁵ Eke ni nɔɔn Nyam bake ow uwr a, l'igb wus etn l'ewl meny l'ow n'eŋn jam esel a, kɔ sos ɔw el es toŋ ow el el memn. ⁴⁶ Eke n'eŋnan wel memn eru em a, l'uwr wel etn li dad nine: «Kɔ bla etn am erur memn ee? Igbr wus ke nɔɔnan yec'etn ke k'eymn ebm ekn owi em.»

Jesu ec'ony

Matie 26.47-56; Mark 14.43-50; Jan 18.3-11

⁴⁷ Jesu odad anŋ nenym am dad, etn kpekŋ agŋ nɔɔn gbɛl ilm any. Etn Judas ek'el jam esel lew yony ab em e nyam a anake am nyimn el a. Eke -l'owr -l'okr yogŋ a, Judas

im titm Jesu eke k'ey'r. ⁴⁸ Kɔ Jesu ibrm'n nine: «Judas, kɔ af ey em am ol egn ec'Iy ij ee?» ⁴⁹ Eke jam esel a am ekn low a eke am ow ey a, -l'ibrm Jesu nine: «Egn gbɛl, kɔ s'ogŋ el mum ey e mab ler em ab ab ee?» ⁵⁰ Etn kpekŋ el em ec'egŋ nyam iyr egb waw es ligbɛl ec'abu elum es a lab, etn l'ubr ow lidr e loru ab es. † ⁵¹ Kɔ Jesu dad nine: «Ow inym es gɔŋ!» Etn l'itŋn igŋ a e loru a abu, etn l'ewlm ow. ⁵² Sica li dad egb waw esel a, Nyamel gbɛl a ec'osu esel ec'agŋ egbɛl a lele Jwifel ec'agŋ ekpekŋ a eke ow el ab in ec'ony ec'a nine: «Kɔ em ec'ony a ibrm eke k'otr ekŋ ekpr lele mab ler em ab owr ese low nun kok es em el af ee? ⁵³ Sɛgŋ eke m'anŋ ony ab Nyamel gbɛl ab em a onymn'm. Kɔ sica ony e wanci eke k'onyn'm a ow ŋ; catŋ ncebn ec'abusu a ow a.»

Pier egr Jesu

Matie 26.57-58, 69-75; Mark 14.53-54, 66-72; Jan 18.12-18, 25-27

⁵⁴ Sica -n'ony Jesu etn -l'oc ow ab -n'im egb waw es ligbɛl a e gbugŋ a. Pier anŋ akpoj em am us el jam. ⁵⁵ Wel fuf al lakp a ec'araŋn, agŋ ok es did al elul em a, etn Pier yeji im sig es el ab. ⁵⁶ Ob oc ɔŋ lis nyam ekn'n eke li sig es al saw a, l'ok ow anyamn af n'am ler ow gbiy, etn nine: «Igŋ na yeji, n'anŋ Jesu ab!» ⁵⁷ Kɔ Pier egr Jesu etn dad ob oc ɔŋ lis a nine: «Yow, m'uwm'n any.» ⁵⁸ Eke ow ibn tel a, egn ejeci nyam yeji ekn'n etn dad'r nine: «Ŋ yeji, el el em ec'egŋ nyam.» Kɔ li dad igŋ a nine: «Njan, m'anm el em!» ⁵⁹ Ow ibn toŋ k'ij wanci nyam ka, etn emeny egn ejeci nyam at dad nine: «Nawre tasi egn na yeji el in ec'agŋ ab em e nyam, anke l'el Galile iy.» ⁶⁰ Kɔ Pier dad'r nine: «M'uwm ŋ e low yeci eke am erur eke ki dad ab any!»

Odad na anŋ'n nenym n'am dad etn kpekŋ nɔɔs ikŋ. ⁶¹ Etn Es Kɔɔkɔ

† 22:37 Esayi 53.12. † 22:38 Na ce ow eny ŋ! Odad na Grek em, wel ɔtu ek'itŋn ejec'em dad ese Ow ubr es gɔŋ! † 22:44 Luk eci silɛl oglog em a, akr 43-44 ab a anm em. † 22:50 Bɛbm Jan 18.10,26.

ewl meny okn'n any am ler'r gbiy. Ow on Pier okn odad a eke Es Kotoko dad'r a: «Gbuñ ke yefenyana ngos ikn a, b'ow dad sakp nyahan eke uwm im any.»⁶² Etn Pier ey okm im gbenj am ikn low dudu ec'onj.

*Jesu e miyer kokr lele or ab
Matie 26.67-68; Mark 14.65*

⁶³ Agñ ek'am osu Jesu a am kokr'r miyer etn am or'r. ⁶⁴ -N'awñ ow any es, -n'am or ow kukuta em, -n'am ibrm ow -l'ese: «Ek'el Nyam e kokoba ob es, ke dad ey egn ek'iy'rñ ob a!» ⁶⁵ Etn -n'am dad ow enun nono gbél -l'ok ow af miyer kokr em.

Jesu ow Sanedren ec'agn a ec'any af

*Matie 26.59-66; Mark 14.55-64;
Jan 18.19-24*

⁶⁶ Eke legñ eny a, Jwifel em ec'agn ekpekp a ek'el egb waw esél egbél a lele ol e low yegm esél ab ab as luku. -N'onj wel oc Jesu ow Sanedren ec'agn a ec'any af, ⁶⁷ etn -l'ibrm ow nine: «Dád ey s'iri gonj! Kó ñ el Mesi ee?» Etn li dad wel nine: «Eke mi dad ony yeji, k'ow ubmn nawre; ⁶⁸ etn eke m'ibrm ony low yeji, k'ow egnmn dadmn'm. ⁶⁹ Kó jam aña egn ec'Iy b'ow sig es Nyam Abusu Es e lidr abu af.» † ⁷⁰ El feñ -li dad nine: «Ke Nyam ec'Iy el a!» Etn li dad wel nine: «Ow kpeñ anake ony obi dadr a.» ⁷¹ Etn -li dad nine: «Ow akplm eke si k'ibrm adan ku ij! Sica ey obi yeji s'iri'r nenym ñ!»

23

*Wel oc Jesu im Pilat ec'any af
Matie 27.1-2, 11-14; Mark 15.1-5;
Jan 18.28-38; Ob Kok 4.25-28*

¹ Eke -li jejr Jesu ec'ow -l'okr bake ow uwr a, dedeku a nimum igb wus etn oc Jesu ab im Pilat ec'any af. † ² Yogñ, kpekn -n'am cicr ow -li dad -l'ese: «S'ebmn nyamn s'ekn eke egn na am irmn ey ec'agn a; li bi dad wel eke wel kí sogm wus labm † etn

li b'ocr in sosi Mesi, eb ebu nyam.»

³ Etn Pilat ibrm'n nine: «Kó nawre, ñ Jwifel ec'eb ebu ee?» Etn Jesu dad'r nine: «Ñ obi dad.» ⁴ Eben a, Pilat dad egb waw esél egbél a lele bieku ab ab nine: «M'eynm low obr kaka ign na em.» ⁵ Gbeko -n'am at lebl es -li dad lec em -l'ese: «Egn na bi dad agñ eke k'obr eb any. L'ob ow e low yegm nun Galile etn, tonj l'ow l'ok Jude wus af, etn sica l'ow aña yeji.»

Wel oc Jesu im Eröd ec'any af

⁶ Eke Pilat iri odad na a, l'ibrm nine: «Kó egn na Galile ec'egn ee?» ⁷ Eke wel dad'r eke Jesu el Galile ec'egn, ke l'uw any eke yogñ anj Eröd ec'es ew em a, n'onj wel oc Jesu im ow ec'any af, anke Eröd in obi yeji legñ ab em a, n'ann Jerusalem. ⁸ Eke l'ekn ow a, sos em am inñ'n anke l'iri wel dad'r ow e lis e low, etn legñ kpeke etn n'am erur eke li k'eyn ow † bake ow kok meny ewr nyam l'ekn. ⁹ Li bibrm ow ow nono, kó Jesu obm kpu kaka oom'n. † ¹⁰ Egb waw esél egbél a lele ol e low yegm esél ab ab yeji ek'ann yogñ a am cicr Jesu lec em. ¹¹ Etn Eröd lele in eci sröda eyñ ab ab am kokr Jesu miyer, etn am oc'r ese egn keskes af. -L'ew ow mob sus em mamn sos, etn l'ewlm ow meny ow im Pilat ogn a. ¹² Legñ a ce, Eröd lele Pilat ab eke legñ ek'ec ab em ijarm a, ewl el agñ lawlél.

Wel ob Jesu low luw eci

Matie 27.15-26; Mark 15.6-15; Jan 18.39-19.16

¹³ Eke Pilat am ekn eke low obr kaka anm Jesu em a, l'as egb waw esél egbél a, es ew esél a lele dedeku a feñ ab luku, ¹⁴ etn li dad wel nine: «Ocr egn na isr'm etn am dadr eke ow'n am irmn agñ. Na sosiem m'ibrm'n low ony ec'any af. Kó kin, m'eynm low nun kaka eke li kok ke ow sosiem am onj in dedeku a. ¹⁵ Eben nyam coco, Eröd yeji eynm low obr kaka in em, etn ow sosiem

† 22:69 Ekn Selu 110.1; Daniel 7.13-14. † 23:1 Ekn Matie 27.2 ec'akr otar a. † 23:2 Ekn Luk 20.20-25. † 23:8 Ekn Luk 9.7-9. † 23:9 Ekn Esayi 53.7.

l'ewlm ow meny. M'am ekn ke egn na kokm low obr kaka ek'it eke wel k'ibi'r. ¹⁶ Gbeko m'ow m'onj wel or'r ngbre em, ke m'elu'l es.» ¹⁷ [Pak ec'es gbebl feg e legj a, ow akpl ke Pilat elu sobel em es nyam eke dedeku a b'erur a es.] †

¹⁸ Eke Pilat dad el eben a, kpekj -n'am og el feg -li dad -l'esε: «Ibi egn na, ke elu Barabas es onj ey!» ¹⁹ (Ke Barabas na, legj ab em eke bobar ey Jerusalem banj a, in anake wel elu'l sobel em a, anke l'obr eb any, etj l'ibi egn yeji.) ²⁰ Gbeko eke Pilat am erur eke k'elu Jesu es a, emeny l'ibrm eke li k'iri dedeku a nenym. ²¹ Ko -n'am elu Pilat lebl -li dad -l'esε: «Ew'r olikej af! Ew'r olikej af!» ²² Emeny Pilat eb odad sakp nyahan em etj ibrm el ninε: «Bla low obr iy li kok ee? Em gbε m'eknm low obr kaka in em ek'it eke wel k'ibi'r; gbeko m'ow m'onj wel or'r ngbre em, ke m'elu'l es.» ²³ Ko dedeku a neny anj em ce am ibrm sog em eke wel k'ew Jesu olikej af. Etj el e sog e lebl a akm Pilat es.

²⁴ Etj Pilat egn dedeku a ec'a ek'am ibrm a eb. ²⁵ L'elu Barabas ek'obr eb any, ibi egn ke ow sosiem wel elu sobel em a es. Etj l'oc Jesu n'onj dedeku a yec'etj -li kok ow el e low eke -n'am erur a.

Wel ew Jesu olikej af
Matie 27.32-44; Mark 15.21-32;
Jan 19.17-27

²⁶ Eke -l'ocr ow ab -n'aam a, -l'obr Siren banj iy nyam eke wel b'esj Simo ek'annj akp em am ow. Eke srɔda eyj a b'ekn'n a, -n'onj ow lec em etj -l'oc Jesu ec'olikej a -n'onj ow eke ow k'abu us ow jam. † ²⁷ Agj nono gbεl am us'r jam, etj oyow nono ek'annj el em a am ikj onj ok sabu ermni in sosiem. ²⁸ Eke Jesu b'ewl meny a, n'am ler wel etj li dad ninε: «Jerusalem ec'oyow, k'ikjn

onj em sosiem; ko ikjn onj lele onj ec'ey ab eci! ²⁹ Ko legj am ow eke agj b'ow dad esε: «Ehe el etr yow eke ewm ey, ke om ey meny legj kaka a eci!» ³⁰ Legj ab anake agj b'ow dad esε: «*Mafeny, b'ubmn okr ey af! Egigl, b'uburir ey es a!*» † ³¹ Tasi em a, eke wel am kok likj ek'annj owr a nenε, ke likj wewe ec'a ayaf wel b'ow kokr'r ab ee?»

³² Srɔda eyj a oc agj ejeci yony ek'el ow enj kok esel yeji ow eke wel k'ibi el Jesu ab. ³³ Eke -n'imn usu a eke wel b'esj «Nunj kpok ec'usu a», -l'ew Jesu lele ow enj kok esel yony ab ab olikej af; Jesu anj aranj, nyam anj'n lidr abu af, etj nyam anj'n nemn abu af. † ³⁴ Etj Jesu dad ninε: «Em Es, oc ap el anke -l'uwm yec'eke -n'am kok ab any.» † Srɔda eyj a cec in e mob sus em sosum oc kok em.

³⁵ Agj a ek'annj yogj a am ler'r. Etj Jwifel ec'es ew esel a am kokr'r miyer † dad esε: «L'eb agj ejeci l'elu es; eke l'el Mesi eke Nyam sosum oc a, ke l'εbr in sosi s'ekn!» ³⁶ Srɔda eyj a yeji am kokr'r miyer. -Li b'im -li titm ow, -l'oc el e mar a † -n'am okj ow ke -n'am dad -l'esε: ³⁷ «Ek'el Jwifel ec'eb ebu, ke εbr η sosi elu es gɔj!» ³⁸ In ec'olikej a e nunj af a, -ni non odad na -l'aru: «Egn na el Jwifel ec'eb ebu.»

³⁹ Ow enj esel a eke wel ok olikej af ab em a yeji, nyam am wewr Jesu dad esε: «Ko ow elm η elm Mesi ee? Ek'el Mesi, ke εbr η sosi elu es, bake ey yeji εb elu ey es o!» ⁴⁰ Odad na eke li dad a, lawl a am eym'n abr dad esε: «Ko eluam Nyam ee? Nj yeji am ij gbε esε in af. ⁴¹ Ey ec'a, ow it eke si k'ij gbε, anke ey ec'ow enj e si kok a e labm sog anake s'ejn a. Ko in, li kokm low njn kaka!» ⁴² Eke li dad odad na a, emeny li dad ninε: «Jesu, k'ijl'm es legj eke b'ow

† **23:17** Luk eci silɛl esig oglog em a, wel εjnm sodad ek'annj ob na [...] ec'aranj em a. Ekn Matie 27.15; Mark 15.6. † **23:26** Ekn Matie 5.41 ec'akr otar a. † **23:30** Ose 10.8. † **23:33** Ekn Esayi 53.12. † **23:34** Em Es, oc ap el anke -l'uwm yec'eke -n'am kok ab any:Luk eci silɛl esig oglog em a, wel εjnm odad na. Ekn Selu 22.19. † **23:35** Ekn Selu 22.8-9. † **23:36** Ekn Selu 69.22.

ow η ec'es ew ab em a.» ⁴³ Etn Jesu dad'r nine: «M'am dad'η nawre em, yefenyana ce b'ow anη em ab Nyam ec'usu mamn a.»

Jesu e luw a

Matie 27.45-56; Mark 15.33-41; Jan 19.28-30

⁴⁴ Sica ow anη tel ke legη úyu nun, etη ligna a ek'am afη a irm es; ncebn ey wus na nimum af toη ncebles eci wanci nyahan em. ⁴⁵ Etn Nyamel ab em eci gbad gbēl gbada a eke wēl ew edηn usu lala ab any a, † ignη afr em a etη agbr em araηn didi toη ok esr em a. ⁴⁶ Etn Jesu barm lebl tuotuo dad nine: «Em Es, m'oc em ec'abη a m'elu'η abu em.» † Li dad odad na ba li b'ok es, etη l'uw. ⁴⁷ Eke Rom eci srōda eyη a ec'anym es a ekn low a ek'ey a, n'am kōklm Nyam li dad l'ese: «Nawre tasi, egη na el neny nyam es!» ⁴⁸ Agη a ek'ow yogη a yeji ekn low a ek'ey a. El e meny ewl em a, -n'am ok sabu ermni low dudu em -n'im. ⁴⁹ Etn Jesu lawlēl lele oyow a ek'us'r jam Galile etη a, inym es akpoj, † etη am ekn low na ek'am ey a.

Jesu ec'es oc owi

Matie 27.57-61; Mark 15.42-47; Jan 19.38-42

⁵⁰⁻⁵¹ Egη nyam eke wēl b'esη Josef, Jwifel eci baηn eke wēl b'esη Arimate ec'egη, erur eke k'oc Jesu im oc es. L'el egη mamn, neny nyam es, ek'omn em am eku Nyam e gbrenghi usu a e mowrer. Etn emeny l'el Jwifel e Sanedren ab em ec'egη nyam, kō l'erurm low a eke lawlēl a bēbm Jesu ec'ibi ec'a. ⁵² Na sosiem, n'im n'eyη Pilat etη l'ibrm eke ow k'oc Jesu eci sos megl a oη'n. † ⁵³ Eke Pilat elu abusu es a, Josef ony sos megl a usm es olikη ab af, l'oc gbad ufu nyam li wiwrm ow ab, etη l'oc n'im l'oc ow es uwōmu lob eke n'ōη wēl ur ab em, ke legη kaka wēl ocm egη es em. ⁵⁴ Legη a el nēnegη e

sos bēbm e legη, † etη nēnegη a yeji ow titm.

⁵⁵ Eke Josef aam oc Jesu es a, oyow a eke am us Jesu jam Galile etη a, ow yogη etη ekn uwōmu a lele elel eke wēl erum'n es ab ab. ⁵⁶ -L'ewl meny -n'im el ogη a, etη -li kok mun sηosηo lele simijey ab eke -li ki kpakp Jesu e sos megl a. Gbēko eke legη a el nēnegη e legη a, ow sosiem -n'am eb sel ese elel eke Jwifel ec'ol a dad ab af.

24

Jesu e luw em anη igb a

Matie 28.1-10; Mark 16.1-8; Jan 20.1-10

¹ Sica legη krekre a ec'ibribr fafa a, oyow a ot mun sηosηo eke -li kokr ab ab aam Jesu ec'uwōmu ab af. ² Eke -li b'ok yogη a, -l'ekn eke lob a eke abl uwōmu a ec'em ey usu ab es a wuwl oc es, ³ etη -l'ok uwōmu ab em. Gbēko -l'eknm Es Kōtōko Jesu e sos megl a, ⁴ etη ca -l'uwmn elel eke -li ki dadr any. Kpekη Nyam ec'afr erm esel yony eke sus mob ek'am jejn a ok okm el ec'any af. ⁵ Eke oyow a b'ekn el a, erηn am ony el -li sis any es, etη ow odm eke -li ki ler wēl. Etn erm esel a dad el nine: «Kō bla etη am ool agη ek'uw ab em, egη ek'ann owr ab ee? ⁶ N'anm aηa; l'igb luw em. Ōkan ow a eke li dad ony legη a eke n'ann Galile a: ⁷ "Ow akpl ke wēl oc egη ec'Iy élū sikpl esel ec'abu em, ke wēl bābl'l ecigbrō olikη af, ke segη nyahan n'ann luw em l'igb." » † ⁸ Etn oyow a okn odad a eke Jesu dad el a. ⁹ -N'ηgbonη uwōmu ab af, etη -n'im -n'am dad ów a feη ek'ey a -l'ok jam esel lew nyam a lele agη ejec'a feη ab. ¹⁰ Oyow a el: Mari, Magdala yōwi a, Jana, lele Mari, Jak lis ab. Etn oyow bēb a ek'ann el ab yeji, dad odad nenyembri nyam a ce ok erm esel a. ¹¹ Kō erm esel a am tutr eke ow el yadη owi, etη -n'onym omn odad a eke oyow a dad el ab em.

† 23:45 Ekñ Okm Ok 26.31-33. † 23:46 Ekñ Selu 31.6. † 23:49 oyow a: ekñ Luk 8.2-3. inym es akpoj em: bēbmn Selu 38.12. † 23:52 Ekñ Matie 27.58 eci akr otar a. † 23:54 Legη na el segη yen ncebles. † 24:7 Ekñ Luk 9.22; 17.25; 18.32-33.

12 Eɓen a Pier uru es im uwomu ab af, l'is any li ler uwomu ab em, etɗ l'ekn gbad a eke wel oc wiwrm sos megl ab ab a ce ek'eru es. Low na eke l'ekn a iti'r any, etɗ l'ewl meny n'im. †

*Emayus ejagb af
Mark 16.12-13*

13 Leɗɗ a ce, jam esel ab em ec'agɗ yony aam baɗn nyam eke wel b'esɗ Emayus, ke Jerusalem ab a, an es wanci yony † gbuɗ ke ok yogɗ. 14 Ejagb ab af eke -n'aam a, -n'am dad low a ek'ey a ec'odad. 15 Eke -n'am dad odad -l'atar ow es a, Jesu in obi ow eɗɗ el, etɗ us ejagb el ab aam. 16 -N'am ekn ow goɗ, ko -l'uwmn ow any. 17 Etɗ Jesu ibrm el nine: «Bla ow iy am atarir es ee?» Sos ow el es, etɗ -l'uk -n'inym es.

18 El em ec'egɗ nyam eke wel b'esɗ Kleopas dad'r nine: «Ko η sony ce el eɗɗ ek'ir Jerusalem aɗa, ke uwm low na ek'ey seɗɗ amua em ab any ee?» 19 Jesu ibrm nine: «Ko bla lowi ey?» Etɗ -li dad ow nine: «Nasaret iy Jesu e l'is e low. Eɗɗ na el kokoba ob es abusu es; etɗ l'elu ow e low okm in e juma kok em lele in ec'odad ebl em ab, Nyam ec'any af lele agɗ ec'any af ab. 20 Ko ey ec'egb waw esel eɗɗel a lele ey e Nyamel ec'es ew esel ab oc im'n wel ob'r low, ew'r oliɗɗ af wel ibi'r. 21 Ey s'omn eke in anake li b'ow li soɗ Israel a. Etɗ kin, yefenyana ab ow ij seɗɗ nyahan eke l'uw wel oc'r es. 22 Gbeko ey em ec'oyow beb dad ey low any iti owi tasi. Ibribr a -l'igb fafa -n'im uwomu ab af, 23 etɗ -l'eknm ow e sos megl a. -L'ewl meny -l'ow -li dad ey eke afr erm esel yony in ok okm in dad el eke Jesu in anɗ owr. † 24 Ey em ec'agɗ beb yeji im uwomu ab af etɗ -l'ekn low a ese elel eke oyow a dad ey ab af. Gbeko ow gbɛ, -l'eknm ow.»

† 24:12 Luk eci silɛl esig oglog em a, wel eɗɗɗ sodad ikɗ na ec'akr 12. † 24:13 an es wanci yony:odad na Grɛk em a, wel otu ek'itɗɗ ejec'em dad ese kilo lew nyam. † 24:23 Ekn Luk 24.1-11. † 24:27 Ekn Ol Okn 18.15-18; Selu 22.2-9; Esayi 53. † 24:36 erm es ey anɗɗ ony ab:Luk eci silɛl esig oglog em a, wel eɗɗɗ sodad ikɗ na.

25 -Li dad odad na ba -li b'ok es, etɗ Jesu dad el nine: «Oy! Anyamb agɗ, ubmn kokoba ob esel ec'odad eke dad a nawre! 26 Ko uwmn any eke Mesi a k'ij gbɛ eɓen gbuɗ ke l'ey in ec'anygbel ab em ee?» 27 Etɗ n'am otar ow a feɗ eke Nyam Lel dad in e l'is a e low akr l'ok wel. L'ob nuɗ Mois ec'ol ab em toɗ l'igɗ kokoba ob esel ec'ow a e dad ab em. †

28 Eke -n'imn bake -n'am titm baɗn a, Jesu kok ese anym eci ow'n k'imn af. 29 Ko agɗ yony a dad'r nine: «K'im; anɗ ey ab eke leɗɗ am uk, ke ncebɗ am ow a sosiem.» Etɗ n'im n'eɗɗ wel -n'ann. 30 Eke ow sig wanci eke -li k'ij ob a, Jesu oc futufutu a, l'elu Nyam bia, l'ubr em n'ow wel. 31 Kpekɗ jam esel yony a anyamn em ayl, etɗ -l'uw ow any; kpekɗ l'irm wel ec'any af. 32 Etɗ -n'am dadarir -l'ese: «Eke s'us ejagb s'am ow, ke n'am otar Nyam Lel em ec'ow akr l'ok ey a, lefr meny am itr ey sos!» 33 Kpekɗ -l'ewl meny -n'im Jerusalem, etɗ -n'eɗɗ jam esel lew nyam a eke as luku lele el lawlel ab ab, 34 ke ok es am dad ese: «Nawre tasi, Es Kotoɗo igb luw em batɗ Simo ekn'n!» 35 Etɗ el yeji -n'am dad low a eke -l'ekan ejagb af a, lele elel eke -l'uwr Jesu any, futufutu a eke n'am ubr em ab em.

*Jesu yeɗm in e jam esel a sos
Matie 28.16-20; Mark 16.14-18;
Jan 20.19-23; Ob Kok 1.6-8*

36 Eke odad anɗ el nenym -n'am dad a, Jesu in obi ey okm el ec'araɗɗ etɗ esɗɗ el: «Erm es ey anɗ ony ab!» † 37 Kpekɗ erɗɗ ligbel am ony el anke -n'am tutr eke onɗ abɗ anake -l'ekan a. 38 Ko Jesu dad el nine: «Ko bla etɗ erɗɗ am ony ony ufɗ ee? Bla etɗ ubmn nawre ee? 39 Ekan em e sabu araɗɗ a lele em ec'akr ab ab; em obi ana! Itɗɗnin'm abu ke ekan. Onnabɗ elim sos megl lele ew ab ese elel eke m'eli am ekan ab af!»

⁴⁰ Eke li dad wɛl odad na a, li yɛgm wɛl in e sabu arañn a lele in ec'akr ab ab. † ⁴¹ Sos em am inñ el, gbekɔ ow am iti el any etñ -li k'ubm nawrɛ tasi. Ow ɔñ Jesu ibrm el nine: «Kɔ ɔnyamn ob ij tɛl ab aña ee?» ⁴² Etñ -l'oc ɔcn ikpr eke wɛl ɔw a -n'ɔñ ow. ⁴³ Jesu eb ɔcn a ij el ec'any af.

⁴⁴ Sica li dad wɛl nine: «Èkan ów amua, mi dad ɔny ow e low lɛgn a eke m'anñ ɔny ab a. Mi dad ɔny eke ów a fɛñ eke wɛl nɔn em e lís ke anñ Moiss ec'ol ab em, kokoba ɔb esɛl e lel em, toñ ign Selu e lel em a b'ow iy nɛny.» ⁴⁵ Etñ n'ɔñ wɛl abusu eke wɛl k'iri Nyam Lɛl em ec'odad a ók el es sos em. ⁴⁶ Ca l'ɔkn wɛl ów a li dad nine: «Kin ow eke wɛl nɔn: ow akpl ke Mesi úw, ke sɛgn nyahan n'ánñ luw em l'igb, † ⁴⁷ ke wɛl yɛgm ebr ebr fɛñ low in e nin em, yec'etñ ke agñ ítñ erm em, ke -n'ɛñ el e sikpl a ec'oc ap. Ow ób nuñ Jerusalem, ⁴⁸ etñ ɔny b'ow eel ów amua ec'adañku. ⁴⁹ Etñ m'ow m'awñ ɔny Abñ Lala a eke em Es ewar ow e low a. Gbekɔ àññ bañ toñ bake afr ec'abusu a ów ɛñ ɔny.»
†

Jesu aam afr

Mark 16.19-20; Ob Kok 1.9-11

⁵⁰ Eke li dad wɛl ów amua bake ow uwr a, ca Jesu ot ok el ɔkm, etñ el ab -n'im -li titm Betani, † etñ yogñ li gbigbl sabu ogñ l'ɛdñ wɛl ɔwrɔ. ⁵¹ Eke n'am ɛdñ wɛl ɔwrɔ a, l'ɛlu wɛl es etñ n'im afr. † ⁵² Jam esɛl a ign'n nuñ, etñ ewl meny ow Jerusalem sos em inñ ligbɛl em. ⁵³ Sɛgn fɛñ -li b'anñ Nyamel gbɛl ab em -li kɔklm Nyam.

† **24:40** Luk eci silɛl esig oglog em a, wɛl ɛñnm akr ekñ yony ec'odad na. † **24:46** Bèbmn Selu 16.9-11; Esayi 53.10-11; Ose 6.2. † **24:49** Èkn Ob Kok 1.4-5. † **24:50** Èkn Mark 11.1. † **24:51** Èkn Ob Kok 1.9.

Jan ec'Amani Mamn eke non Ów ek'it eke wél k'uw any

Lél na, Jesu eci jam us es Jan non. In Jwif, Sebede jim, l'el onn ibi es. Lél na em, eke li bi dad in obi ec'odad a, li bi dad l'ese "jam us es a eke Jesu b'erur a". Jesu ec'Amani Mamn a eke Jan non a otarm es Matie ec'a, Mark ec'a lele Luk ec'ab ab. Ów lele sodad ab anj eke anm Amani Mamn ejec'ab em. Amani Mamn a eci non em a, Jan anake anj jam non in ec'a; ow k'odm n'am tutr eke agj ikj anym awl silél ejec'a n.

Sodad eke ow ec'iri a lol es a, li b'erur ow e low. Li b'oc mob eke segj a fegj b'anj ey any af s'am ekn a ese low nenyembri nyam eke lol es eci meny ewr af. Usuayl lele ncebn ab, mij, viny, futufutu, mebob osu es, owr anj: amua na anake li b'oc li yegm low nenyembri nyam eke lol es a. Tasi Jan ec'Amani Mamn na eke non ab em, nyandre odad eke bi dad low ek'ey eci odad kaka anm em. In ec'a sony coco em anake Jesu dad eke "Em, anj anj", eke el nyandre em *m'el Nyam*. Jan eci lél ab em, ow b'el akrowa owi a, li b'ur "meny ewr" nin, anke in ec'a ow elm egj a eke ewl a e low ce onym any, ko meny ewr a e low tasi eke am elu okm a: Mesi a anake am kok juma a.

Jan sony coco anake ob in e lél non a nun Nun Ob owi em a. N'am elu okm li yegm eke Jesu el Nyam Odad eke ow em Nyam kok wus nimum ke sica odad a el egj. Grekel eci nun em ony esél a yeji bi dad "odad" a eci lec ek'ij, ke ucu afr lele wus ab ony es a e low, el eci low yegm em; ow k'odm Jan erur eke ki dad el Jesu e lís e low odad eke -l'uwir any em, yec'etj ke ow em -l'iri eke Jesu el el

eci Es Eb Elu Es yeji. Jan am ayal low a sosome eke ni non Amani Mamn a n'on in e lél awl esél a, ke ow el Jwif oglog Grek: «Gbeko yec'a eke anj lél na em a, wél non yec'etj ke úbr nawre eke Jesu el Mesi, Nyam ec'Iy. Etj eke b'onyn onn in em a, b'ow enjan sel in em (Jan 20.31).»

Jesu Krist el sel ec'odad

¹ Nun ob em e low fegj e kok em a, ke Odad anj n. Egn a eke el odad a okr af Nyam ab, etj Odad a el Nyam. ² Nun ob em etj Odad okr af Nyam ab.† ³ Nyam oc'r kokr'r ob fegj; ob kaka anm eke wél kok ke n'anm em; ⁴ fegj a eke wél kok a enj sel in em. Sel ikj na el agj eci usuayl. ⁵ Usuayl am afj ncebn em etj ncebn ebn'n.

† ⁶ Nyam erm egj nyam eke wél b'esj Jan ow. ⁷ N'am ow ese danju af, ke l'ij usuayl e danju yec'etj ke in em agj a fegj úb nawre. ⁸ In obi a l'elm usuayl, ko usuayl eci danju ce l'ij. ⁹ Usuayl ikj na el usuayl tasi a ek'am ow wus af anj ayal agj fegj a.

¹⁰ Odad a anj wus af anj. Nyam oc'r kokr'r wus, ko wus uwm'n any. ¹¹ L'ow in ec'agj em, ko in ec'agj egjm ebn'n. ¹² Gbeko agj beb eb'r etj ony onn in em; n'on wél abusu eke wél k'el Nyam ec'ey. ¹³ Ow elm sos megl af e mew ab em, oglog egj ec'erur em -l'elm Nyam ec'ey, ko Nyam ec'erur em -l'el Nyam ec'ey.

¹⁴ Odad a ewl el egj etj ir eb ey ab; Nyam ec'erur eke itjnm lele neny nyam ij ab iy'r em gbog. S'ekn in ec'anygbel a, anygbel eke Iy b'egn Es em. ¹⁵ Jan ij in e danju. L'elu lebl nine: «Legj a eke m'am dad m'ese: "Egn nyam anj'm jam am ow, ko n'on any l'akm'm anke l'ikj anym n'anj gbu etj m'anj a," ke in ec'odad anake m'am dad a.»

¹⁶ Tasi em a, ey fegj s'egn in eci aja ab em eci owro a, tasi li yibr ey ow bobn. ¹⁷ S'egn ol Mois em, ko Nyam

† 1:2 Bèbmn Nyandre 8.22-26.

† 1:5 ncebn ebn'n: odad na Grek em a, wél otu ek'itjn ejec'em dad ese ncebn irmnm'n es.

ec'erur ek'itn̄m a lele n̄eny nyam ij ab a, an̄ Jesu Krist em ow. ¹⁸ L̄eḡn̄ kaka egn̄ ek̄nm Nyam, k̄o Iy ekp̄obi a s̄ony coco eke el Nyam ke an̄ Es ab a c̄e elu'l ɔkm.

*Jan mij ok nun̄ es eci dan̄ku ij
Matie 3.1-12; Mark 1.1-8; Luk 3.1-18*

¹⁹ Jwifel e nun̄ af es̄el ek'el Jerusalem ec'a erm egn̄ waw es̄el lele Leviel ab Jan ogn̄ a eke -li k'ibrm ow -l'es̄e: «K̄o η bwo el η ee?» Kin Jan eci dan̄ku ek'ij. ²⁰ Jan ɔn̄ynm sos es odad a e dad em et̄n̄ aḡn̄ a f̄ēn̄ eci any af li dad l'erum mar nin̄e: «Em, m'elm Mesi a.» ²¹ -L'ibrm ow nin̄e: «Et̄n̄ η bwo ee? K̄o η Eli ee?» Li dad nin̄e: «Njan̄, m'elm Eli.» -L'ibrm ow nin̄e: «K̄o η Kokoba ɔb es ab ee?» † Nin̄e: «Njan̄.» ²² Em̄eny -l'ibrm ow nin̄e: «Ke sica η bwo el η ee? Aḡn̄ a ek'erm ey a, odad si k'ony si dad el. K̄o η ayaf am ocr η sosi ee?» ²³ Li dad nin̄e: «Em, m'el *eḡn̄ a ek'an̄n̄ loj am elu lebl dad es̄e: K̄òkr̄ Es̄ K̄ot̄ok̄o ec'ejaḡb a in̄ym s̄en̄yn s̄en̄yn a!*»† (Kokoba ɔb es Esayi ec'odad eke dad ab ana.) ²⁴⁻²⁵ Ke érmu ab em Farisiel an̄ † eke em̄eny am ibrm'n̄ es̄e: «Eke bat̄n̄ elm Mesi a, elm Eli, elm Kokoba ɔb es a, ke bla k'ɔn̄ k'am ok aḡn̄ mij nun̄ ee?» ²⁶ Jan dad el nin̄e: «Em, m'am ok ɔny mij nun̄ mij em; gb̄ek̄o ɔny ec'arān̄ a, egn̄ nyam an̄ eke uwm̄n̄ any. ²⁷ N'an̄n̄'m jam n'am ow, et̄n̄ m'itm b̄ob̄o yeji eke mi ki m̄omu in e c̄okruk̄p̄o meb ab es.» † ²⁸ Ów amua f̄ēn̄ am ey Betani eb em Jurden jam, yoḡn̄ a eke Jan am ok aḡn̄ mij nun̄ a.

Jesu, Nyam e lic̄ebli

²⁹ Eke l̄eḡn̄ en̄y akr af a, Jan ek̄n̄ Jesu ek'am ow in ogn̄ et̄n̄ li dad nin̄e: «Kin Nyam e lic̄ebli a eke

b'ow ɔny wus na e sikpl oc es a. † ³⁰ L̄eḡn̄ a eke m'am dad m'es̄e: «Egn̄ nyam an̄n̄'m jam am ow, n'ɔny any l'akm'm, an̄ke l'ik̄n̄ anym n'an̄n̄ gbūn̄ et̄n̄ m'an̄n̄ a,» ke in ec'odad anake m'am dad a. ³¹ M'uwm̄ egn̄ a ek'ow k'el ab any, gb̄ek̄o m'ow eke mi k'ok aḡn̄ mij nun̄ mij em, yec'et̄n̄ ke m'ɔn̄ Israel ec'aḡn̄ a uw'r any.» ³² Em̄eny l'ij dan̄ku li dad nin̄e: «M'ek̄n̄ Ab̄n̄ Lala ek'an̄n̄ afr us es es̄e kel af ke sig'r es af. ³³ Ke mi k'uwm̄ egn̄ eke l'el ab any, gb̄ek̄o Nyam eke erm'm m'ow eke mi k'ok aḡn̄ mij nun̄ mij em a dad'm nin̄e: «B'ow ek̄n̄ Ab̄n̄ eke b'ow us es ke sig es egn̄ nyam af, in anake li b'ow l'ok aḡn̄ mij nun̄ Ab̄n̄ Lala em a.» ³⁴ M'ek̄n̄ low na et̄n̄ m'am ij dan̄ku eke egn̄ na el Nyam ec'Iy.»

Jesu eci jam es̄el krekr̄e a

³⁵ Eke l̄eḡn̄ en̄y akr af a, em̄eny Jan lele in e jam es̄el yony ab an̄n̄ yoḡn̄. ³⁶ Eke l'ek̄n̄ Jesu ek'am ec a, li dad nin̄e: «Kin Nyam eci lic̄ebli a ɔ!» ³⁷ Eke Jan eci jam es̄el yony a iri odad na a, -l'us ow jam. ³⁸ Jesu ewl sos m̄eny, l'ek̄n̄ eke aḡn̄ yony am us'r jam, et̄n̄ l'ibrm w̄el nin̄e: «K̄o ɔny, bla am ɔol ee?» -L'ibrm ow nin̄e: «Rabi, k̄o η boḡn̄ ir ee?» (Rabi e nyandre el "Low yegm aḡn̄ es.") ³⁹ Li dad w̄el nin̄e: «Òwr, b'ow ek̄n̄.» Ke ow am titm n̄cebles eci wanci yar. -N'im -l'ek̄n̄ yoḡn̄ a eke l'ir a, et̄n̄ -n'an̄n̄ ow ab l̄eḡn̄ ikpr a.

⁴⁰ Aḡn̄ a ek'iri Jan eci sodad a ke us Jesu jam a e nyam el Andre, Sim̄o Pier lisijim. ⁴¹ L'ik̄n̄ anym n'im l'ek̄n̄ lisijim Sim̄o et̄n̄ li dad ow nin̄e: «S'eḡn̄ Mesi a.» (Mesi a e nyandre el "Krist".) ⁴² Andre ewl Sim̄o Jesu ogn̄ a. Jesu ler'r sen̄ et̄n̄ dad'r nin̄e:

† **1:21** Jwifel a am eku Kokoba ɔb es nyam es̄e Mois af, eke seḡn̄ es abal el em a k'ow. Aḡn̄ beb am tutr eke kokoba ɔb es a b'ow el Mesi a. Ek̄n̄ ɔkm Ok 18.15-18; Ob Kok 3.22. † **1:23** Esayi 40.3, Septant em ec'odad a eke w̄el oc. † **1:24-25** *érmu ab em Farisiel an̄*: Jan eci sil̄el esig oglog em a, *érmu a Farisiel*. † **1:27** Jwifel ogn̄ a, ke eb̄ utu egn̄ a, m̄omu'n̄ c̄okruk̄p̄o meb es, yoyog'r akr es. Juma ik̄n̄ na elm Jwifel eci, k̄o madu eci. † **1:29** *Nyam e lic̄ebli*: Odad eke Jwifel ogn̄ a, ow ec'iri a ok n̄on̄. B̄eb̄mn̄ Nun̄ ɔb 22.8; ɔkm Ok 12.21-27; Ob Ap 14.12; Awl 28.3-4; Esayi 53.6-7. † **1:42** *Sim̄o, Jan jim*: Ek̄n̄ Matie 16.17 lele ow ec'akr otar ab ab. *Kefas*: ke Arame em ana. Grek em a, Pier.

«Ἦ Simō, Jan jim; wēl b'ow esn'η Kefas.» (Ow e nyandre el "Lob".) †

⁴³ Eke lægḡ eny akr af a, Jesu ew eke k'im Galile etḡ l'obr Filip. Li dad ow ninε: «Ūs'm jam!» ⁴⁴ (Filip a Betsayida εb em ec'εgḡ; εb na anake Andre lele Pier ab yeḡi el ow ec'agn a.) ⁴⁵ Filip obr Natanael etḡ dad'r ninε: «Natanael, εgḡ a eke Mois dad in ec'odad ol e lel ab em, † ke kokoba ob esel dad ow ec'odad a, † s'εgn'n. εgḡ a, Nasaret e Jesu, Josef jim.» ⁴⁶ Natanael dad'r ninε: «Kō Nasaret yeḡi, low mamn otu eke k'ann ow ee?» † Filip dad'r ninε: «Ōw, ke ékn.» ⁴⁷ Eke Jesu εkn Natanael ek'am ow titm'n a, n'am dad ow e lís e low l'εse: «Kin Israel iy tasi; in em meḡu owi kaka anm.» † ⁴⁸ Natanael ibrm'n ninε: «Kō ayaf uwr'm any ee?» Li dad ninε: «Eke ann babm e likḡ a ec'ew a, † gbuḡ ke Filip ésn'η a, ke m'εkn'η.» ⁴⁹ Af yogḡ Natanael dad'r ninε: «Low yeḡm agḡ es, ḡ Nyam ec'Iy tasi, ḡ Israel ec'εb ebu tasi!» ⁵⁰ Jesu dad'r ninε: «Mi bi dad m'εse, m'εkn'η babm e likḡ a ec'ew a ek'ann a, ke kpekḡ úb'm nawre ee? B'ow εkn ów ek'agb akm na!» ⁵¹ Etḡ l'igḡ af li dad ninε: «Low nawre m'am dad ony: b'ow εkan afr eke b'ow fig ke Nyam ec'afr erm esel ám uyu, ke ám us es εgḡ ec'Iy e nuḡ af.» †

2

Kana e mēbi es gbεgbl a

¹ Eke sεgḡ yony εc a, mēbi ec'es gbεgbl nyam εy Kana εb em, Galile wus af; Jesu lis yeḡi ann em. ² Wēl ew Jesu lele in e jam esel ab ab yeḡi abu. ³ Eke ow b'inḡn ebr a, mar uwr. Jesu lis am dad Jesu εse: «Mar uwr el.»

† **1:45** *Ol e lel:nin* eke Jwifel ew Bibl em e silēl yen krekre a. Wēl dad kokoba ob es ec'ow a e low Ol Okn 18.15-18 em. † **1:45** *Bèbm̄n Ol Okn 18.18; Esay 9.5-6; Ezekiel 34.23.* † **1:46** *Nasaret:Ékn Matie 2.23 ec'akr otar a.* † **1:47** *Israel iy... meḡu owi:Israel el Jakōb e nin owr; Jakōb e nyandre nyam el εgḡ eḡu es. Ékn Nuḡ Ob 25.26 lele ow ec'akr otar ab ab.* † **1:48** *Babm e likḡ a ec'ew:likḡ a ec'ál a bibn es titm wus. Wēl b'ocr sos es im yogḡ tutr ów Nyam odad ab af, ḡonḡ Nyam, awl Nyam lel.* † **1:51** Jesu em a, jam esel a b'ow εkn Nyam ec'anygbel a εse Jakōb ec'es εkn ab af. Nuḡ Ob 28.12-13. † **2:6** *Gbuḡ ke -l'ij ob, eke ob ij ann el abu em lele ob ij ec'uwr em ab a, Jwifel beb b'akpr mij sos yec'etḡ ke -l'ayl Nyam ec'any af. Na sosiem anake mij amua ann el a.* † **2:14** *Ékn Matie 21.12 ec'akr otar a.*

⁴ Kō li dad ow ninε: «Em lis, bla etḡ am elu'm low na em ee? Em e wanci a k'owm.» ⁵ Eben yeḡi lis dad juma kok esel a ninε: «Kōkr low yec'a eke li b'ow l'ibrm ony a.»

⁶ Ke yogḡ mijel nōhōn eke wēl kok lebn em ann. Mijel amua eke nyam otu eke k'ij litr ekḡ yen a anake Jwifel b'oc kokr el eci sayl owi Nyam ec'any af a. † ⁷ Jesu dad juma kok esel a ninε: «Ōkr mij mijel amua em ow íy.» -L'ok em ow iy ok enyembri a. ⁸ Etḡ Jesu dad el ninε: «Sica àwr mij a tēl ke ócr imm onḡ es gbεgbl a e nyimn es a.» Juma kok esel a kok eben. ⁹ Li tat mij a ek'itḡn el mar a anm, l'uwm yogḡ eke mar a ann ow ab any, gbekō juma kok esel a ek'aw mij a gbε uw any. L'εsn mēbi es a, ¹⁰ l'igbl ow abu ogḡ etḡ sica ninε: «Agḡ a fεḡ mar mamn -li b'ob nuḡ -n'ōḡ agḡ εgḡ; eke agḡ a e wēl ew abu a εgḡ mar nōnō a, ke sica -n'ōḡ wēl mar mij mij a gōḡ. Gbekō ḡ ec'a, ew mar mamn a es tonḡ it wanci na!» ¹¹ Kin elel eke Kana εb em Galile wus af, Jesu elul in eci mēny ewr krekre a okm. L'elu in ec'any gbēl okm etḡ jam esel a ub'r nawre.

¹² Eke low na εy oc es a, in obi in obi, lis, lisijimēl lele in e jam esel ab ab -l'us nuḡ es -n'im Kapernayum. -N'ann yogḡ -li kok sεgḡ waa ce.

Jesu ann Nyamel gbēl a e gbugḡ a Matie 21.12-13; Mark 11.15-17; Luk 19.45-46

¹³ Jwifel eci Pak ec'es gbεgbl a titm, etḡ Jesu uyu im Jerusalem. ¹⁴ Nyamel gbēl a e gbugḡ a, l'εkn agḡ ek'am ol sed, mēceb lele prēndre ab ij; n'εḡn jεtε titḡn esel yeḡi eke ok es el eci an ol usu a. † ¹⁵ Li kok say etḡ el fεḡ eke -n'annḡ Nyamel gbēl

a e gbugh a, l'ogh l'ok wél òkm, el e mæcæb lele el e sed ab ab; n'ony jete titjh esel ec'os a lele el eci sitabl ab ab l'ok wus; ¹⁶ etjh l'ewar prendre òl ij esel a nine: «K'òcr em Es ec'êl a esse an òl êl af! Ònyn mob amua fêj otr es aña!» ¹⁷ In eci jam esel a òkn Nyam Lël ab em e sodad amua: *O Admaga, η ec'êl a ec'erur eke m'ony a, b'ow etul'm esse al eke b'etul ob af.*†

¹⁸ Af yogh, Jwifel ec'es ewel a am ibrm'n esse: «Bogh e meny ewr òtu eke ki kok, ke ow yegm ey eke low na eke kok a, òny ow ec'abusu eke ki kok eben ee?» ¹⁹ Jesu dad el nine: «Eke njan Nyamel na, ow bi kok segh nyahan m'ow m'usr em.» ²⁰ - Li dad ow nine: «Wél ew akpo ekh yony miy nõhõn us Nyamel gbél na, etjh η am dad eke b'ow usr em segh nyahan ee?» ²¹ Ke Nyamel a eke Jesu am dad ow ec'odad a, in e sos megl ab ana. ²² Ow òh, leggh a eke Jesu igb agh ek'uw ab em a, in e jam esel a òkn eke l'ikh anym li dad odad na; etjh ow em -l'ub Nyam Lël lele Jesu eci sodad eke dad ab a nawre.

Egh em e low fêj eke angh a, Jesu uw any

²³ Leggh ab em a eke Jesu angh Jerusalem, Pak ec'es gbeghl a ec'a, agh nõhõ ub'r nawre simeny ewr eke n'am kok ab em. ²⁴ Gbêkõ Jesu ònym òmn el em anke el fêj l'uw wél any senyn senyn. ²⁵ L'ibram eke wél k'otar egh kaka fêj e lís e low akr ok'r, anke in obi em li b'uw egh e low eke b'anngh erm em ab any.

3

Jesu lele Nikodem ab

¹ Leggh ab em a, Farisiel em ec'egh nyam angh eke wél b'esgh Nikodem, l'el Jwifel ec'anym esel ab em ec'egh nyam. ² Ncok nyam, l'ow n'egh Jesu

etjh n'am ibrm ow l'esse: «Low yegm agh es, s'uw any eke Nyam erm'gh ow eke ki yegm ey low, anke ow it ke Nyam ágh egh ab ab gbugh ke l'òtu li kok meny ewr amua esse elel eke am kok ab af.» ³ Jesu dad'r nine: «Low nawre m'am dad'gh: egh kaka k'òtum eknm Nyam e gbrenghbi usu a, eke ow elm afr ec'abusu em wél ewrm'n em.» † ⁴ Nikodem ibrm Jesu nine: «Egh ek'usu a, ayaf wél òtu eke k'ewar em ee? Kõ l'òtu eke li k'im l'ey lis e lokm wél ewar em ee?» ⁵ Jesu dad nine: «Ee, low nawre m'am dad'gh, egh kaka k'òtum eym Nyam eci gbrenghbi usu a eke wél ewm'n mij em lele abgh ab em. † ⁶ L'ow yec'êke b'anngh agh em ow a, b'el sos megl eci; etjh low yec'êke b'anngh Nyam ec'Abgh em ow a, b'el Abgh eci. ⁷ Eke mi dad'gh eke òny fêj wél k'ewr òny em afr ec'abusu em, ke ow k'iti'gh any. ⁸ Yogh eke lef † b'erur a, li b'elu n'imn; b'iri in ec'elu a, gbêkõ úwm yogh eke li b'anngh l'ow lele yogh eke li b'im ab any. Egh fêj eke wél ew Nyam ec'Abgh em a, eben ek'ow b'ecr ana.»

⁹ Af yogh, Nikodem dad'r nine: «Kõ ayaf ow òtu eke k'ecr ee?» ¹⁰ Jesu dad'r nine: «Ï k'el Israel wus af eci low yegm es ligbél nyam, ke k'úwm ów amua any ee? ¹¹ Ee, low nawre m'am dad'gh: low yec'a eke s'uw any a, ow ec'odad s'am dad, etjh low yec'a eke s'ekn a, s'am ij ow eci danke; gbêkõ ey eci danke ij a, éghmn ebmn. ¹² Eke mi bi dad òny wus ec'ów a, úbmn'm nawre; eke sica m'am dad òny Afr ec'ów, ke ayaf b'ow ubr'm nawre ab ee? ¹³ Egh kaka uyum afr ek'ow elm egh ec'Iy sony ce ek'anngh afr us es a! † ¹⁴ Esse elel eke Mois oc lowi em lorngh ucu likh k'igbl oggh loj a, † eben ow it eke wél k'igbl egh ec'Iy yeji oggh,

† 2:17 Selu 69.10. † 3:3 Jwifel bi tutr eke -li b'ow -l'ok Nyam e gbrenghbi usu a eke -li b'osu ol a sosiem. Jesu am òny tutr na oc el es nungh em. Ow it ke egh a nimum ítjh ye. † 3:5 Amani Sig a eke Nikodem uw any senyn senyn a, mij el erm em ítjh lele sayl ab eci meny ewr. Eke Jesu dad abgh e low, ow el egh em ec'ítjh owi. Ezekiel 36.25-27. † 3:8 Lef lele abgh ab a, odad nyam coco Græk em. Odad eke wél am wewlm meny. † 3:13 Jwifel beb bi tutr eke Mois uyu afr im eb ol. † 3:14 Èkn Awl 21.4-9.

15 yec'etj ke egn kaka fej eke b'ow ub'r nawre a, ejn sel ek'onym uwr. 16 Tasi em a, Nyam erur wus ec'agn a afjn es tonj n'onj wel in ec'Iy ekpobi a, yec'etj ke egn kaka fej ek'onj omn in em a k'uwmm, ko ke n'ejn sel ek'onym uwr. 17 Tasi em a, Nyam om in ec'Iy omm wus ec'agn ogn eke li k'ob wel low, ko ke Jim em a, li sog wel. 18 Egn ek'ub Iy a nawre a, Nyam k'ow obm'n low; gbeko egn ek'ubm nawre a, ke Nyam ob'r low n, anke l'ubm Nyam ec'Iy ekpobi a nawre. 19 Sica kin ekel eke low ob a b'ecr: usuayl ow wus ec'agn ogn, etj agn erur ncebn akm usuayl anke -li bi kok ow enuj. 20 Egn kaka fej ek'am kok low nuj a, ony usuayl eci sifn etj am kpab'r es lis, anke n'am uru eke in ec'ow enuj a k'ok okm usuayl em. 21 Gbeko agn a eke bi kok Nyam ec'erur a, b'im titm usuayl, yec'etj ke agn ekn senyn senyn eke el ec'ow a e kok a ecr Nyam em.»

Jesu lele Jan ab

22 Sica eke ow amua ec a, Jesu lele in e jam esel ab ab im Jude ec'ogog a. N'ann yogj wel ab l'ok agn mij nuj segn beb. 23 Jan yeji, Ayinon a eke titm Salim a, n'am ok agn mij nuj anke yogj mij nonon anj. Agn am ow in ogn ok mij nuj. 24 Ke wel k'elum Jan sobel em.

25 Sica ow es atar ey Jan eci jam esel beb lele Jwif nyam † ab ec'aranj, ow eke wel bi kok Nyam ec'any af sos ayal ec'a sosiem. 26 - N'im -n'ejn Jan etj -n'am dad ow - l'ese: «Low yegm agn es, Jurden jam a ec'egn a eke anj n ab, ke ij in e danju a, ko am okn in e low ee? Anj! Sicaca em a, n'am ok agn mij nuj etj agn a fej b'im am ekn'n!» 27 Jan dad el nine: «Egn kaka k'otum enjm low ec'abusu eke Afr om'n. 28 Otur eke ony obi yeji k'ijr danju; mi dad m'ese: "M'elm Mesi a, ko eke wel ikj anym erm'm ce." 29 Mebi es

anake mebi lis b'el in ec'a; ko mebi es e lawl a, mebi es a e saw li b'ann ke n'am iri ow e low; etj eke li b'iri mebi es a e lebl a, li b'ann sos em in em. Em eci sos em in ab ana, etj sicaca em a, ow iy neny fej. 30 Ow it eke in ec'any gbél a am agb, ke em ec'a is es.

31 Egn ek'el Afr ec'a, anj fej eci nuj af; egn ek'el wus ec'a el wus eci, etj bi dad wus ec'ow. Egn ek'ow Afr eci nin em a, [anj fej eci nuj af;] † 32 li b'ij low eke l'ekn ke l'iri a eci danju, ko egn ejnm in e danju ij a ebm. 33 Egn eke b'egn in e danju ij a eb a, am egn eb eke Nyam el low nenyembri nyam. 34 Egn eke Nyam erm a bi dad Nyam ec'odad, anke Nyam b'elu egn a in ec'Abj a nimum fej em. 35 Nyam erur Iy a etj n'onj ow abusu a fej. 36 Egn yec'eke ony omn Iy ab em a, ejn sel ek'onym uwr; egn eke bi yayr Iy a k'ow enjm sel ikj na, etj li b'ow n'ann Nyam ec'erm bebl a ec'any af.»

4

Jesu lele Samari yowi ab ab

1-3 Farisiel iri wel am dad eke Jesu am onj wel am ok agn mij nuj nonon akm Jan, etj n'am enj jam esel yeji l'akm ow. (Tasi em a, Jesu in obi l'okm egn kaka mij nuj, ko in e jam esel anake am ok agn mij nuj a.) Eke Jesu iri ow amua eke wel am dad a, n'ngbon Jude etj l'ewl n'im Galile. 4 Ke n'im a, ow it eke li k'ecr Samari wus af eci. 5 L'ow li titm Samari eci banj nyam eke wel b'esj Sikar. Banj a titm Jakob ec'ogm a ek'onj jim Josef a. † 6 Yogj anake Jakob eci mijomu a anj a. Eke Jesu sos kkn es usu im ab em a, li sig es mijomu a e saw. Ow otu eke ki bebmn legj uyu nuj ab.

7 Samari yowi nyam ow am aw mij, etj Jesu dad'r nine: «Yow na ee! Onj'm mij tel m'egn.» 8 (Ke in e jam esel a im banj a eke k'ol ob

† 3:25 *Jwif nyam*: Jan eci silél esig oglog em ec'a, *Jwifel*. † 3:31 Jan eci silél esig oglog em a, wel ejnm sodad ek'annj ob na [...] ec'aranj a. † 4:5 Ekn Nuñ Ob 48.21-22; Joswe 24.32.

ij.) ⁹ Samari yowi a dad Jesu nine: «Kɔ η, eke el Jwif a, ayaf tasi em eke m'el Samari yowi a, am sus tasi ibrm im mij eke k'egη ee?» (Tasi em a, Samari eyη lele Jwifel ab neny okrm af.) † ¹⁰ Jesu dad'r nine: «Blɛl uw Nyam ec'ob ap a, † lele egη a ek'am ibrm'η mij eke k'egη ab any ana, ke η anake blɛl ewl ibrm'n mij eke k'egη, ke blɛl n'ɔη mij ewl mij a.»†

¹¹ Yow a ɔdu eb dad nine: «Egη gbɛl, mijɔmu a im em, etη emeny sonu yeji ɔnyam ab; bogη b'ow eηη mij ewl mij ikη na ee? ¹² Mijɔmu na, ey lagη Jakɔb ɔη ey, in obi l'egη mij a, in ec'ey lele in e mɛbob ab yeji egη mij na. Kɔ am tutr eke agb akm Jakɔb ee?» ¹³ Jesu dad'r nine: «Egη fɛη eke b'ow egη mij na a, emeny mijamn b'ow ɔny'n; ¹⁴ gbɛkɔ egη eke b'ow egη mij a eke m'ow m'ɔη'n a, mijamn k'ow ɔnym'n legη kaka. Mij a eke m'ow m'ɔη'n a b'ow ewl el mij ewl mij ek'ow em sel ek'ɔnym uwr b'ow jejn ok ɔkm.» ¹⁵ Yow a dad'r nine: «Egη gbɛl, ɔη'm mij ikη na yec'etη ke mijamn k'ɔnym im m'owm aηa m'awm mij ij.»

¹⁶ Jesu dad'r nine: «Im esη acη ke ewl meny ow aηa.» ¹⁷ Yow a dad'r nine: «M'ɔnym igη.» Jesu dad'r nine: «Ŋ e low ij eke dad ek'ɔnym igη a, ¹⁸ anke ikη anym ɔny egη yen, etη legη na em ec'egη a ek'in ab ir a yeji elm η ec'igη. Dad low nenyembri nyam.» ¹⁹ Etη yow a dad'r nine: «Egη gbɛl, m'am uw any eke η kokoba ɔb es. ²⁰ Ey lagηel Samari eyη igη Nyam nunη lafeny

na af, etη ɔny Jwifel bi dadr eke yogη eke wɛl k'igη Nyam nunη a el Jerusalem.» † ²¹ Jesu dad'r nine: «Yow, ub'm nawrɛ: legη am ow etη yogη eke b'ow igη Es Nyam nunη a, ow k'ow elm lafeny na af, ow k'ow elm Jerusalem yeji. ²² ɔny, Samari eyη, ɔny e Nyam eke b'igη nunη a, uwmn in any; ey Jwifel, ey ec'a eke si b'igη nunη a, s'uw'r any, anke Jwifel em es eb elu anη ow. ²³ Legη am ow, etη legη a ow yej'η, yogη, Nyam nunη igη esɛl tasi a b'ow igη Es nunη abη em, esɛ elɛl eke Jim elu'l ɔkm ab af; tasi em a, Nyam nunη igη esɛl amua anake Es am ɔl es a. † ²⁴ Nyam el abη, ow sosiem agη a eke k'igη'n nunη a, -l'it eke -li k'igη ow nunη abη em esɛ elɛl eke Jim elu'l ɔkm ab af.» ²⁵ Yow a dad'r nine: «M'uw any eke Mesi a b'ow ow. (Mesi a ow e nyandre el Krist.) Legη a eke li b'ow l'ow a, li b'ow l'otar ów a fɛη akr l'ok ey.» ²⁶ Jesu dad'r nine: «Em eke m'am dad'η odad a, em ana.»

²⁷ Etη wanci ab af, Jesu eci jam esɛl a ewl ow, etη -n'ɛηan ow eke ow am dad odad yow ab; eke -l'ɛkan ow a, ow e low iti el any. † Gbɛkɔ el em ec'egη kaka ɔtum ibram'n low esmɛ: «Kɔ bla am ɔl ee? Kɔ bla etη am dad ów in ab ee?»

²⁸ Yow a ew in e mijel a es yogη, etη l'ewl n'im baηη a, n'am dad agη l'ɛsɛ: ²⁹ «Òwr ɛkan egη eke dad'm em e low fɛη eke mi kok a. Kɔ ow k'elm Mesi ab ee?» ³⁰ Agη a ok ɔkm baηη a etη aam yogη a eke Jesu anη a.

³¹ Ke ow eci wanci ab af, jam esɛl

† **4:9** Jwifel b'oc Samari eyη esɛ agη ek'aylm Nyam ec'any af af, brobro ɔyow a. Ow sosiem -l'erurmn eke wɛl k'itηη el, etη -l'egηmn mij kpok nyam em. † **4:10** Nyam ec'ob ap a: Jwif eci low yeγm esɛl bi dad Bibl em eci krekre em e silɛl yen a ec'odad esɛ "Nyam ec'ob ap" af. † **4:10** Jesu eci mij ewl mij a ek'am ur nin a el nyandre em odad. Abη Lala a eke b'ow anη esɛ mij af, ke b'ow ɔny abη em eci mijamn oc es, ke b'ow ɔη egη Nyam em e sel ek'ɔnym uwr a ec'odad Jesu am dad. ɛkn Jan 7.38-39. † **4:20** Lafeny a eke wɛl b'esη Garisim a, Samari eyη b'ub eke yogη anake el Nyam nunη igη usu a. Jwifel gbɛ b'ub ek'ow el Jerusalem. Low na is el ar el ɔfr em. Tasi em a, lafeny Garisim el Israel eyη e Nyam nunη igη usu (Nunη ɔb 12.7; 33.20; Ol ɔkn 11.29; 27.12), toη anake Nyam ɔη Salomɔ abusu us Jerusalem eci Nyamel gbɛl a Sion eci lafeny af a (2 Ów e Wɛl Non 7.11-12). Samari eyη b'egη Mois eci silɛl a ce eci low eb esɛ Nyam odad af. Ow b'ɔη -l'egηmn Salomɔ e low eke kok a -l'ebmn. † **4:23** ɛkn Malaki 1.11. † **4:27** Jam esɛl a low iti any anke Jwifel ec'ɛb ir em a, low yeγm es itm eke ki dad odad yow ab legη kaka; etη emeny Samari eyη lele Jwifel ab ijarm.

a am ηϋηη Jesu εσε: «Εγη γβελ, ιη ob tel ϋ!»³² Κο li dad wel nine: «Μ'ονη ob ij eke uwmn any.»³³ Jam esel a am bibrmn in el ϋfr εσε: «Κο εγη ka k'is'r ob ij ee?»³⁴ Jesu dad el nine: «Eke mi kok εγη a ek'erm'm a ec'erur; ετη m'uar juma a eke l'abul'm a, ke em ec'ob ij ab ana.³⁵ Οηη, b'ewal egb a, bi dadr εσε: «Emeny ow anη awl yar gbuη ke egb ub e λεγη bεbmn ab.» Gbeko em, m'am dad οηη eke ki leer σοgm a senyn senyn: egb a ebl, ow bebmn ub ab!³⁶ Εγη ek'am ub egb a, kpekη b'εηη in e labm σοg a, ετη li b'as egb a luku sel ek'onym uwr eci; ow em a, εγη ek'am ewl lele εγη ek'am ub ab ab b'okr af kok sos em iηη.³⁷ Εε, nyandre odad na ek'am dad εσε: «Εγη nyam b'ewl, ke εγη ejeci nyam b'ub a,» el low nawre.³⁸ Οgm nyam em eke kokmn juma a, m'erm οηη imn ubr egb yogη; agη ejeci ikη anym kok juma yogη, ετη οηη εηηη gbre eke -l'ijr a e liy.»

³⁹ Υow a dad Samari eyη a nine: «Εγη na dad'm low fεη eke mi kok a.» Ow em a, agη a ub nawre anke yow a dad el.⁴⁰ Ow sosiem, eke Samari eyη a im εηη Jesu a, -ni ηϋηη ow ek'ow k'εγη anη el ab; ετη Jesu anη yogη σεγη yony.⁴¹ Ετη sica Jesu, in obi ec'odad eke n'am dad a sosiem, agη a ek'am ub'r nawre a am eny afηη es;⁴² ετη -n'am dad yow a -l'εσε: «Sica ow elm η ec'odad a eke dad a sosiem ce s'ubm nawre ij, ko ey obi s'iri'r nenym, ετη s'uw any eke l'el wus na ec'Es Eb Elu Es tasi.»

Jesu ewlm juma idr es ligbel nyam ec'iy

⁴³ Eke sica Jesu kok σεγη yony usu a, l'igb yogη n'im Galile.⁴⁴ Tasi em a, in obi l'ikη anym li dad nine: «Kokoba οb es οnym any in ec'εb tasi ab em.»⁴⁵ Gbeko sica eke n'im

l'ey Galile wus af a, yogη ec'agη a eb'r senyn senyn, anke agη amua yeji im Jerusalem Pak ec'es gbegbl ab em ετη -l'ekn ow a fεη eke Jesu kok es gbegbl a e λεγη a.⁴⁶ Sica emeny l'ewl l'ow Galile Kana baηη, yogη a eke l'oc mij li kokr mar a. Eb ebu a eci juma idr es ligbel a anη yogη. In ec'iy ek'anη Kapernayum a ol am οηη.⁴⁷ Eke juma idr es a iri eke Jesu anη Jude ow Galile a, n'im n'εηη ow ετη n'am ηϋηη ow ek'ow k'ow Kapernayum ewlm jim ek'am uw a.⁴⁸ Jesu dad'r nine: «Οηη gbe σεγη fεη, eke eknmn meny ewr lele ow any iti owi ab a, k'otumn ubmn nawre.»⁴⁹ Juma idr es a dad'r nine: «Εγη γβελ, ow em ογη a gbuη ke em ec'iy a uw.»⁵⁰ Jesu dad'r nine: «Εwl im η ογη a, ko ejimη sos ok es.» L'ub odad a eke Jesu dad'r a nawre ετη n'im gbugη.

⁵¹ Eke kpekη l'us ejagb n'aam a, in eci juma kok esel a ek'am us'r jam ow a οbr'r ετη dad'r nine: «Ejimη sos ok es!»⁵² Kpekη n'am ibrm wel wanci ab af eke in ec'iy a sos ok es a, ετη -li dad ow nine: «Efi ncebles eci wanci nyam em, λεγη na af anake lefr a oc'r es lis a.»⁵³ Odad a ok iy es a es sos em ek'ow el wanci ab af a ce eke Jesu dad'r eke ejimη sos ok es a, ετη in lele in ec'akη ab ab a fεη -n'ony οmn Jesu em.⁵⁴ Sakp yony em e meny ewr eke Jesu kok, Jude eke n'anη n'im Galile ab ana.

5

Jesu ewlm sos es wew es nyam

¹ Eke ow amua ec a, Jwifel am kok Nyam nuη igη em ec'es gbegbl nyam Jerusalem, ετη Jesu im yogη.² Baηη a e lakp a e lisany nyam eke wel b'εση Mecεb e lisany a, ow e saw a usu nyam anη eke wel kok ok mij em, ke οηη lef eb usu yen, usu a Ebre em wel b'εση'n Betesda. †

† 5:2 Betesda:Jan eci silēl esig oglog em a, Betsata. † 5:4 Jan eci silēl esig beb em a, wel εηη sodad na: [p5.3b -N'am eku eke mij a k'umu; p5.4 anke wanci beb anη eke Es Kotoko ec'erm es a b'us es mij ab em umu mij a. Οlu krekre a eke b'ey mij a ek'am umu ab em a, b'ewl in ec'ol ab em ek'ow el ol gbel yeji.]

3 Yogh, ɔlu nɔnɔ gbɛl ɛsɛ ʌny eflu, akr kɛɛɛ ɛsɛl, lele sos es wɛw ɛsɛl ab lɛru es. [4] † 5 ɔlu nyam ekʼann ɔl ɛm akpo likɔ lele lɛw lele niwn ab ann yogɔ. 6 Eke Jesu ɛkn ɔlu a eke ɛɣɣm es wus yogɔ, ke lʼiri eke owʼn ann ɔl ɛm lɛɣɣ kɛkɛpɛ ɛtɔ a, lʼibrm ow ninɛ: «Kɔ erur eke kʼewl ee?» 7 Li dad ow ninɛ: «ɛɣɣ gbɛl, ɛm ɛcʼa mij a bʼumu a, mʼɔnym ɛɣɣ eke kʼɔny ɛluʼm ɛm. Eke mi bʼɔl eke mi kʼim mʼɛy mij ab ɛm a, ɛɣɣ ɛjɛci bʼɛc afɔm es ɛy ɛm.» 8 Li dad ow ninɛ: «Igb, ɔc ɔ eci ajranɔka a ke ʌn es.» 9 Kɛkɛkɔ ɔlu a ewl, lʼoc in ɛcʼajranɔka a ɛtɔ nʼam an es.

Ke low na, nɛnɛɣɣ e lɛɣɣ ow am ɛy. 10 Jwifel ɛcʼes ɛwɛl a am ibrm ɛɣɣ a eke wɛl ewlm a ɛsɛ: «Yɛfɛnyina nɛnɛɣɣ e lɛɣɣ, abusu ɛrumʼɔ es eke kʼoc ɔ ɛcʼajranɔka ɔnym ab.» † 11 Li dad wɛl ninɛ: «ɛɣɣ a eke ewlm im a dadʼm eke mi kʼoc ɛm ɛcʼajranɔka a ke mʼʌn es.» 12 ɛtɔ lʼibrm ow ninɛ: «Bwo ɛcʼɛɣɣ dadʼɔ eke kʼoc ɔ ɛcʼajranɔka a ke ʌn es ee?» 13 Kɔ ɛɣɣ a uwm ɛɣɣ a ekʼewlmʼn ab any, anke Jesu irm ɛɣɣ a ekʼann yogɔ ab ɛm.

14 Eke ow bʼinnɔn ebr a, Jesu ɛɣɣnʼn Nyamel gbɛl a e gbugɔ a ɛtɔ dadʼr ninɛ: «Sica kin eke ewl. Ki kok sikpl ij bake ɛɣɣ low eke agb akm na.» 15 ɔlu a im ɛtɔ dad Jwifel ɛcʼes ɛwɛl a ekʼow el Jesu anake ewlmʼn a.

Iy lele ɛs el nyam

16 Ow sosiɛm Jwifel a at ɛɣɣ Jesu, low na eke li kok nɛnɛɣɣ a eci. 17 Gbɛkɔ Jesu dad el ninɛ: «Sɛɣɣ fɛɣ ɛm ɛs abu ann juma kok ɛm † ɛtɔ ɛm yeji abu annʼm juma kok ɛm.» 18 Odad na sosiɛm, sica ɛmɛny Jwifel ɛcʼes ɛwɛl a am at tasi eke kʼibi Jesu anke ow elm nɛnɛɣɣ ɛcʼol a eke lʼɔb es a cɛ, kɔ ɛmɛny nʼam dad eke Nyam in el ɛs tasi. Na ɛm a,

nʼam ocr in sosi ɛsɛ Nyam af. 19 Ow ɛm a, Jesu ewl eb odad ɛtɔ dad ninɛ: «ɛɛ, low nawrɛ mʼam dad ɔny: Iy kʼɔtum kokm low kaka in obi ɛm; yecʼeke li bʼɛkn ɛs kok a, ow li bi kok. Tasi ɛm a, low fɛɣ eke ɛs a bi kok a, low nyam coco a cɛ Iy a yeji bi kok, 20 anke Iy ɛs a bʼerur Iy a ɛtɔ li bi yeɣm ow in obi e low eke li bi kok a. ɛtɔ ɛmɛny li bʼow li yeɣm ow ɔw eke bʼow agb akm amua, ɛtɔ ow bʼow iti ɔny any. 21 Tasi ɛm a, ɛsɛ elɛl eke Iy ɛs a bʼigbm ɛɣɣ ekʼuw a ke bʼɔɔ el sel a, ɛbɛn nyam coco Iy a yeji bʼɔɔ ɛɣɣ eke li bʼerur a sel. 22 ɛtɔ ɛmɛny ɛɣɣ fɛɣ e lɛs e jej ok owi a, Iy ɛs a ɛknm ow e low, kɔ nʼɔɔ Iy a jej ok owi ɛcʼabusu a fɛɣ, 23 yecʼɛtɔ ke ɛɣɣ a fɛɣ ɔny Iy a eci sos usr ɛsɛ elɛl eke -li bʼɔny Iy ɛs a eci sos usr ab af. ɛɣɣ yecʼeke usrm Iy a sos a, usrm Iy ɛs a ekʼermʼn a yeji sos.

24 ɛɛ, low nawrɛ mʼam dad ɔny: ɛɣɣ kaka fɛɣ eke bʼiri ɛm e sodad a, ke bʼub ɛɣɣ a eke ɛrmʼm a nawrɛ a, nʼɛɣɣ sel ekʼɔnym uwr ɔ. Nʼɔnym jej ok ij, ɛtɔ ow ɔɔ lʼubr luw ɛm lʼɛy owr ann ɛm. 25 ɛɛ, low nawrɛ mʼam dad ɔny: lɛɣɣ am ow, ɛtɔ lɛɣɣ a lʼow yejʼɔ; lɛɣɣ na ɛm ɛɣɣ ekʼuw a bʼow iri Nyam ɛcʼIy e lebl, ɛtɔ ɛɣɣ a eke bʼow iri lebl a, bʼow ann owr. 26 ɛsɛ elɛl eke tasi ɛm a Iy ɛs a el sel e nuɔ a, ɛbɛn nyam coco nʼɔɔ Iy a yeji abusu eke kʼel sel e nuɔ. 27 ɛtɔ eke Iy a el ɛɣɣ ɛcʼIy a sosiɛm a, † nʼɔɔ ow jej ok owi ɛcʼabusu. 28 Ow kʼiti ɔny any. Lɛɣɣ am ow, ɛtɔ ow ɛm, ɛɣɣ a fɛɣ ekʼuw wɛl ot es a bʼow iri in e lebl, 29 ɛtɔ ɛɣɣ ɛɣɣ bʼow ann uwɔmu ɛm ɛy ɔkm. ɛɣɣ a eke kok ɔw amamn a bʼow igb ke ɛɣɣ sel, gbɛkɔ ɛɣɣ a eke kok ɔw ɛɣɣ a, bʼow igb jej ok eci. † 30 ɛm obi ɛm, mi kʼɔtum mi kokm low kaka fɛɣ. Nyam e low eke bi dadʼm ab af mi bi jej ɛɣɣ e low mʼok, ɛtɔ ɛm e jej

† 5:10 Jwifel ɛcʼol a ɛɣɣ nɛnɛɣɣ e juma kok. Eke batɔ oc ob ɔnym ab, ke juma kok a. ɛkn Matie 12.10 ɛcʼakr otar a. † 5:17 Nuɔ ɔb 2.2-3 am dad ɛsɛ Nyam eb sel in e juma ab ɛm nɛnɛɣɣ e lɛɣɣ. Jwifel a ubm yadɔ, gbɛkɔ el eci tutr ɛm a, -li bʼɛɣɣ lʼeb eke nɛnɛɣɣ e lɛɣɣ yeji Nyam bi nyimn afr lel wus ab. Eke ow el ɛbɛn, ke ow itm eke -li kʼɔb Jesu low. † 5:27 ɛkn Daniel 7.13-14. † 5:29 ɛkn Daniel 12.2.

ok a el nawrɛ, anke m'ɔlm ɛm e low eke m'am erur ab es, kɔ ɛgɛ a eke ɛrm'm a ec'a eke b'erur a, m'am ɔl es.»

Iy a ec'adanƙu

³¹ «Eke ɛm, m'am ij ɛm e nuɗ af e danƙu, liy k'ow anm ɛm e danƙu ij ab ɛm. ³² Kɔ ɛgɛ ejeci anake am ij ɛm e nuɗ af e danƙu a, ɛtɛ m'uw any eke danƙu ij na el nawrɛ. ³³ ɔny, ɛrmn agɛ Jan ogɛ, † ɛtɛ l'ij low nɛnyɛmbri nyam e danƙu. ³⁴ ɛm, m'ibram eke ɛgɛ k'ij ɛm e nuɗ af e danƙu, kɔ m'am dad ɛben yec'ɛtɛ ke Nyam sɔg ɔny. ³⁵ Jan ɛw ɛsɛ kenie eke wɛl igɛ k'am iri ayal usu af, ɛtɛ ɛgɛn ebr kokr sos ɛm iɗn in ec'usuayl ab ab wanci tɛl eci cɛ. ³⁶ Kɔ ɛm e danƙu ij a eke m'ɔny a, agb akm Jan ec'a: ɔw amua eke m'am kok a, amua tasi eke ɛm ɛs ɔɗ'm eke mi ki kok a, am ij ɛm e nuɗ af e danƙu, ɛtɛ am yɛgm eke ɛm ɛs ɛrm'm. ³⁷ ɛtɛ ɛm ɛs eke ɛrm'm a yeji am ij ɛm e nuɗ af e danƙu. Gbɛkɔ tasi lɛgɛ kaka irimn in e lebl ɛtɛ ɛmeny lɛgɛ kaka ɛknmn in ec'elel eke n'annɛ a. ³⁸ In eci sodad a ɪrm ɔny ɛm, anke ɔbmn ɛgɛ a eke l'ɛrm a nawrɛ. ³⁹ Bi wewar Nyam e Silɛl a mɛwl ɛm eke k'uwɛ any, anke bi tutar eke k'ɛɗan sel ek'ɔnym uwr ɛl ɛm. Ke tasi ɛm a, sodad amua anake am ij ɛm e nuɗ af e danƙu a! ⁴⁰ ɛtɛ ɛben yeji, ɛrurmn eke k'owɛ ɛm ogɛ ɛɗan sel tasi a ek'ɔnym uwr a.

⁴¹ ɛm, m'ɔlm agɛ ec'es susm ab es. ⁴² Kɔ ɔny ec'a, m'uw ɔny any: m'uw any eke ɔnymn Nyam ec'erur. ⁴³ M'ow ɛm ɛs e nin ɛm ɛtɛ ɛgɛmn ebmn'm. Gbɛkɔ ek'ɛgɛ ejeci nyam ow in obi e nin ɛm b'ow ebr ir! ⁴⁴ B'erurir ɔny ɔfr ɛm ec'es susmnin owi, ɛtɛ ɔlmn Nyam sɔny coco ogɛ ec'es susm owi ab es; ke ayaf ɔtur eke k'ubr'm nawrɛ ab ee? ⁴⁵ ɛm ɛs ec'any af a, kɪ tutar eke m'ow m'ok ɔny ɔw af; kɔ Mois anake b'ow

ok ɔny ɔw af a, in ɛm eke ocr ɔny ec'ɔmn a ɛlul a. ⁴⁶ Tasi ɛm a, eke ubr Mois nawrɛ ke ɛm yeji b'ow ubr'm nawrɛ, anke ɛm e lɪs e low anake Mois nɔn a. † ⁴⁷ Kɔ eke sica yec'a eke Mois nɔn ɛm e lɪs a ubmn nawrɛ, ke ayaf ɔtur eke k'ubr ɛm e sodad a nawrɛ ee?»

6

Jesu iyr agɛ ek'afɛ fandi yen es lok Matie 14.13-21; Mark 6.30-44; Luk 9.10-17

¹ Eke low na ɛc a, Jesu imn Galile ogog a e mij lekpl a eke wɛl b'ɛsɛ Tiberiad yej'a e jam. ² Agɛ nɔnɔ am us'r jam anke -n'am ɛkn meny ɛwr eke n'am kok ɔlu a ec'ewlm ɛm. ³ Ow ɔɗ Jesu uyu ligigl nyam af ɛtɛ sig es yogɛ jam ɛsɛl ab ab. ⁴ Pak ek'el Jwifel ec'es gbɛgbl a e lɛgɛ titm. ⁵ Eke Jesu b'igbl any ogɛ a, l'ɛkn agɛ nɔnɔ ek'am ow in ogɛ, ɛtɛ l'ibrm Filip nine: «Bogɛ s'ɔtu eke si k'ɔl futufutu s'ɔɗ agɛ a fɛɗ ij ee?» ⁶ Tasi ɛm a, low a eke Jesu am ow kok a, in obi l'uw any, kɔ l'ibrm Filip low na eke li k'ɛbm ow a sosiɛm. ⁷ Filip dad'r nine: «Eke ow el os ɛkɛ lɛw yeji, † si k'ɔtum s'ɛɗnm futufutu ek'ɛgɛ ɛgɛ k'ɛɗn likpr liy nyam bobɔ yeji.» ⁸ Andre, Simɔ Pier lisijim ek'el in e jam ɛsɛl ab ɛm ec'ɛgɛ nyam a dad'r nine: ⁹ «Aɗa, iyli nyam ɔnym futufutu yen lele ɔcn yony ab. Gbɛkɔ na yeji ow elm low kaka agɛ bubute na ec'any af.» ¹⁰ ɛtɛ Jesu dad nine: «ɔɗn agɛ a fɛɗ ok es.» (Ke usu a, suw owɛ anɗ nɔnɔ.) Sica ɛl fɛɗ -l'ok es; -l'ɔtu eke -li k'ij ɛgɛ fandi yen. ¹¹ Jesu ot futufutu a, l'ɛlu Nyam bia, ɛtɛ n'ɔɗ wɛl cɛc ɔɗ agɛ a ek'ok es yogɛ a. Li kok ɛben ɔcn ab ab yeji, n'ɔɗ wɛl ow a fɛɗ eke -n'am ibrm a. ¹² Eke sica agɛ a fɛɗ ij ob lok iy a, Jesu dad in e jam ɛsɛl a nine: «Kɔkɛn ekpr a eke wawal es a yec'ɛtɛ ke kaka k'iram.» ¹³ -Li kɔkɛn futufutu yen a

† 5:33 ɛkn Jan 1.19. † 5:46 ɛkn Ol ɔkn 18.15. † 6:7 Os ɛkɛ lɛw:Os na ij juma kok ɛs nyam eci ɛgɛn ɛkɛ lɛw e labm sɔg. † 6:13 Bɛbmn 2 ɛb Ebu 4.42-44.

eke -l'ijr a ec'ekpr eke wawal es a, etj ow iy mulu egbel lew yony. †
 14 Eke agj a ekn meny ewr na eke Jesu kok a, -li dad nine: «Egij na, Kokoba ob es tasi a eke k'ow wus af aña ab ana.» † 15 Jesu uw any ek'agj a b'ow ony'n lec em ew'r eb ebu. Ow sosiem emeny l'ewl meny n'im ligigl ab af in sony.

*Jesu am an es mij lekpl ab af
 Matie 14.22-33; Mark 6.45-52*

16 Eke legj ew es a, Jesu e jam esel a us nun es mij neny a, 17 etj ok mijetj nyam em am ubr mij lekpl a imn Kapernayum eci. Legj yeji am ukm ab, etj Jesu yeji k'iim k'ejnm el. 18 Lef am elu lec em etj mra am elu mij lekpl ab af. 19 -L'or mij ba ow k'ij kilo yen oglog nohon etj kpekj -l'ekn Jesu ek'am an es mij ab af ow titm mijetj a, etj erjn am ony el. 20 Gbeko Jesu dad el nine: «Erjn k'onny ony, ko em!» 21 Jam esel a erur eke k'onny elu'l mijetj ab em, etj kpekj mijetj a itr es yogj a eke -n'aam a e nanu a. †

Agj am ol Jesu

22 Eke legj eny akr af a, agj a ek'ann mij lekpl a e jam a, ekn ek'ow el mijetj nyam ce anake ann yogj ncebles em a; -l'uw any eke jam esel a im el sony, eke Jesu eym el e mijetj ab em. 23 Gbeko simijetj ejeci ek'ann Tiberiad am ow a, ow itr es usu a eke Es Kotoko oc futufutu elu Nyam bia ke -l'ijr a. 24 Eke agj a ekn eke Jesu lele in e jam esel ab ab ann yogj a, -l'ok simijetj ab em -n'im Kapernayum -n'am ol Jesu.

Jesu el futufutu eke b'onj egj sel

25 Etj eke -n'ejan Jesu mij lekpl a e jam a, -n'am ibrm ow -l'esε: «Low yegm agj es, ko bogj eci wanci af etj ow aña ee?» 26 Jesu dad el nine: «Low nawre m'am dad ony: am ol'm ek'ijr futufutu molok iy ony a

sosiem, ko ow elm em e meny ewr a e nyandre a eke irir a eci. 27 Ki kokr ob eke b'ugj es a e juma, ko kokr yec'a eke b'ibn ke el sel ek'onym uwr a e juma. Egj ec'Iy b'ow onj ony ob ij ikj na, anke tasi em a, Es Nyam in obi oc in ec'abusu a e meny ewr a ew'r af.» 28 Etj sica -n'am ibrm ow -l'esε: «Ko juma a eke Nyam am erur a, ayaf si ki kokr ab ee?» 29 Jesu dad el nine: «Juma a eke Nyam am ibrm ony a el: ke onyn onn egj a eke l'erm ab em.» † 30 -Li dad ow nine: «Bogj eci meny ewr otu eke ki kok yegm ey ke ow af, s'ub'j nawre ee? Nj eci juma ek'am kok a el bogj ec'ee? 31 Loj yogj, ey lagjel ij futufutu ese el el eke wel non Nyam Lel em ab af: n'onj wel futufutu ek'ann afr ow a -l'ij.» † 32 Etj Jesu dad el nine: «Low nawre, m'am dad ony: afr eci futufutu a, ow elm Mois om ony, ko em Es anake onj ony afr eci futufutu tasi a. 33 Tasi em a, Nyam eci futufutu a eke b'onj egj a, el egj a eke b'ann afr ow, ke b'onj wus na nimum ec'agj a fej sel a.» 34 Etj -li dad ow nine: «Egij gbel, segj fej onj ey futufutu ikj na.» 35 Jesu dad el nine: «M'el sel e futufutu. † Egj yec'eke b'ow ow em ogj a, legj kaka namn k'ow onym'n, etj egj yec'eke b'ow ony omn em em a, legj kaka mijamn k'ow onym'n. 36 Gbeko m'ikj anym mi dad ony: ekan'm etj ubmn nawre. 37 Egj liy nyam nyam fej eke em Es b'ow onj'm a, b'ow ow em ogj, etj legj kaka mi k'ow m'ogjm egj eke b'ow ow em ogj a, 38 anke m'ann afr m'ow wus af aña, ow elm em ec'erur kok eci, ko egj ek'erm'm a ec'erur mi ki kok. 39 Etj kin egj a ek'erm'm a e low ek'am erur: ke mi k'irmnm agj a fej a eke l'abul'm a e nyam, ko ke legj es abal el em a, m'igbm el luw em. 40 Eε, tasi

† 6:14 Jwifel a am eku Kokoba ob es a eke wel ewar Ol Okn e lel ab em (Ol Okn 18.15) ke b'ow el Mesi a. Beb eci low yegm em a, -li bi dad eke Mesi a in b'ow in onj futufutu in ann afr in ok wus ese Mois ec'a eke in kok ab af. † 6:21 Selu 107.23-32. † 6:29 Bèbmn Rom 3.28. † 6:31 Okm Ok 16.4,15; Selu 78.24. † 6:35 Futufutu el Jwifel ec'ob ij tasi ese ojukru ec'a eke egb el el eci ob ij tasi ab af.

em a, kin low ek'em Es am erur: ke agn a fen ek'ekn Iy a ke ony onn in em a, en sel ek'onym uwr, ke legn es abal el em a, m'igbm el luw em.»

41 Jwifel a am eny abr ok Jesu af anke li dad nine: «M'el futufutu ek'ann afr us es.» 42 Ow sosiem -n'am dad -l'ese: «Kō ow elm Josef jim Jesu ee? Es lele lis ab a, s'uw el any senyn senyn. Ke sica ayaf l'otu eke li ki dad l'ese: "M'ann afr m'us es" ee?» 43 Jesu dad el nine: «K'ennyn abr ony ofr em o! 44 Egn kaka k'otum owm em ogn eke em Es ek'erm'm a nyimnm'n; ke sica em, legn es abal el em a, m'igbm'n luw em. 45 Kokoba ob esel e sil el ab em e nyam em wel non: *Nyam b'ow yegm el fen low any uw.*† Egn fen ek'iri em Es ec'odad ke egn in e low yegm a e low eb a, ke em ogn n'am ow a. 46 Ow elm ke egn ekn em Es nyamn em; egn a ce eke Nyam erm a ce ekn Es. 47 Low nawre m'am dad ony: egn ek'onny onn em em a, ony sel ek'onym uwr. 48 Em anake m'el futufutu a eke b'on egn sel a.

49 Ke loj yoggn ony lagnel ij futufutu ce etn -l'uw. 50 Gbeko futufutu a ek'ann afr us es a, el futufutu ek'egn b'ij ke uwm. 51 Em, m'el owr ann eci futufutu ek'ann afr us es. Egn yec'eke b'ow ij futufutu ikn na a, b'ow en sel segn fen. Futufutu a eke m'am on ony a, ke em eci sos megl ana; m'am oc m'on ony yec'etn ke wus nimum en sel.»

52 Ow sosiem, Jwifel a el ofr em am atar ow es lebl tuotuo em dad ese: «Kō ayaf egn na k'onny ey in eci sos megl a s'ij ee?» 53 Jesu dad el nine: «Low nawre m'am dad ony: eke ijmn egn ec'Iy eci sos megl, etn egm in eci mebl a, sel en k'ow anm ony em. 54 Egn yec'eke b'ow ij em eci sos megl ke b'ow egn em eci mebl a ony sel ek'onym uwr, etn legn es abal el em, m'ow m'igbm'n luw em; 55 anke em eci sos megl a el ob ij tasi, etn em eci mebl a el mar tasi eke wel b'egn.

56 Egn yec'eke b'ij em eci sos megl a, ke b'egn em eci mebl a okr af em ab, etn em yeji in yony s'okr af. 57 Em Es ek'erm'm a ann owr etn in em, em yeji m'ann owr; eben nyam coco, egn yec'eke b'ow oc'm gbab in sosi a, b'ow ann owr em em. 58 Futufutu a ek'ann afr us es a, in ec'elel eke n'ann ana. N'ann ese yec'a ek'onny lagnel ikn anym ij ke uw ab af. Gbeko egn eke b'ow ij futufutu na a, b'ow ann owr segn fen.» 59 Ke Kapernayum eci Nyam nun ign usu a eke n'ann n'am yegm agn low a anake n'am dad sodad amua a.

Jam esel beb ign Jesu elu es

60 Eke -l'irir Jesu ec'odad a bake ow uwr a, jam esel ab em ec'agn non am dad ese: «Sica anja ow am ew low agbr em! Bwo ec'egn otu eke k'egn odad tuotuo na e low eb ee?»

61 Jesu uw any eke jam esel a am cacak'r odad na af. Na sosiem anake n'am dad wel l'ese: «Kō low na gbre ow am ijr ony ee? 62 Kō sica legn eke b'ow ekan egn ec'Iy uyu im yoggn a eke l'ikn anym n'ann l'ow a, ke ayaf ow b'ow kokr ony ab ee? 63 Nyam ec'Abn a anake b'on egn sel a; sos megl onny onym low kaka ec'abusu. Sodad a eke mi dad ony a el abn lele sel ab. † 64 Gbeko ony em ec'agn nyam nyam ubm nawre.» (Ke tasi em a, nun ob em etn, Jesu uw agn a ek'ubm nawre ab any, etn l'uw egn a eke b'ow ol ij'r ab any.) 65 L'ign af li dad nine: «Na sosiem anake mi dad ony, eke egn kaka k'otum owm em ogn eke Nyam onm'n ow ec'abusu.»

66 Ow eci wanci ab af, jam esel non ocr sos es etn egm usm'n jam ij. 67 Jesu am dad jam esel lew yony a ese: «Ony yeji erurir eke k'imn ee?»

68 Simo Pier dad'r nine: «Egn gbel, kō bwo ec'egn ogn si k'im ee? N ony sodad eke b'on egn sel ek'onym uwr a. 69 S'uw any etn s'ub nawre: n el Egn Lala eke Nyam erm ow.» 70 Jesu dad el nine: «Kō ow elm ony lew

† 6:45 Esayi 54.13. † 6:63 Bèbmn Jan 5.24 ab ab.

yony mum mi sɔsuam m'otm ɔny ee? Gbeko ɔny em ec'egɛ nyam el agn!» ⁷¹ Ke Judas, Simo Iskariot iy a ec'iy ec'odad Jesu am dad, anke Judas, eke l'el jam esel lew yony ab em ec'egɛ yeji, li b'ow l'ol Jesu l'ij.

7

Jesu lisijimel úbm Jesu nawre

¹ Ów amua e jam a, Jesu am ec elul Galile em; l'erurm eke li k'im Jude anke Jwifel ec'es ew esel a am ol eke k'ɔɔ wɛl ibi'r. ² Jwifel eci Mef ec'es gbegbl e legɛ ow titm, † ³ etɛ Jesu lisijimel am dad'r esɛ: «Igb im Jude yec'etɛ ke ɛ e jam esel a yeji ékn ów a eke am kok a. ⁴ Egɛ ek'am erur eke k'il nin a, ótum kokm low es lol em. Esɛ elɛl eke am kok ów amua ab af a, elu sos ɔkm yec'etɛ ke agɛ ékn'ɛ.» ⁵ Tasi em a, lisijimel bobo yeji ɔnym ɔmn in em. ⁶ Jesu dad el ninɛ: «Em ec'es gbegbl em a eke mi k'im a e legɛ tasi ki bebmm ab. ɔny ec'a, sɛgɛ a fɛɛ akpl. ⁷ ɔny, wus ec'agɛ k'ɔtum ɔnym ɔny e sifn; gbeko em, -n'ɔny em e sifn anke mi bi dad el eci ów enɔɔ a eke -li bi kok a ec'odad. † ⁸ ɔny, imn es gbegbl ab em. Em mi k'owm ye † anke em ec'a, ow ki bebmm ab.» ⁹ Eke li dad odad na bake ow uwr a, in gbɛ n'anɛ Galile.

Jesu im Mef ec'es gbegbl ab em

¹⁰ Eke lisijimel a im es gbegbl ab em a, Jesu yeji im, gbeko l'elum sos ɔkm ek'agɛ k'ékn'n: ow ew es lol em. ¹¹ Jwifel ec'es ew esel a am ol' es gbegbl ab em etɛ am ibrm agɛ

esɛ: «Ko bogɛ n'anɛ ee?» ¹² Bieku ab em, wɛl am sɛsl ów nɔnɔ in e nuɔ af. Beb am dad esɛ: «L'el nimamn kok es.» Etɛ likpr am dad esɛ: «Njan, li b'irmn agɛ.» ¹³ Gbeko egɛ kaka élum sos ɔkm dadm in ec'odad anke el fɛɛ -n'am uru Jwifel ec'es ew esel a.

¹⁴ Es gbegbl a ok arann, etɛ ca Jesu ow ey Nyamel gbɛl a e gbugɛ a etɛ am yeɛm agɛ low. ¹⁵ Jwifel a low iti any etɛ am dad esɛ: «Egɛ na eke wewrm low yej'a, ayaf li b'ɔtu l'uw ów amua any ee?» † ¹⁶ Jesu dad el ninɛ: «Low a eke mi bi yeɛm agɛ a ánm em em owm, ko Nyam ek'erm'm a ogɛ ow b'anɛ ow. ¹⁷ Eke egɛ am erur eke ki kok Nyam ec'erur a, li b'ow l'uw any eke em e low yeɛm a b'anɛ Nyam em ow, oglog em obi em. ¹⁸ Egɛ eke bi dad in obi e nin em ec'odad a, b'ol in obi ec'any gbɛl es. Gbeko egɛ eke am kok juma ol egɛ a ek'erm'n a ec'any gbɛl es a am dad low nenɛmbri nyam; yadɛ owi kaka anm in em. ¹⁹ Ko bla etɛ am ɔol eke k'ibir'm ee? Mois ɔom ɔny ol a ee? Gbeko ɔny em ec'egɛ kaka ánm es ol ab af.» ²⁰ Agɛ a dad'r ninɛ: «Abɛ ɛɔɔ anɛ'ɛ em tasi, ko bwo am ol eke k'ibi'ɛ ee?» ²¹ Jesu dad el ninɛ: «Meny ewr nyam cɛ mi kok, etɛ kin eke ɔny fɛɛ low a am iti ɔny any! † ²² Mois ɔɛ abusu eke wɛl k'ubr agɛ likr es, etɛ egɛn ow e kok e low ebr nenɛgɛ e legɛ yeji. (Ke tasi em a, low na anm Mois em owm, ko lagɛl krekre ab em ow anɛ ow.) † ²³ Eke wɛl b'ubr egɛ likr es nenɛgɛ e legɛ etɛ ow ɔnym Mois

† **7:2** Es gbegbl na em, wɛl b'elu Nyam bia egb eke wɛl ub a eci lele Nyam ec'erm mamn a ek'ɔny Israel eke -n'anɛ loj a (Ob Ap 23.33-43; Ol ɔkn 16.13-15; Zakari 14.16-19). Low na ec'ɔkn em a, sɛgɛ lobɛ eke es gbegbl a b'ow ij a, agɛ b'anɛ mɛf ew esɛ elɛl eke el esel kok loj ab af. † **7:7** Bèbmm Jan 15.19. † **7:8** *Mi k'owm ye*: Jan eci silɛl esig oglog em a *mi k'ow m'owm*. † **7:15** Jwifel ec'a, low yeɛm es b'ɛɛn in ec'abusu low yeɛm agɛ es a eke yeɛm'n low a ogɛ; egɛ eke legɛ kaka wɛl yeɛgam low a, ɔnym abusu eke ki yeɛm agɛ ejeci low. † **7:21** Jan 5.1-8. † **7:22** Jesu am yeɛm el eke nenɛgɛ e legɛ a, el yeji -li bi kok ewlm owi. Ol a ibrm eke iy eke wɛl ew ow ij sɛgɛ niwn a, wɛl úbr'r likr es. Etɛ emɛny ol a ibrm eke nenɛgɛ e legɛ a, wɛl ki kokm juma. Eke likr es ubr eci sɛgɛ niwn a ey nenɛgɛ e legɛ af a, wɛl k'ɔtum eluam sol a yony mum ij! Bla lowi wɛl ɔtu eke ki kok ee? Jwifel ogɛ a, ol yec'eke wɛl b'ikɛ anym ew a b'ɔny any. Eke likr es ubr owi ɔb nuɔ Abraham em etɛ a (Nuɔ ɔb 17.10-13), n'ɔny any l'akm Mois ec'ol a ek'am edɛn nenɛgɛ e juma kok a (ɔkm Ok 20.8-10). Ow it ke wɛl úbr etuey eke wɛl ew ow kok sɛgɛ niwn a likr es (Ob Ap 12.3), eke ow ey nenɛgɛ bobo yeji.

ec'ol a ocm es, ke sica bla sosiem etj am ebal erm okr'm af, egn nimum eke m'ewlm nenegn e legj ab ee? †
 24 Ewr ony e sos af e jej ok ab es, ko jèjr okr low nenyembri nyam em.»

Ko Jesu Mesi ee?

25 Agj a ek'ir Jerusalem a eci beb am dad ese: «Ko ow elm egn a eke wel am ol eke k'ibi ab ana ee? 26 Ekan, n'am dad odad dedeku ec'any af etj wel obm kpu yeji oom'n! Ko ey ec'es ewel a k'uw any egn eb tasi eke l'el Mesi ab ee? 27 Gbeko legj a eke Mesi a b'ow ow a, egn kaka k'ow uwm yogj eke li b'ow n'ann l'ow ab any, † ko egn na ec'a, s'uw yogj eke n'ann l'ow ab any.» 28 Jesu ek'ann Nyamel gbèl a e gbugj a am yegm agj low a, igbl lebl ogj dad nine: «Uwr egn a tasi eke m'el ab any, etj uwr yogj eke m'ann m'ow ab any ee? Ow elm em obi em m'owm, ko egn a ek'erm'm a el nenyembri nyam es, ko uwmn in any. 29 Em, m'uw'r any anke in ogj m'ann m'ow etj in l'erm'm yeji.» 30 Ow sosiem, -n'am ol eke -li k'onj Jesu, ko egn otum onym'n, anke in e wanci a ki bebmm ab. 31 Gbeko dedeku ab em, agj nono ub'r nawre etj am dad ese: «Legj a eke Mesi a b'ow ow a, ko li b'ow li kok meny ewr l'akm egn na ec'ab ee?»

Wel erm usu osu esel ow Jesu ec'onj em

32 Farisiel a iri Jesu e lís ec'ow eke bieku ab em wel am dad ow esel em. Ow sosiem, egb waw esel egbel a lele Farisiel ab ab erm usu osu esel eke k'im ony'n. 33 Jesu dad nine: «Emeny m'ann ony ab legj tel eci gbuñ ke m'éwl m'im egn a ek'erm'm a ogj. 34 B'ow ool'm etj k'ow egnmm'm, anke k'ow

otumn iimn yogj a eke m'ow m'ann a.» 35 Jwifel a am ibrmn el sosi ese: «Ko bogj li b'ow n'im etj si k'ow s'otum s'egnm'n ee? Ko tutr n'onj eke li k'im Jwifel a eke momun es agj a ek'elm Jwifel a ogj ee? L'erur eke li k'im li yegm agj ek'elm Jwifel a low ee? 36 Sodad amua eke li dad: "B'ow ool'm etj k'ow egnmm'm, k'ow otumn iimn yogj a eke m'ow m'ann a" e nyandre el bogj ec'ee?»

Mij ewl mij

37 Es gbejbl a e legj es abal el a, el es gbejbl a eci legj ligbel. Ow e legj a, Jesu igb inym es etj igbl lebl ogj dad nine: «Eke egn mij am ony, l'ow em ogj ke l'égn mij. † 38 Egn eke b'ow ub'm nawre a, mij ewl mij b'ow ewl'l erm em ok okm ese el el eke Nyam Lel dad ab af.» 39 Jesu am dad eben yegm Abj Lala a eke agj a ek'onj oom in em a k'egj a ec'odad. Tasi em a, legj ab em, wel k'égnm Abj Lala anke Jesu k'eym anygbel em.

Dedeku a ubr em Jesu sosiem

40 Sica eke dedeku ab em ec'agn iri sodad amua a, nyam nyam am dad ese: «Egn na Kokoba ob es a tasi ana!» 41 Beb am dad ese: «Mesi ab ana!» Etj likpr am dad ese: «Ko Mesi a gbe otu eke k'ann Galile ow ee? 42 Ko Nyam Lel dadm eke Mesi a b'ow el David e bosu em ec'egj eke b'ow ann Betlehem, David e banj a ow ee?» 43 Jesu sosiem dedeku a ubr em. 44 Agj nyam nyam erur eke wel k'onj'n, gbeko egn kaka ewm'n abu af.

Jwifel eci nawre ubm

45 Usu osu esel a ewl meny im egb waw esel egbel a lele Farisiel ab ab ogj, etj wel am ibrm el ese: «Ko bla

† 7:23 Jwifel ogj a, eke iy ubr likr es, ke ow el ewlm mum; Nyam ec'any af l'uw es inym n̄. † 7:27 Jwifel beb bi tutr eke Mesi a b'ow ey okm kpru em eke egn k'ow otum uwm yogj eke li b'ow n'ann l'ow ab any. † 7:37 Mef ec'es gbejbl e legj a, ow egbel ann eke wel bi kok mij ab. Ow ony nyandre nyahan: krekre em a, ow b'okn loj em eci mij eke Nyam onj el (Okm Ok 17.1-7; Awl 20.8-13); yony em a, ow b'ibrm Nyam eke k'an (Zakari 14.16-17); etj nyahan em a, ow b'okn Abj Lala eke k'ow Mesi a e legj a (Zakari 13.1; Esayi 44.3). Eke agj a feñ am ekn mij ec'ob mamn ek'el a, Jesu am dad eke in el mij ewl mij tasi, etj in ann kokoba ob esel ec'ewar owi a feñ em.

sosiem etj ocmn Jesu ab owmn ee?»
⁴⁶ Usu ɔsu esel a dad nine: «Lɛgɛn kaka ɛgɛn dadm odad esɛ in ec'ab af!»
⁴⁷ Farisiel a am ibrm el esɛ: «ɔny yeji, yebr l'ɛju ɔny ee?»
⁴⁸ Kɔ es ew esel ab em ec'ɛgɛn nyam oglog Farisiel em ec'ɛgɛn nyam ub'r nawrɛ ee?
⁴⁹ Dedeku a ek'ub'r nawrɛ a uwm ol ab any, -l'el agɛn eke wɛl ofn!»
[†] ⁵⁰ Nikodɛm eke lɛgɛn ek'ɛc ab em im ɛkn Jesu a, el Farisiel ab em ec'ɛgɛn ek'anɛ low ab em. N'am dad wɛl l'ɛsɛ:
⁵¹ «Kɔ ɛy ec'ol a b'ɔb ɛgɛn low eke wɛl irim'n nɛnym oglog wɛl uwm low a eke li kok ab any ee?»
⁵² - Li dad ow nine: «Ŋ yeji, kɔ Galile iy el ee? Apl Nyam e Silɛl ab em b'ow ɛkn eke lɛgɛn kaka kokoba ɔb es ɔnm Galile owm.»
[†] [⁵³ Etj ɛgɛn ɛgɛn eb ejagb im gbugɛn.]
[†]

8

Facyɔw a e low

¹ [Kɔ Jesu gbɛ im Olivie lafɛny af.
² Eke lɛgɛn ɛny akr af a, ibribr fafa em a, l'ɛwl mɛny l'ow Nyamel gbɛl a e gbugɛn a etj agɛn a fɛɛn ow ɛɛn'n. Li sig es etj n'am yeɛgm wɛl low.
³ Ol e low yeɛgm esɛl lele Farisiel ab oc yɔw nyam eke wɛl okr es nfaci ɔkr em a is'r. -N'ɔny -n'inymn ow es dedeku a fɛɛn ec'any af
⁴ etj -li dad Jesu nine: «Low yeɛgm agɛn es, wɛl okr yɔw na es nfaci ɔkr em.
⁵ Mois dad ɛy ol ab em eke ɔyɔw nɛnɛ a, wɛl k'ɔr el mebn em ibi el.
[†] Kɔ η b'ɛsɛ ayaf ee?»
⁶ -N'am dad ɛbɛn -l'uk ow meɛ yec'etj ke -l'ɔtu -l'ok ow ɔw af. Gbɛkɔ Jesu is any es etj am nɔn wus abuli em.
⁷ Eke -n'am at -l'ibrm ow l'ow a, Jesu igbl sos ogɛn etj dad el nine: «Ke ɔny em ec'ɛgɛn nyam eke

lɛgɛn kaka kokm sikpl a, ikɛn anym ɔwl'l lebn krɛkrɛ.»
⁸ Emɛny l'ɛwl l'is any es etj n'am nɔn wus.
⁹ Eke -l'irir ɔw amua a, -n'im nyam nyam, ow ɔb nun agɛn ɛgbɛl ab em toɛn batj Jesu anɛ in sɔny, yɔw a eke inym'n es any af ab ab.
¹⁰ Jesu ɛwl igbl sos ogɛn etj dad'r nine: «Sica yɔw, bogɛn agɛn a im ee? Kɔ ɛgɛn kaka dadm η ec'ibi e low ee?»
¹¹ Li dad nine: «Low yeɛgm agɛn es, ɛgɛn kaka dadm em ec'ibi e low.»
 Jesu dad'r nine: «Em yeji mi dadm η ec'ibi owi. ɔtu eke k'im, gbɛkɔ jam kɔ kok sikpl ij.»
[†]

Jesu eci danɛu ij a el nawrɛ

¹² Emɛny Jesu am dad dedeku a esɛ: «M'el wus nimum ec'usuayl.
[†] ɛgɛn eke b'ow us'm jam a, b'ow ɛɛn owr anɛ eci usuayl etj lɛgɛn kaka li k'ow n'anm es nɛbɛn em.»
¹³ Farisiel a dad'r nine: «Ŋ, am ij η obi e danɛu; η e danɛu ij na ɔnym any.»
¹⁴ Jesu dad el nine: «Eke m'am ij em obi e danɛu yeji, em e danɛu ij a el nawrɛ, anɛke m'uw yogɛn eke m'anɛ m'ow ab any etj m'uw yogɛn eke m'aam ab any; kɔ ɔny, uwmn yogɛn eke m'anɛ m'ow ab any, etj yogɛn eke m'aam a yeji uwmn any.
¹⁵ ɔny, bi jejr okr agɛn em eci; em, mi jɛjm ɛgɛn e low m'okm ɛbɛn.
¹⁶ Etj eke batj mi jej low m'ok, ke em e jej ok a b'el nɛny nyam em eci, anɛke mi jɛjm m'okm em sɔny, kɔ em ɛs eke ɛrm'm a b'anɛ em ab.
¹⁷ ɔny ec'ol ab em wɛl nɔn: ek'agɛn yony nɛny okr af danɛu ij nyam em, ke danɛu ij ek'el nawrɛ ana.
[†] ¹⁸ M'am ij em obi e danɛu etj em ɛs ek'erm'm a yeji am ij em

[†] **7:49** Farisiel b'ifn dedeku a anɛke -li wewrmn ol. -Li bi tutr eke ɛgɛn ek'uwm ol e low any a k'ɔtum kokm low kaka fɛɛn, etj wɛ'n k'ɔtum in ɛɛnm Nyam ec'owrɔ. -Li b'ɛsɛn wɛl sikpl esɛl. [†] **7:52** Tasi em a, kokoba ɔb esɛl esɛ Jonas af, esɛ Nahum af el Galile ec'agɛn. Jwifel ec'ɛs ɛwɛl a am dad ɛbɛn anɛke -li b'ifn Galile ec'agɛn a. [†] **7:53** Jan eci silɛl esig tasi ab em a, wɛl ɛɛnm Jan 7.53-8.11a. [†] **8:5** Ob Ap 20.10; Ol ɔkn 22.22-24. Ol em a, ow it eke wɛl k'ibi yɔw a lele igɛn ab ab. [†] **8:11** Jan eci silɛl esig tasi ab em a, wɛl ɛɛnm Jan 7.53-8.11a. [†] **8:12** Mef ec'ɛs gbɛgbl em a, ɔw anɛ ek'el al owi ec'eke wɛl bi kok: wɛl bi gigɛn mɛrabri ɛgbɛl Nyamel gbɛl a e gbugɛn a, ke nɛcok nimum a, agɛn ɔnym mɛrabri ekekey ab am ub ej. Al amua b'okn al a eke ɔsu ke nyimn Israel ec'ey loj a (ɔkm Ok 13.21; 14.19-25; Selu 27.1); ow el Mesi a eci usu ayl a eke b'ow oc is wus na ec'agɛn a eci mɛny ɛwr yeji (Esayi 42.6; 49.6). [†] **8:17** ɛkn Ol ɔkn 19.15; 17.6; Awl 35.30.

e dan ku.» ¹⁹ -N'am ibrm ow -l'ese: «Kɔ bogɔ asɔ a ee?» Jesu dad el nine: «Uwmn'm any, uwmn em Es yej'any. Blel uwr'm any, ke blel úwr em Es yej'any.»

²⁰ N'am dad sodad amua Nyamel gbɛl a e gbugɔ a, eke n'ann n'am yegm agɔ low a, yogɔ a eke kɔpro ebr mob ann a. Etɔ egɔ kaka edɔnm'n anke in e wanci a k'owm.

Yogɔ a eke m'aam a, k'otumn iimn yogɔ

²¹ Emeny Jesu am dad el ese: «M'ow m'im; b'ow ɔɔl'm gbɛkɔ b'ow uwr ɔny e sikpl ab em. K'otumn iimn yogɔ a eke m'aam a.»

²² Jwifel a am dadarir el ɔfr ese: «Eke n'am dad l'ese es k'otum es iimn yogɔ a eke in aam a, kɔ emn n'am ow n'im l'edɔn ee?» ²³ Jesu dad el nine: «ɔny wus ec'agɔ, kɔ em afr m'ann m'ow. ɔny eel wus na eci, kɔ em m'elm wus na eci. ²⁴ Na sosiem anake mi dad ɔny eke b'ow uwr ɔny e sikpl ab em a. Tasi em a, eke ubmn nawre eke "Em, ann ann" † b'ow uwr ɔny e sikpl ab em.» ²⁵ -

N'am ibrm ow -l'ese: «Ke η bwo el η ee?» Jesu dad el nine: «In a eke mi dad ɔny in e low nuɔ ɔb em etɔ a. ²⁶ ɔny e lís a, m'ɔny ów nɔnɔ eke mi ki dad ke mi jéj m'ok yeji. Gbɛkɔ egɔ a ek'erm'm m'ow a el neny nyam es, yec'a eke mi wewr in e lís a, m'am ɔb ow ec'amani m'ok ɔny ek'eel wus ec'agɔ a.» ²⁷ -L'irim eke ow el Es ec'odad eke n'am dad wɛl a. ²⁸ Etɔ Jesu dad el nine: «Lɛgɔ a eke b'ow igbal egɔ ec'Iy ogɔ a, b'ow uwr any eke "Em, ann ann"; b'ow uwr any yej'eke mi kókm low kaka em obi em: yec'a cɛ eke em Es yegm'm a e low cɛ mi bi dad. ²⁹ Egɔ a ek'erm'm a ann em ab; l'élum im es em ɔny

anke sɛgɔ fɛɔ mi bi kok low yec'a eke li b'erur a.» ³⁰ Eke Jesu am dad ebɛn a, agɔ nɔnɔ ub'r nawre.

Ewi lele madu ab

³¹ Jesu am dad Jwifel a ek'ub'r nawre a ese: «Eke b'inymn es em e sodad ab af a, b'ow eel em e jam esɛl tasi; ³² af yogɔ b'ow uwr low nenyembri nyam any etɔ low nenyembri nyam a b'ow ɔny eel ewi.» † ³³ -L'ɔdu -l'eb -li dad ow nine: «Ey, Abraham ec'alaw; lɛgɔ kaka s'elm egɔ kaka e madu. † Ayaf ɔtu eke ki dad ey ese si b'ow s'el ewi ee?» ³⁴ Jesu dad el nine: «Eɛ, low nawre m'am dad ɔny: egɔ fɛɔ ek'am kok sikpl a, el sikpl ec'adu. ³⁵ Adu élm akɔ a ec'egɔ sɛgɔ fɛɔ eci; kɔ iy ec'a, sɛgɔ a fɛɔ li b'el akɔ a ec'egɔ. ³⁶ Eke Iy a bi ɔɔg ɔny, b'ow eel ewi tasi. ³⁷ M'uw any eke eel Abraham ec'alaw; gbɛkɔ am ɔɔl eke k'ibir'm, anke em e sodad a anm ɔny erm em. ³⁸ Em, m'am dad low yec'a eke m'ekn em Es ogɔ a, kɔ ɔny, am kokr low yec'a eke ɔny es dad ɔny a.»

³⁹ -L'eb ow odad nenyem nine: «Ey es a, Abraham.» Jesu dad el nine: «Blel eel Abraham ec'ey tasi ana, ke blel kókr ów eke li kok a. † ⁴⁰ Mi dad ɔny low nawre a eke m'uw any Nyam e lís a, etɔ am ɔɔl eke k'ibir'm. Lɛgɔ kaka Abraham kokm low nɛnɛ!

⁴¹ ɔny, bi kokr ów nyam a cɛ ese ɔny es af.» -L'ɔdu -l'eb li dad ow nine: «Ey s'elm egɔ ot iy. S'ɔny ey es nyam coco, in l'el Nyam.» ⁴² Jesu dad el nine: «Blel Nyam el ɔny es ana, ke blel éririr'm, anke Nyam ogɔ m'ann m'ow, etɔ m'ann aɔa in e nin em. Ow elm em obi em m'owm, kɔ in l'erm'm. ⁴³ Bla sosiem etɔ ɔtumɔn irimn odad a eke mi bi dad ab ee? Anke ijmn em e sodad a ec'iri e

† **8:24** Em, ann ann: Eke batɔ Jesu bi dad ese "Em, ann ann," ke in e Nyam eke l'el a ec'odad n'am dad, anke em, ann ann el odad eke Jwifel oc ew es saw. Lɛgɔ eke -li b'erur eke -li k'ur Nyam nin a, yogɔ anake -li b'oc a. Esayi 43.10; Ol ɔkn 32.39; ɔkm Ok 3.13-14. † **8:32** Jwifel bi tutr eke ol ec'any uw anake b'ɔɔ egɔ el lewi a. † **8:33** Tasi em a, Israel eyɔ el madu Ejipt, Babilon, Pers lele Siri eb em ab. Lɛgɔ ab em a, -n'ann Rom ec'es ew em. Gbɛkɔ Nyam ec'any af a, -li bi tutr eke -l'el ebr eke wɛl ɔɔg (Ol ɔkn 7.6). † **8:39** Blel eel Abraham ec'ey tasi ana, ke blel kókr ów eke li kok a: odad na Grek em, wɛl ɔtu ek'itɔn sjec'em dad ese: Eke eel Abraham ec'ey, ke kókr Abraham ec'ów.

lec. ⁴⁴ Ɔny es a el agn, etj b'erurir eke ki kokr low yec'a eke Ɔny es b'erur a. Nun ɔb em etj l'el egj ibiu. Legj kaka n'anm low nenyembri nyam owi em, anke low nenyembri nyam anm in em. Eke li b'ony yadj, ke in ec'eel eke n'ann ke ecm'n ab a ana, anke l'el yadj etj l'el yadj ec'es. ⁴⁵ Gbeko em ec'a, low nawre eke mi bi dad a sosiem anake ubmn'm nawre a. ⁴⁶ Ɔny em anja, bwo ec'egj ɔtu eke ki dad elu ɔkm eke mi kok sikpl ee? Etj sica eke m'am dad Ɔny low nenyembri nyam, bla sosiem etj ubmn'm nawre ee? ⁴⁷ Egj ek'el Nyam ec'a, b'iri Nyam e sodad a. Gbeko Ɔny, elmn Nyam eci, na sosiem anake irimn a.»

Jesu lele Abraham ab

⁴⁸ Jwifel a dad'r nine: «S'am dad eke η Samari iy † etj Ɔny abj ηun yeji. Ko yadj s'ony ee?» ⁴⁹ Jesu dad nine: «M'onym abj ηun, ko em es mi b'elum etj Ɔny, egjmn eke k'elumn'm. ⁵⁰ M'ɔlm em obi ec'anygbel es; egj anj ek'am kok ow e low ke am jej ok. ⁵¹ Ee, low nawre m'am dad Ɔny: egj eke b'elum em e sodad a, legj kaka li k'ow l'uwm.» ⁵² Jwifel a dad'r nine: «Sica s'uw any eke Ɔny abj ηun tasi! Abraham uw, kokoba ɔb esel a yeji uw, etj η, am dad ese: “Egj eke b'elum em e sodad a, legj kaka li k'ow l'uwm.” ⁵³ Ey es Abraham uw. Ko am tutr eke Ɔny any akm'n ee? Kokoba ɔb esel a yeji uw. Ko ayaf b'ocr η sosi ee?» ⁵⁴ Jesu dad nine: «Blel m'am ɔjn em sosi any ana, ke blel ow elm low kaka. Egj a eke am ɔj'm any a, em es. In e lis e low eke bi dadr a el: “L'el ey e Nyam”, ⁵⁵ ke uwmn in any. Ko em, m'uw'r any. Blel mi dad eke m'uwm'n any, blel m'el yadj es Ɔny af. Gbeko m'uw'r any etj mi b'elum in e sodad a. ⁵⁶ Ɔny es Abraham in e tutr em elu sos em injn

ɔkm em e mower a ec'ekn eci; l'ekn etj n'ony sos em injn.» ⁵⁷ Ow ɔj Jwifel a dad'r nine: «Ko η, k'onym akpo ekj yony lele lew ab yeji ke kpekj ekn Abraham ee?» ⁵⁸ Jesu dad el nine: «Ee, low nawre m'am dad Ɔny: gbuη ke wel ew Abraham a, “Em, anj anj.” » † ⁵⁹ Ow sosiem -l'ot mebn eke -li k'ɔr ow. † Gbeko Jesu ey ɔkm Nyamel gbɛl a e gbugj a es lol em.

9

Jesu ewlm any eflu nyam

¹ Eke Jesu am ec a, l'ekn egj nyam ek'any efl mew em etj. ² In e jam esel a am ibrm'n ese: «Low yegm agj es, bla sosiem etj egj na any efl in e mew em etj ee? Ko in obi em e sikpl, oglog es lele lis ab e sikpl sosiem ee?» † ³ Jesu dad nine: «Ow elm in obi em e sikpl, oglog es lele lis ab e sikpl sosiem. Ko any efl l' yec'etj ke Nyam e juma kok a e low ey ɔkm in em. ⁴ Eke legj anj owr a, ow akpl eke si ki kokr egj a ek'erm'm a e juma. Legj uk am ow, ek'egj k'ow ɔtum kokm juma. ⁵ Eke m'anj wus af anja a, m'ow m'el wus na ec'usuayl.» ⁶ Eke li dad sodad amua bake uwr a, l'ifi sar l'ok wus etj li kok kodog sar ab ab, l'oc l'udu any eflu a ec'anyamn a, ⁷ etj li dad nine: «Im yog any Silowe e mij ab em.» † (Silowe e nyandre el “ermu”.) Any eflu a im yog any, etj eke l'ewl l'ow a, n'am ekn es!

⁸ In e saw saw ec'agj lele agj ejec'eke legj sig em ekn'n n'am sasm ob a am ibrm ese: «We! Ko ow elm egj a eke bi sig es am sasm ob ab ee?» ⁹ Agj nyam nyam am dad eke ow in ana. Beb am dad ese: Njan, ow'n elm ow, ko es ce ow'n b'ot ow. Etj egj a dad nine: «Tasi, em ana.» ¹⁰ -N'am ibrm ow -l'ese: «Ko ayaf kokr etj η ec'anyamn a ayl ee?» ¹¹ Li

† **8:48** η Samari iy: Jwifel am oc nin na wewar Jesu. -Li b'ifn Samari eyj -l'akm Nyam any uwm esel. † **8:58** Ekn Jan 1.1-3. † **8:59** Jwifel ec'ol em a, ek'egj wewr Nyam, l'it eke wel k'or'r mebn em. † **9:2** Ɔkm Ok 20.5. † **9:7** Silowe: Mij ewl mij ek'anj Jerusalem. Mef ec'es gbegbl em a, mij na anake wel b'aw kokr ow a. Ow el ɔwro a eke b'ow anj Nyam e gbrenghi usu a e meny ewr.

dad nine: «Egñ a eke wël b'ēsñ Jesu a kok kōdōg udu'm anyamn etñ li dad'm eke mi k'im Silowe e mij ab em mi yōg any. M'im yogñ, etñ eke mi yōg any uwr a, m'am ekñ es.»¹² -L'ibrm ow nine: «Egñ a, bogñ in a!» Li dad nine: «M'eknm'n.»

Farisiel am ibrm any eflu a ek'ewl a low

¹³ Sica wël ewl egñ a eke wël ewlm a Farisiel ogn. ¹⁴ Ke nenegñ e legñ † anake Jesu oc kōdōg kok ewlm'n anyamn a. ¹⁵ Na sosiem Farisiel a yeji am ibrm egñ a esē: «Kō ayaf kokr etñ am ekñ es ee?» Li dad nine: «L'udu'm kōdōg tēl anyamn, mi yōg any etñ m'am ekñ es.» ¹⁶ Farisiel beb am dad esē: «Egñ ikñ na eke kok low na a k'ōtum anm Nyam ogn owm, anke l'eluum nenegñ e ec'ol a.» Gbēkō agñ likpr a odu eb etñ am dad esē: «Kō ayaf sikpl es nyam otu eke ki kok meny ewr amua ee?» Etñ el ofr a -li bubr em.

¹⁷ Emēny Farisiel a am ibrm any eflu a ek'ewl a esē: «Etñ kō ñ eke l'ewlm'ñ anyamn a, ayaf am dadr ee?» Li dad nine: «L'el kokoba ob es.»¹⁸⁻¹⁹ Jwifel ec'es ewel a k'ubm nawrē eke li k'el any eflu ke sica l'ewl n'am ekñ es. Ow sosiem -l'ēsñ es lele lis ab low ibrm eci, etñ -n'am ibrm wël -l'esē: «Kō iy na oñy ec'iy ee? Am egñ ebr eke l'el any eflu mew em etñ ee? Ayaf etñ sica n'am ekñ es ee?»²⁰ In ec'agñ a dad nine: «S'uw any cē eke l'el ey jim etñ wël ew'r any eflu. ²¹ Gbēkō elel eke ow ecr ke sica n'am ekñ es a s'uwm any, etñ egñ a eke k'ewlm'n anyamn a yeji s'uwm'n any. Any at'r es, ibrmn in, in obi l'ōtu eke li ki dad!»²² -N'am dad ebēn anke -n'am uru Jwifel ec'es ewel a. Tasi em a, Jwifel ec'es ewel a ikñ anym iririr eke egñ fēñ eke b'ow egñ eb eke Jesu el Mesi a, -l'ogn ow el e Nyam nuñ ign usu a. † ²³ Low na sosiem anake iy es a lele iy lis ab ab dad nine: «Any at'r

es, ibrmn in, in obi l'ōtu eke li ki dad a.»

²⁴ Emēny Farisiel esñ egñ a eke wël ewlm a sakp yony em etñ am dad'r esē: «Ey s'uw any eke egñ na sikpl es! Dād low nenyembri nyam Nyam ec'any af.»²⁵ Li dad nine: «Ke l'él sikpl es oglog li k'elm sikpl es yeji, m'uwm any. Gbēkō low nyam cē m'uw any: m'el any eflu, etñ sica m'am ekñ es.»²⁶ -N'am ibrm ow -l'esē: «Kō ayaf li kokr'ñ ee? Ayaf l'ewlm'ñ anyamn ab ee?»²⁷ Li dad nine: «M'ikñ anym mi dad etñ erurm eke k'irir. Kō bla etñ am erurir eke emēny mi ki dadr em ee? Kō oñy yeji in e jam esel am erurir eke k'eel ee?»²⁸ -N'am wēwr ow -li dad -l'esē: «Ŋ el egñ nenē na e jam us es! Ey Moīe e jam us esel s'el. ²⁹ Moīe ec'a Nyam dad'r odad; kō egñ ikñ na ec'a, yogñ eke n'ann l'ow bōbō yeji s'uwm any!»³⁰ Egñ a eke wël ewlm a dad el nine: «Kin low ek'ew any iti owi: uwmn yogñ eke n'ann l'ow ab any, gbēkō l'ewlm im!»³¹ S'uw any eke Nyam írim sikpl esel e lebl; gbēkō egñ fēñ eke b'elum Nyam ke bi kok in ec'erur a, Nyam b'iri'r lebl. ³² Legñ kaka wël dadm ey s'irim eke egñ nyam ewlm egñ eke mew em etñ el any eflu. ³³ Blel egñ na anm Nyam ogn owm, blel l'ōtum li kokm low kaka.»³⁴ -L'ōdu -l'eb -li dad ow nine: «Ŋ e mew em etñ, ñ nimum a anñ sikpl em etñ am erur eke ki yegm ey low ee?» Etñ -l'ogn ow Nyam nuñ ign usu a.

Any efl tasi

³⁵ Eke Jesu iri eke wël ogn any eflu a, n'im n'ēñn ow etñ li dad ow nine: «Kō oñy omm egñ ec'Iy em ee?»³⁶ Egñ a dad'r nine: «Egñ gbēl, dād'm egñ a yec'etñ ke m'ōny omm in em o!»³⁷ Jesu dad'r nine: «Aah! Am ekñ'n; caca em a, in anake n'am dad'ñ odad a!»³⁸ Egñ a dad'r nine: «Egñ gbēl, m'ōny omm.» Etñ l'ok owrōkp wus Jesu ec'any af. ³⁹ Etñ

† **9:14** Jwifel ec'ol a edñn nenegñ e juma kok fēñ. -Li bi tutr eke ewlm egñ oglog ofr kōdōg a, el juma eke wël kok. Na wël edñn. † **9:22** Eke wël ogn egñ Nyam nuñ ign usu a, agñ sjec'a b'oc'r esē egñ ek'uw af. Egñ ikñ na, -l'ubmn ow ij.

Jesu dad nine: «M'ow wus af anja jej ok eci: ke ány eflu ékn es, ke agn ek'am ékn es a any éfl.» ⁴⁰ Farisiel beb a eke anj in ab a iri sodad amua, etj am ibrm'n es: «Kó ey yeji ány eflu si k'el ee?» ⁴¹ Jesu dad el nine: «Blel eel ány eflu, blel elmn sikpl esel; gbekó eke am dadr eke am ekan es a, eel sikpl esel.»

10

Jesu el mæceb ɔsu es mamn

¹ Jesu dad nine: «Ee, low nawre m'am dad ɔny: egn eke écrm lisany a eci eym mæceb lakp ab em, ke b'uyu usu ejeci ey em a, egn a ulu, ów ganjan es. ² Gbekó egn eke b'ecr lisany a ec'a, el mæceb a ec'ɔsu es. ³ Egn a, usu ɔsu es a bi fig'r lisany etj mæceb a b'iri'r lebl. Li b'esnj in e mæceb a ec'en nyam nyam em, etj li b'ok wél ɔkm. ⁴ Eke li b'ok wél ɔkm fɛn a, li b'ikj wél anym ke wél ám us'r jam, anke mæceb a uw'r lebl any. ⁵ Gbekó egn eke -l'uwm any a, -l'usmn ow jam. Eke -l'ékn ow, -li b'uru -n'ɔmu es anke -l'uwm ow lebl any.» ⁶ Jesu oc nyandre em odad na am dad el, kó low yec'a eke n'am erur eke li k'elu ɔkm a k'okm agn a es sos em.

⁷ Emeny Jesu dad nine: «Ee, low nawre m'am dad ɔny: m'el mæceb lakp a e lisany. ⁸ Agn a fɛn eke ikj anym ow a, elu, ów ganjan esel; † kó mæceb a egnm irim el ec'odad a. ⁹ Em, m'el lisany. Egn eke b'ow ecr em em ey em a, b'ow egn sel; l'ɔtu eke li k'ey em l'ey ɔkm etj li b'ow n'ejn in ec'ob ij. ¹⁰ Ulu ec'a, li b'ow ce eke li k'iy, l'ibi ke ni njjn. Em, m'ow eke agn k'ejn sel, ke -n'ejn sel a nɔnɔ em.

¹¹ Em, m'el mæceb ɔsu es mamn. † Mæceb ɔsu es mamn b'oc in e sel a ɔj in e mæceb a. ¹² Egn ek'am

kok juma ke ow el os sosiem ce ec'a, elm mæceb ɔsu es tasi; mæceb a elm in eci. Eke li b'ekn botimbo ek'am ow a, li b'ign l'ok wél es, ke l'uru es n'im. Ke sica botimbo a óny mæceb a beb ke ómun el es. ¹³ Egn a ek'am kok juma ke ow el os sosiem ce ec'a, eben eke ow b'ecr ana. L'útrm mæceb a e low. ¹⁴⁻¹⁵ Em, m'el mæceb ɔsu es mamn a. Ee elel eke em Es uw'm any ke em yeji m'uw'r any ab af a, eben nyam coco m'uw em e mæceb ab any, etj el yeji -l'uw'm any. Em e sel a m'egn m'eb eke mi k'oc m'ɔj el. ¹⁶ Emeny m'ɔny mæceb ejeci eke anm lakp na em. † El yeji ow it ke mi nyimn el; -li b'ow -l'iri'm lebl etj -li b'ow -l'el mebob nyam eke b'ow ɔny ɔsu es nyam coco. ¹⁷ Em Es b'erur'm anke m'egn m'eb eke mi k'oc em e sel a m'ɔj el, ke emeny m'éwl m'oc. ¹⁸ Egn kaka ébm im sel a abu em, kó em obi mi b'oc sel a m'ɔj el; † m'ɔny abusu eke mi k'oc sel a m'ɔj el, etj emeny m'ɔny abusu eke mi k'eb. Em Es ec'ol a eke ɔj'm ab ana.»

¹⁹ Sodad amua sosiem, emeny Jwifel a ubr em. ²⁰ El em ec'agn nɔnɔ am dad es: «N'ɔny abj njj! Nuj em un'n! Kó bla etj am irir in ec'odad ab ee?» ²¹ Beb am dad es: «Egn eke ɔny abj njj a k'ɔtum dadm odad nene. Abj njj es ɔtu eke k'ewlm ány eflu ee?»

Jwifel beb ign Jesu

²² Sica Nyamel gbél a e fig ec'es gbegbl ey Jerusalem etj ow el lefr legj iy. † ²³ Jesu am nyinymn es Nyamel gbugj a, lef eb usu a eke ij Salomó e nin a. ²⁴ Jwifel a iwr did elul il em etj am ibrm'n es: «Kó b'ow ɔny ey es bebar na em ce ee? Dàd ey nenyembri nyam eke ow el nj el Mesi a.» ²⁵ Jesu dad el

† **10:8** Ékn Jeremi 23.1-8; Ezekiel 34. Odad na em a, Israel ec'idr esel a anake el mæceb ɔsu esel enj a. † **10:11** Ékn Selu 23; Esayi 40.11. † **10:16** Anja Jesu am dad agn a ek'elm Jwifel ke b'ow ub'r nawre a ec'odad. † **10:18** Ékn Ob Kok 4.27-28. † **10:22** Nyamel gbél a e fig ec'es gbegbl: Akpo 167 gbuñ ke wél éw Jesu a, Jwifel ec'efnu a eb Jerusalem eci Nyamel gbél a. -L'ign el e nyàm a nuñ Nyamel gbél ab em etj ow ɔj -n'ɔny ow e sayl a -l'oc es. Eke ow bi kok akpo nyahan a, Jwifel a ogn el, etj ayal Nyamel gbél a ewl oc ɔj Nyam. Low na ec'okm elu a anake el es gbegbl a.

nine: «M'ikn anym mi dad ony, ko ubmn'm nawre. Ów a eke m'am kok em Es e nin em a am ij em e danku. ²⁶ Etn ony, úbmn nawre anke elmn mæceb a ek'el em ec'a. ²⁷ Em e mæceb a b'iri'm lebl, m'uw el any etn -li b'us'm jam. ²⁸ Mi b'ón el sel eke onym uwr; legn kaka -li k'ow -l'uwmn etn legn kaka egn k'otum dögrm ebm el em ec'abu em. ²⁹ Em Es a eke ot el ony'm a, l'agb l'akm ob ob fñ, etn egn kaka onym abusu eke ki dögr ob eke anñ em Es abu em a eb. ³⁰ Em lele em Es ab a, s'el nyam coco.»

³¹ Emeny Jwifel a ot mebn as luku eke ki wowl'l. ³² Ko Jesu dad el nine: «Em Es em, mi kok ów amamn nõnõ mi yegm ony. Ów amua, bogñ ec'anake ow af am ÷ol eke k'ibir'm mebn em ab ee?» ³³ Jwifel a dad'r nine: «Ow elm ke bi kok low ni-mamn ke s'ibi'ñ mebn em, ko Nyam eke am wewr a sosiem. Egn ce el'ñ, etn am ocr ñ sosi Nyam!» ³⁴ Jesu dad nine: «Nyam dad wel nõn ony ec'ol ab em nine: *Ony eel "sinyam"*.† ³⁵ Agñ a eke Nyam odad a ot es a, Nyam esñ el "sinyam". Ke s'uw any eke Nyam Lel ec'odad eke dad a, wel k'otum onym ocm es. ³⁶ Etn em, em Es usm'm abu es etn erm'm wus na af; ayaf otur eke ki dadr esre m'am wewr Nyam anke mi dad eke m'el Nyam ec'Iy ee? ³⁷ Eke mi kokm em Es ec'ow a, k'ubr'm nawre. ³⁸ Gbeko eke mi bi kok a, eke ubmn em e sodad a nawre yeji, ùbr ów amua nawre yec'etn ke ow ók ony es sos em kpekñ kpekñ eke em Es ir em em etn em yeji m'ann em Es em.» ³⁹ - N'am ol ek'emeny -li k'ew ow abu af, ko l'akm wel.

⁴⁰ Emeny Jesu ewl im mij ewl mij a ek'el Jurdan a e jam a, yogñ a eke Jan ikñ anym ok agñ mij nuñ a, etn n'ann yogñ. ⁴¹ Agñ nõnõ am ow in ogn etn -n'am dad -l'es: «Jan kokm meny ewr kaka, gbeko egn a e low

a eke li dad a el nawre.» ⁴² Etn sica agñ nõnõ ub'r nawre.

11

Lasar e luw owi a

¹⁻² Egn nyam eke wel b'esñ Lasar ony lisijowel yony, Mart lele Mari ab; -l'ir Betani bañ. † Mari a, ke yow a eke ok Es Kotoko mijey akr ke oc in e sin nuñ tetn es ab ana.† Lisijim Lasar ey ol tuotuo. ³ Agñ lisijowel yony a erm egn eke k'im dad Jesu eke in ec'egñ a eke li b'erur a ol am ony.

⁴ Eke Jesu iri amani na a, li dad nine: «Ol ikñ na k'ow ibim'n, ow el Nyam ec'anygbel a eci, yec'etn ke Nyam ec'Iy ec'anygbel a éy okm.» ⁵ Ke Jesu b'erur Mart, ow lisijow lele Lasar ab senyn senyn. ⁶ Ow sosiem Lasar ec'ol owi a eke l'iri a, n'ann usu a eke n'ann a li kok segn yony l'ok af. † ⁷ Etn ca li dad in e jam esel a nine: «S'éwal s'imn Jude.» ⁸ Jam esel a dad'r nine: «Low yegm agñ es, yogñ anake wel ol eke k'ibi'ñ mebn em a, otfn k'etum es yeji etn emeny am erur eke k'ewl im ee?» ⁹ Jesu dad el nine: «Legñ mum em a wanci lew yony b'ann, ko yadñ ee? Eke legñ owr egn am an es, l'uyuam ob ab anke n'am ekn wus na ec'usuayl a. ¹⁰ Ko eke egn am an es ncok em, li b'uyum ob ab anke usuayl anm in em.»

¹¹ Eke li dad ów amua bake ow uwr a, l'ign af li dad nine: «Ey lawl a memn n'am eru, ko m'ow m'im m'uwr'r.» ¹² Jam esel a dad nine: «Egn gbél, eke ow el memn n'am eru tasi, li b'ow l'ewl.» ¹³ Tasi em a, Lasar e luw a ec'odad anake Jesu am dad a, etn jam esel a e tutr em a, ow el memn ce. ¹⁴ Ow ony Jesu dad ulm el es nine: «Lasar uw. ¹⁵ Eke m'iim yogñ a, sos em am inñ'm ony eci yec'etn ke úbr'm nawre. Gbeko ey fñ s'imn in ogn a.» ¹⁶ Etn Toma, eke wel ign nin af Oli a, dad jam esel

† **10:34** *Ony eel "sinyam"*: Selu 82.6 em a, Nyam am dad Israel ec'es ew esel a odad ese "sinyam" we'n el af, anke -li bi kok ow eci juma Israel ec'es ew eci. † **11:1-2** Ekn Luk 10.38-42. † **11:1-2** Ekn Jan 12.1-8. † **11:6** Ekn Jan 11.15.

ejec'a nine: «Ey yeji, s'ímn yogη ke s'úwr in ab.»

Jesu el luw em anη igb lele sel ab

¹⁷ Eke Jesu im ok yogη a, l'iri eke Lasar anη uwomu em ij segh yar. † ¹⁸ Eke Betani titm Jerusalem ke ow ijm kilo nyahan yej'a, ¹⁹ Jwifel nōnō ow Mart lele Mari ab ogη eke k'atr el sos es el lisijim e luw na sosiem. ²⁰ Eke Mart iri eke Jesu am ow a, n'im ow ec'obr em, kō Mari gbē sig es gbugη. ²¹ Mart dad Jesu nine: «Egh gbēl, blel anη aηa, em lisijim blel uwm. ²² Gbēkō m'uw any, eke caca em yeji, low fēη eke b'ow ibrm Nyam a, li b'ow n'ōη'η.» ²³ Jesu dad'r nine: «Esn jim b'ow igb luw em.» ²⁴ Mart dad nine: «M'uw any eke legh es abal el em a eke agη ek'uw a b'ow igb luw em a, in yeji li b'ow l'igb.» ²⁵ Jesu dad'r nine: «M'el luw em anη igb lele sel ab. Egh ek'ony omn em em a, eke l'uw yeji, li b'ow n'anη owr abη em; ²⁶ etη egh ek'anη owr ke ony omn em em a, li k'ow l'uwm legh kaka. Kō ony omn low na em ee?» ²⁷ Li dad nine: «Egh gbēl, m'ub nawrē eke el Mesi a, Nyam ec'Iy eke k'ow wus na af a.»

²⁸ Eke l'ew neny es a, n'im l'esη lisijow Mari etη n'am dad ow lebl es is em l'esē: «Low yegm agη es a ow anη aηa, etη n'am esη'η.» ²⁹ Eke Mari b'iri sodad amua a, kpekη l'igb es ogη em n'im n'ēηη Jesu. ³⁰ Ke Jesu k'eym banη a yeji, kō n'anη usu a cē eke Mart obr'r a. ³¹ Eke Jwifel a anη akη am atr Mari sos es, ke l'igb es ogη em l'ey okm a, -l'us ow jam. -Li tutr ek'ow aam uwomu af ikη onη. ³² Mari im ok yogη a eke Jesu anη a. Kpekη eke li b'ēkn ow a, l'ok owrōkp wus ow ec'any af etη n'am dad ow l'esē: «Egh gbēl, blel anη aηa, em lisijim blel uwm.» ³³ Jesu ēkn eke n'am ikη onη agη a ek'ign'n ab ow ab ab. Ow e low a owr'r sos es afηη es, ³⁴ etη n'am ibrm wēl l'esē: «Kō bogη ewr ir ee?»

-Li dad ow nine: «Egh gbēl, òw cē b'ow ēkn.» ³⁵ Jesu ikη onη. ³⁶ Jwifel a dad nine: «Ēkan, l'erur ow tasi!» ³⁷ Gbēkō el em ec'agη nyam nyam am dad esē: «In eke l'ewlm any eflu a, † kō li k'otum l'edηnm Lasar eke k'úwm ee?»

Lasar igb luw em

³⁸ Emeny Jesu low ey sos em toη ow afηη es, etη im uwomu ab af. Ow el nōmu ek'anη mób em, ke wēl oc lob abl ow ec'em ey usu ab es. ³⁹ Jesu dad nine: «Onyn lob a ocr es.» Leghuw a e lisijow Mart dad'r nine: «Egh gbēl, segh emum yar etη anake n'anη aηa a, l'it eke li k'ewη.» ⁴⁰ Jesu dad'r nine: «Kō mi dadm'η m'esme, eke ony omn, b'ow ēkn Nyam ec'anygbēl ab ee?»

⁴¹ Sica wēl ony lob a oc es, etη Jesu igbl any ogη afr etη dad nine: «Em Es, m'elu'η bia eke iri em e lebl. ⁴² M'uw any eke segh a fēη b'iri'm lebl, gbēkō m'am dad'η agη amua ek'elul'm em a eci, yec'etη ke - l'ub nawrē eke erm'm.» ⁴³ Li b'ubar odad a etη li barm lebl tuotuo em nine: «Lasar, èy okm!» ⁴⁴ Leghuw a ey okm, gbad og wiwr'm'n sabu lele akr ab etη gbad wiwr'm'n nuη ab. Jesu dad el nine: «Mōmun in es, ke ēgbar ir es n'im.»

Es ew esel am ut Jesu ec'ibi ec'asre

⁴⁵ Jwifel a ek'ow Mari ogη a ēkn ów a eke Jesu kok a etη el em e nōnō ub nawrē. ⁴⁶ Gbēkō el em ec'agη bēb gbē im eηη Farisiel a etη otar ów a eke Jesu kok a e low akr ok el. ⁴⁷ Egb waw esel egbēl lele Farisiel ab esη Sanedren ec'agη a luku as em, etη am dad esē: «Egh na am kok meny ewr owi nōnō! Kō ayaf si ki kokr ab ee? ⁴⁸ Eke s'am yeb'r li kok eben, agη a fēη b'ow ub'r nawrē; ow b'ow onη Rom ec'es ewēl a ow ok low na em ηuηη ey e Nyamel gbēl na lele ey ec'eb na nimum ab!» ⁴⁹ El em

† 11:17 Jwifel e low yegm esel a bi tutr eke egh ek'uw a, in ec'abη a b'anη'n saw ow kok segh nyahan. Eke sica segh nyahan ec a, ke egh a k'otum igbm ij. † 11:37 ēkn Jan 9.1-12.

ec'egh nyam eke wel b'esh Kayif, ke lakpo ab af el egb waw es ligbel a am dad el ese: «Low na k'okm ony es sos em kaka! ⁵⁰ K'uwmn any eke ow akpl ony eci ek'egh nyam k'uw dedeku a feh eci, ke ow em a eb a nimum k'unm ee?» ⁵¹ Ke ow elm in em li dadm odad na, gbekɔ eke lakpo ab af l'el egb waw es ligbel a, † n'am ewar li dad eke ow'n it eke Jesu in k'uw Jwifel feh eci, ⁵² ke ow'n k'elm wel sony ce eci, kɔ ke in as Nyam ec'ey a eke in momun es a luku sos megl nyam em.

⁵³ Legh a ce, Jwifel ec'es ewel a bebm eke k'ibi Jesu. ⁵⁴ Ow sosiem Jesu ecm Jwifel a ec'any af ij. N'im wus ikpr nyam eke titm loj a, banj a eke wel b'esh Efrayim ab em; n'any yogh in e jam esel ab ab.

⁵⁵ Pak ec'es gbegbl ek'el Jwifel ec'a e legh titm, etj wus ab af ec'agh nono im Jerusalem eke k'ayal sos gbuɔ ke es gbegbl a e legh ow. ⁵⁶ -N'am ol Jesu, etj eke -n'anyh Nyamel gbɛl ab em a, -n'am ibrmnin el ofr -l'ese: «Kɔ ayaf am ekanin ee? Li b'ow l'ow, kɔ li k'ow l'owm es gbegbl na em ee?» ⁵⁷ Ke egb waw esel egbɛl a lele Farisiel ab ab dad ek'egh in uw yogh eke Jesu in any any, ow'n yegm el yec'etj k'el ony ow.

12

Mari ok Jesu mijey akr

Matie 26.6-13; Mark 14.3-9

¹ Sica ow any segh nohon ke Pak ey, etj Jesu im Betani, yogh a eke Lasar eke l'igbm luw em a any a. ² Yogh, Mart kok ob ij on'n. Agj a ek'any ob ij lofu lis Jesu ab a, Lasar yeji any em. ³ Mari oc mijey litr ikpr ek'il an ke wel kok nar tasi em ok Jesu akr; † etj l'oc in e sin nunj a li tetj ow akr es. Akj a nimum el

mijey sɔsh ofr. ⁴ Etj Judas Iskariot, Jesu e jam esel ab em ec'egh nyam, in a tasi eke b'ow ol ij'r a dad nine: ⁵ «Wel otu eke k'ol mijey na ij os ekj yen yen sakp nyahan, oc ow ec'os a onj ogboru.» ⁶ N'am dad odad na ow elm ogboru e sɔrh ikj eke li k'onj eci, kɔ eke l'el ulu a sosiem eci, anke os ekpr a eke li b'onym ab a, li b'ot os a eke wel b'ok em a. ⁷ Etj Jesu dad nine: «Egb'r es tin! Li kok low na legj a eke wel b'ow elu'm uwomu em a eci. † ⁸ Ogboru any ony ab segh feh, † kɔ em ec'a, mi k'ow m'anm ony ab segh feh.»

⁹ Jwifel a ec'agh nono iri eke Jesu any Betani. -N'im yogh ow elm Jesu sosiem eci ce, kɔ Lasar yeji eke Jesu igbm luw em a sosiem eci. ¹⁰ Egb waw esel egbɛl a egh eb eke k'ibi Lasar yeji, ¹¹ anke Jwifel nono am ngbonj el em Lasar sosiem etj am ub Jesu nawre.

Jesu aam ey Jerusalem

Matie 21.1-11; Mark 11.1-11; Luk 19.28-40

¹² Eke legj eny akr af a, agj nono a eke ow Pak ec'es gbegbl ab em a iri eke Jesu am ow Jerusalem. ¹³ Agj a feh ot sarikj ay etj ok okm banj a aam obr'r, -n'am og -li dad -l'ese: «*Hosana! Ke Nyam edj egh a ek'am ow Es Kɔtɔkɔ e nin em a owro!*† Ke Nyam edj Israel ec'eb ebu a owro!»

¹⁴ Jesu egh gbanjɔ kpetehni nyam etj sig es af ese elel eke Nyam Lel dadr ab af: ¹⁵ *Sion eci dedyowli, erjh k'onj'j! Is any ler, j ec'eb ebu a am ow, li sig gbanjɔ kpetehni e liy af.*†

¹⁶ Ke ow amua k'okm in e jam esel a es sos em; gbekɔ eke Jesu ey in ec'anygbɛl em bake ow uwr a, -l'okn eke Nyam Lel ikj anym dad in e lis e low na, etj ow anake ow ey a.

¹⁷ Bieku ab em ec'agh a eke ekn Jesu igbm Lasar luw em a, am dad

† **11:51** Amani Sig em a, egb waw es ligbel b'onj ob ese srigbi af eke b'ibrm low uw Nyam e low ek'am erur ab any (Okm Ok 28.30; 1 Samiel 14.36-44). Amani Owr em a, wel ibram ob na ij, kɔ Jwifel a uw any eke Nyam b'ecr egb waw es em dad odad. † **12:3** Ekn Mark 14.3 ec'akr otar a. † **12:7** Ekn Matie 26.12 ec'akr otar a. † **12:8** Ekn Ol Okn 15.11. † **12:13** Selu 118.25-26. Ekn Matie 21.9 ec'akr otar a. † **12:15** Zakari 9.9. Ekn Matie 21.5 eci akr otar a.

low a eke -l'εkan a ec'odad. ¹⁸ Bieku a iri meny εwr a e li kok a ec'odad: na sosiem anake -l'owr -n'am obr ow a. ¹⁹ Ca Farisiel a am dad el cfr em εse: «Am εkan, si k'otumn low kaka fenj ec'ij! Agn a fenj am us'r jam!»

Jesu am dad in ec'anygbel lele in e luw ab ec'odad

²⁰ Es gbegbl a e legn a, agn a ek'uyu im Jerusalem eke k'ign Nyam nunj a, Grekel a e beb anj el em. ²¹ El, -n'im -n'ejn Filip ek'el Betsayida banj Galile wus af ec'egn a, etj -li dad ow nine: «Egn gbēl, s'am erur eke si k'εkn Jesu.» ²² Filip im dad ok Andre etj el yony mum -n'im -li dad -l'ok ow. ²³ Jesu dad el nine: «Wanci ow eke egn ec'Iy b'ow ey in anygbel em. ²⁴ Low nawre m'am dad ony: likj e liy nyam eke wel elu nomu em ke anj tinj ugnm es a b'annj in ec'elēl a ce. Gbeko eke sel a ugn es, li b'osu ey nono. ²⁵ Egn eke b'erur in e sel a, li b'ow l'irmn ow; ko egn eke wus af anj k'ow ebrm in e sel a e low erm mij a, b'ow ejn sel ek'onym uwr. ²⁶ Egn eke am erur e ki kok em e lis e low a, ow it ke l'us'm jam; ow em a, li b'ow n'annj yogj a eke m'ow m'annj a. Egn a eke b'ow kok em e lis e low a, em Es b'ow us'r'r sos. ²⁷ Wanci na af ermni εdnj'm es. Etj ayaf mi ki dadr ee? Mi dad m'εse: em Es, ony oc'm es gbre e wanci na af ee? Ke tasi em a, wanci na ec'anake m'ow a. ²⁸ Em Es, onj nj e nin a anygbel!» Etj kpekj lebl nyam anj afr dad nine: «M'onj'n anygbel legn etj, etj emeny m'ow m'onj'n anygbel sakp yony em.»

²⁹ Bieku a eke anj yogj ke iri lebl a am dad εse: «Na nyamgbrany!» Etj agn beb am dad εse: «Afr erm es nyam dad'r odad!» ³⁰ Etj Jesu dad el nine: «Lebl na ikjm em sosiem, ko ony sosiem. ³¹ Catj anake wus na e jej ok e wanci a ow a; sicaca em a, wel b'ow ognj wus na ec'es ew es a. ³² Etj em ec'a, legn eke wel b'ow

igbl'm ognj afr a, m'ow m'odu agn a fenj m'eb.» ³³ Sodad amua em, Jesu am yegm in e luw a ec'elēl eke b'ow ecr.

³⁴ Agn a dad'r nine: «Ey e sol a e silēl ab em s'iri eke Mesi a b'ow anj owr segn fenj. † Ayaf otu eke ki dad eke ow it eke wel k'igbl egn ec'Iy ognj afr ee? Egn ec'Iy a, ke bwo ec'egn ana ee?» ³⁵ Jesu am dad el εse: «Emeny usuayl anj ony ec'aranj legn tel eci ce. Eke ony usuayl a, àan es usuayl em, yec'etj ke ncebn k'okrm ony es. Egn eke am an es ncebn em a úwm usu eke n'aam ab any. ³⁶ Eke ony egn a eke el usuayl a, ony onm in em yec'etj ke éel usuayl ec'ey.» Eke li dad sodad amua uwr a, Jesu ocr sos es agn a sosiem im kpekpe lol es.

Jwifel a ubm Jesu nawre

³⁷ Meny εwr nono na eke li kok bieku a ec'any af a yeji com el -l'ubm ow nawre. ³⁸ Ow em kokoba ob es Esayi ec'odad eke dad a iy neny: *Es Kotoko, ko bwo ec'egn iri ey eci odad ab ee? Ko bwo ec'egn Es Kotoko okm sos okm yegm ee?†* ³⁹ Etj emeny Esayi in ce li dad low a sosiem eke agn amua k'otum ubm nawre a:

⁴⁰ Nyam efal el any, l'irmn wel e nunj em ony a yec'etj ke el eci anyamn a k'eknm es, ke -li k'uwmn low any. Etj kin low a sosiem eke -li k'ewlmn -l'owmn Nyam ognj

bake l'ewlm wel a. † ⁴¹ Esayi dad odad na anjke l'εkn Jesu ec'anygbel a, etj ow el ow ec'odad anake n'am dad a. ⁴² Gbeko, Jwifel ec'es ewel a, el em a yeji agn nono ub Jesu nawre. Gbeko Farisiel a sosiem, -l'okamn sos okm bake wel ognj el Nyam nunj ignj usu a. ⁴³ -Li b'erur sos usr a eke b'annj agn em ow a -l'akm Nyam em ec'a.

Jesu Krist eci odad ab em e jej ok

⁴⁴ Jesu igbl lebl ognj dad nine: «Egn eke ony onm em em a, ow elm em

† 12:34 εkn Selu 89.36-37; Esayi 9.6; Daniel 7.14. † 12:38 Esayi 53.1. † 12:40 Esayi 6.9-10.

em sony ce n'onym omn, ko egn a ek'erm'm ab em yeji. ⁴⁵ Egn eke am ekn'm a, am ekn egn a eke erm'm a. ⁴⁶ Em, m'el usuayl, m'ow wus af anja yec'etj ke egn kaka feg eke ony omn em em a, k'anm ncebn em. ⁴⁷ Eke batj egn am iri em e sodad a, etj l'osum a, ke ow elm em m'obm'n low ij, anke tasi em a, m'ow eke mi ki sog wus ec'agn a, ko ow elm el e low ob eci. ⁴⁸ Egn eke am ign'm, ke ebm em e sodad a, b'etj in e low ob a ow em; legj es abal el em a, em e low yegm a anake b'ow ob'r low a. ⁴⁹ Tasi em a, ow elm em obi em mi dadm, ko em Es eke erm'm a in obi, n'onj'm yec'a eke mi ki dad ke mi yegm agj a ec'abusu. ⁵⁰ Etj m'uw any eke yec'a eke li bi dad a b'onj egn sel ek'onym uwr. Yec'a eke m'am dad a, m'am dad ese elel eke em Es onj'm ow ec'abusu ab af.»

13

Jesu am yoyog in e jam esel a akr es

¹ Gbun ke Pak ec'es gbegbl a e legj ey a, Jesu uw any eke legj ow'r eke li k'ngbonj wus af anja n'im Es ogn. L'erur in ec'agn a eke anj wus af anja a, etj sica li b'ow li yegm wel eke n'onj wel ec'erur kpekj kpekj. ² Jesu lele in eci jam esel ab ab am ij ncebles ec'ob; ke Judas, Simo Iskariot jim gbe, †agn eb'r eke li k'ol Jesu l'ij. ³ Jesu in obi l'uw any eke n'anj Nyam ogn l'ow eke li b'ow l'ewl n'im ow ogn, etj Es on'n low feg ec'abusu. ⁴ L'igb ob ij lofu lis yogn, n'onj in e mob af ew a l'oc es, etj l'oc gbad l'ucu er. ⁵ Ow e jam a, l'oc mij l'ok kpokpo em etj n'am yoyog jam esel a akr es; li b'oc gbad a eke l'ucu er a li tetjn wel akr es. † ⁶ Li b'ok Simo Pier ogn a, ow dad'r nine: «Egn gbél, ko nj ki yoyog'm akr es ee?» ⁷ Jesu dad'r nine: «Caca em e low eke m'am kok a k'irim,

gbeko legj ek'am ow ab em b'ow iri.» ⁸ Pier nine: «K'ow yoyogm im akr es legj kaka!» Jesu nine: «Eke mi yoyogm'j es, k'ow elm em eci.» ⁹ Simo Pier nine: «Egn gbél, ow k'él akr sony ij, ko nun lele sabu ab yeji!» ¹⁰ Jesu nine: «Ow itm eke egn eke ok mij a k'ok mij ij, ek'ow elm akr ce, † anke l'ayl feg. Ony, ayal, gbeko ow elm ony feg gbe.» ¹¹ Jesu uw egn a eke b'ow ol ij'r ab any senyn senyn; na sosiem anake li dad eke ow'n elm wel feg we'n aylm a.

¹² Eke li yoyog wel akr es bake ow uwr a, l'us in e mob sus em a, l'ewl n'im ob ij lofu lis a li sig es etj n'am dad wel l'ese: «Ko low a eke mi kok ony a, uwr ow e nyandre ab any ee?» ¹³ B'esjn'm "Low yegm agj es" lele "Egn gbél" ab etj ony e low yeji ij anke m'el. ¹⁴ Eke batj em eke m'el Egn gbél lele Low yegm agj es ab a mi yoyog ony akr es, ke ony yeji, ony ofr a, ow it eke ki yoyogr ir akr es. ¹⁵ M'onj ony sewl eke ki kokr ese elel eke mi kok ab af. ¹⁶ Ee, low nawre m'am dad ony: adu agbm akam in ec'es ew, etj ermu yeji agbm akam egn a ek'erm'n a. ¹⁷ Sica eke uwr ow amua any a, eke kokr ow e low, ehe b'ow el ony eci.

¹⁸ Ow elm ony feg ec'odad mi dadm; agj a eke mi sosum m'ot a, m'uw el any. Gbeko ow it ke Nyam Lel ec'odad a iy neny: *Egn a eke in yony s'ij ob a ewl ow'm ar*.† ¹⁹ Sica em a, m'am dad ony kpekj gbun ke low a ow, yec'etj ke legj a eke low a b'ow ey a, ubr nawre eke em, anj anj.† ²⁰ Ee, low nawre m'am dad ony: egn kaka feg ek'eb egn eke m'erm a, em yeji l'eb'm; etj egn kaka feg eke eb'm a, eb egn a eke erm'm a.»

*Jesu am dad in ec'ol ij a ec'odad
Matie 26.20-25; Mark 14.17-21;
Luk 22.21-23*

† **13:2** Judas, Simo Iskariot jim: Jan eci silel esig oglog em a, Judas Iskariot, Simo jim. † **13:5** Jesu eci mob sus na el adu eci mob sus, etj akr es yoyog a yeji el adu eci juma. † **13:10** ek'ow elm akr ce: Jan eci silel esig oglog em, wel ejnm sodad amua. † **13:18** Selu 41.10. † **13:19** Ekn Jan 8.24 ec'akr otar a.

²¹ Eke Jesu dad ów amua bake ew neny es a, low ey'r sos em afjn es. Li dad l'erum mar nine: «Ee, low nawre m'am dad ony: ony em ec'egh nyam b'ow ol ij'm.» ²² Jam esel a am lerir el ofr etj -l'uwmn egh yec'a eke odad a ot es ab any. ²³ Jam esel ab em e nyam a eke Jesu b'erur a akhm'n ab. ²⁴ Simo Pier ew sos nyam yegm'n eke li k'ibrm Jesu egh yec'a ek'ow am dad ow ec'odad a. ²⁵ Jam es a igj Jesu loru etj am ibrm'n ese: «Egh gbel, ko bwo ec'egh ee?» ²⁶ Jesu dad nine: «M'ow m'ubr futufutu m'usm mredi em; egh a eke m'ow m'oc m'onj a, ke in ana.» L'ubr futufutu l'usm mredi em etj n'onj Simo Iskariot jim Judas. ²⁷ Eke kpekj Judas eb futufutu ikpr a, Satan ey'r em. † Jesu dad'r nine: «Low yec'a eke ki kok a, kòk fafa.» ²⁸ Low a sosiem eke li dad ow odad na a, agj a eke ok es ob ij lofu lís a, egh kaka uwm any. ²⁹ Eke ow el Judas anake b'onym os ab ab a, agj nono am tutr eke Jesu am erm'n eke li k'im l'ol ob ek'it es gbegbl a eci, oglog n'im l'ap ogboru ob. † ³⁰ Judas eb futufutu a etj kpekj l'ey okm. Ke legj am uk.

Ol owr

³¹ Eke sica Judas ey okm a, Jesu dad nine: «Sica egh ec'Iy ec'anygbel a e lisany a fig etj Nyam ec'anygbel a b'ow ey okm in em. ³² [Etj eke Nyam ec'anygbel a ey okm in em,] † Nyam yeji in obi b'ow elu Iy a ec'anygbel okm, etj ow k'ow ibnm. ³³ Em ec'ey, m'annj ony ab legj tel ce eci. B'ow wol'm, ko m'am m'ow mi dad ony low a eke mi dad m'ok Jwifel ejec'a: "K'ow otumn iimn yogj a eke m'aam a." ³⁴ M'am onj ony ol owr: erurir ony ofr. Tasi ow

it eke k'erurir ony ofr ese eled eke m'erur ony ab af. ³⁵ Eke erur anj ony ofr em tasi, ke agj a fenj b'ow uw any eke eel em e jam us esel.»

Pier b'ow egbr Jesu

³⁶ Simo Pier am ibrm Jesu ese: «Egh gbel, ko bogj aam ee?» Li dad ow nine: «Sicaca em k'otum usm im jam owm yogj a eke m'aam a; gbeko legj ejec'em b'ow us'm jam ow.» ³⁷ Pier dad'r nine: «Egh gbel, ko bla sosiem etj caca em mi k'otum m'usm'j jam m'owm ee? Em, m'uw es inym eke mi k'irmn em e sel a j eci!» ³⁸ Jesu dad nine: «Ko tasi uw es inym eke k'irmn j e sel a onj'm ee? Ee, low nawre m'am dad'j: gbuñ ke ngos íkj a, b'ow dad sakp nyahan eke uwm'm any.»

14

Jesu el ejagb eke b'ewl egh Es ogj

¹ Jesu dad in e jam esel a nine: «Erm mij k'ók ony. Onyn onn Nyam em, ke em yeji onyn onn em em. ² Eb ir usu nono anj em Es e gbugj a; ko blel ow anm tasi, ke mi dad m'ese m'aam mi kok ony usu eke k'iir ee? ³ Eke m'ow m'im mi kok ony usu a, m'ow m'ewl meny m'ow ke m'ot ony, yec'etj ke ony yeji ánnj yogj a eke m'annj a. ⁴ Yogj a eke m'aam a ec'ejagb a uwr any.» ⁵ Toma dad'r nine: «Egh gbel, yogj a eke aam a, s'uwm any, ke sica ayaf s'otu eke si k'uw ejagb ab any ee?» ⁶ Jesu dad'r nine: «M'el ejagb, m'el low nenyembri nyam, m'el sel. Egh kaka k'otum iim Es ogj eke l'ecrm em em. ⁷ Eke uwr'm any, b'ow uwr em Es yej'any. † Etj sicaca em a, uwr ir any etj ekan in yeji.»

† **13:27** Jwifel ogj a, eke etu eb es nyam, ob ij lofu lís itl ob onj etu ab em ec'egh nyam, ow el erur mum eke n'onj egh a eci. Jesu elu in ec'erur es abal el okm onj Judas. Gbeko Judas otur erm etj ow em anake Satan ey'r em a. Ow elm ke agn ec'abusu mum nyam anj futufutu ab em, oglog ke Judas k'onym low ec'abusu. Judas in obi n'onj sikpl abusu ey in ec'eb ir ab em (Jan 12.6), etj l'iri Satan eci low yegm a yeji (Jan 13.2). † **13:29** Pak eci ncok a, Nyamel gbel a eci masany a fenj b'annj froro yec'etj ke ogboru a ánnj yogj ke agj ów ap el ob. † **13:32** Jan eci silel esig oglog em a, wel éhnm sodad ek'annj ob na [...] ec'arañj a. † **14:7** Eke uwr'm any, b'ow uwr em Es yej'any: Jan eci silel esig oglog em a, *Blel uwr'm any ana, úwr em Es yej'any.*

⁸ Filip dad'r nine: «Egɛn gbɛl, yɛgm ɛy ɛs cɛ ke ow b'ow ɛyr ɛy erm es.»
⁹ Jesu dad'r nine: «Filip, m'annɔnɔn ab lɛgɛn ibn ɛtɛn uwm im any ee? Egɛn eke ɛkn'm a, ɛkn em ɛs. ɛtɛn kɔ bla sosiɛm am dad eke mi ki yɛgm'n em ɛs ee? ¹⁰ M'annɔn em ɛs em ɛtɛn em ɛs yɛji annɔn em em; kɔ ub nawrɛ ee? Sodad a eke m'am dad ɔny a, ow elm em em ow ɛnm owm. Em ɛs eke ir em em a anake bi kok in ec'ow fɛn a. ¹¹ Eke mi bi dad m'ɛsɛ m'annɔn em ɛs em ɛtɛn em ɛs yɛji annɔn em em, ke ɔbr'm nawrɛ. Eke ɛgɛnm, ke ow amua sosiɛm gbɛ ɔbr nawrɛ. ¹² ɛɛ, low nawrɛ m'am dad ɔny. Ow a eke m'am kok a, ɛgɛn yec'ɛke ɔny ɔnm em em a, in yɛji li b'ow li kok. ɛtɛn li b'ow li kok ow agb afɛn es anke m'aam em ɛs ogɛn. † ¹³ Low fɛn eke b'ow ibrmn em e nin em a, m'ow mi kok, yec'ɛtɛn ke Iy ɛlu ɛs ec'anygbɛl a ɔkm. ¹⁴ Eke batɛn am ibrmn'm low em e nin em a, m'ow mi kok.»

Abɛn Lala a eke Jesu ɛwar a

¹⁵ «Eke b'erurir'm, b'ow ɔsur em e sol a. ¹⁶ ɛtɛn m'ow m'ibrm em ɛs eke k'ɔnɔn ɔny Abu ɛlum ɛs ejeci eke k'annɔnɔn ab sɛgɛn fɛn. † ¹⁷ In l'el low nɛnyɛmbri nyam ec'Abɛn. Wus k'ɔtum ebm'n, anke li k'ɔtum l'ɛknm ow, li k'ɔtum l'uwm ow any. Gbɛkɔ ɔny, uwr ir any anke n'annɔnɔn ab ɛtɛn li b'ow n'annɔnɔn em sɛgɛn fɛn. † ¹⁸ Mi k'ow m'ɛlum ɔny es ɔny ɔny ɛsɛ uwiɛnɛl af, kɔ m'ow m'ɛwl m'ow ɔny ogɛn. ¹⁹ Ow annɔn lɛgɛn tɛl eke wus k'ow ɛknm im ij; kɔ ɔny, b'ow ɛkan'm, anke m'ow m'ɛwl m'annɔn owr ɛtɛn ɔny yɛji b'ow annɔn owr. ²⁰ Ow e lɛgɛn a, ow b'ow ok ɔny es sos em eke m'annɔn em ɛs em, ɛtɛn ɔny yɛji annɔn'm em, ɛtɛn em yɛji

m'annɔn ɔny em. ²¹ Egɛn a eke b'eb em e sol a, ke b'ɔsu a, ke ɛgɛn a eke b'erur'm ab ana. Egɛn eke b'erur'm a, em ɛs b'ow erur ir; em yɛji m'ow m'erur ir ɛtɛn m'ow m'okm sos ɔkm in ec'any af.» ²² Jud (ow elm Judas Iskariot) dad'r nine: «Egɛn gbɛl, kɔ bla sosiɛm dad eke k'okm sos ɔkm yɛgm ɛy ke ow k'elm wus ec'agɛn ab ee?» † ²³ Jesu dad'r nine: «Low fɛn eke m'am dad a, ɛgɛn eke b'erur'm a b'ow ɔsu. Em ɛs b'ow erur ir, ɛtɛn em lele em ɛs ab si b'ow s'im in ogɛn, ɛtɛn si b'ow s'ir in em. ²⁴ Egɛn eke ɛrurm im a, ɔsum em e sodad a. Low na eke m'am dad irir a, ow elm em eci, kɔ em ɛs eke erm'm a ogɛn ow annɔn ow.»

²⁵ Eke m'annɔnɔn ab a, m'am dad ɔny low na. ²⁶ Abu ɛlum ɛs a, Abɛn Lala a eke em ɛs b'ow ɔnɔn ow em e nin em a, b'ow yɛgm ɔny low a fɛn ɛtɛn b'ow ɔkn ɔny ow fɛn eke mi dad ɔny a. ²⁷ M'am ɛw ɔny erm es ɛy es, m'am ɔnɔn ɔny em eci erm es ɛy a. M'ɔɔm ɔny ɛsɛ elɛl eke wus b'ɔnɔn ɛgɛn ab af. Erm mij k'ok ɔny, ɛrɛn yɛji k'ɔny ɔny. ²⁸ Irir mi dad m'ɛsɛ: «M'aam kɔ m'ow m'ɛwl m'ɛny m'ow.» Blɛl b'erurir'm tasi ana, ow ɛnɔn ɔny sos em uwr any eke m'aam em ɛs ogɛn, anke em ɛs agb akm'm. ²⁹ M'am dad ɔny caca em gbunɔn ke ow amua ow, yec'ɛtɛn ke lɛgɛn a eke ow amua b'ow a, ɔbr nawrɛ. ³⁰ Mi k'ow mi dadm ow nɔnɔn ɔny ab ij, anke wus na ec'ɛs ɛw ɛs a am ow. Ow elm ke n'ɔny abusu em e nun af, ³¹ kɔ ow it eke wus k'uw any eke m'ɔny em ɛs ec'erur. Ow sosiɛm low yec'a eke em ɛs b'ibrm a, mi bi kok. Igbr, s'ɛgbrɔnɔn anɔn!»

15

† **14:12** Gbunɔn ke Jesu igb uwɔmu em a, Nyam eci es eb ɛlu owi ɛym ɔkm tasi. Jam ɛsɛl a bɔbɔ yɛji uwm any eke Jesu elm ɛgɛn cɛ, kɔ l'afɛn ɛgɛn el es. Eke l'igb luw em a, ow ayl eke l'el Nyam ec'Iy. In eci owr annɔn em a, usu a eke li b'annɔn a, yogɛn cɛ wɛl b'ɛkn'n; li b'igb uwɔmu em a, n'ɔn in ec'Abɛn Lala a im wus na nimum ɛtɛn annɔn nawrɛ ub ɛs fɛn em. † **14:16** Abu ɛlum ɛs ejeci: Odad na ec'iri Grɛk em a ufu es nɔnɔn. Wɛl b'iri ɛsɛ: ow ɔm ɛs, erm es ɛyr es, abu ɛdɛn any ɛs oglog sos ɛs atr ɛs. † **14:17** li b'ow n'annɔnɔn em sɛgɛn fɛn: odad na Grɛk em a, wɛl ɔtu ek'itɛn ejec'em dad ɛsɛ n'annɔnɔn em sɛgɛn fɛn. † **14:22** Jwifɛl a am tutr eke Mɛsi a b'ow ow anygbɛl em agɛn fɛn ec'any af, li jej agɛn ek'elm jwifɛl a e low l'ok ke li kókr Israel em.

Jesu el viny likη lis tasi a

¹ «M'el viny e likη lis tasi a, etη em Es el ɔgm a e juma kok es. ² Likη lal fηη eke b'ucu'm ke ɔsum ey a, li b'ubr ow es, gbekɔ lal fηη eke b'osu ey a, li b'ot ow em es, l'ayal ow, yec'etη ke emeny l'ɔsu ey nɔnɔ l'obn. ³ Low yegm a eke m'ɔη ɔny a, ayal ɔny lηη a etη. ⁴ Ʋcur'm esε elel eke m'ucu ɔny ab af. Likη lal k'ɔtum ɔsum ey in obi em, eke l'ucum likη lis a; ebɛn nyam coco ɔny yeji, k'ɔtumɔ ɔsum ey eke ucum'm.

⁵ M'el viny e likη a eci lis, etη ɔny eel likη a ec'ál a. Eηη eke ucu'm ke em yeji m'ucu'r a b'osu ey nɔnɔ. Tasi em a, k'ɔtum kokm low kaka fηη eke m'anm em. ⁶ Eηη eke ucum im a, wɛl b'oc ɔwl'l gbeη esε likη lal eke ɔsum ey af; li bi wɛw es, etη wɛl b'ot ekη ál wɛwε a wɔwl alm iri ok es. ⁷ Eke b'anηη em em etη em e sodad a yeji b'anη ɔny em a, ibrmn em Es low yec'a eke erurir a, li b'ow n'ɔη ɔny. ⁸ Eke b'ɔsur ey nɔnɔ a, b'ow yegm eke eel em e jam us esε; ow em anake em Es ec'anygbel a b'ow ey ɔkm a.

⁹ Esε elel eke em Es b'erur'm ab af a, em yeji mi b'erur ɔny ebɛn. Anηη em ec'erur ab em. ¹⁰ B'ow anηη em ec'erur ab em eke b'ɔsur em e sol a, esε elel eke m'osu em Es e sol a ke m'anη in ec'erur ab em ab af.

¹¹ Mi dad ɔny low na yec'etη ke em eci sos em iηη a ánη ɔny em, ke ow ɔη ɔny e sos em iηη a iy neny. ¹² Kin em ec'ol a eke m'am ɔη ɔny a: eruririr ɔny ɔfr esε elel eke m'erur ɔny ab af. ¹³ Erur ligbel a eke eηη ɔtu eke k'elu ɔkm a cε el ke l'irmn in e sel a lawlɛl e nuη af. ¹⁴ Eke bi kokr low yec'a eke m'am ibrm ɔny a, ke eel em lawlɛl iη. ¹⁵ Mi k'ow m'esη'm ɔny madu ij, anke adu úwm in ec'es εw es e low eke bi kok ab any. M'am esη ɔny em lawlɛl anke em Es em e low fηη eke mi wewr a, mi yegm ɔny. ¹⁶ Ow elm ɔny sɔsuamn ocmn'm, kɔ

em mi sɔsum m'ot ɔny; m'εw ɔny eke k'imn ɔsur ey, ɔsur ey eke b'anη ibn. Ow b'ow ɔη em Es ɔη ɔny low fηη eke am ibrmn em e nin em a. ¹⁷ Low a eke m'am ibrm ɔny a el: eruririr ɔny ɔfr.»

Wus ec'agη ifn Jesu lele in ec'agη ab ab

¹⁸ «Eke wus ɔny ɔny e sifn, ɔkan eke em l'ikη anym l'ifn'm. ¹⁹ Blel eel wus ec'ana, wus ɔny ɔny ec'erur eke eel in ec'a sosiem. Kɔ mi sɔsum m'ot m'ok ɔny saw, elm wus ec'ij: na sosiem anake wus b'ifn ɔny a. ²⁰ Ʋkan low a eke mi dad ɔny a: “Adu ágbm akam in ec'es εw a.” Eke agη ijr'm gbre, ɔny yeji -li b'ow -l'ijr ɔny gbre; eke -l'elum em e low yegm a, -li b'ow -n'ɔny ɔny ec'a yeji ec'elum. ²¹ Etη em sosiem -li b'ow -li kok ɔny ów amua fηη, anke eηη a eke erm'm a, -l'uwm ow any. ²² Blel m'owm, etη blel mi dadm el odad ana, ke blel ow elm el sikpl. Kɔ caca em a, -n'onym low eke -li ki dad -li dogηη sos ij. ²³ Eηη ek'ɔny em e sifn a, ɔny em Es yeji eci sifn. ²⁴ Blel el ec'araηη a mi kokm ów eke eηη ejeci k'ɔtum kokm ana, ke blel ow elm el sikpl. Kin, ca -l'ekn em ec'ów a etη em lele em Es ab -n'am ifn ey. ²⁵ Gbekɔ ów amua am ey yec'etη ke odad na eke wɛl nɔn el ec'ol ab em a iy neny: -N'ɔny em e sifn ów ɔbr em.† ²⁶ Abu Elum Es a b'ow ow: in l'el low nenyembri nyam ec'Abη eke anη em Es oηη am ow. Em Es b'ow oc'r ɔη'm m'ɔη ɔny, etη li b'ow l'ij em e danku. † ²⁷ Etη ɔny yeji, b'ow ijr em e danku anke anηη em ab nuη ɔb em etη.»

16

¹ «M'am dad ɔny ów amua yec'etη ke k'ówrn ɔny ec'ɔmn a. ² Wɛl b'ow oηη ɔny Nyam nuη iηη susu. Etη emeny lηη anη anym am ow eke agη a eke b'ow ibi ɔny a b'ow tutr eke ow el Nyam juma anake -n'am kok a. ³ -Li b'ow -li kok ebɛn

† 15:25 Selu 35.19; 69.5. † 15:26 Ekn Jan 14.16 lele ow ec'akr otar ab ab.

anke -l'uwm em Es any, etj em obi em obi yeji -l'uwm'm any. ⁴ Gbeko mi dad ony low na yec'etj ke legj a eke ow b'ow ow a, okan eke m'ikj anym mi dad ony.»

Abj Lala e juma

«Mi dadm ony low na nunj ob em etj anke m'anj ony ab. ⁵ Sica m'aam egj a ek'erm'm a ogj, etj ony em ec'egj kaka ibram im yogj a eke m'aam a. ⁶ Nenε eke mi dad a, sos ow ony es nimum. ⁷ Gbeko m'am dad ony tasi eke ow akpl ony eci eke mi k'im; tasi em a, eke m'iim, Abu Elum Es a k'ow owm. Ko eke m'im a, m'ow m'onj'n l'ow. ⁸ Etj legj eke li b'ow l'ow a, li b'ow li yegm wus ec'agj a el eci wus ey sikpl owi ab em, low nenyembri nyam owi ab em, lele Nyam e jej ok owi ab em ab. ⁹ -L'ok wus sikpl owi em anke -l'ubmn'm nawre; ¹⁰ -l'ok wus low nenyembri nyam owi em anke m'aam em Es ogj etj -li k'ow -l'eknmn'm ij; † ¹¹ -l'ok wus jej ok owi em anke wus ec'abusu es a, wel ob'r low nj.»

¹² Sicaca em a, m'onj ow nono eke mi ki dad ony, ko k'ow otumn irimn ij. ¹³ Gbeko legj a eke low nenyembri nyam ec'Abj a b'ow ow a, li b'ow ni nyimn ony low nenyembri nyam fej em. Li k'ow li dadm in obi e nin em ec'odad, ko li b'ow li dad yec'a eke l'iri a, etj li b'ow l'ewar ony low yec'eke b'ow ey a. ¹⁴ Li b'ow l'elu em ec'anygbel a okm, anke li b'ow l'ot yec'a ek'el em ec'a, etj li b'ow li dad ony ow e low. ¹⁵ Em Es ec'ob fej eke ony a, el em eci; ow sosiem anake mi dad m'ese: Abj b'ow eb yec'ek'el em ec'a etj li b'ow li dad ony ow e low.»

Sos es ow b'ow itjn el sos em inj

¹⁶ «Ow k'ow ibnm eke k'ow eknmn'm ij, etj emeny eke ow b'ow kok segj waa a, b'ow ewal ekan'm.»

¹⁷ Etj in e jam esel ab em e beb am dad el ofr em ese: «Ke na in e nyandre el ayaf ee? Li dad ey eke ow'n k'ow in ibnm eke es k'ow es eknm'n ij; etj emeny ow'n b'ow in kok segj waa, es b'ow es ewl es ekn'n. Etj emeny li dad eke in aam Es ogj. ¹⁸ Segj waa a eke n'am dad ow ec'odad a e nyandre el bogj ec'ee? Low yec'a eke n'am erur eke li ki dad a, si k'irim!» ¹⁹ Jesu am uw any eke jam esel a am ol eke k'ibrm'n low. Ow oj li dad wel ninε: «Mi dad ony eke ow k'ow ibnm eke k'ow eknmn'm ij, etj emeny eke ow b'ow kok segj waa a, b'ow ewal ekan'm. Ko na ec'anake ony ofr em a am ol ow e nyandre ab ee? ²⁰ Eε, low nawre m'am dad ony: b'ow ikjn onj kokr sorj, ko wus gbe b'ow anj sos em inj em; b'ow anjn sos es ow em, ko ony eci sos es ow a b'ow itjn el sos em inj. ²¹ Yow am ew iy a, li b'anj gbre ij em, anke in e gbre ij e legj a ow nj. Ko li b'ew iy a, li b'ijl gbre ij ab es, iy a eke l'ew a eci sos em eke am inj'n a sosiem. ²² Eben eke sicaca em a, anjn gbre ij em ana, gbeko emeny m'ow m'ewl m'ekn ony etj b'ow anjn sos em inj em; sos em inj ikj na, egj kaka k'otum ebm ony abu em. ²³ Eke legj ikj na b'ow a, k'ow ibramn'm low kaka fej ij. Eε, low nawre m'am dad ony: ob fej eke b'ow ibrmn em Es em e nin em a, li b'ow n'onj ony. ²⁴ Tonj ke it yefenyina a, ibramn low kaka em e nin em. Ke ony e sos em inj a agb a, ibrmn, b'ow ejan.»

Jesu akm wus es

²⁵ «M'oc nyandre em odad mi dad ony ow amua fej. Legj am ow eke mi k'ow mi dadm ony eben ij, ko yogj anake m'ow mi dad ony em Es e lis e low a lala em a. ²⁶ Ow e legj ab em a, b'ow ibrmn em Es low em e nin em; mi dadm ony eke m'ow mi njon'n m'onj ony,

† **16:10** Jwifel bi tutr eke el eci ol a ec'elum em, Nyam b'ow eb el. Abj Lala b'ow yegm el eke Nyam b'eb agj a eke b'oc el ec'omn a elu Jesu Krist em, ke b'oc'r ese el eci Sog Es af a (Rom 1.17; 3.21-22). Jesu b'im Es ogj ba ow b'uwr a, Abj b'ow ayal ow ok agj a es sos em, eke low a eke n'am dad a el nawre tasi, l'el Nyam ec'Iy.

27 anke em Es in obi li b'erur ony. Li b'erur ony anke b'erurir'm etn b'ubr nawre eke m'ann Nyam ogn m'ow. 28 M'ann em Es ogn m'ow m'ey wus af ana. Sica m'am elu wus es ke m'ewl m'im em Es ogn a.» 29 In e jam esel a am dad'r ese: «Sica am dad ow a erum mar, ocm odad nyandre em dadrm odad ij. 30 Sica s'uw any eke uw low low fen any, etn b'ikn anym uw low yec'a eke wel k'ibrm n ab any. Em ana anake s'ub nawre eke ann Nyam ogn ow a.» 31 Jesu dad el nine: «Catn ubr nawre ee? 32 Ee, wanci am ow, etn wanci a ow yeji n; yogh ony fen b'ow omun es, ke egn egn im in ogn ke ow ony ign elul'm es em sony. Njan, tasi em a, m'anm em sony anke em Es ann em ab. 33 Mi dad ony ow amua fen yec'etn ke em em a, enan erm es ey. B'ow ijr gbre wus af ana, ko erm usu ony lokm anke m'akm wus es.»

17

Jesu am nogn Nyam in ec'anygbel a ek'ey okm a eci

1 Sica eke Jesu dad sodad amua bake ow uwr a, l'igbl any ogn afr etn li dad nine: «Em Es, wanci a ow n; elu Ejimn ec'anygbel a okm yec'etn ke Ejimn yeji elu n ec'a okm, 2 ke n'on agn a eke ot abul il a sel ek'onym uwr, abusu a eke on'n agn e nun af ab em. 3 Sel ek'onym uwr a el: ke wel uw'n any, n eke el Nyam nawre nyam coco a, ke wel uw Jesu Krist eke erm a yej'any. 4 M'elu n ec'anygbel a okm wus af ana, juma a eke on'm eke mi ki kok ab em. 5 Sica em Es, anygbel a eke m'ehn n e lis gbn ke wus ann a, elu'm anygbel ikn na okm n ec'any af.»

Jesu am nogn Nyam on in e jam esel a

6 «Wus ec'agn a eke ot abul'm a, m'oc'n mi yegm el. -L'el n eci etn ot abul'm etn -l'osu n ec'odad ebl a. 7 Sica -l'uw any eke ob fen eke

m'onny a, n ogn ow ann ow, 8 anke m'on el odad a eke on'm a, etn -l'eb. Tasi -l'egn -l'eb eke m'ann n ogn a m'ow, etn -l'ub nawre eke erm'm. 9 M'am nogn n el eci; ow elm wus eci mi nognm, ko agn a eke abul'm a sosiem anke -l'el n eci. 10 Ob fen eke m'onny a n eci, etn n ec'eke ony a yeji el em eci, etn em ec'anygbel a b'ey okm el em.

11 Mi k'ow m'anm wus ij, ko el gbe -n'ann; em, m'am ow n ogn. Em Es lala, osu el n e nin a ek'on'm ab em, yec'etn ke -l'el nyam, ese el el eke em lele n ab s'el nyam ab af. 12 Eke m'ann el ab a, m'osu el n e nin em, nin a eke on'm ab em. Mi b'ew el nyamn af, etn el em ec'egn kaka iram, ek'ow elm in a ce ek'it eke k'irm, ke Nyam Lel a iy nenya a. † 13 Sica m'am ow n ogn, etn emeny eke m'ann wus a, m'am dad eben yec'etn ke el em a, -n'ehn em e sos em in a, sos em in a nimum. 14 M'on el n ec'odad a etn wus ony el e sifn, anke -l'elm wus eci ese el el eke em yeji m'elm wus ec'ab af. 15 Mi nognm eke k'onny ot el es wus af ana, ko eke k'osu el Low Nun Es e lis. 16 -L'elm wus eci ese el el eke m'elm wus ec'ab af.

17 N ec'odad a el low nenyembri nyam. Low nenyembri nyam ab em, kok el -l'el n eci kpek n kpek n. 18 M'am erm el wus ec'agn em ese el el eke em yeji erm'm wus ec'agn em ab af. 19 M'am ocr em sosi nimum m'on n el eci, yec'etn ke el yeji -l'el n eci kpek n kpek n.»

Jesu am nogn Nyam on agn a fen eke b'ow ub'r nawre a

20 «Ow elm el sony ce eci Nyam mi nognm ko agn a eke el yeji b'ow ub'm nawre jam esel a eci danke ij ab em a. 21 M'am nogn eke el fen -li k'el nyam. Em Es, ow it eke -li k'okr af ey ab ese el el eke m'ann n em ke n yeji ann em em ab af, yec'etn ke wus ec'agn a ub nawre eke ow el n erm'm. 22 Etn m'on el anygbel a

† 17:12 Selu 41.10; Jan 13.18.

eke ɔŋ'm a yec'etŋ ke -l'el nyam esɛ elɛl eke ŋ lele em ab s'el nyam ab af. ²³ M'annŋ el em etŋ ŋ yeji annŋ em em; ow em anake -li b'ow -l'ɔtu -l'el nyam tasi a, yec'etŋ ke wus úw any eke erm'm etŋ b'erur el esɛ elɛl eke b'erur'm ab af.

²⁴ Em Es, ot el ɔŋ'm, etŋ m'erur eke yogŋ a eke m'annŋ a, el yeji -n'annŋ em ab yec'etŋ ke -l'ekn em ec'anygbel a, anygbel a ek'ɔŋ'm a, anke erur'm gbuŋ eke wɛl ki kok wus a. ²⁵ Em Es, Low Nyim Nyim Es, wus uwm'ŋ any, kɔ em m'uw'ŋ any etŋ agŋ amua uw any eke ow el ŋ erm'm. ²⁶ M'oc'ŋ mi yegm el etŋ emeny m'ow m'oc'ŋ mi yegm el yec'etŋ ke em ec'erur a eke ɔny a ánnŋ el em, ke em obi yeji m'ánnŋ el em.»

18

Jesu ec'ɔny

Matie 26.47-56; Mark 14.43-50; Luk 22.47-53

¹ Eke Jesu dad ów amua bake ow uwr a, in e jam esɛl ab ab, -n'im Sedron eci mij ewl mij a e jam a. Yogŋ, egb lakp nyam annŋ eke in e jam esɛl ab ab -n'imn -l'okr em. ² Judas eke am ɔl Jesu ij a yeji uw usu ab any, anke sakp nɔnɔ Jesu lele in e jam esɛl ab ab b'as luku yogŋ. ³ Egb waw esɛl ec'agŋ egbel a lele Farisiel ec'ogog ec'agŋ ab ab ot srɔda eyŋ lele usu ɔsu esɛl ab ɔŋ Judas, etŋ l'ot wɛl ab n'im egb lakp ab em. Ar mob annŋ el abu em etŋ -n'ɔnym es ekan mob lele mrabri ab. ⁴ Etŋ eke Jesu uw low a fɛŋ eke b'ow eŋn'n ab any a, n'im li titm wɛl etŋ n'am ibrm wɛl l'esɛ: «Kɔ bwo am ɔɔl ee?» ⁵ -Li dad ow ninɛ: «Nasaret e Jesu.» Jesu dad el ninɛ: «Em ana.» Ke Judas eke am ɔny Jesu ɔŋ el a annŋ el ab.

⁶ Kpɛkŋ eke Jesu bi dad el ek'ow el in a, -li kpukŋ -n'im jam etŋ -l'ok wus. ⁷ Emeny Jesu am ibrm el esɛ: «Kɔ bwo am ɔɔl ee?» -Li dad ninɛ: «Nasaret e Jesu.» ⁸ Jesu dad el ninɛ: «M'ikŋ anym mi dad ɔny eke em

ana. Eke ow el em am ɔɔl'm, ke egbr agŋ likpr a es im.» ⁹ Elel eke odad a eke li dad a k'iyŋ neny ana: «Em Es, m'irmnm ŋ ec'agŋ a eke abul'm a e nyam yeji.» †

¹⁰ Sica Simɔ Pier ɔny lab ler em eke n'ɔnym ab a l'ɔsm es, etŋ l'iyŋ egb waw es ligbel a ec'abu elum es a, etŋ l'ubr ow lidr e lɔru ab es. (Abu elum es a e nin a el Malkus.) ¹¹ Kɔ Jesu dad Pier ninɛ: «Òc ŋ e lab ler em a elu ow ec'ekpr ab em. Kɔ am tutr eke mi k'ow m'egŋm gbre e mij kpɔk a eke em Es ɔŋ'm ab ee?»

¹² Srɔda eyŋ a lele el eci nyimn es ab ab, Jwifel ec'es ew el a eci usu ɔsu esɛl a okr af ɔny Jesu etŋ -n'awŋ ow. ¹³ -L'ikŋ anym -l'oc ow -n'im An ogn a. † An el Kayif eke lakpo ab af el egb waw es ligbel a eci anu. ¹⁴ Ke Kayif anake ɔm Jwifel ec'es ew el a ów dad eke: ow'n akpl ɔny eci eke egŋ nyam in k'uw dedeku a fɛŋ ec'a.

Pier egbr Jesu

Matie 26.69-70; Mark 14.66-68; Luk 22.55-57

¹⁵ Simɔ Pier lele jam es ejeci nyam ab am us Jesu jam. Eke jam es na el egŋ eke egb waw es ligbel a uw any a, ow ɔŋ l'ey ow e gbugŋ a Jesu ab. ¹⁶ Kɔ Pier gbɛ annŋ gbenŋ lisany a. Etŋ jam es a eke egb waw es ligbel a uw any a ey ɔkm ow dad yow a eke am ɔsu lisany a odad etŋ n'ɔŋ Pier yeji ey gbugŋ a. ¹⁷ Yow a dad Pier ninɛ: «Kɔ ŋ yeji, elm egŋ na e jam esɛl ab em ec'egŋ nyam ee?» Pier dad'r ninɛ: «M'elm in e jam es.» ¹⁸ Ow el lefr legŋ iy, ow sosiem anake madu a lele usu ɔsu esɛl ab ab fuf al ke ok es am ɔgbu a. Pier yeji annŋ el em etŋ am ɔgbu al a.

Egb waw es ligbel a am ibrm Jesu low

Matie 26.59-66; Mark 14.55-64; Luk 22.66-71

¹⁹ Egb waw es ligbel a am ibrm Jesu low eke ɔn in e jam esɛl a lele in e low yegm ab ab es. ²⁰ Jesu dad'r ninɛ: «Mi dad agŋ a fɛŋ ec'any af;

† 18:9 Jan 17.12. † 18:13 Ekŋ Luk 3.2 ec'akr otar a.

seḡn a fəḡ mi bi yeḡm aḡn low Nyam nuḡ igḡ susu a lele Nyamel gbəl em ab, yogḡ eke Jwifel fəḡ b'as luku a etḡ mi dádm low kaka es ləl em. ²¹ Kɔ bla sosiem etḡ am ibrm im low ee? İbrm aḡn a eke iri yec'a eke mi dad el a; el, -l'uw yec'a eke mi dad el ab any senyn senyn.» ²² Eke Jesu dad nene a, usu ɔsu esel ab em e nyam ek'anḡ yogḡ a edḡ Jesu any af etḡ am dad ese: «Kɔ ebən eke am dad eḡb waw es ligbəl odad ana ee?» ²³ Jesu dad'r ninε: «Eke mi dad low eke akplm, èlu ɔkm; sica eke low a eke mi dad a akpl, ke bla sosiem etḡ am ɔr'm ee?» ²⁴ Etḡ An ɔḡ wəl oc Jesu eke anḡ meb em a im eḡb waw es ligbəl Kayif oḡn a.

Emeny Pier eḡbr Jesu

Matie 26.71-75; Mark 14.69-72; Luk 22.58-62

²⁵ Wanci ab af cε, Simɔ Pier gbε anḡ yogḡ a cε am ɔgbu al. Wəl am ibrm'n ese: «Kɔ η yeḡi elm eḡn na e jam esel ab em ec'eḡn nyam ee?» Kɔ Pier eḡbr dad ninε: «M'elm in e jam esel ab em ec'eḡn.» ²⁶ Eḡb waw es ligbəl a e madu ab em e nyam, eke el eḡn a eke Pier akpr loru es a ec'eḡn a, dad'r ninε: «Kɔ m'eknm'η in ab eḡb lakp ab em ee?» ²⁷ Kɔ emeny Pier eḡbr. Etḡ ow e wanci ab af cε ηḡɔs ikḡ.

Wəl oc Jesu im Pilat ec'any af

Matie 27.1-2, 11-14; Mark 15.1-5; Luk 23.1-5

²⁸ İbribr fafa em a, wəl igḡ Kayif oḡn a etḡ oc Jesu im Pilat eke Rom ew Jude ec'es ew es a eci gbugḡ a. † Jwifel ec'es ewəl a okm gbugḡ a bake -li k' uwmn anḡ, Pak ec'ob eke -li k'ɔtu -l'ij a sosiem.† ²⁹ Ow sosiem Pilat ow eḡn el gbenḡ etḡ am ibrm el ese: «Kɔ bla lowi af am cicar eḡn na ee?» ³⁰ -Li dad ow ninε: «Blel l'elm low ηḡn kok es, blel s'ocm'n s'ism'η.» ³¹ Pilat dad el ninε: «Òcr ir ɔny obi ke ɔny ec'ol ab em, jéjr in

e low okr.» -Li dad ninε: «S'onym abusu eke si k'ob eḡn low luw eci.»

³² Jesu eci luw owi a eke dad ow ec'odad a ec'eḡl eke k'iyr neny ana.

† ³³ Etḡ Pilat ewl ey gbugḡ; n'ɔḡ wəl esḡ Jesu ow etḡ n'am ibrm ow l'ese: «Kɔ η, Jwifel ec'eb ebu ab ana ee?»

³⁴ Jesu dad ninε: «Kɔ eke tutr η obi etḡ am dad, oglog aḡn dad'η em e lís e low ee?» ³⁵ Pilat dad ninε: «Kɔ em Jwif m'el ee? N ec'abr ec'agḡ

lele eḡb waw esel eḡbəl ab oc'η is'm; kɔ bla kok ee?» ³⁶ Jesu dad ninε: «Em ec'es ew a elm wus na eci; blel em ec'es ew a el wus na eci, ke blel em eci juma kok esel a óḡn mum. -

Li k'eḡnmn wəl ocm im ɔcm Jwifel ec'es ewəl a. Njan, em ec'es ew a elm wus na eci.» ³⁷ Etḡ Pilat dad'r

ninε: «Nje η, eb ebu ee?» Jesu dad ninε: «Ŋ dad eke m'el eb ebu. Em,

wəl ew'm m'ow wus af anḡ eke mi k'ij low nenyembri nyam e danḡu. Eḡn fəḡ eke el low nenyembri nyam

ec'a b'iri em ec'odad.» ³⁸ Pilat dad ninε: «Low nenyembri nyam, ke bla?»

Wəl ɔb Jesu low luw eci

Matie 27.15-31; Mark 15.6-20; Luk 23.13-25

Eke Pilat dad ów amua bake ow uwr a, emeny l'ewl n'im gbenḡ n'eḡn Jwifel a, etḡ li dad wəl ninε: «Mi k'eknm low sosiem eke mi k'ob eḡn

na low a. ³⁹ Gbekɔ ɔny ec'ol a eke ɔnyn ab em, sakp sakp fəḡ Pak ec'es gbegbl e legḡ a, mi b'elu ɔny sobel em es nyam es. Kɔ am erurir eke mi k'elu Jwifel ec'eb ebu ab es m'ɔḡ ɔny ee?» ⁴⁰ -Li dad ow sɔḡ em ninε: «Njan, ow elm in! Ey, Barabas s'am erur!» Ke Barabas a eḡn ηḡn.

19

¹ Etḡ Pilat ɔḡ abusu wəl oc Jesu ow eke wəl k'or'r ηḡbre em. ² Srɔda eyḡ a ol mirḡ tufe etḡ us'r; -l'us ow mob sus em ebl yeḡi. ³ -L'ow -li titm ow etḡ -li dad ow ninε: «Jwifel

† **18:28** Èkn Matie 27.1 ec'akr otar a. † **18:28** Jwifel ec'ol em a, eke Jwif nyam ey eḡn ek'elm Jwif ec'akḡ, ke l' uwm anḡ ij ton seḡn lɔbḡ ḡḡ. Ow ɔḡ li k'ɔtum n'anm Pak ec'es gbegbl ab em ij.

† **18:32** Èkn Jan 12.32-33.

ec'eb ebu, s'am ibrm'η!» † Ɛτη - n'am dɛdɛɲ ow any af. ⁴ Ɛmeny Pilat ɛwl ɛy ɔkm ɛτη am dad dedeku a ɛsɛ: «M'ow m'oc'r m'is ɔny gben aɲa yec'ɛτη ke úwr any eke m'ɛɲnm low eke mi k'ɔbr ɛɲ na low.» ⁵ Ca Jesu ɛy ɔkm; l'us mirɲ tufe a lele mob sus ɛm ebl ab ab. Pilat dad ɛl ninɛ: «Kin ɛɲ a!» ⁶ Gbɛkɔ kpɛkɲ eke egb waw ɛsɛl ec'es ɛwɛl a lele usu ɔsu ɛsɛl ab ab ɛkn'n a, -n'am ɔg -li dad -l'ɛsɛ: «Ɛw'r olikɲ af! Ɛw'r olikɲ af!» Pilat dad ɛl ninɛ: «Ìmn ɔny obi ɛwr ir olikɲ af, † kɔ ɛm ɛm tasi a, m'ɛɲnm low kaka eke mi k'oc m'ɔbr'r low.» ⁷ Jwifel a dad'r ninɛ: «Ɛy s'ɔny ol, ɛτη ol ab ɛm l'it eke li k'uw, aɲke l'urum ɛτη li dad ek'in Nyam ec'Iy.» †

⁸ Eke Pilat iri sodad amua a, in eci ɛrɲn a obn. ⁹ L'ɛwl l'ɛy gbugɲ ɛτη n'am ibrm Jesu l'ɛsɛ: «Kɔ η, bogɲ iy ee?» Kɔ Jesu cicm sar okm'n es. † ¹⁰ Ɛτη Pilat dad'r ninɛ: «Erurm eke ki dad'm odad ee? Kɔ uwm any eke m'ɔny abusu eke mi k'ɛlu'η es, ɛτη ɛmeny m'ɔny abusu yɛɲi eke mi k'ɔɲ wɛl ɛw'η olikɲ af ee?» ¹¹ Jesu dad'r ninɛ: «Ŋ obi ɛm a, ɔnym abusu kaka ɛm af eke ow elm yec'a eke Nyam ɔɲ'η a. Na sosiɛm anake ɛɲ a eke oc ow'm η ogɲ a † kok sikpl akm η a.»

¹² Wanci ab af cɛ Pilat am ɔl elɛl eke k'ɛlul Jesu es. Gbɛkɔ Jwifel a am ɔg dad ɛsɛ: «Eke ɛlu ɛɲ na es, k'ow elm Sesar e lawl ij! † Ɛɲɲ fɛɲ eke urum ke am ocr in sosi ɛb ebu a, el Sesar ec'ifnu!» ¹³ Eke Pilat iri sodad amua a, n'ɔɲ wɛl oc Jesu ow gben; n'ɔɲ ow ow sig es jɛj ok usu a eke wɛl b'ɛsɲ "Usu eke wɛl kok

mɛbn ɛm" † (ke Ebre ɛm wɛl b'ɛsɲ "Gabata"). ¹⁴ Ow el Pak ec'es gbɛgbl a e nɛnɛɲ kɛkɛ a e sos bɛbm e lɛɲɲ. Eke lɛɲɲ am uyu nuɲ a, Pilat dad Jwifel a ninɛ: «Kin ɔny eci ɛb ebu a!» ¹⁵ Gbɛkɔ -n'am ɔg -li dad -l'ɛsɛ: «Wɛl íbi'r! Wɛl íbi'r! Ɛw'r olikɲ af!» Pilat dad ɛl ninɛ: «Kɔ ow it eke mi k'ɛw ɔny ec'eb ebu a olikɲ af ee?» Egb waw ɛsɛl ɛgbɛl a dad ninɛ: «S'ɔnym ɛb ebu ɛjɛci eke ow elm Sesar cɛ.» † ¹⁶ Ɛτη sica Pilat ɛlu Jesu es ɔɲ ɛl eke -li k'ɛw ow olikɲ af.

Wɛl ɛw Jesu olikɲ af

Matie 27.32-44; Mark 15.21-32; Luk 23.26-43

Ɛτη -n'ɔny Jesu -l'oc ab -n'im. ¹⁷ L'abu in ec'olikɲ a in obi † ɛτη l'ɛy ɔkm baɲn a n'im usu nyam eke wɛl b'ɛsɲ "Nuɲ kpɔk ec'usu" (ke Ebre ɛm wɛl b'ɛsɲ "Gɔlgota"). ¹⁸ Yogɲ anake srɔda ɛyɲ a ɛw Jesu olikɲ af a. -L'ɛw agɲ ɛjɛci yony yɛɲi olikɲ af, ɛτη Jesu anɲ ɛl araɲn. ¹⁹ Pilat ɔɲ wɛl nɔn lɛl aru olikɲ a; kin ow eke wɛl nɔn: "Nasaret e Jesu, Jwifel ec'eb ebu". ²⁰ Jwifel nɔnɔ awl lɛl a aɲke yogɲ a eke wɛl ɛw Jesu olikɲ af a titm baɲn a, † ɛτη lɛl a eke wɛl nɔn a el Ebre ɛm, Latɛn ɛm lele Grɛk ɛm ab. ²¹ Ow ɔɲ Jwifel ec'egb waw ɛsɛl ec'es ɛwɛl a im am dad Pilat ɛsɛ: « "Jwifel ec'eb ebu a" eke wɛl nɔn a, k'ɛw es, kɔ nɔn dad ɛsɛ: "Ɛɲɲ na ninɛ: m'el Jwifel ec'eb ebu".» ²² Pilat dad ninɛ: «Ow a eke mi ki nɔn a ow mi nɔn a.»

²³ Eke srɔda ɛyɲ a ɛw Jesu olikɲ af a, -l'oc ow eci mob sos ɛw a, ɛτη -li cɛc sakp yar; ɛɲɲ ɛɲɲ akp nyam ɛbm. † -L'oc ow eci mob sus ɛm gbɛl a ek'el mrumru, ke ow el ol ɛm wɛl

† **19:3** Ɛkn Matie 27.29 ec'akr otar a. † **19:6** *Ìmn ɔny obi ɛwr ir olikɲ af*: odad na ɛm Pilat am kokr ɛl miyɛr; l'uw any sɛnɲn sɛnɲn eke Rom ɛyɲ ɔɔm Jwifel abusu eke k'ɔb ɛɲ low luw eci. † **19:7** Ob Ap 24.16. † **19:9** Ɛkn Esayi 53.7. † **19:11** Ɛkn Mark 15.1. † **19:12** *Sesar e lawl*: nin eke wɛl b'ɔɲ ɛɲ eke bi kok low ligbɛl ɔɲ Sesar. Ɛl ɛm ec'ɛɲɲ eke in e low ókm Sesar es sos ɛm a, li b'ijr ow gbɛr luw eci. † **19:13** *Usu eke wɛl kok mɛbn ɛm*: yogɲ anake Pilat b'ɔɲ dedeku a jɛj ok ɛgbɛl ec'amani a. † **19:15** Jwifel ɛɲɲm ɛbm eke Nyam any uwm ɛs k'el ɛl ec'eb ebu. Odad na ɛm -n'am titɲn anm. † **19:17** Rom ɛyɲ ec'ol ɛm a, wɛl b'ɔr ɛɲ a eke wɛl ɔb low a say eke mowi ɛy anɲ ɛnyɛmbri a, ba ow b'uwɛr, ke wɛl ɔɲ'n l'abu in obi ec'olikɲ a toɲ l'ok usu a eke wɛl b'ow kok'r low ηɲɲ a. † **19:20** Rom ɛyɲ bi kok nyandɛ ɛw ɛɲɲ olikɲ af baɲn saw yec'ɛτη ke agɲ ɛkn ke -n'ɔny tutr. † **19:23** Rom eci srɔda ɛyɲ a, gbunɲ ke -l'ibi ɛɲɲ eke wɛl ɔb low a, -li b'ot ow mob es sos, ke mob a ɛl ɛl eci.

ol a. ²⁴ Srɔda eyɔ a am dadarir esɛ: «Si k'ɔnyn mob sus em gbɛl na si ki gbagbrmn em, kɔ si k'okr sɔsum oc, s'uwɔr ɛɣɔ eke ow k'el in ec'ab any.» Ow ɔɔ Nyam Lɛl a iy nɛny: *-Li cɛc em ec'ob sos ɛw a el ɔfr ɛtɔ -li kok em e mob sus em gbɛl a eci sɔsum oc.*† Srɔda eyɔ a e low a eke kok ab ana.

²⁵ Jesu lis ena, lis lisijɔw, Klopas ɛy Mari lele Mari Magdala baɔɔn yɔwi ab ab anɔ olikɔ a e saw. ²⁶ Jesu ɛkn lis ɛtɔ l'ɛkn jam ɛs a eke li b'erur a ek'anɔ lis saw. Li dad ow ninɛ: «Em lis, kin ejimɔ.» ²⁷ ɛtɔ li dad jam ɛs a ninɛ: «Kin esɔ.» Ow e lɛɣɔ a ɛtɔ anake jam ɛs a eb ɛw'r es in ogɔ a.

Jesu eci luw a

Matie 27.45-56; Mark 15.33-41; Luk 23.44-49

²⁸ Eke low na b'ɛc a, Jesu uw any eke low fɛɔ uwɔr ɔ. Ke sica Nyam Lɛl ec'odad a iy nɛny a, li dad ninɛ: «Mij amn am ɔny'm.» † ²⁹ Mijel nyam anɔ yogɔ eke srɔda eyɔ a eci mar anɔ em, ɛtɔ -l'oc mbra -l'usm mar ab em, -l'oc -l'ucur likɔ ɛtɔ -l'igɔ Jesu nɛny. ³⁰ Eke l'ɛɣɔ mar a, li dad ninɛ: «Fɛɔ iy nɛny ɔ.» Li b'is any es, ɛtɔ l'ok sel es.

Srɔda eyɔ a upɔ Jesu mɛnɛgb em

³¹ Lɛɣɔ a el nɛnɛɣɔ e sos bɛbm e lɛɣɔ; Jwifɛl ɛrurm eke lɛɣɔuw k'anɔ olikɔ af nɛnɛɣɔ e lɛɣɔ, † ɛtɔ emeny nɛnɛɣɔ e lɛɣɔ na yeji el nɛnɛɣɔ ligbɛl; ow sosiɛm, -l'ibrm eke Pilat k'ɔɔ wɛl bubm agɔ a eke anɔ olikɔ af a akr† ke wɛl ɔny ot el es. ³² Srɔda eyɔ a im ɛtɔ bubm agɔ a eke wɛl ɛw olikɔ af Jesu ab a akr. ³³ Eke -li b'ok Jesu ogɔ a, -l'ɛkn eke ow uw ɔ; ow sosiɛm anake -li bubam ow akr a. ³⁴ Gbɛkɔ srɔda eyɔ ab em e nyam oc

in eci mɔɔɔɔ a igɔ Jesu mɛnɛgb em ɛtɔ kɔkɔ mebl lele mij ab am ok es. ³⁵ ɛɣɔ a ek'am ij ɔw amua e danɔu a ɛkn ɔw a ɛtɔ in e danɔu ij a el nawɛ; in, l'uw any eke low nawɛ n'am dad. N'am ij ow e danɔu yec'ɛtɔ ke ɔny yeji ɔbr nawɛ. ³⁶ Tasi em a, ɔw amua ɛy yec'ɛtɔ ke Nyam Lɛl ec'odad a iy nɛny: *Wɛl k'ow ubm'n luw kaka es.*† ³⁷ ɛtɔ emeny Nyam Lɛl ɛjec'am dad esɛ: *-Li b'ow -li lɛr ɛɣɔ a eke -l'upar mɛnɛgb em a.*†

Jesu ec'es oc owi

Matie 27.57-61; Mark 15.42-47; Luk 23.50-56

³⁸ ɔw amua b'ɛc a, Josef, Arimate baɔɔn iy a ow ibrm Pilat abusu eke k'oc Jesu eci sos meɣl a. † Ke Josef a, Jesu eci jam ɛs kɔ es lɔl em, anɔke li b'uru Jwifɛl ec'es ɛwɛl a. Pilat ɔɔ'n abusu l'oc Jesu eci sos meɣl ab ab n'im. ³⁹ Nikodɛm a eke ncok nyam im ɛɔn Jesu a yeji ow. L'ism kɔy eke wɛl wuwlm mijey ɛjec'ab ke ow eci leg a ɔtu eke k'ij kilo likɔ lele lɛw ab. ⁴⁰ Agɔ a yony mum oc Jesu eci sos meɣl a, ok sɛkp sɔɔsɔ sigbad og ab af ɛtɔ oc wiwrm'n sos ab ɛsɛ elɛl eke Jwifɛl bi kok ɛɣɔ es oc em ab af. ⁴¹ Usu a eke wɛl ɛw Jesu olikɔ af a, ɛgb lakɔ nyam anɔ; em yogɔ, uwɔmu owɔ nyam anɔ eke wɛl ocm ɛɣɔ es em. ⁴² Eke ow el Jwifɛl a eci nɛnɛɣɔ eci sos bɛbm e lɛɣɔ, ke uwɔmu a yeji titm a, -l'oc ow es em yogɔ.

20

Jesu eci luw em anɔ igb owi

Matie 28.1-8; Mark 16.1-8; Luk 24.1-12

¹ Dimas ibribɔr fafa a, ek'usu k'otm es a, Mari, Magdala yɔwi a im

† **19:24** Selu 22.19. † **19:28** Selu 69.22b. † **19:31** *Nɛnɛɣɔ e lɛɣɔ*: ɛkn Matie 27.58 ec'akr otar a. † **19:31** Agɔ eke wɛl b'ɛw olikɔ af a, sel b'at el ton ke -l'uw. Ke sel k'atm el a, -li b'ot el ec'akr a -li tat likɔ a ke ow ɔɔ -l'ɛɣɔm tɛl. -Li bi kok ɛben a, ow b'ɔɔ -l'ok sel, -l'uwmn fafa. Gbɛkɔ eke wɛl bubm el akr a, -l'ɔtum -li kokmn ij, ow b'ɔɔ -li b'uw fafa. † **19:36** ɔkm Ok 12.46; Awl 9.12. Lakpo lakpo fɛɔ eci Pak a, Israel ec'ey a bi gbɛɣl Ejipt eke -l'okɔ ɔkm madu ɔkr em a ec'es. Es gbɛɣl ab em -li b'ibi licɛbli -li kokɔ egb waw el e sikpl a eci. Ow itm eke licɛbli a eci luw kaka k'ub es. Ow anɔ ɛsɛ Jesu ec'a eke Nyam ɔm abusu eke in e luw k'ub es ab af. Ow el Jesu eke eb licɛbli a ec'usu a. † **19:37** Zakari 12.10. † **19:38** ɛkn Matie 27.58 ec'akr otar a.

uwomu ab af. L'ekn uwomu neny a eci lob a ek'oc es anj saw. ² Ow oj l'uru es n'im n'ejn Simo Pier lele jam es a eke Jesu b'erur ab ab, etj li dad wel nine: «Wel ony Egn gbél a oc es uwomu ab em, etj s'uwm yogj eke wel oc ew'r ab any.» ³ Etj Pier lele jam es yec'ab ab im yogj a eke uwomu a anj a. ⁴ Agj a yony mum okr af am uru es im, gbeko jam es yec'a uru es fafa akm Pier etj ikj anym im ok uwomu ab af. ⁵ L'is es li ler uwomu ab em, etj l'ekn sigbad og eke ok es wus, ko l'eym uwomu ab em gbé. ⁶ Simo Pier eke am us'r jam a yeji im ok yogj etj ey uwomu ab em. L'ekn sigbad og eke ok es wus yogj, ⁷ lele gbad a eke wiwrm Jesu nuj ab a; gbad na anm sigbad og ab ab, ko wel ar es ew es usu ejeci. ⁸ Etj jam es ejec'a, in a eke ikj anym im uwomu ab af a yeji ey uwomu ab em. L'ekn etj l'ub nawre. ⁹ (Ke tasi em a, toj wanci ab af a, jam esel a k'irim Nyam Lél ec'odad ek'am dad eke Jesu in b'ow in igb agj ek'in uw ab em a e low.) ¹⁰ Etj jam esel yony a ewl im el ogj a.

Jesu elu sos okm yegm Mari, Magdala banj yowi a

Matie 28.9-10; Mark 16.9-11

¹¹ Mari anj gbenj uwomu a saw, etj am ikj oj. Ojn ikj ab ab, l'is any es eke li k'ekn uwomu ab em; ¹² l'ekn afr erm esel yony eke sus mob efu ok es usu a eke wel ew Jesu eci sos megl a: nyam anj nuj af etj nyam anj akr esr a. ¹³ Afr erm esel a am ibrm'n esé: «Yow, ko bla etj am ikj oj ee?» Li dad wel nine: «Wel ony em Egn gbeliy oc es etj m'uwm yogj eke wel ew'r es ab any.» ¹⁴ Eke n'am dad eben a, l'ewl sos meny etj l'ekn Jesu ek'anj yogj, ko l'uwm any eke ow el ow. ¹⁵ Jesu ibrm'n nine: «Yow, ko bla etj am ikj oj ee? Ko bwo am ol ee?» N'am tutr eke ow el egb lakp a eci juma kok es a, na sosiem li dad ow nine: «Egn gbél, eke ow el nj oc'r ab im, ke yegm'm usu eke ew'r a, ke

m'im m'oc'r.» ¹⁶ Jesu esj'n: «Mari!» L'ewl sos meny etj li dad ow Ebre em nine: «Rabuni!» (ek'el nyandre em "Low yegm agj es"). ¹⁷ Jesu dad'r nine: «Njan, k'ucu k'on'y'm es! Mi k'iim em Es ogj a, ko im dad em lisijimel a eke m'aam em Es a eke ony yeji el ony Es a ogj, m'aam em e Nyam a eke ony yeji el ony e Nyam a ogj.» ¹⁸ Etj Mari, Magdala yowi a im ejn jam esel a etj am ob el amani dad esé: «M'ekn Egn gbél a!» Etj n'am dad wel low yec'a eke ow dad'r a.

Jesu yegm in e jam esel a sos

Matie 28.16-20; Mark 16.14-18; Luk 24.36-49

¹⁹ Dimas a ce eci ncebles a, jam esel a as luku el nyam em. -Li babl masany a fen safue em anke -n'am uru Jwifel ec'es ewel a. Jesu ey okm el ec'aranj inym es etj am dad el esé: «Erm es ey anj ony ab!» ²⁰ Li b'ok odad ab es a, n'am yegm wel in e sabu a lele in eci menegb em ab ab. Jam esel a sos em am inj, Es Kotoko eke -l'ekan a sosiem eci. ²¹ Emeny Jesu am dad el esé: «Erm es ey anj ony ab! Esé ekel eke em Es erm'm ab af a, em yeji m'am erm ony.» ²² Sodad amua b'uwr a, li fuf wel sel etj li dad wel nine: «Ejan Abj Lala! ²³ Agj a eke b'ow ocr sikpl apr a, b'ow ejn oc ap; agj a eke k'ow ocmn sikpl apmn a, k'ow ejnm oc ap.»

Jesu lele Toma ab

²⁴ Legj a eke Jesu ow el ec'aranj a, jam esel lew yony ab em ec'egj nyam, Toma (eke wel ign nin af Oli a) anm el ab. ²⁵ Jam esel ejec'a am dad'r esé: «S'ekn Es Kotoko!» Ko Toma dad el nine: «Eke m'eknm ecigbro enyembri in e sabu aran a, eke m'ocm em ec'abuli a m'elum ecigbro a ec'omu a eke kok ab em, etj m'ocm em ec'abu a m'ujrm'n menegb em, mi k'ow m'ubm nawre.»

²⁶ Dimas gber mum b'ec a, emeny Jesu eci jam esel a as luku el ab em, etj na ec'a, Toma yeji anj el em.

Wêl babl mel a safue em, kô Jesu ey òkm inym es el ec'arañ etj am dad esε: «Erm es ey áññ òny ab!» ²⁷ Etj li dad Toma ninε: «Èw η ec'abuli a aña ke lér em e sabu a; ègñm η ec'abu ab es ujr'm menεgb em. Kì bεbar, kô ùb nawrε.» ²⁸ Toma dad'r ninε: «Em Es Kòtòkò em e Nyam!» ²⁹ Jesu dad'r ninε: «Eke ekn'm a anake ub nawrε ab ee? Ehe b'ow el agñ a eke k'ow eknm im ke b'ow ub'm nawrε a eci!»

Lél a e liy a

³⁰ Jesu kok meny εwr nòñò jam esel a ec'any af eke wêl dadm ow ec'odad lél na em. ³¹ Gbεkò yec'a eke anj lél na em a, wêl nòn yec'etj ke úbr nawrε † eke Jesu el Mesi, Nyam ec'Iy. Etj eke b'ònyñ òmn in em a, b'ow εñan sel in em.

21

Jesu okm sos òkm yεgm in e jam esel

¹ Eke sεgñ bεb εc a, emeny Jesu okm sos òkm yεgm in e jam esel a, Tiberiad eci mij lekpl a † e nanu a. Kin elel eke Jesu okm sos òkm a: ² Simò Pier, Toma (eke wêl ign nin af Oli a), Natanael (Kana baññ Galile wus af ec'a), Sebede ec'ey a, lele Jesu eci jam esel ejeci yony ab anake anj usu nyam a. ³ Simò Pier dad el ninε: «M'aam mij af.» -Li dad ow ninε: «Ey yeji s'am ow η ab.» -N'im -l'ok mijetj ab em etj -n'im mij af. Gbεkò ncok a gbε, -n'ònym òcn kaka.

⁴ Eke lεgñ am eny ow a, Jesu inym es nanu yogñ, kô jam esel a uwm any eke ow el in. ⁵ Etj Jesu dad el ninε: «Em jimel, kô ònyñ òcn tεl ee?» -Li dad ow ninε: «Njan o.» ⁶ Li dad wêl ninε: «Òkr muw a mijetj a eci lidr ogog a, b'ow ònyñ òcn.» -L'ok muw a, etj -l'òtumn -n'ònymn -l'elumn òkm mij ab em anke òcn nòñò iy em. ⁷ Jam es a eke Jesu b'erur a dad Pier ninε: «Egñ a Es

Kòtòkò!» Eke Simò Pier iri eke egñ a Es Kòtòkò a, l'us in e mob sus em a eke n'òny l'oc es a, etj l'ey mij ab em. ⁸ Jam esel likpr a am òdu muw a eke òcn iy em a, etj -n'am owr nanu eci mijetj ab em. -L'ibnm nanu ab; ow òtu eke k'ij abu ekñ yen.

⁹ Eke -li b'us es wus a, yogñ -l'ekn malel eke wêl ok òcn lele futufutu ab es af. ¹⁰ Jesu dad el ninε: «Òtr òcn a eke caca ònyñ a eci bεb owr.» ¹¹ Simò Pier ewl ey mijetj ab em, etj usm muw a eke òcn εgbel nòñò anj em ab es. Òcn a ij ekñ lóbñ lele lεw lele nyahan ab. Òcn a ek'iy em a bòbò yeji, òcm muw a gbagbram es. ¹² Jesu dad el ninε: «Òwr ijr ob.» Jam esel ab em ec'εgñ kaka ócm any tuòtuò em dadm esmε: «Kò η, bwo el'ñ ee?» Tasi em a, -l'uw any sεnyñ sεnyñ eke Es Kòtòkò ana. ¹³ Jesu kpukñ im εññ el, oc futufutu a etj cεc el; n'òñ wêl òcn a yeji. ¹⁴ Luw em a eke Jesu igb a etj a, sakp nyahan em eke n'am yεgm in e jam esel a sos ana.

Jesu ewl òñ Pier abusu Nyam e juma kok eci

¹⁵ Eke -l'ijr ob ow uwr a, Jesu ibrm Simò Pier ninε: «Jan jim Simò, kô em eci erur a eke òny a agb akm agñ amua ec'a ee?» Li dad ninε: «Èε, Es Kòtòkò, mi b'erur'ñ, uw any.» Jesu dad'r ninε: «Òsu em e mεcεb ey a.» ¹⁶ Emeny l'ibrm ow sakp yony em ninε: «Jan jim Simò, kô erur'm ee?» Li dad ninε: «Èε, Es Kòtòkò, mi b'erur'ñ, uw any.» Jesu dad'r ninε: «Òsu em e mεcεb a.» ¹⁷ Emeny l'ibrm ow sakp nyahan em ninε: «Jan jim Simò, kô erur'm ee?» Pier sos òw es eke Jesu k'ibrm'n odad nyam a cε sakp nyahan. Etj li dad ow ninε: «Es Kòtòkò, η uw low fεñ any; uw any eke mi b'erur'ñ!» Jesu dad'r ninε: «Òsu em e mεcεb a. ¹⁸ Èε, low nawrε m'am dad òny: eke anj ngbafre a, η obi bi sus η e mob,

† **20:31** yec'etj ke úbr nawrε: Jan eci silél esig oglog em ec'a, yec'etj ke abu áññ òny em am ubr nawrε. † **21:1** Galile eci mij lekpl a eci nin ejeci nyam el Tiberiad. † **21:18** η obi bi sus η e mob: Grek em odad a ec'iri tasi a el η obi b'εgñ η e meb er em a.

† ετη b'im yogη eke b'erur a; gbeko susu b'ow'η sos a b'ow gegηm sabu es,† εγη ejeci b'ow sus'η mob ετη b'ow oc im η yogη eke k'ow erurm eke k'im a.» ¹⁹ Sodad amua em, Jesu am yegm Pier ec'elel eke b'ow uwr ke ow em n'ón Nyam anygbel a. Sica Jesu dad'r ninε: «Ûs'm jam!»

Jesu e jam εs a eke b'erur a e low

²⁰ Pier b'edη sos meny a, l'ekn jam εs a eke Jesu b'erur a ek'annη el jam. (Ke εγη a eke ub nunη εw Jesu af, ob ij lofu lis a eke -n'annη, ke am ibrm'n εγη a eke b'ow ol'l ij'r a e low a, in ana.) ²¹ Pier εκn'n ετη dad Jesu ninε: «Es Kotoκο, ετη ko in, bla lowi b'ow εηη'n ee?» ²² Jesu dad'r ninε: «Ετη eke m'erur eke li k'annη owr toη ke m'εwl m'ow, ke η e low ee? N ec'a, ùs'm jam ce!» ²³ Amani a eb es αγη lisijimel ab em eke jam εs na in k'ow in uwm ij. Ke tasi em a, Jesu dadm Pier eke ow'n k'ow in uwm, ko li dad: ετη eke in erur eke ow'n k'annη owr toη ke in εwl in ow, ke ow e low ee? ²⁴ Jam εs nyam na ce anake am ij ów amua e danku ke non yej'a, ετη s'uw any eke in e danku ij a el nawre.

Es abal el em ec'odad

²⁵ Emeny Jesu kok ów ejeci nono. Blel wel am non ów amua nyam nyam, ke em e tutr em a, blel yec'a eke wel non a íy wus na nimum wal es.

† **21:18** *Gegηm sabu es:nyandre em odad mum eke am yegm olikη af εw owi.*

Ɛrm ɛsɛl ec'ob kok e lɛl Ów ek'it eke wɛl k'uw any

Ob Kok e lɛl na el Luk eci lɛl yony ɛm eke nɔn ɔŋ in iwɛl Teofil. Luk in obi a sɛkp kok ɛs, gbɛkɔ li b'im Pɔl ab -l'ɔb Amani Mamn e kokoba. Jesu Krist ec'Amani Mamn a eke Luk nɔn ab ɛm a, l'otar "fɛŋ eke Jesu kok, ke yɛgm nuŋ ɔb ɛm ɛtŋ toŋ igŋ lɛŋŋ a eke Nyam oc im'n afr a" e low akr (Ob Kok 1.1-2). Ob Kok e lɛl ab ɛm, Luk am dad jam ɛsɛl a eci juma eke kok lele eɛl eke -l'ocr Amani Mamn -n'imn -l'okr wus na e nuŋ a ec'odad ab (Ob Kok 1.8). Wɛl b'ɛkn Jesu eci juma kok a Luk ec'Amani Mamn a eke nɔn ab ɛm, ɛtŋ wɛl b'ɛkn Abŋ Lala eci juma kok a Ob Kok e lɛl ab ɛm.

Ob Kok e lɛl ab ɛm, Amani Owr a fafŋ ereb fɛŋ es. Ɛrm ɛsɛl a ɔb in ec'amani Jwifel a ec'araŋŋ, ɛb ɛgbɛl ɛm a eke wɛl b'igŋ sɛkp nuŋ ab ɛm, Grekɛl e nuŋ ɛm ɔny ɛsɛl a ec'araŋŋ, -l'ɔb -l'ok Etiopi iy a, toŋ -l'ok Rom bɔbɔ yɛji ek'el ɛb gbɛl ek'ew wus na nimum es ab ɛm. Wɛl ɔb Amani Mamn a e kokoba ok ɛŋŋ lele ɔyɔw ab, wɛl ɔb sob ɛl ɛm, jɛj ok usu, an ɔl usu, ɛb ɛm ec'ów bebɛm usu. Usu a fɛŋ eke Amani Mamn a ɛc a, agŋ beb ɛŋŋ ow e low eb, kɔ likpr ɛŋŋm ebm; sakp nɔnɔ agŋ a eke ɛŋŋm ebm a b'ijr ɛrm ɛsɛl a gbɛ.

Ob Kok e lɛl ab ɛm, agŋ nɔnɔ ɔb ɛrm ɛsɛl a low, ɛtŋ ɛrm ɛsɛl a dad ɛl ów nɔnɔ ɛl eci ɔmn a e dogŋŋ eci. Eke -li bi dad Jwifel odad a, -li b'ɛlu ɔkm -li yɛgm eke Jesu el ol a lele kokoba ɔb owi ab ab eci nɛny eke iy, ɛtŋ l'el Mesi a. Agŋ a eke am igŋ sɛkp nuŋ a, -li bi dad wɛl eke Nyam el ɛŋŋ a eke -n'am ɔl es sɛŋŋ a fɛŋ

ke -li k'ɛŋŋm a. -N'am dad ólu a eke Nyam ɔny abusu eke k'ewlm ke ɔny ɛŋŋ oc es agn ec'abu ɛm.

Kin low ligbɛl a eke wɛl ayal ow e low Ob Kok e lɛl ɛm a: ke ɛl kretien a, ow it ke ɛlum Jwifel ec'ol ab ee? Nuŋ ɔb ɛm a, ɛrm ɛsɛl a ɔny tutr na, kɔ Abŋ Lala ayal ɔŋ ɛl eke Amani Mamn a agŋ a fɛŋ eci, ɛb ir ɛŋŋ ɛŋŋ a fɛŋ eci. Eke -n'ɔnyŋ ów a -l'ɛkan a, ɛrm ɛsɛl a ɛŋŋ eb eke agŋ a ek'elm Jwifel ke ub Jesu nawrɛ a eci likr es ubr a elm lɛc ɛm, ow itm eke -li k'ɛlum Jwifel eci sol a fɛŋ.

Ɛrm es Pɔl ec'erm a e liy a tasi ɛl: ke l'ób Amani Mamn e kokoba l'ok agŋ ek'elm Jwifel a. Lɛl na am dad in eci sakp nyahan a ec'usu im owi a ek'ow ɛm li sigm Nyamel es Azi wus af lele Grɛs wus af ab a e low.

Ɛrm ɛsɛl ec'Abŋ Lala e wɛl ɛwar

¹ Ɛŋŋ gbɛl Teofil, ɛm eci lɛl krɛkrɛ ab ɛm, † mi dad ów a fɛŋ eke Jesu kok, ke yɛgm nuŋ ɔb ɛm ɛtŋ ² toŋ igŋ lɛŋŋ a eke Nyam oc im'n afr a. Gbuŋ ke l'úyu afr a, agŋ a eke li sɔsum l'ot ɛsɛ ɛrm ɛsɛl af a, n'ɔŋ wɛl sol Abŋ Lala ec'abusu ɛm. ³ Tasi ɛm a, in e luw a e jam a, l'ɛlu sos ɔkm li yɛgm in ec'erm ɛsɛl a sakp ɛŋŋ ɛŋŋ ɛm eke n'ann owr. Sɛŋŋ ekŋ yony ɛtŋ eke l'ɛlu sos ɔkm li yɛgm wɛl, ke li dad wɛl Nyam e gbɛrɛŋgbi usu a ec'odad.

⁴ Lɛŋŋ nyam, eke n'am ij ob wɛl ab a, l'ijl wɛl nɛny nine: «Kì kpabr es Jerusalem e lís, kɔ ànnŋ low a ek'ɛm Ɛs ɛwar ɔny a, ob ap a eke mi dad ɔny ow e low a ec'eku ɛm: † ⁵ Jan ok agŋ mij nuŋ mij ɛm, kɔ ɔny, lɛŋŋ tɛl ɛm, wɛl b'ow ok ɔny mij nuŋ Abŋ Lala ɛm.» †

Jesu am uyu afr

⁶ Ɛrm ɛsɛl a ek'ɛlul Jesu ɛm a ibrn'n nine: «Ɛs Kɔtɔkɔ, kɔ lɛŋŋ na ɛm anake b'ow ɛwl sigm Israel ec'es ɛw ab es ab ee?» † ⁷ Jesu

† **1:1** *lɛl krɛkrɛ ab ɛm*:Luk eci lɛl krɛkrɛ eke nɔn a el Luk ec'Amani Mamn a. (Ɛkn Luk 1.1-4). Ob Kok ɛsɛl e lɛl na anake el Luk eci lɛl yony ɛm eke nɔn na. † **1:4** Ɛkn Luk 24.49. † **1:5** Ɛkn Matie 3.11; Mark 1.8; Luk 3.16; Jan 1.33. † **1:6** Ɛsɛ Jwifel fɛŋ af, ɛrm ɛsɛl a am eku eke Mesi a ki sɔŋ ɛl Rom eci gbɛrɛ ijr ab ɛm, ke l'ɛwl li sigm Israel ec'es ɛw ab es ɛsɛ David lele Salomɔ ab e lɛŋŋ ɛm ec'ab af.

dad el nine: «Ow elm ɔny itmn eke k'uwɾ sɛgɲ a lele wanci ab ab e low any, kɔ em ɛs bɛbm ɛw es in obi ec'abusu em. ⁸ Gbɛkɔ ɔny b'ow ɛɲan lɛc nyam lɛgɲ a ek'Abɲ Lala b'ow us ɔny es nuɲ af a. ɛtɲ ɔny b'ow eel em ec'adaɲku, dadɾ em ec'odad Jerusalem, Jude e wus a nimum af lele Samari ab, toɲ okr wus e nuɲ.»

†

⁹ Eke li dad ów amua uwɾ ke -n'am lɛɾ ow a, Jesu am uyu afr, ɛtɲ jɾu ow ɛdɲɲ el any. ¹⁰ Eke ɛɾm ɛsɛl a ec'any a kɔkɲ afr cɛ ke -n'am lɛɾ yogɲ a eke Jesu am uyu im a, kpɛkɲ agɲ yony eke sus mob efu anɲ el any af ¹¹ ɛtɲ dad el nine: «Galile ec'agɲ, bla sɔsiɛm ɛtɲ iymn es aɲa am lɛɛɾ afr ee? Jesu na eke ɲgbonɲ ɔny ec'araɲɲ aam afr a, b'ow ɛwl mɛny ow elɛl a cɛ eke ɛkan in n'aam a.»

Matias usr Judas usu

¹² Sica ɛɾm ɛsɛl a anɲ lafɛny eke wɛl b'ɛsɲ Olivie lafɛny a ogn, ɛtɲ ɛwl mɛny ow Jerusalem. Lafɛny a, baɲɲ a e saw cɛ ow anɲ: yogɲ lele baɲɲ ab ab kilo nyam cɛ. † ¹³ Eke -l'owɾ -l'okr Jerusalem a, -l'uyu -n'im ɛl afr a eke -li b'anɲ sɛgɲ fɛɲ a. Kin ɛɾm ɛsɛl a ek'anɲ yogɲ a ec'en: Pier, Jan, Jak lele Andre ab, Filip lele Toma ab, Bartelemi lele Matie ab, Jak ek'el Alfe jim, Simɔ ɛb dogɲɲ ɛs lele Jud ek'el Jak jim ab. ¹⁴ El lele ɔyɔw a lele Jesu lis Mari lele Jesu lisijimɛl ab ab sɛgɲ fɛɲ -li b'as luku usu nyam -ni ɲɔɲɲ Nyam.

¹⁵ Sɛgɲ ab ɛm e nyam ɛm, ɔmn ɛsɛl ek'ɔtu eke k'ij agɲ ekɲ nɔhɔn as luku. Pier igb el ec'araɲɲ ɛtɲ dad el nine: ¹⁶ «Agɲ lisijimɛl, ow it eke yec'a ek'Abɲ Lala dad Nyam e Lɛl ɛm a k'iy nɛny. L'ikɲ anym l'ɛcr David ɛm, l'ɛwar Judas eke nyimn agɲ a ek'ɛdɲɲ Jesu a e lís e low. ¹⁷ Ke Judas yeji, ɛy ɛɾm ɛsɛl ab ɛm e nyam ek'in yeji ɔny in eci juma. ¹⁸ ɛtɲ in eci low ɲuɲ e li kok a eci

labm eke wɛl sɔg'r ab ɛm, l'ɔl ɔgm nyam, ɛtɲ yogɲ n'anɲ afr l'ɛy wus nuɲ nuɲ l'ɔb lok es ɛtɲ in e sugɲ a fɛɲ ok ɔkm. ¹⁹ Jerusalem ec'agɲ a fɛɲ iri low na, ow sɔsiɛm el ec'ɛbr ab ɛm -l'ɛsɲ ɔgm a "Akeldama", ek'el nyandre ɛm "Mebl ec'ɔgm". ²⁰ ɛtɲ Selu e lɛl ab ɛm kin yec'ɛke wɛl nɔn: *Ke in ec'ɛl a ɛru es ɔfr; ke ɛgɲ kaka k'irm ɛm.* ɛtɲ ɛmɛny wɛl nɔn: *Ke ɛgɲ ɛjeci úsr'r usu in eci juma ab ɛm.* † ²¹⁻²² Ow sɔsiɛm, ow akpl ek'ɛgɲ nyam k'ow akr ɛy af ij ɛs Kɔtɔkɔ Jesu e luw ɛm anɲ igb a e danɲku. Ke ɛgɲ a ɛl agɲ a eke b'anɲ ɛy ab sɛgɲ fɛɲ, usu a fɛɲ eke s'ɛc ɛs Kɔtɔkɔ Jesu ab a ec'ɛgɲ nyam, lɛgɲ a ɛtɲ eke Jan ok'r mij nuɲ a toɲ ke igɲ lɛgɲ a eke n'ɲgbonɲ ɛy ec'araɲɲ n'im afr a.»

²³ Wɛl ok agɲ yony ɔkm el ec'araɲɲ: Josef eke wɛl b'ɛsɲ Barsabas ke wɛl b'ok en es Justus, lele Matias ab. ²⁴ ɛtɲ dedeku a nimum ɲɔɲɲ Nyam dad nine: «ɛs Kɔtɔkɔ, ɲ eke uw agɲ fɛɲ ec'ɛɾm ab any a, yɛgm ɛy el yony na ɛm ec'ɛgɲ eke sɔsum oc ²⁵ eke k'el ɛɾm ɛs, ke ídr juma a eke Judas igɲ elu es im usu a ek'el in ec'a.» ²⁶ -Li kok sɔsum oc ɛtɲ ow ɛy Matias af; ɛtɲ l'ɛy ɛɾm ɛsɛl lɛw nyam a ec'eb ab ɛm.

2

ɔmn ɛsɛl a ɛɲɲ Abɲ Lala

¹ Eke Pantekɔt ec'es gbɛgbl e lɛgɲ ow a, ɔmn ɛsɛl a fɛɲ as luku usu nyam. ² Kpɾu ɛm, likekr ligbɛl nyam anɲ afr ow. Likekr a anɲ ɛsɛ lɛf ligbɛl eke b'ɛlu ab af, ɛtɲ ow ɛb akɲ a nimum eke -n'anɲ a. ³ Kpɛkɲ -l'ɛkn mob ek'anɲ ɛsɛ sanm al af eke ok ɔkm; -li kpakpab es ɛtɲ -n'im -li sisig es ɛgɲ nyam nyam e nuɲ af. ⁴ Kpɛkɲ Abɲ Lala iy el fɛɲ ɛm, ɛtɲ -n'am dad odad sɛbr ɛjec'ɛm ɛsɛ elɛl eke Abɲ Lala am ɔɲ el eke -li ki dad ab af.

⁵ Ke Jwifɛl ek'anɲ susu susu a ow ir Jerusalem; -l'el Nyam nuɲ igɲ ɛsɛl

† 1:8 ɛkn Matie 28.19; Mark 16.15; Luk 24.47-48.

† 1:12 *Kilo nyam cɛ:usu im eci sofu eke Jwifɛl ec'ol a ɛdɲ ɔɲ agɲ nɛnɛgɲ eci.*

† 1:20 Selu 69.25; 109.8.

tasi. ⁶ Eke likekr a ikɲ wɛl iri a, -l'uru es -l'ow -l'as luku. El fɛɲ low am at el sel afɲn es, aɲke el em ec'egɲ fɛɲ am iri ɔmn esɛl a dad odad in ec'ɛbr ab em. ⁷ El fɛɲ low am iti el any etɲ am iɲn el sos em. -N'am dad -l'ɛsɛ: «Aɲ amua fɛɲ ek'am dad sodad a, kɔ -l'elm Galile ec'agɲ ee? ⁸ Etɲ sica ayaf etɲ ey em ec'egɲ fɛɲ am iri -li dad odad in ec'ɛbr eke wɛl ew'r ow em ab ee? † ⁹ Ey ec'araɲn a, agɲ anɲ Part, Medi lele Elam wus af ab ow: bɛb anɲ Mesopotami, Jude, Kapadɔs, Pɔɲ lele Azi wus af ab ow; ¹⁰ bɛb yeɲi anɲ Friji, Panfili, Ejipt lele Siren e wus ikpr ek'anɲ Libi ab ab ow. Etɲ agɲ anɲ Rom yeɲi ow, ¹¹ (Rom ec'agɲ eke mew em etɲ el Jwif, lele agɲ ek'egɲ el eci Nyam nuɲ igɲ a e low eb ab ab), Kret ec'agɲ lele Arabi eyɲ ab. Etɲ kin eke s'am iri -n'am dad Nyam ec'ow egbɛl eke kok a ey e sɛbr ab em!» ¹² El fɛɲ -n'anɲ low any iti ligbɛl em, etɲ -l'uwmn low eke -li ki tutr any. -N'am dadarir el ɔfr em -l'ɛsɛ: «Ke na, ow e nyandre el bogɲ ec'ee?» ¹³ Gbɛkɔ agɲ bɛb am kokr ɔmn esɛl a miyer dad esɛ: «-L'egɲ mar am ɔny el!»

Pier ec'odad eke dad dedeku a

¹⁴ Sica Pier ek'anɲ erm esɛl lɛw nyam ab ab a, igb inym es etɲ lebl tuɔtuɔ em am dad dedeku a esɛ: «ɔny Jwifɛl lele agɲ a fɛɲ ek'ir Jerusalem ab ab, ow it eke k'uwr low ek'am ey ab any, ke igɲn lɔru es irir yec'a eke m'ow mi dad a. ¹⁵ Agɲ amua ow elm mar ɔnym el esɛ elɛl ek'am tutar ab af, aɲke s'anɲ ibribr e wanci libarm em. ¹⁶ Gbɛkɔ sica low a eke kokoba ɔb es Joɛl dad a ey tasi ŋ. ¹⁷ Kin low eke Nyam dad eke b'ow ey sɛɲɲ es abal el em a: Mi b'ow m'ɔmun em ec'Abɲ ab es agɲ a fɛɲ af; ɔny ec'ey egɲ a lel ey ɔyɔw ab ab b'ow ɔb em e kokoba,

ɔny eci ngbafɛ a b'ow ɛkan nuɲ em,

etɲ ɔny ec'agɲ esu a b'ow ɛkn ów mɛmn ɛrur em.

¹⁸ Ɛɛ, sɛɲɲ amua em, mi b'ow m'ɔmun em ec'Abɲ ab es

em eci juma kok esɛl a lele juma kok lisɛl ab ab af,

etɲ -li b'ow -l'ɔb em e kokoba.

¹⁹ Mi b'ow mi kok ów egbɛl nɔnɔ afr;

etɲ mi b'ow mi kok mɛny ɛwr owi nɔnɔ wus aɲa.

Mɛbl, al, lele mregbn eke anɲ esɛ jru af b'ow anɲ em,

²⁰ ligbn b'ow irmn in ec'afɲ a,

etɲ awl b'ow ebl es kondɔɲ esɛ mɛbl af,

gbuɲ ke Ɛs Kɔtɔkɔ e lɛɲɲ a ów, anygbɛl e lɛɲɲ ligbɛl a.

²¹ Etɲ egɲ kaka fɛɲ eke b'ow esɲ Ɛs Kɔtɔkɔ e nin a, b'ow etɲ sel.

†

²² Israel ec'agɲ, igɲn lɔru es irir low a eke m'am m'ow mi dad a: Nyam yeɲm ɔny eke n'ɔɲ Nasaret e Jesu in eci abusu a. Nawɛ em a, Nyam ɛcr in em kok sakrowa nɔnɔ ɔny ec'araɲn, li kok ów egbɛl nɔnɔ eke b'iti any, lele mɛny ɛwr owi ab; ɔny uwr any yeɲi. ²³ Ɛɲɲ ikɲ na, wɛl elu'l es ɔɲ ɔny esɛ elɛl eke Nyam tutr ke ikɲ anym bɛbm ow e low ɛw es ab af. Etɲ ɔny, ibir ir oliɲɲ af eke ɔɲn agɲ ek'uwm Nyam any a ew'r ab em. † ²⁴ Gbɛkɔ Nyam igbm'n luw em, n'ɔny l'oc ow es luw e gbɛɛ ijr ab em, aɲke ow itm eke luw ec'abusu a k'ucu ɔny'n es. † ²⁵ Tasi em a, kin yec'eke David dad in e lís:

Sɛɲɲ fɛɲ m'am ɛkn Ɛs Kɔtɔkɔ em ec'any af,

n'anɲ'm saw yec'etɲ ke mi kí mu-mum.

²⁶ Na sosiɛm, em ec'erm sos em am iɲn,

etɲ em e nɛny am egɲ ehe ec'ɛj.

Etɲ uwɔmu em yeɲi,

† **2:8** Israel ec'ɛb a ey wus ar em ow afɲ akpo ekɲ yen yen sakp yen es. Agɲ a ek'ey lɛc a ɔny Jwifɛl a lɛc em im ir lutu ɛb. Yɔɲɲ, el ec'ey lele el laɛl ab wewr ɛb ɛjec'a eci sɛbr a esɛ el ec'ɛbr eke wɛl ew el ow em af. Na sosiɛm anake Jwifɛl b'ɛbr sɛbr ɛɲɲ ɛɲɲ amua fɛɲ a. † **2:21** Joɛl 3.1-5, Septant em ec'odad eke wɛl oc. † **2:23** Ɛkn Matie 27.35; Mark 15.24; Luk 23.33; Jan 19.18. † **2:24** Ɛkn Matie 28.5; Mark 16.6; Luk 24.5.

em e sos megl a b'ow eru es am omn low.

²⁷ Nawre tasi, k'ow ighm elum im es oghnes bahñ,

k'ow yebm ñ e libowi mamn e sos megl a ughm es uwomu em.

²⁸ Ñ, yegm'm sebr a eke bi nyimn egh sel eññ em a,

etñ ñ e sos eke b'ow elu okm em ec'any af a, b'ow oñ'm sos em iññ. †

²⁹ Agñ lisijimel, abusu eru'm es eke mi ki dad ony lala em ey lagñ David e lís e low. L'uw, wel oc'r es etñ in ec'uwomu a yefenyña yeji anñ ey oghñ aña. ³⁰ Gbeko l'el kokoba ob es etñ l'uw any eke Nyam ij ñeny ewar ir ek'in ec'alaw ab em egh nyam b'ow usr'r usu el eb ebu.†

³¹ David ikñ anym ekn low a eke b'ow ey a, etñ ow sosiem li dad Mesi ec'uwomu em anñ igb a e low ñine: *Wel ighm elum'n es oghnes bahñ, etñ in e sos megl a ughm es uwomu em.*†

³² Jesu na eke m'am dad in e low a, Nyam igbm'n agñ ek'uw ab em, etñ ey fegñ s'ij ow e danñku. ³³ Sica, wel igbl'l oghñ Nyam e lidr abu af, † etñ Es em n'ehñ Abñ Lala a eke wel ewar ow e low a, etñ n'omun es ey af. Ow e low anake am ekan, ke am irir a. ³⁴ Tasi em a, David in obi l'uyum afr, gbeko li dad ñine:

Es Kotoko Nyam dad em Es Kotoko ñine:

“Òw sig es em e lidr abu af,

³⁵ tonj bake m'ót ñ ec'efnu m'ok ñ ec'akr ew a.” †

³⁶ Sica ow it eke Israel ec'agñ fegñ k'uw any tasi eke Jesu a ek'ewr olikñ af a ce anake Nyam oc ew Kotoko lele Mesi ab a.»

Agñ fandi nyahan obn omñ esel a

³⁷ Eke agñ a iri sodad amua a, ow ey el sos em ñonon. -L'ibrm Pier lele erm esel likpr ab ab ñine: «Agñ lisijimel, ayaf si ki kokr ab ee?»

³⁸ Pier odu eb ñine: «Itñnin erm em,

ke ony em ec'egñ fegñ egh eb wel ok'r mij nuñ Jesu Krist e nin em, yec'etñ ke Nyam óc ony e sikpl a ap ony, ke eñan Nyam ec'ob ap a ek'el Abñ Lala a, ³⁹ anñke Nyam ec'ob ek'ewar a, ony lele ony eyñel ab eci, etñ ow el agñ a ek'elm Jwifel a yeji eci, agñ a fegñ eke Es Kotoko Nyam b'ow esñ a.»

⁴⁰ Emeny Pier dad el sodad ñonon, om el ów, atr el sos es ñine: «Eghñ sel eññ a e low ebr, yec'etñ ke k'onymn abu eyr ese agñ a ek'irm ab af.» ⁴¹ El em ec'agñ ñonon eghñ Pier e sodad a eb, etñ wel ok el mij nuñ. Legñ a, agñ ek'otu eke k'ij agñ fandi nyahan ow obn el a ek'onny omñ a.

Agñ a ek'onny omñ a ec'eb ir

⁴² Segñ fegñ ari at em, -li b'as luku -n'am iri erm esel a e low yegm a, -l'ir eb ese agñ lisijimel af, -l'ij ob lofu nyam em, -ni ñonñ Nyam usu nyam.

⁴³ Agñ a fegñ am ony Nyam ec'elum, anñke Nyam am ecr erm esel ab em kok meny ewr ñonon lele sakrowa ab.

⁴⁴ Agñ a fegñ ek'onny omñ a b'okr af etñ el ofr -li bi cec ob eke -n'onyn a.

⁴⁵ -Li b'ol el ec'ob eke -n'onyn a -l'ij etñ ow em ec'os eke -li b'ehñ a, -li bi cec el fegñ, egh egh ec'es abur ek'onny a e kokr eci. ⁴⁶ Legñ nyam nyam fegñ, ow ópim, -li b'as luku Nyamel gbél ab em, el ec'akñ akñ a -li b'ij ob usu nyam etñ ob ij a b'el sos em iññ em lel erm froro em ab. ⁴⁷ -N'am koklm Nyam etñ agñ a fegñ am ony el ec'erur. Etñ legñ nyam nyam fegñ Es Kotoko b'ot agñ eke n'am eb l'elu es a, l'ok wel em.

3

Pier lele Jan ab ewlm egh nyam e bubm es

¹ Legñ nyam, Pier lele Jan ab aam Nyamel gbél ab em ncebles e wanci nyahan e Nyam ñonñ em. ² Nyamel gbél a e gbugñ e lisany nyam eke wel b'esñ “Lisany Sobó” a e saw,

† 2:28 Selu 16.8-11, Septant em ec'odad eke wel oc. † 2:30 Selu 132.11; bèbmn 2 Samiel 7.12-13.

† 2:31 Selu 16.10. † 2:33 *wel igbl'l oghñ Nyam e lidr abu af*: odad na Grék em a, wel otu ek'itññ ejec'em dad ese Nyam e lidr abu a ony igbl'l oghñ. † 2:35 Selu 110.1.

egh nyam angh eke in e mew em etgh bubm es. Legh nyam nyam fegh, wel b'oc ow'r sigm'n es yogh, yec'etgh ke l'otu li sism agh a eke b'ok Nyamel gbél a e gbugh a os. ³ Eke olu a b'ekn Pier lele Jan ab ek'am ow ok akh a, n'am sism wel ob. ⁴ Pier lele Jan ab ok'r anyamn af, etgh Pier dad'r nine: «Lèr ey!» ⁵ Egh a am ler el gbiy, anke n'am tutr eke wel b'ow on'n ob. ⁶ Kò Pier dad'r nine: «M'onym jete, m'onym sika, kò m'am on'gh yec'a e m'onny a: Nasaret e Jesu e nin em, igb ke án es.» ⁷ Etgh Pier ucu lidr abu ony'n, elum'n abu l'igb. Kpekgh olu a ec'akr a lel akr emn em ab ok em fegh; ⁸ l'igb l'us es, n'inym es cej etgh n'am an es. L'igh Pier lele Jan ab l'ey Nyamel gbél a e gbugh a, n'am an es, n'am igb li sus es etgh n'am kòklm Nyam. † ⁹ Aggh a fegh ekn'n eke n'am an es, ke n'am kòklm Nyam. ¹⁰ Sica eke -l'uwr any eke ow el olu a eke bi sig es Lisany Sobò a saw sism ob a, el fegh ow ew el ergh etgh ow am iti el any yeji, low a ek'egh ow a sosiem.

Pier ec'odad eke dad Nyamel gbél a e gbugh a

¹¹ Sica ek'egh a elum Pier lele Jan ab es a, aggh a fegh angh low any iti em, etgh -l'uru es -l'ow -n'egh wel Nyamel gbél a eci lef eb usu a ek'ij Salomò e nin a. ¹² Eke Pier b'ekn eben a, li dad aggh a nine: «Israel eygh, bla sosiem egh na ec'ewlm a e low am iti ony any ee? Kì leer ey eben! Egh na, ow elm ey obi ec'abusu em, oglog ey e Nyam nuh iggh senyn em n'anm es, ¹³ kò Nyam a ek'el Abraham, Isak lele Jakòb ab e Nyam, ke el ey lagghel e Nyam a, elu in e libòwi Jesu any okm. Ony obi a ol ijir ir es ew esel ec'abu em, etgh iggh elul il es Pilat ec'any af, ke l'erur eke li k'elu ow es ce. ¹⁴ Ony iggh Egh Lala a, Nenyembri Nyam Es a elul es etgh ibrmn eke Pilat k'elu egh ibiu ab es

on ony. ¹⁵ Etgh ibir Sel Egh ec'Ildr Es a. Gbekò Nyam igbm'n luw em etgh s'el ow ec'adan'ku. ¹⁶ Egh na ek'am ekan a, uwr ir any. Jesu e nin a ec'abusu a eke ow em s'onny omn a anake ewlm'n a. Jesu em ec'omn a eke s'onny a anake on egh na ewl nimum ony fegh ec'any af a.

¹⁷ Gbekò aggh lisijimel, m'uw any eke ony lele ony ec'es ew esel ab ab, ow el low any uwm em e low eke kokr Jesu e lís. ¹⁸ Gbekò Nyam kok yec'a eke likgh anym l'ewar leggh ek'ec ab em kokoba ob esel fegh e nenyn em a. Li dad eke Mesi a k'ij gbre. ¹⁹ Itghnin erm em gogh, ke éwal -leer Nyam, yec'etgh ke li tétgh ony e sikpl ab es, ²⁰ etgh Nyam b'ow on ony sel eb mamn e segh, etgh li b'ow l'is ony Mesi a eke l'ikgh anym li sòsum l'oc ony ec'a: ke Jesu ana. ²¹ Gbekò sicaca em a, ow it eke Jesu Krist k'ann afr, ton ow ok leggh ek'ow a fegh b'ow ewl el owr a. God'etgh Nyam ewar low na in e kokoba ob esel lala a e nenyn em. ²² Tasi em a, Mois dad nine: *Es Kòtòkò ony e Nyam b'ow on ony kokoba ob es nyam ese em af, eke b'ow el ony em ec'egh nyam. B'ow irir ów a fegh eke li b'ow li dad ony a.* ²³ Etgh egh kaka fegh eke k'ow irim kokoba ob es na e low a, wel b'ow oggh'n Nyam ec'aggh a ec'aran'gh ke wel ibi'r.† ²⁴ Etgh kokoba ob esel a fegh eke Samiel e leggh em etgh dad ów ton ke iggh yefenyana a, egh egh dad ów amua eke am ey segh amua em a e low. ²⁵ Low a eke Nyam ecr kokoba ob esel em ewar a el ony eci, etgh ony yeji angh sinm a eke Nyam kok ony lagghel ab a em, leggh a eke li dad Abraham nine: *Ny ec'alaw em m'ow m'ecr m'edgh eb eb a fegh ek'ann wus na a owrò.*† ²⁶ Etgh ony sosiem Nyam sòsum in e libòwi oc, etgh l'ikgh anym l'oc n'onny ony. L'erm ow ow ow eke ow k'edgh ony owrò, etgh li b'ow n'onny ony em ec'egh nyam nyam iggh in ec'ow engh kok a elu es.»

† 3:8 Leggh krekre eke egh na k'ey Nyamel gbél a e gbugh ana, anke Jwifel ec'ol a edgh eke sos eyru k'ey Nyamel gbél a e gbugh a. Ekn Matie 21.15 lele akr otar ab ab. † 3:23 Ol Okn 18.15,18,19.

† 3:25 Nuh Ob 22.18.

4

Wêl ot Pier lele Jan ab im Sanedren ec'any af

¹ Eke Pier lele Jan ab odad anj neny am dad agj a, egb waw esel, Nyamel gbêl a ec'osu esel ec'egj ligbêl a, lele Sadusiêl ab ow êjn êl. ² Erm am ebl êl nɔnɔ eke erm esel yony a am yegm agj a low, ke am dad êl Jesu e luw em ek'igb a e low, ke ow em am ij neny eke agj eke in b'uw a yeji in ɔtu eke in k'igb luw em. ³ -N'ony Pier lele Jan ab, êtj -l'ot -n'im -l'ok wêl sobel em tonj legj eny, anke legj ler im nɔnɔ. ⁴ Êben yeji, agj a ek'iri erm esel a ec'amani a e nɔnɔ gbêl ub nawrê, êtj ow ɔj ɔmn esel a e neny a obn tonj ɔtu ek'ij agj fandi yen.

⁵ Eke legj eny akr af a, Jwifêl ec'es ew esel, agj ekpekp lele ol e low yegm esel ab ab as luku Jerusalem. ⁶ Agj a ek'anj êl em a el: egb waw es ligbêl An, Kayif, Jan, Alesandr lel egb waw es ligbêl a ec'agj a fêj ab. ⁷ -N'ony wêl ɔny Pier lele Jan ab ow êl ec'any af êtj -l'ibrm wêl ninê: «Bwo ec'egj ec'abusu em oglog bwo ec'egj e nin em ewlmn egj na ee?»

⁸ Êtj Pier ek'Abj Lala iy em a dad êl ninê: «Êb ec'es ew esel lele agj ekpekp ab, ⁹ yefenyina wêl am ibrm ey low, low nimamn eke si kok s'ony egj nyam eke bubm es a sosiem, êtj wêl am ibrm ey elêl ek'egj ikj na k'ewl a e low. ¹⁰ Êê, ɔny fêj ow it eke k'uwir any, ke Israel eyj fêj yeji úw any: ek'egj na inym ɔny es any af sos tuɔtuɔ ab, ke Jesu Krist, Nasaret iy a e nin a ec'abusu em. Êwr ir olikj af kɔ Nyam igbm'n agj ek'uw ab em. ¹¹ Jesu el egj a eke Nyam Lêl dad in e low ninê: *Lebn a eke ɔny, êl us esel, waal elul es a ewl el êl lɔy em e lebn tasi.*† ¹² In em cê anake s'ɔtu eke si k'êjn sel a, anke wus na nimum af, Nyam ɔɔm agj egj ejeci kaka ek'in em si k'êjn sel.»

¹³ Sanedren ec'agj a low am iti any, anke -n'am êkn elêl eke Pier

lele Jan ab am dad odad erm susu em a, êtj ow am ok êl es sos em eke ow el agj nenê cê eke wewrm low yej'a. Êtj -l'uw wêl any eke wêl b'anj Jesu ab. ¹⁴ Gbêkɔ, eke -n'am êkn egj a ek'ewl inym êl es saw a, Sanedren ec'agj a êknm low eke ki dad. ¹⁵ Ow sosiem, -n'ony wêl ok ɔkm luku as usu a êtj êl ɔfr -n'am bêbm ów. ¹⁶ -N'am dadarir -l'êsê: «Ke sica bla lowi si ki kok agj amua ab ee? Tasi em a, Jerusalem ec'agj a fêj uw any tasi ek'ow el êl -li kokr akrowa na; si k'ɔtum s'egbrm kaka. ¹⁷ Gbêkɔ, ke low na ec'amani a kí cêcrm es dedeku ab em fêj a; s'ók êl erjn lokm s'êdn êl yec'êtj ke -li ki dadmn egj kaka fêj odad Jesu e nin em.»

¹⁸ Eke -li bêbm ów a uwir a, -l'êsê Pier lele Jan ab êtj -l'ijl wêl neny, -l'êdn wêl eke wêl kí dadm Jesu e nin a ec'odad, yegam agj Jesu e lís e low kaka fêj. ¹⁹ Gbêkɔ Pier lele Jan ab dad êl ninê: «Jêjr okr ɔny obi em, eke tasi Nyam ec'any af ow el ɔny si k'elum ɔny oglog Nyam si k'elum. ²⁰ Gbêkɔ ey, si k'ɔtum s'ablm neny low yec'êke s'êkn ke s'iri a eci.»

²¹ Êmeny Sanedren ec'agj a ok êl erjn lokm êtj wal ok êl es. -L'êknm elêl eke -li ki kokr wêl low njj, anke dedeku a nimum am kɔklm Nyam low a ek'ey a eci. ²² Egj a eke in ec'ewlm a e low ew any iti a, ij akpo êkj yony afj es.

ɔmn esel a e Nyam njj

²³ Kpekj eke wêl elu êl es a, Pier lele Jan ab im êjn êl lawlêl a, êtj otar ów a fêj ek'egb waw esel ec'es ew esel a lele agj ekpekp ab ab dad a e low akr. ²⁴ Eke -l'irir odad na a, neny af okr em, ɔmn esel a fêj njj Nyam dad ninê: «*Es Êw, j anake kok afr, wus, okij lele ob fêj ek'anj êl em ab ab a.*† ²⁵ J anake êcr Abj Lala em ɔj ey lagj David ek'el j e juma kok es a am dad êsê:

Kɔ bla sosiem êb êb ec'agj ab em likekr am ey ee?

† 4:11 Selu 118.22. † 4:24 ɔkm Ok 20.11; Selu 146.6.

Eb eyη a ut em ec'asre kō ow el ɔfr
ɔfr!

²⁶ Wus ec'éb ebu a bēbm sos ar ogn
eci

etη es ew esel okr af sifn em im
Nyam lel

in e Mesi ab ab ar. †

²⁷ Nawre tasi, eb na em Erōd An-
tipas, Pōns Pilat, etu agη lel Israel
ec'agη ab ab okr af ogn Jesu ek'el
η e libōwi lala a eke sōsum oc a ar.

† ²⁸ Ow ɔη -li kok ów a fēη eke η
ec'abusu em lele η ec'erur em ab ikη
anym bēbm ew es a iy neny. ²⁹ Sica
Es Kōtōkō, èkn el e gbre e -n'am ɔl
eke -li k'ijr ey a, ke óη η ec'ōbōwi
a dád η ec'odad a lokm susu em
tasi. ³⁰ Èlu η ec'abusu a ɔkm yec'etη
ke wēl éwlm agη, kók sakrowa lele
meny ewr ab η e libōwi lala Jesu e
nin em.»

³¹ Eke -ni ηɔηan Nyam uwr a, yogη
a eke -l'asr luku a umu. El fēη Abη
Lala iy el em etη sica -n'am dad
Nyam ec'odad a erm susu em.

ɔmn esel a ec'eb ir usu nyam

³² ɔmn esel a fēη okr af tasi, erm
em lele ów tutr em ab. El em ec'egη
kaka esme in ec'ob ek'in ɔny a, in
ɔny cē eci, kō el ɔfr em a, ob fēη
eke -n'ɔny a el dedeku a fēη ec'ob.

† ³³ Abusu ligbel em, erm esel a am
ij Es Kōtōkō Jesu ec'uwōmu em anη
igb a e dan̄ku, etη el fēη Nyam am
edη el ɔwrɔ nōnɔ. ³⁴⁻³⁵ El em ec'egη
kaka ɔnym ob kaka ec'es abur. Tasi
em a, agη a fēη ek'ɔny sōgm oglog
mel a b'ɔl ij, etη b'eb ow ec'os eke
b'anη em ey ɔkm a ow ɔη erm esel
a, etη wēl bi cēc os a egη egη ec'es
abur ek'ɔny a eci.

³⁶ Kin low any ɔkηn nyam: ign
nyam anη eke wēl b'ēsη Josef, ke
erm esel a ign'n nin af Barnabas.
(Ow e nyandre el "egη eke b'atr egη
sos es".) L'el Levi ec'eb em ec'egη
eke wēl ew Sipr. ³⁷ N'ɔny ɔgm nyam
eke l'ɔl l'ij, etη l'oc ow ec'os a l'is
erm esel a.

† 4:26 Selu 2.1-2, Septant em ec'odad wēl oc. †

5

Ananias lele Safira ab

¹ Gbēkō ign nyam eke wēl b'ēsη
Ananias, lele ey Safira ab, neny af
okr em, ɔl el ec'ɔgm nyam ij. ² -
L'iririr ey ab etη ɔgm a eke l'ɔl l'ij a,
l'ubr ow ec'os ab es, etη l'oc likpr a
n'im n'ɔη erm esel a. Li dad wēl eke
os a fēη cē ana. ³ Kō Pier dad'r ninē:
«Ananias, bla sosiem etη Satan ɔtu
ey'η erm em, ɔny yadη ɔη Abη Lala
etη edηn ɔgm a ek'ɔl ij a ec'os a e
likpr ew es ee? ⁴ Gbuη ke ɔl ɔgm a
ij a, ow el η eci, etη ek'ɔl ij a yeji ow
ec'os a el η eci, kō yadη ee? Ayaf etη
ɔny tutr kok low akpasu na ee? Ow
elm agη ɔnym yadη ɔm, kō Nyam.»

⁵ Eke Ananias iri sodad amua a, l'ey
wus etη l'uw. Agη a fēη ek'iri low na
a erηn ligbel am ɔny. ⁶ Ngbafrē oto
ow oc sos megl a wiwrm gbad ab etη
im oc es.

⁷ Eke wanci nyahan ec a, Ananias
e yow a ek'uwm low a ek'ey ab any
a ow ey akη. ⁸ Pier ibrm'n ninē:
«Dád'm ɔ! ɔny ec'ɔgm a ek'ɔl ijr a
ec'os a e neny a, ow ow el na cē ee?»
Etη l'ɔdu l'eb ninē: «ÈÈ, ow e neny a
cē ana.» ⁹ Etη Pier dad'r ninē: «Ayaf
tasi ɔtur okar neny af η lel acη ab
ebmn Nyam ec'Abη ab ee? Kin, agη
a ek'oc acη es a ow ign lisany, etη η
yeji -li b'ow -l'oc -n'im'η.» ¹⁰ Wanci
ab af cē l'ey wus Pier ec'akr esr a etη
l'uw. Ngbafrē oto a ok akη etη èkn'n
eke l'uw; -l'oc ow -n'im etη -l'oc ow
es ec eci saw yogη. ¹¹ Sica Nyamel
nimum lel agη a fēη ek'iri ów amua
a erηn ligbel am ɔny.

Erm esel a e meny ewr owi e kok

¹² Erm esel a am kok meny ewr lele
low any iti owi nōnɔ gbēl ab bieku a
ec'araηn. ɔmn esel a fēη b'as luku
Nyamel gbēl a e lēf eb usu a ek'ij
Salomɔ e nin a. ¹³ Egη ejeci kaka
égηm owm eym el em; ke agη a b'aw
el nōnɔ cē. ¹⁴ Kō agη nōnɔ gbēl, egη
lel ɔyow ab, am ub Es Kōtōkō nawre
etη -n'am eny, ¹⁵ ton wēl am ot ólu

† 4:27 Èkn Luk 23.7-11. † 4:32 Bēbmn Ob Kok

yeji ow eberη em, érum el es faja em oglog sogo af yec'etη ke ba Pier b'ubr ec a, ke in e low a écr el em ec'agn abi ka af. ¹⁶ Agη nɔnɔ am anη Jerusalem eci baη saw saw ab em ow; -li b'ism ólu lel agη ek'ony abη enjη ab, etη el fηη -li b'ewl.

¹⁷ Ow sosiem, egb waw es ligbel a lel agη a fηη ek'ann in ab, ke el Sadusiél ec'ogog ec'agn a, erm esel a e low ony el nyamn eyr afηη es ton batη -l'egη -l'eb eke -li ki kok ow e low. ¹⁸ -N'ɔη wél ony erm esel a ok dedeku fηη eci sobel ab em. ¹⁹ Gbékɔ ncok em, Es Kɔtɔkɔ ec'afr erm es nyam ow fifig sobel a e masany a, ony erm esel a ok ɔkm etη dad el ninε: ²⁰ «Ímn Nyamel gbél a e gbugη a, ke óbr sel etη owr a e kokoba okr bieku a nimum.» ²¹ Erm esel a elum etη ibribr fafa, igb im Nyamel gbél a e gbugη a am yegm agη low.

Eke egb waw es ligbel a lel agη a fηη ek'ann in ab a ow a, -l'as Sanedren ek'el Jwifel ec'ów bεbm esel a fηη luku, etη -l'erm Nyamel gbél a ec'abu af esel a eke k'im sobel ab em esη erm esel a ow. ²² Kɔ eke -n'imn -l'okr sobel ab em a, -n'ehnm erm esel a. -L'ewl mēny -l'ow -n'ɔη Sanedren ec'agn a amani; ²³ -li dad ninε: «Eke s'im a, s'ekn sobel a ek'abl anη tηη, ke usu ɔsu esel a inym es lisany, egη egη ec'usu a ek'it a. Kɔ eke si fifig masany a, s'ehnm egη kaka lokm yogη.»

²⁴ Eke Nyamel gbél a eci abu af esel a ec'es ew es a lel egb waw esel egbél a ec'es ew esel ab ab iri amani na a, -l'uwm low yec'eke -li ki tutr ab any, etη -n'am ibrm low yec'ek'ehη erm esel a. ²⁵ Kɔ egη nyam anη ow etη dad el ninε: «Írir ɔ! Agη a ek'ɔny okr sobel em a anη Nyamel gbél a e gbugη a, etη -n'am yegm bieku a low yogη.» ²⁶ Kpekη abu af esel a ec'es ew es a lele in ec'agn ab ab im etη ot erm esel a ow. Gbékɔ -l'ewm lεc em,

anke -n'am uru eke bieku a ki wɔwl el mebn.

Wél ony erm esel a im Sanedren ec'agn a ec'any af

²⁷ Sica eke -l'otr wél -l'owr a, -l'ot wél -n'im Sanedren ec'agn a ec'any af, etη egb waw es ligbel a am bibrm el ów. ²⁸ Li dad wél ninε: «Ey, s'edηη ony kpon kpon kpon eke kí yegamn agη low egη na e nin em. Kɔ kin, ɔmunin ony e low yegm ab es Jerusalem ec'eb a nimum em etη am ocr in e luw a e low ewr ey af.» † ²⁹ Kɔ Pier lel erm esel beb ab ab dad ninε: «Ow it eke si k'elum Nyam, kɔ ow elm agη. ³⁰ Ony, ewr Jesu oliκη af, ibir ir, kɔ ey lagηel e Nyam a igbm'n luw em. ³¹ Nyam ony igbl'l ogη in e lidr abu af etη ew'r Es Éw Es lele Sɔg Es ab, yec'etη ke ow óη Israel eyη abusu itηη erm em, ke éηη el e sikpl a ec'oc ap. ³² Ey, s'ij ów amua e danke, ey lel Abη Lala a eke Nyam ɔη agη a eke b'ony in ec'elum ab ab.»

³³ Eke Sanedren ec'agn a iri sodad amua a, erm ebl el afηη es, etη -n'am erur eke -li k'ibi erm esel a. ³⁴ Gbékɔ el em a, Farisi nyam anη eke wél b'esη Gamaliél, † ol e low yegm es ligbel eke dedeku a b'elum. L'igb Sanedren ec'agn a ec'araηη etη l'ibrm eke wél k'ɔη erm esel a ok ɔkm tēl ye; ³⁵ etη li dad wél ninε: «Israel ec'agn, low yec'eke b'ow kokr agη amua na a, èwr ow e low erm. ³⁶ ɔkan eke ow ibnm yeji, etη Tedas ey ɔkm am ocr in sosi any es ligbel, etη agη eke k'ij agη duw im etη n. Kɔ eke wél ibi'r a, agη a fηη ek'us'r jam a ɔmu es, etη el e low a yeji oc es. ³⁷ In e jam a, agη awl e lakpo ab af, Judas Galile iy a ey ɔkm, etη agη nɔnɔ us'r jam. Kɔ in yeji, eke wél ibi'r a, agη a fηη ek'us'r jam a ɔmu es. ³⁸ Ow sosiem a, m'am dad ony, k'usr agη amua e low jam ij, kɔ èlul el es -n'im. Eke el e low a lel el e juma ab ab el agη em eci, ow b'ow oc

† 5:28 Ékn Matie 27.25. † 5:34 Gamaliél el Jwifel ec'ol e low yegm esel ab em ec'egη ligbel nyam. L'el Sanedren ec'agn ab em e nyam, etη in ec'agn eke li yegm low ab em e nyam el Pol (Ob Kok 22.3).

es. ³⁹ Gbɛkɔ ek'ow el Nyam em eci tasi, k'otumn onymn nɔɔnmn. Ewr erm ke ow k'elm Nyam ognmn ar!»

Sanedren ec'agn a egn Gamaliel ec'odad a eb. ⁴⁰ -L'ɛwl -l'ɛsn erm esel a ow, -n'ɔɔn wɛl ɔr wɛl ɛtn -l'ijl wɛl nɛny eke wɛl ki dadm odad Jesu e nin em ij, ɛtn -li wal -l'ok wɛl es. ⁴¹ Erm esel a ok ɔkm Sanedren ec'agn a ec'aran sos em iɔn em, anke Nyam ɛkn eke -l'el agn ek'it eke wɛl k'ijr gbɛr Jesu e nin a sosiɛm. ⁴² ɛtn sɛgn fɛn, Nyamel gbɛl a e gbugn a lel akn akn ab, abu anɔ el em -n'am yɛgm agn low ɛtn -n'am ɔb Mesi a ek'el Jesu a ec'Amani Mamn a e kokoba.

6

Wel sɔsum agn lɔbn ot eke k'elum erm esel a abu

¹ Lɛgn ab em eke jam esel a e nɛny a am bobn a, el em eci Jwifel eke b'ɛbr Grɛk a am ebl erm ok el a eke b'ɛbr Ebre ab af, dad eke wɛ'n ɛwm el ec'ɛnyɔw a e low any eke ow'n bi sig ob cɛc e wanci a. † ² Erm esel lɛw yony a as jam esel a nimum luku ɛtn dad el ninɛ: «Ow ɛbam eke si k'ɛw Nyam ec'odad a e dad es, ke s'am ɛkn ob ij e cɛc owi. ³ Ow sosiɛm agn lisijimɛl, sɔsumn ɔny ec'aran a agn amamn lɔbn ek'Abn Lala lele sɛwr ab iy em gbɔɔn otr, ke s'oc juma ikn na e low s'abul el. ⁴ Ow b'ow ɔɔn ey abusu ke s'ucu Nyam nɔɔn lele Nyam odad dad ab e low s'ony es s'am kok.»

⁵ Jam esel a nimum ɛgn low a eb, ɛtn kin agn a eke -li sɔsumn -l'otr a ec'en: Etien ek'ɔmn lel Abn Lala ab iy em gbɔɔn, Filip, Prokɔr, Nikanɔr, Timɔ, Parmenas lele Nikola ek'el Antioɔs ɛb em ec'ɛgn, ke lɛgn ek'ec ab em ɛgn Jwifel e Nyam nun ɔɔn a e low eb a. ⁶ Sica -l'ot -li yɛgm

wɛl erm esel a ɛtn -l'at wɛl abu nun -ni nɔɔn Nyam -n'ɔɔn wɛl.

⁷ Nyam ec'odad a am eb es, jam esel a am bobn nɔɔn Jerusalem ɛb em, ɛtn egn waw esel nɔɔn am ɔny ɔmn Jesu em.

Etien ec'ony owi

⁸ Etien eke Nyam ec'owrɔ lele lɛc ab iy em gbɔɔn a, am kok low any iti owi lele mɛny ewr ɛgbɛl ab ɛb eyɔ a ec'aran. ⁹ Nyam nun ɔɔn usu a eke wɛl b'ɛsn "Madu e wɛl eb ɛlu es" ec'agn nyam nyam am atar ɔw es Etien ab. -L'el Jwifel ek'anɔ Siren ɛb em, Alesandri ɛb em, Silisi wus af lele Azi wus af ab ec'agn ek'ir Jerusalem. ¹⁰ -L'otumn -l'akamn ow es ɔw es atar ab em, anke n'am dad ɔw Abn Lala e sɛwr a ek'am ɔɔn ab em. ¹¹ Ow sosiɛm, -l'ub agn abu es, yec'ɛtn ke agn a dád ɛsɛ: «S'iri -li dad ɔw -l'ɔbr Mois lele Nyam ab any!» † ¹² Nɛnɛ em anake -n'am ok dedeku a, agn ekpekɔ a lele ol e low yɛgm esel ab ab al lokm a. -L'okr Etien es, -n'ony ow ɛtn -l'oc -n'im ow Sanedren ec'agn a ec'any af. ¹³ -L'ot agn ek'am ij danɔ yadn em ok Etien af a yɛji -l'ow, ɛtn -n'am dad -l'ɛsɛ: «ɛgn na, wanci kpan nɛny b'anɔn em n'am dad ɔw ɛny l'ok ey e Nyamel gbɛl lala na lele Mois ec'ol ab ab af! ¹⁴ S'iri li dad eke Nasaret e Jesu in b'ow in bubm ey e Nyamel gbɛl na in ok, ke ow'n titn ɛb ir a eke Mois in ɔɔn ey a.» ¹⁵ Agn a fɛn ek'anɔ Sanedren e luku as ab em a am ler Etien gbiy ɛtn -l'ɛkn eke ow ec'any a anɔ ɛsɛ afr erm es ec'any ab af.

7

Etien ec'odad e dad

¹ Egn waw ɛs ligbɛl a ibrm Etien ninɛ: «Ów amua eke wɛl am dad n e lís a, kɔ nawrɛ ee?» ² Etien ɔdu

† **6:1** Madu ɔkr em yogɔn ɛtn, Jwifel a cɛc sakp yony: 1) agn eke irm Israel wus af ke b'ɛbr Grɛk ek'el el ec'ɛbr e wɛl ew el ow em a; 2) agn ek'ir Israel wus af ke b'ɛbr Ebre. Agn sakp yony mum eci tutr a lele ɛb ir ab ab ɔkrm af. Agn a eke ir etu ɛb a el eci susu em b'ɛwl ow ir Israel anke Jwifel b'erur eke wɛl k'oc im oc el es Israel wus af. -Li b'uw -l'ign el ec'oyow a -l'ok es. Ow anake Jerusalem, ɛnyɔw nɔɔn anɔ eke b'ɛbr Grɛk a. † **6:11** Bèbm Matie 26.59-61; Mark 14.55-58.

eb dad nine: «Agn lisijimel lel agn esel ab, igñn loru es irir: eke ey lagñ Abraham anñ Mesopotami wus af a, gbuñ eke li k'im l'ir Aran a, anygbel e Nyam elu sos òkm yegm'n. ³ Li dad ow nine: *“Ngbon ñ ec'eb na lele ñ ec'eb na em ab, ke ìm eb a eke mi b'ow m'òkñ'ñ abu ab em!”*† ⁴ Ow sosome Abraham ngbon Kalde eyñ ec'eb ab em etñ im ir Aran. Sica eke es uw oc es a, Nyam oc ow'r eb na em eke iir legñ na em a. ⁵ Eb na em, Nyam òòm Abraham usu kaka, l'ubrm usu logli yeji n'òòm ow; gbekò Nyam ij neny eke b'ow oc wus a nimum òñ'n, ke in ec'alaw a eke b'ow anñ in em ok òkm a, el yeji idr wus a. Ke legñ ab em a, Abraham ònym iy kaka. † ⁶ Kin yec'eke Nyam dad'r: *“Ñ ec'alaw b'ow ir etu eb, etñ yogñ -li b'ow -l'el madu wel ijr el gbreton akpo duw. ⁷ Gbekò eb a eke ñ ec'alaw a b'ow el madu el ec'abu em a, mi b'ow mi jey el e low m'ok. Ow e jam a, -li b'ow -l'igb yogñ ke -l'ow -l'igñ'm nun aña na.”*† ⁸ Etñ Nyam kok sinm na Abraham ab ek'ow e meny ewr el likr es ubr. Ow em Abraham ubr jim Isak likr es eke l'ew ow ba ow b'ij seğñ niwn a; eben neny nyam Isak yeji bubr Jakob likr es, etñ Jakob yeji bubr jimel ek'el ey lagñel lew yony a ekr es. †

⁹ Sica ey lagñel òyn Josef nyamn eyr, etñ -l'ol -l'ij ow eke ow k'el adu Ejipt. Gbekò Nyam anñ in ab; ¹⁰ l'eb l'elu ow es gbret feg em. N'òñ ow nun em òny etñ Faraon ek'el Ejipt ec'eb ebu a ec'any af, l'akpal ow. Faraon ew Josef Ejipt eb a lel in ec'akñ a ec'ob feg ab ec'es ew es. ¹¹ Lek ligbel ey Ejipt eb em lele Kana eb em ab. Ow òñ gbret am afñ es, etñ ey lagñel éñnm ob kaka eke k'ij. ¹² Eke Jakob iri ek'ob ij anñ Ejipt a,

l'erim jimel ek'el ey lagñel a im akp nyam. ¹³ Sica eke -n'imn sakp yony em a, Josef okm sos òkm lisijimel a uw'r any, etñ ow òñ Faraon uw Josef ec'agn ab any. ¹⁴ Etñ Josef òñ wel im oc es Jakob lel in ec'agn a feg ek'ij agñ ekñ nyahan agñ lew yen a ow. ¹⁵ Jakob ow ir Ejipt ton uw yogñ, ey lagñel a yeji. ¹⁶ Wel ot el e sos megl a im Sikem, etñ uwòm a ek'Abraham ol os em Amor jimel ec'abu em Sikem banñ a wel ot el es. †

¹⁷ Sica eke legñ ow titm eke Nyam ki kok ów a feg eke l'ewar Abraham a, ey ec'agn a am eny bobn Ejipt eb ab em. ¹⁸ Etñ eb ebu ejeci nyam eke uwm Josef any a, ey òkm am nyimn eb a. ¹⁹ Eb ebu na eju ey ec'agn a etñ òyn ey lagñel milolu, òny el lec em -li digñ el ec'ey meny neny -l'ok es eke k'uw. † ²⁰ Legñ ab em anake wel ew Mois a; l'el iy ek'akpl ke Nyam erur. Wel gbagbl'l es ec'akñ a ton awl nyahan. ²¹ Sica eke wel ign elu'l es a, Faraon jow a oc'r etñ gbagbl'l ese in ec'iy lokm af. † ²² Ow òñ Mois uw Ejipt eyñ e low feg any, etñ l'el egn gbawru odad ebl em lel ów kok em ab.

²³ Eke Mois òny akpo ekñ yony a, l'erur eke li k'im l'ekn Israel eyñ ek'el in ec'eb ec'agn a. ²⁴ L'ekn Ejipt iy nyam ek'am òyn Israel iy nyam milolu; l'eb ow ec'usu a eke li ki dogñ ow, etñ low a eke li ki kok l'obar any ab em l'ibi Ejipt iy a. ²⁵ Li tutr eke lisijimel Israel eyñ a b'ow iri eke Nyam am ow scr in em eb elu el es, kò -l'irim eben. ²⁶ Eke legñ eny a, Mois uyum Israel eyñ yony ek'am ogn mum ab, etñ l'erur eke li k'ony l'okr wel em. Li dad wel nine: “Em lawlel, òny agñ lisijimel òfr eel, bla sosome etñ am ònyanin milolu ee?”

† **7:3** Èkn Nunj Òb 12.1. † **7:5** Àkr 4: Èkn Nunj Òb 11.31; 12.4. Àkr 5: Èkn Nunj Òb 17.8. † **7:7** Nunj Òb 15.13-14; Òkm Ok 3.12. † **7:8** Èkn Nunj Òb 17.10-14; 21.4. † **7:16** Àkr 9: Èkn Nunj Òb 37.11,28; 39.2,21. Àkr 10: Èkn Nunj Òb 41.39-41. Àkr 11: Èkn Nunj Òb 41.57; 42.1-2. Àkr 13: Èkn Nunj Òb 45.1,16. Àkr 14: Èkn Nunj Òb 45.9-10, 17-18; *agn ekñ nyahan agñ lew yen*: Nunj Òb 46.27, Septant em ec'odad wel oc. Àkr 15: Èkn Nunj Òb 46.1-7; 49.33. Àkr 16: Èkn Nunj Òb 23.3-16; 33.19; 50.7-13; Joswe 24.32. † **7:19** Àkr 17-18: Òkm Ok 1.7-8; Àkr 19: Èkn Òkm Ok 1.10,11,22. † **7:21** Èkn Òkm Ok 2.3-10.

27 Kɔ ɛgɛ nyam a ek'am ɔnyn lawl a milolu a itr Moiss ɛtɛ dad'r ninɛ: "Kɔ ɛ, bwo ɛw'ɛ ɛsɛ ɛy ɛc'es ɛw ɛs af, ɛsɛ ɛy e jɛj ok ɛs af ee?" 28 Am erur eke k'ibi'm ɛsɛ elɛl eke efi cɛ, ibi Ejipt iy ab af ee?" 29 Eke Moiss iri sodad amua a, l'uru ɛs n'im l'ir Madian ɛtɛ l'ew ɛy yony yogɛ. †

30 Eke akpo ekɛ yony ɛc'a, loj a e titm Sinayi lafeny ab ɛm, afr ɛrm ɛs nyam yegm Moiss sos, duw luku ek'am iri al ab ɛm. 31 Eke Moiss ɛkn ɛben a, ow ɛw'r any iti. Gbekɔ eke l'erur e li k'eri n'im li titm ke l'ɛkn a, l'iri ɛs Kɔtɔkɔ e lebl ek'am dad'r ɛsɛ: 32 "M'el alagɛɛl e Nyam, Abraham, Isak lele Jakob ab e Nyam." Moiss ɛrɛn am ɔny ufɛn ɛtɛ ɔtum igblm any ogɛ. 33 ɛtɛ ɛs Kɔtɔkɔ dad'r ninɛ: "ɔny ɛ eci cɔkrukɔ a ot ɛs akr ɛm, aɛke usu a ek'inym ɛs a, usu lala. 34 M'ɛkn ɛm ɛc'agɛ a e gbɛre ek'am ij Ejipt a, m'iri ɛl e sɔmu ikɛ a ɛtɛ m'us ɛs eke mi ki sɔg ɛl. ɔw, ke sica m'ɛrm'ɛ Ejipt." †

35 Moiss nyam a cɛ eke Israel ɛyɛn ogɛ ke dad'r ninɛ: "Bwo ɛc'ɛgɛ ɛw'ɛ ɛsɛ ɛy ɛc'es ɛw ɛs lele ɛy e jɛj ok ɛs af a," † in cɛ Nyam ɛrm'n ɛsɛ ɛs ɛw ɛs lele sɔg ɛs af, afr ɛrm ɛs a eke ɛlu sos ɔkm yegm'n duw luku ab ɛm a ɛc'abu ɛlum ɛm. 36 Moiss anake ɔny Israel ɛyɛn ok ɔkm Ejipt, low any iti owi lele mɛny ɛwr owi e li kok ɛb ab ɛm, Okij Ebl a ogɛ a lele loj ab ɛm eke -n'anɛn toɛn ij akpo ekɛ yony a. † 37 ɛmɛny Moiss na cɛ anake dad' Israel ɛyɛn ninɛ: "Nyam b'ow awɛn ɔnykokobaɔb ɛs nyam ɛsɛ ɛm af'eke b'ow ɛl ɔny ɛc'agɛ ab ɛm ɛc'ɛgɛ nyam." 38 Eke Israel ɛyɛn as luku loj a, Moiss anake anɛn ɛy lagɛɛl

lele afr ɛrm ɛs a eke am dad'r odad Sinayi lafeny af a ɛc'araɛn a; ɛtɛ l'eb sel ɛɛn e sodad Nyam ogɛ l'ow n'ɔɛn ɛy. †

39 Gbekɔ ɛy lagɛɛl ɛgɛm ɔnym in ɛc'ɛlum; -l'igɛn ow ɛtɛ -l'erur eke -li k'ewl mɛny -n'im Ejipt. 40 -Li dad' Arɔn ninɛ: "Kɔk sinyam eke b'an ɛs ɛy ɛc'any af ɔɛn ɛy, kɔ Moiss ek'ɔny ok ɛy ɔkm Ejipt a, s'uwm low yec'eke ɛɛn'n ab any." 41 -Li kok id ewli ɛsɛ nyam af ɛtɛ -li waw ɛgb -n'ɔɛn ow, -li gbɛgbl ɛs nyam na ek'el obi -li kokɛ a eci. † 42 Nyam ɔny nyamn oc ɛl ɛs af ɛtɛ ɛgb ɛl ɛs -l'igɛn afr e m'ɛlɛl nun, ɛsɛ elɛl eke wɛl nɔn kokoba ɔb ɛsɛl e lɛl ɛm ab af:

Israel ɛyɛn, tasi, ɛm apr'm mindey lele segb waw ɛjɛc'ab loj a eke anɛn toɛn ow ij akpo ekɛ yony ab ee?

43 Njan! Gbekɔ abur ɔny e nyam Molɔk eci nun igɛn ɛl a lele ɔny e lɛl nyam Refan e mɛny ɛwr ab ab owɛ, ekɛ ɛm nyam amua eke kokɛ eke k'igɛn nun a.

Na sosiɛm anake mi b'ow m'ewl ɔny madu ɔkr ɛm, usu eke ibn akm Babilɔn. †

44 Gbad ɛm ɛl a eke sinm a e lɛl anɛn ɛm a, ɛy lagɛɛl ɔnym ab loj a. Wɛl us'r kɛ kɛ kɛ ɛsɛ elɛl eke Nyam yegm Moiss ab af. 45 Gbad ɛm ɛl ikɛ na wɛl oc'r ɔɛn ɛy a ek'usr ɛy lagɛɛl usu a; -l'oc ab -n'im lɛgɛn ab ɛm eke Joswe am nyimn ɛl a. Nyam ogɛ ɛb ɛb a ek'anɛn ɛl anym a, ɛtɛ -l'eb sɛb a. ɛl a gbɛ anɛn toɛn igɛn David e lɛgɛn ɛm a. † 46 David ɛɛn bibm Nyam ɛc'any af ɛtɛ l'ibrm ow abusu eke li k'us ɛl nyam n'ɔɛn Jakob

† 7:29 Akr 23-29: ɔkm Ok 2.11-15, 21-22; 18.3-4. † 7:34 Akr 30 toɛn 34: ɔkm Ok 3.1-10. † 7:35 ɔkm Ok 2.14. † 7:36 Akr 35: ɔkm Ok 2.14. Akr 36: ɔkm Ok 7.3; 14.21; Awl 14.33. † 7:37 ɛsɛ ɛm af: odad na Gɛk ɛm a, wɛl ɔtu ek'itɛn ɛjɛc'ɛm dad' ɛsɛ ɛsɛ elɛl eke l'erm im ab af. Ol ɔkn 18.15-18. † 7:38 ɛkn ɔkm Ok 19.1-20.17; Ol ɔkn 5.1-33. † 7:41 Akr 39: ɛkn Awl 14.3; Akr 40: ɔkm Ok 32.1; Akr 41: ɔkm Ok 32.2-6. † 7:43 Akr 42 toɛn 43: Amos 5.25-27, Septant ɛm ɛc'odad wɛl oc. Molɔk: Amori ɛyɛn e nyam eke Nyam ifn akm sinyam a fɛn. In eci nun igɛn ab ɛm li b'ibrm eke wɛl k'oc etuey wawɛr ɛgb ɔɛn (Ob Ap 18.21; 20.2-5; 1 ɛb Ebu 11.7; 2 ɛb Ebu 23.10; Jeremi 32.35). Refan: nyam sig nyam eke wɛl b'igɛn nun ɛsɛ lɛl ligɛl nyam Saturn ɛc'es ɛw ɛs af. † 7:45 ɛkn ɔkm Ok 25.9,40; Joswe 3.14-17. † 7:46 Jakob e Nyam: Ob Kok eci silɛl ɛsig oglog ɛm a Jakob ɛc'alaw. 2 Samiɛl 7.1-16; 1 ɔw e Wɛl Nɔn 17.1-14. † 7:47 ɛkn 1 ɛb Ebu 6.1-38; ɔw e Wɛl Nɔn 3.1-17.

e Nyam a. † ⁴⁷ Gbəkɔ, Salomɔ anake us êl a. † ⁴⁸ Ke Afr Kpekpe e Nyam a írm mel ek'agn ec'abu b'us ab em, esɛ elel eke kokoba ɔb es a dad ab af:

⁴⁹ Nyam dad ninɛ: “Afr el em ec'eb ir usu,

etɛ wus el em ec'akr es ok usu.

Bogn ec'êl tasi ɔtur eke k'usr ɔɣn'm ee?

Bogn ogn tasi m'ɔtu eke mi k'ir ee?

⁵⁰ Etɛ kɔ ow elm em obi mi kokm mob amua fɛɣ ee?” †

⁵¹ ɔny agɛ es efuu ek'ɔny ec'erm lel ɔru ab babl Nyam ec'esɛɣ a e lís; sɛɣɣ fɛɣ am atarir Abɛ Lala ab cɛ! ɔny anɣn esɛ ɔny lagɣel ab af!

⁵² Bogn eci kokoba ɔb es ɔny lagɣel ijrm gbɛ ee? -L'ibi agɛ a ek'ɔb el Nɛny Nyam Es nyam coco a eke k'ow a e kokoba a; etɛ sica in anake ɔny eɣur ir ke ibir ir a. † ⁵³ ɔny eke Nyam ecr in ec'afr erm esɛl ab em ɔɣ ɔny in ec'ol a, † ɔny, eluamn ol ikɣ na!»

Etien e luw owi

⁵⁴ Sanedren ec'agɛ a erm ebl afɣn es sodad amua eke -l'irir a sosiem, etɛ -n'am sasagr an em -l'ok Etien af.

⁵⁵ Kɔ ek'Abɛ Lala iy'r em a, n'am ler afr, etɛ l'ekɣ Nyam ec'anygbel a lele Jesu ek'inym es Nyam e lidr abu af ab. ⁵⁶ Li dad ninɛ: «Èkan, m'am ekɣ afr eke fig lele eɣɣ ec'Iy ek'inym es Nyam e lidr abu af ab.»

⁵⁷ Eke -li b'iri ebɛn a, -li babl ɔru es etɛ -n'am babarm. El fɛɣ -l'ok Etien af, ⁵⁸ -l'ɔdu -l'elu ow ɔkm baɣn a, etɛ -n'am ɔr ow mebn em eke -li k'ibi ow. Adanɣu a ok el e mob sus em ab es ngbafɛ nyam eke wɛl b'esɛɣ Sɔl a ec'anym eke k'ɔsu. ⁵⁹ Eke wɛl am ɔr'r mebn em a, Etien am nɔɣn Nyam esɛ: «Es Kɔtɔkɔ Jesu, eb em ec'abɛɣ a!» ⁶⁰ Ow e jam a, l'ok ɔwrɔkp wus etɛ li barm lebl tuɔtuɔ em ninɛ: «Es Kɔtɔkɔ, k'òɣ el -li k'ebɛr

em e luw na e ligbɔw!» † Eke li dad sodad amua ba ow b'uwr a, l'ok sel es.

8

Sɔl am ijr Nyamel gbɛ

¹ Sɔl eɣɣ Etien ec'ibi a e low eb. † Lɛɣɣ a cɛ gbɛ ijr ligbel ɔbr Nyamel ek'anɣ Jerusalem a. Agɣ a ek'ɔny ɔmn a fɛɣ uru ɔmu es Jude lele Samari ab e wus ab af; erm esɛl a gbɛ urum es. ² Agɣ ek'ɔny Nyam e muru a oc Etien im oc es etɛ ikɣ in e luw a ec'ɔɣn nɔnɔ. ³ Kɔ Sɔl ek'erur eke ki nɣnɣ Nyamel a, aam akɣ akɣ ɔny agɣ a fɛɣ ek'ɔny ɔmn a, eɣɣ lele ɔyɔw ab ok sobel em. †

Filip am ɔb Amani Mamn e kokoba Samari ec'eb ligbel ab em

⁴ Sica agɣ a ek'ɔny ɔmn ke ɔmu es a, am ɔb Amani Mamn e kokoba usu a fɛɣ. ⁵ Filip im Samari ec'eb ligbel ab em etɛ am dad eb eyɣ a Mesi a ec'odad. ⁶ Dedeku a nɛny af okr em am ew Filip ec'odad a erm af, anɣe -n'am iri etɛ -n'am ekɣ mɛny ewr a eke n'am kok a. ⁷ Tasi em a, abɣ enɣɣ am babarm ok ɔkm ólu nɔnɔ em, etɛ agɣ e bubm es lel akr kɛɛɛ esɛl nɔnɔ ab yeɣi am ewl. ⁸ Ow ɔɣ sos em inɣ ligbel ey eb ab em.

⁹ Iɣɣ nyam eke wɛl b'esɛɣ Simɔ ikɣ anym anɣ baɣn a. Li bi kok cam owi etɛ li b'ɔɣ Samari eyɣ nimum anɣ low any iti ligbel em. Li b'ocr in sosi any es, ¹⁰ etɛ agɣ a fɛɣ, iɣɣ ngbafɛ tɔɣ agɣ ekɛkp a b'ew in e low erm af. Wɛl bi dad esɛ: «Eɣɣ na “Nyam ec'abusu”, yec'a eke wɛl b'esɛɣ “Abusu Ligbel a.” » † ¹¹ -Li b'ew ow e low erm af nɔnɔ, anɣe lɛɣɣ kpekpe etɛ, li kok ów any iti owi n'ɔɣ wɛl in e cam owi ab em. ¹² Gbəkɔ sica Filip ɔb el Amani Mamn a, Nyam e gbɛngɣi usu a lele Jesu Krist e nin ab ab e kokoba. Agɣ

† **7:50** Esayi 66.1-2. † **7:52** Bèbmn Esayi 63.10; 2 Ów e Wɛl Kok 36.16; Matie 23.31. † **7:53** Amani Sig em a, ow elm afr erm esɛl e low wɛl dadm (ɔkm Ok 19), kɔ ol e low yeɣm esɛl beb e tutr em a, Nyam ec'ol a eke Mois eb Sinayi lafɛny af a, ow el afr erm esɛl em ow ecr. Bèbmn Galat 3.19; Ebre 2.2. † **7:60** Bèbmn Luk 23.34. † **8:1** Bèbmn Ob Kok 22.20. † **8:3** Bèbmn Ob Kok 22.4-5; 26.9-11. † **8:10** *Abusu Ligbel a*: Nyam e nin nyam; agɣ bi tutr eke Simɔ el Nyam in obi eke am ey ɔkm.

a fɛɲ ek'ub nawrɛ a, eɲɲ lele ɔyɔw ab, wɛl ok ɛl mij nuɲ. ¹³ Simɔ in obi yeji ub nawrɛ ɛtɲ wɛl ok'r mij nuɲ; li b'ann Filip saw ɛtɲ mɛny ɛwr ɛgbɛl a lele sakrowa ab ab eke n'am ɛkn ow am kok a e low am iti'r any.

¹⁴ Eke ɛrm ɛsɛl ek'ann Jerusalem a iri eke Samari ɛyɲ ɛɲɲ Nyam ec'odad a eb a, -l'erm Pier lele Jan ab im yogɲ. ¹⁵ Eke -n'imn -l'okr yogɲ a, -ni ɲɔɲɲ Nyam agɲ a ek'ub nawrɛ a ɛci, yec'ɛtɲ ke wɛl ɛɲɲ Abɲ Lala. ¹⁶ Tasi ɛm a, Abɲ Lala k'usm ɛs ɛl ɛm ec'ɛɲɲ kaka af; kɔ mij nuɲ gbɛ wɛl ok ɛl ɛs Kɔtɔkɔ Jesu e nin ɛm. ¹⁷ Ca Pier lele Jan ab at ɛl abu nuɲ ɛtɲ -n'ɛɲɲ Abɲ Lala.

¹⁸ Eke Simɔ ɛkn eke ɛrm ɛsɛl a am at agɲ a ek'ub nawrɛ a abu nuɲ ke -n'am ɛɲɲ Abɲ Lala a, n'am ɔl eke li k'ɔɲ Pier lele Jan ab os. ¹⁹ N'am dad l'ɛsɛ: «ɛm yeji, ɔɲɲ'm abusu ikɲ na, yec'ɛtɲ ke ɛɲɲ yec'eke mi b'at abu nuɲ a ɛɲɲ Abɲ Lala.» ²⁰ Kɔ Pier dad'r ninɛ: «Ke ɲ ec'os a lele ɲ obi ab ɲɲɲɲ ɛs, anke ɲ e tutr ɛm a, wɛl ɔtu eke k'ɔl Nyam ec'ob ap a os ɛm! ²¹ Low na otm'ɲ ɛs ɛtɲ ɲ e low yeji anm ɛm, anke ɲ ec'erm a inyam Nyam ec'any af. ²² ɲɲɲ ɲ ec'ow tutr ɛɲɲ a ok ɛs, ke ɲɔɲɲ ɛs Kɔtɔkɔ yec'ɛtɲ ke ek'ow it, l'oc tutr na ek'ɔny a l'ap'ɲ. ²³ Tasi ɛm a, m'am ɛkn ek'ow tutr lolo iy'ɲ ɛm gbɔɲ ɛtɲ el sikpl ec'adu.» ²⁴ Simɔ dad Pier lele Jan ab ninɛ: «ɔny obi ɲɔɲɲ ɛs Kɔtɔkɔ ɔɲɲ'm, yec'ɛtɲ ke ow amua fɛɲ eke dadr a k'ɛɲɲm im.»

²⁵ Sica eke ɛrm ɛsɛl yony a ij danke ke dad ɛs Kɔtɔkɔ ec'odad a, -l'ɛwl -n'im Jerusalem. Ejagb eke -l'usr -n'aam a, -l'ɔb Amani Mamn e kokoba Samari e sɛb nɔnɔ ɛm.

Filip lel Etiopi iy igɲ agbru ab ab

²⁶ Sica ɛs Kɔtɔkɔ ec'afr ɛrm ɛs nyam dad Filip ninɛ: «B'ow imn

ɛsr ɛm ec'a, ebr a ek'am usr mɛny ɛs Jerusalem ɛtɲ imn Gaza ec'ab af, yec'a ek'ɛcr loj a.» ²⁷ Kpɛkɲ Filip igb im. ɛtɲ ebr ab af, n'ɛɲɲ igɲ nyam; ow el Etiopi iy igɲ agbru nyam, juma ɛs ligbɛl eke b'ɔsu Etiopi ec'ɛb eb yɔw Kandas a ec'ob ɔny a fɛɲ. † L'ow Jerusalem l'igɲ Nyam nuɲ ²⁸ batɲ n'am ɛwl mɛny n'im in ogɲ a. Li sig ɛs in e lɛtɲ a eke gbɔɲkɔ b'ɔdu ab ɛm n'am awl kokoba ɔb ɛs Esayi e lel a. ²⁹ Abɲ Lala dad Filip ninɛ: «ɲm ton ke titm lɛtɲ a.»

³⁰ Filip uru ɛs im titm lɛtɲ a ɛtɲ iri Etiopi iy a ek'am awl kokoba ɔb ɛs Esayi e lel a. L'ibrm ow ninɛ: «Kɔ lel a ek'am awl a ow am ok'ɲ ɛs sos ɛm ee?» ³¹ Igɲ a ɔdu eb ninɛ: «Ayaf ow ɔtu eke k'ok'm ɛs sos ɛm ek'ɛɲɲ otarm akr okm im ee?» ɛtɲ li dad Filip eke k'ɛy lɛtɲ ab ɛm ke sig'r ɛs saw. ³² Lɛl a e n'am awl a el na:

ɛsɛ licɛb eke wɛl b'oc im ibi usu af, ɛsɛ licɛbli eke baram agɲ a ek'am iri'r
suw ɛs a ec'any af ab af,
li dadm low kaka.

³³ N'ɛɲɲ ɛs ɛtɲ ɛmɛny wɛl ɛɲɲm in e low ij a ɔɔm'n.

Kɔ bwo b'ow dad in ec'ey ec'odad ee?

Tasi ɛm a, in e sel uwr wus na af.†

³⁴ Igɲ a ibrm Filip ninɛ: «M'am ɲɔɲɲ'ɲ dad'm, kokoba ɔb ɛs a, bwo ec'ɛɲɲ ec'odad n'am dad ee? Kɔ in obi e low oglog ɛɲɲ ɛjɛci e low n'am dad ee?»

³⁵ Filip ɔb nuɲ odad ikpr na af, ɛtɲ am otar Jesu ec'Amani Mamn a ec'ow akr ok'r. ³⁶ Eke -n'annɲ ejagb ab af -n'aam a, -l'ok usu nyam eke mij ann ɛtɲ igɲ a dad ninɛ: «Kin mij, bla lowi am ɛɲɲ'm eke mi k'ok mij nuɲ ee?» [³⁷ Filip dad'r ninɛ: «Eke ɔny ɔmn ɲ ec'erm fɛɲ ɛm, ɔtu eke k'ok mij nuɲ.» ɛtɲ ɛɲɲ a dad'r ninɛ: «M'ɔny ɔmn eke Jesu Krist el

† **8:27** Lɛɲɲ ab ɛm, ɛb nɔnɔ ɛm agɲ a eke b'ɛkn ɛb ebu a ec'oyɔw a e lis e low a, wɛl b'ot ɛl ori ey ɛs yec'ɛtɲ ke -li k'ɛruamn ɔyɔw amua ab. Jwifel ɛrurm low na. Ol ɛɲɲ eke agɲ amua k'ann Jwifel e luku as ɛm (Ol ɔkn 23.2). Gbɛkɔ Nyam e gbɛɲɲɲɲ usu a ek'am ow ab ɛm, -li b'ow -n'ɛɲɲ usu. ɛkn Esayi 56.3-6. † **8:33** Esayi 53.7-8, Septant ɛm ec'odad eke wɛl oc. † **8:37** Ob Kok e silɛl ɛsig nɔnɔ ɛm a, wɛl ɛɲɲm sodad ek'ann ob na [...] ec'aranɲ a.

Nyam ec'Iy.»] † 38 Etn n'ɔŋ letŋ a inym es. Filip lele ign ab ab us es mij ab em etŋ Filip ok'r mij nuŋ. 39 Eke -n'annŋ mij ab em -l'okr ɔkm a, kpekŋ Es Kɔtɔkɔ ec'Abŋ ɔny Filip oc es etŋ ign a eknm'n ij; gbekɔ sos em ihŋ em Etiopi iy a eb ejagb aam. 40 Etn kpekŋ Filip ekŋ eke ow el Asot baŋŋ † anake n'annŋ a, etŋ n'am ec l'ɔb Amani Mamn e kokoba baŋŋ baŋŋ a toŋ l'ok Sesare.

9

Sɔl ec'erm em itŋn owi

1 Legŋ ab em a, Sɔl ec'ermij ebr a el ke n'am ɔɔr Es Kɔtɔkɔ e jam esel a abr wɛl ec'ibi eci. N'im n'ɛŋn egb waw es ligbɛl a 2 etŋ l'ibrm ow eke ow k'ɔŋ'n silɛl ek'ow em Damas eb em e Nyam nuŋ ign susu a wɛl k'uwr'r any, yec'etŋ eke n'ɛŋn agŋ, egŋ oglog ɔyɔw ek'am us Es Kɔtɔkɔ Jesu ec'ejagb a, l'ɔtu n'ɔny wɛl ke l'ot wɛl l'ow Jerusalem.

3 Eke Sɔl us ejagb aam Damas ke n'am titm yogŋ a, kpuru em, usu ayl anŋ afr ejn iwr elul il em. 4 L'ey wus etŋ l'iri lebl nyam eke am dad'r esɛ: «Sɔl, Sɔl, kɔ bla sosiem etŋ am ijr'm gbɛ ee?» 5 L'ibrm ow ninɛ: «Egŋ gbɛl, kɔ bwo el'ŋ ee?» Etn lebl a ɔdu eb dad'r ninɛ: «Em Jesu ek'am ijr gbɛ a. 6 Sica igb wus, im eb ab em, yogŋ wɛl b'ow dad'ŋ low yec'ek'it eke ki kok a.»

7 Agŋ a ek'us ejagb Sɔl ab a uk inym es etŋ -l'ɔtum -li dadmn low kaka; -n'am iri lebl a gɔŋ, kɔ -l'eknmn egŋ kaka. 8 Sɔl anŋ wus igb etŋ pig pig anyamn, kɔ l'ɔtum l'eknm low kaka. Wɛl ɔny'n abu oc'r im Damas. 9 Sɛgŋ emum nyahan eke l'ɔtum l'eknm es, l'ijm ob kaka ke l'egŋm mij yeji.

10 Damas yogŋ jam es nyam anŋ eke wɛl b'ɛŋ Ananias. Es Kɔtɔkɔ yeŋm'n sos es ekŋ em etŋ dad'r ninɛ: «Ananias!» L'egŋ ninɛ: «Es Kɔtɔkɔ, kin em.» 11 Es Kɔtɔkɔ dad'r ninɛ: «Igb caca cɛ im ɛbɛŋ eke

wɛl b'ɛŋ “Nyim Nyim” ab em, ke Judas ec'akŋ a, ibrm egŋ nyam eke wɛl b'ɛŋ Sɔl, Tars iy. N'annŋ Nyam ŋɔŋŋ em wanci na af. 12 Etn es ekŋ em, l'ekŋ egŋ nyam eke wɛl b'ɛŋ Ananias ek'am ey akŋ at'r abu nuŋ yec'etŋ ke emeny l'ɔtu l'ekŋ es.»

13 Ananias ɔdu eb dad'r ninɛ: «Es Kɔtɔkɔ, agŋ ɔɔɔ dad'm egŋ na e low etŋ -li dad'm ɔw enuŋ fɛŋ eke li kok ŋ ec'agŋ ek'annŋ Jerusalem a e lɛs. 14 Etn l'ow aŋa abusu a ek'egb waw esel egbɛl ɔŋ'n ab ab eke li k'ɔny agŋ a eke b'ɛŋ ŋ e nin a.»

15 Gbɛkɔ Es Kɔtɔkɔ dad'r ninɛ: «Im, aŋke mi sɔsum egŋ na m'oc etŋ mi b'ow m'ɛr in em m'elu em e nin a ɔkm ebr ebr ejec'a ec'agŋ eci, el eci ɛb ebu a lel Israel ec'agŋ ab ab ec'any af. 16 Em obi em obi mi b'ow mi yeŋm'n gbɛ fɛŋ eke li b'ow l'ij em e nin a ec'a.»

17 Sica Ananias im etŋ eke l'ey akŋ a, l'at Sɔl abu nuŋ etŋ li dad ow ninɛ: «Em lisijim Sɔl, ejagb a eke ebr am ow a, Es Kɔtɔkɔ elu sos ɔkm yeŋm'ŋ. In anake l'erm'm m'ow a. L'erm'm m'ow yec'etŋ ke emeny ɔtu ekŋ es, ke Abŋ Lala iy'ŋ em gbɔŋ.» 18 Kpekŋ ob ek'annŋ esɛ ɔcn sel af a anŋ Sɔl ec'anyamn ab em ok wus etŋ emeny l'ɔtu l'ekŋ es. L'igb etŋ wɛl ok'r mij nuŋ; 19 etŋ eke l'ij ob a, lɛc ow'r em.

Sɔl am ij Krist e danŋu

Sɔl anŋ jam esel a ek'ir Damas ab ab sɛgŋ bɛb. 20 Kpekŋ n'am ɔb kokoba Nyam nuŋ ign susu, li dad eke Jesu in el Nyam jim. 21 Agŋ a fɛŋ ek'am iri'r lebl a low am iti any etŋ am dad esɛ: «Kɔ ow elm egŋ a eke Jerusalem am ijr agŋ a eke b'ɛŋ Jesu e nin a gbɛ ab ee? Etn aŋa eke l'ow a gbɛ, ow elm eke li k'ɔny wɛl ke l'ɛwl wɛl egb waw esel ec'es ɛwɛl a ogŋ ee?» 22 Eke Sɔl am yeŋm Jwifel a ek'ir Damas a eke Jesu in el Mesi a, n'am dad low a lɛc em toŋ Jwifel a ɛkŋm low eke ki dad.

23 Eke ow ibn a, Jwifel a ut asre eke k'ɔŋ wɛl ibi Sɔl, 24 kɔ Sɔl iri el ec'asre

† 8:40 Asot el Filisiel eci baŋŋ sig e wɛl b'ɛŋ Asidod. 1 Samiel 5.1-7.

ut a e low. Ow օղ ncok lele լեցոյ օւր ab, wél am օսսu baղն a e masany a yec'էտոյ ke wél օբի'ր. ²⁵ Ow sosiem, ncok nyam Տօլ e jam էսել a օնոյ էլու'լ ulu nyam էմ էտոյ օնոյ usm'n es baղն a e lakp jam a. †

Sօլ im Jerusalem

²⁶ Eke Տօլ im էյ Jerusalem a, l'օլ eke li k'էյ jam էսել ab էմ, կօ էլ ֆէոյ in e low am օնոյ էլ օրոյն, աղկե -li k'ubm nawրէ eke ow k'el jam էս tasi. ²⁷ Barnabas օc'r ab im էտոյ էւլ'լ օրմ էսել a օղոյ. էտոյ l'օտար էլել eke Տօլ էկան էս կօտօկօ էյաղբ af, lele էլել eke էս կօտօկօ dadr Տօլ օdad ab a, e low akr l'օկ wél. էմենոյ l'օտար էլել eke lokm susu էմ Տօլ օբ Jesu e nin a e kokoba Damas a yeյի e low akr l'օկ wél. ²⁸ Yօղոյ էտոյ Տօլ աղոյ էլ ab, էտոյ Jerusalem էբ ab էմ n'am էc l'օբ kokoba օմն էմ tasi էս կօտօկօ e nin էմ. ²⁹ Li bi dad օdad l'օկ Jwifel eke b'էbr Grék a yeյի, էտոյ wél ab li b'atar օւ es; կօ աղոյ amua am erur eke k'օղ wél օբի'ր. ³⁰ Eke աղոյ lisijimél a iri ow e low a, -l'օc Տօլ -l'us nuղ es -n'im Sesare էբ էմ էտոյ -n'օղ ow imn Tars eci.

³¹ Sica Nyamel աղոյ օրմ es էյ էմ Jude wus af nimum, Galile lele Samari ab. N'am agb օմն էմ էտոյ n'am ir էբ էս կօտօկօ ec'էlum էմ. Abղ Lala ec'abu էlum էմ a, nawրէ ub էսել a am bobn.

Ene ec'ewlm owi

³² Eke Pier am էc usu a ֆէոյ a, լեցոյ nyam n'im l'օկ Lida baղն ec'աղոյ a ek'ub nawրէ a օղոյ. ³³ Yօղոյ, n'էղոյ igղ nyam eke wél b'էսոյ Ene eke օրու es օբ erur օբ af տոյ akpօ niwn, աղկե li bubm es. ³⁴ Pier dad'r nine: «Ene, Jesu Krist am ewlm'ղ! օղբ ke ár ող ec'օբ erur օբ ab es ող օբի.» Kրէկոյ Ene աղոյ wus igb. ³⁵ Lida baղն ec'աղոյ a ֆէոյ lele Sarօն wus pէտէ ab af ec'աղոյ a ek'էկն Ene ec'ewlm owi a, itղոյ օրմ էմ էտոյ էլ էս կօտօկօ eci.

Pier igbm Dօrkas luw էմ

³⁶ Joօpe baղն, jam us lis nyam աղոյ eke wél b'էսոյ Tabita. (Nin a Grék էմ a “Dօrkas”, էտոյ ow e nyandre էլ “ndeyէղոյ”.) Տէղոյ ֆէոյ abu b'աղոյ'n low nimamn e kok էմ lele օղբօրու ec'abu էlum օւի էմ ab. ³⁷ Lէցոյ nyam l'էյ օլ էտոյ luw օբի'ր. Eke wél օկ'r mij bake ow uwr a, wél kok'r sos էտոյ wél օc'r im օրմ'n es էլ afr a ec'օյ nyam էմ. ³⁸ Eke Lida titm Joօpe † ke jam էսել a ek'աղոյ Joօpe a iri eke Pier in աղոյ yօղոյ a, -l'օրմ agղ yօնոյ eke k'im օղ'oն amani na: «S'am ողոյոն'ղ, օղբմ ab kրէկոյ ow էյ օղոյ աղա.» ³⁹ Eke Pier էղոյ amani a, kրէկոյ l'օղբ n'im օրմ ab ab.

Eke l'օւ l'էյ yօղոյ a, wél օc im'n էլ afr a ec'օյ ab էմ. էղոյու a ֆէոյ ow titm'n am ikղ օղոյ, էտոյ am yeղm'n sikotu a lele simօb af էւ a eke Tabita kok in ec'օւր աղոյ էմ a. ⁴⁰ Pier օղ agղ a ֆէոյ օկ gբէոյ էտոյ l'օկ օւրօկր wus ni ողոյոյ Nyam. Sica l'էւլ l'օկոյ լեցոյւw ab any էտոյ li dad nine: «Tabita, օղբ wus!» Lէցոյւw a fig fig anyamn էտոյ eke l'էկն Pier a, l'օղբ li sig es. ⁴¹ Pier ucu abu օնոյ'n էlum'n abu l'օղբ n'inym es. Ow e jam a, l'էսոյ էղոյու a lele օմն օնոյ էսել ab ab էտոյ li yeղm wél Tabita ek'աղոյ օւր. ⁴² Low a էբ es Joօpe baղն a nimum էտոյ agղ ուոն օնոյ օմն էս կօտօկօ էմ. ⁴³ Pier աղոյ Joօpe kok տէղոյ ուոն, ndey lél juma kok էս nyam eke wél b'էսոյ Simօ a ec'ակղ. †

10

Pier lele Kօրնէյ ab owi

¹ Sesare էբ էմ, igղ nyam աղոյ eke wél b'էսոյ Kօրնէյ. Rom eci srօda էյոյ էկոյ yen ec'էբ nyam eke wél b'էսոյ “Itali էբ a”, l'el ow ec'anym էս. ² L'el Nyam nuղ igղ էս tasi; in lél in ec'ակղ a ֆէոյ ab -l'օօօօօօ Nyam nuղ igղ. Sակր ուոն li b'էlum Jwifel էմ ec'օղբօրու abu էտոյ li bi ողոյոյ Nyam

† 9:25 Bèbm 2 Korént 11.32-33. † 9:38 Joօpe lele Lida ab a kilo likղ աղոյ էլ աղաղն. † 9:43 Jwifel b'էկն ndey lél e juma kok a էսէ juma eke b'օղ էղոյ úwm աղոյ Nyam ec'any af af. էղոյ eke bi kok ndey lél e juma a, -n'iimn ow saw. Eke Pier ek'el Jwif a էղոյ էբ աղոյ Simօ օղոյ a, ow am yeղm eke Pier օբ nuղ am itղոյ sow tutr agղ ec'էլել eke k'usr Nyam jam a eci.

səgɲ fɛɲ. ³ Ncebles nyam eci wanci nyahan ɛm, † l'ɛkn es, kpata Nyam ec'afr ɛrm es nyam ek'ey in ec'akɲ a ke ɛsɲ'n: «Kɔrney!» ⁴ Li lɛr afr ɛrm es a ɛrɲn ab ɛtɲ l'ibrm ow ninɛ: «Egɲ gbɛl, kɔ bla lowi ee?» Afr ɛrm es a dad'r ninɛ: «Nyam ɛgɲ ɲ e ɲɔɲn a lele ɔgbɔru ec'abu eke b'elum ab ab e low eb, ɛtɲ l'ijlm ɲ es. ⁵ Sica, ɔɲ agɲ ɪm Jope ɛsɲ ɛgɲ nyam eke wɛl b'ɛsɲ Simɔ Pier a ow. ⁶ N'annɲ ndey lɛl juma kok ɛs nyam eke wɛl b'ɛsɲ Simɔ, ek'in ec'ɛl a annɲ okij nɛny a ogɲ.»

⁷ Ek'afr ɛrm es a e dad'r odad a im a, Kɔrney ɛsɲ in ec'akɲ juma kok ɛsɛl ab ɛm e yony lɛl in e srɔda ɛyɲ ab ɛm e nyam eke b'annɲ'n saw, ke el Nyam nuɲ igɲ ɛs tasi ab ab ow. ⁸ L'otar low a fɛɲ ek'ey a akr l'ok wɛl ɛtɲ l'ɛrm wɛl Jope.

⁹ Eke lɛgɲ ɛny akr af, ke ɛrmu nyahan a ek'us ejagb a am titm Jope a, Pier uyu ɛl luw af pɛtɛ ab af Nyam ɲɔɲn eci. Ke lɛgɲ uyu nuɲ ɲ, ¹⁰ ɛtɲ namn ow'r sos; eke wɛl am kok in ec'ob ij owi a, n'am ɛkan nuɲ ɛm. ¹¹ L'ɛkn afr ek'agbr ɛm ɛtɲ ob nyam annɲ ɛm am us es: ob ek'annɲ ɛsɛ gbɛd ligbɛl af eke wɛl ucu ow ec'ɛnyembri yar a ɔny es ke am is es wus. ¹² Gbɛd ab af mindey ɛrɲ ɛrɲ a fɛɲ ek'ɛli akr yar, lɛl ɛl eke b'erir es wus wus, lele ɔr ɛrɲ ɛrɲ a fɛɲ ab annɲ ɛm. ¹³ Lebl nyam dad ninɛ: «Pier, igb, ibi ke ij!» ¹⁴ Gbɛkɔ Pier ɔdu eb dad ninɛ: «Es Kɔtɔkɔ, mi k'ɔtum, anke lɛgɲ kaka m'ijm ob eke wɛl ɛdɲn oglog ob ek'aylm ɲ eci any af a.» † ¹⁵ ɛmɛny lebl a ikɲn ɛm ɛtɲ dad ninɛ: «Ki lɛr ob yec'eke Nyam ayal a ɛsɛ ob ek'aylm af.» † ¹⁶ Low a ɛy ɔkm kpa kpa sakp nyahan ɛtɲ kpɛkɲ ob a ɛwl mɛny im afr.

¹⁷ Pier am tutr low na eke l'ɛkn es ɛkn ɛm a e nyandrɛ. Kɔ wanci ab af, agɲ a eke Kɔrney ɛrm a bi bibrm uw yogɲ eke Simɔ ec'ɛl a k'annɲ ab any, ɛtɲ sica -l'ow -l'ok lisany a. ¹⁸ -N'am

ibrm -l'ɛsɛ: «Kɔ anɲ anake Simɔ Pier annɲ ab ee?» ¹⁹ Pier annɲ am tutr es ɛkn a e nyandrɛ, ɛtɲ Abɲ dad'r ninɛ: «Kin agɲ nyahan annɲ anɲ am ɔl'ɲ. ²⁰ Igɲ, ɲs es, ke ɪm ɛl ab; ki bɛbar anke ɛm m'ɛrm ɛl -l'ow.» ²¹ Pier us es im ɛrɲn agɲ a ɛtɲ dad ɛl ninɛ: «ɛm, ɛgɲ a ek'am ɔɔl ab ana. Kɔ bla sosiɛm owr ee?» ²² -Li dad ninɛ: «Ey, ey ec'anym ɛs Kɔrney e nin ɛm s'ow. L'el nɛny nyam ɛs eke b'igɲ Nyam nuɲ ɛtɲ Jwifɛl a fɛɲ b'aw'r. Nyam ec'ɛrm ɛs nyam ow dad'r eke li k'ɛsɲ'ɲ ow in ogɲ a, ke l'iri yec'a eke b'ow ɔny dad'r a.» ²³ ɛtɲ sica Pier eb ok ɛl akɲ ncok a eci. Eke lɛgɲ ɛny a, l'us ejagb wɛl ab, ɛtɲ Jope ec'agɲ lisijimɛl bɛb ɛwl'l.

²⁴ Eke ɛmɛny lɛgɲ ɛny akr af a, l'ey Sesare. Kɔrney lɛl in ec'akɲ ec'agɲ a lele lawlɛl tasi eke l'ɛw abu ow a, annɲ ɛl ec'eku ɛm. ²⁵ Wanci ab af eke Pier am ow ɛy akɲ a, Kɔrney igb ow ɔbr'r ɛtɲ ok ɔwrɔkp wus in ec'any af, ɛsɲn in ɛlum ligbɛl ɛm. ²⁶ Kɔ Pier ɔny igbm'n ɛtɲ dad'r ninɛ: «Igɲ, anke ɛm yeji ɛgɲ cɛ m'el.» ²⁷ ɛtɲ eke n'am ot nɛnym Kɔrney ab a, l'ey akɲ a; yogɲ, l'ɛkn agɲ nɔnɔ eke as luku. ²⁸ Li dad wɛl ninɛ: «Uwr any eke Jwif eci Nyam nuɲ igɲ ebr a ɔɔm abusu eke li k'im l'ɛkn utu ɛgɲ oglog l'ey ow ec'akɲ a. Kɔ ɛm, Nyam yegm'm eke mi k'ócɛm ɛgɲ kaka fɛɲ ɛsɛ ɛgɲ eke aylm oglog ɛgɲ ek'itm eke wɛl k'im ɛkn af. ²⁹ Na sosiɛm, eke ɛsɲn'm a, m'onym nɛny m'ocm es ɛtɲ m'ow. Sica m'am erur eke mi k'uw low a nuɲ af eke ɛsɲ'm ab any.»

³⁰ Kɔrney ɔdu eb dad ninɛ: «Ow ij sɛgɲ nyahan eke wanci nɛnɛ af ek'el ncebles e wanci nyahan ɛm a eke m'annɲ ɛm ogɲ a Nyam ɲɔɲn ɛm a, kpɲu ɛm ɛgɲ nyam eke sus mob ek'am jɛjn a inym'm es anym. ³¹ Li dad'm ninɛ: «Kɔrney, Nyam iri ɲ e ɲɔɲn e lebl a ɛtɲ l'ijlm abu ɛlum ek'ɔɲ ɔgbɔru ab es. ³² ɛrm agɲ ɪm

† **10:3** Ncebles eci wanci nyahan el Jwifɛl eci Nyam ɲɔɲn eci wanci. Wanci na af anake Nyamɛl gbɛl e gbugɲ a, wɛl bi waw egb a. † **10:14** ɛkn Ob Ap 11.1-47; Ezekiel 4.14. † **10:15** Bɛbmɲ Mark 7.15,19.

Jope esɔ Simɔ Pier ow. N'ann ndey lel juma kok es nyam eke wel b'esɔ Simɔ a ec'el ek'ann okij neny ab em." ³³ Kpekɔ m'erm agɔ ow esɔ ɔ etɔ erur ow. Sica ey feɔ s'ann aɔa Nyam ec'any af eke si k'iri ów a feɔ eke Es Kɔtɔkɔ abul'ɔ eke ki dad ey a.»

Pier ec'ów e dad Kɔrney ogɔ a

³⁴ Pier eb odad etɔ dad ninɛ: «Sica ow am ok'm es sos em tasi eke nje Nyam am jejm agɔ es, † ³⁵ kɔ eb kaka feɔ em, eɔa kaka feɔ eke b'ony in ec'elum ke bi kok low nyim nyim a, li b'eb ow. ³⁶ N'awɔ Israel ec'agɔ in ec'amani a: Amani Mamn a el erm es ey a ek'ann Jesu Krist a ek'el agɔ feɔ ec'Es Kɔtɔkɔ ab em. ³⁷ Eke Jan ɔb kokoba ke ok agɔ mij nuɔ bake ow uwr a, low yec'a eke ikɔ anym ey Galile toɔ ke eb Israel nimum em a, uwr any. ³⁸ Uwr el el eke Nyam ɔɔn Nasaret e Jesu in ec'Abɔ Lala a lele abusu ab ab any. Uwr el el yej'eke Jesu ecr wus nimum af kok ów amamn, ke ewlm agɔ a feɔ ek'ann agɔ ec'es ew ab em a, aɔke Nyam ann in ab. ³⁹ Etɔ ey s'ij ów a feɔ eke li kok Jerusalem lele Israel wus af ab a e danɔku. Wel ew'r olikɔ af etɔ l'uw, ⁴⁰ gbekɔ eke ow bi kok seɔɔ nyahan a, Nyam ɔɔn n'ann owr, etɔ ow ɔɔn abusu eke li k'elu sos ɔkm. ⁴¹ Ow elm agɔ a feɔ ec'any af l'elum sos ɔkm, kɔ ey a ce eke Nyam ikɔ anym sɔsum ot ese adanɔku af a ec'any af. Eke Nyam igbm'n agɔ ek'uw ab em a, s'ij etɔ s'egɔ in ab. † ⁴² N'ɔɔ ey abusu eke si k'ɔb kokoba s'ok agɔ a, ke si dad eke in anake Nyam ew'r eke li ki jej agɔ ek'uw lel agɔ ek'ann owr ab ab e low l'ok a. ⁴³ Kokoba ɔb esel a feɔ dad in e low ek'egɔ kaka feɔ ek'in ub ow nawre a, eɔa a e sikpl a in b'ow in ɔny oc ap ow e nin a ec'abusu ab em.»

Agɔ ek'elm Jwifel a yeɔi eɔɔ Abɔ Lala

⁴⁴ Eke Pier odad ann nenyum k'uwr a, Abɔ Lala us es agɔ a feɔ eke am iri in ec'odad ab af. ⁴⁵ ɔmn esel a ek'el Jwifel ke igɔ Pier ab ow a, low am iti any eke Nyam ec'Abɔ Lala a eke b'ɔɔ agɔ a, k'im eɔɔ agɔ ek'elm Jwifel a. ⁴⁶ Tasi em a, -n'am iri wel am dad sodad sebr eke wel uwm any em, etɔ wel am kɔklm Nyam e sagb a. Ow sosiem Pier dad ninɛ: ⁴⁷ «Kɔ wel ɔtu eke k'edɔɔ agɔ amua mij ok nuɔ, sica eke -n'eɔɔ Abɔ Lala ese ey af ab ee?» ⁴⁸ Etɔ n'ɔɔ abusu eke wel k'ok wel mij nuɔ Jesu Krist e nin em. Ow e jam a, -l'ibrm eke Pier k'ann el ab seɔɔ beb.

11

Pier am otar low a ek'ey a akr ok Jerusalem e Nyamel a

¹ Erm esel a lel agɔ lisijimel a ek'ann Jude ab ab iri ek'agɔ ek'elm Jwifel a yeɔi eɔɔ Nyam ec'odad a eb. ² Eke Pier ewl meny uyu ow Jerusalem a, Jwifel ek'ony ɔmn a † am ok'r ów af ³ dad ese: «É! Im ey agɔ ek'elm Jwifel a † ogɔ etɔ ij ob el ab!»

⁴ Ow sosiem, Pier otar low a ek'ey a akr mewl em ok el. Li dad ninɛ: ⁵ «M'ann Jope eb ab em, etɔ eke m'am ɔɔɔ Nyam a, m'am ekn es. M'ekn ob nyam ek'am us es ow eɔɔn'm, ob ek'ann ese gbad ligbel af ke wel cucu ow ec'enyembri yar a ɔny es, ke ann afr am us es toɔ ow titm'm. ⁶ M'ok any es mi ler lokm a etɔ m'ekn mindey eke b'eli akr yar, akp em ndey, mindey eke b'erir es lele ɔr ab. ⁷ Etɔ m'iri lebl nyam ek'am dad'm ese: "Pier, igb, ibi ke ij!" ⁸ Gbekɔ mi dad m'ese: "Njan o, Es Kɔtɔkɔ! Aɔke legɔ kaka ob e wel edɔɔ oglog ob ek'aylm ɔ ec'any af a eym'm nenyum." ⁹ Emeny lebl a ann afr ikɔ dad ninɛ: "Ob eke Nyam

† **10:34** Ekn Ol ɔkn 10.17. † **10:41** Ekn Luk 24.30,42. † **11:2** *Jwifel ek'ony ɔmn a*:Grek em a, odad a ec'iri tasi a el *egɔ ek'ubr likr es*. † **11:3** *agɔ ek'elm Jwifel a*:Grek em a, odad a ec'iri tasi a el *agɔ ek'ubrm likr es a*. Ekn Ob Kok 10.28 lele Luk 15.2 eci akr otar ab ab.

dad eke ow ayl a, η, k̄i dad k'ese ow aylm." ¹⁰ Low a ey eben eben sakp nyahan et̄n ob a ewl im afr.

¹¹ Wanci ab af ce, aḡn nyahan ow ok ēl a eke s'ann̄ em a oḡn; Sesare eb em et̄n wel erm el -l'ow em eci. ¹² Ab̄n Lala dad'm eke mi k'im el ab, ke bebar k'ánm em em. Aḡn lisijimel n̄oh̄n na eke m'ot ab m'ow ān̄a a, ewl'm Sesare, et̄n ey f̄ēn̄ s'ok K̄orn̄ey ec'ak̄n a. ¹³ L'otar elel eke l'ekan afr erm es nyam ek'inym es in ec'ak̄n a, ke am dad'r eke li k'erm aḡn im Jope es̄n̄'m m'ow, ¹⁴ mi dád'r sodad eke b'ow el in lele in ec'ak̄n a nimum ab e s̄oḡ eci. ¹⁵ M'ob̄ nun̄ m'am dad el odad, et̄n k̄pek̄n Ab̄n Lala us el es af ese elel eke ey yēji l'us ey es af nun̄ ob̄ em ab af. † ¹⁶ K̄pek̄n m'ok̄n low yec'a eke Es K̄ot̄ok̄o dad a: "Jan ok aḡn mij nun̄ mij em, k̄o ɔny, wel b'ow ok ɔny mij nun̄ Ab̄n Lala em." † ¹⁷ El yēji Nyam ɔn̄ el ob ap nenyembri nyam a eke n'ɔn̄ ey l̄eḡn a eke s'ub Es K̄ot̄ok̄o Jesu Krist nawre a: sica bwo el'm eke mi k'ed̄n̄ Nyam, low yec'eke l'erur eke li ki kok ab ee?»

¹⁸ Eke sica -l'irir sodad amua bake ow uwr a, -n'ɔny erm es ey et̄n -li k̄ok̄lm Nyam -li dad nin̄e: «Nawre tasi, Nyam ɔn̄ aḡn ek'elm Jwifel a yēji abusu eke k'it̄n̄ erm em ke ē̄n̄n̄ owr an̄n̄ tasi a.»

Siri ec'Antios e Nyamel a

¹⁹ Etīen ek'uw oc es e gb̄re ijr ek'ey a, ɔn̄ ɔmn̄ es̄el a ɔmu es; el em ec'aḡn beb̄ im ton̄ ok Fenisi, Sipr lele Antios † eb̄ em ab, gb̄ek̄o aḡn ek'el Jwifel a s̄ony ce -n'am dad Nyam ec'odad a -l'ok. ²⁰ K̄o ɔmn̄ es̄el beb̄ ek'el Sipr lele Siren̄ eb̄ em ec'a, ow ok Antios, et̄n dad aḡn ek'elm Jwifel a Es K̄ot̄ok̄o Jesu e l̄is ec'Amani Mamn a ec'odad. ²¹ Es K̄ot̄ok̄o ec'abusu a an̄n̄ el ab, ow ɔn̄ aḡn n̄oh̄n gb̄el ub

nawre et̄n it̄n̄ erm em el Es K̄ot̄ok̄o eci.

²² Jerusalem e Nyamel ec'aḡn a iri low na et̄n -l'erm Barnabas im Antios. ²³ Eke n'im l'ey yoḡn ke l'ek̄n elel eke Nyam eci bibm a kok̄r ɔmn̄ es̄el a, sos em in̄n̄ et̄n l'atr wel sos es eke wel k'ɔny erm susu, úcu Es K̄ot̄ok̄o ɔny es. ²⁴ Tasi em a, Barnabas el eḡn senyn senyn eke Ab̄n Lala lele ɔmn̄ ab iy em gb̄on̄. Aḡn n̄oh̄n gb̄el eḡn Es K̄ot̄ok̄o owi eb̄. ²⁵ Ow ɔn̄ Barnabas im Tars eke k'es̄n̄ Sol. ²⁶ Eke n'ē̄n̄n̄ ow a, l'oc ow ab l'ewl l'ow Antios. -N'ann̄ yoḡn e Nyamel ab em el yony mum ton̄ lakpo mum, et̄n -li yēgm̄ aḡn n̄oh̄n gb̄el low. Antios eb̄ em anake wel ɔḡ es es̄n̄ jam es̄el a "kretienel a".

²⁷ L̄eḡn ab em a, kokoba ob̄ es̄el an̄n̄ Jerusalem ow Antios. ²⁸ Ab̄n Lala nyimn̄ el em ec'eḡn nyam eke wel b'es̄n̄ Agabus † et̄n am ob̄ amani dad eke ow'n k'ow in ibnm̄ et̄n lek̄ liḡel in b'ow in ey wus na nimum af. (Lek a ey tasi, lakpo ab af eke Klod el Sesar a.) † ²⁹ Ow ɔn̄ jam es̄el a eḡn eb̄ eke eḡn eḡn k'ɔn̄ yec'a eke n'ɔny ow ec'abusu a, yec'a ek'otu eke k'elum lisijimel ek'ann̄ Jude a abu a. ³⁰ -Li kok̄ eben, et̄n -l'oc abu elum a -n'ɔn̄ Barnabas lele Sol ab oc im ɔn̄ Jude wus af e Nyamel a ec'aḡn ekpek̄ a.

12

Jak ec'ibi owi lele Pier ec'ɔny owi ab

¹ L̄eḡn ab em a, eb̄ ebu Er̄od Agripa am ijr Nyamel ec'aḡn nyam nyam gb̄re. ² N'ɔn̄ wel ibi Jak ek'el Jan lisijim a lab ler em em. ³⁻⁴ Sica eke l'ek̄n ek'ow akpl Jwifel a sos em a, Futufutu eke ejru ánm̄ em ec'es gb̄eḡbl e l̄eḡn ab em, n'ɔn̄ wel ɔny

† **11:15** Èkn Ob Kok 2.1-4. † **11:16** Èkn Ob Kok 1.5. † **11:19** Antios el Rom eci s̄eb̄ a eke ew es a eci nyahan em ec'eb̄ gb̄el. Wel b'ik̄n̄ anym awl Rom lele Alesandri ab. Seny em a, l'ij aḡn 500.000. Antios el nyàm gb̄el Apolos lele sinyam ejec'ab eci nun̄ ign̄ usu. Antios anake aḡn ek'elm Jwifel a eci Nyamel k̄rek̄re ey ɔkm a, et̄n Nyamel na anake erm P̄ol a. † **11:28** Agabus:Èkn Ob Kok 21.10. † **11:28** Klod el Sesar a: Rom eci Sesar yen em ek'ew eb̄ ab es 41 ton̄ 54 eke wel ew Jesu Krist a. Lek na ey in ec'es ew ec'akpo 46 ton̄ 48 eke wel ew Jesu Krist a.

Pier elu sobel em, etj n'ony sroda eyj eb yar yar sakp yar am osu ow. N'ony tutr eke li ki jej ow e low l'ok dedeku a ec'any af eke Pak ec'es gbegbl a b'oc es. ⁵ Kɔ eke Pier anj sobel em a, Nyamel ec'agn a am njɔn Nyam ɔj'n omn em tasi.

Pier ey ɔkm sobel em

⁶ Ncok a eke lægɔ k'eny ke Erɔd jej in e low ok dedeku a ec'any af a, Pier am eru memn sroda eyj yony ec'aran. Wel ok'r ngbraka yony etj usu osu esel inym es, egɔ egɔ anj in ec'usu sobel lisany a. ⁷ Kpru em Es Kɔtɔkɔ ec'afr erm es nyam ilm any etj usuayl ejn ok sobel akɔ a. Afr erm es a iyr Pier abu menegb em, uwr'r etj dad'r ninɛ: «Ìgb fafa!» Ngbraka a ek'ann'n sabu a er ok wus. ⁸ Etj afr erm es a dad'r ninɛ: «Sùs η e mob a, † ke ók η e cɔkrukɔ a.» Pier elum'n etj afr erm es a igɔ af dad ninɛ: «Sùs η e mob af ew a ke ús'm jam.» ⁹ Pier igɔ afr erm es a ugn ey ɔkm sobel ab em. Li k'onym omn eke low a eke afr erm es a am kok a k'el nawrɛ tasi: n'am tutr eke ow el es ekn em. ¹⁰ -L'afɔ krekre ec'usu osu usu ab es, yony em ec'a yeji etj -n'im -l'ok lowi lisany a ek'ɔkɔ ban ab any a ogn. El ec'any af lisany a fig in obi etj -l'ok ɔkm. - N'im -l'ok eberɔ nyam em, etj kpru em afr erm es a elu'l es.

¹¹ Sica low a ek'ey a ok Pier es sos em etj li dad ninɛ: «Ca gbɛ, m'am ekn ek'ow el nawrɛ tasi: Es Kɔtɔkɔ anake ɔj in ec'afr erm es ow eb elu'm es Erɔd ec'abusu ab em eke m'ann lele Jwifɛl e low njɔn fɛj ek'am tutr eke ki kok em e lís ab ab a.» ¹² Sica eke ow ok'r es sos em a, n'im Mari ek'el Jan Mark lis ec'akɔ a. Yogn agɔ nɔnɔ gbɛl as luku anj Nyam njɔn em. ¹³ Pier cicm lisany

abu, etj akɔ juma kok lis nyam eke wel b'esɔ Rod igb ow eke ki fig'r lisany a. ¹⁴ Eke l'iri lebl a ke l'uw any ek'ow el Pier a, sos em in'n tonj l'ijl es eke li ki fig ow lisany a, kɔ l'uru es n'im li dad agɔ a eke Pier in anj lisany. ¹⁵ -Li dad ow ninɛ: «Nun em am un'ɔ!» Kɔ neny am at'r es eke ow el low nawrɛ tasi. Etj -li dad -l'usr af ninɛ: «Èben ke in ec'afr erm es ana.» † ¹⁶ Èben yeji Pier abu anj em am cicm lisany a abu. Eke sica -li figr lisany a, -l'ekn ow etj ow ew el any iti. ¹⁷ Li tat wel abu eke wel ki yewal etj l'otar elel eke Es Kɔtɔkɔ ɔny elu'l ɔkm sobel ab em a e low akr l'ok wel. Etj li dad ninɛ: «Dàdr low a okr Jak † lel agɔ lisijimɛl beb ab ab.» Etj l'ey ɔkm l'eb ejagb n'im usu ejeci.

¹⁸ Sica eke usu ot es a, bobar ligbɛl ey sroda eyj a ec'aran etj -n'am ibrm el sosi low yec'ek'ɛɔn Pier a. ¹⁹ Erɔd ɔj wel ɔl Pier es, kɔ wel eɔnm'n. Li bibrm usu osu esel a low etj n'ony abusu eke wel k'ibi el. † Ow e jam a, n'ann Jude n'im Sesare etj yogɔ n'ann sɛgɔ beb.

Erɔd Agripa e luw owi

²⁰ Sica lægɔ nyam Erɔd ɔny erm bebl ligbɛl Tir ban eyj lele Sidɔn ban eyj ab e lís. Ban a yony mum neny okr af eke k'im ekn'n. In e saw ec'egɔ ek'el Blastus em -l'ɛcr -n'im -l'ibrm Erɔd eke erm es ey k'ann, anke el e ban a yony mum b'ɔl ob ij eb ebu ec'eb ab em. ²¹ Eke lægɔ a eke wel ew a ow a, Erɔd sus in ec'eb es ew es e mob sus em a, li sig es eb ebu e lækpn af etj n'am dad wel ów dedeku em. ²² Dedeku a ɔg dad ninɛ: «Na nyàm anake am dad odad a, kɔ ow elm egɔ.» † ²³ Kɔ, kpru em, Es Kɔtɔkɔ ec'afr erm es nyam kok Erɔd low, anke anygbɛl a ek'el Nyam ec'a

† **12:8** Sùs η e mob a:Grek em a, odad a ec'iri tasi a el Egn η e meb er em a. † **12:15** Jwifɛl bi tutr eke egɔ egɔ b'ony in ec'afr erm es eke b'ekn in e lís e low (Matie 18.10; Ebre 1.14). -Li bi tutr eke sakp oglog afr erm es a b'okm sos ɔkm etj egɔ a eke li bi kok ow e lís e low a, li b'ot ow es. † **12:17** Jak na eke wel am ur nin anja a, Jesu lisijim ab ana. † **12:19** Rom eyj ogn a, eke usu osu es nyam osum sobel em es nyam sɛnyn sɛnyn batj l'uru es n'im a, ow e low a in eci. Eke ow el luw eci yeji, usu osu es a anake b'ow eb sobel em es a ec'usu a. † **12:22** Bèbmn Ezekiel 28.2.

l'eghnm n'om ow, etj segh beb b'ec a sisnj ij'r l'uw.

²⁴ Nyam ec'odad a gbε am eb es obn.

²⁵ Eke Barnabas lele Sol ab uwar el e juma Jerusalem a, -l'oc Jan Mark -l'ewl meny ab -n'im Antios.

13

Wel sɔsum Barnabas lele Sol ab ot

¹ Antios e Nyamel ab em, kokoba ob esel lele low yegm esel ab ek'ann a ec'en el: Barnabas, Simeon (eke wel ign nin af Nijer), Lusius (Siren banj iy), Manayen (ek'el Galile ec'es ew es Erɔd Antipas e mew em e lawl), lele Sol ab. ² Legh nyam, eke -n'am hɔhɔn Nyam ke -n'am enj neny a, Abj Lala dad el nine: «Òcr Barnabas lele Sol ab ewr saw yec'etj ke -li kok juma a eke m'esnj el ow ec'a.» ³ Ow sosiem, eke -n'enjn neny, -ni hɔhɔn Nyam tonj ke ow uwr a, -l'at Barnabas lele Sol ab abu nuj etj -n'ɔh wel abusu wel im.

Barnabas lele Sol ab im Sivr eb em

⁴ Ek'Abj Lala erm Barnabas lele Sol ab a, -n'im -l'ok Selesi banj etj yogj, -l'eb mijetj -n'im Sivr lekr em. ⁵ Eke -n'imn -l'okr Salamin banj a, -n'am dad Nyam odad Jwifel e Nyam nuj ign susu a. Jan Mark yeji anj el ab el eci abu elum eci.

⁶ -L'ubr lekr a kpekj kpekj tonj -l'ok Pafɔs ek'ann nuj a. Yogj, -n'enjn cam es nyam eke wel b'esnj Bar Jesu; l'el Jwif nyam eke b'ocr in sosi kokoba ob es. ⁷ L'ir Sergius Polus, lekr a ec'es ew es ek'el nuj em ony es a ogn. N'ɔh wel esnj Barnabas lele Sol ab anke l'erur eke li k'iri Nyam odad. ⁸ Gbekɔ cam es eke wel b'esnj Grék em Elimas a b'atar Barnabas lele Sol ab ów es etj am ol eke k'irmn es ew es a ec'omn a eke k'onj a. ⁹ Sol eke wel b'esnj Pól yeji, † ke Abj Lala iy em a, okj cam es ab any ¹⁰ etj dad'r nine: «Yadj

gbel es eke low nuj kok eb sos! Agn e liy! Low mamn feñ ec'ifnu! Es Kɔtɔkɔ ec'ów amamn a eke bebɔm ok es a, b'ol eke k'onj wuwal. Kɔ k'ow walm ow e low elum es ee? ¹¹ Sica ìri gɔh: Es Kɔtɔkɔ b'ow efal'ñ any etj k'ow eknm ligbn ec'usuayl a segh beb.» Kpekj Elimas any efl etj anj ncebɔn em; n'am bɔbrm l'ol egh eke k'onj'n abu. ¹² Eke es ew es ekn low a ek'ey a, l'ub nawre etj Es Kɔtɔkɔ e lis e low yegm a ok'r es sos em nonɔ.

Pól lele Barnabas ab im ok Pisidi ec'Antios a

¹³ Sica Pól lele agj a ek'am us'r jam ab ab eb mijetj Pafɔs nanu etj im ok Perj, Panfili wus af. Etj Jan Mark elu el es yogj ewl im Jerusalem. ¹⁴ El gbε, -l'ign Perj -l'us ejagb kpekj kpekj tonj -n'im -l'ok Pisidi wus af ec'Antios a. Eke nenegh e legj ow a, -l'ok Nyam nuj ign usu a -l'ok es. ¹⁵ Eke wel awl lel ol e silɛl ab em lele kokoba ob esel ec'ab em uwr a, Nyam nuj ign usu a ec'es ew esel a ɔh egh im dad el nine: «Agj lisijimɛl, ek'onjn ów om ec'odad eke ki dadr atar dedeku a sos es, ke ɔtur eke ki dadr gɔh.»

¹⁶ Pól igb tat el abu etj dad nine: «Israel ec'agj lele ony ek'elmn Jwifel ke anjn anj Nyam nuj ign ec'a, ign lɔru es irir! ¹⁷ Nyam ek'el Israel ec'agj a e Nyam a sɔsum ey laghɛl ot. N'enyn agj amua legj ab em eke -l'iir etueb Ejipt wus af a. Etj in e lɛc ab em n'onj l'ot wel es Ejipt. ¹⁸ Loj yogj, n'onjm wel ab ow ij akpo ekj yony. † ¹⁹ Kana wus af a, ni nujn eb lɔbɔh etj l'oc wel eci wus a n'ɔh in ec'agj a ese el ec'aja ob cɛ af. † ²⁰ Ów amua feñ ɔtu eke k'ij akpo duw akpo ekj yony lele lɛw ab.

Low na b'ec a, n'ɔh ey laghɛl jej ok esel tonj ow ok kokoba ob es Samiel e legj em a. † ²¹ Sica -l'ibrm eb ebu nyam etj Nyam ɔh el Saul, Kis jim, Benjamε ec'eb em ec'egh ek'ew eb

† **13:9** Sol ony en yony: Jwifel b'esnj'n Sol etj Rom eyn b'esnj'n Pól. Ekn Ob Kok 22.27-29. † **13:18** n'onjm ow ab:odad na Grék em a, wel ɔtu ek'itjn ejec'em dad ese l'egh wel e low l'eb. † **13:19** Ekn Ol Okn 7.1; Joswe 14.1. † **13:20** Ekn 1 Samiel 3.20.

ab es ow ij akpo ekɲ yony. ²² Eke sica Nyam igɲ Saul elu es a, n'ɔɲ wɛl David ɛsɛ eb ebu af. N'am dad David e lís e low l'ɛsɛ: *M'ɛɲɲ Jese jim David: l'el em ec'erm ec'erur; li b'ow li kok low fɛɲ e m'erur eke li ki kok a.* † ²³ David ec'alaw ab em e nyam el Jesu eke Nyam oc ew Israel eci Es Eb Elu ɛs, ɛsɛ elɛl eke l'ɛwar l'ɛw es ab af. ²⁴ Gbuɲ ke Jesu ów a, Jan dad Nyam odad ibrm ek'Israel ec'agɲ a nimum k'itɲɲ erm em ke ók mij nuɲ. † ²⁵ Eke sica Jan am uwar in e juma a, n'am dad l'ɛsɛ: "Kɔ ɔny, bwo ec'ɛgɲ am ocr'm eke m'el ee? M'elm ɛgɲ a ek'am ekur a. Gbɛkɔ ìrir, ɛgɲ nyam anɲ'm jam am ow, ɛɲɲ m'itm bɔbɔ yeji eke mi k'ɔny in e cɔkrukɔ meɓ a mi mɔmu'n es akr em." †

²⁶ Agɲ lisijimɛl, ɔny ek'eel Abraham ec'alaw lele ɔny ek'elmn Jwifɛl ke anɲn anɲ Nyam nuɲ igɲ ec'a, ɛy fɛɲ anake wɛl is ɛy es eb elu ec'odad na a. ²⁷ Tasi em a, Jerusalem ec'agɲ a lele el eci es ew ɛsɛl ab ab uwm ɛgɲ a ek'el Jesu ab any, ɛɲɲ kokoba ɔb ɛsɛl eci silɛl eke wɛl b'awl nɛnɛgɲ fɛɲ a, -l'irim ow okm el es sos em. Gbɛkɔ eke -l'ɔbr Jesu low a, -n'ɔɲ sodad a fɛɲ iy nɛny. ²⁸ -N'ɛɲnm low kaka ek'ow em -li k'ibi ow, kɔ -li dad Pilat eke k'ibi'r. ²⁹ Eke -li kokr fɛɲ a eke Nyam Lɛl ɛwar Jesu eci lís a, -l'usm ow es oliɲɲ af ɛɲɲ -l'ɛlu ow uwɔmu em. † ³⁰ Gbɛkɔ Nyam igbm'n luw em. ³¹ Sɛgɲ nɔɲɔ gbɛl, agɲ a ek'us Jesu jam Galile ɛɲɲ toɲ im ok Jerusalem a ec'any af, l'okm sos ɔkm ɛɲɲ sica agɲ a el in ec'adaɲku Israel ec'agɲ ec'any af. ³²⁻³³ ɛy obi yeji, s'am is ɔny Amani Mamn na. Sica eke Nyam igbm Jesu luw em a, low yec'a eke l'ɛwar ɛy lagɲɛl a, li kok ow iy nɛny ɛy eke s'el el ec'ey a eci, ɛsɛ elɛl eke wɛl nɔn Selu yony em ab af: "*N' em ec'iy, yɛfɛnyina em a, m'el asɲ*". †

³⁴ Nyam ikɲ anym ɛwar eke in b'ow in igbm Jesu luw em yec'ɛɲɲ ke ow'n k'ɛwlm in ugɲm es ij. Li dad ninɛ: "*M'ow m'ɔɲ ɔny ów amamn a eke em obi m'ɛwar eke mi k'ɔɲ David a, ɛɲɲ ɔtur eke k'ɔnyɲ ɔmn ow em.*" ³⁵ Na sosiɛm anake Nyam Lɛl ɛjec'em n'am dad l'ɛsɛ: *K'ow yeɓm ɲ e libɔwi mamn ugɲm es uwɔmu em.* † ³⁶ David e lɛgɲ em a, li kok Nyam e juma e bɛbm ɛw es a toɲ batɲ l'uw, wɛl oc'r es lagɲɛl e saw ɛɲɲ l'ugɲ es; † ³⁷ kɔ in a eke Nyam igbm luw em a, l'ugɲm es. ³⁸⁻³⁹ Agɲ lisijimɛl, ow it eke k'uwr any eke Jesu em anake ɔtur ɔnyɲ sikpl eci oc ap a. Mois ec'ol a ɔtum ebm elum ɔny es ɔny e sikpl ab em, kɔ agɲ fɛɲ eke ɔny ɔmn Jesu em a, Nyam ot el ɛsɛ agɲ nyim nyim af. ⁴⁰ Sica ɛwr erm yec'ɛɲɲ ke low na eke kokoba ɔb ɛsɛl dad a k'ɛɲnm ɔny:

⁴¹ "ɛkan, ɔny, Nyam e miyer kokr ɛsɛl, low a íti ɔny any, ke írmn ocr es! Anke ɔny ec'owr anɲ em, m'ow mi kok low nyam eke k'ow ubmn nawrɛ, eke ɛgɲ am dad ɔny ow ec'odad bɔbɔ yeji." » †

⁴² Eke Pɔl lele Barnabas ab ok ɔkm Nyam nuɲ igɲ usu a, wɛl ibrm eke nɛnɛgɲ ek'am ow a, -li k'ɛwl mɛny -l'ow -li dad odad nyam na ɛɛ. ⁴³ Eke luku as a uwr a, Jwifɛl nɔɲɔ lele agɲ a ek'ɛgɲ el e Nyam nuɲ igɲ e low eb a, am us Pɔl lele Barnabas ab jam. -N'am dad wɛl eke -li k'inym es kikri Nyam eci lɛc a eke b'ɔɲ el ab em.

⁴⁴ Eke nɛnɛgɲ ow a, ow anɲ ɛsɛ ɛb ab em ec'agɲ a fɛɲ ɛɛ in im in am iri ɛs Kɔtɔkɔ ec'odad af. ⁴⁵ Eke Jwifɛl ɛkn dedeku na a, ow ɔny el nyamneyr; -n'am wɛwr Pɔl ɛɲɲ -n'am ɔny odad -l'oc ow es nɛnym. ⁴⁶ Pɔl lele Barnabas ab am dad el odad tasi ɛsɛ: «*ɔny, ow it eke wɛl*

† **13:22** 1 Samiel 13.14; Selu 89.21; Esayi 44.28. ɛkn 1 Samiel 8.5, 19; 10.21; 16.12 yeji. † **13:24** ɛkn Mark 1.4; Luk 3.3. † **13:25** ɛkn Jan 1.20; Matie 3.11; Mark 1.7; Luk 3.16; Jan 1.27. † **13:29** ɛkn Matie 27.22-23, 57-61; Mark 15.13-14, 42-47; Luk 23.21-23, 50-56; Jan 19.15,38,42. † **13:32-33** Selu 2.7. † **13:35** Akr 34; Esayi 55.3, Sɛptant em ec'odad eke wɛl oc. Akr 35; Selu 16.10. † **13:36** ɛkn 1 ɛb Ebu 2.10. † **13:41** Abakuk 1.5, Sɛptant em ec'odad eke wɛl oc.

k'ikn anym dad ony Nyam ec'odad a ye; gbeko eke ebmn odad a, ke am ocar ony sosi ese agn eke k'otum ennm sel ek'onym uwr a, sica si b'ow s'im agn ek'elm Jwifel a ogn!
⁴⁷ Kin low yec'eke Es Kotoko ony ey ow ec'abusu a: *M'oc'ny ese ebr ebr a fey ec'usuayl af, yec'etn ke yegm wus na nimum ec'agn a, lele eke -li k'engan sel a.*†

⁴⁸ Eke agn ek'elm Jwifel a iri ow amua a, sos em iny el etn -n'am elu Es Kotoko bia odad na eci; etn agn a fey eke Nyam ikn anym ew sel ek'onym uwr ec'a, ub nawre.

⁴⁹ Nyam ec'odad a eb es wus a nimum af. ⁵⁰ Ko Jwifel a ok bosu amamn em ec'oyow a eke b'ign Nyam nun a lele eb a eci nyimn esel ab ab al lokm; -l'ijr Pol lele Barnabas ab gbre etn -l'ogn wel el eci wus ab af. ⁵¹ Pol lele Barnabas ab cic akr sec ok el es † etn im Ikoniom. ⁵² Jam esel a ek'any Antios a ec'a, sos em iny ligbel lele Abn Lala eke -n'engan ab a afn el es.

14

Pol lele Barnabas ab im ok Ikoniom

¹ Ese Antios ec'ab af, eke Pol lele Barnabas ab im ok Ikoniom eb em yogh a, -n'im -l'ok Jwifel e Nyam nun ign usu a, etn -n'am dad Nyam odad ton batn Jwifel lele agn ek'elm Jwifel ab ab e nono ub nawre. ² Gbeko Jwifel a ek'erurm eke k'ub nawre a, itr agn a ek'elm Jwifel a ton -n'ony agn lisijimel a e tutr nun. ³ Ko Pol lele Barnabas ab ubrm el e legn ab es. Eke -n'onyn onn nono Es Kotoko em a, -n'am dad Nyam eci soron ikn a ec'odad erm susu em. Es Kotoko am ony el abusu -li kok simeny ewr lele ow any iti owi ab, etn ow em a, n'am yegm eke wel ec'odad a el nawre. ⁴ Eb ab em ec'agn a ubr em

yony: agn likpr inym es Jwifel a eci, etn beb inym es erm esel a eci.

⁵ Jwifel lele el ek'elm Jwifel a lele el ec'es ew esel ab ab, am beb eke k'ijr Pol lele Barnabas ab gbre ke ibi el mebn em. ⁶ Eke -li b'uw any a, -l'uru es -n'imn Likaoni wus af e seb ab a ek'el Liss, Derb, lele ow e saw saw ab ab eci. ⁷ Yogn yeji, -n'am ob Amani Mamn a e kokoba.

Pol lele Barnabas ab im ok Liss

⁸ Liss yogh, egn nyam any eke bi sig es ce anke li bubm es. In e mew em etn sos eyr'r etn legn kaka l'otum n'anm es. ⁹ Legn nyam Pol am dad odad etn n'am iri. Pol ok'r anyamn af am ler'r etn l'ekn eke egn a ony onn eke k'ewl. ¹⁰ Li dad ow lebl tuotuo em nine: «Igb, inym es cen!» Egn a igb us es etn am an es.

¹¹ Eke dedeku a ekn low a eke Pol kok a, -l'og -li dad el ec'abr ek'el Likaoni ab em nine: «Sinyam itn sos el agn ow egn ey!» † ¹² -N'am esn Barnabas "Zes" etn -n'am esn Pol "Ermes", † anke Pol anake b'ob amani a. ¹³ Zes eci nyam nonn usu a any eb a ec'em ey usu a. In ec'egb waw es a ot sed lele suw amamn ab ow lisany a ec'any af; l'erur eke dedeku ab ab -li ki waw egb -n'on Barnabas lele Pol ab. ¹⁴ Gbeko eke Barnabas lele Pol ab iri low na a, -n'onny el eci mob sus em a -li gbagbrm em, † etn -l'uru es -l'ok dedeku ab em -n'am elu lebl -li dad -l'ese: ¹⁵ «Agn lisijimel, ko bla etn am kokr eben ee? Agn ce s'el ese ony af. S'am is ony Amani Mamn a eke k'ign ony e sinyam ekekey na ek'el ob ofr ofr a okr es, ke ewal leer Nyam ek'any owr *ke kok af; wus, okij lele ob fey ek'any em ab ab a.*† ¹⁶ Godo godo a, li yeb ebr ebr a fey eb el obi ec'ejagb eke -l'erurir. ¹⁷ Gbeko segn fey li b'okm sos okm in ec'erm mamn ony ab em: li b'on mij any afr etn an ok ony wus etn li b'on ony

† 13:47 Esayi 49.6. † 13:51 cic akr sec ok el es:ow el meny ewr eke bi yegm egn ab ec'ijarm. Ekn Matie 10.14 lele akr otar ab ab. † 14:11 Bèbmn Ob Kok 28.6 ab. † 14:12 Grekel e Nyam nun ign em a, Zes el sinyam ec'es ew etn Ermes el el eci nyam eke -li b'erm. † 14:14 Ekn Matie 26.65 ec'akr otar a. † 14:15 Okm Ok 20.11; Selu 146.6. † 14:17 Bèbmn Selu 147.8; Jeremi 5.24.

egb eke k'ubri ek'ow e legɲ b'ow a; † li b'ɔŋ ɔny ob ij etɲ li bi yibr ɔny ec'erm a sos em inɲ.» ¹⁸ Sodad amua e dad em bɔbɔ yeji, erm esel a ij gbre eke k'edɲn dedeku a eke ki waw egb ɔŋ el.

¹⁹ Jwifel ek'annɲ Pisidi eci Antios a lele Ikonioɲ ab a ow etɲ eb dedeku a. -L'ɔr Pɔl mebn em ibi eci, etɲ -l'ɔdu -l'elɔ ow ɔkm baɲn a anke -li tutr ek'ow uw ŋ. ²⁰ Sica eke jam esel a ow ar elul il em a, l'igb wus l'ewl l'ey baɲn a. Eke legɲ b'eny a, Barnabas ab -n'im Derb.

Siri eci Antios a ec'ewl im owi

²¹ Pɔl lele Barnabas ab im ɔb Amani Mamn e kokoba Derb eb em; yogɲ, -li kok agɲ nɔnɔ el jam esel. Sica -l'ewl meny -n'im Lisr, Ikonioɲ, lele Pisidi eci Antios ab ab. ²² -L'usur jam esel a erm, -l'atr wel sos es eke wel k'inym es tuɔtuɔ wel ec'ɔmn ab em etɲ -n'am dad wel -l'esɛ: «Ow it eke si k'ijr gbre nɔnɔ gbuɲ ke s'ók Nyam e gbrenɲgi usu a.» ²³ Nyamel fɛɲ em, -li b'ennm agɲ ekpekp -n'ɔŋ wel etɲ eke -li b'ennɲ neny -ni ɲɔɲɲ Nyam a, -li b'afl wel es -n'ɔŋ Es Kɔtɔkɔ eke agɲ amua ɔny ɔmn in em a. ²⁴ Emeny -l'ubr Pisidi wus a etɲ -n'im -l'ok Panfili eci wus ab af. ²⁵ Perɲ eb em yogɲ, -l'ɔb Nyam ec'Amani Mamn a e kokoba etɲ sica -n'im -l'ok Atali eb em. ²⁶ -L'igb yogɲ mijetɲ em -n'aam Siri ec'Antios a. Eb na em anake wel ot ok el Nyam eci nyimn mamn ab em juma na eke sica -li kokr -l'uwarir a ec'a. ²⁷ Eke -n'imn -l'okr yogɲ a, -l'as Nyamel ec'agɲ a luku -li dad wel ów a fɛɲ eke Nyam ecr el em kok a, lele el el eke Nyam figr agɲ ek'elm Jwifel a yeji ɔmn e lakp a. ²⁸ -N'annɲ yogɲ jam esel ab ab ow ibn nɔnɔ.

15

Jerusalem eci luku as gbɛl a

¹ Agɲ beb annɲ Jude ow Siri eci Antios a etɲ am yeɲm agɲ lisijimɛl

a low dad esɛ: «Eke ubrmn likr es esɛ el el eke Mois ec'ol a am ibrm ab af a, k'ow ɔtumn ennmn es eb elu.» † ² Pɔl lele Barnabas ab eɲm low na ebm etɲ -l'atar ów es ligbɛl agɲ ab ab. Wel eɲɲ eb eke Pɔl, Barnabas lele Antios ec'agɲ beb ab k'im Jerusalem ke erm esel a lele agɲ ekpekp ab ab -li dad odad na. ³ Etɲ Nyamel a ekn el ec'usu im a e low. † -L'ecr Fenisi lele Samari ab eci, etɲ -n'am awl el el ek'agɲ ek'elm Jwifel a ocr any ɔkɲɲ Nyam a e low; amani na ɔŋ agɲ lisijimɛl a ɔny sos em inɲ ligbɛl.

⁴ Eke -l'okr Jerusalem a, Nyamel a, erm esel a, lele agɲ ekpekp ab ab eb el, etɲ ów a fɛɲ eke Nyam ecr el em kok a, -n'am awl -l'ok wel. ⁵ Gbɛkɔ Farisiɛl ec'ogog ec'agɲ beb ek'ɔny ɔmn a, igb etɲ am dad esɛ: «Ke wel búbr agɲ a ek'ɔny ɔmn k'elm Jwifel a ekr es ke wel ɔŋ el -l'elɔm Mois ec'ol a.»

⁶ Erm esel a lele agɲ ekpekp ab ab as luku etɲ am ɔny odad na igbl ogɲ ekn. ⁷ Eke -l'atarir ów es kpekpe a, Pier eb odad etɲ dad nine: «Agɲ lisijimɛl, uwr any eke legɲ a etɲ Nyam sɔsum oc'm ɔny ec'araɲn eke mi k'ɔb Amani Mamn e kokoba m'ók agɲ ek'elm Jwifel a, yec'etɲ ke -l'iri ke -l'ub nawrɛ. † ⁸ Etɲ Nyam eke uw agɲ eci merm ab any a, elu ɔkm yeɲm eke l'eb wel; n'ɔŋ wel Abɲ Lala esɛ ey af. ⁹ El lele ey ab ec'araɲn a, l'okm ereb kaka: l'ayal wel ec'erm a anke -n'ɔny ɔmn. ¹⁰ Etɲ sica bla sosiem am sismn Nyam odad agɲ a ek'ɔny ɔmn a ec'erɛkp leg leg ec'uyul em, erɛkp ek'ey lagɲɛl lele ey obi ey obi ab, s'ɔtum s'uyum ab ee? ¹¹ Ke tasi em a, s'ub nawrɛ eke Es Kɔtɔkɔ Jesu eci sɔɲɲ ikɲ ab em wel sɔg ey esɛ el af.»

¹² Sica dedeku a fɛɲ yewal tiɲ, etɲ wel am iri Pɔl lele Barnabas ab dad meny ewr lele low any iti owi ab eke

† 15:1 Ekn Ob Ap 12.3. † 15:3 Nyamel a ekn el ec'usu im a e low: odad na Grɛk em a, wel ɔtu ek'itɲɲ ejec'em dad esɛ Nyamel a ewl el ejagb. † 15:7 Ekn Ob Kok 10. † 15:13 Ekn Ob Kok 12.17 lele akr otar ab ab.

Nyam ecr el em kok on agn a ek'elm Jwifel a. ¹³ Eke Pol lele Barnabas ab dad odad a ok es a, Jak † odu eb etn dad nine: «Agn lisijimel, irir em ec'odad na! ¹⁴ Simo dad eled eke kpokpo em etn Nyam ew eb eb ec'agn ek'elm Jwifel a e low any, ke el em a ot agn eb mum nyam el in eci. ¹⁵ Etn low na lele kokoba ob esel ec'odad ab ab okr af, anke Nyam Lel am dad es:

¹⁶ Ow e jam a, m'ow m'ewl m'ow, ke David ec'el a ek'ey wus a m'usr em, in e el ek'unj a, mi kókr em, ke m'inyimn in es.

¹⁷ Etn agn ejec'a fen b'ow ol Es Kotoko es; ee, ebr ebr a fen eke m'esn eke k'el em ec'a, b'ow ol'm es.

Na el Es Kotoko ec'odad eke dad;

¹⁸ legn a etn l'elu in ec'ow amua okm li yegm.» †

¹⁹ Jak ign af dad nine: «Na sosiem, m'erurm eke wel k'ijr agn a ek'elm Jwifel ke oc any onj Nyam a gbre. ²⁰ Gbeko s'awn el lel si dad el eke -li k'ijmn ndey eke wel oc wawr egb on sekp, -l'ijmn nfaci, -l'ijmn ndey eke wel okm mebl es, -l'eghmn mebl; † ²¹ anke godo godo etn, eb eb fen em, wel am dad Mois eci sol amua ec'odad etn Nyam nun ign susu yeji segn fen nenegn e legn wel b'awl.»

Lel eke wel awn on esel a ek'elm Jwifel a

²² Ow sosiem erm esel a, agn ekpek a, lele Nyamel a fen ab egn eb eke k'ot el em ec'agn ign Pol lele Barnabas ab af im Siri ec'Antios a. -Li solum Jud eke wel b'esn Barsabas lele Silas ab -l'ot; -l'el agn lisijimel ab em ec'any esel yony. ²³ Kin lel eke wel on el a: «Erm esel a lele agn ekpek ab ab, ek'el ony lisijimel a,

am on agn lisijimel a ek'elm Jwif k'ir Antios, Siri lele Silisi ab a lebl. ²⁴ S'iri ek'agn anj ey ogn anj ow on ony ewr jenjen, ebr ermij el eci sodad ebl ab em. Ow elm ey s'om el abusu low na e kok eci. ²⁵ Na sosiem, ey a fen eci neny af okr em, si solum agn s'ot eke si k'erm el ony ogn a, -l'ewl ey lawlel Barnabas lele Pol ab, ²⁶ eke blel irmn el ec'owr anj a ey Es Kotoko Jesu Krist e juma kok em. ²⁷ S'am erm Jud lele Silas ab ony ogn a eke ki dad ony el obi em, lel na eke s'am non anj a e low. ²⁸ Tasi em a, ey lele Abn Lala ab, s'egn s'eb eke si k'om ony erekp ejeci ek'ow elm sol amua ek'it a ce: ²⁹ k'ijr ndey eke wel oc wawr egb on sekp, k'eghn mebl, k'ijr ndey eke wel okm mebl es, k'ijmn nfaci. Eke osur ow amua, ow b'ow akpl. Agn lisijimel, s'am eshn ony!»

³⁰ Wel elu agn a eke wel erm ab es, etn -n'im -l'ok Antios. Yogn -l'as agn a fen ek'onj omn a luku etn -n'onj wel lel a. ³¹ Wel awl lel a etn agn a fen sos em am ign, sos es atr ec'odad ek'anj em a eci. ³² Jud lele Silas ab ek'el obi yeji el kokoba ob esel a, dad omn esel a odad kpekpe sos es atr eci; -n'onj wel ec'omn a ij lec obn. ³³ -N'anj yogn segn beb, etn erm es ey em, omn esel a on el ejagb -l'ewl -n'im agn a ek'erm el a ogn. [³⁴ Silas gbe egn eb eke k'anj yogn.]

† ³⁵ Gbeko Pol lele Barnabas ab gbe anj Antios. Agn ejeci non ab -n'am yegm agn low, etn -n'am ob Es Kotoko ec'odad a ec'amani.

Pol lele Barnabas ab elulil es

³⁶ Eke -n'anj Antios yogn ton ow ibn a, Pol dad Barnabas nine: «S'ewl meny s'im eb a fen em eke s'ob Es Kotoko ec'odad a ec'amani a, s'ekn agn lisijimel a ek'onj omn

† 15:18 Amos 9.11-12, Septant em ec'odad eke wel oc. † 15:20 -li k'ijmn ndey eke wel oc wawr egb: Èkn Okm Ok 34.15; 1 Korant 8.7-13. Grekel ec'ob ol ij usu eci ndey eke anj a, el ndey eke wel oc wawr egb on sekp. -L'ijmn nfaci: bèbmn Ob Ap 18.6-23. Ow el sikpl ek'afhn es Grekel em ana. -Li k'ijmn ndey eke wel okm mebl es, -l'eghmn mebl: Èkn Nunj Ob 9.4; Ob Ap 17.10-16. Sol yony amua b'onj Jwifel eke el kretienel a abusu ij ob kretienel ek'elm Jwifel ab ab, etn -n'onymn el ec'aylm a ec'erm mij. † 15:34 Ob Kok eci silel esig non em, wel ehn ak 34.

a, s'ékñ e lele eke -n'am aan es a.»
³⁷ Barnabas erur eke Jan Mark k'ign
 el ab im, ³⁸ kò Pòl gbè erurm anke
 Jan Mark ign elu el es Panfili, etn
 emeny l'ewlm wèl juma ab em ij. †
³⁹ -L'atar ów es senyn senyn ton -
 l'elulil es. Barnabas oc Mark etn eb
 mijetn im Sipur; ⁴⁰ Pòl gbè oc Silas, etn
 eke òmn esel a ot ok el Es Kòtòkò eci
 nyimn mamn ab em a, n'im. ⁴¹ L'ecr
 Siri lele Silisi wus af ab eci n'am atr
 Nyamel a fèñ sos es òmn em.

16

Timote am ewl Pòl lele Silas ab

¹ Pòl im ey Dèrb etn emeny im ey
 Lisr. † Yogn, jam es nyam anj eke
 wèl b'esn Timote; lis a Jwif ek'in
 yeji ony òmn; es a gbè Grèk. ² Agn
 lisijimèl a e k'ir Lisr lele Ikonion
 banj ab a, bi dad Timote e lís ec'ów
 amamn nòkò. ³ Pòl erur eke k'onj
 ecm'n ab; l'oc ow ab n'im etn l'ubr
 ow likr es, Jwifèl a ek'ann yogn a eke
 -li b'ow -l'ec a sosisem, anke agn a fèñ
 uw any eke es a Grèk. † ⁴ Eb a fèñ
 em eke -n'am ec a, -n'am dad agn a
 ek'onj òmn a ów a fèñ eke erm esel
 a lele Jerusalèm ec'agn ekpek ab ab
 dad ucu es a, etn -n'am ibrm eke wèl
 k'elum ów amua. † ⁵ Sinyamel a
 am ey lèc òmn em, etn lègn liy nyam
 nyam fèñ agn am bobn.

Pòl erur memn Troas

⁶ Abj Lala égbm Pòl lele Silas ab
 es eke -li ki dad Nyam ec'odad a Azi
 ogo a; ow onj -l'ubr Friji lele Galasi
 ab eci wus ab af. ⁷ Eke -li titmn Misi
 wus af a, -n'am bèbm eke -li k'im
 Bitini wus af, gbèkò Jesu ec'Abj a
 yebm el. ⁸ Ow sosisem -l'ubr Misi

etn -n'im Troas banj eci nanu a.
⁹ Ncok em a, Pòl erur memn: l'èkn
 Maseduan iy nyam ek'inym es ke
 am njon'n dad ese: «Èc Maseduan
 ke ów elum ey abu!» ¹⁰ Kpekj eke
 memn erur na b'oc es a, si bèbm sos
 s'us ejagb Maseduan im eci, † anke
 s'ub nawrè eke Nyam esj ey eke si
 k'ewl yogn ec'agn a Amani Mamn a.

Filip eb em, Lidi ub Es Kòtòkò nawrè

¹¹ S'eb mijetn Troas, s'igb yogn
 kpekj kpekj ton s'im s'ok Samotras
 lekr em, etn eke lègn eny a, s'im
 s'ok Neapolis banj. ¹² S'igb yogn
 s'im Filip, Maseduan eci wus a eci
 eb gbèl ek'ann Rom ec'es ew em a.
 † S'ann eb ab em si kok segn wa ce.
¹³ Nenègn e lègn a, s'ok òkm banj
 a s'im mij neny a; yogn si tutr eke
 si b'ow s'ègn Jwifèl ek'ann Nyam
 njon em usu nyam. † S'ok es yogn
 etn onjow a ek'as luku ann yogn a, si
 dad el odad. ¹⁴ Onjow ab em e nyam
 e nin el Lidi, Tiatir banj yow eke
 b'ol sigbad ebl amamn ij ke b'ign
 Nyam nun. N'am iri ey ec'odad a,
 etn Nyam onj'n abj eke li k'ew Pòl e
 sodad a erm af. ¹⁵ Ow onj wèl ok'r
 mij nun, in lele in ec'akj ab ab. †
 L'ew ey abu li dad nine: «Eke am
 ekan eke m'ub Es Kòtòkò nawrè tasi,
 ke òwr anjn em ogn a.» Etn l'atrm
 ey s'ègn s'eb.

Wèl ok Pòl lele Silas ab sobel em Filip eb em

¹⁶ Lègn nyam s'aam Nyam njon
 em, etn adyowli nyam am obr ey.
 In em a, abj nun nyam † ann eke
 b'onj'n l'èkn efi e low ek'am ow a li

† **15:38** Èkn Ob Kok 13.13. † **16:1** Bèbm Ob Kok 14.8,21. † **16:3** Eke Timote lis el Jwif a, wèl b'oc Timote yeji Jwif. Gbèkò gbunj ke Jwifèl a óc'r tasi ese Jwif mamn af a, ow it ke l'ubr likr es. Pòl onj wèl ubr'r likr es yec'etn ke l'él Krist eci danju ij es mamn Jwifèl ab em. † **16:4** Èkn Ob Kok 15.23-29. † **16:10** Akr lèw na em eke Luk am dad ese "ey" a, ke ow am yejm eke yogn anake Pòl ab -l'okar af -n'am kok juma a. † **16:12** Eke eb ann Rom ec'es ew em, ow el low mamn. Eb eyj a b'ègn ów nòkò ec'abusu eke eb sjec'a ótum ennm. † **16:13** Filip yogn, Jwifèl agn egn lèw anm eke ow k'onj wèl ony Nyam nun ign usu tasi. Ow sosisem, Jwifèl b'enjanin gbenj, mij saw eke it el eci sos ayal a ec'ów e kok eci. Ow k'odm Rom ec'es ewèl a òmn Jwifèl a abusu eke k'enjanin banj a. Mij ewl mij a ogn eke ann a lele banj ab ab a, ow ij kilo nyahan. † **16:15** Bèbm Ob Kok 16.33; 18.8. † **16:16** Abj nun a el lorjn ec'abj. Lorjn na anake b'osu nyam nun ign usu gbèl nyam eke wèl b'esn Delfi a. Agn nòkò b'im yogn ibrm sos.

dad. Ów amua eke li b'ekn li dad a b'ónj in ec'es ewel a os nónó. ¹⁷ Ey lele Pól ab, n'am us ey jam l'elu lebl li dad l'ese: «Agn amua, Afr Kpekpe e Nyam a e juma kok esel! -N'am dad ony ejagb a eke b'ewl egj sel ejn em a ec'odad!» ¹⁸ Yówli a am kok eben segn nónó. Ow b'afjn es a, Pól erm ebl tonj batj ewl meny dad abj nuj a nine: «Jesu Krist e nin em, ey okm in em!» Etn wanci ab af ce abj a ey okm yówli ab em.

¹⁹ Eke adyówli a ec'es ewel a am ekn eke -li k'ow -n'ejnmmn os ow em ij a, -n'ony Pól lele Silas ab -l'ow eberj em es ewel ec'any af. ²⁰ -L'ot wel -n'im Rom e jej ok esel ek'ann yogn a ec'any af, etj -li dad nine: «Agn amua am is odad ey ec'eb na em; ²¹ el Jwifel, etj -n'am yegm agj eb ir owr. Ey Rom eyj; ey ec'ol a óom abusu eke si k'egj s'eb oglog si kok ow e low.» † ²² Dedeku a yeji ebl erm ok Pól lele Silas ab af. Jej ok esel a ój wel eb Pól lele Silas ab mob sos etj ój abusu eke wel k'ór el likjni em. † ²³ Etn eke wel ór el senyn senyn bake ow uwr a, wel ok el sobel em, etj wel ój usu ósu es eke k'ew el nyamn af senyn senyn. ²⁴ Eke n'ejn abusu ikj na a, l'ot l'ok wel sobel ab em ec'akjni nyam ek'annj sobel a e nuj kókó a, etj n'awnj wel akr ekj ekpr ab.

²⁵ Ncok eci legj uyu nuj em a, Pól lele Silas ab am njónj Nyam egj ej kóklm'n etj sobel em esel a am iri. ²⁶ Kpru em, wus umu tuótuó, óny sobel a mumu. Kpekj masany a fejn fifig ok es etj sobel em esel a eci njbraka a fejn mómu es. ²⁷ Usu ósu es a ufjm es, eke li b'ekn eke sobel a eci masany a fifig a, l'ódu in e lab ler em a l'elu okm eke li k'ibir in sosi, anke n'am tutr eke sobel em esel a uru es im. † ²⁸ Kó Pól barm in e lec fejn em nine: «Kì kokr nj sosi

low nuj! Ey fejn s'ann nj!»

²⁹ Usu ósu es a ibrm eke wel k'ign al; l'uru es l'ey akj a, sos ufj em, ern ab, l'ok ówrókpr wus Pól lele Silas ab ec'any af. ³⁰ N'ónj wel ok okm etj li dad wel nine: «Agn egbel, kó ayaf mi ki kokr ke m'ejn sel ee?»

³¹ -Li dad ow nine: «Úb Es Kótóko Jesu nawre ke nj lele nj ec'akj ab ejn sel.» ³² Etn -n'am dad ow Es Kótóko ec'odad, in lele agj a fejn ek'ann'n akj ab ab. ³³ Ncok a eci wanci ab af ce, usu ósu es a ot el ab im etj yóyó el abi enyembri ab es. Kpekj in ec'agn ab ab wel ok el mij nuj. † ³⁴ L'oc Pól lele Silas ab n'im in ec'akj a etj n'ónj wel ob ij. Egn na lele in ec'akj ab ab sos em am njn anke -l'ub Nyam nawre.

³⁵ Eke legj eny a, Rom e jej ok esel a erm agj ow dad usu ósu es a nine: «Élu agj a es.» ³⁶ Usu ósu es a ow dad Pól nine: «Jej ok esel a ój abusu eke wel k'elu óny es. Ótur eke sica k'okr okm imm erm es ey em.» ³⁷ Kó Pól dad agj a nine: «Wel jejm ey e low okm, etj -n'ónj wel ór ey dedeku ec'any af, ke ey Rom ec'agn ce! Etn -n'ony -l'ok ey sobel em. Sica -n'am erur eke -li k'ok ey okm es lol em ee? S'ejnm! -L'ow el obi -l'ok ey es!»

³⁸ Agj a im ewl jej ok esel a sodad a eke Pól dad a. Eke -l'irir eke Pól lele Silas ab el Rom eyj tasi a, ermni edj el es. ³⁹ -L'ow -l'egj low ij -n'ónj wel, etj -n'ony -l'ok wel okm sobel ab em etj -ni njónj wel eke wel k'ok okm banj a. ⁴⁰ Eke Pól lele Silas ab ok okm sobel ab em a, -n'im Lidi ogn a. Eke -l'ekan agj lisijimel a, ke -l'atar wel sos es a, -n'im.

17

Pól lele Silas ab im ok Tesaloni banj

¹ Sica Pól lele Silas ab ecr Anfipolis banj lele Apoloni banj ab eci im

† **16:21** Rom ój Jwifel abusu eke k'ign Nyam nuj el ec'eled eke -n'am erur a, kó -l'erurm eke wel ki dad agj ejeci Nyam odad. † **16:22** Agj a ek'elm Rom eyj a, jej ok esel a b'ónj wel ór el gbuñ ke wel jej el e lís e low ok. Agj ek'el Rom eyj a, wel edjn eke wel ki kok el eben. Pól lele Silas ab a, Rom eyj; ow itm eke wel k'ór el. † **16:27** Ekn Ob Kok 12.19 eci akr otar a. † **16:33** Bèhmm Ob Kok 16.15; 18.8.

ok Tesaloni; yogh, Jwifel eci Nyam nun ign usu anj. ² Eɛe elel eke sakp sakp feŋ li bi kok ab af a, Pɔl im ey Nyam nun ign usu a. Nenɛgŋ kpa kpa kpa sakp nyahan, l'atar ów es Nyam odad nun af agŋ a ek'anj yogh ab ab. ³ N'am ayal l'ok wɛl etŋ n'am yɛgm wɛl eke Nyam Lɛl em a, ow akpl eke Mesi a k'ij gbɛ ke ánj luw em igb. N'am dad wɛl l'ɛsɛ: «Jesu na eke m'am dad ɔny in ec'odad a, in anake l'el Mesi a.» ⁴ Jwifel ab em e bɛb odad a ok es sos em etŋ -l'ow -n'ɛŋn Pɔl lele Silas ab. Grɛkɛl nɔnɔ ek'am ign Nyam nun a lele bosu amamn em ec'ɔyɔw nɔnɔ ab yeji kok ɛben.

⁵ Gbɛkɔ Jwifel a nyamnɛyr am ɔny. -L'as ów marem marem ɛsɛl eke -n'ɛŋan ɛbɛrŋ em a luku, -n'am is odad agŋ ab em, etŋ -n'am bubr agŋ em baŋn a. Ca -l'igb -l'ok Jason ec'akŋ a, -n'am ɔl Pɔl lele Silas ab eke -li k'ɔny -l'ot -n'im dedeku a ec'any af. ⁶ Eke -n'ɛŋnm wɛl a, -l'ɔdu Jason lele agŋ lisijimɛl bɛb ab es -l'ow baŋn a ec'es ɛw ɛsɛl a ec'any af, etŋ -n'am ɔg -li dad -l'ɛsɛ: «Agŋ amua inynn wus na nimum es afr; sica ey ogŋ a -l'ok a! ⁷ Etŋ Jason eb ok el akŋ! Agŋ amua feŋ am kok ów ek'elm Sesar ec'ol a eci, anke -n'am dad eke es ɛw ɛs ɛjɛci nyam in anj eke wɛ'n b'ɛsŋ Jesu.»

⁸ Sodad amua ɔŋ dedeku a lele ɛb a ec'es ɛw ɛsɛl ab ab sos inynn es afr. ⁹ -N'ɔŋ Jason lele agŋ lisijimɛl ab ab ɛw os es gbun etŋ -l'ɛlu wɛl es.

Pɔl lele Silas ab im ok Bere baŋn

¹⁰ Kpɛkŋ eke lɛgŋ uk a, agŋ lisi-jimɛl a ɔŋ Pɔl lele Silas ab im Bere. Eke -l'okr yogh a, -n'im Jwifel e Nyam nun ign usu a. ¹¹ Bere e Jwifel a b'ɛgŋ low eb akm Tesaloni

ec'a; -l'eb Nyam odad a el e sos em inŋ feŋ em. Etŋ sɛgŋ feŋ -li bi wewr Nyam Lɛl a, yec'etŋ ke -l'ɛkn eke Pɔl ec'odad eke bi dad el a el nawrɛ. ¹² El em ec'agŋ nɔnɔ ub nawrɛ; etŋ Grɛkɛl ab em, bosu amamn em ec'ɔyɔw nɔnɔ lele egŋ nɔnɔ ab yeji ub nawrɛ.

¹³ Kɔ eke Tesaloni e Jwifel a iri eke Pɔl am dad Nyam odad Bere baŋn em yej'a, -l'ow -n'am ŋun dedeku a mɛrm em -n'ɔŋ wɛl ɛw jɛŋ jɛŋ. ¹⁴ Ow sosiem, kpɛkŋ agŋ lisijimɛl a ɔŋ Pɔl imn okij any a eci; gbɛkɔ Silas lele Timote ab gbɛ anj Bere. ¹⁵ Agŋ a ek'aam nyimn Pɔl a im ɛwl'l ton ok Aten baŋn, etŋ -l'ɛwl -n'im Bere Silas lele Timote ab ec'amani a eke Pɔl ɔŋ ab ab. Amani ab em, n'am ibrm eke wɛl k'ow fafa ɛŋn'n.

Pɔl anj Aten baŋn

¹⁶ Eke Pɔl am eku Silas lele Timote ab Aten yogh a, low am ey'r sos em eke ɛb na k'el sɛkp eci nun ign ɔfr. ¹⁷ Nyam nun ign usu yogh, li b'atar ów es Jwifel lele agŋ a ek'elm Jwifel ke am ign Nyam nun ab ab, etŋ ɛbɛrŋ em yeji sɛgŋ feŋ li b'atar ów es agŋ ɛjɛci eke li b'ɛŋn ab ab. ¹⁸ Epikurel lele Sitoyikɛl eci low yɛgm ɛsɛl ab ab † yeji am atar ów es Pɔl ab. El em ec'agŋ bɛb am ibrm ɛsɛ: «Nenynn gbɛl ɛs na, bla odad iy n'am dad gbɛ ee?» Eke agŋ bɛb am iri Pɔl dad Jesu ec'odad lele luw em anj igb owi ab a, † -n'am dad -l'ɛsɛ: «ɛgŋ na, ɛsɛ etu e sinyam a ɛc ec'odad ow'n am dad af.»

¹⁹ Ow sosiem -l'oc Pɔl ab -n'im baŋn a ec'ów bɛbm ɛsɛl a † ec'any af, etŋ -li dad ow nine: «Kɔ s'ɔtu eke si k'uw low yɛgm owr na eke am dad ow ec'odad ab any ee? ²⁰ Eke am dad ey ów eke am iti ey any a sosiem,

† **17:18** Epikurel eci low yɛgm ɛsɛl a bi tutr eke wɛl b'anj owr lɔsŋn owi eci ɛɛ. -Li bi tutr eke Nyam ɛwm wus e low any, kɔ marem marem ɛɛ ów in b'ow. Sitoyikɛl eci low yɛgm ɛsɛl a ɛgŋm lɔsŋn e low ebm. -Li bi tutr eke sol anj eke bi nyimn wus etŋ ow it eke wɛl k'atr sos es elum sol amua. † **17:18** *luw em anj igb*:Luw Em Anj Igb, Grɛk em a yow e nin (*Anastasis*). Eke Pɔl am dad Jesu lele luw em anj igb owi ab a, ow ɔtu eke k'ɔŋ Aten baŋn eyŋ a tutr eke Pɔl am dad nyàm yony ec'odad: Jesu ek'el nyàm ign lele Luw Em Anj Igb ek'el nyàm yow ab ab e low. † **17:19** *baŋn a ec'ów bɛbm ɛsɛl a*:Grɛk em a, *Ayeropaj*. Aten e lafeny nyam e nin; yogh ów bɛbm ɛsɛl b'ɔny el e luku as.

s'am erur eke si k'uw ow e nyandre ab any.» ²¹ Tasi em a, Aten eyη a feη lele etu agη a ek'ir el ab a, b'eb seηη nɔnɔ am iri oglog am dad ów owr ec'odad ce.

²² Pɔl inym es ów beb̄m esel a ec'any af etη dad nine: «Aten eyη, m'am eb̄m̄ nyam̄n eke low low feη em eel Nyam nuη igη esel tasi. ²³ Tasi em a, eke m'am ec ɔny eci baηη em a ke m'am ek̄n ɔny e sinyam nuη igη e mob a, m'ek̄n egb waw usu nyam eke w̄el nɔn: "Nyàm eke w̄el uwm any eci". † Eε! Yec'a eke am igηη nuη ke uwm̄n any a anake m'am ow mi dad ɔny in ec'odad a. ²⁴ Nyam a eke kok wus na nimum lele mob feη ek'anη em ab a, anake el afr lele wus ab eci Eε Kɔtɔkɔ a, etη l'irm Sinyamel ek'agη us ab em. ²⁵ L'ibram eke agη k'ɔη'n ob kaka feη esε ow'n ɔnym ob af; tasi em a, in anake li b'ɔη agη a feη owr anη, sel lele mob mob feη ab a. ²⁶ Eηη nyam coco em, li kok ebr ebr a feη etη l'ok w̄el wus na nimum af. L'ok akpo n'ɔη w̄el, etη susu susu a eke -li k'ir a yeji, l'edη ow e sereb a. † ²⁷ Li kok eβen yec'etη ke agη a ól'l es. Etη eke es ɔl a am ew b̄b̄rm em yeji, k'aw ke -l'ɔtu eke -li k'eηη ow, anke Nyam anm kpekpe eηη kaka eci. ²⁸ Tasi em a, ɔny e lel nɔn esel a yeji dad nine: "In em s'anη owr; s'ɔtu eke si k'an es s'ec, etη s'anη." Etη lel nɔn es ejeci nyam yeji dad nine: "S'el in ec'ey." †

²⁹ Eke s'el in ec'ey a, si k'ónyn tutr eke Nyam anη esε sika em nyàm, os em nyàm oglog lebn em nyàm ek'agη ij m̄ewl kok el ec'ów tutr em af. ³⁰ Agη ec'any uwm em ec'ów eke kok leηη a ek'ec ab em a, Nyam ewm erm af ij, kɔ n'am ibrm susu a

feη ec'agη a eke k'itηη el ec'es an a. ³¹ L'oc leηη nyam l'ew es, eke eηη a eke li sɔsum l'oc ab em, li b'ow li jej wus e low l'ok n̄enyembri nyam em. L'elu ow e low ɔkm agη feη ec'any af eηη na eke l'igbm luw em ab em!»

³² Eke -l'irir Pɔl dad luw em anη igb ec'odad a, agη beb̄ am kokr'r miyer, etη oglog am dad esε: «Leηη ejeci ke s'iri η ec'odad na.» ³³ Af anη anake Pɔl elu el es a. ³⁴ Kɔ agη beb̄ gbe eηη in e low a eb etη ub nawre. El em a, Denis ek'el ów beb̄m esel ab em ec'eηη a, yow nyam eke w̄el b'esη Damaris a lele agη ejec'ab anη em.

18

Pɔl im ey Korent baηη

¹ Eke ów amua b'ec a, Pɔl igb Aten im ey Korent. † ² Yogη n'eηη Jwif nyam eke w̄el b'esη Akilas; w̄el ew'r Pɔη eci wus ab af. N'anη Rom, Itali wus af l'ow ey Prisil ab ow k'ibnm, anke yogη Sesar Klod ɔη abusu w̄el ogη Jwifel a feη. Pɔl im eηη el, ³ etη eke -n'ɔnyn juma nyam ek'el ndey lel em léf e kok a, l'ir w̄el ab etη -li b'okr af -li kok juma. ⁴ Nenēηη feη, Pɔl b'im Nyam nuη igη usu a, etη eke li b'eb odad a, li b'ɔl eke li k'eb Gr̄kel lele Jwifel ab.

⁵ Sica eke Silas lele Timote ab anη Maseduan ow a, † Pɔl b'oc in e leηη a feη am dad Jwifel a Nyam odad am ij n̄eny dad eke Mesi a Jesu. ⁶ Kɔ Jwifel a éghm in e low a ebm etη bi w̄ewr'r; ow s̄osiem l'ufη in e mob sus em a e sifl̄el ab es l'ok w̄el es, † etη li dad w̄el nine: «Eke batη irm̄n, ke ɔny obi em ana; ow elm em e low ij. Sicaca em a, m'ow m'oc any m'ok̄η agη ek'elm Jwifel a.»

† **17:23** Egb waw usu na eke w̄el kok ɔη nyàm eke w̄el uwm any a, Aten eyη e tutr em a, nyàm ejeci nyam ek'ow k'odm -l'ijal es s̄osiem eci. † **17:26** *Eηη nyam coco em*: Adam em, Nuη Jb 1.28. *L'edη ow e sereb a*: Ol Jkn 32.8. † **17:28** Pɔl am ebr el e lel nɔn esel a, Epimenid lele Aratɔs ab ec'odad a eke dad ab em. † **18:1** Korent el Akayi wus af ec'eb̄ gbe; eb na em, agη ufu es em etη in eci nfaci ij owi a agb nɔnɔ. † **18:5** Filip e Nyamel a ɔη Silas lele Timote ab os is Pɔl. Ow ɔη Pɔl sos ok es in e Nyam juma kok ab em. Li kókm juma a eke ow em li b'eηη os a ij. Ek̄n 2 Korent 11.9; Filip 4.14-15; Ob Kok 17.15. † **18:6** *l'ufη in e mob sus em a e sifl̄el ab es l'ok w̄el es*: ow e nyandre el eηη ab ec'ijarm. Ek̄n Matie 10.14 lele ow ec'akr otar ab ab.

7 Pól igb yogŋ im ir Titius Justus ogŋ, ek'in ec'él a titm Nyam nuŋ ign usu a. L'elm Jwif kó l'el egŋ nyam eke egŋ el eci Nyam nuŋ ign owi a eb. 8 Krispus ek'el Nyam nuŋ ign usu a ec'es ew a, lele in ec'akŋ ab ab † ub Es Kótókó nawrɛ. Korént baŋŋ eyŋ nɔnɔ ek'iri Pól ec'odad a yeji ub nawrɛ etŋ ok mij nuŋ. 9 Sica ncok nyam, Pól am erur memn etŋ Es Kótókó am dad'r esɛ: «K'uru ernŋ! Neny ánn'ŋ em am dad! K'àbl neny, 10 anke m'annŋ ŋ ab. Egŋ kaka k'ótum kokm'ŋ low nuŋ anke eb na em, agŋ nɔnɔ el em eci.» 11 Pól anŋ Korént kok lakpo nyam awl nɔhɔn etŋ am yegm agŋ Nyam odad.

12 Lakpo ab af eke Galion eb Rom ec'es ew Akayi ogog ec'a, Jwifel okr af irŋŋ Pól. -L'oc ow -n'im jej ok ec'any af 13 etŋ -li dad ninɛ: «Egŋ na am ol eke k'eb agŋ ign Nyam nuŋ ek'otm ol a ec'ab es.» † 14 Eke Pól ol eke ki dad odad a, Galion dad Jwifel a ninɛ: «Ony Jwifel, tasi em a, blel ow el low nuŋ li kok, oglog low ligbɛl marem anake li kok a, ke blel m'ók sos es m'iri ony ec'odad a. 15 Kó ek'ow el ów es atar odad ebl owi af, en owi af lele ony obi e sol owi af ab a, na ony obi e low eke k'ekan ana. Sodad nenɛ a, m'érum eke mi k'el ow e jej ok es!» 16 Etŋ l'ogŋ wɛl jej ok usu a. 17 El fɛŋ -n'onny Sɔsten ek'el Nyam nuŋ ign usu a ec'es ew es a, etŋ -n'am or ow jej ok esɛl a ec'any af; gbekó Galion cicm sar okm el es.

Pól ewl im Antios

18 Pól anŋ Korént ibn. Sica l'elu agŋ lisijimɛl a es, etŋ l'eb mijetŋ l'ot Prisil lele Akilas ab n'im Siri. Gbuŋ ke -l'eb mijetŋ a, Saŋkre eb em yogŋ, Pól onŋ wɛl er'r sin anke l'ij neny. † 19 -N'im -l'ok Efes etŋ Pól elu el es yogŋ. N'im l'ey Nyam nuŋ ign

usu a etŋ Jwifel ab ab -n'am atar ów es. 20 -L'ibrm ow ek'ow k'annŋ el ab ibn, kó l'egŋm. 21 Ke l'élú wɛl es a, li dad wɛl ninɛ: «Eke Nyam egŋ, legŋ ejeci m'ow m'ewl meny m'ow ony ogŋ anŋa.» Etŋ l'igb Efes n'imn mijetŋ em eci. 22 Eke l'itr es Sesare a, l'uyu n'im Jerusalem l'esŋŋ Nyamel ec'agŋ a, gbuŋ etŋ n'im Antios. 23 Li kok segŋ beb yogŋ etŋ n'im. In ec'im em a, l'ecr Galasi lele Friji e wus ab af eci etŋ n'am atr jam esɛl a sos es.

Apolos im Efes

24 Jwif nyam eke wɛl b'esŋ Apolos ke wɛl ew Alesandri a, ow ey Efes. L'el odad ebl mamn es eke uw Nyam Lɛl any senyn senyn yeji. 25 Wɛl yegm'n Es Kótókó Jesu ec'ejagb a e low, etŋ ari at em, n'am ob kokoba li yegm agŋ Jesu e lís e low fɛŋ cɛcɛ em; gbekó Jan eci mij ok nuŋ a cɛ e low l'uw any. † 26 N'am dad ów onn em tasi Nyam nuŋ ign usu yogŋ. Eke Prisil lele Akilas ab iri'r lebl a, -l'oc ow etŋ -l'otar Es Kótókó Jesu ec'ejagb a e low akr tasi -l'ok ow.

27 Sica eke Apolos am erur eke k'im Akayi wus af a, agŋ lisijimɛl a atr'r sos es, etŋ -li kok lɛl -n'awn eb ab em eci jam esɛl a yec'etŋ ke wɛl éb'r senyn senyn. Eke n'im l'ey yogŋ a, agŋ a eke Nyam e bibm em ony onn a, l'elum wɛl abu nɔnɔ. 28 Tasi em a, dedeku fɛŋ ec'any af n'am ot ów tasi li yegm eke Jwifel a onym low ij: Nyam Lɛl em, n'am elu okm eke Mesi a Jesu.

19

Pól im ok Efes eb em

1 Ek'Apolos anŋ Korént a, Pól ebr mafeny em eci im ey Efes. N'enn jam esɛl beb yogŋ 2 etŋ l'ibrm wɛl ninɛ: «Kó eke ubr nawrɛ a, enŋan Abŋ Lala

† 18:8 Bèbmn Ob Kok 16.15,33. † 18:13 Rom eyŋ onŋ abusu eke wɛl ki kok Nyam nuŋ ign owi esɛ Jwifel ec'ab af, kó ow elm Nyam nuŋ ign owi fɛŋ gbɛ. Jwifel am ok Pól ów af anke el ec'a, Pól am yegm agŋ Nyam nuŋ ign owi ejeci; ow el low ligbɛl ek'itm Rom eyŋ ec'ol ab em. Galion gbɛ am oc Pól eci low yegm a esɛ Jwifel ec'ab af. † 18:18 Pól edŋ segŋ eb ij neny Nyam ec'any af eke k'egŋm mar, erm sin (Awl 6.1-21). Sakp nɔnɔ Jwifel bi kok eben Nyam bia elu eci. Ba wɛl b'er sin, ke legŋ a eke wɛl edŋ eb a uwr ŋ. Ekŋ Ob Kok 21.24 lele akr otar ab ab yeji. † 18:25 Bèbmn Ob Kok 19.3-4.

ee?» -Li dad ow ninε: «Ek'Abη Lala nyam anny yeji, s'irim; wel dadm ey ow e low.» ³ Ow ɔη Pɔl ibrm el ninε: «Ke sica bogη e mij ok nun ηjan ee?» -Li dad ow ninε: «Jan eci mij ok nun a eke yeγm agη a.» ⁴ Pɔl dad el ninε: «Lεγη ab em a, Jan am ok agη a ek'εγη eb eke k'itηn erm a mij nun etη n'am dad Israel ec'agη a eke k'ub εγη a eke b'ow anny'n jam ow a nawre, εγη a el Jesu.» † ⁵ Eke -l'irir ów amua a, -n'ɔη wel ok el mij nun Es Kɔtɔkɔ Jesu e nin em. ⁶ Pɔl at el abu nun etη -n'εηη Abη Lala. -N'am εbr sεbr eke wel uwm anny etη -n'am iri Nyam ogη ec'odad -li dad. ⁷ Agη a fεη ɔtu ek'ij agη lεw yony.

⁸ Pɔl b'im Nyam nun ign usu a, etη yogη awl emum nyahan, li bi dad ów ɔmn em tasi. N'am dad Nyam e gbrenghi usu a ec'odad etη n'am ɔl elel eke li k'eb agη a ek'am iri in ec'odad a. ⁹ Gbεkɔ agη nɔnɔ am ɔny lɔru aru, εγηm ek'ub nawre etη dedeku a ec'any af, am cak Es Kɔtɔkɔ Jesu ec'ejagb a e low. Ow sosiem Pɔl elu el es, ot jam esel ab ab im, etη sεγη fεη am dad Nyam odad Tiranuε e lel êl em a. ¹⁰ Low na ibn toη ij akpo yony; ow ɔη agη a ek'ir Azi ogog a, Jwifel lele agη ek'elm Jwifel ab ab iri Es Kɔtɔkɔ ec'odad a.

Seva ec'ey a

¹¹⁻¹² Pɔl em, Nyam am kok sakrowa εgbel toη batη agη b'ot sigbad, oglog nun es awη eke Pɔl ew sos a ís ɔlu a: ɔl a b'oc el es lís etη abη enuη a b'ok ɔkm el em. ¹³ Jwifel beb eke b'ec susu susu ogη abη enuη eke b'anny ɔlu em a, el yeji am εbm oc Es Kɔtɔkɔ Jesu e nin a ogηη abη enuη ok ɔkm. -Li bi dad abη enuη a -l'εε: «Jesu a eke Pɔl am dad in e low a e nin em, m'am dad ɔny eke k'okr ɔkm!» ¹⁴ Eβen eke εgb waw es ligbel nyam, Jwif eke wel b'εsη Seva

a, ec'ey lɔbη a yeji bi kok ana. ¹⁵ Kɔ lεγη nyam, abη ηuη nyam dad el ninε: «M'uw Jesu anny etη m'uw εγη ek'el Pɔl ab anny, etη kɔ ɔny, bwo el ɔny ee?» ¹⁶ Etη εγη a eke abη ηuη ir em a ey el af, etη l'ey lεc l'akm wel fεη; l'ɔr wel lεc em toη batη mob kok kok el; -l'uru es -l'ok ɔkm akη a -n'im sos ɔfr.

¹⁷ Efes ec'agη a, Jwifel lel agη ek'elm Jwifel ab ab, iri low na; el fεη erηη am ɔny el etη agη am ɔny Es Kɔtɔkɔ Jesu e nin a ec'elum ligbel. ¹⁸ Agη nɔnɔ a eke ub nawre a ow dedeku a fεη ec'any af εγη ów enuη a eke -li kokr a e low eb. ¹⁹ Agη nɔnɔ a eke kok cam owi a ot el e silel a ow, etη dedeku a fεη ec'any af -l'ofη. Wel ub silel a ec'os abi ek'ɔtu eke k'ij a, etη el ec'os ab em, ow ij jεte efu fandi ekη yony lele lεw ab. † ²⁰ Elel eke Es Kɔtɔkɔ ec'abusu em, Nyam ec'odad a am eb es ke am elu in e lεc a ɔkm ana.

Efes εb em e dedeku a ec'erm bebl

²¹ Eke ów amua εc ok es a, Abη Lala nyimn Pɔl † eke k'εcr Maseduan lele Akayi ab eci, ke im Jerusalem. N'am dad eke ek'in im yogη, ow'n it ke in ím Rom yeji. ²² Ow sosiem n'ɔη in ec'abu elum esel yony, Timote lele Eras ab ikη anym im Maseduan, kɔ in obi a gbε emeny n'anny Azi sεγη beb.

²³ Lεγη na af, erm bebl ligbel ey Es Kɔtɔkɔ Jesu ec'ejagb a sosiem. ²⁴ Sika iny es nyam eke wel b'εsη Demetrius b'oc jεte ufu kokr nyàm yɔw Artemis † eci nyamel ekekey, etη ow b'ɔη juma kok esel a b'εηη os nɔnɔ. ²⁵ L'as in e juma kok esel a lele agη ejec'a eke el e juma a ot in ec'a es a luku etη li dad wel ninε: «Agη o, uwr anny eke ow el juma na anake b'ɔη ey s'ir εb sennyn sennyn a. ²⁶ Am εkan etη am irir low eke Pɔl

† **19:4** Εkn Matie 3.11; Mark 1.4, 7-8. † **19:19** El eci os, jεte ufu nyam el juma kok es nyam e lεγη nyam eci labm sɔg. † **19:21** Abη Lala nyimn Pɔl:odad na Grεk em a, wel ɔtu ek'itηη ejec'em dad εεε Pɔl εγη eb. † **19:24** Artemis el nyàm yɔw eke Azi ec'agη nɔnɔ b'ign nun. -Li bi tutr eke ow b'ɔη agη ey ew, ow b'akpal εgb. N'ɔny nun ign susu likη lele lεw lele nyahan ab, etη Efes anake el ow eci usu ligbel a. Lεγη ab em a, in e nyamel gbεl a el wus na nimum eci mob amamn ab em e ligbel marem nyam.

ikn na am kok a: tasi em a, n'am dad eke sinyam a eke agn in kok a, in elm nyàm, etn l'eb agn nono, ow elm Efes anja sony ce, ko Azi wus nimum af yeji. ²⁷ Low na otu eke ki nujn ey e juma a, ke emeny ow on nyàm yow Artemis e nyamel gbél a irmn in ec'any a; nyàm yow na eke Azi lele wus na nimum ec'agn a fəj ab b'ign nun a e sagb a b'ow oc es!»

²⁸ Eke -l'irir sodad amua a, agn a erm ebl afjn es etn am og dad ese: «Efes eci Artemis a el ligbél!» ²⁹ Erm bebl a eb es eb a fəj em. Agn a ony Gayus lele Aritak ab, Maseduan wus af eyn yony eke b'ewl Pól usu, etn dedeku em -l'ub -l'ok dedeku a e luku as usu a. ³⁰ Pól am erur eke k'okm sos okm dedeku a ec'any af, ko jam esel a edn in. ³¹ Azi wus ab af eci idr esel beb a ek'el lawlél a, on'n bowl non'n eke li k'iim dedeku a e luku as usu a. ³² Wanci ab af a, luku as a wuwal: agn beb b'onny na ke dad, amua b'onny na ke dad, etn nono gbél ec'a, -l'uwm low a sosiem eke -n'annn luku as ab em ab any. ³³ Jwifel a akn ow a ok Alesandr nennym etn -l'iknm ow anym eke li ki dad. Alesandr igbl abu ogn: l'erur eke dedeku a ec'any af li k'eb odad li dad l'otar akr. ³⁴ Gbeko sica eke ow ok el es sos em eke ow el Jwif a, el fəj -l'og lebl nyam ton ow kok wanci omu yony: «Efes eci Artemis a el ligbél!»

³⁵ Sog a anj em ton etn sica eb a eci es ew es a otu edn dedeku a etn dad nine: «Efes ec'agn, yewalil o! Agn a fəj uw any eke Efes ec'eb a b'osu Artemis gbél a e nun ign usu a lele in e lebn em nyàm ek'ann afr ey wus ab ab. ³⁶ Ow itim egn kaka any. Ow sosiem otur eke ki yewalil tin, ki kokr nyamb owi. ³⁷ Kin, otr agn amua owr anja, -l'iym nyamel gbél a e mil etn -li wewrm ey e nyàm yow a yeji. ³⁸ Eke Demetrius lele in e juma

kok esel ab ab ony low egn ab a, ow ony segn eke wel bi jej ow ok etn es ew esel yeji anj: yogn anake -li k'im -li jej -l'ok a. ³⁹ Etn emeny eke onyn low eke k'ibrmn a, wel b'ow dad ow ec'odad luku as gbél a eke b'an es ol af a ec'any af. ⁴⁰ Tasi em a, yefenyina e low na ek'ey a, af yogn a, wel otu eke k'ot ey ese agn low egnm ebn esel af, anke low kaka anm ek'am ayal ey ec'ennanin na, etn si k'ow s'onny odad ebl ek'ow af si k'otar ennanin na e low akr senyn senyn.» ⁴¹ Eke li dad ow amua uwr a, l'igbl luku as a ec'agn a sos ogn.

20

Pól im Maseduan lele Gres ab

¹ Eke ow wuwal a fəj ok sel a, Pól as jam esel a luku etn am atr el sos es. Ow b'uwr a, l'elu wel es n'im Maseduan. ² L'ecr wus ab af eci, l'atr onn esel a sos es, sodad nono a eke li dad wel ab em. Etn n'im Gres, ³ n'ann yogn l'ij awl nyahan. Sica eke n'am bebm sos eke li k'eb mijetn n'im Siri a, l'iri eke Jwifel a am ut in ec'asre. Ow sosiem l'ewl meny l'ebr Maseduan eci. ⁴ Agn a ek'im am ewl'l a † el: Sopater Pirus jim, Bere iy, Aritak lele Sekundus ab ek'el Tesaloni eyn, Gayus, Derb iy, Timote, Tisik lele Trofim ab, Azi wus af ec'agn. ⁵ Agn amua ikn anym im Troas am eku ey. ⁶ Ey gbé, eke Futufutu eke ejru anm em ec'es gbégbé a uwr a, s'eb mijetn Filip eb em Maseduan wus af; etn eke segn yen ec a, s'im s'enn el Troas, s'ann yogn si kok segn ləbn.

Pól eci Troas eyn ek'im ekn abal es

⁷ Ma ey ncebles a, s'ennanin eke si k'ubr futufutu em, † etn Pól am dad dedeku a odad. Eke legn b'ow eny ke li b'ow n'im a sosiem, li dad odad ton legn usu ubr em. ⁸ Oj ab em a eke s'as luku el afr yogn a, kenié

† 20:4 agn a ek'im ewl'l a: Ob Kok esel e silél esig oglog b'ign af dad ese ton Azi. † 20:7 Ma ey ncebles a: Grék em odad eci iri tasi el Legn krekre; wel otu ek'itjn ejec'em dad ese Dimas ncebles; s'ennanin eke si k'ubr futufutu em: kretiénel krekre a b'okr af am ij ob a, -li b'ebm ob ij lala ab kpekj.

nɔnɔ anɲ. ⁹ Nɲbafre nyam eke wɛl b'ɛsɲ Etikus sig es finɛtr nɛny af a. Pɔl ec'odad a ek'am ɔfu nɛnym a, ɔɲ mɛmn ɛwl'l. Mɛmn a afɲn in es toɲ n'anɲ ɛl afr nyahan ɛm a l'ɛy wus. Wɛl ɔny igbl'l oɲɲ, kɔ l'uw. ¹⁰ Pɔl us es, im ubu'r af, oc'r ɛtɲ dad agɲ a ninɛ: «Ermij k'ók ɔny: n'anɲ owr!»

¹¹ ɛmɛny Pɔl ɛwl uyu ɛl afr a, l'ubr futufutu ab ɛm li ɛɛ, ɛtɲ in yeji l'ij. ɛmɛny li dad odad ibn kpekpe toɲ ligbn ɛjn ɛy ɔkm ɛtɲ n'im. ¹² Iy a gbɛ anɲ owr, wɛl oc'r im ɛtɲ ow el agɲ a fɛɲ ec'ɛrm es ɛy.

Pɔl igb Troas im Mile

¹³ S'ikɲ anym s'im eke si k'eb mijetɲ ot im ɛy Asos; yogɲ anake si k'oc Pɔl a, anke tasi ɛm a, li dad eke li k'ɛcr wus wus eci. ¹⁴ Eke l'ow n'ɛɲɲ ɛy Asos a, s'oc'r mijetɲ ab ɛm ɛtɲ s'im Mitilɛn. ¹⁵ S'igb yogɲ s'im ɛtɲ lɛɲɲ b'ɛny a, s'ow s'ok lekr a eke wɛl b'ɛsɲ Kio a ec'any af. Lɛɲɲ b'ɛny a, s'ow s'ok Samɔs, ɛtɲ ɛmɛny lɛɲɲ b'ɛny akr af a, † s'ow s'ok Mile. ¹⁶ Tasi ɛm a, Pɔl ɛɲɲ eb eke k'innyam es Efɛs irmnm lɛɲɲ Azi wus af. N'am oɲɲ es yec'ɛtɲ ek'ow it ke n'anɲ Jerusalem Pantekɔt e lɛɲɲ a.

Pɔl am dad Efɛs ec'agɲ ekpekɲ a ów

¹⁷ Pɔl anɲ Mile awɲ bɔwl Efɛs eke Nyamel ec'agɲ ekpekɲ a k'ow. ¹⁸ Eke -l'owr -n'ɛɲɲ ow a, li dad wɛl ninɛ: «Sɛɲɲ a fɛɲ eke m'anɲ ɔny ab a, uwr elɛl eke m'aan es ab any, lɛɲɲ krɛkrɛ a ɛtɲ eke m'ow Azi wus na af a. ¹⁹ Es is ɛm, mi kok ɛs Kɔtɔkɔ e juma ɔɲɲ ikɲ ɛm, Jwifɛl eci asre eke b'ut ɛm e gbɛ ijɲ ec'a sosiɛm. ²⁰ Uwr any ɛkan eke low fɛɲ ek'ɔtu eke k'akpl ɔny ec'a, m'ocm mi lɔlm es. Dedeku fɛɲ ec'any af, ɔny ec'akɲ akɲ, mi dad ɔny ɛtɲ mi yeɲm ɔny yeji. ²¹ M'ɛsɲ Jwifɛl lele agɲ ek'ɛlm Jwifɛl ab ab eke k'itɲɲ ɛrm ɛm, oc any ɔkɲ Nyam ke ɔny ɔmn ɛy ɛs Kɔtɔkɔ Jesu ɛm.

²² Sica m'aam Jerusalem ɛsɛ elɛl eke Abɲ Lala am at'm eke mi ki kok ab af. Low yec'a eke b'ow ɛɲɲ'm yogɲ a, m'uwm any. ²³ Low a ɛɛ eke m'uw any a el: ɛb fɛɲ ɛm eke mi b'ɛc a, Abɲ Lala b'ɛwar'm ɛm e gbɛ ij nɔnɔ lele sobel ɛm eke m'ow m'ɛy ab ab a e low. † ²⁴ Gbɛkɔ m'am ɛkn eke ɛm ec'a, ɛm ec'owr anɲ a ɔnym any; low a ɛɛ ek'ɔny any a el ke m'im toɲ m'igɲ ɛm eci es uru a e nuɲ, ke mi kók juma a eke ɛs Kɔtɔkɔ Jesu abul'm a, toɲ ke m'úwar; juma a el ke m'ób Amani Mamn a ek'el Nyam eci ɔɲɲ ikɲ a e kokoba. †

²⁵ M'ɛc ɔny fɛɲ ec'araɲɲ mi dad Nyam e gbɛɲɲɲɲ usu a ec'odad; gbɛkɔ sicaca ɛm a, m'uw any ek'ɔny ɛm ec'ɛɲɲ kaka k'ow ɛknm im ij. ²⁶ Na sosiɛm anake yeɲɲɲɲɲ m'am igbl lebl oɲɲ mi dad m'ɛsɛ: ek'ɔny ɛm ec'ɛɲɲ nyam am irm, ke ow elm ɛm e low ij, ²⁷ anke mi dad ɔny Nyam e low a fɛɲ eke bɛbm ɛw es a; m'ocm kaka mi lɔlm es. ²⁸ ɔsurir ɔny obi lele Abɲ Lala eci mɛbob a ek'ɔɲ ɔny eke k'ɔsur ab ab. ɛsɛ elɛl eke mɛɛɛb ɔsu ɛs b'ɛw in e mɛɛɛb a nyamn af ab af a, ɛwr Nyamel a eke Nyam ɔl jim lokm e mebl ab ɛm † a e low ɛrm. ²⁹ M'uw any tasi eke ɛm eci im ɛm a, agɲ ek'anɲ ɛsɛ mindey ɛɲɲɲ af b'ow ok ɔny ec'araɲɲ ɛtɲ k'ow yeɲm mɛbob a kaka. ³⁰ ɛtɲ ɔny ɛm a yeji, agɲ b'ow ok ɔkm am ɔny yadɲ, yec'ɛtɲ ke ɔmn ɛsɛl a ús ɛl jam. ³¹ ɔsur sos! Ke ɔkan ek'akpo emum nyahan, ncok lele lɛɲɲ owr ab, ɔɲɲ ikɲ ɛm, m'ɔpim ɔny ɛm ec'ɛɲɲ nyam nyam ec'ów ɔm.

³² Sica m'am oc m'ɛlul ɔny Nyam lele in eci ɔɲɲ ikɲ eci odad ab ab abu ɛm. N'ɔny abusu eke li k'agbr ɔny ɔmn ɛm ke n'óɲ ɔny aja a fɛɲ eke l'oc l'ɛw es agɲ a ek'el in ec'a ec'a. ³³ M'ocm nyamn m'ɛwm ɛɲɲ kaka fɛɲ ec'os, sika, lele simob sus ɛm ab af. ³⁴ ɔny obi yeji uwr any eke

† 20:15 *Lɛɲɲ b'ɛny akr af a*: Ob Kok eci silel esig oglog b'igɲ af dad ɛsɛ eke wɛl inym es Trojilɔn a. † 20:23 Bɛɛbm Ob Kok 21.4,11. † 20:24 Bɛɛbm 2 Timote 4.7. † 20:28 *jim lokm e mebl ab ɛm*: odad na Grɛk ɛm, wɛl ɔtu ek'itɲɲ ejɛc'ɛm dad ɛsɛ in obi e mebl ab ɛm.

ow el em e sabu ab em mi kok juma m'ehñ yec'ek'it a agñ a ek'am ewl'm a, lele em obi ab ec'a. † 35 Səgñ a fəñ mi yegm ɔny eke ki kokr juma ebeñ ke élumn ɔgbɔru abu. Ɔkan Es Kɔtɔkɔ Jesu eci sodad amua eke dad a: "Eke wəl b'ɔñ egn ob a, wəl b'ehñ sos em iññ nɔnɔ akm yec'eke wəl b'ehñ egn em a." » †

36 Eke odad a uwr a, Pɔl ok ɔwrɔkp wus el fəñ ab ñɔññ Nyam. 37 Agñ a fəñ am ikñ ɔññ etñ am ey Pɔl af es elulil eci. 38 Sos ɔw el es nɔnɔ anke Pɔl dad el eke wə'n k'ow in eknm'n ij. Etñ -l'ewl ow toñ -l'ok mijetñ a e lís.

21

Pɔl aam Jerusalem

1 Eke sica s'elu el es a, s'imn mijetñ em eci, kpekñ kpekñ toñ s'ok Kɔs lekr em; ləgñ b'ehñy a, s'im s'ok Rod lekr em, etñ s'igb yogñ s'im s'ok Patara baññ. 2 Yogñ, s'ehññ mijetñ nyam ek'am ow im Fenisi etñ s'ok em s'im. 3 S'ekñ Sivr lekr a kpekpe em, s'ecr ow ec'esr em a, etñ s'imn Siri eci. S'itr es Tir eci nanu gbəl a, yogñ a eke mijetñ a k'usm in ec'erekp ab es a. 4 Yogñ s'ehññ jam esel etñ s'annñ el ab ow ij nənəgñ mum nyam. Eke Abñ Lala ewar el a, -li dad Pɔl eke k'úyüm iim Jerusalem. 5 Gbəkɔ eke nənəgñ gber mum a oc es a, s'ewl s'ebɔ ey ec'usu im ab em. El fəñ -l'ow -l'ewl ey, el ec'ɔyɔw lele el ec'ey ab toñ s'ok ɔkm baññ a. Okij nənny yogñ, s'ok ɔwrɔkp wus si ñɔññ Nyam. 6 Eke sica s'elulil es a, s'ok mijetñ ab em etñ el gbə -l'ewl -n'im gbugñ gbugñ.

7 Sica eke s'igb Tir a, s'im s'ok Pitolemais, etñ s'uwar ey ec'usu im mij af ec'a. Yogñ s'ekaññ eb ab em ec'agñ lisijiməl ab ab, etñ s'annñ el ab ləgñ nyam cə. 8 Ləgñ b'ehñy a, s'im s'ok Sesare. Yogñ, s'ok Amani Mamn a ec'es ɔmun es Filip ec'akñ

a etñ s'annñ in ogñ a. L'el agñ lɔbñ a eke wəl sɔsum ot Jerusalem a e nyam. † 9 N'ony ey ɔyɔw yar eke ebim egn, ke b'ɔb kokoba dad odad eke Nyam b'ɔñ el a. 10 S'annñ yogñ ow kok səgñ nɔnɔ toñ etñ kokoba ɔb es nyam eke wəl b'eshñ Agabus † annñ Jude ow. 11 L'ow ey ogñ a, l'oc Pɔl eci meb er em a, n'awñ in ec'akr a lele sabu ab ab, etñ li dad ñinə: «Kin Abñ Lala ec'odad eke am dad: egn a eke meb er em na el in ec'a, Jerusalem yogñ, Jwifel b'ow awñ'n ebeñ, ke -l'oc -l'elu ow agñ ek'elm Jwifel a abu em.»

12 Eke s'iri ów amua a, ey obi ey obi lele Sesare ec'ey lisijiməl ab ab, si ñɔññ Pɔl eke k'úyüm iim Jerusalem. 13 Gbəkɔ li dad ñinə: «Kɔ bla sosiem etñ am ikññ ɔññ ɔwar'm sos es ee? Em, mi bəbm sos, ow elm em ec'awñ a cə eci, kɔ ke m'úw Jerusalem Es Kɔtɔkɔ Jesu sosiem.»

14 Eke s'ɔtum s'ebm'n odad ebl em a, s'atram'n ij etñ si dad s'esə: «Ke ow él yec'a ek'Es Kɔtɔkɔ am erur a!»

15 Eke sica s'annñ yogñ si kok səgñ bəb a, si bəbm sos s'am uyu s'imn Jerusalem eci. 16 Sesare eci jam esel a ow ewl ey Jerusalem; -l'oc ey -n'im egn nyam eke k'eb ok ey akñ a ogñ; wəl b'eshñ'n Minason, Sivr lekr em ec'egñ ek'el jam es ləgñ kpekpe, ke ir Jerusalem. 17 Yogñ eke s'ok a, ey lisijiməl a eb ey sos em iññ em.

Pɔl im Jak ogñ a

18 Eke ləgñ ehñy a, Pɔl ot ey ab im Jak ogñ a; yogñ, Nyamel ec'agñ ekpek a fəñ as luku. 19 Pɔl esññ el, etñ məwl em am dad el in e juma ab em ec'ów fəñ eke Nyam kok agñ a ek'elm Jwifel a ec'aranñ a. † 20 Eke -l'irir ow ec'odad a uwr a, -li kɔklm Nyam; etñ -li dad Pɔl ñinə: «Ey lisijim, am ekñ eke Jwifel fandi fandi ub Jesu nawrə, ke el fəñ -li b'ucu ol a -n'ony es senyn senyn a. 21 Wəl dad el eke ñ bi yegm Jwifel a

† 20:34 Bèbmñ Ob Kok 18.3a. † 20:35 Jesu ec'odad na, wəl ocm ewm es Matie, Mark, Luk lele Jan ab eci lel ab em. † 21:8 Ekñ Ob Kok 6.5; 8.5. † 21:10 Ekñ Ob Kok 11.28. † 21:19 Ow k'odm Pɔl eci samani a eke am ɔñ el a, Azi wus af eci Sinyamel a eci ob ap a eke l'eb a, n'ɔñ wəl. Ekñ 1 Korənt 16.1-4; Rom 15.25-28.

fɛɲ ek'in ir lutu a low eke wɛ'n k'ign Moıs ec'ol a in elu es, ɛtɲ ɛmɛny ɲ bi dad wɛl eke wɛ'n k'úbrm wɛl ec'ey a ekr es, wɛ'n kí kokm Jwifɛl ec'ów a. ²² -Li b'ow -l'iri tasi eke ɲ ow aɲa. Ayaf si ki kokr ab ee? ²³ Ow akpl ke kók ow a eke si b'ow si dad'ɲ a. Aɲa, s'ony aɲɲ yar ek'ij nɛny Nyam ec'any af. ²⁴ Óc ɛl ab im, àɲɲ ɛl ab sos ayal eci low kok ab ɛm, ke sóg ɛl e low kok a e labm, yec'ɛtɲ ke -l'otu -l'ɛr sin. † Ow ɛm a, aɲɲ a fɛɲ b'ow uw any eke ów a fɛɲ e wɛl dad ɲ e lıs a elm nawrɛ; ow b'ow yɛgm eke ɲ yɛji aɲɲ Moıs ec'ol a ec'elum ɛm. ²⁵ Aɲɲ a ek'elm Jwifɛl ke ub nawrɛ a ec'a, si kok lɛl s'awɲ ɛl si dad ɛl ów yec'a eke si bɛbm a. Kin ów a: -li k'ijmn ndey eke wɛl oc wawr egb ɔɲ sɛkp, -l'ɛɲɲmn mebl, -l'ijmn ndey eke wɛl okm mebl es, -l'ijmn nfaci.» †

²⁶ Af yogɲ, Pól oc aɲɲ yar amua ab im, ɛtɲ eke lɛɲɲ ɛny a, -n'im wɛl ab sos ayal eci low kok ab ɛm. † ɛmɛny n'im Nyamɛl gbɛl ab ɛm ɛtɲ n'am dad wɛl dedeku ɛm lɛɲɲ yec'af eke sos ayal eci low kok a b'ow uwr ke wɛl b'ow waw ɛl ɛm ec'ɛɲɲ nyam nyam ec'egb a.†

Wɛl ɛdɲɲ Pól Nyamɛl gbɛl ab ɛm

²⁷ Eke sos ayal eci sɛɲɲ lɔbɲ a am ow uwr a, kpɛkɲ Azi ogog eci Jwifɛl a ɛkn Pól Nyamɛl gbɛl a e gbugɲ a. -L'ij abra -n'ɔɲ dedeku a fɛɲ ɛtɲ -n'ɔny ow; ²⁸ -n'am ɔg -li dad -l'ɛsɛ: «Israel ec'agɲ, ɛlumɲ ɛy abu! Kin ɛɲɲ a eke usu fɛɲ, aɲɲ fɛɲ ec'any af bi dad ów ɛɲɲɲ ok Israel ec'agɲ af, Moıs ec'ol ab af lele Nyamɛl gbɛl na af ab a. ɛtɲ sicaca ɛm a, l'ot

agɲ ek'elm Jwifɛl l'ok Nyamɛl gbɛl ab ɛm; † ow ɛm a, -ni ɲɲɲɲ usu lala a Nyam ec'any af.» ²⁹ Tasi ɛm a, -n'am dad ɛbɛn aɲke -l'ɛkn Efɛs iy Trofım † Pól ab ɛb ab ɛm. -N'am tutr eke Pól oc elu'l Nyamɛl gbɛl a e gbugɲ lokm a.

³⁰ Likekr a eb es ɛb ab ɛm ɛtɲ ɔy ɔy a fɛɲ ɛm aɲɲ am aɲɲ ow. -N'ɔny Pól -l'odu -l'elu ow ɔkm Nyamɛl gbɛl a e gbugɲ a ɛtɲ kpɛkɲ -li babl masany a. ³¹ -N'am ɔl eke -li k'ibi Pól, ɛtɲ kpɛkɲ wɛl im dad Rom e kumada a ek'ann Jerusalem a likekr a eke eb es ɛb a fɛɲ ɛm a e low. ³² Kpɛkɲ l'ot srɔda ɛyɲ lele ɛl ec'anym ɛsɛl ab ab ɛtɲ l'uru es n'im dedeku a ogɲ a. Eke -li b'ɛkn kumada a lele srɔda ɛyɲ ab ab a, -l'orm Pól ij. ³³ Kumada a ɛri im titm Pól, ɔɲ wɛl ɔny'n ɛtɲ ɔɲ abusu eke wɛl k'oc ɲgbraka yony awɲɲ'n; ɛtɲ l'ibrm ɛɲɲ yec'a eke l'el a lele low yec'a eke n'am kok ab ab.

³⁴ Gbɛkɔ dedeku ab ɛm, aɲɲ amua ám dad odad na, ke bɛb ám dad ɛjɛci. Kumada a ótum irim low a tasi likekr na ɛm; n'ɔɲ abusu eke wɛl k'oc Pól im in eci frutu lakp ab ɛm. ³⁵ Eke Pól aɲɲ ɛl a ec'af uyu usu a, srɔda ɛyɲ a oc'r abu ɛm abu ɛm, dedeku a e lɛc ek'am elu ɔkm a sosiɛm, ³⁶ aɲke aɲɲ a fɛɲ am us'r jam ɔg dad ɛsɛ: «Wɛl íbi'r! Wɛl íbi'r!»

Pól ibrm odad

³⁷ Wanci ab af eke srɔda ɛyɲ a am ɔl eke k'ɔny Pól elu frutu lakp ab ɛm a, li dad kumada a ninɛ: «Kɔ m'ɔny abusu eke mi ki dad'ɲ odad tɛl ee?» Kumada a ninɛ: «Kɔ b'ɛbr Grɛk ee? ³⁸ Njɛ elm Ejıpt iy a eke ɛfnɛny a ɛɛ is ar ke ot áru fandi yar ab im loj

† **21:24** Jwifɛl bɛb b'ij nɛny Nyam ec'any af ɛdɲɲ lɛɲɲ eb -li k'ɛɲɲmn mar, -li k'ɛrmn sin. Pól ɛɲɲ eb eke k'el aɲɲ yar amua e low kok a ec'idr es. Ow sosiɛm, egb waw eke wɛl ibrm a (Awl 6.14-15), ow it ke li sóg ow e labm. Sica sos ayal eci low kok a b'uwr a, ow it ke l'ɛwar Nyamɛl gbɛl ab ɛm eci egb waw ɛsɛl a, yec'ɛtɲ ke -li bɛbm sos egb waw a eci. Lɛɲɲ ab af anake aɲɲ yar a b'ow ɛr sin, ke ofɲ sin a lele egb waw ab ab a. † **21:25** ɛkn Ob Kok 15.20 lele ow ec'akr otar ab ab. † **21:26** Pól eci usu im ɛm a, ɛb ɛb a eke l'ɛc ɛm a ec'agɲ a elm Jwifɛl; ow ɔɲ l'aylm Nyam ec'any af. Ow it eke li k'ayal sos gbuɲ ke l'ɛy Nyamɛl gbɛl ab ɛm. Low kok na b'eb sɛɲɲ lɔbɲ. † **21:26** Bɛbmɲ 1 Korɛnt 9.20. † **21:28** l'ot aɲɲ ek'elm Jwifɛl a l'ok Nyamɛl gbɛl ab ɛm: Ow itm eke aɲɲ ek'elm Jwifɛl a k'ok Nyamɛl gbɛl a e gbugɲ lokm a. ɛkn Ezekiel 44.7. Yogɲ wɛl nɔn lɛl ek'am dad ɛsɛ: *Eke ɛɲɲ ek'elm Jwif afɲ ɛreb na es, ke in obi eci luw n'am ɔl es a.* † **21:29** ɛkn Ob Kok 20.4.

ab ee?» † ³⁹ Pól dad nine: «Em Jwif, wél ew'm Tars eb em, Silisi wus af, eb ek'ony any ec'egh. M'am ñoññ'ñ, ññ'm abusu mi dád dedeku a odad.»
⁴⁰ Kumada a ññ'n abusu. Pól inym es êl a ec'af uyu usu a etñ l'owl wél abu eke -li ki yewal. Eke -li yewalil a, Pól am dad el odad Ebre em: †

22

¹ «Agh lisijimel lele agh esel ab, ñññ loru es ke írir low yec'a eke sica m'am ow mi dad em e doghñ ec'a.»
² Eke sica -l'irir ek'ow am dad el odad Ebre em a, usu a irm es tiñ etñ Pól dad nine: ³ «Em Jwif, wél ew'm Tars eb em, Silisi wus af, gbekó Jerusalem aña wél gbagbl'm, etñ Gamaliel el em e low yegm es. † Li yegm'm m'uw ey laghêl ec'ol ab any senyn senyn. Nyam eci juma kok a eci læc a iy'm em ñoñ esê elel eke yefenyña ñny fegñ ow iy ñny em ab af. ⁴ M'ijr agh a ek'am us Es Kótoko Jesu ec'ejagb na a gbre luw eci. M'ony egh lele ñyow ab m'ok sobel em. ⁵ Egb waw es ligbêl a lele Sanedren a nimum ab ñtu ek'ij ñanku ek'ow el odad nawre eke m'am dad. El ec'abu em, m'eghñ silêl ey lisijimel Jwifel ek'ann Damas a eci eke ow em -li k'uwr'm any; etñ m'im eke mi k'ony ñmn esel a ek'ann a, m'ók el ñgbraka ke m'ót el ab m'ow Jerusalem ke mi kók el low ññ.»†

Pól am dad in ec'erm em itññ a ec'odad

⁶ «M'us ejagb m'aam etñ eke m'am titm Damas a, lægh uyu ññ em, kpekñ usuayl ligbêl nyam eci jeññ a ann afr ow ubur'm es. ⁷ M'ey wus etñ m'iri lebl nyam ek'am dad'm esê: “Sól, Sól, kó bla etñ am ijr'm gbre ee?”
⁸ M'ibrm m'esê: “Egh gbêl, kó ñ bwo el'ñ ee?” Lebl a dad nine: “Em Nasaret e Jesu ek'am ijr gbre a.”
⁹ Agh a ek'ann em ab a êkn usuayl a, kó -l'irim egh a ek'am

dad'm odad a e lebl a. ¹⁰ M'ibrm m'esê: “Es Kótoko, ayaf mi ki kokr ab ee?” Etñ li dad'm nine: “Ìgb wus, ñm Damas, yogñ wél b'ow dad'ñ low yec'eke Nyam am dad'ñ eke ki kok a.”
¹¹ Eke usuayl na ek'am jeññ a efal'm any a, agh a ek'ann em ab a ñny'm abu etñ ewl'm Damas.

¹² Yogñ, egh nyam ann eke wél b'esñ Ananias, Nyam ñññ ññ es senyn eke b'elum ey ec'ol a, ke Damas e Jwifel a fegñ b'erur in e low. ¹³ L'ow n'eghñ'm, li titm'm etñ li dad'm nine: “Em lisijim Sól, êkn es!” Wanci ab af cê, any efl a oc es etñ m'am êkn'n. ¹⁴ L'igñ af li dad nine: “Ey laghêl e Nyam a ikñ anym sòsum oc'ñ yec'etñ ke úw low yec'a eke l'erur ab any, êkn Nenyembri Nyam Es a, ke íri in obi e ñeny em ec'odad. ¹⁵ Tasi em a, ow it eke k'ij in e ñanku yec'etñ ke agh a fegñ ec'any af, dád low yec'a ek'êkn ke iri a. ¹⁶ Etñ sica bla sosiem k'eku ee? Ìgb, òk mij ññ, ke ñ eci sikpl a fegñ tétñ es in e nin a ec'esñ em.”

¹⁷ M'ewl m'im Jerusalem, etñ eke m'am ñoññ Nyam Nyamel gbêl a e gbugñ a, m'ekan ññ em. ¹⁸ M'êkn Es Kótoko etñ li dad'm nine: “Ògh es ey ñkm Jerusalem fafa, añke em e lís e low a eke am dad a, eb eyñ a k'ow eghñ ow e low ebm.”
¹⁹ Mi dad m'esê: “Es Kótoko, -l'uw any tasi eke mi b'im Nyam ñññ ñññ susu m'ony agh m'ok sobel em etñ mi b'ññ wél ñr agh eke b'ub'ñ nawre a. ²⁰ Etñ lægh a eke wél ibi ñ e ñanku ij es Etien a, em yeji m'ann yogñ. Agh a ek'am ibi Etien a, m'eghñ el e low a m'eb etñ m'osu el e mob sus em a.” †
²¹ Es Kótoko dad'm nine: “Ìm, añke m'ow m'erm'ñ usu kpekpe, agh a ek'elm Jwifel a ogñ.” »

Pól lele kumada ab ab owi

²² Dedeku a iri Pól ec'odad a toñ batñ ññ yogñ a eke li dad ów amua

† **21:38** Lægh ab em a, Rom am ñny ses babur ñoññ Jude eke li k'ew es ab em. Low éghñ ebm esel ñoññ ann eke b'at Rom low. † **21:40** Ebre ebr em: odad na Grek em a, wél ñtu ek'itññ ejec'em dad esê Arame ebr em. † **22:3** Gamaliel: êkn Ob Kok 5.34 lele akr otar ab ab. † **22:5** Êkn Ob Kok 8.3; 9.1-2. † **22:20** Êkn Ob Kok 7.58; 8.1.

na a; kɔ sica -n'am ɔg -li dad -l'ɛsɛ: «İrmnin eɣŋ na! İbir ir! L'itm eke li k'anŋ owr!» ²³ -N'am ɔg, -n'am ufŋ el e mob sus em ab es, etŋ -n'am wɔwl sɛc afr. ²⁴ Kumada a ibrm eke wɛl k'onŋ Pɔl elu in eci frutu lakp ab em, ke wɛl ɔr'r ŋgbre em, ow ɔŋ'n li dád odad, yec'etŋ ke l'úw low a sosiem eke dedeku a am ɔgr'r ab any. ²⁵ Gbɛkɔ eke wɛl awŋ'n eke k'ɔr'r a, li dad srɔda eyŋ ekŋ yen ec'anym es a ek'anŋ yogŋ a ninɛ: «Kɔ ɔny abusu eke k'ɔr Rom iy tasi eke wɛl jɛjm in e low okm ee?» † ²⁶ Eke l'iri ów amua a, n'im n'am ɔŋ in eci kumada a amani li dad l'ɛsɛ: «Bogŋ e low anake blel kok ab ee? Eɣŋ na Rom iy tasi!» ²⁷ Kumada a ow eŋŋ Pɔl etŋ am ibrm'n ɛsɛ: «Dád'm ɔ, kɔ ŋ Rom iy tasi ee?» Pɔl dad'r ninɛ: «Eɛ, em Rom iy.» ²⁸ Etŋ kumada a dad ninɛ: «Em labm ligbɛl mi ɔɔg gbunŋ etŋ m'el Rom iy tasi.» Pɔl dad ninɛ: «Em ec'a gbɛ, mew em etŋ.» ²⁹ Kpɛkŋ agŋ a ek'am ow ɔr'r yec'etŋ ke li dád odad a, ewl sos meny; kumada a in obi yeji erŋŋ ɔny eke Pɔl k'el Rom iy tasi ke n'onŋ wɛl ɔny awŋ ow ŋgbraaka em a.

Pɔl anŋ Sanedren ec'agŋ a ec'any af

³⁰ Kumada a am erur eke k'uw low a tasi ek'ow sosiem Jwifel a am ok Pɔl ów af ab any; na sosiem, eke lɛɣŋ eny a, n'onŋ wɛl mɔmu Pɔl es ŋgbraaka ab em, etŋ l'ibrm egb waw ɛsɛl ec'es ewɛl a lele Sanedren a fɛŋ ab eke k'as luku. L'oc Pɔl l'ow etŋ n'inymn ow es el ec'any af.

23

¹ Pɔl ok Sanedren ec'agŋ a anyamn af etŋ am dad el ɛsɛ: «Agŋ lisijimɛl, Nyam ab ec'eb eke m'ir toŋ ke k'it yefɛnyana a, em tutr em a, m'onym low kaka eke mi kokr em sosi ów af.» ² Egb waw ɛs ligbɛl Ananias ɔŋ abusu ek'agŋ a ek'anŋ

Pɔl saw a, ki bɔbm'n nɛny es. ³ Ow ɔŋ Pɔl dad'r ninɛ: «İŋ anake Nyam b'ow ɔr'ŋ a; ŋ, êl eke wɛl ufur! † Anŋ aŋa eke ki jɛj em e low ok ol em, kɔ ol ibrm eke k'onŋ wɛl ɔr'm ee?» ⁴ Agŋ a ek'anŋ Pɔl saw a am dad'r ɛsɛ: «Nyam ec'egb waw ɛs ligbɛl a am wɛwr ee?» ⁵ Pɔl dad ninɛ: «Lisijimɛl, m'uwm any ek'ow el egb waw ɛs ligbɛl ab ab ɔ! Tasi em a, Nyam Lɛl am dad ɛsɛ: *Kí dadm ŋ ec'eb ec'es ew a e nin ŋŋŋ.*» †

⁶ Pɔl uw any eke Sanedren ec'agŋ a e beb a el Sadusiɛl etŋ likpr a Farisiɛl; na sosiem anake el ec'any af l'agbr lebl es li dad eke: «Lisijimɛl, em Farisi, Farisi ec'iy. † Eke m'ub luw em anŋ igb owi nawrɛ a sosiem anake wɛl am jɛj em e low ok a.»

⁷ Kpɛkŋ eke Pɔl dad ów amua a, Farisiɛl a lele Sadusiɛl ab ab ów es atar ey em, etŋ luku as a ec'agŋ a ubr em sakp yony. ⁸ (Tasi em a, Sadusiɛl bi dad eke luw em anŋ igb in anm etŋ afr erm ɛsɛl lele abŋ ab yeji in anm; gbɛkɔ Farisiɛl ɔny ɔmn ów amua fɛŋ em.) † ⁹ Likekr a am at es, etŋ ol eci low yeɣm ɛsɛl beb ek'el Farisiɛl ec'ogog ec'agŋ a igb erm bebl em am dad ɛsɛ: «S'ɛŋnm low ɔbr kaka eɣŋ na em. Ow k'odm abŋ nyam oglog afr erm es nyam dad'r odad!» ¹⁰ Ów es atar a am uyu afr toŋ kumada a erŋŋ am ɔny bake wɛl píplm Pɔl em. Na sosiem anake n'onŋ in eci srɔda eyŋ a eke k'im dedeku ab em ɔny Pɔl oc es el ec'araŋŋ, ke -l'oc -n'im ow frutu lakp ab em a.

¹¹ Lɛɣŋ b'uk a, ɛs Kɔtɔkɔ elu sos ɔkm Pɔl ec'any af etŋ dad'r ninɛ: «Sos át'ŋ es! İj em e danŋku Jerusalem aŋa, etŋ ow it eke Rom yeji ow k'el eben.»

Wɛl ut Pɔl ec'ibi ec'asre

¹² Lɛɣŋ b'eny eci ibibr a, Jwifel beb ut asre; -l'ɛɣŋ -l'eb -l'ij nɛny eke -li k'ijmn ob, -l'ɛɣŋmn mij eke

† 22:25 ɛkn Ob Kok 16.22 lele akr otar ab ab. † 23:3 êl eke wɛl ufur:ow e nyandɛ el eɣŋ eke b'ew sos ɛsɛ eɣŋ mamn af, ke tasi em a elm eɣŋ mamn. Bɛbmŋ Matie 23.27-28. † 23:5 ɔkm Ok 22.27. † 23:6 ɛkn Ob Kok 26.5; Filip 3.5. † 23:8 Bɛbmŋ Matie 22.23; Mark 12.18; Luk 20.27.

-li k'ibim Pól. ¹³ Agñ a ek'ut asre ikñ na a, ij agñ ekñ yony afñ es. ¹⁴ -N'im -n'egñ egb waw esel ec'es ew esel a lel agñ ekpekp ab ab etñ -li dad wél niné: «S'egñ s'eb s'ij neny eke si k'ijm ob kaka eke si k'ibim Pól. ¹⁵ Sica òny lele Sanedren ec'agñ ab ab, ibrmn kumada a eke k'oc Pól is òny; dàdr eke am erurir eke k'ekanin in e low ab em senyn senyn. Ey obi em a, si bēbm sos eke si k'ibi'r gbuñ ke l'ów l'ok aña.»

¹⁶ Gbēko Pól lisijow iyñ nyam iri asre ut a ec'odad a. N'im l'ey frutu lakp ab em l'ewar eyu. ¹⁷ Ow òñ Pól esñ srōda eyñ ekñ yen ec'anym esel ab em e nyam etñ dad'r niné: «Èwl ngbafreli na ñ e kumada a ogñ; n'òny low eke li ki dad ow.»

¹⁸ Srōda eyñ ec'anym es a oc'r ab im kumada a ogñ etñ dad niné: «Pól, sobel em es a esñ'm etñ dad'm eke mi k'is'ñ ngbafreli na, n'òny low eke li dad'ñ.» ¹⁹ Kumada a òny ngbafreli a abu ab im saw em, etñ am ibrm'n esé: «Bla odad iy ki dad'm ee?» ²⁰ Li dad niné: «Jwifel neny okr af eke efi k'ibrm'ñ oc Pól ow Sanedren ec'agñ ec'any af; -n'am iwr -li dad eke Sanedren ec'agñ a in am òl eke in k'ekan low ab em senyn senyn. ²¹ Gbēko k'ùb el nawrē! Anke el em ec'agñ ekñ yony ek'afñ es b'ow lól es òny'n. -L'egñ -l'eb -l'ij neny eke -li k'ijmn ob, -l'egñmn mij toñ ke -l'ibi ow. Caca em a, -li bēbm sos, -n'am eku ñ ec'odad ebl cē.» ²² Li dad ngbafreli a niné: «Kì dad odad na eke dad'm a k'ok egñ kaka.» Etñ kumada a elu'l es n'im.

Wel oc Pól im es ew es Felis ec'any af

²³ Ow e jam a, kumada a esñ in e srōda eyñ ekñ yen ec'anym esel ab em e yony etñ li dad wél niné: «Àsr srōda eyñ agñ ekñ lēw, gbañko af uyu esel agñ ekñ nyahan lele lēw, lele mpioro owl esel agñ ekñ lēw

ab luku ke òny fēñ bēbm sos imm Sesare ncebles e wanci libarm em. ²⁴ Sigbañko a yeji eke k'oc Pól im senyn senyn es ew es Felis ogñ a, bēbm el sos.» ²⁵ Etñ kumada a nòn lel na: ²⁶ «Klod Lisias am esñ in ec'es ew es mamn Felis. ²⁷ Jwifel òny egñ na aam ibi; eke m'iri eke l'el Rom iy tasi a, m'im em e srōda eyñ ab ab m'edñ in abu any etñ m'eb m'elu'l es. ²⁸ Eke m'erur eke mi k'uw low a sosiem eke Jwifel am ok'r ów af ab any a, m'oc'r m'im el e Sanedren ec'agñ a ec'any af. ²⁹ M'ekñ eke ów a eke -n'am dad -l'ok ow af a, el el obi em ec'ol a ec'ów, gbēko wél òtum eñnm low òbr ek'ow em li k'egñ luw oglog ke wél elu'l sobel em. ³⁰ Etñ eke wél ewar'm eke Jwifel am ut in ec'asre a, m'erur eke mi k'oc'r m'is ñ etñ m'ibrm agñ a ek'am ok'r ów af a eke k'òñ'n dedeku ñ ec'any af.»

³¹ Srōda eyñ a elum ol a eke wél òñ el a: -l'oc Pól etñ ncok em -l'ewl ow toñ -l'ok Antipatris. ³² Lēgñ b'eny a, srōda eyñ a ek'im lakr em a, ewl ow frutu lakp ab em etñ elu gbañko af uyu esel ab es aam usu a Pól ab. ³³ Eke -n'imn -l'okr Sesare a, gbañko af uyu esel a oc lel a òñ es ew es a etñ -l'oc Pól -l'elu ow abu em. ³⁴ Es ew es a awl lel a etñ ibrm Pól wus yec'af ec'egñ eke li k'el a. † Eke l'iri ek'ow el Silisi wus af ec'egñ a, ³⁵ li dad ow niné: «Ñ ec'agñ a ek'am ok'ñ ów af a b'ow ow a, m'ow m'ibrm'ñ low.» Etñ n'òñ abusu eke wél k'ew Pól es Erōd ec'él gbēl ab em. †

24

Jwifel am ok Pól ów af Felis ec'any af

¹ Sēgñ yen b'ec a, egb waw es ligbēl Ananias ow Sesare agñ ekpekp bēb ab lele awoka nyam eke wél b'esñ Tertulus ab. -L'ow es ew es Felis ec'any af eke -li k'òñ Pól dedeku. ² Wel esñ Pól, etñ Tertulus

† 23:34 Felis am ibrm eke k'uw any, eke tasi Pól el in ec'es ew ab em ec'egñ, yec'etñ ke li jéj ow e low l'ok. † 23:35 Erōd ligbēl a anake us èl gbēl na Sesare a, etñ ow el Rom ec'es ew esel a fēñ ec'él eke l'us l'ew es.

am ok'r ów af sodad amua em: «Es ew mamn, η e nin em, s'am ir eb erm es ey em, etη η e nyimn senyn em anake ów amua tititηη akpl ey ec'eb na ec'a. ³ Σεγη φην, usu φην ec'ów eke si b'εην a, s'am elu'η ow e bia erm nyam em. ⁴ Gbεkɔ m'erurm eke mi k'irmn'η λεγη nɔnɔ, na sɔsiem anake m'am ηɔηη η ek'erm k'ey η es, ke iri ey ec'odad a; ow k'ow ibnm. ⁵ S'εkn ek'εγη na el εγη em e nunηη: li b'is odad wus na nimum eci Jwifel ab em, etη l'el Nasariel † ec'ogog a ec'es ew es. ⁶ L'ew eke li ki ηηηη Nyamel gbɛl a sos; † ow sɔsiem s'ew'r abu af. [S'erur eke si ki jej in e low s'ok ey ec'ol ab em, ⁷ kɔ kumada Lisias εδηη abu any etη λεc em l'eb ow ey ec'abu em. ⁸ N'ɔη abusu eke agη a ek'am ok'r ów af a k'ow η ec'any af.] † Eke ibrm'n low, ɔtu eke η obi yeji k'uw low a tasi ek'ow sɔsiem s'am ok'r ów af ab any.» ⁹ Jwifel a akr lebl af, dad ek'ow el low nawre.

Pɔl am ayal in e lís e low a Felis ec'any af

¹⁰ Es ew es Felis ɔwl Pɔl abu eke ki dad odad etη Pɔl eb odad dad nine: «M'uw any eke akpo nɔnɔ em el eb na eci jej ok es, ow anake m'ɔny ɔmn ke m'am ow η ec'any af eke mi k'ayal sos a. ¹¹ Εσε elel eke ɔtu eke η obi k'otar akr ab af a, ow kokm σεγη λεw yony afηm es eke m'ow Jerusalem Nyam nunη ign eci. ¹² Wel εηnm im m'atarm ów es Nyamel gbɛl a e gbugη a εγη kaka φην ab, etη m'okm dedeku a al em Nyam nunη ign susu oglog eb ab em. ¹³ Etη sicaca em a, agη amua k'ɔtum ayalm ów a eke -n'am ok'm af a e low. ¹⁴ Gbεkɔ low na gbε, η ec'any af, m'am m'εγη m'eb: Es Kɔtɔkɔ Jesu ec'ejagb a ec'us em a, ke em lagηel e Nyam a anake m'am ign nunη a. Jwifel bi dad ek'ow el ejagb yadη, kɔ em m'ub ol e silɛl a lele

kokoba ɔb εsel e silɛl ab ab nawre. ¹⁵ M'ɔny ɔmn ikη na Nyam em, ɔmn a eke el obi yeji -n'ɔnyη, eke Nyam b'ow igbm agη amamn lele enηη ab luw em a. ¹⁶ Na sɔsiem anake m'am atr sos es eke mi kokrm em sɔsi ów af Nyam ec'any af lele agη ec'any af ab a.

¹⁷ Eke m'ɔpi Jerusalem akpo nɔnɔ a, m'ewl mɛny m'im eke mi k'elum em ec'eb a abu os em, ke m'áp Nyam ob. ¹⁸ Eke -n'εηan'm Nyamel gbɛl a e gbugη a, ke m'uwar sos ayal ec'es gbegbl a η; agη nɔnɔ anm em ab, etη sɔg yeji anm. † ¹⁹ Gbεkɔ Azi eci Jwifel nyam nyam anη yogη, etη blel -n'ɔnyη low em ab, el anake blel -n'inym es η ec'any af aηa ke -l'ok'm ów af a. ²⁰ Oglog ek'agη amua ek'anη aηa a εkn low ηηη eke mi kok λεγη a eke m'anη Sanedren ec'agη a ec'any af a, -l'ɔtu eke -li ki dad. ²¹ M'inym es el ec'any af m'igbl lebl ogη mi dad eke m'ub luw em anη igb e low nawre; kɔ low na cɛ eci anake yeφenyna wel inymn'm es ɔny ec'any af jej ok ec'ab ee?» †

²² Felis ek'iri Es Kɔtɔkɔ Jesu eci ejagb owi a ok es sos em senyn senyn a, oc jej ok a ew λεγη ejeci etη dad el nine: «Λεγη eke kumada Lisias b'ow ow a, m'ow mi dad ɔny ec'odad a.» ²³ N'ɔη srɔda eyη ekη yen ec'anym es a abusu eke k'ew Pɔl es sobel em, gbεkɔ l'ew ow abusu es eke ow lawlɛl a ki kok ow e lís e low.

Pɔl anη Felis lele Drusiy ab ec'any af

²⁴ Σεγη beb b'εc a, Felis lele ey Drusiy Jwif yɔwi ab ab ow. N'ɔη wel εση Pɔl ow etη n'am iri ɔmn eke ow ɔny Jesu Krist em a ec'odad. ²⁵ Gbεkɔ eke Pɔl ɔb nunη am dad es an mamn ec'odad, sos es ɔnyη e low lele jej ok e λεγη e low ab a, ow am ɔr Felis etη li dad nine: «Sica ɔtu eke k'im gɔη. Λεγη eke m'ow m'εηη abusu a, m'ow m'ewl m'εση'η.» ²⁶ In

† **24:5** *Nasariel*: Wel b'oc nin na εσηη agη a eke b'us Nasaret e Jesu jam a. Εkn Matie 2.23 lele ow ec'akr otar ab ab. † **24:6** Εkn Ob Kok 21.28 lele akr otar ab ab. † **24:8** Ob Kok eci silɛl esig beb em a, wel εηnm sodad ek'anη ob na [...] ec'aranη em a. † **24:18** Εkn Ob Kok 21.17-28. † **24:21** Εkn Ob Kok 23.6.

ec'omn em a ke Pɔl b'ow ɔŋ'n os; na sosiem anake sakp nɔnɔ li b'esi Pɔl ow ot nɛnym in ab a.

²⁷ Eɓen eɓen a ce toŋ akpo yony ec, etŋ Pɔrsius Fɛstus usr Felis usu ese es ew es af. Eke Felis erur eke k'eb sɔdŋ Jwifel ogŋ a, l'ew Pɔl es sobel em.

25

Pɔl anŋ es ew es Fɛstus ec'any af

¹ Sica Fɛstus ow ey in eci wus ab af eb juma; kpɛkŋ ek'ow ij seŋŋ nyahan a, l'igb Sesare l'uyu n'im Jerusalem. ² Egb waw esel egɓel a lele Jwifel ec'any esel tasi ab ab ow in ogŋ a am ok Pɔl dedeku es. - N'am at -l'ibrm ow ³ eke ow k'egŋ el nɛnym ɔŋ Pɔl ow Jerusalem; tasi em a, -l'ut Pɔl ec'asre etŋ -l'erur eke -li k'ibi ow ejagb us ab em. ⁴ Gɓekɔ Fɛstus dad ninɛ: «Pɔl anŋ sobel em Sesare etŋ; em obi yeji ow k'ow ibnm m'ow m'ewl m'im yogŋ. ⁵ Ow akpl ke ɔny e any esel a ów ewl'm Sesare ke ek'egŋ ikŋ na kok low ŋun a, ókar ir dedeku es.»

⁶ Fɛstus kok seŋŋ niwn oglog seŋŋ l'ew ce el ab, etŋ l'ewl n'im Sesare. Lɛŋŋ b'eny a, n'im jej ok em etŋ n'ɔŋ abusu eke wɛl k'oc Pɔl ow. ⁷ Eke Pɔl ow a, Jwifel a ek'anŋ Jerusalem ow a, elul il em etŋ am ɔny yadŋ egɓel ok'r af ek'el obi yeji -l'otumn eke -li k'ayal. ⁸ Gɓekɔ Pɔl am dogŋŋ sos dad ese: «Mi kokm low ɔbr kaka Jwifel ec'ol a e lís, Nyamel gɓel a e lís lele Sesar e lís ab.» ⁹ Fɛstus ek'erur eke k'eb sɔdŋ Jwifel ec'any af a, ibrm Pɔl ninɛ: «Erur eke k'im Jerusalem wɛl jej low na ok em ec'any af ee?» ¹⁰ Pɔl dad ninɛ: «Aŋa eke m'inym es a, el Sesar eci jej ok usu nyam, etŋ aŋa anake wɛl ki jej em e low ok a. Ese el el eke ŋ obi ŋ obi uw any ab af a, mi kokm Jwifel low ŋun kaka. ¹¹ Eke mi kok low ek'ow em mi k'uw, ke m'egbrm eke mi k'uw. Gɓekɔ eke ów a eke -n'am dad -l'ok'm af a elm nawre a, egŋ

kaka k'otum ocm im ɔom el. M'am ibrm eke mi k'ekn Sesar!»

¹² Sica eke Fɛstus dad ów in ec'ow ɔm esel ab ab bake ow uwr a, li dad ninɛ: «Ibrm eke k'ekn Sesar, b'ow im in ec'any af.» †

Pɔl anŋ Agripa lele Berenis ab ec'any af

¹³ Seŋŋ ɓɛɓ b'ec a, eb ebu Erɔd Agripa lele lisijow Berenis ab ow Sesare eke k'esŋŋ Fɛstus. ¹⁴ Eke -n'anŋŋ yogŋ -li kokr seŋŋ nɔnɔ a, Fɛstus dad Pɔl ec'odad ok Agripa. Kin odad a: «Egŋ nyam anŋ aŋa eke Felis ew es sobel em. ¹⁵ Eke m'im Jerusalem a, egɓ waw esel egɓel a lele Jwifel ec'agŋ ekpekp ab ab ok'r dedeku es etŋ ibrm eke mi k'ɔb'r low. ¹⁶ Mi dad el eke ow ecam Rom eyŋ ab eke k'elu egŋ eke wɛl am cizr ab es ɔŋ agŋ eke ok'r dedeku es a, eke l'ɔbarm any wɛl ab; ow it eke wɛl k'ɔŋ'n abusu li dad in e cizr a ec'odad ye. ¹⁷ Ow sosiem -l'ow aŋa em ab etŋ m'irmnm lɛŋŋ; eke lɛŋŋ eny a, m'im jej ok usu a etŋ m'ɔŋ abusu eke wɛl k'oc egŋ a ow. ¹⁸ In eci cizr esel a ow, gɓekɔ -li cizrm ow ów enŋŋ a ek'ow em m'ɔny tutr a e kaka af. ¹⁹ -L'atar ów es ow ab el obi eci Nyam nun igŋ owi em lele egŋ nyam eke wɛl b'esi Jesu eke uw ke Pɔl am at dad eke ow'n n'anŋ owr a e low af. ²⁰ M'uwm el el eke mi ki kokr low nene em ab any; na sosiem anake m'ibrm Pɔl eke k'im Jerusalem yec'etŋ ke yogŋ wɛl jéj low na ok a. ²¹ Gɓekɔ Pɔl egŋm; l'ibrm eke li k'el sobel em es toŋ ke Sesar ɔny low dad'r. M'ɔŋ abusu eke wɛl k'ew'r es toŋ ke m'óŋ'n n'im Sesar ogŋ a.» ²² Agripa dad Fɛstus ninɛ: «M'erur tasi ek'em obi yeji mi k'iri egŋ na nɛnym.» Fɛstus dad ninɛ: «Efi b'ow iri'r nɛnym.»

²³ Lɛŋŋ b'eny a, Agripa lele Berenis ab ow agŋ ek'us any ab etŋ ok luku as usu a ec'arabu ab em kumadael lele eb ab em ec'any esel ab. Fɛstus ibrm eke wɛl k'oc Pɔl ow. ²⁴ Etŋ li dad ninɛ: «Eb ebu

† 25:12 Rom eyŋ tasi a ɔny abusu eke k'ibrm Sesar in obi jej el e low ok jej ok usu gɓel a.

Agripa lele ɔny fɛɲ eke anɲn aɲa ɛy ab a, am ɛkan ɛɲɲ na: in sɔsiɛm Jwifel nɔnɔ ow ɛkn'm Jerusalem lele aɲa ab, ɛtɲ am dad ek'ow'n k'anm owr ij. ²⁵ Ɛm gbɛ, m'ɛkn eke li kokm low kaka ek'ow ɛm li k'uw. Gbɛkɔ eke in obi l'ibrm eke li k'ɛkn Sesar a, m'ɛɲɲ m'eb eke mi k'ɔɲ'n n'im yogɲ. ²⁶ M'ɔnym low tasi eke mi ki nɔn in e nuɲ af m'ɔɲ Sesar; na sɔsiɛm anake m'oc'r m'ow ɔny ec'any af, ɲ ɛb ebu Agripa ec'any af tasi, yec'ɛtɲ ke wɛl b'ibrm'n low, ke m'ɔny low nyam mi nɔn. ²⁷ Ow am ɛw'm es adɲ sos ɛm eke tasi ɛm a, wɛl k'oc sobel ɛm ɛs im Rom, ke wɛl k'ayalm ów a sɔsiɛm eke ow af wɛl am cicr'r a!»

26

Pɔl am dad odad dogɲn sos Agripa ec'any af

¹ Erɔd Agripa dad Pɔl ninɛ: «Abusu ɛru'ɲ es eke ki dad odad dogɲn sos.» Ɛtɲ Pɔl igbl abu ogɲ am dogɲn sos sodad amua ɛm: ² «Ɛb ebu Agripa, sos ɛm am inɲ'm eke yɛfɛnyina mi k'ow ɲ ec'any af mi dad odad mi dogɲn sos ów a fɛɲ eke ow af Jwifel am cicr'm a eci. ³ Tasi ɛm a, uw Jwifel ec'ɛb ir owi lele ɛl eci ów es atar ab ab any. Ow sɔsiɛm, m'am ɲɔɲn'ɲ eke k'iri ɛm ec'odad a ɛrm es ok ɛm.

⁴ Ɛm eci ɲgbafɛ ɛm ɛtɲ ec'es eke m'an a, Jwifel fɛɲ uw any; -l'uw elel eke nuɲ ɔb ɛm ɛtɲ m'iir ɛm ec'ɛbr a ec'araɲn lele Jerusalem ab ab any. ⁵ -L'uw'm any lɛɲ kpekpe; eke -l'erur, -l'ɔtu eke -li ki dad low nawɛ: m'el Farisiel ec'ogog ec'ɛɲɲ † ek'ɛl e Nyam nuɲ ign owi ɛw tuɔtuɔ akm ɛl lawlɛl a fɛɲ ec'a. ⁶ Ɛtɲ sicaca ɛm m'ann jɛj ok ec'any af anke m'ɔny ɔmn Nyam e low a ek'ɛwar ɛy lagnɛl ɛw es ab ɛm. ⁷ Ɛy ec'eb lɛw yony a ec'agn a yɛji am ɔmn ɛwar na eke k'ɛy ɔkm; ow sɔsiɛm -n'am ign Nyam nuɲ ari at ɛm, ncok lele lɛɲ

owr ab. Ɛb ebu Agripa, ɔmn ikɲ na sɔsiɛm ec'anake Jwifel am ok'm ów af a! ⁸ Ɔny Jwifel, ke Nyam igbm agɲ luw ɛm a, bla ɛtɲ am ubr ek'ow el low ek'ɔtu ee?

⁹ Ɛm obi yeji, lɛɲ sig ɛm a, m'ɔny tutr eke akunda kaka fɛɲ ɛm ow akpl eke mi k'ogɲ Nasaret e Jesu e nin a ar. ¹⁰ Low na anake mi kok Jerusalem a. Egb waw ɛsɛl ɛgbɛl a ɔɲ'm abusu akpasu mum nyam eke mi k'ok ɔmn ɛsɛl nɔnɔ sobel ɛm, ɛtɲ mi b'ɛlu abusu es lɛɲ eke wɛl b'ɔb ɛl low luw ec'a. ¹¹ Sakp nɔnɔ mi b'im Nyam nuɲ ign susu m'ɔɲ wɛl ijr ɛl gbɛ yec'ɛtɲ ke -l'owr sar ɛl ec'ɔmn ɔny ab ɛm. Ɛl ec'ɛrm bebl eke m'ɔny a agb nɔnɔ, toɲ ow b'ɔɲ m'im seb ɛjec'ɛm m'ijr ɛl gbɛ.»†

¹² «Ɛbɛn lɛɲ nyam egb waw ɛsɛl ɛgbɛl a ɔɲ'm abusu eke mi k'im Damas mi kok juma.† ¹³ Ɛb ebu Agripa, m'us ɛjagb ɛtɲ lɛɲ uyu nuɲ ɛm a, m'ɛkn usuayl ek'ann afr am ɛjn ow; jɛjn a afɲn ligbn ec'ab es, ɛtɲ am ok ɛm lele agɲ a eke ɛl ab m'us ɛjagb ab ab af. ¹⁴ Ɛy fɛɲ s'ok wus ɛtɲ m'iri lebl nyam ek'am ikɲ dad'm Ebre ɛm ɛsɛ: “Sɔl, Sɔl, bla ɛtɲ am ijr'm gbɛ ee? Kɔ bla ɛtɲ am ɛlu lɛc ɔkm ɛsɛ id eke in ec'es ɛw ɛs b'iyɲ likɲ af ee? Lɛc ɔfr ɔfr cɛ am ij.” ¹⁵ M'ibrm m'ɛsɛ: “Ɛɲɲ gbɛl, kɔ bwo ɛl ɲ ee?” Ɛtɲ Ɛs Kɔtɔkɔ dad ninɛ: “Ɛm Jesu a eke am ij gbɛ a. ¹⁶ Sica igb inym es. M'ɛlu sos ɔkm mi yɛgm'ɲ eke mi k'oc'ɲ el ɛm e juma kok ɛs; b'ow ij ɛm e danɲu dád ok agɲ elel eke ɛkan'm † yɛfɛnyina, ke dád yec'a eke ɛmɛny m'ow mi yɛgm'ɲ a yeji. ¹⁷ M'ow m'ɔsu'ɲ Jwifel ec'any af lele agɲ ɛjec'a eke m'ow m'ɛrm'ɲ ɛl ogɲ ab ab ec'any af. ¹⁸ M'am ɛrm'ɲ eke k'im fig fig ɛl anyamn, ɔny ot ɛl es ncebɲ ɛm ot ok ɛl usuayl ɛm, Satan ec'abusu ab ɛm eke -n'annɲ a ot ɔɲ ɛl Nyam. Eke -li b'ɔny ɔmn ɛm ɛm a, -li b'ow -n'ɛɲɲ ɛl e sikpl a ec'oc ap lele es sig usu

† 26:5 Ɛkn Ob Kok 23.6; Filip 3.5. † 26:11 Ɛkn Ob Kok 8.3; 9.1-2; 22.4-5. † 26:12 Ɛkn Ob Kok 9.1-19; 22.6-16. † 26:16 *elɛl eke ɛkan'm:odad na Grɛk ɛm a, wɛl ɔtu ek'itɲɲ ɛjec'ɛm dad ɛsɛ low yec'a ek'ɛkn a.*

nyam agɲ a ek'el Nyam ec'ab ab." »

Pɔl am dad in e juma e li kok a ec'odad

¹⁹ «Eb ebu Agripa, eβen a, es ekn owi a ek'anɲ afr ow ke m'ekn a, m'egbrm ow e low ij. ²⁰ Kɔ m'ikɲ anym mi dad Nyam odad m'ok Damas ec'agɲ a lele Jerusalem ec'ab ab, Jude ec'agɲ a lele eb ejec'em ec'agɲ ab; el feɲ, m'ibrm el eke -li k'itɲɲ erm em, -l'ewl -li ler Nyam, ke -li kok ów eke bi yeɲm el ec'itɲɲ ikɲ na tasi a. ²¹ Na sosiem anake Nyamel gbɛl a e gbugɲ a eke m'anɲ a, Jwifel ɔny'm ke ɔl eke k'ibi'm a. ²² Gbɛkɔ Nyam ɔsu'm toɲ it yefɛnyina etɲ m'anɲ eke mi k'ij danɲu agɲ feɲ ec'any af, k'ow el agɲ ek'ɔny any, k'ow el agɲ ek'ɔnym any. Mi dadm odad ejeci ek'ow elm kokoba ɔb esɛl lele Moís ab ec'a eke dad eke b'ow ey a cɛ: ²³ Mesi a b'ow ij gbre, b'ow el eɲɲ krekre ek'igb luw em, b'ow ɔb usuayl a e kokoba ok ey ec'eb a lele ebr ejeci ec'agɲ ek'elm Jwifel a.» †

Pɔl am ibrm eke Agripa k'ub nawre

²⁴ Eke Pɔl am dad ów in e sos dogɲɲ ec'a, Festus barm'n es lebl tuɔtuɔ em ninɛ: «Pɔl, nuɲ em am uɲ'ɲ! Wewr lel nɔnɔ toɲ ow am ew'ɲ nuɲ em uɲ!» ²⁵ Pɔl dad'r ninɛ: «Eɲɲ gbɛl, nuɲ em uɲm'm. Sodad a eke m'am dad a el nuɲ em es ok e sodad lele low nawre tasi ab. ²⁶ Eb ebu Agripa otar ów amua akr uw any, ow sosiem in ec'any af m'ɔtu eke mi ki dad ɔmn em. M'uw any tasi eke l'uw ów a feɲ any, anɲe ow elm es lɔl em e low. ²⁷ Eb ebu Agripa, kokoba ɔb esɛl ec'odad a eke dad a ub nawre ee? M'uw any ek'ub nawre!» ²⁸ Agripa dad Pɔl ninɛ: «Am tutr eke leɲɲ tɛl na em cɛ ɔtu eke k'itɲɲ'm m'el kretien ee?» † ²⁹ Pɔl dad'r ninɛ: «K'ow él leɲɲ tɛl em oglog seɲɲ nɔnɔ em, m'am ɲɔɲɲ Nyam ek'ow k'élm ɲ sɔny cɛ, kɔ ɔny feɲ ek'am irir em ec'odad yefɛnyina

a anake k'anɲɲ esɛ elɛl eke m'anɲɲ ab af a, kɔ ɲgbraka amua gbɛ k'anm em!»

³⁰ Eb ebu a, es ew es a, Berenis lele agɲ a eke -n'anɲɲ yogɲ ab ab igb, ³¹ etɲ eke -n'imn saw em a, -n'am dadarir el ɔfr em -l'esɛ: «Eɲɲ na kokm low ɔbr owi ek'ow em li k'uw, oglog k'ow em wɛl elu'l sobel em.» ³² Etɲ Agripa dad Festus ninɛ: «Blɛl eɲɲ na ibram eke k'ekn Sesar ana, ke blɛl wɛl élu'l es.»

27

Wɛl am ewl Pɔl Rom

¹ Sica wɛl eɲɲ eb eke si b'ow s'im Itali mijetɲ em eci. Wɛl oc Pɔl lele sobel em esɛl ejeci bɛb ab abul srɔda eyɲ ekɲ yen ec'anym es nyam eke wɛl b'esɲ Julius. L'el Rom eci srɔda eyɲ a ec'eb a eke wɛl b'esɲ "Sesar Ogust eci eb" a ec'anym es. ² S'ok Adramit eci mijetɲ nyam eke k'imn Azi e manu a ec'a, etɲ s'im. Aritak yeɲi anɲ ey ab; l'el Tesaloni, Maseduan wus af a ec'eɲɲ. ³ Eke leɲɲ b'eny a, s'ow s'ok Sidɔn. Julius eke am ɔny Pɔl sɛnyɲ sɛnyɲ a, ɔɲ'n abusu eke li k'im l'ekn lawlɛl yec'etɲ ke wɛl kók in e lís e low. ⁴ Eke emeny s'anɲ yogɲ s'igb s'aam a, s'aru Sipr lekr a eke b'edɲɲ lef any a, anɲe lef am elu ɔbr ey. ⁵ S'ubr okij a eke titm Silisi wus lele Panfili wus ab a, etɲ s'im s'ok Mira, Lisi wus af. ⁶ Yogɲ, Julius eɲɲ Alesandri eci mijetɲ nyam ek'aam Itali etɲ l'ot l'ok ey em.

⁷ S'us mij pɛtɛ pɛtɛ seɲɲ nɔnɔ etɲ gbre em kpa, s'im s'ok Nid baɲɲ any af. Eke lef a yeβm ey eke si k'ɔkɲ any s'im kpekpe a, s'ecr wus a ek'usm owr Salamone eb a ec'a s'ok Kret lekr a ec'esr em a eke b'edɲɲ lef any a. ⁸ Gbre em eβen, s'aru ligigl a s'im s'ok usu nyam eke wɛl b'esɲ Manu Amamn, ek'anɲ Lase baɲɲ saw.

⁹ S'irmn leɲɲ nɔnɔ, etɲ mij us a yeɲi am ew tuɔtuɔ anɲe lakpo am

† **26:23** Bèβmn 1 Korɛnt 15.20; Esayi 42.6; 49.6. † **26:28** am tutr... kretien ee:odad na Grɛk em wɛl ɔtu ek'itɲɲ ejec'em dad esɛ B'ow ɔɲ m'el kretien caca em!

uwr. † Ow sosiem Pól am ewar el dad esé: ¹⁰ «Ağñ lawlél, m'am ékn eke usu im a b'ow ew tuotuo: mijetñ a lele serekp ab ab b'ow uñ, etñ ey obi yeji s'otu eke si k'uw.» ¹¹ Gbékó sróda eyñ ekñ yen ec'anym es a ony omñ mijetñ nyimn es a lele mijetñ es ab ab em akñ Pól e sodad a. ¹² Etñ emeny nanu a akplm eke letñ k'ann yogñ lefr legñ iy na em. Na sosiem ağñ nõnõ a ek'ann mijetñ ab em a erur eke k'igb yogñ: -l'erur eke -l'otu, ke -n'im -l'ok Fenis, Kret eci nanu nyam eke okñ esr em eci nemn ogog a lele afr em eci nemn ogog ab ab. Yogñ anake -li k'ann -l'uwar lefr legñ iy a.

Lef ligbel ey okij ab af

¹³ Esr em eci lef a am elu pete pete, etñ -n'am tutr eke el eci tutr a b'ow ey af. -N'õñ mijetñ a aam etñ am aru Kret eci ligigl a saw saw. ¹⁴ Gbékó wanci ab af ce lef ligbel nyam eke wel b'esñ "afr em e lidr ogog e lef" ann lekr a e mafeny ab em am elu ow. ¹⁵ Lef a oc mijetñ ab ab aam: ow ew tuotuo eke wel k'onny mijetñ ab es, etñ si yeb ow oc ey ab im. ¹⁶ S'ecr esr ogog eci lekr liy nyam eke wel b'esñ Koda a, etñ ow edññ ey abu any. Gbre ij kpa em, s'otu s'onny es eb elu e letñ likekli a ek'ucur mijetñ gbél a. ¹⁷ Mij esél a ewl oc elu'l mijetñ ab em. Sica -l'oc meb -li cucu mijetñ gbél a -l'elul em. Eke -n'am uru eke li k'im -l'itr es mrici af Libi ogog a, -l'elu dondo nun a erñ etñ -li yeb lef a am oc el ab im. ¹⁸ Lidgbegb a abu ann em am elul ey tuotuo ton legñ enyn ey etñ -n'am ot serekp a -l'ok erñ. ¹⁹ Legñ b'eny akr af a, el obi ec'abu em -l'ot mijetñ a e mob a -li wowl erñ. ²⁰ Segñ nõnõ eke wel éknm ligbn, éknm míléł etñ lidgbegb a abu ann em am elu lec em ce. S'onnym omñ kaka eke si b'ow s'otu s'ann owr.

²¹ Legñ kpekpe ek'agñ a ek'us mij a ijm ob kaka. Pól igb el ec'any af etñ

am dad el esé: «Ağñ lawlél, blel irir em ec'odad a eke m'am dad eke si k'ókññ okñ Kret a, ke blel s'obrññ es abur na, s'irmñññ mob. ²² Gbékó sicaca em a, m'am ibrm eke k'onny erm susu, anke ony em ec'egñ kaka k'ow irmññ in e sel a, kó mijetñ a sony coco ce b'ow uñ. ²³ Tasi em a, ncok a em e Nyam a eke mi bi kok in e juma a ec'afr erm es nyam ow'm saw ²⁴ etñ dad'm niné: "Pól, erññ k'onny'ñ! Ow it eke k'im Sesar ec'any af, ke Nyam ec'erur a eke ony ñ ec'a sosiem, li sóg ağñ a ek'us mij ñ ab a." ²⁵ Na sosiem, ağñ lawlél, onny erm susu anke m'onny omñ Nyam em: ow b'ow el esé elel eke li dadr'm ab af. ²⁶ Gbékó si b'ow s'uñ s'inym es lekr nyam af.»

²⁷ Ncok lew yar em eke s'ann mij af ke lidgbegb a am oc ey ab im Mediterane eci okij ab af ana. Ncok eci legñ uyu nun em, mij esél a am ékn esé wus ce we'n am titm af. ²⁸ -L'elu meb eke wel ucu ob leg leg erñ eke -li ki bebññ etñ -l'ékn eke mij a eci sibn a ij abu likñ lele lew lobñ ab; -li b'im kpekpe tel a, emeny -l'elu meb a erñ etñ yogñ ow ij abu likñ lele niwn ab. ²⁹ -N'am uru eke mijetñ a k'ob lob, ow sosiem, letñ jam a -l'elu magbis yar erñ eke -li k'onny letñ ab es, etñ -n'am eku es ogñ em eke legñ k'eny. ³⁰ Mij esél a am ol eke k'ok okñ letñ ab em; -l'usm es eb elu e letñ ab es erñ etñ -n'am ub nyandre -l'esé: «S'aam letñ a ec'anym a s'ucur letñ es onny ob ab es.» ³¹ Gbékó Pól dad Julius lele sróda eyñ a ab ab niné: «Eke ağñ amua ann mijetñ ab em, k'ow otumñ annm owr.» ³² Ow sosiem, sróda eyñ a bubr simeb a ek'onny es eb elu e letñ ab es a etñ -li yeb ow im.

³³ Gbuñ ke usu ót es a, Pól ibrm ek'agñ a feñ k'ij ob etñ am dad esé: «Kin, yefeny na ab a, segñ lew yar eke am ekur erm mij ab ke k'ijmñ

† 27:9 *lakpo am uwr*: Grék em ec'elel eke wel b'irir el *neny enñ e legñ*. Ow el Sikpl oc ap ec'es gbegbl eke b'ey awl libarm em oglog awl lew em Jerusalem. Awl amua af lef egbel b'elu, ow b'onny mij feñ ec'ubr a b'ew tuotuo.

ob kaka. ³⁴ M'am ibrm eke k'ijr ob anke ow el ony e sel enj eci. Ony em ec'egj kaka k'ow irmnm in e sin nun a e nyam.» ³⁵ Eke li dad ów amua uwr a, l'oc futufutu, l'elu Nyam bia wel ec'any af, l'ubr em etj n'am ij. ³⁶ Agj a fenj sos at es etj el yeji -l'ij ob a. ³⁷ Ey fenj eke s'ann mijetj ab em a, s'ij agj ekj yen yen sakp yony agj ekj nyahan agj lew nohon. ³⁸ Eke -l'ijr ob molok iy el a, -l'ot egb a eke -l'otr ab -n'aam a -l'ok ernj eke mijetj a k'ew fuafue.

³⁹ Eke legj eny a, mij esel a uwm wus a eke -li titmn ab any, gbekó -n'am ekn wus ek'usm ew loy k'elu mrici etj -l'erur ek'abusu eru es, -l'itr mijetj ab es yogj. ⁴⁰ -Ni momu magbis ab es -l'ok ernj, etj -ni momu metjbar eke wel bi nyiman letj a e simeb a yej'es. Eben a, -l'ew gbad letj neny a eke lef k'itr letj a, etj -n'imn mrici a ogj. ⁴¹ Kó -n'im -l'obr sec ek'ann mij any yony ec'arann etj mijetj a abal inym es yogj. Letj anym a emn mrici ab em etj otum iim ij, etj mra am bobm letj jam ab es lec em.

⁴² Sróda eyj a am erur eke k'ibi sobel em esel a yec'etj ke el em ec'egj kaka k'ábnm mij eym okm. ⁴³ Gbekó Julius a am erur eke k'eb Pól elu es, etj l'edjn wel eke -li ki kokmn low a eke -n'onyn ow e tutr a. N'on agj a eke b'abj mij a abusu eke k'ikj anym ok ernj im ákpaf; ⁴⁴ agj likpr a ot ogog og oglog mijetj a eci mob ekpr a us el jam. Eben ek'agn a fenj im itr es ke sos irm es ana.

28

Pól ann Malt lekr em

¹ Eke sica s'ok okm es abur na em a, s'iri eke wel b'esj lekr a Malt. ² In ec'eb eyj a eb ey senyn senyn, etj eke mij am an ok wus ke lefr yeji am ow a, -li fuf al ligbel nyam ek'ey fenj s'iwr s'elul em. ³ Pól oc milél eke wel abal eke k'ok al, kó al a onj lornj

ey okm arum'n abu ab. ⁴ Eke lekr a ec'agn a ekn lornj ek'arum Pól abu ab a, -n'am dad el ofr em -l'esé: «Egjn na egj ibiu tasi; l'ey okm okij ab em, kó Nyam em e jej ok a com abusu eke li k'ann owr.» ⁵ Gbekó Pól ufj abu es owl lornj a alm, etj ob kaka kokm'n. ⁶ Agj a am eku eke k'ekn'n l'ew oglog l'ey luw kpru em. Gbekó eke -l'ekur ow ibn ke -l'ekan eke ob kaka kokm Pól a, -l'itjn tutr etj -n'am dad ek'ow el nyam mum nyam. †

⁷ Saw yogj, lekr a ec'es ew es gbél a eke wel b'esj Publius a ec'usu ann. Egj ikj na eb ey erur em etj onj ey es eru usu tonj segj nyahan. ⁸ Publius es a eru es anke lefr ol am ony'n etj n'am os sob yeji. Pól im ekn'n, at'r abu nun, njonj Nyam onj'n etj ewlm'n. ⁹ Na b'ec a, lekr a ec'ólu ejec'a yeji ow etj -l'ewl. ¹⁰ Agj a elu el ec'elum fenj okm ey e lís, etj wanci a eke s'am ow s'igb s'im a, -n'onj ey ob fenj ek'it usu imn ec'a.

Pól im ey Rom

¹¹ Eke ow kok awl nyahan a, s'eb Alesandri eci mijetj nyam eke ann lekr ab em lefr legj iy a nimum a s'im. Wel b'esj mijetj a "Sinyam Oli". † ¹² S'ow s'ok Sirakus ec'eb ab em, s'ann yogj segj nyahan. ¹³ Yogj s'ecr ligigl a eci s'im s'ok Rejio eb em. Legj b'eny a, esr em eci lef a ob nun am elu etj s'eb segj yony s'im s'ok Pusól. ¹⁴ Eb ab em, s'enj agj lisijimél ek'ibrm eke si k'ann el ab segj lóbnj, etj sica s'igb s'aam Rom. ¹⁵ Rom ec'agn lisijimél a iri ey ec'amani etj ow tonj ok usu eke wel b'esj Apius ec'An Ol Usu a ey ec'obr eci. Agj ejeci enj ey usu eke wel b'esj Enjanin Usu Nyahan a. Eke Pól ekn el a, l'elu Nyam bia etj sos at'r es. ¹⁶ Eke s'ow s'ok Rom a, wel onj Pól abusu eke k'ir in ogj a ke sróda iy nyam am osu'r.

Pól am dad Nyam odad Rom

† 28:6 Bèbmn Ob Kok 14.11. † 28:11 Sinyam Oli:Ow el nyam yony, Kastor lele Polus ab eke mij esel b'ign nun yec'etj ke wel ósu el mij af.

17 Ow bi kok səgɲ nyahan a, Pɔl ɛw Rom eci Jwifɛl ec'es ɛwɛl a abu in ogɲ a. Eke -l'asr luku a, Pɔl dad ɛl ninɛ: «Aɲɲ lisijimɛl, mi kokm low ɲuɲ ɛy ec'agɲ a e lís, ɛy lagɲɛl a ec'ɛb ir owi e lís ɛtɲ wɛl ɛw'm abu af Jerusalem, oc'm ɔɲ Rom ɛyɲ. 18 -L'ibrm im ów ɛtɲ -l'erur eke -li k'ɛlu'm es aɲke em em a, -n'ɛɲnm low ek'ow af -li k'ɔb'm low luw eci. 19 Gbɛkɔ Jwifɛl a erurm ɛtɲ ow ɔɲ m'ibrm eke mi k'ɛkn Sesar ke wɛl ebr em ec'odad ab em, kɔ ow elm em ec'ɛb a eke mi k'ɔɲ dedeku eci. † 20 Kin low a sosiɛm eke m'erur eke mi k'ɛkn ɔny ke mi dad ɔny odad a. Tasi em a, m'anɲ ɲgbraka na em ɛgɲ a eke Israel ec'agɲ a b'ɔny ɔmn in em a sosiɛm.» 21 -Li dad ow ninɛ: «S'ɛɲnm ɲ e lís e lɛl kaka eke k'anɲ Jude ow ɛtɲ ɛy lisijimɛl kaka anm yogɲ owm tɔkɲm ów okm ɛy oglog dadm ɛy ɲ ec'odad ɲuɲ. 22 Kɔ s'am erur eke ki dad low yec'a ek'am tutr a s'iri, aɲke s'uw any ek'usu a fɛɲ agɲ erurm Nyam eb na ek'anɲ em a e low.»

23 -L'ɛw lɛgɲ nyam Pɔl ab ɛtɲ lɛgɲ a b'ow a, -l'ow nɔnɔ -n'ɛɲn ow yogɲ a eke l'ir a. Ibribr toɲ ncebles, Pɔl am otar ów a akr ok ɛl: n'am dad wɛl Nyam ec'es ɛw a ec'odad ɛtɲ Mois ec'ol a lele kokoba ɔb ɛsɛl e silɛl a eke n'am dad ow ec'odad ab em, n'am ɔl eke li k'ɛb wɛl Jesu eci. 24 Agɲ bɛb ów a ok es sos em, kɔ likpr a ɛgɲm eke k'ub nawrɛ. 25 ɛl ɔfr em a nɛny okrm ɛl af, ɛtɲ -l'igb -n'aam. Pɔl dad ɛl odad na ninɛ: «Abɲ Lala ɔny low ij tasi lɛgɲ a eke n'am dad ɔny lagɲɛl odad kokoba ɔb ɛs Esayi e nɛny em l'ɛsɛ:

26 Ìm dad agɲ amua a:
Ow b'ow ok ɔny ɔru em sɛnyn
sɛnyn, kɔ k'ow irimɲ;
b'ow lɛɛr sɛnyn sɛnyn, kɔ k'ow
ɛknmɲ.
27 Tasi em a, agɲ amua itɲɲ ɛw
tuɔtuɔ;
-li babl ɔru es, -li bubur anyamn,

yec'ɛtɲ ke ɛl eci anyamn a k'ɛknm
es,
ɛl ec'ɔru a k'irim ów,
ɛl e nuɲ em ɔny a k'anm es,
-l'ɛwlmɲ -l'owmɲ em ogɲ bake
m'ɛwlm ɛl.» †

28 Pɔl igɲ af dad ninɛ: «Sica úwr any eke Nyam eci sel ɛɲn ec'odad a ow agɲ a ek'elm Jwifɛl a eci: † ɛl gbɛ, -li b'ow -l'iri!» [29 Eke Pɔl dad ów amua a, Jwifɛl a ɛl ɔfr am atar ów es im lebl tuɔtuɔ em.] †

30 Pɔl anɲ ɛl a eke l'eb ab em akpo yony. Li b'eb agɲ a fɛɲ eke b'ow ɛkn'n a. 31 Li bi dad Nyam eci es ɛw a ec'odad ɛtɲ li bi yɛgm agɲ ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist owi ɔmn em tasi, ɛtɲ ɛgɲ ɛdɲnm'n.

† 28:19 ɛkn Ob Kok 25.11 lele akr otar ab ab. † 28:27 Esayi 6.9-10, Septant em ec'odad eke wɛl oc. † 28:28 Bɛ̀bmɲ Selu 67.3; Luk 3.6. † 28:29 Ob Kok eci silɛl ɛsig nɔnɔ em a, wɛl ɛɲnm akr 29.

Pól e lél ek'awñ Rom eyñ Ów ek'it eke wél k'uw any

Akpo 57 oglog 58 em, Jesu Krist e mew a e jam, anake erm es Pól non lél na awñ kretienel ek'ir Rom ec'eb gbél na, ek'el Rom e wus a nimum ek'ew es a e logñ any a.

Legñ ab em, Pól, in obi a n'ann Korént ek'el Grés wus af ec'eb ab em. Etnj ow el in ec'Amani Mamn e kokoba ob ec'usu im sakp nyahan em a ec'uwr em.

Sica eke Pól as Sinyamel a fəñ ec'ob ap a eke okl a luku a, kpəkñ n'am tutr eke li k'oc ob ap a n'im n'ony kretienel oğboru a ek'ann Israel a. Li b'im Jerusalem n'ony wél ob ap a ba ow b'uwr a, n'am ony tutr eke li k'im Espany wus af, l'ób Amani Mamn a e kokoba. In ec'im em a, n'am erur eke li k'ec l'ekñ Nyamel ek'ann Rom a. Legñ kaka, l'ekñm Nyamel na. In eci ec em gbə, l'uyum yogñ eci kretienel beb ab.

Pól awñ Rom eyñ lél na eke k'otar Amani Mamn a e low tasi akr ok el. Low nyam ann eke ow sosiem, Nyam b'ot agñ esə agñ nyim nyim af in ec'any af. Low a el agñ ec'omn eke b'oc elu Jim Jesu, wus nimum e Sog Es em a. Etnj omn ikñ na el Nyam ec'ob ap ofr em.

Lél a ec'ogog krekrə ab em (nuñ 1 lele nuñ 2 em ab a), n'am otar akr li yegm eke egñ fəñ ek'ann wus af anja a el sikpl ec'adu etñ ony Sog Es nyam ec'es abur. Agñ ek'elm Jwifel a ony es abur ikñ na, gbəkə Jwifel yeji.

Sica Nyam e Lél ab em, n'am otar sel etñ ec'ejagb e low akr. Nyam b'ot agñ esə agñ nyim nyim af el ec'omn a sosiem, esə eke ow ecr Abraham ec'ab af. Nuñ 3 ton nuñ 5 em a, agñ a fəñ Adam e sikpl a sosiem ony low obr luw eci, gbəkə

agñ a fəñ otu eke k'etñ sel eke -li b'oc el ec'omn a -l'ew Jesu ek'el Mesi ab af. Nuñ 7 em a, eke egñ b'atr sos es eke Nyam k'egñ in owi eb, Moïs ec'ol a ec'elum em, li k'otum sikpl sosiem. Gbəkə nuñ 8 em a eke li b'oc in ec'omn a l'elu Jesu Krist ec'olikñ af ec'egb waw ab em a, Abñ Lala b'ir in em etñ b'ony'n abusu n'ony eb ir eke b'akpl Nyam sos em.

Nuñ 9 ton 11 em a, caca em eke Jesu Krist e Nyamel a el Nyam ec'agñ a, Pól am dad Israel e saw ek'ann a e low. Eke batñ Jwifel em agñ beb igñ Mesi a owl yeji, Nyam in obi a, l'igñm in ec'agñ a l'owlm. In ec'erm mamn ab em, li b'ow li kok eke li ki kokr ton ke legñ nyam, Israel yeji etñ sel Jesu Krist em.

Lec a ec'uwr em a, Pól am yegm ey eke erur k'ann esə ey ec'ol eke si k'osu af, ey ec'eb ir e low low fəñ e kok em, Nyamel em lele agñ em ab yeji (nuñ 12 em ton nuñ 16 em).

Esññ

¹ Em Pól Jesu Krist e juma kok es, em m'am awñ ony lél na. Nyam esñ'm eke mi k'el erm es etñ l'oc l'ew'm saw eke mi k'ob in ec'Amani Mamn a e kokoba.

² Amani Mamn na, Nyam ecr in e kokoba ob esel em ewar ow e low god'etñ in eci Silél lala ab em.

³ Amani Mamn a am dad Jim Jesu Krist ey Es Kətəkə ec'odad. Yec'ek'el in e mew em ec'a, wél ew'r eb ebu David, lagñ ec'eb ab em. ⁴ Eke Abñ Lala igbm'n luw em a, Nyam yegm eke l'el Nyam ec'Iy ek'onny abusu fəñ. † ⁵ Jesu Krist kok'm bibm m'el erm es, yec'etñ ke in e nin a e sos usr sosiem a, m'ony ebr ebr fəñ ec'agñ eke uwm Nyam any a, úb'r nawre ke ony in ec'elum. ⁶ Ony yeji, anñ agñ amua em, eke Jesu Krist esñ ony a sosiem.

⁷ Ony fəñ eke anñ Rom a, ony eel Nyam ec'erm erur etñ l'esñ ony eke k'ow anñ in ec'agñ ab em, ke iir eb

† 1:4 Nyam yegm eke l'el Nyam ec'Iy ek'onny abusu fəñ:odad na Grek em wél otu ek'itñ ejec'em dad esə: Nyam yegm abusu em eke l'el Nyam ec'Iy.

in eci. Ke Nyam ey Es lele Es Kɔtɔkɔ Jesu Krist ab ɛ́dɔ ɔny ɔwrɔ ke ɔ́ɔ ɔny erm es ey!

Pɔl am erur eke k'im ɛkn Rom e kretienɛl a

⁸ M'am ikɔ anym m'ɛcr Jesu Krist em m'ɛlu Nyam bia, ɔny fɛɔ eci, aɔke wɛl am dad ɔny ec'ɔmn a ec'odad wus nimum af. ⁹ Tasi em a, eke mi b'ɔb Nyam Jim ec'Amani Mamn a, ke Nyam eci juma anake m'am kok em ec'erm fɛɔ em a. † ɛtɔ in, l'ij em e danɔku eke m'ɔpim ɔny ec'ɔkn em e Nyam ɔɔɔɔ fɛɔ em. ¹⁰ Mi b'ibrm'n sɛɔɔ fɛɔ eke li k'ɔɔ'm abusu m'ow ɔny ogɔ a, eke ow el in ec'erur tasi, ¹¹ aɔke ɔny ec'ɛkn am aw'm tasi yec'ɛtɔ ke m'ism ɔny Abɔ Lala eci ob ap ab, ke inymn es kikri. ¹² Nawrɛ tasi em a, k'aw ke mi b'ow m'ɛɔɔ ɔny a, ɔmn a eke ɔny lele em ab s'ɔny a, ɔɔ ke s'atarir sos es.

¹³ Agɔ lisijimɛl, m'erur eke k'uwɔ any eke sakp nɔɔɔ mi tutr eke mi k'ow ɔny ogɔ yogɔ, kɔ toɔ sicaca em a, m'ɔtum m'ɛɔɔm ow ec'abusu. M'am ɔmn eke em e juma a, ɔny ogɔ yogɔ yeɔi b'ow ɔsu ey amamn ɛsɛ ɛbr ɛjɛc'em ec'ab af. ¹⁴ Ow it eke mi ki kok agɔ fɛɔ e juma, Grɛkel lele Barbareɔ ab, † agɔ ek'uw low any lele agɔ eke uwm low any ab ab. ¹⁵ Ow sosiem anake, ow am aw'm tasi eke mi k'ɔb ɔny Amani Mamn e kokoba, ɔny yeɔi eke iir Rom a.

Kin Amani Mamn a

¹⁶ Tasi em a, Amani Mamn a ec'ɔb a ɔnym im ɛs, aɔke l'el Nyam e lɛc ɛɔɔ kaka fɛɔ ek'ub nawrɛ a e sɔɔ eci: krɛkrɛ em a Jwifɛl, ke sica agɔ ek'elm Jwifɛl a yeɔi. ¹⁷ Amani Mamn a bi yeɔm elel eke Nyam b'ocr agɔ nyim nyim in ec'any af a: ow b'ɔb nun ɔmn a eke -li b'oc -l'ɛlu ow em

ab em ɛtɔ ow b'uwɔ ɔmn ab em ɛɛ. ɛɛ, Nyam Lɛl em a wɛl b'awl: *ɛɔɔ yec'ek'el nyim nyim Nyam ec'any af a b'ow any owɔ in ec'ɔmn a eke l'oc l'ɛlu ow em a sosiem.*†

Agɔ a ek'elm Jwifɛl a ɔny low ɔbr Nyam ec'any af

¹⁸ Afr kpekpe ɛtɔ Nyam am ɛlu in ec'erm bebl a ɔkm aɔke agɔ el sikpl ɛsɛl ɛtɔ -li bi kok low ɔny. ɛl ec'ow ɛɔɔ kok ab em, -li b'ɛdɔɔ low nɛnyembri nyam eke ki kok low. ¹⁹ ɛɛ, low eke wɛl ɔtu eke k'uw any Nyam e lís a, ayl el eci, aɔke Nyam in obi ayal ɔɔ el. ²⁰ Nyam ec'abusu a ek'ɔnym nun a lele fɛɔ a eke in obi in obi a l'el ab ab a, el ɔw nawrɛ eke wɛl ɛknm. Gbɛkɔ lɛɔɔ a ɛtɔ eke wɛl kok wus a, ɛɔɔ fɛɔ ɔtu eke k'ɛkn ɛl eke li bi lɛr ɔw a fɛɔ eke Nyam kok a. Ow sosiem a, agɔ ɔnym sos dogɔɔ eb kaka ij. ²¹ Tasi em a, -l'uw Nyam any, kɔ -l'usrm ow sos ɛtɔ -n'ɔɔm ow bia. Ke ow tasi ek'ow it eke wɛl ki kok Nyam ec'ana. Kɔ el e sow tutr a itɔɔ el nyamb e sow tutr, ɛtɔ el ec'erm a eke low any uw anm em a, irmn usuayl a. ²² -Li b'ocr el sosi ɛsɛwru, kɔ -l'el ɛɔ em ɛɔɔɔ ɛsɛl. ²³ Ow a eke -li k'ign anygbɛl e Nyam a ek'úwm a nun a, -l'ign ɛkɔ ekpr nun. ɛkɔ ekpr amua wɛl aku ɛl n'any ɛsɛ ɛɔɔ eke b'uw, oglog ɔr, oglog mindey ek'ɛli akr yar lele morɔɔ ab af.

²⁴ Ow sosiem a, Nyam ɛgb ɛl es -li kok ɛl ec'erm em ec'ow eke b'aw ɛl a, ɛtɔ ɛbɛn a ɛl obi em, -li b'ibar ɛl eci sos meɔl a ɛs em. ²⁵ -N'ɔny Nyam e lís e low nawrɛ a -l'itɔɔ ɔw yadɔ em, yec'a eke Nyam kok a -l'ign ow nun ɛtɔ -li kok ow e lís owi Kok ɛs a ec'usu a. Anygbɛl ɛl in eci sɛɔɔ fɛɔ! Amen!

† **1:9** ke in eci juma anake m'am kok... em a:odad na Grɛk em wɛl ɔtu ek'itɔɔ ɛjɛc'em dad ɛsɛ: ke in anake m'am ign'n nun em ec'erm fɛɔ em a. † **1:14** Grɛkel lele Barbareɔ ab:odad ebl ek'el Grɛkel a bi yeɔm agɔ agɔ a fɛɔ ek'ir wus eke Grɛkel ɛw es ab af a. Agɔ amua wɛl b'ot ɛl ɛsɛ agɔ eke irm ɛb ɛsɛ Grɛkel af. Barbareɔ el agɔ a ek'anm Grɛkel ec'ɛs ɛw owi em a. Wɛl b'ot ɛl ɛsɛ meɔbey af, ɛl ec'ɛb ir owi eke -l'uwm any a sosiem. † **1:17** ɛkn Abakuk 2.4, Galat 3.11. *ɛɔɔ... b'ow any owɔ in ec'ɔmn a eke l'oc l'ɛlu ow em a sosiem:* odad na Grɛk em wɛl ɔtu ek'itɔɔ ɛjɛc'em dad ɛsɛ: *ɛɔɔ yec'ek'el nyim nyim Nyam ec'any af aɔke l'oc in ec'ɔmn a l'ɛlu Nyam em a b'ow any owɔ.*

²⁶ Na sosiem anake Nyam egb el es -l'usr ów aw a eke b'ow el és a jam a. El ec'owow a éruam egn ab ij, kó owow ejec'ab -li b'eru, etn ow el low eke wél am kokm agn em. ²⁷ Egn yeji bi kok low nyam a ce. -L'éruamn owow ab ij, kó el lawlél egn ec'erur b'aw el. -Li b'eru el egn ofr etn ow el és! Ow ow -li b'ehn el obi em a es abur eke el eci es an nun a ism ab.

²⁸ Eke -l'erurm eke -li k'uw Nyam any a, Nyam egb el es -l'us el eci sow tutr yadn a jam, etn -n'am kok yec'ek'itm eke wél ki kok a. ²⁹ Ów enyembri yony yony iy el em gbón. -Li bi kok low nun, -li b'erur ob ek'el el lawlél ec'a, -l'el agn enun etn nyamneyr iy el em gbón. -Li b'ibi agn, -li b'atar ów es, -li b'aju el lawlél etn -li bi kok low meju ec'abn ab. -Li bi dad ów enun -l'ok agn af, ³⁰ etn -li bi cacak wél. -L'el Nyam ec'efnu, -li bi wewr el lawlél, es efu iy el em, -li b'ij neny, etn -li b'ecr akunda fen em -li kok low nun. -L'eluamn agn a eke ew el a. ³¹ -L'el anyambu, -l'eluamn el eci neny eke -li b'ij a, etn -l'el agn eke onym erm lele sorh ikn ab. ³² Ke -l'uw Nyam eci jej ok ab any tasi ce. Agn a eke bi kok nene a it eke k'uw. Sica -li bi kok ów amua, kó emeny, -li b'erur agn a eke bi kok a yeji.

2

Egn eke bi jej lawlél e low ok a am obr in sosi low

¹ Ow sosiem anake, n eke bi jej awlnel ec'ow ok a, ke él Jwif, ke k'elm Jwif, n ec'a onym sos doghn eb kaka, anke n bi jej awlnel ec'ow ok, kó bi kok ese el af! Na sosiem, eke bi jej el ec'ow ok a, ow el n sosi eke am obr low. ² Ee, ey s'uw any eke Nyam eci jej ok a el tasi agn eke bi kok nene a e lís. ³ N bi jej agn a eke bi kok ów amua a ok, gbekó bi kok ese el af! N am ony onn tasi eke Nyam eci jej ok a k'ow obm'n low ee? ⁴ Nyam ony erm mamn, li b'egn low l'eb, etn li b'eku low. Kó

na anake erurm ab ee? Kó n, uwm any eke Nyam ec'erm mamn na am on abusu eke k'itn n ec'es an ab ee? ⁵ Gbekó k'erurm eke k'iri, k'erurm eke k'itn. Na sosiem anake am eb erm bebl ligbel ew es n e lís erm bebl e legn a ec'a. Legn a, Nyam b'ow elu okm eke nenyembri nyam em li bi jej agn ec'ow l'ok. ⁶ Etn li b'ow n'ow egn egn ec'ow eke kok a e yec'a ek'it a.† ⁷ Agn beb b'ucu ony es kok low mamn, yec'etn ke -n'ann Nyam ec'anygbel ab em. -Li b'ol yej'eke Nyam ki susm el es, etn -li b'ol owr ann a eke úwrm ab es. Agn amua, Nyam b'ow on el -n'ann owr in ab segn fen eci. ⁸ Agn beb b'obr'r any, -l'eluamn low nenyembri nyam kó -li bi yeb low nun am nyimn el. Agn amua ec'a, Nyam b'ow yegm el in ec'erm bebl ligbel a. ⁹ Gbre lele ernn ab b'ow ony agn a fen eke bi kok low nun a, ow b'ow ob nun Jwifel em, ke ow éhn agn ek'elm Jwifel a yeji. ¹⁰ Sica Nyam ec'anygbel a, es susm a lele erm es ey ab ab, li b'ow n'ow agn a fen eke bi kok low mamn a, ow b'ow ob nun Jwifel em, ke ow éhn agn ek'elm Jwifel a yeji. ¹¹ Tasi em a, Nyam okm ereb agn em.

¹² Agn a fen eke am kok sikpl ke úwrm Mois e sol ab any a, b'ow uw eke -l'uwm ol ab any yeji. Gbekó agn a fen eke uw Mois ec'ol ab any ke eben yeji am kok sikpl a, ol a b'ow jej el e low ok. ¹³ Bwo ec'egn Nyam b'oc ese egn nyim nyim af in ec'any af ee? Ow elm agn a eke b'iri Mois ec'ol a nene ce a. Njan, kó agn eke b'elum ol a. ¹⁴ Agn a eke elm Jwifel a uwm Mois ec'ol ab any. Gbekó el em ec'agn beb bi kok ese el el eke ol a bi dad ab af. Agn amua -l'uwm ol any, gbekó ow ann ese eben ol a ce wél yeji wé'n uw any af. ¹⁵ Anja em a, -li bi yegm low nyam: ów a eke ol bi dad a non el ec'erm ab em, sow tutr eke -li b'onny el obi em a b'elu ow e low okm. Sakp oglog el e sow tutr a bi dad eke -l'uwm kok, ke

† 2:6 Ekn Selu 62.13; Nyandre 24.12.

sakp beb ec'a wel dad eke -l'uw kok. 16 Ów amua fɛɲ eke mi dad a b'ow ok ɔkm kpata jej ok e lɛɲ a, ɛsɛ elɛl eke Amani Mamn na eke m'am ɔb a am dad ab af. Lɛɲ a, Nyam b'ow ɛcr Jesu Krist em jej fɛɲ a eke lol es agɲ ec'ɛb ir em a e low ok.

Jwifɛl ɔny low ɔbr Nyam ec'any af

17 N eke b'ij en ɛsɛ in Jwif a, ol af anake b'eb lɛc a ɛtɲ ntotɲ b'ok'ɲ ɲ e Nyam a eci. 18 N uw yec'a eke li b'erur ab any, ɛtɲ ol b'ɛlum'ɲ abu sɔsum yec'a eke akpl a oc. 19 N bi tutr eke ɔtu eke ki nyimn ány eflu, ke ɛl agɲ ek'anɲ ncebɲ em a ec'usuayl, 20 agɲ ek'uwm low any a lel ɛl ek'ɛw fuɛfuɛ ɔmn em ab ab eci low yɛgm ɛs. ɛɛ, ɲ bi tutr eke ol eke ɔny a ɔɲ'ɲ ɔny low any uw lele low nɛnyembri nyam tasi ab. 21 Eke ow el ɛbɛn, ɲ eke bi yɛgm awlɲɛl low a, ám yɛgmnm'ɲ sosi low! N bi dad eke ɛɲ k'iy mil, ke ɲ ám iy! 22 N b'ɛdɲɲ nfaci ij, ke ɲ ám ij. N b'ɔny sinyam yadɲ eci sifɲ, kɔ b'iy ɛl e Sinyamel ab em e simob a! † 23 N ntotɲ b'ok'ɲ ol ek'ɔny a eci, gbɛkɔ ɛluam ol, ow b'ɔɲ ɔny Nyam ec'any a oc es. 24 Tasi em, kin yec'ɛke wɛl b'awl Nyam Lɛl em: *ɔny sosiɛm, agɲ a eke elm Jwifɛl a bi yayr Nyam e nin a.*†

25 Eke bi kok low yec'a eke ol bi dad a, ke nawrɛ tasi likr es ubr el low akplu. Kɔ eke ɛluam ol, ɛtɲ ubr likr es bɔbɔ yeji, anɲ ɛsɛ ɛɲ eke ubrm es ab af. 26 Kin low nyam: ɛɲ nyam ubrm likr es, gbɛkɔ li b'ɛlum Nyam ec'ol a. Kɔ Nyam k'ow ɛɲɲɲ ebm'n ɛsɛ likr cɛ ow'n ubr es af ee? 27 ɛɲɲ ikɲ na ubrm sos megl af e likr es, gbɛkɔ li b'ɛlum ol. Eke ow el ɛbɛn a, in anake li b'ow li jej ɲ owi l'ok, ɲ eke ɛluam ol a. Ke ɲ nana ɔny ol a eke wɛl nɔn a lele likr es ubr ab! 28 Tasi em a, Jwif tasi a, elm ɛɲ a eke b'an es sos megl af ɛsɛ Jwif af a, ɛtɲ likr es ubr tasi a yeji, elm sos lɛl a eke wɛl b'ubr es a. 29 Kɔ Jwif tasi a,

in l'el ɛɲ a eke el Jwif ɛrm em a, ɛtɲ likr es ubr tasi a, el ɛrm em ec'a. † Likr es ubr na, Nyam ec'Abɲ ab em li b'anɲ l'ow, kɔ ow elm ol eke wɛl nɔn ab em. Jwif tasi a ɛɲɲɲ in ec'aw a agɲ em, kɔ Nyam em li b'ɛɲɲ.

3

Agɲ a fɛɲ ɔny low ɔbr, Jwifɛl lele agɲ eke elm Jwifɛl ab ab

1 Eke ow el ɛbɛn, ke bla lowi Jwifɛl ɔny eke agɲ likpr a ɔnym ee? ɛtɲ kɔ ob nyam anɲ eke wɛl b'ɛɲɲ likr es ubr ab em ee? 2 ɛɛ, wɛl bi lɛr ɛkn a, ob ligbɛl anɲ em! Anke Jwifɛl anake Nyam ikɲ anym abul in e sodad ebl a. 3 Kɔ sica, eke Jwifɛl beb ijm nɛny nyam, ke ow b'ow ɛdɲɲ Nyam eke k'ij nɛny nyam ee? 4 Njan ow k'ow elm ɛbɛn! Kin yec'ek'it eke si k'uw any: Nyam el nɛny nyam ɛs, kɔ agɲ a fɛɲ anake el ayadɲu a. Tasi em a, Nyam Lɛl dad Nyam e lís ninɛ: *Ow it eke wɛl k'uw'ɲ any nyim nyim ɲ e sodad ebl em. ɛtɲ eke wɛl bi jej ɲ owi ok, ke ɔny low ij jej ok ab em.*† 5 Kɔ eke ɛɲ nyam bi tutr eke low ɲɲɲ eke s'am kok a am ɛlum abu wɛl ɛkn eke Nyam el nɛny nyam ɛs, wɛl ɔtu eke ki dad ɛsɛ Nyam ijm nɛny nyam eke li b'ɔr ɛy in ec'ɛrm bebl ab em ab ee? (Anɲa m'am dad odad ɛsɛ ɛɲ kaka fɛɲ af.) 6 Njan ow k'ow elm ɛbɛn! Tasi em a, blel Nyam ijm nɛny nyam, ke ayaf l'ɔtu eke li ki jej wus e low l'ok ee? 7 ɛɲɲ nyam ɔtu eke ki dadr in sosi ɛsɛ: eke em eci yadɲ ab em Nyam e low nɛnyembri nyam a b'ɛy ɔkm kpata in ec'anygbɛl a eci, ke sica bla sosiɛm ɛtɲ, em, ɛmɛny m'ɔny es abur ɛsɛ sikpl ɛs af ee? 8 Ow otarir es eke wɛl ki dad ɛsɛ: «Si kók low ɲɲɲ, yec'ɛtɲ ke low nimamn ány em ɛy ɔkm!» Agɲ beb b'ok ɛy ów af ɛtɲ bi dad ɛsɛ low na anake ɛs bi yɛgm a. Ow it eke agɲ amua na k'ɛɲɲ gbɛrɛ.

† 2:22 Anɲa k'aw ke ow el Nyam any uwm ɛsɛl eci Sinyamel ab em eci Nyam nɲɲ igɲ mob a eke b'anɲ a, ec'ol ij owi. † 2:24 ɛkn Esayi 52.5, Septant em ec'odad eke wɛl oc. † 2:29 Jeremi 4.4; 9.24-25; Ol ɔkn 30.6. † 3:4 ɛkn Selu 51.6, Septant em ec'odad eke wɛl oc.

9 Sica ayaf s'otu eke si ki dadr a? Kɔ ey Jwifel, s'agb s'akm agn likpr a fɛn ee? Njan, ow elm ɛben! M'ikn anym m'elu low nyam ɔkm: Jwifel lele agn a fɛn eke elm Jwifel ab ab anɲ sikpl ec'abu ɛm. 10 Ɛtn kin yec'eke Nyam Lɛl dad:

Ɛgn kaka anm eke el nyim nyim, ɛgn nyamni bɔbɔ yeji anm!

11 Ɛgn kaka ɔnym nun ɛm, ɛgn kaka ɔlm Nyam es!

12 Ɛl fɛn -n'ɲgbon ɛjagb mamn ab af, ɛtn -n'ur ɛl fɛn.

Ɛgn kaka am kokm low mamn, ɛgn nyamni bɔbɔ yeji!

13 Ɛl eci ɛmn geg a el uwɔmu eke anɲ fon;

ɛl eci anm ab ɛm li b'ewl mɛju, ɛtn ɛl eci nɛnym lokm a, labɲ eci sar a anɲ.

14 Ɛl e nɛny ab ɛm ofn e sodad lele sodad eke bi bubm ɛgn ew es ab iy gbɔɲ.

15 Ɛgn ibi ec'a, -li b'uru es fafa -n'im -l'ibi.

16 -Li bi ɲunɲ ob fɛn ɛl eci ɛjagb ab af ɛtn -li b'ewl gbɛ usu a fɛn.

17 Ɛl, -l'uwm ɛrm es ɛy eci ɛjagb ab any,

18 ɛtn -l'el agn eke ɔnym Nyam ec'elum kaka. †

19 Gbɛkɔ s'uw any eke low fɛn eke ol am dad a, ow el agn a eke k'elum ol a n'am dad. Ow sosiɛm ɛgn kaka k'ɔtum dogɲnm sos, kɔ wus nimum ɛy udu Nyam ec'any af. 20 Na sosiɛm anake ɛgn yec'eke k'elum Nyam ec'ol a e low fɛn ek'anɲ ɛm a, ke ow sosiɛm Nyam ɔc'r ɛsɛ ɛgn nyim nyim af in ec'any af a, ɛgn kaka k'anm eke k'otu kok ɛben a. Tasi ɛm a, ol, low nyam cɛ li bi kok: li b'ɔɲ agn abusu uw any eke -n'ɔny sikpl.

Kin lele eke Nyam b'ɔɲ ɛgn el nyim nyim in ec'any af a

21 Sica gbɛ, Nyam ɛlu elɛl eke li b'ɔɲ ɛy s'el nyim nyim in ec'any af ke ow ɛlm ol eci ɛlum ɛm a ɔkm. Ɛtn Mois ec'ol a lele kokoba ɔb ɛsɛl ab yeji dad ow e low. 22 Nyam b'ɔɲ agn ɛl nyim nyim in ec'any af ɛl ec'ɔmn a eke -li b'oc -l'ɛlu Jesu Krist ɛm a sosiɛm. Li bi kok low na n'ɔɲ agn a fɛn eke b'ɔny ɔmn Krist ɛm a, anke ɛl fɛn -l'el kɛɲ kɛɲ: 23 ɛl fɛn -n'ɔny sikpl, ɛtn ɛgn kaka ɔtum kokm low sɔbɔ a eke Nyam am ibrm a iym nɛny. † 24 Gbɛkɔ Nyam in ec'erm mamn ab ɛm, b'ɛcr Jesu Krist eke bi sɔg ɛl sikpl ec'abu ɛm a, ɔɲ ɛl -l'el nyim nyim ɔfr ɛm. 25-26 Nyam ikn anym bɛbm ɛw es eke Jesu k'ok in e mebl ab es ɛgb waw ɛm. Ɛtn in ec'ɛgb waw ab ɛm, Jesu ɛɲn agn a ek'ɔny ɔmn in ɛm a e sikpl a ec'oc ap. Nɛnɛ a, Nyam erur eke ki yeɲm elɛl eke l'el nyim nyim sɛgn fɛn a: lɛgn sig ɛm a, l'eku low ɛtn l'ɛwm low n'ɔɔm agn ɛl e sikpl a eci. Kɔ yeɲɛnɛna ɛm a, Nyam am yeɲm elɛl eke li b'ɔɲ agn el nyim nyim in ec'any af a. Tasi ɛm a, n'am erur eke li k'el nyim nyim ke n'ɔɲ agn a ek'ɔny ɔmn Jesu ɛm a yeji ɛl nyim nyim.

27 Sica, kɔ s'ɔny ɔw ɛjeci eke ow ɛm si k'ew sos ee? Njan, ow anm ij! Bla sosiɛm ec'ee? Anke yec'eke el ow tasi a, ow elm ol ec'elum a, kɔ ke ɔny ɔmn. 28 Ɛɛ, kin ow eke s'am tutr a: agn b'el nyim nyim anke -li b'ɔny ɔmn, kɔ ow elm eke -li bi kok ol ec'ɔw a fɛn ek'am ibrm a sosiɛm. 29 Sica Nyam na, kɔ Jwifel sɔny cɛ eci Nyam l'el ee? Kɔ l'elm agn ɛjec'a gbɛ e Nyam ee? Kaka! L'el ɛbr ɛjeci ec'agn a yeji e Nyam, 30 anke Nyam nyam coco cɛ anɲ. In anake li b'ow n'ɔɲ Jwifel eke wɛl bubr ekr es a, ɛl nyim nyim ɛl ec'ɔmn a sosiɛm a, ɛtn ɛmɛny in cɛ anake li b'ow n'ɔɲ ɛbr ɛjeci ec'agn a eke wɛl bubrm ekr es a yeji ɛl nyim nyim ɛl ec'ɔmn a sosiɛm

† 3:18 Ɛkn Selu 5.10; 10.7; 14.1-3; 36.2; 53.2-4; 140.4, Sɛptant ɛm eci sodad eke wɛl ot. Ɛmɛny ɛkn Esayi 59.7-8 yeji. † 3:23 Ɛgn kaka ɔtum kokm low sɔbɔ a eke Nyam am ibrm a iym nɛny:odad na Grɛk ɛm wɛl ɔtu ek'itɲn ɛjec'ɛm dad ɛsɛ: ɛl fɛn -li k'ɔtum -l'owmn Nyam ec'anygbɛl a ec'any af.

a. ³¹ Nene a, eke si b'ony omn, ke ol ob ofr ofr s'am on'n l'el ab ee? Njan, ow elm eben! Ko ol ec'any a nana anake s'am elu okm tasi a.

4

Nyam oc Abraham ese egn nyim nyim af

¹ Sica bla lowi s'otu eke si ki dad Abraham ey lagh eci lis ab ee? In obi e lec em, bla obi l'otu n'ehn ee?

² B'lel ow el in ec'ow eke li kok a sosiem Nyam oc'r ese egn nyim nyim af ana, l'otu eke li k'ij neny, ko ow elm Nyam ec'any af gbe. ³ Tasi em a, bla Nyam Lel dad ee? *Abraham ony omn Nyam em, ow on Nyam oc'r ese egn nyim nyim af in ec'omn a sosiem.*†

⁴ Eke egn bi kok juma a, wel bi sog'r labm. Labm sog na elm ob ap, ko ob ek'it eke wel k'on'n. ⁵ Sica, egn nyam ki kokm juma kaka, ke n'ony omn Nyam eke b'on sikpl es el nyim nyim ab em, egn ikh na, Nyam b'oc'r ese egn nyim nyim af, in ec'omn a eke n'ony a sosiem. ⁶ Na sosiem anake David am dad egn a eke Nyam b'oc ese egn nyim nyim af, ke ow elm in ec'ow kok sosiem a e low ese:

⁷ Ehe esel a el agh a eke Nyam ony el ec'ow obr oc es, ke tetgh el eci sikpl ab es a. ⁸ Ehe el egn a eke Nyam usm in e low obr e low jam a eci. †

Ow elm likr es ubr om egn elm nyim nyim

⁹ Ko ehe na, Jwifel eke bi bubr ekr es a sony ce ec'ee? Aggh ejec'a eke am bubrm ekr es a el gbe ow elm el ec'ee? M'ikh anym mi dad m'ese: *Abraham ony omn Nyam em, ow on Nyam oc'r ese egn nyim nyim af in ec'omn a sosiem.*†

¹⁰ Egh ko bogh e leggh em Nyam oc'r ese egn nyim nyim af ee? Ko leggh ab em eke l'ubr likr es a, oglog ow a eke li k'ubrm es ab ee? Njan, ow elm leggh ab em eke

l'ubr likr es a, ko leggh ab em eke li k'ubrm es a. ¹¹ Gbun ke l'ubr likr es a, ke Abraham el nyim nyim Nyam ec'any af h, in ec'omn a eke l'oc l'elu ow em a sosiem, egh sica ow e jam a, n'ehn likr a eke l'ubr es a eci meny ewr. Egh meny ewr na bi yegm eke in ec'omn a eke l'oc l'elu Nyam em a sosiem ow on egh Nyam oc'r ese egn nyim nyim af. Nene a ow on Abraham el aggh a fegh ek'onny omn Nyam em a ec'el es, eke l'ubrm likr es yeji. Egh aggh amua ek'ubrm likr es a, Nyam b'oc el ese aggh nyim nyim af. ¹² Egh Abraham ce, el Jwifel eke bubr ekr es a ec'el es. Agha m'erur eke mi ki dad aggh eke el eci likr es ubr a elm sos af eci ce, ko ke emeny b'ucu ey es Abraham eci sewl a ony es a e low: in, l'ikh anym l'oc omn l'elu Nyam em gbun egh l'ow l'ubr likr es.

Nyam e low a eke ewar ew es a el aggh a fegh ek'onny omn a eci

¹³ Nyam ewar Abraham lel in ec'alaw a eke b'ow ok okm in em a, eke li b'ow l'ij wus aja. † Gbeko low ewar na, ow elm eke Abraham elum ol a sosiem Nyam dadm ewm es. Li dad anke l'oc Abraham ese egn nyim nyim af ow ec'omn a sosiem. ¹⁴ Sica eke aja a eci ij a el ke kok ol ec'ow a eke am ibrm a, ke omn elm low kaka, egh Nyam eci low a eke ewar a yeji elm low ij. ¹⁵ Tasi em a, ol ec'eluum a b'esh Nyam ec'erm bebl, ko eke ol anm a, wel k'otum obm ol es.

¹⁶ Ow sosiem a, omn eke wel b'oc elu Nyam em a anake b'on egn ij aja a, egh ow el bibm eke wel b'ehn ofr em tasi. Na sosiem ob a eke Nyam ewar ew es a el aggh a fegh eke el Abraham ec'alaw a eci. Egh ow elm aggh a eke b'elum ol a sony, ko aggh a ek'onny omn Nyam em ese Abraham eke el ey fegh eci ey es af a yeji. ¹⁷ Ee, Nyam Lel dad nine: *Mi kok'h el bieku n'oh ec'el laggh.*† Abraham el ey es Nyam ec'any af. Ow em anake n'ony

† 4:3 Ekn Nun Jb 15.6. † 4:8 Ekn Selu 32.1-2. † 4:9 Nun Jb 15.6. † 4:13 Nun Jb 12.2-3; 17.4-6; 22.15-18. † 4:17 Ekn Nun Jb 17.5.

ɔmn a, Nyam a eke b'ɔŋ agŋ eke uw a igb anŋ owr, ke ɔny abusu eke ob ek'anm wɛl ɛknm a, kok ow anŋ wɛl am ɛkn a. ¹⁸ Low ɔmn kaka anm low a eke Nyam ɛwar a eci lɪs ij, gbɛkɔ ɛben yeji Abraham ɔmn cɛ. L'oc in ec'ɔmn a l'ɛlu Nyam ɛm ɛtŋ ow sosiɛm, l'el bieku nɔnɔ ec'ɛl ɛs. Nyam Lɛl dad ninɛ: *Agŋ eke b'ow anŋ ŋ ɛm ok ɔkm a b'ow ɛny nɔnɔ.*† ¹⁹ ɛtŋ eke ow anŋ akpo tɛl cɛ ke n'ɔny akpo ekŋ yen a yeji, in ec'ɔmn a digrm kaka. ɛtŋ l'uw any yej'eke in e sos megl a anŋ ɛsɛ ob eke uw af, ɛtŋ ɛy Sara yeji k'ɔtum ewm iy ij. ²⁰ ɛben yeji, Abraham irmnm in ec'ɔmn a ɛtŋ bɛbarm kaka, Nyam e low ɛwar a e lɪs. Catŋ nana anake in ec'ɔmn a obn ke li kɔklm Nyam a. ²¹ L'uw low nyam gbɛ any tasi: yec'a eke Nyam ɛwar a, n'ɔny abusu nɔnɔ eke li ki kok. ²² Na sosiɛm *Nyam oc'r ɛsɛ ɛgŋ nyim nyim af.*† ²³ Ba Nyam Lɛl bi dad ɛsɛ: *Nyam oc Abraham ɛsɛ ɛgŋ nyim nyim af,* ke sodad amua elm Abraham cɛ eci. ²⁴ Kɔ ɛy yeji ow ot ɛy es, ɛtŋ Nyam b'ow lɛr ɛy ec'ɔmn a. Tasi ɛm a, in eke l'igbm ɛy ɛs Kɔtɔkɔ Jesu luw ɛm a, in ɛm s'ɔny ɔmn. ²⁵ ɛy e sikpl a sosiɛm Nyam ɔŋ wɛl ibi Jesu, gbɛkɔ Nyam igbm'n luw ɛm yec'ɛtŋ ke s'ɛl agŋ nyim nyim.

5

Nyam ɛcr Jesu ɛm okr ɛy ɛm in ab

¹ Nɛnɛ anake Nyam oc ɛy ɛsɛ agŋ nyim nyim af ɛy ec'ɔmn a sosiɛm a; ɛtŋ sica s'anŋ ɛrm es ɛy ɛm in ab, ɛy ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist sosiɛm. ² Jesu anake kok ke s'ɔtu s'ucu ɔmn ɛm, bibm eke s'ɛŋŋ a s'ɔny es a. ɛtŋ s'anŋ sos ɛm inŋ ɛm anke s'am ɔmn eke si b'ow s'anŋ Nyam ec'anygbɛl ab ɛm. ³ Ow eke akpl tasi a el, si b'anŋ sos ɛm inŋ ɛm eke ow el gbɛre s'am ij yeji. ɛtŋ s'uw any tasi eke gbɛre ij b'ɔŋ ɛgŋ ɔny ɛrm susu, ⁴ ɛtŋ ɛgŋ eke b'ɔny ɛrm susu a, li b'ij lɛc eke ses babur b'anŋ yeji. ɛgŋ eke b'ij lɛc es abur ɛm a, li b'ɔny low

ɔmn, ⁵ ɛtŋ low ɔmn na ɛjum ɛgŋ. Tasi ɛm a, Abŋ Lala ɛm Nyam ɛcr yibr ɛy e mɛrm a in ec'erur a.

⁶ Tasi, eke s'anŋ ke s'ɔnym lɛc kaka sikpl ec'any af a, yogŋ anake Krist ɛgŋ eb uw ɔw ɛŋŋ ɛsɛl eci, lɛgŋ ab af eke Nyam bɛbm ɛw es a. ⁷ S'uw any eke ow ɛw tuɔtuɔ eke ɛgŋ k'ɛgŋ eb uw ɛgŋ nyim nyim eci. Sica ɔw amamn kok ɛs ec'a, k'aw ke ɛgŋ átr sos es ɛgŋ eb uw. ⁸ Gbɛkɔ kin elɛl eke Nyam yeŋm ɛy in ec'erur eke n'ɔny ɛy ec'a: n'ɔŋ Krist ow uw ɛy eci, lɛgŋ ab ɛm eke s'el sikpl ɛsɛl a. ⁹ Sica, eke in ec'egb waw a ɔŋ ɛy s'el agŋ nyim nyim, ow ayl tasi yej'eke li b'ow li sɔg ɛy Nyam ec'erm bebl a e lɪs. ¹⁰ ɛɛ, lɛgŋ ab ɛm eke s'el Nyam ec'efnu a, n'ɔny l'okr ɛy ɛm in ab Jim eci luw ab ɛm. Sica eke n'ɔny l'okr ɛy ɛm a, ow ayl tasi yeji eke li b'ow li sɔg ɛy Jim eci sel ab ɛm. ¹¹ ɛtŋ ow elm na cɛ! ɛy si b'oc ɛy eci sos ɛm inŋ a s'ɛlu Nyam ɛm ɛy ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist sosiɛm, in eke sica n'ɔny l'okr ɛy ɛm Nyam ab a.

Adam ɛm s'ok wus ɛtŋ Krist ɛm s'el nyim nyim

¹² ɛgŋ nyam sosiɛm anake sikpl ow wus af anŋ a. ɛgŋ a el Adam. ɛtŋ sikpl ism luw ab. ɛtŋ luw ɛbmn agŋ fɛŋ es, anke agŋ fɛŋ ɔny sikpl. ¹³ Gbuŋ ke Nyam ɔŋ Mois ol a, ke sikpl ikŋ anym anŋ wus na ŋ. Gbɛkɔ eke ol anm a, Nyam usm sikpl e low jam tasi. ¹⁴ Kɔ ɛben yeji, igŋ Adam e lɛgŋ ab ɛm toŋ Mois a, luw eb wus nimum ɔnym ab. ɛtŋ agŋ eke kokm sikpl eke otarir es Adam ec'a eke ɛgŋm ɛluam Nyam ec'odad a yeji, luw b'ibi ɛl.

Adam anake el ɛgŋ a eke k'ow a eci any ɔkŋnin a. ¹⁵ Gbɛkɔ ereb ligbɛl anŋ Nyam ec'ob ap ɔfr ɛm a lele Adam eci sikpl ab ab ec'araŋn. ɛɛ, Adam, ɛgŋni nyam a eci sikpl a sosiɛm cɛ anake agŋ nɔnɔ gbɛl uw a. Gbɛkɔ Nyam ec'ob ap ɔfr ɛm a leg nɔnɔ ligbɛl. Ob ap na, Nyam ɛcr ɛgŋ nyam ɛm ɛlu'l ɔkm. ɛgŋ a in l'el Jesu

† 4:18 ɛkn Nuŋ ɔb 15.5. † 4:22 ɛkn Nuŋ ɔb 15.6.

Krist. Etn eβen a, n'omun in eci ow amamn ab es ofr em agn nōnō gbēl af. ¹⁶ Nyam ec'ob ap a bi kok low eke otarm es egn nyam a eci sikpl a ec'ab ab. Tasi em a, Adam egnni nyam a eci sikpl a e jam a, Nyam eci jej ok a el ke egn feñ úw. Gbēkō, kin eke el e sikpl nōnō gbēl a e jam a, Nyam ec'ob ap ofr em a on el -l'eel agn nyim nyim. ¹⁷ Ee, egn nyam ce kok sikpl etn luw ibi agn feñ egn nyam a ce e sikpl a sosiem. Gbēkō, Jesu Krist egn nyam sosiem ce agn feñ el yeji b'ēñn ow nōnō Nyam e lís: -li b'ēñn Nyam ec'erm mamn ligbēl a, etn ow eci ob ap ofr em a b'on el -l'el agn nyim nyim ow ec'any af. Krist sosiem, -li b'ow -n'ann owr etn -li b'ow -l'ew es ow ab.

¹⁸ Ow eke si ki dad s'uar a el, s'am ekn eke egn nyam ce eci sikpl a eke kok a anake is agn feñ e luw a. Eβen ce, egn nyam eci low nyim nyim e kok a, on etn Nyam oc agn feñ ese agn nyim nyim af in ec'any af, etn li b'on wel sel. ¹⁹ Lēgn sig em a, egn nyam egnm eke k'elum Nyam, etn ow on agn nōnō gbēl el sikpl esel. Eβen ce, egn nyam eke elum Nyam a sosiem, agn nōnō gbēl el nyim nyim Nyam ec'any af. ²⁰ Sica ol ow, etn sikpl eny eb es nōnō ligbēl. Gbēkō yogñ a eke sikpl eny eb es a, Nyam eci sōññ ikñ a b'eny bubu af. ²¹ Lēgn sig em a, sikpl ony abusu feñ eke k'on agn uw. Eβen lēgn na em, Nyam eci sōññ ikñ a ony abusu feñ eke k'on agn el nyim nyim Nyam ec'any af. Etn eβen a, s'otu eke si k'ēññ sel ek'onym uwr Nyam ab, ey Es Kōtōkō Jesu Krist sosiem.

6

Eke ok mij nun ke uw Krist ab etn ann owr in ab

¹ Sica ayaf si ki dadr ab ee? Kō sikpl ow it eke abu k'ann ey em s'am kok yec'etñ ke Nyam e sōññ ikñ a ám eny bobn ee? ² Njan, ow elm eβen! Ey s'ecr luw eke ony kpab ey es sikpl e lís ab em. Ayaf emeny

s'otu eke si k'ir sikpl ec'eb ee? ³ Ony uwr any tasi eke: eke wel ok ey mij nun Jesu Krist e nin em a, yogñ etn s'okr af in e luw ab ab. ⁴ Ow sosiem, eke wel ok ey mij nun a, s'uw etn wel oc ey es in ab. Gbēkō, Nyam ec'anygbēl ec'abusu ligbēl a igbm Krist agn ek'uw ab em, yec'etñ ke ey yeji, s'onny eb ir owr.

⁵ Tasi em a, s'okr af nimum in ab lēgn a eke s'uw in ab a. Eβen ce, si b'ow s'okr af in ab lēgn a eke ey yeji si b'ow s'igb luw em ese elel eke l'igb ab af a. ⁶ S'irir low na senyn senyn: ey ec'elel eke s'annñ anym em a, wel oc lele Krist ab oβm olikñ. Ow on, sikpl a eke ann ey em a un, etn s'elm in eci madu ij. ⁷ Ee, egn eke uw a anm sikpl e low em ij. ⁸ Eke sica s'uw Krist ab a, s'ub nawre eke ow el in ab si b'ow s'ann owr. ⁹ S'uw any tasi eke lēgn a etn eke Krist igb agn ek'uw ab em a, li k'ow l'uwm ij, etn luw onym abusu kaka in af. ¹⁰ Krist uw, etn in e luw a ony kpab'r es sikpl e lís nimum nimum, akp nyam sēgn feñ eci. Sica n'ann owr, etn in ec'owr ann a nimum el Nyam eci. ¹¹ Ony yeji, ocar ony sosi ese agn eke sikpl ec'abusu a ewm es ij, ke Jesu Krist ab ec'af okr ab em am ir eb Nyam ec'af.

¹² Ony, sikpl otum eke k'onny abusu ony af ij. Ony eci sos megl a b'ow uw lēgn nyam. Ow sosiem, ow itm eke k'elumn in ec'ow enun a eke b'aw'r a ij. ¹³ K'ocr ony eci sos a eci susu susu a k'ewr es sikpl eci, ese ejagb eke eru es low nun kok ec'af. Kō nana, òcr ony nimum kokr Nyam e low, ese agn ek'ann luw em igb ann owr af. Ocr ony eci sos a eci susu susu a ewr es ese ejagb eke eru es low nyim nyim e kok ec'af. ¹⁴ Sica eke ow elm ol ewm ony es ij, ke ow el Nyam eci sōññ ikñ ab anake ew ony es a, sikpl k'otum onym abusu ony af ij.

Madu eke b'onny eb ir eke b'akpl Nyam sos em

15 Nawre, ey ow elm ol ewm ey es ij, kɔ Nyam eci sɔŋɪ iŋɪ a ew ey es. Ow sɔsiem a, kɔ abusu ɛru ey es eke si ki kok sikpl ab ee? Njan, ow elm ɛben! 16 ɔny uwr any tasi eke, eke b'ɛgɪn ebr am kokr ɛgɪ eci juma ɛsɛ madu af a, ɔny eel ɛgɪ a eke am elumn a eci madu. Ow sɔsiem a, oglog ɔny eel sikpl e madu, ke sikpl ɔc im elu ɔny luw em, oglog ɔny eel Nyam e madu, ke ɔnyn ɛb ir nyim nyim in ec'any af, anke b'ɔnyn in ec'elum. 17 S'ɔŋ Nyam bia! Lɛgɪ sig em a, ɔny eel sikpl eci madu. Jam anja em a, ɔny ɛgɪn ebr eke k'elumn ɔny ec'erm fɛɪ em, Amani Mamn a eke wɛl babul agɪ fɛɪ a. 18 ɔny dogɪnin sos ebr sikpl ec'abu em ɛtɪ am kokr low nyim nyim eci juma. 19 M'am oc agɪ em e low mi bɛbmɪn anke ɔny eci low iri a b'ɔtu nɔnɔ. Lɛgɪ sig em a, ɛsɛ madu af, ɔny ocr ɔny eci sos megl a ewr es ɛb ir eke el sikpl lele suksuk ab eci, ɛtɪ ow eci low ek'anɪ em ey ɔkm a, el Nyam eci any ɔbr. ɛben, yɛfɛnyɪna yɛɪi ɛsɛ madu af, ɔcr ɔny eci sos megl a ewr es ɛb ir eke el low nyim nyim eci, ɛtɪ ow eci low eke b'ow anɪ em ey ɔkm a, b'ow el ɛb ir lala eke b'akpl Nyam sos em. 20 Ow a eke eel sikpl eci madu a, low nyim nyim eci kok a ɔwm ɔny. 21 Ow e lɛgɪ ab af a, bogɪ ec'ey ɔsur ee? Yɛfɛnyɪna, ow am ɔny ɔny ɛs, anke ow eci ey eke ow ɔsu a el luw. 22 Sica jam anja, wɛl sɔg ɔny sikpl e lɪs ɛtɪ ewal eel Nyam eci madu. Na sɔsiem am ir ɛb eke b'akpl Nyam sos em, ɛtɪ ow eci low ek'anɪ em ey ɔkm a, el Nyam ab ec'ɛb ir sɛgɪ fɛɪ a. 23 Nawre, anke sikpl eci labm sɔg ek'anɪ em a el luw; kɔ Nyam eci ob ap a el sel a ek'ɔnym uwr, ke li b'ɔɪ ey, ey ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist ab ec'af okr ab em a.

7

Wɛl sɔg ey ol ec'abu em eke si ki kok Nyam e low

† 7:7 ɛkn ɔkm Ok 20.17; Ol ɔkn 5.21.

1 Agɪ lisijimɛl, em m'uw any eke ow el agɪ eke uw Nyam ec'ol ab any a, m'am dad odad. Ol ɔny abusu ey af eke s'anɪ owr a cɛ. ɛtɪ ow el low eke uwr any tasi. 2 Kin low ɛbmɪn nyam: ol em a, yɔw eke ɛbi igɪ a okr af in ec'igɪ ab ab eke igɪ a anɪ owr a. Kɔ eke igɪ a b'uw a, yɔw a sos b'ok es ol a ek'ɔny okr'r af ɛc ab a e lɪs. 3 Lɛgɪ ab em eke ɛc anɪ owr a, eke n'im l'ɛbi igɪ ɛjɛci, ke nfaci l'ij a. Kɔ eke ɛc uw a, ol em a abusu eru'r es; l'ɔtu eke li k'ɛbi igɪ ɛjɛci gɔɪ, li k'ow l'elm facyɔw. 4 Em lisijimɛl, ɔny ec'a yɛɪi ɛben cɛ. ɔny okar af Krist eke uw ey sɔsiem olikɪ af ab ab; ow sɔsiem, ɔny kpabr es nimum Mois ec'ol a e lɪs. Sica eel ɛgɪ ɛjɛci nyam eci; ɛgɪ ɛjɛc'a, in l'el ɛgɪ a ek'igb luw em a. ɛtɪ ɛben em a s'ɔtu eke ey fɛɪ si k'ɔsu ey Nyam e juma kok ab em. 5 ɛɛ, lɛgɪ sig em a, eke s'am kok ɔw eke b'akpl ey sos em a, Mois ec'ol a ec'ɔw a tasi eke bi dɛdɪn a b'itr ɔw aw ɛɪɪɪ a eke ki kok low ey e sos ab em, ɛtɪ ow e low ek'anɪ em ey ɔkm a, el luw. 6 Gbɛkɔ sica, si kpab es nimum nimum Mois ec'ol a eke ɔny awɪ ey es a e lɪs; s'ɔtu eke sica si ki kok Nyam e low a sɛwl owr em, s'am elum Abɪ Lala, ke si kɪ kokm Nyam e low a ɛsɛ lɛgɪ sig em ec'a eke s'anɪ ol a eke wɛl nɔn a eci es ew em ab af.

Sikpl b'ɛcr ol em ok ey wus

7 Sica ayaf si ki dadr ab ee? Kɔ Mois ec'ol na, sikpl eci juma n'am kok ee? Njan, ow elm ɛben! Gbɛkɔ ol anake ɔɪ m'uw sikpl any a. Tasi em a, blel ol dadm ɛsme: *K'ow ocm nyamneyr em erurm awlɪ ec'ob*,† blel mi k'uwm any eke ow el low nɪɪ. 8 Gbɛkɔ sikpl ɛcr ol na em ɛtɪ ɔsu em em ɔw aw ɛɪɪɪ ɔɪɪ ɔɪɪ a fɛɪ, anke blel ol anm ana, sikpl blel ɔnym abusu kaka. 9 Lɛgɪ sig em a, eke m'uwm ol any a, m'el ɛgɪ ek'anɪ owr. Kɔ sica eke m'uw ol any a, sikpl anake ewl mɛny anɪ owr a, 10 ɛtɪ em, m'el ɛgɪ eke uw. ɛtɪ ol a eke

ki nyimn'm m'annj owr a, nyimn'm luw em. ¹¹ Eε, sikpl ecr ol em elu'm wus etj eben a, n'ɔŋ'm m'uw.

¹² Gbεkɔ ol, in obi a l'el lala, etj ów ey nyam nyam eke anŋ'n em a yeji el lala, nyim nyim lele nimamn ab.

¹³ Sica eke ow el eben, ke ob mamn ɔtu eke k'ism'm luw ab ee? Njan, ow elm eben! Gbεkɔ sikpl ecr ob mamn em ɔŋ'm luw. Nεε anake ol ɔŋ wɛl εkn elel eke sikpl e lεc a el ob ŋuŋ kɔ kɔ a.

Ey lele sikpl ab ec'ar ogn

¹⁴ Eε, ey s'uw any eke ol, Nyam ogn ow anŋ ow, gbεkɔ em, m'el εŋŋ fuεfuε eke wɛl ɔl ij εε adu af sikpl ogn. ¹⁵ Nawrε tasi, yec'a eke m'am kok a mi k'irim, anke yec'a eke m'am erur a, mi kókm, etj mi bi kok yec'a eke m'érurm a. ¹⁶ Eke mi bi kok yec'a eke m'érurm a, mi b'εŋŋ m'eb eke ol el ob mamn. ¹⁷ Sica m'uw any eke ow elm em mi kókm eben, kɔ sikpl a eke ir em em a anake b'itr'm mi kok eben a. ¹⁸ Eε, m'uw any eke low mamn irm em em, em e sos ɔnym ab em. Em ec'a, mi b'erur eke mi ki kok ów eke akpl a, kɔ m'ótum mi kokm. ¹⁹ Tasi em a, low nimamn eke mi b'erur a, m'ótum mi kokm, etj low ŋuŋ eke m'érurm a, mi bi kok. ²⁰ Sica, eke mi bi kok low eke m'érurm a, ke ow elm em mi kokm eben, kɔ sikpl a eke ir em em a anake b'itr'm mi kok eben a.

²¹ Etj kin ol ejeci nyam eke m'uyum ab: eke mi b'erur eke mi ki kok low mamn a, ke low ŋuŋ kpεkŋ inym'm es any af. ²² Em ec'erm ab em, mi b'erur Nyam ec'ol a. ²³ Gbεkɔ em obi em a, mi b'uyum ol ejeci nyam ab, eke b'atarir Nyam ec'ol a eke in ab neny okr ey af ab. Etj ol na, in l'el sikpl ec'ol a eke bi kok juma em em, ke b'ɔny'm εε in eci sobel em εs af a. ²⁴ Kin eke m'el gbre ec'εŋŋ! Bwo ec'εŋŋ b'ow sɔg'm sos megl na eke b'oc im elu'm luw em a e lís ee? ²⁵ S'élú Nyam bia, anke Jesu Krist ey εs Kɔtɔkɔ sɔg'm! Etj eben a, em eci tutr ab em, mi b'εŋŋ Nyam ec'ol a m'eb, gbεkɔ em

eci sos ɔnym em a, mi b'elum sikpl ec'ol a.

8

Nyam ec'Abŋ a b'ɔŋ sos ok ey es

¹ Sica low ɔb kaka anm agŋ a eke okr af Jesu Krist ab a eci ij. ² Nawrε tasi, eke wɛl okr af Jesu Krist ab a, ke Abŋ Lala ec'ol a anake b'ɔŋ εŋŋ sel a, etj ol na sɔg'm sikpl ec'ol a eke b'ɔŋ εŋŋ luw a ec'abu em. ³ Mois ec'ol a ɔtum eke ki kok eben, anke agŋ eci sos ɔnym a ɔɔm'n ow e kok ec'abusu. Gbεkɔ Nyam ɔtu kok: l'erm Jim eli sos eke otarir es sikpl εsɛl ec'ab ab ow sɔg el sikpl ec'abu em. Etj nεε a, Nyam ɔŋ sikpl a eke am kok juma agŋ e sos em a abur es. ⁴ Li kok nεε, yec'etj ke s'óny abusu s'ir εb nyim nyim a eke ol am ibrm a. Sica, ow elm elel eke agŋ b'ir εb a s'irm ij, kɔ εε elel eke Abŋ Lala b'erur ab af. ⁵ Tasi em a, agŋ a eke b'ir εb εε elel eke -n'am ekan ab af a, b'elum el ec'ów eke b'akpl el sos em a, gbεkɔ agŋ eke b'ir εb εε elel eke Abŋ Lala b'erur ab af a, b'elum yec'a eke Abŋ Lala b'erur a. ⁶ εŋŋ eke b'us ów eke li b'erur a jam a, li b'im luw em, kɔ eke li b'us Abŋ Lala jam a, li b'im sel eke ɔnym uwr lele erm es ey ab ogn. ⁷ Tasi, εŋŋ ec'ów eke b'erur a ókrm af Nyam ec'ab ab, -l'eluamn Nyam ec'ol a. El ec'a, ow el low eke -li k'ótumn -li kokmn. ⁸ Etj agŋ a eke b'us ów aw amua jam a, e low k'ótum akplm Nyam sos em ij.

⁹ Gbεkɔ ɔny ec'a, írmn εb εε elel eke b'erurir ab af, kɔ εε Abŋ Lala ec'elel eke b'erur ab af, anke Nyam ec'Abŋ a anŋ ɔny ec'erm ab em. Eke Krist ec'Abŋ a anm εŋŋ em, εŋŋ ikŋ a, l'elm Krist eci. ¹⁰ Nawrε eke ɔny e sos megl a b'ow uw sikpl sosiem, gbεkɔ eke Krist anŋ ɔny em a, Abŋ Lala b'ow ɔŋ ɔny sel, anke Nyam oc ɔny εε agŋ nyim nyim af. ¹¹ Nyam igbm Jesu luw em. Eke in ec'Abŋ a anŋ ɔny em, in a cε eke l'igbm Jesu agŋ ek'uw ab em a, li b'ow l'εcr Abŋ

Lala em n'ony ony e sos megl a eke b'ow uw a bobo yeji sel.

¹² Na sosiem agn lisijimel, s'ony labm. Gbeko ow elm ey ec'ow a eke b'aw ey a e labm s'onym. Ow sosiem, ow itm eke si k'ir eb eke ey ec'ow aw a b'erur a. ¹³ Eke am iir eb ow a eke b'aw ony ke b'erurir a e kok eci, b'ow uwr; ko eke Abn Lala ec'abu elum em waal ony e sos megl ec'ow a e b'erur e ki kok a elul es a, b'ow anhn owr. ¹⁴ Nawre em a, agn a fegh eke Nyam ec'Abn a bi nyimn a, el Nyam ec'ey. ¹⁵ Etn Abn a eke ehan a, wom ony elmn madu eke emeny am uru Nyam, ko li b'ony ony eel Nyam ec'ey. Etn Abn na eci abu elum em, si b'elu Nyam lebl si dad s'ese: «Aba! † Es!» ¹⁶ Abn Lala in obi b'ij danke dad ey ec'abn a eke s'el Nyam ec'ey. ¹⁷ Ow sosiem, eke s'el Nyam ec'ey a, si b'ow s'ij aja a eke Nyam bebmn ew in ec'agn es a, etn aja na, Krist ab si b'ow s'ij. Ee, eke s'ann in e gbre ij a e low em, si b'ow s'ann in ec'anygbel a yeji e low em.

Nyam erur eke k'ony ey s'ann in ec'anygbel ab em

¹⁸ Ayaf s'otu eke si k'oc yefenyina e gbre a si bebmn legn ek'am ow ab em eci anygbel a eke Nyam b'ow yegm ey kpata ab ab ee? Em e sos em a, yefenyina e gbre a elm low kaka. ¹⁹ Am ekan eke wus nimum a eke Nyam kok a am eku legn a eke Nyam b'ow elu in ec'ey ec'anygbel okm a. ²⁰ Mob amua fegh eke Nyam kok a, itn el mob ofr ofr. Ow elm mob a eke Nyam kok a erurm eben, ko Nyam anake ony el -n'annn nene a. † Gbeko wus nimum a eke Nyam kok a otu eke emeny k'omn low. ²¹ Etn ese elel eke adu b'ngbon adu el em a, mob mob a fegh eke Nyam kok a b'ow ngbon el e mob ek'am ugn el es ab em. Etn -li b'ow -n'ann Nyam ec'ey a e lewi ij a lele anygbel ab ab e low em. ²² S'uw any tasi eke mob mob a fegh eke Nyam kok a am

ikn somu etn emeny am ij gbre caca em a, ese yow eke b'ew iy ab af, ²³ gbeko ow elm el ony ce. Ey obi yeji, s'am ikn somu ey e merm ab em, etn s'am eku eke Nyam k'eb ey ese in ec'ey tasi af, ke s'el ewi kpek n kpek n. Gbeko s'ikn anym s'ehn Abn Lala, ese ob ap a eke Nyam ewar ew es ab em eci krekre af. ²⁴ Tasi em a, s'ehn sel, ko ow el low omn em ce. Eke wel b'ekn ob eke wel am omn a, ke wel ubm'n ese low omn ob af ij. Ob eke wel am ekn a, ko wel otu eke emeny wel k'omn'n ee? ²⁵ Gbeko eke s'am omn ob eke s'eknm a, si b'ann ow eci eku em erm susu em.

²⁶ Etn emeny, ey eke s'onym sos a, Abn Lala b'elum ey abu. S'uw any si ngnm Nyam ese elel eke ow it ab af. Ow b'ony Abn Lala in obi bi ngn Nyam ey usu iy, ibrm ow somu ikn ebl em eke egn e neny k'otum dadm. ²⁷ Gbeko Nyam eke b'ekn merm lokm a, b'uw yec'eke Abn Lala erur eke k'ibrm ab any. Ee, Abn Lala bi ngn Nyam ese elel eke Nyam b'erur ab af ony agn a eke el Nyam ec'a.

²⁸ Emeny s'uw any eke agn a ek'ony Nyam ec'erur ec'a, low fegh eke b'ehn ey a, Nyam anake bi kok a, yec'etn ke ow elum ey abu s'ehn low nimamn. Ow el agn a eke l'ikn anym li bebmn wel ec'esn e low l'ew es a. ²⁹ Tasi em a, agn amua eke Nyam ikn anym sosum ot ec'a, l'ikn anym li bebmn yeji eke li ki kok wel, wel ot in ec'Iy ab es, ke ow ony in ec'Iy a el bosu ligbel a e liy likpekp. ³⁰ Sica agn a eke Nyam ikn anym sosum ot a, l'esn wel yeji. Agn a eke l'esn a, l'ot wel ese agn nyim nyim af, etn agn a eke l'ot ese agn nyim nyim af a, l'ot l'ok wel in ec'anygbel a yeji em.

Ob kaka k'otum onym kpabm ey es Nyam ec'erur ek'ony ey ec'a e lis

³¹ Bla odad iy si ki dad s'ign af ee? Eke Nyam ann ey ec'ogog, ke bwo otu eke ki kok ey low ngn ee?

† 8:15 Aba:Arame ebr em ana. Mojukru em a, em es. † 8:20 Ekn Nun Ob 3.18.

32 In eke l'ednmm in ec'Iy lokm a abu any, ke n'ony ow uw ey feny e sel eyn sosiem ec'a, ayaf eke s'okr af ow ab, li k'ow n'wom ey ofr em, ow amamn feny ee? 33 Bwo ec'egny otu eke k'ok agny a eke Nyam s'osum ot a ow af ee? Egn kaka anm! Anke Nyam in obi ot el ese agny nyim nyim af. 34 Bwo ec'egny otu eke k'ob agny low luw ec'ee? Egn kaka anm! Tasi em a, Jesu Krist uw, gbeko n'anny luw em l'igb, n'anny Nyam e lidr abu af a etny n'am n'ony Nyam ey eci. 35 Bla obi otu eke k'ony kpab ey es Krist ec'erur ek'ony ey ec'a e lis ee? Ko es abur oglog ermij ebr ee? Ko agny eci milolu e b'onyn ey ey ec'omn a sosiem ab ee? Ko namn oglog gb'or ee? Ko low eyr eke b'okr ey es a oglog luw ee? 36 Nyam Lel dad nine: *η σοσιεμ ανακε σεγη φενη s'am uw, ke wel am kok ey ese m'ec'eb eke wel b'ony im ibi usu af a.*†

37 Gbeko feny em a, si b'ok okm agbawru, egn a eke erur ey a eci abu elum em. 38-39 Ee, m'ony omn tasi, eke ob kaka k'otum onym kpabm ey es erur a eke Nyam elu okm, ey Es Kotoko Jesu Krist em a e lis. Ke ow el luw oglog owr anny, ke ow el afr erm esel† oglog es ew esel oglog lec ek'anny lef em, ke ow el legny na em, legny ek'anny anym am ow ab em, ke ow el afr e lec oglog wus anya e lec, ke ow el mob mob feny eke wel kok, ob kaka k'otum onym kpabm ey es Nyam ec'erur ek'ony ey ec'a e lis!

9

Nyam s'osum Israel eyn oc

1 Em m'el Krist eci, ow sosiem, low a eke m'am m'ow mi dad a el low nawre, mi k'otum m'onym yadny. Em e tutr a eke Abny Lala am nyimn a yeji am dad'm eke ow el low nawre. 2 Em ec'erm a sos ow es n'ono ligbel etny m'am ij gbre eke uwrn. 3 Mi b'ow m'egny m'eb eke Nyam

k'igny owl'm ke mi kpab es Krist e lis, eke ow otu ce eke k'eb em lisijimel Jwifel elu es. 4 Bla ec'ee? -L'el Israel eyn, Nyam ot el -l'el ow ec'ey. Wel ec'arany n'anny in ec'anygbel ab em, l'egny sinm wel ab, n'ony wel in ec'ol a, li yegm wel sewl yec'em eke wel k'igny'n nun a, etny li dad wel ow eke li bebem l'ew es wel ec'a. 5 El -l'el el laghel ekpekp a eci alaw. † El ec'arany anake wel ew Krist ese egn owr af, in eke l'el Nyam ek'anny ob feny e nun af a! Koklm el in eci segh feny! Amen!

Nyam ec'ey tasi eke s'osum ot

6 Ow elm ke wel dad ese Nyam e low a eke ewar ew es a elu ok es. Tasi em a, agny a eke wel ew ey lagny Israel em a, el feny -l'elm Israel eyn tasi. 7 Etny agny a bobo eke wel ew ey lagny Abraham ec'eb ab em a yeji, ow elm el feny -l'elm ow ec'ey tasi, anke Nyam dad Abraham nine: *Isak em anake b'ow eyn alaw eke b'ow elu η e nin a okm a.*† 8 Kin sodad na ec'iri tasi a: ow elm ey a eke wel ew igny nyam lele yow nyam ab ec'erur em a elm Nyam ec'ey. Ko ey tasi a, el -l'el Nyam ec'ewar ec'ey a. 9 Kin ewar a e sodad a: *m'ow m'ewl meny m'ow η ogn a lakpo yec'a, legny nene af, etny any Sara b'ow ew iy igny nyam.*†

10 Etny ow elm na sony ce: ko Rebeka ec'a yeji. L'ew ey yony ey lagny Isak ab. 11-13 Ey yony a, wel k'ewm kokm el wus, -li ki kokm low nyun oglog low nimamn. Gbeko Nyam dad Isak ew es eke: *likpekp a b'ow anny jam es a eci es ew em.*† Etny usu ejec'em a, Nyam Lel dad nine: *m'erur Jakob m'oc etny mi wal Esayu m'elu es.*† Low na scr nene, yec'etny ke Nyam e low a eke bebem ew es a eli any. Nyam bi s'osum agny ot ese el el eke li b'erur ab af, etny s'osum oc a elm agny a ec'ow e bi kok a sosiem, ko Nyam ce eke b'esny egn ab em ow b'anny ow.

† 8:36 Ekn Selu 44.23. † 8:38-39 es ew esel: Ekn Efes 1.21; 2.2; Kolos 1.16; 2.15 lele 1 Korent 15.24 ab. † 9:5 el laghel ekpekp a: el Abraham, Isak, Jakob lele in ec'ey ab ab. † 9:7 Nun Ob 21.12. † 9:9 Nun Ob 18.10. † 9:11-13 Nun Ob 25.23. † 9:11-13 Malaki 1.2-3.

14 Sica ayaf si ki dadr ab ee? Kɔ Nyam enyembri yony yony es l'el ee? Njan, ow elm eben! 15 Tasi em a, li dad Mois nine: *Mi b'ow m'ikɔn egn e m'erur eke mi k'ikɔn sɔɔn a sɔɔn, etɔn mi b'ow m'ɔnɔn egn eke m'erur eke mi k'ɔnɔn erm mamn a erm mamn.*† 16 Ow sosiem a, Nyam e sɔɔn ikɔn a ánm agɔn e low e b'erur ab em, oglog sos eke b'atr es ab em, kɔ Nyam ce eke ɔny sɔɔn ikɔn ab em ow b'ann ow. 17 Nyam Lel em, Nyam dad Ejipt ec'eb ebu a nine: *M'ew'ɔn eb ebu, yec'etɔn ke ɔn em m'élɔ em ec'abusu a ɔkm, ke mi kók em e nin a eb es wus na nimum af.*† 18 Wel b'ekn eke Nyam b'ikɔn egn eke l'erur eke li k'ikɔn sɔɔn a sɔɔn, etɔn li b'ɔtur egn eke l'erur eke li k'ɔtur erm a erm.

Nyam bi sɔsum agɔn ot ese elel eke li b'erur ab af

19 Gbɛkɔ, k'aw ke egn íbrm im ese: sica, eke ow el nenɛ, bla sosiem emeny Nyam k'enyem ey abr ee? Bwo ec'egɔn ɔtu eke ki dogɔn low eke li b'erur ab ee? 20 Kɔ ɔn gbɛ, bwo el'ɔn eke k'atar Nyam ab ee? *Kɔ mijel b'íbrm egn a eke kok'r a ese: bla sosiem etɔn kok'm mijel ee?*† 21 Kɔ mijel kok es ɔtum eke ki kok low e l'erur kpen ab ab ee? Kɔ l'ɔtum eke kpen nyam a ce, li k'itl li kok léw sɔbɔ nyam oglog léw kprakasa nyam ee?

22 Nyam erur eke k'elu in ec'erm bebl ɔkm ke yégm in ec'abusu a. Gbɛkɔ agɔn a eke n'ɔny erm bebl wel ab, ke it eke k'irm ɔgbu es a, l'egɔn wel e low l'eb low eku ligbel em. 23 L'egɔn low nenɛ l'eb, yec'etɔn ke l'élɔ in eci anygbel a e sagb a ɔkm agɔn eke l'erur eke li ki yégm in e sɔɔn ikɔn a e lís. Ow el agɔn a eke l'ikɔn anym li bebɔm l'ew es eke k'eyn anygbel na a. 24 Etɔn ey s'el agɔn amua eke l'esɔn a. Ow elm Jwifel ec'araɔn ce l'esɔnm ey, kɔ agɔn eke elm Jwifel

ec'araɔn ec'agɔn a yeji. 25 Nyam dad low na kokoba ɔb es Ose e lel ab em: Agɔn a eke elm em ec'agɔn a, mi b'ow m'esɔn el "em ec'agɔn".

Etɔn agɔn a eke m'érum a, mi b'ow m'esɔn el "agɔn e m'erur".

26 Etɔn yogɔn a eke wel dad agɔn eke:

«ɔny elmn em ec'agɔn a,»

wel b'ow esɔn el Nyam ek'ann owr ec'ey. †

27 Esayi, in am elu lebl Israel ec'agɔn e lís ese:

Eke batɔn Israel eyɔn eny nɔnɔ ese okij any e mirici af yeji,

agɔn tel a eke wal es a ce b'ow eyɔn sel.

28 Tasi em a, Nyam Admaga b'ow kok low a eke li dad a wus af aɔn,

li b'ow li kok fafa toɔn l'igɔn nuɔn.†

29 Etɔn low na anake Esayi yeji ikɔn anym dad a:

blel Nyam Abusu Es okm ey alaw beb es,

ke blel s'ánnɔ ese Sodɔm eyɔn af,

ke s'ótarir es Gomɔr eyɔn ab. †

Agɔn a feɔn eke b'ɔny ɔmn Krist em a Nyam b'oc el agɔn nyim nyim

30 Ke ayaf si ki dadr ab ee? Nawre, agɔn eke elm Jwifel a, ɔlm eke k'el nyim nyim Nyam ec'any af. Gbɛkɔ -l'ekn eke Nyam egn eb el, el ec'ɔmn a sosiem. 31 Ke Israel ec'agɔn a am ɔl eke k'el nyim nyim eke -li b'elum Nyam ec'ol a sosiem. Kɔ el -l'ɔwl -l'ok es. 32 Bla sosiem ee? -l'ɔwl -l'ok es, aɔnke -l'ɔlm nyim nyim el na es ɔmn em, -li tutr eke el ec'ów kok em -li b'ow -n'eyɔn. Eben a, -l'uyum lebn a eke b'elu egn wus ab ab. 33 Tasi em a, Nyam Lel dad nine:

Sion eb em, m'am ew lebn nyam eke b'eb agɔn akr,

lob eke b'elu egn wus es.

Egn yec'eke b'oc ɔmn elu'l em a,

sos k'ow ɔwm es legɔn kaka. †

† 9:15 ɔkm Ok 33.19. † 9:17 ɔkm Ok 9.16, Septant em ec'odad eke wel oc. † 9:20 Bèbmɔn Esayi 29.16; 45.9. † 9:26 Bèbmɔn Ose 2.1-3; 2.25. † 9:28 Èkn Esayi 10.22-23. Akr 27 toɔn akr 33 ab em a e sodad a, Pol ot kokoba ɔb es Esayi e sodad a eke dad a ese elel eke wel b'eyɔn Septant em ab af. † 9:29 Èkn Esayi 1.9, ke èkn Nuɔn ɔb 19.23-28 yeji. † 9:33 Bèbmɔn Esayi 8.14; 28.16.

10

Jwifel lele agñ eke elm Jwifel ab ab òny Ès Kòtòkò nyam

¹ Agñ lisijimèl, m'am erur em ec'erm fəñ em eke Jwifel k'əññ sel, etñ m'am ibrm Nyam low na el eci. ² Nawrɛ, m'òtu eke mi k'ij el e lís e danju m'ɛsɛ: Nyam e kok owi anñ el erm em tasi, kò -l'uwm ow ec'ejagb ab any tasi. ³ -L'irim eled eke Nyam b'ocr agñ nyim nyim a, etñ -l'ól el ec'eled eke agñ b'eel nyim nyim ab es. Ow òñ -l'əgñm -l'ebm eled a eke Nyam b'ocr agñ ɛsɛ agñ nyim nyim af a. ⁴ Tasi em a, Krist kok Moiss ec'ól a e low iy nɛny, yec'etñ ke Nyam óc agñ fəñ eke b'ub Krist nawrɛ a agñ nyim nyim.

⁵ Moiss in obi nòn eled eke wɛl òtu eke k'eel nyim nyim ol ec'elum sosisem a ninɛ: *ɛgñ yec'eke bi kok ol ec'ów a fəñ ek'anñ em a, b'ow anñ owr in em.*† ⁶ Gbɛkò kin yec'eke li dad agñ a eke Nyam b'oc ɛsɛ agñ nyim nyim af el ec'òmñ a sosisem a e lís: *ki dad ñ ec'erm ab em k'ɛsɛ: bwo ec'ɛgñ b'ow uyu afr ee? ɛsɛ ɛbɛn eke wɛl am ibrm, kò bwo b'ow uyu afr òny Krist usm es ee? 7 ɛmɛny ki dad k'ɛsɛ: bwo ec'ɛgñ b'ow us es wus lokm ee? ɛsɛ ɛbɛn eke wɛl am ibrm, kò bwo b'ow us es yogñ òny Krist elu òkm agñ ek'uw ab em ee? 8 Ow elm ɛbɛn, anke wɛl nòn: odad a anññ saw, ñ e nɛny ab em lele ñ ec'erm em ab ab.*† Etñ odad na, in anake l'el òmñ ec'amani a eke s'am òb a. ⁹ Eke ñ e nɛny bi dad agñ fəñ ec'any af ɛsɛ Jesu el Ès Kòtòkò, † etñ ub nawrɛ ñ ec'erm ab em eke Nyam igbm'n luw em a, ow b'ow òññ ɛññ sel. ¹⁰ Tasi em a, eke si b'ub nawrɛ ɛy ec'erm fəñ em a, Nyam b'oc ɛy ɛsɛ agñ nyim

nyim af, etñ eke si b'elu ɛy ec'òmñ a òkm agñ fəñ ec'any af a, li bi sòg ɛy. ¹¹ ɛɛ, Nyam Lɛl dad ninɛ: *ɛgñ yec'eke b'oc òmñ elu'l em a, sos k'ow òwm es ɛgñ kaka.*† ¹² Ow sosisem a, erɛb anm Jwifel lel agñ ek'elm Jwifel ab ab ec'araññ ij. El fəñ Ès Kòtòkò nyam cɛ -n'òny, etñ li b'òñ agñ a fəñ eke b'elu'l lebl a in ec'ów amamñ a. ¹³ Nyam Lɛl dad ninɛ: *Ès Kòtòkò b'ow sòg agñ a fəñ eke b'ow elu'l lebl a.*†

Amani Mamn e kokoba ec'òb

¹⁴ Sica ayaf -li b'ow -l'elul Ès Kòtòkò lebl, eke -l'ubm ow nawrɛ ee? Etñ ayaf -li b'ow -l'ub ow nawrɛ, eke -l'irim ow e lís owi ee? Etñ emɛny ayaf -li b'ow -l'iri ow e lís owi, eke ɛgñ òbm el ow ec'amani ee? ¹⁵ Etñ ayaf ɛgñ k'òbr ow ec'amani, eke wɛl ɛram ɛgñ ow ec'ee? Ow sosisem wɛl nòn Nyam Lɛl em: *ɛbɛn tasi eke ow akpl eke wɛl ki ɛr agñ a eke b'òb samani amamñ a eci mowrer ana!*† ¹⁶ Gbɛkò, ow elm agñ a fəñ eluam Amani Mamn a. Tasi em a, Esayi dad ow e low ninɛ: *Ès Kòtòkò, kò bwo ec'ɛgñ ub ɛy e Nyam odad a nawrɛ ee?*† ¹⁷ Njɛ, eke ɛgñ b'iri amani a, ow anake li b'ub Ès Kòtòkò nawrɛ a, etñ amani na, ow ow el Krist e lís ec'odad a.

¹⁸ Ow sosisem m'am ibrm m'ɛsɛ: kò Jwifel amua, -l'irim odad na e low ee? Yadñ, -l'iri! Tasi em a, Nyam Lɛl dad ninɛ:

Wɛl iri el e lebl wus nimum af etñ el e sodad ebl im toñ ok wus e nuñ. †

¹⁹ Ow sosisem emɛny m'am ibrm m'ɛsɛ: Kò Israèl ec'agñ na, -li k'irim low a k'òkm el es sos em ee? Ke Moiss ikñ anym dad el Nyam ec'odad a ninɛ:

† **10:5** Ob Ap 18.5. † **10:8** Ol Òkn 30.12-14. † **10:9** Ès Kòtòkò:Grek em a *Kurios*. Sica eke Jwifel a erur eke k'itññ Amani Sig a eke wɛl nòn Ebre em a, Grɛk em a, Nyam eci nin a eke ij Ebre em, ke el YAHWEH (Admaga), -n'òny -l'itññ ow el *Kurios* (Ès Kòtòkò). Anja wɛl am ɛgñ eb eke Jesu in obi a el Ès Kòtòkò. † **10:11** Esayi 28.16, Septant em ec'odad eke wɛl oc. Esayi e lel ab em e sodad eke wɛl b'əññ Rom nuñ 10 na em a, Septant em wɛl ot. † **10:13** Joèl 3.5. † **10:15** Esayi 52.7. † **10:16** Esayi 53.1. † **10:18** Selu 19.5, Septant em ec'odad eke wɛl oc. *El e lebl... el e sodad...* Selu na em a, ow el Nyam e mob e kok anñ afr a e danju ek'ij. Pól am oc selu na ec'odad ebl a bebñm Krist e jam us ɛsɛl ec'Amani Mamn a eke k'oc im òmun es susu susu fəñ ab ab.

Mi b'ow m'ɔŋ nyamn eyr ɔny ɔny
agŋ na ek'el agŋ ek'onym any
a e lís.

Mi b'ow m'ɔŋ erm ebl ɔny
agŋ ek'onym low any uw kaka a e
lís. †

²⁰ Eŋ Esayi oc lokm susu em dad
ninɛ: kin low eke Nyam dad:

Agŋ a eke ɔlm'm es a, el -n'ɛŋm.
Eŋ m'ɛlu sos ɔkm mi yɛgm agŋ a
eke ibram im

low kaka a. †
²¹ Gbɛkɔ Israel ec'agŋ a e lís a, Nyam
dad ninɛ:

Lɛŋ nimum a,
m'ɛŋm abu es bieku nyam
eke ɛluam low, ke ɛŋm em e low
ebm a e lís. †

11

Nyam igŋm Israel eyŋ elum es

¹ Sica m'am ibrm m'ɛsɛ: kɔ Nyam
in ec'agŋ na es l'igŋ l'ok wɛl ee?
Njan! Anke em m'el Israel iy, Abra-
ham e lilaw lele Benjamɛ ec'eb em
ec'ɛŋ ab. ² Nyam igŋm in ec'agŋ a
eke in obi l'ikŋ anym li sɔsum l'ot
a, l'elum es. Eke m'onym yadŋ, ke
uwr Eli e sodad eke anŋ Nyam Lɛl
em ab any, yogŋ a eke n'am ok Israel
eyŋ dedeku es Nyam ogŋ a. ³ Eŋ kin
odad a: *Es Kɔtɔkɔ, -l'ibi ŋ eci kokoba*
ɔb ɛsɛl a, -ni ŋuŋ ŋ e segb waw usu
a. Em sɔny ɛ anake m'anŋ a, eŋ
em yeji -n'am erur eke -li k'ibi'm. †

⁴ Eŋ Nyam ec'eke dad ɔŋ'n a el bogŋ
ec'ee? *Anm ŋ sɔny! M'ɛdŋn agŋ*
fandi lɔbŋ m'ɛw es em eci, agŋ a eke
ókɔm ɔwrɔkp wus igŋm Baal nur a. †

⁵ Yɛfenyna yeji low nyam a ɛɛ. Agŋ
tɛl anŋ eke Nyam in ec'erm mamn
ab em ɛdŋn ɛw es. ⁶ Eke Nyam in
ec'erm mamn ab em sɔsum ot ɛl,
ke ow elm ɛl ec'ów eke -li kokr a
sosiɛm. Blɛl ow el ɛbɛn, ke Nyam
ec'erm mamn em ec'ob ap a elm
bibm ɔfr em ij.

⁷ Sica ayaf si ki dadr ab ee? Israel
eyŋ eŋnm ob a eke -n'am ɔl es a, kɔ
agŋ a ɛɛ eke Nyam sɔsum ot a eŋn ob
a; agŋ likpr a ɔny erm tuɔtuɔ, ⁸ eŋ
ɛsɛ elɛl eke wɛl nɔn Nyam Lɛl em
ab af: *ton ke igŋ yɛfenyna a, Nyam*
ɔŋ el eci low iri a anŋ ɛsɛ ob eke uw
af, n'ɔm abusu eke el ec'anyamn a
k'ɛkn es, ke el ec'ɔru a iri ów. † ⁹ Eɛ
ebu David yeji dad ninɛ: *Ke el eci*
ob ij ɛgbɛl a itŋn el meb eke wɛl uk
ɛl, nɔmu e wɛl ɛdŋ, ɛl e wus ok eci,
ke Nyam kók el ow e low. ¹⁰ *Ke -l'el*
ány eflu, -li k'ɛknm low kaka fɛŋ!
Ke Nyam úyul ɛl ɛrɛkp leg leg ɔny ibn
ɛl es sɛŋ fɛŋ! †

Agŋ a eke elm Jwifɛl a eci sel eŋn
owi

¹¹ Sica m'am ibrm m'ɛsɛ: kɔ Jwifɛl
na wus -l'ok kɛkŋ kɛkŋ ab ee?
Njan! Gbɛkɔ ɛl eci low any ɔbr a
ɔŋ eŋ bieku ɛjeci ec'agŋ a ɔtu eŋn
sel. ɛbɛn a, ow ɔŋ Israel eyŋ am ogŋ
ɛl ŋkre. ¹² Israel eci low any ɔbr a
ism wus ów amamn ɛgbɛl ɛgbɛl ab,
eŋ in eci wus ɛy a ism agŋ ek'elm
Jwifɛl a ów amamn ɛgbɛl ɛgbɛl ab.
Sica, lɛŋ a eke Jwifɛl a fɛŋ b'ow ɛwl
ɛŋ Nyam e low eb a, ow ayl tasi eke
Nyam ec'ów amamn ɛgbɛl a ɛmɛny
b'ow agb bobn.

¹³ Sica, ɔny eke elmn Jwifɛl a, ɔny
anake m'am dad ɔny odad a. Em
m'el Krist ec'erm ɛs agŋ a ek'elm
Jwifɛl a eci, eŋ m'ɔny sos em in em
e juma na em. ¹⁴ Juma na eci kok em
a, m'am ɔny tutr eke mi b'ow m'obn
em lisijimɛl Jwifɛl eci ŋkre ogŋ a, ke
ow ɔŋ m'eb agŋ nyam nyam ɛl em.
¹⁵ Tasi em a, eke Nyam ɛw ɛl saw a,
l'okr em wus ab. Sica, lɛŋ a eke li
b'ow l'ɛwl l'eb wɛl a, bla lowi b'ow
ɛy ab ee? Agŋ eke uw a b'ow ɛwl
anŋ owr.

¹⁶ Eke futufutu ec'ogog nyam el
Nyam eci, ke futufutu a nimum yeji
in ec'ana. † Eŋ eke likŋ nyam eci

† 10:19 Ol ɔkn 32.21. † 10:20 Esayi 65.1. † 10:21 Esayi 65.2. † 11:3 1 Eɛ Ebu 19.10,14.
† 11:4 1 Eɛ Ebu 19.18. *Baal*: el ob mum nyam eke bieku ɛjeci ɛjec'a eke ir titm Israel eyŋ a b'igŋ
nun ɛsɛ nyàm af. Israel eyŋ nɔnɔ yeji ɔb nun am igŋ nyàm na nun. † 11:8 Ol ɔkn 29.3; Esayi
6.10. † 11:10 Selu 69.23-24, Sɛptant em ec'odad eke wɛl oc. † 11:16 ɛkn Awl 15.19-21.

min a fəŋ el Nyam eci, ke ál a yeji in ec'ana. ¹⁷ Israel eyŋ anŋ esə olivie ikŋ eke wəl ewl ɔgm, ke Nyam bubr in ec'ál bəb es af. Etŋ ŋ, eke elm Jwif ke anŋ esə akp ɔfr em ec'olivie ikŋ af a, l'oc l'ujr'ŋ likŋ lis ab em, wuwlm ekŋ ál tasi a eke cucu likŋ lis a eke wəl ewl ab ab. Etŋ sica, ɔtu eke in ec'ekŋ ál ab ab k'əŋn mij a eke b'anŋ in e min ab em ow a. ¹⁸ Ow sosiem, k'im ekŋ ál a ec'any af k'ij en! Eke erur eke k'ij en, ɔkn eke ow elm ŋ ec'abu em likŋ a e min a anm, kɔ ŋ likŋ a e min a ec'abu em anŋ.

¹⁹ Ŋ b'ow dad esə: wəl bubr ekŋ ál es etŋ em, wəl oc ujr'm likŋ lis ab em. ²⁰ Na low nawrə! Wəl bubr el es anke -n'onym ɔmn, etŋ ŋ akŋm likŋ lis ab ab, anke ɔny ɔmn. Ŋ k'əw sos, kɔ erŋn anake k'ony'ŋ a. ²¹ Eə, anke eke Nyam egbm Jwifel eke el likŋ caŋ a ec'ál ab es, ŋ yeji li k'ow l'egbm'ŋ es. ²² Ebnm nyamn ekn elel eke Nyam b'elu in ec'erm mamn ɔny lel in e tuɔtuɔ el ab ab ɔkm a: l'elu in e tuɔtuɔ el a ɔkm agŋ eke ok wus a e lís, etŋ l'elu erm mamn ɔkm ŋ e lís. Gbəkɔ ow it eke k'anŋ in ec'erm mamn ɔny ab em, ek'ow elm ebən, ŋ yeji li b'ow l'ubr'ŋ es esə likŋ lal af. ²³ Eke batŋ Jwifel igŋ el eci erm tuɔtuɔ a elu es, Nyam b'ow ewl oc ujr el yogŋ a eke anym em a -n'anŋn a, anke n'ony abusu eke li k'ujr wəl em. ²⁴ Tasi em a, ŋ, akp ɔfr em e likŋ lal el. Nyam ubr'ŋ es etŋ oc ujr'ŋ likŋ eke wəl ewl em, ŋ ec'a ow elm elel eke wəl ki kokr a. Jwifel ec'a, el -l'el likŋ a eke wəl ewl a ec'ál. Ow sosiem, ow b'ow ew fuəfuə eke Nyam k'ujr el likŋ na eke ow el ow em -l'elil -l'okr ɔkm a.

Israel eyŋ fəŋ e sel eŋn

²⁵ Agŋ lisijiməl, kin Nyam e lís e low e lol es ke m'erur eke mi ki yeŋm ɔny uwr any, yec'etŋ ke ɔny eke elmn Jwifel a, k'ocrmn ɔny sosi eke eel esəwru. Israel eyŋ ec'ogog nyam k'ow egŋm eke k'iri low, etŋ

ow b'ow anŋ ibn tonŋ bake eb eb ejec'a e neny a nimum ewl ow Nyam ogŋ. ²⁶ Etŋ ebən a Israel eyŋ tasi a fəŋ b'ow eŋn sel, esə elel eke wəl nɔn Nyam Ləl em ab af: *Es Eb Elu Es a b'ow anŋ Jerusalem ow. Li b'ow n'ony Jakob ec'eb a eci low any ɔbr a l'oc es.* ²⁷ Etŋ Admaga igŋ af dad ninə: *kin sinm a eke mi b'ow mi kok el ab legŋ a eke mi b'ow m'ony el e sikpl a m'oc es a.†*

²⁸ -L'egŋm Amani Mamn a -l'ebm, ow ɔŋ -l'ewl -l'el Nyam ec'efnu etŋ ebən a, ɔny, ow akpl ɔny eci. Ke Nyam eke sɔsum ot el a, in ec'agŋ eke wəl k'el eci. Li b'erur wəl el lagŋel sosiem. † ²⁹ Tasi em a, legŋ kaka Nyam ewlm ébm ob eke li b'ɔŋ egŋ a, etŋ agŋ a eke li bi sɔsum l'ot a, l'igŋm l'elum wəl es legŋ kaka. ³⁰ Legŋ sig em a, ɔny ɔbar Nyam any, kɔ caca em a, Jwifel anake ɔbr Nyam any, ke ow ɔŋ, ɔny eŋan Nyam eci sɔrŋ ikŋ a. ³¹ Etŋ el ec'a yeji ebən cə ow b'ow el: sica el yeji, -li b'ow -l'ɔtu -n'eyŋn Nyam e sɔrŋ ikŋ a, ɔny eci sɔrŋ ikŋ a eke Nyam ɔny a sosiem eci. ³² Tasi em a, agŋ a fəŋ ɔnym elum, ow sosiem Nyam egb el es -li kok ów eke -l'erurir a, yec'etŋ ke li yeŋm wəl fəŋ in eci sɔrŋ ikŋ a.

Nyam agb

³³ Nyam ec'ob ɔny a agb nawrə tasi! In e səwr a lel in e low any uw ab ab ɔtu nɔnɔ, egŋ kaka k'ɔtum uwm in ec'ów eke li bi dad l'ucu es ab any, egŋ kaka k'ɔtum irim in ec'ów eke li bəbm l'ok es a. Nyam Ləl dad ninə: ³⁴ *Bwo uw Es Kɔtɔkɔ eci tutr ab any ee? Bwo ɔtu eke k'ɔm'n ów ee?†* ³⁵ *Bwo ikŋ anym ɔŋ Nyam ob, eke sica Nyam yeji k'owr ɔŋ'n ee?†*

³⁶ Egŋ kaka, anke in em fəŋ b'anŋ ow, in em fəŋ ecr anŋ etŋ el in eci. Anygbel él Nyam eci segŋ fəŋ! Amen!

† **11:27** Esayi 59.20-21, Septant em ec'odad eke wəl oc. † **11:28** el lagŋel:esə Abraham, Isak lele Jakob ab af. † **11:34** Esayi 40.13, Septant em ec'odad eke wəl oc. † **11:35** Job 41.3.

12

Krist ab ec'eb ir owr

¹ Agñ lisijimel, Nyam òny ey eci sòrñ ìkñ. Ow sosiem, m'am òm òny ów eke k'ocr òny ec'egñ el a nimum lele òny ec'owr anñ ab ab ápr ir, esε egb waw ek'ayl ke akpl af. Na anake el nuñ ign tasi a ek'it eke k'òñ in a. ² K'ùsr wus eke s'ir af a ec'agñ em ec'ów a jam, kò yèbr Nyam itñ òny e tutr a nimum. Eβen ke ótur uwr yec'eke l'erur ab any: yec'eke akpl, yec'eke akpl'l sos em lele yec'eke iy nenñ bebmn ab ab.

³ Bibm em ec'ob ap òfr em a eke Nyam òñ'm a sosiem, m'am dad òny em ec'egñni nyam nyam fñ eke k'ocrm in sosi egñ ligbel. Kò òkr nuñ em es, ke jéjr òny sosi okr òmn a eke Nyam òñ ey ab em. ⁴ Tasi em a, ey e sos megl ab em susu ogog òññ anñ, kò el fñ -li kokmn juma nenñembri nyam a. ⁵ Nene anake s'anñ Krist ab ec'af okr ab em a. S'eny òññ, kò ey fñ a s'el sos megl nyam. Eñ ey fñ s'okr af ey òfr em, egñ egñ ec'usu ek'anñ a, esε sos megl nyam ec'ogog ogog ec'ab af. ⁶ Bibm em, Nyam òñ ey sob ap òfr em, eñ egñ egñ eñ in eci. † Ow sosiem, ek'egñ nyam eñ bibm ek'el odad dad eci esε kokoba òb es af a, ke li dád yec'a eke okr af ey ec'òmn ab ab a. ⁷ Ek'egñ nyam eñ bibm ek'el juma ec'abu elum eci, ke n'am kok abu elum es e juma, ek'egñ nyam eñ bibm ek'el low yegm eci, ke n'am yegm agñ low, ⁸ ke egñ ek'eñ bibm egñ e sos es atr ec'a, ám atr agñ sos es. Egñ ek'am òñ agñ ob a, òñ erm nyam em, egñ ek'am nyimn agñ a, nyimn el gbragbra kok em. Egñ ek'am elum ògbòru abu a, elum el abu sos em inñ em.

⁹ Ke òny ec'erur a él nenñembri nyam em; ìfan low ñuñ kok, ke úcur low mamn e kok òny es. ¹⁰ Èrurir òny òfr erm fròrò em, esε Krist em

ec'agñ lisijimel af. Èel agñ eke b'ogñ es elum el lawlél. ¹¹ Kòkr Es Kòtòkò eci juma gbragbra kok em, ke sos am kaka k'ánm em, ke ow él òny ec'erm fñ em. ¹² Àññ sos em inñ em òny e low òmn a sosiem. Òny erm susu gbre ij em, úcur Nyam ñòñ òny es. ¹³ Èlumn Nyam ec'agñ ek'ony es abur a abu, ke sεgñ fñ bebmn sos ebr agñ a eke b'ow òny ogñ a senyn senyn.

¹⁴ Ìbrmn Nyam e low mamn òñ agñ eke b'ijr òny gbre a, ìbrmn low mamn, kò ow k'él low ñuñ. †

¹⁵ Àññ sos em inñ em agñ a eke b'anñ sos em inñ em ab ab, ke ìkñ òñ, agñ a eke am ìkñ òñ ab ab. ¹⁶ Nenñ ókr òny af òny òfr em. K'èel es efuu, kò ègñ es is em e juma kok ebr. † K'òny tutr eke òny eel agñ eke uw low fñ any.

¹⁷ Low ñuñ eke egñ kok òny a, kì kokr k'òbar ir any, kò òl low mamn kok es agñ fñ ec'any af. ¹⁸ Eke ow el òny obi em, eñ ow òtu eke ow k'el eβen, ìir eb erm es ey em agñ fñ ab. ¹⁹ Erur em ec'agñ lawlél, low eke egñ kok òny a, òny obi kì kokr ir, kò ègbr Nyam ec'erm bebl ab es kok ow e low. Tasi em a, Nyam Lél em a, Nyam dad nine: *Em mi b'usr egñ usu mi kok low eke wel kok'r a! Em mi b'ow m'òñ egñ egñ ec'ek'it eke k'ebm a!*† ²⁰ Gbèkò li dad yej'eke: *Eke ñ ec'ifnu namn am òny, òñ'n ob l'ij, eke mij amn am òny'n, òñ'n mij l'égñ. Eke batñ bi kok eβen a, ow anñ esε almali ek'am ot ok'r nuñ af.*† ²¹ Kì yeb low ñuñ k'akm'ñ es, kò òc low mamn akmn low ñuñ es.

13

Èlumn agñ ek'onym es ew ab a

¹ Ow it ek'egñ fñ k'elum agñ ek'onym es ew ab a. Tasi em a, Nyam em es ew fñ b'anñ ow, eñ agñ a ek'onym es ew ab a, b'ew

† **12:6** Èkn 1 Korént 12.4-11, 27-31; 1 Pier 4.10-11. † **12:14** Bèbmn Matie 5.44 lele Luk 6.28 ab.

† **12:16** ègñ es is em e juma kok ebr: odad na Grék em wel òtu ek'itñ ejec'em dad esε: ègñ ògbòru ab ec'irir ebr. † **12:19** Ol òkn 32.35. † **12:20** Nyandre 25.21-22, Septant em ec'odad eke wel oc.

agɲ es anke Nyam ɔɲ abusu. ² Ow sosiem, eke eɲɲ nyam am ɔny low es ew esel ab a, ke Nyam e low a eke eɲɲ eb ab ab anake n'ɔny low a, etɲ agɲ a eke éɲɲm eluam el a, el obi el obi am eb jɛj ok ew sos. ³ Eke wɛl am kok low mamn, wɛl ɔtum eke k'uru agɲ ek'ew ey es a, kɔ wɛl ɔtu eke k'uru el eke wɛl am kok low ɲɲ. Erurm eke k'uru es ew esel ee? Ek'ow el eben a, kòk low mamn, -li b'ow -l'aw'ɲ. ⁴ Tasi em a, es ew esel am kok Nyam eci juma yec'etɲ ke -ni nyimn'ɲ ey low mamn em. Gbɛkɔ eke am kok low ɲɲ, ow it eke erɲn k'ɔny'ɲ. Tasi em a, es ew esel ɔny abusu eke k'ew low ɔɲ'ɲ, † etɲ ow elm ɔfr ɔfr nɛnɛ cɛ! Eke es ew esel b'ew low ɔɲ eɲɲ, ke -n'am kok Nyam e juma, -n'am elu Nyam ec'erm bebl a ɔkm eɲɲ eke bi kok low ɲɲ a e lís. ⁵ Na sosiem ow it eke si k'elum es ew esel, etɲ ow elm Nyam ec'erm bebl a eke si k'aru s'egb es a cɛ eci, kɔ eke ey e tutr em a, s'uw any eke ow el low mamn a sosiem.

⁶ Etɲ low na sosiem yeji anake b'enmn nɛmpo a. Tasi em a, juma kok esel a eke b'ibr ow eci labm a, Nyam in obi abul el ow e juma. ⁷ ɔɲɲ eɲɲ eɲɲ fɛɲ yec'a ek'it eke ki kokr ɔɲɲ in a: nɛmpo fɛɲ ek'it eke ki sɔgr ɔɲɲ in a, sɔgr ɔɲɲ in; ke kɔprɛ ek'it eke ki sɔgr ɔɲɲ in a, sɔgr ɔɲɲ in. Eke ow el elum k'elumn eɲɲ, elumn in. Etɲ ek'ow el sos k'usar eɲɲ, ùsar ir sos.

Erur eke wɛl b'ɔny eɲɲ kaka fɛɲ ec'a, el ol a tasi

⁸ K'ɔnyimn eɲɲ kaka ec'ob ab, ek'ow elm erur eke k'ɔnyɲ ɔny ɔfr em a cɛ e labm. Eɲɲ yec'eke b'erur agɲ ejec'a, kok ol a e low fɛɲ iy nɛny. ⁹ Tasi em a, sol a fɛɲ eke uwr any esɛ: *K'éjum ɲ e yɔw oglog ɲ ec'ign. K'ibim eɲɲ. K'iyim mil. K'ócɲm nyamn eyr em erurm ob ek'elm ɲ ec'a,† lele ejec'a fɛɲ ab, ɔb okr af anɲ ol nyam na em: B'ow erur eɲɲ kaka*

fɛɲ esɛ ɲ obi af. ¹⁰ Eke eɲɲ ɔny erur, li k'ɔtum li kokm eɲɲ ejeci low ɲɲ, etɲ eben a, ow b'ɔɲ wɛl kok ol a e low fɛɲ iy nɛny.

Bèbmɲ sos lɛɲɲ eke Krist b'ow ow a eci

¹¹ ɔny uwr lɛɲɲ eke s'anɲ em ab any: ow el wanci eke k'ufɲɲm es ɔny e mɛmn eru ab em! Tasi em a, sel eɲɲ a titm ey akm lɛɲɲ a eke s'ub Krist nawrɛ a. ¹² Ow k'ow ibnm, lɛɲɲ uk b'ow uwr etɲ lɛɲɲ owr b'ow ey ɔkm. Ow sosiem, s'íil ey ec'ów eɲɲ a fɛɲ eke si bi kok ncok em ab es. Ke si bèbm sos usuayl em ec'eb ir eci. ¹³ S'íir eb low nɛnyembri nyam em, esɛ lɛɲɲ owr fitaɲ af: s'áru ob ij nɔnɔ lele mar eɲɲ nɔnɔ ab s'egb es. Si k'ágbr lɔsɲɲ eɲɲ kaka fɛɲ ab, si k'ír eb suksuk kok owi em, ke si k'anm ów es atar lele uwerɲ ogɲ ab e low em. ¹⁴ Àɲɲɲ esɛ elɛl eke Es Kɔtɔkɔ Jesu Krist anɲ ab af. Eke ów aw eɲɲ a ek'anɲ ɔny em a b'erur eke k'odu im ok ɔny low ɲɲ em, k'òɲan in abusu.

14

Kí jɛjm esɲ jim Krist em e low okm

¹ Èɲɲ eɲɲ eke ew fuɛfuɛ ɔmn em a ebr, ke kí dadmn low ɲɲ in e tutr eke li b'ɔny ab af. ² Oglog ke eɲɲ nyam ɔny tutr eke l'ɔtu e li k'ij ob fɛɲ, ke eɲɲ ejeci nyam eke ew fuɛfuɛ ɔmn em a, k'íjm ndey ke n'am ij suw obi. ³ Eɲɲ a eke b'ij ob fɛɲ a itm eke k'ifn eɲɲ a eke íjm ob beb a. Etɲ eɲɲ a eke íjm ob beb a itm eke ki jɛj eɲɲ a eke b'ij ob fɛɲ a e low ok, anke Nyam in obi eɲɲ eb'r. ⁴ N, bwo el'ɲ eke ki jɛj Es Kɔtɔkɔ e juma kok es e low ok ee? Ke n'inym es afr oglog ke l'éy wus, na in ec'Es Éw Es a e low. Etɲ li b'ow n'inym es afr, anke Es Kɔtɔkɔ ɔny abusu eke k'ucu ɔny'n es.

⁵ Eɲɲ nyam ɔtu ek'am tutr eke sɛɲɲ beb ɔny any akm sɛɲɲ ejec'a,

† 13:4 es ew esel ɔny abusu eke k'ew low ɔɲ'ɲ; Grɛk em ec'elɛl eke wɛl b'irir a el: ow elm ɔfr ɔfr es ew abum lab any yony. † 13:9 ɔkm Ok 20.13-17; Ol ɔkn 5.17-21; Ob Ap 19.18. † 14:5 Èkn Galat 4.10; Kolos 2.16-18.

ke egn ejeci nyam in am tutr eke -li bebmn el fɛɲ. † Ow akpl cɛ ek'ɛgn egn k'ɔny ɔmn tasi ow eke n'am tutr ab ɛm. ⁶ Egn a ek'am ok ereb sɛgn ec'araɲn a, am kok ɛben ɛs Kɔtɔkɔ eci. Egn a ek'am ij ob fɛɲ a, am kok ɛben ɛs Kɔtɔkɔ eci, aɲke li b'ɔɲ Nyam bia in ec'ob ij a eci. Etn egn a ek'ijm ob fɛɲ a, am kok ɛben ɛs Kɔtɔkɔ eci, aɲke in yeji li b'ɔɲ Nyam bia. ⁷ Ey ɛm a, egn kaka ánm owr in obi eci, etɲ egn kaka úwm in obi eci. ⁸ Eke s'anɲ owr, ke ɛs Kɔtɔkɔ eci s'anɲ owr, eke s'am uw, ke ɛs Kɔtɔkɔ eci s'am uw. Fɛɲ ɛm a, s'el ɛs Kɔtɔkɔ eci. ⁹ ɛɛ, Krist uw etɲ n'anɲ luw ɛm l'igb, yec'etɲ ke l'ɛw agɲ a fɛɲ ek'ub'r nawrɛ ab es, el a eke uw lele el a eke anɲ owr ab ab. ¹⁰ Kɔ ɲ, bla sosiɛm am jɛj esɲ jim e low ok ee? Etn ɲ gbɛ, bla sosiɛm am ifn esɲ jim ee? Tasi ɛm a, ey fɛɲ si b'ow s'im Nyam ec'any af, ke li jɛj ey e low l'ok. ¹¹ Nyam Lɛl ɛm wɛl nɔn: *ɛm, ɛs Kɔtɔkɔ ek'anɲ owr, m'am ij nɛny m'ɛsɛ: ob ob pupukpaɲ b'ow ok ɔwrɔkp wus ɛm ec'any af etɲ el fɛɲ -li b'ow -li kɔkɛm ɛm ec'anygbɛl a.*†

¹² Ow sosiɛm, ey ɛm ec'ɛgnɲi nyam nyam fɛɲ b'ow jɛj in e lís e low ok Nyam ec'any af.

S'ɔɔl low yec'a eke b'is ɛrm es ey ab es

¹³ Sica s'ɛwr ey ɔfr eci jɛj ok owi ab es. Ke ow tasi eke k'ɛgn ebr a el: k'ócɛmn ob kaka ɛwmn es ɔny lisijim anym in eci wus elu eci oglog in e low ɲɲ ɛm ey eci. ¹⁴ M'uw any etɲ ɛs Kɔtɔkɔ Jesu ɛm ow ayl'm sos ɛm eke ob kaka in obi ɛm a elm ob ek'aylm. Gbɛkɔ ek'ɛgn nyam am tutr ek'ob nyam el ob ek'aylm, ke ow el ob ek'aylm in eci. ¹⁵ Eke am ɔɲ esɲ jim ij gbɛ ob ek'am ij a sosiɛm, ke irm ɛb erur ɛm ij. Ob ij owi nɲ af, kɪ ɲɲɲ esɲ jim nyam eke in sosiɛm Krist uw a! ¹⁶ Ob yec'eke am ɛkan ɛsɛ ɔny ec'ob mamn af a,

† **14:11** Esayi 45:23, Septant ɛm ec'odad eke wɛl oc. † **14:21** k'ijm ndey: ow elm ob eke wɛl k'ij a Pɔl ɛdɲnm. Agɲ cɛ n'am ɔm ów eke egn k'ɛgn lawl ec'elɛl eke b'ɛkn'n low a eb, ke li kɪ kokm low kaka fɛɲ eke k'ey ow sos ɛm a. † **15:3** Selu 69:10.

ɔtum eke k'ɔɲ agɲ ejec'a abusu cak ɔny. ¹⁷ Tasi ɛm a, Nyam e gbɛɲgbi usu a elm ob ij lele mar egn ab e low. Kɔ Nyam e gbɛɲgbi usu a, nyim nyim el, ɛrm es ey lele sos ɛm inɲ a eke wɛl b'ɛɲn Abɲ Lala ɛm a e low. ¹⁸ Egn a eke b'igɲ Krist nɲ ɛben a e low b'akpl Nyam sos ɛm, etɲ agɲ yeji b'aw'r.

¹⁹ Ow sosiɛm, s'ɔɔl low yec'a eke b'is ɛrm es ey, ke b'elɛm ey abu s'okr af s'imn anym eci ɔmn ɛm ab es. ²⁰ Kɪ ɲɲɲ Nyam eci juma a ob ij owi nɲ af! Tasi, ob a fɛɲ wɛl ɔtu eke k'ij, gbɛkɔ ow akplm eke wɛl k'ij ob, eke ow b'ow ɔɲ egn lisijim nyam ey low eke n'am ɛkn ɛsɛ sikpl af ab ɛm. ²¹ Ow akpl eke k'ijm ndey, † k'ɛgnɲ mar, s'úbr es s'ɛsɛ: kɪ kokm low kaka fɛɲ ek'ɔtu eke k'ɔɲ esɲ jim ey wus a. ²² Yec'eke am tutr low na af a, ow áɲɲɲ ɛrm ɛm Nyam ec'any af. Ehe ɛl egn a eke low ɛym sos ɛm wanci ab af eke li b'ucu low n'ɔny eke li kɪ kok a eci. ²³ Gbɛkɔ egn nyam ek'am ij ob ke am bɛbar in ɛm eke ow akplm a, egn ikɲ a, Nyam b'ow ɔb'r low. Tasi ɛm a, l'el egn eke nɛny okrm af in ec'ɔmn ab ab, etɲ low fɛɲ eke wɛl am kok ke elm ɔmn ɛm a, el sikpl.

15

S'ébr Krist e sɛwl a

¹ Sica, ey a eke s'ij lɛc ɔmn ɛm a, ow it eke si k'ɛgn el a ek'ɔnym lɛc na a ec'elɛl eke b'ɛkan ów a s'ɛb, ke si k'ólɛm ey e low eke si b'erur a cɛ es. ² Ow it eke ey ɛm ec'ɛgn fɛɲ kɪ kok low eke b'akpl lawl sos ɛm in e low nimamn eci, ke ow ɛlum ey abu s'okr af s'imn anym eci ɔmn ɛm. ³ Krist ɔlm low eke l'erur ab es. Kɔ ɛsɛ elɛl eke wɛl nɔn Nyam Lɛl ɛm a: *Wɛwr a eke wɛl wɛwr'ɲ a ɛwl mɛny ok'm af.*† ⁴ Tasi ɛm a, lɛgn sig ɛm e Nyam e Silɛl a fɛɲ eke wɛl nɔn a, el ey e low yeɲm eci. -L'it eke -li

k'ɔŋ ɛy ɛrm susu lele sos es atr ab, yec'ɛtŋ ke s'ɔny low ɔmn. ⁵ Ke Nyam ek'in ɛm ɛrm susu lele sos es atr ab anŋ a, ɔŋ ɔny ɔtur ɔny ɔfr ɛm a iir ɛb nɛny af okr ɛm, ɛsɛ elɛl eke Jesu Krist yɛgm ɔny sɛwl ab af. ⁶ ɛtŋ ɛrm nyam ɛm lele lebl nyam ɛm ab, b'ow ɔtur kɔklmn Nyam ɛy ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist ec'ɛs ec'anygbɛl a.

⁷ Ow sosiɛm a, ɛgŋŋ ebarir ɔny ɔfr, ɛsɛ elɛl eke Krist eb ɔny Nyam ec'anygbɛl a ec'ab af. ⁸ M'am dad ɔny, Nyam ij nɛny nyam. Ow sosiɛm Krist ow el Jwifɛl e juma kok ɛs, † yec'ɛtŋ ke ów a eke Nyam ɛwar ɛy lagŋɛl a, li kók ow iy nɛny. ⁹ ɛtŋ agŋ a ek'ɛlm Jwifɛl a am kɔklm Nyam ec'anygbɛl a, in e sɔrŋ ikŋ a sosiɛm. Tasi ɛm a, Nyam e Silɛl ab ɛm wɛl nɔn:

Na sosiɛm, mi b'ow mi kɔklm'ŋ ɛbr ɛbr fɛŋ ec'araŋŋ

ɛtŋ mi b'ow m'ɛgŋ ŋ e nin a ec'ɛj. † ¹⁰ ɛtŋ ɛmɛny Nyam e Silɛl a dad ninɛ:

ɛb ɛb ec'agŋ, kòkr sos ɛm inŋ Nyam ec'agŋ ab ab. †

¹¹ ɛb ɛb a fɛŋ ec'agŋ, kɔklmn ɛs Kɔtɔkɔ!

Ke agŋ a fɛŋ kókklm'n! †

¹² ɛtŋ Esayi yeji dad ninɛ:

Jese eci bosu ɛm ec'ɛgŋ nyam b'ow ow.

Li b'ow l'igb l'ɛw ɛbr ɛbr ab es,

ɛtŋ ɛbr ɛbr a b'ow oc ɛl eci low ɔmn a ɛw'r af. †

¹³ Ke Nyam eke b'ɔŋ agŋ low ɔmn a yibr ɔny ɛrm es ɛy lele sos ɛm inŋ ab, ɔny ec'ɔmn a sosiɛm. ɛben ke ow ɔŋ low ɔmn iy ɔny ɛm Abŋ Lala e lɛc ab ɛm.

Low nuŋ af eke Pɔl am awŋ lɛl a

¹⁴ Agŋ lisijimɛl, ɛm obi ɛm a, m'uw any tasi eke ɔny, ɔny low erur tasi ɔny obi ɛm, uwr ów nɔnɔ any ɛtŋ ɔtur eke k'ɔmnin ów ɔny ɔfr ɛm.

¹⁵ Gbɛkɔ lɛl na e susu bɛb ɛm a,

m'ɔtu mi dad ɛrm susu ɛm ów bɛb ek'it eke mi ki kɔkn ɔny a. Mi kok ɛben, anke Nyam, in ec'ɛrm mamn ab ɛm ¹⁶ ɛw'm Jesu Krist e juma kok ɛs, agŋ a ek'ɛlm Jwifɛl a eci. L'oc l'ɛw'm saw eke mi k'ɔb Nyam ec'Amani Mamn a e kokoba, yec'ɛtŋ ke agŋ a ek'ɛlm Jwifɛl a ɛl egb waw ek'apkl Nyam sos ɛm, ɛtŋ Abŋ Lala anake bi kok ke ob ap na b'el Nyam ec'a. ¹⁷ Na sosiɛm, eke m'okr af Jesu Krist ab a, ntɔtŋ ɔtu eke k'ok'm, juma a eke mi kok m'ɔŋ Nyam a eci.

¹⁸ Tasi ɛm a, eke ɛrm susu ɛm m'ɔtu mi dad low nyam, ke ow el yec'a ɛɛ eke Krist ɛcr ɛm ɛm kok a. L'ɛcr ɛm ɛm, n'ɔŋ agŋ a fɛŋ ek'ɛlm Jwifɛl a ɔny Nyam ec'elum. Li kok low na sodad ebl ɛm lele ów kok ɛm ab, ¹⁹ li yɛgm in e lɛc a simɛny ɛwr ɛm lele ów any iti owi ɛm ab, † Nyam ec'Abŋ a e lɛc ab ab. ɛtŋ ow igŋ Jerusalem im toŋ ok Iliri e wus ab af, † mi ɛɛcr Krist ec'Amani Mamn ab es nimum. ²⁰ Gbɛkɔ m'erur eke mi ki ɛɛcr Amani Mamn ab es susu a ɛɛ eke agŋ k'uwm Krist any a. Mi kok ɛben eke mi k'úsm ɛl ɛgŋ ɛjeci ec'ɛl lebn eke ɛlu nɔmu ɛm ab af. ²¹ Mi kok ɛsɛ elɛl eke wɛl nɔn Nyam Lɛl ɛm ab af:

Agŋ a eke wɛl ɔbm in ec'amani a okm a b'ow ɛkn'n,

ɛtŋ agŋ ek'irim in e lís owi kaka a b'ow iri. †

Pɔl erur eke k'im ɛkn Rom e Nyamel a

²² Sica susu nɔnɔ eke m'im m'ɔb Nyam e kokoba a, el low a eke sɛgŋ fɛŋ ɔɔm im abusu eke mi k'ow ɔny ogŋ a. ²³ Caca ɛm a, m'ubar ɛm e juma ogog aŋa. ɛtŋ eke akpo nɔnɔ ɛm m'erur eke mi k'ow ɔny ogŋ a, ²⁴ ɛm eci Espany wus af eci ɛc im ɛm a, mi b'ow m'ow yogŋ. ɛɛ, m'ony ɔmn eke mi k'ɛkn ɔny, ɛm e yogŋ eci ɛc im ɛm a, ɛtŋ m'am ɔmn ɔny ec'abu eke k'elumn'm ke

† **15:8** *Jwifɛl*:Grek ɛm ec'elɛl eke wɛl b'iri a el: agŋ a ek'ubr likr es a. † **15:9** 2 Samiel 22.50; Selu 18.50. † **15:10** Ol ɔkn 32.43. † **15:11** Selu 117.1. † **15:12** Esayi 11.10. † **15:19** *simɛny ɛwr lele ów any iti owi ɛm ab*:Ob Kok 14.8-10; 16.16-18, 25-26; 20.9-12; 28.8-9; 2 Korɛnt 12.12; Ebre 2.3-4. † **15:19** *Iliri* Rom ec'ɛs ɛw ab ɛm eci wus ogog nyam, ek'anŋ Gres ec'afr ɛm a. † **15:21** Esayi 52.15, Sɛptant ɛm ec'odad eke wɛl oc.

m'im a. Kaka fəŋ yeji, m'erur eke mi k'annə ɔny ab səŋə bəb. ²⁵ Gbəkɔ caca ɛm a, m'aam Jerusalem, Nyam ec'agn a ek'annə yogŋ a ec'abu ɛlum eci. ²⁶ Tasi ɛm a, Maseduan lel Akayi ab eci ɔmn ɛsɛl a bəbm eke k'ɔkl os ɔŋ Jerusalem e Nyamel ab ɛm ec'ɔgbɔru ek'annə a. † ²⁷ -Li bəbm eke -li k'elum wɛl abu, gbəkɔ nawrɛ ɛm a, ow el labm ek'annə el af. Maseduan lel Akayi ab eci ɔmn ɛsɛl a elm Jwifɛl, gbəkɔ, -n'ɛŋn Jerusalem e Jwifɛl eke b'us Krist jam a ec'abu ɛm, ob ɔny a ek'el Nyam ec'a. Sica el yeji, ow akpl eke el e wus af aŋa ec'ob eke -n'ɔnyn a, -li ki cɛc wɛl ab. ²⁸ Mi b'oc os a eke -l'ɔkal a m'ɛlu Jerusalem e Nyamel ec'agn a abu ɛm a, sica ow e jam a, mi b'ow m'im ɛspany a, mi b'ow m'ɛcr ɔny ogŋ a. ²⁹ ɛtŋ m'uw any eke lɛŋŋ a eke mi b'ow m'ow ɔny ogŋ a, mi b'ow m'ow lele Krist ec'ɔwrɔ a nimum ab.

³⁰ Gbəkɔ agŋ lisijimɛl, kin yec'eke m'am ibrm ɔny a, ɛy ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist sosiɛm lele Abŋ Lala ec'erur a eke b'ɔŋ ɛy ab ab sosiɛm: dɔŋŋnin ɛm ab Nyam eke b'ow ŋɔŋan ɔŋŋ'm ab ɛm. ³¹ Ŋɔŋan, yec'ɛtŋ ke mi k'ɛym Jude wus ab af ec'agn a eke ɔbm Krist nawrɛ a ec'abu ɛm. † Ŋɔŋan, yec'ɛtŋ ke Nyam ec'agn a ɛŋŋ abu ɛlum a eke m'am oc m'im Jerusalem a eb, ³² ow ɔŋ ke m'ɔtu m'ow ɔny ogŋ yogŋ sos ɛm iŋn ɛm, ɛtŋ eke Nyam erur, ke m'ɔtu m'eb sel bəb ɔny ab. ³³ Ke ɛrm es ɛy e Nyam a ɔnŋ ɔny fəŋ ab! Amen!

16

ɛsŋn

¹ ɛm obi m'am ɛrm ɛy lisijɔw sɛnyn Febe, eke el abu ɛlum lis Sankre e Nyamel ab ɛm a. † ² ɛbr ir

ɛs Kɔtɔkɔ e nin ɛm, ɛsɛ elɛl ek'ow it Nyam ec'agn ec'aranŋ ab af. ɛlumɛn in abu sakp sakp fəŋ eke li b'ɔny ɔny ec'es abur a, aŋke l'ɛlum agŋ nɔnɔ abu ɛtŋ ɛm obi yeji l'ɛlum im abu.

³ ɛsŋnin Prisil lele ɛc Akilas ab, † eke s'am kok juma nyam Jesu Krist ec'a. ⁴ -L'ow eke -li k'irmn el e sel a ɛm ec'a e sɔŋ sosiɛm eci, ɛtŋ ow elm ɛm sɔny cɛ ow itm eke mi k'ɛlu el bia. Sinyamel a fəŋ ec'agn ek'elm Jwifɛl a yeji it eke k'ɔŋ el bia. ⁵ ɛsŋnin Nyamel a yej'eke b'as luku el ec'akŋ igŋ Nyam nun a. † ɛsŋnin ɛm lawl Epenɛt yeji. In l'el ɛŋŋ krɛkrɛ ek'itŋn ɛrm ɛm el Krist eci Azi wus ab af. ⁶ ɛsŋnin Mari eke kok juma nɔnɔ ɔny ec'a. ⁷ ɛsŋnin Andronikus lele Junias ab. † -L'el ɛm ec'agn ɛtŋ el ɛrŋ ɛm anake lɛŋŋ ek'ɛc ab ɛm s'annə sobel ɛm a. -L'el ɛrm ɛsɛl eke leg nɔnɔ, † ɛtŋ -l'ikŋ anym -l'ub Krist nawrɛ gbun ɛtŋ m'annə jam.

⁸ ɛsŋnin agŋ amua fəŋ yeji: Ampliatus ek'el ɛm lawl sɛnyn ɛs Kɔtɔkɔ ɛm. ⁹ Urbɛn ek'am kok Krist eci juma ɛy ab a lele ɛm lawl Sakis ab. ¹⁰ Apeles ek'ɛlu in e cɛcɛ kok ɔkm Krist e nawrɛ ub ɛm, lele Aristobul ec'akŋ ec'agn ab ab. ¹¹ Erodion ek'el ɛm ec'ɛŋŋ a, lele Narsis ec'akŋ ec'agn ek'ub ɛs Kɔtɔkɔ nawrɛ ab ab. ¹² ɛsŋnin agŋ lisijɔwɛl a ek'el Trifɛn lele Trifɔs ab a. -N'am kok juma nɔnɔ ɛs Kɔtɔkɔ eci. ɛsŋnin agŋ ɛsɛ: ɛm lisijɔw sɛnyn Persida eke in yeji kok ɛs Kɔtɔkɔ eci juma nɔnɔ a. ¹³ Rufus ek'el ɛs Kɔtɔkɔ ec'ɛŋŋ sɛnyn eke sɔsum oc, † lele lis ek'ɛm yeji anŋ ɛsɛ ɛm lis af a. ¹⁴ Asenkrit, Flegon, ɛrmɛs, Patrobas, ɛrmas lele agŋ lisijimɛl lele agŋ lisijɔwɛl ek'annə el ab a. ¹⁵ Filolɔg lel ɛy Juli ab, Nere lele lisijɔw ab, Olɛmpas lele Nyam

† **15:26** 1 Korɛnt 16.1-4; 2 Korɛnt 8.9. Akayi annə Gɛs esr ɛm a. † **15:31** Ob Kok 20.22-23. † **16:1** abu ɛlum lis:bəbmɛn 1 Timote 3.11. Sankre el Korɛnt eb ɛm e nanu nyam. Ob Kok 18.18. † **16:3** Prisil lele Akilas ab:Ob Kok 18.2-3. † **16:5** Nyamel a eke b'as luku el ec'akŋ a:lɛŋŋ ab ɛm a, agŋ a ek'ɛŋŋ Krist e low eb a b'as luku ɛŋŋ ec'akŋ. Bəbmɛn akr 10,11 lele 23 ab. † **16:7** Juniasɛl ɔw e nin. † **16:7** ɛm ec'agn:wɛl ɔtu eke k'iri yeji ɛsɛ: ɛm ec'ɛbr ec'agn. ɛrm ɛsɛl eke leg nɔnɔ: odad na Gɛk ɛm a wɛl ɔtu ek'itŋn ɛjɛc'ɛm dad ɛsɛ: agŋ eke wɛl b'aw nɔnɔ Krist eci ɛrm ɛsɛl ab ɛm. † **16:13** Rufus:ɛkn Mark 15.21.

ec'agn a feñ ek'ann el ab a.

¹⁶ Eshnin ony ofr ke éyarir af ese Krist em ec'agn lisijimel lele agñ lisijowel ab af. Krist e Sinyamel a feñ am esñn ony.

Ewar es abal el

¹⁷ Agñ lisijimel, kin low yec'eke m'am dad ony: ewr sos erm agñ a eke bi bubr Nyamel ec'agn em a e lís. -L'otu eke -li k'onny omn esel a -l'ok wus, sodad a eke -li b'ow -li dad -l'ok low yegm a eke enan ab af a. Kpàbr es el e lís, ¹⁸ anke agñ amua am kokm Krist ey Es Kotoko eci juma ij. El obi e lok a e juma nana -li bi kok. El e sodad ebl eke -li b'ok mij ab em lele el e nenyom ob e sodad eke b'inñ sos em ab ab, -li b'ejju agñ a ek'uwm low ñuñ any a. ¹⁹ Nawre, ony ec'elum a, agñ a feñ uw any; ow ony, ony sosiem, m'ann sos em inñ em. Gbeko m'am erur eke sewr k'iy ony em gbony low mamn kok eci, ke seğñ feñ éwr erm arur low ñuñ egbr es. ²⁰ Ow k'ow ibnm, erm es ey e Nyam a b'ow kikh Satan es ony ec'akr ew.†

²¹ Timote ek'am kok juma em ab a, am esñn ony. Lusius, Jason, lele Sosipater ab ek'el em ec'agn a, el yeji am esñn ony.

²² Em, Tersius eke mi non lel na a, † m'am esñn ony Es Kotoko ek'onny okr ey af ab em.

²³ Gayus am esñn ony,† m'ij utu in ogñ yogñ etñ Nyamel nimum b'as luku in ec'akñ a. Eras ek'el eb ec'os es ew es a lele ey lisijim Kartus ab am esñn ony.†

Anygbel él Nyam eci

[²⁴ Ke ey Es Kotoko Jesu ec'owro a áññ ony feñ ab. Amen.] † ²⁵ Anygbel él Nyam eci! N'onny abusu eke li k'onny ony ijr lec omn em ese elel eke m'am dad Amani Mamn ab em Jesu Krist e lís ab af. Amani Mamn na em, Nyam elu low a eke lol es god'etñ a okm, ²⁶ etñ sica, ow eru es usuayl

em. Sica agñ a feñ ek'elm Jwifel a otu eke k'uw'r any kokoba ob esel e silél ab em. Nyam a ek'ann seğñ feñ a elu abusu na es, yec'etñ ke agñ a feñ úb'r nawre ke élum'n.

²⁷ Anygbel él Nyam ek'in sony coco ony sewr a eci! Anygbel él in eci Jesu Krist em seğñ feñ eci! Amen!

† **16:20** Akrléw lóbnj tonj akr likñ a, am okn Nuñ Ob nuñ 3.1-15 e low a. † **16:22** Tersiusel Pol eci lel non es. † **16:23** Gayus:Èkn Ob Kok 19.29; 1 Korént 1.14. † **16:23** Eras:Èkn Ob Kok 19.22; 2 Timote 4.20. † **16:24** Rom eyñ e silél esig oglog em a, wel éñnm sodad ek'ann ob na [...] ec'araññ a.

Pól e lél krékkré em ek'awñ Korént eyñ Ów ek'it eke wél k'uw any

Erm es Pól anake non lél na awñ Nyam ec'agn ek'el Nyamel ek'ann Korént eb em a. In obi anake li sigm Nyamel na es eb na em akpo 51 em, Jesu e mew a e jam a (Ob Kok 18.1-18). Gbèko eke Pól anñ Efes eb em a (Ob Kok 19), Nyamel ek'ann Korént a e lís e samani enun ow ok'r af (1.11). N'eyñ lél nyam eke wél awñ'n am bibrm'n ów beb yeji (7.1). 1 Korént e lél na em anake ni non in ec'elel eke n'am ekan ów a eke wél bibrm'n a, akpo 54 ton 55 em, Jesu e mew a e jam a.

Korént ec'eb a agb nono, anke agñ a ek'ann'n em a otu eke k'ij agñ fandi ekñ yen yen sakp yen oglog fandi ekñ yen yen sakp lóbn. L'el Gres wus ab af e seb egbel ab em e nyam. N'ann Mediterane ec'okij a saw etñ n'ony manu yony, ow on an ol owi b'an es nono.

Korént eb ab em, sinyam yadñ e nuñ ign esel lele ekñ ekpr e nuñ ign esel ab eny nono; etñ ebirir marem marem yeji onym nuñ. Ów amua b'ol eke k'on agñ a eke el Kretien owr owr a eb el e sejagb esig a. Pól iri yej'eke iririr anm agñ ab em ton etñ -li bubr em (1.10 ton 4.21). Ow sosisem, Pól am awñ lél na ów amua eke l'iri a nuñ af, ke li yégm wél low yeji ów ejeci beb af ese: mebi owi (nuñ 7), sos erm ew segb waw eke wél bi kok on sinyam yadñ a e lís (nuñ 8 ton nuñ 10), Nyam e nuñ ign lele Abñ Lala e sob ap ab ab (nuñ 11 ton 14), Krist lele agñ ek'ub'r nawre ab e luw em anñ igb e low (nuñ 15). Lél a ec'uwur em a (nuñ 16), Pól am dad el eke li b'ow l'ec wél ogñ yogñ,

ke l'óc Jerusalem ec'ogboru a ec'ob ap a; etñ n'am esññ wél.

Esññ

¹ Em Pól, Nyam esñ'm anke l'erur eke mi k'el Jesu Krist ec'erm es. Ey lisijim Sosten ab e nin em, † ² m'am awñ Nyamel ek'ann Korént, agñ a eke el Nyam eci el ec'omn a eke okr af Krist em a, lél na. Nyam am esññ el eke -li k'ir eb ow eci, ese agñ a eke usu fññ bi ñonñ Nyam ey Es Kótoko Jesu Krist e nin em ab af. L'el wél eci Es Kótoko, es'elel eke ey yeji l'el ey ec'ab af.

³ Ke Nyam ey Es lele Es Kótoko Jesu Krist ab édn ony owro ke óñ ony erm es ey!

Pól am elu Nyam bia Korént e Nyamel a ec'ow amamn eke Nyam kok on a eci

⁴ M'ópim eke mi k'elu Nyam bia ony eci, ów amamn a eke Jesu Krist ab ec'af okr em n'on ony a eci. ⁵ Ee, Nyam ecr Krist em on ony ów amamn fññ in e juma a eci, ke ow el in ec'ejagb a ec'any uw, ke ow el lec eke wél k'onny ob mewl em in ec'odad a e kokoba. ⁶ Low nawre, anke wél ob Krist ec'amani ok ony etñ ucur ow e low onyn es kikri. ⁷ Ow on caca em a, Nyam ec'ob ap kaka anm ek'akm ony, legñ na eke am ekur eke ey Es Kótoko Jesu k'elu sos okm a. ⁸ In anake li b'ow n'on ony inymn es kikri ton ókr nuñ a. Eben a k'ow onymn low obr kaka, legñ a eke Es Kótoko Jesu Krist b'ow ow a. ⁹ Nyam el cecce, in anake l'esññ ony eke ki cecr sel enñ Jim ek'el ey Es Kótoko Jesu Krist ab a.

Korént e Nyamel ab em ec'em bubr

¹⁰ Agñ lisijimel, ey Es Kótoko Jesu Krist e nin em, m'am ñonñ ony eke neny k'okr ony af, ke em bubr owi k'anm ony ec'araññ a. Òkar af tasi abñ em lele tutr em ab. ¹¹ Ee,

† 1:1 Sosten:Èkn Ob Kok 18.17. Pól e Korént eb em eke anñ segn beb ec'a, èkn Ob Kok 18.1-18.

† 1:11 Klowe:egñ yow, k'aw ke ow el an ol lis nyam ek'ir Efes, ke b'on agñ im ol an Korént ec'agn ab.

agn lisijimel, Klowe ec'akñ ec'agn a dad'm eke irirm in anñ òny em. †
 12 Kin low a eke m'erur eke mi ki dad a: òny em ec'egñ fegñ am dad in ec'ek'erur. Egñ na b'igb ke dád esé: «Em, Pól eci.» Ejeci na b'igb ke dád esé: «Em, Apólós eci.» Ejeci na b'igb ke dád esé: «Em, Pier eci.» † Ejeci nyam yeji b'igb ke dád esé: «Em, Krist eci.» 13 Kó Krist e li céc ee? Kó Pól wél ew olikñ af òny ec'ee? Kó Pól e nin em wél ok òny mij nuñ ee?

14 M'am òñ Nyam bia, anke m'okm òny em ec'egñ kaka mij nuñ, ek'ow elm Krispus lele Gayus ab cè. † 15 Nene a, egñ kaka k'òtum dadm eke em e nin em wél ok òny mij nuñ. 16 Èe! Nawrè, m'am òkn eke m'ok Stefanas ec'akñ a yeji mij nuñ. † Ow e jam a, mi k'ònym òmn eke mi k'ok egñ ejeci mij nuñ. 17 Krist eram im mij ok nuñ owi em, kó Amani Mamn a ec'òb eci l'èrm'm, etñ ow elm agñ e "sèwr" † e sodad a n'òòm im abusu eke mi k'oc mi kokr juma, yec'etñ ke Krist ec'olikh af e luw a k'írmnm in ec'abusu a.

Jesu Krist, Nyam ec'abusu lele sèwr ab

18 Tasi em a, Krist ec'olikh af e luw a ec'odad a el nuñ em nuñ owi, agñ a ek'am irm kpab es Nyam e lís a eci. Gbèkò ey a eke s'anñ sel eñ ec'ejagb af a ec'a, si b'èkn Nyam ec'abusu òny a. 19 Kin yec'eke wél non Nyam Lél em:

M'ow m'òñ esèwru e sèwr a sel at etñ m'ow m'òny nuñ em òny esél eci nuñ em òny a

m'oc es. †

20 Sica bla lowi esèwru òtu eke emeny ki dad ee? Bla low any uw esél òtu eke ki dad ee? Etñ bla ów em apl esél òtu eke ki dad ee? Bla lowi tasi -l'òtu eke emeny -li ki dad

ee? Nyam yegm eke wus na eci sèwr a el nuñ em nuñ.

21 Tasi em a, Nyam in e sèwr ab em kok eke wus na ec'agn a òtum uwm'n any el obi e sèwr ab em. Ow sòsiem, Nyam egñ eb sòg agñ a eke b'ub amani a eke s'am òb a nawrè a, eke agñ am tutr eke amani a el nuñ em nuñ owi bòbò yeji. 22 Jwifèl am ibrm simeny èwr eke b'iti any, etñ Grèkèl am òl yec'a eke -li b'èsñ "sèwr" ab es. † 23 Ey ec'a gbè, Mesi a eke wél ew olikñ af ec'amani s'am òb. Na, low eke Jwifèl k'òtum egñm ebm, ke Grèkèl b'èkn esé nuñ em nuñ owi af. 24 Gbèkò agñ a eke Nyam esñ a, Jwifèl lele agñ ek'elm Jwifèl ab ec'a, -l'uw any eke Krist el Nyam ec'abusu òny a lele sèwr ab ab. 25 Èe, yec'a eke wél b'èkn Nyam em esé "nuñ em nuñ" af a, òny sèwr akm agñ eci sèwr a; etñ yec'a eke wél b'èkn Nyam em esé "sos ònym" af a, òny lèc akm agñ e lèc a.

26 Agñ lisijimel, òny eke egñ Nyam ec'èsñ a ebr a, èkan òny ec'ob eke eel. Òny em a, "esèwru" esé eel eke agñ b'èkan ab af a, nonò anm, lèc esél nonò yeji anm, etñ agñ nonò eke wél ew bosu amamn em a yeji anm. 27 Gbèkò Nyam sòsum yec'a ek'anñ esé nuñ em nuñ af wus anja a, kokr esèwru ès. Nyam sòsum yec'a ek'ònym sos wus na a, kokr agñ a ek'òny lèc a ès. 28 Etñ Nyam sòsum yec'a eke ònym any a oc, yec'a eke òny sifn, elm ob kaka a, nuñ yec'a eke agñ b'èkn esé ob ek'òny any af a. 29 Nyam kok èben, yec'etñ ke egñ kaka k'élum megñel òkm in ec'any af. 30 In anake l'òkr òny af Jesu Krist ab a, etñ ey ec'a, Krist el sèwr a eke b'anñ Nyam ogñ ow a. Nyam b'ècr in em, óc ey esé agñ nyim nyim af in ec'any af. Krist em, li b'ayal ey s'ir èb in eci, etñ li bi sòg ey sikpl ec'abu

† 1:12 Apólós:Èkn Ob Kok 18.24; Pier: Grèk em e nin eke wél oc, etñ Arame em a, ow el Kefas eke el nyandre em lebn (èkn Jan 1.42). † 1:14 Krispus:Èkn Ob Kok 18.18; Gayus: Èkn Ob Kok 19.29.

† 1:16 Stefanas:Èkn 1 Korènt 16.15. † 1:17 agñ e sèwr:lègn ab em a, Grèkèl b'òñ agñ a eke bi yegm agñ low sèwr owi af ke nenym b'ok es a, any nonò (bèbm akr 20-22). † 1:19 Esayi 29.14.

† 1:22 "sèwr":Èkn 1 Korènt 1.17 lele ow ec'akr otar ab ab. † 1:31 Jeremi 9.22-23.

em. ³¹ Ow sosiem, esse elel eke Nyam Lel dad ab af: Eke egn nyam erur eke k'ew sos, ke l'ew sos Es Kotoko sosiem. †

2

Pol ob Krist a eke wel ew olikn af a ec'amani

¹ Agn lisijimel, legn a eke em obi m'ow ony ogn a eke mi k'ob ony Nyam e low a eke lol es ec'amani a, † ow elm sodad ebl amamn m'otm oglog agn e "sewr" a m'ocm. ² Tasi em a, ony ec'aran eke m'ann a, low nyam ce m'egn m'eb eke mi k'ob ow ec'amani: Jesu Krist lel in ec'olikh af e luw ab ab. ³ Etn eke m'ow yogng a, m'onym sos, erhn am ony'm etn erm mij am ok'm. ⁴ Em ec'odad a lele low yegm ab ab onym low kaka agn e "sewr" a e sodad ebl amamn ab ab. Gbeko Abn Lala ec'abusu em anake irir yec'a eke mi dad a ayl ony sos em a. ⁵ Nene a, ony ec'omn a k'otum anm agn e "sewr" ab af, ko tasi a, Nyam ec'abusu ony ab af.

Nyam ecr in ec'Abn Lala ab em ony ey in e sewr a

⁶ Sica ey, sewr tasi nyam s'am yegm agn a eke iy neny omn em a, gbeko sewr na elm wus na ec'a; ow elm wus na ec'es ew esel e "sewr" a eke wel b'ow nunn a. † ⁷ Ey, s'am yegm agn sewr a eke am dad Nyam e low a e lol es agn ec'any af a e low. Gbeko gbuñ ke wus anñ a, ke Nyam kok sewr na ñ, yec'etn ke si cec in ec'anygbel a in ab. ⁸ Wus na ec'es ew esel ab em e kaka uwm sewr ikn na any, anke blel -l'uw ow any ana, blel -n'om wel ewm Es Kotoko a eke anygbel fen el in ec'a olikn af. ⁹ Tasi em a, Nyam Lel dad nine: *Ów anñ ek'egñ eknm ke irim legñ kaka, ów*

† **2:1** eke mi k'ob ony Nyam e low a eke lol es ec'amani a: odad na Grek em a, wel otu ek'itn ejec'em dad esse: *eke mi k'ob Nyam e danke ij a ec'amani a*; ow e nyandre el, odad tasi a eke Nyam ony ey eke si ki dad a. *Nyam e low e lol es*: Ekn Rom 16.25-26; Efes 3.4-5; 1 Timote 3.16. † **2:6** wus na ec'es ew esel e "sewr" a: anñ, oglog ke ow el es ew esel enun a lele el e lec enun a eke wel eknm ke b'itr el -li kok ow enun a e low Pol am dad. † **2:9** Esayi 64.3; Jeremi 3.16. † **2:13** si b'otar Nyam ec'Abn a ec'ow akr sodad ebl eke b'ann Abn ikn na em ce ow a: odad na Grek em a, wel otu ek'itn ejec'em dad esse: *si b'otar Nyam ec'Abn a ec'ow akr s'ok agn a eke ony Abn ikn na anñ el em a*. † **2:16** Esayi 40.13, Septant em ec'odad eke wel oc.

eke n'onym ow e tutr kaka; ów amua tasi anake Nyam bebm ok agn a † ek'onny in ec'erur ab es a. ¹⁰ Etn ey anake Nyam ecr in ec'Abn Lala ab em yegm ey ów amua a. Tasi em a, Abn Lala uw fen any, ton yec'eke lol es Nyam e tutr em a yeji, l'uw any. ¹¹ Ko egn e lokm e tutr e lol es a, bwo b'uw any ek'ow elm egn a in obi ec'abn a ce ee? Eben nyam coco, Nyam e tutr e b'onny a yeji, ow b'el Abn Lala ce b'uw any. ¹² Gbeko ey, Nyam ony ey in ec'Abn a. Na sosiem anake s'am tutrm ów esse wus ec'agn ec'ab af a. Etn na sosiem yeji anake s'otu eke si k'uw sob ap a eke Nyam ony ey ab any a. ¹³ Etn s'am dadm sob ap amua e low agn e "sewr" e sodad ebl eke s'uw any ab em; si bi dad el e low sodad ebl eke Nyam ec'Abn a bi yegm ey ab em. Nene a, si b'otar Nyam ec'Abn a ec'ow akr sodad ebl eke b'ann Abn ikn na em ce ow a. †

¹⁴ Egn eke b'us in ec'ow eke b'aw'r a ce jam a, egnm yec'a eke b'ann Nyam ec'Abn a ogn ow a ebm. In ec'a, na nun em nun owi, etn li k'otum l'irim kaka. Tasi em a, Abn Lala ce b'onny egn uw ów amua e jej ok owi any. ¹⁵ Etn egn yec'eke Abn Lala anñ em a, otu eke ki jej ów fen ok, ko in, egn kaka k'otum jejm in e low okm. ¹⁶ Nyam Lel dad nine: *Bwo uw Es Kotoko eci tutr ab any ee? Bwo otu eke k'om'n ów ee?*† Gbeko ey, s'onny Krist e tutr a anñ ey em.

3

Juma kok esel a fen okr af am kok juma Nyam eci

¹ Agn lisijimel, em ec'a, m'otum mi dadm ony odad esse agn eke Nyam ec'Abn Lala a am nyimn af. Ko mi

dad ɔny odad ɛsɛ agɛ eke erur eke k'ir ɛb ɛsɛ agɛ ek'onym Abɛ Lala af. ɔny anɛn ɛsɛ ey abu ɛm af yec'ek'el ɔny ec'omn Krist ɛm a. ² M'ɔnɔ ɔny mɛny mij ɛgɛn, ow eke ow k'el ob ij leg leg a, anke k'ɔtumɛn ijmn ob leg leg. Ɛtɛ yɛfɛnyɛna ɛm yɛji, k'ɔtumɛn cɛ, ³ anke am erurir eke k'iir ɛb ɛsɛ agɛ ek'onym Abɛ Lala af. Tasi ɛm a, ek'ɔny ɔfr ɛm a, nyamɛnyr lele ɔw ɛsu ab b'anɛ, ke anmn ɛsɛ agɛ ɛjɛc'ab af ee? Ke ɔny ec'ɛb ir a anm sɛgɛn fɛn ɛsɛ agɛ a ek'onym Abɛ Lala ec'ab af ee? ⁴ Eke ɔny ɛm ec'ɛgɛ nyam bi dad ɛsɛ: «Ɛm, Pɔl eci m'el,» ɛtɛ ɛjɛci nyam bi dad ɛsɛ: «Ɛm gbɛ Apolɔs eci m'el a,» ke ki dadmn odad ɛsɛ elɛl eke agɛ ɛjɛc'a bi dad ab af ee?

⁵ Apolɔs, ke bwo ee? Ɛtɛ Pɔl, ke bwo ee? Ɛy Nyam e juma kok ɛsɛl cɛ. Ɛy ɛm Nyam ɛcr ɔnɔ ɔny eel ɔmn ɛsɛl, ɛtɛ ɛy ɛm ec'ɛgɛnɛni nyam nyam kok juma in ec'ob ap a eke Nyam ɔnɔ'n ab ɛm. ⁶ Ɛm, m'ewl egb a, ɛtɛ Apolɔs ok'r mij, kɔ Nyam anake ɔnɔ'n l'agb a. ⁷ Ow anake ɛgɛn a ek'ewl egb a lele ɛgɛn a eke ok'r mij ab ab elm low kaka a. Kɔ ɛgɛn a ek'ɔnɔ'n l'agb a anake kok low a fɛn a, ɛtɛ ɛgɛn a, in l'el Nyam. ⁸ Ɛgɛn a eke b'ewl a lele ɛgɛn a eke b'ok mij ab ab el kɛnɛ. Nyam b'ɔnɔ ɛgɛn ɛgɛn e juma a eke kok a e labm sɔg. ⁹ Tasi ɛm a, ɛy fɛn Nyam ab s'am kok juma, ɛtɛ ɔny eel Nyam eci ɔgm a. ɔny cɛ ɛmɛny eel in ec'el a eke l'us a.

Wel us Nyam ec'el a Krist ek'el lebn eke wel elu nɔmu ɛm ab af

¹⁰ Ɛm ec'ob ap a eke Nyam ɔnɔ'm ab ɛm, mi sigm lebn nɔmu ɛm ab ɛs ɛsɛ ɛl us ɛs mamn af, ɛtɛ ɛgɛn ɛjɛci fɛn am us af yogɛn. Gbɛkɔ ɛgɛn fɛn ɛw ɛrm, af yogɛn ec'us ab ɛm. ¹¹ Lebn nɔmu ɛm a anɛ legɛn a ɛtɛ: ow ow el Jesu Krist. Ɛtɛ ɛgɛn kaka k'ɔtum ɛlum lebn ɛjɛci nɔmu ɛm. ¹² Ɛgɛn ɔtu eke k'oc sika, jɛtɛ, mebn ey amamn,

oglog likɛ, bɛny oglog papo, us lebn nɔmu ɛm na af. ¹³ Gbɛkɔ, ɛgɛn fɛn e juma a b'ow ɛru ɛs kpata wɛl ɛkn jɛj ok e legɛn a, anke legɛn a, al ligbɛl nyam b'ow anɛ eke b'ow ɛlu ɛgɛn fɛn e juma e kok a e sakpl a ɔkm. ¹⁴ Eke ɛgɛn nyam us ɛl ek'ij lɛc al a ec'any af, li b'ow n'ɛnɔn ob ap. ¹⁵ Eke ow ɛcrm ɛbɛn, ɛtɛ in e juma a ɛtu al ab ɛm a, li b'ow l'irmn fɛn. In, li b'ow n'ɛnɔn sel, gbɛkɔ ow b'ow anɛ ɛsɛ ɛgɛn eke uru ɛs ubr al ɛm af.

¹⁶ ɔny uwmn any eke eel Nyam ec'el a, ke Nyam ec'Abɛn a ir ɔny ɛm ee? ¹⁷ Ek'ɛgɛn nyam nɛnɔn Nyam ec'el a, Nyam b'ow nɛnɔn'n, † anke in ec'el a el lala ɛtɛ ɛl a, ow ow el ɔny.

¹⁸ ɔny ɛm ec'ɛgɛn kaka k'ɛjur in sosi. Ek'ɛgɛn nyam ɔny ec'araɛn a am ocr in sosi sɛwru, ɛsɛ wus ec'agɛn ec'elɛl eke bi tutar ab af, ow akpl eke "nɛnɔn ɛm k'ɛnɔn'n" ke l'el sɛwru tasi.

¹⁹ Tasi ɛm a, wus ec'agɛn e sɛwr a, Nyam ec'a nɛnɔn ɛm nɛnɔn. Na sosiɛm anake Nyam Lɛl dad ninɛ: *Nyam b'ɔny ɛsɛwru, ɛl obi eci kprakpr ab ɛm.*† ²⁰ Ɛtɛ Nyam Lɛl cɛ ɛmɛny dad ninɛ: *Ɛs Kɔtɔkɔ uw ɛsɛwru e tutr ab any, l'uw any eke ow elm low kaka.*† ²¹ Ɛgɛn kaka ɔtum eke k'ɛw sos eke n'am us any ɛs kaka fɛn jam a sosiɛm. Tasi ɛm a, fɛn el ɔny eci: ²² Pɔl, Apolɔs oglog Pɛr, wus na, sel, luw, caca ɛm lele legɛn ek'anɛ anym am ow ab ab. ²³ Fɛn el ɔny eci, gbɛkɔ ɔny, eel Krist eci ɛtɛ Krist el Nyam eci.

4

S'el Krist ec'erm ɛsɛl

¹ Ow akpl cɛ eke ki lɛɛr ɛy ɛsɛ Krist e juma kok ɛsɛl lele ob nyamn af ɛw ɛsɛl eke l'abul Nyam ec'ɔw nawrɛ eke lol ɛs ab af. ² Low cɛ eke wɛl b'ibrm ob nyamn af ɛw ɛsɛl a el: ke -l'el cɛcɛ. ³ Ɛm ec'a, ɔtur eke ki jɛjr ɛm e low okr, ɛgɛn kaka fɛn ɔtu eke ki jɛj ɛm e juma a ok, ow ɔnym any kaka; tasi a, mi jɛjm ɛm obi e juma

† **3:17** *nɛnɔn Nyam ec'el a*:nɛnɔn 1 tonɔ 4 ɛm a, Nyam ec'el nɛnɔn owi a, el Nyamel ɛm ec'agɛn a ec'ɛm eke wɛl b'ɔny bubr inym ɛs ogog ogog a e low. † **3:19** Job 5.13. † **3:20** Selu 94.11, Septant ɛm ec'odad eke wɛl oc.

m'okm. ⁴ Tasi em a, m'am ekn eke em e tutr em a, m'onym low kaka eke mi k'okr em sosi ów af, gbekó ow elm ke eben a mi k'onym low obr eci. Es Kotóko anake bi jej em e low ok a. ⁵ Ow sosiem a, gbuñ eke Es Kotóko e legñ a k'ow a, ki jejr k'okr. In anake li b'ow l'elu yec'a eke lol es ncebn em a okm a, etñ li b'ow n'oný sow tutr ek'ann merm em a l'ok okm usu ayl em. Etñ Nyam b'ow aw egn egn ese el el ek'ow it ab af.

⁶ Agñ lisijimel, low a eke mi dad a ec'a, ony sosiem m'oc Apolos lele em obi em obi ab m'okñ any. M'erur eke mi ki yegm ony nyandre na e liy a: «K'àññ ow a eke wel non ab es k'im.» Ony em ec'egñ kaka k'ew sos ki dad k'ese low yegm es na ony any akm lawl nyam a. ⁷ Tasi em a, bwo am ony agb akm awlñel ejec'a jej el owi ok ee? Kó fññ a ek'oný a, ow elm Nyam wóm'ñ ee? Etñ ek'ow el Nyam on'ñ, bla sosiem k'ew sos, ese eben ow'n elm ob eke ñ eññ ofr em af ee? ⁸ Am kokr ese eben ów a fññ ce ony uwr any af. Am ocar ony sosi ób ony! Obr nuñ kpekñ am eel éb ebu ek'ey s'anm em yeji! Ow akpal ony gbé! Blel ony eel éb ebu ana, ey yeji, blel s'el ony ab! ⁹ Em e tutr em a, ey erm esel a, Nyam ot ok ey agñ a ek'osñ es a e jam, ese agñ eke wel ob low luw ec'af. Etñ wel ew ey an wus nimum ec'any af lele afr erm esel ec'any af ab. ¹⁰ Ey, wel am ot ey ese "eñ em eññ" esel af Krist sosiem, kó ony, am otar ony sosi ese "esewru" af ony lel Krist ab ec'af okr ab em. Ey, wel am ot ey agñ fuefue, kó ony, am otar ony sosi lec esel. Ony, wel b'elum ony nonó, kó ey, wel úbm ey. ¹¹ Tonj sicaca em, emeny namn am ony ey, mij amn am ony ey, s'onym mob sus em. Wel am ijr ey gbre etñ ow ony s'am adñ es s'ec. ¹² S'am ij gbre si kok juma ey obi ec'abu em. † Wel bi wewr ey, ke

s'am ibrm Nyam ec'owro s'onñ agñ a. Wel b'ijr ey gbre, ke s'am egn s'eb. ¹³ Wel bi cak ey, kó si b'atr agñ ejec'a sos es. Tonj yefenyña, agñ ec'a, s'ann ese lirñ af suw egnun eke agñ papl es owl ab af.

¹⁴ Mi nonm ów amua m'awm ony és eke mi k'onñ ony eci. Kó eke eel em ec'ey amamn eke mi b'erur a, ow sosiem anake m'am ewar ony a. ¹⁵ Tasi em a, eke agñ fandi lew am ow yegm ony Krist ab ec'eb ir owi yeji, onymñ ey esel nonó. Kó ow elm em anake ese egn es af, m'onñ ony sel eññ a ek'ann Jesu Krist em a, legñ a eke m'is ony Amani Mamn ab ee? ¹⁶ Ow sosiem a, m'am ibrm ony eke k'ebñ em e sewl a. ¹⁷ Etñ ow nuñ af, m'erm Timote em ec'iy e m'erur tasi ke el cecé Es Kotóko em a ony ec'araññ. Li b'ow li kókn ony sebr a eke bi nyimn'm em lele Krist ab ec'eb ir ab em a, yec'a eke mi bi yegm susu fññ lele Sinyamel fññ em ab a.

¹⁸ Ony em ec'agñ beb tutr eke mi k'ow m'ewlm m'owm ony ogn a ij, etñ ow sosiem am ew sos. ¹⁹ Gbekó eke Es Kotóko erur, waa na em ce, mi b'ow m'ow ony ogn yogñ, etñ mi b'ow m'ekñ tasi sós ewu amua e sodad ebl a, ke m'ekñ tasi el ec'abusu a yej'eke -n'onyn eke -li ki kokr Nyam e juma a. ²⁰ Tasi em a, Nyam e gbrenghi usu a elm sodad ebl e low, kó abusu ony e low. † ²¹ Legñ a eke mi b'ow m'ow ony ogn yogñ a, bla lowi am erurir ee? Kó m'ábu likñni ab m'ow oglog kó m'ow erm ek'erur iy em gbón lele erm fróro ab ee?

5

Nyamel ab em eci nfaci edññ

¹ Wel am iri usu a fññ ek'oný ec'araññ a, nfaci ij owi nyam in ann, etñ low ikñ a, in el low ñññ kó kó eke Nyam any uwm esel ec'araññ

† 4:12 Pól kok ndey lel em mel: Ekn Ob Kok 18.3. † 4:20 abusu ony ikñ nael Abñ Lala ec'a eke b'itññ kretienel ec'eb ir a, ke b'onñ el -li kok ese el el eke Nyam b'erur ab af a. † 5:1 Yow a elm lis. Ow b'ow el es e yow ejeci eke ebi. Jwifel ec'ol a edññ mebi akpasu na. Ekn Ob Ap 18.18; Ol Okn 23.1; 27.20.

bɔbɔ yeji in anm. ɔny em ec'egɔ nyam in am erum ow es ey ab. †
 2 ɔny, low nɛnɛ na am ok ɔny ntɔtɔɔ! Sos nana ow it eke ow k'ɔwr ɔny es; egɔ nɛnɛ na, ow it eke ki kokr elɛl eke ɔtur eke ki kokr bake ɔgɔɔ in ɔny ec'araɔɔn a! 3 Em ec'a, eke m'ann kpekpe yeji, abɔ em a m'ann ɔny ab. Ow ɔɔn egɔ a eke kok low nɛnɛ a, mi jɛj in owi m'ok god'etɔ, esɛ ebɛn ɔny ec'araɔɔn cɛ em ann af.
 4 Àsr luku Es Kɔtɔkɔ Jesu e nin em, m'ow m'ann ɔny ab abɔ em. Ke ey Es Kɔtɔkɔ Jesu ec'abusu ab ab, 5 ɔcr egɔ ikɔ na elul Satan abu em † eke li k'ij gbɛɛ in e sos meɔl ab em, † yec'etɔ ke in e liy a ɛɔn sel, lɛgɔ a eke Es Kɔtɔkɔ b'ow ow a.

6 Sica ɔny, eke am ɛwr sos ke ɔnyn low ɔbr! ɔny, uwr elɛl eke lijru tɛl cɛ b'ɔɔn farin a nimum inɔ ab any; 7 ɔnyn sikpl e lijru sig a ocr es, ke ɛel agɔ ek'ayl. Ebɛn a b'ow annɔ esɛ futufutu owr eke wɛl kok ke lijru anm em ab af, anke Nyam yɔyɔg ɔny es etɔ Krist ec'egb waw e luw a ann esɛ ey e Pak e licɛbli ab af. † 8 Ow sosiɛm, si k'okr Pak a futufutu eke lijru anm em lele erm ek'ayl ke ij nawrɛ ab. Si k'ijr futufutu eke wɛl kok lijru sig ab a ij, lijru ek'el ɔw enɔɔn lele erm sun ab ec'a.

9 Em e lɛl a eke m'ikɔ anym m'awɔ ɔny ab em, † mi nɔn eke k'ɔnymn mɛcrer agɔ a eke b'ij nfaci ab ab. 10 Gbɛkɔ lɛl ab em a, mi dadm ɔny eke ki kpabr es wus ec'agɔ a fɛɔn e lís! Nawrɛ, agɔ ann eke b'ij nfaci, b'erur os owi nɔnɔ, b'ɛju agɔ eb

ob ij, ke b'igɔ sinyam yadɔ nuɔ. Bɛlɛl ow el agɔ amua ana, ke wus na af k'ngbrɔɔn nimum nimum a! 11 Njan, m'erur cɛ e mi ki dad ɔny eke k'ɔnymn mɛcrer agɔ a eke b'ij nin ek'el Krist em ec'agɔ lisijimɛl, ke b'ij nfaci, b'iy mil, b'igɔ sinyam yadɔ nuɔ oglog bi cak el lawlɛl a. Agɔ a eke b'egɔ mar afɔn es oglog b'ɛju agɔ eb ob ij a, k'usr abu agɔ nɛnɛ ab, k'ijr ob bɔbɔ yeji!

12-13 Tasi em a, kɔ em ow it eke mi ki jɛj agɔ a ek'ubm Nyam nawrɛ a e low m'ok ee? El ec'a, Nyam anake b'ow jɛj el owi ok a. ɔny, agɔ a ek'el ɔny ec'araɔɔn ec'agɔ a e low ki jɛjr okr. Nyam Lɛl dad ninɛ: *ɔgɔɔn egɔ nuɔ ɔny ec'araɔɔn a.* †

6

Krist em ec'agɔ lisijimɛl e dedeku ɔɔnanin

1 Eke odad b'ann ɔny ɔfr em a, bla sosiɛm etɔ b'ocr low a im ɔɔn jɛj ok esɛl eke uwm Nyam any a jɛj ok, ow a eke k'oc imn agɔ a ek'el Nyam ec'a ogɔ ab ee? 2 ɔny, uwmn any eke agɔ a ek'el Nyam ec'a b'ow jɛj wus e low ok ee? † Etɔ eke b'ow jɛjr wus e low okr, ke ɔw ekekey nɛnɛ anake k'ɔtum jɛjm okmn ab ee? 3 ɔny, uwmn any eke si b'ow si jɛj afr erm esɛl ec'ow s'ok ee? Sica ayaf si k'ɔtum si jɛjm wus anɔ ec'ow s'okmn ee? 4 Gbɛkɔ, eke b'ɔnyn jɛj ok owi ɔw amua ec'a, b'imn otr jɛj ok esɛl eke ɔnym low kaka Nyamel ab a! 5 Etɔ na eke m'am dad a, ɔny ec'és.

† 5:5 *ocr egɔ ikɔ na elul Satan abu em*:Pɔl am erur eke oglog ki dad esɛ: *ɔgɔɔn egɔ ikɔ na Nyamel ec'agɔ a ec'araɔɔn a.* (Èkn 1 Timote 1.20 em a yeji.) † 5:5 *eke li k'ij gbɛɛ in e sos meɔl ab em*:odad na Grɛk em a wɛl ɔtu ek'itɔɔn ejec'em dad esɛ: *ocr egɔ na elul Satan abu em, yec'etɔ ke sikpl a ek'ann in e sos em a úw.* † 5:7 *Pak:lakpo fɛɔn jwifel bi kok Pak ec'es gbɛgbl a Jerusalem, ɔkn el eci Ejipt ec'okm ok a.* Etɔ esɛ elɛl eke ow ann ol em ab af, -li b'ɔny el e mel akɔ akɔ a fɛɔn e futufutu eke lijru ann em a -l'ot es segɔ lɔbɔ a nimum eke -li b'ann es gbɛgbl ab em a. (Okm Ok 13.6-7). Es gbɛgbl a eci nuɔ ɔb em a, akɔ fɛɔn b'ibi licɛbli nyam ɔkn Ejipt eci mebl a eke wɛl oc udu masany, ke ow ɔɔn el ec'ey egɔ krɛkrɛ a uwm a (Okm Ok 12.1-30; Ol Okn 16.3). Akr 8 em a, Pɔl am ɔm kretien fɛɔn ɔw eke legɔni nyam nyam fɛɔn, li k'ir eb esɛ elɛl eke ow it tasi ab af, l'ɛlu es gbɛgbl a e nyandre a ɔkm. † 5:9 *Em e lɛl a eke m'ikɔ anym m'awɔ ɔny ab em*:Pɔl ikɔ anym nɔn lɛl nyam awɔ Korent eyɔ gbun etɔ l'ow ni nɔn na eke el krɛkrɛ em Korent a. Kɔ krɛkrɛ e lɛl a eke ni nɔn n'awɔ wɛl a, wɛl uwm yogɔ nuɔ nyam eke ow ey ab any. † 5:12-13 Ol Okn 17.7, Septant em ec'odad eke wɛl oc. † 6:2 *b'ow jɛj wus e low ok*:Èkn Matie 19.28; 2 Timote 2.12; Es Èkn 20.4.

Ɔny ec'araŋn aŋa, eƷŋ nyamni yeƷi anm elm sɛwru eke k'otu jeƷ low eke b'anŋ aƷŋ lisijimɛl ɔfr ec'araŋn a ok ee? ⁶ Kɔ ow akpl tasi eke Krist em ec'eƷŋ lisijim nyam k'ɔŋ lawl nyam dedeku jeƷ ok ɛsɛl ek'uwm Nyam any a oƷŋ ee?

⁷ Ɔny ec'a, ow akpl ek'uwr any eke ɔny ɔfr e dedeku ɔŋanin a el low ek'elu ɔny wus! Bla sosiɛm ɛtŋ k'ɛƷŋmn ɛnyembri yony e jeƷ ok a nana ebmn ee? Bla sosiɛm k'ɛƷŋmn eke ɔny lawlɛl ɛjeɛ'a k'iy ob ek'el ɔny ec'a nana ee? ⁸ Ɔny nana anake eel ɛnyembri yony yony ɛsɛl a, ɔny anake am iyr aƷŋ ɛjeɛ'a mil a! Ke aƷŋ ɛjeɛ'a, Krist em ec'ɔny lisijimɛl ɛɛ. ⁹ Ɔny uwmn any eke ɛnyembri yony yony ɛsɛl k'ow ijm Nyam e gbrenƷbi usu a ec'aja ab ee? EƷŋ k'ɛju ɔny! AƷŋ a eke b'ij nfaci, b'igŋ sinyam yadŋ nuŋ, igŋ oglog yɔw eke b'ɛju lawl mɛbi owi em, eƷŋ a eke b'erum ɛl lawlɛl eƷŋ ab ɛsɛ ɛl ec'ɔyɔw af a lele eƷŋ a eke b'agbr lɔsŋŋ ŋgbafre oto ab a, k'ow okm Nyam e gbrenƷbi usu a. ¹⁰ Eɓɛn nyam coco elu, aƷŋ a eke b'erur os owi nɔŋɔ, mār eƷŋu, aƷŋ a eke bi cak ɛl lawlɛl lele aƷŋ a eke b'ɛju aƷŋ eb ob ij ab ab yeƷi, k'ow okm Nyam e gbrenƷbi usu a! ¹¹ LɛƷŋ sig em a, nɛnɛ anake ɔny em ec'agŋ bɛb anŋ a. Gbɛkɔ ɛy e Nyam a yɔyɔƷ ɔny e sikpl ab es, l'ayal ɔny eke k'ir ɛb in ab, n'ɔŋ ɔny eel nyim nyim in ec'any af. ɛtŋ ów amua fɛŋ, ɛy ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist e nin em lele Abŋ Lala ab ec'abusu em li kok.

Ɔŋŋ Nyam anygbɛl ɔny e sos meƷl ab ab

¹² Ɔny em ec'agŋ nyam nyam bi dad ɛsɛ: «Fɛŋ e kok ec'abusu ɛru'm es.» Nawre, gbɛkɔ em, m'am dad eke ow elm fɛŋ akplm ɛy eci. Mi k'ow mi yeɓm ob kaka fɛŋ ɔɔm im m'elm in ec'adu. ¹³ Bi dadr yeƷi ɛsre: «Ob ij, lok eci n'anŋ, ɛtŋ lok yeƷi anŋ ob ij eci.» Nawre, gbɛkɔ lɛƷŋ nyam,

Nyam b'ow ŋuŋŋ ɛl a yony mum. ɛs Kɔtɔkɔ anake kok ɛy e sos meƷl a, ɛtŋ ɛy e sos meƷl a el in eci. Li kokm ow nfaci ijr eci. ¹⁴ Nyam eke igbm ɛs Kɔtɔkɔ luw em a, b'ow oc in ec'abusu ab em, ɛy yeƷi igbm ɛy luw em.

¹⁵ Ɔny uwmn any eke ɔny e sos a el Krist e sos ogog ogog ab ee? Kɔ m'otu eke mi k'oc Krist e sos ogog nyam m'okr af facyɔw ab ee? Njan, mi k'ɔtum! ¹⁶ Uwmn any eke eƷŋ nyam eke okr af facyɔw ab a el sos meƷl nyam in ab ee? Tasi em a, Nyam Lɛl dad ninɛ: *Ke -l'okr af -l'el sos meƷl nyam.*† ¹⁷ Gbɛkɔ eƷŋ yec'eke b'okr af ɛs Kɔtɔkɔ ab a, b'el nyam coco in ab abŋ em.

¹⁸ K'òcr ɔny e sos meƷl a k'ijmn nfaci ab. Sikpl ɛjeɛi fɛŋ eke aƷŋ ɔtu eke ki kok a, elm sikpl eke wɛl bi kokm sos meƷl ab. Kɔ eke eƷŋ nyam oc in e sos meƷl a am ijm nfaci ab, ow el low ŋuŋ eke n'am kok l'òbr in e sos meƷl a. ¹⁹ Uwmn any eke ɔny e sos meƷl a el usu lala a ek'el Abŋ Lala ec'ɛb ir usu ab ee? Abŋ Lala na anŋ ɔny em ɛtŋ l'el Nyam ec'ob ek'ɔŋ ɔny. Ow sosiɛm a, ɔny, elmn ɔny obi ɔny obi ec'ij. ²⁰ Nyam ɔl ɔny an ligbɛl em eke k'eel ewi. Ow sosiɛm, òcr ɔny e sos meƷl a ɛlul in ec'anygbɛl a ɔkm.

7

Pɔl am dad ów a eke wɛl bibrmn mɛbi owi af a

¹ Sica, m'am m'ow mi dad ɔny ów a eke bibrmn'm ɔny e lɛl ab em a e low. † Ɔny bi dadr eke ow'n akpl eke eƷŋ igŋ in k'ónym yɔw. ² Gbɛkɔ aƷŋ eke b'ij nfaci a sosiɛm, ke igŋ fɛŋ ɔny in e yɔw, ke yɔw fɛŋ ɔny in ec'igŋ. ³ Ke igŋ fɛŋ kók low yec'ek'el igŋ ec'eke ki kók in e yɔw e lís a, ke yɔw fɛŋ yeƷi kók in ec'igŋ e lís ec'ek'it a, ⁴ anke yɔw k'ɔtum ocm in e sos a kokrm low yec'eke l'erur a: in e sos a, in ec'igŋ a eci. Eɓɛn nɛnyembri

† 6:16 Nuŋ Ɔb 2.24. † 7:1 Korent e Nyamel a bibrn ów bɛb lɛl nyam eke -li kokr -n'ɔŋŋ ɛrmu nyahan oc im ɔŋ Pɔl ab em (1 Korent 16.17).

nyam, igɲ yeji k'ɔtum ocm in e sos a, kokrm low yec'eke l'erur a: in e sos a in e yɔw a eci. ⁵ Egɲ lawl k'ɔnyɲ sos es lawl e lís, ek'ow elm Nyam eke k'ɔnyɲ abusu ɲɔɲan eci cɛ. Eke b'ow kokr ebɛn lɛgɲ tɛl eci yeji, ke ow él nɛny af okr ɛm ki kokr. Kɔ ow e jam a, èwal am ɛrur usu nyam; ek'ow elm ebɛn, k'ɔtumɲ ɔnyɲmn sos es ij, ɛtɲ Satan ɔtu eke k'ɛbr ow ɛm ɛju ɔny.

⁶ Low na eke m'am dad a, elm ol eke m'am ɔɲ ɔny, kɔ low cɛ eke m'am ɛw es m'ɔɲ ɔny. ⁷ M'am ɛrur tasi eke agɲ a fɛɲ k'anɲ ɛl sɔny ɛsɛ ɛm af, gbɛkɔ Nyam b'ɔɲ ɛy ɛm ec'ɛgɲni nyam nyam fɛɲ bibm nyam eke k'el in sɔny cɛ eci.

⁸ Gbɛkɔ agɲ a ek'anɲ ɛl sɔny a lele ɛɲnyɔw ab ab, m'am dad ɔny m'ɛsɛ: eke b'anɲɲ ɛsɛ ɛm af, ow el low niamɲ ɔny eci. ⁹ Gbɛkɔ eke k'ɔtumɲ ɔnyɲmn sos es a, èbirir! Ow akpl eke k'ɛbirir, ow a eke k'anɲɲ low ám aw ɔny ijr ɔny gbɛ a.

¹⁰⁻¹¹ Agɲ a eke ɛbirir a, m'am dad eke k'anɲɲ usu nyam, ɛs'elel eke ɛs Kɔtɔkɔ in obi dad ab af. Igɲ itm eke k'ogɲ in e yɔw a, ɛtɲ yɔw itm eke k'ɛlu in ec'igɲ ab es. Eke l'ɛlu in ec'igɲ ab es a, ke n'ánɲ in sɔny oglog ke l'ɛgɲ l'eb l'okr ɛm ow ab.

¹² Agɲ a eke ɛbirir ke ɛl e yɔw a oglog igɲ a ubm Nyam nawrɛ a, m'ɔny ów eke ɛl yeji mi k'ɔm ɛl, ɛtɲ na ec'a, ow elm ɛs Kɔtɔkɔ dadm, kɔ ɛm m'am dad. Eke Krist ɛm ec'ɛgɲ lisijim nyam ɔny yɔw eke ubm Nyam nawrɛ, ɛtɲ ow ɛrur eke ow k'ir ɛb in ab a, ow itm eke li k'ogɲ ow, ek'ow elm nawrɛ ub lis a sosiɛm. ¹³ Ebɛn nɛnyembri nyam, eke nawrɛ ub lis nyam ɔny igɲ ek'ubm Nyam nawrɛ, ɛtɲ ow ɛrur eke ow k'ir ɛb in ab a, ow itm eke li k'ɲgboɲ ow ab, ek'ow elm nawrɛ ub ɛs a sosiɛm. ¹⁴ Tasi ɛm a, yɔw ɛc na ek'elm nawrɛ ub ɛs a titm Nyam nɔnɔ, in e yɔw a eke l'ɛbi a sosiɛm. Ebɛn nyam coco, igɲ ɛy a ek'elm nawrɛ ub lis a yeji titm Nyam nɔnɔ, in ec'igɲ a eke l'ɛbi a sosiɛm.

Blel ow elm nɛnɛ ana, ɔny ec'ey a blel anɲ ɛsɛ ey ek'itm eke Nyam k'ɛgɲ eb af, kɔ nawrɛ ɛm a, -l'ɛbm eke Nyam k'ɛgɲ eb ɛl. ¹⁵ Gbɛkɔ, ek'el ɛm ec'ɛgɲ nyam ek'ubm Nyam nawrɛ a am ɛrur eke k'im a, l'ɔtu eke li k'im. Eke ow ɛcr nɛnɛ a, ɛgɲ lisijim a oglog ɛgɲ lisijɔw a ɔnym low kaka ɛgɲ yec'ab ab ij. Ûwr any cɛ eke Nyam, in ec'a ɛrm es ɛy ec'ɛb ir ɛm l'ɛsɲ ɔny. ¹⁶ Kɔ igɲ ɛy, ɔtu eke k'uw any eke b'ow sɔg ɲ ec'igɲ ab ee? ɛtɲ kɔ yɔw ɛc, ɔtu eke k'uw any eke ɲ yeji b'ow sɔg ɲ e yɔw ab ee?

Nyam ec'ɛsɲ a ítɲnm ɔny ec'elel eke anɲ a

¹⁷ Lɛgɲ a eke Nyam ɛsɲ ɔny a, ɔny ec'elel a eke ɛs Kɔtɔkɔ ɛwr ɔny anɲ ab ɛm, am iir ɛb. Sica, eke ow elm mɛbi e low na eke mi dad a, ow it ek'ɛgɲ fɛɲ k'ir ɛb elel eke n'anɲ ab ɛm. Ol na anake m'am ɛw es Sinyamel a fɛɲ ɛm a. ¹⁸ Lɛgɲ a eke Nyam ɛsɲ'ɲ a, ke ubr likr es ɲ ee? Ek'ow el ebɛn, àɲɲ elel a ek'anɲ a! Eke l'ɛsɲ'ɲ a, ke k'ubrm likr es ee? Ek'ow el ebɛn, k'im catɲ k'ubr es! ¹⁹ Ke wɛl úbr likr es oglog ke wɛl k'úbrm es, elm low a eke el low tasi a. Low tasi a eke wɛl ki kok a el Nyam e low a eke dad a ec'elum a. ²⁰ Ke ɛgɲ fɛɲ áɲɲ in ec'elel a eke n'anɲ ke Nyam ɛsɲ'n a. ²¹ Eke Nyam ɛsɲ'ɲ a, kɔ adu el ee? Eke ow el adu el ke k'ɛbr ow e low ɛrm mij! Kɔ ek'ɔtu ek'el lewi, ke él kɛkɲ. ²² Tasi ɛm a, ɛgɲ nyam ek'el adu ke ɛs Kɔtɔkɔ ɛsɲ a, el lewi ɛtɲ el ɛs Kɔtɔkɔ eci. Ebɛn nyam coco, ɛgɲ nyam ek'el lewi ke ɛs Kɔtɔkɔ ɛsɲ a, el Krist ec'adu. ²³ An ligbɛl Nyam ɛnm ɔɲ ɔny eel ewi. Ow sosiɛm, k'èel ɛgɲ ɛjɛci e madu. ²⁴ Agɲ lisijimɛl, ke ɛgɲ fɛɲ áɲɲ in ec'elel a eke n'anɲ ke Nyam ɛsɲ'n a.

Agɲ a eke k'ɛbirm a e lís owi

²⁵ Ibrmɲ ɛm ec'elel eke m'am ɛkan ededyɔw oto eke ɛbim ɛgɲ a e lís owi. M'ɛɲnm ol kaka anm ɛs Kɔtɔkɔ ogɲ owm low na eci. Gbɛkɔ m'am

dad ɔny ɛm ec'elel eke m'am ɛkan low a. Ɛs Kɔtɔkɔ eci sɔrɔɔ iɔɔ ek'ɔny ɛm e lís a sosiɛm, ɔtur eke k'ɔnyɔn ɔmn ɛm ɛm.

²⁶ Kin yec'eke m'am tutr a: lɛɔɔ na ɛm e ses babur a sosiɛm, ek'agɔ ɛbirm, ow akpl ɛben. Ɛɛ, ow akpl ek'ɛɔɔ fɛɔ k'anɔ ɛsɛ elel eke n'anɔn ab af. ²⁷ Kɔ ɛbi yɔw ee? Ek'ɛbi yɔw ke k'ɔl in ec'es ɛlu ij. Ɛbim yɔw ee? Ek'ɛbim yɔw ke k'ɔl e k'ɛbi ij. ²⁸ Gbɛkɔ, eke am ɛbi yɔw, ow elm sikpl kokm. Ɛɔɔ eke dedyɔwli nyam ɛbi iɔɔ, in yeɔi ow elm sikpl li kokm. Gbɛkɔ agɔ a eke ɛbirir a b'ow ij gbɛ nɔnɔ ɛl e sɛɔɔ fɛɔ ec'ɛb ir ab ɛm, ɛɔɔ ɛm, m'erur eke low nɛnɛ k'ɛɔɔnɔnɔ.

²⁹ Sica agɔ lisijimɛl, m'am dad ɔny eke Ɛs Kɔtɔkɔ e mowrer e sɛɔɔ a ɔfum ij. Caca ɛm ec'agɔ ek'ɛbi ɔyɔw a, kók ɛsɛ wɛ'n ɛbim af. ³⁰ Ɛl a ek'am iɔɔ ɔɔɔ a, kók ɛsɛ wɛ'n iɔɔnɔ ij af. Ɛl a ek'anɔ sos ɛm iɔɔnɔ ɛm a, kók ɛsɛ ow'n iɔɔnɔ wɛl af. Ke ɛl a ek'am ɔl mob a, kók ɛs'ɛben mob a eke wɛ'n ɔl a in elm wɛl ec'af. ³¹ Ɛl a eke am ɛɔɔnɔ ob ij wus ec'ɛb ir na ɛm a, kók ɛs'ɛben wɛ'n ɛɔɔnɔ in iɔɔnɔ af. Ɛɛ, wus na ec'ów a ec'elel eke anɔnɔ yeɔfɛnyɔnɔ a, k'ow anm ɛben sɛɔɔ fɛɔ.

³² M'am erur eke k'ɔnyɔnɔnɔ ɛrm mij kaka. Ɛɔɔ nyam eke ɛbim yɔw a, b'ɛbr Ɛs Kɔtɔkɔ ec'ów ɛrm mij nɔnɔ, kok elel eke in owi k'awr ow. ³³ Kɔ ɛɔɔ nyam eke ɛbi yɔw a, b'ɛbr wus ec'ów ec'ɛrm mij nɔnɔ, kók elel eke in owi k'awr in e yɔw a, ³⁴ ɛɔɔ ɛben a, ów yony a ec'araɔnɔ li bi ɛɛ. Ɛben nyam coco, yɔw nyam oglog dedyɔwli nyam eke ɛbim iɔɔ a, b'ɛbr Ɛs Kɔtɔkɔ ec'ów ɛrm mij nɔnɔ. - Li b'erur eke -li k'el ow eci nimum nimum, -l'oc ɛl ec'ɛɔɔ ɛl a pupukpaɔ -n'ɔɔ ow. Kɔ yɔw nyam ek'ɛbi iɔɔ a, b'ɛbr wus ec'ów ɛrm mij nɔnɔ, kók elel eke in owi k'awr in ec'iɔɔ a.

³⁵ M'am dad low na ɔny e nimamn eci, kɔ ow elm gbɛ eke mi k'ɔɔ ɔny

ijr eci. M'am erur eke ki sɔsumn yec'eke akpl a ocr, ow ɔɔ ke úcur Ɛs Kɔtɔkɔ ɔnyɔn es, ɛel in ɔny coco eci.

Ededu a eke b'ɛɔɔ eb eke k'ɛbim yɔw a

³⁶ Sica, eke iɔɔ nyam ek'ɛsu yɔw a, ow ec'erur a am afɔn in es, ɛɔɔ n'am uru eke li ki kok low ɔbr ow e lís eke -li k'anm ow yony a, ow akpl eke iɔɔ a ki kok low e n'am ɛkn ek'el low tasi a. -L'ɔtu eke -li k'ɛbirir -l'ok es. Eke -l'ɛbirir a, ke na elm sikpl eke -li kokr. ³⁷ Gbɛkɔ l'ɔtu eke li dad n'ɔɔ in ec'ɛrm a eke li k'ow l'ɛbim in e dedyɔw a, l'ɛruam ow ab yeɔi. Eke li dad tasi n'ɔɔ in ec'ɛrm a, ek'ow elm atrm ɛm ɛɔɔ l'ɔtu eke li k'ɔnyɔn sos es ow ec'erur a eke b'aw'r afɔn es a e lís, eke l'ɛbim ow ke ow akpl ɛben. ³⁸ Ow sosiɛm, ɛɔɔ a ek'ɛbi in e dedyɔw a kok low mamn, gbɛkɔ in a ek'ɛɔɔnɔ eke k'ɛbi in e dedyɔw a kok ow akpl nɔnɔ.

Ɛɔɔnyɔw e lís owi

³⁹ Iɔɔ ɛy fɛɔ b'anɔ in ec'iɔɔ ab sɛɔɔ a nimum eke n'anɔnɔ owr a. Eke in ec'iɔɔ a b'uw a, n'ɔny abusu eke li k'ɛbi iɔɔ eke l'erur a, gbɛ ke l'él iɔɔ ek'ɔny ɔmn Ɛs Kɔtɔkɔ ɛm ɛɛ. ⁴⁰ Gbɛkɔ ɛm ɛm ec'a, m'am ɛkn eke li b'ow n'anɔnɔ ehe ɛm eke n'anɔnɔ ɛs elel eke n'anɔnɔ ab af. Ɛɔɔ m'ɔny tutr eke Nyam ec'Abɔ a anɔnɔ ɛm.

8

Segb waw eke wɛl bi kok ɔɔ sinyam yadɔ

¹ Sica ɔny e lɛl ek'awɔnɔnɔnɔ ab ɛm, ibrmn'm eke wɛl ɔtu ek'ij mindey eke wɛl bi kokr egb waw ɔɔ sinyam yadɔ a. Ow a eke am dadr a, low nawrɛ: «Ɛy fɛɔ s'ɔny low na ec'any uw tasi.» † Gbɛkɔ low any uw na b'ɔɔ ɛɔɔ ɛw sos. Kɔ erur b'ɔɔ Nyam ec'agɔ a agb ɔmn ɛm. ² Ek'ɛɔɔ nyam am ɔny tutr eke in uw low nyam any, ke li k'uwm elel eke wɛl b'uwr low any a. ³ Gbɛkɔ ek'ɛɔɔ nyam b'erur

† 8:1 Ɛy fɛɔ s'ɔny low na ec'any uw tasi: eke agɔ e b'iɔɔ sinyam yadɔ nuɔ a b'oc ndey ow kok egb waw a, wɛl b'oc ndey a ɔɔ egb waw ɛsɛl a, oglog wɛl b'iny ob kok es gbɛgbɛl sinyam a e nuɔ iɔɔ usu a.

Nyam, egn a, in yeji Nyam b'uw'r any.

⁴ Low a ek'ibrmn'm a el: «Kɔ wɛl ɔtu eke k'ij ndey eke wɛl wawr egb ɔɲ sinyam yadɲ ab ee?» Ey s'uw any tasi eke Nyam nyam cɛ anɲ, ɛtɲ sinyam yadɲ a elm low kaka. ⁵ Nawrɛ, agɲ bɛb bi dad eke sinyam in anɲ afr lele wus aɲa ab. El ec'a, sinyam a nɔnɔ gbɛl ɛtɲ -li b'oc wɛl ɛsɛ ɛs Kɔtɔkɔ af. ⁶ Gbɛkɔ ey ec'a, s'uw any eke Nyam nyam coco cɛ anɲ, ek'el ey ɛs. In anake li kok ob ob fɛɲ a, ɛtɲ in eci anake s'anɲ owr a. ɛs Kɔtɔkɔ yeji, nyam cɛ anɲ, in l'el Jesu Krist. In e sabu em li kok ob ob fɛɲ ɛtɲ ey yeji, in ec'abu ab em s'anɲ owr.

⁷ Gbɛkɔ ow elm ɔmn ɛsɛl a fɛɲ uwm low nawrɛ na any! Lɛgɲ sig em a, agɲ bɛb sinyam yadɲ e nuɲ igɲ a ɛcm ab. Ow ɔɲ caca em a, eke -li b'ij ndey eke wɛl kokr egb waw a, ke -n'am ɔny tutr eke ndey a, sinyam nawrɛ tasi wɛl oc kokr egb waw ɔɲ. ɛtɲ eke -l'eel fuɛfuɛ ɔmn em a, -li bi tutr eke ndey a b'ɔɲ -l'el agɲ ek'aylm Nyam ec'any af. ⁸ Ke ow elm ob ij k'ow ɔcm ey si titam Nyam. Eke s'ijm yeji, s'irmnm ob kaka, ɛtɲ eke s'ij yeji, si k'ow s'ɛɲnm ob kaka.

⁹ Abusu ɛru ɔny es low fɛɲ ek'erurir e kok eci. Gbɛkɔ ɛwr ɛrm, abusu na ek'ɛru ɔny es a itm eke k'ɔny agɲ a ek'ɛw fuɛfuɛ ɔmn em a ok wus! ¹⁰ Tasi em a, ɲ ek'ɔny "low any uw" a, eke ɛgɲ nyam ek'ɛw fuɛfuɛ ɔmn em a ɛkn'ɲ ek'anɲ sinyam yadɲ e nuɲ igɲ usu am ij ob, kɔ ow k'ow atrm'n sos es eke li k'ij ndey eke wɛl kokr egb waw ɔɲ sinyam yadɲ ab ee? ¹¹ N e low any uw a sosiɛm, ɛsɲ jim a eke ɛw fuɛfuɛ ɔmn em a, b'ow ey wus, in eke Krist uw in sosiɛm a! ¹² Eke bi kokr sikpl ɛrɲ na ɔbar ɔny lisijimɛl, ɔɲɲ el ec'ɔmn fuɛfuɛ a abur es, ke Krist anake am kokr sikpl ɔbar a. ¹³ Na sosiɛm anake ob nyam eke mi b'ow mij, ke b'ow ɔny em lisijim nyam elu sikpl em a sosiɛm, mi k'ow m'ijm

ndey ij, yec'ɛtɲ ke mi k'ɛlum'n wus a.

9

Pɔl ɔwr in ec'ɛrm ɛs eke l'el ec'abusu eke n'ɔny a

¹ Em yeji, abusu ɛru'm es eke mi ki kok low eke m'erur. Kɔ m'elm ɛrm ɛs ee? Kɔ m'eknm ey ɛs Kɔtɔkɔ Jesu ee? Kɔ elmn ɛs Kɔtɔkɔ e juma eke m'am kok a ec'ey ek'ɔsu ee? ² Eke agɲ bɛb ec'a m'elm ɛrm ɛs yeji, ɔny ec'a gbɛ, m'el. Tasi em a, ɔny anake eel em e juma eke m'uw kok ɛs Kɔtɔkɔ ec'a, ec'ey eke ɔsu a.

³ Kin odad eke m'am dad agɲ a eke am ok'm ɔw af a: ⁴ Kɔ ey s'ɔnym abusu eke si k'ɛɲɲ ob ij lele mar ab ey e juma a ec'ee? ⁵ Kɔ ey s'ɔnym abusu eke si k'ɛbirir nawrɛ ub l'is nyam ab ee? ɛrm ɛsɛl bɛb a, ɛs Kɔtɔkɔ lisijimɛl a lele Pier ab kok ɛbɛn! ⁶ Kɔ em lele Barnabas ab cɛ anake ow it eke si ki kok juma ɛjeci gbuɲ ke s'ɛɲɲ ob s'ij ab ee? ⁷ Eke wɛl b'ɛsɲ ɛgɲ aɲgase a, ɛgɲ a am sɔgm labm kokm aɲgase e juma. Eke wɛl b'ewl likɲɲi a, wɛl b'ij in ec'ey a. ɛtɲ eke wɛl b'ɔsu mɛbob a, wɛl b'ɛgɲ el e mɛny mij a.

⁸ Kɔ ɔw amua eke m'am dad a, agɲ ec'ɛb ir em cɛ ow anɲ ee? Kɔ Mois ec'ol a am dadm low nyam coco ab ee? ⁹ Tasi em a, Mois ec'ol ab em wɛl nɔn: *K'ow ocmn meb ɔnynmn id eke wɛl ucu meb am kikn may es a nɛny es.*† Am tutar eke Nyam, sed ec'ɛrmij n'am ebr ee? ¹⁰ Oglog ey e low n'am tutr sodad na em ee? Nawrɛ em a, ey sosiɛm wɛl nɔn sodad amua. ɛgɲ eke b'ewl egb a, b'ɔmn egb ey eke li k'ɛɲɲ l'ub. ɛtɲ in a eke egb ub e lɛgɲ a, bi kok juma a yeji b'ɔmn egb ey a eke k'ɛbm'n a. ¹¹ ɛsɛ agɲ eke b'ewl egb af, s'ewl Abɲ Lala ec'ow amamn a ek'anɲ afr ow a ɔny em. Eke s'am ub ɔny e wus af aɲa e mob a ek'ɔnyn a e tɛl, ke ow ɛny nɔnɔ gbɛl ee? ¹² Eke agɲ bɛb ɔny abusu kok ɛbɛn ɔny af, ke ey tasi anake s'ɔny abusu na s'akm el a! Gbɛkɔ ey

† 9:9 Ol ɔkn 25.4; 1 Timote 5.18.

s'egh̄m s'el̄um abusu na e s'ony a e low okm. Kɔ s'egh̄ nana low feh̄ s'eb, Krist ec'Amani Mamn a e wus eke k'eym eci. ¹³ Ony, uwr any ek'agh̄ a e bi kok juma Nyamel gb̄el ab em a, b'eh̄n el ec'ob ij, mob a eke w̄el b'is Nyamel gb̄el ab em a. † Ke el a eke bi kok segb̄ waw a, b'eh̄n ow eke k'ebm̄ el a segb̄ waw a eke -li bi kok ow e low ab em. ¹⁴ Ebēn nenyembri nyam, Es Kotokɔ on abusu eke agh̄ ek'am ob̄ Amani Mamn a, k'eh̄n el ec'ob ij juma na eke -n'am kok ab em.

¹⁵ Gb̄ekɔ em, abusu na eke m'ony a, m'ibram ow e low kaka, et̄h̄ eke mi non̄ ow e low aṅa, ke ow elm ow ec'ibrm̄ eci. Njan̄, m'at̄m m'ibram em ec'abusu na e m'ony a, et̄h̄ ow b'ok'm̄ ntot̄h̄. Mi b'ow m'erur e mi k'uw, ow a eke mi ki yeb̄ egh̄ ony em eci ntot̄h̄ na oc es a. ¹⁶ Ow elm ow m'erurm̄ eke mi k'opr̄ Amani Mamn a eke m'am̄ ob̄ a sosisem. Tasi em a, ow el low ek'it eke mi ki kok. Gbrēl em eci eke m'obm̄ Amani Mamn a e kokoba! ¹⁷ Blel ow el em obi mi s̄osum juma na m'oc m'am̄ kok, m'ony ow e labm̄ s̄og. Kɔ ek'ow el juma ek'it eke mi ki kok a, m'am̄ kok yec'ā c̄e ek'it a. ¹⁸ Et̄h̄ em e labm̄ s̄og el bogh̄ ec'ee? Em e labm̄ s̄og a el ke m'ob̄ Amani Mamn a oṅr̄ em, ke mi k'usm̄ em ec'abusu ec'ow̄ ek'an̄h̄ em a e low jam.

¹⁹ Em, m'elm̄ egh̄ kaka ec'adu; gb̄ekɔ m'erur eke mi k'el agh̄ feh̄ ec'adu, yec'et̄h̄ ke m'eb̄ agh̄ non̄o gb̄el m'on̄h̄ Krist. ²⁰ Eke m'an̄h̄ Jwifel ab, m'am̄ ir eb̄ esē Jwif af, el ec'eb̄ sosisem eci. Ow elm ke m'an̄h̄ el ec'ol a ec'es̄ ew̄ em, kɔ eke m'an̄h̄ el ab, mi b'el̄um ol a yec'et̄h̄ ke m'eb̄ agh̄ a eke b'el̄um ol a. ²¹ Gb̄ekɔ eke mi b'an̄h̄ el a eke uwm̄ Mois ec'ol ab any ab ab a, m'am̄ ir eb̄ esē em anm̄

ol ec'es̄ ew̄ em af, agh̄ a ek'uwm̄ ol ab any a ec'eb̄ eci. Gb̄ekɔ ow elm ke mi k'el̄um Nyam ec'ol a, aṅke mi b'el̄um Krist ec'ol a. ²² Eke m'an̄h̄ on̄n fūefuē es̄el ab, † m'am̄ ir eb̄ esē em yeji on̄n fūefuē em ony af, el ec'eb̄ sosisem eci. Mi bi kok feh̄ a eke m'otu eke mi ki kok a, yec'et̄h̄ ke saan̄h̄ agh̄ nyam nyam̄ eh̄n sel. ²³ Et̄h̄ ow̄ amua feh̄, Amani Mamn a sosisem c̄e mi bi kok, yec'et̄h̄ ke em yeji m'an̄h̄ in e bibm̄ a e low em.

Es uru es̄el e sos beb̄m

²⁴ Uwr any eke es uru usu, ow el es uru es̄el a feh̄ b'uru es, gb̄ekɔ egh̄ nyam c̄e b'eh̄n ow e nin awr ob̄ a. Ow sosisem, urur es nin awr ob̄ a ec'eh̄n eci! ²⁵ Es uru es̄el feh̄, sos beb̄m em a, bi d̄ed̄h̄n el sosi ow non̄o e kok. -Li b'on̄yn el sosi milolu nin awr ob̄ nyam eke ibnm̄ sosisem eci. Kɔ ey, s'am̄ atr sos es eke si k'eh̄n nin awr ob̄ nyam eke b'ow an̄h̄ segh̄ feh̄. ²⁶ Na sosisem, em, m'am̄ uru es, kɔ ow elm marēm marēm. M'an̄h̄ esē mum oḡh̄ es af, kɔ mi w̄owlm̄ kukuta marēm marēm. ²⁷ Em, m'am̄ on̄yn em e sos a milolu, m'akm'n̄ es non̄o, yec'et̄h̄ ke mi k'obm̄ Amani Mamn eci kokoba m'okm̄ agh̄, ke em w̄el k'ebm̄ im.

10

K'igh̄n̄h̄ sinyam yadh̄ nun̄

¹ Aḡh̄ lisijim̄el, m'erur eke mi k'okn̄ ony low yec'ā eke eh̄n ey laḡh̄el Mois e leḡh̄ em a. Jru a ek'an̄h̄ afr ow a nyimn̄ el, † et̄h̄ -l'ubr̄ okij ebl a, ² et̄h̄ ow an̄h̄ esē mij nun̄ eke w̄el ok el af, Mois e jam us eci. ³⁻⁴ El feh̄ -l'ij ob̄ nyam a et̄h̄ -l'eḡh̄ mar nyam a ek'an̄h̄ Nyam em ow a. Tasi em a, lob a ek'an̄h̄ Nyam em ow am us el jam ab em -l'eḡh̄ mij el feh̄, † et̄h̄ lob

† **9:13** Aṅa, P̄ol am dad Jerusalem e Nyamel gb̄el a eke egb̄ waw usu an̄h̄ em a ec'odad. † **9:22** on̄n fūefuē es̄el ab:b̄eb̄m̄n Rom 14 lele ow ec'akr̄ otar ab ab. † **10:1** Jru:aṅa ow am okn̄ ey Okm̄ Ok e lel ab em e jru a ek'ey am nyimn̄ Israel eȳh̄, ke an̄h̄ esē mregbn̄ ek'am̄ iwr̄ uyu im afr ab af e low. Ek̄n Okm̄ Ok 13.21-22; 14.22-29. † **10:3-4** lob a ek'an̄h̄ Nyam em ow am us el jam ab em -l'eḡh̄ mij el feh̄:aṅa P̄ol am ebr̄ Jwifel e low yegm̄ es̄el esig a e low e dad ab em. Low yegm̄ ab em -li dad eke lob a b'ewl̄ Israel eȳh̄ usu feh̄ loj ab em. Lob na w̄el b'awl̄ in e low a Awl̄ 20.8-11 em. Ek̄n Okm̄ Ok 16.4-35; Ol Okn̄ 8.3 em yeji.

a, in anake l'el Krist a. ⁵ Gbəkɔ ɛben yeji, el em ec'agn nɔnɔ kokm Nyam ec'erur, etɔ ow sosiem -l'uw loj ab em. †

⁶ Ów amua feɔ ey eke k'el sɛwl ey eci, yec'etɔ ke si kí kokm ów enuɔ eke b'aw ey a ɛɛ ey lagɔel ec'ab af. † ⁷ K'igɔn sinyam yadɔ nuɔ, ɛɛ el el ek'el em ec'agn beb kok ab af. Kin yec'eke Nyam Lɛl dad: *Dedeku a nimum sig es ob ij lele mar ɛɔ ab eci. Etɔ ow e jam a, -l'igb el feɔ -n'am gbɛɔbl es.* † ⁸ Si k'ócɔ ey e sos a si kí kokɔ nfaci ij owi, ɛɛ el el ek'el em ec'agn beb kok, ke agɔ fandi likɔ lele nyahan ab uw lagɔ nyam coco ab af. ⁹ Si k'ɛbm Krist, † ɛɛ el el ek'el em ec'agn beb kok, ke moɔn gúɔn el -l'uwɔ ab af. ¹⁰ Ow ec'uwɔ em a, m'am dad m'ɛɛ: si k'ényn abr, ɛɛ el el ek'el em ec'agn beb kok, ke afr erm es a ek'ism luw ab a, ibi el ab af.

¹¹ Ów amua ɛɔn ey lagɔel, yec'etɔ ke ow él sɛwl ey eci. Wel nɔn ɛw es ey ec'ɛwar eci, ey eke s'ann seɔn es abal el em a. ¹² Ow sosiem, ɛɔn yeci ek'am tutɔ eke n'inym es kikri a, éw erm ke li k'éym wus. ¹³ ɛbm ɛkn a feɔ eke ɔbar a el ow a eke b'ɛɔn agɔ feɔ a. Nyam el ɛɛɛ etɔ li k'ow li yeɔm eke wel k'ɛbm ɔny toɔ ow afɔ ɔny e lɛc ab es. Eke ɛbm ɛkn b'ow owɔ ɔny a, Nyam b'ow ɔɔ ɔny lɛc inymn es kikri etɔ li b'ow n'ɔɔ ɔny sos dogɔn ec'abusu.

Es Kɔtɔkɔ ec'ob ij a ɛcm sinyam yadɔ e ses gbɛɔbl ab ab

¹⁴ Ow sosiem a, erur em ec'agn lawlɛl, àrur sinyam yadɔ e nuɔ igɔ owi ɛgbr es! ¹⁵ M'am dad ɔny odad ɛɛ nuɔ em es ok ɛsɛl af. ɔny obi yeji ɔnyn odad eke m'am dad a igbal ogɔ ɛkan. ¹⁶ Ob ij lala ab em, eke si b'ɔɔ Nyam bia mij kpɔk a e si b'ɛɔn a ec'a, ke ow elm af s'okɔm Krist eci mebl ab ab a ee? Kɔ futufutu a eke

si bi ɛɛc s'ɔɔnɔnɔn ob ij em a, ɔnym okɔm ey af Krist e sos meɔl ab ab ee? ¹⁷ Futufutu a, nyam coco. Etɔ ey feɔ s'okɔ af s'el sos meɔl nyam coco, anke futufutu nyam coco a ey feɔ si b'ij.

¹⁸ Lèer Israel eyɔ: el a eke b'ij mindey eke wel bi wawɔ egb anɔ egb waw usu a, okɔ af Nyam ab. ¹⁹ Nɛnɛ a, bla lowi m'am erur eke mi kí dad ee? Kɔ mindey eke wel bi wawɔ egb ɔɔn sinyam yadɔ a lele sinyam yadɔ a el obi ab a el low tasi ee? ²⁰ Njan! M'erur ɛɛ eke mi kí dad eke seɔb waw amua, abɔ enuɔ a wel bi kok ɔɔn, kɔ ow elm ey e Nyam a. Etɔ m'erurm eke k'okar af abɔ enuɔ ab ab. ²¹ K'ɔtumɔ am ɛɔn ɛs Kɔtɔkɔ e mij kpɔk a, ke ám ɛɔn abɔ enuɔ e mij kpɔk a yeji. K'ɔtumɔ am ijr ɛs Kɔtɔkɔ ec'ob ij lala a, ke ám ijr abɔ enuɔ ec'ob a yeji. † ²² Kɔ ɛs Kɔtɔkɔ s'am erur eke si k'ɔɔ nyamneyɔ ɔny ee? Kɔ s'ɔɔn lɛc s'akm'n ee?

Kòkr feɔ Nyam ec'anygbɛl a eci

²³ ɔny em ec'agn beb bi dad ɛɛɛ: «Feɔ e kok ec'abusu eru es.» Nawɔɔ, gbəkɔ em, m'am dad eke ow elm feɔ akplm ey eci. «Feɔ e kok ec'abusu eru es.» Nawɔɔ, kɔ ow elm feɔ ɔɔm Nyamel agbm ɔmɔ em. ²⁴ ɛɔn kaka k'ól in obi ɛɛ e low mamn es, kɔ ke l'ól agɔ ejec'a nana ec'es.

²⁵ Ndey feɔ eke wel b'ól ij an ejem a, ijr erm es ey em, ke ów awl kaka k'ánm em. ²⁶ *Tasi em a, ob a feɔ ɛs Kɔtɔkɔ eci: wus lele ob feɔ ek'ann'n em ab ab.* †

²⁷ Kin low ɛbmɔ nyam: eke Nyam any uwm ɛs nyam ɛɔn ɔny ob ij em etɔ ɛɔn ebr imn a, ow akpl eke k'ijr ob a eke wel ɔɔn ɔny a erm es ey em, ke ów awl k'ánm em. ²⁸ Gbəkɔ eke ɛɔn nyam dad ɔny nine: «Ndey a ek'am ijr a sinyam yadɔ ec'egb waw,» ow akpl eke k'ijmɔ ɛɔn a e

† **10:5** Awl 14.16,23, 29-30. † **10:6** Awl 11.4,34. † **10:7** ɛkn ɔkm Ok 32.6. † **10:9** Krist:1 Korent e silel esig beb em wel b'ɛɔn *Es Kɔtɔkɔ, Krist* ec'usu a. † **10:21** Nyam any uwm ɛsɛl a bi waw egb ɔɔn el e sinyam yadɔ a ba ow b'uwɔ a, ow ecm el ab eke -li b'ij ob usu nyam el feɔ. Ob ij a el el e nyam a e sos usɔ ec'ob ij. † **10:26** Selu 24.1.

dad ɔny odad a e sos keskes eke ow k'ewm lele in ec'elel eke li b'ekan ów ab ab sosiem. ²⁹ Eke batɔ fɛɔ akpl ɔny eci yeji, ow ɔtu eke k'ákpɔm ɛɔ a eci. Sica bla sosiem ɛɔ ki yeɔ ɛɔ ejeci, in ec'elel eke li b'ekan ów ab em, jɛj in ec'abusu a ek'ɛru'r es a e low ok ee? ³⁰ Eke l'ɔtu eke li k'ɔɔ Nyam bia ob a eke n'am ij a eci, bla sosiem wɛl ki cacak'r ob ij a sosiem ee? ³¹ Ow cɛ eke mi ki dad a: eke am ijr ob, am ɛɔɔ mar ɛɔɔ am kokr low fɛɔ yeji, kòkr fɛɔ Nyam ec'anygbɛl a eci. ³² K'èlul ɛɔ kaka wus ɔny ec'elel eke bi kokr ab em: ke ow el Jwifɛl, ke ow el agɔ ek'elɔm Jwifɛl, ke ow el Nyamel; k'èlul ɛɔ kaka wus. ³³ Kòkr ɛɛ em af! Mi bi kòk eke em e low kòk fɛɔ em, em e low k'akpl agɔ a fɛɔ sos em. M'ólɔ em obi e low mamn es, kò agɔ fɛɔ e low mamn mi b'ól es yec'ɛɔ ke el fɛɔ -n'ɛɔ sel.

11

Eɔɔ lele ɔyɔw ab ec'elel eke k'anɔn ek'agɔ b'as luku Nyam nuɔ igɔ ec'a

¹ Wèwrmn'm ów, ɛɛ elɛl eke m'am wewrm Krist ów ab af. ² M'am aw ɔny eke ɛɔɔ fɛɔ b'ɔkan em e low, ke b'ɔsur em e low yeɔm a ɛɛ elɛl eke m'ɔɔɔ ɔny ab af. ³ Gbɛkò kin low e m'am erur eke k'irir ɛɔɔɔ ɛɔɔɔ: igɔ fɛɔ ec'es ɛw ɛs el Krist, yɔw fɛɔ ec'es ɛw ɛs el igɔ, ɛɔɔ Krist ec'es ɛw ɛs a el Nyam. ⁴ Eke igɔ nyam bubur nuɔ es am ɔɔɔ Nyam oglog am dad odad eke Nyam ɔɔ'n a, l'ɛluam Krist ek'el in ec'es ɛw a. ^{† 5} Sica eke yɔw nyam bubur nuɔ es in e Nyam ɔɔɔ em oglog odad eke Nyam ɔɔ'n a e dad em a, l'ɛluam in ec'es ɛw ɛs a ek'el in ec'igɔ a. Ow anɔ ɛɛ ɛben nuɔ kprokpro cɛ ow'n ɛr af. ^{† 6} Eke yɔw nyam erurm eke ki bubur nuɔ es, l'ɛɔɔ l'eb l'ɛr nuɔ kprokpro cɛ ɔɔɔ! Gbɛkò ow el ɛs owi yɔw nyam eke bubr sin

es oglog ɛr nuɔ kprokpro a eci; ow sosiem li búbur nuɔ es cɛ ɔɔɔ! ⁷ Igɔ ec'a ow ibram eke li ki bubur nuɔ es eke l'el Nyam ec'es otarir lel ow ec'anygbɛl ab a sosiem. Kò yɔw, in igɔ ec'anygbɛl l'el. ^{† 8} Tasi em a, ow elm yɔw em Nyam kokm igɔ, kò igɔ em li kok yɔw. ⁹ ɛɔɔ Nyam kokm igɔ yɔw sosiem eci, kò yɔw li kok igɔ sosiem eci. ^{† 10} Low na sosiem lele afr ɛm ɛsɛl eke bi ler ɔny e Nyam nuɔ igɔ ab ab sosiem, ow it eke yɔw k'ew mɛny ɛwr nyam nuɔ af yeɔm eke n'ɔny abusu Nyam ɔɔɔ eci. ¹¹ Gbɛkò ɛs Kòkòkò ec'any af a, yɔw anɔ igɔ eci ɛɔɔ igɔ yeji anɔ yɔw eci, ¹² anke ek'ow el igɔ em Nyam ɛcr kok yɔw, ke yɔw em anake igɔ b'ɛcr wɛl ew'r a; ów a fɛɔ Nyam ogɔ ow b'anɔ ow.

¹³ ɔny obi em yeji, ɔny ɔny igbal ogɔ ekan: eke yɔw nyam am ɔɔɔ Nyam ɛɔɔ li bubur nuɔ es ke ow akpl gbɛ ee? ¹⁴ Eke igɔ nyam ɔfur sin nuɔ, ow el ɛs owi! Wus ec'ów a bɔbɔ yeji am yeɔm eke ow el ɛs owi. ¹⁵ Gbɛkò yɔw ec'a eke sin ɔfu'r nuɔ, ke anygbɛn ana! Tasi em a, yɔw sin b'ɔfu nuɔ yec'ɛɔ ke ow ɛl in e nuɔ es bubur ob. ¹⁶ ɛɔɔ ek'ɛɔ nyam erur eke k'atar ów es low na af a, l'úw any eke ɛy e Sinyamel a fɛɔ em ow ɛcam ɛy ab eke yɔw nyam kí bubur nuɔ es ke ɔɔɔ Nyam.

ɛs Kòkòkò ec'ob ij lala a

¹⁷ Eke ow el ɔny e siluku as a ec'ów m'am dad a, low nyam anɔ eke ow sosiem mi k'ɔtum m'awm ɔny. Tasi em a, ɔny e siluku as a bi kok ɔny low ɔny akm low mamn. ¹⁸ Eke b'asr luku usu nyam a, b'inymn es eb eb a eke bubar em a. [†] M'iri ow e low wɛl ɛɛ em, ɛɔɔ m'ɔny ɔm eke low nawre tɛl anɔ em. ¹⁹ Tasi em a, em bubr ɔtu eke k'anɔ ɔny em, yec'ɛɔ ke wɛl ɔtu ɛkn kpata agɔ a eke el cɛcɛ tasi ɔny ec'araɔn a.

^{† 11:4} es ɛw ɛs:Grɛk em a, nuɔ lele es ɛw ɛs ab odad ebl nyam coco. ^{† 11:5} nuɔ kprokpro:ɛɔɔ ab em, wɛl ɛkn yɔw e sin nuɔ a ɛɛ in e sakpl ob iy af (ɛkn akr 15 em a). Eke yɔw nyam bubr in e sin ab es oglog ɛr nuɔ kprokpro anɔ ɛɛ igɔ af a, ow el ɛs owi. ^{† 11:7} Nuɔ Jb 1.26-27. ^{† 11:9} Nuɔ Jb 2.18-23. ^{† 11:18} ɛkn 1 Korɛnt 1.10-17.

20 Eke b'asr luku usu nyam a, ow elm Es Kɔtɔkɔ ec'ob ij lala a ijmn. 21 Ee, egn egn b'ogñ es eke k'ij in obi eci ob a, etñ eke agñ beb, el namn b'ony a, likpr el b'egñ mar am ony. 22 Ony na, onymn mel eke k'anññ yogn ijr ke egn ee? Kɔ Nyamel am erurir eke ki kokar miyer ee? Kɔ agñ a ek'el ɔkɔpm agñ a erurir eke ki kokr es ee? Bla am ekur eke mi ki dad ony ee? Kɔ aw mi k'aw ony ee? Njan, low na af gbɛ mi k'awm ony!

23 Tasi em a, kin low yegm a eke m'eb Es Kɔtɔkɔ ogñ ke m'onj ony a: Es Kɔtɔkɔ Jesu nɔk a eke wɛl ɔl ijr a, l'oc futufutu, 24 l'elu Nyam bia, etñ ow e jam a, l'ubr futufutu ab em li dad ninɛ: «Futufutu na el em e sos megl. L'el ony eci. Ijr ke am ɔkan em owi.» 25 Eben nyam coco, eke -l'ijr ob uwr a, Es Kɔtɔkɔ oc ven kpɔk a etñ dad ninɛ: «Ven kpɔk na el em e mebl a, etñ Nyam oc'r am kok in e sinm owr a ony ab. Sakp sakp fɛñ eke b'ow egn a, ɔkan em owi.» 26 Tasi em a, sakp sakp fɛñ eke b'ijr futufutu na ke b'egññ ven kpɔk na a, ow el Es Kɔtɔkɔ e luw a ec'amani ek'am ɔbr toñ ke l'ɛwl l'ow.

27 Ow sosiem egn ek'am ij Es Kɔtɔkɔ eci futufutu na, oglog am egn in e kpɔk na ke ow elm elel ek'ow it a, el egn ek'am eb sikpl ok sos Es Kɔtɔkɔ eci sos megl a lel in e mebl ab ab ec'any af. 28 Ow akpl ek'egñ egn k'otar in sosi akr gbuñ ke l'ij futufutu na, ke l'egñ kpɔk na. 29 Tasi em a, egn yec'ek'am ij futufutu na ke am egn kpɔk na, ke uwm low ek'anñ el Es Kɔtɔkɔ eci sos ab ab ec'arañ a, el egn ek'am eb jej ok ew es in e lís. 30 Low na sosiem anake ony ec'arañ a, ɔlu nɔk lele sos éyru ab anñ, ke agñ nɔk uw a. 31 Eke si b'ekan ey ec'es an ab em, Nyam k'ow jejm okm ey. 32 Gbɛkɔ Es Kɔtɔkɔ bi jej ok ey etñ bi nyimn ey

e low, yec'etñ ke wɛl k'óbm ey low wus nimum ab.

33 Ow sosiem erur em ec'agñ lisi-jimɛl, lɛgn eke b'asr luku usu nyam ob ij ec'a, èkurir ony ɔfr. 34 Eke egn nyam namn am ony nɔk, ow akpl eke li k'ij ob in ogñ a, yec'etñ ke ony e luku as usu nyam a k'ésñm Nyam e jej ok a ism ony. Ów likpr a eke bibrmn'm a ec'a, lɛgn a eke mi b'ow m'ow ony ogñ a, mi b'ow m'ekn ow e low.

12

Sob ap ek'Abñ Lala b'onj agñ a

1 Agñ lisijimɛl, yec'ek'el Abñ Lala e sob ap ec'a, m'erurm eke k'úwmn ow e lís e low kaka any.

2 Lɛgn sig em a eke k'úwmn Nyam any a, wɛl b'ɔdum ony ab imn sinyam yadñ ek'am dadm odad ogñ, etñ am dogñnmn sos kaka. 3 Ow sosiem m'erur eke mi ki dad ony low nyam: eke egn nyam dad: «Ke abu eyr éññ Jesu!», ow k'ɔtum elm Abñ Lala ɔm'n eke li ki dad eben. Etñ emeny egn k'ɔtum dadm: «Jesu el Es Kɔtɔkɔ!», eke ow elm Abñ Lala nyimnm'n. †

4 Sica yec'ek'el Abñ Lala e sob ap ec'a, Nyam onj agñ in e bibm ab em sob ap erñ erñ, gbɛkɔ Abñ nyam a cɛ b'onj agñ sob ap a. 5 Ow ony juma erñ erñ eke wɛl bi kok, gbɛkɔ Es Kɔtɔkɔ nyam a cɛ e juma. 6 Ów erñ erñ anñ eke wɛl bi kok, gbɛkɔ Nyam nyam a cɛ bi kok juma ey fɛñ em, etñ b'elum ey abu fɛñ a eke si bi kok ab em. 7 Abñ Lala b'onj ey em ec'egñ fɛñ bibm nyam in ɔny cɛ eci, agñ likpr a e nimamn eci. 8 Li b'onj egn nyam odad sɛwr em eke b'anñ Nyam ogñ ow a e bibm, ke Abñ nyam a cɛ, n'onj egn ejeci nyam low any uw a eke b'anñ Nyam ogñ ow a e bibm. 9 Abñ nyam a cɛ b'onj egn nyam ɔmn leg leg e bibm, ke n'onj egn ejeci nyam

† 12:3 *Jesu el Es Kɔtɔkɔ*:lel nɔn es a am elu ɔkm eke Jesu el Nyam. Grɛk em ec'odad ebl a eke anja wɛl am itññ dad Es Kɔtɔkɔ a (Kurios): ow el odad ebl nyam a cɛ eke Jwifel oc esññ Nyam e nin a (Yahweh), lɛgn ab em eke Amani Sig eke wɛl nɔn Ebre em a, -l'itññin Grɛk ebr em a. (Ekn Ów ec'akr otar usu a, odad ebl na: *Septant*.)

agɲ ewlm ec'a. ¹⁰ Li b'ɔɲ ɛɲɲ nyam akrowa kok e bibm, ke n'ɔɲ ɛjɛci nyam odad eke b'annɲ Nyam ogɲ ow a e dad ec'a, ke n'ɔɲ ɛjɛci nyam yeji eke k'uw ów yec'ek'el Nyam ec'Abɲ ec'ów ab any lele el ek'elm ab ab e bibm. Li b'ɔɲ ɛɲɲ nyam am ɔtu ɛbr sɛbr e wɛl uwm any e bibm, ke n'ɔɲ ɛjɛci nyam ow ec'itɲn e bibm. ¹¹ Gbɛkɔ amua fɛɲ a, Abɲ Lala nyam coco a cɛ bi kok ow e low. Li b'ɔɲ ɛɲɲ in e sob ap a ɛsɛ elɛl eke li b'erur ab af.

ɔny fɛɲ eel Krist e sos megl a

¹² Aɲa s'óc low nyam s'ɛbmn. ɛɲɲ e sos megl a el ob nyam coco, gbɛkɔ n'ɛnɲn susu nɔnɔ cɛ. ɛɲɲ eke n'ɛnɲn susu yeji, susu susu a fɛɲ okr af el sos megl nyam; Krist ec'a yeji ɛbɛn cɛ. ¹³ ɛy fɛɲ, Jwifɛl, agɲ ek'elm Jwifɛl, madu lele ewi ab, Abɲ Lala nyam ab ɛm cɛ s'ɛɲɲ mij ok nuɲ, sos megl nyam coco eke si k'okr af s'el Krist ɛm a eci. ɛɲɲ ɛy fɛɲ, s'ɛɲɲ Abɲ nyam coco na anɲ ɛy ɛm.

¹⁴ Tasi ɛm a, sos megl nimum a ɔnym sos ogog nyam cɛ, kɔ sos ogog nɔnɔ li b'ɛli. ¹⁵ Laker ɔtu e ki dad ɛsɛ: «ɛm, eke m'elm abu a, m'elm sos megl ec'ogog nyam.» Kɔ ɛbɛn yeji, l'el sos ogog nyam cɛ. ¹⁶ Lɔru ɔtu e ki dad ɛsɛ: «ɛm, eke m'elm nyamn a, m'elm sos megl ec'ogog nyam.» Kɔ ɛbɛn yeji, l'el sos ogog nyam cɛ. ¹⁷ Blel sos megl a nimum el anyamn, ayaf s'ɔtu e si k'irir low ee? ɛɲɲ blel ow el ɔru ɔfr cɛ, ke ayaf s'ɔtu eke si k'ɔdur ob sɔsɲ s'eb ee? ¹⁸ Gbɛkɔ, Nyam sisigm sos ogog ogog fɛɲ es sos megl a nimum ɛm, ɛsɛ elɛl eke l'erur ab af. ¹⁹ Eke sos megl a nimum el sos ogog nyam cɛ, ke l'elm sos megl ij. ²⁰ Sos ogog ogog a anake b'okr af el sos megl nimum nyam a.

²¹ Nyamn k'ɔtum dadm abu ɛsmɛ: «ɛm, m'ɔnym ɲ ec'es abur!» ɛɲɲ nuɲ k'ɔtum dadm akr ɛsmɛ: «ɛm, m'ɔnym ɔny ec'es abur!» ²² Nawrɛ ɛm a, sos ogog ogog a ek'ɔnym any nɔnɔ a bɔbɔ yeji, ɔny low e bi kok sos a nimum ɛm. ²³ Susu a eke si

b'ɛkn ɛsɛ el ek'elm low kaka af a, si bi tat el abu af nɔnɔ. ɛɲɲ el a eke wɛl ɔtum eke k'ɛkn a, si b'ɔny mɛwl si sus el mob. ²⁴ ɛy e sos a e susu susu a e wɛl ɔtu eke k'ɛkn a, ibram mob sus na fɛɲ. Gbɛkɔ Nyam eke kok sos megl a, n'ɔɲ susu a eke wɛl b'ɛkn ɛsɛ susu eke elm low kaka af a ɛlum nɔnɔ. ²⁵ ɛbɛn a, sos megl a ow elm ɛm ow bubrm. Kɔ nana, sos ogog ogog a fɛɲ b'ɛbr el ɔfr ec'erm mij. ²⁶ Eke sos ogog nyam am ij gbɛr, sos ogog ogog a fɛɲ am ij gbɛr in ab. Eke wɛl kok sos ogog nyam anygbɛɲ, sos ogog likpr a fɛɲ am kok sos ɛm inɲ in ab.

²⁷ ɔny ec'a, eel Krist e sos megl a, ɛɲɲ ɔny ɛm ec'ɛɲɲ nyam nyam el sos megl a ec'ogog nyam. ²⁸ Ow sɔsiɛm anake Nyamel ɛm, Nyam ikɲ anym krɛkrɛ ɛm ɛw: ɛrm ɛsɛl, yony ɛm: kokoba ɔb ɛsɛl, nyahan ɛm: low yeɲm ɛsɛl. Ke sica ow e jam a, wɛl b'ɛɲɲ sakrowa kok ɛsɛl lel el a ek'ɛɲɲ ɛɲɲ ewlm e bibm ab a. Sica ow ɔny abu ɛlum ɛsɛl lele agɲ nyimɲ ɛsɛl ab, ɛɲɲ el a eke ɛɲɲ sɛbr eke wɛl uwm any ec'ɛbr e bibm a yeji anɲ. ²⁹ Kɔ el fɛɲ -l'el ɛrm ɛsɛl ee? El fɛɲ -l'el kokoba ɔb ɛsɛl ee? El fɛɲ -li bi yeɲm agɲ low ee? El fɛɲ -li bi kok sakrowa ee? ³⁰ ɛɲɲ ɛmɛny, ow elm el fɛɲ yeji -l'ewlamɲ ólu, -li dadmɲ odad sɛbr eke wɛl uwm any ɛm, -l'itɲnmɲ sodad a. ³¹ Ow sɔsiɛm a ɔɔl sob ap ek'ɔny any a ec'ɛɲɲ es!

Gbɛkɔ sica, m'am ow mi yeɲm ɔny ejagb nyam ek'el sɔbɔ akm bɛb a fɛɲ.

13

Erur el low a tasi eke ɔny any a

¹ Tasi ɛm a, blel m'ɔtu eke mi k'ɛbr agɲ e sɛbr a fɛɲ lele afr ɛrm ɛsɛl ec'ab ab yeji, eke m'ɔnym erur agɲ ɛjɛc'a eci, ke m'annɲ ɛsɛ kpokpo ɔbr cɛ eke wɛl am ar ke am ikɲ, ban kpakpaca ek'am bɔbar af. ² Blel m'ɔtu eke mi k'eb odad eke b'annɲ Nyam ogɲ ow a m'ɔɲ agɲ, m'ɛɲɲ low any uw a fɛɲ eke b'annɲ Nyam ogɲ ow a, m'iri ów a eke lɔl es Nyam

em a ok'm es sos em, ke m'ony omn a ek'otu eke k'ony mafeny fafijn susu a yeji, eke m'onym erur agn ejec'a eci, m'elm low kaka! ³ Etn blel m'otu eke mi ki cec em ec'ob fen eke m'ony a m'ony agn a eke namn am ony a, ke m'oc em e sos a m'ew awoba ke ow in m' sos em yeji, † eke m'onym erur agn ejec'a eci, ow elm im low kaka!

⁴ Erur b'eku low, erm mamn iy'r em gbog, l'oghm uwerh, l'ewm sos, l'elum megnel okm. ⁵ Erur am kokm es owi. L'olm in e low mamn ce es, l'elbm erm etn l'ebm low nun l'ewm es lokm. ⁶ Erur sos em inhm ow enyembri yony yony eci, ko sos em gbe b'ihn'n low nenyembri nyam eci. ⁷ Erur b'egh low fen eb, b'ub low fen nawre, b'omn low fen etn b'usur erm low fen em.

⁸ Legh nyam sodad eke b'ann Nyam ogn ow ke si b'eb s'on agn a b'ow ec. Sebr eke wel uwm any ke wel b'eb e bibm a b'ow irm, etn Nyam e lis e low fen eke wel uw any a yeji b'ow uwr. Gbeko erur onym uwr. ⁹ Tasi em a, s'uwm ow a fen any, etn sodad eke b'ann Nyam ogn ow si dad a yeji iym neny inhm nun. ¹⁰ Gbeko, legn a eke fen b'ow iy neny ign nun a, yec'a fen ek'iym neny ign nun a, b'ow oc es.

¹¹ Sica, kin low a eke m'am ow mi dad a: ow a eke m'el iy likekli a, mi bi tutr ow etn mi bi dad ow ese iy likekli af. Sica eke m'el any es edhu a, mi kókm ese iy likekli af ij. ¹² Legn na em, si k'eknm Nyam ec'ow a lala em tasi, s'am ekn el ese akrohno flaj em af, † gbeko legn anym em a, si b'ow s'ekn any af any af. Sicaca em a, m'uwm fen any, ko legn anym em a, mi b'ow m'uw Nyam any m'ign nun ese elel eke l'uwr'm any ab af. ¹³ Legn na em a, ow nyahan an sagn fen: omn, low omn lele erur ab. Gbeko el em e ligbel tasi a el erur.

† **13:3** ke m'oc em e sos a m'ew awoba ke ow in m' sos em yeji: odad na Grek em a wel otu eke itjn ejec'em dad ese: ke m'oc em e sos a m'elu alm yeji. † **13:12** Legn sig em e sakrohno a, lowi eke wel b'etn em wel bi kokr. Ow b'on any a ew flaj, aylm tasi.

14

Sob ap ek'el Abh Lala ec'a it eke k'on Nyamel agb

¹ Ow sosiem a, ikhn anym ot erur es. Ot erm fen em Abh Lala e sob ap ab es, ab brobro sodad eke b'ann Nyam ogn ow ke si b'eb s'on agn a, ec'ob ap a. ² Eke batn ony em a egn nyam am dad odad sebr eke wel uwm any em, ow elm agn li dadm odad, ko Nyam n'am dad, anke egn kaka irim. Abh Lala ec'abu elum em, li bi dad ow ek'otu onon ke lol es. ³ Gbeko eke egn nyam am dad odad eke b'ann Nyam ogn ow a, ke agn n'am dad l'ok, l'elum abu agb omn em, l'atr sos es ke l'eyr erm es. ⁴ Egn a eke am dad odad sebr eke wel uwm any em a, am otur in sosi ce sos. Ko egn a ek'in am dad odad eke b'ann Nyam ogn ow ok agn a, am otur Nyamel a nimum sos.

⁵ M'erur eke ony fen k'ebur sebr eke wel uwm any a, gbeko yec'eke m'erur tasi a el ke am dadr sodad eke b'ann Nyam ogn ow a. Dad sodad eke b'ann Nyam ogn ow a, akpl onon akm sebr eke wel uwm any ec'ebur a. Sica ek'egh nyam an eke k'itn ebr a eke wel uwm any ec'odad a, yec'etn ke ow on Nyamel a nimum agb omn em a, ke ow akpl. ⁶ Agn lisijimel, s'ocr low nyam s'ubar any: eke m'ow m'am ekn ony etn m'am dad ony odad ebr nyam eke irimn em, ke mi kok low nyam m'on ony ee? Gbeko eke m'otar ow a eke Nyam on m' a akr senyn senyn irir, oglog eke mi dad ony Nyam e lis ec'any uw e low ayl, oglog mi dad ony odad eke b'ann in ogn ow a, oglog eke mi yegm ony low, ow otu eke k'elum ony abu.

⁷ Simob eke wel b'ot egn ej a yeji, am on ey low any ubar nyam: ese kete af oglog sanjo af, eke el ec'ikn a kpakpabm es aylm, ayaf wel k'uwr ej yec'eke -n'am afl ab any ee? ⁸ Etn

eke kòkr a ec'íkñ a aylm okm es, bwo ec'egñ b'ow bèbm ar ogñ e sos ee? ⁹ Òny ec'a yeji eben! Eke am dadr ów sodad ebl eke wél írim ab, ayaf wél k'uwur yec'a ek'am dadr ab any ee? Ow anñ esε odad ek'am dadr okr wus af. ¹⁰ Sèbr erñ erñ anñ wus af aña, etñ -li bi dad ów eke b'ok agñ a e b'iri a es sos em. ¹¹ Eke m'uwm egñ a ek'am dad'm odad a ec'èbr ab any, m'el utu egñ in ec'any af etñ em yeji l'el utu egñ em ec'any af. ¹² Òny yeji eben cε! Sica eke am erurir Abñ Lala eci sob ap a, ìbrmn Nyam atrm em el a ek'otu eke k'òñ Nyamel agb a.

¹³ Na sosiem anake egñ a eke am dad odad sèbr eke wél uwm any em a, ki ñòñ Nyam, ow óñ'n odad itñ e bibm a. ¹⁴ Eke mi bi ñòñ Nyam sèbr eke wél uwm any em a, em ec'abñ a bi ñòñ Nyam a, kò em e nuñ em òny a am kokm low kaka. ¹⁵ Ayaf mi ki kokr ab ee? Mi b'ow mi ñòñ Nyam em ec'abñ ab ab, gbekò mi b'ow mi ñòñ sodad ebl eke b'ok es em. Mi b'ow m'egñ ej em ec'abñ ab ab, gbekò mi b'ow m'egñ ej a sodad ebl e b'ok es em. ¹⁶ Sica ek'ow el abñ em b'òñ Nyam bia, egñ a eke irim low a ewm es, ke uwm yec'èke am dad ab any a, ayaf li k'otu li dad «amen», ñ e Nyam bia elu e ñòñ a ec'ee? ¹⁷ Eke ñ e Nyam bia elu e ñòñ a akpl ñòñ yeji, ow éluam agñ ejec'a abu agbm òmn em.

¹⁸ M'am òñ Nyam bia eke mi b'èbr sèbr ñòñ eke wél uwm any m'akm òny fεñ. ¹⁹ Gbekò Nyamel b'as luku a, m'erur eke mi ki dad sodad ebl yen eke ayl wél b'iri mi yegmn agñ low, ow a eke mi ki dad sodad fandi lèw eke wél írim kaka a.

²⁰ Agñ lisijimel, kì tutar ów esε etuey af, kò tutar ów esε agñ any es εdñu af. Sica low ñuñ ec'a gbε, àññ esε etuey eke eknm low em af. ²¹ Nyam ec'ol ab em † Es Kòtòkò dad nine:

Mi b'ow m'ècr agñ eke b'èbr etu ec'èbr em,†

mi dad Israel eyñ odad,

mi b'ow m'oc etu agñ e ñeny mi dadr el odad.

Etñ eben yeji, -li k'ow -l'irimn em owi.

²² Ow am yegm eke sèbr eke wél uwm any ec'èbr a, el meny ewr agñ a ek'ubm nawre a eci, gbekò ow elm low kaka nawre ub esel a eci. Eben ñeny nyam, sodad eke b'anñ Nyam ogñ ow a, el meny ewr agñ a ek'el nawre ub esel a eci, gbekò ow elm low kaka agñ ek'ubm nawre a eci.

²³ K'aw ke Nyamel nimum ás luku, ke agñ a pupukpan ãm dad odad sèbr eke wél uwm any em. Eke agñ ek'irim ey e low a oglog agñ eke ubm nawre ow ok òny em, -li b'ow -li tutr eke nuñ em uñ òny! ²⁴ Gbekò eke agñ a fεñ am dad sodad ek'anñ Nyam ogñ ow, etñ egñ nyam ek'ubm nawre oglog irim ey e low a kaka ow ey òny em, li b'ow l'itñ erm em sodad eke n'am iri a sosiem. ²⁵ Ow b'ow òñ etñ ów a eke lól es in ec'erm ab em a b'ow ayl, etñ li b'ow l'ok òwròkp wus, l'ubu any es. Li b'ow l'igñ Nyam nuñ ke li dád l'εε: «Èε, Nyam anñ òny araññ tasi!»

Nyam nuñ igñ em ec'ów sisigm

²⁶ Sica agñ lisijimel ayaf si ki dadr ab ee? Eke b'asr luku Nyam nuñ igñ ec'a, egñ nyam òtu eke k'egñ ej nyam, ejeci nyam éññ low e ki yegm agñ, ejeci nyam élu Nyam e lís e low nyam òkm, ejeci nyam dád odad èbr eke wél uwm any em, ke ejeci nyam, in itñ odad a eke wél dad a. Gbekò ke fεñ élum Nyamel a abu agb òmn em. ²⁷ Eke wél am dad ów sèbr eke wél uwm any em, agñ yony oglog nyahan òtu eke ki kok, kò ke ow él egñ nyam nyam, ke egñ áññ am itñ yec'a eke -n'am dad a. ²⁸ Sica ek'egñ anm yogñ eke k'itñ el e sodad a, ow akpl eke -li ki yewal tin

† 14:21 *Nyam ec'ol*:sàkp oglog wél b'esñ Amani Sig a nimum "ol" (bèbmn Rom 3.19). † 14:21 *Esayi 28.11-12. agñ eke b'èbr etu ec'èbr em*: Nyam b'ow erm Asiri eyñ eke b'èbr etu èbr a im eb Israel nimum. Ow b'ow el Israel eyñ e jej ok a e meny ewr.

agñ a ec'araññ, ke egn egn dad odad a lokm em in obi in obi lele Nyam ab eci. ²⁹ Agñ a eke el, bi dad sodad eke b'ann Nyam ogn ow a ec'a, agñ yony oglog nyahan otu eke ki dad ow a eke -n'engan a, ke agñ likpr a ony el e dad ebl a igbl ogn ekn. ³⁰ Eke agñ ab em, Nyam ony egn nyam odad eke ki dad, etñ egn ejeci nyam odad anñ nenym am dad a, l'ók odad ab es ke yec'a yeji dad. ³¹ Nawre, otur eke ony feñ k'engan sodad eke b'ann Nyam ogn ow a, gbeko ke ow el egn nyam nyam ki dad, yec'etñ ke agñ a feñ iri low yegm ek'ann em a, ke ony sos es atr. ³² Agñ a eke b'engñ sodad eke b'ann Nyam ogn ow a, otu eke k'onyn sos es bibm a eke -n'engan a e low kok em. ³³ Nyam elm ow wuwal es, ko erm es ey e Nyam.

Etñ ese el el eke ow b'ecr Nyam nun ign esel feñ ec'araññ ab af, ³⁴ ow it eke otow ki yewal tin agñ araññ. -N'onym abusu eke -li k'igb -l'eb odad -l'ibrm low, ko -l'ok es tin ke -l'iri low, ese el el eke Jwifel ec'ol a am dad ab af. ³⁵ Eke -n'onny low eke -li k'ibrm -l'iri a, -l'ibrm el esel akñ em. Ow akplm eke yow k'igb agñ araññ eb odad.†

³⁶ Ony bi tutar a ke Nyam odad a, ony ogn yogñ ow anñ ow ee? Ony sony ce eel agñ ek'engñ'n ee? ³⁷ Ek'egñ nyam am ocr in sosi Nyam e kokoba ob es, oglog egn ek'engñ Abñ Lala ec'ob ap ab em e nyam, ke l'otu eke li k'ekñ odad na eke m'am non m'awñ ony a ese Es Kotoko ec'ol af. ³⁸ Gbeko eke l'uwm any eben a, in yeji Nyam k'ow uwm'n any. †

³⁹ Agñ lisijimel, ow ec'uwrñ em a, m'am dad m'ese: ow akpl eke k'erurir engñ sodad eke b'ann Nyam ogn ow a; ke k'edñnmñ agñ a eke b'ebñ sebr eke wel uwm any a. ⁴⁰ Gbeko, ke ony ec'araññ a, ow a feñ el sejem sejem lele sisigm em ab.

15

Amani Mamn a eke bi sog egn a

¹ Agñ lisijimel, m'am okñ ony Amani Mamn a eke m'ob ony in e kokoba a. Egn ebr etñ yefenyña em yeji, ucur onyn in es. ² Amani Mamn na b'eb elu ony es, eke b'egñ ucur onyn in es ese el el eke m'onñ ony ab af ce. Ek'ow elm eben, nawre ofr ofr ce am ubr.

³ M'ikñ anym m'onñ ony low yegm a eke em obi yeji m'engñ a: ey e sikpl a sosiem Krist uw, ese el el eke Nyam Lel ikñ anym dad ab af. ⁴ Wel elu'l uwomu em, etñ Nyam igbm'n luw em egn nyahan em, ese el el eke Nyam Lel ikñ anym dad ab af. ⁵ L'okm sos okm li yegm Pier † etñ ow e jam a erm esel lew yony a yeji ekn'n. ⁶ Emeny, l'okm sos okm li yegm in e jam esel ekñ yen yen sakp yen ek'ann usu nyam a ekn'n wanci nyam af. El em ec'agñ nyam nyam uw, gbeko nono gb el anñ ow ce. ⁷ Etñ ow e jam a, l'okm sos okm li yegm Jak lele erm esel a feñ ab ekn'n.

⁸ Sica eke l'okm sos okm li yegm agñ likpr a feñ tonñ bake ow uwr a, em yeji l'okm sos okm li yegm'm, em eke m'itm tasi a. † ⁹ Tasi em a, em, erm esel a feñ em e likekli tasi. M'itm yej'eke wel k'esñ'm erm es, anke m'ijr Nyamel gbñ nono. ¹⁰ Gbeko Nyam e sornñ ikñ a anake onñ ke m'el egn na eke m'el a, etñ in e bibm na eke m'engñ a otu ey amamn em em. Tasi em a, mi kok juma m'akm erm esel a feñ. Gbeko ow elm em obi tasi mi kokm juma a, Nyam e bibm a ek'ann em ab a kok. ¹¹ Amua feñ a, ek'ow el em m'ob Amani Mamn a e kokoba oglog em lawlel likpr a ob yeji, ow elm na elm low a. Nene anake si b'ob Amani Mamn e kokoba a, etñ nene anake ubr nawre a.

† **14:35** Ekn 1 Korent 11.5 em a yeji. † **14:38** in yeji Nyam k'ow uwm'n any: odad na Grek em wel otu ek'itññ ejec'em dad ese: in yeji wel otum eke k'uw'r any. † **15:5** Pier: ekn 1 Korent 1.12 lel ow ec'akr otar ab ab. † **15:8** em eke m'itm tasi a: Grek em a odad na ec'iri tasi el: em eke m'ann ese iy eke k'usum ke wel ew af. Krist okm sos okm yegm Pol eke n'ann sikpl kok owi em a, ow onñ etñ l'itññ erm em (ekñ Ob Kok 9.1-18).

Ey yeji, Nyam b'ow igbm ey luw em

¹² Ey s'am ob amani si dad s'ese: Krist igb luw em. Gbeko ony em a, agn beb am dad ese: agn ek'in uw a, in onym igb ij. Ayaf -l'otu eke -li ki dad low nene ee? ¹³ Eke agn ek'uw a igbm luw em, ke Krist in obi yeji igbm luw em. ¹⁴ Etn eke tasi Krist igbm luw em, ke ey e Nyam odad eke s'am dad a onym liy kaka, etn low a ek'onyn onn ow em a yeji, onym liy kaka. ¹⁵ Emeny eke agn ek'uw a igbm luw em, ow am yegm yej'eke s'el Nyam ec'adan ku ayadnu. S'el adan ku ayadnu, anke l'igbam Krist luw em etn si dad eke l'igbm ow. ¹⁶ Ee, ek'agn ek'uw a igbm luw em, ke Krist in obi yeji igbm luw em. ¹⁷ Etn eke Krist igbm luw em ke onn ofr ofr ce onyn, etn emeny angn ony e sikpl ab em ce. ¹⁸ Ow am yegm yej'eke agn a ek'oc el ec'onm a nimum elu Krist em gbuñ ke ca uw a irm. ¹⁹ Etn ek'ow el owr anñ na ce eci s'oc ey e low onn a s'elu Krist em, ke s'el agn fen em e gbre esel tasi!

²⁰ Gbeko nawre em a, Krist igb luw em. Agn a fen ek'uw ab em, Krist anake ikñ anym igb a, etn eben a ow yegm eke agn likpr a ek'onny onn ke uw a yeji b'ow igb. ²¹ Low na wel am ekn eben, anke egn nyam ce, ek'el Adam ab em anake luw anñ ow a. Etn egn nyam ce, ek'el Krist ab em anake agn b'ow igb luw em a. ²² Agn fen b'uw, anke -l'okr af Adam ab. Eben nyam coco, agn fen b'ow eñ sel, anke -l'okr af Krist ab, ²³ gbeko egn egn ec'el el eke ow onñ es anñ ab em: Krist anake ikñ anym igb luw em a. Ow e jam a, legñ a eke li b'ow l'ewl meny l'ow a, agn a ek'el in ec'a, el yeji b'ow igb gon. ²⁴ Sica nun edñ em a, Krist b'ow nun es ew enñ fen, abusu enñ fen lele lec enñ fen ab ey af. † Etn li b'ow l'oc in ec'es ew a n'onñ Es Nyam. ²⁵ Tasi em a, ow

it eke Krist k'onym es ew ab ab ton ke Nyam ot in ec'efnu a fen ok'r akr ew. ²⁶ Es abal el em ec'ifnu eke wel b'ow nun a el luw. ²⁷ Nyam Lel em, kin ow eke wel b'awl: *Nyam ot fen ok'r es akr ew.*† Gbeko eke Lel a bi dad eke Nyam in ot "fen" in ok ow es akr ew, ow ayl tasi eke Nyam anm "fen" ab em, anke Nyam, in anake li b'onñ Krist abusu ow a fen af a. ²⁸ Etn eke Iy a b'ow ony abusu ow a fen af a, in obi in obi a, li b'ow l'is es Nyam ek'onñ abusu na a ec'any af. Etn eben a, Nyam b'ow ew fen es nimum nimum.

²⁹ Sica eke ow elm nene, bla sosome agn beb b'egn eb wel ok el mij nun agn ek'uw a ec'ee? Bla ow b'ow eel el eke agn ek'uw a igbm luw em ee? ³⁰ Etn ey obi gbē, bla sosome segn a fen s'am ir eb ek'otu eke k'ibi ey ee? ³¹ Segñ fen, luw anñ'm saw. Agn lisijimel na low nawre. Etn ow el low nawre yej'eke ntotñ b'ok'm ony eci, ey Es Kotoko Jesu Krist em. ³² Efes eb em, m'ogñ mum agn ek'anñ ese mindey enñ af ab. Eke ow el agn em ec'ow ce eci, ke bla m'eñ em tasi ee? Eke agn e b'uw a igbm luw em, si dad s'ese: *s'ijr ke s'egñ, anke efi si b'ow s'uw.*†

³³ Ewr erm ony ec'ow e dad em! Mecerer nun bi nun egn ek'am ir eb senyn a. † ³⁴ Ewal ebar ony e nun em es ok ab em ese el el ek'ow it ab af, ke kí kokmn sikpl ij! Ee, ony em a agn anñ ek'uwm Nyam any. Etn na eke m'am dad a, ony ec'és.

Ayaf agn ek'uw a b'igbr luw em ee?

³⁵ Gbeko egn nyam otu eke k'ibrm ese: ayaf agn ek'uw a b'igbr luw em ee? Bogñ e sos megl -li b'ow -l'eli ee? ³⁶ Kì tutr ow es'egn ek'onym nun em af! Eke b'ewl egb liy a, ow elm eke li b'uw ye, gbuñ etn li b'eli l'el likñ ek'anñ owr ee? ³⁷ Etn bla b'ewl ee? Ow elm likñ a eke b'ow agb a ewlm,

† 15:24 Bèbmn Efes 1.21; Kolos 1.16. † 15:27 Selu 110.1. † 15:32 Esayi 22.13. † 15:33 Ana, Grék iy Menandr ek'el sow awl es a ec'odad nyam anake Pól oc dadr odad a.

kɔ egb liy nyam cɛ b'oc elu wus em, ow ɔtu eke k'el ble liy oglog egb liy kaka fɛɲ. ³⁸ Eɲɲ ow e jam a, Nyam b'ɔɲ egb liy a sos yec'eke l'erur e li k'ɔɲ ow a, eɲɲ li b'ɔɲ egb liy fɛɲ sos eke k'el ow ec'a.

³⁹ Mob fɛɲ ek'anɲ owr a elim sos nɛny nyam. Agɲ e sos a lele mindey ec'ab ab elm nɛny nyam; eɲɲ ɔr lele sɔcn ab ec'a yeji bebmm.

⁴⁰ Eke wɛl ɔtu e ki dad eɛ mob ek'anɲ afr a eli "sos" eɛ wus aɲa ec'a ek'anɲ ab af yeji, el e jejn a elm nɛny nyam. ⁴¹ Ligbn e jejn a elm kɛɲ awl ec'ab ab, eɲɲ el yony mum e jejn elm kɛɲ mɪlɛl ec'ab ab. Eɲɲ lɛl nyam nyam e jejn a bɔbɔ yeji elm kɛɲ mɪlɛl ejec'a ec'ab ab.

⁴² Lɛɲɲ a ek'agɲ b'ow igb luw em a, eɛn eke ow b'ow ɛcr ana. Yec'a eke wɛl b'elu nɔmu em eɛ likɲ liy af a, el sos megl ek'it eke k'ugɲ es. Gbɛkɔ eke li b'igb luw em a, li k'ɔtum l'ugɲm es ij. ⁴³ Yec'a eke wɛl b'elu nɔmu em a, el sos megl ek'elm low kaka. Gbɛkɔ eke li b'igb luw em a, anygbɛl b'iy'r em gbɔɲ. Yec'a eke wɛl b'elu nɔmu em a, el sos megl ek'ɔnym sos kaka. Gbɛkɔ eke li b'igb luw em a, lɛc b'iy'r em gbɔɲ.

⁴⁴ Sos megl eke wɛl b'elu nɔmu em eɛ likɲ liy af a, el sos megl nɛnɛ cɛ. Gbɛkɔ eke li b'igb luw em a, Abɲ Lala b'ɔɲ'n n'anɲ owr. Ow ɔny sos megl nyam ek'el sos megl nɛnɛ cɛ. Gbɛkɔ ow ɔny sos megl nyam yeji eke b'ɛɲn owr anɲ Abɲ Lala em.

⁴⁵ Nyam Lɛl em wɛl dad ninɛ: *Adam ek'el krekrɛ ec'ɛɲɲ a, el ɛɲɲ nɛnɛ cɛ ek'ɛɲn owr anɲ.*† Gbɛkɔ Adam es abal el a, in ɛɲn owr anɲ Abɲ Lala em eɲɲ li b'ɔɲ agɲ ejec'a owr anɲ. ⁴⁶ Gbɛkɔ ów a ec'es ɔɲɲm em a, Adam a eke b'ikɲ anym ow a elm in a eke Abɲ Lala ɔɲ anɲ owr a, kɔ Adam a ek'el ɛɲɲ nɛnɛ cɛ a. In e jam a gbunɲ eɲɲ Adam es abal el a eke Abɲ Lala ɔɲ anɲ owr a b'ow. ⁴⁷ Nyam kok krekrɛ ec'ɛɲɲ a wus e siflefl ab,

gbɛkɔ yony em ec'ɛɲɲ a afr n'anɲ l'ow. ⁴⁸ Wus ec'agɲ a fɛɲ eli sos megl ek'otarir es ɛɲɲ a ek'anɲ wus em ɛy ɔkm ec'ab ab. Afr ec'agɲ a fɛɲ ek'anɲ a eli sos megl ek'otarir es ɛɲɲ a ek'anɲ afr ow ec'ab ab. ⁴⁹ Eɲɲ eɛ lele eke si b'otarir es ɛɲɲ a ek'anɲ wus em ɛy ɔkm ab ab a, lɛɲɲ anym em a, si b'ow s'otarir es ɛɲɲ a ek'anɲ afr ow ab ab yeji.

⁵⁰ Agɲ lisijimɛl, kin low tasi eke m'am dad: ob yec'eke wɛl kok sos megl lele mebl ab em a, k'ɔtum ɛym Nyam e gbrenɲbi usu a. Eɲɲ yec'a eke b'ugɲ es a, k'ɔtum ɛɲnm owr anɲ ek'ɔnym uwr a.

⁵¹ Sica m'am ow mi dad ɔny low nyam eke lɔl es: si k'ow s'uwm ɛy fɛɲ, gbɛkɔ Nyam b'ow itɲɲ ɛy fɛɲ e sos megl a. ⁵² Low na b'ow ɛc fafa, ow b'ow ɛc fafa marem, wanci ab af eke kɔkr es abal el a b'ow ikɲ a. ɛɛ, kɔkr a b'ow ikɲ eɲɲ agɲ a ek'uw a b'ow igb owr anɲ ek'ɔnym uwr a eci, eɲɲ ɛy fɛɲ si b'ow s'itɲɲ. ⁵³ Tasi em a, ow it eke ɛy e sos megl a eke b'uw ke b'ugɲ es a, k'itɲɲ el sos megl eke k'ow uwm lɛɲɲ kaka ke k'ow ugɲm es ij. ⁵⁴ Sica ɛy e sos megl a ɔtu eke k'uw ke ugɲ es, gbɛkɔ, -li b'ow -l'itɲɲ -l'el sos megl eke b'ow anɲ sɛɲɲ fɛɲ. Eke low na b'ow ɛy a, ow b'ow ɔɲ ów a fɛɲ ɛy eɛ lele eke Nyam Lɛl dad ab af: *any eb ɔny luw emn nimum nimum.*† ⁵⁵ *Luw, bogɲ ɲ ec'any eb ab a ee? Luw, bogɲ ɲ eci mbe ab a ee?*† ⁵⁶ Luw eci mbe a, sikpl ogɲ ow b'anɲ ow, eɲɲ sikpl b'ɛɲn in ec'abusu a ol ogɲ. ⁵⁷ Gbɛkɔ s'ɔɲ Nyam eke b'ɛcr ɛy ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist em ɔɲ ɛy any eb a bia.

⁵⁸ Ow sosiɛm, erur em ec'agɲ lisi-jimɛl, ɛlul lɛc ɔkm, inymn es kikri! Sɛɲɲ fɛɲ, kɔkr ɛs Kɔtɔkɔ e juma a mɛwl em. ɔny obi yeji uwr any eke in e juma eke am kokr a, elm gbɛr ɔfr ɔfr ek'am ijr.

† 15:45 Adam krekrɛ a ec'a, ɛkn Nuɲ ɔb 2.7. Adam es abal el a, in l'el Krist. † 15:54 Esayi 25.8. Septant em ec'odad eke wɛl oc. † 15:55 Ose 13.14. Septant em ec'odad eke wɛl oc.

16

Os eke wɛl ɔkl eke k'elum Jerusalem e Nyamel a abu

¹ Sica si dádr os a eke wɛl am ɔkl eke k'elum Jerusalem e Nyamel a ec'omn esɛl a abu a e low. Kòkr low nɛnyembri nyam a cɛ eke mi dad m'ɔŋ Sinyamel ek'anŋ Galasi wus af a: ² dimas fɛŋ, ɛŋŋ ɛŋŋ akŋ ɛtŋ, b'ow oc os am ɛw es saw; ow ɔŋ ke wɛl k'ékum eke mi k'anŋ m'ow gbun ke wɛl ás os a luku. ³ Lɛŋŋ a eke mi b'ow m'ow a, agŋ a eke sɔsumn otr a, mi b'ow m'erm ɛl Jerusalem. Mi b'ow m'ɔŋ ɛl abusu e lɛl, ke -l'oc ɔny ec'ob ap a -n'im. ⁴ Sica ek'ow it ek'em obi yeji mi k'im a, ke -n'im lel em ab.

Pɔl am bebɛm eke k'im usu

⁵ Mi b'ow m'ow ɔny ogŋ yogŋ eke mi b'ec Maseduan a, anke mi b'ow m'ecr yogŋ eci. ⁶ K'aw ke m'anŋ ɔny ab sɛŋŋ beb, oglog ke ow ɛl lefr lɛŋŋ iy a nimum. Ow ɔŋ ke ɛlumn'm abu m'ɔkŋ any m'im em ec'usu a. ⁷ Tasi em a, m'erurm eke ow k'el ɛkn cɛ mi k'ɛkn ɔny ke m'áfŋ es m'aam. M'am ɔny tutr eke mi k'anŋ ɔny ab sɛŋŋ beb eke ɛs Kɔtɔkɔ ɛŋŋ cɛ.

⁸ Gbɛkɔ mi b'ow m'anŋ Efɛs toŋ ke Pantekɔt ec'es gbɛgbl a ów, ⁹ anke em e juma kok ec'abusu nɔnɔ eru'm es aŋa, eke agŋ nɔnɔ am atar em ab yeji.

¹⁰ Eke Timote ow a, ɛwr in e lís e low erm, yec'ɛtŋ ke l'ɛkn eke ebr ir sɛnyn sɛnyn ɔny ogŋ yogŋ, anke in yeji ɛs Kɔtɔkɔ e juma n'am kok ɛsɛ em af. ¹¹ ɛŋŋ kaka ɔny em a k'íir ir es. Kɔ ɔŋan in ob eke k'elumn'n abu, l'ɛwl l'ow n'ɛŋŋ'm erm es ɛy em, anke m'am eku'r in lele agŋ lisijimɛl a eke b'ow ɛwl'l ab ab.

¹² Sica ɛy lisijim Apolɔs e lís ec'a, † m'atr'r sos es sakp nɔnɔ eke li k'ow l'ɛkn ɔny agŋ lisijimɛl beb ab ab, gbɛkɔ sicaca em a, li k'erurm eke li k'im usu. Eke abusu b'ow eru'r es a, li b'ow l'ow.

Ów ɔm es abal el lele ɛsŋŋ ab

¹³ Ànŋŋ any owr, ìnymn es kikri ɔmn em! Àtar sos es, ɔnyn lɛc! ¹⁴ Kòkr fɛŋ erur em.

¹⁵ Agŋ lisijimɛl, ɛmeny kin low ɔm nyam: ɔny uwr any eke Stefanas lel in ec'akŋ ab ab el Akayi † wus ogog ec'agŋ krɛkrɛ eke itŋŋ erm em, ke ɛŋŋ ɔmn esɛl ɛjɛc'a e juma eke -li ki kok -n'ɔŋ a e low -l'ɛbr. ¹⁶ Ow sosiɛm, ɛlumn agŋ nɛnɛ a lele agŋ a fɛŋ eke am atr sos es kok juma ɛl ab a.

¹⁷ Sos em am iŋŋ'm Stefanas, Fortunatus lele Akayikus ab ec'ow na eke ow am ɛkn'm a eci. † ɛl eci saw eke -n'anŋŋ'm a, ow anŋ ɛsɛ ɔny yeji saw cɛ ɔny anŋŋ'm af. ¹⁸ ɛɛ, -n'ɔŋ'm erm es ɛy ɛtŋ ɔny yeji -n'ɔŋ ɔny. Ow akpl eke k'uwr agŋ nɛnɛ a e leg ab any.

¹⁹ Azi wus af † e Sinyamel a fɛŋ am ɛsŋŋ ɔny. Akilas, Prisil lele agŋ a eke b'as luku ɛl ec'akŋ a, am ɛsŋŋ ɔny sɛnyn sɛnyn ɛs Kɔtɔkɔ e nin em.† ²⁰ ɔmn esɛl a fɛŋ ek'anŋ aŋa a am ɛsŋŋ ɔny. ɛsŋŋninin ɔny ofr ke ɛyarir af ɛsɛ Krist em ec'agŋ lisijimɛl lele lisijowɛl ab af.

²¹ Em Pɔl, em obi ec'abu em mi nɔn ɛsŋŋ na.

²² Eke ɛŋŋ nyam ɛrurm ɛs Kɔtɔkɔ, ke Nyam íŋŋ ɔwl'l! *Marana ta!* ɛy ɛs Kɔtɔkɔ òw. †

²³ Ke ɛs Kɔtɔkɔ Jesu ɛdŋ ɔny ɔwɔ!

²⁴ M'erur ɔny fɛŋ ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist em.

† **16:12** Apolɔs: ɛkn Ob Kok 18.24; 19.1; 1 Korɛnt 1.12; Tit 3.13. † **16:15** Akayi: el Grɛs esr em a e wus ogog. Af yogŋ anake Korɛnt ec'ɛb a anŋ a. † **16:17** Stefanas, Fortunatus lele Akayikus ab: wɛl bi tutr eke agŋ nyahan na anake oc Korɛnt e Nyamel a e lel ek'awŋ Pɔl a is'r a. † **16:19** Azi wus afɛl wus ogog nyam eke Rom ec'es ɛw es a ɛw es. Yɛfɛnyna em a, usu na anake wɛl b'ɛsŋ Turki a. Efɛs ec'ɛb a eke Pɔl anŋ em nɔn lel na a, el wus ogog yogŋ e sɛb a e logŋ any. † **16:19** Akilas lele Prisil ab: ɛkn Ob Kok 18.2, 18-19. † **16:22** *Marana ta*: na odad ek'el Arame ebr em, ow e nyandre el: ɛy ɛs Kɔtɔkɔ òw! Jesu lele Palestin e kretienɛl krɛkrɛ ab ab ec'ɛbr nyam ek'ɛbr.

Pól e lél yony em ek'awñ Korént eyñ Ów ek'it eke wél k'uw any

Erm es Pól ij akpo nyahan Efes eb em, in e sakp nyahan em ec'usu im ab em, ec a eke li b'ec susu susu n'am ob Amani Mamn eci kokoba a. Yogn anake ni non krekre em Korént e lél a n'awñ Nyamel ek'anñ Korént a. Eke ow ibn tél a, wuwal owi ey Efes eb ab em, toñ Pól tél ce ke írmn in e sel a (Ob Kok 19; 2 Korént 1.8-10).

Ow e jam a, Timote anñ Korént ow lele amani enñ ab eke em bubr owi a in anñ ce etñ nyimn esel beb in am cacak ow. Ow òñ Pól in obi im yogñ etñ om el ów eke -li k'itñ es an. In ec'im na eke n'im n'am ekn wél ab em anake Nyamel ab em ec'idr es nyam kok'r es, òwr'r sos es a (2.5-11; 7.12). Low na nuñ af, Pól ewl kpra im Efes etñ ni non lél ejeci nyam sos es òw non ab (2.4; 7.8); Tit anake oc lél a im a, kò lél ikñ a, yefenyña em a, s'uwm usu nuñ nyam ek'ow ey ab any. Ow e jam a, Pól ñgbonñ Efes etñ us ejagb aam Korént, gbekò l'ecr Maseduan eci eke li k'ekñ Sinyamel ek'anñ Filip eb em lele Tesaloni eb em ab a. Yogn, l'obr Tit (7.5-6) ek'ism amani amamn ab eke lél es abal el a in òsu ey amamn Korént yogñ (7.7).

Eben yeji, Pól uw any eke agñ anñ Korént yogñ eke am cacak'r. Etñ ni non lél na eke s'esñ Pól e lél yony em eke awñ Korént eyñ a. Lél na anake el silél a eke ni non n'awñ Korént e Nyamel a ec'es abal el a.

Nuñ 1 toñ nuñ 7 a, am otar low sosiem eke n'ony wél ec'im ekn e low a eke li bebñ l'ew es a l'itñ lele low nuñ af eke ni non lél lebl kpankpan n'awñ wél a. Gbekò, sos em inñ'n eke lél ikñ a òsu ey amamn a.

Pól am tutr eke k'im anñ el ab ibn etñ n'am atr wél sos es eke -li ki yibr ob ap a eke wél am kok Jerusalem ec'ogboru a sosiem ec'a, ke -l'elu el ec'erm mamn a òkm (Nuñ 8 toñ nuñ 9).

Nuñ 10 toñ nuñ 13 em a, Pól agbr lebl es lél ab em etñ n'am dogñ in ec'erm es e l'el ec'abusu eke n'ony a e low. Etñ li dad eke in e jam ec'ow eke in b'ow in ow wél ec'arañ a, in b'ow in elu in ec'abusu òny a òkm eke ow'n it ek'in ki kok eben. Eke n'awñ lél a, ow ibnm etñ l'ow l'ey Korént etñ n'anñ lefr legñ iy a nimum ese elél eke li bebñ l'ew es ab af (1 Korént 16.5-6). In eci Korént eke n'im n'am ekn a anake ni non Rom eyñ eci lél a.

Esn

¹ Em Pól, m'el Jesu Krist ec'erm es anke Nyam erur. Ey lisijim Timote ab e nin em, m'am awñ Nyamel ek'anñ Korént a lele Nyam ec'agñ a feñ ek'anñ Akayi nimum ab a lél na.

[†] ² Ke Nyam ey Es lele Es Kòkòko Jesu Krist ab édn òny òwrò ke óñ òny erm es ey!

Pól am òñ Nyam bia

³ Si kóklm Nyam ek'el ey Es Kòkòko Jesu Krist ec'Es a! L'el egñ Es ek'ij gbrenñgi sòñ ikñ em etñ l'el Nyam eke b'atr ey sos es low low feñ em.

⁴ Li b'atr ey sos es ey e ses babur feñ em, yec'etñ ke ey yeji s'átr agñ ek'am ij gbre a sos es. Etñ eben a, si b'òñ el yec'a eke ey obi yeji si b'eb Nyam ogn a. ⁵ Tasi em a, elél a eke si b'ij gbre non Krist e nin a ec'a, eben nenyembri nyam si b'ehn sos es atr non in em. ⁶ Eke s'anñ es abur em, ke òny e sos es atr lele òny e sòg ab eci. Eke s'am eññ sos es atr, ke òny e sos eke si k'atr òny es égnñ gbre nenyembri nyam a eke s'am ij ese òny af a ebr eci. ⁷ S'ony òmn tasi ey em eke si bi tutr òny e lís owi a, anke s'uw low nyam any: ek'am ijr

† 1:1 Akayiannñ Gres esr em a. Pól eci yogñ eke og es im ec'a, ekn Ob Kok 18.1-18.

gbre ey ab a, ony yeji sos es atr eke s'ehñ a el ony eci.

⁸ Agñ lisijimel, ow it e k'uwur any eke Azi wus af a, † s'egñ gbre ijr egbel nõñ s'eb, gbre ijr ek'el e leg a agb afññ ey e læc ab es, toñ ke s'irññ owur anñ ec'omñ fññ. ⁹ Eññ ey obi yeji s'uw any tasi eke si b'ow s'uw. Eññ a, si k'otum s'ocm ey ec'omñ s'elum ey obi em ij, kò Nyam eke b'igbm agñ luw em a sony coco em si k'oc s'elu. ¹⁰ Nyam anake ony oc ey es luw na em a eññ emeny li b'ow n'onny l'oc ey es. Eññ, s'onny omñ in em eke emeny li b'ow n'onny l'oc ey es. ¹¹ Ony yeji, eke bi ññññ Nyam onñ ey, ke abu elumñ ey a. Eññ si b'ow s'ehññ bibm Nyam em, agñ nõññ eci ññññ a sosisem. Eññ na sosisem agñ nõññ b'ow onñ onñ Nyam bia ey eci.

Pòl itññ in ec'usu im ec'ow a eke li bebm a

¹² Eke low nyam anñ eke k'onñ ntotñ ok ey, ke ey ec'ow tutr a ec'ow eke okm ey af a. N'am dad ey tasi eke si kok low elum em lele nenyembri nyam em ab agñ fññ ab, ab brobro ony e lís. Na low ek'anñ Nyam ogñ ow, Nyam eci erm mamñ a anake nyimñ ey a, kò ow elm agñ e s'ewr a gbè. ¹³⁻¹⁴ Tasi em a, awal yec'a eke si nõñ ey e silèl ab em a, irir eññ si lolam ony low kaka es em yogñ. Low nyam gbè anñ eke irimñ okm ony es sos em, kò m'am ony omñ eke ow b'ow ok ony es sos em tasi: lægñ a eke Eññ Kòtòkò Jesu b'ow ow a,† ntotñ b'ow ok ony ey eci, esè elèl eke ey yeji ow b'ow ok ey ony ec'ab af.

¹⁵⁻¹⁶ Eke m'uw ony eci ntotñ ab any tasi a, mi bebm eke mi k'ikñ anym m'ec ony ogñ a, ke m'anñ yogñ m'im Maseduan, ba em e meny ewl ow em a, ke mi gbár es ony

ogñ yogñ. Eññ a, ow b'ow onñ ony abusu kokr sos em inñ sakp yony eññ b'ow elumñ'm abu m'im Jude.

† ¹⁷ Eke mi bebm low na a, kò mi tutrm ów ee? Oglog eke mi bi bebm ów a, kò em obi ec'erur a eke mi ki kok a sosisem mi b'egñ "eññ", ke emeny m'itññ m'esè "ñññ" ee? ¹⁸ M'am eb Nyam danñku, odad eke s'am dad ony a, elm "eññ" lele "ñññ" ab. ¹⁹ Silas, Timote lele em ab, s'ob ony Nyam Jim Jesu Krist ec'amani a. Ow akpl ke úwr any eke Jesu elm "eññ" lele "ñññ" ab, kò segñ fññ "eññ" cè li b'el. ²⁰ Tasi em a, Jesu el ów a fññ eke Nyam ewar ey ew es a eci "eññ". Eññ Jesu em anake si bi dad ey eci "amen" a, ke si bi kòkkm Nyam ec'anygbèl a. ²¹ Nyam in obi anake b'onñ ke ony lele ey ab, si b'onny læc Krist em a. In anake li s'osum l'ot ey, ²² ke l'ew ey in e meny ewr a ek'am yegm eke s'el in ec'a af a. L'oc Abñ Lala l'elu ey erm em, eke k'el aja a eke li b'ow n'onñ ey a eci asmanu.

²³ Bla sosisem eññ mi k'ewlm mi k'owm Korent ee? M'am eb Nyam danñku, l'uw'm any eññ l'uw any eke m'onym yadñ. Mi k'owm, anñke m'erurm eke mi k'ijr ony gbre. ²⁴ S'olm eke si k'onñ ony low læc em ubr nawrè. Tasi em a, ijr læc omñ em, gbèkò s'am erur eke si k'okr af si kok juma ony e sos em inñ a eci.

2

¹ Kin low yec'eke mi bebm a: m'erurm eke mi k'ewl m'ow ony ogñ yogñ, eke emeny ow b'ow onñ ony sos es. † ² Eke em m'owr ony sos es, ke bwo ec'egñ b'ow onñ'm sos em inñ, eke ow elm ony a cè eke m'owr ony sos es ab ee? ³ M'erurm eke mi k'ow m'ekñ ony, ke m'owr ony sos es. Ow akplm ek'agñ a ek'it eke k'onñ'm sos em inñ a, k'el

† **1:8** Azi wus af a: èkn 1 Korent 16.19 lel ow ec'akr otar ab ab. † **1:13-14** lægñ a eke Eññ Kòtòkò Jesu b'ow ow a: èkn 1 Tesaloni 2.19-20. † **1:15-16** Pòl ony tutr eke k'im Korent (èkn 1 Korent 16.5-9); anja n'am otar low a nuñ af eke li k'ewlm li k'owm li k'eknm wel a akr (èkn akr 23-24 em a). † **2:1** eke emeny ow b'ow onñ ony sos es: low any uw esèl beb tutr eke Pòl im Korent kok segñ abi ka eke ni nõñ 1 Korent uwr a (èkn 2 Korent 13.1). Gbèkò wel ebm Pòl senyn senyn eññ Nyamel ec'egñ nyam kok'r ès eke Nyamel dadm low kaka (èkn akr 5 toñ akr 11 em a).

agñ a eke b'owr'm sos es a. Na ec'anake m'awñ òny lel es abal el a. † M'uw any tasi eke low yec'eke b'òñ'm sos em inñ a, òny yeji b'òñ òny sos em inñ. ⁴ Èè, mikñ ab mi nòn lel a m'awñ òny, sos es òw lel erm mij ab iy'm erm em gbòñ. Gbèkò m'awñm òny lel a eke mi k'owr òny sos es, m'awñ òny yec'etñ ke ékan erur ligbèl a eke m'òny òny ec'a.

Pòl am oc low ap egñ a eke wèwr'r a

⁵ Nawrè, egñ na eke is sos es òw owi na a, ow elm ów a m'erurm eke mi k'agbr gbè, kò m'am dad m'èè li kok Nyamel low ñuñ l'akm em obi a. Etñ ek'ow elm òny fèñ yeji, òny em ec'agñ bèb gbè low a òn es. ⁶ Egñ ikñ a ec'a, abr a cè eke òny em ec'agñ enym'n a òdñ cè ñ. ⁷ Ow sosièm, caca em a, ow akpl eke k'ocr apr ir ke atar ir sos es; ek'ow elm èbèn, sos es òw ligbèl òtu eke k'owr'r sos es nimum nimum. ⁸ Sica m'am ibrm eke k'èlul erur òkm in e lís. ⁹ Tasi em a, kin low a nuñ af eke m'awñ òny lel a: m'erur eke mi k'èkn eke b'ow òyn elumn low low fèñ em. ¹⁰ Eke b'apr egñ low, em yeji mi b'ap'r. Eke low anñ eke mi k'ap yeji, mi b'oc m'ap òny sosièm, Krist ec'any af. ¹¹ Etñ nèné a, Satan ótum ejum ey. Èè, s'uw in e sow tutr ab any tasi.

Pòl im Troas èb em

¹² Eke m'im m'ey Troas èb em, Krist ec'Amani Mamm a ec'òb ec'a, Ès Kòtòkò òñ'm m'èññ juma na e kok ec'abusu mamm. ¹³ Gbèkò m'òny ermij nòn, anke m'òtum m'èñnm ey lisijim Tit. Na sosièm m'ibrm Troas ec'agñ a abusu etñ m'eb ejagb m'im Maseduan wus af.

Jesu Krist b'eb any òñ ey

† **2:3** Pòl am dad lel nyam eke n'awñ wèl a e low. Lèl a, s'uwmm yogñ nuñ nyam eke l'ey ab any. † **2:14** Ow anñ èè sòññ mamm eke b'eb es usu a fèñ af: eke wèl b'ogñ ar uwr a, ar ogñ èèl a eke eb any a b'òñ es, èl e madu a eke -n'òny ar em a anñ èl jam, ke -n'am ok banñ. Èb eyñ a sos em inñ em, bi kpakpab suw amamm ám wowl èbèrñ em a ke ám ofñ sekp sòññ. Sòññ mamm a eke b'òñ ok òkm a akpl agñ a ek'eb any a eci; kò madu a ec'a, ow b'el luw e sòñ. † **3:3** Anà, Moïs ec'ol a e low Pòl am tutr. Èkn Òkm Ok 24.12. Kokoba òb ès Jeremi dad eke Nyam in b'ow in nòn ol owr a agñ e merm ab em. Èkn Jeremi 31.33; Ezekiel 11.19; 36.26-27.

¹⁴ S'òññ Nyam bia! Sègñ fèñ, li b'ècr Krist em l'ot l'ok ey in ec'agñ a ek'eb any ke am ij facue ab em, etñ li b'ècr ey em n'òñ wèl uw Krist any usu a fèñ. Ow anñ èè sòññ mamm eke b'eb es usu a fèñ af. † ¹⁵ Èè, ey s'anñ èè mijey sòññ eke Krist am òñ Nyam af. Etñ ow eci sòññ a ok sakp yony: agñ a ek'anñ sel èññ ec'ejagb ab af a lele èl a ek'am irmn èl e sel ab ab eci. ¹⁶ Agñ a ek'am irm ec'a, ow el luw e sòññ eke b'ism luw ab. Kò agñ likpr a ec'a, ow el owr anñ e sòññ eke b'ism owr anñ ab. Etñ kò bwo ec'ègñ òny abusu eke ki kok juma nèné èè? ¹⁷ Ey s'anm èè agñ nòn gbèl eke b'oc Nyam odad am òl an, os eke -li k'èññ sosièm ec'ab af. Ey, Nyam am èkn eke s'am dad odad eke b'anñ in ogñ ow a nèny nyam em, etñ s'am dad lele Krist ec'abusu ab ab.

3

Sinn owr a e juma kok èsèl

¹ Nèné eke s'am dad a, kò ey obi ey obi s'am aw abusu s'eb ab èè? Agñ bèb ec'a ow it eke -li ki yegm òny èl ec'abusu òny e silèl oglog -l'ibrm òny e lís. Kò ey yeji èbèn si ki kok ab èè? ² Ey e lel a, ow ow el òny. Ey e merm ab em wèl nòn, agñ a fèñ uw any etñ b'awl. ³ Èè, ow ayl, Krist in obi nòn lel na, etñ ey anake s'oc s'ow a. N'anm èèl èl eke wèl oc lel mij nòn ab af, kò Nyam ek'anñ owr ec'Abñ a l'oc ni nòn. Ow elm lebn af ni nòn, † kò agñ e merm ab em ni nòn.

⁴ Nyam ec'any af a, s'òny òmm low na em, anke Krist òñ ey òmm òny ligbèl. ⁵ Si kí tutrm eke si k'òny abusu si kok low ey sòny coco, kò Nyam anake òñ ey s'òny abusu si kok low a eke s'am kok a. ⁶ In anake

n'ɔŋ ey s'ɔny abusu s'am kok sinm owr na e juma a. Sinm na anm ol eke wɛl nɔn a e low ɛm, kɔ Abɛ Lala e low ɛm n'anɛ. Ol eke wɛl nɔn a b'ism luw ab, kɔ Abɛ Lala, in, b'ism sel ab.

⁷ Ol a eci sodad a lebn af wɛl nɔn, ɛtɛ luw cɛ l'ism ab. Gbɛkɔ ɛben yɛji, Nyam ec'anygbɛl a jɛjn Mois ec'any ab af. In ec'any a am jɛjn afɛn es toɛ Israel ec'ey a ɔtum eke ki lɛr'r, eke jɛjn a ɔb nuɛ am is es a bɔbɔ yɛji. † ⁸ Gbɛkɔ Abɛ Lala e juma a eke am kok a b'ow ɛɛn anygbɛl agb akm na. ⁹ Eke ol eke b'ism agɛ luw ab a e juma a ɛɛn anygbɛl ligbɛl, ow ayl tasi eke Abɛ Lala eke b'ɔɛn agɛ el nyim nyim a eci juma a, b'ow ɛɛn anygbɛl eke b'ow agb nɔnɔ ligbɛl. ¹⁰ Ow ɔɛn a, anygbɛl a eke lɛɛɛ sig ɛm a jɛjn a, elm low kaka ij anygbɛl liplemu na ec'any af. ¹¹ Eke ɔw a eke ibnm a anygbɛl iy ɛm gbɔɛn, ɛben ke el a eke bibn a, b'ow ɛɛn anygbɛl ek'agb nɔnɔ ligbɛl.

¹² Low ɔmn na ab, s'ɔny ɔmn iy ey ɛm gbɔɛn. ¹³ Ey si kɔkm ɛsɛ Mois eke oc gbad bubur any es, yec'ɛtɛ ke Israel ec'ey a k'ɔnym abusu ɛkm anygbɛl a e jɛjn a eke ibnm, ke am uwr a. ¹⁴ Gbɛkɔ el e nuɛ ɛm ɔny a ɔtum irim low kaka. ɛtɛ toɛ yɛfɛnyana ɛm, eke -li b'awl sinm sig e silɛl a, † gbad nyam a cɛ ɛmɛny bi bubur ɔw a es, aɛke gbad a, Krist ab ec'af okr a cɛ b'ɔny oc'r es. ¹⁵ Tasi ɛm a, toɛ yɛfɛnyana ɛm, sakp sakp fɛɛn eke Israel eyɛ b'awl Mois e silɛl a, gbad nyam bi bubur el e nuɛ ɛm ɔny ab es. ¹⁶ Gbɛkɔ sakp sakp fɛɛn eke ɛɛn nyam b'ɛwl ow ɛs Kɔtɔkɔ ogɛ a, gbad a b'oc es. † ¹⁷ Odad na eke el "ɛs Kɔtɔkɔ" a, ke Abɛ Lala ana. ɛtɛ eke ɛs Kɔtɔkɔ ec'Abɛ a anɛ usu nyam, in anake li b'ɔɛn ey s'ɛgbɔɛn ey e madu el ab ɛm a. ¹⁸ Ey fɛɛn ec'any a gbɛ gbad anm buburm es, ɛtɛ ɛs Kɔtɔkɔ ec'anygbɛl a am ɔɛn li jɛjn ɛsɛ akɔɔɔnɔ ɛm es am lɛr

af. ɛtɛ ɛs Kɔtɔkɔ ek'el Abɛ a b'itɛn ey. Li b'ɔɛn s'anɛ ɛsɛ in af, anygbɛl ligbɛl nyam eke sɛɛn fɛɛn anɛ ɛsɛ in ec'ab af ab ɛm.

4

Jesu ab s'am ijr gbɛ

¹ Nyam, in ec'erm mamn ab ɛm, abul ey juma na; ow sosiɛm anake sos ɔwm ey es a. ² Ey si wal yadɛ owi fɛɛn eke wɛl b'oc kokr ɛs owi es lol ɛm a s'ɛlu es. S'am kok low nɛnyɛmbri nyam ɛm ɛtɛ s'ɔnym Nyam ec'odad ebl a s'itɛnm. Kɔ nana, si b'ɛlu low nawrɛ ɔkm kpata, ɛtɛ ɛben a, ow b'ɔɛn agɛ fɛɛn el e tutr ab ɛm, b'uw agɛ yec'eke s'el ab any. ³ Gbɛkɔ ɛben yɛji, ey ec'Amani Mamn a b'el ob eke lol es agɛ bɛb a eke am irmn el e sel a eci. ⁴ -N'ɔnymn ɔmn aɛke Satan, wus na e nyam nyɛn a efal el e nuɛ ɛm ɔny a any, ɛtɛ ow ɔɛn -l'ɛknm Amani Mamn ab ɛm ec'usuayl a eke am jɛjn ow a. Amani Mamn a am dad Krist ek'in obi a el Nyam ec'es otarir kpɛɛn ec'anygbɛl a ec'odad. ⁵ Tasi ɛm a, amani a eke s'am ɔb a, ow elm ey obi, kɔ ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist s'am ɔb. ɛtɛ ey, s'el ɔny e juma kok esɛl Jesu Krist sosiɛm. ⁶ Nyam dad ninɛ: *ke usuayl ɛfɛn nɛbn ec'araɛn!*† ɛtɛ ow el in obi eke l'afɛn ey e mɛrm ab ɛm ey ec'es ɛkan eci, ke n'ɔɛn ey s'ɛkn in ec'anygbɛl a ek'am jɛjn Krist ec'any a.

⁷ Gbɛkɔ ey eke s'am abu ob ɔny na a, s'anɛ ɛsɛ kpɛɛn ɛm mɛw af. Ow b'ɔɛn wɛl b'uw any sɛnyɛn sɛnyɛn eke abusu gbɛl na ow elm ey ɛm ow ɛnm ɛym ɔkm, kɔ Nyam ogɛ a ow b'anɛ ow. ⁸ Ses babur b'eb ey susu fɛɛn, gbɛkɔ -li kɛknm ey es. ɛtɛ eke si b'anɛ sel at ɛm a bɔbɔ yɛji, s'igɛm low a s'ɛlum es. ⁹ Wɛl b'ijr ey gbɛ ɛy ec'ɔmn a sosiɛm, gbɛkɔ Nyam igɛm ɛlum ey es. Wɛl b'ɔɛn ok ey wus, kɔ s'uwɛm gbɛ. ¹⁰ Gbɛ ij na ɛm, si b'uw Jesu e luw a ek'anɛ ey sos meɛl ɛm ab any, yec'ɛtɛ ke

† 3:7 ɛkn ɔkm Ok 34.29. † 3:14 sinm sig e silɛl a:el -l'el Amani Sig e silɛl a. † 3:16 ɛkn ɔkm Ok 34.34. † 4:6 ɛkn Nuɛ ɔb 1.3.

s'ótu s'uw in ec'owr anj a ek'anj ey sos megl em a yeji any. ¹¹ Tasi em a, s'anj owr, gbeko segh fej si b'ony low luw ab eke s'am us Jesu jam a sosiem. Etn eben a yeji, ow b'ony wel b'ekn eke Jesu anj owr ey e sos megl a eke b'uw ab em. ¹² Low eke wel b'ekn em a el: luw eke am kok low ey em, ke owr anj in am kok low ony em a.

¹³ Nyam Lel dad nine: *M'ony omn, ow sosiem mi dad.*† Omn nyam a ce b'ony ey si kok low. Ey yeji s'ony omn, ow sosiem s'am dad. ¹⁴ Ee, s'uw any eke Nyam ek'igbm Es Kotoko Jesu luw em a, ey yeji b'ow igbm ey luw em in ab, etn ony lel ey ab, li b'ow l'ot l'ok ey es ow e saw. ¹⁵ Gbre fej eke s'am ij a ony sosiem, yec'etn ke Nyam ec'ow amamn a eke am agb eb es a, ony segh fej am enyn nono ony in bia, ke okar af ony fej koklmn in.

Sos ówm ey es luw ec'any af

¹⁶ Na sosiem anake sos ówm ey es a. Etn eke ey e sos megl a am unj tel tel yeji, yec'a ek'el ey ec'abn em ec'a, legni nyam nyam fej b'el owr. ¹⁷ Ee, ey e yefenyina em e gbre ij nono a ew fuefue etn bibn segh tel ce, gbeko ow bi bebmn anygbel liplemu nyam ey eci. Anygbel ikn a b'anj segh fej etn l'agb nono l'akm ey e yefenyina e gbre ij a fej. ¹⁸ Ey, s'ólm yec'a eke wel ótu eke k'ekn ab es, ko yec'a eke wel éknm a s'am ol es. Tasi em a, yec'a eke wel ótu eke k'ekn a íbnm nono, ko yec'a eke wel éknm a b'anj segh fej.

5

Afr e sos megl a e low

¹ Wus af aja, s'ir sos megl nyam ek'anj ese ndey lel em el † eke legn nyam b'ow ufj es ab em. Gbeko s'uw any eke afr Nyam ew ey el nyam eke b'ow anj segh fej ab es.

El eke Nyam us in obi, ke ow elm agn ec'abu usm. ² Sicaca em a, s'am ikn somu, † etn s'am ol ey e lec fej em eke si k'oc mob sus em ejec'a s'ew sos af, mob sus em a ek'el ey ec'afr ec'el a. ³ Ee, low na anake s'am ol es a, yec'etn ke si k'elmn abn eke onym sos megl. ⁴ Legn na em eke s'ir ey e wus aja ec'el ab em a, s'am ikn somu ese erekp leg leg ec'ew es anj af. Ow elm ke s'am erur eke si k'uw ke si k'onymn sos megl eci. Njan, s'am erur eke si ki sus ey ec'afr e sos megl a ese mob sus em af, yec'etn ke sel ek'onym uwr a ony ey e sos megl a eke b'uw a emn. ⁵ Nyam in obi anake bebmn ey eb ir na eci sos a. Etn n'ony ey Abn Lala eke el aja a eke li b'ow n'ony ey a eci asmanu.

⁶ Ow sosiem a, segh fej sos es atr iy ey em gbony. Gbeko ey s'uw any, legn na em eke s'ir ey e sos megl na em a, si kpab es Es Kotoko e lis. ⁷ Tasi em a, omn em s'am ir eb, ko ow elm es eke s'am ekn ab em. ⁸ Ee, sos es atr iy ey em gbony etn s'am erur tasi eke si k'ngbony sos megl na em, s'im s'ir eb Es Kotoko eci saw. ⁹ Gbeko low krekre eke s'am erur a el ke ey owi aw'r, eke s'anj sos megl na em etn s'anm em yeji. ¹⁰ Ey fej ow ibrm eke si b'ow s'imn Krist e jej ok a ec'any af, yec'etn ke egn egn éjn yec'a ek'it eke k'ebmn, in ec'ow amamn lel enun eke li kok in e wus aja ec'eb ir ab em a. †

Nyam ecr Krist em ony okr ey em in ab

¹¹ Elum Nyam omn em a, s'uw low yec'eke ow am dad ab any. Na sosiem anake s'am ol lele eke si ki dadr ow e low ok agn es sos em a. Nyam uw ey any ign nunj etn l'uw any eke s'ony neny nyam, ony yeji m'am omn eke ony e merm ab em, uwr any eben. ¹² Ey, emeny si k'ow s'olm eke si k'aw abusu s'eb, ko s'am erur eke si k'onj ony abusu ntotj ok

† 4:13 Ekkn Selu 116.10. † 5:1 ndey lel em el:ow el el mum nyam eke wel bi kok ndey lel em oglog gbad em, eke wel k'onym el tasi eke k'eru em a. Pol in obi yeji, kok mel akpasu na e juma. † 5:2 s'am ikn somu:Bebmn Rom 8.23. † 5:10 Bebmn Rom 14.10.

ony ey eci, yec'etj ke onyn low dadr onn agj a eke b'ew sos ow eke wel b'ekn nyamn em a eci, ke ow elm ow a eke b'ann ejj erm em ec'a. ¹³ Eke agj am dad eke ejj em in un ey, ke Nyam sosiem eci. Etn eke wel am ot ey any es oku, ke ony e low nimamn eci. ¹⁴ Erur eke Krist ony ey ec'a am ucu ony ey es, anke s'uw any tasi eke ejj nyam ce uw agj fej eci; ejj a el Krist, etj ey fej in e luw a el ey eci. ¹⁵ L'uw ey fej eci, yec'etj ke agj ek'ann ovr a k'irm eb el obi el obi ec'ij, ko ke -l'ir eb Krist ek'uw ke igb luw em el ec'a eci.

¹⁶ Low na sosiem anake jam anja, si k'ow si lerm ejj ese elel ek'agj bi lerr ejj ab af a. Etn ek'ow el eben anake si ler Krist a, ke jam anja, ow elm eben s'am lerm'n ij. ¹⁷ Ow sosiem, eke ejj nyam okr af Krist ab, n'ann ese ejj eke Nyam kokr em af. Low yec'eke el lisig a uwr, etj yec'a ek'el ovr a eb usu. ¹⁸ Amua fej Nyam ogn ow b'ann ow. L'ecr Krist em n'onny l'okr ey em in obi in obi ab, etj l'abul ey agj ejec'a lele in ab ec'em okr a e juma. ¹⁹ Nawre, Nyam erm Krist ow in lele agj ab ec'em okr a eci, etj l'usm wel ec'ow obr in e lis a e low jam ij. Etn l'abul ey in ec'em okr ec'amani ob a.

²⁰ Ey s'ann ese ermu eke Krist am erm af. Etn Nyam b'ecr ey em dad ony odad ese: «Krist e nin em, s'am ok ony merm sabu af, yebri Nyam ony okr ony em in ab!» ²¹ Krist onym sikpl kaka, gbeko Nyam obr low luw eci ese sikpl es af ey usu iy, yec'etj ke si b'okr af Krist ab a, Nyam ot ey ese agj nyim nyim af.

6

¹ Sica ey eke s'am kok juma Nyam ab a, s'am dad ony eke k'ocr bibm a ek'enan in ec'abu em a kokar low senyn. ² Tasi em a, Nyam dad nine: Legj mamn em a, m'ejj'n nenym, etj sel enj e legj a yeji, m'eb m'elu'n es. †

† 6:2 Ekn Esayi 49.8.

Sica yefenyina tasi anake el legj mamn a, yefenyina anake el sel enj e legj a.

³ Eke s'erurm ek'agj ki cak ey e juma a, ow on ey e low fej em, si kok elel eke si k'elm lirikp ejj kaka fej eci. ⁴ Ko nana, si bi yegm low fej em eke s'el Nyam e juma kok esel. Etn eben a, si b'ejj erm susu em sos es ow, ses babur, erm mij ebr, ⁵ or eke wel b'or ey, sobel em eke wel b'ok ey lele dedeku ec'af eke b'ok ey ab ab e low s'eb. Si b'ejj sos es kkn ernj ernj, memn erum lele namn ab s'eb. ⁶ Si b'ir eb lala em si yegm eke s'uw Nyam e lis ec'ow any; s'onny low eku, s'el erm mamnu, Abj Lala ann ey ab, s'onny erur tasi, ⁷ etj si b'ob low nawre e kokoba, Nyam ec'abusu ab em. Si b'oc yec'a ek'el nyim nyim Nyam ec'any af a, ese ar ognj ob af, s'im agj ar oglog si dogjn sos. ⁸ Wel b'usr ey sos oglog wel bi kok ey es. Wel bi dad ey e low njj lel ey e low mamn ab. Wel b'ot ey ayadju, ke low nawre ce si bi dad. ⁹ Wel bi kok ey ese agj eke wel uwm any af, ke wel uw ey any senyn senyn ce. Wel bi ler ey ese agj ek'am uw af, gbeko si b'ann ovr sejn fej. Wel b'or ey ey ec'omn a sosiem, gbeko wel ibim ey. ¹⁰ Wel b'ekn ey ese agj eke sos ow es af, gbeko sejn fej si b'ann sos em in em. Wel b'ot ey ogboru, gbeko si b'on agj ejec'a ony ob. Wel bi tutr eke s'onym ob kaka, ke ey nana anake s'onny ob fej a.

¹¹ Korent ec'agj lisijimel, nenymbri nyam em si fig ey ec'erm a si dad ony odad. ¹² S'ablm ey ec'erm a ony e lis, ko ony anake b'abal ony ec'a ey e lis a. ¹³ Sica m'am dad ony odad ese iy es lel in ec'ey ab af m'ese: kòkr ese ey af, ony yeji figr ey ony e merm a fonj.

Èel cecè Nyam e lis

¹⁴ K'ewr mæcrer agj a ek'onym omn Nyam em ab ab, k'otumn okrmn eb ir af el ab. Ko low nenymbri nyam otu eke k'okr af

enyembri yony owi eke Nyam érum ab ab ee? Kò usuayl lele nceb ab b'otu okr af ee? ¹⁵ Kò Krist neny otu eke k'okr af Satan ab ee? † Kò nawr ub es nyam lele nawr ubm es nyam ab ec'arañ a low otu eke k'anñ ee? ¹⁶ Bogñ ec'iririr k'anñ Nyam ec'êl a lele sinyam yadñ ec'ab ab ec'arañ ee? Ey anake s'el Nyam ek'anñ owr ec'êl a, ese elel eke in obi li dad ninε: Mi b'ow m'anñ el arañ ke m'ír eb el ab.

Mi b'ow m'el el e Nyam etñ -li b'ow -l'el em ec'agñ.

¹⁷ Ow sosiem Es Kòtokò dad ninε: Nğbronñ agñ amua ec'arañ ke kpábr el es lís!

K'itñnin ob yec'eke aym a abu, etñ em, mi b'ow m'eb ony.

¹⁸ Etñ emeny Nyam Abusu Es dad ninε:

Mi b'ow m'el ony Es, etñ ony b'ow el em ec'ey egñ lel oyow ab.†

7

¹ Erur em ec'agñ lisijimel, ów ewar amua feñ el ey eci. Ow sosiem a, si yóyog ob feñ eke b'ibar ey e sos a lel erm ab ab a es, ke s'éel Nyam eci nimum nimum elum em.

Pol sos em am iñ Nyam ec'agñ a ec'itñ a eci

² Kòkr ey usu ony e merm ab em! Si kokm enyembri yony yony owi egñ kaka e lís, si ñunñm egñ kaka ec'omñ, etñ s'ebm egñ kaka ec'ob s'ijm. ³ Mi dadm odad nene low e mi k'ob ony eci. Ese elel eke m'ikñ anym mi dad ab af: ony owi anñ ey erm em, etñ s'okr af owr anñ em tonñ luw em. ⁴ M'onny omñ ligbel ony em etñ ntotñ b'ok'm ony eci. Eke s'onny ses babur nòkò yeji, m'onny sos es atr nòkò etñ sos em iñ iy'm em gbòñ.

⁵ Tasi em a, eke s'im s'ok Maseduan a, s'ejñm sel es ok kaka. Kò

nana, gbre erñ erñ s'ejñ ese: agñ eke ok ey af lele erm em ec'erñ ab. ⁶ Gbèkò Nyam eke b'atr agñ eke sos b'ow es a sos es a, atr ey sos es Tit ec'ow a ek'anñ ow ab em. ⁷ Etñ ow elm Tit ec'ow a sony ce atrm ey sos es, kò ony e sos a eke atar ir es ec'amani a eke n'onñ ey a yeji. Li dad eke ony onyn em ec'ekñ ec'erur nòkò. Etñ li dad ey ony e sos em ey owi low a ek'ey a eci lele em e dogñ eke dogñnin'm gbragbra kok em ab ab. Ów amua anake onñ em e sos em iñ a agb nòkò a.

⁸ Tasi em a, eke em e lel es abal el a owr ony sos es, ke em, ow e low ym im sos em ij. † Ee, m'uw any tasi eke lel a owr ony sos es legñ tel eci, etñ nawr ow e low ey'm sos em, ⁹ gbèkò caca em a, m'anñ sos em iñ em. Ow elm ony e sos es ow a sosiem, kò eke ony e sos es ow a onñ ony itñnin es an a sosiem. Sos es ow a eke Nyam b'erur in ec'agñ ec'ab ana, etñ nene a, ow am yejm eke si kokm ony low ñunñ. ¹⁰ Tasi em a, sos es ow a eke b'akpl Nyam sos em a, b'onñ ey s'itñ es an etñ bi nyimñ ey sel ejñ em. Sos es ow nene a otum eke k'ey ey sos em. Gbèkò wus ec'ow ec'erm mij ebr a eci sos es ow a, ek'itñm egñ ec'es an a, bi nyimñ egñ luw em. ¹¹ Ony eci sos es ow a akpl Nyam sos em. Sica lèer ow ec'ey eke ow osu: ow onñ ony low es ogñ kok lele low oc ap ec'ibrm ab! Ow onñ ony low sos em ey lele low uru low kok em ab! Ow onñ ony em ec'ekñ ec'aw lele em e dogñ gbragbra kok em ab! Etñ ow onñ ony low ñunñ kok es a eci low ew onñ! Low na em a, yejm eke onymñ low af ok kaka.

¹² Sica m'awñm ony lel egñ a eke kok low ñunñ a sosiem oglog egñ a eke wel kok low obr a sosiem. Kò m'erur eke mi ki yejm ony Nyam ec'any af, ekan eke b'erurir ey owi

† **6:15** *Satan*: odad ebl na Grèk em a *Beliar*. Grèk em ec'odad ebl na otarir es Ebre em ec'odad na ab: *Belial*, ow e nyandre el "ob ofr ofr". Jwifel oc odad ebl na ese Satan e nin nyam af. † **6:18** Èkn Ob Ap 26.12; 2 Samiel 7.14; Esayi 43.6; 52.11; Jeremi 31.9; Ezekiel 20.34; 37.27; Ose 2.1. † **7:8** Lel na eke Pol awñ Korènt e Nyamel a s'onym ow anm usu kaka. Lel a eke si b'esñ 1 Korènt a e jam anake ni non lel na ek'irm a. Èkn 2 Korènt 2.3 lel ow ec'akr otar ab ab.

tasi. ¹³ Na anake el low ek'atr ey sos es a.

Etj sos es atr na e low ek'ign af, ke obn ey e sos em in a el Tit eci sos em in a ek'ejn a. Ee, ony fej eyar ir erm es. ¹⁴ Nawre, in ec'any af mi dad ony ec'odad neny ij em, etj wmn'm es. Segj fej si bi dad ony low nenyembri nyam em, etj kin ow e low ek'ow ism ab: m'onny low ij eke mi dad ony e lis owi neny ij em Tit ec'any af. ¹⁵ N'am okn elel a eke ony fej elum low lele ony ec'elel a eke ebr ir elum ligbel em lele sos ufn em ab a. Etj ow sosiem in ec'erur a e n'onny ony ec'a emeny agb obn. ¹⁶ Sos em am in'n'm eke m'otu eke mi k'wmn ony low fej em a.

8

Jerusalem ec'wmn esel a ec'abu elum a

¹ Agj lisijimel, kin yec'eke s'am erur eke k'uw'r any: Nyam elu in ec'erm mamn a wkm bibm eke n'onny Maseduan e Sinyamel ab em. † ² -L'obr ses babur n'ok' es e ebm ekn af, gbeko wmn esel a sos em in iy em gb'j. -L'ij gb'or n'ok', gbeko -l'elu erm mamn ony n'ok' wkm el ec'ob eke -l'apr ab em. ³ -N'onny yec'a eke -l'otur a, etj -n'onny ow afj es yeji, m'ij ow e dan'ku. Ow elm lec em wel onym el -n'w'm; k' el obi tasi ec'erur em -li kok. ⁴ Tasi em a, -l'ibrm ey atrm em eke el yeji, el ec'abu k'any Jerusalem ec'wmn esel a ec'abu elum owi ab em. ⁵ -L'ikj anym -l'ocr el sosi -n'onny Es Kotoko, etj ow e jam a, -l'ocr el sosi -n'onny ey yeji, es e elel eke Es Kotoko erur ab af. Etj na el low eke s'wmnm kaka. ⁶ Na sosiem anake s'atr Tit sos es eke li k'ewl l'ow ony ogn yogj, ke l'ubar ony ec'erm mamn ony e juma mamn a eke l'ob nun a. ⁷ Ony ijr lec ow ow a fej em: ijr lec wmn em, Nyam odad dad em, uwr Nyam ec'ow ab any, segj fej bebmn sos low kok eci, etj onyn ey ec'erur yeji. Na sosiem, ow

it eke ki yegmn ony e lec ij a, ony ec'erm mamn ony ab em yeji.

⁸ Ow elm ol m'ewm m'w'm ony, ko Nyamel beb a ec'elel eke gbragbra kok em kokr low a ce m'am dad ony. Nene ke m'onny ony abusu yegmn eke ony ec'erur a el nawre tasi. ⁹ Tasi em a, ony uwr ey Es Kotoko Jesu Krist e bibm a lele erm mamn ab ab any. L'el gbren'gbi, gbeko ony sosiem l'egj gb'or l'eb, yec'etj ke in e gb'or a onny ony eel egbren'gbi. ¹⁰ Em ec'elel eke m'am ekan low a el, ke k'okr low a ek'obr nun lakpo jam a yibar, anke ony eel agj krekre eke is ob ap na e tutr a, etj ony ce eel emeny agj krekre ek'ob nun kok ow e low. ¹¹ Eke isr ow e low a, yegmn ony ec'erur ek'onyn a. Ow sosiem erur nyam ab em ce, uc'ur low a onyn es tonj ke igj nun egj egj ec'ob ek'onny ab em. ¹² Eke wel b'onny erm fr'or em a, Nyam b'ekn ow e s'onny a etj li b'eb ow eke si b'ap a. L'ibram eke si k'ap ow eke s'onnym a.

¹³ Ow elm ke wel onny ony ijr gb'or agj ejec'a ec'abu elum a sosiem. Njan, kpen kpen eke k'eel a wel am ol. ¹⁴ Legj na em a, ow a ek'onyn bubu af a wtu eke k'elum agj ejec'a ek'onnym a abu, yec'etj eke legj nyam onyn es abur etj el -n'onny ob n'ok' a, ke el yeji -l'elum ony abu. Nene ke ony fej eel kpen kpen. ¹⁵ Nyam Lel dad nine:

Egj a eke ot n'ok' a, onym ob ij afjnm es.

Egj a eke ot tel a, wpm ob ij legj kaka. †

Tit lele kretienel ejec'ab im Korent

¹⁶ M'am onny Nyam bia, anke n'onny Tit gbragbra kok nyam a ce eke li k'oc l'elum ony abu, l'akm em obi ec'a e m'onny a. ¹⁷ Tit egj ey ec'erm a ek'el ony ec'ow ekn a emeny eb, etj n'am ogn es eke kpekj li k'ow ony ogn yogj. ¹⁸ S'am onny l'ow egj lisijim nyam ab. Egj lisijim a,

† **8:1** *Maseduan e Sinyamel*:ow el Sinyamel es: Filip banj ec'a, Tesaloni banj ec'a lele oglog Bere banj ec'ab ab. † **8:15** Ekn Okm Ok 16.18.

Sinyamel a fɛɲ b'aw'r, in ec'Amani Mamn ec'ob e juma kok a sosiem. ¹⁹ Etn ow elm na cɛ! Sinyamel a sɔsum oc'r, yec'etɲ ke l'igɲ ey ab s'oc bibm na s'im. Ow el juma eke si ki kok, ke ám elu Ɛs Kɔtɔkɔ in obi ec'anygbɛl ɔkm, ke ám yɛgm ey ec'abu elum ec'erur e s'ony a. ²⁰ Wɛl abul ey os nɔnɔ, etɲ s'am erur eke wɛl kí cakm ey ec'eel eke s'am kokr ow e juma a. ²¹ S'am ɔl low yec'eke akpl ab es, etɲ ow elm Nyam ec'any af cɛ, kɔ agɲ ec'any af yɛji.

²² S'ɔɲ ey lisijim nyam yɛji igɲ Tit lele ɛɲ lisijim nyam a eke k'ewl'l ab ab af. Ɛɲ lisijim na yɛgm ey sakp nɔnɔ in ec'eel eke li b'erur tasi l'elum agɲ ejeci abu a. Caca em a, li b'erur es ogɲ em tasi l'elum agɲ abu, anke n'ony ɔmn nɔnɔ ɔny em. ²³ M'am ɔɲ Tit ek'el em lawl ke bi kok juma em ab ɔny sosiem ec'a, lele agɲ lisijimɛl ejeci amua ek'el Sinyamel ec'erm ɛsɛl a ow ɛkn ɔny. El fɛɲ Krist ec'anygbɛl a e juma - n'am kok. ²⁴ Ow sosiem yɛgmɛl el eke b'erurir el, yec'etɲ ke ow ɔɲ Sinyamel a úw any nawɛ, ke -l'ɛkn yɛj'eke ntɔtɲ ɔtu eke k'ok ey ɔny eci.

9

Nyam b'erur ɛɲ eke b'ɔɲ sos em iɲ em a

¹ Jerusalem ec'ɔmn ɛsɛl a ec'abu elum eke wɛl k'oc im ɔɲ ec'a, † ow ɛbam eke mi k'awɲ ɔny ow e lel. ² M'uw ɔny e sow tutr amamn ab any. Maseduan ec'agɲ lisijimɛl a ec'any af, m'ij nɛny mi dad el eke Akayi † ogog ec'agɲ lisijimɛl a, lakpo jam etɲ bɛbm sos abu elum na ec'os a eci. Etɲ ɔny e low na eke ogɲɲ es ɛɲɲ ebr a, atr agɲ nɔnɔ sos es. ³ Ow sosiem m'erm agɲ lisijimɛl amua, † yec'etɲ ke -l'ɛkn tasi eke bɛbmɛl sos. Ow ɔɲ ke wɛl ɛkn eke ey e nɛny a e s'ij ɔny ec'a elm ɔfr ɔfr. ⁴ Sica eke Maseduan ec'agɲ igɲ'm ab ow etɲ

ɛkn eke bɛbamɛl sos, ow b'ow ɔny ey ɛs nɔnɔ eke s'oc ɔmn s'elu ɔny em, etɲ ɔny yɛji ow b'ow el ɔny ec'ɛs. ⁵ Na sosiem m'ony tutr eke ow akpl ke m'íkɲ anym m'ɔɲ agɲ lisijimɛl amua ów ɔny ec'aranɲ bɛbm ob ap mamn a eke dadr ow e low ɛwr es a, ba mi b'anɲ m'ow a, ke fɛɲ iy nɛny ŋ, ke wɛl ɛkn eke ow el ɛrm frɔɔ em ɔɲɲ, kɔ ow elm atrm em.

⁶ Kin yec'ek'it eke k'uwr any: ɛɲ eke b'ewl tɛl a, b'ub tɛl, etɲ ɛɲ eke b'ewl nɔnɔ a, b'ub nɔnɔ. ⁷ Ow akpl ek'ɛɲ ɛɲ k'ɔɲ ɛsɛ eel eke li tutr in ec'erm em ab af, ow k'elm sos es ɔw em lele atrm em ab. Tasi em, Nyam b'erur ɛɲ eke b'ɔɲ sos em iɲ em a. ⁸ Nyam ɔny abusu eke k'ɔɲ ɔny ów amamn fɛɲ ow afɲɲ ɔny es. Ow ɔɲ ɛɲɲ fɛɲ ɔnyɲ ow ek'it a, ke ɔnyɲ ow bubu af, ócr kokr ów amamn. ⁹ Nyam Lɛl dad Nyam ec'ɛɲ e lís ninɛ: Li b'ɔɲ ɔgbɔru ɛrm mamn ɔny em, etɲ li bi kok ɛɲɲ fɛɲ yec'ek'el nyim nyim a. †

¹⁰ Nyam anake b'ɔɲ egb ewl ɛs egb ey lele futufutu eke li k'ij ab ab a. ɔny yɛji in cɛ li b'ow n'ɔɲ ɔny egb ey, li kok ow ɛny ke n'ɔɲ ow agb. Etɲ ɛbɛn a, ɔny ec'ów nyim nyim e kok a b'ow ɔsu ey amamn nɔnɔ. ¹¹ Kaka fɛɲ, Nyam b'ow ɔɲ ɔny ɔnyɲ ob, etɲ b'ow ɛlul ɔny ec'erm mamn ɔny a ɔkm. Etɲ agɲ nɔnɔ b'ow ɔɲ Nyam bia sob ap amua eke si b'ow s'ɔɲ el ɔny e nin em a eci. ¹² Ob ap na em, am elumn Nyam ec'agɲ lala a abu. Etɲ ow elm ke ɔɲɲ el fɛɲ a eke -n'ɔnym a cɛ, kɔ ɛmɛny b'atar el sos es eke -li ki ɲɔɲɲ Nyam nɔnɔ - l'elu ow bia. ¹³ Ów amua fɛɲ sosiem, -li b'ow -l'ɛkn juma na e leg a etɲ - li b'ow -li kɔklm Nyam, anke bi cɛcr ɛrm mamn ɔny em yec'a eke ɔnyɲ a, Jerusalem ec'ɔmn ɛsɛl a lele ejec'a fɛɲ ab, etɲ am yɛgmɛl eke b'elumn Krist ec'Amani Mamn a. ¹⁴ Nyam in ec'erm mamn ab em ɔɲ ɔny in e

† 9:1 Ɛkn Rom 15.25; 1 Korɛnt 16.1-4. † 9:2 Akayi:ɛkn 2 Korɛnt 1.1 lel ow ec'akr otar ab ab.
 † 9:3 agɲ lisijimɛl amua:anɲa Tit lele agɲ lisijimɛl yony ab ab e low wɛl am dad, ɛkn 2 Korɛnt 8.17-24. † 9:9 Ɛkn Selu 112.9.

bibm a ow bubu af. Ow sosiem, -li b'ow -li yegm ɔny el ec'erur a, Nyam eke -li bi ɛɔɔn -n'ɔɔn ɔny ab em. ¹⁵ S'ɔɔn Nyam bia in ec'ob ap mamn a eke wɛl k'ɔtum ocm bebmm ab a eci.

10

Pɔl am dogɔn sos agɔ a ek'am okr ɔw af a e lɔs

¹ Em Pɔl, em anake m'am ibrm ɔny low Krist ec'erm frɔɔ lel erm mamn ab ab em a. Wɛl am dad eke em b'ann tɔɔ eke em b'ann ɔny ec'any af a, kɔ em b'ann akpoj a, nɛny in b'ɔtu'm nɔɔ. ² M'am ɔɔɔn ɔny, k'ɔɔn mi k'ew gbagba lɛɔ a eke mi b'ow m'ow ɔny ec'araɔn a! Agɔ beb bi tutr eke s'am kok low esɛ wus ec'agɔ es el af. Es, agɔ nɛnɛ e lɔs a, m'am tutr eke mi b'ow m'elu em ec'erm susu a ɔkm etɔ ek'ow it yeɔi mi b'ow m'ew gbagba. ³ Nawre eke s'el agɔ ɔɔ, kɔ mum a eke s'am ogɔ a elm agɔ em eci. ⁴ Mum a e mob a eke s'am ot s'ogɔn a elm agɔ ec'a. El e lɛc a, Nyam ogɔ a ow b'ann ow ɔɔn ob fɛɔ eke b'atar in ab a. Si bi ɔɔn sow tutr yadɔ em a fɛɔ. ⁵ Si b'ɔny tutr fɛɔ e b'ɔl eke k'edɔn agɔ Nyam ec'any uw a s'oc es. Tutr fɛɔ eke b'atar Nyam ab a, si b'ɔny'n lɛc em eke li k'elum Krist. ⁶ Etɔ ebɛn a, s'inym es eke low eluam fɛɔ ec'a, si k'ew low s'ɔɔn egɔ, gbɛkɔ ow akpl eke k'ɔny abusu elul ɔny ec'elum a nimum ɔkm ye.

⁷ Lɛer ɔw a ec'elɛl ek'anɔn a sɛny sɛny! Eke egɔ nyam ɔny tutr eke in ɔny cɛ l'el Krist eci, ow it ke emeny li tɔtr sɛny sɛny: ey yeɔi s'el Krist eci esɛ in af. ⁸ Es Kɔtɔkɔ ɔɔ ey abusu eke si k'ɔɔn ɔny e Nyamel a agb ɔmn em, kɔ ow elm in e ɔɔn eci. Nawre eke low na ɔɔ ntotɔ ok'm nɔɔ, gbɛkɔ mi k'ow m'ururm es na sosiem. ⁹ M'erurm eke k'ekan'm esɛ egɔ eke b'ok agɔ ernɔ lokm, in e silɛl e li b'awɔ ab em af. ¹⁰ Tasi em a, agɔ beb bi dad esɛ: «Pɔl e silɛl a b'ew kpaɔ kpaɔ lele lɛc em ab. Gbɛkɔ eke

li b'ann ey ec'araɔn a, li b'ew fuefue etɔ sodad eke li bi dad a elm low kaka.» ¹¹ Ke egɔ a ek'am dad odad nɛnɛ a, úw low na gbɛ any: eke si b'ann kpekpe a, si b'awɔ silɛl kpaɔ kpaɔ. Lɛɔ eke si b'ow s'ann ɔny ec'any af a, si b'ow si kok ebɛn kpaɔ.

¹² Agɔ beb b'awr el sosi nɔɔ, si k'ɔtum si bebmm el ab oglog s'otm el es. -Li b'ocr el sosi esɛ ob bebmm ob af -li bebmm el sosi, ke -n'ɔny el sosi -l'igbl ogɔ -l'ekn. Na nuɔ em ɔɔn! ¹³ Ey ec'a, si k'ow si yeɔm ey eci ntotɔ ok a iim nɔɔ nɛnɛ. Eke Nyam nyimɔ ey s'ow s'ɛɔn ɔny a, li yeɔm ey yogɔ ek'ey e juma e l'abul ey a k'im ok a, etɔ si b'ow s'oc erɛb a esɛ ey ec'ob bebmm ob af. ¹⁴ Blɛl s'owm tɔɔ s'okm ɔny ogɔ aɔa ana, wɛl ɔtu e k'ɔny tutr dad eke s'am afɔ ey ec'abusu a ec'erɛb ab es. Kɔ ey tasi anake s'ikɔ anym s'oc Krist ec'Amani Mamn a s'ism ɔny ab a. ¹⁵ Ebɛn a, ey s'ewm sos esɛ ebɛn agɔ ejeci e juma e kok a e low cɛ es am ibrm af. Kɔ ey s'am ɔmn eke ɔny ec'ɔmn a b'ow obn etɔ emeny s'ɔtu eke si ki kok juma nɔɔ ɔny ogɔ yogɔ. Gbɛkɔ s'erurm eke si k'afɔ erɛb a eke Nyam ew ɔɔ ey ab es. † ¹⁶ Ow e jam a, si b'ow s'im s'ɔb Amani Mamn a e kokoba susu eke ibn akm ɔny ogɔ aɔa. S'erurm eke si ki kok juma agɔ ejeci e juma kok usu a, ke s'ew sos ɔw a eke -l'ikɔn anym -li kokr a eci.

¹⁷ Eke egɔ nyam erur eke k'ew sos, ke l'ew sos Es Kɔtɔkɔ sosiem. † ¹⁸ Tasi em a, ow elm egɔ a eke b'awr in sosi a wɛl áwm, kɔ egɔ a eke Es Kɔtɔkɔ b'aw a.

11

Pɔl lele erm esɛl ayadɔu ab ab

¹ Oy! Blɛl k'ɛɔn ebr ke em yeɔi mi dad ɔw esɛ nuɔ em ɔɔn es af! Es, na ec'a ɛɔn ebr'm ebɛn! ² Erur eke m'ɔny ɔny ec'a b'ogɔ uwɛrɔ, etɔ el uwɛrɔ eke b'ann Nyam ogɔ ow. Tasi em a, igɔ ebiu nyam cɛ m'ewar

† 10:15 ɛkn Rom 15.17-21. † 10:17 ɛkn Jeremi 9.23; 1 Korent 1.31.

ony in e low m'ew es: in l'el Krist. Ee, mi b'ow m'oc ony mi yegm'n ese dedyowli ek'itam em kaka af. †
³ Gbeko okan low na: lornn oc yadn em eju Ev. Ow ony erhn am ony'm ek'onny yeji, wel ki dad ony sow tutr yadn, ke ow ony kpab ony es ow cee a lele lala ab ab eke enan Krist ab ec'af okr ab em a e lís. ⁴ S'ob ony Jesu ec'amani, enan Abn Lala etn ubr Amani Mamn a nawre. Ko sica b'ow eggn ebr fafa nene eke eggn ejeci nyam k'ow dad ony Jesu ejeci nyam ec'odad, abn ejeci nyam ec'odad, ke ob ony amani ejeci nyam eke irimn ow e low legn kaka ab ee?

⁵ Ko em e tutr em a gbe, mi k'eknm eke ony eci "erm esel egbel" a k'onny any akm im. † ⁶ Nawre eke nenym okm im es odad dad em ese el af, gbeko Nyam ec'any uw ec'a, in yeji low ejeci! Etn na, legn fen si yegm ony kpata low fen eke si kok ab em.

⁷ Eke m'ob ony Nyam ec'Amani Mamn a, em m'is es anke m'ibram ony os kaka. Gbeko ow el sos eke mi k'usr ony eci. Ko na low eyr e mi kok ana ee? ⁸ Eke m'am kok juma ony ogn a, Sinyamel ejeci anake ony'm os a, etn m'oc el ec'os a m'elum ony abu. ⁹ Ke ony ec'aran eke m'ann a, m'onny os ec'es abur ce, gbeko m'ibram ony low kaka. Maseduan ec'agn lisijimel ek'ann ow a ism'm fen a eke m'onny ow ec'es abur ab ab. Segn fen mi kok el el eke mi ki legm ony etn m'erur eke legn kaka mi ki legm ony. ¹⁰ Ntotn am ok'm ow eci etn Akayi wus ogeg a ec'egn kaka k'otum obm im yadn onym em eci ntotn na ocm es. † Low nawre tasi m'am dad anke m'onny low nenymbri nyam ek'ann Krist em a. ¹¹ Bla sosiem m'am dad odad nene ee? Eke m'erurm ony a sosiem ec'ee? Njan, Nyam uw any eke mi b'erur ony. ¹² Etn mi b'ow m'ucu m'onny es m'am kok eben, ow ony

agn ek'am ol abusu eke k'eru es ke ij neny eke el erhn em si bebmn a, k'ehnm abusu na kaka! ¹³ Agn amua el erm esel ayadnu lele juma kok esel ek'onny enymbri yony yony ab. -Li bi kok nyandre ese Krist ec'erm esel ce we'n el af. ¹⁴ Nawre, low kaka onym any iti ana, anke Satan in obi yeji bi kok nyandre ese usuayl ec'afr erm es ce ow'n el af. ¹⁵ Etn in e juma kok esel ec'a yeji eben ce. Ow ewm any iti eke -n'am kok nyandre -l'el juma kok esel ek'am kok yec'ek'el nyim nyim Nyam ec'any af a. Gbeko el ec'owr an n a b'ow uwr ese el el ek'ow it eke k'ebm el ab af, el ec'el el eke -li kokr ab em.

Pol e gbre erhn erhn ek'ij

¹⁶ M'am ebr em m'ese: ki tutar eke nuh em un'm! Oglog eggn ebr eke nuh em un'm, yec'etn ke em yeji m'otu m'ij neny tel. ¹⁷ Sica odad na eke m'am ow mi dad a, mi dadm ese el el eke Es Kotoko erur ab af, ko ese nuh em nuh es af. Gbeko m'onny ow tasi e m'otu eke mi k'eb ow af m'am ij neny. ¹⁸ Agn noko b'ij neny agn em ec'ow sosiem, ow sosiem em yeji mi b'ow m'ij neny. ¹⁹ Ony eke b'ocar ony sosi esewru a, ony obi em b'eggn en em enun esel ebr! ²⁰ B'eggn ebr wel kok ony ese madu af, wel eb ony ob fen ek'onny a, wel iy ony mil! B'eggn ebr wel itar ony any, wel dedn ony any af! ²¹ Es am ony'm eke mi ki dad, eke s'onny sos si kokm eben a!

Eke eggn nyam am eggn eb ij neny low nyam eci, ana m'am dad odad ese nuh em nuh es af, em yeji mi b'ow m'egn m'eb mi kok eben. ²² - L'el Ebre eyn, em yeji m'el! - L'el Israel eyn, em yeji m'el! -L'el Abraham ec'alaw, em yeji m'el! ²³ - L'el Krist e juma kok esel, em m'el m'akm el fen! Etn low na eke ana m'am m'ow mi dad m'usr af a yeji, an n ese nuh em nuh owi af: mi kok

† **11:2** Bèbmn Efes 5.25-27 ab. † **11:5** "erm esel egbel": ana Korent e Nyamel ab em eci low yegm esel beb a eke am yegm agn amani mamn ejec'a e low Pol am dad. † **11:10** Akayi: Korent ban n Akayi wus af ow ann; èkn 2 Korent 1.1 lel ow eci akr otar ab ab.

juma m'akm el fɛɲ, m'ey sobel em sakp nɔnɔ m'akm el. Ɔr yeji, em wɛl ɔr'm sakp nɔnɔ akm el, etɲ sakp nɔnɔ ar okr'm es akm el. ²⁴ Sakp yen eke Jwifel iyr'm nɣbre likɲ lele lɛw libarm ab. † ²⁵ Sakp nyahan eke Rom eyɲ ɔr'm lɛc em lɛc em, akp nyam eke wɛl wɔwl'm mebn em ec'ibi eci. Sakp nyahan eke mij blel oc'm, etɲ akp nyam ec'a, m'anɲ lɛɲɲ owr nyam lele ncok nyam ab mij em. † ²⁶ Em eci usu im nɔnɔ ab em, ar okr'm es sakp nɔnɔ: simij ec'any af, aɲɲ ibiu ec'any af, em lisijimɛl Jwifel em oglog el ek'elm Jwifel em. M'ɔbr ar eb eb em, loj em, okij af lele aɲɲ lisijimɛl ayadɲu ab e lɛs. ²⁷ Mi kok juma eke kɪkn'm sos es etɲ sakp oglog m'ɔtum m'erum memn. Namn lele mij amn ab ɔny'm etɲ sakp oglog m'ɔtum m'ɛɲnm ob m'ijm. Lɛfr ɔny'm etɲ m'ɔnym mob mi susm. ²⁸ Etɲ mi dadm low a tasi ek'ɔny any a ec'odad: sɛɲɲ fɛɲ mi b'ebɛr em e Sinyamel a fɛɲ e low ec'erm mij. ²⁹ Eke ɛɲɲ nyam cɛ ɛw fuɛfuɛ, em yeji kɛkɛɲ m'ɛw fuɛfuɛ. Eke ɛɲɲ nyam cɛ ɛy sikpl owi em, ow e low am ɛy'm sos em nɔnɔ.

³⁰ Ek'ow it nɛny ij, mi b'ow m'ij nɛny eke m'el fuɛfuɛ. ³¹ M'ɔnym yadɲ, Nyam ɛy ɛs Kɔtɔkɔ Jesu ec'ɛs uw any. Si kɔkɪm'n akpo akpo fɛɲ! ³² Eke m'anɲ Damas eb em a, eb ɔsu es ek'am kok es ɛw es Aretas e juma a, ɔɲ wɛl am ɔsu eb a e masany a fɛɲ em ec'ɛdɲn eci. ³³ Gbɛkɔ aɲɲ lisijimɛl a ɔɲ wɛl ɔny elu'm ulu ligbɛl nyam em, etɲ usm'm es finɛtr em, eb a e lakp ogog kpakp a e jam a, etɲ m'ɔtu m'akm'n. †

† **11:24** ɛkn Ol Ɔkn 25.3. *Jwifel iyr'm nɣbre likɲ lele lɛw libarm ab a:* ol ɛdɲn eke wɛl k'iyɛr ɛɲɲ eke kok low a nɣbre ow afɲ ekɲ yony es. Ke ow ayɪl'ɲ sos em tasi eke iyr'm ow afɲm es a, Jwifel am iyr ɛɲɲ a nɣbre a ba ow b'ij likɲ lele lɛw libarm ab a ke -l'ɛw abu es. Ow sosiɛm anake wɛl bi dad ekɲ yony ke ɔny nyam oc es em a. † **11:25** *Rom eyɲ ɔr'm:* bɛbɛmn Ob Kok 16.22-23 ab; *wɛl wɔwl'm mebn:* Ob Kok 14.19-20; *mij blel oc'm:* Ob Kok 27.39-44 em a, si b'awl mijetɲ nyam eke mij oc im e low, gbɛkɔ Pɔl nɔn lɛl na oc es gbunɲ etɲ low a ɛy. Aɲa ow am yeɲm ɛy eke ow elm Ob Kok 27.39-44 em e low a li dadm, kɔ sakp ejeci nyahan eke mij blel oc'r a e low anake n'am dad a. † **11:33** ɛkn Ob Kok 9.23-25. † **12:2** *Krist e jam us es nyam any:* Pɔl, in obi e low n'am dad. *afɛr kɛkɛpe:* odad ebl na Grɛk em a afɛr nyahan em. Jwifel e nawrɛ ub em a, ow el usu a eke Nyam ir ke wɛl b'ɛɲɲ Paradis a (ɛkn akr 4 em a). Yɔɲɲ cɛ anake aɲɲ a ek'el Nyam e lawlɛl a b'anɲ a.

12

Pɔl sos em am iɲn eke li k'ij Krist eci gbɛ

¹ Kɔ ow it eke mi k'ij nɛny ee? Ow k'ow elm im low kaka. Gbɛkɔ m'am m'ow mi dad ów eke ɛs Kɔtɔkɔ yeɲm'm m'ɛkn lele ow eke n'ɔny l'ok ɔkm ab ab e low. ² M'uw Krist e jam us ɛs nyam any, † etɲ ow ij akpo lɛw yar ɲ, Nyam ɔny ɛɲɲ na uyum afɛr kɛkɛpe. Kɔ in e sos meɲl ab ab ee? M'uwm any. Kɔ ow elm in e sos meɲl ab ab ee? M'uwm any, kɔ Nyam gbɛ uw any. ³⁻⁴ M'uw any gbɛ eke Nyam oc ɛɲɲ a im afɛr ec'usu mamn a. Kɔ in e sos meɲl ab ab oglog ow elm ow ab ee? M'uwm any, kɔ Nyam gbɛ uw any. Yɔɲɲ, l'iri sodad eke ɛɲɲ e nɛny k'ɔtum dadm. Ow el sodad eke ɛɲɲ kaka ɔnym abusu eke ki dad. ⁵ ɛɲɲ nɛnɛ na eci gbɛ mi b'ow m'ij nɛny. Gbɛkɔ em ec'a, elee eke m'anɲn a sosiɛm mi b'ow m'ij nɛny em e fuɛfuɛ el a eci. ⁶ Eke batɲ m'erur nɛny eke mi k'ij a, mi k'ow m'ijm nyamb, low eke el nawrɛ a cɛ mi b'ow mi dad. Gbɛkɔ m'ijm nɛny, yec'etɲ ke wɛl dád em e lɛs owi, ow a cɛ eke wɛl am ɛkn'm mi kok lele ow a cɛ eke wɛl am iri mi dad ab ab af, ke low ejeci kaka k'igɲm af.

⁷ Ów a eke ɛs Kɔtɔkɔ yeɲm'm m'ɛkn a agb nɔnɔ. Gbɛkɔ l'erurm eke mi k'ij nɛny na eci. Ow sosiɛm l'oc ɛbm ɛkn nyam l'elu'm sos em, b'ijr'm gbɛrɛ ɛsɛ mirɲ eke b'ub es anɲ ɛɲɲ sos em ab af. Etɲ ow anɲ ɛsɛ Satan ec'erm es nyam eke wɛl ɔɲ eke k'ɔr'm ke ɛdɲn'm nɛny ij af. ⁸ Sakp nyahan eke mi nɲɲn ɛs Kɔtɔkɔ eke k'ɔny oc'm es gbɛrɛ ij na em, ⁹ kɔ li

dad'm nine: «Em ec'erm mamn a ce ɔɔɔɔɔɔ. Eke b'ann fuɛfuɛ a, yogɔ em tasi anake em e lɛc a b'ey ɔkm a.» Ow sosiem, em e nɛny ij a tasi b'ow el em e fuɛfuɛ el a, yec'ɛtɔ ke Krist e lɛc a ɔnn'm af. ¹⁰ Na sosiem m'am ɛɔɔɔ fɛɔɔ m'eb sos em iɔɔ em: lɛc ɔnym, wɛwɔ, ses babur, em ec'ɔmn a sosiem e gbɛre ijr lele erm mij ebr fɛɔɔ ab. M'am ɛɔɔ fɛɔɔ m'eb Krist sosiem eci, aɔke eke mi b'ann fuɛfuɛ a, yogɔ em anake mi b'ij lɛc a.

Pɔl am ebr Korent ec'ɔmn ɛsɛl a ec'erm ij

¹¹ Sica am ɛkan eke m'am kok nuɔ em nuɔ owi a! ɔny anake ɔɔɔ ke m'am kok ɛbɛn a. ɔny anake blɛl dadɔ em ec'ow amamn ek'ann'm em a, aɔke eke m'elm low kaka yeji, low kaka anm eke ɔny eci "erm ɛsɛl ɛgbɛl" a ɔny akm'm! ¹² ɔny ogɔ yogɔ ɛkan em ec'erm susu ligbɛl a, simɛny ɛwɔ a, ow any iti owi a lele sakrowa ab ab. Ow amua fɛɔɔ am yeɔm eke m'el erm ɛs wɛwɛ tasi. ¹³ Bla obi Sinyamel ɛjec'a ɔny eke ɔny ɔnymn ee? ɛɛ, nawɔ gbɛ, m'ɔɔm ɔny labm kaka! Kɔ na anake el low nuɔ ab ee? ɛbɛn ke ɔc apr'm ɔ!

¹⁴ Mi bɛbm ɔny ogɔ yogɔ e sakp nyahan em ec'ow e sos † ɛtɔ mi k'ow m'ɔɔm ɔny labm kaka. Em, ow elm ɔny ec'os a m'ɔlm ɛs, kɔ ɔny obi ɔny obi. Nawɔ em a, ow elm etuey am kokm os ɔɔm el ɛsɛl, kɔ ey ɛsɛl anake it eke ki kok os ɔɔ el ec'ey a. ¹⁵ Em gbɛ, sos em b'ow iɔɔn'm eke mi kɔ nuɔ os ɔny eci, ke m'oc em obi e sel a nimum yeji m'igɔ af. Kɔ eke m'erur ɔny nɔnɔ nɛnɛ a sosiem anake ɔny k'ow erurm'm nɔnɔ ab ee?

¹⁶ Nawɔ eke m'ɔɔm ɔny labm kaka, gbɛkɔ agɔ bɛb dad eke yadɔ em am ɔny ɛtɔ em e kprakpr ab em, em ɛju ɔny. ¹⁷ Kɔ eke b'ɛwɔ nyamn

ɛkan agɔ a fɛɔ eke m'ɔɔ ow ɔny ec'araɔn a, el em ec'ɛɔɔ nyam anɔ eke m'ɛcr in em m'ij ɔny os ee? ¹⁸ Mi dad tɔɔ Tit ɛɔɔ eb eke k'ow ɛkn ɔny, ɛtɔ m'ɔɔ ɛɔɔ lisijim nyam igɔn ab ow. † Kɔ Tit ij ɔny os ee? Kɔ in lel em ab, s'ɔnym tutr nyam coco ɛjagb nyam a eke s'ɔkɔ any ab em ee?

¹⁹ Ow ibn ek'am tutar eke s'am dogɔn sos ɔny ec'any af. Nɔɔɔ! Nyam ec'any af s'am dogɔn sos ɛsɛ Krist e jam us ɛsɛl af. Erur em ec'agɔ lisijimɛl, s'am kok ɛbɛn eke si k'elum ɔny abu agbr ɔmn em.

²⁰ Lɛɔɔ a eke mi b'ow m'ow ɔny ogɔ yogɔ a, ow am ɔny'm ɛrɔn eke mi k'ɛɔnm ɔny ɛsɛ elɛl eke m'am erur eke k'ann ab af. Ke oglog em yeji, k'ɛrurm em eci elɛl eke mi b'ow mi kokr a. ɛrɔn am ɔny'm eke yogɔ mi k'uyum ow ɛsu, nyamnɛyɔ, erm bebl, agɔ ec'ow ɔnyanin, agɔ wɛwɔ owi, agɔ cacak owi, mɛɔɔɔ lele suksuk owi ab. ²¹ ɛmɛny low nyam ec'ɛrɔn yeji am ɔnym: em ec'ow ab em, oglog ke Nyam kók'm ɛs ɔny ec'any af. M'am uru eke mi k'ikɔ ɔɔɔ ɔny em ec'agɔ nɔnɔ eke abu anɔ em am kok lɛɔɔ sig em e sikpl a eci. Tasi em a, yeɔnyana yeji -li k'ɛwlm -li ki lɛrm Nyam. -N'am ir ɛb eke ɔɔm el -l'aylmn, -n'am ij nfaci ɛtɔ -n'am ɛbirir mareɔ mareɔ.

13

Ów ɔm es abal el

¹ M'am bɛbm sos eke mi k'ow ɔny ogɔ yogɔ sakp nyahan em, † ɛtɔ ɛsɛ elɛl eke Nyam Lɛl dad ab af: *Gbuɔ ke wɛl jɛj odad fɛɔ ok a, ow it eke wɛl k'iri adanɔ yony oglog nyahan nɛnym.* † ² Sica lɛɔɔ sig em ec'agɔ a eke kok sikpl a lele agɔ ɛjec'ab ab anake m'am dad odad a. Yeɔnyana m'anm ɔny araɔn, gbɛkɔ ɛmɛny m'am ebr low a eke mi dad

† **12:14** ɛkn 2 Korent 13.1 em a lele ow ec'akr otar ab ab. † **12:18** Pɔl dad ɛɔɔ lisijim na e low nuɔ 8 ec'akr 22 em a. † **13:1** *Sakp nyahan em:* kɛkɛ e Korent eke n'im a, yogɔ anake li sigm yogɔ e Nyamel ab es a (Ob Kok 18); yony em e Korent e n'im ke n'am dad ow ec'odad akr 2 em a, el ubr eke l'ubr yogɔ sɛɔɔn abi ce, lɛɔɔ ab em eke n'ann Efes a (Ob Kok 19). † **13:1** ɛkn Ol ɔkn 19.15; Matie 18.16; 1 Timote 5.19; Ebre 10.28.

eke m'ow ɔny ogh yogh sakp yony em a m'ese: legɛ a eke mi b'ow m'ewl m'ow a, mi b'ow mi kok læc owi ɔny fɛɲ ab, ³ aɲke am erurir eke k'ekan low ek'am yegm eke Krist b'ecr em em dad odad a. Eke li bi kok low n'ɔɲ ɔny a, l'elm sos ɔnymu, kɔ nana, li b'elu in ec'abusu ɔny a ɔkm ɔny ec'araɲɲ. ⁴ Nawre, wɛl ew Krist olikɛ af, eke n'ɔnym sos a sosiem, gbekɔ n'anɲ owr Nyam ec'abusu ab em. Ey yeji, in ab eke s'okr af a anake s'ɔnym sos a; gbekɔ si b'ow si yegm ɔny eke s'anɲ owr in ab Nyam ec'abusu ab em.

⁵ Sica ibrmn ɔny sosi low eke am iir eb ese ɔmn esɛl af, igbal ɔny sosi ogh ekan. Kɔ k'eknmn eke Krist anɲ ɔny ab ee? Eke ow ecrm ebɛn, ke es ɔwal okr a. ⁶ Gbekɔ ey ec'a, m'am ɔny ɔmn eke b'ow egɲn uwr any eke ey s'ɔwlm s'okm es. ⁷ Ey s'am ɲɔɲɲ Nyam eke kɔ kokmn low ɲɲɲ kaka. Etɲ ow elm ke si yegm ɔny eke s'ɔny low ij. Njaɲ, low mamn cɛ s'erur eke ki kokr. Etɲ ɔfr ɔfr eke low a am yegm eke s'ɔny lɔbr. ⁸ Tasi em a, si k'ɔtum si kokm low kaka low nawre ec'any af, in e juma cɛ s'ɔtu eke si ki kok. ⁹ Eɛ, sos em b'ihɲ ey sakp sakp fɛɲ eke si b'anɲ sos ɔnym em ke ɔny b'ɔnyn læc a. Ow sosiem yec'eke s'am ibrm ey e ɲɔɲɲ em a el: ke emeny éwal ijr læc ɔmn em. ¹⁰ Low na sosiem anake m'am awɲ ɔny læl eke m'anɲ kpekpe a. M'erurm eke mi k'elu læc ɔkm legɛ eke mi b'ow m'anɲ ɔny ec'araɲɲ a. Tasi em a, Es Kɔtɔkɔ ɔɲ'm abusu eke mi k'elum Nyamel a abu agb ɔmn em, kɔ ow elm in e ɲɲɲ eci.

¹¹ Sica agɲ lisijimɛl, àɲɲɲ sos em ihɲ em. ɔɔl ɔmn em e læc eke k'ɔnyn es, àtarir sos es ke nɛny ókr ɔny af ɔny ɔfr em. Ìir eb erm es ey em, etɲ erur lele erm es ey ab e Nyam a b'ow anɲ ɔny ab.

¹² Èsɲɲɲɲɲ ɔny ɔfr, ke éyarir af esɛ Krist em ec'agɲ lisijimɛl lele agɲ lisijowɛl ab af. Agɲ lala a fɛɲ am esɲɲ ɔny.

¹³ Ke ey Es Kɔtɔkɔ Jesu Krist ec'owrɔ, Nyam ec'erur læl Abɲ Lala ec'af okr a àɲɲ ɔny fɛɲ ab.

Pól e lel ek'awñ Galat eyñ Ów ek'it eke wél k'uw any

Pól non lel na awñ Sinyamel ek'ann Galasi wus af a. (Yefenyina em a, Galasi wus na ann Turki em). In obi li sigm Sinyamel amua em e beb es, gbekó eke n'ngbon wus ab af a, low yegm esel ejeci ow am ony yec'a eke li yegm Jesu Krist ec'Amani Mamn a e lís a titñ. Low yegm esel amua el Jwifel eke egn Jesu eb, ke am at neny es dad eke nawre ub es in it eke in k'ann Jwifel ec'ol a feñ ec'elum em: ow it ke wél úbr'r likr es, l'élum sol ek'el ob ij ec'a, ke l'ósu ses gbegbl e segn a. Agñ amua am dad yej'eke Pól in elm erm es tasi etñ ow'n itm eke wé'n k'iri ow ec'odad a.

Pól non lel awñ Galat eyñ, yec'etñ ke n'ón Krist e nawre ub esel a uw Amani Mamn eci low nenyembri nyam ab any. L'ikñ anym l'otar low nun af ek'ow it eke wél k'esñ'n Jesu Krist ec'erm es a e low akr. N'am at neny es li dad eke Nyam in esñ'n, kó ow'n elm agñ. Emeny n'am otar akr eke in e juma a tasi in el ke in óc Amani Mamn a in yegm agñ a ek'in elm Jwifel a. Ow ony n'am yegm eke omn a ce eke wé'n b'oc in elu Jesu Krist em a, in b'on agñ in el nyim nyim Nyam ec'any af. In e lel a ec'en es abal el em a, Pól am yegm eke nawre ub es ec'es an a e nun in el erur eke ow'n ony Jesu Krist ec'a lel omn a eke ow'n oc in elu ow em ab ab. Eke nawre ub es nyam b'on erur na lele omn na ab a, in ec'es an a b'ow ey okm in obi em.

Esñn

¹⁻² Em Pól, lel em lisijimel a feñ ek'ann aña ab ab e nin em, m'am awñ Galat e Sinyamel a lel na. M'el erm es, gbekó ow elm agñ mum

oglog egn kaka feñ ewm'm erm es. Tasi em a, Jesu Krist in obi lel Es Nyam ek'igbm'n luw em ab ab, ew'm erm es. ³ Ke Nyam ey Es lel Es Kótoko Jesu Krist ab édn ony owro ke éñan erm es ey. ⁴ Es Kótoko Jesu ewr in sosi awoba, yec'etñ ke l'éb l'elu ey es ey e sikpl ab em. Li sóg ey wus na e sun ab em, ese elel eke Nyam ey Es erur ab af. ⁵ Anygbel él Nyam eci segn feñ! Amen.

Amani Mamn tasi a

⁶ Nyam esñ ony bibm a ek'etñan Krist sosiem a eci; sica ow am ew'm any iti eke k'upñ in ij fafa nene, ke éwal am leer "Amani Mamn" ejeci nyam. ⁷ Nawre em a, Amani Mamn tasi ejeci anm; agñ gbe ann ek'am wuwal ony nun em, ke am erur ek'itñ Amani Mamn a eke bi dad Krist ec'odad a. ⁸ Na sosiem, ek'egñ kaka feñ am dad ony Amani Mamn ejeci ek'elm ow a eke si dad ony a ec'odad, ke Nyam ógn owl, ek'ow el ey oglog erm es nyam ek'ann afr ow bobó yeji. ⁹ M'ikñ anym mi dad etñ emeny m'am dadr em: ek'egñ kaka feñ am dad ony Amani Mamn ejeci ec'odad ek'ótarm es yec'a eke s'on ony ab ab, ke Nyam ógn owl.

¹⁰ Sica kó agñ ec'aw eke k'aw'm a m'am ol es, kó Nyam ec'ab ee? Kó agñ m'am ol eke k'erur'm ee? Njan! Blel m'am ol ek'agñ k'onny em ec'erur ana, mi k'otum m'elm Krist e libówi.

Elel eke Pól eel erm es

¹¹ Agñ lisijimel, m'am dad ony eke k'uwr any ek'Amani Mamn a eke m'ob m'ok ony a, elm egn e low eke okn. ¹² Ow elm egn ogñ m'ebm, etñ egn kaka feñ yeji yegam im ow e low, kó Jesu Krist in obi elu ow e low okm yegm'm. †

¹³ Etñ irir wél dad ony elel eke mi kokr legñ ab em eke m'ann Jwifel e Nyam nun ign ebr ab em a e low. Uwr elel eke m'ijr agñ a feñ ek'el Nyamel ec'agñ a gbre, ke m'ew lec em eke mi ki ñunñ el ab any. ¹⁴ Legñ

† 1:12 Pól e lís e low ec'a, èkn Ob Kok 9.3-6.

ab em a, wel b'ekn tasi, eke m'afn em lawlel a fenj ek'el em ec'owornj ab es, Jwifel e Nyam nuñ ignj ebr a ec'ow fenj e kok em. M'ony læc m'akm el fenj ey laghel e Nyam nuñ ignj ebr ab em e sol esig e doghn owi em.

¹⁵ Gbəkɔ, gbuñ ke wel éw'm a etñ Nyam sɔsum oc'm in eci sɔrñ ikñ ab em, etñ l'esn'm eke mi ki kok in e juma. ¹⁶ Etñ eke l'egn l'eb eke li k'elu Jim okm li yegm'm, yec'etñ ke m'otu m'im m'ob in ec'Amani Mamn a e kokoba m'ok agñ ek'elm Jwifel a, m'iim m'ibram egn kaka eke ki yegm'm low. ¹⁷ Etñ m'ewlm m'iim Jerusalem m'eknm agñ a ek'ikñ anym el erm esel gbuñ ke em yeji m'el a; kɔ kpekñ m'okñ any m'im Arabi wus af, yogñ anake m'ann m'ewl m'ow Damas eb em a. ¹⁸ Akpo nyahan ec gbuñ etñ m'im m'ey Jerusalem; yogñ anake m'uw Pier † any, ke m'ann in ab tonj segn læw yen a. ¹⁹ M'eknm erm es ejeci kaka, ek'ow elm Es Kɔtɔkɔ lisijim Jak cɛ. ²⁰ Low na eke m'am awñ ony ow e lel a, el low nawrɛ tasi; m'am eb Nyam danju ek'ow elm yadñ m'onym.

²¹ Ow e jam a, m'im Siri lele Silisi ab eci wus ab af. ²² Gbəkɔ Jude ec'agn a ek'ub Krist nawrɛ a, k'eknm im any af lægn kaka. ²³ Low cɛ eke -l'irir wel dad em e lís a el: «Egn a eke lægn sig em a, b'ijr ey gbre a, lægn na em am dad Amani Mamn a eke s'ub nawrɛ ke l'erur eke li ki ñuññ a e low.» ²⁴ Etñ -n'am kɔklm Nyam em sosiem.

2

Erm esel ejec'a egn Amani Mamn a eke Pɔl am ob a eb

¹ Sica ek'akpo læw yar ec a, m'ewl meny m'im Jerusalem Barnabas ab; m'oc Tit yej'ab m'im. ² M'ewl meny m'im anke Nyam elu ow e low okm yegm'm eke mi ki kok eben. Jerusalem yogñ, luku eke m'as saw em Nyamel ec'idr esel ab a, m'otar

† 1:18 Pier:Arame ebr em a, Kefas.

Amani Mamn a eke m'am ob m'ok agñ ek'elm Jwifel a e low akr m'ok el. Tasi em a, m'erurm ek'em e juma eke m'am kok lel ow eke mi kok lægn sig em ab ab a, e low k'él ofr ofr. ³ Etñ Tit ek'ann em ab, ke el Græk iy, ke wel ubrm likr es a, wel onym'n læc em eke li k'ubr likr es. ⁴ Gbəkɔ agñ lisijimel ayadñu ek'ann ey ec'araññ a erur eke wel k'ubr'r likr es. Agñ amua ow ann ey em es lol em, eke k'otar ey akr úw ey ec'ewi e s'el Jesu Krist em a e low any. -N'am erur eke si k'el ol e madu. ⁵ Etñ s'elum el abusu es wanci kaka, yec'etñ ke s'ucu Amani Mamn a e low nenymbri nyam a s'ony es ony eci.

⁶ Gbəkɔ, Nyamel ec'idr esel egbel a obm im low owr kaka eke mi ki kok. Etñ em ec'a, ow elm el ec'idr esel egbel eke -l'eel a elm low tasi em ec'any af, anke Nyam ec'any af a, agñ a fenj el kpekñ kpekñ. ⁷ Kɔ tasi em a, -l'ekn nana eke Nyam abul'm agñ ek'elm Jwifel a ec'Amani Mamn e kokoba eke mi k'ob, ese elel eke l'abul Pier eke k'ob ok Jwifel ab af. ⁸ Etñ -l'iri yej'eke Nyam ew'm agñ ek'elm Jwifel a ec'erm es, ese elel eke l'ew Pier Jwifel ec'erm es ab af. ⁹ Jak, Pier lel Jan ab, eke wel b'oc ese Nyamel ec'es ewel af a, uw any ekn eke Nyam anake bibm em abul'm juma na a; -l'eb ey abu, em lele Barnabas ab, -li yegm eke -l'erur. Sica si dad s'okarir ey fenj eke, ey si b'ow s'im si kok juma agñ ek'elm Jwifel a ec'araññ, ke el -n'imn Jwifel em eci. ¹⁰ Low cɛ eke -l'ibrmn ey a el, ke s'okn Jerusalem e Nyamel ab em ec'ogboru a e low. Etñ em obi mi kok ow e low erm nyam em.

Pɔl ec'abr ek'enyum Pier

¹¹ Gbəkɔ eke Pier ow Antios ek'ann Siri wus af a, m'atar in ab agñ fenj ec'any af, anke n'ony low obr. ¹² Tasi em a, gbuñ ke agñ nyam nyam eke Jak erm a ow a, Pier am us abu agñ lisijimel ek'elm Jwifel

ab ab. Gbəkɔ læŋ ek'agŋ a eke bi dogŋn likr es ubr owi es a ow a, Pier ocr sos es etŋ eŋŋm eke k'ij ob agŋ lisijimel ek'elm Jwifel ab ab ij, anke n'ony agŋ a eke bi dogŋn likr es ubr owi es a e muru. ¹³ Jwifel ab em ec'agŋ lisijimel beb yeji am kok enyembri yony yony owi na ese Pier af, etŋ Barnabas in obi yeji igb ey el ec'enyembri yony yony owi na em. ¹⁴ Etŋ eke m'ekn eke el ec'es an a k'elm nyim nyim ke k'otarm es Amani Mamn e low nenyembri nyam ab ab a, agŋ a feŋ ec'any af mi dad Pier m'ese: «Ŋ ek'el Jwif a, ir eb anja ese agŋ ek'elm Jwifel ab af etŋ kokm yec'a eke Jwifel ec'ol a dad a. Bla sosiem etŋ am erur eke k'ony agŋ ek'elm Jwifel a læc em ir eb ese Jwifel af ee?»

Jwifel lele agŋ ek'elm Jwifel ab e sel eŋn Krist e nawre ub em

¹⁵ Ey s'el Jwifel ey e mew em, kɔ s'elm bieku ejeci ec'agŋ ek'uwm Nyam ec'ol ab any a. ¹⁶ Gbəkɔ s'uw any ek'egŋ ec'elel eke Nyam b'oc'r ese egŋ nyim nyim af a, anŋ egŋ a ec'omn eke b'ony Jesu Krist em a, kɔ ow elm Mois ec'ol a eke li b'elum a sosiem. Na sosiem anake ey yej'eke s'el Jwifel a, s'ub Jesu Krist nawre, yec'etŋ ke l'uw ey any ese agŋ nyim nyim af, ey ec'omn eke s'ony Krist em a eci, ke ow k'elm eke si kok ol a ec'ow a feŋ iy neny a eci. Tasi em a, *egŋ kaka k'ow elm nyim nyim Nyam ec'any af* eke li kok ol a ec'ow feŋ ek'am dad a iy neny yeji. † ¹⁷ Ey, s'am ol eke Nyam k'oc ey ese agŋ nyim nyim af Krist sosiem. Sica, eke wel b'ekn ey ese sikpl esel af a, ke ayaf wel ki dadr ab ee? Ke Krist sikpl e juma n'am kok ee? Njan, ow elm eben! ¹⁸ Tasi em a, eke m'ewl meny m'im ol a eke m'ign m'elu es ab em, ke em sosi m'am obr low a. ¹⁹ Em, ol sosiem anake m'erurm eke mi k'ir eb ol ec'ij a. † Etŋ ow

amua feŋ ecr eben, yec'etŋ ke m'ir eb Nyam eci. Em m'uw olikŋ af Krist ab, ²⁰ etŋ m'anŋ owr, gbəkɔ ow elm em m'anm owr ij, kɔ Krist anake anŋ owr em em a. Jam anja, em ec'owr anŋ a, mi bi kok ow e low Nyam Jim e nawre e m'ub ab em, in eke l'erur'm toŋ ke l'oc in e sel a l'irmn em sosiem a. ²¹ Mi k'otum m'ocm Nyam e bibm na m'owlm. Tasi em a, ek'ow el ol em egŋ b'ecr el nyim nyim es Nyam ec'any af, ke Krist e luw a, ofr ofr ana!

3

Ol em kɔ omn em wel b'el nyim nyim ee?

¹ Ony Galat eyŋ, kɔ nuŋ em am uŋ ony! Ony bwo ec'egŋ kokr ony agn ee? Ke, ony ec'any af kpata wel otar Jesu Krist ec'olikŋ af e luw a e low akr. ² M'am erur eke ki kpabr low ibrm na es: kɔ ony ec'Abŋ Lala a ek'eŋan a, ol ec'ow a feŋ eke kokr iy neny a sosiem oglog Amani Mamn a ek'irir ke onyn omn ow em a sosiem ee? ³ Bla sosiem etŋ k'otumn onym nuŋ em ee? Ony, obr nuŋ Abŋ Lala em, sica ony obi e læc em am erurir eke k'uarir ab ee? ⁴ Ow amua feŋ ek'eŋn ony a, ofr ofr ce ow k'el ee? Ow itm ek'ow k'el ofr ofr. ⁵ Nyam b'otŋ ony in ec'Abŋ a, etŋ li bi kok sakrowa ony ec'araŋn. Kɔ ol ec'ow a feŋ eke bi kokr iy neny a sosiem li bi kok ow amua n'otŋ ony oglog Amani Mamn a ek'irir ke onyn omn ow em a sosiem ec'ee? ⁶ Kin yec'eke Nyam Lel dad Abraham e lis: *n'ony omn Nyam em, ow otŋ Nyam oc'r ese egŋ nyim nyim af,†in ec'omn a sosiem.* ⁷ Sica ow it eke k'uwŋ any ek'agŋ a feŋ eke b'ir eb omn em a, el Abraham ec'alaw tasi. ⁸ Nyam Lel swar eke Nyam b'ow oc agŋ ek'elm Jwifel a, ese agŋ nyim nyim af in ec'any af, el ec'omn a sosiem. Na sosiem anake Nyam Lel ikŋ anym

† **2:16** Selu 143.2; Rom 3.20-22. † **2:19** Læŋ sig em a, eke n'am ol eke li k'el nyim nyim es Nyam ec'any af a, Pɔl ir eb Mois ec'ol ab em. Eke sica l'ub Krist nawre a, l'ekn eke Mois ec'ol a ɔom egŋ elm nyim nyim. Na sosiem anake l'erurm eke li k'ir eb ol eci ij a. Ol ec'a: l'uw ŋ. † **3:6** Nuŋ Ob 15.6.

ɔb Amani Mamn na ok Abraham eke: *Nyam b'ow ecr η em, edη wus na nimum ec'agη a ɔwrɔ.*† 9 Eke Abraham ub nawre a, wel edη'n ɔwrɔ; eben neny nyam, wel b'edη agη a fηη ek'ub nawre a ɔwrɔ, ese el el eke wel edηn Abraham ab af.

10 Sica agη eke bi tutr eke, eke b'elum ol ke Nyam ɔc'η ese nenyembri nyam es af a, musue el el eci. Tasi em a, Nyam Lel dad ninε: *Gbre ɛl εgη yec'eke segη fηη k'ow eluam ɔw a fηη eke wel nɔn anη ol e lel ab em a eci.*† 11 Etη ow ayl yej'eke, εgη kaka k'ɔtum elm nyim nyim Nyam ec'any af ol ec'elum a sosiem, anke Nyam Lel dad ninε: *εgη yeci ek'el nyim nyim Nyam ec'any af a, b'ow anη owr in ec'ɔmn a eke l'oc l'elu ow em a sosiem.*† 12 Gbekɔ ol ɔnym low kaka ɔmn ab. Ow eke Nyam Lel nana dad a el: *εgη yec'eke bi kok ol ec'ɔw a fηη ek'anη'n em a, b'ow anη owr in em.*†

13 Gbekɔ Krist sɔg εy an ligbel em ol e musue a e lís. In anake εy e musue a eke k'εηη εy a, εy'r af a. Tasi em a, Nyam Lel em wel dad: *Gbre ɛl εgη fηη ek'uw ke wel pag es likη af a eci.*† 14 Na sosiem anake ɔwrɔ a eke Nyam εwar eke k'edη Abraham a, b'ow εbm agη ek'elm Jwifel a yeji Krist sosiem, ke εy fηη si b'εηη ɔmn em Abη Lala a eke Nyam εwar a.

Ol lele low εwar ab

15 Agη lisijimel, s'ocr εy ec'eb ir em e low nyam s'ɔbar any: ek'εgη nyam kok aja e lel εw es ese el el ek'ow it ab af, εgη kaka k'ɔtum ɔnym aja e lel na tetηm es oglog nɔnm low εjeci elum em. 16 Eben eke Nyam εwar Abraham lele iy a eke k'anη in em εy ɔkm ab ab e low ana. Wel dadm

esme: *lele alaw a eke k'anη in em ok ɔkm a*, ese agη nɔnɔ owi af. Njan, εgη nyam ce e low. Tasi em a, ow eke wel b'awl a el: *lele iy a eke b'ow anη η em εy ɔkm ab ab.*† Etη εgη a, in l'el Krist. 17 Kin low a e m'erur eke mi ki dad a: Nyam kok aja e lel nyam εw es, etη εwar eke b'ow ucu ow e low ɔny es. Ol a eke akpo duw akpo likη lele lεw ab εc, gbunη ke εy ɔkm a, k'ɔtum ɔnym abusu tetηm low a eke Nyam εwar ow e low εw es ab es. 18 Sica, ek'ob ap a eke Nyam ɔη ese aja af a, el ol sosiem, ke ow elm εwar a sosiem ij. Ke, tasi em a, εwar a sosiem Nyam elu in ec'erm mamn ɔkm Abraham e lís.

Bla lowi tasi ol bi kok ee?

19 Etη ek'ow el eben, ke bla sosiem Nyam ɔη agη ol ee? Ol el ob eke Nyam ignη af, yec'etη ke n'ɔn agη uw el ec'ɔw ek'akplm in ec'any af ab any, etη ow it eke li k'anη tonη ke εgη a eke k'anη Abraham em εy ɔkm a ɔw; anke in sosiem wel εwar low a εw es. Ol a, afr erm esel elu ow e low ɔkm, etη εgη nyam anη ow ec'araηη a. † 20 Gbekɔ ow ibram ek'εgη nyam k'anη ow ec'araηη ij, eke ow el εgη nyam ce eke low a ot es a, etη Nyam ce anake low a ot es a. †

21 Sica low na e nyandre el bogη ec'ee? Ol lele Nyam e low a eke εwar εw es ab ab okrm af ee? Ow elm eben! Blel ol nyam ɔtu eke k'ɔη εgη sel, etη blel agη εηη ol ikη na ana, ke blel nimamn ana, blel ol a ɔn el -l'el nenyembri nyam esel Nyam ec'any af. 22 Gbekɔ, Nyam Lel dad eke wus nimum in anη sikpl ec'abusu a ec'ew. Na sosiem anake ow it eke Nyam e low a ek'εwar εw es a, k'el tasi agη a fηη ek'ub nawre a eci, el ec'ɔmn eke -n'ɔnyn Jesu Krist em a sosiem.

† 3:8 Nun ɔb 12.3. † 3:10 Ol ɔkn 27.26. † 3:11 Abakuk 2.4; εkn Rom 1.17 lele ow eci akr otar ab ab. † 3:12 Ob Ap 18.5; Rom 10.5. † 3:13 Ol ɔkn 21.23. † 3:16 *iy lel alaw ab*: eke wel b'awl Nun ɔb 12.7 a, yogη wel b'awl *alaw*; gbekɔ low a eke Pol am elu ɔkm anη a el Ebre em ec'odad ebl a ek'anη a "egb ewl". Gbekɔ in ec'iri tasi a el *likr mij e liy oglog likr mij ec'ey*. Pol am dad eke low a eke Nyam εwar Abraham a, ow ec'εgη ek'ow ɔkη any tasi a el Krist. Bèbmn Nun ɔb 3.15. † 3:19 Sinayi lafeny af a, Jwifel ec'ɔw ek'εc ab em a wel bi dad ese: Nyam elu in ec'ol a ɔkm yegm Mois in ec'erm esel ab em. Mois anake el εgη ek'anη erm esel a lele dedeku ab ab ec'araηη a. † 3:20 Ol ɔkn 6.4.

²³ Gbuñ ke òmn e læḡḡ a ów a, ol ònym ey ab esε sobel em esel af, etḡ s'am eku læḡḡ a ek'òmn k'elu sos òkm a. ²⁴ Ow òḡ, ol el ey e nyimn es toḡ Krist ow; yec'etḡ ke Nyam óc ey esε agḡ nyim nyim af in ec'any af ey ec'òmn a sosiem. ²⁵ Sica eke òmn e læḡḡ ow a, si k'òtum s'anm nyimn es na ec'abu em ij.

²⁶ Òny fεḡ, eel Nyam ec'ey òmn a ek'òny okr òny af Jesu Krist ab a sosiem. ²⁷ Tasi em a, òny fεḡ okar af Krist ab mij nuḡ a eke wel ok òny ab em, etḡ ewal anḡn esε Krist in obi af. ²⁸ Sica ereb anm agḡ ek'el Jwifel lel agḡ ek'elm ab ec'araḡḡ, madu lel ewi ab ec'araḡḡ, òyòw lel egḡ ab ec'araḡḡ; òny fεḡ, eel nyam coco Jesu Krist ab ec'af okr ab em. ²⁹ Etḡ ek'eel Krist eci, ke òny eel Abraham ec'ey etḡ eel aja ij esel esε el el eke Nyam ewar ew es ab af.

4

Ny elm adu ij, kò iy

¹ Kin em e tutr e m'òny a: ek'iy a ek'el aja ij es a anḡ ḡòḡni a, li b'ew esε adu af. Ke tasi em a, ob a fεḡ in eci cε. ² Gbεkò, ow it ke n'am elum agḡ a ek'am ekn in e lís e low, ke am òsu in ec'ob a fεḡ a, toḡ ke læḡḡ a ek'es ew a ów. ³ Ey yeji ebεn neny nyam. Eke s'anḡ esε etuey af a, s'el wus aḡa e sabusu e læc a e madu. † ⁴ Gbεkò, eke læḡḡ a e Nyam b'ebm ew es a ow a, l'erm Jim ow. Wel ew'r yòw em etḡ l'ir eb ol em, ⁵ yec'etḡ ke li sóḡ agḡ a fεḡ ek'anḡ ol ec'abusu ab em a, ke s'òtu s'el Nyam ec'ey.

⁶ Gbεkò, ke wel úw any eke eel in ec'ey a, Nyam òḡ Jim ec'Abḡ a ow ey ey ec'erm ab em; etḡ Abḡ na anake b'òḡ ey si dad «Aba!» ow e nyandre el, «em Es!» ⁷ Ow sosiem a, ḡ elm adu ij, kò iy; etḡ ek'el iy a sosiem,

Nyam b'ow òḡ aja eke li bεbm l'ew in ec'ey ab es a.

Eke Galat eyḡ ewm erm -li b'ow -l'ewl meny -l'el ol e madu

⁸ Læḡḡ sig em a, uwmn Nyam any etḡ eel sabusu ek'elm sinyam tasi yej'a e madu. ⁹ Sica yeḡeny na em ek'uwr Nyam any, oglog yeḡeny na em eke Nyam uw òny any a, ayaf ow it eke k'ewal elumn wus aḡa e sabusu e læc ek'elm low kaka ab ee? Ayaf emeny òtur eke k'ewal eel el e madu ee? ¹⁰ B'ucur sεḡḡ beb, awl beb, akpo e sεḡḡ beb lel akpo beb ab e low ònyn es. ¹¹ M'am òny ermij òny eci: eke juma e mi kok òny ec'araḡḡ a k'elm òfr òfr sosiem.

¹² Agḡ lisijimel m'am ḡòḡḡ òny, kòkr esε em af, anke em yeji mi kok esε òny af. Kokmn'm low ḡuḡ kaka. ¹³ Òny, am òkan low em eke m'òḡ es m'òb òny Amani Mamn e kokoba a, ow el em ec'ol em. ¹⁴ Etḡ em e sos meḡl a eke em ec'ol ab em itm eke wel ki ler a, ònym òny nenḡḡ walmn elumn'm es. Kò òny kòtòkò, ebr'm esε Nyam ec'erm es nyam af, oglog esε Jesu Krist af. ¹⁵ Læḡḡ a, anḡn sos em inḡ em. Etḡ sica bla lowi eḡḡ òny ee? M'òtu eke mi dad m'esε: læḡḡ a, blel ònyn abusu eke ki sòsmn òny ec'anyamn ab es òḡḡ'm, blel kokr. ¹⁶ Kò sica òny ec'ifnu m'ewl m'el low nenyembri nyam e m'am dad òny a sosiem ee?

¹⁷ Agḡ amua † ek'am kok esε òny e lís e low cε wε'n am ew any af a, el e sow tutr a akplm òny eci. El e low eke -n'am òl a cε el: ke -n'òny -li kpab òny es em e lís, yec'etḡ ke ótur læer el. ¹⁸ Tasi, ow akpl ek'εḡḡ k'òny òny e lís ec'erur, gbεkò ke ow el low nimamn eci, ow it ek'ow k'el sεḡḡ fεḡ, kò ke ow k'elm læḡḡ eke mi b'anḡ òny ec'araḡḡ a cε. ¹⁹ Em ec'ey, emeny m'am ij òny e gbre,

† **4:3** *wus aḡa e sabusu e læc a e madu*: agḡ beb ec'a, ow el wus e sabusu eḡḡ eke b'ijr eḡḡ gbre eke li k'itḡnm erm em a. Agḡ likpr ec'a, Pòl odad ebl na em, am yeḡm sol ey eke Nyam any uwm esel beb b'εḡḡ eb, ke wel òtu eke k'oc bebmn likr es ubr ec'ol, ses gbεḡbl ec'ol lele ów eke wel dεdḡḡ Jwifel em e sol ab ab. Bεbm Galat 4.9; Kolos 2.8,20. † **4:17** *Agḡ amuael* Jwifel ek'ub Jesu nawre, ke am ec Galasi e Sinyamel ab em, eke sica Pòl anm yòḡḡ ij a, neny es at em dad agḡ Mois ec'ol ec'elum e low (εkn Galat 2.4-12).

gbre ek'otarir es ese yow ek'am ew iy ec'ab af, etη mi b'ow m'annη em eben tonη ow ayl'm sos em ek'onη fηη Krist ir onη em. ²⁰ M'erur eke blel m'annη onη saw wanci na af, ke m'otu mi dad onη odad akunda ejec'em. Tasi em a, mi k'uwm elel eke mi ki kokr onη e līs ab any.

Agar lele Sara ab

²¹ Dàdr'm, onη ek'am erurir ek'ol k'ew onη es a: irimn yec'a ek'ol a am dad ab ee? ²² Nyam Lel dad eke Abraham in ew ey yony, Agar ek'el adyow ab ab ow'n ew nyam etη Sara ek'el yow lewi ab ab yeji ow'n ew nyam. † ²³ Adyow iyη a, wel ew'r ignη nyam lele yow nyam ab ec'erur em, kō yow lewi a ec'iy a, wel ew'r Nyam e low a eke ewar ab em. † ²⁴ Odad na onη akr otar ejeci. Oyow yony a anη ese sinm yony af. Krekre e sinm a, el Sinayi lafeny af ec'a, etη li b'ew ey eke b'el madu: ke Agar ana, ²⁵ etη Agar anake el Sinayi lafeny a ek'annη Arabi wus af a. Etη in ce anake yefenyina em a, n'annη ese Jerusalem † ec'eb a ek'in ec'ey ab ab el madu a. ²⁶ Kō Jerusalem ek'annη afr a el lewi, etη in anake l'el ey lis a. ²⁷ Tasi em a, Nyam Lel dad ninε: Sos em inη'n η itr yow! Elu sos em inη e lebl, η ek'uwm iy ew e dudu any a; anke yow a eke wel ignη elu es a, b'ow ew ey akm yow a ek'onη ignη a.

† ²⁸ Sica agη lisijimel onη ec'a, ese Isak af, eel ey eke wel ew ese elel eke Nyam ewar ab af. ²⁹ Gbekō ese legη sig em ec'a eke Abraham ec'iy a eke wel ew ignη lele yow ab ec'erur em a, ijr iy a eke wel ew Nyam ec'Abη ec'erur em a gbre a, yefenyina em yeji, eben ce ow anη. ³⁰ Kō Nyam Lel em a, ayaf wel dadr ee? Wel dad ninε: *ògh adyow a lel in ec'iy ab ab, anke adyow iyη a k'otum ijm aja yow*

lewi a ec'iy ab ab.† ³¹ Na sosiem a, agη lisijimel, ey s'elm adyow a ec'ey, kō ey yow lewi a ec'ey.

5

Krist sōg ey

¹ Krist sōg ey, yec'etη ke s'él ewi tasi. Na sosiem inymn es kikri lewi el na em, ke onyn sos osu, ke k'ewlmn elmn madu ij.

² Em Pōl, m'am dad onη: eke yebr wel ubr onη likr es, ke Krist elm low kaka onη ec'ij. ³ Emeny m'am usr lebl af mi dad egn fηη eke b'egη likr es ubr owi eb a, ow it eke li k'elum ol a nimum. ⁴ Onη ek'am cōl eke k'eel neny nyam esel Nyam ec'any af ol ec'elum em a, onη obi em anake kpabr es Krist e līs a; etη onη irmnin Nyam e bibm a ek'ēnan a. ⁵ Sica ey ec'a, s'oc ey e nawre ub a s'elu Nyam em. In li b'ow n'onη ey s'el neny nyam esel in ec'any af; low na anake s'am eku Abη Lala ec'abusu a eke b'ecr ey ec'omn ab em kok juma a. ⁶ M'am dad tasi em m'ese, eke s'okr af Jesu Krist ab a, ke wel úbr ey likr es oglog ke wel k'úbrm ey likr es, ow elm low kaka. Kō low tasi a ce el: úb nawre, ke yégm η ec'omn a erur owi em.

⁷ Onη cōbr nuη senyn senyn! Bwo ec'egη edηn onη eke k'élum low nenyembri nyam ee? ⁸ Low yec'a eke wel dad onη ke ok onη es sos em a, anm Nyam ek'esη onη a ogη owm. ⁹ Ow anη ese: «Lijru tēli ce eke b'annη ma em, ke b'onη ma a nimum inη ab af.» ¹⁰ Gbekō, Es Kōtōkō obn'm omn onη e līs: k'ow onymn tutr ejeci eke k'ow otarm es em ec'ab ab. Etη egnη a ek'am mumu onη a, ke ow el in ec'elel eke n'annη a, Nyam b'ow cōb'r low gbre ij eci.

¹¹ Agη lisijimel, kō em, likr eke wel k'ubr onη es e kokoba emeny m'am cōb onη ee? Ek'ow el nawre, bla sosiem etη emeny wel am ijr'm

† 4:22 Abraham ew Ismael Agar ab etη l'ew Isak Sara ab. Nuη Ōb 16.15; 21.2. † 4:23 Nuη Ōb 17.16. † 4:25 Aηa wel am oc Jerusalem bebmn Jwifel e Nyam nuη ignη ebr a, eke b'ucu ol e low onη es tonη ke -l'ewr ese madu af a. Ekn 4.3 lele ow ec'akr otar ab ab. † 4:27 Esayi 54.1. † 4:30 Nuη Ōb 21.10.

gbre ee? Tasi em a, eke m'am ob likr es ubr owi e kokoba ke Krist ec'olikn a elm egn kaka e wus elu owi ij. ¹² M'am erur ek'agn amua ek'am mumu ony likr es ubr sosiem a, blel -li kok ow afn na es; -li kok -l'el egn agbru.

Yèbr Abn Lala nyimn ony ec'eb ir a

¹³ Agn lisijimel, Nyam esn ony in e lewi ij ab em, gbekob lewi ij ikn na itm eke k'onj ony abusu kokr ony e sos af ec'ow eke b'aw ony a. Ow tasi eke ki kokr a el, ke erur em, kókr ow onjanin ony ofr. ¹⁴ Ol na nimum anj ol nyam na em: *Ow it eke k'erur egn kaka fegh ese n obi af.*[†] ¹⁵ Sica eke bi kokr ese akp em ndey af, am gugnin ke am onyn ijarir ony ofr, ke ewr erm, b'ow njanin ony ofr.

¹⁶ Na sosiem mi dad m'ese: yèbr Abn Lala nyimn ony ec'eb ir a, yec'etn ke ki kókmn ony e sos af ec'ow eke b'aw ony a. ¹⁷ Sos af ec'ow amua eke b'aw ony a, éghm Abn Lala e low ebm etn Abn Lala yeji éghm sos af ec'ow amua eke b'aw ony a e low ebm. El yony mum ec'aranj a atarir, etn ow e liy eke b'anj em ey okm a el, ke k'otumn kokmn yec'a ek'am erurir a. ¹⁸ Gbekob eke Abn Lala bi nyimn ony, ke ony anmn ol ec'es ew em ij.

¹⁹ Ów a eke ey e sos af ec'ow aw b'osu, ke wel b'ekn a el: agn e losn e b'agbr egn kaka fegh ab, eb eke -li b'ir sikpl em, ow obr obr eke -li bi kok el ec'erur em; ²⁰ sinyam yadn e nun ign, agn kok owi; agn ec'ifn owi, ow esu, nyamneyr onyanin; erm bebl, agn fegh ec'es ew owi, em hubr owi lel el ofr em ec'ijarm owi ab. ²¹ -N'am erur eke el lawlél ec'ob ek'onj a el yeji -n'onj, -l'el mar eghu, ob iju, etn emeny -li bi kok ow ejeci nonob ek'otarir es amua eke wel dad ab ab. M'am ewar ony etn m'ikn anym mi dad yeji: agn a eke bi kok ow amua a, k'ow eghm usu Nyam e gbrenjbi usu a.

²² Sica kin ey yec'eke Abn Lala b'osu ey em: erur, sos em in, erm es ey, low eku, erm mamn, low kok onj egn, cecel, ²³ erm frorob, sos es onyn. Mi k'onym onn eke ol k'ifn ow amua. ²⁴ Agn a ek'el Jesu Krist ec'a, oc el e sos af ec'ow aw a eke b'irmn el a ew olikn af. ²⁵ Sica, ek'ow el Abn Lala em s'am ir eb a, ke si yeb Abn ikn na nyimn ey. ²⁶ Si k'eel es efuu, ow esu k'ann ey ec'aranj, nyamneyr onyanin yeji k'ann ey ec'aranj.

6

Òkmnin sel es

¹ Agn lisijimel, eke b'ekan ony em ec'egh nyam ek'am kok low ek'akplm a, ony eke Nyam ec'Abn a am nyimn ony a, elumn in abu l'ewl l'eb ejagb mamn a; gbekob ke ow el erm frorob em. Etn m'am dad eke ony em ec'egh fegh k'ew sos erm, ke ki yebmn meju owrm ony. ² Òkmnin sel es ony e serekp leg leg ec'uyu em: ow em anake b'ow elumn Krist ec'ol a. ³ Ek'egh nyam bi tutr ese in el any es etn l'elm ob kaka a, ke in sosi n'am ejur. ⁴ Ow akpl ek'egh egn k'onj in ec'es an a igbl ogn ekn; ek'ow akpl'l sos em, ke ow el in sony eci, kob ke li k'ocm l'obarm lawlél ec'ab ab, ⁵ anke egn egn b'ow uyu in obi ec'erekp.

⁶ Egn yec'eke b'egh Nyam ec'odad a e low yegm a, it eke ki cec in ec'ob e n'onj a, egn a eke bi yegm'n low ab ab.

⁷ K'ejurir ony sosi: ow itm eke wel ki kokr Nyam miyer. Egn, ow a ce eke li b'ewl a, li b'ub. ⁸ Eke egn ewl ow enun eke b'aw'r a in ec'ogm a, li b'ow l'ub luw; kob eke l'ewl yec'a ek'Abn Lala b'erur a, li b'ow l'ub sel ek'onym uwr. ⁹ Sos k'am ey low nimamn e kok em, anke e s'amnm sos, ow e wanci b'ow a, si b'ow s'ub. ¹⁰ Na sosiem, eke s'onj abusu a, si kók egn fegh low nimamn, ab brobro onn em ec'agn lisijimel a.

[†] 5:14 Ob Ap 19.18.

Ɛwar es abal el lel ɛsɛn ab

¹¹ Sica ɛm obi ec'abu ɛm anake m'am nɔn lel a, ɛsɛ elɛl eke lel mɔni a e sagb a am yɛgm ab af. ¹² Agɛ a ek'am erur ek'ɔny ɔny lɛc ɛm ubar likr es a, el agɛ ek'am erur eke k'ij any agɛ ɛm. Ɛtɛ -n'am kok ɛbɛn, yec'ɛtɛ ke wɛl k'ijrɛm el gbɛ Krist ec'olikh a sosiɛm. ¹³ Agɛ amua ek'ɛgɛ likr es ubr owi eb a, el obi a -l'ɛluamn ol a; -l'erur eke k'ubar likr es, yec'ɛtɛ ke -n'ɔny abusu -l'ɔpr ɔw, eke lɛc ɛm ɛgɛn mɛny ɛwr ikɛ na e low ebr. ¹⁴ Ɛm ec'a, ɛy Ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist ec'olikh af e luw a ec'ɔw cɛ m'erur eke mi k'ɔpr, anke Krist ec'olikh af e luw a, ɛm ec'a, ow ɛw ɛsɛ wus ec'ob a fɛɛ eke wɛ'n uw af, ɛtɛ ɛm yɛji m'ɛw ɛsɛ ɛgɛ eke uw wus ec'ob a fɛɛ ec'any af af. ¹⁵ Na sosiɛm, eke wɛl ubr'ɛ likr es oglog wɛl ubrɛm'ɛ es yɛji, low kaka anm ɛm, kɔ yeci tasi ek'el low a el: ke ɛl ɛgɛ owr. ¹⁶ Sica agɛ a fɛɛ eke b'ɛlum ɛm e low yɛgm a el ec'eb ir ɛm a, m'am dad eke: Nyam ec'erm es ɛy a lel erm mamn ab ab k'annɛ el af, el, lel agɛ a fɛɛ ek'el Nyam ec'Israel ab ab.

¹⁷ Yɛfɛnyina ɛm a, ɛmɛny ɛgɛ kaka fɛɛ k'ow k'ijr'm gbɛ ij, anke ɛm e sos af e mɛny ɛwr amua, el Jesu e gbɛ e m'ij a e mɛny ɛwr. ¹⁸ Agɛ lisijimɛl, ke ɛy Ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist ec'ɔwrɔ a, annɛ ɔny fɛɛ ab. Amen.

agɲ kɾɛkɾɛ ek'oc el ec'ɔmn elu Krist em a, si kóklm Nyam, in ec'anygbel a eci! ¹³ ɔny yeji, anɲn Krist em anke irir odad tasi a ek'el Amani Mamn a eke bi sɔg ɔny a. Eke ocr ɔny ec'erm a ɔɲn Krist a sosiem, Nyam ew ɔny meny ewr nyam af. † Meny ewr a, ow ow el Abɲ Lala a eke l'ɛwar eke li b'ow n'ɔɲ ey a. ¹⁴ Abɲ Lala na, el aja a eke si b'ow s'ɛɲn Nyam ec'abu em a eci kɾɛkɾɛ. ɛɲn li bi yeɣm ey tasi eke si b'ow s'ɛɲn aja na lɛɲn a eke Nyam b'ow sɔg ey low ɲɲɲ fɛɲ em a. Ow sosiem si kóklm Nyam, in ec'anygbel a eci!

Pɔl am ɲɔɲn Nyam Efes e nawɾɛ ub ɛsɛl a eci

¹⁵ Ow sosiem, lɛɲn a ɛɲn eke m'iri wɛl dad eke ɔny ɔɲɲn ɔmn ɛs Kɔtɔkɔ Jesu em ɛɲn ɔny b'erurir agɲ a ek'in el Nyam ec'agɲ lala a, ¹⁶ m'ópim eke mi k'elu Nyam bia sɛɲn fɛɲ ɔny eci em e Nyam ɲɔɲn fɛɲ em. ¹⁷ M'am ibrm ek'ey ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist e Nyam a, anygbel ec'ɛs a k'ɔɲ ɔny sɛwr, ke l'élú sos ɔkm li yeɣm ɔny, yec'ɛɲn ke úwr ir any tasi. ¹⁸ M'am ibrm'n eke li k'ɛkan ɔny ec'erm em e tutr ab es, yec'ɛɲn ke úwr low ɔmn a eke n'ɔɲ ɔny lɛɲn a eke l'ɛsɲ ɔny a, ke úwr in ec'aja ec'ob ɔny ligbɛl sɔbɔ a eke l'ɛw es agɲ lala a ec'ab any. ¹⁹ ɛɲn ɔny b'ow uwr lɛc liplemu a eke Nyam elu ɔkm ey eke si b'ub'r nawɾɛ ec'a. In ec'abusu a lel in e lɛc ab ab, ²⁰ l'élú ow e low ɔkm Krist em, lɛɲn eke l'igbm ow luw em, ke n'ɔɲ ow ow sig'r es lidr abu af afr a. † ²¹ Yɔɲn, Krist anɲ es ew fɛɲ, abusu fɛɲ, lɛc fɛɲ, es akm fɛɲ lele nin ejeci fɛɲ eke wɛl ɔtu eke k'ɛsɲ a e nuɲ af. Tasi, n'anɲ ob fɛɲ ek'anɲ a e nuɲ af, † ɛɲn ow elm yeɣenyɲa e lɛɲn na em cɛ, kɔ lɛɲn eke b'ow ow ab em yeji. ²² ɛɛ, Nyam oc mob mob a pupukpaɲ ew es Krist ec'akr ew a, † ɛɲn l'ɛw ow ɛsɛ Nyamel nimum eci nuɲ af, ²³ ɛɲn

Nyamel el Krist eci sos meɲl a. In em wɛl b'ɛkn Krist nimum, ɛɲn Krist, in iy afr lele wus ab nimum. †

2

Sel eke s'ɛɲn Krist em a el bibm

¹ Lɛɲn ek'ec ab em, uwr ɔny ec'ów ɔbr lel ɔny e sikpl ab ab sosiem. ² ɔny iir ɛb ɛsɛ elɛl eke wus ec'agɲ b'ir ɛb ab af; elumn sabusu ɛɲn ec'ɛs ew ɛs a ek'in ec'ɛs ew anɲ lɛf em a. Es ew ɛs a, in l'el low ɲɲɲ ec'abɲ a eke caca em a am kok juma agɲ a ek'élúam Nyam ab em a. ³ Lɛɲn ab em, ey yeji s'anɲ ɛsɛ agɲ amua af, ow a eke s'am ir ɛb ɛsɛ elɛl ek'ey ec'ów aw ɛɲn b'ɔɲn ey ab af a. S'elum ey ec'ów aw ɛɲn a lel ey e sow tutr ɛɲn ab ab. ɛɲn ey ec'elɛl tasi a eke s'anɲn a sosiem, s'it eke Nyam eci jej ok a k'ɔɲ ey s'abur es ɛsɛ agɲ likpr ab af.

⁴ Gbɛkɔ Nyam eci sɔɲn ikɲ a agb nɔnɔ ɛɲn in ec'erur eke n'ɔny ey ec'a ɔnym any ɔkɲnin; ⁵ na sosiem anake ey eke s'anɲ ɛsɛ agɲ ek'uw abɲ em ey ec'ów ɛɲn a sosiem a, n'ɔɲ ey s'anɲ owr Krist ab a. ɛɛ, Nyam e sɔɲn ikɲ a anake sɔg ey a. ⁶ Jesu Krist ab ec'af okr ab em Nyam igbm ey luw em, ɛɲn Krist ab cɛ n'ɔɲ ey si sig es afr. ⁷ Nyam elu in ec'erm mamn eke n'ɔny ey a ɔkm Jesu Krist em, yec'ɛɲn ke li yeɣm ey sɛɲn fɛɲ in e sɔɲn ikɲ ligbɛl ab em eci gbɛɲgbi eke l'ij a. ⁸ Tasi em a, in eci sɔɲn ikɲ ab em anake li sɔg ɔny a, anke ɔny ubr nawɾɛ. Ow elm ɔny em ow anm owm, kɔ Nyam in obi eci bibm eke ɔɲ ɔny. ⁹ Sel ɛɲn na, ɛɲnmn in ɔny ec'ów kok em; ow sosiem a ɛɲn kaka k'ɛw sos. ¹⁰ Tasi em a, Jesu Krist ab ec'af okr em anake Nyam kok ey a. Li kok ey yec'ɛɲn ke s'ir ɛb ów amamn kok em. ɛɲn ów amamn

† **1:13** *meny ewr nyam*:meny ewr eke wɛl b'ɛw ob af a, bi yeɣm eke ob a el ɛɲn a eke ewr'r meny a eci. † **1:20** Bèbm̄n Selu 110.1. † **1:21** Bèbm̄n Kolos 1.16; 2.15 lele 1 Korɛnt 15.24 ab. *Ob fɛɲ ek'anɲ a*: Filip 2.6-11. † **1:22** Bèbm̄n Selu 8.7. † **1:23** *ɛɲn Krist, in iy afr lele wus ab nimum*:odad na Grɛk em a wɛl ɔtu eke k'itɲn ejec'em dad ɛsɛ: *ɛɲn Krist, Nyam iy'r em nimum nimum* (bèbm̄n Kolos 1.19 ab)

amua, Nyam ikɛ anym bɛbm ɛw es eke si ki kok.

Krist eci luw a ɔɲ Jwifel lel agɲ ek'elm Jwifel ab ab okr af

¹¹ ɔny uwr any eke Jwifel el agɲ eke wɛl ubr likr es, ke b'erur ɛɲɲ el sosi "agɲ ek'ubr likr es". ɔny ek'elmn Jwifel mew ɛm ɛɲ a, wɛl ubrm ɔny likr es ɛɲ ow b'ɔɲ -li b'ɛɲ ɔny "agɲ ek'ubrm likr es." Ow sosiɛm, ɔny ɔkan lɛɲ ab ɛm ec'ob eke eel a: ¹² ɔny eel agɲ ek'uwm Krist any, agɲ eke wɛl awlm Nyam ec'agɲ ab ɛm, ke anm sinm a fɛɲ eke Nyam ɛwar a e low ɛm, ɔnym low ɔmn kaka, ke uwm Nyam any el ec'ɛb ir ɛm wus af aɲa. ¹³ Gbɛkɔ sica, Krist ab ec'af okr ab ɛm, ɔny eke lɛɲ ab ɛm kpabr es a, lɛɲ na ɛm a, Krist eci mebl a ɔɲ ɔny okar af. ¹⁴ ɛɛ, in l'el ɛy ec'erm es ɛy. Li kok Jwifel lel agɲ ek'elm Jwifel ab ab el agɲ nyam coco. Li bubm sifn e lakp a † eke cɛc el ab es, in eci sos megl a eke li wawr egb olikɲ af ab ɛm. ¹⁵ N'ɔny Mois ec'ol a ec'es ɛw a lel ow ec'ow kpɛti kpɛti ab ab l'owr es. ɛɲ Jwifel lel agɲ ek'elm Jwifel ab ab, li kok wɛl el agɲ nyam coco ek'okr af in ab, ɛɲ ɛbɛn a ow el ɛrm es ɛy. ¹⁶ In ec'olikh af e luw ab ɛm, n'ɔny Jwifel lel agɲ ek'elm Jwifel ab ab l'okr af el sos megl nyam coco ɛɲ n'ɔny l'okr wɛl ɛm Nyam ab, ɛɲ ɛbɛn a l'ibi ifanin. ¹⁷ Ow am yɛgm eke Krist, ɛrm es ɛy ec'Amani Mamn e kokoba l'ow l'ob l'ok ɔny ek'elm Jwifel ke kpabr es Nyam e lís a, lele Jwifel eke titm Nyam ab ab. † ¹⁸ Tasi ɛm a, Krist ɛm anake si k'ɛcr ɛy fɛɲ, Jwifel lel agɲ ek'elm Jwifel ab ab, ke s'ótu si titm Nyam ɛy ɛs, Abɲ Lala nyam a cɛ ec'abu elum ɛm.

¹⁹ Ow sosiɛm a, ɔny ek'elmn Jwifel a, elmn etu agɲ ij oglog gbenɲ ec'agɲ. Kɔ ɔny anɲ Nyam ec'agɲ lala ab ɛm, ɔnyn ów a fɛɲ ec'abusu ɛɲ eel Nyam e bosu ab ɛm ec'agɲ. ²⁰ Sica

ɔny eel êl a ek'in eci misigrer a el Krist ec'erm ɛsɛl a lele kokoba ɔb ɛsɛl ab ab a. ɛɲ loy ɛm eci lebɲ tasi a, el Jesu Krist in obi. ²¹ Krist ab ec'af okr ɛm anake êl a eci mebn a fɛɲ b'okr af inym es kikri a. ɛɲ in cɛ li b'ɔɲ êl a agb el Nyamel lala eke ɛs Kɔtɔkɔ oc ɛw saw. ²² Eke okar af Krist ab a sosiɛm anake ɔny yɛɲi anɲ êl a eke wɛl us ab ɛm a. ɛɲ agɲ likpr a fɛɲ ab, okar af eel êl eke Nyam ɛcr in ec'Abɲ ab ɛm ir ɛm.

3

Pɔl am ɔb low e lɔl es Krist ɛm a ec'amani

¹ ɛm Pɔl, m'el Jesu Krist e sobel ɛm ɛs, ɔny ek'elmn Jwifel a sosiɛm eci. ² ɔny, m'ɔny ɔmn eke irir juma eke Nyam, in ec'erm mamn ab ɛm abul'm eke mi ki kok ɔny ec'a e low. ³ L'ɛlu low a eke lɔl es a ɔkm m'ɛkn, low a eke mi nɔn ow e low tɛl cɛ afr ɛm a. ⁴ ɛm e lɛl a ec'awl ɛm, b'ow ɛkan eled eke m'uw Krist e lís e low eke lɔl es ab any a. ⁵ Low ikɲ a, lɛɲ ek'ɛc ab ɛm a, Nyam elum'n ɔkm yɛgam ɛy lagɲɛl. Kɔ yɛfɛnyna ɛm a, l'ɛcr in ec'Abɲ ab ɛm l'ɛlu ow ɔkm, li yɛgm in ec'erm ɛsɛl a lele kokoba ɔb ɛsɛl lala ab ab eke li sɔsum l'ot l'ok saw a. ⁶ Kin low a eke lɔl es a: agɲ a eke elm Jwifel ke okr af Jesu Krist ab Amani Mamn ab ɛm a, b'ow ɛɲn aja nyam a cɛ ɛsɛ Jwifel ab af. -Li b'ow -l'el sos megl nyam ec'agɲ, ɛɲ low a eke Nyam ɛwar ɛw es a -li b'ow -n'ann ɛm.

⁷ Nyam, in ec'erm mamn ab ɛm, ɔɲ'm abusu eke mi k'el Amani Mamn na e juma kok ɛs, in e lɛc a ec'abu elum ɛm. ⁸ ɛm, m'el nawrɛ ub ɛsɛl ab ɛm ec'ɛɲ saka sakali. Gbɛkɔ m'ɛɲn bibm na eke mi k'ob Krist ec'ob ɔny a ek'ɔnym nuɲ a ec'amani, m'ok agɲ a ek'elm Jwifel a. ⁹ Tasi ɛm a, god'ɛɲ, Nyam eke el mob mob fɛɲ eci kok ɛs a, lɔl low a eke li bɛbm l'ɛw es ab es in ɛm. ɛɲ elɛl eke Nyam b'ow kokr low na eke

† **2:14** *sifn e lakp a:k'aw* ke ow êl brik ɛm lakp a eke Jerusalem eci Nyamel ab ɛm bi cɛc usu a ek'agɲ ek'elm Jwifel itm eke k'ok ɛm, ke el Jwifel sɔny eci usu a. † **2:17** Bɛbm Esayi 57.19.

lɔl es a e low iy neny a, m'ɛn bibm eke mi ki yegm kpata. ¹⁰ Ow b'ow ɔn etn Nyam b'ow ɛcr Nyamel a eke l'ɛn ab em, n'ɔn mob a fɛn ek'anɔn afr ke ɔny es ɛw lel abusu ɔny ab a † úw in e sɛwr ab any. Nuɔn em ɔny na Nyam b'elu'l ɔkm sakunda ɛn ɛn em, ¹¹ low a eke l'ikn anym li bɛbm l'ɛw es god'ɛn a sosiɛm eci. Low ikn na, l'ɛcr ɛy ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist em, li kok ow iy neny. ¹² ɛy eke s'okr af Krist ab ke s'ub'r nawre a, sica abusu ɛru ɛy es eke si k'ɔwl abu s'im Nyam ec'any af ɔmn em. ¹³ Na sosiɛm anake m'am nɔn ɔny ek'em e gbre e m'am ɛn m'eb ɔny sosiɛm a, k'ɔwrm ɔny sos es a. Tasi em a, ow b'ow el ɔny ec'anygbɛn ligbɛl.

Krist ec'erur a

¹⁴ Ow sosiɛm m'am ok ɔwrɔkp wus Nyam ɛy ɛs ec'any af, ¹⁵ in em eke bosu fɛn ek'anɔn afr lele wus ab anɔn a. ¹⁶ M'am nɔn'n ek'in ec'anygbɛl e gbrenɔn eke l'ij ab em, li k'ɛcr in ec'Abn ab em n'ɔn ɔny lɛc inymn es kikri ɔny ec'erm ab em. ¹⁷ Ke Krist ír ɔny ec'erm ab em ɔny ec'ɔmn a sosiɛm, yec'ɛn ke ókr min erur em, ke ɔny nimum a sígr es erur ab em. ¹⁸ ɛn b'ow ɔnyn abusu, ɔny lele Nyam ec'agn lala a fɛn ab, írír mɛwl em tasi Krist ec'erur a ec'es ar, sɔfu, sigb lel ow e sibn ab ab. ¹⁹ ɛɛ, m'am erur eke k'uw Krist ec'erur ab any, eke l'agb l'akm low fɛn ek'ɛn ɔtu eke k'uw any a yeji, yec'ɛn ke ɛn Nyam ec'owr anɔn a, ke l'ír ɔny em nimum.

²⁰ Nyam e lɛc a am kok juma ɛy em ɛn eke si b'ibrm'n low a, l'ɔtu eke li ki kok ow afn es! In e lɛc a agb akm yec'a e s'ɔtu eke si ki tutr a. ²¹ Anygbɛl ɛl in eci, in e Nyamel ab em lele Jesu Krist em ab akpo akpo fɛn lele sɛn fɛn ab! Amen.

4

Krist em ec'af okr

¹ ɛm eke m'el sobel em es ɛs ɛs Kɔtɔkɔ sosiɛm a, kin yec'eke m'am ok ɔny mɛrm sabu af mi dad ɔny: ɔny eke Nyam ɛn ɔny a, ɔnyn es an ek'ot ɔny ec'ɛn ab es. ² Sɛn fɛn ír es, ɛel frɔrɔ, ɔnyan sos es low em, ɛn ɛn ɛn ec'elɛl eke anɔn a ebr erur em. ³ Atar sos es ucir af okr a eke Abn Lala b'ɔn ɔny a ɔnyn es, erm es ɛy a eke b'ɔny okr ɔny af ɔny ɔfr em a; ⁴ anke Nyam kok sos megl nyam, n'ɔn ɔny Abn Lala nyam, ɛn low ɔmn nyam em ɛ l'ɛn ɔny. ⁵ ɛn ɔnyn ɛs Kɔtɔkɔ nyam, ɔmn nyam lele mij ok nuɔn nyam ab, ⁶ Nyam nyam ɛ eke el agn fɛn ec'ɛs eke ɛw fɛn es, bi kok low fɛn agn fɛn em, ke ir agn fɛn em a.

⁷ Gbɛkɔ ɛy em ec'ɛnɔn nyam nyam ɛn in ec'ob ap ek'it a, ob ap ab em eci yec'a eke Krist ɔnyn'n erm mamn ɔn'n a. ⁸ Kin yec'eke Nyam Lɛl dad:

Eke l'uyu afr kpon em a,
l'ot sobel em ɛsɛl ab n'im;
ɛn li ɛɛ agn sob ap. †

⁹ Kɔ l'uyu afr a, in ec'iri tasi a el bogɔn ec'ee? Ow am yegm eke l'ikn anym l'us es n'im esr em a, ek'el wus af anɔn a. † ¹⁰ ɛn ɛn a ek'us es a, in ɛ l'el ɛn a ek'uyu afr kpon em a, yec'ɛn ke li fáf es l'eb wus na nimum. † ¹¹ In anake li ɛɛ ob ap ek'it a n'ɔn agn, ke ow ɔn agn bɛb el Krist ec'erm ɛsɛl, bɛb el kokoba ɔb ɛsɛl, bɛb el Amani Mamn a ec'es ɔmun ɛsɛl, bɛb el pasterɛl oglog low yegm ɛsɛl a. † ¹² Li ɛɛ agn amua sob ap amua, yec'ɛn ke wɛl ɔn agn lala a ek'el Nyam ec'a úw juma e ki kok, ke ɔn Krist e sos megl a imn anym ec'ab any. ¹³ Nɛnɛ anake ɛy fɛn si b'ow s'ɔny ɔmn lele Nyam ec'Iy a ec'any uw nyam coco ab a. ɛn si b'ow s'el agn ek'ɔny ɔmn ek'usu ɛn si b'ow s'agb s'anɔn ɛsɛl eke Krist anɔn ab af. ¹⁴ Sica si k'ow s'elm ey abu em ij. Si k'ow s'anm ɛsɛl mijɛn gɔnɔn eke okij e mra am ɔny wɔwl usu fɛn

† 3:10 Kolɔs 1.16. † 4:8 Selu 68.19. † 4:9 l'ikn anym l'us es n'im esr em a ek'el wus af anɔn: odad na Grek em a wɛl ɔtu eke k'itn ɛjɛc'em dad ɛsɛl: l'ikn anym l'us es n'im wus lokm kpon a. † 4:10 Jeremi 23.24. † 4:11 1 Korɛnt 12.28; Ob Kok 2.33.

eke l'erur ab af ij. Etn si k'ow si yebm sow tutr yadn eci lef a elulm ey, ocm ecm ey usu fen ij. Agn k'ow otum irmnm ey el eci meju ab em ij. ¹⁵ Etn eke si bi dad low nenyembri nyam erur em, si b'ow s'agb fen em s'imn Krist ek'el nun a ogn. ¹⁶ In em anake sos ogog ogog a fen b'inym es kikri, ke b'okr af a. Sos ngiggnel usu nono b'onj sos megl a nimum okr af, etn eke sos ogog nyam nyam fen bi kok in e juma ek'it a, sos megl a nimum b'agb etn b'onj lec erur em.

Krist em ec'eb ir owr

¹⁷ Kin low yec'a eke m'am dad, ke neny am at'm es mi dad Es Kotoko e nin em a: ow itm eke k'aan es ese Nyam any uwm esel eke b'us el e sow tutr eke low kaka anm em a jam a. ¹⁸ Tasi em a, el e nun em ony a anj ncebn em etn sel enj a eke Nyam b'onj agn a, -n'onym el eci kaka anm em, anke -l'uwm ow e low kaka any etn -n'onj erm tuotuo yeji. ¹⁹ -L'irmn agn em ec'eb ir a e mewl a fen, -l'ocr el sosi -l'elu es an keskes em etn -n'am kok sikpl owi fen eke b'aw el a.

²⁰ Ony, ow elm nene wewrmn Krist eci any uw a! ²¹ Ony, nawre tasi em irir in e lis e low fen etn wel yegm ony low nenyembri nyam ek'ann Jesu em a. ²² Eke ow el eben a, ignj ony ec'eb ir sig a elul es. Legn ab em a, eel agn eke meju ec'ow aw iy em ke am nunj. Ow sosiem, eel a eke anjnin legn ab em a, ow it eke k'ignj elul es ese mob sus em sig af, ²³ ke yebr wel itjn ony nimum ony ec'erm em lel tutr em ab, ²⁴ ke ese mob sus em owr eke wel bi sus af, eel agn owr. Egn owr ikj na wel kok'r ese eel eke Nyam erur ab af. † Low nenyembri nyam b'onj'n l'el nyim nyim lele lala ab.

²⁵ Na sosiem, ignj yadn ony elul es, ke ony em ec'egn fen dad lawl low nenyembri nyam em, anke ey fen s'el sos megl nyam ec'agn. ²⁶ Eke batn erm am ebl ony, ki kokr sikpl;

ki yebr ton legn es ew k'egan ony ec'erm bebl a. ²⁷ K'egbr agn usu kaka fen es ony em. ²⁸ Ke egn eke b'iy mil a, elu mil iy ab es; ke kok juma nenyembri nyam em in obi e sabu ab em, yec'etn ke n'egan ob l'elum es abur esel abu. ²⁹ Odad njn kaka k'ann ony nenyem k'ey okm; ko dadr low akpal e sodad eke b'elum low abu, ke b'atr ony lawlel sos es onj el lec a, yec'etn ke sodad eke b'ow dadr a el low mamn agn eke b'ow iri a eci. ³⁰ K'owar Nyam ec'Abn Lala a ek'onj ony a sos es, † anke in anake Nyam oc'r onj ony ese meny ewr af a. Etn meny ewr na b'onj ony onyn onm eke legn nyam, Nyam b'ow sog ony nimum ony e sikpl ab em. ³¹ Low njn fen ek'egn kok ony a, k'eb' k'ewr es ony ec'erm ab em. K'ucur lokm es, k'ebal erm; ke likekr owi, wewr owi lel ow enj fen ab oc es ony ec'aranj. ³² Ke egn egn akpl lawl eci, ke sornj ikj iy ony erm em gb'onj. Ke aparir low ese eel eke Nyam ap ony low Jesu Krist sosiem ab af.

5

Usuayl em ec'eb ir

¹ Sica eke eel ey eke Nyam b'erur a, atar sos es kokr ese in af. ² Ke ony ec'eb ir a el erur em, ot Krist ec'erur ek'onj ey eci ke oc in e sel irmn ey sosiem, ese ob ap lel egn waw ab ek'ow eci sornj mamn a † akpl Nyam sos em ab af.

³ Ony eel Nyam ec'agn lala a, ow sosiem ony ogn a, ow anj ek'itm eke k'ann ony ec'aranj, ese: yow kaka fen ab ec'erum ab, low fen ek'ayalm egn eci kok, erur eke nj sony ce k'onj ob fen. ⁴ Ow akplm yej'eke ki dadr es odad, nyamb odad lele sodad enj ab. Ko ow tasi eke ki kokr a el ke dadr odad elul Nyam bia. ⁵ Kin yec'ek'it eke k'uwr any: agn a eke b'erum yow kaka fen ab oglog bi kok low fen ek'ayalm egn a, k'ow enjm aja kakali Nyam

† 4:24 Nunj Ob 1.26-27. † 4:30 Esayi 63.10 ab.

† 5:2 Okm Ok 29.18.

lele Krist ab eci gbrenḡbi usu yogḡ. Eḡen neny nyam ow b'ow el aḡḡ a eke b'erur eke k'onny ob feḡ el sony ce ec'a, anke erur eke k'onny ob feḡ ḡ sony ce a, anḡ ese sinyam yadḡ e nun iḡḡ af.

⁶ Ke eḡḡ kaka k'irmnm onny meju e sodad ebl ofr ofr em. Ów amua sosiem anake Nyam ec'erm bebl a b'ow ok aḡḡ a ek'éḡḡm eke k'elum'n ab af a. ⁷ Kì kokr ese el ec'ab af! ⁸ Leḡḡ ek'ec ab em a, anḡn ncebn em, kò jam aḡa ek'okar af Es Kòtòkò ab a, anḡn usuayl em. Ow sosiem, àan es ese aḡḡ ek'el usuayl ec'ey af ḡḡḡ, ⁹ anke usuayl b'osu ey ek'el ów amamn kok, ów nyim nyim lel nenyembri nyam em ec'ów ab. ¹⁰ Àtar sos es uwr low eke b'akpl Es Kòtòkò sos em ab any. ¹¹ Ów a ek'el ncebn ec'a ósum ey amamn kaka. Ow sosiem k'ànḡḡ ow e low em, kò kòkr el ec'ów a ók òkm. ¹² Tasi em a, ów a ek'aḡḡ amua bi kok es lól em a eci dad b'onny es. ¹³ Gbekò low yec'eke wel elu òkm a, sos b'erur es usuayl em tasi; ¹⁴ etḡ sica low yec'a ek'anḡ usuayl em a, b'ewl el usuayl. Na sosiem anake wel dad nine: «ḡ ek'am eru memn a, ùḡḡm es. Ànḡ aḡḡ ek'uw a ec'araḡḡ iḡb, ke Krist éjn in ec'usuayl a ok'ḡ af.»

¹⁵ Éwr erm onny ec'es an ab em. K'ir eb nyamb em, kò iir eb ese esewru ¹⁶ eke b'uw any kok low wanci feḡ em eke Nyam b'onny el ab af, anke seḡḡ a eke s'anḡ em a akplm. ¹⁷ Na sosiem k'èel anyambu, kò òkr nun em es senyn senyn irir yec'ek'el Es Kòtòkò ec'erur a.

¹⁸ K'éḡḡḡ mar k'onny onny: mar eḡḡ nòḡḡ bi ḡḡḡḡ eḡḡ; kò yèbr Abḡ Lala iy onny em ḡbòḡ. ¹⁹ Onny ofr em a, àtarir sos es selu ebl em, Nyam ej em lel ej ek'Abḡ b'onny onny ab ab em, èḡḡḡ kòklm ec'ej onny ec'erm feḡ em

Es Kòtòkò eci. ²⁰ Onny onny Es Nyam bia seḡḡ feḡ low feḡ eci, ey Es Kòtòkò Jesu Krist e nin em.

Eḡḡ eyel lel onny ec'el ab ec'ów om

²¹ Onny es is onny ofr em Krist ec'elum ek'onny a sosiem. ²² Eḡḡ eyel, onny es is onny ec'el eci ese el el ek'onny Es Kòtòkò ec'ab af, ²³ anke iḡḡ el in e yow a ec'es ew, ese el el eke Krist el Nyamel ec'es ew ab af. Krist in obi el Nyamel ek'el in e sos meḡl a eci sòḡ es. ²⁴ Na sosiem ow it eke eḡḡ eyel k'onny es is low feḡ em el ec'el eci, ese el el eke Nyamel b'onny es is Krist ec'ab af.

²⁵ Onny ec'el, erurir onny eyel ese el el eke Krist erur Nyamel toḡ ke l'oc in e sel a l'irmn ow ec'ab af. ²⁶ L'erur eke eḡen a, li k'onny Nyamel el ob ek'it eke k'el Nyam eci, eke l'ayal ow mij em lel odad ebl em ab a, † ²⁷ anke l'erur eke li k'elu Nyamel òkm in obi in obi ec'any af, ow e sakpl a feḡ em, ow el ob lala ek'ob kaka itam em, ewm duòduò ke onny abr enym kaka feḡ. ²⁸ Nene anake ow it ek'onny ec'el k'erur el eyel ese el el eke -li b'erur el obi e sos meḡl ab af a. Eḡḡ yec'eke b'erur in e yow a, b'erur in obi in obi. ²⁹ Tasi em a, leḡḡ kaka eḡḡ íḡnm in obi e sos meḡl a, kò ob ij li b'onny ow, li kok ow e lís e low feḡ seḡḡ feḡ seḡ em, es'el el eke Krist bi kok Nyamel ec'ab af, ³⁰ anke ow el in e sos meḡl ek'ey feḡ s'anḡ em. ³¹ Nyam Lel em a, wel b'awl eke: *Na sosiem anake iḡḡ b'ow ḡḡbòḡ es lele lis ab ec'akḡ, ke l'ókr af in e yow ab ab -l'el sos meḡl nyam a.†* ³² Low na eke lól es a aḡb nòḡḡ etḡ em, m'am dad onny ek'ow el Krist lele Nyamel ab e low. ³³ Gbekò ow el low ek'onny yeji onny es: ke yow ec feḡ erur in e yow ese in obi af, ke iḡḡ ey feḡ yeji élum in ec'iḡḡ a.

† **5:14** low yec'a ek'anḡ usuayl em a, b'ewl el usuayl: odad na Grek em a wel otu eke k'itḡḡ ejec'em dad ese: usuayl anake b'elu low feḡ òkm tasi a. Etḡ «ḡ ek'am eru memn a... ok'ḡ af.» Ow el odad eke lel non es a dad ke wel uwm yogḡ ek'ow anḡ am ow ab any, oglog ke ow el nawre ub esel eci selu sig nyam. Esayi 26.19; 51.17; 52.1; 60.1. † **5:26** Bèbmn Tit 2.14; 3.5. † **5:31** Nun ḡb 2.24.

6

Ey lel el ec'agñ eke ew el ab ab

¹ Ey, èlumñ òny ec'agñ ek'ew òny a esε el el eke Es Kòtòkò erur ab af; na òny e low eke ki kokr. ² *Èlum asñ lel esñ ab* anake el ol ab em e krèkrè eke Nyam òñ agñ ke low ewar anñ af a. ³ Ètñ kin low ewar a: *yec'etñ ke àññ sos em iññ em ke ij usu wus af anñ*.†

⁴ Ey esel, k'òññ òny ec'ey a k'òny erm bebl. Kò gbàgbal el, yègmñ el low ke ómñ el ów esε el el eke Es Kòtòkò erur ab af.

Madu lel el ec'agñ ek'ònym el ab a

⁵ Madu, èlumñ òny e wus af anñ ec'es ew esel a, muru em, elum em lel erm nyam em ab esε el el eke b'èlumñ Krist ab af. ⁶ Ow elm eke -li b'ew òny nyamñ af a cε, kí kokmñ el e lís e low mèwl em, yec'etñ ke -l'aw òny, kò èlumñ esε Krist eci madu eke bi kok erm nyam em juma fèñ eke Nyam b'erur ab af. ⁷ Èe! Erm fròrò em ki kokr òny ec'es ew esel a eci juma, esε eβen Es Kòtòkò eci juma òny am kokr af, kò ke ow k'èlm esε agñ ec'af. ⁸ Sica yec'eke k'òkan a el: ke él adu oglog lewi, low nimamñ a eke kok a ec'ob ap a eke k'èbm'ñ a, Es Kòtòkò b'ow òñ.

⁹ Òny es ew esel ek'ònymñ madu ab a, ònyñ es an neny nyam a òny eci madu a e lís; òny k'òrìr el abr. Sica òkan ek'òny lel òny e madu ab ab, Es Èw Ès nyam cε ònyñ, in eke n'anñ afr ke l'ijm ñgoprè low eke li bi kok n'òñ in ec'agñ ab em a.

Ar ogññ e mob eke Nyam òñ ey

¹⁰ Sica uwar em ec'eke m'am dad a el, ke ébr læc Es Kòtòkò ab ec'af okr em, in ec'abusu ligbel ab em. ¹¹ Èwr Nyam ec'ar ogññ e mob a fèñ eke òñ òny a sos, yec'etñ ke ótur akmñ agñ eci mεju a fèñ es, ¹² anke ow elm agñ eke si b'èkn any af ab ab si k'ow s'ogñm ar a, kò ow el mob fèñ ek'òny

læc enñ ke òny es ew lel abusu ab a. Ey ec'ar ogñ a b'ow el læc fèñ ek'el ncebñ em ec'ab ab, lele abñ enñ ek'òny abusu ke anñ læf em ab ab. ¹³ Ow sosiem a, èwr Nyam ec'ar mob fèñ sos, yec'etñ ke wanci ññ fèñ af, ótur inymñ es kikri ifnu ec'any af, ke b'ogññ ar a ba ow b'uwr a, ke emeny inymñ es læc ab.

¹⁴ Kin el el eke ki bèbmñ sos ar ogñ a eci: ke low nenyembri nyam àññ esε òny eci meb er em eke k'ègmñ af, ke es an nyim nyim él òny ec'ar mob sus em eke k'ocr ewr er af; ¹⁵ ke òny eci gbragbra kok erm es ey ec'Amani Mamñ ob em a, él òny eci còkruckpò eke k'anñ òny akr em. ¹⁶ Ke òny ec'òmñ a àññ esε òny ec'erkpò af, èlum òny abu irmnñ agñ low ññ es eci sibin a, ek'al b'anñ neny af ke b'owl im igñ ob ab es. ¹⁷ Òcr sel èñ àññ esε òny eci kpokpò tufe af, ke Nyam odad àññ esε òny eci lab any yony ek'Abñ Lala òñ òny af.† ¹⁸ Ów amua fèñ ìbrmñ Nyam, Nyam ñòñ em. Èe, ñòñan Nyam low fèñ em Abñ ec'abu elum em. Ke low na ññ af, any ók òny es ke àññ cεcε kok em. Ñòñan Nyam in ec'agñ lala a fèñ yej'eci; ¹⁹ em yeji ñòñan Nyam em eci, yec'etñ ke Nyam élum in ec'odad ebl a neny, ke m'òny lokm susu mi dad low a eke lol es Amani Mamñ ab em a. ²⁰ Eke m'anñ sobel em yeji, m'el Amani Mamñ a eci lebl elu es. Ow sosiem ñòñan Nyam ke m'òny lokm susu mi dad es'el el ek'ow it ab af.

Èsñ es abal el

²¹ M'erur ek'òny yeji k'uwr em e lís e low any, ke úwr low yec'eke m'am kok a yej'any. Tisik † ek'el ègmñ lisijim lel ègmñ lawl mamñ ab, ke am kok Es Kòtòkò e juma cεcε em a, b'ow òñ òny amani a fèñ. ²² M'am erm'n l'ow cε eke li ki dad òny ey e lís e low, ke l'átr òny sos es.

† **6:3** Òkm Ok 20.12; Ol Òkn 5.16. † **6:17** Akr 14; èkn Esayi 11.5; 59.17; akr 15: Esayi 52.7; akr 16: agñ low ññ es: Matie 6.13; Jan 17.15; akr 17: Esayi 59.17; 49.2. † **6:21** Tisik:Ob Kok 20.4; Kolòs 4.7; 2 Timote 4.12; Tit 3.12.

²³ Ke Nyam lel ey Es Kōtōko Jesu Krist ab ōḡ agḡ lisijimel a fēḡ erm es ey, erur lel ōmn ab! ²⁴ Ke Nyam ec'ōwrō a āḡḡ agḡ a fēḡ eke b'erur ey Es Kōtōko Jesu Krist ab ab, erur a ek'ōnym itḡn ab em.

Pól e lel ek'awñ Filip eyñ Ów ek'it eke wél k'uw any

Filip el Maseduan ec'eb nyam ek'ann Gres wus af. L'el Rom e seb a eke ew es a e nyam. Filip eyñ ntotñ b'ok eke -l'eel Rom ec'es ew a ec'agn. Ow sosiem, -li bi sus mob ese Rom eyñ af etñ -li b'erur Laten eke el wél ec'abr a ec'abr. Filip eb ab em, Jwifel ijm abi. -L'ufum es yeji -l'ijm agñ lew a eke b'ón abusu ke -li b'óny Nyam nuñ ign usu a. Eke Pól am ec'ob Amani Mamn eci kokoba sakp yony em ec'a, ow em li sigm Nyamel es Filip eb em (èkn Ob Kok 16.11-40). Nyamel ab em, agñ a eke elm Jwifel a ufu es nõnõ.

Pól eci juma kok ec'ab em, es ew esél ew'r abu af. Eke Filip eci Nyamel a iri eke Pól anñ sobel em a, -li kok ob ap -n'ón el em ec'egñ nyam eke wél b'esñ Epafrodit a im òñ ow. Ow òñ, Pól nõn lel na eke k'elu el bia, ke n'ón wél in e lís ec'amani yeji. Eke batñ ow el sobel em Pól anñ nõn lel a yeji, in eci lel a eci liy a el kretien eci sos em ign eke b'óny eke ow el ses babur nõnõ ec'any af bõbõ yeji.

Sica Filip eci Nyamel ab em, irirm nõnõ anñ Nyam nuñ ign esél a ec'aranñ. Pól am dad el eke -li k'eb Krist eci es is a eci sewl a, ke -l'ebarrir el òfr. Yogn low yegm esél ayadñu yeji anñ. El em eci beb erur eke kretienel a, lec em, k'elum Jwifel ec'ol a. Etñ beb a am ir eb wus ec'ów aw a ce eci. Yadñ em ec'ów yony na e lís anake Pól am òm kretienel a ów eke k'õsu sos a.

Lel na am yegm eke Pól òny Filip eci kretienel a ec'erur nõnõ.

Esññ

¹ Pól lele Timote ab, ek'el Jesu Krist ec'õbowi a, e lel ek'am awñ

Filip banñ e Nyam ec'agn ek'ann Jesu Krist ab, Nyamel ec'idr esél lele diakrel ab. ² Ke Nyam ey Es lele Es Kõtõkõ Jesu Krist ab édn òny òwrõ ke óñ òny erm es ey.

Pól am elu Nyam bia

³ Mi b'ón Nyam bia sakp sakp feñ eke mi b'õkn òny e low a. ⁴ Segñ a feñ e Nyam eke mi bi ñõñ m'ón òny a, sos em ign em mi bi ñõñ, ⁵ Amani Mamn a ec'el el ek'elumn'm abu mi mòmun es legñ krekre em etñ ton ign yefenyña em a sosiem eci. † ⁶ M'uw any tasi eke Nyam ek'õb nuñ am kok juma mamn na òny ec'erm ab em a, b'ow ucu òny es ton ign nuñ, ton ow ók legñ eke Jesu Krist b'ow ow a. ⁷ M'óny low ij, eke m'óny tutr nene òny feñ e lís. M'oc òny em ec'erm feñ em, anke ke ow el ngbraka em eke m'ann, ke ow el legñ a eke m'óny abusu eke mi ki dogñ, ke m'òmun Amani Mamn ab es a yeji, òny a feñ enan Nyam eci bibm a ese em af. ⁸ Etñ Nyam ij em e danke eke òny feñ m'erur òny tasi, es'el el eke Jesu Krist òny erur ligbel òny ec'ab af.

⁹ Etñ ow eke m'am ibrm em e ñõñ em a el: ke erur na ek'õnyñ a ágb afñ es, ke ow óñ ònyñ low any uw lele nuñ em òny ab, ¹⁰ yec'etñ ke úwr ów tasi eke el nawre ab any. Ow b'ow òñ ayal, abr enym k'ánm òny lís, legñ a eke Jesu Krist b'ow ow a, ¹¹ etñ ów amamn eci ey eke wél b'eyñ Jesu Krist em a, b'ow ok òkm òny em; ke ow el Nyam ec'anygbel lele kòklm ab.

Jesu Krist el sel eññ

¹² Sica lisijimel, m'erur eke k'uw any eke es abur na ek'eññ'm a, tasi em a, òñ Amani Mamn a imn anym eci, ¹³ anke sica agñ a feñ ek'ann es ew es a e gbugñ a lele susu ejec'ab a uw any eke Krist sosiem m'ann ngbraka em. † ¹⁴ Etñ agñ lisijimel nõnõ ec'õmn ek'óny Es Kõtõkõ em a obn, ngbraka na em eke m'ann a;

l'ocr in sosi libɔwi, †
 l'el eɣɲ ɔfr ɔfrli agɲ ec'araɲɲ,
 etɲ agɲ a fɛɲ ekn'n esɛ eɣɲ cɛ af.
 8 L'ɛɣɲ in obi ɛm l'eb eke li k'ir ɛb
 es is ɛm,
 etɲ l'elɛm Nyam toɲ l'igɲ luw ɛm,
 olikɲ af † e luw ɛm bɔbɔ yeɟi.
 9 Es is na sosiɛm, Nyam ɔny igbl'l
 ogɲ,
 ɛw'r low fɛɲ e nuɲ af
 etɲ ɔɲ'n nin ek'agb akm nin fɛɲ.
 10 Ow b'ow ɔɲ ob ob fɛɲ eke anɲ afr,
 wus af aɲa lele ɔɲnes ab a,
 ok ɔwrɔkp wus eke -li b'iri Jesu e nin
 a.
 11 Ke nɛny nɛny fɛɲ kɔklm eke Jesu
 Krist el Es Kɔtɔkɔ,
 Es Nyam ec'anygbɛl eci. †

Jɛjan esɛ mrabri af wus af aɲa

12 Na sosiɛm, erur ɛm ec'agɲ
 lawlɛl, esɛ elɛl eke sɛɣɲ fɛɲ b'elumn
 Nyam ab af, ɔcur ɔnyɲ es ɛbɛn ke
 kɔkr juma ɔny e sel a eke eɲan a
 eci, muru ɛm lel elum ɛm ab, ke
 ow k'ɛlm ɛm ec'any af cɛ, kɔ ɛm e
 jam jam yeɟi, 13 anke Nyam in obi li
 b'ɔɲ ɔny low eɣɲ eb lele ow e kok ab
 ec'abusu esɛ elɛl eke li bɛbm ab af.
 14 Low fɛɲ eke b'ow kokr a, k'ɛlm
 abr ɛny ɛm lele ɔw es kpakpab ɛm
 ab, 15 yec'ɛtɲ ke ɛɛl agɲ eke abr
 ɛnym anm lís ke ayl, Nyam ec'ey
 eke ɔnym wɛwr, ke ir agɲ eke ɔny
 ɛnyɛmbri yony yony lele ɔw ɛɲɲ
 ab ec'araɲɲ. Ow it ke ám jɛjan
 el ec'araɲɲ esɛ mrabri af, 16 anke
 ɔnym sel eɲɲ ec'odad ab ab. Eke
 bi kokr ɛbɛn, m'b'ow m'ɔny sos ɛm
 iɲɲ ɔny eci, lɛɣɲ eke Krist b'ow ow
 a, anke ow b'ow yeɣm'm eke ow elm
 ɔfr ɔfr m'urum es, m'ijm gbɛr mi
 kokm juma.
 17 Ow k'ɔdm ke ɛm e mebl a ók es,
 ɛl eɣb waw eke wɛl kok am igɲ ɔny
 ec'ɔmn eke ɔnyɲ Nyam ɛm ab af.
 Eke ow el ɛbɛn ow k'ɛcr a, sos ɛm am
 iɲɲ'm ɛtɲ m'am cɛc sos ɛm iɲɲ ikɲ
 na ɔny fɛɲ ab. 18 ɛbɛn nɛnyɛmbri

nyam, ɔny yeɟi ow it eke sos ɛm k'iɲɲ
 ɔny ke cɛcr sos ɛm iɲɲ ikɲ na ɛm ab.

*Pɔl am ɛrm Timote lel Epafrodit
 ab Filip baɲɲ*

19 M'am ɔny tutr eke Es Kɔtɔkɔ
 Jesu e nin ɛm, lɛɣɲ tɛl ɛm mi k'ɔɲ
 Timote ow ɛkn ɔny, yec'ɛtɲ ke m'iri
 ɔny e lís e low, ke ow átr'm sos es
 ɛm obi ɛm. 20 Tasi ɛm a, Timote
 cɛ anake el eɣɲ eke esɛ ɛm af, ɔny
 e low b'okr ɛrmij, ke bi tutr ɔny
 e low tasi a. 21 Agɲ likpr a fɛɲ
 ec'a, el obi e lís ec'ow ec'ermij cɛ -li
 b'ɛbr, kɔ ow elm Jesu Krist ec'ow a
 gbɛ. 22 Timote ec'a, uwr any yeɟ'eke
 l'ɛlu in e nawrɛ ij a ɔkm, elɛl eke
 li kokr juma ɛm ab esɛ iy lele es ab
 af, Amani Mamn sosiɛm ec'a. 23 In
 anake m'am tutr eke mi k'ɛrm'n
 l'ow ɔny ogɲ yogɲ kpɛkɲ eke ɛm e
 lís owi a b'ow ayl'm sos ɛm a; 24 ɛtɲ
 m'ɔny ɔmn Es Kɔtɔkɔ ɛm, eke lɛɣɲ
 tɛl ɛm, mi b'ow m'ow m'ɛkn ɔny ɛm
 obi yeɟi.

25 Gbɛkɔ mi tutr yeɟ'eke ow akpl
 e mi k'ɔɲ ɛy lisijim Epafrodit † eke
 el ɛm lawl juma kok ɛm lele low
 dogɲɲ ɛm ab a, ɔw ɛkn ɔny, in eke
 ɛrmn in l'ow l'is'm abu elum a eke
 m'am eku a. 26 N'am erur tasi eke
 ɛmɛny li k'ɛkn ɔny fɛɲ ɛtɲ n'am ɔny
 ɛrmij yeɟi, anke irir in ec'ɔl a e low.
 27 Nawrɛ, ɔl ɔny'n tasi toɲ ow anɲ tɛl
 cɛ ke blɛl l'úw, kɔ Nyam ikɲ'n sɔɲɲ;
 ɛtɲ ow elm in sosiɛm s'ɔny cɛ, kɔ ɛm
 sosiɛm yeɟ'eci, yec'ɛtɲ ke sos k'ówm
 im es ɛmɛny obnm na eke ɔw'm es
 a. 28 Ow sosiɛm a, m'am ogɲ es eke
 mi k'ɔɲ'n l'ow n'ɛɲɲ ɔny, yec'ɛtɲ ke
 ɛmɛny b'ɛkan in a, ow ɔɲ ɔny sos
 ɛm iɲɲ, ke ɛm eci sos es ɔw a óc
 es. 29 Ow akpl eke k'ɛbr ir sos ɛm
 iɲɲ ɛm, esɛ eɣɲ lisijim af Es Kɔtɔkɔ
 ɛm. Ow it ke ɔnyɲ agɲ akpasu nɛnɛ
 a eci sos usr, 30 anke Krist e juma
 sosiɛm anake blɛl l'úw a. ɛtɲ blɛl
 l'írmn in ec'owr anɲ a, abu elum a

† 2:8 Jesu e lɛɣɲ ab ɛm a, ɔw ɛɲɲ kok esɛl eɣbɛl tasi a wɛl b'ɛw olikɲ af. † 2:11 Akr 10 toɲ 11
 ab a b'otarir es Esayi 45.23 ab, Septant ɛm ec'odad eke wɛl oc; akr 6 toɲ 11 a, am ɛlu kretienel ec'ej
 sig sig nyam e low ɔkm. † 2:25 Epafroditel Filip e Nyamel a ec'eɣɲ eke ɛrm im anɲ Pɔl saw.

eke ɔtumn eke ɔny obi k'ocr isr'm, ke in l'oc l'is'm ab em.

3

Egɛ eke b'ɔny ɔmn Krist em a, el neny nyam es

¹ Sica em lisijimel, sos em inɔn ɔny eke okar af Es Kɔtɔkɔ ab a. Etɛn ow eym'm sos em eke m'am ebr low yec'a eke m'ikɛn anym m'awɛn ɔny ow e lel ab em; ɔny ec'a ow akpl ebɛn. ² Ewr sos erm juma enɔn kok esɛl amua, mɔwr amua, † eke am ucu yadɛn em e likr es ubr owi ɔny es a e lís! ³ Agɛ eke el eci likr es ubr el tasi a, ow ow el ey, anke ey si b'igɛn Nyam nuɛn in ec'Abɛn a ec'abu elum em, si b'elu ey e sos em inɔn ɔkm Jesu Krist sosiem etɛn s'ocm ey ec'ɔmn a s'elum ów amua eke el agɛ em ec'ów ab em. ⁴ Ke m'ɔtu cɛ eke em yeji, m'óc em ec'ɔmn a m'elu ów amua e kok em. Etɛn eke egɛ nyam ɔny tutr eke ów amua e kok b'ism egɛn bibm ab, ke em tasi anake m'ɔtu eke mi k'ɔny tutr akpasu na a. ⁵ Em, wɛl ubr'm likr es eke wɛl ew'm bake ow ij sɛgɛn niwn a. Em, Israel iyli tasi mew em etɛn, Benjamɛ ec'eb em ec'egɛn, Ebre e liy mebl em etɛn. Yec'eke el Jwifɛl ec'ol ec'elum ec'a, ke em Farisiɛl ec'ogog m'ann; ⁶ etɛn em ec'ol ec'elum ligbɛl eke m'ɔny a, ɔɛn m'ijr agɛn ek'el Krist ec'a gbɛ. † Sica yec'eke el ol e jej ok neny nyam em a, m'ɔnym abr enym kaka.

⁷ Gbɛkɔ, ów amua fɛn eke mi lɛr esɛ ob ɔny tasi af a, Krist sosiem a, sica m'am lɛr el esɛ ów ɔfr ɔfr ek'ɔnym any af. ⁸⁻⁹ Jesu Krist em Es Kɔtɔkɔ ec'any eke mi k'uw a, anake el low tasi eke ɔny any a. Em e tutr em a, low fɛn eke wɛl b'ɛɛn a, elm low kaka Krist ec'any uw a ec'any af. Krist sosiem, m'igɛn fɛn m'elu es. M'ɔny Krist ann em ab, ke m'ókr af in ab a sosiem, m'am lɛr

ów amua fɛn esɛ lirn af e suw af. Ow elm ol e m'am elum a sosiem m'elm low nenyembri nyam es, kɔ ɔmn eke m'ɔny Krist em a sosiem. Nyam anake b'ɔn egɛn el low nenyembri nyam es a, etɛn egɛn eke b'ɔny ɔmn in em a, li b'ɔn ow ow el neny nyam es. ¹⁰ Low a cɛ eke m'am erur a el: ke m'úw Krist any, ke m'úw abusu a yeji ek'ɔn l'igb luw em ab any. Etɛn ow eke emeny m'am erur a el: ke m'ij gbɛ in ab, ke m'úw esɛ in ec'ab af. ¹¹ Ebɛn eke m'am ɔny ɔmn eke batɛn m'uw, ke em yeji m'ánn agɛn ek'uw ab em m'igb ana.

Uru es im ke éɛn

¹² Mi dadm m'esme m'ɛɛn ow e m'am ɔl ab n̄, oglog ke mi kok ow iy neny n̄! Gbɛkɔ m'am uru es † m'im cɛ eke mi k'ɛɛn es uru a eci labm sɔg a, anke Jesu Krist jej ɔny'm lɛgɛn a etɛn. ¹³ Njan, agɛn lisijimel, mi dadm eke m'ɛɛn labm sɔg a n̄; gbɛkɔ low nyam cɛ m'am kok: m'ijl low sig fɛn es, ke m'átr sos es m'im m'ɛɛn ow a ek'ann'm anym a. ¹⁴ M'am uru es m'im eke mi k'igɛn ow e nuɛn, yec'etɛn ke m'ɛɛn labm sɔg a eke Nyam, Jesu Krist em, am esɛn ey eke si k'ɛɛn afr a.

¹⁵ Ey fɛn eke s'ɔny ɔmn eke usu a, s'ɔnyɛn tutr nyam coco na. Ow e jam a, ek'ɔny em ec'agɛn nyam nyam am ɔny tutr ejeci, Nyam b'ow ayal ow e low ɔn ɔny. ¹⁶ Kɔ ca, anɛ eke s'ow bake s'igɛn a, s'ébr ebr nyam a cɛ eke s'eb ton ke s'igɛn anɛ a.

¹⁷ Agɛn lisijimel, ɔny fɛn kòkr esɛ em af. Si yeɛm ɔny sɛwl; ow sosiem l'ɛɛr agɛn a fɛn eke b'an es sɛwl ikɛn na af a. ¹⁸ Mi dad ɔny sakp nɔnɔ yeji etɛn m'am ebr em mi dad ɔny ɔɛn ikɛn em yefɛnyana yej'eke: agɛn nɔnɔ ann eke el ec'es an a bi yeɛm eke -l'el Krist ec'olikh a ec'efnu. † ¹⁹ El akpasu na, irm cɛ -li b'ow -l'irm, anke el e Nyam

† **3:2** Jwifɛl ogɛn a ɔwr el ndey nyam ek'aylm, ke el sikpl ec'ob. Ekn Matie 7.6. Anɛ, wɛwr. † **3:6** Ob Kok 8.3; 22.4; 26.9-11. † **3:12** Gbɛkɔ m'am uru es: anɛ Pɔl oc es eke wɛl b'uru eci labm sɔg eke wɛl b'ɛɛn e low am bebmn Krist em e labm sɔg eke wɛl b'ɛɛn ab ab. † **3:18** Krist ec'olikh a ec'efnu: agɛn amua ec'a, Krist ec'olikh af a eke uw a elm el e low. -L'ɛgɛnm eke -li k'ij gbɛ esɛ ow ec'ab af.

el el eci lok a, † etj low eke k’el és ony el a, b’ijn el sos em. El, wus ec’ów ce b’ann el nun em. ²⁰ Ey ec’a gbe, ey ec’eb ir usu ann afr; etj egj a eke s’am eku ese ey e sog es af, eke el Es Kótoko Jesu Krist a, b’ow ann afr yogj ow. ²¹ Etj li b’ow l’itjn ey e sos megl a eke b’ugj es a, ke n’ónj ow ann ese in ec’anygbel e sos megl ab af, in ec’abusu a eke ow em li b’ónj mob fegj is es in ec’es ew a ec’any af a.

4

Ów om

¹ Na sosiem, erur em ec’agj lisi-jimel, m’am erur tasi eke emeny mi k’ekn ony, ony eke eel em e sos em ijn lel em ec’any eb tufe † ab a; kin el el eke k’inymn es kikri Es Kótoko ab ony ec’eb ir em.

² Evodi lele Sentis ab, m’am njon ony, m’ok ony m’erm sabu af, okar af ony ec’eb ir em Es Kótoko e nin em. ³ Etj nj, em lawl † tasi juma kok em, m’am dad’j eke k’elum ojow yony na abu, anke em ab -li dogjn Amani Mamn a ec’ob e low, Klema yeji, lele em e juma kok em ec’agj lawl el ejec’a fegj eke el ec’en ann sel ejn e lel† ab em a.

⁴ Sos em ijn ony segn fegj eke okar af Es Kótoko ab a. M’am dadr em, sos em ijn ony!

⁵ Elul ony ec’erm froro okm agj fegj e lis, anke Es Kótoko ec’ow a ibnm ij. ⁶ K’èbar low kaka ec’ermij, ko low low fegj em, ibrmn Nyam ony e njon em, low yec’a eke onyn ow ec’es abur a, ibrmn in erm eke b’okn in e low ab em. ⁷ Etj Nyam ec’erm es ey a eke agb akm nun em ony fegj a, b’ow osu ony e merm a lele ony e sow tutr ab ab Jesu Krist em.

⁸ Sica agj lisijimel, kin yec’ek’it eke k’ewr erm af: low fegj eke el nawre ke it eke wel k’elum, low fegj eke el low nenyembri nyam lele lala ab, low fegj eke wel otu eke wel k’erur ke wel egj eb, low nimamn fegj lele low fegj ek’it eke wel k’aw ab. ⁹ Kòkr yec’a eke wewar ke ebr lele ow eke irir mi dad, ke ekan’m mi kok ab ab. Etj Nyam a eke b’ónj agj erm es ey a, b’ow ann ony ab.

Pól e bia ek’am elu Filip eyj

¹⁰ M’ejn sos em ijn ligbel em lel Es Kótoko ab ec’eb ir ab em, anke ewal meny onyn em ec’abu elum ec’erur. Abu elum ec’erur ikj na onyn, ko abusu anake otumn onymn eke k’elul il okm a. ¹¹ Ow elm es abur em eke m’ann a sosiem mi dadm nenε. Tasi em a, em m’uw any eke ow a ce eke m’ony a odj’m nj. ¹² Em m’uw gbre em ec’eb ir any etj m’uw ehe em ec’eb ir yej’any. Mi wewr el el eke low fegj em lele susu fegj ab, mi k’egj el el eke m’ann a m’eb; ke m’ony m’ij oglog ke m’ann namn, ke m’ony nono oglog ke m’ony tel. ¹³ M’otu eke mi k’obr ses babur amua fegj, Krist e lec a eke b’ónj’m ab em. ¹⁴ Gbeko, uwr kok eke elumn’m abu em e gbre na em a.

¹⁵ Ony Filip eyj, uwr any tasi eke legj a eke m’ngbon Maseduan a, lakpo ab af eke wel ob nun am omun Amani Mamn ab es a, ony ce eel Nyamel eke elum im abu, nj’m os m’otu mi kok em e lis e low a. ¹⁶ Ow a eke m’ann Tesaloni banj a etj, sakp nono isr’m abu elum ek’it a. † ¹⁷ Ow elm ke m’am ol ob eke wel k’ap’m es; ko ow eke m’am ol es a el, ke ejan ony eci njrusie. ¹⁸ M’ejn mob a fegj ek’it a; ow eny afjn es yeji. M’ejn mob a fegj eke njn Epafrodit eke k’oc is’m a, etj sica

† **3:19** *el e Nyam el el eci lok a:*anja Pól, k’aw ke ow el ob e wel dedjn Mois ec’ol ab em eke wel k’ijm a e low n’am dad (Rom 16.18; Kolos 2.16, 20-21) oglog ke ow el likr es ubr owi. † **4:1** *any eb e tufe:*el ob ap eke wel b’ónj egj eke b’eb any a, na anake Pól am oc Filip e Nyamel ec’agj a bebmn a. Ekn 1 Tesaloni 2.19 yeji. † **4:3** *em lawl:*Pól am owl Nyamel a ec’idr esel ab em e nyam. Grék em a, juma em e lawl e nin el: *susugos*. Agj beb tutr eke nin na el egj a eke Pól am owl a e nin tasi. † **4:3** *sel ejn e lel:*èkn Es Ekn 3.5. † **4:16** *abu elum ek’it a:*Ob Kok 17.1; 2 Korént 11.9. † **4:18** *ob ap njonjo:*Okm Ok 29.18; Efes 5.2.

m'ony fɛɲ iy'm nɛny. ɔny ec'abu elum a anɲ esɛ ob ap sɲɔsɲɔ af, † esɛ egb waw eke Nyam eɲɲ eb, ke akpl'l sos em af. ¹⁹ Em e Nyam a b'ow kok ɔny e lís e low fɛɲ, in e gbrenɲbi ij a ek'ey ɔkm Jesu Krist em a sosiem. ²⁰ Anygbel él Nyam ey Es eci, akpo akpo fɛɲ. Amen!

Esɲɲ es abal el

²¹ Esɲɲin Jesu Krist em, agɲ a fɛɲ eke el Nyam ec'a. Agɲ lisijimél a fɛɲ eke anɲ em ab a yeji am esɲɲ ɔny. ²² Nyam em ec'agɲ a fɛɲ eke anɲ aɲa a, ab brobro agɲ a eke bi kok Sesar e juma a, † am esɲɲ ɔny.

²³ Ke Es Kɔtɔkɔ Jesu Krist ec'ɔwɔ a áɲɲ ɔny fɛɲ ab!

† **4:22** *agɲ a eke bi kok Sesar e juma a:* Sesar, Rom eyɲ ec'egɲ fɛɲ eke b'ɛw eb es a e nin. Agɲ eke anɲ in ec'akɲ a, el agɲ eke bi kok in e juma.

Pōl e lel ek'awñ Kolōs eyñ

Ów ek'it eke wēl k'uw any

Kolōs el Azi Miner ec'eb nyam. Yefenyana em a, Azi Miner anñ Turki em. Kolōs lel Efes ab a, ow owl es kilo ekñ læw. Lægñ ab em eke Pōl anñ Efes a, Kolōs eci ngbafreli nyam eke wēl b'ēsñ Epafras, oc in ec'ōmn a elu Jesu em, etñ Pōl yegm'n low. Eke l'ēwl mēny n'im Kolōs a, li sigm Nyamel es yogñ. Pōl nōn lel na Kolōs e Nyamel a eci, lægñ a eke Epafras ow eññ'n sobel em eke li k'ōm ow ów a.

Kolōs eyñ bi kok el obi e sinyam a e nuñ ign e low ari at em. El eci sinyam nuñ ign ebr ab em, wēl bi yegm el eke abñ a fēñ eke b'ōñ agñ am iririr Nyam ab a, es -l'ōsn etñ ow it eke wēl k'ign el nuñ. Low yegm ikñ na am wuwlm Amani Mamn ec'a eke wēl am yegm Nyam ec'agñ eke anñ Kolōs ab ab. Ow sosiem a, agñ beb am yegm agñ low dad eke Jesu in el abñ ejec'ab em e nyam ek'in òny abusu. Pōl am yegm el eke Krist agb akm low fēñ, etñ in sōny cē n'ōny es ēw wus na ec'abñ fēñ af. Agñ a, el e low yegm ab em, am dad yēj'eke Nyam e nuñ ign senyn a, in anñ ów beb eci elum em, ese: likr es ubr af, sēgñ beb ec'ōsu af, ob ij beb ec'ēññ lele mar beb ec'ēgñm em ab. Pōl am elu òkm eke ow'n elm egñ ec'ów eke in bi kok ab em ow e sel eññ a in ánm, etñ emeny n'am dad agñ a fēñ eke k'ēwl mēny lær Jesu cē eke in em wēl b'ōny òmn ke wēl b'ēññ sel a.

Lēl a ec'uwñ em a, Pōl am òm agñ ów dad kretien ec'es an mamn eke k'ōny Nyamel em, agñ em ec'eb ir em lel in ec'akñ em ab.

Esññ

¹ Pōl, eke Nyam ec'erur em, el Jesu Krist ec'erm es lel ey lisijim

Timote ab, am awñ ² Nyam ec'agñ ek'ir Kolōs baññ, ke el nēny nyam em ec'ey lisijimel eke okr af Krist em a lel. Ke Nyam ey Es édñ òny òwrō ke óñ òny erm es ey.

Pōl am òñ Nyam bia

³ Sēgñ fēñ si b'ēlu Nyam ey Es Kōtōkō Jesu Krist ec'Es bia eke si bi ñññ'n òny ec'a, ⁴ anñke wēl dad ey s'iri òny ec'ōmn ek'ōnyñ Jesu Krist em lel òny ec'erur ek'ōnyñ agñ fēñ ek'el Nyam ec'agñ a ec'ab ab e low. ⁵ Eke low nēnyembri nyam ec'amani ek'el Amani Mamn, òg es ow òny ogñ a, òny, irir low yec'a eke Nyam bebñ ēw òny es afr a; etñ òny ec'ōmn lel òny ec'erur ab ucu low eku ikñ na òny es. ⁶ Amani Mamn a am eb es etñ am òsu ey wus nimum af, es'elet eke n'am kokr òny ec'aranñ lægñ a etñ eke ògr es irir Nyam ec'ōwrō a e low, ke uwr ob tasi eke l'el ab any a. ⁷ Epafras ek'el ey e juma kok em e lawl eke s'erur senyn senyn a anake yegm òny low ikñ na a; n'am usr ey usu li kok juma ese Krist e juma kok es nimamn tasi af; ⁸ n'ōñ ey òny ec'Abñ Lala ec'erur ek'ōñ òny a ec'amani.

⁹ Na sosiem anake ey yēji, lægñ a etñ eke s'iri wēl dad ey òny e līs e low a, sēgñ fēñ s'am ñññ Nyam s'ōñ òny a. S'am ibrm Nyam eke li k'ōñ òny uwr in ec'erur tasi ab any, nuñ em òny fēñ lel sēwr fēñ ek'in ec'Abñ a b'ōñ òny ab em. ¹⁰ Ow b'ow òñ etñ b'ow ònyñ es an eke b'usr Es Kōtōkō sos etñ b'ow kokr sēgñ fēñ yec'eke b'akpl'l sos em a. B'ow kokr ów amamn fēñ etñ b'ow iman anym eci, òny eci Nyam ec'any uw ab em. ¹¹ S'am ibrm Nyam eke k'ucu òny òny es low low fēñ em in ec'anygbel ec'abusu ab em, yec'etñ k'ótur inynn es kikri, ke ònyñ erm susu low eku em. ¹² Elul Es Nyam bia sos em inñ em: in eke n'ōñ òny abusu eke k'ēññan ów a fēñ eke li bebñ l'ēw es afr ec'usuayl ab em, agñ a ek'el in ec'a ec'a. ¹³ N'ōny l'oc ey es ncebñ ec'abusu ab em etñ l'oc

l'elu ey in ec'Iy e l'erur a ec'es ew ab em. ¹⁴ Jim em anake li sog ey low nuŋ em, ke l'oc ey e sikpl a yeji l'ap ey a.

Krist ec'ej eke wel ocu

¹⁵ Krist el Nyam eke wel éknm a e meny ewr.

L'el Liy krekre ek'ann mob mob feŋ eke Nyam kok a e nuŋ af, †

¹⁶ anke in em Nyam scr kok ob feŋ ek'ann afr lele wus af anja ab a:

mob e wel b'ékn lele yec'eke wel éknm ab,

lec feŋ, es akm feŋ, es ew feŋ lele abusu feŋ ab. †

Nyam scr in em kok feŋ in eci.

¹⁷ Krist ikŋ anym ann gbuŋ etŋ ob feŋ ann,

etŋ in em ob feŋ otu inym es el e susu a.

¹⁸ Krist eci sos megl el Nyamel etŋ in obi l'el ow e nuŋ.

Krist el nuŋ ob, l'el Liy krekre eke wel ew,

etŋ l'el krekre ec'egŋ ek'igb agŋ ek'uw ab em,

yec'etŋ ke l'él krekre n'ann mob feŋ e nuŋ af,

¹⁹ anke Nyam erur eke k'ir Jim em nimum,

²⁰ etŋ l'erur yej'eke li k'ecr Jim em l'okr wus nimum ec'agŋ em Jim eci. Jim eci mebl a ek'ok es olikŋ af ab em,

Nyam ew erm es ey es wus af anja lel afr ab.

²¹ Ony Kolos eyŋ, ony yeji legŋ eke ec ab em a, kpabr es Nyam e lís, eel in ec'efnu ów enuŋ a eke b'onyn ow e tutr ke bi kokr a sosiem eci.

²² Gbeko legŋ na em, Nyam ony okr ony em in ab, Jim e sos megl em e luw a ek'uw olikŋ af ab em, yec'etŋ ke ówr in ec'any af ese agŋ lala, agŋ ek'onym low obr, ke abr enym anm lís af. ²³ Gbeko ow it eke k'inymn es kikri ke ijŋ lec omn em. Ke kí kpabmn es Amani Mamn a e lís, anke l'el low eke s'am omn. Ony,

irir in e low, anke wel ob amani a ok agŋ a feŋ ek'ann wus af anja a, etŋ em Pol, m'el ow e juma kok es.

Pol e juma ek'it e ki kok Nyamel eci

²⁴ Sica sos em am inŋ'm eke m'am m'ij ony e gbre. Tasi em a, em obi em a, eben m'ann em m'am m'ij Krist e gbre ek'ij in e sos megl a ek'el Nyamel ec'a. ²⁵ M'el Nyamel e juma kok es, anke ow el juma eke Nyam abul'm eke mi ki kok ony eci: l'abul'm eke mi k'ob in ec'amani a ese eel ek'ow it ab af. ²⁶ Odad a eke el low eke lol es god'etŋ soworn ec'any af, ke legŋ na em, Nyam elu okm kpata yeŋm agŋ a eke el in ec'a.

²⁷ Nyam erur eke ki yeŋm el -l'uw low na eke lol es ab any, ke el ob ony lele low sobo ab, eke li bebŋm l'ew es agŋ feŋ ec'a. Etŋ kin low a eke lol es a: Krist ann ony em etŋ n'onŋ ony onyn omn eke ony yeji b'ow enan Nyam ec'anygbel a. ²⁸ Ow sosiem, s'am ob Krist ec'amani s'ok egŋ feŋ. S'am ewar etŋ s'am yeŋm egŋ egŋ low sewr feŋ em, yec'etŋ ke egŋ feŋ éy okm Nyam ec'any af ese egŋ eke uw low feŋ any Krist ab ec'af okr ab em. ²⁹ Na sosiem m'am kok juma, etŋ m'am dogŋn low Krist e lec a ec'abusu a ek'ann'm em ab em.

2

¹ M'erur eke k'uwŋ gbre e m'am ij ab any low na eke m'am dogŋn ony ec'ab em, ony lele Laodise ec'agŋ ek'ub nawre a lele agŋ ejec'a feŋ ek'uwm im any nyamn em ab ab.

² Tasi em a, m'am erur eke -li k'onyn erm susu iy el erm em gbŋn ke -l'okr af erur em, ke nuŋ em ony íy el em gbŋn yec'etŋ ke -l'otu -l'uw Nyam e low eke lol es ab any. Low a eke lol es a el: Krist, ³ eke in em ob ony ese sewr af lele low any uw ab lol es a.

⁴ M'am dad ony low na yec'etŋ ke kí yeŋmn egŋ kaka feŋ ejum

† **1:15** Bèbmŋ Nyandre 8.22-31; Jan 1.1-3. † **1:16** Akr lew nohon am lulum jebr e sabusu eke wel éknm, ke agŋ beb bi tutr eke sabusu amua idr wus ec'ow lele agŋ em e mob ab, ke el -li b'igŋ nuŋ a. Bèbmŋ Kolos 2.8, Galat 4.3 lele ow ec'akr otar ab ab.

ony sodad ebl amamn e dad em.
⁵ Eke m'anm ony ab sos megl em
 yeji, m'ann ony ab ow tutr em,
 etj m'ony sos em injn ek'onyn erm
 susu inymn es kikri usu nyam Krist
 ec'omn ek'onyn ab em.

*Inymn es kikri omn a eke wel
 yegm ony ab em*

⁶ Ow sosiem, eke egjn Jesu Krist
 ebr ese ony Es Kotoko af a, iir eb
 af okr em in ab. ⁷ Okr min in em,
 usr ony ec'owr anj a in af. Segrj fej
 inymn es kikri ony ec'omn ab em,
 ese eel eke wel yegmn ony ab af, ke
 elul Nyam bia segrj fej.

⁸ Ewr erm, egj kaka otum eke
 k'onj ogjm ony meb agj e sow tutr
 yadj ab em. Ow el yadj ony eke low
 kaka anm em, ke b'ejn lec agj em
 ec'ow kok em, wus anj e sabusu e
 lec ogn, † ke elm Krist ec'a. ⁹ Nyam
 in nimum a, l'ir Krist e sos megl ab
 em. ¹⁰ Etj ony nimum a ejan Krist
 ec'owr anj e low fej, in eke l'el es
 ew eke anj es ew fej lel abusu fej
 eke wel eknm a e nun af a.

¹¹ Krist ab ec'af okr em anake wel
 ubr ony likr es a, etj likr es ubr ikj
 na elm egj ec'abu em ec'eke kok. Kō
 likr es ubr ek'ann Krist em ow, ke
 ony low a eke b'itr elu ey low njn
 em a oc es. ¹² Tasi em a, legj a eke
 wel ok ony mij nun a, yogj etj uwr
 Krist ab etj anjn luw em igbr in ab,
 anjke ubr Nyam ec'abusu a ek'igbm
 Krist luw em a nawre. †

¹³ Legj ek'ec ab em,
 ony eel agj ek'uw abj em ony e
 sikpl a nun af
 lele likr eke wel ubrm ony es,
 ke eel Nyam any uwm esel ab ab
 sosiem.
 Kō legj na em a, Nyam onj ony anjn
 owr Krist ab
 etj l'ap ey, ey ec'ow obr a fej.

¹⁴ Ey e labm e s'onj e lel a ek'am ok
 ey ow af,
 ke in em e sol ek'ann a am ob ey low
 a,
 n'onj li tetj es.

Etj ni njn ow l'ob ow ecigbro olirkj
 af yogj.

¹⁵ Eben eke Nyam ony es ew fej
 lele abusu fej eke wel eknm a e lec
 oc es ana;
 etj li kok wel sos keskes dedeku em,
 l'ot wel ese sobel em esel af,
 Jim ec'any eb ec'agj ek'am us jam
 ab em.

¹⁶ Ow sosiem, ki yebr egj kaka
 fej ki cak ony, ony ec'ob eke b'ijr
 oglog b'egjn ab em, ses gbegbl e
 legj ec'osu sosiem, awl owr e b'eli
 ey okm ec'es gbegbl lele nenegj e
 legj ec'osu owi em ab. ¹⁷ Ów amua
 am yegm low tasi a eke b'ow ow a,
 kō el -l'elm low tasi a. Low tasi a
 el Krist. ¹⁸ Egj kaka itm eke k'edjn
 ony any eb. M'am tutr agj a eke b'is
 es ew ekekey afr erm esel ec'any af
 ignj el nun a e low, -li b'ucu memn
 em ec'ow eke -li b'ekn a e low -n'onj
 es. -L'el agj ek'el e sow tutr a el
 agj em e sow tutr tasi, ow b'onj el
 -l'efu es, ¹⁹ etj -l'akjamn Krist ab.
 Ke Krist anake el sos megl e nun a, in
 em sos megl nimum b'ejn in ec'ob
 ij. In em sos ngigjnel a lele mifn
 ab b'okr af inym es kikri, etj sos
 megl ikj na b'agb ese eel eke Nyam
 b'erur ab af.

²⁰ Sica ony uwr Krist ab, etj wus
 anj e sabusu e lec † elm low kaka
 ony eci. Etj bla sosiem ony am
 iir eb ese emeny wus ec'agj ce ony
 eel af ee? Bla sosiem am egjn ebr
 ek'emeny wel k'onj ony sol akpasu
 amua ese: ²¹ k'oc ob na, k'ij ob na,
 k'itjn ob na abu ee? ²² Eke wel b'ob
 nun am kok el e low a, ów amua
 b'irm. Ow el sol lele low yegm ab
 eke agj el obi eci nun em ony em
 okn. ²³ Tasi em a, ignj ob nun, is es
 ew likekli afr erm esel ec'any af, ijr nj
 e sos megl gbre, wel b'ekn ów amua
 fej ese sewr ec'ow af. Gbeko -l'el ów
 ofr ofr, sos megl owi ce ow b'elum
 abu.

3

Ɔol afr ec'ow es

¹ Sica Krist ab anake anñn luw em igbr a. Ow sosiem a, ɔɔl afr ec'ów es, yogñ a eke Krist anñ, ke ow el Nyam e lidr abu af a. † ² Ow akpl eke k'ebār afr ec'ów ec'ermij, ow a eke k'ebār wus af aña ec'a ec'ermij a. ³ Tasi, ɔny ɛcar luw em, ɛtñ ɔny ec'owr anñ a lol es Krist eke anñ Nyam ogñ ab em. ⁴ Krist anake el ɔny ec'owr anñ tasi a, ɛtñ lægñ eke li b'ow l'ey ɔkm a, ɔny yeji b'ow okr ɔkm in ab ɛtñ in ec'anygbel a, ɔny yeji b'ow ɛñan.

⁵ Na sosiem a, ìbir ɔny em low fɛñ ek'el wus ec'ów ɛsɛ: nfaci ij af, sikpl owi af, ów aw eke ɛw fɛfɛdi lele ów aw ɛñuñ ab lele lokm suñ ek'in ɛw ɛsɛ sinyam yadñ e nuñ ign ab af. ⁶ ɛtñ ów ɔbr ɔbr amua na sosiem anake Nyam ec'erm bebl a, [b'ow ok agñ a ek'egñm eke k'ony in ec'elum ab af a]. † ⁷ Lɛgñ ek'ɛc ab em, ɔny yeji ow a ek'am iir ɛb sikpl em a, ɛben eke kokr ana.

⁸ Kɔ jam aña, ìgñn ów amua fɛñ ek'el: erm bebl, erm wewe lele erm suñ ab a okr es. Ke wɛwr lel odad ebl kɔm kɔm ab k'ánm ɔny nɛnym ɛym ɔkm. ⁹ K'ònyñ yadñ k'ɔñanin ɔny ɔfr em ij, anke ɔny ec'elel eke aan es lægñ sig em a, waal ɛlul es ɛsɛ mob sus em sig af, ¹⁰ ɛtñ ɛsɛ mob sus em owr af, ɛwal mɛny anñn ɛsɛ ɛgñ owr af. ɔny eci ɛb ir owr ab em sɛgñ fɛñ am otr Nyam ek'el ɔny e kok ɛs ab es, † yec'ɛtñ ke ɔtur uwr ir any ok ɔny es sos em. ¹¹ Jam aña agñ a fɛñ el kɔɛñ kɔɛñ, ow ɔnym Jwif lel ɛgñ ek'elm Jwif ab, ɛgñ eke wɛl ubrm likr es lel ɛgñ eke wɛl ubr likr es ab, ɛbr ɛjeci ec'agñ lele mɛbey ab, † madu lel ewi ab. Gbɛkɔ low tasi a: el Krist ek'el low fɛñ, ke anñ agñ fɛñ ek'ub'r nawrɛ ab em a.

¹² Nyam sɔsum ot ɔny eke k'eel in ec'agñ ɛtñ li b'erur ɔny. Ow sosiem a, ow akpl eke k'onyñ erm ek'erur lele sɔrñ ikñ ab iy em gbɔñ, erm

mamn, es is ec'erm, erm frɔɔ lele low eku ec'erm ab. ¹³ ɛgñn ɛgñ ɛgñ ec'elel eke anñn a ebr ke áparir low yeji, sakp sakp fɛñ ek'ony em ec'egñ nyam b'ow ɔny low lawl ab a. Ow it eke k'aparir low ɛsɛ elel eke ɛs Kɔtɔkɔ ap ɔny ab af. † ¹⁴ ɛtñ low eke ki kokr tasi a el erur eke k'onyñ ɔny ɔfr em a, anke erur el low eke b'ony agñ okr af. ¹⁵ Ke Krist ec'erm es ɛy a nyímn ɔny ec'erm a; tasi em a, erm es ɛy ikñ na em anake Nyam ɛsɛ ɔny eke k'okar af éel nyam ɛsɛ sos megl nyam coco af a. Sɛgñ fɛñ ɔñan in bia. ¹⁶ Ke Krist ec'odad ebl a, ɛñn usu ɔny ec'erm ab em in ec'ob ɔny a fɛñ ab. Yègmnin low ke ɔmanin ów ɔny ɔfr em sɛwr fɛñ em. ɛlul Nyam bia ɔny ec'erm fɛñ em, ɛgñn selu, ɛgñn Nyam e sɛj ɛjeci lele sɛj eke Abñ Lala † b'ɔñ ɔny ab ab. ¹⁷ Low fɛñ eke bi kokr oglog bi dadr ab em, kòkr ɛs Kɔtɔkɔ Jesu e nin em, ke in em ɛlul ɛs Nyam bia.

Elɛl eke kretisnɛl k'ir ɛb af okr em

¹⁸ ɔyɔw, ɔny, ìsr es ɔny ɛcɛl ec'any af, ɛsɛ elel ek'ow it eke ki kokr ɛs Kɔtɔkɔ ec'any af ab af.

¹⁹ ɔyɔw ɛcɛl, ɛrurir ɔny ɛyɛl ke k'ónymn ɛl lokm yony em.

²⁰ Ey, ɔnyñ agñ ek'ew ɔny a ec'elum low low fɛñ em, anke ow el low eke ɛs Kɔtɔkɔ b'erur.

²¹ Ey ɛsɛl, k'ijar ɔny ec'ey a gbɛrɛ, yec'ɛtñ ke sos k'ówm ɛl es.

²² Madu, low low fɛñ em ɛlumñ ɔny e wus af aña eci es ɛw ɛsɛl a. Ow elm eke -li b'ew ɔny nyamn af ɛɛ ki kokmñ ɛl e lís e low mɛwl em, yec'ɛtñ ke -l'aw ɔny. Kɔ ɛlumñ ɛl erm nyam em tasi, ɛlum ek'onyñ ɛs Kɔtɔkɔ ec'a sosiem. ²³ Juma fɛñ eke bi kokr a, kòkr erm nyam em, ɛsɛ ɛs Kɔtɔkɔ eci juma ɔny am kokr af, ke ow k'élm ɛsɛ agñ ec'af. ²⁴ Ow sosiem a, madu, ɔkan eke ɛs Kɔtɔkɔ b'ow ɔñ ɔny ow ec'ob ap, ob ap a eke l'ɛdñn

† **3:1** Selu 110.1. † **3:6** Kolos ɛyñ eci silel ɛsig beb em a, wɛl ɛñnm sodad ek'anñ ob na [...] ec'araññ a. † **3:10** Nuñ ɔb 1.26. † **3:11** mɛbey:agñ eke wɛl am ɛsɛ mɛbey lel na em a, el agñ eke wɛl b'ɛsɛ Siyitel, ke ir ɛb Okij Ibr ec'afr em a, ke agñ em ec'ɛb ir owi em, anñ jam nɔnɔ. † **3:13** Matie 6.12-14. † **3:16** Efes 5.19-20.

l'ew in ec'agñ es a. Tasi em a, Es Ew Es a ek'am kokr in eci juma a, in l'el Krist. ²⁵ Gbeko egn yec'eke am kok low ñuñ a, b'ow egn yec'ek'el in ec'a, ese elel eke li kokr low ñuñ ab af, añke Nyam eci low eke b'ow kok ab em, li k'ow li jejm agñ es.

4

¹ Agñ eke el madu eci es ew esel a, kòkr òny e madu a e low ñenyembri nyam em, ke ñkopre k'ánm em. Ke òkan ek'òny yeji òny Es ew es nyam ek'ann afr.

Ów om

² Segrñ feñ àññ Nyam ñòñ em, ke òny e Nyam e bia eke b'òñ Nyam ñòñ em a él erm ew em. ³ Nyam ñòñ ab em, ey yeji ñòñ ey eci, yec'etñ ke Nyam kók s'èñ abusu s'òmun in ec'odad ab es, ke si dád Krist eci lís e low eke lól es a. Tasi em a, low na eke lól es a sosiem anake m'ann sobel em a. ⁴ Ñòñ Nyam yec'etñ ke m'òtu m'otar odad a akr ayl, ok agñ es sos em, ese elel ek'ow it eke mi ki kok ab af.

⁵ Àan es nuñ em òny em agñ ek'uwm Krist any a e lís, ke abusu feñ eke b'èru òny es a k'írmnmn. ⁶ Ke segrñ feñ òny ec'odad ebl él amamn, ke mok àññ em, ke uwr any dádrg egn feñ odad ese elel ek'ow it ab af.

Esñ es abal el

⁷ Erur em ec'ey lisijim Tisik, † abu elum es nimamn ek'el em lawl Nyam e juma kok ab em, b'ow òñ òny em e lís ec'amani feñ. ⁸ M'am erm'n tasi eke li k'ow li dad òny ey e lís ec'amani, ke l'átr òny sos es yeji. ⁹ Onesim † ek'el òny em ec'egñ, ke el erur em ec'egñ lisijim a anake am ewl'l a. -Li b'ow -l'òb òny ów a feñ ek'am ey aña a ec'amani. ¹⁰ Aritak † ek'ann sobel em em ab a, am esñ òny, eben ñeny nyam Mark ek'ann

ese Barnabas e lisijim af a, in yeji am esñ òny. (Mark ec'a, ikñ anym irir in e lís e low. Eke l'ow òny ogñ yogn, èbr ir senyn senyn.) ¹¹ Ign a eke wél b'èsn Jesu ke wél b'ok en es Justus a yeji am esñ òny. Jwifel ek'egñ Krist e low eb a, el em a, agñ nyahan na ce anake am kok juma em ab Nyam e gbrenñbi usu a ec'a. Ètñ -l'atr'm sos es ñòñ ligbel.

¹² Epafra, † ek'in yeji el òny em e nyam a, am esñ òny; Krist e libòwi na segrñ feñ b'atr sos es ñòñ Nyam òny eci, yec'etñ ke ótur inynn es kikri, àññ ese agñ ek'agb òmn em, ke bebm sos eke ki kok low feñ eke Nyam b'erur ab af. ¹³ M'òtu eke mi k'ij in e nuñ af e danñku low na eci: li b'ij gbren ñòñ òny lele Laodise ec'agñ lele Iyerapolis † ec'agñ a ec'ab. ¹⁴ Luk † ek'el erur em ec'ey lawl ke el sekr kok es lele Demas ab am esñ òny.

¹⁵ Èsnin ey lisijimel ek'ann Laodise a, lele ey lisijow ñenfa lele Nyam ec'agñ eke b'as luku in ec'akñ ab ab òñ ey. ¹⁶ Sica legñ eke b'awal lel na ba ow b'uwr a, kòkr elel eke ki kokr ke wél ótu awl Laodise eci Nyamel ab em yeji. Ke òny yeji áwal yec'a eke b'ow ann el ogñ a ow a. ¹⁷ Ow ec'uwr em a, dàdr Arkip † kok Es Kòtoko e juma ek'abul il a senyn senyn.

¹⁸ Em Pól, em obi ec'abu em mi ñon esñ na lel na ec'uwr em. Sica k'ijal es eke m'ann sobel em.

Ke Nyam ec'owro a àññ òny af.

† **4:7** Tisik:Ob Kok 20.4; Efes 6.21-22; 2 Timote 4.12; Tit 3.12. † **4:9** Onesim:Filemò 10,15. † **4:10** Aritak:Ob Kok 19.29; 27.2; Filemò 23 Mark: Ob Kok 12.12-25; 13.13; 15.37-39. Barnabas: Ob Kok 9.27; 11.20,30. † **4:12** Epafra:èkn 1.7. † **4:13** Laodise lele Iyerapolis ab:el eb yony ek'ir titm Kolos. † **4:14** Luk:2 Timote 4.11; Filemò 24. † **4:17** Arkip:Filemò 2.

Pól e lél krékré ek'awñ Tesaloni Eyn Ów ek'it eke wél k'uw any

Tesaloni el Maseduan wus af ec'eb egbel ab em e nyam eke anñ Grék wus af. Silven eke emeny wel b'eshñ Silas a lele Timote ab anake elum Pól abu sigm Nyamel es Tesaloni eb ab em a. Pól otum anm yogñ ibnm nõnõ, anke Jwifel ek'anñ yogñ a otm'n ow ec'abusu (Ob Kok 17). Pól ngbon Maseduan wus af etñ n'im Akayi wus af. Gbekõ eke n'ngbon Maseduan a, n'õñ Timote im Tesaloni eke k'ekn omn esel a, eke -l'igñm el ec'omn a -l'elum es gbre ijr ek'anñ yogñ a sosiem.

Sica eke Timote anñ yogñ ow, ke ism Pól amani amamn ab a, ow õñ sos em iñn'n nõnõ etñ n'awñ wel lél na. (Na ke akpo 51 oglog 52 em ana Jesu e mew e jam.) Lél ab em, Pól õñ Nyam bia etñ atr Tesaloni ec'omn esel a sos es eke -li k'inym es kikri omn em, -n'imn anym eci.

Nuñ 1 tonñ nuñ 3 em a, Pól am õkn elel eke li kokr juma wél ec'araññ a. Etñ n'am elu in e sos em iñn eke n'õny a õkm, anke eke gbre ijr anñ bobõ yeji, -n'inym es kikri el ec'omn ab em. Etñ n'am dad wél ec'ekn ec'erur eke n'am õny a e low. Nuñ 4.1-12 em a, Pól am at neny es õkn el low yegm eke -n'eshan es an nyim nyim af a e low, etñ nuñ 4.13 tonñ nuñ 5.11 em a, n'am dad wél eke wél k'õsu sos nfaci ij e lís. Yogñ em ce l'ayal luw em anñ igb lele ey Es Kõtõkõ Jesu Krist e meny ewl ow ab ab e low yeji.

In e lél a ec'uwr em a, n'õm wél ów etñ l'edñ wel õwro.

Esññ

¹ Pól, Silas lele Timote † ab e lél ek'am awñ Nyamel ec'agñ ek'anñ Tesaloni baññ, k'el Nyam Es lele Es

† 1:1 SilasOb Kok 15.22; Timote: Ob Kok 16.1.

Kõtõkõ Jesu Krist ab ec'agñ. Ke õwro lel erm es ey ab áññ õny ab.

Tesaloni eyn egn Nyam ec'Amani Mamn a eb omn em

² Si b'õñ Nyam bia segn fegñ õny fegñ eci, etñ si b'õkn õny segn fegñ, ey e Nyam ñõññ em. ³ Nyam ey Es ec'any af si b'õkn õny e nawre ek'ubr e juma e kokr, õny ec'erur ek'õnyñ e low e kokr, lel erm ek'usurir ey Es Kõtõkõ Jesu Krist em ec'omn ek'õnyñ ab ab e low. ⁴ Agñ lisijimel, Nyam erur õny, etñ s'uw any eke li sõsum l'ot õny eel in eci. ⁵ Tasi em a, Amani Mamn ec'odad eke si dad õny a, ow elm odad ebl nenyñ em ce, kõ Abñ Lala ec'abusu lele in ec'abu elum em ab, etñ s'uw any tasi ek'ow el low nawre. Etñ uwr any eke, ey ec'es an õny ec'araññ a, õny e nimamn eci. ⁶ Õny obi yeji wewrmñ ey lele Es Kõtõkõ ab ów. Gbre ijr nõnõ ec'araññ yeji, egnñ Nyam ec'odad a ebr, sos em iñn ek'Abñ Lala õñ õny ab em. ⁷ Ow õñ õny eel Maseduan lele Akayi wus ab ec'agñ ek'ub nawre a e sewl mamn. ⁸ Tasi em a, Es Kõtõkõ ec'odad a anñ õny ogn Maseduan wus af a etñ õmun es im tonñ ok Akayi wus af. Etñ ow elm na ce, kõ õny ec'omn ek'õnyñ Nyam em a yeji e low eb es susu a fegñ; emeny ow ebam eke si k'õb ow ec'amani ij. ⁹ Agñ a fegñ am dad elel ek'ebr ey õny ogn a, erm em ek'itññin eel Nyam eci, sekp e nuñ iññ ek'igññ elul es, ke egnñ Nyam ek'anñ owr ke el Nyam nawre a eci low kok a e low ebr a. ¹⁰ Ca am ekur in ec'Iy Jesu eke b'ow anñ afr ow a. In eke Nyam igbm'n luw em n'anñ owr a, in anake l'eb l'elu ey es Nyam ec'erm bebl ek'am ow a e lís a.

2

Pól e juma eke kok Tesaloni baññ

¹ Agñ lisijimel, õny obi yeji uwr any ek'õny ogn a eke s'ow a õsu ey. ² Uwr any yej'eke legñ anym em a, wel ijr ey gbre, wewr ey Filip baññ

a. Gbẹkọ ẹbẹn yẹji, Nyam ec'erm susu ek'ọṅ ẹy ab ẹm, si dad ọny in ec'Amani Mamn a ec'odad, gbre ij nọṅ ec'araṅn. ³Tasi ẹm a, ẹy ec'ów ọm a elm yadṅ ẹm, ow elm ów tutr ẹyṅ ẹm, ow elm kprakpr ẹm. ⁴Kọ ẹy, Nyam ẹkn eke s'otu ẹtṅ l'abul ẹy in ec'Amani Mamn a e dad. Sica s'am dad Nyam ec'odad, ẹtṅ s'ọlm agṅ ẹm ec'erur es, kọ Nyam eke b'ẹkn ẹy e merm ẹm a ec'erur s'am ọl es. ⁵Ọny obi uwr any eke lẹgṅ kaka si dadm mẹju ec'odad; lẹgṅ kaka si kokm os ẹṅn e low. Nyam ij ow e danṅku. ⁶S'ọlm ek'ẹgṅ k'aw ẹy, ke ow el ọny oglog ke ow el agṅ ẹjeci.

⁷Ke s'otu ẹe eke si k'ọṅ ọny low ebr, eke s'el Krist ec'erm ẹsel a sosiem. Gbẹkọ s'el agṅ frọṅ ọny ec'araṅn ẹse elel eke ẹy lis, frọṅ ẹm bi kok in ec'ey e lís e low ab af. ⁸Ọny ec'erur eke s'ony a sosiem, s'ọm ọny Nyam ec'Amani Mamn a sony ẹe, kọ ẹy obi ẹy obi e sel a yẹji, anke ọny iil an nọṅ ẹy eci. ⁹Agṅ lisijimel, am ọkan elel eke si kokr juma lẹc ẹm a: ncok lele lẹgṅ owr ab abu anṅ ẹy juma kok ẹm, nẹnẹ anake si dad ọny Nyam ec'Amani Mamn a ec'odad a, yec'etṅ ke si k'ócm ẹy e lís e low s'abulm ọny ẹm ec'ẹgṅ kaka.

¹⁰Ọny ek'ubr nawre a, ẹy ec'es an ọny ec'araṅn a ayl, el nenyembri nyam ẹm eci ek'abr ẹnym kaka anm ẹm. Ọny obi yẹji ijr danṅku, ẹtṅ Nyam yẹji ij danṅku. ¹¹Emeny uwr any eke si kok ọny ẹm ec'ẹgṅ nyam nyam e lís low ẹse elel ek'ey ẹs bi kok in ec'ey ab af. ¹²S'ọm ọny ów, s'atr ọny sos es, s'ibrm ọny sakp nọṅ eke k'aan es ẹse elel eke Nyam erur ab af. In anake l'ẹsṅ ọny eke k'okr in ec'es ẹw ec'anygbel ab ẹm a.

¹³Na sosiem s'am ọṅ Nyam bia sẹgṅ fẹṅ, eke ebmn odad eke si dad ọny a ẹse agṅ ẹm ec'odad af, kọ ke ebr ẹse Nyam ec'odad af a. Ẹe, nawre Nyam ec'odad ab ana! Ẹtṅ li bi kok juma ọny ẹm l'itṅn ọny ek'ubr

nawre a. ¹⁴Agṅ lisijimel, sica ọny yẹji ẹkan ów a ẹse elel eke Nyam ec'agṅ ek'anṅ Jude e Sinyamel ẹm ke ub Jesu Krist nawre a ẹkn ab af. Ọny yẹji, ọny e baṅn ẹyṅ ijr ọny gbre ẹse gbre ijr nyam a ẹe eke Jwifel ijr Sinyamel amua ec'agṅ ab af. † ¹⁵Jwifel amua anake ibi Ẹs Kọtọkọ Jesu lele kokoba ọb ẹsel ab ab, ke ẹy yẹji ijr ẹy gbre a. -N'am kokmn Nyam ec'erur, ẹtṅ -l'el agṅ fẹṅ ec'efnu. ¹⁶-N'am ẹdṅn ẹy eke si ki dad sel ẹṅn ec'odad s'ok agṅ ek'elm Jwifel a bake -n'ẹṅn sel. Ow ọṅ sikpl a eke god'etṅ -li kokr a obn afṅn es. Na sosiem anake ow e nuṅ ẹdṅ ẹm a Nyam ec'erm bebl a ẹṅn ẹl a.

Pọl am erur eke emeny k'ẹkn Tesaloni ẹyṅ

¹⁷Agṅ lisijimel, nawre si kpab ọny es lís sos megl ẹm ow ibn tẹl, kọ erm ẹm a s'anṅ ọny ab. S'erur tasi ẹtṅ s'atr sos es eke emeny si k'ow s'ẹkn ọny. ¹⁸S'erur eke si k'ow ẹy fẹṅ s'ẹkn ọny, ẹtṅ ẹm Pọl, ẹm sony ẹm a, m'atr sos es sakp nọṅ eke mi k'ow, kọ Satan ọm ẹy ow ec'abusu. ¹⁹Ọny kọtọkọ eel ẹy e low ọmn, ẹy e sos ẹm iṅn, ẹy ec'anygbel tufe, ẹy Ẹs Kọtọkọ Jesu ec'any af, in e mowrer e lẹgṅ a. ²⁰Ẹe! ọny anake eel ọny e low kok ẹm, ẹy ec'anygben lele ẹy e sos ẹm iṅn ab a.

3

1-2 Na sosiem, eke si k'otum s'ekum ij a, si bẹbm eke si k'anṅ Aten † ẹy sony, ẹtṅ s'erm ẹy lisijim Timote eke bi kok Nyam juma ẹy ab, ke bi dad Krist ec'Amani Mamn ec'odad a. S'erm'n eke li k'ow l'usur ọny erm ke l'átr ọny sos es ọny ec'ọmn ab ẹm, ³yec'etṅ ke ọny ẹm ec'ẹgṅ kaka k'eym wus gbre ijr na ek'anṅ ọny ec'araṅn ab ẹm, anke ọny obi yẹji uwr any eke gbre ijr na, el low ek'ọṅ ẹy es. ⁴Ow a eke s'anṅ ọny ogṅ a, s'ikṅ anym si dad ọny eke wẹl b'ow ijr ẹy gbre. Ca ow anake

† 2:14 Ob Kok 17.5-6. † 3:1-2 Aten:Ob Kok 17.15-16.

ow ey a, ɔny uwr any. ⁵ Na sosome, eke mi k'otum m'ekum a, m'erm Timote eke k'ow otar ɔny ec'omn a e low akr ok'm, anke m'am ebr ermij, ek'oglog egn eju Es a eju ɔny okr wus, ke juma eke si kok a el low ɔfr ɔfr ŋ.

⁶ Sica Timote anɔ ɔny ogn a ow † etɔ ɔb ey ɔny ec'omn lel erur ab ec'amani, eke b'okan ey e low seɔɔ fɛɔ sɛnyn sɛnyn etɔ am erurir eke k'ekn ey, ese el el eke ey yeji s'am erur eke si k'ekn ɔny ab af. ⁷ Ow sosome a, lisijimel, ɔny ec'omn ec'amani e s'iri ey e sos es ɔw na em lel ey e gbre ijr na em ab a, eyr ey erm es, atr ey sos es. ⁸ Sica sel ow ey ŋ, anke inymn es kikri Es Kɔtɔkɔ ab ec'af okr ab em. ⁹ Kɔ ayaf tasi si k'ɔɔɔ Nyam bia sos em inɔ na eke s'ɔny, ɔny sosome Nyam ec'any af ab ec'ee? ¹⁰ Ncok lele leɔɔn owr ab si b'at lebl es si ɔɔɔɔ Nyam eke li k'ɔɔ ey abusu bake emeny blel s'eknɔn, ke si yibr low yec'ek'anm ɔny ec'omn ab em a.

¹¹ Ke blel ey Es Nyam in obi lele ey Es Kɔtɔkɔ Jesu ab kɔk ey eɔɔɔ bake s'ow s'ekn ɔny. ¹² Ke blel Es Kɔtɔkɔ ɔɔ erur ek'ɔɔɔɔ ɔny ɔfr em lel agɔ ec'ejeɔi e lɔs ab a, agɔ bubu af ese el el ek'ɔny ec'erur eke s'ɔny a agɔ ab af. ¹³ Ke blel l'usur ɔny e merm a, eel lala ke abr enym kaka k'anm ɔny em Nyam ey Es ec'any af, leɔɔ ek'ey Es Kɔtɔkɔ Jesu b'ow ow lele in eci afr erm esel lala † a fɛɔ ab a.

4

Es an mamn eke Nyam b'erur

¹ Sica agɔ lisijimel, ow ek'emeny mi ki dad a el, ese el el eke wewar ey e lɔs es an mamn ek'akpl Nyam sos em, ke am kokr eben a, s'am ɔɔɔɔ ɔny, s'ibrm ɔny atrm em, ek'Es Kɔtɔkɔ Jesu e nin em a, k'ucur ɔny es eben iman anym eci akm na e kokr a. ² ɔny obi yeji uwr low

yec'eke si yeɔm ɔny Es Kɔtɔkɔ Jesu e nin em ab any. ³ Kin, ow eke Nyam am erur a: ke ɔny ec'es an a el lala in ec'any af; ke ɔsur sos nfaci ij e lɔs. ⁴ Ke ɔny em ec'eɔɔ nyam nyam uw any ɔny sos es nfaci ij e lɔs, † an es lala em lele sos us em ab, ⁵ ke kɔ yeɔm ow enɔɔ ec'aw akam'n es ese Nyam any uwm esel af. ⁶ Low na em a, eɔɔ kaka k'ejɔ lawl ki kok'r low ɔbr, anke Es Kɔtɔkɔ b'ow jej agɔ e bi kok ow amua a eci low ok, es'el el eke s'ikɔ anym si dad s'ayal s'ok ɔny ab af. ⁷ Tasi em a, Nyam esɔm ey eke si k'anɔ sikpl owi em, kɔ ow lala kok em. ⁸ Na sosome eɔɔ ek'eɔɔm low yeɔm na ebm a, ow elm eɔɔ eci low yeɔm li digɔm l'elum es, kɔ Nyam ek'ɔɔ ɔny in ec'Abɔ Lala a eci low yeɔm li digɔ l'elu es.

⁹ Sica yec'ek'el agɔ lisijimel ɔfr ec'erur e low a, ow ebam eke wɛl ki nɔn lel awɔ ɔny, anke ɔny obi em wewar Nyam ogn el el eke k'erurir ɔny ɔfr a. ¹⁰ Etɔ erur ikɔ na e low anake am kokr Maseduan wus nimum af ec'agɔ lisijimel a fɛɔ e lɔs a. Gbɛkɔ agɔ lisijimel, emeny s'am ibrm eke ki kokr ow akpl obn. ¹¹ Atar sos es ke anɔn erm es ey em, ke k'eym eɔɔ e low em, ke kɔkr juma ɔny obi ec'abu em, ese el el eke si dad ɔny ab af, ¹² yec'etɔ ke agɔ ek'elm Krist e jam us esel a, ɔny ɔny ec'elum. Ke ɔny ec'es abur a k'elm agɔ eci.

Es Kɔtɔkɔ e mower

¹³ Sica agɔ lisijimel, s'erur eke k'uw Krist e jam us esel ek'uw a e lɔs e low any, yec'etɔ ke k'anm sɔɔɔ em es'agɔ likpr a ek'onym ɔm ec'ab af. ¹⁴ Eke s'ub nawre eke Jesu uw etɔ l'ewl n'anɔ owr a, eben nenymbri nyam s'ub nawre eke Nyam b'ow ɔɔ agɔ ek'ub Krist nawre ke uw a ewl ow in ab.

¹⁵ Sica kin yec'eke Es Kɔtɔkɔ in e low yeɔm em dad ey, ke s'am elu

† 3:6 Ob Kok 18.5. † 3:13 Erm esel lalaoglog agɔ a fɛɔ ek'el in ec'a. Ekɔ Mark 8.38; 13.27. † 4:4 Ke ɔny em ec'eɔɔ eɔɔ nyam nyam uw any ɔny sos es nfaci ij e lɔs: agɔ beb b'iri ese, Ke ɔny em ec'eɔɔ... uw any oc yow lala em lele anygbɛɔ em ab.

ɔkm: Ɛs Kɔtɔkɔ e mowrer e lɛɣɣ a, ɛy eke si b'ow s'anɣ owr a, si k'ow s'ikɣm agɣ ek'uw a ec'anym. ¹⁶ Lɛɣɣ a, wɛl b'ow iri lebl nyam ikɣ ek'el Nyam ec'erm ɛsɛl ec'es ɛw ɛs a e lebl lele Nyam e kɔkr e lebl ab ab, ɛtɣ Ɛs Kɔtɔkɔ b'ow anɣ afr us es. Agɣ ek'ub Krist nawrɛ ke uw a b'ow igb anɣ owr kɛkɛrɛ. † ¹⁷ Ke sica, ow e jam a, ɛy eke lɛɣɣ a si b'ow s'anɣ owr a, Nyam ɔɣ ɛy s'igb ɛl ab jru ɛm s'im s'obr Ɛs Kɔtɔkɔ afr. Nɛnɛ anake si b'ow s'anɣ Ɛs Kɔtɔkɔ ab sɛɣɣ fɛɣ a. † ¹⁸ Ow sosiɛm, àtarir sos es ɔny ɔfr sodad amua ɛm.

5

¹ Sica agɣ lisijimɛl, yec'ek'el sɛɣɣ lele wanci ab ec'a, ow ibram eke wɛl ki nɔn lɛl awɣ ɔny, ² anke ɔny obi yeji uwr any tasi eke Ɛs Kɔtɔkɔ e mowrer e lɛɣɣ a b'ow okr ɛy es ɛsɛ elɛl eke ulu b'ow nɔk ɛm ab af. † ³ Lɛɣɣ ab ɛm ek'agɣ b'ow dad ɛsɛ: «Low kaka anm, fɛɣ el ɛrm es ɛy a!» † yogɣ anake lɛɣɣ a b'ow okr ɛl es kpɛru ɛm nɣɣɣ ɛl a. Ow b'ow anɣ ɛsɛ iy ɔnyn eke b'okr lok ab lis es ab af; ɛtɣ ɛɣɣ kaka k'ow ɛcm saw.

⁴ Kɔ agɣ lisijimɛl, ɔny ec'a anmn ncebɛn ɛm eke lɛɣɣ na k'okr ɔny es ɛsɛ ulu ec'ab af, ⁵ anke ɔny fɛɣ eel lɛɣɣ owr lele usu ayl ab ec'ey. Ɛy s'elɛm lɛɣɣ uk lele ncebɛn ab ec'ey. ⁶ Na sosiɛm ow itm eke si k'ɛru mɛmɛn ɛs'agɣ amua na ec'ab af, kɔ s'anɣ any owr, ke low fɛɣ ɛm any ók ɛy es. ⁷ Mɛmɛn ɛru ɛsɛl a, lɛɣɣ uk ɛm -li b'ɛru mɛmɛn; ɛtɣ mar ɛɣɣ ɛsɛl a, lɛɣɣ uk ɛm b'ɛɣɣ mar am ɔny. ⁸ Kɔ ɛy eke s'el usu ayl ec'a, ow akpl eke si k'ók any es, ke s'óc ɛy ec'ɔmn lɛl ɛrur ab ɛsɛ ar mob eke s'ok sos af, ke ɛy e sel ɛɣɣ ec'eku áɣɣ ɛsɛ kpokpo tufɛ eke s'us af, † ⁹ anke Nyam ɔɔm ɛy eke si k'im s'ey in ec'erm bebl ab ɛm, kɔ ke ɛy Ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist ɔɣ ɛy sel ɛɣɣ. ¹⁰ In l'uw ɛy sosiɛm yec'ɛtɣ ke n'ɔɣ ɛy s'anɣ owr in ab, eke s'anɣ owr ɛtɣ s'uw yeji. ¹¹ Na

sosiɛm, ɔmanin ów ke átarir sos es ɔmn ɛm ɛsɛ elɛl eke am kokr god'ɛtɣ ab af.

Ów ɔm es abal el lele ɛsɣɣ ab

¹² Agɣ lisijimɛl, s'am dad ɔny eke k'ónyn agɣ ek'am kok juma ɔny ec'araɣɣ, yeɣm ɔny low, ke nyimɛn ɔny Ɛs Kɔtɔkɔ e nin ɛm a ec'elɛm. ¹³ ɔnyn ɛl e sos usr nɔnɔ lele ɛrur ab, juma eke -n'am kok a sosiɛm. Áɣɣɣ ɛrm es ɛy ɛm ɔny ɔfr.

¹⁴ Agɣ lisijimɛl, s'am nɣɣɣ ɔny, ɛnyimɛn ɔkpɔɣɣu abr; àtar agɣ eke sos ɔw es a sos es, ɛlɛmɛn abɣ ɛm ec'ɔɣbɔru a abu, ke ɔnyn low eku ɛɣɣ fɛɣ e lís. ¹⁵ Ɛwr ɛrm ke ɛɣɣ kaka k'ócɛm low nɣɣ ɔbarm low nɣɣ any. Kɔ sɛɣɣ fɛɣ ɔɔl low nimamɛn e kok es ɔny ɔfr ɛm lɛl agɣ fɛɣ eci lís ab.

¹⁶ Sɛɣɣ fɛɣ áɣɣɣ sos ɛm inɣ ɛm. ¹⁷ Sakp sakp fɛɣ k'òpir Nyam nɣɣɣ. ¹⁸ ɔɣɣ Nyam bia low low fɛɣ ɛm. Na el low eke Nyam am ibrm eke ki kokr, ɔny ek'okar af Jesu Krist ab a. ¹⁹ K'irmɛnɛn Abɣ Lala ec'al ek'anɣ ɔny ɛm ab es. ²⁰ K'ifan odad eke Nyam b'ɔɣ ɔny ec'araɣɣ e kokoba ɔb ɛsɛl dad ɔny a, ²¹ kɔ igbal low fɛɣ ogɣ ɛkan, ke úcur yec'ek'akpl a ɔnyn es. ²² Ke ɔnyan sos es low nɣɣ fɛɣ e kok ɛm.

²³ Ke Nyam ek'el ɛrm es ɛy e nɣɣ a in obi áyal ɔny nimum; ke n'ónɣ ɔny ec'ɛɣɣ el a nimum ek'el abɣ, liy, lele sos meɣl ab a ɛl lala, ek'abr ɛnym kaka anm ɛm tɔɣ bake ɛy Ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist e mowrer e lɛɣɣ a ów. ²⁴ In eke n'am ɛsɣ ɔny a, li b'ow li kok ów amua fɛɣ iy nɛny, anke l'el ɛɛɛ.

²⁵ Agɣ lisijimɛl, ɛy yeji nɔɣɣan ɔɣɣ ɛy. ²⁶ Bìbrmɛnɛn ɔny ɔfr ɛs'agɣ lisijimɛl af Krist ɛm. ²⁷ M'am nɣɣɣ ɔny m'ok ɔny mɛrm sabu af, ek'Ɛs Kɔtɔkɔ e nin ɛm a, k'áwal lɛl na ókr agɣ lisijimɛl a fɛɣ. ²⁸ Ke ɛy Ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist ec'ɔwrɔ a áɣɣ ɔny fɛɣ ab!

† 4:16 Jan 5.25. † 4:17 1 Korɛnt 15.51-52. † 5:2 Matie 24.43; Luk 12.39; 2 Pìɛr 3.10. † 5:3 fɛɣ el ɛrm es ɛy a:Jeremi 6.14; 8.11. † 5:8 Esayi 59.17.

Pól e lél yony em ek'awñ Tesaloni Eyn Ów ek'it eke wél k'uw any

Tesaloni eyn e lél yony em na em, Pól am òñ Nyam bia, anke Tesaloni eci òmn esel a òny òmn etñ eke wél am ijr el gbre a bóbó yeji, -li b'erurir el òfr. Pól awñ el lél na eke k'atr el sos es, ke élum el abu low ek'am òñ el sel at Nyamel ab em.

Nun 1 em a, Pól am atr el sos es gbre eke wél am ijr el a eci, etñ n'am òkn wél eke Es Kòtòkò Jesu b'ow ewl ow sòg el, ke ijr agñ eke am ijr el gbre a gbre. Nun 2.1-12 em a, Pól am dad Es Kòtòkò ec'ow a e low, anke agñ òwr òmn esel a sos es dad el eke Es Kòtòkò in ow god'etñ. Pól am dad erum mar eke gbuñ ke Jesu in éwl in ow a, Low nun kok es nyam in b'ow in ey òkm. Ow'n òny Low nun ec'abusu etñ ow'n b'ow in ònyanin low Nyam ab. Gbèkò Es Kòtòkò Jesu in b'ow in ibi egñ ikñ na. Nun 2.13, nun 3.15 em a, Pól am dad òmn esel a eke k'inym es kikri òmn em ke ám òññ Nyam.

Sica lél a ec'es ok em a, Pól dad low nyam eke l'iri ke el el e Nyamel a e lís e low. Low a eke l'iri a el Nyamel ab em ec'agñ a ek'érum juma kok owi a e low. N'am òñ abusu eke wél k'ocr sos es órñu amua e lís, anke el ec'es an a elm ow a eke -n'èñan low a eke li yegm wél ab em a (nun 3.6-15 em a).

Sica lél a ec'uwur em a, l'edñ wél òwrò.

Esññ

¹ Pól, Silas † lele Timote ab e lél ek'am awñ Nyamel ec'agñ ek'ann Tesaloni baññ, ke el Nyam ey Es lele Es Kòtòkò Jesu Krist ab ec'agñ: ² Ke Nyam Es lele Es Kòtòkò Jesu Krist ab édn òny òwrò, ke óñ òny erm es ey.

Tesaloni eyn e læc ek'am òny òmn em, gbre ijr ec'araññ

³ Agñ lisijimel, ow akpl eke sègñ fèñ, si k'elu Nyam bia òny sosiem. Ow it eke si ki kok eben, anke òny ec'òmn ek'ònyñ a am bobñ etñ òny ec'erur eke ònyñ òny òfr em a, am agb imm anym eci sègñ fèñ. ⁴ Na sosiem, si bi dad òny e lís e low, s'aw òny Sinyamel ec'agñ a fèñ eke b'as luku igñ Nyam nun a ec'any af, anke òny b'inymn es kikri òmn em, gbre ijr lele sos es òw fèñ eke b'òbar ab ab em.

⁵ Gbre ijr amua am yegm eke Nyam e jèj ok a el nyim nyim. Tasi em a, gbre ijr amua sosiem anake b'ow eel Nyam e gbrenjbi usu a ek'am ijr ow e gbre a ec'agñ tasi a.

⁶ Nyam el nenyembri nyam Es: ow sosiem agñ ek'am ijr òny gbre a, el yeji li b'ow l'ijr wél gbre. ⁷ Etñ òny ek'am ijr gbre a, li b'ow l'eyr òny erm es, òny lele ey ab, lægñ eke Es Kòtòkò Jesu b'ow anñ afr ow in lele erm esel abusu esel ab ab a. ⁸ Lègñ a, li b'ow n'ann al ek'am iri ec'araññ l'ey òkm, yec'etñ ke li kók agñ eke uwm Nyam any, † ke éluam ey Es Kòtòkò Jesu ec'Amani Mamn a low nun. ⁹ -Li b'ow -n'èññ gbre eke k'ow ònym uwur, etñ gbre ij akpasu na, b'ow òny kpab el es Es Kòtòkò e lís lele in ec'anygbel e læc ab ab e lís.

† ¹⁰ Low a b'ow ey lægñ a ek'Es Kòtòkò b'ow ow a. Li b'ow l'ow yec'etñ k'agñ a ek'el in eci ke ub'r nawrè a, úsr'r sos, kóklm'n. Òny yeji b'ow anññ el em, anke ubr amani a eke s'òñ òny a nawrè. ¹¹ Na sosiem, sègñ fèñ s'am òññ Nyam s'òñ òny yec'etñ ke ey e Nyam a ékn òny ese agñ eke it af, in ec'esñ a eke l'esñ òny ab em. Ke in ec'abusu ab em, l'élum òny abu kokr low nimamn fèñ ek'am erurir a, ke n'óñ òny ec'òmn a ew gbagba! ¹² Na em a wél b'ow dad ey Es Kòtòkò Jesu e nin mamn, etñ òny yeji -li b'ow -l'aw òny. Ow b'ow el ey e Nyam lele Es Kòtòkò Jesu Krist

† **1:1** Silas:Ob Kok 15.22; Timote: Ob Kok 16.1.

† **1:8** Esayi 66.15.

† **1:9** Esayi 2.10; 19.21.

ab ec'owro ek'engan.

2

Gbuɲ ke Es Kɔtɔkɔ e legɲ a ów a

¹ Agɲ lisijimɛl, yec'ek'el ey Es Kɔtɔkɔ Jesu Krist e mowrer eke b'ow ɔny as ey luku in ab a ec'a, † s'am ɲɔɲɔn ɔny, ² kɪ yebr agɲ k'irmn ɔny nuɲ em fafa, erɲɲ k'óny ɔny. Eke batɲ egɲ dad ɔny ow e low esɛ odad eke Nyam ɔɲ kokoba ɔb es nyam dad af, oglog esɛ egɲ ejeci ec'odad af, oglog esɛ lɛl eke s'awɲ ɔny ec'odad af yeɲi, k'ùbr nawrɛ. ³ Kɪ yebr egɲ kaka k'ɛju ɔny akunda kaka fɛɲ em. Tasi em a, agɲ b'ow igɲ Nyam ec'any uw a elu es gbuɲ ke legɲ a ów. Legɲ ab em anake Low ɲuɲ es a, in a ek'it eke k'irm a b'ow ey ɔkm a. ⁴ Low ɲuɲ es na b'ow ɛdɲɲ ob fɛɲ ek'el Nyam eci ke agɲ b'igɲ nuɲ a. Li b'ow l'igb ów amua fɛɲ e nuɲ af, ɛɲɲ li b'ow n'im toɲ l'ey Nyamel gbɛl ab em li sig es, † ke l'ócr in sosi esɛ Nyam af.

⁵ Kɔ k'ókɲmn eke mi dad ɔny ów amua, ow a eke m'anɲ ɔny ab a ee? ⁶ Gbɛkɔ, uwr any eke low nyam anɲ eke caca em a, am ɛdɲɲ Low ɲuɲ es na eke k'ey ɔkm, toɲ bake legɲ a eke wɛl bebɲm a ów. ⁷ Low ɲuɲ es a ec'abusu a ɔb nuɲ es lɔl em am kok juma, ɛɲɲ ek'egɲ a ek'ucu ɔny'n es a k'ow anm ij a, li k'ow li kokm juma es lɔl em ij. ⁸ Sica Low ɲuɲ es a b'ow ey ɔkm, ke Es Kɔtɔkɔ Jesu ɲúɲɲ'n trɛ trɛ, in e nɛnym e sel fuf em, ke li kíkn ow es in e mowrer ec'usuayl eci jeɲn ab em. † ⁹ Low ɲuɲ es a b'ow ow Satan e lɛc ab ab ɛɲɲ li b'ow li kok mɛny ɛwr owi lele sakrowa yadɲ em ab; † ¹⁰ li b'ow l'oc low ɲuɲ fɛɲ l'ɛlu ɔkm l'ɛjur agɲ ek'am irm a, ɛɲɲ -li b'ow -l'ok wus. -Li b'ow -l'ok wus anke -l'egɲm -l'ebm ɛɲɲ -l'erurm low nɛnyembri nyam a eke blɛl sɔg el a. ¹¹ Na sosiɛm anake Nyam b'ow awɲ el abusu ek'el irm

ec'a yec'ɛɲɲ ke -l'ub yec'ek'el yadɲ a nawrɛ. ¹² Na sosiɛm, agɲ a fɛɲ eke k'ow ubm low nɛnyembri nyam nawrɛ, ke b'ow erur anɲ low ɲuɲ kok em a, Nyam b'ow ɔb el low luw eci.

Ke éel low nawrɛ ub esɛl tasi

¹³ Sica agɲ lisijimɛl, ɔny eke Es Kɔtɔkɔ erur ɔny a, ow it eke sɛgɲ fɛɲ si k'ɛlu Nyam bia ɔny eci, anke li sɔsum l'ot ɔny nuɲ ɔb em ɛɲɲ eke li kɪ sɔg ɔny Abɲ Lala eke b'ɔɲ ɔny éel Nyam eci lele ɔny ec'ɔmn ek'ɔnyɲ low nawrɛ em a ec'ab. ¹⁴ Nyam ɛsɲ ɔny in ec'Amani Mamn ec'odad eke si dad ɔny ab em. L'ɛsɲ ɔny eke k'engan yec'a eke k'ebm ɔny ey Es Kɔtɔkɔ Jesu Krist ec'anygbɛl ab em a. ¹⁵ Na sosiɛm, agɲ lisijimɛl, ìnymn es kikri ke úcur low yeɲm a eke s'ɔɲ ɔny odad ebl em oglog lɛl em ec'eke s'awɲ ɔny ab a ɔnyɲ es.

¹⁶ Ke ey Es Kɔtɔkɔ Jesu Krist in obi, lele Nyam ey Es ab, ek'ɔny ey ec'erur ke ɔɲ ey bibm em, sos es atr ek'ɔnym uwr lele low ɔmn tasi ab a, ¹⁷ yíbr ɔny ec'erm a lokm susu, ke ɔɲ ɔny lɛc kokr ów amamn ów kok em lele odad ebl em ab.

3

ɲɔɲan Nyam ɔɲɲ ey

¹ Sica lisijimɛl, ɲɔɲan Nyam ɔɲɲ ey, yec'ɛɲɲ ke Es Kɔtɔkɔ ec'odad ebl a ómun es fafa, ke wɛl úsr'r sos esɛ elɛl eke ow ɛcr ɔny ogɲ ab af. ² ɲɔɲan Nyam yec'ɛɲɲ ke l'éb l'ɛlu ey es agɲ ɛɲuɲ lele lokm ɲuɲ esɛl ab ec'abu em, anke ow elm agɲ a fɛɲ egɲm ubm nawrɛ. ³ Gbɛkɔ Es Kɔtɔkɔ el cɛcɛ, li b'ow l'usur ɔny erm, ke l'ósu ɔny agɲ † e lís. ⁴ Es Kɔtɔkɔ ɔɲ ey s'ɔny ɔmn ɔny em ɛɲɲ s'uw any tasi ek'am kokr ów a eke si dad ɔny a ɛɲɲ ucyr ɔnyɲ es am kokr. ⁵ Ke Es Kɔtɔkɔ nyímɲ ɔny ec'erm a Nyam ec'erur a lele Krist eci low eku ab ab e lís.

† **2:1** 1 Tesaloni 4.15-17. † **2:4** l'ey Nyamel ab em:anɲa, Jerusalem e Nyamel gbɛl a e low wɛl am dad. ɔtu eke k'ɛkn Daniel 11.36; Ezekiel 28.2. † **2:8** Esayi 11.4. † **2:9** Matie 24.24. † **3:3** agn:Matie 6.13; Jan 17.15.

Juma kok owi

⁶ Agɛ lisijimɛl, Ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist e nin ɛm s'am ibrm eke ki kpabr es agɛ lisijimɛl a fɛɛ ek'am ir ɛb kpɔrɛɛ ɛm, ke ɛgɛm low yɛgm a eke s'ɔɛ ɛl a ebm a e lɛs. ⁷ Ɔny obi yɛɛi uwr elɛl eke ki kokr ke ɛbr ɛy e lakr ab any, aɛke lɛgɛ eke s'anɛ ɔny ec'araɛn a, s'elɛm ɔrɛɛ. ⁸ Si yɛbm agɛ ɔɔm ɛy ob s'ijm ɔfr ɛm; kɔ ɛy obi s'ij gbɛrɛ, s'ok law, si kok juma lɛc ɛm, ncok lele lɛgɛ owr ab, yec'ɛtɛ ke ɛy e gbagbl e low k'elɛm ɔny ɛm ec'ɛgɛ kaka fɛɛ eci. † ⁹ Si kok ɛbɛn, ow elm ke si k'ɔnym abusu eke si k'ibrm ɔny ec'abu ɛlum a eci, kɔ sɛwl mum eke si yɛgm ɔny eke k'ɛbr. ¹⁰ Ɛtɛ ow a eke s'anɛ ɔny ab a, si dad ɔny: ek'ɛgɛ erurm eke ki kok juma a, ow itm eke li k'ij ob. †

¹¹ Sica s'am dad ɔny low na, aɛke s'am iri ek'ɔny ɛm a, ɔrɛɛ anɛ ek'erurm eke ki kok low kaka, eke ow elm agɛ e low cɛ eke -li k'igb -l'ok ɛm. ¹² Agɛ amua na, s'am dad ɛtɛ s'am ɔm ɛl ɔw ek'Ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist e nin ɛm, -li ki kok juma sɛgɛ fɛɛ ke -li gbagbal ɛl sosi.

¹³ Agɛ lisijimɛl ɔny ec'a, low mamn e kok k'am ɔny sos. ¹⁴ Eke batɛ ɛgɛ nyam ɛluam odad na ek'anɛ lɛl na eke s'ɔɛ ɔny ab ɛm, ke ɛbmɛnɛn in nyamn, ke k'ɛwmɛn mɛcrɛr in ab ij, yec'ɛtɛ ke ɛs ɔny'n. ¹⁵ Gbɛkɔ k'ɔcr ir ɛsɛ ifnu af, kɔ ɔmn in ɔw ɛsɛ ɛgɛ lisijim af.

Ɔwrɔ lele ɛsɛn ab

¹⁶ Ke Ɛs Kɔtɔkɔ ek'el ɛrm es ɛy e nuɛ a, in obi ɔɛ ɔny in ec'erm es ɛy a sɛgɛ fɛɛ, low low fɛɛ ɛm. Ke Ɛs Kɔtɔkɔ ɛnɛ ɔny fɛɛ ab! ¹⁷ Ɛm Pɔl, ɛm obi ec'abu ɛm mi nɔn ɛsɛn na lɛl na ec'uwr ɛm. Ɛbɛn eke mi b'ɛwr ɛm e silɛl fɛɛ eke mi bi nɔn a mɛny ana. ¹⁸ Ke ɛy Ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist ec'ɔwrɔ a ɛnɛ ɔny fɛɛ ab.

† **3:8** 1 Tesaloni 2.9. † **3:10** 1 Tesaloni 4.11.

Pól e lél krékré ek'awñ Timote Ów ek'it eke wél k'uw any

Timote el Lisr baññ iy. Lisr el Likaoni wus af ec'eb (Ob Kok 14.6). Yefenyina em a, Likaoni anñ Turki em. Timote es a Grék iy, etñ lis el Jwif. Pól e juma eke kok Lisr baññ a anake òñ Timote, lis Enis lele la Lois ab itññ erm em el Es Kòtòkò ec'a. Sica eke Pól im toñ bake ewl meny ow Lisr a, Timote elum'n abu Es Kòtòkò eci juma kok ab em (Ob Kok 16.1-3).

Lél na em, s'am ekn eke Pól igb Efes ek'el Azi wus af ec'eb ab em, im Maseduan wus af. Gbèkò in ec'im em a, l'ew Timote es Efes eke li k'edññ low yegm esel ayadñu a juma kok (nuñ 1 toñ nuñ 3). Pól nòn lél na eke k'atr Timote sos es, ke n'óm ow ów Nyamel e juma eke ow am kok ab af.

Nuñ 1, nuñ 4 lele nuñ 6 em a, Pól am dad agñ a eke am yegm ów yadñ, ke am ign low yegm nawre a elu es a ec'odad. -Li bi yegm agñ low yadñ em Nyam ec'ol a lele òmn eke wél b'òny Jesu em ab ab af. Nuñ 2 em a, Pól ibrm eke kretienel a kí ñòññ Nyam etñ li yegm wél low Nyam ñòññ af. Nuñ 3 em a, li dad idr esel ec'el el eke k'aan es a. Nuñ 4.7 toñ nuñ 6.21 em a, Pól am atr Timote sos es eke in e juma kok ab em, li k'òb Amani Mamn a e kokoba. N'am dad ow el el eke ow ki kokr; ke ow ótu am ósu Nyamel ec'agñ abu abu a, ese el el eke Jesu Krist e jam us es mamn bi kok ab af a. Lél a ec'uw r em a, Pól am atr Timote sos es eke ow k'ogñ òmn em eci mum mamn a.

Esññ

¹ Em Pól, Jesu Krist ec'erm es, Nyam ey e Sog Es lele Jesu Krist ey ec'òmñ ob ab ec'abusu em, m'am awñ'ñ lél na. ² Ñ Timote eke anñ ese em ec'iy lokm tasi af òmn em, ke Nyam Es lele Jesu Krist ey e Kòtòkò ab édñ'ñ ówrò, óny ñ e sòññ ikñ ke óñ'ñ erm es ey.

Erm ew low yegm esel ayadñu e lís

³ Eke m'aam Maseduan a, m'ijl'ñ ñeny eke k'anñ Efes, yec'etñ ke agñ a ek'am yegm agñ ów yadñ a, édññ el ke -li ki kokmñ ij. ⁴ Dàd el -li wal ów a ek'agñ el obi òkn dad lél el lagñel e mew ec'es óñññ owi e low a -l'elu es, † ow es atar ce ow b'is, ow eluam Nyam ec'es eb elu e low a eke bebñ ew es, ke wél uw any òmn em a abu.

⁵ Low na eke b'ow dad a, b'ow òñ el ec'erur a agb: erur eke b'anñ erm lala em ow, tutr mamn em lél òmn tasi em ab a. ⁶ Agñ beb ign ejagb na elu es etñ irm sodad ek'ònym any e dad em. ⁷ -Li b'ocr el sosi ese Nyam ec'ol a ec'any uw esel tasi af, gbèkò -l'irimñ el obi e sodad eke -n'am dad a, etñ ów a ek'ow sosiem -li b'atar ów es a yeji -l'irimñ.

⁸ S'uw any eke Nyam ec'ol a el ob mamn, eke wél uw any kok ow e low ek'it a. ⁹ Wél ókn eke wél ewm ol agñ eke bi kok ów amamn a eci; kò ów eññ esel lél agñ ek'élum ol ab ab sosiem wél b'ew ol, ese: molokm eññ esel, sikpl esel, agñ ek'élum Nyam lél ob ek'el lala ab ab, agñ eke b'ibi el esel oglog el lisel lél agñ ibiu fññ ab. ¹⁰ Emeny wél b'ew ol agñ eke b'ij nfaci a eci, egn eke b'erum el lawlél egn ab, agñ eke b'ol madu ij, ayadñu, agñ eke b'ij danñu yadñ em lél agñ fññ eke bi kok ów ek'elm low yegm nawre tasi ab ab eci. ¹¹ Low yegm ikñ na anñ Amani Mamn a eke b'òñ ey s'uw Nyam ec'anygbel ab any ab em. Ee, Nyam eke el ehe

† **1:4** el lagñel e mew ec'es óñññ owi: ów eke agñ el obi k'òkn a lele el lagñel e mew ec'es óñññ owi ab ab el nawre em a, Nuñ Ob nuñ 4 toñ nuñ 11 em eci ów a eke anñ a, (ese agñ lagñel e mew ec'es óñññ lele Noe e mij gbél a e low ab ab) eke agñ ot yiyibr ów toñ ke ow ewl el yadñ owi a.

fɛŋ eci nuŋ a anake abul'm Amani Mamn na a.

Pɔl am ɔŋ Jesu Krist bia

¹² M'am elu Jesu Krist ɛy ɛs Kɔtɔkɔ eke ɔŋ'm lɛc, ɛm e juma kok ec'a bia. M'am elu'l bia eke n'ɔny ɔmn ɛm ɛm, ke l'ɛsɔŋ'm in e juma ab ɛm, ¹³ eke lɛŋŋ ek'ɛc ab ɛm, mi dad in e lís ec'ów ɛŋuŋ, m'ijr'r gbre ɛtɔŋ mi wɛwr'r yɛji. Gbɛkɔ Nyam ɔny ɛm e ɔɔŋ iŋŋ, aŋke m'ɔnym ɔmn in ɛm ɛtɔŋ m'uwm low eke m'am kok ab any. † ¹⁴ ɛy ɛs Kɔtɔkɔ ɛdɔŋ'm ɔwrɔ nɔɔɔ, ɛtɔŋ n'ɔŋ'm ɔmn lel erur eke b'annɔ Jesu Krist ɛm ow ab ab. ¹⁵ Kin odad nawrɛ tasi ek'it ek'agnɔ a fɛŋ k'eb: Jesu Krist ow wus na af sikpl ɛsɛl fɛŋ e ɔɔg eci. M'el el ɛm e ligbɛl tasi, ¹⁶ gbɛkɔ ow sosiɛm anake Nyam ɔny ɛm e ɔɔŋ iŋŋ a: l'erur eke Jesu Krist k'ɛcr ɛm eke m'el sikpl ɛsɛl ab ɛm e ligbɛl tasi a yɛgm in e low eku eke n'ɔny, ke ow ɛl sɛwl agɔŋ a eke lɛŋŋ anym ɛm b'ow ub'r nawrɛ, ke b'ow ɛŋŋ sel ek'ɔnym nuŋ a eci.

¹⁷ Sos usr lele anygbɛl ab ɛl ɛb ebun a ek'annɔ sɛŋŋ fɛŋ, ɔnym uw, wɛl ɛkɔm ke el Nyam nyam coco a eci! Amen.

¹⁸ ɛm jim Timote m'am abul'ŋ low yɛgm na, ɛsɛ elɛl eke ŋ e Nyamel ab ɛm e kokoba ɔb ɛsɛl iŋŋ anym dad ɛw es ŋ e lís ab af. Ke sodad amua átr'ŋ sos es ɔŋ ogɔŋ mum mamn a, ¹⁹ ŋ ec'ɔmn a lele ŋ e tutr mamn ab ab ɛm. Agɔŋ nyam nyam ɛŋŋm ɔsum ɛl e tutr mamn a, ow ɔŋ -l'irmn ɛl ec'ɔmn a. ²⁰ Agɔŋ ab ɛm Imene lele Alesandr ab yɛji annɔ; m'ot m'ok ɛl Satan abu ɛm † yec'ɛtɔŋ ke lɛŋŋ ɛjɛci -li k'ɔbrmn Nyam any.

2

Elɛl eke wɛl ki ŋɔŋ Nyam

† **1:13** Ob Kok 8.3; 9.4-5. † **1:20** m'ot m'ok ɛl Satan abu ɛm: odad na anake wɛl ɔny ɛwl meny 1 Korɛnt 5.5 ɛm, ke am yɛgm ek'ɛŋŋ kok low nuŋ a, wɛl b'ogɔŋ'n Nyam nuŋ iŋŋ ɛsɛl a ec'araŋŋ, wɛl ɛw'r saw lɛŋŋ tɛl eci eke li k'itɔŋ, ów a eke li kok a sosiɛm. Sica, ek'ɛŋŋ iŋŋ na anm Nyamel ɛm ij a, ke Satan eke ɔnym wus ab a, ec'ów ɛm l'ɛwl n'annɔ a (Jan 12.31; 16.11; Efɛs 2.2). † **2:4** Ezekiel 18.23. † **2:6** Matie 20.28. † **2:9** Bɛbmn 1 Pier 3.3. † **2:14** akr 13-14 ɛkɔ Nuŋ ɔb 2.7, 21-22; 3.1-6.

¹ Low krɛkrɛ eke m'am dad eke wɛl ki kok agɔŋ fɛŋ ec'a el: ke wɛl ŋɔŋŋ Nyam íbrm'n low, kók ɔɔŋ ke ɛlu'l bia. ² Ow it eke wɛl ki ŋɔŋŋ Nyam ɔŋ ɛb ebun fɛŋ lel agɔŋ fɛŋ ek'ɔnym es ɛw ab a, yec'ɛtɔŋ ke s'ótu s'ir ɛb ek'erm mij anm ɛm, ɛrm es ɛy ɛm, sos us ɛm, Nyam ec'ɛs ucu ɔny tasi ɛm. ³ Na anake akpl ke el ɔɔbɔ Nyam ɛy e ɔɔg ɛs, ⁴ eke b'erur ek'agnɔ fɛŋ k'ɛŋŋ sel, † ke ótu uw low nɛnyembri nyam any a.

⁵ Tasi ɛm a Nyam nyam cɛ annɔ, ɛtɔŋ in lel agɔŋ ab ec'araŋŋ a yɛji ɛŋŋ nyam cɛ annɔ, ɛŋŋ a in l'el Jesu Krist

⁶ ek'ocr in sosi ɛw awoba agɔŋ a fɛŋ e ɔɔg eci. †

Ek'ow e lɛŋŋ a ow a, l'ɛlu ɔkɔm li yɛgm eke Nyam erur ek'agnɔ fɛŋ k'ɛŋŋ sel. ⁷ Na sosiɛm anake Nyam ɛw'm lebl elu es lel ɛrm es ab, ke mi yɛgm agɔŋ ek'elm Jwifɛl yec'ɛke el ɔmn lele low nɛnyembri nyam ab a. M'ɔnym yadɔŋ, low nɛnyembri nyam m'am dad.

Elɛl eke wɛl ki ŋɔŋ Nyam dedeku ɛm

⁸ M'erur ek'usu fɛŋ, ɛŋŋ ki gbɛl sabu ogɔŋ afr ŋɔŋŋ Nyam, gbɛkɔ Nyam ŋɔŋŋ a ɛl ɛrm lala ɛm, ɛrm ek'erm bebl lel ów es atar ab anm ɛm. ⁹ M'erur yɛj'ɛke ɔyɔw ki s'us mob ek'it, mob frafra cɛ, ke ow k'elm low agbr ɛm; ke -li ki kokmn sin ek'agnɔ k'ɛkɔn ɛl, -li k'okmn sika ɛm miyob, miyob ac lele mob sus ɛm eke b'il an nɔɔɔ ab, † ¹⁰ kɔ ke ɛl e sakpl a ɛl ów amamn e kok, ɛsɛ elɛl ek'ow it ek'ɔyɔw eke bi dad ɛsɛ ɛl b'elum Nyam a, ki kok ab af. ¹¹ Ow it ek'ɔyɔw k'ok es tɔŋ iri low yɛgm a, elum ligbɛl ɛm. ¹² M'elum abusu es eke yɔw ki yɛgm iŋŋ low oglog ɛw iŋŋ es; ow it eke li ki yewal tɔŋ. ¹³ Tasi ɛm a, Adam anake Nyam iŋŋ anym kok a, ɛtɔŋ ow e jam a li kok ɛv.

14 Ἐτη ἐμενυ, ow elm Adam yeβm wel ejum'n, kɔ yɔw yeβ wel eju'r etη eluam Nyam ec'odad ebl a. † 15 Ἐβεν yeji, Nyam b'ow sɔg'r in ec'ey eke li b'ow l'ew ab em, † gbekɔ ow it eke li k'ɔny ɔmn, erur, ke l'ir eb eke elm low agbr em ke b'akpl Nyam sos em.

3

Nyamel idr esel ec'ow ɔm

1 Kin odad nawre tasi: eke egn nyam erur eke k'el Nyamel ec'idr es, ke juma senyn l'erur a. 2 Ow akpl eke Nyamel ec'idr es k'el egn ek'abr enym anm lís; yɔw nyam ec'ign, † egn eke b'ok sos es low em, ke b'ɔny any es ok. Ke n'ɔny es an mamn, l'él egn eke b'eb etu, ke ɔtu eke ki yeβm agη low. 3 Li k'élm mar egn, li k'ɔnym ganγan, kɔ l'él frɔrɔ lel erm es eyr es ab. Li k'élm egn e b'erur os owi, 4 kɔ l'él egn ek'ɔtu eke ki nyimn in obi ec'akη a, egn ek'in ec'ey a b'ɔny in ec'elum. 5 Tasi em a, ek'egη nyam ɔtum nyimnm in obi ec'akη a, ayaf l'ɔtu eke li ki nyimn Nyamel ee? 6 Li k'él egn ek'itηn erm em owr owr; ek'ow el egn ebēn, li b'ow l'eb sos ew abu em etη li b'ow n'ɔny es abur ese agn ec'ab af. 7 Ow it yeji ek'agη ek'ubm Krist nawre a k'elum'n, yec'etη ke li k'ɔnym cak, ke li k'éym agn e simeb e b'uk ab em. †

Nyamel em eci diakrel ec'ow ɔm

8 Diakrel yeji it ek'el agη eke k'us sos, ke ɔny nenymbri nyam yeji; ow itm eke -li k'egη mar nɔnɔ, -l'ɔl yadη em eci os ɔny es; 9 ke -l'ucu low nawre ek'ey ɔkm Krist ec'ɔmn e -n'ɔnyn ab em a -n'ɔny es tutr lala em. 10 Ow it ke wel íkη anym ebm el ekn; ek'ow e jam a wel eknm low

ɔbr el e lís a, ke sica -li kok juma ese diakrel af gɔη. 11 ɔyɔw eke el diakrel a † yeji it eke k'el agη eke k'us sos. Ow itm eke -li ki dad el lawlél e lís ec'odad enun; ow it ke -n'ɔny any es ok, ke -li kok cɛcɛ low low fɛη em. 12 Ow it eke diakr k'el yɔw nyam ec'ign, ke n'ɔny abusu eke li ki nyimn in ec'ey a, lel in ec'akη a nimum ab mɛwl em. 13 Diakrel eke bi kok el e juma mɛwl em a, agη a fɛη b'ow usr el sos etη -li b'ow -n'ɔny lokm susu ligbel ɔmn a ek'ɔny okr ey af Krist ab ab em.

Low e lol es ke ey ɔkm

14 M'am awη'η lel na, kɔ m'am tutr eke mi k'ow m'ekn'η legη tel em. 15 Gbekɔ eke mi k'owm, b'ow ekn lele eke k'aan es Nyam e bosu ab em lel na e m'am awη'η ab em. Nyam e bosu a el Nyam ek'anη owr ec'agη a, ek'ucu low nawre ɔny es a. 16 Tasi, low a e lol es ke ey ɔkm ey ec'ɔmn ab em a agb nɔnɔ! Low a el: Krist ey ɔkm ese egn af, Abη Lala elu'l ɔkm ese egn nyim nyim af etη afr erm esel ekn'n. † Wel ɔb in ec'amani ok sɛbr ejeci ec'agη a, etη agη nɔnɔ ub'r nawre wus af aηa, etη n'im afr anygbel em.

4

Agη eke b'oc ow yadη yeβm agη low

1 Abη Lala dad erum mar nine: segη es abal el em a, agη beb b'ow ign el ec'ɔmn a elu es, ke ús sow tutr yadη lele low yeβm eke b'anη abη enun em ow a jam. 2 Agη enymbri yony yony esel lel ayadη ab b'ow irmn el. Agη amua, el agη eke Nyam owi am dadm low kaka, ke el e sow

† 2:15 *Nyam b'ow sɔg'r in ec'ey eke li b'ow l'ew ab em:* aηa Pɔl erur eke ki yeβm yɔw eci low tasi eke Nyam erur eke k'abul a. Etη emeny l'erur eke li k'ɔny agη beb eci tutr a eke el yɔw ec'ign ebim owi a, l'oc es. † 3:2 *yɔw nyam ec'ign:* odad na Grɛk em wel ɔtu eke k'itηn ejec'em dad ese: *ke ow él akp nyam cɛ li k'ebi yɔw.* † 3:7 *akr 2-7* bɛbm̄n Tit 1.6-9. † 3:11 *ɔyɔw eke el diakrel a:* odad na Grɛk em a wel ɔtu eke k'itηn ejec'em dad ese *diakrel ec'ɔyɔw a yeji...* † 3:16 *Rom 1.4; 1 Pier 3.18: afr erm esel ekn'n:* bɛbm̄n 1 Pier 1.12. † 4:2 *wel oc lowi gbagba ewr meny:* el low ek'anη wel bi kok legη anym em a ow enun kok esel lele madu e b'uru es ab ab. Ob eke wel b'oc lowi gbagba at a, el ob eke b'itr; ob eke b'uw.

tutr a anη εσε ob eke wɛl oc lowi gbagba ɛwr mɛny af. † ³ Agη amua el eci low yɛgm ab ɛm b'ow dad ek'ow itm ek'agη k'ɛbirir, -li b'ow -l'ɛdηn mob bɛb eke wɛl b'ij a. Kɔ Nyam kok ob ij amua yec'ɛtη ke agη a ek'ub nawrɛ, ke uw low nawrɛ any a, ɔη'n bia ke ij. ⁴ Ob fɛη eke Nyam kok a akpl; † kaka anm ɛm eke wɛl k'igη elu es, gbɛkɔ b'eb a k'ɔpim eke k'ɛlu Nyam bia, ⁵ anke Nyam odad lele Nyam ηɔηn ab b'ɔη ob fɛη el nimamn Nyam ec'any af.

Él Krist e juma kok ɛs mamn

⁶ Eke b'oc low yɛgm na elu ɔkm agη lisijimɛl ɛm, b'ow el Jesu Krist e juma kok ɛs mamn, ɛtη b'ow yɛgm ek'ɔmn e sodad ebl a lele low yɛgm tasi a ek'ɛηn Abη ɛm a, b'iy'r'η lok. ⁷ Gbɛkɔ igη sawl odad eke low kaka anm ɛm ke ɔkrm af ɔmn ab a ɛlu es, ke ɔtur sos akηm Nyam ab η ec'ɛb ir ɛm. ⁸ Sos ɔtur sos megl af ec'a el low akplu, kɔ low tɛl ɛm cɛ. Kɔ Nyam ec'akηm ab a el low ek'akpl low fɛη ɛm, anke ow b'ɔη ɛy s'ir ɛb Nyam ab yɛfɛnyɛna ɛm ɛtη ow b'ɛwar ɛy lɛgη anym ɛm ec'ɛb ir a. ⁹ Na el odad ebl tasi ek'it eke agη fɛη k'ɛgη eb. ¹⁰ Tasi ɛm a, s'am ij gbɛre si kok juma ɛtη s'am atr sos es, anke s'oc ɛy e low ɔmn s'ɛlu Nyam ek'anη owr ke el agη fɛη e Sɔg ɛs ab ɛm, ab brobro agη a ek'ub nawrɛ a. ¹¹ Kin ɔw eke kɔ dad ke yɛgm agη.

¹² Kɔ yɛb ɛgη kaka k'iir'η es anke el ηgbafɛli sɔsiɛm; kɔ ɛl agη ek'ub nawrɛ a e sɛwl: η e sodad ebl ɛm, es an ɛm, erur ɛm, ɔmn ɛm lele η e lala el tasi ɛm ab. ¹³ Gbuη ke m'ow a, ɔt any awl Nyam e Silɛl a dedeku ec'any af, ɔm ɛl ɔw ke yɛgm el low. ¹⁴ K'ijl Nyam ec'ob ap a ek'ony anη'η ɛm ab es, yec'a ek'ɛηn lɛgη a eke η e Nyamel ab ɛm e kokoba ɔb ɛsɛl dad ow e low, ke agη ekpekp a at'η abu nuη a.

¹⁵ ɔt any kok ɔw amua fɛη, ɔcr η sosi nimum elu juma eke wɛl abul'η ab ɛm, yec'ɛtη ke agη a fɛη ɛkn η ec'anym imn a. ¹⁶ ɔsur η sosi lele η e low yɛgm ab ab. Ìnym es kikri ow af. Tasi ɛm a, eke bi kok ɛbɛn, b'ow ebr η sosi elu es ɛtη b'ow eb agη a eke b'iri η e sodad a yɛji.

5

Ów eke Timote k'om kretienɛl a fɛη

¹ Eke anη ɛgη likpekp ab, kɔ dad'r odad lɛc ɛm, kɔ ɔm'n ɔw lebl es ok ɛm ɛsɛ asη † cɛ ow'n el af. ɔc ηgbafɛre oto ɛsɛ esη jimɛl af, ² ɔyɔw ekpekp ɛsɛ esηɛl af, ededyɔw oto ɛsɛ esη jɔwɛl af ɛrm lala tasi ɛm.

ɛηnyɔw eke ɔnym agη a

³ ɛw ɛηnyɔw ek'ɔnym agη a e low any. ⁴ Gbɛkɔ eke iηnyɔw nyam ɔny ey oglog alaw ek'ɔtu eke ki kok in e lís e low a, ke -li wewr -l'ɛlu ɛl ec'ɔmn a ɔkm ɛl obi ec'akη a e lís, ke ow ɔη -l'ɔwr ɛl ec'agη a ec'ow eke kok ɔη ɛl a, anke ow el low eke Nyam erur. ⁵ Iηnyɔw ek'ɔnym ɛgη kaka eke ki kok in e lís e low a, oc in ec'ɔmn a ɛw Nyam af, ɛtη li bi ηɔηn Nyam ncok lele lɛgη owr ab l'ibrm ow abu elum. ⁶ Gbɛkɔ iηnyɔw eke b'us in ec'ow aw owi jam a, abη ɛm a l'uw η, eke n'anη owr sos megl ɛm bɔbɔ yɛji. ⁷ Low na anake it eke k'ɔkn ɛl a, yec'ɛtη ke wɛl k'ɛηnm abr ɛnym owi ɛl e lís. ⁸ Eke ɛgη nyam ɛwm in ec'agη e lís e low any, ab brobro in obi ec'akη ec'agη a, l'ɛgbr in ec'ɔmn a ɛtη n'unη l'akm ɛgη ek'ubm Krist nawrɛ a.

⁹ Gbuη ke nón iηnyɔw nyam e nin ɛηnyɔw e lɛl ab ɛm a, ow it eke li k'ony akpo ekη nyahan. Ke l'él yɔw ek'ony igη akp nyam cɛ, † ¹⁰ ke wɛl úw'r any in ec'ow amamn kok ɛm, ke l'él yɔw eke gbagbl in ec'ey a mɛwl ɛm, ɔny ɛrm mamn etu ec'eb

† 4:4 Bɛ̀bm̃n Nuη ɔb 1.31. † 5:1 Ob Ap 19.32. † 5:9 ɛηnyɔw a ek'it eke Nyamel k'elum abu a ec'en b'anη lɛl ab ɛm. Ke l'él yɔw ek'ony igη nyam cɛ: odad na Grɛk ɛm a wɛl ɔtu eke k'itηn ɛjeci ɛm dad ɛsɛ: l'él yɔw ek'ony nɛny nyam in ec'igη a e lís. Bɛ̀bm̃n 1 Timote 3.2 lele ow ec'akr otar ab ab

em, ɔŋ aɣŋ ek'ub Krist nawre a mij yɔyɔg akr es, † atm gbre esel abu ke kok ów amamn nɔnɔ gbɛl.

¹¹ Eɣnyɔw ek'anɣ ngbafre a, k'èlu el nin lel ab em, aɣke igɣ ebi owi b'ow el nuɣ em a, -li b'igɣ Krist -l'elu es, ¹² etɣ ow b'ɔŋ el -n'ɔny jej ok aɣke -l'irmn el e krekre e neny ij a ow e lís. ¹³ Etɣ emeny, eke -n'ɔnym low kaka eke -li ki kok a, -li b'eb akɣ akɣ ec'ec abu em; etɣ yec'eke akplm tasi a el ke -n'am cacak aɣŋ, -n'am dad ów ek'otm el es, -n'am bebar neny low feɣ em. ¹⁴ Na sosiem m'erur ek'eɣnyɔw ngbafre a k'ewl ebi eɣŋ, ew ey, ke nyimn el ec'akɣ a mewl em, yec'etɣ ke -li k'ɔɔmn ey ec'efnu a abusu dadm ey ów eɣŋ. ¹⁵ Tasi em a, eɣnyɔw ab em nyam nyam ngbon ejagb nyim nyim ab af, am us Satan jam. ¹⁶ Eke nawre ub lis nyam ec'agɣ ab em eɣnyɔw anɣ, ow it eke li k'elum wɛl abu, ke li k'igɣŋm l'elum wɛl es eke Nyamel k'ekn el e lís owi. Ke ow óŋ Nyamel ɔtu elum eɣnyɔw ek'anɣ el sɔny a abu.

Nyamel nyimn esel ec'ów ɔm

¹⁷ Aɣŋ ekpekɣ a eke bi nyimn Nyamel mewl em a it eke k'eyɣ labm sɔg yony, † ab brobro el a eke b'ij gbre dad Nyam odad, ke bi yeɣm aɣŋ low a. ¹⁸ Low tasi eke Nyam Lɛl dad a el: *K'ow ocmn meb ɔnynmn id eke wɛl ucu meb am kikn may es a neny es*, etɣ: *Juma kok es it eke k'eyɣ in e labm sɔg.*† ¹⁹ Eke wɛl oc eɣŋ likpekɣ nyam eke wɛl am ok ów af ow ŋ ec'any af, k'èɣŋ ow e low k'eb, eke irim adanɣu yony oglog nyahan e neny. † ²⁰ Aɣŋ yec'eke kok sikpl owi a, ènym el abr dedeku a nimum ec'any af, yec'etɣ ke aɣŋ likpr a úru low.

²¹ Kin low yec'eke m'am ibrm'ɣ tasi em Nyam ec'any af, Jesu Krist

ec'any af lele afr erm esel eke Nyam sɔsum ot ab ab ec'any af: èlum ów amua ke ow k'elm enyembri yony yony em, ke k'anm eɣŋ kaka jam. ²² K'òɣŋ es k'at eɣŋ abu nuɣ k'abul il juma Nyamel em. K'èlu abu awlɣel e sikpl owi em; ŋ obi a ànɣ lala.

²³ K'èɣŋ mij sɔny coco ce, kɔ èɣŋ mar tel ŋ eci lokm a sosiem, aɣke ɔl ówm'ɣ ɔny. ²⁴ Aɣŋ beb e sikpl a b'eru es kpata wɛl ekn gbun eke wɛl ki jej el e low ok a, kɔ aɣŋ likpr ec'a, jej ok a b'uwɣ gbun etɣ wɛl b'ekn el e sikpl a. ²⁵ Ów amamn yeji wɛl b'ekn el kpata, etɣ el a eke wɛl éknm kpekɣ a yeji ánm es lol em ibnm.

6

Madu lel el eci es ew esel ab ab ec'ów ɔm

¹ Aɣŋ a feɣ eke el madu a it eke k'ɔny elum nɔnɔ ligbɛl el eci es ew esel a e lís, yec'etɣ ke eɣŋ kaka kí dadm low ŋun okm Nyam e nin a lel ey e low yeɣm ab ab af. ² Madu a eke ɔny es ew esel eke el nawre ub esel a, wɛl el el lisijimɛl. Ee nawre! Gbɛkɔ ow elm na sosiem -li k'ɔbrmn wɛl any. Tasi em a, wɛl e lís owi anake it eke -li ki kok tasi a, aɣke aɣŋ a eke -n'am kok juma -n'ɔŋ a, el ɔmn esel eke Nyam erur. †

Low yeɣm yadɣ lel ob ɔny tasi ab

Kin low ek'it eke ki yeɣm aɣŋ ke óŋ el -li kok a. ³ Ek'eyɣ nyam am yeɣm aɣŋ low ejeci etɣ n'am igɣ ey Es Kɔtɔkɔ Jesu Krist e sodad tasi a lele low yeɣm a eke el ey ec'ɔmn ec'ab ab l'elu es, ⁴ ke l'el eɣŋ eke es efu iy em gbɔŋ etɣ l'uwm low kaka any. L'el eɣŋ e b'erur ów es atar owi ke b'ogɣ mum odad ebl sosiem. Yogɣ em ec'ów eke b'anɣ ow a el: nyamn eyɣ, ów esu, eɣŋ wewɣ, sow tutɣ yadɣ eɣŋ e lís, ⁵ lel ów es atar

† **5:10** *mij yɔyɔg akr es*:mij eke wɛl b'ɔŋ utu oglog etu aɣŋ yɔyɔg akr es a, el low ek'ucur Jwifel ogɣ ec'etu eb a (Luk 7.44). Gbɛkɔ aɣŋ, Bibl any uw esel b'ekn low na eɣŋ yony: ese low eke yɔw mamn bi kok aɣŋ lisijimɛl e lís af oglog ese ów amamn feɣ eke li bi kok n'ɔŋ aɣŋ lisijimɛl ab af. † **5:17** *it eke k'eyɣ labm sɔg yony*:odad na Grek em a wɛl ɔtu eke k'itɣŋ ejec'em dad ese: *wɛl ɔŋ el any akm el lawlɛl a.* † **5:18** Ol ɔkn 25.4 lele 1 Korɛnt 9.9; Matie 10.10; Luk 10.7. † **5:19** Ol ɔkn 19.15. † **6:2** Bèbm Kolos 3.22-25.

eke úwrm, ke b'ann̄ aḡn̄ eke nun̄ em okm es, ke irmn̄ low nenyembri nyam e dad a ec'aran̄. -Li bi tutr ek'om̄n̄ eke w̄el b'onȳ Nyam em a el ebr eke w̄el b'eb̄ on̄yn̄ ob af.

⁶ Tasi, om̄n̄ eke w̄el b'onȳ Nyam em a el ob on̄y ligb̄el, eke w̄el b'eḡn̄ yec'ā c̄e eke w̄el on̄y a eb. ⁷ Tasi em a, s'isam̄ ob kaka ab wus na af et̄n̄ si k'ow̄ s'otum̄ s'ewlam̄ ob kaka ab. ⁸ Na sosiem̄ eke s'on̄y ob ij lele mob sus em ab c̄e, ke ow̄ ɔd̄n̄ eȳ ñ̄. ⁹ Aḡn̄ eke b'erur eke k'on̄y ob a, b'eȳ meju owi em et̄n̄ low aw̄ n̄on̄ɔ lele low ñ̄n̄ ab b'oḡn̄m̄ el meb̄ et̄n̄ b'on̄y ok el wus ñ̄n̄n̄ el. ¹⁰ Tasi em a os ec'erur anake el ów̄ en̄n̄ f̄eñ̄ e min a. Aḡn̄ beb̄ ec'ā, os a ec'on̄y e low aw̄ af̄n̄n̄ el es ton̄ et̄n̄ -li k̄rab̄ es om̄n̄ e lís et̄n̄ -l'ijr̄ el ec'erm̄ a gb̄re ow̄ sosiem̄.

Om̄n̄ em e mum̄ mamn̄ ec'oḡn̄

¹¹ Gb̄ek̄ō ñ̄ eke el Nyam ec'eḡn̄ a, àru ów̄ amua f̄eñ̄ eḡb̄ es. Ɔl̄ n̄eny nyam ij es, ùcu Nyam on̄y es, ìr̄ eb̄ om̄n̄ em, erur em, low eku em lele fr̄ɔr̄ɔ el em ab. ¹² Óḡn̄ om̄n̄ em e mum̄ mamn̄ a, ùcu sel ek'on̄ym̄ uwr a on̄y es an̄ke Nyam es̄n̄'ñ̄ eke k'uw̄ sel et̄n̄ ñ̄n̄ na any, leḡn̄ a ek'aḡn̄ n̄on̄ɔ ec'any af ij ñ̄ ec'om̄n̄ tasi ek'on̄y e dan̄ku a. ¹³ M'am̄ ijl'ñ̄ n̄eny Nyam eke b'on̄y ob f̄eñ̄ sel ec'any af lele Jesu Krist ek'ij om̄n̄ tasi e n'on̄y a e dan̄ku P̄ons̄ Pilat † ec'any af a e nin̄ em. ¹⁴ Èlum̄ ów̄ a eke mi dad'ñ̄ a, ɔsu ów̄ a lala em ek'abr̄ en̄ym̄ k'ánm̄ em ton̄ bake iḡn̄ leḡn̄ a ek'eȳ Ès̄ K̄otok̄ō Jesu Krist b'ow̄ ewl ow̄ a. ¹⁵ Eḡn̄ a eke b'ow̄ on̄y Krist ewl ow̄ leḡn̄ a eke li beb̄m̄ l'ew̄ es a el Nyam.

L'el ehe e nun̄ lel ob f̄eñ̄ ec'es̄ ew̄ es ab,

éb̄ eb̄u em ec'Èb̄ eb̄u lele k̄otok̄ō el em e K̄otok̄ō † ab.

¹⁶ In̄ c̄e li k'otum̄ l'uwm̄.

L'ir̄ usuayl usu ek'eḡn̄ k'otum̄ titam̄. Eḡn̄ kaka ek̄nm̄'n̄ et̄n̄ em̄enȳ eḡn̄ kaka k'otum̄ ek̄nm̄'n̄.

Sos usr lele abusu ab él in eci s̄eḡn̄ f̄eñ̄! Amen.

Egb̄reñ̄ḡbi ec'ów̄ om̄

¹⁷ Dàd̄ wus na af ec'egb̄reñ̄ḡbi a, -li k'ewr̄ sos, -li k'ocr̄ el ec'om̄n̄ a -li k'ewr̄ ob on̄y na eke b'uwr̄ ab af, k̄ō -l'oc̄ el ec'om̄n̄ a -l'elu Nyam em, in eke li b'on̄y eȳ ob f̄eñ̄ erm̄ mamn̄ em eȳ e low kok ec'ā. ¹⁸ Dàd̄ el -li kok ów̄ amamn̄, -l'ij̄ gb̄reñ̄ḡbi ów̄ amamn̄ kok em, -l'el̄ érm̄ mamnu ke -l'el̄ aḡn̄ eke bi c̄ec̄ ob el lawl̄el̄ el. ¹⁹ Eke -li bi kok eb̄en̄, -li b'ow̄ -l'as̄ ob on̄y mamn̄ ek'on̄ym̄ uwr a luku leḡn̄ anym̄ em eci, yec'et̄n̄ ke -n'et̄n̄ owr̄ an̄n̄ nawr̄e tasi a.

Ów̄ om̄ es̄ abal̄ el

²⁰ Lib̄ow̄i Timote, ɔsu m̄ewl̄ em yec'ā eke Nyam abul'ñ̄ a. Àru n̄enym̄ ot eke low kaka anm̄ em, ke ókr̄m̄ af om̄n̄ ab a lele sodad̄ ek'aḡn̄ b'ub̄ nun̄ em on̄y e sodad̄ a eḡb̄ es. ²¹ Tasi em a, aḡn̄ beb̄ ij n̄eny dad̄ eke el on̄y nun̄ em on̄y ñ̄n̄ na et̄n̄ -li k̄rab̄ es om̄n̄ e lís.

Ke Nyam ec'owr̄ɔ a án̄n̄ on̄y ab.

Ʋɔl e lel yony em ek'awɔ Timote Ów ek'it eke wɛl k'uw any

Eke Ʋɔl anɔ in e yony em e sobel em a, yogɔ anake n'awɔ Timote lel na a. In e sobel em a eke n'anɔ a ec'ów a ew gbɛ. Kɛkɛ e sobel em a eke n'anɔ a, wɛl ew'r es akɔ nyam, etɔ l'otu l'eb agɔ eke b'ow ekn'n a (Ob Kok 28.30). Sica Nerɔn el es ew, etɔ n'am ijr kretienel gbɛ. Ʋɔl anɔ nɔgbɛra em usu eke lefr b'ow (1.16; 2.9), etɔ l'uw any eke in ec'ibi ibnm ij (4.6-8). Agɔ a feɔ igɔ elu'l es eke ow elm Luk cɛ ek'anɔ in ab, etɔ n'am erur tasi eke Timote k'ow ekn'n.

Ʋɔl am ot ów eke ɔkɔnin any lele odad ebl ab atr Timote sos es eke li k'ucu in ec'omn a n'ony es, eke ów a am ew gbɛ gbɛ yeji. N'am ɔkn Timote Krist em ec'aja eke ow ij a esɛ: ow lis lel ow la ab ec'omn a e low, Nyam odad eke in e likekli em etɔ wɛl yeɔm'n ow e low a lele Abɔ Lala eke Nyam ap'r eke li k'oc li kokr ow e juma a e low ab. N'am ɔm ow ów eke ow k'aru ów es atar eke low kaka anm em a eɔb es, ow nɔgbɔ nɔgbafɛ ec'ów aw ab em, ke ow ɔkɔ Nyam ec'odad a cɛ e low any. Odad na em anake Timote b'ow eɔn in ec'eb ir lele in e juma ab ab e low feɔ eke b'ow ew'r es abur a eci sel es ok a. Uwr em a, Ʋɔl am dad Timote eke k'ot in e silɛl ab ab ow, Amani Sig e silɛl a.

Esɔn

¹ Em Ʋɔl, m'el Jesu Krist ec'erm es anke Nyam erur. Wɛl abul'm eke mi k'ob sel eɔn a eke wɛl ewar ow e low ew es, ke anɔ Jesu Krist em a ec'amani. ² Timote em ec'iy e m'erur, n anake m'am awɔnɔnɔ lel na

a. Ke Nyam Es lel Jesu Krist ey Es Kɔtɔkɔ ab édnɔnɔ ɔwɔ, óny n e ɔɔnɔ ikɔ ke ónɔ erm es ey.

Nyam bia elu aja eɔn eci

³ Nyam a eke mi bi kok in e lís e low tutr tasi em esɛ elɛl ek'em lagɔel † kok ab af a, m'am elu'l bia. Ncok lel leɔn owr ab mi b'ɔkn n e low em e Nyam nɔnɔn em etɔ mi b'elu Nyam bia sakp sakp feɔ n eci. ⁴ M'am ɔkn n e mikɔ a e low † etɔ m'am erur tasi eke mi k'eknɔnɔ bake m'ony sos em iɔn. ⁵ N ec'omn nawɛ tasi a ek'ony Jesu Krist em a e low anɔm sos em, ɔm a ek'alan Lois lel esɔ Enis ab ikɔ anym ɔny gbun ke ɔny a. M'ub nawɛ tasi eke n yeji ɔny.

Ʋsu Amani Mamn a eke Nyam abul'ɔ a

⁶ Ow sosiem m'am ɔknɔnɔ: ob ap a eke Nyam ɔnɔnɔ leɔn a eke m'at'ɔnɔ abu nuɔ a, òkr'r meɔ em, ⁷ anke Abɔ a eke Nyam ɔnɔ ey a, ɔm ey s'ewm dra dra. Tasi em a, in ec'Abɔ a b'ɔnɔ ey leɔ, erur lele low em eci sos es ok ab.

⁸ Es k'óny'ɔnɔ ey Es Kɔtɔkɔ eci danɔ ij em; ék'óny'ɔnɔ em e lís eke m'anɔ sobel † em in sosiem a eci. Kɔ ij gbɛ em ab Amani Mamn a sosiem, leɔ a eke Nyam b'ɔnɔnɔ ab em. ⁹ Nyam anake eb elu ey es ke esɔ ey eke si k'el in ec'a; ow elm ey ec'ów amamn eke si kok a sosiem, kɔ ow el in obi e low eke li bebm l'ew es, etɔ ow el bibm ɔfr em eke n'ɔnɔ ey Jesu Krist em gbun eke wus k'ob nuɔ a. ¹⁰ Gbɛkɔ yefenyna em, l'elu ow e low ɔkm ey e Sɔɔ Es Jesu Krist ec'ow na em, anke Jesu Krist ɔny luw ec'abusu a oc es etɔ Amani Mamn ab em li yeɔm owr anɔ a eke úwrm a.

¹¹ Nyam oc'm eke mi k'ob Amani Mamn na eci kokoba esɛ erm es lele low yeɔm es ab af, † ¹² etɔ ow sosiem anake m'am ij gbɛ amua a. Gbɛkɔ m'ony erm susu ligbel anke m'uw eɔn a eke m'oc em ec'omn a

† **1:3** Ʋɔl lagɔel a el Jwifel eke b'ign Nyam nuɔ (Filip 3.4-5). † **1:4** Ʋɔl am ɔkn Timote e sos es ɔw leɔn a eke l'elu ow es Efɛs a. (1 Timote 1.3) † **1:8** akr 1.17 em a, Ʋɔl anɔ sobel em Rom. † **1:11** Bèbm 1 Timote 2.7.

m'elu em ab any etj m'ub nawre tasi eke n'ony abusu eke Jesu Krist e lís ec'Amani a eke n'ow'm a, li k'osu tonj ke ow ít jēj ok e lēgñ a. ¹³ Òc εσε sēwl af sodad nawre a eke mi dad'ñ a dadr odad, ke òmn a lel erur ab ab a eke s'ony Jesu Krist ab ec'af okr em a, ij lēc ow em. ¹⁴ Òsu Amani Mamn a eke wēl abul'ñ a Abñ Lala a ek'ir ey em a e nin em.

¹⁵ Εσε elel ek'uw any ab af, Azi ogog ec'em lawlél a fēñ wal elu'm es. Fijel lel Ermojen ab anj em. ¹⁶ Ow akpl eke Es Kótoko k'élú in ec'erm mamn a òkm Onesifor e bosu a e lís, anke sakp nòno li b'atr'm sos es etj sobel em eke m'anj a, em owi ec'és onym'n; ¹⁷ Ow òñ, eke l'ow Rom a, l'ign nuj es l'ól'm es tonj n'ēñn'm. ¹⁸ Ow akpl eke jēj ok e lēgñ a, Es Kótoko k'ow abusu n'ēññ Nyam ogn eci sòrñ ikñ a. Efes yogñ ec'abu elum eke m'ēññ in em a, uw any senyn senyn.

2

Krist ec'ar ogn es mamn

¹ Nj, em jim, ēññ ñ e lēc a bibm eke b'anj Jesu Krist em ow ēññ ey ab em. ² Low yec'a ek'iri mi dad adanku nòno ec'any af a, òc abul agñ ek'ony òmn el em eke b'ow òtu òny lēc, el yeji oc im yēgm agñ ejec'a.

³ Nj yeji gbre ek'it eke k'ebm'ñ εσε Jesu Krist ec'ar ogn es mamn af a, ēgñ eb. ⁴ Ar ogn es mamn ek'ēgñ ar ogn e low eb, ke am erur ek'in ec'ēgñ ligbél a k'aw'r a, li kókm agñ em ec'ów a eke agñ ek'elm ar ogn esél a bi kok a ij. ⁵ Mum ogn es ek'am ogn mum a, ke n'ēññ ow ec'ob ap ek'anj em a, ow it eke li k'elum mum ogn a e sol a. ⁶ Wus juma kok es it eke k'ij gbre kok juma, gbuñ ke n'ēññ ow ec'ēgb ey a l'ij. ⁷ Tùtr ów amua eke m'am dad a senyn senyn, etj Es Kótoko b'ow elum'ñ abu iri fēñ ow ok'ñ es sos em.

⁸ Òkn Jesu Krist ek'el David e bosu em ec'ēgñ ke anj luw em igb εσε elel eke Amani Mamn a eke m'am òb ow e kokoba a dad ab af a. ⁹ Amani Mamn na sosiem anake m'am ij gbre, ke wēl okm ngbraka εσε low ñuj kok es af a. Gbékò Nyam ec'odad a in wēl okm'n ngbraka. ¹⁰ Na sosiem m'am ēgñ low fēñ m'eb agñ a eke Nyam sòsum ot a e nimamn eci, yec'etj ke el yeji -n'ēññ sel ēññ a eke b'ow anj Jesu Krist em ow a, lel anygbél a ek'onym uwr ab ab. ¹¹ Kin odad nawre tasi: Eke s'uw Krist ab, si b'ow s'anj owr in ab; ¹² eke si b'inym es kikri, si b'ow s'el es ew esél in ab; eke si b'ign s'elu'l es, in yeji li b'ow l'ign l'elu ey es; ¹³ ek'ey s'elm cēcē, ke in gbē l'el cēcē, anke li k'otum l'ēgbram in sosi. †

Òb Amani Mamn a e kokoba nawre em

¹⁴ Òkn agñ a fēñ ów a ek'iri a, ke íbrm tasi Nyam ec'any af eke -li k'esumn ów sodad ebl sosiem. Ów esu amua elm low kaka, ow el agñ a eke b'iri a ec'irmn cē. ¹⁵ Nj ec'a, àtr sos es ke Nyam ec'any af a él gbawru, εσε juma kok es ek'itm ek'és k'ony in e juma e li kok a eci, ke am òb nēny nyam em low nawre ec'amani a. ¹⁶ Ów es atar òfr òfr a, ek'elm òmn ec'a, àru ēgb es, anke agñ a eke b'anj ow ec'ów em a, ow b'ow òñ el -n'am kpab es Nyam e lís. ¹⁷ El eci sodad ebl a b'ow anj εσε lebi ek'ugñ es ke am ij sos megl a lokm em ab af. Agñ amua em anake Imene lele Filet ab anj a. ¹⁸ -Li dign low nawre a -l'elu es. -N'am dad eke Nyam in òny agñ in igbm luw em lēgñ a etj, ow òñ -n'am ñujñ agñ nòno ec'òmn a. ¹⁹ Gbékò Nyam ec'odad ebl nawre tasi a eke sigm es εσε èl eci lebn eke wēl elu nòmu em af a, itñnm. Kin sodad eke wēl nòn af yogñ a: *Es Kótoko uw agñ ek'el in ec'ab any.* Etj emēny wēl ign af eke:

† 2:13 Rom 6.8; Matie 10.33 lele Luk 12.9 ab; Awl 23.19. † 2:19 Awl 16.5; Selu 97.10.

Εγη kaka φην eke bi dad εσε in el Ες Κωτοκο ec'a, ου eke ki kpab es low ηνη e lis.†

²⁰ Êl ligbêl nyam em, ow elm sikpokpo eke wêl kok sika em lele jete ufu em ab cê ânî, kô kpokpo eke wêl aku ekh em lele yec'êke wêl kok kpenj em ab yeji b'annj. Ek'es gbegbl b'annj a, jete ufu em lele sika em e sikpokpo a wêl b'ot, êthj lèghj òfr òfr em ec'a, wêl b'ot ekh em lele kpenj em ab ec'a. ²¹ Ow sosiem êghj yec'êke b'ocr sos es ów yadhj na fèh em a, b'ow annj εσε kpokpo amamn a eke wêl b'ijr ob es gbegbl e lèghj ab af. Wêl b'ow oc ew'r es in ec'Es Êw a eci. Li b'ow n'annj ow e juma eci êthj wêl b'ow oc kokr'r juma nimamn fèh.

²² Àru ηgbafre em e low aw fèh egb es; òl eb ir nyim nyim, òmn, erur lele erm es ey ab es, agh a ek'erm lala em b'eshj Ες Κωτοκο ab ab. ²³ Ów es atar òfr òfr eke low kaka anm em a, àru egb es, anke uw any ek'ow b'edh nuh ów esu em. ²⁴ Êthj Ες Κωτοκο e juma kok es itm eke k'esu ów. Ow it ek'in e low k'akpl agh fèh e lis, êghj ek'òtu eke ki yegm agh low, ke êghj agh eci cak eke bi cak'r a e low eb. ²⁵ Ow it ek'erm fròrò em, li ki yegm agh a eke b'oc'r odad es nenym a low, anke Nyam òtu eke k'òh el abusu -l'itjh el ec'es an a, ke -l'uw low nawre any. ²⁶ -Li b'ow -n'ηghòh agn eci meb a ek'ucu òny el es ab em, -li k'ow -li kokmn agn ec'erur ij, êthj -li b'ow -l'òg es -n'am òny sow tutr amamn.

3

Σεγη es abal el em ec'ów

¹ Kin low ek'it eke k'uw any: sèghj es abal el em a, sèghj a b'ow ew tuòtuò. ² Tasi em a, agh b'ow òny el obi cê ec'erur, el os e lawlèl, safri òwl esel lel es efuu ab; -li b'ow -l'el Nyam any òbr esel êthj -li k'ow -n'ònymn el esel ec'elum. -Li k'ow -l'uwmn

bia òh any; -li k'ow -n'ònymn Nyam ec'ów a ec'elum. ³ -Li b'ow -l'el agh ek'òny erm tuòtuò, ònym sòrhj ikh, êthj -li b'ow -li dad ów yadhj em el lawlèl e lis. -Li b'ow -l'el agh ek'ònymn sos es, êthj -li b'ow -l'erur agh eci gbre ijr, ke -l'el low nimamn ec'efnu. ⁴ -Li b'ow -l'el agh eju, agh ek'am jèjm ów es, agh ek'es efu iy em ghòh. -Li b'ow -l'erur el obi em ec'ów eke b'aw el a, -l'akm Nyam ec'erur eke -li k'òny a. ⁵ -Li b'ow -li kok nyandre -l'el Nyam ec'érruru; kô tasi em a, -li b'ow -l'ighj òmn e lèc a -l'elu es. Agh amua, àru egb el es. ⁶ El em ec'agh nyam nyam b'ok mel akh êthj òyòw fuèfue a ek'òny sikpl òòòò, ke òmn ijm lèc a, -li b'èh wêl meb a eke -li b'uk wêl ab em; òyòw amua bi kok ów enuh fèh eke b'aw el a. ⁷ Σèghj fèh òyòw amua b'annj low wewr em, kô -l'òtumn lèghj kaka -l'uwmn low nawre any. ⁸ Êthj εσε elèl eke lèghj sig em a Janes lele Jambres † ab atarir Mois ab a, agh amua yeji b'atar low nenymbri nyam ab. -L'el agh ek'el e sow tutr a inyam, ke el ec'òmn a yeji elm low kaka. ⁹ Gbèkò -li k'ow -n'iimn kpekpe yeji, anke agh a fèh b'ow êkn el eci yadhj a εσε elèl ek'ow ecr Janes lele Jambres ab ec'ab af.

Ów òm es abal el

¹⁰ Gbèkò η, us'm jam em e low yegm ab em, es an ab em, lel ów eke mi bèbm m'ew es ab ab em. Us'm jam em ec'òmn ab em, em e low eku ab em, em ec'erur ab em, em e low es ucu òny kikri ab em, ¹¹ êthj gbre eke wêl ijr'm lele low eke mi ògr ab ab yeji uw any. Low fèh ek'èh'n'm sèb amua ek'el: Pisidi ec'Antios Ikoniòm lele Lisr ab em a, uw any êthj uw gbre yec'êke wêl ijr'm a yej'any. Gbèkò, Ες Κωτοκο eb elu'm es ów amua fèh em. ¹² Êthj agh fèh ek'erur eke k'ir eb cècè em Nyam eci, Jesu Krist ab ec'af okr em a, wêl b'ow ijr el gbre. ¹³ Gbèkò, molokm enuh esel a lele mèju esel

† **3:8** Janes lele Jambres ab el en eke Jwifel ec'el aghnyel ec'eb ir owi em a wêl òh Ejipt eci epmu a. Êkn Òkm Òk 7.11,22.

ab ab b'ow im kpekpe el eci low nɔn kok ab em; -li b'ow -l'ɛju agɔ bɛb ke el obi yeji wɛl ɛju el. ¹⁴ Sica η ec'a, ùcu yec'a eke wɛl yɛgm'η ke ɛgɔ eb ɔmn em tasi a ɔny es. Uw low yɛgm ɛsɛl eke yɛgm'η low ab any. † ¹⁵ Tasi em a, η e likekli em ɛtɔ uw Nyam e Silɛl Lala ab any, -l'ɔtu eke -li k'ɔɔ'η sɛwr a eke bi nyimn ɛgɔ sel ɛɔn em, eke wɛl b'ɔny ɔmn Jesu Krist em a. ¹⁶ Nyam Lɛl fɛɔ el Nyam ec'abu ɛlum em ec'ów eke wɛl nɔn, ɛtɔ ow b'ɛlum agɔ abu eke ki yɛgm agɔ low nɛnyɛmbri nyam, ogɔ low yec'ek'ɛlm ow a, akpal low nɔn, yɛgm agɔ es an nyim nyim em ec'ɛb ir, ¹⁷ yec'ɛtɔ ke Nyam ec'ɛgɔ ɔny sos bɛbm nawrɛ tasi, ke l'ɔtu n'ɔny abusu li kok low nimamn fɛɔ.

4

Dàd Nyam ec'odad a

¹ Sica m'am dad'η Nyam ec'any af lele Jesu Krist eke b'ow jɛj agɔ ek'anɔ owr lel agɔ ek'uw ab ec'ów ok a ec'any af, m'am dad'η Jesu Krist e mowrer a lel in ec'es ɛw ab ab sosiɛm m'ɛsɛ: ² nɛny át'η es dad Nyam ec'odad a, ek'ow el lɛgɔ mamn em oglog lɛgɔ nɔn em yeji, dád eb agɔ, ɛnym agɔ abr oglog átr agɔ sos es, ke ɔny low eku nɔn agɔ e low yɛgm em. ³ Tasi em a, lɛgɔ b'ow ow ek'agɔ k'ow erurm eke k'iri low yɛgm nawrɛ tasi a, ke b'ow erur us el obi ec'ów eke b'aw el a jam, ɛtɔ -li b'ow -l'ɛsɔ low yɛgm ɛsɛl nɔn eke b'ow dad el ów a eke -li b'erur eke -li k'iri a. ⁴ -Li b'ow -li b'abl ɔru low nawrɛ ec'iri e lís, ke -l'ɛwl -n'am iri agɔ ec'ów eke bi kɔkn dad a. ⁵ N ec'a, òk sos es low low fɛɔ em, ɛgɔ gbɛ ij eb, kòk η ec'Amani Mamn e kokoba ɔb e juma a, kòk η e Nyam juma a íy nɛny.

⁶ Em ec'a, wanci ow eke wɛl k'oc wawr'm egb; wanci eke mi k'ɛlu wus na es a ow. ⁷ M'ogɔ mum mamn a, m'im tɔɔ m'igɔ em ec'es uru a e nɔn, m'ucu em ec'ɔmn a m'ɔny es. † ⁸ Sica any eke m'eb eci labm sɔg a, am eku'm. Ow ow el nɛny nyam ij e tufɛ a eke ɛs Kɔtɔkɔ, jɛj ok es nɛny nyam es a b'ow ɔɔ'm jɛj ok e lɛgɔ a. ɛtɔ ow elm em ɛɛ li k'ow n'ɔmn im, kɔ agɔ a fɛɔ ek'am eku erur em wanci a eke li b'ow l'ɛlu sos ɔkm a.

Uwar em ec'ów

⁹ Àtr sos es ow fafa ɛɔn'm, ¹⁰ anke Demas igɔ ɛlu'm es wus ec'ów ec'erur eke n'ɔny nɔn a sosiɛm eci; l'eb ejagb n'im Tesaloni. Kresan eb ejagb im Galasi ɛtɔ Tit im Dalmasi. † ¹¹ Luk sɔny ɛɛ anɔ em ab. Òc Mark ke ów in ab, anke l'ɔtu eke li k'ɛlum im abu em e juma ab em. † ¹² M'erm Tisik Efɛs. † ¹³ Lɛgɔ eke b'ow ow a, ìsm'm em e mob af ɛw a eke m'ɛw es Troas Karpɔs ogɔ a, ke ìsm'm silɛl a yeji, ab brobro el a eke wɛl nɔn ndey lel af a. †

¹⁴ Alesandr † lôw ofɔ es a kok low ek'akplm em e lís; ɛs Kɔtɔkɔ b'ow sɔg'r low nɔn a e li kok'm a e labm. ¹⁵ N yeji ɔsu sos in e lís, anke ɛy e sodad a e dad em l'atar ɛy ab lɛc em.

¹⁶ Lɛgɔ eke m'ɔg es m'im odad jɛj ok em a, ɛgɔ kaka anm em ab, el fɛɔ -l'igɔ -l'ɛlu'm es. Ke blɛl Nyam k'óbm el low ow eci. ¹⁷ Gbɛkɔ ɛs Kɔtɔkɔ, in anɔ em ab ɛtɔ l'atr'm sos es, ow ɔɔ m'ɔny abusu mi dad in ec'odad a m'ok Nyam any uwm ɛsɛl amua fɛɔ. ɛtɔ li sɔg'm kukuma amua e nɛnym. ¹⁸ ɛs Kɔtɔkɔ emɛny b'ow eb ɛlu'm es low nɔn fɛɔ e lís, ɛtɔ mi b'ow m'anɔ kɔn kɔn m'ɛy in ec'Afr eci gbɛngbi usu a. In ec'él anygbɛl ɛgɔ fɛɔ! Amen.

ɛsɔn es abal el

† **3:14** 2 Timote 1.5; 2.2. † **4:7** m'ucu em ec'ɔmn a m'ɔny es: agɔ bɛb b'iri ɛsɛ: m'el ɛɛɛ em e nɛny ij a e lís. † **4:10** Demas Kolɔs 4.14; Filemɔ 24; Tit: 2 Korɛnt 8.23; Galat 2.3; Tit 1.4. † **4:11** Luk: Kolɔs 4.14; Filemɔ 24; Mark: Ob Kok 12.12,25; Kolɔs 4.10; Filemɔ 24. † **4:12** Tisik: Ob Kok 20.4; Efɛs 6.21-22; Kolɔs 4.7-8; Tit 3.12. † **4:13** ndey lel: ow el silɛl ek'il an. K'aw k'ow el Amani Sig em e Nyam e Silɛl a. † **4:14** Alesandr: 1 Timote 1.20. † **4:19** Prisil, Akilas: Ob Kok 18.2; Onesifɔr: 1 Timote 1.16-17.

¹⁹ Ξσην Prisil, Akilas lele Onesifor e bosu ab ab ɔη'm. † ²⁰ Eras anη Korent etη m'ew Trofim es Mile, anke ɔl am ɔny'n. † ²¹ Àtr sos es ow gbuη ke lɛfr e lɛgη a ów. Ebul, Pudɛs, Linus, Klodia lel agη lisijimɛl ejec'a fɛη ab am esηn'η.

²² Ke Ξs Kɔtɔkɔ áηη η ab.

Ke Nyam ec'ɔwrɔ a áηη ɔny ab.

† **4:20** Eras:Ob Kok 19.22; Rom 16.23; *Trofim*: Ob Kok 20.4; 21.29.

Pól e lel ek'awñ Tit Ów ek'it eke wél k'uw any

Pól awñ Tit ek'el in e juma em e lawl a lel na. Tit elm Jwif, kó Pól e Nyam odad eke l'iri a òñ etñ l'el kretien. L'el Nyamel nyimn es mamn tasi; etñ li b'elum Pól abu ow eci Sinyamel ek'ann Jerusalem, Efes lele Korént ab eci ec ekñ ab em. Eke Pól sigm Sinyamel es Kret lekr ab af a, Tit anake n'òñ abusu eke k'ekñ Sinyamel a ek'ann lekr a e sèb sèb ab em a (1.5).

Wél uw Kret eyñ any el e suksuk, enyembri yony yony, ob ij gbrugbru lel el e kporñ em ec'eb eke -li b'ir ab em. Agñ amua na em a, Pól am om Tit ów Nyamel nyimn es ec'el el eke k'aan es lele Nyamel lokm a ec'agñ akpasu akpasu ek'ann es: agñ ekpekp, òyòw, ñgbafre lele madu ab, ec'el el eke li k'aan es wél e lís a. Kretienel a fegñ it eke k'ony es an pète pète lele erm es ey ab, ke -n'am òkn eke gbuñ ke Jesu Krist em -n'eyñ sel a, el yeji, eb ir ñuñ -n'ony. Ow it eke -li ki kok ów ek'akpl, ke -li kok juma -n'ony abusu, -li ki kok el e ses babur, Abñ Lala e læc a eke am nyimn el ab em.

Esññ

¹ Em bówri Tit, † em Pól, Nyam e juma kok es lele Jesu Krist ec'erm es ab, em m'am awñ lel na. Nyam abul'm eke mi k'esñ agñ a eke li sòsum l'ot a òny omn, ke mi yégm el -l'uw low nawre any, ke -l'ir eb ek'okr af ey ec'omn eke s'ony ab ab, ² yec'etñ ke -n'ony low eku sel ek'onym uwr a eci. Nyam ek'onym yadñ a, ewar ey eb ir ikñ na gbuñ eke low fegñ k'ann a. ³ Lægñ a eke wél bèbm ew es a, Nyam ey e Sog Es

el u in ec'odad a òkm. Odad a anake el amani a eke n'òñ'm, ke n'òñ'm abusu eke mi k'òb a.

⁴ Tit, m'am non lel na m'awñ'ñ, ñ ek'ann es em ec'iy tasi af, omn a ek'okr ey af ab em. Ke Nyam Es lele Jesu Krist ey e Sog Es ab édñ'ñ òwro, ke óñ'ñ erm es ey.

Tit e juma e wél abul Kret lekr ab em

⁵ M'ew'ñ es Kret eke k'uwar ów sisigm ek'ann a, ke eb eb a e Sinyamel ab em sòsum agñ ekpekp ot es idr esel af, es'el el eke m'òñ'ñ ow ec'abusu ab af. ⁶ Egñ likpekp a it eke k'el egñ ek'abr enym anm lís; yow nyam ce ec'ign, † ke in ec'ey a él Nyam e nawre ub esel eke wél k'otum okm ów af el ec'es an keskes eci, oglog el ec'egñ eluam eci. ⁷ Tasi em a, Nyamel ec'idr es eke b'ekñ Nyam ec'ów a, it eke k'ir eb mawl em. Li k'él m es efuu, erm beblu, mar egñu, l'él m egñ ek'ony ganñ, l'él m egñ e b'ol os òny es yadñ em. ⁸ Ow it eke li k'eb agñ eke b'ow in ogñ a mawl em, ke l'él low nimamn e lawl. Ke l'él egñ e b'iri egñ owi, egñ nyim nyim, eke b'eb Nyam ec'ebr a, ke l'él egñ e b'onym sos es. ⁹ Ow it eke li k'ucu odad tasi a ek'it a n'ony es nenyembri nyam em, odad a ek'okr af yec'a eke wél yegm ab ab a. Eben ke l'ótu l'atr agñ likpr a sos es low yegm nawre tasi ab em, ke li yégm agñ a ek'egñm low yegm a ebm a el ec'irm a. †

¹⁰ Mi dad sodad amua anke agñ nòno ònym elum, ab brobro Jwifel eke b'us Jesu jam, ke am erur ek'agñ k'ubr likr es ab em; † -li b'irmn agñ el e nenyem òb e sodad ebl ab em. ¹¹ Ow it eke k'abl el neny es, anke -li bi ñuñ sibosu nimum etñ -li bi yegm low ek'itm a, yec'etñ ke -n'eyñ os yadñ em. ¹² Kret iy nyam in obi, el e nuñ em òny es nyam anake dad nine: «God'etñ Kret eyñ

† **1:1** Tit:2 Korént 8.23; Galat 2.3; 2 Timote 4.10. † **1:6** yow nyam ce ec'ign: odad na Grek em a wél otu eke k'itññ ejec'em dad es e ign ek'ebi yow akp nyam ce. † **1:9** Akr 6 ton 9: bèbm 1 Timote 3.2-7 ab. † **1:10** Jwifel... ek'agñ ek'ubr likr es ab em: ow el Jwifel ek'us Jesu jam, ke sica am erur eke nawre ub esel a fegñ k'ubr likr es.

el ayadnu, mindey enun, okpɔɔnu e bi tutr el e lok iy owi ce.» †
 13 Etn ow eke li dad a el low nawre tasi. Na sosiem anake ki dad el odad lebl tuɔtuɔ em, ke -l'ub nawre tasi, 14 yec'etn ke -li k'ucumn Jwifel e kpɔkpɔ em ec'ow yadn a e dad a -n'onymn es; -l'eluamn agn a eke b'ign low nenyembri nyam elu es e sol a. 15 Fɛn el lala † agn a eke b'elum Nyam e sol a eci; kɔ agn a ek'eluam, ke ɛgn ubm nawre ec'a, kaka elm lala, anke el e nun em ony a lel el sow tutr ab ab yeji ikpi. 16 -Li b'ij neny -l'esɛ el uw Nyam any, kɔ el ec'ow eke -li bi kok a b'ann ejeci. -L'el agn obr tasi, -l'eluamn ɛgn kaka etn -l'otumn -li kokmn low nimamn kaka.

2

Ów om ek'el nawre ub esel akpasu akpasu a eci

1 Gbɛkɔ n, yɛgm yec'a ek'otarir es low yegm nawre tasi ab ab a. 2 Dàd agn ekpekp a él agn eke k'onny sos es ok low kok em, onny sos us, any es ok, ij læc omn em, erur em lele low eku em ab.

3 Dàd ɔyɔw ekpekp a yeji onny eb ir mamn eke b'akpl Nyam sos em. Ke -li ki dadmn el lawlɛl a e lís ec'ow enun, -l'elmn mar eci madyɔw. Ke -li yegm low yeci ek'akpl a, 4 yec'etn ke -li yegm ɔyɔw oto a onny el ecɛl lel el ec'ey ab ec'erur. 5 -L'el any es ok lisɛl ek'onnym wiawia, akn juma kok lisɛl amamn, ek'onny el ecɛl ec'elum, yec'etn ke ɛgn kaka k'onnym low nun dadm Nyam ec'odad a e lís.

6 Ìbrm nɔgbafre oto a yeji él agn ány es oku low fɛn em. 7 N obi yeji, ow it eke k'el sɛwl ów amamn kok em. N e low yegm a él nawre tasi, onny sos usr. 8 Ke n e sodad ebl a él nyim nyim eke wɛl k'onnym low dadm ow e lís, yec'etn ke ey ec'efnu

a k'onnym low dadm okm ey af, ke ɛs ók el any.

9 Ow it eke madu k'onny el ec'es ɛw esɛl a ec'elum, ke -n'onny wɛl áw el low fɛn em, ke -li k'onymn odad wɛl ab. 10 Etn ow itm eke -li k'iy wɛl ob kaka fɛn. Kɔ ow tasi eke -li ki kok a el, ke sɛgn fɛn -l'elu el ec'agn amamn eke -l'eel lele el e cɛcɛ el ab ab okm, yec'etn ke low fɛn em Nyam ey e Sɔg Es eci low yegm a ɛgn any.

11 Mi dad ów amua fɛn anke Nyam elu in e bibm eke bi sɔg agn fɛn a okm. 12 Bibm a bi yegm ey eke si k'ign ey ec'eb ir nun lele wus ec'ow aw ab ab s'elu es, ke s'otu wus af anja s'ir eb nun em onny em, neny nyam em lele Nyam ec'es ucu onny em ab. 13 Nene anake si b'ow s'eku sos em in n e lægn a eke s'am omn a, lægn a ek'ey e Sɔg Es Jesu Krist ek'el ey e Nyam ligbɛl a b'ow ey okm in ec'anygbɛl em a. 14 L'irmn in e sel a ey sosiem, yec'etn ke li sóg ey low nun fɛn em. L'erur eke li ki kok ey s'el bieku ek'in obi l'ayal, agn ek'el in sony eci, ke sɛgn fɛn ów amamn kok b'ann sos em.

15 Low yegm na anake k'elu okm n ec'abusu a ek'ɛgn ab em, átr agn sos es oglog ɛnym agn abr a. Kì yɛb el em ec'ɛgn kaka k'iir'n es.

3

Nawre ub esel ec'es an owr

1 Okn nawre ub esel a fɛn, ow it eke -li k'is es es ɛw esɛl lele abusu esɛl † ab ec'any af, -n'onny wɛl ec'elum, ke -n'onny sos bɛbm low mamn fɛn e kok eci. 2 -Li ki dadmn low nun el lawl e lís, kɔ -l'el erm es ey ec'agn, -l'el agn amamn, ke -l'elu el e frɔrɔ el okm agn fɛn e lís.

3 Gbuɔn ke s'úb Jesu nawre a, s'el agn ek'uwm low kaka any, onnym elum kaka, irm itm es, el low aw lele low e b'ihn sos em ab eci madu etn s'ir eb low nun em lele nyamnɛyr em ab.

† 1:12 Odad na el Kret iy e wɛl b'esn Epimenid ek'el Knos banɔn iy a ec'odad eke dad (bɛbm akr 5 a). Li dad odad na ow ij akpo duw akpo ekɔn yen gbuɔn etn wɛl ow ew Jesu Krist. † 1:15 Fɛn el lala:anja ow k'odm ke Pɔl erur eke ki yegm sol eke bi dedn ob ij a. Bɛbm 1 Timote 4.3-5 lele Kolos 2.16-19 ab. † 3:1 Rom 13.1; 1 Pier 2.13.

Wel b'ony ey e sifn etj ey ofr em yeji si b'ifanin. ⁴ Gbeko Nyam ey e Sog Es elu in e sornj ikj lel in ec'erur ab ab okm agj fegj eci, ⁵ etj li sog ey, ow elm ey ec'ow amamn eke si kok a sosiem, ko eke n'ony ey e sornj ikj a sosiem. Li sog ey mij a eke b'ayal ey s'el agj owr ab em; † etj ow ec'iri tasi a el: eb ir owr a ek'Abj Lala b'onj ey a. ⁶ Abj Lala na, Nyam in ec'erm mamn ab em omun in es ey af, Jesu Krist ey e Sog Es ab ec'af okr a sosiem. ⁷ Eben anake in e sornj ikj ab em, li b'onj ey s'el nyim nyim in ec'any af, ke ow b'elu ey abusu es s'ejn sel a ek'onym uwr ke s'am omn a.

⁸ Odad na el odad nawre tasi, etj m'am erur eke neny k'at'j es nono ow e dad ab em, yec'etj ke agj a ek'ub Nyam nawre a, at any kok ow amamn mewl em. Na el low akplu etj el agj fegj ec'abu elum. ⁹ Gbeko aru ow ek'onym low yegm a egb es ese: agj lagjel e mew ec'es onjm, † ow esu lele Mois ec'ol a ec'ow es atar owi ab ab. Amua fegj el ow ofr ofr eke low kaka anm em. ¹⁰ Egn yec'eke b'is em bubr owi a, ewar ir akp nyam, sakp yony † gbuñ ke egn ikj na, kpab'r es Nyamel e lis. ¹¹ Otu eke k'uw any ek'egj ikj na ejagb njñ n'am eb. Etj sikpl a eke n'am kok n'im ab em, ow el in sosi eke n'am obr low.

Ów om es abal el

¹² Ba mi b'erm Artemas oglog Tisik † ow a, atr sos es ow ejn'm Nikopolis, anke mi bebem eke mi k'anj yogj lefr legj iy a. ¹³ Egn eb elum Zenas eke jej ok owi em el egn dogjn es a lel Apolos † ab abu el ec'ejagb us ab em, yec'etj ke -li k'onymn ob kaka ec'es abur. ¹⁴ Ow akpl eke ey ec'agj ek'ub Krist nawre a yeji, ki wewr erm mamn ony, yec'etj ke -l'otu -li kok es abur fegj eke b'owr el a, ke el ec'eb ir a k'elm ofr ofr.

¹⁵ Agj a fegj ek'anj em ab a am esjn'j. Eajn ey lawlel a ek'onj omn nyam coco ey ab a.

Ke Nyam ec'owro a anj ony fegj ab.

† **3:5** *Li sog ey mij a eke b'ayal ey*: Èkn Efes 5.26. † **3:9** Èkn 1 Timote 1.4 lel ow ec'akr otar ab ab. † **3:10** Matie 18.15-17. † **3:12** *Tisik*: Ob Kok 20.4; Efes 6.21-22; Kolos 4.7-8. † **3:13** *Apolos*: Ob Kok 18.24; 1 Korent 16.12.

itm eke mi k'օkn'ղ eke ղ obi yeji յոյմ'մ ob ab, կօ yadղ ee? ղ ec'օwr anղ tasi a.) ²⁰ Lisijim, m'am ղօղղ'ղ, kok low na eke m'am ibrm a յղ'm Էs Կօտօկօ ec'erur a sosisem: էyr'm erm es Krist ab ec'af okr a sosisem.

²¹ Wanci na af eke m'am awղ'ղ lel a, m'օny յոմն tasi eke b'օw kok low a eke m'am ibrm'ղ a etղ m'uw any yej'eke b'օw kok ow afղ es. ²² Kօk'm es eru usu yeji kրեկղ, anke յոյ e Nyam ղօղղ em, m'am յոյ յոմն eke wղ b'օw elu'm es յղ յոյ.

Էսղն es abal el

²³ Epafra[†] ek'anղ sobel em em ab Jesu Krist sosisem a, am esղղ'ղ, ²⁴ etղ Mark,[†] Aritak, Demas lele Luk ab ek'el em lawlel juma kok nyam em a yeji, am esղղ'ղ.

²⁵ Ke sica Էs Կօտօկօ Jesu Krist ec'օwrօ a անղ յոյ ֆեղ ab.

[†] **1:23** Epafra: Kolos 1.7; 4.12. [†] **1:24** Mark: 2 Timote 4.11 lel akr otar ab ab. Aritak: Ob Kok 19.29; 27.2; Kolos 4.10. Demas: Kolos 4.14; 2 Timote 4.10. Luk: Kolos 4.14; 2 Timote 4.11.

Lel eke wɛl awɛ Ebre eyɛ

Ów ek'it eke wɛl k'uw any

Egɛ a eke kok lel na a, egɛm ewm sos nin. Gbɛkɔ ow el egɛ nyam eke b'ɛbr Grɛk sɛnyn sɛnyn. Etɛ emeny l'uw Nyam Lel em ec'ów a lele Jwifel ec'ol ab em ec'ów ab ab any yeji sɛnyn sɛnyn. Ow ibn eke wɛl oc Ebre e lel na elu Pɔl e silɛl eke nɔn ab em. K'aw ke ow ɛl Apolɔs eke kok ɛs Kɔtɔkɔ e juma Pɔl ab a, k'el lel na e nɔn ɛs (ɛkn Ob Kok 18.24-28, 1 Korɛnt 3.5-9; 4.1-2).

Egɛ a nɔn lel na am dad Ebre eyɛ a ek'itɛn erm em el Krist eci, ke wɛl am ijr gbɛ a eke k'inym es kikri ɔmn em. N'am dad wɛl eke batɛ wɛl igɛ ɔmn na eke wɛl ɔny Jesu em a elu es, im am us Jwifel ec'ol a jam, wɛl k'ow eɛnm ob ap kaka, anke Jesu Krist em eci sel eɛn a eke wɛl ɔb ow e kokoba a anake el sel eɛn tasi a.

Lel ab em ec'ów a cɛc sakp yony: kɛkɛ em a (nuɛ 1.4 toɛ nuɛ 10.18) am yeɛm ey eke Jesu agb nɔnɔ akm afr erm ɛsɛl. L'agb nɔnɔ l'akm Mois lele sinm sig ab em ec'egb waw ɛsɛl egbɛl ab ab. Jesu anake el ey ec'egb waw ɛs ligbɛl Nyam ec'any af a. N'anɛ ɛsɛ Mɛlkisɛdek ek'el eb ebu lele egb waw ɛs ab Abraham lɛgɛ em ab af. Jesu ocr in sosi kokr egb waw etɛ eb ey e sikpl a fɛɛ. Lɛgɛ sig ab em e segb waw eke wɛl bi kok a, k'ɔtum tɛtɛm ey e sikpl ab es.

Yony em a (nuɛ 10.19 toɛ 13.17 em a), n'am atr Ebre eyɛ a sos es eke k'ɔny erm susu ɔmn em, ɛsɛ elɛl eke lɛgɛ sig em ec'ɔmn ɛsɛl a ek'eb any a kok ab af.

L'ugar in e lel a ɔwrɔ ɛdɛ em lele ɛsɛn em ab.

Nyam ɛcr Jim em dad ey odad

¹ Lɛgɛ sig em a, Nyam ɛcr kokoba ɔb ɛsɛl em dad ey lagɛl odad, etɛ li dad wɛl odad a sakp nɔnɔ lel akunda ɛnɛ ɛnɛ em ab. ² Kɔ sica, sɛgɛ na ek'el sɛgɛ es abal el ab em, Nyam ɛcr Jim em dad ey odad. Jim na em l'ɛcr li kok afr lele wus ab, etɛ in cɛ anake Nyam sɔsum oc'r eke li k'el ob a fɛɛ ec'aja ij ɛs a. ³ Iy na b'elu in ec'anygbɛl e jɛjn a ɔkm, etɛ l'el ow ec'ɛs otarir kɛɛn, etɛ in ec'odad ebl ec'abusu a ucu wus lel ob fɛɛ ab ɔny es. Li yɔyɔg agɛ e sikpl ab es, etɛ n'im li sig es afr Nyam ek'ɔny abusu ob fɛɛ af a e lidr abu af.

Nyam ec'Iy a ɔny any akm afr erm ɛsɛl

⁴ Iy na ɔny any nɔnɔ akm afr erm ɛsɛl. ɛɛ, ow ɛru es kpata, anke Nyam ɔn'n aja nin ek'ɔny any nɔnɔ akm afr erm ɛsɛl ec'a. ⁵ Tasi em a, lɛgɛ kaka Nyam dadm afr erm ɛs kaka ɛsɛmɛ:

Nj el em ec'Iy,

yɛfɛnyna, em m'ew'ɛ.

Etɛ emeny, li dadm afr erm ɛs kaka yeji l'ɛsɛmɛ:

Em, mi b'ow m'el ɛs,

etɛ in, li b'ow l'el em ec'Iy. †

⁶ Gbɛkɔ, lɛgɛ a eke n'ɔn in e yeɛl Iy a ow wus na af a, li dad ninɛ:

Nyam ec'afr erm ɛsɛl a pupukpɛn it eke k'igɛn nuɛ. †

⁷ Kin low yec'eke li dad afr erm ɛsɛl e lís:

nj el egɛ a ek'ɔn ke afr erm ɛsɛl itɛn anɛ ɛsɛ lɛf af,

ke nj e juma kok ɛsɛl bi kok nj e low ɛsɛ al e b'iri ab af a. †

⁸ Kɔ Nyam dad Jim e lís ninɛ:

nj el Nyam etɛ nj ec'eb ebu ec'atufu lɛkɛn a anɛ sɛgɛ fɛɛ.

Nj e kpama ab ab, am nyimn nj ec'agɛ a low nɛnyembri nyam em,

⁹ b'erur low nɛnyembri nyam etɛ b'ifn low njɛ.

Na sosiɛm Nyam, nj e Nyam sɔsum oc'ɛ awlɛl ab em

† 1:5 Bɛbmɛn Selu 2.7; 2 Samiɛl 7.14; 1 Ów e Wɛl Nɔn 17.13. † 1:6 Ol ɔkn 32.43, Sɛptant em ec'odad eke wɛl oc. † 1:7 Selu 104.4, Sɛptant em ec'odad eke wɛl oc. † 1:9 Selu 45.7-8.

eke k'el in eci, ετη l'etm sos em in
e mun l'ok'η nun.†

10 Εμεny Nyam dad nine:

Ες Κωτοκο, nun οb em a, η anake kok
wus a,

ετη afr el ob eke η e sabu a ol.

11 Όw amua φηη b'ow irm,

κω η, b'ow ανη σεγη φηη.

Afr lele wus ab b'ow eni εσε mob sus
em sig af,

12 b'ow οny ar el es εσε gbad af,

εε, -li b'ow -l'itηn any εσε mob sus
em af.

Gβεκο η, b'ανη σεγη φηη η ec'elel a
εε,

ετη η ec'owr ανη a úwrm.†

13 Λεγη kaka Nyam dadm afr erm ες
kaka εsmε:

Όw sig es em e lidr abu af,

τοη bake m'ót η ec'efnu m'ok η
ec'akr ew a. †

14 Tasi em a, afr erm εσεl bla -l'el
ee? -L'el abη ek'ony juma ερη ερη,
ke Nyam b'erm im elum αγη a eke
k'ij sel ek'onym uwr ec'aja a abu.

2

*Sel εην a eke wel dad ow e low a
ony any nονο*

1 Low na sosiem a, ow it eke si
k'oc erm s'ew sodad eke s'iri ab af;
eke ow elm εβεν, si b'ow s'itir ejagb
any. 2 Nyam εcr afr erm εσεl em οη
αγη in ec'odad a, ετη l'elu odad a e
nawρε ek'el a οkm tasi. † Αγη βεβ
εγηm usrm'n sos, εγηm eluam'n, ετη
el φηη -n'εην gbre a ek'it eke k'εην
el a. 3 Sica ey, ayaf si b'ow s'aru gbre
na s'εgb es, eke si b'igη sel εην ligbel
na s'elu es ee? Sel εην na, Ες Κωτοκο
anake ikη anym οb in ec'amani a.
Ετη αγη a eke iri wel dad sel εην na
e low a, elu in e low nawρε e l'el
a οkm. 4 Nyam in obi yeγm eke el
e sodad a el nawρε, meny ewr, ów
εgbel, lele sakrowa ερη ερη eke b'iti
any ab em. Εμεny Nyam yeγm eke
ow el nawρε Αβη Lala ec'ob ap ερη

ερη a eke li εεc αγη εσε elel eke l'erur
ab af ab em.

Jesu uw ey φηη eci

5 S'am dad wus eke k'ow a e low.
Ow elm afr erm εσεl Nyam οom
abusu eke k'ew wus na es. 6 Tasi em
a, ow eke wel b'εην Nyam Lel em a
el:

Κω αγη bla -l'el eke k'ew el e low erm
ee?

Bla -l'el eke ki kok el e lís owi ee?

7 Έw el afr erm εσεl ec'ew λεγη tel eci,
οη el anygbel lele sos usr ab εσε es
ew tufe af,

8 ot ów a φηη ew es el ec'akr ew, el
ec'es ew ew. †

Nyam οη αγη abusu ob ob φηη af.
L'εgbm ob kaka es eke anm wel
ec'abusu ab em. Gβεκο yeφenyina,
s'am εκn tasi, αγη k'onym abusu ob
ob φηη af. 9 Κω bla anake ey yeji

s'am εκn ab ee? Jesu ανη σεγη βεβ
afr erm εσεl ec'ew, κω sica, Nyam

οη'n anygbel lele sos usr ab εσε es
ew e tufe af. Bla ec'ee? Ανκε l'ij

gbre ετη l'uw yeji. Ow οη ετη Nyam
ec'erm mamn em, Jesu uw αγη φηη

eci. 10 Nyam anake kok wus a ετη
wus ανη in eci. Κω l'erur ek'in

ec'ey ab em e nονο ligbel k'ανη in
ec'anygbel a e low em. Ετη ek'ow el

Jesu ek'am ot im el sel εην a ογη a,
ow it eke Nyam k'oc gbre ijr em οη'n

l'iy neny l'igη nun.

11 Jesu b'ony αγη φηη e sikpl a oc el
es lís. Ετη εβεν a, εγη eke b'ayal αγη

a lele αγη a eke wel ayal ab ab el φηη
b'ony εγη Ες nyam. Na sosiem ow

onym'n ες eke li k'εση wel lisijimel.

12 Tasi em a, Jesu dad Nyam nine:

Mi b'ow m'ob η e nin a ec'amani
m'ok em lisijimel.

Dedeku ec'αραη, mi b'ow mi
κωκlm'η. †

13 Εμεny Jesu εε, li dad nine:

Em, mi b'ow m'oc em ec'omn a
nimum nimum m'elu Nyam
em.

Εμεny nine:

† 1:12 Selu 102.26-28, Septant em ec'odad eke wel oc. † 1:13 Selu 110.1. † 2:2 Low na el ol a
eke Sinayi laφeny af, wel οη Israel eyη a. † 2:8 Selu 8.5-7. † 2:12 Selu 22.23. † 2:13 Εκn Esayi
8.17, Septant em ec'odad eke wel oc.

Kin em lele ey a eke Nyam ɔŋ'm ab ab. †

¹⁴ Ey amua ɔny low nyam eke okr el af: -l'el agŋ ek'ony sos megl lele mebl ab. Agŋ ɔny abusu eke k'ibi el. Na sosiem, Jesu, in yeji itŋn el egŋ, yec'etŋ ke n'ony agŋ eci læc a l'oc es in obi eci luw ab em. ¹⁵ Agŋ ek'anŋ eɛe madu af el ec'owr anŋ a nimum em, luw eci muru eke -n'onyŋ a sosiem a, Jesu sɔg el in e luw ab em. ¹⁶ Tasi em a, l'owm afr erm eɛel eci abu elum eci, kɔ l'ow agŋ ek'el Abraham ec'alaw a ec'abu elum eci. ¹⁷ Na sosiem anake ow it eke li k'itŋn nimum nimum l'ot lisijimel lele lisijowel ab es, yec'etŋ ke l'el wɛl ec'egb waw es ligbɛl, eke erm mamn iy em gbɔŋ ke el cɛcɛ Nyam e juma kok ab em, ke b'eiŋ agŋ e sikpl oc ap ec'abusu a. ¹⁸ Etŋ eke Jesu in obi ij gbre ebm ekn em a, l'otu eke li k'atm agŋ a fɛŋ eke el yeji wɛl b'ebm ekn a abu.

3

Jesu eiŋ anygbenŋ akm Mois

¹ Agŋ lisijimel, Nyam ek'anŋ afr a eɛŋ ɔny eke k'eel in ec'agŋ lala; ow sosiem, læer Jesu eke s'am egŋ s'eb eɛe egŋ a eke Nyam erm lele egb waw es ligbɛl ab a. ² Lɛgŋ sig em a, eke Mois nyimn Nyam ec'agŋ a, † l'el cɛcɛ ow ec'any af ow e juma e kok ab em. Eɛen cɛ, eɛe Mois af, Jesu el cɛcɛ Nyam eke abul il in e juma a ec'any af. ³ Gbɛkɔ Jesu ebm eke k'eiŋ anygbenŋ akm Mois, eɛe elel eke egŋ eke b'us êl a b'ony sos usr akm êl ab af. ⁴ Tasi em a, êl nyam nyam fɛŋ egŋ b'us gbɛkɔ egŋ a eke b'us fɛŋ a el Nyam. ⁵ Lɛgŋ sig em a, Mois el cɛcɛ Nyam ec'agŋ a ec'araŋn. L'el juma kok es eke wɛl abul Nyam e lɛgŋ anym em ec'ow a eke b'ow dad a e danŋku ij. ⁶ Gbɛkɔ Krist el cɛcɛ, l'el Iy tasi a etŋ n'anŋ Nyam ec'agŋ a e nuŋ af. In ec'agŋ a, ow ow el ey, gbɛkɔ ow it eke si k'ucu

ey ec'omn a, lele ntotŋ a ek'ey e low omn a b'ɔŋ ey ab ab s'ony es.

S'ókr Nyam eci sel eb ab em

⁷ Na sosiem, eɛe elel eke Abŋ Lala am dad ab af:

Yeɛfenyna, eke b'irir Nyam e lebl a,

⁸ k'òturir ɔny ec'erm a, eɛe lɛgŋ sig em ec'elel

eke ɔny lagŋel kokr loj ab em ab af.

-L'obr'm any etŋ -l'ebm'm -l'ekn.

⁹ Eɛ, lɛgŋ a, ɔny lagŋel ijr'm gbre eke k'ekn

yec'a eke mi b'ow mi kok a.

Etŋ -l'ekn yec'a eke mi kok a

toŋ akpo ekŋ yony.

¹⁰ Na sosiem, m'ony erm bebl agŋ na e lís

etŋ mi dad m'ɛɛe: el ec'erm a sɛgŋ fɛŋ bi kpab es em e lís,

etŋ -l'otum -l'uwm em ec'ejagb ab any.

¹¹ Em ec'erm bebl ab em, m'ofn m'ɛɛe:

-li k'ow -l'okmn lɛgŋ kaka

em e sel eb a eke mi bebem m'ew es ab em!†

¹² Agŋ lisijimel èwr erm! ɔny em a, egŋ kaka itm eke k'ony erm ŋuŋ, erm ek'úbm nawrɛ, erm eke b'itr'r l'igŋ Nyam ek'anŋ owr a l'elu es.

¹³ Nyam Lɛl dad nine: "Yeɛfenyna". Ow sosiem, eke yeɛfenyna na k'uwr m a, àtarir sos es egŋ egŋ lɛgŋ fɛŋ. Eɛen a, egŋ kaka k'ow ɔnym erm tuɔtuɔ, etŋ sikpl k'ow elum egŋ kaka wus. ¹⁴ Sica, s'el Krist e lawlɛl, gbɛkɔ ow it eke si k'ucu ey ec'omn a eke s'ony lɛgŋ a etŋ eke s'ub'r nawrɛ a s'ony es.

¹⁵ Nyam Lɛl dad nine:

Yeɛfenyna, eke b'irir Nyam e lebl a,

k'òturir ɔny ec'erm a

eɛe lɛgŋ sig em ec'elel eke ɔny lagŋel obr'm any ab af. †

¹⁶ Bwo ec'egŋ iri Nyam e lebl ab ee?

Bwo ec'egŋ obr'r any ee? El -l'el agŋ a fɛŋ eke Mois ɔny ok ɔkm Ejipt a.

¹⁷ Nyam ebl erm toŋ ow ij akpo ekŋ yony. Bwo ec'egŋ e lís ee? Agŋ a eke

† **3:2** Èkn Awl 12.7. *Nyam ec'agŋ*: anŋa, Grɛk em a, odad na e nyandre el êl. † **3:11** Selu 95.7-11, Septant em ec'odad eke wɛl oc. † **3:15** Selu 95.7-8, Septant em ec'odad eke wɛl oc.

kok sikpl a e lís, etj el neny nyam a ce anake -l'uwur loj ab em a. ¹⁸ Nyam ofn dad nine: Li k'ow -l'okmn legj kaka sel eb a eke mi bebim m'ew es ab em. Bwo sosiem l'ofn akpasu na ee? Agj a ek'onym elum a sosiem. † ¹⁹ Tasi em a, kin yec'eke s'am ekn a: -l'otum -l'okm Nyam e sel eb ab em, anke -n'onym omn.

4

¹ Gbeko Nyam ewar ey low ew es eke si b'ow s'ok in e sel eb ab em, etj low na eke l'ewar ey l'ew es a ecm okm es. Ow sosiem ewr erm, ke egj kaka ony em a k'anm jam! ² Wel ob Amani Mamn a e kokoba ok ey ese ey lagjel ab af, gbeko odad a eke -l'irir a elm el low kaka. Eke -l'irir ow e low a, -l'ebm ow omn em. ³ Ey, s'ub nawre, s'otu eke si k'ok Nyam e sel eb ab em. Nyam in obi dad nine: Em ec'erm bebl ab em, m'ofn eke: -Li k'ow -l'okmn legj kaka em e sel eb a eke mi bebim m'ew es ab em.

Ke, Nyam uwar in e juma legj a etj eke li kok wus na nimum a. ⁴ Tasi em a, Nyam Lel em, kin yec'eke wel dad segj lobj em a e lís: *Etj eke li kok in e juma fenj uwr a, l'eb sel segj lobj em a.*† ⁵ Nyam yeji dad ow ec'odad eke li bi dad l'ese: *-Li k'ow -l'okmn legj kaka em e sel eb a eke mi bebim m'ew es ab em a.* ⁶ Agj a ek'ikj anym ejn Amani Mamn a egjm onym in ec'elum. Ow sosiem, -l'otum -l'okm Nyam e sel eb ab em. Agj ejeci gbé otu eke emeny k'ok em. ⁷ Na sosiem Nyam ew legj ejeci nyam etj l'esj ow *yefenyina*. Eke ow ibn a, Nyam dad David e neny em legj ikj na e low, odad a eke wel ikj anym dad lel na ec'afr em a: *Yefenyina, eke b'irir Nyam e lebl a, k'oturir ony ec'erm a!*

⁸ Sica am ekan eke, blel Joswe nawre tasi otu ejn sel eb na on Nyam ec'agj ab ana, Nyam blel dadm ow e jam a, legj ejeci nyam ec'odad. ⁹ Ow am yegm eke sel eb

emeny anj Nyam ec'agj a eci. Etj sel eb a ot segj lobj em ec'ab es. ¹⁰ Tasi em a, egj a eke b'ey Nyam e sel eb ab em a, in yeji am eb in obi e juma a e sel, ese elel eke Nyam eb in ec'a e sel ab af. ¹¹ Na sosiem s'ool ey ec'erm fenj em sel eb na em ec'ey es, yec'etj ke egj kaka k'ebm ey lagjel a ek'egjm elum low a eci sewl a, ke ow onj egj kaka k'eym wus.

¹² Ow it e si k'uw any eke Nyam ec'odad ebl a b'ism sel ab, lec iy'r em gbaj. Li b'edj lakm ler em lab ek'in ec'any a yony mum b'ufu a. Nyam ec'odad ebl a b'ey egj em im igj es. Li b'ey ow em n'im toj n'ejn ow ec'abj a lele liy ab ab, li b'im toj n'ejn ow e sos ngigjnel a lele ew ab ab. Li b'uw egj e nuj em ec'ow tutr lele erm em ec'ab ab any. ¹³ Tasi em a, low kaka lalm es Nyam ec'any af. Ob fenj eke li kok a eru'r es any af kpata. In e nyamn a b'ekn fenj, etj in anake si k'awl ey e lís ec'ow fenj s'ok'r a.

S'imn si titmn Nyam omn em

¹⁴ S'onj egb waw es abusu es ligbel nyam eke ubr afr em im toj ok Nyam ognj yogj. In l'el Jesu, Nyam ec'Iy a. Ow sosiem, s'ucur omn a eke s'egjn s'ebr a s'onyn es. ¹⁵ Egb waw es ligbel na eke s'onj a, otu eke k'onj ey e sos onym a e sornj ikj, anke ese ey af, in yeji wel ebm'n low low fenj em, gbeko in li kokm sikpl. ¹⁶ S'imn si titmn omn em tasi ey e Nyam erm mamnu ec'es ew ec'atufu lekpn a. In e lís si b'ow s'ejn sornj ikj a eke b'anj in ec'erm mamn ab em ow a, etj eben a, li b'ow l'elum ey abu wanci ek'it a.

5

Krist, ey ec'egb waw es ligbel lele sel ejn e nuj ab

¹ Egb waw es ligbel fenj, agj ec'aranj wel bi s'osum'n oc'r. In e juma el ke l'elum agj abu ir eb Nyam ab, li kok ob ap lele egb waw

† 3:18 Ekn Awl 14.11-35; Selu 95.11. † 4:4 Ekn Nuñ Jb 2.2.

ab agɲ e sikpl a ec'oc ap eci. ² Egb waw es ligbel a, in obi yeji l'el eɲɲ ek'ony sikpl. Ow sosiem, l'otu eke li k'iri agɲ a ek'uwm low any lel el a ek'am irm ab ab e ses babur a. ³ In e sikpl e n'ony a sosiem, ow it eke li ki waw egb dedeku a e sikpl a eci, etɲ ow elm dedeku a e sikpl a ce eci, kɔ in obi in obi ec'a yej'eci.

⁴ Etɲ emeny, eɲɲ kaka áwm egb waw es ligbel e juma a ebm in obi em. Kɔ Nyam anake b'esɲ eɲɲ ow ec'el em, ese elel eke l'esɲ Arɔn el ab af a. ⁵ Krist ec'a yeji, eben ow ecr. Ow elm in obi l'awm egb waw es ligbel ec'el a l'ebm. Nyam eke dad'r odad a ogɲ ow anɲ ow. Kin odad a: *Ny el em ec'Iy, yefenyina, em m'ew'ɲ.*† ⁶ Emeny Nyam dad nine: *Ny el egb waw es seɲɲ feɲ eci, ese elel eke ow ob nuɲ Melkisedek em ab af.*†

⁷ Krist, in e wus af aɲa ec'eb ir ab em, ɲɔɲɲ Nyam etɲ kok sɔɲɲ ɔɲ Nyam, babarm em lele ɔɲɲ ikɲ em ab. Ni ɲɔɲɲ Nyam ek'otu eke k'ony oc'r es luw em a. Etɲ Nyam iri'r lebl, aɲke l'elum ow es is em. ⁸ Krist el Nyam ec'Iy, na low nawre! Gbekɔ gbre ijr amua feɲ em eke l'ecr a, li wewr elum nawre tasi. ⁹ Etɲ sica eke l'iy neny l'igɲ nuɲ a, l'el sel eɲɲ e nuɲ agɲ feɲ eke b'elum'n a eci. ¹⁰ Etɲ eben a, Nyam ew'r egb waw es ligbel ese Melkisedek ec'ab af.

Ɔwr erm, k'igɲɲ ɔny ec'omn a k'elul es

¹¹ Low na af a, s'ony ów nɔnɔ eke si ki dad, kɔ el e dad a ɔtu nɔnɔ, aɲke ɔny e low iri a ewl am ɔtu. ¹² ɔny, ɔtur eke wanci na af a k'eel low yeɲm esel tasi gɔɲ! Kɔ kin eke ow am ibrm eke wɛl ki yeɲmɲ ɔny nuɲ ɔb em e Nyam odad ec'ów ab em. ɔny, ɔnymn teri eke k'ijr ob ij leg leg, meny mij ow it eke wɛl k'ɔɲ ɔny. ¹³ Eɲɲ a eke b'anɲ am eɲɲ meny mij a, el iyli ɔmn em. Li k'otum l'uwm yec'a ek'el low nyim nyim ab

any. ¹⁴ Gbekɔ ob ij leg leg el agɲ eɲɲ em em eci. El e low es ekn ew a, ɔɲ el e nuɲ em ɔny a, b'uw any ok ereb low mamn lele low ɲɲ ab ec'araɲɲ.

6

¹ Na sosiem si k'ow s'ewlm s'owm nuɲ ɔb em ec'ów a eke s'uw any Krist e lís ab af ij, kɔ s'iman anym eci low yeɲm ek'ot agɲ eɲɲ em em ec'ab es. Emeny ow itm yej'eke wɛl k'ewl ow ów a eke bi nyimn eɲɲ luw em a ec'es igɲ elu owi af lele ey ec'omn a eke si k'oc s'elu Nyam em a yeji e low af ij. ² Ow ibram yej'eke emeny wɛl ki yeɲm ɔny low sos es yɔyɔg eɲɲ eɲɲ e low af, eɲɲ abu nuɲ at owi af, † luw em anɲ igb owi af, lele jeɲ ok kpeɲ kpeɲ ab e low af. ³ Ow sosiem a, eke Nyam elu ey abusu es, si b'ow s'imn anym eci ów a ek'el Nyam e lís ec'a ec'any uw tasi em.

⁴ Sica, bla wɛl ɔtu eke ki dad agɲ a ek'igɲ el ec'omn a elu es a e lís ee? Nyam ec'usuayl a ekan el es, -li tat afr ec'ob ap a anm etɲ -n'eyɲ Abɲ Lala. ⁵ -Li tat Nyam ec'odad ebl mamn a lele seɲɲ ek'am ow e lec ab ab yeji anm. ⁶ Etɲ eben yeji -l'igɲ el ec'omn a -l'elu es. Agɲ amua, k'otum sakp yony em itɲnm es an ij. Tasi em a, ow anɲ ese eben Nyam ec'Iy a ce emeny wɛ'n am ew oliɲ af wɛl obi em af etɲ -li b'ɔɲ agɲ eɲec'a ow eci wewr ec'abusu.

⁷ S'ócr ɔgm nyam e low s'obar any: in e wus a b'odu mij a feɲ eke nyàm b'an ke b'ok'r af a eb. Li b'ɔsu egb iju agɲ a eke kok'r juma af a ec'abu elum eci. Ow b'ɔɲ Nyam b'edɲ wus a ɔwrɔ. ⁸ Kɔ eke li b'ɔsu kati lele njoj ab, l'elm ob kaka. Ow k'ow ibnm Nyam b'ow digɲ elu'l es etɲ wɛl b'ow tetul il. †

⁹ Erur em ec'agɲ lisijimel s'am dad nene, gbekɔ eben yeji, s'uw any tasi eke ɔny anɲ eɲagb mamn a

† 5:5 Selu 2.7; Ob Kok 13.33; Ebre 11.5. † 5:6 Selu 110.4. † 6:2 eɲɲ abu nuɲ at owi af: el es gbegbl ek'ow em, Sinyamel ec'idr esel b'ot sabu at agɲ nuɲ af, ke yeɲm eke wɛl sɔsum ot el juma num nyam eci (èkn 2 Timote 1.6). † 6:8 Bèbm Esayi 5.1-7.

eke bi nyimn eḡḡ sel eḡḡ em ab af. ¹⁰ Nyam elm enyembri yony yony es. Li k'otum l'ijlm ów amamn a eke kokr ab es, l'ijlm erur a eke elul okm in e lís ab es. Lēḡḡ ek'ec ab em a, elul erur ikḡ na okm aḡḡ a ek'el Nyam ec'a ec'abu elum em, etḡ emeny sicaca em yeḡḡ onyn es am kokr. ¹¹ S'am erur ce ek'onyn em ec'eḡḡni nyam nyam feḡḡ k'anḡ ḡbragbra kok ab em toḡ ok nuḡ, yec'etḡ ke feḡḡ a eke am onan a eḡḡan. ¹² K'èel órḡḡ, kó iir eb ese aḡḡ a ek'onyn onn ke onyn erm susu ab af. Aḡḡ amua, -li b'eḡḡn aja a eke Nyam ewar ow e low ew es a.

Nyam ec'ob ek'ewar Abraham a

¹³ Eke Nyam ewar Abraham ob a, neny ij ab l'ewar. ḡbekó eḡḡ kaka aḡḡm akam'n eke k'el neny ij na e danḡku, ow onḡ Nyam ofn in obi e nin em. ¹⁴ Li dad Abraham ninē: M'ow m'edḡḡḡ onḡ

ke m'onḡ ḡ ec'alaw eny bobn. †

¹⁵ Abraham usur erm toḡ etḡ n'eḡḡn yec'a eke Nyam ewar ir ow e low ew es a. ¹⁶ Eke aḡḡ b'ij neny a, danḡku nyam eke aḡḡ akm el a e nin em li b'ij neny. Neny ij a b'onḡ el e sodad a el tasi, etḡ ebēn a, wel ótum dadm low eḡec'ij. ¹⁷ Etḡ Nyam yeḡḡ kok low nenyembri nyam a: l'erur e li k'elu okm kpata eke low a e l'ewar in ec'aḡḡ a, k'otum itḡḡnm lēḡḡ kaka. Ow sosiem anake l'ij neny l'igḡḡ in e low ewar ab af a. ¹⁸ Low ewar lele neny ij ab, el ów yony eke wel k'otum onym itḡḡnm, anḡke Nyam k'otum onym yadḡ. Ów yony na sosiem, ey eke s'igḡḡ feḡḡ s'elu es a, si b'ow s'eḡḡn sos es atr ligbel, yec'etḡ ke s'úcu low onn a eke wel ew ey es a s'onyn es. ¹⁹ Low onn na, ey ec'a ow anḡ ese ob leg leg nyam ek'owm ey e liy a abusu eke ki mumu af. Low onn na el nawre tasi etḡ li b'eḡḡir Nyamel a ek'anḡ afr a eci

ḡbad † ab em, l'ey usu lala tasi a. ²⁰ Yogḡ anake Jesu ikḡ anym ey, ey ec'a. Etḡ l'el eḡḡ waw es ligbel seḡḡ feḡḡ eci ese Melkisedek ec'ab af. †

7

Melkisedek ec'egb waw es ek'el a aḡḡ nōnō akm Arōn ec'a

¹ Melkisedek na, Saleḡm ec'eb ebu lele Nyam Afr Kpekpe ec'egb waw es ab. Lēḡḡ a eke Abraham anḡ ar okr em am ow yogḡ a eke l'akm seb ebu ab es a, Melkisedek im onbr'r etḡ edḡḡn onḡrō. ² Etḡ Abraham onḡ'n ob feḡḡ eke l'ot a e lēw em a. Melkisedek e nin a e nyandre el "eb ebu eke bi nyimn aḡḡ low nenyembri nyam em". Etḡ emeny, l'el Saleḡm ec'eb ebu, ow e nyandre el "eb ebu eke b'ism erm es ey ab". † ³ Wel uwm es, lis lele lagḡel ab any. Wel am dadm in e mew a lele luw ab ab ec'odad. ḡbekó li b'ot Nyam Jim es, anḡke l'el eḡḡ waw es seḡḡ feḡḡ eci.

⁴ Ekan el el eke Melkisedek onyn any a! Ey lagḡ ligbel Abraham bobó yeḡḡ onḡ'n ob a feḡḡ eke n'eḡḡn ar ab em a eci lēw em a. ⁵ Mois ec'ol a onḡ eḡḡ waw esel ek'el Levi ec'eb em ec'a abusu eke -li k'ibrm Israel ec'aḡḡ a el ec'ob feḡḡ eke -n'onyn a e lēw em. † -Li bibrm Israel ec'aḡḡ a ec'ob feḡḡ e lēw em, ke aḡḡ amua, el lisijimel ek'el yeḡḡ el Abraham ec'eb em ec'aḡḡ ce. ⁶ Ke Melkisedek, in, l'elm Levi ec'eb em ec'eḡḡ. Etḡ ebēn yeḡḡ, n'eḡḡn Abraham ec'ob feḡḡ ek'eḡḡn a e lēw em a. Etḡ in, l'edḡḡ eḡḡ na eke Nyam ewar low ew es a onḡrō. ⁷ Bebar kaka anm em, eḡḡ ligbel a b'edḡḡ likek a onḡrō. ⁸ Eḡḡ waw esel a eke b'eḡḡn dedeku a e mob feḡḡ e lēw em a, el aḡḡ eke b'uw. Melkisedek yeḡḡ eḡḡn mob feḡḡ e lēw em a, kó in, n'anḡ owr seḡḡ feḡḡ, ese el el eke Nyam Lel am dad ab af. ⁹ Levi ec'eb em ec'ey a anake b'eḡḡn dedeku a e mob feḡḡ e lēw em

† 6:14 Bèbmn Nuḡ Onḡ 22.16-17. † 6:19 li b'eḡḡir Nyamel a ek'anḡ afr a eci ḡbad ab em: aḡḡ a b'igḡ Nyam nuḡ ḡbad el em eke onyn ḡbad nyam eke bi cec usu lala a lele usu lala tasi ab ab. Eḡḡ waw es ligbel a ce el eḡḡ ek'onyn abusu eke k'ey em yogḡ. † 6:20 Selu 110.4. † 7:2 Nuḡ Onḡ 14.17-20. † 7:5 Awl 18.21.

a. Gbɛkɔ wɛl ɔtu eke ki dad eke Levi, in yeji, Abraham ɛm a, n'ɛnm ob lɛw ɛm na. ¹⁰ Tasi ɛm a, lɛgɛ a eke Abraham ɔbr Mɛlkisedɛk a eke wɛl k'ewm Levi yeji, lɛgɛ ab ɛm a, l'ikɛ anym n'ann yogɛ lagɛ ɛm.

¹¹ Israel eyɛ ec'ol ɛm a, Levi ec'eb ɛm ec'ey a anake wɛl ki sɔsum ot el egb waw ɛsɛl a. Ɛtɛ -li b'el egb waw ɛsɛl ɛsɛ elɛl eke ow ɔb nuɛ Arɔn ɛm ab af. † Gbɛkɔ el ec'elɛl eke -li b'el egb waw ɛsɛl a okm ɛm iym nɛny, blɛl ow iy nɛny, ke bla sɔsiɛm -li k'ony egb waw ɛs ɛjɛci ɛsɛ elɛl eke ow ɔb nuɛ Mɛlkisedɛk ɛm ab af ee? Ow b'ow el low eke ɔnym any ij. ¹² Sica, eke egb waw ɛs ec'el a itɛn a, ol a yeji it eke k'itɛn. ¹³ Sodad amua, ey Ɛs Kɔtɔkɔ af wɛl dad ok. In, eke l'el eb ɛjɛc'ɛm ec'ɛgɛ, ke eb ab ɛm a, lɛgɛ kaka, ɛgɛ anm ɛym ɔkm kokm egb waw ɛs eci juma a. ¹⁴ Agɛ a fɛɛ uw any eke ey Ɛs Kɔtɔkɔ, Juda ec'eb ab ɛm wɛl ew'r. Ɛtɛ Mois dadm eb na e low lɛgɛ a eke li dad egb waw ɛsɛl ec'odad a.

Jesu el egb waw ɛs ɛsɛ Mɛlkisedɛk af

¹⁵ Ca gbɛ ów a fɛɛ am ayl, sica eke wɛl sigm egb waw ɛs ɛjɛci nyam eke b'ot Mɛlkisedɛk es a. ¹⁶ L'elm egb waw ɛs agɛ e mew ec'ol ec'elɛl eke b'ɛkan ab ɛm. Tasi ɛm a, owr ann ek'onym uwr a ec'abusu ab anake sigm'n es ɛsɛ egb waw ɛs af a. ¹⁷ Nawrɛ tasi, Nyam Lɛl dad ninɛ: Nj el egb waw ɛs ɛgɛ fɛɛ eci, ɛsɛ elɛl eke ow ɔb nuɛ Mɛlkisedɛk ɛm ab af. †

¹⁸ Ol sig a iym nɛny ɛtɛ elm low, ow ɔɛ wɛl ɔny fifn'n es. ¹⁹ Mois ec'ol a ɔsum liy sɔbɔ kaka. Gbɛkɔ wɛl ɔɛ ey low ɔmn nimamn tasi nyam, ɛtɛ si b'ɛcr in ɛm si titm Nyam.

²⁰ Eke si b'ɛkn a ke Nyam ij nɛny sigm egb waw ɛs na es. Gbɛkɔ Levi ec'eb ɛm ec'a, -l'el egb waw ɛsɛl, eke nɛny ij anm ɛm. ²¹ Kɔ Jesu ec'a, Nyam ij nɛny lɛgɛ a eke li dad ninɛ:

Ɛs Kɔtɔkɔ ij nɛny ɛtɛ li k'ow l'itɛnm ɛbr:

El egb waw ɛs ɛgɛ fɛɛ eci. †

²² Ow am yeɛm ey eke Jesu anake el ɛgɛ a eke am ɔɛ ey s'uw any tasi eke sinm a eke Nyam kok ey ab a, akpl akm lisig a.

²³ Ɛmɛny low ann eke ok ereb: egb waw ɛsɛl ɛjɛc'a ɛny nɔnɔ, anke luw ɔɔm el abusu eke -li k'ann egb waw ɛs el ab ɛm ɛgɛ fɛɛ eci. ²⁴ Kɔ Jesu gbɛ, in, n'ann owr ɛgɛ fɛɛ eci, ɛtɛ lɛgɛ kaka ɛgɛ ɛjɛci k'ow elm egb waw ɛs in usuiy a. ²⁵ Na sɔsiɛm anake l'ɔtu eke ɛgɛ fɛɛ li k'eb agɛ a eke bi titm Nyam a l'ɛlu es in ec'abu elum ɛm a. Eke sica Jesu ann owr ɛgɛ fɛɛ ec'a, l'ɔtu eke li ki nɔnɔ Nyam ɛgɛ fɛɛ wɛl eci.

²⁶ Jesu el egb waw ɛs ligbɛl tasi a eke k'el ey ec'a. L'el lala, n'onym low ɔbr, ɛtɛ l'itam ɛm kaka, n'anm ɛsɛ ey sikpl ɛsɛl af, ɛtɛ afr Nyam usr'r sos ligbɛl. ²⁷ Jesu anm ɛsɛ egb waw ɛsɛl ɛgbɛl ɛjɛc'ab af. Ow ibram eke lɛgɛni nyam nyam fɛɛ li ki waw egb in obi in obi e sikpl a eci, ke ɛmɛny li waw dedeku a eci. In sɔsi eke l'ocr li wawr egb a, ow el egb waw a eke li kok akp nyam coco ɛgɛ fɛɛ ec'a. ²⁸ Mois ec'ol a bi sigm agɛ eke iym nɛny ab es ɛsɛ egb waw ɛsɛl ɛgbɛl af. Kɔ Nyam e nɛny ij a eke ann ol e jam ow a, sigm Iy ab es ɛsɛ egb waw ɛs ligbɛl af, in eke l'iy nɛny l'igɛ nuɛ akpo akpo fɛɛ ec'a.

8

Jesu el sinm owr a ec'egb waw ɛs ligbɛl

¹ Kin low a eke s'am erur eke si ki dad a e liy a tasi: ey s'ony egb waw ɛs ligbɛl nyam ɛsɛ na eke si dad in e low ab af. Li sig es afr, Nyam ek'ony abusu a e lidr abu af. ² Li bi kok in e juma a usu lala a, afr eci nuɛ igɛ usu tasi a. Ɛɛ, afr eci gbad ɛm ɛl tasi

† 7:11 Levi el eb ab ɛm eke wɛl bi sɔsum egb waw ɛsɛl lele el ec'abu elum ɛsɛl ab ot a, ec'el lagɛ. Arɔn anake el krekrɛ ec'egb waw ɛs ligbɛl a. † 7:17 Selu 110.4. † 7:21 Selu 110.4.

a, ow elm Israel ec'agɲ a usm, kɔ Ɛs Kɔtɔkɔ in obi anake us'r a. †

³ Egb waw Ɛs fɛɲ eke wɛl sigm Ɛs a e juma eke bi kok a el ob ap lele egb waw ab. Ow it eke Ɛy ec'a yeji k'ɔny ob ap nyam ɔɲ Nyam. ⁴ Blel Krist anɲ wus af aɲa yeji, li k'elm egb waw Ɛs, aɲke egb waw Ɛsɛl ikɲ anym anɲ eke am kok juma na Ɛsɛ elɛl eke Mois ec'ol a ibrm ab af. ⁵ Egb waw Ɛsɛl amua am kok juma usu lala ek'el afr ec'usu lala tasi a e sɛwl a lele ow ec'es otarir ab ab eci. Tasi Ɛm a, lɛɲɲ a eke Mois am ow us gbad Ɛm ɛl a, Nyam dad'r ninɛ: *Lɛr; b'ow kok fɛɲ Ɛsɛ sɛwl a eke mi yɛgm'ɲ ɛkn lafɛny af ab af.*†

⁶ Kɔ sica, Ɛy ec'egb waw Ɛs ligbɛl Jesu, wɛl abul il juma ek'agb nɔnɔ akm egb waw Ɛsɛl ɛjɛc'a ec'a. Ɛbɛn nɛnyembri nyam, n'am ism sinm ovr nyam ek'el Nyam eci, ke ɔny any nɔnɔ akm sinm sig a. Ɛtɲ Nyam ɛwar ów amamn nɔnɔ eke li b'ow n'ɔɲ Ɛy a, l'ɛw Ɛs sinm ovr na Ɛm.

Sinm ovr a akpl akm sinm sig a

⁷ Blel krɛkrɛ e sinm a itam Ɛm ana, † blel ow ibram Nyam kokm yony Ɛm eci usrm'n usu. ⁸ Gbɛkɔ, kin low a eke Nyam am ɛnym in ec'agɲ a, ow ec'abr a:

Ɛs Kɔtɔkɔ dad ninɛ:
Sɛɲɲ am ow eke mi b'ow mi kok sinm ovr
Israel ec'agɲ a lele Juda ec'agɲ ab ab.

⁹ Sinm na k'ow anm Ɛsɛ yec'a eke mi kok ɛl lagɲɛl ab,
lɛɲɲ a eke m'ɔny ɛl abu
m'ot m'ok ɛl ɔkm Ejipt a.

Ɛtɲ -l'ɛɲɲm -l'ijm nɛny nyam Ɛm e sinm a e lís;
ow ɔɲ, Ɛm yeji, m'igɲ m'ɛlu ɛl es.

¹⁰ Gbɛkɔ kin sɛɲɲ na Ɛm a,
sinm a eke m'am m'ow mi kok Israel ec'agɲ ab ab a:

Ɛm, Ɛs Kɔtɔkɔ, mi b'ow m'oc Ɛm e sol a

m'ɛlu ɛl e tutr ab Ɛm,
mi b'ow mi nɔn sol a ɛl e mɛrm ab Ɛm.

Mi b'ow m'el ɛl e Nyam ɛtɲ -li b'ow -l'el Ɛm ec'agɲ.

¹¹ Ɛtɲ ow k'ow ibram eke ɛɲɲ kaka fɛɲ ki yɛgm in ec'ɛb iy oglog lisijim Ɛm ec'any uw e low ij, aɲke ɛl pupukpaɲ -li b'ow -l'uw'm any,

ɛl kpaɲ, igɲ Ɛy tɔɲ ok ɛgbɛl.

¹² Low nawrɛ, aɲke mi b'ow m'ap ɛl e sikpl a

ɛtɲ mi k'ow m'ɔknm ow e low mru mru. †

¹³ Eke Nyam bi dad sinm ovr e low, ke sinm krɛkrɛ a, lisig n'ɔɲ ow el a. Sica ob nyam ek'el lisig ke am usu a, el ob eke in ec'irm ibnm.

9

Wus af aɲa ec'usu lala a ec'ów ek'anɲ Ɛm

¹ Krɛkrɛ eci sinm a ɔny in ec'ów ek'anɲ'n Ɛm Nyam nuɲ igɲ a eci lele Nyam ec'usu lala eke wɛl kok ab wus af aɲa. ² Ow sosiɛm a, wɛl us gbad Ɛm ɛl nyam eke wɛl bubr oj yony Ɛm yogɲ. Krɛkrɛ ec'usu a wɛl ɛsɲ'n "usu lala", yogɲ anake kenie nyam eke ok ál lɔbɲ lele tabl a eke futufutu a eke wɛl b'ap Nyam ab ab anɲ a. ³ Sica, gbad yony Ɛm a e jam a, el gbad Ɛm ɛl a ec'ogog yony Ɛm a. Yogɲ wɛl ɛsɲ'n "usu lala tasi".

⁴ Yogɲ, ogɲ ofɲ usu sika Ɛm anɲ; ɛtɲ sinm araka eke sos af a el sika Ɛm yeji anɲ. Sinm araka ab Ɛm, sika Ɛm kpokpo nyam anɲ eke afr eci futufutu iy gbɔɲ; ɛtɲ Arɔn e kpama a eke gigɲ suw ɔdɔdɔ a yeji anɲ Ɛm. Ɛtɲ ɛmɛny, mebn a eke af yogɲ wɛl nɔn sinm e sodad a yeji anɲ Ɛm.

† **8:2** *afr eci gbad Ɛm ɛl tasi a:*krɛkrɛ eci gbad Ɛm ɛl a, wus af aɲa wɛl us'r Nyam e nuɲ igɲ eci (ɔkm Ok 25-27; 39.32-40.36), gbɛkɔ in, afr eci nuɲ igɲ usu tasi a eci sɛwl cɛ l'el. † **8:5** ɔkm Ok 25.40.

† **8:7** Aɲa Sinayi lafɛny af e sinm a e low wɛl am dad. Ɛkn ɔkm Ok 24.3-8. † **8:12** Jeremi 31.31-34, Septant Ɛm ec'odad eke wɛl oc. † **9:4** *afr eci futufutu:*ɛkn ɔkm Ok 16.11-18. *Arɔn e kpama a:* Awl e lɛl ab ɛm 17.1-11, Arɔn e kpama a gigɲ suw dɔdɔ ɛtɲ ɔsu Ɛy, yɛgm eke Ɛs Kɔtɔkɔ ɔny sos Ɛm inɲ Arɔn lele Mois ab eci. † **9:5** *Serubɛnɛ*lel mindey eke ɔny mirer, -li b'otarir Ɛs kukuma ab, -li b'ɛli ɔw ɛtɲ -li b'ɛli ɛɲɲ ec'any, ɛl anake li b'ɔsu sinm araka a. Ɛkn Nuɲ ɔb 3.24; Ezekiel 10.3-7.

† ⁵ Araka a e nun af a, Serubenel † eke wel aku am yegm eke Nyam ec'anygbel a anη aηa. El ec'ow a e low a am bubur araka a e neny ab es, yogη a eke wel b'ok sikpl oc ap e mebl ab es a. Gbεkɔ aηa si k'ow si dadm obli nyam nyam e lís ec'odad.

⁶ Gbad em êl ab em, nene anake wel sisigm ów a. Segrη fηη, egb waw esel a b'ok krekre ec'usu a kok el e juma a. ⁷ Kɔ egb waw es ligbel a sony ce b'ey êl a ec'ogog yony em a, akp nyam ce lakpo nimum eci. Yogrη li b'oc ndey e mebl ab n'im li wawr egb n'ow Nyam in obi in obi e sikpl a eci lele dedeku a nimum ec'ab. ⁸ Kin low yec'eke Abη Lala am erur eke ki yegm a: eke krekre eci gbad em êl na anη a, usu lala tasi a ec'ejagb a ki figm. ⁹ Ow el low ek'el yefenyina em eci. Etη kin ow e nyandre a: egrη ek'am igη Nyam nun ke am ibi mindey ap'r oglog am waw egb ow'n a, k'ow otum ów amua e kok em onym erm es ey Nyam em in ec'ow tutr em ton ow ok nun. ¹⁰ Ow el sol ek'el sos megl af eci ce ese: ob ij, mar lele sos ayal e mij ern ern eke wel b'ok ab ab. Sol amua fηη ony any ton ow ok legη a eke Nyam titηη el fηη yec'a eke ony any nɔnɔ akm el ab ab a.

Krist ec'egb waw a

¹¹ Gbεkɔ Krist ow ese egb waw es ligbel af on ey ów amamn a eke anη a. L'ecr gbad em êl nyam ek'agb el sobɔ akm wus af aηa ec'ab em. Êl a, el ob eke ow elm agrη ec'abu usm, ow e nyandre el; ow elm ey e wus na eke wel kok a ec'ob. ¹² Krist ey usu lala tasi a ek'el Nyam e saw a, akp nyam coco segrη fηη eci. L'ocm sican lele sed gɔη gɔη ey ab e mebl a li kokrm egb waw, kɔ in obi in obi e mebl a l'oc li kokr egb waw etη li sog ey sikpl ec'abu em segrη fηη eci. ¹³ Tasi em a, wel b'oc sican lele sed gɔη gɔη ey ab e mebl a lele id yow eke wel ofη e milakη a, ok agrη a eke

kok sikpl ab af. Ow b'ayal el sos sikpl a e lís, etη ow b'ow el abusu owr eke -li k'igrη Nyam nun. ¹⁴ Eke na eke wel dad a el low nawre, ke Krist eci mebl a, in otu eke k'ony mbas nɔnɔ. Tasi em a, Abη a ek'anη segrη fηη a ec'abusu em, Krist ocr in sosi ap Nyam, ese ndey a eke ítam em ke wel b'oc kokr egb waw ab af. Eben a, li b'ow l'ayal ey e tutr a, eke ów enun eke bi nyimn egrη luw em a ibar a, yec'etη ke s'otu si kok Nyam ek'anη owr a e low.

Mebl el sinm a e meny ewr

¹⁵ Na sosiem anake Krist el egrη a ek'anη ey lele Nyam ab ec'araηη, ke oc sinm owr a ism Nyam ec'agrη a. L'uw, agrη ec'es eb elu sosiem, el ec'ow enun a eke -li kokr ow a eke -n'anηη krekre e sinm a ec'es ew em a. Eben ke agrη eke Nyam esη a, otu egrη ów a eke Nyam ewar el ow e low ew es ke anη segrη fηη a.

¹⁶ Eke batη egrη nyam nɔn aja ij e lel ew es a, gbuη ke wel kók lel ab em e low a, ow it ke wel yegm eke lel nɔn es a uw. ¹⁷ Tasi em a, aja ij eci lel nene eke wel bi nɔn ew es a, egrη a eke nɔn a b'uw gbuη etη wel bi kok ow e low. Sica ek'egrη a anη owr ke k'uwm a, lel a elm low kaka. ¹⁸ Eben nyam coco, legη sig em a eke Nyam am bebm Israel ec'agrη ab ab sinm owi a, † wel ikη anym ibi mindey etη wel ok el eci mebl ab es. ¹⁹ Sica dedeku a nimum ec'any af, Mois ikη anym awl sodad a pupukpaη, ese el el eke wel b'egrη el ol ab em ab af. Etη ow e jam a, l'ot sed gɔη gɔη a lele sican ab ab e mebl a li wuwlm mij ab etη l'oc isɔp ikη † eci lal nyam eke wel ucu licεb suw neny af a, etη n'am usm mebl ab em li fufη ol e lel ab af lele bieku a nimum ab. ²⁰ Etη li dad nine: *Na el sinm eci mebl a eke Nyam am ibrm ony eke k'elumn a.*†

† **9:18** *sinm*:Grek em a, odad ebl nyam na ce wel b'oc dadr aja ij e lel a yeji ec'odad. † **9:19** *isɔp ikη*:likηni eke sos ayal e ses gbεgbl nɔnɔ em, wel b'oc in e lal a usm mebl em am fufη agrη. Ekn Ob Ap 14.4-7. † **9:20** Okm Ok 24.3-8.

eke Nyam k'ot in ec'efnu a ok'r es akr ew. ¹⁴ Ob ap nyam em ce, Krist ɔɲ agɲ a eke wɛl yɔyɔg sikpl es a, iy nɛny ign nun sɛgn fɛɲ eci. ¹⁵ Abɲ Lala yɛji am elu ɔkm yɛgm ɛy dad ɛsɛ:

¹⁶ Ɛs Kɔtɔkɔ dad ninɛ:

Kin sinm a eke mi b'ow mi kok el ab sɛgn amua e jam a:

Mi b'ow m'oc em e sol a m'elu el erm em,

ɛtɲ mi b'ow mi non el e sow tutr ab em.

¹⁷ Ɛmeny l'ign af ninɛ:

Mi k'ow m'oknm el ec'ow ɔbr ɔbr a lel el e sikpl ab ab e low ij. †

¹⁸ Sica eke wɛl oc sikpl ap a, ow ibram eke wɛl k'im kok ow ec'oc ap ec'egb waw ij.

Si titmn Nyam ke si kí lerm jam ij

¹⁹ Agɲ lisijimɛl, Jesu e mebl a eke ok es ɛy ec'a usur ɛy erm eke si k'owl abu s'im s'ok Nyam ec'usu lala tasi a. ²⁰ Ɛɛ, li kikn in e sos megl ab es, yec'ɛtɲ ke li fig ɛy ebr owr ek'el sel ɛɲn ec'ebɾ a. Ɛtɲ low na eke li kok a, otarir es ɛs'elɛl eke lɛgn sig em, Nyamel ab em e gbad a ek'am ɛdɲn agɲ eke k'im Nyam ec'any af a, agbr em oc es ab af. ²¹ Ɛy, s'ony egb waw ɛs ligbɛl nyam ek'anɲ Nyam ec'agɲ a e nun af. ²² Sica wɛl yɔyɔg ɛy ec'erm ab em ec'ow fɛɲ eke k'ok ɛy ow af ab es, ɛtɲ wɛl ok ɛy e sos megl a mij, mij lala tasi em. Ow sosiem, si titmn Nyam erm ek'ij nɛny nyam ke inym es kikri ɛy ec'omn ab em. ²³ S'úcur ɛy e low omn a eke s'ɛgn ow e low s'eb a s'onyn es kikri, anke Nyam ɛwar ɛy ow ɛw es ɛtɲ s'uw any eke l'el cɛcɛ. ²⁴ S'ɛwarir nyamn af, yec'ɛtɲ ke ow átr ɛy sos es s'óny erur tasi ke si kók ow amamn. ²⁵ Si k'ignɲ ɛy e luku a eke si b'as usu nyam a si k'elul es, ɛsɛ elɛl eke ow ɛcm agɲ beb ab am kok ab af. Ow tasi eke si ki kok a el, ke s'atarir sos es ɛy ɔfr, eke Ɛs Kɔtɔkɔ eci lɛgn a ow titm a sosiem.

²⁶ Sica eke s'uw low nawɾɛ any a, eke abu anɲ ɛy em s'am ɛkn piɔ

si kok sikpl, ke egb waw ɛjeci kaka anm eke b'ow ɔny ɛy e sikpl a oc es ij. ²⁷ Low ce eke si ki kok a el, ke ɛɲn ab s'anɲ s'am eku eke Nyam e jɛj ok a k'ow lele al gbɛl a eke b'ow nɲɲn Nyam ec'any ɔbr ɛsɛl ab ab. ²⁸ Ɔkan eke lɛgn sig em a, ɛgn kaka fɛɲ eke eluam Mois ec'ol a batɲ agɲ yony oglog nyahan ij danɲu dad eke nawɾɛ ɛgn a in eluam ol a, wɛl ócm apm'n, eke wɛl b'ibi'r. † ²⁹ Sica ɛgn yec'eke b'ow yayr Nyam ec'Iy a, kɔ li k'ow n'ɛɲnm low agbm akm na ee? Tasi em a, ɛgn na eluam mebl a eke wɛl oc kokr sinm a eke yɔyɔg in e sikpl ab es a. Ɛtɲ li wɛwɾ Abɲ Lala a eke b'ɔɲ ɛy s'uw Nyam ec'erm mamn ab any a. ³⁰ Ɛɛ, s'uw ɛgn a eke dad ninɛ: *Em, mi b'usr ɛgn usu mi kok low nɲɲn eke wɛl kok'r a, ɛtɲ mi b'ow m'ɔɲ ɛgn ɛgn ec'ek'it eke k'ɛbm a!* Li dad yɛj'eke: *Ɛs Kɔtɔkɔ b'ow jɛj in ec'agɲ a e low ok.* † ³¹ Odad na am yɛgm ɛgn a eke bi yayr Nyam ek'anɲ owr a, e gbɾe ligbɛl eke b'ow ɛɲn a.

³² Sica ɔkan yec'a ek'ɛy lɛgn sig em a eke ɛɲn Nyam ec'usuayl a. Kɾɛkɲ cɛ ɔbar gbɾe ijr nonɔ ɛtɲ inymn es kikri omn em itarir lɛc em. ³³ Sakp oglog, wɛl ɔny ow ɔny agɲ ec'any af wɛwɾ ɔny, kokr ɔny akpoto. Sakp beb ec'a, ɛgn ebr anɲn agɲ eke wɛl am ijr gbɾe akpasu na a jam. ³⁴ Tasi em a, ijr gbɾe agɲ a ek'anɲ sobel em ab ab. Ɛgn ebr sos em inɲ em eke wɛl ki dɔgr ɔny ec'ob ek'onyn a eb ɔny abu em, anke ɔny uwr any eke ɔnyn ob ɔny ligbɛl ek'anɲ sɛgn fɛɲ. ³⁵ Ow sosiem a, àtar sos es! Omn em, b'ow ɛɲn ob ap ligbɛl. ³⁶ Ow am ibrm eke k'onyn erm susu yec'ɛtɲ ke ótur kokr yec'a eke Nyam am erur a, ke ɛɲn yec'a eke l'ɛwar l'ɛw es a. ³⁷ Tasi em a, Nyam Lɛl dad ninɛ:

ɛmeny ow anɲ lɛgn tɛl, lɛgn tɛɛli cɛ, ɛtɲ Ɛgn a eke k'ow a, b'ow ow;

li k'ow n'inɲnm ów ij.

³⁸ Nyam dad ninɛ:

† **10:17** Jeremi 31.33-34. † **10:28** Ol Ɔkn 19.15. † **10:30** Ol Ɔkn 32.35-36.

Եղի yec'ek'el nyim nyim em ec'any af a b'ow anj ovr in ec'omn a eke l'oc l'elu'm em a sosiem. Gbeko eke li b'ewl meny li ler jam, mi k'ow m'ocm em ec'erm a m'ewm'n af ij.†

39 Եյ ec'a gbε, s'anm agj a eke b'ewl meny ler jam ke b'irm ab em. Njan, ey obi s'oc ey ec'omn a s'elu Krist em yec'etj ke li sóg ey.

11

Sinm sig ab em ec'agj a ec'omn a

1 Չոն el lelel nyam eke wel b'uw any tasi eke low a eke wel am omn a, wel b'ow ejj; lelel nyam eke wel b'ekn ów tasi eke wel éknm a. 2 Eke Nyam aw legj sig em ec'agj a, ke el ec'omn a eke -n'onyn a sosiem ce eci.

3 Չոն em, si b'uw any eke odad ebl em Nyam kok wus. Ետj eben a, mob a eke wel b'ekn a el mob eke wel ot mob a eke wel éknm a kokr.

4 Չոն em, Abel kok egb waw ek'akpl akm lisijim Kayen ec'a, oj Nyam. Ow oj Nyam oc'r egj nyim nyim in ec'omn a sosiem, anke ow egj in ec'egb waw a eb. Ետj omn a sosiem ce anake eke Abel uw a yeji, in e low anj ce a. †

5 Չոն em, Enok uwm agj e luw etj njbonj wus af anj im afr. *Եղի kaka otum eknm'n, anke Nyam oc ew'r in e saw a.* Nyam Lel dad eke gbuoj ke Enok in im afr a, *Nyam in ikj anym in oc ow egj mamn.*†

6 Tasi em a, egj kaka k'otum elm egj mamn Nyam ec'any af eke n'onym omn. Եղի eke bi titm Nyam a, it eke k'ub nawre eke Nyam anj etj agj eke b'ol'l es a, li b'ap wel ob.

7 Չոն em, Noe egj ów a eke wel éknm ke Nyam ikj anym dad'r ow e low a eb. Ետj li kok mijetj ligbel in ec'agj a ec'es eb elu eci. Eben a eke li kok a, ow yegm lelel eke wus nimum ec'agj a akplm, etj in

ec'omn a sosiem, Nyam oc'r ese egj nyim nyim af.

8 Չոն em, Abraham elum Nyam ec'esj a eke esj'n a. Ետj n'im usu nyam eke ow k'oj'n, él in ec'a; l'igb n'aam eke l'uwm yogj a eke n'aam ab any. 9 Չոն em, n'im l'ir wus a eke Nyam ewar ir ow e low ew es ab af, ese utu egj af. L'ir ndey lel em mel em, ese lelel eke Isak lele Jakob ab eke el yeji, Nyam ewar low nyam a ce ew es a ir ab af. 10 Abraham am eku eb a ek'in eci misigrer a inym es kikri a. Eb a, Nyam in obi bebim in e low etj us'r.

11 Չոն em, Sara ek'el itr yow ke in ec'akpo a im anym nono a yeji, otu ew iy, anke l'ucu low nyam gbε n'onny es tasi: Nyam e meny e b'ij a, li bi kok ow e low. 12 Abraham el egj nyam eke usu toj luw ab yeji ibnm. Gbeko omn sosiem egj nyam na em, alaw nono otu ok okm. Ետj in ec'alaw a eny ese mílél ek'anj afr ab af, oglog ese okij any e mirici ab af, toj wel k'otum awlm el.

13 Agj amua fej ony omn Nyam em toj uw. -L'otum -n'ejnm ów a eke Nyam ewar el ow e low ew es a, gbeko -l'ekn wel akpoj em toj ow inj el sos em eke -l'ekan wel a. Ետj -l'egj -l'eb tasi eke -l'el etu agj, usu im esel wus af anj. † 14 Low egj eb na em, -n'am yegm kpata eke -n'am ol eb ir usu tasi ab es. 15 -Li tutrm el ec'eb a eke -l'ignj -l'elul es a e low. Blel -li tutar ow e low ana, ke -l'otu eke -li k'ewl meny n'im em. 16 Nawre em a, usu sobo tasi a -n'am ol es, afr ec'usu a ek'anj a. Na sosiem, Nyam és onym eke wel k'esj'n el e Nyam. Tasi em a, li kok eb nyam l'ew wel es.

17-18 Չոն em, Abraham oc Isak eke ki kokr egb waw oj Nyam, legj a eke Nyam erur eke k'ekn in ec'omn a. Ow ikj anym dad'r nine: *Isak em anake b'ow ejj alaw eke b'ow elu j e nin a okm a.*† Ետj eke Nyam ewar

† 10:38 Abakuk 2.3-4, Septant em ec'odad eke wel oc. † 11:4 Էkn Nunj Jb 4.3-10. † 11:5 Էkn Nunj Jb 5.18-24. Akr 24 a, el Septant em ec'odad eke wel oc. † 11:13 Էkn Nunj Jb 23.4. † 11:17-18 Nunj Jb 21.12; Nunj Jb 22.1-14.

ir low na ew es a yeji, Abraham egn eb eke k'oc in ec'iy ekpobi a kokr egb waw on Nyam. ¹⁹ Tasi em a, li tutr l'uw any eke Nyam ony abusu eke k'igbm egn luw em; na sosiem, Nyam ovr jim on'n, etn ow anj ese luw em ce ow'n igb af.

²⁰ Omn em, Isak edn Jakob lele Esayu ab ovr, ow eke anj anym b'ow ow a eci.

²¹ Omn em, Jakob in e luw e wanci af, edn Josef ec'ey yony a ovr. Etn l'ucu in e kpama a n'onny es, l'ok ovrkp wus l'ign Nyam nun.

²² Omn em, Josef in e sel ec'uw em, swar eke Israel ec'ey b'ow ok okm Ejipt, etn li dad wel low yec'eke wel ki kok in eci ew ab ab a.

²³ Omn em, Mois es lele lis ab, oc el ec'iy a eke -l'ewr ke akpl nono a, lol es ton ow ij awl nyahan. Erjn onym el eke -li k'ob eb ebu ec'ol a ek'ew ab es.

²⁴ Sica eke Mois agb a, onn em anake l'erurm eke wel k'oc'r ese Faraon jow ec'iy af a. ²⁵ L'otu ce eke li k'ij sikpl e sos em in ec'eb a sagn beb, ko l'egn l'eb eke li k'ij gbre Nyam ec'agn ab ab. ²⁶ Mois uw any eke Ejipt ec'ob ony a agb nono. Gbeko, egn eb wel ifn'n ese eled eke wel b'ow ifn Mesi ab af a, el low eke agb nono ligbel akm Ejipt ec'ob ony a. Tasi em a, legn anym em eci ob ap tasi a eke li k'ejn a, n'am ler.

²⁷ Omn em, Mois ngbon Ejipt eb em, etn l'urum Ejipt ec'eb ebu a ec'erm bebl a. N'inym es kikri ese egn ek'am ekn Nyam a eke wel eknm ab af. ²⁸ In ec'omn ab em, n'onj wel kok Pak ec'es gbegbl a, etn n'onj wel ibi maceb eb ow eci mebl a udu masany. Ow onj etn afr erm es a ek'ow eke k'ibi agn a, itjnm Israel eyn ec'ey egn krekre a abu. [†] ²⁹ Omn em, Israel eyn ubr okij ebl a ese wus wewe ce ow'n el af. Etn eke Ejipt eyn a wewrm el ow eke el yeji k'ubr a, mij a eman el.

³⁰ Omn ab em ce, eke -l'iwar Jeriko eb a -l'elulil em sakp lobn a, eb a

e mebn em lakp a er ok. ³¹ Omn em, Rahab egn ot yow a uwm Nyam ec'efnu ab ab, anke l'eb agn a eke wel erm im es lol em eke k'uw eb ab any a. [†]

³² Emeny bla lowi m'otu eke mi ki dad ee? Abusu k'ow erum im es eke mi k'awl kpe kpe kpe Jedeon, Barak, Samson, Jefite, David, Samiel lele kokoba ob esel ab ab ec'eghni nyam nyam ec'a. ³³ Agn amua ony onn Nyam em etn ow em, nono ogn ar eb seb anj el ec'es ew em. Beb kok yec'eke el nyim nyim a etn -n'ejn yec'a eke Nyam swar el ew es a, -li b'abl sikukuma neny es. ³⁴ -Li rirmn sal gbagba es, etn lab ler em otum ibim el. -L'ok ol ko -n'ejn lec. Ar ogn e legn em a, -l'elu el e gbawru ij a okm, -l'itr aru ejec'a imn jam eci. ³⁵ Oyow ony onn Nyam em. Ow onj -n'ejn el ec'agn a ek'uw a, anke agn amua igb luw em.

Wel onyn agn ejeci beb milolu el ec'omn a sosiem ko -l'eghm eke wel k'elu el es. Tasi em a, -l'erur eke -li k'uw, ke -n'anj luw ab em, -l'igb -l'ey sel ejn tasi ab em. ³⁶ Agn likpr egn wewr lele ngbre em ec'or a eb. Wel awn beb ngbraka em etn wel ony ok el sobel em. ³⁷ Beb ec'a, wel ibi el mebn em, oglog wel ubr el em ekpr yony suku em, oglog wel ibi el lab ler em. Beb b'anj anj ewl im ok yogj a, sus mob eke wel gign maceb lel em oglog sican lel em, -n'onym ob kaka; wel ijr el gbre nono etn wel kok el ow enj nono. ³⁸ Wus ec'agn akplm eke agn kpasu na k'ir el em. -Li b'anj anj -l'ewl -n'im -l'ok yogj a, loj em, mafeny em, mob lokm lele wus omu em ab.

³⁹ Agn amua fej ony onn Nyam em; ow sosiem anake ow ij el e nun af e danju nimamn a. Gbeko, low a eke ow swar el ow e low ew es a -n'ejnm, ⁴⁰ anke ow beb low sobo mamn nyam eke agb nono ey fej ec'a ew es. Etn ow erurm eke -li k'im ton -l'ok el ec'omn a e nun eke si k'anm em.

[†] 11:28 Okm Ok 12.12-13. [†] 11:31 Ekn Joswe 6.12-21.

12

Sos k'ów ony es gbre ij owi fəj em

¹ Agñ amua na fəj eke m'am dad el e low a am elu el ec'omn e danju ij okm yegm ey. Ow anñ esə dedeku ligbel nyam eke ow iwr elul ey em ce af. Ow sosiem a, ey yeji s'ígn low fəj eke am edñ ey eci anym imn a s'elu es, s'ígn sikpl a eke wiwrm ey ab a s'owl. S'úrur es erm susu em es uru a ek'anñ ey anym a. ² Səgn fəj si léer Jesu. In anake li b'ónñ egn ony omn a, etñ li b'ónñ omn a iy neny ign nuñ. L'əgn olikn af e luw a l'eb l'uw etñ li lərm és a ek'anñ luw nene em a, anke n'am ler sos em inñ a eke wel bebm ew'r es a; etñ sica li sig es Nyam e lidr abu af yogñ.

³ Es, tütar Jesu ec'el el a eke egn sikpl esel e sifn a ek'onny in e lís a e low eb a. Ow b'ow onñ abñ em a sos k'ow om onny es etñ sos k'ow aam onny. ⁴ Tasi em a, onny lele sikpl ab eci itarir ab em, k'iimn tonñ k'okmn luw em! ⁵ Kó ów om e sodad a eke Nyam dad onny esə in ec'ey af a, es jijal ee? Kin odad a:

Em Jim, eke Es Kótoko b'enyam'ñ abr, k'óc ow e low a k'ew ow onny!

Sos k'ów'ñ es eke li b'enyam'ñ abr!

⁶ Tasi em a, Es Kótoko, egn eke li b'erur a li b'enyam abr, etñ li b'enyam agñ a fəj eke li b'oc esə in ec'ey af a abr. †

⁷ Eke am ijr gbre, ke onny e low yegm eci, anke Nyam b'ot onny esə in ec'ey af. Bogñ ec'iy anake es ényam abr ab ee? ⁸ Eke Nyam ényam onny abr esə in ec'ey a pupukpañ af, ke ow anñ esə ow'n elm onny Es etñ onny elmn ow ec'ey lokm af. ⁹ Wus af anñ s'onny ey esel, -li b'enyam ey abr etñ eben yeji si b'elum el. Sica ayaf si k'otum s'eluum Nyam ey Es ek'anñ afr a nana, † bake s'ótu s'əñ sel ee?

¹⁰ Nawre, ey esel a eci abr enym a el səgn tel eci el ec'el el eke -li b'ekan ów ab em. Kó Nyam ec'a, ey e low nimamn eci li b'enyam ey abr, n'ón

ey s'el lala s'anñ esə in af. ¹¹ Eke wel b'ób nuñ am enym ey abr a, ow inñm ey sos em, sos nana ow b'owr ey es. Gbəkó ow b'im ləgn anym em a, agñ a eke wel enym abr eben a, b'anñ erm es ey em etñ b'ir eb nyim nyim.

¹² Ow sosiem a, sabu k'am onny, etñ onny ec'akr a yeji k'úfn onny; kó àtar sos es nana, ke íman anym eci ce.

¹³ Etñ emeny, kòkr ejagb a eke b'ow ebar a inym nyim nyim, yec'etñ ke lakr obr fəj k'úñm, kó ke nana l'éwl n'inym.

Èel cəcə

¹⁴ Ól agñ fəj ab ec'erm es ey em ec'eb ir es, ke ír eb nyim nyim eke b'akpl Nyam sos em. Egn fəj eke k'ow kokm eben a k'ow eknm Es Kótoko. ¹⁵ Ewr erm ke egn kaka k'ígnm bibm eke Nyam b'ón'ñ a. Onny em a, egn kaka k'éw low es lokm k'eli esə likñ lolo af ki nuñ agñ nón in e lol ab ab. ¹⁶ Ke ebirir marem marem owi k'anm onny ec'arañ! K'ifan Nyam ec'ów a esə el el eke Esayu kok ab af. In eke ob ij lofu nyam sosiem, l'ól in e sigbel a l'ij a! † ¹⁷ Ókan eke ow b'ibn a, l'erur eke li k'əñ es ec'owr a, kó ow itr owl. Li kok səñ, l'ikñ onñ eke es k'itñ ebr, kó l'otum n'óm ow ow itñm ebr.

¹⁸ Onny, ləgn na em a, owr titmn Nyam, gbəkó ow anm esə onny lagñel e low any af a eke ekñ ləgn sig em ab af. Eke -li titmn Sinayi lafeny a, yogñ -l'ekñ al ligbel a, ncebñ ibr a, nyamgbrany a, ¹⁹ -l'iri kròkr nyam ikñ etñ lebl nyam yeji ikñ. Eke Israel eyñ iri lebl na a, -ni nññ Nyam eke ow kí dadm el odad ow obi ij. ²⁰ Nawre, Nyam edñ eke wel k'itñm lafeny a abu,

etñ eke egn nyam itñ abu a, ke wel ór'r mebn em ibi'r, eke ow el ndey kpró itñ abu yeji, wel kók'r low nyam coco a.

† 12:6 Nyandre 3.11-12, Septant em ec'odad eke wel oc. † 12:9 ey Es ek'anñ afr: Grək em ec'el el eke wel b'iri a el: abñ eci el es. † 12:16 Nuñ Ób 25.29-34.

21 Low a ɔny erɛn toɔ Mojs in obi yeji dad nine: «erɛn ɔny'm toɔ sos am ufɛm.»†

22 Gbɛko ɔny ec'a ow elm ebɛn, ɔny imn titmn Sion e lafeny a, † Nyam ek'anɔn owr ec'eb a, Jerusalem a ek'el afr eci ke yogɔn afr erm esɛl bubute aam kok es gbɛgbl a. 23 ɔny, imn titmn Nyam ec'ey krekrɛ a eke as luku, † ke el agɔn a eke wɛl non el ec'en afr a. Owr Nyam eke bi jej wus nimum e low ok a ec'any af. Imn titmn agɔn nyim nyim a ek'iy nɛny igɔn nuɔn a. 24 ɔny, imn titmn Jesu eke ok in e mebl ab es ey e sayl ec'a. Nyam ɛcr in em ɔn ey sinm owr nyam, ɛtɔn Jesu e mebl a ɔny mbas nono akm Abel ec'a. †

25 Sica ɛwr erm, ke ɛrir Nyam eke am dad odad a e low! Eke wus af aɔa Mojs ɛwar Israel eyɔn, ke -l'ɛgɔn -l'irim a, -n'ɛɔn ow e gbɛr ek'anɔn em a. Ey ec'a, afr ɛtɔn Nyam anɔn dad ey odad. Eke s'am dad s'ɛsɛ ey e low anm em, s'uw any tasi eke li b'ow li kok ey ow e low! 26 Lɛgɔn sig em a, Nyam e lebl a ɔn wus ufɛn. Yɛfenyina em ec'a, kin yec'eke n'am dad l'ɛw es eke li b'ow li kok: *Emɛny lɛgɔn ejeci, mi b'ow m'ɔn wus ufɛn, ɛtɔn ow k'ow elm wus cɛ, ko afr yeji.*† 27 Odad na eke el: *emɛny lɛgɔn ejec'a*, kin ow e nyandre: mob a eke wɛl kok ke ɔtu eke k'unɔn a, b'ow irm. ɛtɔn ow b'ow ɔn el a cɛ eke k'otum unɔn a abusu anɔn sɛgɔn fɛn.

28 Sica ey, s'am ɛɔn gbɛrɛngbi usu a eke k'otum ufɛm a. Ow sosiɛm s'ɔn Nyam bia, ke si kók in owi sɛwl a eke li b'erur ab em, es is em lele elum em ab. 29 Tasi em a, ey e Nyam a el al eke bi nuɔn ob. †

13

Elɛl eke ɛgɔn e low k'akpal Nyam sos em; es abal el em ec'ow ɔm

1 Sica ow akpl eke abu k'anɔn ɔny em ám eruririr ɛsɛ Krist em ec'agɔn lisijimɛl af. 2 K'ijal etu eb e low es, aɔke agɔn beb eb etu toɔ batɔn eb afr erm esɛl any uwm em. 3 ɔkan ɔny lisijimɛl ek'anɔn sobel em a e low, † ɛsɛ sobel em cɛ ɔny yeji ɔny anɔn wɛl ab af. ɔkan el a eke wɛl am ɔnyn milɔlu a e low, ɛsɛ ɔny cɛ anake wɛ'n am ɔnyn ɔny milɔlu ab af.

4 Ke agɔn a fɛn ɔny mɛbi ec'elum. Ke igɔn lel yow ab ec'es eru usu a nfaci ij owi k'ɛym. † Nyam b'ow jej agɔn a eke b'ɛbirir mareɛm mareɛm a lele agɔn a eke ɛbirir ke b'ij nfaci ab ab e low ok.

5 K'ocr os owi k'ucur any, sos em inɔn ɔny yec'a cɛ ek'ɔnyn a eci. Tasi em a, Nyam in obi li dad nine:

Mi k'ow mi walm m'elum'n es lɛgɔn kaka,
mi k'ow m'igɔn m'elum'n es lɛgɔn kaka. †

6 Ow ɔn s'otu eke si ki dad ɔmn em tasi s'ɛsɛ:

Es Kɔtoko el em ec'abu elum es,
mi k'urum erɔn kaka,
ɛgɔn kaka k'otum kokm im low nuɔn.
†

7 ɔkan ɔny ec'anym em ec'idr ɛsɛl a eke ɔb ɔny Nyam ec'odad a e kokoba a. ɛkan elɛl a eke -l'iir eb toɔn ke -l'uwr a, ke ɛbr el ec'ɔmn a e lakr a. 8 Ow akpl e k'uwr any eke Jesu Krist itɔnm: lɛgɔn ek'ɛc ab em, yɛfenyina lele sɛgɔn fɛn ab, in ec'elɛl a cɛ li b'anɔn.

9 Ki yɛbr low yɛgm mramra k'irmn ɔny. Sol ek'el ob ij ec'a ɛelɛm agɔn a eke b'elum a low lɛgɔn kaka. Eke ow el bibm e si b'ɛɔn Nyam em

† 12:21 ɔkm Ok 19.12-13; Ol ɔkn 9.19. † 12:22 Sion: Jerusalem e nin ejeci nyam ana. † 12:23 ɔkm Ok 4.22 em a, yogɔn ey krekrɛ a el Israel nimum a. Gbɛko aɔa Ebre e lel na em, ow el Krist eci jam us esɛl a fɛn, egɔn lele ɔyow ab eke ir eb Nyam ab a. † 12:24 Abel: el Adam lel ɛv ab ec'iy. Lisijimɛl likpekp Kayɛn ibi'r. Nuɔn ɔb 4.8. † 12:26 Aje 2.6, Septant em ec'odad eke wɛl oc. † 12:29 ɛkn Ol ɔkn 4.24. † 13:3 ɔny lisijimɛl ek'anɔn sobel em: ɛkn Ebre 10.32-34. † 13:4 Grɛk em a odad a el: *ke igɔn lel yow ab ec'ob erur ob ab afsikpl owi k'anm*. † 13:5 Ol ɔkn 31.6,8; Joswe 1.5. † 13:6 Selu 118.6, Septant em ec'odad eke wɛl oc. † 13:10 Aɔa, afr ec'egb waw usu lala tasi a e low, yogɔn a eke Krist ey a; ɛkn Ebre 9.11-14; 23-26; 10.19-21.

a b'ɔŋ ey s'ij læc, ke yec'anake akpl a.

¹⁰ Ey, s'ɔny egb waw usu, † etŋ egb waw esel a ɔnym abusu eke k'ij ob eke b'anŋ egb waw usu yogŋ ow a. Tasi em a, el, Nyamel gbɛl ab em -li bi kok juma. ¹¹ Yogŋ, Jwifɛl ec'egb waw es ligbɛl a b'oc mindey a e mebl a im ey usu lala tasi a sikpl es ɔny oc eci, etŋ wɛl b'ot mindey a ok ɔkm im gben ofŋ. † ¹² Na sosiem anake Jesu yeji uwm Jerusalem, † ke n'im l'uw eb a e saw a, yec'etŋ ke in e mebl ab em, li y'ɔyɔg agŋ e sikpl ab es a. ¹³ Ow sosiem a, s'ókr ɔkm s'imn s'ɛŋan in gben yogŋ, † s'égŋn wɛl ijr ey gbre nenyembri nyam a ese in ec'ab af. ¹⁴ Wus af aŋa, s'ir eb nyam eke k'ow anm sɛgŋ fɛŋ ab em, gbɛkɔ ey, eb a eke b'ow anŋ lɛgŋ anym em a s'am ɔl es. † ¹⁵ Eke ow el eɛen a, ow akpl eke lɛgŋni nyam nyam fɛŋ, si k'ɛcr Jesu em s'ɔŋ ey e kɔkɛm fɛŋ uyu im Nyam ec'any af. Na anake el ey ec'egb eke s'am waw a. Eɛ, ke ey e neny em e bia fɛŋ eke b'ow anŋ ey ɔkm a, ɔŋ in e nin a agb. ¹⁶ Gbɛkɔ k'ijal es eke ki kokr low mamn ke cécr yec'a eke ɔnyn a, anke amua anake el segb waw eke b'akpl Nyam sos em a.

¹⁷ Elumn ɔny ec'idr esel a ke ísr es el ec'any af. -N'am ew ɔny nyamn af anke ow it eke -li k'awl ɔny ec'ów -l'ok Nyam. Ow sosiem a, eke b'elumn el, -li b'ow -li kok el e juma a sos em inŋ em. Eke ow elm eɛen, -li b'ow -li kok juma a abr eny em etŋ k'ow ɛŋnmn low kaka.

¹⁸ Nɔŋan Nyam ɔŋn ey. Ey s'uw any tasi eke si k'eknm low eke k'ɔŋ s'okr ey sosi ów af. Tasi em a, sɛgŋ fɛŋ si b'ɔl low sɛnyn sɛnyn e kok es. ¹⁹ M'am ibrm ɔny atrm em, ŋɔŋan eke mi k'ewl fafa m'ow ɔny ec'araŋn.

²⁰ Nyam anake b'ɔŋ ey erm es ey a. L'igbm ey Es Kɔtɔkɔ Jesu ek'el mɛɛɛb ɔsu es ligbɛl a luw em. Etŋ in e mebl a ec'egb waw a ɔŋ ey sinm nyam ek'ɔnym uwr. ²¹ Ke Nyam na sɛgŋ fɛŋ ɔŋ ɔny ɔtur kokr low mamn, kókr yec'a eke li b'erur a! Ke l'écɛr Jesu Krist em li kok ey em, low yec'eke b'aw'r a! In ec'el anygbɛl sɛgŋ fɛŋ! Amen!

²² Agŋ lisijimɛl, m'am dad ɔny eke k'irir erm ew em, sos es atr e sodad amua. Tasi em a, lel a eke mi nɔn a ɔfum nɔnɔ. ²³ Sica kin amani nyam: ey lisijim Timote anŋ sobel em ey ɔkm. Eke l'ow fafa, in yɔny si b'ow s'ow s'ekn ɔny.

²⁴ Eɛŋnin ɔny ec'idr esel a fɛŋ lele Nyam ec'agŋ lala ab ab. Itali ec'agŋ a ek'anŋ aŋa a yeji am ɛŋn ɔny.

²⁵ Ke Nyam édn ɔny fɛŋ ɔwɔ!

Nyam ŋɔŋn lele ɛŋn es abal el ab

† **13:11** Bèbmn Ob Ap 16.27; Awl 19.3. † **13:12** Jan 19.17-20. † **13:13** *gben yogŋ*: Jwifɛl amua eke wɛl nɔn lel na am awŋ a ec'a, Jesu e jam us a ibrm eke wɛl k'igŋ eb ir sig a elu es ke wɛl ékn Krist ab ec'eb ir owr a. † **13:14** Ékn Ebre 11.13-16.

Jak e lel ek'awñ Ów ek'it eke wél k'uw any

Bwo el Jak ee? L'el ey Es Kotoko Jesu lisijim (Matie 13.55, Mark 6.3, Galat 1.19, 1 Korént 15.7). L'el Jerusalem e Nyamel a ec'idr esel ab em e nyam (Ob Kok 15.13-21, Galat 2.9). Jak non lel na awñ Israel ec'eb lew yony a, gbeko ow elm Amani Sig em ec'eb lew yony a. Aña ow el Jwifel a ek'itññ erm em el Jesu eci, ke gbre ijr a sosiem anñ Palestin ok òkm òmu es im ir susu ejec'a oglog, Krist eci jam us esel feñ ek'el Nyamel ek'usr Israel ek'el Nyam ec'agn a usu a. Jak ec'a, agñ amua anake el Nyam ec'agn tasi a. In e lel ab em, n'am dad wél eke wél k'usur erm gbre ij em, wél el esewru, wél is es ke wél kok low ese elel eke òmn b'erur ab af. N'am ewar egbrenñbi eke k'ocm el ec'os a ewrm sos ow af etñ n'am atr ògboru sos es.

Nuñ krekre ab em, Jak am elu in e lel ab em ec'ów a eke li b'ow li dad a e low òkm. Nuñ yony em a, n'am dad agñ lisijimel a eke k'ew sos erm, yec'etñ ke -li k'usrmn egbrenñbi sos -l'akamn ògboru. Kò tasi em ow it eke -li k'elum ògboru abu anke -l'el agñ eke egbrenñbi a b'eb el ec'abu em ec'ob feñ. Nuñ 3.1 toñ nuñ 4.12 em a, Jak am dad agñ a eke b'ocr el sosi esewru, ke am erur eke ki yegm agñ ejec'a Nyam odad a, aru sos ew lele ów es atar ab egb es, ke ew erm sodad eke -li b'ow -li dad ab af. Nuñ 4.13 toñ nuñ 5.6 em a, n'am ewar egbrenñbi eke k'ew erm sos ew lele enyembri yony yony owi ab e lís.

Lel a ec'uwr em a, n'am òkn wél eke wél k'inym es kikri gbre ijr em,

ke wél ñóññ Nyam agñ a ek'ann sos es ow em a lele ólu ab eci.

Esññ

¹ Em Jak, Nyam lele Es Kotoko Jesu Krist ab e juma kok es, m'am esññ òny feñ ek'eel eb lew yony a † eke òmu es wus na nimum af a.

Gbre em ec'òmn òny lele sewr ab

² Krist em ec'agn lisijimel, eke b'obar gbre, es abur akpasu akpasu a, ke sos em ññ òny, anññ ehe em, ³ anke ese elel eke òny yeji uwr any ab af, eke òny eci Nyam ec'òmn a eke ònyn a b'akm ebm ekn es a, ow b'òñ òny erm susu ñnymn es kikri.

⁴ ñnymn es kikri kpekñ low low feñ em, yec'etñ ke òny e low kok feñ em ñyr neny ignñ nuñ, ke k'ònymn low kaka feñ ec'es abur. ⁵ Kò eke òny em ec'egñ nyam ònym sewr eke k'uw elel eke li ki kokr ke n'ñnym es kikri ebm ekn owi em a, l'íbrm Nyam, ke ow yégm'n, anke Nyam el erm mamnu ek'óòm egñ ob kaka ñkpes em. ⁶ Gbeko ow akpl ke l'íbrm òmn em, ke bebar k'ánm em. Egñ eke bi bebar a, anñ ese okij e mra eke lef b'òny didm es ab af. ⁷⁻⁸ Egñ ikñ na kí tutr eke Es Kotoko b'ow òñ'n yec'a eke n'am íbrm a, anke l'el egñ eke ucum low nyam ònym es ke bi cecm any in ec'es an em.

Gbor lele ob òny ab

⁹ Ke Krist eci jam us es ek'ònym ob a ntotñ ók eke Nyam òny igbl'l ogn a sosiem. † ¹⁰ Ke Krist eci jam us es ek'òny ob a, yeji sos em ññ eke Nyam òny is'r es a sosiem. † Ow it eke li k'uw any eke in ec'ob òny a elm low kaka wus af anña, etñ in obi b'ow ec es'elel eke suw mamn b'uw es kpab ey wus ab af. ¹¹ Ese elel eke ligbn b'afñ ònyn suw, ke

† **1:1** *Eb lew yony:*Jak am non lel awñ Jwifel feñ ek'el Krist e jam us esel krekre ek'ann Palestin ok òkm òmu es im anñ susu ejec'a, oglog Krist eci jam us esel feñ ek'el Nyamel ek'usr Israel, ek'el Nyam ec'agn a usu. † **1:9** *Nyam òny igbl'l ogn:*Krist eci jam us es eke bi kok Nyam juma tasi a, it ek'uw any eke, eke l'el gboru wus af anña yeji, ke Nyam anake sòsum oc'r a; afr ow b'ow òñ'n ob òny ek'el in ec'ehe. Ekan 4.10; Efes 2.6-7. † **1:10** *Nyam òny is'r es:*ow it eke gbrenñbi k'uw any eke, wus af anña in ec'ob òny a b'ow ec. Eke l'uw na any a, ke afr li b'ow n'eyñ ehe, ek'el in ec'ob òny tasi.

bi wəwr in e dɔdɔ ab es, ke suw eci sakpl a b'irm a, eben nenyembri nyam gbrenḡbi yeji b'ow uw dign in e sijuma ok es.

Ebm ɛkn lele mɛju ab

¹² Ehe ɛl ɛḡ eke b'inym es kikri ebm ɛkn owi ɛm a eci. Eke n'inym es kikri a sosiem Nyam b'ow ɔḡ'n sel a † eke l'ɛwar aḡ ek'erur ir a. ¹³ Eke mɛju ow ɛḡ ɛm a, ke li kɪ dad li k'ɛsɛ: «Nyam anake ɛju'm a», aḡke Nyam mɛju owi anm in ɛm. Ow sosiem l'ɛjum ɛḡ kaka. ¹⁴ Sica eke ɛḡ ɛy mɛju owi ɛm, ke in obi in obi ec'ow tutr ɛḡ anake ɔḡ'n l'ɔḡ meb a. ¹⁵ ɛtḡ ɛmɛny ɔw tutr ɛḡ eke b'anḡ ɛḡ ɛm ow a, b'is ɛḡ sikpl. ɛtḡ ca eke sikpl a b'agb afḡn es a, ow b'ism ɛḡ luw ab. ¹⁶ Erur ɛm ec'agḡ lisijimɛl, k'ɛjurir ɔny sosi: ¹⁷ sob ap amamn fɛḡ b'anḡ Nyam oḡ ow; Nyam ek'el usuayl eci kok ɛs a oḡ ow b'anḡ ow; in ɛm low itḡn kaka anm; n'am titḡnm ɛsɛ usuayl lele ncebn ab af. ¹⁸ In obi l'erur, ɛtḡ n'ɔḡ ɛy sel in ec'odad ebl nawrɛ ab ɛm, yec'ɛtḡ ke s'ɛl mob mob fɛḡ eke li kok anḡ owr a e krekrɛ.

ɛḡ Nyam ec'odad eb ke ɔn es af

¹⁹ Erur ɛm ec'agḡ lisijimɛl, sica ɛḡ nyam nyam fɛḡ ɪḡn lɔru es iri low ok es sos ɛm, n'ɔfr odad ke k'ɛblm ɛrm fafa, ²⁰ aḡke ɛrm bebl b'ɔḡ ɛḡ am kokm low ek'el nenyembri nyam Nyam ec'any af. ²¹ Na sosiem, ɪḡn low ḡḡn fɛḡ eke bi ḡḡn ɔny ec'es an a ɛlul es, ke ɛbr ɛrm es ɛy ɛm, Nyam ec'odad eke wɛl dad ɔny ek'ɔtu eke k'eb ɔny ec'abḡ ɛlu es a.

²² K'ɛjurir ɔny sosi ki dadr k'ɛsrɛ: «S'irir Nyam ec'odad a cɛ»; kɔ kɔkr ɛsɛ elɛl eke irir ab af. ²³ Kɔ ɛḡ ek'am iri odad a ke ɔsum a, anḡ ɛsɛ ɛḡ ek'am ɛkan in sosi akrɔḡnɔ ɛm elɛl eke n'anḡn, ²⁴ ke ca li b'ɔny any l'oc es ke kpɛkḡ li b'ijl elɛl eke

n'anḡn ab es a. ²⁵ Kɔ ɛḡ eke b'ɛw ol sɔbɔ a eke b'ɔḡ ɛḡ el lewi a † ɛrm, ke b'ucu ɔny es, ke ɔm dadm ɛsmɛ: «m'iri cɛ», ke b'ɛw ɛrm af kok a, b'ow ɛḡn Nyam ec'owrɔ in ec'ow kok ɛm.

²⁶ Eke ɛḡ bi tutr eke l'el Nyam nuḡ ɪḡn ɛs, ɛtḡ l'ɛwm ɛrm in ec'odad dad ɛm a, n'am ɛjur in sosi, ɛtḡ in e Nyam nuḡ ɪḡn a el ɔfr ɔfr. ²⁷ Kin yeci ek'el Nyam nuḡ ɪḡn nawrɛ tasi Nyam ɛy ɛs ec'any af a: ke ɛw uwiḡḡel lele ɛḡnyɔw ek'anḡ gbre ɛm a e low ɛrm, ke ɔsu sos wus na e sikpl owi ɛm.

2

Agḡ es jej

¹ Agḡ lisijimɛl, ɔny ek'ɔnyn ɔmn ɛy ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist anyḡbel ɛs ɛm a, kɪ jejr agḡ es. ² S'oc low nyam si bɛbmn: eke gbrenḡbi nyam ok ḡbad mamn, ɛlu sika kpatrowa, ɛtḡ ow ɛy ɔny e luku as ec'araḡn, ɛtḡ ḡbɔru nyam yeji ɛw mob ɛsn sos ow ɛy ɔny ec'araḡn, ³ b'ow ɔnyn gbrenḡbi a ec'elum ligbel ɛtḡ b'ow ɔḡn in li sig es any ɛsɛl ec'usu a. ɛtḡ sica b'ow dadr ḡbɔru a ɛsrɛ: «ɪ, ɪnym es afr, oglog sig es wus.» ⁴ Eke ow el ɛben, ke ow elm agḡ am jejr es ab ee? Ow elm ɔw tutr ɛḡḡ ana ee?

⁵ ɪḡn lɔru es, erur ɛm ec'agḡ lisijimɛl: Nyam sɔsum wus na ec'ɔḡbɔru a ot yec'ɛtḡ ke -l'el ɔmn ɛm ec'egbrenḡbi, ke -l'ij gbrenḡbi usu a eke l'ɛwar agḡ ek'erur ir a ec'aja. ⁶ Bla sosiem, bi kokr ḡbɔru sos keskes ee? Kɔ ow elm egbrenḡbi anake b'ijr ɔny gbre ke b'ot im ɔny jej ok usu ab ee? ⁷ Kɔ ow elm ɛl anake -li b'ifn nin mamn na ek'ijr ab ee?

⁸ Kin Nyam Lɛl ec'odad eke am dad: *B'ow erur ɛḡ kaka fɛḡ ɛsɛ ḡ obi af.*† Na, Nyam e gbrenḡbi usu a ec'ol ḡbel ana. Eke b'elumn ol na a,

† 1:12 Grek ɛm a sel a ke sel ɛḡn e tufɛ: ow el any eb e mɛny ɛwr, ek'el ebm ɛkn eke wɛl b'akm es ec'ob ap eke wɛl b'ɛḡn. † 1:25 ol sɔbɔ a eke b'ɔḡ ɛḡ el lewi a:ke Nyam ec'odad a nimum ana. ɛtḡ ek'ɛḡn b'elumn Nyam ec'odad a, ke n'anm sikpl kok owi ɛm ij. † 2:8 Ob Ap 19.18.

ke ek'ow akpl a. ⁹ Eke ony ec'ow kok em bi jeyr agn es, ke sikpl anake am kokr a, etn ol b'ow ob ony low. ¹⁰ Eke egn b'osu ol a, etn l'ob nyam es a, ke l'ob ol a feg es n. ¹¹ Etn egn a eke dad nine: *k'ijm nfaci a*, in ce li dad eke: k'ibim egn. † Na sosiem a, eke ijm nfaci etn ibi egn a, ke eluam ol a ana. ¹² Dadr ke kokr ow amamn ese agn eke el yeji wel b'ow jey el ec'ow ok ol eke b'on egn el lewi † ec'ab af. ¹³ Egn eke onym sorh ikh a, in yeji Nyam k'ow ikhm'n sorh anke sorh ikh akpl akm jey ok. †

Omni lele juma kok ab

¹⁴ Lisijimel, eke egn bi dad ese: «M'onny omni», etn n'am kokm ow e low a, ke omni na b'ow eb elu'l es ee? ¹⁵ Etn eke egn lisijim oglog lisijow nyam onym ob sos ew lele ob ij ab, ¹⁶ etn ony em ec'egn nyam dad el nine: «Imn erm es ey em, ogbur al, lok iy ony!», eke omni el yec'eke akpl sos megl ec'a, ke na bla ow b'ow eel el ee? ¹⁷ Ebn nenyembri nyam, omni yeji, eke l'elum in e low kok okm a, ke l'uw n.

¹⁸ Kin ow eke wel otu eke ki dad egn na! «Ij ony omni ko em, wel b'ekn em e juma kok a. Yegm im n ec'omni a eke juma kok anm em a; etn em, m'ow mi yegm'n em ec'omni a juma kok em. ¹⁹ N yeji ub nawre eke Nyam nyam coco an. Ow akpl! Abn enun yeji b'ub'r nawre etn erh b'onny el -l'ufn.»

²⁰ Nyamb egn, ko uwm any eke omni eke juma kok anm em a el ofr ofr ee? ²¹ Ko Nyam ocm ey lagh Abraham egn nyim nyim in e juma kok em, eke l'oc in ec'iy Isak n'im eke li ki kok egb waw ab ee? † ²² Ekn eke omni lele juma ab b'okr af juma kok em, anke Abraham, in e juma kok a anake on in ec'omni a el omni tasi a. ²³ Ebn Nyam Lel ec'odad eke dad a iy neny: *Abraham ony omni Nyam em, ow on Nyam oc'r ese egn*

nyim nyim af, etn esh'n Nyam e lawl. † ²⁴ Sica ekan eke Nyam b'oc egn egn nyim nyim in e juma kok em, ko ow elm omni sony coco eke n'onny a sosiem.

²⁵ Ebn ow ecr Rahab facyow a ec'a yeji. Nyam oc'r egn nyim nyim, legn eke l'eb Ebre ey a eke wel erm ow es lol em eke k'ekn eb a, † ke l'elum wel abu wel eb ejab ejeci im a. Low na el juma ek'in ec'omni a on'n li kok. ²⁶ Tasi em a, ese el el eke sos megl eke sel anm em a el ob ek'uw ab af a, ebn nenyembri nyam, omni yeji, eke juma kok anm em a, l'el ob ek'uw.

3

Neny lele anm ab

¹ Em lisijimel, k'erurir ek'agn noko ony em k'el low yegm esel. Uwr any eke ey low yegm esel, wel b'ow jey ey ec'ow ok tuotuo akm agn feg ec'a. ² Ey, ow noko em a si b'irm. Ek'egn iram in ec'odad ebl em, ke l'el egn tasi ek'otu eke k'osu in e sos. ³ Si b'oc lowili s'ucu meb s'elu gbanko nenyum eke li k'elum ey; etn lowili ab em ce, si bi nyimn gbanko a nimum. ⁴ Etn mijetn ek'agb bobo yeji, lef e lec a b'onny didm es; nyimn ob likekli a ce eke nyimn es a b'onny es a, anake b'oc im'n yogh eke l'erur a. ⁵ Neny yeji ebn. Anm el sos megl ec'ob likekli nyam eke bi dad ow egbel.

Al mbabl yeji b'etul akp ligbel. ⁶ Anm an. ese al af. Anm ek'an ey e sos megl em a, el low nun kok feg ec'ob eke bi nun egn ec'owr an ec'ow feg. Etn low nun feg eke wel bi dad a b'an gbre ij usu ow. ⁷ Egn otu eke ki yegm mindey feg low elum'n: or o, mindey eke b'eri es lok lok o, lele on ab; egn otu ek'akm el es. ⁸ Ko egn kaka otum eke k'akm anm es; l'el ob nun ek'egn k'otum onym es inyam es tin segn feg, l'el sekp nun eke b'ibi egn.

† 2:11 Okm Ok 20.13-14; Ol Okn 5.17-18. † 2:12 Bèbmn 1.25 ab ab. † 2:13 sorh ikh akpl akm jey ok:ékan Matie 5.7. † 2:21 Ekn Nun Ob 22.9. † 2:23 Nun Ob 15.6. † 2:25 Ekn Josue 2:1-25.

⁹ Si b'oc anm em s'elu ey Es Kotoko Nyam, ey Es bia. Etn anm ab em ce, si b'ofn agn eke Nyam kok ot'r es a. ¹⁰ Low mamn eci sodad lele ofn ab b'ann neny nyam ab em ce ok okm. Lisijimel, ow k'el eben! ¹¹ Mij nun kaka anm eke in em mij mamn lele mij nun ab b'ann am ok okm. ¹² Ko likn nyam otu eke k'osu likn ejeci ec'ey ee? Ko okij em egn b'ehn mij mamn egn ee?

Sewr eke b'ann Nyam ogn ow

¹³ Ko ony em a egn nyam ann ek'el sewru, nun em ony es ee? Ke l'elu in ec'es an mamn a okm, sewr lele froro el ab ec'ow kok em. ¹⁴ Ko ek'onny ec'erm em nyamneyr nun lele nkre ec'abn ab ann a, k'ewr sos eke onyn sewr, k'onyn low nawre k'itnin. ¹⁵ Sewr akpasu na anm afr Nyam ogn owm; ow el wus na eci, ek'el agn em eci, ke el agn eci. ¹⁶ Tasi em a, yogh eke nyamneyr lele nkre ec'abn ab ann a, neny af okr anm, etn ow enun fen b'ann yogh. ¹⁷ Afr eci sewr a el sewr mamn eke b'is erm es ey, onym low lec em, ke b'onny agn okr af erm es ey em. N'onny agn e sorn ikn etn li b'elu low kok mamn okm. In l'elm enyembri yony yony es, n'anm ogog nyam. ¹⁸ Agn eke bi kok low fen erm es ey em a, b'ewl erm es ey el em, etn ow ec'ey eke wel b'ow a el es an mamn.

4

Ocr η sosti on Nyam ke akm agn es

¹ Bogh ow esu lele mum ogn ab b'ann ow ony em ee? Ko ow elm ony ec'erm em eci sow tutr enun ec'erur em ow b'ann ow ee? ² B'ewr ob ek'elm ony ec'a nyamn af etn ennmn; ob ek'elm ony ec'a b'aw ony, etn otumn ennmn, ow b'onny ony eel agn ibiu. B'esur ow ognun mum, etn yec'ek'am ewr nyamn a, k'ow ennmn, anke ibramn Nyam. ³ Etn eke b'ibrmn yeji ennmn anke uwmn

ibrm. Ony e tutr a b'el tutr nun; yec'eke b'ibrmn a, ony e lis ec'erur e kok eci. ⁴ Enyembri yony yony esel, † ko uwmn any eke, eke eel wus na e lawl, ke eel Nyam ec'efnu ee? Egn eke b'erur eke k'el wus na e lawl a, el Nyam ec'ifnu. ⁵ Ki tutar eke ow el ofr ofr ce Nyam Lel am dad eke Nyam b'ogn uwerh abn a eke l'elu ey em a eci. ⁶ Eben yeji emeny Nyam elu in ec'erm mamn okm etn n'onny ey abusu ek'agb akm low fen, anke Nyam Lel dad nine: *Nyam b'owr agn eke b'ew sos a abr; etn li b'elu in ec'erm mamn okm agn eke b'is es a e lis.*†

⁷ Ca gbε òcar ony sosi onn Nyam, òghn agn ar; etn li b'ow l'uru l'egb ony es. ⁸ Erir owr titmn Nyam, etn li b'ow l'eri l'ow li titm ony. Sikpl esel, yoyogr sabu ngbronh sikpl em; ony eke bi cecmn any a, àyalil ony e merm a! ⁹ Low dúdu ony, ikn onn, ànnh sorn em; ke ony e miyer ifi itn el onn ikn, ke ony e sos em in el sos es ow. ¹⁰ Ìsr es Es Kotoko ec'any af, etn li b'ow n'onny l'igbl ony ogn.

Ki jejm egn kaka fen e low okm

¹¹ Agn lisijimel, ki dadr ow enun k'okarir af; egn eke bi dad low nun ok lisijim af, oglog b'ob'r low kpekñ a, bi dad ol ec'ow enun, etn b'ob ol low. Ek'am jej ol e low ok ke elm egn eke b'elum ol, ko in e jej ok es anake am el a. ¹² Nyam sony ce eke b'onny ol a, in ce l'el Jej Ok Es; in sony coco l'otu eke li k'eb l'elu es ke l'ibi yeji. N eke am dad egn kaka fen e low nun a, ayaf b'ocr η sosti ee?

K'ew sos

¹³ Sica ewr erm, ony eke bi dadr esre: «Yefenyina, ow k'odm efi, si b'ow s'im eb na em s'ij lakpo nyam, s'ol an s'ehn os.» ¹⁴ Uwmn ony ec'efi ec'owr ann a ec'elel eke b'ow ecr ab any! Ony annh ese jru eke b'ey, ke kpekñ b'oc es ab af. ¹⁵ Kin elel eke otur eke ki dadr a: «Eke Es Kotoko

† 4:4 *Enyembri yony yony eselodad* na Grek em a: *afacu*; ow el egn ek'ignm Nyam sony coco nun, ke b'ign ob ejeci ek'elm Nyam yej'a nun; Matie 6:24. † 4:6 Nyandre 3:34; 1 Pier 5.5.

εγη ετη s'annah ovr a, si b'ow si kok ow a eke s'am aw s'eb a.» ¹⁶ Ow eke ki kokr a anη, ετη am ewr sos, obr nenym. Sos ew akpasu na akplm. ¹⁷ Na sosisem a, ek'εγη uw low mamn any eke ki kok ετη li kokm a, li kok sikpl.

5

Egbrenḡbi ec'ewar

¹ Sica egbrenḡbi, iḡḡn loru es. Low dúdu ony, iḡḡn onḡ gbre a eke b'ow ovr ony a sosisem! ² Ony ec'ob ony a uḡḡ es, ετη sisḡ ij ony ec'ob sos ew a. ³ Ony e sika lele ony e jete ab ab ok adagra; adagra iḡḡ na b'ow ij ony e danḡku ετη b'ow ḡḡḡ ony e sos meḡl a εσε al af. Kḡ uwmn any eke seḡḡ uwr, ετη am asr ony ec'ob ony luku ee? ⁴ Εḡḡm eke ki soḡr ony e soḡm juma kok εσεl a labm. Iḡḡn loru es irir dedeku eke -n'am onḡ ony a: juma εσεl eke b'ub ony ec'egb a eci onḡ iḡḡ a, Es Kḡḡḡ ek'el afr lele wus ab ec'ar εs ligbel a iri. ⁵ Anḡḡ wus na ijr eb, kokr ow ek'erurir. Ετη εσε mindey af ijr mob agbr, iir sinḡn ony e luw e leḡḡ eci. ⁶ Agḡ eke kokm low ḡḡḡ kaka a, obr el low, -li dogḡḡm sos ετη ibir el.

Gbre ij em eci low eku

⁷ Na sosisem agḡ lisijimel, usurir erm tonḡ bake Es Kḡḡḡ ow. Εσε elel eke egb ewl εs b'eku tonḡ nyam krekre lele es abal el ab b'an, yec'ετη ke l'ub egbey amamn a, ony yeḡi ekur eben. ⁸ Ony yeḡi usurir erm, inymn es kikri anḡke Es Kḡḡḡ eci mowrer a titm.

⁹ Agḡ lisijimel, k'ebal erm k'okarir af, yec'ετη ke Nyam kí jeḡm ony e low okm. Jeḡ ok εs a ow inym es lisany. ¹⁰ Agḡ lisijimel, okan kokoba onḡ εσεl eke dad odad Es Kḡḡḡ e nin em a e gbre ek'ij erm susu em a, ke ony yeḡi kókr eben. ¹¹ Si b'aw el eke Nyam edḡ el owro, el ec'erm susu a sosisem. Irir elel eke Job ij gbre erm susu em, ke ow e nunḡ edḡ em a Es Kḡḡḡ Nyam edḡ'n owro a. Nawre,

Es Kḡḡḡ Nyam ony agḡ e soḡḡ iḡḡ, ετη li bi kok wel low mamn.

¹² Sica agḡ lisijimel, ow a feḡ e mi dad ony a e nyam ek'onḡ any el: ke ony eci "εε" el "εε" ke ony eci "ḡḡḡ" el "ḡḡḡ"; kḡ k'ocr afr lele wus ab e nin em, oglog akunda ejec'em k'ijal k'okr ony sosi af, yec'ετη ke k'ýmḡ Nyam e jeḡ ok ab em.

Gbre ij em e Nyam ḡḡḡ

¹³ Sica ek'onḡ em ec'εḡḡ nyam anḡ gbre em a, ni ḡḡḡ Nyam. Ετη ek'onḡ em ec'εḡḡ nyam anḡ sos em iḡḡ em a, l'εḡḡ ej li kḡkḡm Nyam. ¹⁴ Ek'onḡ em ec'εḡḡ nyam anḡ ol em, l'εsḡ Nyamel em ec'agḡ ekpekr a, ke wel ḡḡḡ Nyam onḡ'n, ok'r mun nunḡ Es Kḡḡḡ e nin em. ¹⁵ Omn em eci ḡḡḡ iḡḡ na b'ow eb olu a elu es ewlm'n; Es Kḡḡḡ b'ow ony igbl'l ogḡ, ετη eke li kok sikpl yeḡi, ow b'ow oc ap'r. ¹⁶ Εḡḡ ony e sikpl ebr ony ofr em, ke ḡḡḡḡ Nyam onḡḡḡḡ, yec'ετη ke ewal. Nenḡ nyam εs e ḡḡḡḡ mamn a b'onḡ lec nḡḡ. ¹⁷ Kokoba onḡ εs Eli yeḡi, εḡḡ εσε ey af. Ni ḡḡḡḡ Nyam tuotuo in ec'erm feḡ em eke nyam k'anm, ετη wus ab af nyam anm tonḡ ow ij akpo nyahan lele likpr ab. ¹⁸ Ετη emeny ni ḡḡḡḡ Nyam, ετη nyam an onḡ egb osu. ¹⁹ Agḡ lisijimel, ek'onḡ em ec'εḡḡ nyam irm low nawre ec'ejagb af, ετη ony em ec'εḡḡ nyam oc ow'r a, ²⁰ okan low na: εḡḡ eke b'ow ony sikpl εs nyam oc es ejagb ḡḡḡ af a, b'ow eb sikpl εs a ec'abḡ a elu es luw em; ετη sikpl nḡḡḡ a eke εḡḡ a kok a b'ow ony oc ap.

Pier e ləl krəkrə ek'awŋ

Ów ek'it eke wəl k'uw any

Bwo el Pier ee? Pier el Jesu ec'erm esel ləw yony a eke sɔsum ot ab em ec'anymu. Pier, Grək em a nin, etŋ ow e nyandre el "Lob". Jesu in obi ɔŋ'n nin na. Ebre em e nin e l'ij a el Simɔ. Pier el Galile wus af ec'egŋ; in e baŋn a el Betsayida (Jan 1.43). In lele lisijim Andre ab, Galile ec'okij ab em -li b'ok muw. Gbəkɔ eke Jesu esŋ el a, -l'igŋ muw ok a -l'elu es etŋ -l'us ow jam. Sica eke Jesu uyu afr a, Pier ɔb in ec'Amani Mamn a e kokoba Jerusalem, Jude wus ab af lele Samari wus ab af ab. N'im toŋ l'ok Rom; yogŋ anake wəl ew'r oliŋ af ke l'uw a.

Ləl na em, Pier am dad eke Silven eke emeny wəl b'esŋ Silas a anake in el in eci ləl nɔn es a (5.12). Pier nɔn ləl na "Babilɔn" (5.13). Ke Rom ana. Ni nɔn ləl a n'am awŋ agŋ a fəŋ eke ɔny ɔmn Krist em, ke ɔmu es wus a eke yefenyina wəl b'esŋ Turki a ec'eb eb ab em a (1.1).

Ke ləŋ na em a, ɔmn esel a ek'ann yogŋ a ɔbr gbre ijr. Ow sosiem anake Pier nɔn ləl na awŋ el eke k'atr el sos es, gbre ijr a eke -l'ɔbar a sosiem a. Nuŋ 1.2-12 em a, n'am ɔkn wəl eke Nyam b'ow eb elu el es etŋ ow ew el aja ligbel nyam es afr. Ləŋ es abal el em a eke Jesu b'ow ewl ow a anake -li b'ow -n'ehŋ aja na a. Ow sosiem n'am dad wəl eke wəl k'ony ɔmn, ke wəl inym es kikri es abur fəŋ ec'any af.

Nuŋ 1.13 toŋ nuŋ 2.10 em a, Pier am ɔkn el eke Nyam in ibrm eke wə'n ki kok sayl owi. Nuŋ 2.11 toŋ nuŋ 5.19 em a, n'am ibrm eke wəl k'ony es an mamn agŋ a ek'onym ɔmn a ec'araŋn lele wəl ɔfr em ab.

N'am ibrm eke wəl k'eb Krist eke kokm low ɔbr kaka, ke eben yeji wəl ijr gbre a e lakr a.

Ləl a ec'uwŋ em a (5.1-14), n'am ɔm ɔmn esel a lele idr esel ab ab ów.

Eŋŋ

¹ Em Pier, Jesu Krist ec'erm es, em anake m'am awŋ agŋ a eke Nyam sɔsum ot a ləl na a, el a eke ɔmu es, † ke am ir eb ese etu agŋ af, Pɔŋ, Galasi, Kapadɔs, Azi lele Bitini wus ab af a. ² Nyam Es, ikŋ anym sɔsum ot ɔny ese elel eke li bebŋm l'ew es ab af. L'ecŋ in ec'Abŋ ab em li kok ɔny eel agŋ lala, yec'etŋ ke elumn Jesu Krist, ke in eci mebl a áyal ɔny. † Ke Nyam ec'owŋ a ləl erm es ey ab ab ény bobŋ ɔny.

Si kóklmn Nyam ek'ecŋ Jesu Krist em elu sel eŋŋ ɔkm a

³ Si kóklmn Nyam, ey Es Kɔtɔkɔ Jesu Krist ec'Es! In eci sɔŋŋ ikŋ ligbel ab em, n'ɔŋ wəl ewŋ ey em Jesu Krist eci luw em ek'ann igb a sosiem. Nene em anake s'am ɔmn low a eke b'ɔŋ ey s'ann owŋ a, ⁴ etŋ s'otu eke sos em inŋ em, si k'eku aja a eke Nyam ew es in ec'agŋ ec'a. Aja a, l'oc l'ew ɔny es afr, yogŋ a eke ow k'otum unŋ, ikpim, iram a. ⁵ Etŋ ɔny obi a, eke ubŋ nawŋ a sosiem, Nyam ek'ony abusu a b'ɔsu ɔny, ɔny e sɔg eci. Sel eŋŋ ikŋ na, wəl b'ow uw'r any səŋŋ es abal el em a.

⁶ Na sosiem sos em inŋ iy ɔny em gbɔŋ, ek'ow it eke yefenyina em ses babur akpasu akpasu a k'owŋ ɔny sos es səŋŋ təl eci yeji. ⁷ Ses babur amua b'elum ɔny ec'ɔmn e sakpl a abu ey ɔkm. Sika ɔtu eke k'un, eben yeji wəl b'oc elu'l alm, wəl ékn eke l'el caŋ. ɔny ec'ɔmn a ec'a yeji eben. L'il an l'akm sika, gbəkɔ in yeji li b'ecŋ ebŋm ékn em. Na sosiem anake, ləŋŋ a eke Jesu Krist b'ow ey ɔkm a, b'ow eŋan es susm, kóklm ləl anygbel ab ɔny ec'ɔmn a e sakpl a

† **1:1** el a eke ɔmu es:ləŋ ab em odad ebl a ek'ann Grək eci silel ejec'em a, bi yegm Jwifel ek'irm Palestin wus af a. Kɔ anja ec'a odad ebl na el Krist e jam us esel ek'ɔmu es wus nimum af a eci. (Bèbŋm Jak 1.1 ləl ow ec'akŋ otar ab ab.) † **1:2** Ékn ɔkm Ok 24.3-8; Ob Ap 16.14-15; Ebre 9.22.

sosiem a. ⁸ Ɔny, Jesu eknmn in etj eben yeji b'erurir ir. Ɔny, eknmn in caca em a etj eben yeji b'ony n ɔmn in em. Na sosiem anake sos em injn ligbeliy ɔny em a, sos em injn ligbel eke wɛl k'ɔtum dadm ow e low. ⁹ Sos em injn ikj na ɔny n anke wɛl sɔg ɔny. Na el ob ap a eke b'ɛnan eke ubr Jesu nawre a sosiem.

¹⁰ Sel etj ikj na, kokoba ɔb esel ɔl es etj tutr in e lís e low. -L'ikj anym -li dad ob ap a eke b'ow ɛnan a e low. ¹¹ Krist ec'Abj a anj el em, etj ikj anym ɛwar Krist eci gbre fɛj eke b'ow ij a lel ow ec'anygbel eke b'ow ign ab ab. † Kokoba ɔb esel a ɔl eke k'uw lɛgɛ ab af eke ów amua k'ey a, lel ow ec'elel eke ow k'owr ab ab any. ¹² Etj Nyam yɛgm el eke: odad a eke wɛ'n am ɔb ow e kokoba a, ow'n elm wɛl eci, kɔ ɔny eci. Sica, agj a ek'am ɔb Amani Mamn a eci kokoba a, cɛc ɔny odad a Abj Lala a ek'anj afr ow a ec'abusu em. Etj odad na, afr erm esel el obi yeji erur eke k'ɛpi mɛny es em.

Lala em ec'es an

¹³ Ow sosiem, bɛbm sos low kok eci ke ánjn any owr. Ɔcr ɔny eci low ɔmn a nimum elul bibm a eke b'ow ɛnan ab em, lɛgɛ a eke Jesu Krist b'ow ey ɔkm a. ¹⁴ Elumn Nyam ke kí kokmn lɛgɛ sig em ec'ony ec'ow aw a ek'anj ɔny em, gbuɛ ke uwr Krist any a e low. ¹⁵ Èel lala ɔny ec'es an nimum em, esɛ elɛl eke Nyam ek'ɛsɛ ɔny a el lala ab af, ¹⁶ anke Nyam Lel em wɛl nɔn: *Èel lala, anke m'el lala.*†

¹⁷ Ɔny eci Nyam njɔn em a, ɔny b'ɛsɛn Nyam ɔny Es, in eke li bi jɛj ɛgɛ fɛj e low l'ok nɛnyembri nyam em, ɛgɛ ɛgɛ ec'elel eke kokr ab em a. Ow sosiem, iir eb Nyam eci muru em sɛgɛ a ek'anj ɔny eke k'anjn wus af anj. ¹⁸ Ɔny lagɛl ec'elel eke b'iir eb ke ebr a, low kaka anm em. Gbɛkɔ ɔny uwr any eke Nyam enm ob ligbel etj oc sɔgr ɔny eb ir akpasu

na em. Etj ow elm ob eke b'uj esɛ sika af oglog esɛ jɛtɛ em af li sɔgrm ɔny. ¹⁹ Kɔ Jesu Krist eci mebl ek'il an ab em li sɔgr ɔny. In eke l'el egb waw ek'anj esɛ licɛbli ek'onym low ɔbr ke itam em af a. ²⁰ Nyam ikj anym bɛbm ɛw'r es gbuɛ etj kok wus nimum etj ɔny eci nimamn sosiem, l'elu ow ɔkm sɛgɛ na ek'el sɛgɛ es abal el ab em. ²¹ Krist em anake b'ubr Nyam ek'igbm'n luw em ke ɔj'n anygbel a nawre a. Kin low a sosiem eke b'ocr ɔny eci nawre ub a lel ɔny eci low ɔmn ab ab elul Nyam em a.

²² Ɔny eci low nɛnyembri nyam ec'elum a ayal ɔny eke k'eruririr nawre em tasi esɛ ɔny lisijimɛl ɔfr cɛ af. Ow sosiem, èruririr tasi em ɔny ɔfr erm lala em. † ²³ Ɔny wɛl ewr ɔny em etj em ewr owr na anm ob eke b'uw em owm, kɔ ob eke k'ɔtum uwm em. Èɛ! Ɔny wɛl ewr ɔny em, Nyam ec'odad ebl a eke b'ɔj ɛgɛ sel ke anj sɛgɛ fɛj ab em. ²⁴ Nawre, anke Nyam Lel dad nine:

agj fɛj anj esɛ suw af, etj low fɛj eke b'ɔj el -n'ɔny any a, anj esɛ ɔgm suw dɔdɔ af.

Suw b'uw es etj suw dɔdɔ bi kpab ey,

²⁵ kɔ Es Kɔtɔkɔ ec'odad ebl a anj sɛgɛ fɛj.†

Odad ebl na el Amani Mamn a eke wɛl ɔb ok ɔny a.

2

Lebn a ek'anj owr a lele Nyam ec'agj ab

¹ Ɔgɛn low fɛj ek'el low njɔn, yadɔ ɔny, ɛnyembri yony yony, nyamnɛyr lel ɛgɛ cak cak ab. ² Èsɛ ey abu em eke wɛl ew af, èrurir Nyam odad ek'el mɛny mij mamn a, yec'etj ke in ec'ɛgɛ em a, ágbr ke ɛnan sel. ³ Tasi em a, Nyam Lel dad nine: *ɔny, tatr Es Kɔtɔkɔ anm ekan in e sided a.*†

† 1:11 Èkn Selu 22; Esayi 53; Luk 24.25-26. † 1:16 Ob Ap 19.2. † 1:22 erm lala em1 Pier eci silɛl esig oglog ec'a: erm fɛj em. † 1:25 Esayi 40.6-8, Septant em ec'odad eke wɛl oc. † 2:3 Selu 34.9.

4 Òwr titmn Ɔs Kɔtɔkɔ ek'el lebn a ek'anŋ owr ke agŋ igŋ elu es a, Nyam sɔsum oc'r, l'ekn eke ow el sɔbɔ in ec'any af. 5 Ɔny yeji, Ɔse mebn ek'anŋ owr af, èbr usu Abŋ Lala ec'êl a ec'us ab em. Ow b'ow ɔŋ okar af eel egb waw Ɔsel ec'eb eke wêl ot ok saw, Nyam e juma kok eci, Ɔtŋ b'ow kokr segb waw Nyam ec'Abŋ a ec'erur em, Ɔtŋ Nyam b'ow eb Jesu Krist sosiem. 6 Ɔtŋ kin yec'eke Nyam Lel dad:

Mi sɔsum lebn sɔbɔ ek'il an m'oc, Ɔtŋ mi b'ow m'ew'r es Sion † eb em Ɔse loy em eci lebn af;

Ɔtŋ Ɔgŋ yec'eke b'oc ɔmn elu'l em a, sos k'ow ɔwm es lɛgŋ kaka.†

7 Ɔny ek'ubr nawrɛ ec'a, lebn na il an nɔnɔ ligbêl; kɔ agŋ ek'ubm nawrɛ ec'a lebn ɔfr ɔfr cɛ ow el: lebn a eke êl us Ɔsel igŋ elu es a Ɔwl mɛny el êl loy em e lebn tasi,

8 Ɔtŋ l'el lebn eke b'eb agŋ akr

lob eke b'elu Ɔgŋ wus. †

-L'ok wus anke -l'ɛgŋm -l'ubm Nyam ec'odad a nawrɛ, Ɔtŋ na el low a eke Nyam bɛbm el ec'a.

9 Gbɛkɔ ɔny, eel agŋ a eke wêl sɔsum ot a, Eb ebu a ec'egb waw Ɔsel a, agŋ a ek'el Nyam ec'a. Ɔny eel agŋ a eke Nyam sɔsum ot eke k'ɔb ów Ɔgbêl a e li kok a ec'amani. In l'ɛsŋ ɔny eke k'okr ɔkm ncebn em, ke li nyímn ɔny in ec'usuayl sɔbɔ ab em. † 10 Lɛgŋ sig em a, ɔny elmn Nyam ec'agŋ, kɔ yɛfenyna em a eel in ec'agŋ ŋ. Lɛgŋ sig em a, Nyam ɔnym ɔny eci sɔrŋ ikŋ, kɔ yɛfenyna em a n'ɔny ɔny eci sɔrŋ ikŋ. †

Ɔnyn es an nyim nyim agŋ eke elm nawrɛ ub Ɔsel a ec'araŋ

11 Erur em ec'agŋ lisijimêl, ɔny eel etu agŋ ek'ir wus af anja lɛgŋ tɛl eci. Ow sosiem m'am dad ɔny: k'ùsr ɔny ec'ów aw ɛnŋ a eke b'ogŋ ɔny eci liy mum a jam. 12 Agŋ ek'uwm Nyam any ec'araŋ a, ɔnyn es an

nyim nyim, yec'ɛtŋ ke eke -li cicr ɔny yadŋ em ek'ony kokr ów ɛnŋ, ke -l'ɔtu -l'ɛgŋ -l'eb -l'ekn ɔny ec'ów amamn a, ke lɛgŋ a eke Nyam b'ow ow a, -li kɔklm ow ec'anygbêl a.

13 Ɔlumn abusu Ɔsel Ɔs Kɔtɔkɔ sosiem, ke Ɔlumn eb ebu a anke l'el agŋ a fɛŋ ec'es Ɔw, 14 ke Ɔlumn in eci kpama Ɔsel eke l'abul ów ɛnŋ kok Ɔsel eci low ɔb, lel agŋ amamn ec'aw a yeji. † 15 Yec'ek'el Nyam ec'erur a el ke ɔny ec'ów amamn kok a ábl agŋ ek'uwm low any eci nyamb ij a nɛny es. 16 Àan es Ɔse ewi af gbɛkɔ, ke ɔny eci lewi ij a k'élm gbád eke b'ocr lɔɔl ów ɛnŋ es. Kɔ ɔnyn es an ek'el Nyam ec'ɔbɔwi ec'es an. 17 Ɔnyn Ɔgŋ fɛŋ ec'elum. Èrurir ɔmn em ec'ony lisijimêl a, ɔnyn Nyam eci muru ke Ɔlumn eb ebu a. †

Akŋ juma kok Ɔsel lele es Ɔw Ɔsel ab

18 Ɔny, akŋ juma kok Ɔsel a, Ɔlumn es Ɔw Ɔsel eke bi kokr el e juma a es is em. Ɔtŋ ow elm el a ek'ony erm mamn ke el frɔrɔ a cɛ k'eluamn, kɔ el a ek'el agŋ tuɔtuɔ a yeji. 19 K'aw ke ɔny am ijr gbɛr ek'itamn eke k'ijr a, anke erurir eke k'eel cɛcɛ Nyam eci. Eke ów el Ɔben ke low sɛnyn sɛnyn ana. 20 Tasi em a, blêl ow el low ŋŋ kokr, ke bogŋ ec'any ij b'ow ɛŋan ek'ɛgŋn ebr am ijr gbɛr ee? Kɔ ek'am ijr gbɛr low eku em, low mamn eke kokr a eci, ke ow el low sɛnyn Nyam ec'any af. 21 Tasi em a, low na ec'anake Nyam Ɔsŋ ɔny a, anke Krist in obi yeji l'ij gbɛr ɔny eci, Ɔtŋ l'ɛw ɔny sɛwl es, yec'ɛtŋ ke ébr in e lakr a. 22 *In li kokm sikpl kaka Ɔtŋ in e nɛnym mɛju owi anm Ɔym ɔkm.*† 23 In, eke wêl wɛwr'r a, li wɛwrm Ɔgŋ; eke l'ij gbɛr a, l'ijm luw l'okm Ɔgŋ kaka af, kɔ l'oc in ec'ɔmn a l'elu Nyam eke bi jɛj low ok nɛnyembri nyam em ab em.

24 Olikŋ ab af,

† 2:6 Sion:el Jerusalem ec'eb a e nin. † 2:6 Esayi 28.16, Septant em ec'odad eke wêl oc. † 2:8 Selu 118.22; Esayi 8.14. † 2:9 Ɔkm Ok 19.5-6; Esayi 43.20; Ɔkm Ok 19.5; Ol Ɔkn 4.20; 7.6; Esayi 43.21; 9.1. † 2:10 Ose 1.6,9; 2.1,23,25. † 2:14 Bèbm̄n Rom 13.1-7. † 2:17 Nyandrɛ 24.21. † 2:22 Esayi 53.9. Akr 22 toŋ akr 25 ab, am elu Esayi 53 ec'odad eke dad libowi a eke b'ow ij gbɛr a e low ɔkm.

Krist in obi oc ey e sikpl a ubu sos af,
yec'etj ke sikpl ec'a s'úw,
ke s'ír eb nyim nyim eke b'akpl
Nyam sos em.

In ec'abi a anake ewlm ey a.

²⁵ Tasi em a, ony anjn ese mæceb ek'irm af, kó sica ony ewal meny owr mæceb osu es † a eke b'ew ony eci liy nyamn af a ognj.

3

Dycow lel el eccl ab

¹ Dycow, ony ec'a, onyn es is ony eccl e lís, yec'etj ke ek'el em a agj nyam nyam anj ek'ubm Nyam ec'odad a nawre, ke ony ec'es an mamn em, -n'onj omn, ow k'elm odad ebl em, ² anke -li b'ow -l'ekn elel ek'onj ec'es an a el lala lele elum em ab a. ³ Ony eci sakpl a itm eke k'el sos af eci ce: ese sin ec'otu mewl em, sika em miyob lele mob sus em ewi eci sus ab; ⁴ kó ke ony eci sakpl a él yec'a eke lol es ony em a. Erm froro lele bete ab anake el sakpl a ek'il an noco ligbel Nyam ec'any af, ke íram a. ⁵ Legj sig em a, dycow nawre ub lisel ek'onj omn Nyam em a, ony sakpl ikj na anke -li b'elum el eccl. ⁶ Etnj ese Sara af, li b'elum Abraham etj li b'esj ow: «Em egj gbely.» Sica, ony eel in ec'dycow oto, eke bi kokr low mamn etj égbmn low kaka fej es onym ony ernj.

⁷ Dycow eccl, ony yeji, ony ec'dycow ab ab ec'eb eke b'ow ir usu nyam a, ewr el e lís e low any. Ow it eke k'uw any ek'dycow el ob fuefue. Kòkr el e low elum em † anke ese ony af, -li b'ow -n'ejn sel ejn a eke Nyam b'ow ap ony a. Eke bi kokr eben a, low kaka k'ow edjnm ony e Nyam njon a fej.

Ijr gbre low nimamn eci, kó ow k'él low njon eci

⁸ Uwr em ec'a, ony fej onyn neny af okr nyam, ikjnin sorj, erurir ony

ofr ese agj lisijimel af, onyanin erm mamn, ke egj egj ís es lawl ec'any af. ⁹ K'òcr low njon k'obarir low njon any; k'òcr wewr k'obarir wewr any. Ow eke ki kokr a el: ke íbrmn Nyam ec'owro a egj a eci, anke na sosiem eci Nyam esj ony eke k'onj ony owro ese aja af. ¹⁰ Kin yec'eke Nyam Lel dad:

Ek'egj nyam am erur eke k'onj eb ir mamn,

ke úw ehe e sejn any a,

ow it eke li k'edjn in ec'anm a ów enj e dad,

ke l'edjn in e neny a yadj ec'onj.

¹¹ Ow it eke li ki kpab es low njon e lís,

li kok low nimamn ke l'ól erm es ey es low any at em.

¹² Li kók eben, anke Es Kotoke ec'anyamn a anj in ec'ey a eke b'onj es an mamn ab af,

etj in ec'oru a b'iri el eci njon ebl a;

gbeko agj a eke bi kok ów enj a li b'atar wel ab. †

¹³ Ek'onj ec'erm fej em am col low nimamn eci kok es, ke bwo ec'egj b'ow kok ony low njon ee?

¹⁴ Etnj eke, legj nyam low nimamn eci kok sosiem am ijr gbre, ke ehe él ony eci! *K'onyn agj eci muru etj ki yebr erm mij kok ony!* ¹⁵ Gbeko ony ec'erm em a, sùsmn Krist ony ce es, eke l'el ony eci Kotoke a. † Sejn fej, bèbmn otarir ony e low omn a ek'onyn a e low akr ókr agj a eke b'ow ibrm ony a. ¹⁶ Gbeko, ke ow él bete bete lel elum em ab. Ke ony ec'ow tutr em a abr enym k'anm, yec'etj ke agj a ek'am onyn ony yadj a, ony ec'es an mamn Krist e jam us em a, és ók any. ¹⁷ Ow akpl eke tasi em a, k'ij gbre low nimamn e kok em, eke ow el Nyam ec'erur, ow a eke k'ij gbre low njon e kok em a.

Krist ij gbre eb any nj ey

¹⁸ Tasi em a, Krist in obi ij luw e gbre agj e sikpl a nun af, akp nyam

† 2:25 mæceb osu es:Luk 15.3-7; Jan 10.11; 1 Pier 5.4. † 3:7 Efes 5.25; Kolos 3.19. † 3:12 Selu 34.13-17, Septant em ec'odad eke wel oc. † 3:15 Bèbmn Esayi 8.12-13.

coco ce eci; in eke l'el neny nyam es a, l'uw ów enun esel sosiem, yec'etj ke l'ót n'im ony Nyam ogn. In, l'uw sos megl e luw, gbekó Abj Lala ewl meny on' n'owr anj. ¹⁹ Ow em a, n'im n'omun in ec'any eb ec'amani ab es † l'ok abj a fej ek'annj sobel em a. ²⁰ Ow el el a eke legj sig em a obr Nyam any a. Nyam on in e low eku a am ibn, legj ab em eke Noe am kok mijetj ligbel nyam a. Agj tel ce anake ok mijetj ab em, ke ecr mij em eci enj sel a; el fej -l'ij agj niwn. ²¹ Ów amua el mij ok nunj a eke b'onj ony sel yefeny na em a eci meny ewr. Mij ok nunj na elm ey e sos megl af e sikpl a ec'es yoyog eci, kó ke égn eb ocr j nimum elul Nyam em, ów tutr ek'onym abr enym em. † Etj mij ok nunj na otu el, Jesu Krist e luw em ek'igb a sosiem. ²² L'uyu afr, n'annj Nyam e lidr abu af. Sica n'onj lec l'akm afr erm esel fej, lele mob fej ek'onj es ew lel abusu ab a.

4

İgnj sikpl owi elul es

¹ Eke Krist ij gbre in e sos megl em a, ony yeji b'ebmn sos tutr nenyembri nyam ab em, anke egn yec'ek'ij gbre in e sos megl em a onym low sikpl ab. ² Segj ek'annj ony eke k'ir eb wus af anj a, k'usr agj ec'ow aw enun a jam, kó usr Nyam e low e b'erur a jam. ³ Ee, legj ek'ec ab em a, kokr sakp n'og agj ek'uwm Nyam any a e low e b'erur a. Ony iir eb ese elel ek'erurir ab af, onyn ów aw enun, eel mar egn. Eel ob iju etj b'ignj sinyam yadj ek'el nenjn e mob a nunj. ⁴ Jam anj, agj amua low am iti any. Úsmn el jam ij, ánmn el e ec'eb ir suksuk owi ab

em ij, etj -li bi wewr ony. ⁵ Gbekó -li b'ow -l'ayal el ec'ow amua fej -l'ok Nyam ek'inym es eke ki jej agj ek'annj owr lel agj ek'uw ab ab e low ok a. ⁶ Na sosiem anake wel ob Amani Mamn a ok agj a eke caca em uw a yej'a. Eben a, eke -l'uw ese agj fej af sos megl e luw a yeji, ke sica -l'otu -l'ir eb, ese elel eke Nyam am erur ek'agj k'ir eb ab af, Abj Lala ec'abu elum em.

Ànnj ese Nyam e juma kok esel amamn af

⁷ Ow k'ow ibnm etj ow b'ow el low fej e nunj. Ow sosiem ir eb sos es ok em, ke any ok ony es, yec'etj ke otur njonj Nyam. ⁸ Low tasi eke k'ikjn anym kokr a el, éururir ony ofr ony ec'erm fej em, anke *erur bi tetj sikpl n'og es.*† ⁹ Èbr agj eke b'ow ony akj a, ke ow kakl k'ánm em. ¹⁰ Ke egn egn ec'ob ap ek'ejn Nyam e lis a, l'óc li kokr lawlel a fej e low. Ànnj ese juma kok esel amamn eke b'osu Nyam ec'ob ap enj ab af. † ¹¹ Ke egn ek'ejn ob ap ek'el Nyam odad ec'a, él Nyam e neny af odad es. Ke egn ek'ejn ob ap ek'el abu elum ec'a, kók abu elum es e juma lec a eke Nyam b'on' n' ab ab. Etj Nyam b'ow enj anygbel low fej em Jesu Krist sosiem. In ec'él anygbel lel abusu ony ab segj fej! Amen.

Sos em ignj gbre ij em

¹² Erur em ec'agn lisijimel, ow k'éw ony any iti, ese low ek'okr ony es af! Ek'annj ebn ekn eke b'otarir es ese al em eci ecr ab af. Al na anake b'ow elu ony ec'ob ek'eel a okm a. ¹³ Eke tasi em annj Krist eci gbre ij a e low em, ke ànnj sos em ignj em, yec'etj ke legj a eke b'ow

† **3:19** *Ow em a, n'im n'omun in ec'any eb ec'amani ab es l'ok abj a fej*: odad na Grék em a wel otu eke k'itjn ejec'em dad ese: *Abj na ab, n'im tonj li dad odad l'ok abj a fej...* Ow otu eke k'el agj a ek'egnm irim Noe ec'ewar a, ke uw a ec'abj; oglog agj beb bi tutr ek'ow el afr erm esel ek'obr Nyam any, ke is erm sunj owi a ek'onj Nyam njonj wus mij gbél ab em a, ec'abj a. B'ebmn Nunj Ob 6.1-8; 2 Pier 2.4-5; Jud 6. † **3:21** *kó ke égn eb ocr j nimum elul Nyam em ów tutr ek'onym abr enym em*: odad na Grék em a wel otu eke k'itjn ejec'em dad ese: *kó ke ibrm Nyam ayal j ec'ow tutr a.* † **4:8** Nyandre 10.12; Jak 5.20. † **4:10** *Nyam ec'ob ap enj*: b'ebmn Rom 12.4-8; 1 Korént 12.4-11, 27-31.

ekan in ec'anygbel a yeji, áññn ehe lele sos em inñ ligbel ab em. ¹⁴ Eke wél bi wéwr òny eke eel Krist eci jam us esél a sosiém, ke òny ec'a ehe ligbel ana! Anke Nyam ec'anygbel ec'Abñ a anñ òny af!

¹⁵ Ke òny em ec'egñ kaka k'íjm gbre egñ e l'íbi, mil e liy, low ññ e li kok oglog egñ ec'ów eke l'igb l'ey em sosiém eci. ¹⁶ Kò ek'egñ nyam am ij gbre kretien e l'el a sosiém eci, ow itm eke és k'òny'n; kò ke nana n'óny Nyam bia eke li k'òtu l'ij nin na. ¹⁷ Anja anake el jej ok a e nuñ òb a, etñ ow òb nuñ Nyam ec'agn em. Sica eke l'òb nuñ ey em, ke agñ a ek'egñm ubm Nyam ec'Amani Mamn a nawre ec'a, ayaf ow b'ow ecr ab ee? ¹⁸ Esee elel eke Nyam Lel dad ab af: *Ek'ow ew tuotuo eke egñ nyim nyim k'egñ sel, ke ayaf ow b'ow ecr ów enñ esel lele sikpl esel ab ec'ab ee?*[†]

¹⁹ Ow sosiém agñ a ek'am ij gbre Nyam ec'elum sosiém a, it eke k'ocr el sosi elul Nyam el e Kok Es ek'el cecé a abu em, ke -l'ucu low mamn kok -n'ony es.

5

Agñ ekpekp a lele kretienel a feñ ab ec'ów om

¹ Sica, agñ ekpekp a ek'anñ òny ab ke bi nyimn Nyamel a anake m'am dad odad a. Em obi yeji m'el egñ likpekp esé òny af. M'el Krist e gbre ij a e danke, etñ mi b'ow m'anñ anygbel a eke b'ow ey òkm a e low em. ² Etñ kin yec'eke m'am dad a: èwr mebob eke Nyam abul òny a e low any. K'èwr el e low any esé atrm em af, kò erur tasi em, esé elel eke Nyam erur ab af. K'èwr el e low any os eññ sosiém eci, kò eke egññ ebr a sosiém. ³ Agñ a eke Nyam abul òny a, k'èwr es ew lec lec el ab; kò èel mebob a e sewl, ⁴ yec'etñ ke legñ a eke meceb òsu esél ec'Es Ew

Es a b'ow ow a, † éñan ob ap ek'el anygbel e tufe eke írmnm in eci jeññ a.

⁵ Ngbafré, òny yeji, èlumn agñ ekpekp a. Òny feñ, isr es ewr ekekey òny lawlél ec'any af, anke Nyam Lel dad niné: *Nyam b'ow agñ eke b'ew sos a abr, kò li b'elu in ec'erm mamn òkm agñ eke b'is es a e lís.*[†] ⁶ Ow sosiém, isr es ewr ekekey Nyam e lec a ec'ew, yec'etñ ke legñ a eke l'ew ab af, n'óny l'igbl òny ogñ. ⁷ Òcr òny ec'erm mij ebr feñ elulil Nyam abu em, anke li b'ew òny e low erm.

⁸ Òsur sos, ke áññn any owr. Agñ ek'el òny ec'ifnu a, esé kukuma eke am awññ af, am did òny etñ am ec ol egñ eke k'emn es. ⁹ Ìnymn es kikri òmn em ke ákmn in es. Ke úwr any ek'ony lisijimél ek'anñ wus nimum af a, am ij gbre nenyembri nyam esé òny af. ¹⁰ Òny e gbre ij a b'ow ibn segn tel cé eci. Kò Nyam ek'in em bibm feñ anñ a, esñ òny eke k'owr anñ in ec'anygbel a ek'onym uwr ab em, Krist ab ec'af okr ab em. Etñ li b'ow li kok òny eel sòbò, eel leg leg ke ónyn lec, ke sica wél k'òtum ònym elum òny wus ij. ¹¹ In ec'él abusu òny segn feñ. Amen!

Esññ es abal el

¹² Silas el egñ lisijim ek'el cecé. M'ecr in em mi òññ lel ikprli na, eke mi k'atr òny sos es ke mi yégm òny tasi eke Nyam ec'owrò a tasi anake ucür ònyñ es a.

¹³ Agñ a feñ ek'anñ Babilon anja, ke Nyam sòsum ot esé òny af a, el feñ am esññ òny, em jim Mark yeji. † ¹⁴ Esññninin òny ofr, af eyarir em lel erur em ab.

Èrm es ey él òny feñ ek'okar af Krist em a eci!

[†] 4:18 Nyandre 11.31, Septant em ec'odad eke wél oc. † 5:4 meceb òsu es:Luk 15.3-7; Jan 10.11; 1 Pier 2.25. † 5:5 Nyandre 3.34, Septant em ec'odad eke wél oc. † 5:13 Babilon:agñ beb bi tutr ke Rom ec'eb a. Mark: Pier ec'a, Mark el in ec'òmñ em ec'iy.

Pier e lel yony em ek'awη Ów ek'it eke wél k'uw any

Pier e lel yony em na, òmn esél a pupukpaη ni nòn n'awη. N'am dad wél eke in e luw a in ibnm ij; ow sosiem, l'erur eke li k'òkn wél low yec'a eke li yegm wél a. Kèkrè e lel ab em a, li dad òmn esél a eke k'inym es kikri òmn em eke wus am ijr el gbre yeji. Yony em e lel na em a, n'am dad wél eke low yegm esél ayadηu in anη Nyamel ec'araη in ok òkm etη in am yegm agη low low ηuη eci yeji, wél gbè, ke sègη fèη, wè'n us low yegm a eke wè'n eb a jam.

Nuη 1.1-15 am yegm ey low a eke Pier am erur ke ow sosiem ni nòn lel na a. N'am òkn òmn esél a low yegm a eke -l'èbr a. Kèkrè em a (1.16-21), Amani Mamn ek'el Jesu Krist ec'a. Amani Mamn na, Pier in obi lele erm esél ejec'ab ab b'ij danku dad eke ow el low nawrè. Nyam e kokoba òb esél eke b'eb sodad eke b'anη Nyam ogh ow a yeji ij danku. Nuη 2 em a, Pier am elu low yegm esél ayadηu ec'es an eke bi ηuη Nyamel a e low òkm dedeku ec'any af. Èwar nyam a cè eke Jud, in e lel ab em, èwar low yegm esél ayadηu a anake s'am èkn Pier e lel na em yej'a. Nuη 3 em a, Pier am dad low ok agη eke dad eke Ès Kòtòkò Jesu in k'ow in ewlm in owm in jejm wus e low in okm ab af. N'am dad wél eke Krist ec'ow na eke in k'ewlm in k'owm a, in am yegm Nyam e low eku a. Tasi em a, Nyam in erurm eke eghni nyam coco yeji in k'irm, kò ow'n am erur eke agη fèη in k'itη eb ir, in ηgbon sikpl owi em (3.9).

Lèl a ec'uw r em a, Pier erur eke òmn esél a k'anη sayl owi em, yec'etη ke Nyam in k'ònym abr in enyam wél, lègη a eke Krist in b'ow in ewl in ow a (3.11-18).

Èsηη

¹ Em Simò Pier, m'el Jesu Krist e juma kok es lel erm es ab, m'am awη agη a ek'ony òmn ek'il an esè ey ec'ab af a lel. S'ony òmn na anke Jesu Krist el neny nyam es; in l'el ey e Nyam lel ey e Sòg Ès ab. ² Ke òw rò lel erm es ey nòn gbèl ab ànη òny ab, Nyam lele Jesu ey Ès Kòtòkò ab ec'any uw tasi em.

Àtar sos es, ùcur Nyam ec'èsη a ek'èsη òny a òyn es

³ Ès Kòtòkò in ec'abusu ab em, òη ey ów amamn fèη ek'it eke si k'iir eb ke s'úcu s'ony'n es a. Tasi em a, li yegm ey s'uw Nyam ek'èsη ey eke si k'anη in ec'anygbèl a lel erm mamn ab ab e low em a. ⁴ Anygbèl na lel abusu na em ab, Nyam òη ey ów egbèl lel ów ek'il an, ke l'èwar ab ab. Na sosiem, eke eηan yec'a eke l'èwar a, òtur eke k'ηgboη òw aw eηη amua eke ugη wus na es ab em etη òtur eke k'òyn erm nyam coco Nyam in obi ab. ⁵ Ow sosiem àtar sos es ebr ów amua ignη òny ec'òmn ab af: iir eb low nenyembri nyam em, ke úwr low eke Nyam b'erur a yej'any. ⁶ Ònyan sos es, òyn low eku, ke úcur Nyam òyn es. ⁷ Ìjr lawl òny òfr em, ke òyn erur yeji. ⁸ Ów amua anake el sewl mamn eke k'òyn a. Etη ek'òyn el -l'agb òny em, b'ow òyn òmn eke bi kok juma etη b'ow òtur uwr ey Ès Kòtòkò Jesu Krist any tasi. ⁹ Sica ek'ègη nyam ònym ów amua anm in em a, l'éknm es etη l'ot any eflu es. Li b'ijl es eke wél yòyòg in e lègη sig em e sikpl ab es.

¹⁰ Ow sosiem, agη lisijimèl emeny àtar sos es, ùcur Nyam ec'èsη a ek'èsη òny a lel òny e sòsum eke li sòsum l'ot òny ab ab e low òyn es. Eke b'iir eb èben, k'ow eymn low ηuη em ij. ¹¹ Etη èben a, Nyam b'ow fig òny, gbrenḡbi usu a ek'ònym nuη eci lisany a gbada, gbrenḡbi usu a ek'el Jesu Krist ey Ès Kòtòkò lel ey e Sòg Ès ab ec'a.

Úcur erm esel lele kokoba òb esel ab eci low yegm a ònyn es

¹² Uwr ów amua any god'etj etj b'inymn es low nenyembri nyam a ek'ebr ab af. Gbeko m'erur eke eben yeji mi k'òkn òny el e low seḡj fɛj.

¹³ M'ekn yej'eke ow it akpl, eke mi k'òkn òny ów amua, eke m'annj owr wus af anja a, ke ám ewr erm. ¹⁴ Em m'uw any eke em e luw e leḡj titm, ese eled eke ey Es Kòtòkò Jesu Krist yegm'm m'uw any ab af. ¹⁵ Gbeko mi b'ow mi kok yec'eke m'òtu eke mi ki kok a, ke em e luw a e jam a, ótur am òkan low yegm amua fɛj e low.

¹⁶ Tasi em a, ow elm ów yadnj em, odad ebl eke wɛl tutr mɛwl em, s'elum ey Es Kòtòkò Jesu Krist ec'ow abusu em a, e low òkm si yegam òny. Kò ey obi ec'anyamn em s'ekn in e sagb a. ¹⁷ Ee, n'ejn anygbenj lel anygbɛl ab Nyam Es ec'abu em, leḡj a eke ow ec'anygbɛl liplemu ab em, ow òj'n l'iri odad na a: «Eḡj na el em ec'Iy e m'erur, etj m'oc em eci sos em injn fɛj m'elu'l em.» ¹⁸ Lebl ikj na afr ow anj ow, ey obi yeji s'iri, leḡj a eke s'annj Jesu ab lafeny lala ab af a. †

¹⁹ Na sosiem, ow òj ey ec'òmna a obn òkòkò kokoba òb esel ec'amani ab em. Ow akpl eke k'ewr erm af, anjke ow anj ese kenie ek'annj ncebna em am iri, toj ke leḡj eny ec'usuayl ów, ke enyn enyn eci lél a ékan òny e merm ab es. ²⁰ Etj kin low ek'it eke k'uw r any: eḡj kaka ònym abusu ek'in obi em, k'otar kokoba òb esel e sodad ek'annj Nyam Lél em a, e low akr. ²¹ Tasi em a, kokoba òb es kaka òbm in obi ec'erur em ec'amani, kò Abj Lala ec'abu elum em anake kokoba òb esel òtu dad Nyam ec'odad a.

2

Low yegm esel ayadnju

¹ Leḡj sig em a, kokoba òb esel ayadnju ok òkm Israel eyj ec'aranj. Òny ec'aranj a yeji, low yegm esel

ayadnju b'ow anj. -Li b'ow mɛwl em -l'ok òny wus ów yadnj eci yegm em, etj -li b'ow -n'im toj -l'egbr Es Ew Es a eke sɔḡ el a yeji. Nene anake -li b'ow -l'esj es abur ow kpru njn el a. ² Agj òkòkò b'ow igj el ugj kok ów mramra etj el sosiem, wɛl b'ow yayr Nyam e low nawre ec'ejagb a. ³ Etj eke os ejn e low am okr el ermij òkòkò a sosiem, -li b'ow -l'ejju òny sodad ek'el obi -li tutar ab em. Gbeko ow anj ibn, ek'el eci jej ok a am eku etj gbre b'ow ejn el fafa.

⁴ Tasi em a, afr erm esel eke kok sikpl a, Nyam ewm el es nene ce, kò n'ony l'ok wɛl gbre ij usu a. Yogj n'awj wɛl njbraka em ncebna em etj n'am ew wɛl es toj ke jej ok e leḡj a ów. ⁵ Eben neny nyam, leḡj sig em e wus ab af ec'agj eke kok sikpl a yeji, Nyam ewm el es nene ce. Gbeko eke n'oj mij gbɛl a an ok wus eman agj enj a fɛj a, li sɔḡ Noe ek'am òb kokoba elu es an nyim nyim e lebl a lele agj lɔbnj ejec'ab.

† ⁶ Eben eke Sodòm lele Gomòr ab yeji ejn es abur ana. Nyam òj al ow njn el etj ow el low eke k'el sewl agj enj eci, ke ow yegm el low eke b'ow ejn el a. † ⁷⁻⁸ Etj kin, Lɔt ir eb ów mramra esel ec'aranj, kò in obi em a l'el eḡj nyim nyim. Sos b'ow'r es òkòkò wɛl ec'es an njn a sosiem. Tasi em a, n'am ekn etj n'am iri wɛl ec'ow enj a fɛj etj leḡjni nyam nyam fɛj, in ec'eḡj nyim nyim ec'erm ab em, ow am ijr'r gbre. Gbeko Nyam sɔḡ'r agj amua ec'aranj. ⁹ Ow am yegm eke Es Kòtòkò òtu e ki sɔḡ agj eke bi kok cɛcɛ a gbre em. Etj l'òtu eke li k'edjn agj enj a l'ew es, toj ke jej ok e leḡj a ów, ke n'oj wɛl gbre. ¹⁰ Li b'ow n'oj agj a fɛj eke b'an es, el e sos meḡl ec'ow aw enj em a gbre. Agj amua òny ów nennj e kok ec'emn, etj -li b'ifn Nyam ec'es ew a.

Low yegm esel ayadnju amua ònyn el sosi òmn òkòkò. -Li b'efu es etj -

† 1:18 Matie 17.1-5; Mark 9.2-7; Luk 9.28-35. † 2:5 Nunj Òb 6.1-7.24. † 2:6 Nunj Òb 19.24.

l'urumn eke -li ki wəwr afr ec'abñ any esel a. † 11 Etñ kin afr erm esel bəbɔ yeji ókm abñ amua ów af etñ -li wəwrmn wəl Nyam ec'any af. Ke afr erm esel ɔny læc etñ ɔny abusu nɔnɔ akm low yeɣm esel ayadñu amua. 12 Agñ amua anñ esə mindey ek'ɔnym nuñ em ɔny, ke wəl kok eke k'ɔgñ meb ke wəl ibi ab af. -Li bi wəwr yec'a eke -l'uwm any a etñ -li b'ow -l'uw esə mindey amua af. 13 Na anake el gbre a eke -li b'ow -n'əñ el ec'ów eñuñ a sosiem a. -Li b'erur -li kok el ec'ów aw eñuñ a e low lægñ owr fitañ. Etñ eke -li bi kok es gbəgbl ɔny ab a, ow b'iñ el sos em eke -li k'ɔny yadñ -l'ok ɔny, etñ yogñ eke -li b'anñ a b'el nənñ lele és ab. 14 -Li bi gəgñm anyamn es -l'ól ɔyɔw nfaci ij eci, səgñ fəñ sikpl kok owi b'aw el etñ -li b'odu agñ ek'əw fuəfue a -l'eb. -L'el agñ eke səgñ fəñ os eññ owi b'okr ermij. Nyam ec'ofn a anñ el af. 15 -L'ign ejagb mamn a -l'elu es etñ -l'irm. -L'eb ebr a eke Balam, Bosɔr jim a eke wəl ɔñ os low ñuñ kok ec'a eb a. † Etñ Balam yeɔ os a əju'r, 16 gbəkɔ l'iri in e low eluam a ec'abr enym a e low: gbəñkɔ yɔw kpɛtəñ nyam eke ám dadm odad, dad odad eññ owr e lebl em etñ l'edññ kokoba ɔb es Balam eci nyamb owi a eke blel kok a.

17 Low yeɣm esel ayadñu amua anñ esə simij ɔmu eke mij anm em ab af, -n'anñ esə jru ek'as luku eke k'an mij ok wus, ke læf elu ɔny oc es ab af. Nyam əw el usu es ncebñ ibr ab em. 18 Ə, el e nənym es ign eci sodad a eke low kaka anm em ab em, agñ a eke ow k'ibnm yeji ñgboñ agñ ek'am ir əb eke elm Nyam ec'əbr a ec'arañ a, -li b'odu -l'eb wəl. Ow sosiem, -li b'əcr sos megl af eci és em ec'ów aw ab em, 19 etñ -li b'əwar

wəl lewi ij. Ke el obi a -l'el ów aw a eke bi ñuñ el a eci madu. Tasi em a, eke ob nyam b'akm əy es, ke in e madu s'el a. 20 Agñ ek'uw Jesu Krist əy Əs Kɔtɔkɔ lel əy e Sɔg Əs ab any a, ign wus ec'ów ɔbr ɔbr a ok es, sica eke -li yeɔ batñ ów ɔbr ɔbr a əwl ɔdu eb el etñ akm el es a, ow b'ow ɔñ el eci manññ el owi a b'ow əw marem akm lisig a. 21 -L'uw low nənymbri nyam ec'ejagb ab any, gbəkɔ -li wal Nyam odad lala a eke wəl yeɣm el a -l'elu es. Ek'ow el əben a, yec'eke blel akpl el ec'a el ke -li k'uwmn low nənymbri nyam ec'ejagb ab any. 22 Sica low na ek'əñ el a, am ɔñ nyandɛ odad na low ij: *Ɔwr b'əwl im ij yec'a eke l'əgbl a†* etñ «gbroko eke wəl ok mij a, b'əwl im feɔ es kɔɔg em».

3

Əs Kɔtɔkɔ eci mower a

1 Erur em ec'agñ lisijiməl, lel yony em eke m'am awñ ɔny ana. Etñ siləl a yony mum em, m'okn ɔny ów a fəñ ek'uwñ any a, yec'etñ ke ow élum ɔny abu tutar ów sənyn sənyn. 2 Ɔkan sodad a eke kokoba ɔb esel lala dad lægñ sig em a lele Əs Kɔtɔkɔ əy e Sɔg Əs e low yeɣm a ek'ɔny ec'erm esel yeɣm ɔny ow e low ab ab. 3 Etñ kin low ek'it eke k'uwñ any: səgñ es abal el em a, agñ b'ow ow eke b'ow ir əb esə elel ek'el ec'ów aw eñuñ a b'ɔññ el ab af. 4 -Li b'ow -li kokr ɔny miyer -li dad -l'əsə: «Jesu əwar əw es eke li b'ow l'əwl l'ow, kɔ yadñ ee? Etñ sica bogñ n'anñ ab ee? Tasi em a, əy esel uw god'etñ, † gbəkɔ ów a fəñ anñ ow ec'elel a cə eke ow anññ god'etñ, wus eci nuñ ɔb em etñ a!» 5 Odad nənɛ eci dad em a, -li b'ijl low nyam es: ow ibn eke Nyam kok afr lele wus ab. Nyam in ec'odad ebl em ɔñ mij as luku etñ

† 2:10 *afr ec'abñ any esel a:* aña PIER, tasi em a, am dad afr erm esel akpasu mum nyam ec'odad. Bibl any uw esel bəb bi tutr ek'ow el afr erm esel eñuñ eke ok wus a (əkn Jud akr 6). Bəb bi tutr ek'ow el afr erm esel amamn a; etñ agñ likpr ec'a -li bi tutr eke afr erm esel akpasu na em, wəl b'əññ eñuñ lel amamn ab (bəbmn Jud akr 8). † 2:15 Awl 22.1-35. † 2:22 Nyandɛ 26.11. † 3:4 *əy esel uw god'etñ:* aña k'aw ke ow él nuñ ɔb em eci kretienəl a. † 3:5 Əkn Nuñ Ɔb 1.6-9; 7.11.

wus ɔtu anɛ mij em ey ɔkm.† 6 Etn emeny mij a ce, mij gbɛl a ek'iy eb es a ce anake nɔɔn lɛɔn sig em eci wus a. 7 Gbɛkɔ odad ebl nyam a ce oc lɛɔn na em ec'afr lele wus ab a ew es, am eku lɛɔn eke Nyam ec'efnu eci jɛj ok b'ow ey ɔkm wus aɔa a. Lɛɔn ab anake afr lele wus ab yeji b'ow etu al em a.

8 Gbɛkɔ erur em ec'agn lisijimɛl, low nyam anɛ ek'it eke k'ijlmn es: Es Kɔtɔkɔ ec'a, lɛɔn nyam anɛ esɛ akpo fandi af, etn akpo fandi anɛ esɛ lɛɔn nyam af. † 9 Es Kɔtɔkɔ ec'a, ow k'ow ibnm etn li b'ow li kok low a eke l'ɛwar a. Agn nyam nyam gbɛ am dad esɛ ow'n am ibn o! Kɔ low eku ce n'am ɔny ɔny e lís, eke l'erurm ek'ɛɔn kaka k'uw kɔɔkɔ kɔɔkɔ, ke n'am erur ek'agn fɛn k'ony abusu itn erm em a sosiem.

10 Es Kɔtɔkɔ e lɛɔn a b'ow ow esɛ ulu af, etn lɛɔn a, likekr ligbɛl em afr b'ow irm, etn in em ec'ow fɛn ek'anɛ a, al b'ow nɔɔn. Wus lel in em ec'ow fɛn ab yeji b'ow irm.

11 Sica eke ow el nɛnɛ ow a fɛn b'ow un a, ɔny, ám ekan elɛl eke k'iirir eb a! Ow it eke k'ɔny es an lala, ke Nyam ec'es ucu ɔny a ám ey ɔkm.

12 Tasi em a, ɔny am ekur eke Nyam e lɛɔn a k'ow etn am erurir eke li k'ow fafa. Lɛɔn a, al b'ow etul afr lel in em ec'ow fɛn ek'anɛ ab ab iri ok es nimum. 13 Gbɛkɔ Nyam ɛwar afr ovr nyam lele wus ovr nyam ab, † eke yogɔn agn a fɛn b'ow kok ow nyim nyim eke li b'erur a. Etn yeci anake s'am eku a.

Ɛwr sos erm

14 Ow sosiem a, erur em ec'agn lisijimɛl, lɛɔn na ec'eku em a, àtar sos es eke k'ítamn em, ɔnymn abr enym kaka, ke ánnɔn erm es ey em Nyam ab. 15 Òcr ey Es Kɔtɔkɔ eci low eku a esɛ abusu ek'ɛru ɔny es eke k'ɛɔn sel af, esɛ elɛl eke erur em ec'ey lisijim Pɔl awn ɔny lel, nun em ɔny a eke Nyam ɔn'n ab em, ke li dad ab af. 16 Low na anake ni

nɔn silɛl fɛn em eke li bi dad ów amua ec'odad a. In e silɛl ab em, susu anɛ eke ow ec'iri a b'ow, etn agn ek'onym low any uw kaka ke bi cɛcm a, am wuwal ow ec'iri a, esɛ elɛl eke Nyam Lɛl ejeci e susu bɛb ab em yeji -li bi kok ab af. Etn ow b'el el obi ec'irmn eci.

17 Erur em ec'em lawlɛl, ɔny ec'a, sica m'ɛwar ɔny n̄. Ɛwr sos erm gɔn, yec'etn ke kí yeɔmn agn ek'onym low elum kaka a, irmnm ɔny el ec'irm ab em, bake írmnin ɔny ec'es a ek'uw sig a. 18 Gbɛkɔ ɔny es iman anym eci, bibm em lele ey Es Kɔtɔkɔ ey e Sɔg Es Jesu Krist ec'any uw em ab. In ec'él anygbɛl yɛfɛnyina em toɔn godo godo fɛn eci! Amen.

Jan e lɛl krɛkrɛ eke awɲ

Ów ek'it eke wɛl k'uw any

Agɲ dad eke Jan ek'el Jesu ec'erm es a, in im in ir Efɛs ɛb em. Pɔl anake sigm Sinyamel ek'anɲ yogɲ ab es a. Gbɛkɔ eke ow ibn a, Jan im ir yogɲ etɲ el Sinyamel a ec'idr es. Ow sosiem anake n'am esɲ kretienɛl ek'anɲ Sinyamel ab em a, em eci "ey".

Jan anake nɔn silɛl nyahan na am awɲ a. Krɛkrɛ e lɛl na, ow elm Nyamel nuɲ nyam oglog ɛgɲ nuɲ nyam n'awɲm, kɔ ke wɛl áwl lɛl a Sinyamel a nɔnɔ em. Lɛl ab em, ów yony anake n'am dad ow ec'odad a: krɛkrɛ em a, n'am dad wɛl eke wɛl k'us ejagb nyim nyim a cɛ jam. Odad na e nyandre el ke -n'ɔny ɔmn ey Es Kɔtɔkɔ Jesu em, ke -l'erurir el ɔfr. Yony em a, n'am dad wɛl eke wɛl k'ɔsu sos low yɛgm esɛl ayadɲu e lís (nuɲ 2.18-29, nuɲ 4.1-6).

Jesu el sel ec'odad

¹ ɛgɲ a ek'in sosiem s'am nɔn lɛl na a, lɛgɲ eke wɛl ki kokm wus na yɛj'a, ke in n'anɲ ñ. Low yec'eke s'uw any in e lís a el: ey s'iri in ec'odad, s'ɛkn'n ey ec'anyamn em, s'ɛpr mɛny es gbiy s'ɛkn'n, etɲ s'itɲn in abu. In l'el Odad eke b'ɔɲ agɲ sel. ² Odad a ek'el sel a ey ɔkm, s'ɛkn'n etɲ s'ij in e danɲu, etɲ s'am dad ɔny sel etɲn ek'anɲ sɛgɲ fɛɲ a ec'odad. God'etɲ n'anɲ Nyam ab, etɲ sica l'ey ɔkm s'ɛkn'n. ³ Yec'eke s'iri ke s'ɛkn a, s'am dad s'ok ɔny, yec'etɲ ke ɔny yɛji ókar af ey ab, ke ɔny lel ey ab s'okr af si lool s'el nyam, Es lele Jim Jesu Krist ab em. ⁴ S'am nɔn ów amua s'ɔɲ ɔny, yec'etɲ ke ey e sos em inɲ a él sos em inɲ tasi.

Usuayl em ec'es an

† 2:7 ɛkn Jan 13.34.

⁵ Amani e s'iri in ogɲ ke s'am dad ɔny a el: Nyam el usuayl, ncebn kaka anm in em. ⁶ Eke si bi dad s'ese s'okr af in ab, etɲ si b'an es ncebn em a, ke s'el ayadɲu etɲ low nɛnyembri nyam anm ey em. ⁷ Kɔ eke si b'an es usuayl em, esɛ elɛl eke Nyam in obi el usuayl ab af a, ke ey fɛɲ s'okr af ñ, etɲ Jim Jesu Krist e mebl a am yɔyɔg ey e sikpl fɛɲ es.

⁸ Eke si bi dad s'ese: s'am kokm sikpl, ke ey ɔfr s'am ejurir, etɲ low nɛnyembri nyam anm ey em. ⁹ Eke si b'ɛgɲ ey e sikpl s'eb Nyam ec'any af a, li b'ow l'oc l'ap ey ke li yɔyɔg ey eci ɲgɛsi fɛɲ es, anɲke l'el cɛɛɛ, l'el nɛny nyam es. ¹⁰ Eke si bi dad s'ese: s'am kokm sikpl, ke s'ew Nyam yadɲu, etɲ in ec'odad ebl a anm ey em.

2

¹ Em ec'ey, m'am nɔn ów amua e lɛl m'awɲ ɔny, yec'etɲ ke kí kokm sikpl. Kɔ eke batɲ ɛgɲ nyam kok sikpl, ke s'ɔny ey e dogɲn es nyam, Jesu Krist, nɛny nyam Es, ek'anɲ Es ec'any af. ² In obi l'ocr in sosi li wawr egb ey sosiem, yec'etɲ ke Nyam óc ey e sikpl ap ey. Etɲ ow elm ey sɔny cɛ eci, kɔ wus na ec'agɲ fɛɲ eci.

Erur ec'ol

³ Eke si b'elum Nyam ec'ol a, ke ow em a, s'uw any eke s'uw'r any. ⁴ ɛgɲ eke bi dad esɛ: «M'uw Nyam any», etɲ l'éluam ow ec'ol a, ke l'el yadɲu etɲ low nɛnyembri nyam anm in em. ⁵ Kɔ ɛgɲ eke b'elum Nyam ec'odad ebl a, ɛgɲ a l'erur Nyam iy nɛny. Eke s'elum'n ɛben a, s'uw any eke s'okr af in ab. ⁶ ɛgɲ eke bi dad esɛ: «M'anɲ Nyam ab», ke li kók esɛ elɛl eke Jesu kok ab af.

⁷ Erur em ec'agɲ lisijimɛl, ow elm ol owr mi nɔnm m'awɲm ɔny, kɔ ol sig a ek'ɛɲan kpɔkpɔ em etɲ a; † ol sig a ek'el odad ek'irir a. ⁸ Gbɛkɔ ow anɲ esɛ ol owr eke m'am nɔn m'awɲ ɔny af. Jesu em a, s'uw any eke ol a el nawrɛ, etɲ ɔny e low kok em yɛji

ow el εβεν. Tasi em a, ncebn am oc es anke usuayl nawre ey okm η̄. ⁹ Εγη eke bi dad εσε: «Μ'annah usuayl em», ετη n'am ifn lisijim a, ke n'annah ncebn em ce. ¹⁰ Κο εγη eke b'erur lisijim a, n'annah usuayl em, low kaka anm in em eke b'ow on n l'ey wus. † ¹¹ Ετη emeny ek'egh am ifn lisijim a, n'annah ncebn em, n'am an es ncebn em, l'uwm usu eke n'aam ab any, anke ncebn efal il any.

Om̄n es ec'elel ek'otu ek'aan es wus af aḡa

¹² Em ec'ey, m'am awḡ ony ów amua e lel mi dad ony eke Nyam oc ony e sikpl ap ony Jesu Krist e nin a sosiem. ¹³ Εσελ,† m'am awḡ ony lel na, anke uwr εγη ek'annah god'ετη ab any. Ngbafrε oto, m'am awḡ ony lel na, anke ony akmn agn Low ḡḡ es es. ¹⁴ Em ec'etuey, m'am awḡ ony lel na, anke uwr Es any. Εσελ, m'awḡ ony lel na, anke uwr εγη ek'annah god'ετη ab any. Ngbafrε oto, m'awḡ ony lel na, anke onyn lec, Nyam ec'odad anḡ ony em, ετη akmn agn Low ḡḡ es es.

¹⁵ K'εrurir wus na, ob ek'annah wus af aḡa yeji k'εrurir. Ek'εγη b'erur wus na, ke l'erurm Es Nyam ana. ¹⁶ Tasi em a, low feḡ ek'annah wus af aḡa εσε: sos megl ec'erm es eyr owi, nyamn e low e b'ekn ec'erur lele ob ony ec'es efu ab a; ów amua feḡ, kaka ánm Es ogḡ owm, ko wus na af ow b'annah ow. ¹⁷ Okan eke wus na b'ow ec lel in ec'ów aw enḡḡ ab ab. Κο εγη ek'am kok Nyam ec'erur a b'ow anḡ godo godo feḡ.

Krist ec'efnu ayadḡu

¹⁸ Em ec'ey, sica wanci es abal el a ow η̄. Irir eke Krist ec'ifnu nyam in am ow. Sica jam aḡa Krist ec'efnu a eny nono; na em anake s'uw any eke ow el wanci es abal el a. ¹⁹ Ey ec'araḡn ce -n'annah -l'ok okm, gbekó -l'elm ey ec'agḡ. Blel -l'eel ey ec'agḡ ana, ke blel -n'annah ey ab. Κο low na

ey yec'ετη ke wel úw any ek'el feḡ -l'elm ey ec'agḡ.

²⁰ Ony ec'a, Krist ony ony Abḡ Lala ek'el owro e mun ek'εḡan. Na sosiem, ony amua feḡ uwr low nawre any. ²¹ M'am non lel na m'awḡ ony, ow elm low nawre eke k'uwmn any eci, ko ek'uwr low nawre any a sosiem. Ετη uwr any eke yadḡ owi kaka ánm low nawre em owm.

²² Κο bwo el yadḡu ee? Yadḡu el εγη a eke b'εgbr dad εσε: «Jesu elm Krist!» † Εγη na el Krist ec'ifnu eke b'εgbr Es lele Jim ab. ²³ Εγη eke b'εgbr Jim a, εgbr Es yeji; εγη ek'εγη Jim eb a, okr af Es ab.

²⁴ Ke yec'a eke irir kpokpo em ετη a, áḡḡ ony erm em. Eke yec'a eke irir kpokpo em ετη a b'annah ony erm em a, ony yeji b'ow okar af Es lele Jim ab. ²⁵ Ετη kin ob a eke Jim εwar ey a; sel ek'onym uwr.

²⁶ Mi non ów amua ony eci, agḡ ek'am ol eke k'irmn ony a sosiem. ²⁷ Ony ec'a, okan eke Abḡ Lala ek'el owro e mun eke Krist ony ony a, anḡ ony em. Na sosiem, ow ibram eke k'ool low yeḡm es ejec'es ij, anke Abḡ Lala am yeḡm ony ów a feḡ. Ετη ów a eke n'am yeḡm ony a el nawre, yadḡ kaka anm em. Ow sosiem a, áḡḡḡ in em εσε elel eke Abḡ Lala yeḡm ony ow e low ab af.

Nyam ec'ey

²⁸ Sica, em ec'ey, áḡḡḡ Krist ab yec'ετη ke legḡ eke li b'ow l'ewl l'ow a, s'onny erm susu, ke in ec'ow em a εs k'onym ey, si kpabm es in e lís. ²⁹ Uwr any eke Jesu Krist el neny nyam es. Ow sosiem, εγη eke bi kok low nenymbri nyam a, úwr any eke l'el Nyam ec'iy.

3

¹ Εkan erur ligbel eke ey Es Nyam elu okm ey e lís, bake εḡḡ ey in ec'ey. Ετη nawre tasi s'el. Eke wus uwm

† **2:10** b'onḡ n l'ey wus:oglog b'ow ok agḡ ejeci wus. † **2:13** εσελ, ngbafrε oto, lele etuey ab ael om̄n εσελ akpasu akpasu ek'annah Nyamel ab em. † **2:22** Jesu elm Krist:ow ec'iri el Jesu elm Mesi, Eb Es eke Nyam erm ow.

ey any, ke l'uwmm ey Es yeji any ana. ² Erur em ec'agn lisijimel, sica s'el Nyam ec'ey, etj elel eke si k'annj a, ow k'eym okm; ko s'uw any eke legj eke Krist b'ow ewl ow a, si b'ow s'ekn'n gbenj, etj si b'ow s'annj ese in af. ³ Egj ek'am eku omn em low akpasu na Krist em a, am ayal sos ese elel eke Krist in obi ayl ab af.

⁴ Egj fej eke bi kok sikpl a ob ol es, sikpl e kok el ol es ob. ⁵ Ko ony uwr any eke Jesu Krist ow ek'onj sikpl oc es, etj in em sikpl kaka anm. ⁶ Ow sosiem, egj eke b'okr af in ab a, n'am kokm sikpl owi ij; egj eke bi kok sikpl a, eknm'n etj uwm'n any yeji.

⁷ Em ec'ey, ke egj kaka k'ejum ony. Egj eke bi kok low nenyembri nyam a, l'el neny nyam es, ese elel eke Jesu Krist in obi el neny nyam es ab af. ⁸ Egj eke bi kok sikpl a, l'el agn eci, anke god'etj agn el sikpl es. Na sosiem anake Nyam ec'Iy ow yec'etj ke ni njun agn e juma a.

⁹ Egj ek'annj Nyam ab a, n'am kokm sikpl owi, anke Nyam ec'odad a annj in em ese egb eke wel ewl af. L'otum eke li ki kok sikpl owi ij anke l'el Nyam ec'iy. ¹⁰ Kin low yec'em eke wel b'uw Nyam ec'ey lele agn ec'ey ab any a: egj ek'am kokm low nenyembri nyam, ke emeny erurm lisijim yeji a, l'elm Nyam ec'iy.

Ony erur ese Jesu af

¹¹ Tasi em a, kin yec'eke wel dad ony irir kpokpo em etj a: ke s'erurir ey ofr. ¹² Si k'ot Kayen ek'agn Low njun es onj ibi lisijim ab es. Etj ko bla sosiem l'ibi ow ee? Eke in ec'ow e li bi kok a akplm ke lisijim ec'a b'akpl a sosiem.

¹³ Agj lisijimel, ow k'iti ony any eke wus b'ifn ony. ¹⁴ Ey s'uw any eke s'ubr luw em s'ey owr annj em, anke si b'erurir ey lisijimel. Egj ek'onym erur a, n'annj luw em. ¹⁵ Egj eke b'ifn lisijim a, l'el egj ibiu, etj uwr any eke egj ibiu, sel ek'onym uwr a anm in em.

¹⁶ Kin elel eke s'uw erur any: Jesu Krist oc in e sel a onj ey; ow it eke ey yeji si k'oc ey e sel s'onj ey lisijimel.

¹⁷ Ek'egj nyam ony ob, etj l'ekn lisijim ek'annj es abur em, etj l'iknm ow s'onj a, ke ayaf Nyam ec'erur a annj in em ab ee? ¹⁸ Em ec'ey, eke si b'erurir ey ofr a, ke s'otu eke si k'elumnin abu, ke ow k'elm anm af e dad em ony.

¹⁹ Eke si b'erurir ey ofr, si b'ow s'uw any eke s'annj Nyam ek'el low nawre es ab, etj si b'ow s'onj erm es ey in ec'any af. ²⁰ Ek'ey ec'erm a b'ob ey low, ke Nyam agb akm ey ec'erm a, etj in l'uw low fej any.

²¹ Erur em ec'agn lisijimel, eke sica ey ec'erm a obm ey low ij a, ke s'onj erm es ey Nyam ec'any af.

²² Ob kaka fej eke si b'ibrm'n a, li b'ow n'onj ey, anke si b'osu in e sol a, etj si bi kok yeci ek'akpl'l sos em a.

²³ Etj kin in ec'ol eke n'am onj ey: s'ub Jim Jesu Krist nawre, ke s'erurir ey ofr. ²⁴ Egj eke b'osu Nyam e sol a, okr af in ab etj Nyam yeji annj in ab. Etj in ec'Abj eke n'onj ey ab em, s'uw any eke n'annj ey ab.

4

Nyam ec'Abj lele Nyam ec'ifnu ec'abj ab

¹ Erur em ec'agn lisijimel, ek'egj b'ow enj ony etj bi dad eke abj ec'abusu em in bi kok ow yeji, k'ubr ir nawre kpekj. Ko okr any es ekan eke nawre em el ec'abj a el Nyam ec'Abj, anke kokoba ob esel ayadju nono gbél ok okm wus af anja. ² Kin elel eke k'ubar Nyam ec'Abj ab any: ek'egj bi dad ese: «Jesu Krist el egj ow wus af anja», ke egj na ony Nyam ec'Abj. ³ Ko egj ek'egnm ebm eke Jesu Krist el egj eke wel ew sos megl em a, elm Nyam eci. L'el Krist ec'ifnu a eke irir in eci mowrer e low a. Sica gbé l'ow wus af anja nj.

⁴ Ɔny, em ec'ey, eel Nyam eci, etɲ akmn kokoba ɔb esel ayadɲu ab es, aɲke Abɲ a ek'anɲ ɔny em a ɔny leɔ akm wus ec'agɲ ec'a. ⁵ El, -l'el wus na eci, na sosiem -li bi dad wus na ec'ow eke wɛl bi kok ec'odad, etɲ wus ec'agɲ b'iri el e low, egɲ eb. ⁶ Ey, s'el Nyam ec'agɲ. Egɲ ek'uw Nyam any a, b'iri ey e low. Egɲ ek'uwm Nyam any a írim ey e low. Na em si b'uw low nawɛ ec'Abɲ lele yadɲ ec'abɲ ab any.

S'ɔny erur aɲke Nyam ikɲ anym erur ey

⁷ Erur em ec'agɲ lisijimɛl, s'érurir ey ɔfr, aɲke Nyam ogɲ erur b'anɲ ow; etɲ egɲ fɛɲ eke b'ɔny erur a, el Nyam ec'iy etɲ l'uw Nyam any. ⁸ Egɲ ek'érum a uwm Nyam any, aɲke Nyam el erur. ⁹ Kin elel eke Nyam ec'erur a ey ɔkm ey e lís: l'erm in ec'Iy ekpɔbi a ow wus af aɲa, yec'etɲ ke s'éɲɲ sel in em. ¹⁰ Etɲ erur a el: ow elm ey eke s'erur Nyam a eci, kɔ Nyam in obi l'erur ey etɲ l'erm in ec'Iy a ow, ocr in sosi kokr egb waw uw ey e sikpl ec'oc ap sosiem.

¹¹ Erur em ec'agɲ lisijimɛl, eke Nyam erur ey ebɛn a, ey yeji ow it ke s'érurir ey ɔfr. ¹² Egɲ kaka eknm Nyam; gbɛkɔ eke si b'erurir ey ɔfr a, Nyam anɲ ey ab, etɲ in ec'erur a b'ey ɔkm tasi ey em.

¹³ Kin elel eke s'uw any eke s'anɲ in ab, etɲ in yeji n'anɲ ey ab: n'ɔɲ ey in ec'Abɲ a. ¹⁴ Etɲ ey s'ekn etɲ s'am dad eke nawɛ, Es erm Jim ow el wus na ec'agɲ ec'Eb Es. ¹⁵ Egɲ eke b'egɲ eb eke Jesu el Nyam ec'Iy a, Nyam anɲ in ab etɲ in yeji n'anɲ Nyam ab.

¹⁶ Etɲ ey s'uw erur eke Nyam ɔny ey ec'ab any, etɲ s'ub erur a e low nawɛ; Nyam el erur. Egɲ ek'ɔny erur a anɲ Nyam ab, etɲ in yeji Nyam anɲ in ab. ¹⁷ Eke erur iy nɛny igɲ nuɲ ey em a, si b'ow s'ɔny erm susu legɲ a eke si b'ow s'im Nyam ec'any af jɛj ok em a. S'ɔtu eke si k'ɔny erm susu ikɲ na, aɲke wus

af aɲa, ey eci eb ir a otarir es Jesu Krist ec'ab ab. ¹⁸ Ek'egɲ b'ɔny erur a, l'úrum erɲɲ ij. Erur tasi a b'ogɲ erɲɲ. Ek'am tutr eke wɛl b'ow ɔb'ɲ low jɛj ok em a, ke ám uru erɲɲ. Etɲ egɲ eke b'uru erɲɲ a, ɔnym erur tasi.

¹⁹ Kɔ ey s'ɔny erur aɲke Nyam ikɲ anym erur ey. ²⁰ Ek'egɲ bi dad esɛ: «m'erur Nyam» etɲ n'am ifn lisijim a, ke l'el yadɲu; tasi em a, egɲ ek'erurm lisijim eke n'am ekn a, ayaf li b'ow l'ɔtu l'erur Nyam eke l'éknm ab ee? ²¹ Etɲ kin ol eke Nyam ɔɲ ey: egɲ eke b'erur Nyam a, ke l'erur lisijim yeji.

5

Elel eke si k'akmn wus es

¹ Egɲ fɛɲ ek'ub nawɛ eke Jesu el Krist a, el Nyam ec'iy. Etɲ egɲ fɛɲ ek'am erur Es Nyam a, am erur in ec'ey a yeji. ² Eke s'am erur Nyam etɲ s'am ɔsu in e sol a, ke s'úw any eke s'am erur Nyam ec'ey a yeji. ³ Nyam ec'erur a anɲ in e sol a ec'ɔsu em. Etɲ in e sol a ɔtum, ⁴ aɲke egɲ fɛɲ ek'el Nyam ec'iy a akm wus es; etɲ ey ec'ɔmn e s'ɔny Nyam em a anake b'akm wus es a.

Ów yec'em eke wɛl k'ub nawɛ eke Jesu el Nyam ec'Iy

⁵ Bwo ec'egɲ akm wus es, ek'ow elm egɲ a ek'ub nawɛ eke Jesu el Nyam ec'Iy ab ee? ⁶ Jesu Krist in obi ow wus af aɲa, wɛl ok'r mij nuɲ, etɲ l'uw l'ok mebl es; l'ecr mij ok nuɲ em, l'uw l'ok mebl es esɛ egɲ af; ów yony na em, Abɲ Lala ij danɲu eke ów amua el nawɛ, aɲke Abɲ Lala ɔnym yadɲ. ⁷ Ów nyahan anɲ eke okr af am ij danɲu nyam: ⁸ Abɲ Lala, mij lele mebl ab.

⁹ Si b'egɲ agɲ e danɲu ij a s'eb, kɔ Nyam e danɲu ij a agb akm agɲ ec'a, aɲke Nyam in obi ij danɲu Jim e nuɲ af. ¹⁰ Egɲ ek'ub Nyam Jim nawɛ a, danɲu ij na anɲ in em; egɲ ek'ubm nawɛ a b'ɔb Nyam yadɲ, aɲke l'ubm Nyam e danɲu ek'ij Jim e nuɲ af a nawɛ. ¹¹ Etɲ danɲu ij a

el: Nyam ɔŋ ey sel ek'ɔnym nuŋ, etŋ sel a anŋ Jim em.

¹² Eŋŋ ek'eb Jim a eŋŋ sel; eŋŋ ek'ebm Jim a eŋnm sel.

¹³ M'am nɔn ów amua m'ɔŋ ɔny, yec'etŋ ke úwr any eke, ek'am ubr Nyam ec'Iy a nawre a, ke eŋan sel ek'ɔnym nuŋ.

Nyam ŋɔŋŋ e læc

¹⁴ Eke si b'im in oŋŋ, ke s'ɔny lokm susu, aŋke low feŋ eke si b'ow s'ibrm in ec'erur em a, li b'ow l'iri ey lebl. ¹⁵ Etŋ eke s'uw any eke li b'iri ey lebl a, ke ob feŋ eke si b'ow s'ibrm'n a, s'úw any eke s'eŋŋ ŋ.

¹⁶ Ek'eŋŋ nyam am ekŋ lisijim ek'am kok sikpl ek'elm luw ec'a, ni ŋɔŋŋ Nyam, ke Nyam ɔŋ lisijim na sel. Na ow el agŋ eke bi kok sikpl ek'elm luw ec'a e lís e low. Gbəkɔ sikpl nyam anŋ ek'el luw eci; ow elm sikpl ikŋ na eci Nyam m'esme ŋɔŋan. ¹⁷ Low ŋuŋ feŋ eke wɛl bi kok Nyam e lís a el sikpl. Gbəkɔ ow elm sikpl feŋ ísam eŋŋ luw ab.

¹⁸ S'uw any eke eŋŋ feŋ ek'el Nyam ec'iy a, am kokm sikpl, aŋke Nyam Jim Jesu Krist b'ɔsu'r, etŋ agŋ éŋnm'n. ¹⁹ S'uw any eke s'el Nyam ec'ey, kɔ wus af aŋa ec'agŋ ejeci ek'elm Nyam ec'ey a anŋ agŋ ec'es ew em.

²⁰ Emɛny s'uw any eke Nyam ec'Iy ow wus af aŋa etŋ n'ɔŋ ey nuŋ em ɔny eke si k'uw Nyam nawre any. S'okŋ af Nyam nawre ab, Jim Jesu Krist em. Jim na anake el Nyam nawre a, in l'el sel ek'ɔnym nuŋ.

²¹ Em ec'ey, ɔsur sos ke k'úsmn yec'eke elm Nyam a jam.

Jan e lel yony em ek'awη

Ów ek'it eke wél k'uw any

Jan ek'el Jesu ec'erm es lel Efes e Sinyamel a ec'idr es ab a anake kok lel na am awη Nyamel nyam a. Nyamel a eke n'am awη lel na a, el Efes eci eb saw saw a e nyam. Jan am oc Nyamel ikη a bebmn yow gbél ab etη n'am ot omn esél a ek'any em yogη a, li bebmn yow gbél nyam lel ow ec'ey ab. Na sosiem anake n'am esη ow Nyamel "ey lis" a. Nyamel a eke in Jan li b'im em a e lisijow el na eke n'am awη lel a.

N'am ibrm Nyamel a eke n'am awη lel a ec'agη a eke -li k'erurir el ofr, ke -l'osu sos low yegm esél ayadηu e lís, ke -li k'ebmn agη amua etu eke wél b'ow el ogη yogη a.

Esηn

¹ Em Nyamel ec'Esη Likpekp, m'am awη Yow gbél lele in ec'ey ab† eke Nyam sɔsum ot, ke m'erur a lel. Etη ow elm em sony m'erur ony, ko el a fη ek'uw low nawrε† ab any a yeji, ² low nawrε ek'any ey em, ke b'ow any ey em godo godo fη a sosiem. ³ Ke Nyam Es, lele Jesu Krist Es Iyη ec'owrɔ, sɔrη ikη lele erm es ey ab, áηη ey ab nawrε em lele erur em ab.

Esη lawl ec'erur

⁴ Sos em am iηn'm nɔnɔ eke m'ekn η ec'ey beb am an es low nawrε em esε ol eke s'eb Es ogη ab af. ⁵ Sica Yow gbél eke Nyam sɔsum oc, low eke m'am ibrm'η a el: s'érurir ey ofr. Ke na ow elm ol owr m'eny m'ɔom'η, ko ow eke s'eb kpɔkpɔ em etη ab ana. ⁶ Etη erur a el: ke s'án es Nyam e sol ab af. Etη ol a el: ke kókr

erur e low esε elél eke irir kpɔkpɔ em etη ab af.

Low any uw esél ayadηu

⁷ Ayadηu nɔnɔ ow wus na af ek'égnm Jesu Krist ek'ow sos megl em a e low ebm. Esη eke bi kok esε el af a, l'el yadηu, l'el Krist ec'ifnu. ⁸ Osur sos gɔη yec'etη ke k'írmnmn ony e juma eke kokr a eci labm sɔg, ko ke éηan ow ec'ob ap ligbél a. ⁹ Esη fη eke bi digη Krist eci low yegm a elu es a, okrm af Nyam ab; ko esη eke b'ucu low yegm na ony es a, l'okr af Es lele Jim ab.

¹⁰ Ek'esη fη am ow ony ogη etη l'isam low yegm na ab a, k'èbr ir k'elul il akη, k'òηan in akpa bɔbɔ yeji; ¹¹ esη eke b'òη'n akpa a, ke ow e juma enjη a anake in yeji n'am kok a.

Uwar em ec'odad

¹² M'onny ów nɔnɔ eke mi ki nɔn m'awη ony, ko m'erurm eke mi k'oc lel lele lel mij ab; gbεko m'am tutr eke mi k'ow m'ekn ony, ke si dád s'okarir yec'etη ke ey e sos em iηn a él tasi. ¹³ Esη jɔw† eke Nyam sɔsum oc a ec'ey a am ibrm'η.

† **1:1** Yow gbél lele in ec'ey ab: Grék em a Kiria ek'el Nyamel ec'agη a nimum. † **1:1** low nawrε: Jan e lel ab em, low nawrε ke Amani Mamn ana. † **1:13** Esη jɔwel Nyamel a eke Nyamel ec'Esη Likpekp a ek'am awη lel a any em a ec'agη a.

Jan e lɛl nyahan ɛm ek'awɲ

Ów ek'it eke wɛl k'uw any

Jan ek'el Jesu ec'erm ɛs a anake kok lɛl na awɲ igɲ nyam eke itɲ erm ɛm el ɛs Kɔtɔkɔ eci, ke wɛl b'ɛsɲ Gayus a. S'uwɲ in e lís lele in e Nyamel a eke li b'im ɛm ab ab e lís e low kaka any. Gbɛkɔ lɛl ab ɛm, s'am ɛkn eke Jan ec'agɲ a eke b'erm im am ɔb Nyam e kokoba el ogɲ yogɲ a, li b'eb wɛl etu sɛnyn sɛnyn. Sica el e Nyamel ab ɛm, ɛgɲ nyam eke wɛl b'ɛsɲ Diotref ke el idr ɛsɛl ab ɛm e nyam a, in, ɛgɲm ebm agɲ a eke Jan b'erm a ɛtɲ li bi dad ów ɛɲɲ Jan e lís.

Jan kok lɛl na am awɲ Gayus, l'áw ow ke li dád ow eke ow ki wewram Diotref ów. N'am ibrm eke Gayus k'eb Demetrius ek'am oc lɛl a im ɔɲ'n a etu sɛnyn sɛnyn, anke in yeji l'el ɛgɲ ek'am kok juma ɛs Kɔtɔkɔ eci.

Lɛl a am yeɲm ɛy eke si k'eb erur ɛm, agɲ a fɛɲ eke am kok juma ɔɲ ɛs Kɔtɔkɔ a.

ɛsɲɲ

¹ ɛm Nyamel ec'ɛgɲ Likpekp, ɛm lawl Gayus eke m'erur nawrɛ ɛm, m'am awɲ lɛl. ² Erur ɛm e lawl mamn, m'am erur eke ów fɛɲ k'akpal'ɲ, ke sos írm'ɲ es, ɛsɛ elɛl eke abɲ ɛm yeji ɔny lɛc ab af. ³ Sos ɛm am inɲ'm nɔnɔ, lɛgɲ a ek'agɲ lisijimɛl ow, ke ij danɲu eke ɲ bi kok cɛcɛ Nyam e low fɛɲ ɛm a. ⁴ Eke m'iri eke ɛm ec'ey am an es low nawrɛ ɛm a, sos ɛm am inɲ'm ligbɛl akm low ɛjeci fɛɲ.

⁵ Erur ɛm e lawl mamn, bi kok ów amamn ɔmn ɛm ɔɲ agɲ lisijimɛl ek'el etu a yeji. ⁶ -N'am ij ɲ ec'erm mamn e danɲu Nyamel ec'any af. M'am ɲɔɲɲ'ɲ, kòk el ec'ejagb us e low ɛsɛ elɛl eke Nyam erur ab af, ⁷ anke Jesu Krist e nin a sosiɛm

anake -n'imn, ke -l'ebm ob kaka Nyam e low any uwɲ ɛsɛl ec'abu ɛm a. ⁸ S'ɔtu eke si k'elɲm agɲ amua abu, yec'ɛtɲ ke el ɛrɲ ɛm s'ókr af s'el low nawrɛ e juma kok ɛsɛl.

Diotref e dedeku eke n'ɔɲ

⁹ Mi nɔn ów beb m'ɔɲ Nyamel; kɔ Diotref eke b'erur e k'el el ɛm e krɛkrɛ a ebm ɛy ec'odad a. ¹⁰ Na sosiɛm, eke m'am ow m'ɛkn ɔny a, m'ow mi dad ɔny ów eke n'am kok a. N'am dad ów ɛɲɲ l'ok ɛy af. Na yeji ow ɛyrm'n ɛrm es, l'ébm agɲ lisijimɛl, ɛtɲ agɲ eke b'erur eke k'eb el a yeji, li b'ɛdɲɲ wɛl, ɛtɲ li b'ogɲ wɛl Nyamel ɛm.

¹¹ Erur ɛm e lawl mamn Gayus, kɔ wewrm ów ɛɲɲ kok ɛsɛl ów, kɔ kòk ów amamn. ɛgɲ eke bi kok low mamn a, el Nyam eci; ɛgɲ eke bi kok low ɲɲɲ a, l'ɛknm Nyam.

Demetrius ec'aw lele ɛsɲɲ ab

¹² Demetrius ec'a gbɛ, agɲ a fɛɲ am ij in e danɲu, in ec'es an mamn a sosiɛm. ɛy obi yeji s'am ij in e danɲu. ɛtɲ ɲ obi yeji uw any eke ɛy e danɲu ij a el nawrɛ. ¹³ M'ɔny ów nɔnɔ eke mi ki nɔn m'awɲ'ɲ, kɔ m'erurm eke mi k'oc lɛl mij lele lɛl likɲ ab mi nɔn. ¹⁴ M'am tutr eke mi k'ow m'ɛkn'ɲ lɛgɲ tɛl ɛm, ke si dád ów s'okarir.

¹⁵ Ke ɛrm es ɛy áɲɲ ɲ ab! Awlɲɛl a fɛɲ am ibrm'ɲ. S'am ɛkn ɛy lawlɛl a fɛɲ ec'ɛgɲ nyam nyam.

Jud e lel ek'awñ Ów ek'it eke wél k'uw any

Jud eke nòn lel na a lele Jak ab el ey Es Kòtòkò Jesu Krist lisijimel (Matie 13.55, Mark 6.3).

S'uwmm Nyamel nuñ nyam a eke Jud awñ in e lel na ab any. Gbèkò s'am òny òmm eke lel na, ey Es Kòtòkò Jesu ec'erm esel a e Sinyamel a eke sisigm es a, ni nòn n'awñ. Ow e jam a, n'im in obi in obi l'òb kokoba Sinyamel ab em.

In e lel na em ec'ów eke li dad a lele Pier e lel yony em a, e nuñ yony em ec'odad a, òl eke k'otarir es.

Jud e lel na e low ek'am elu òkm a el low yegm esel ayadñu a, ek'am ec Sinyamel ab em yegm el ów yadñ nuñ el a. Agñ amua ec'es an nuñ a sòsiem, Jud am awñ Sinyamel a lel na dad el eke -li k'inym es kikri ke -l'ogñ mum òmm eci.

Esññ

¹ Em Jud, m'el Jak lisijim lele Jesu Krist e juma kok es ab; m'am esññ agñ a fèñ eke Nyam esñ, ke el agñ eke Es Nyam erur, ke n'am òsu Jesu Krist ec'a. ² Ke Nyam e sòrñ ikñ, erm es ey lel erur ab ény bobn òny.

Low ewar low yegm esel ayadñu e lís

2 Pier 2.1-17

³ Erur em ec'agñ lisijimel, m'òny erur nòkò eke mi k'awñ òny lel sel eññ a ek'el ey fèñ ec'a sòsiem. Gbèkò sica, m'èkn eke ow it eke mi k'awñ òny lel na, yec'etñ ke m'átr òny sos es. Dògñnin sos òmm na eke Nyam òñ òny kpekñ kpekñ a sòsiem, òny eke eel in ec'agñ a. ⁴ M'am awñ òny lel anke agñ eññ, es lol em, ow anñ òny araññ. -Li b'òny Nyam ec'erm

mamn ec'odad a -li titññ, yec'etñ ke -l'òtu -li kok yec'eke -l'erurir a, etñ Jesu Krist ek'in sony coco el ey ec'Es Ew lel ey Es Kòtòkò ab a, -li b'igñ -l'òwl ow. God'etñ Nyam Lel ikñ anym dad el eci gbre ek'am eku el a e low ew es.

⁵ M'uw any eke uwr low na eke m'am m'ow mi dad òny ab any. Gbèkò m'erur eke mi k'òkn òny ów amua: Es Kòtòkò eb in ec'agñ a elu es Ejipt eyn ec'abu em, etñ ow e jam a, l'ibi el a fèñ ek'egñm ubm nawrè a. ⁶ Etñ eben cè afr erm esel a ek'erurm anm el ec'usu a eke -n'inymn es a, ke -n'ngbronñ yogñ a, Nyam òny ok el ngbraka etñ -n'anñ ncebñ ibr ab em godo godo fèñ eci, jèj ok e lègñ ligbèl a eci. ⁷ Sica òkan Sodòm, Gomòr lel el ec'eb saw saw ab ab e low a: el ec'eb eyn a òny es an nuñ ek'akplm esè afr erm esel a ec'ab af. Etñ -l'òl egn kaka fèñ ab ec'erum ab, tonñ agñ eke elim sos megl nyam esè el ec'ab af a yeji.† Ow òñ -n'am ij gbre al ek'ònym es irm ab em, etñ -l'el agñ fèñ ec'ewar eci sèwl.

⁸ Etñ òny ec'araññ a, agñ eññ amua am òny es an nenyembri nyam a esè agñ amua fèñ ec'ab af. -Li bi tutr ów yadñ etñ ow b'òñ el -l'us el eci sos af ec'ów aw eññ a jam. -Li b'ifn Nyam ec'es ew a etñ -li bi wèwr afr ec'abñ any esel a.†

⁹ Etñ Mikael in obi yeji eke el afr erm esel ec'es ew a kokm low na. Lègñ a eke agñ ab -n'am dogññ Moïs eci sos megl a,† Mikael ism neny igñm'n jèjm okm'n, kò ow cè eke li dad ow a el: «Ke Nyam íjr'ñ gbre!»

¹⁰ Gbèkò agñ amua am wèwr yec'a eke -l'uwm any a. Etñ yec'a eke -l'uwr any nyamb em esè akp em eci mindey ek'ònym tutr af a, yeji anake b'irmñ el a. ¹¹ Gbre él el eci! -L'eb ebr a eke Kayen eb a, -n'òny

† 1:7 Nuñ Òb 19.1-25. agñ eke elim sos megl nyam esè el ec'ab af: anja ow òtu eke k'el afr erm esel. Sica odad na Grek em a, wél òtu eke k'itññ ejec'em dad esè: -l'òl egn igñ lele lawl igñ ab ec'erum ab.

† 1:8 afr ec'abñ any esel: Bèbmn 2 Pier 2.10 lel ow ec'akr otar ab ab. † 1:9 Anja Jud am dad Moïs e lís e low nyam ek'anñ Jwifel e lel sig nyam em, ke anm Nyam Lel em. † 1:11 Kayen: èkn Nuñ Òb 4.3-8. Balam: èkn Awl 22.1-35. Kore: èkn Awl 16.1-35.

yadη os sosiem εσε Balam af, -l'uw, anke -l'obr Nyam any εσε Kore af.†
 12 Εε, el anake -li bi ηυηη οny οfr em ec'ob eke b'asr luku usu nyam ijr a. Yogh, -li b'ij etη -li b'εγη lokεyr em, ες οnym el etη -li bi tutr el sony ce e low. -N'anη εσε afr eke ibr es λεf am oc im ke ανm mij okm wus ab af. -N'anη εσε ekη eke οsum ey iju egb ub e λεγη ab af; ekη eke -l'iil ok wus ke uw nimum nimum. 13 -Li b'οmun el ec'εs owi ab es εσε el el eke okij b'οmun in e sarod es ok ακpaf ab af. -N'anη εσε μίλέλ ek'uwm yogη ogη eke k'imn ab af, etη Nyam εw el usu es σεγη φηη eci ncok ibr ab em.

14 Enok ek'el ey lagη lοbη em Adam eci jam a, ikη anym dad agη amua e low nine: «Kin, Es Kotoko am ow lel afr erm esel lala nοnο gb el ab, 15 wus nimum e jej ok eci. Li b'ow l'οb agη ηηη a φηη low, οw ηηη a φηη eke -li kokr -l'οbar ow a sosiem. Li b'ow l'οb sikpl esel es efuu amua low, low οbr any odad φηη eke -li dadr ow e lís a nuη af.»
 16 Σεγη φηη agη amua b'ucu any es. -Li b'anη abr eny em etη -li b'ir eb εσε el el ek'el ec'ow aw ηηη a b'οηη el ab af. -Li bi dad low any οbr odad etη -li bi pop agη ob ηηη ij eci.

Εwar lel ow om ab

17-18 Gbeko οny, erur em ec'agη lisijimel, okan ey Es Kotoko Jesu Krist ec'erm esel a e sodad eke dad οny λεγη ek'ec ab em a: «Σεγη es abal el em a, agη b'ow kokr οny miyer etη el ec'ow aw ηηη a b'ow οη el -l'ir eb eke bi kpab el es Nyam e lís.» 19 El anake -li bi bubr Nyamel ec'agη ab em a. El e sow tutr a el agη e sow tutr ce, etη -n'onym Nyam ec'Abη a. 20 Gbeko οny, erur em ec'agη lisijimel, usr οny ec'eb ir a οny ec'οmn ek'οnyn Nyam em ab af, ηηηηη Nyam Abη Lala ec'abu elum em. 21 Anηηη Nyam ec'erur ab em, ke am ekur ey Es Kotoko Jesu Krist eci ορηη ikη a eke b'ow οη οny sel ek'onym uwr a.

22 Agη a ek'el ec'οmn a εwm leg leg a, οnyn el eci ορηη ikη. 23 Οnyn okr el okm al ab em ke eb elul el es.† Οnyn agη beb a yeji eci ορηη ikη. Gbeko εwr sos erm, kì yebr -li k'ibar οny el ec'ow ηηηη kok ab ab.

Anygbel el Nyam eci

24-25 Anygbel el Nyam nyam coco a eke b'εcr ey Es Kotoko Jesu Krist em σοg ey a eci! L'otu eke li k'εδηη οny abu any ke k'έymn low ηηη em; l'otu eke li k'ok οny okm in ec'anygbel a ec'any af, eke low οbr kaka k'ανm οny em, ke sos em ηηη iy οny em gbοη. In ec'él anygbel, sagb, abusu lel es εw ab god'etη, sicaca lel σεγη φηη ab! Amen.

† 1:23 Εkn Amos 4.11; Zakari 3.2.

Ów eke Jan ekn es ekn em Ów ek'it eke wél k'uw any

Jam us es Jan non Es Ekn eci lel na in eci susu em. Legh ab em a, Rom ek'ew usu ab es a, b'ew lec em ibrm eke agh k'igh el ec'es ew es Sesar nun esε Nyam af. Ow eci kok em a, ow b'ow oh -li yegm eb a ec'elum eke -n'onyn a. Kretienel a eghm ow e low ebm. -L'erurmn eke -li k'igh Nyam ejeci nun eke ow elm Jesu ce, etj ow sosisem wel b'ijr el gbre. Jan in obi yeji, Rom ec'es ew es a ogh'n eb em oc im ew'r es lekr nyam em eke wel b'esj Patmos. Yogh, es ekn em, Nyam yegm'n ow nono yec'etj ke li bebm kretienel sos gbre ij ek'am ow a eci, l'atr wel sos es el ec'omn a eke -n'onyn a eci. Afr erm es nyam oc Jan abh em im eke ow k'ekn ow a eke b'ow ey wus af aja a esε elel eke Nyam am ekan ab af. Amani Sig em eci meny ewr owi nono anj ow a eke Nyam am yegm Jan ab em. Jan eci legj ab em a, kretienel a iri ow eci nyandre a, ko agh ek'ijr el gbre a gbe otum uwm ow eci nyandre ab any. Ey obi ey obi yeji, yefenyina em a, s'irim meny ewr owi a okm ey es sos em senyn senyn, gbeko ow nono anj eke am ayl ey sos em:

- 1) Low nuj am ey lec wus na af, ko toj ke ow ok wus eci nun edj em a, Nyam b'ow akm in ec'efnu ab es ar ogh ab em.
- 2) Nyam b'ow jej agh feh e low ok. Agh a eke ub Jesu nawre a, wel non el ec'en sel ehn eci lel ab em, etj -li b'ow -l'ij sel ek'onym uwr a ec'aja. Emeny Nyam b'ow jej egh e low ok, es an a eke egh a b'ow oh wus af aja ab em (Es

Ekn 20.11-15; bebmn 1 Korent 3.10-15).

3) Agj a eke b'ij neny nyam in e lis a, li b'ow l'ap wel ob.

4) Afr, sehj feh wel bi koklm Nyam.

Bibl eci lel es abal el na em a, Nyam am elul in sosi okm esε Nun Oh lele Nun Edj ab af. Tasi em a, in obi li kok wus na, etj in obi li b'ow l'ewl ni nujn ow ke l'oc wus owr a lele afr owr ab ab l'ow.

Jesu am elul in sosi okm

¹ Ów eke lol es ke Jesu Krist elu okm kpata a anj lel na em. Nyam oh'n l'uw ow amua any, yec'etj ke li yegm in e juma kok esel a low eke b'ow ey legj tel em a. Krist oh in ec'afr erm es im elu low a okm yegm in e juma kok es Jan. ² Jan am ij danju eke ow a feh eke in ekn a in el Nyam ec'odad lele low nenyembri nyam ek'in ey okm Jesu Krist em ab. ³ Ehe el egh eke b'awl sodad amua eke Nyam elu okm oh agj a eci! Etj emeny ehe el agj a eke b'iri, ke b'elum ow a eke wel non lel na em a eci! Ee, legj a eke wel bebmn ew es ow amua ec'a ibnm ij.

Jan am esjn Nyamel lobj a

⁴ Em Jan, m'am esjn Azi wus af † eci Nyamel lobj a: ke Nyam ek'anj god'etj, anj yefenyina, ke am ow a,† edj ohj owro ke ohj ohj erm es ey. Ke abh lobj a ek'anj in ec'atufu lekpn a ec'any af a yeji ohj ohj ow nenyembri nyam a. ⁵ Ke Jesu Krist ek'el danju ij es neny nyam es a yeji ohj ohj ow amua. L'el iy krekre ek'igb agj ek'uw ab em, etj emeny l'el wus eci eb ebu feh em ec'eb ebu. Jesu Krist erur ey etj in eci mebl ab em † li sog ey sikpl e lis. ⁶ Li kok ey s'el gbrenjbi usu a ec'agh, egb waw esel eke ki kok juma Nyam ek'el Es a eci any af. Anygbel lele abusu ab el Jesu Krist eci sehj feh! Amen!

† 1:4 Azi wus af: Ekn 2 Korent 1.8 lel ow ec'akr otar ab ab. † 1:4 Nyam ek'anj god'etj, anj yefenyina, ke am ow a: nin na ew esε Nyam eci nin eke yegm Mois af (Okm Ok 3.14-15). Bebmn Ebre 13.8. abh lobj a el Nyam ec'Abh Lala a eke iy neny ign nun a. † 1:5 Ekn Kolos 1.20.

⁷ Kin, n'anny jru em n'am ow! Etn nyamn nyamn feŋ b'ow ekn'n; agn a ek'ign'n mpragb a yeji b'ow ekn'n. † Wus ec'agn eb eb a feŋ b'ow anny sɔrŋ em in sosiem. Ee, eben ow b'ow anny! Amen!

⁸ Es Kɔtɔkɔ Nyam Abusu Es dad nine: «M'el Nun ɔb lele Nun Edŋ ab, † m'el Nyam a ek'anny god'etŋ, anny yefenyina, ke am ow a.»

Es ekn em Jan ekn Jesu

⁹ Em, ɔny lisijim Jan, Jesu ab ec'af okr em, m'am m'ij gbre ɔny ab. S'el Nyam e gbrenjgbi usu a ec'agn, s'am usur erm gbre ij em. Wel oc im ew'm es Patmɔs lekr, † anke mi dad Nyam ec'odad lele low nenymbri nyam ek'ey ɔkm Jesu em ab ab. ¹⁰ Es Kɔtɔkɔ eci legŋ a, Abŋ Lala ow'm af etŋ m'iri lebl tuɔtuɔ nyam ek'am ikŋ'm jam ese krɔkr af ¹¹ dad ese: «Nɔn low yec'a eke am ekn a lel nyam em, ke ɔc awŋ Nyamel lɔbŋ a ek'anny eb amua em a: Efes, Simirna, Pergam, Tiatir, Sardes, Filadelfi lele Laodise ab».

¹² M'edŋ meny eke mi k'ekn egŋ a eke am dad'm odad a, etŋ m'ekn sika em mun al ob lɔbŋ. ¹³ Mun al ob amua ec'araŋn a, m'ekn ob nyam ek'inym es ese egŋ af. Li sus mob kpakp etŋ l'ucu ɔhɔny eke wel kok sika mij em er em. † ¹⁴ In eci sin nun a ufu pum pum pum ese licɛb ufu e suw af, ese nyamok af, etŋ in ec'anyamn a am jejn ese al af. ¹⁵ In ec'akr a am jejn ese jawie eke wel etŋ ke al ayal af. Etŋ in eci lebl a b'il ese okij e mra eke b'elu ab af. ¹⁶ In e lidr abu ab em, l'ucu m'el lɔbŋ n'ɔny es, etŋ lab ler em ek'any yony a b'ufu a am ey'r ɔkm nenym. In ec'any a am jejn ese legŋ uyu nun e ligbn af. ¹⁷ Eke m'ekn'n a, m'ey

wus in ec'akr ew a ese ek'em m'uw ce af. L'oc in eci lidr abu a l'ew'm af etŋ li dad nine: «Erŋn k'ɔny'ŋ! M'el Nun ɔb lele Nun Edŋ ab. † ¹⁸ M'el egŋ a ek'anny owr a. M'uw, gbekɔ ca m'anny owr godo godo feŋ eci; etŋ m'ɔny abusu luv lele ɔhnes banŋ ab af. ¹⁹ Sica nɔn yec'a ek'ekn a, yec'a ek'am ey caca em a lele yec'a eke b'ow ey ow eci jam ab ab. ²⁰ Kin m'el lɔbŋ a ek'ekn em e lidr abu ab em a lele sika em mun al ob lɔbŋ ab ab eci nyandre: m'el lɔbŋ a el Nyamel lɔbŋ a eci afr erm esel a, etŋ kenie lɔbŋ a el Nyamel lɔbŋ a».

2

Efes e Nyamel a e lel eke wel awŋ

¹ «Nɔn lel awŋ Efes e Nyamel a ec'afr erm es a: “Kin odad yec'eke egŋ a ek'onym m'el lɔbŋ ab in e lidr abu ab em, ke am an es sika em mun al ob lɔbŋ a ec'araŋn a am dad: ² M'uw juma feŋ eke kok ab any, m'uw ŋ eci sos es atr a lele ŋ eci erm susu ab ab any. M'uw any eke k'ɔtum egŋm ɔw enŋ esel e low ebm; etŋ agŋ a eke bi dad eke el erm esel ke elm a, ɔny igbl el ogŋ ekn, etŋ ekn eke -l'el ayadŋu. ³ N, ɔny erm susu, ij gbre em e nin a sosiem etŋ sos ɔwm'ŋ es kaka. ⁴ Gbekɔ low a eke m'ɔny ŋ ab a ce el: ɔnym erur krɛkrɛ a ek'ɔny em ec'a ij. ⁵ Sica ɔkn legŋ ek'ec ab em eci elel eke ɔnyn em ec'erur a, itŋn erm em, ke kɔk ese nun ɔb em ec'ab af. Eke itŋnm, mi b'ow m'ow m'egŋn'ŋ, ke m'ɔny ŋ eci mun al ob a m'oc es yogŋ a eke ow anny a. ⁶ Gbekɔ yec'eke akpl ŋ ec'a el: ese em af, ifn Nikolayitel † eci low kok a.

⁷ Ke egŋ yec'eke eli ɔru a, iri yec'a eke Abŋ am dad ok Sinyamel a. Egŋ

† **1:7** Ekn Zakari 12.20; Jan 19.34-37. † **1:8** Nun ɔb lele Nun Edŋ ab:Grek em a, odad a eci iri tasi a el: *Alfa lele Omega ab*. Ow el Grekel eci lel moni krɛkrɛ a lele lel moni es abal el ab ab. † **1:9** Patmɔs lekr el Eje ec'okij a e lekr gɔhni ek'owl es Efes ab kilo ekŋ yen. Wel b'oc agŋ a ek'el ec'ɔw ɔkm Rom ec'es ew ab es sos em a, im ew es yogŋ. † **1:13** Ow el egb waw es ligbel a ec'ob sos ew (ɔkm Ok 28.4; 29.5). † **1:17** Akr 13-15: ekn Daniel 7.13; 10.5; 7.9; 10.6. *Akr 16-17*: ekn Esayi 49.2; Ebre 4.12; Esayi 44.6; 48.12. † **2:6** *Nikolayitel*:-l'el low yegm esel eke b'irmn agŋ ec'omn el e low yegm ab em. Es Ekn eci lel na em ce wel dad agŋ amua e low. Ekn Es Ekn 2.14,15,20,24.

yec'eke b'ow eb any a, mi b'ow m'ow'n sel eññ eci likñ a ek'ann Nyam ec'egb ògm a e liy a l'ij." » †

Simirna e Nyamel a e lel eke wel awñ

⁸ «Nòn lel awñ Simirna e Nyamel a ec'afr erm es a: "Kin odad yec'eke egn a ek'el Nun Òb lele Nun Edñ ab, egn a ek'uw ke ewl anñ owr a am dad: ⁹ M'uw ñ e gbre lele gbor ab any, gbeko tasi em a, ñ gbrenñbi! M'uw sos keskes ek'agn a ek'el Jwifel ke b'ocr el sosi Nyam ec'agn ke elm a bi kokr'ñ ab any; - l'el Satan eci nuñ ign esel. ¹⁰ B'ow ij gbre, gbeko k'uru erññ. Agn b'ow ot òny em ec'agn beb ok sobel em òny eci ebm ekn eci, etñ b'ow ijr gbre ton segn lew. † Ìj neny nyam ton luw em, ke m'ow'ñ sel eññ e tufe a.

¹¹ Ke egn yec'eke eli òru a, íri yec'a eke Abñ am dad ok Sinyamel a. Egn eke b'ow eb any a, k'ow eknm luw yony em a e low ij." » †

Pergam e Nyamel a e lel eke wel awñ

¹² «Nòn lel awñ Pergam e Nyamel ec'afr erm es a: "Kin odad yec'eke egn a ek'onym lab ler em ek'any yony a b'ufu a am dad: ¹³ M'uw usu a ek'ir ab any, yogñ anake Satan ec'atufu lekpn a anñ a. † Ucu em e nin a òny es, etñ walm òmn ek'ony em em a elum es, ton legñ ab em eke wel ibi Antipas a yeji, em eci danñku ij es cecè òny ogñ a, yogñ a eke Satan ir a. ¹⁴ Gbeko m'ony abr eke mi k'enyum'ñ: ñ ogñ yogñ, agñ anñ eke ucu Balam eci low yegm a òny es. Balam anake òñ Balak nuñ em eke k'uk Israel ec'ey meb a. L'itr wel eke wel k'ij mindey eke agñ ibi kokr egn waw òñ sinyam yadñ, ke wel ij

nfaci yeji. † ¹⁵ Etñ emeny, ñ ogñ a cè, agñ anñ eke ucu Nikolayitel † eci low yegm a òny es. ¹⁶ Ow sosiem, itññ erm em gññ. Eke itññm, ow k'ow ibnm, mi b'ow m'ow ñ ogñ yogñ etñ mi b'ow m'ogñ agñ amua ar, em e lab ler em any yony a eke anñ'm nenym am ey'm òkm ab em.

¹⁷ Ke egn yec'eke eli òru a, íri yec'a eke Abñ am dad ok Sinyamel a. Egn yec'a eke b'ow eb any a, mi b'ow m'ow'n afr eci futufutu eke lol es a. Mi b'ow m'ow'n lebn ufu nyam, etñ lebn ab af nin owr nyam eke wel nõn a b'ow anñ. † Egn kaka k'ow uwm nin na any, ek'ow elm egn a cè ek'eññ lebn a." »

Tiatir e Nyamel a e lel eke wel awñ

¹⁸ «Nòn lel awñ Tiatir e Nyamel a ec'afr erm es a. "Kin odad yec'eke Nyam Jim a ek'anyamn em am jejn ese al af, ke akr yeji am jejn ese jawie eke wel etñ af a, am dad: ¹⁹ M'uw ñ e sijuma a, ñ ec'erur a, ñ ec'òmna a, ñ e juma a eke bi kok òñ agñ a lele ñ ec'erm susu ab ab any. Etñ sica m'uw any eke jam aña, ñ e juma a eke am kok a eny akm krekre ec'a. ²⁰ Gbeko m'ony abr nyam eke mi k'enyum'ñ: am yeñ Jesabel, † yow na eke am dad eke Nyam ec'odad in am dad, ke am irmn em e juma kok esel, yegm el eke -li k'ij nfaci, ke -l'ij mindey eke wel wawr egn òñ sinyam yadñ a. ²¹ M'ok'r segn es eke li k'itññ erm em, kò l'erurm eke li k'ign in eci nfaci ij na l'elu es. ²² Ow sosiem a, mi b'ow m'erum'n es gbre ij ec'ob erur ob af, etñ eke agñ a ek'ij nfaci in ab a itññm erm em a, -li b'ow -l'ij gbre nõnõ ese ow af. ²³ Mi b'ow m'ibi in ec'agn a yeji, etñ Sinyamel a feñ b'ow uw any eke m'el egn a ek'uw agñ e

† **2:7** Ekn Nun Òb 2.8-9. † **2:10** segn lew:nyandre em odad ek'am yegm eke gbre ij a likpr cè. Bèbmñ Nun Òb 24.55; Daniel 1.12. † **2:11** Luw krekre a, ow el sos megl af ec'a; etñ yony em ec'a, ow ow el gbre ij ek'onym uwr a. Ekn Es Ekn 20.6,14; 21.8. † **2:13** Pergam el sinyam yadñ a eci nuñ ign usu gbèl. Yogn Zes eci nòññ usu ligbel nyam anñ; ow el eb krekre eke ow em wel ign Sesar nuñ ese nyàm af. † **2:14** Ekn Awl 31.16 lele 25.1-2 ab. Balam lele Balak ab: Ekn Awl 22 ton 24 ab em. † **2:15** Nikolayitel:Ekn Es Ekn 2.6 eci akr otar a. † **2:17** afr eci futufutu:Òkm Ok 16.14-15, 33-34; nin owr: Esayi 62.2; 65.15. † **2:20** Jesabel:Ekn 1 Èb Ebu 16.31; 19.1-2; 2 Èb Ebu 9.22,30.

tutr lele el ec'erur ab a any a. Etn mi b'ow m'ow ony em ec'egh nyam nyam yec'a eke li kok a ec'ow ek'it a.

²⁴ Sica ony Tiatir e Nyamel ab em ec'agh likpr a, ony eke eghmn ucumn low yegm yadh na onymn es, olmn eke k'uw r yec'a eke -l'esjn Satan eci low any uw eke lol es ab any a, † m'uyulm ony low ejeci kaka fegh ij. ²⁵ Gbeko yec'a ek'eghan a, ucun onyn es ton ke m'ann m'ow.

²⁶⁻²⁸ Agn a eke b'ow kok em ec'erur a ton ok nun a, el anake -li b'ow -l'eb any a. Mi b'ow m'ow el abusu a eke m'eb em Es ogn a. Mi b'ow m'ow el -n'onny abusu ebr ebr fegh af. -Li b'ow -l'ew wel es lec em etn -li b'ow -li bobm wel es ese el el eke wel bi bobm ereh es ab af. Emeny mi b'ow m'ow el ibribr eci lel a yeji. †

²⁹ Ke egh yec'eke eli oru a, iri yec'a ek'Abn am dad ok Sinyamel a." »

3

Sard e Nyamel a e lel eke wel awn

¹ «Non lel awn Sard e Nyamel a ec'afr erm es a: "Kin odad yec'eke egh a ek'onym Nyam ec'abh lobb a lele mil'el lobb ab ab a am dad: M'uw juma fegh eke kok ab any. Agn bi tutr eke anj owr, ko tasi em a, uw! ² Ufnm es! Ke yec'a eke anj'ng ke k'uwm a, on'ng n'anj kikri gbuq ke l'uw nimum nimum. M'ekn eke ng ec'ow a bebmn tasi, em e Nyam a ec'a ek'am erur ab ab. ³ Onk yec'a eke iri ke eb a, ucu ony es ke itjn erm em. Eke ufnam es, mi b'ow m'ow kpru em ese ulu af m'oc'ng, etn k'ow uwm wanci ab af eke mi b'ow m'ow ab any. ⁴ Gbeko Sard yogh, ony em ec'agh nyam nyam ibarm el eci mob sus em a. Agn amua b'ow anj mob efu em ec em ab, anke -l'it. ⁵ Eben eke agn a eke b'ow eb any a

b'ow sus mob efu ana. Mi k'ow mi tetnm el ec'en ab es sel egn e lel ab em, † etn em Es lel in ec'afr erm esel ab ab ec'any af, mi b'ow mi dad eke agn amua el em eci. ⁶ Ke egh yec'eke eli oru a, iri yec'a eke Abn am dad ok Sinyamel a." »

Filadelfi eci Nyamel a e lel eke wel awn

⁷ «Non lel awn Filadelfi e Nyamel a ec'afr erm es a: "Kin odad yec'eke egh a ek'el lala lele low nawre ab a, egh a eke onym eb ebu David eci safue ab ab, bi fig ke egh kaka otum ablm, b'abl ke egh kaka otum figm a am dad: † ⁸ M'uw juma fegh eke kok ab any; mi fig lisany nyam m'ew'ng es any af eke egh kaka k'otum ablm. Lec tel ce ony, gbeko ucu em ec'odad a ony es etn dadm eke uwm im any. ⁹ Kin low eke mi b'ow mi kok Jwifel ek'el Satan ec'ogog ec'agh a eke b'ocr el sosi Nyam ec'agh, ke ow b'el yadh a: mi b'ow m'onny el lec em -l'ok owrokp wus ng ec'any af, etn -li b'ow -l'uw any eke mi b'erur'ng. † ¹⁰ Eke osu ol a eke m'on'ng eke k'usur erm a, em yeji mi b'ow m'osu'ng gbre eci legng a eke b'ow ow wus nimum af ebm wus ec'agh a fegh a. ¹¹ Ow k'ow ibnm eke mi b'ow m'ow. Ow sosiem, yec'a ek'onny a, ucu ony es kikri yec'etn ke egh kaka k'ebm ng ec'any eb e tufe a. ¹² Agn a eke b'ow eb any a, mi b'ow m'osng el es em Es eci Nyamel ab em ese el ec'akr ab af, etn -li k'ow -l'okmn okm ij. Mi b'ow mi non em e Nyam a eci nin a lele in ec'eb a eci nin ab ab agn amua eke egn any ab af. Eb a, in l'el Jerusalem owr a eke b'ow anj afr, em e Nyam a ogn us es a. Mi b'ow mi non nin owr a eke m'egh a yeji el af. †

¹³ Ke egh yec'eke eli oru a, iri yec'a ek'Abn am dad ok Sinyamel a." »

† 2:24 Satan eci low any uw eke lol es: anj ow el low yegm eke lol es, ke anj agn a ce eke el el e nyam nun ign ebr ab em a eci. † 2:26-28 Bèbmn Selu 2.8-9; Awl 24.17; Es Ekn 22.16. † 3:5 sel egn e lel: agn a ek'el Nyam ec'a, afr, el ec'en anj lel ligbel nyam em. † 3:7 Bèbmn Esayi 22.22. † 3:9 Bèbmn Esayi 49.23; 60.14; 43.4. † 3:12 Bèbmn Esayi 62.2.

Laodise e Nyamel a e lel eke wel awɲ

¹⁴ «Nɔn lel awɲ Laodise ec'afɾ erm es a: "M'el eɣɲ a eke wel b'ɛsɲ Amɛn, † eɣɲ a ek'el danƙu ij es cɛcɛ lele low nyim nyim ab a, eɣɲ a eke anɲ ów fɛɲ eke Nyam kok a e nuɲ ɔb em a. Kin em eci odad a: ¹⁵ M'uw juma fɛɲ eke kok ab any, etɲ m'ɛkn eke ewm dra etɲ emɛny ewm gbagba yeji. Blel ɔtu el ów yony ab em e nyam yeji, ow éw afanma. ¹⁶ Kɔ sica ek'el dede, ke elm dra oglog gbagba a, mi b'ow m'ɛgbl m'elu'ɲ es. ¹⁷ Nɲ bi dad esɛ: m'ɔny os nɔnɔ, m'ɔnym low kaka ec'es abur. Kɔ tasi em a, ɲ uwm any eke el gbre es, ɔny sɔɲɲ nɔnɔ, el gbɔru, el any eflu lele sos ɔfr es ab. ¹⁸ Ow sosiɛm a, kin ów eke m'am ɔm'ɲ: òw em ogɲ a, ɔl sika eke al elu ow eci sayl a ɔkm a, ke él gbrenɣbi. Òw ɔl mob sus em efu sus, yec'etɲ ke k'ánm sos ɔfr és ɔnym'ɲ. Òw ɔl sɛkp ok ɲ ec'anyamn ab em, ke ékn es. ¹⁹ Agɲ a fɛɲ eke mi b'erur a, mi b'ɛnym el abr etɲ mi b'ew low m'ɔɲ el. † Élu lec ij ɔkm ke ítɲɲ erm em. ²⁰ Sica m'inym es lisany etɲ m'am icm abu. Eke eɣɲ nyam iri'm lebl etɲ fig'm lisany a, mi b'ow m'ey'r akɲ, mi b'ow m'us abu in ab etɲ in yeji li b'ow l'us abu em ab.

²¹ Agɲ a eke b'ow eb any a, mi b'ow m'ɔɲ el abusu -li sig es em ab, em eci atufu lekpn ab af, esɛ elel eke em yeji eke m'eb any a, em Es ɔɲ'm abusu mi sig es in ab, in eci atufu lekpn af ab af.

²² Ke eɣɲ yec'ek'eli ɔru a, íri yec'a ek'Abɲ am dad ok Sinyamel a." »

4

Afr e Nyam nuɲ igɲ

¹ Emɛny ow e jam a, m'ɛkn low ejeti. Afr, m'ɛkn lisany nyam eke fig, etɲ lebl a ek'annɲ esɛ krɔkr eci lebl af

ke m'ikɲ anym m'iri a, dad'm ninɛ: «Ûyu af anɲ, ke mi yégm'ɲ ow e jam ec'ów eke b'ow ow a.»

² Kɾekɲ Abɲ oc'm etɲ afr yogɲ, m'ɛkn atufu lekpn nyam ek'eɣɲ nyam sig es af. ³ Eɣɲ a eke sig es af a eci jɛjn a am ot mebn sɔbɔ ɛɲɲ ɛɲɲ es esɛ jasp lele sarduan ab af. Nyamgodɪ eke am jɛjn esɛ lebn emerod af a iwr elul atufu lekpn ab em. † ⁴ Atufu lekpn likɲ lele yar ab did iwr elul atufu lekpn ligbel ab em, etɲ agɲ ekpekp likɲ lele yar ab sig es af. -Li sus mob efu etɲ -l'us sika tufɛ. ⁵ Afr eci ɲɛɲɲ lele nyamgbrany ab ab am anɲ atufu lekpn ab em ok ɔkm. Mrabri lɔbɲ eke wel gignɲ a am iri any af yogɲ. Mrabri lɔbɲ a el Nyam ec'abɲ lɔbɲ a. ⁶ Atufu lekpn a ec'any af a, okij ek'ayl tonɲ am ekan es ke ot lebn ufu pum pum es anɲ.

Araɲɲ yogɲ, mindey yar eke el ec'anym lele jam ab a el anyamn ɔfr a, iwr did elul atufu lekpn ab em. ⁷ Kɾekɾɛ eci ndey a anɲ esɛ kukuma af, yony em ec'a anɲ esɛ id liy af, nyahan em ec'a eli any esɛ eɣɲ ec'ab af, etɲ yar em ec'a anɲ esɛ káká ek'igb nyenyɲ ɔw es af. † ⁸ Mindey yar amua e nyam nyam eli ɔw nɔhɔn, etɲ -l'eli anyamn eb el ɔw a nimum, ew lele af ab. Etɲ ncok lele legɲ owr ab neny b'anɲ el em -n'am dad -l'esɛ:

«Lala, lala, lala el Es Kɔtɔkɔ Nyam Abusu Es eci,

in eke n'anɲ god'etɲ, n'anɲ yeɸenyɲa ke n'am ow a eci.» †

⁹⁻¹⁰ Eɣɲ a ek'annɲ owr sɛɣɲ fɛɲ eci ke sig es atufu lekpn ab af a, mindey yar a bi kɔklm'n, b'usr'r sos etɲ b'ɔɲ'n bia. Etɲ sakp sakp fɛɲ eke -li bi kɔklm ow a, agɲ ekpekp likɲ lele yar ab ab a b'ok ɔwrɔkp wus eɣɲ a eke sig es atufu lekpn ab af a ec'any af. -Li b'ignɲ eɣɲ a ek'annɲ owr sɛɣɲ fɛɲ ec'a nuɲ. -Li b'ot el eci sika

† **3:14** Amɛn:in e nyandre el "ke ow él eɛen." Eke wel am esɲ Krist "Amɛn", ke in em anake wel b'ɛkn eke Nyam ec'ów fɛɲ eke ewar ew es lele ów eke li dad l'ew es ab ab, el ów tasi a. Ekn 2 Korɛnt 1.20. † **3:19** Bèbmɲ Nyandre 3.12; Ebre 12.6. † **4:3** Bèbmɲ Ezekiel 1.26-28; 10.1. † **4:7** Bèbmɲ Ezekiel 1.22; 1. 5-10; 10.14. † **4:8** Bèbmɲ Ezekiel 1.18; 10.12; Esayi 6.2-3.

tufe a -li wowl atufu lekpn a ec'any af yogη ke -n'am dad -l'ese:

11 «O, Es Kōtōkō, ey e Nyam, it eke k'ēn anygbel, es susm lel abusu ab, anke η kok ob fēη etη η ec'erur em ob fēη anη owr etη b'ok sel.»

5

Lel a lele licēbli ab ab

1 Sica m'ēkn lel nyam eke wēl ar es ke anη egη a eke sig es atufu lekpn ab af a e lidr abu ab em. Wēl nōn lel a any lele jam ab, etη wēl onyn nēnyembri ab es, es onyan ob lōbη ab. † 2 Etη m'ēkn afr erm esel ab em e lēc es nyam eke am og lebl tuotuo em ese: «Bwo ec'egη it eke ki bōbm es onyan ob amua es ke fig lel na ee?» 3 Ke ow el afr, wus af anja lele wus ew † ab, egη kaka anm eke k'otu fig lel a bake lēr ow e lokm a. 4 Ow on m'ikη onn nōnō eke egη kaka k'anm itm eke ki fig lel a bake otu lēr ow e lokm a. 5 Gbēkō agη ekpekp ab em e nyam dad'm ninē: «K'ikη onn! Kin Juda ec'eb ab em e kukuma a, eb ebu David eci lilaw a eb any, † li b'ow li bōbm es onyan ob lōbη ab es ke li fig lel a.»

6 Sica emeny m'ēkn atufu lekpn a, mindey yar a lele agη ekpekp ab ab, etη m'ēkn licēbli nyam eke wēl ibi egb waw eci, ke inym es el eci aranη. L'eli ocowr lōbη lele anyamn lōbη ab. Anyamn lōbη a el abη lōbη a eke Nyam erm ow wus nimum af a. 7 Licēbli a eri im etη oc lel a egη a eke sig es atufu lekpn ab af a eci lidr abu ab em. 8 Kpēkη mindey yar a lele agη ekpekp likη lele yar ab ab ok owrokp wus licēbli a ec'any af. El em ec'egη egη fēη onym sanjo nyam ab lele sika em kpōk eke ogη iy em gbōη ab, ke el agη lala a eci nyam ηonη a. 9 -N'am egη ej owr nyam:

«Ŋ cē it eke k'oc lel a ke bōbm es onyan ob lōbη ab es, anke wēl ibi'η oc'η wawr η egb etη ow em a, eb eb fēη em, ebr ebr fēη em, agη agη fēη em lele eb eb fēη em ab, ewl sog agη on Nyam.

10 Kok el -l'el gbrenḡbi usu a ec'agη, -l'el egb waw esel eke ki kok juma ey e Nyam a ec'any af,

etη -li b'ow -l'ew wus na nimum es.»

11 Sica emeny mi lēr etη m'am iri afr erm esel nōnō gbēl e lebl. - N'eny nōnō ligbēl, -l'iwr atufu lekpn a, mindey yar a lele agη ekpekp yar ab ab -l'elul em.

12 -N'am egη ej lebl gege em -l'ese: «Licēbli a eke wēl wawr egb a cē it eke k'ēn

abusu, ob ony, sēwr lele lēc ab; es susm, anygbēl lele kōklm ab!»

13 Etη emeny m'iri eke ob fēη eke Nyam kok anη afr, wus af anja, wus ew lele okij em ab a, ob fēη eke anη owr a am egη ej dad ese:

«Sēgη fēη, kōklm, anygbēl lele abusu ab el egη a eke sig es atufu lekpn ab af a lele licēbli ab ab eci!»

14 Etη mindey yar a am elu “Amēn!” Etη agη ekpekp a am ok owrokp wus igη Nyam lele licēbli ab ab nuη.

6

Krēkre eci es onyan ob a el any eb owi

1 Ow e jam a, m'ēkn licēbli a ony es onyan ob lōbη a eci krēkre a ob es, † etη m'iri mindey yar ab em e nyam barm lebl ek'anη ese nyamḡbrany ec'ikη ab af ninē: «Ōw!» 2 Mi bi lēr a, m'ēkn gbānkō ufu nyam. Egη a eke uyu af a onym bin ab, etη wēl

† 5:1 Es onyan ob el kpeη prōprō eke wēl b'oc onyn lel eke wēl b'ar es a nēnyembri es, yec'etη ke egη ek'itm a k'otum kpabm es. Wēl b'onyan es etη wēl bi fig adanḡku ec'any af. Legη ab em a, aja e lel wēl b'onyn es es onyan ob lōbη em. † 5:3 Jwifel e tutr em a, wus ew a, onnes banη. † 5:5 Nuη Ōb 49.9 em a, wēl b'esη Juda ec'eb a “kukuma ewli”; eb na em anake eb ebu David anη ey okm a. *David eci lilaw a*: Grēk em a, odad a eci iri tasi a el *David eci min*; na ow el Mesi a eci nin nyam (Esayi 11.1,10). † 6:1 Ekn Es Ekn 5.1 lele ow ec'akr otar ab ab.

ῶῆ'n any eb e tufe. L'ikḡ anym l'eb any etḡ emeny n'aam any eb eci.

Yony em eci es ɔnyan ob a el ar ogḡ owi

³Eke licɛbli a bɔbm yony em eci es ɔnyan ob ab es a, m'iri mindey yar ab em e yony em ec'a eke am dad ese: «Òw!» ⁴Etḡ gbanḡo ejeci nyam ey ɔkm. L'eb l es ese al af. Eḡḡ a eke uyu af a eḡḡ abusu eke k'ony erm es ey oc es wus na af, yec'etḡ ke ow ɔḡ agḡ ibirir el ɔfr. Etḡ wɛl ɔḡ'n lab ler em ligbɛl nyam.

Nyahan em eci es ɔnyan ob a el lek owi

⁵Eke licɛbli a bɔbm nyahan em eci es ɔnyan ob ab es a, m'iri mindey yar a e nyahan em ec'a eke am dad ese: «Òw!» Mi bi ler etḡ m'ekḡ gbanḡo ibr nyam. Eḡḡ a eke uyu af a ɔnym toy ab. ⁶M'iri ob nyam am ikḡ ese lebl nyam ek'ann mindey yar a ec'araḡḡ af, etḡ am dad ese: «Ĕwḡḡḡ ble kilo nyam legḡ nyam e juma kok e labm sɔḡ eci; ke éwḡḡḡ ɔrj gbɛ kilo nyahan legḡ nyam e juma kok e labm sɔḡ eci. Gbɛḡo Lek, k'itḡḡḡ oliv e mun a lele viny e mar ab ab gbɛ abu.» †

Yar em eci es ɔnyan ob a el luw owi

⁷Eke licɛbli a bɔbm yar em eci es ɔnyan ob ab es a, m'iri mindey yar ab em e yar em ec'a eke am dad ese: «Òw!» ⁸Mi bi ler etḡ m'ekḡ gbanḡo nyam ek'ew mufu mufu. Eḡḡ a eke uyu af a, wɛl b'esḡḡ'n Luw, etḡ ɔḡnes baḡḡḡ am us'r jam. Wɛl ɔḡ el abusu wus ec'ɔy yar ab em e nyam em ec'agḡḡ ab af, eke -li k'ibi wɛl ar ogḡ em, lek owi em, ɔl erḡ erḡ em lele mindey enḡḡ em ab.

Yen em eci es ɔnyan ob a el agḡ ek'uw Nyam odad sosiem a

⁹Eke licɛbli a bɔbm yen em eci es ɔnyan ob ab es a, m'ekḡ egb waw

usu a ec'ew a, agḡ agḡ eke wɛl ibi a eci liy a. Wɛl ibi el neny nyam eke -l'ijr Nyam odad eci lele danḡu eke -l'ijr ow ec'ab ab sosiem. ¹⁰-N'am ɔḡ lɛc em -li dad -l'ese: «Es Éw Es Lala, Es Éw Es Nawre, kɔ tonḡ ba bogḡ legḡ iy b'ow jɛj wus ec'agḡ a e low ok, íbrm el ey e luw a eci low ee?» ¹¹Sica wɛl ɔḡ eḡḡ nyam nyam mob sus em ufu, etḡ wɛl dad el eke emeny -li k'eku sɛḡḡ tɛl, tonḡ bake wɛl ibi el lisijimɛl a eke am kok Es Kɔtɔkɔ e juma a ese elɛl eke wɛl ibi el ab af a, ów yibr el.

Nɔḡḡḡ em eci es ɔnyan ob a el erm bebl e legḡ a

¹²Etḡ m'ekḡ licɛbli a eke am bɔbm nɔḡḡḡ em ec'es ɔnyan ob ab es a, etḡ kpekḡ wus umu lɛc em; ligbn ibr pri pri pri ese niḡḡḡ mob af, etḡ awl ebl es kondonḡ ese mebl af. ¹³Mílél anḡ afr am ok wus ese babm ikḡ ec'ey a eke k'ebm, ke lɛf tuɔtuɔ b'elu ɔny ok wus ab af. ¹⁴Afr am oc es ese ajraḡḡka eke wɛl b'ony ar es ab af; etḡ mafeny a lele silekr ab ab fɛḡ am ḡḡbonḡ el e susu susu a. ¹⁵Ow ɔḡ etḡ wus ec'éb ebu, agḡ any esɛl, ar ogḡ esɛl em ec'agḡ egbɛl, egbrenḡḡbi, abusu ɔny esɛl, agḡ ejec'a fɛḡ ek'el madu oglog agḡ ewi a, im lɔl es mafeny ɔmu em lele mób em ab. ¹⁶-N'am dad mafeny a lele mób ab ab -l'ese: «Òkr ey af ke lóol ey es eḡḡ a eke sig es atufu lekpn ab af a ec'any a e lís, ke ɔny kpabr ey es licɛbli a ec'erm bebl a e lís, ¹⁷anḡke el ec'erm bebl a e legḡ ligbɛl a ow ḡ. Sica bwo ec'egḡḡ b'ow ɔtu anḡ owr ab ee?»

7

Agḡ a eke eḡḡ Nyam e meny ewr a

¹Sica ow e jam a, m'ekḡ afr erm esɛl yar ek'inym es wus eci ɔy yar ab em. -N'ony ɔy yar a e lɛf a eke b'elu wus na af ab es, yec'etḡ ke lɛf kaka

† 6:6 blea lele ɔrj ab ab el egb iju yony eke ow eci miy a anḡ ese may af. Ek'ow elm lek e legḡ a, eḡḡ nyam b'eḡḡḡ ble kilo lew legḡ nyam e juma kok e labm sɔḡ eci. Anḡ eḡḡ a eke am ekḡ lek owi a am éwḡḡḡ ɔḡ agḡ a eke k'ij. Ble kilo nyam oglog ɔrj kilo nyahan ótum ebam akḡ nyam ec'agḡ e legḡ nyam ec'ob ij.

k'élum wus na af, okij af lele ekñ em ab. ² Etn m'ekn afr erm es ejeci nyam ey òkm yogñ a eke ligbn b'igb a. N'ònym Nyam ek'annj ovr eci ob a eke b'oc ewr egn meny ab ab. Li barm lebl tuotuo l'ēsñ afr erm esel yar a eke egn abusu eke ki ñññ wus lel okij ab a ninē: ³ «Èkur ye! Kì kokr wus, okij lele ekñ ab low ñññ kaka. Ow it eke si k'ikñ anym s'ew meny ewr nyam ey e Nyam a eci juma kok esel a ec'anyafr a.» ⁴ Etn m'iri agñ a eke wel ewr meny anyafr a e neny a. -L'ij agñ fandi ekñ lòbñ, agñ miy yar. Ow ow el Israel ec'eb eb a fēñ ec'agñ a:

⁵ Juda ec'eb ab em agñ fandi lēw yony,

Ruben ec'ab em fandi lēw yony,

Gad ec'ab em fandi lēw yony,

⁶ Aser ec'ab em fandi lēw yony,

Nēftali ec'ab em fandi lēw yony,

Manase ec'ab em fandi lēw yony,

⁷ Simeon ec'ab em fandi lēw yony,

Levi ec'ab em fandi lēw yony,

Isakar ec'ab em fandi lēw yony,

⁸ Zabulon ec'ab em fandi lēw yony,

Josef ec'ab em fandi lēw yony,

Benjame ec'ab em fandi lēw yony.

El fēñ, -n'ēññ Nyam e meny ewr a.

Agñ ñññ gbēl am igñ Nyam nuñ

⁹ Ow e jam a, mi bi lēr etñ emeny m'ekn agñ ñññ gbēl eke egn kaka k'òtum awlm. Ow el eb eb fēñ, eb eb fēñ, agñ agñ fēñ lele ebr ebr fēñ ab ec'agñ. -N'inym es atufu lēkpn a lele licēbli ab ab ec'any af, -li sus mob efu etñ arakp anñ el abu em. † ¹⁰ -N'am òg lēc em -l'ēsē: «Ey e sel egn a, ey e Nyam a eke sig es atufu lēkpn af a lele licēbli ab ab ogñ ow b'annj ow!» ¹¹ Afr erm esel a fēñ iwr did elul atufu lēkpn a, agñ ekpekp a lele mindey yar ab ab em. -N'am ok òwròkp wus atufu lēkpn a ec'any af etñ -n'am igñ Nyam nuñ -li dad -l'ēsē: ¹² «Nawrē! Kòklm, anygbēl,

sēwr, bia elu lele sos usr ab, abusu òny lele lēc ab él ey e Nyam a eci egn fēñ! Amen.»

¹³ Agñ ekpekp ab em e nyam ibrm im ninē: «Bwo el el agñ amua eke sus mob efu a, etñ bogñ -n'annj l'ow ee?» ¹⁴ M'òdu m'eb mi dad'r m'ēsē: «Egn gbēl, ñ anake uw any a.» Etn l'òdu l'eb li dad'm ninē: «Amua, agñ a eke ecr gbre ijr ligbēl ab em ab ana. † -Li yoyog el e mob sus em ab es licēbli a e mebl ab em, etñ ow òñ mob sus em a ufū pum pum pum. ¹⁵ Na sosiem anake -li b'inym es Nyam ec'atufu lēkpn a ec'any af, ke ncok lele lēgn owr ab -li b'igñ ow nuñ ow eci nuñ igñ usu a. Egn a eke sig es atufu lēkpn ab af a b'ow ot ok el in eci gbad él ab em ke ósu el. † ¹⁶ Namn lele mij amn ab k'ow ònym el ij, etñ ligbn lele elubu ab yeji k'ow ònym el ij. ¹⁷ Nawrē, anke licēbli a ek'inym es atufu lēkpn a e saw a, b'ow el el e nyimn es, ot im el mij ewl mij eke b'òñ egn sel a e saw, ke Nyam tētñ el e mikñ ab es.»

8

Lòbñ em ec'es ònyan ob a el usu es irm owi

¹ Eke licēbli a bòbm lòbñ em eci es ònyan ob ab es a, afr, usu a irm es tinj tonj ow òtu ek'ij wanci ikpr mum. ² Etn m'ekn afr erm esel lòbñ a eke b'annj Nyam ec'any af a; wel òñ el kròkr lòbñ.

³ M'ekn afr erm es ejeci nyam ek'ow inym es egb waw usu a; n'ònym ogñ ofññ ob sika em ab. Etn wel òñ'n ogñ ñññ eke li k'oc, ke Nyam ec'agñ lala a e nyam ñññ ab ab li kokr egb waw sika em egb waw usu a eke anñ atufu lēkpn a ec'any af a. ⁴ Afr erm es a ec'abu em a, ogñ a e mregbn a eke wuwlm Nyam ec'agñ lala a e sinyam ñññ ab ab a am il Nyam ec'any af. ⁵ Etn afr erm es a oc ogñ ofññ ob a, eb egb waw usu

† **7:9** Arakp el sos em iññ lele any eb ab eci meny ewr. Wel b'oc kokr Mef ec'es gbēbl (Ob Ap 23.39-43). Kokoba ob es Zakari dad eke lēgn ek'annj anym am ow ab em, eb eb fēñ b'ow kok es gbēbl na ke ónym sarakp ab (Zakari 14.16). † **7:14** Èkn Daniel 12.1; Matie 24.21. † **7:15** Èkn Ob Ap 26.11-13; Esayi 4.5-6.

a ec'al a ok em etj oc owl wus. Etj kpekñ nyamgbrany am babarm, afr am ñeññ etj wus am umu.

Krēkre e krōkr yar a

⁶ Afr erm esel lōbñ a eke onym krōkr lōbñ ab ab a am bēbm sos eke k'afl krōkr a.

⁷ Krēkre ec'a afl in e krōkr a. Nyamok lele al eke wuwlm mebl ab a am ok wus. Wus ec'og nyahan e nyam, ekñ eke wēl ok sakp nyahan eci akp nyam lele suw owr fēñ ab eb al iri ok es.

⁸ Yony em ec'a afl in e krōkr a. Ob ek'anñ esē lafēny ligbēl nyam ek'am iri al af ēy okij em; etj okij ec'og nyahan a e nyam itññ el mebl. ⁹ Mindey ek'anñ okij em a eci sakp nyahan eci akp nyam uw, etj simijetj eci sakp nyahan eci akp nyam uñ.

¹⁰ Nyahan em ec'a afl in e krōkr a. Lēl ligbēl nyam ek'am iri al esē mrabri af a anñ afr ēy wus. L'ēy simij ewl mij a ec'ogog nyahan e nyam em lele mij eñ af ab. ¹¹ Lēl a e nin el "Lolo". Simij ogog nyahan e nyam itññ am lol, etj agñ nōnō a eke egn mij a am uw, anke ow am lol nōnō.

¹² Sica yar em ec'a afl in e krōkr a. Wēl iyr ligbn ec'ogog nyahan a e nyam a, awl yeji ec'ogog nyahan a e nyam a lele mīlēl eci sakp nyahan eci akp nyam ab ab ob; etj ow oñ el eci afñ a e nyahan em irm es. Lēgn owr e nyahan em a lele ncok eci nyahan em ab ab irmñ el ec'usuayl a.

¹³ Emēny mi bi lēr etj m'ēkn káká nyam eke igb im afr kponñ em a ke am elu lebl tuotuo dad esē: «Musue! Musue! Musue b'ow el wus ec'agn eci, lēgn a eke afr erm esel nyahan a ek'anñ a b'ow afl el e krōkr a!»

9

Yen em e krōkr a

¹ Sica yen em ec'afr erm es a afl in e krōkr a, etj m'ēkn lēl nyam ek'anñ afr ēy wus, ke wēl oc nōmu cronñ gbēl a e safuē a elu abu em. ² Lēl a fig

nōmu cronñ gbēl a etj mregbn eke otarir es al gbēl e mregbn ab am uyu ok okm. Mregbn a ek'am ok okm a ibar ligbn lele lēf ab. ³ Etj mregbn ab em, tētē gbangban anñ ok okm eb es wus na nimum af; etj -n'ēññ abusu eke anñ esē sibōban ec'ab af. ⁴ Wēl edññ el eke -li ki ñuññmñ suw, ekñ lele ob ejeci eke eli wus af ab. Gbēko abusu eru el es eke -li k'ijr agñ a eke Nyam e mēny ewr anm anyafr a gbē gbre. ⁵ Etj agñ amua e gbre ijr a eke -n'ēññ ow ec'abusu a yeji elm wēl ec'ibi eci, kō ke -l'ijr wēl gbre nōnō tonñ ow ij awl yen. Ke gbre ijr a e dudu a áññ esē bōban ec'ēgn eke b'akñ a e dudu ab af. ⁶ Etj awl yen ab em, agñ b'ow ol luw es, kō -li k'ow -n'ēññmñ ow; -li b'ow -l'erur eke -li k'uw, kō luw k'ow owrm el.

⁷ Tētē gbangban amua anñ esē sigbanko eke wēl bēbm sos ar ogñ ec'af; el e nuñ ab af, wēl b'ēkn mob ek'anñ esē sika tufe af, etj el e many a anñ esē agñ e many af. ⁸ El e sin nuñ a anñ esē oyoow ec'ab af, etj el ec'an nēnym a anñ esē sikukuma ec'ab af. ⁹ El ec'ermni a anñ esē erkpo lowi em af, etj el ec'ow a ec'ikñ a anñ esē ar ogññ eci metj a eke wēl b'ot cucur sigbanko nōnō im ar ogñ em ab af. ¹⁰ Tētē gbangban amua eli ewl eke mbe anñ em esē sibōban ec'ab af. Etj el ec'ewl amua ab anake -li b'ow -li kok agñ ów eñññ tonñ ke ow ij awl yen a. ¹¹ El ec'es ew es a el nōmu cronñ gbēl a ec'afr erm es a. Ebre em a wēl b'ēsñ'n "Abadōn", etj Grēk em a wēl b'ēsñ'n "Apolion" (ek'el nyandre em "Nuññ Es").

¹² Sica krēkre ec'abu eyr na ec ñ. Gbēko ow e jam a, emēny abu eyr yony anñ eke b'ow ow.

Nōhōn em e krōkr a

¹³ Etj nōhōn em ec'afr erm es a afl in e krōkr a. Egb waw usu a ek'el sika em ke anñ Nyam ec'any af a ec'oy yar ab em, m'iri lebl nyam ek'am ikñ ow. ¹⁴ Lebl a dad nōhōn em ec'afr erm es a eke onym krōkr

ab ab a nine: «Mɔmu afr erm esel yar a eke anɲ ɲgbraka em, mij gbɛl a eke wɛl b'ɛsɲ Efrat a e saw ab es.»
 15 Wɛl mɔmu afr erm esel yar ab es. Nawrɛ em a, wanci na af, lɛɲɲ na af, awl na af lele lakpo na af ab anake wɛl bɛbm ɛl sos wus nimum ec'agn sakp nyahan a ec'akp nyam ec'ibi ec'a. 16 M'iri ɛl ec'ar esel eke b'uyu gbanƙo af a eci nɛny a: -l'ij agɲ milion eƙɲ lɛw. 17 Ɛtɲ kin lele eke m'ɛkan sigbanƙo a lele ɛl ec'af uyu esel ab ab a: -l'ɛw erkpo lowi em sos. Erkpo a ebl es ɛsɛ al af, ɛw ble eke iir em ɛsɛ safir lebn af, ɛtɲ ow e mij a yɛji anɲ ɛsɛ sika e mij ab af. Sigbanƙo a ec'ɛɲ a anɲ ɛsɛ sikukuma ec'ab af; ɛl e nɛnym a, al, mregbn lele mebn eke ler ab am ok ɔkm. 18 Ów ɛɲɲ nyahan amua ek'el al, mregbn lele mebn eke ler ab ke anɲ sigbanƙo a e nɛnym am ok ɔkm a anake ibi wus ec'agn sakp nyahan a ec'akp nyam a. 19 Tasi em a, sigbanƙo a e lɛc a anɲ ɛl e nɛny a lel ɛl ec'ewl ab ab em. Ɛl ec'ewl a b'ot morɲɲ es: -n'ɔny ɛɲ eke -li b'ot -n'am kokr agɲ low ɲɲɲ.

20 Sica agɲ a eke ów ɛɲɲ amua ibim ke anɲ a, itɲnm es an ɛl ec'abu em eci eƙɲ ekpr eke -li kokr a e lís; -l'igɲm abɲ ɛɲɲ, sika em sinyam, jɛtɛ efu em eci, jawie em eci, mebn em eci lele eƙɲ em ec'a e nuɲ igɲ a -l'ɛlum es; mob amua eke ótum ɛknm es, irim ów, anm es yɛj'a. 21 -Li walm ɛl ec'agn ibi owi, ɛl e cam kok owi, ɛl eci nfaci ij lele ɛl e mil iy ab ab bobo yɛji -l'ɛlum es.

10

Afr erm es a lele lɛl likekli ab ab

1 Ow e jam a, m'ɛkn afr erm es lɛc es ɛjɛci nyam eke anɲ afr am us es. Jru wiwrm'n ab ɛtɲ nyamgodi iw'r'r nuɲ af; in ec'any a anɲ ɛsɛ ligbn af ɛtɲ in ec'akr a anɲ ɛsɛ al ek'am iri imn afr ec'af. 2 N'ɔnym lɛl likekli eke fig ab. L'oc in e lidr e lakr a l'ɛw okij af ɛtɲ l'ɛw nɛmn ec'a wus af. 3 Li barm lebl tuɔtuɔ em ɛsɛ lele

† 10:9 Bɛbmɲ Ezekiel 3.3.

eke kukuma bi barm ab af. Ɛtɲ eke li barm l'ok es a, nyamgbrany lɔbɲ a ɔdu eb babarm. 4 M'erur eke mi ki nɔn ów a eke nyamgbrany a dad a, ƙo m'iri lebl nyam dad'm nine: «Óc nyamgbrany lɔbɲ a ec'ów a eke dad a ɛw es sos em; ƙi nɔn.»

5 Sica afr erm es a eke m'ɛkn inym es okij af lele wus af ab a, igbl lidr abu ogɲ, 6 ɛtɲ ij nɛny Nyam ek'anɲ owr ɛgɲ fɛɲ ke kok afr, wus, okij lele ob fɛɲ ab a e nin em. Li dad nine: «Ɛmɛny Nyam k'ow ekum ij! 7 Ƙo wanci ab af eke lɔbɲ em ec'afr erm es a b'ow ɔb nuɲ am afl in e ƙrɔkr a, yogɲ anake Nyam e low a eke lɔl es a b'ow iy nɛny ɛsɛ lele eke li dad ow e low l'ok in eci juma kok esel ek'el kokoba ɔb esel ab af a.»

8 Ɛtɲ ɛmɛny lebl a eke anɲ afr ikɲ m'iri a, am dad'm ɛsɛ: «Ìm oc lɛl likekli a eke fig anɲ afr erm es a ek'inym es okij af lele wus af ab a ec'abu em a.»

9 M'im mi titm afr erm es a ɛtɲ m'ibrm'n eke li k'oc lɛl likekli a n'ɔɲ'm. Li dad'm nine: «Óc ij. Li b'ow li ded'ɲ nɛnym ɛsɛ mow mun af, ƙo li b'ow li lol'ɲ lokm.» † 10 M'oc lɛl a afr erm es a ec'abu em ɛtɲ m'ij. Nawrɛ, l'ɛw mɛmɛ em e nɛnym a ɛsɛ mow mun af, ƙo eke m'akɲ m'ɛmn a, l'ɛw'm lolo lokm.

11 Ɛtɲ sica wɛl dad'm nine: «Ow it ke ɛmɛny ìm ɔb Nyam e kokoba ok agɲ, ɛb ɛb, ɛbr ɛbr, lele ɛb ebu fɛɲ ab.»

11

Adanƙu yony a

1 Ow e jam a, wɛl ɔɲ'm likɲ sɲɛɲ nyam eke wɛl b'oc bɛbmɲ ob, ɛtɲ wɛl dad'm nine: «Ìm bɛbmɲ Nyamel gbɛl a lele egb waw usu ab ab, ke áwl agɲ a eke b'igɲ Nyam nuɲ em yogɲ a yɛji. 2 Gbɛko ɛw Nyamel gbɛl a e gbugɲ ab es, ƙi bɛbmɲ, anƙe wɛl oc ɔɲ Nyam any uwm esel eke b'ow uyu ob fɛɲ af ɲɲɲɲ ɛb lala ab

em ton awl ekñ yony miy yony. †
 3 Etñ mi b'ow m'erm em ec'adanke yony a sus ninñ mob ow. -Li b'ow -l'ob Nyam ec'amani a ton seğñ fandi seğñ ekñ lew nyahan.»

4 Adanke yony a el oliv ekñ yony a lele mun al yony a ek'ann wus ec'Es Ew a ec'any af a. † 5 Ek'egñ nyam am erur eke ki kok el low ñuñ, al b'ann el e nenyam a am ok okm tetul el ec'efnu a tre tre tre. Ee, eben ek'egñ feñ eke b'ow ol el e low ñuñ kok es a b'ow uw ana. 6 Adanke amua ony abusu eke k'edññ nyam eke k'an opar wus es a, seğñ a nimum eke -n'am ob agñ Nyam ec'amani a. -N'onny abusu eke -li k'itññ mij el mebl, etñ -n'onny abusu yej'eke -li k'onny abu eyr erñ erñ feñ ów wus af, sakp abi a eke -li b'erur a. †

7 Gbeko ba -li b'uwar el ec'amani ob a, ndey a eke b'ann nomu cron gbél ab em ey okm a, b'ow ogñ el ar, akm el es ke ibi el. 8 El e sos megl ugññ a b'ow ann eb gbél a ec'ejem araññ a, yogñ a eke wel ew el Es Kotoko olikñ af a. Nyandre em e nin eke wel b'esñ eb a el Sodòm oglog Ejipt. † 9 Agñ agñ a feñ, eb eb a feñ, ebr ebr a feñ lele eb eb a feñ ab ec'agñ a b'ow ler el e sos megl ugññ a ton seğñ nyahan lele likpr ab, etñ k'ow erurm eke wel k'im ot el es. 10 Wus ec'agñ a sos em b'ow inñ, el e luw a eci; -li b'ow -li kok sos em inñ etñ -li b'ow -l'aparir ob, anke Nyam e kokoba ob esél yony na on el -l'ekñ gbre nono.

11 Gbeko eke seğñ nyahan lele likpr ab ab ec a, Nyam fuf kokoba ob esél yony a in ec'owr ann e sel a, etñ ow igbm el. Ow on agñ a feñ eke am ler el a erññ ligbél ony. 12 Kokoba ob esél yony a iri lebl tuotuo nyam ek'ann afr am ikñ dad el ese: «Ûyur

owr anja!» Etñ el ec'efnu a feñ ek'am ler el a ec'any af, -l'uyu afr e jru em. 13 Wanci ab af ce, wus umu lec em. Eb a ec'ogog lew em e nyam bubm ok etñ agñ fandi lobñ eññ luw wus a ek'umu ab em. Agñ beb a ek'ann owr a erññ afññ es ton etñ -n'am on Nyam ek'ann afr a anygbél.

14 Sica yony em ec'abu eyr a ec ñ. Gbeko, ewr erm! Ow k'ow ibnm etñ nyahan em ec'a yeji b'ow ow.

Lobñ em e krokr a

15 Lobñ em ec'afr erm es a afl in e krokr a. Ebl nono ann afr am ikñ lec em dad ese: «Sica wus eci es ew a e low ann ey Es Kotoko lel in e Mesi ab ab ec'abu em, etñ es ew na b'ow ann seğñ feñ!» 16 Agñ ekpekpr likñ lele yar ab a ek'egñ egñ ann in e lekpr af Nyam ec'any af a, ok owrokp wus etñ am igññ nññ dad ese:

17 «Es Kotoko Nyam Abusu Es, ñ eke ann yefenyina ke ann god'etñ a, s'am elu'ñ bia eke oc ñ ec'abusu ligbél ab em sigm ñ ec'es ew ab es a.

18 Eb eb ec'agñ a feñ ebl erm, ko sica ñ ec'erm bebl a anake am ey okm a. Wanci a eke ki jej agñ ek'uw a e low ok ab ana.

Ñ eci juma kok esél ek'el kokoba ob esél eci wanci a eke k'eññ el ec'ob ap a anake ow a.

Agñ a feñ, ey lele egbél ab ek'el ñ eci ke b'elum'ñ onm em a, yeji b'ow eññ el eci.

Wanci a eke b'ow ñuññ agñ a eke bi ñuññ wus ab ana.»

19 Sica Nyamel gbél a ek'ann afr a fig, etñ sinm araka a ey okm. Afr am ñeññ, nyamgbany am babarm, wus am umu etñ nyamok am an ok wus.

† 11:2 awl ekñ yony miy yony:ow ce ow el seğñ fandi seğñ ekñ lew nyahan a (Es Ekn 11.3), ek'el akpo nyahan lele likpr ab (Es Ekn 12.14). Es Ekn e lel na em, seğñ na eke wel bi lum ey a, ow bi yeğm ey seğñ abi a eke low ñuñ b'ow akm low mamn es, gbun ke wus e nuñ edñ e legñ a ów a. Es Ekn 12.6; Daniel 7.25; 12.7. † 11:4 Ekn Zakari 4.1-14. † 11:6 Bèbmn 1 Eb Ebu 17.1; Okm Ok 7.17-19; 1 Samiel 4.8. † 11:8 Sodòm:eb eke wel uw any ese nfaci ij ec'eb af (Nuñ Ob 19.4-11). Ejipt wus af ec'agñ a, wel uw el any ese Israel eññ eci efnu af; yogñ anake -n'annñ madu okr em a.

12

Yɔw a lele tamranji ab ab

¹ Ca emeny meny ewr ligbel nyam ey ɔkm afr: ow el yɔw nyam eke ligbn iwr elul em ese mob sus em af, ke awl anɔ in ec'akr ew a. L'us es ew e tufe eke mɪlɛl lew yony anɔ af.

² Lok usu'r bebmn iy ew ab, etɔ iy a eke am ɔnyn'n a am ɔɔ'n li babarm.

³ Emeny meny ewr ejeci nyam ey ɔkm afr: ow el tamranji nyam eke ebl es kondonɔ ke eli en lobɔ lele ɔɔwr lew ab. Nun nyam nyam feɔ af a, es ew e tufe anɔ. ⁴ In e luwl ab em, li papl afr e mɪlɛl sakp nyahan eci akp nyam em a es l'ok wus. Etɔ l'igb l'ow n'inym es l'obr yɔw a ek'iy am ɔnyn ab any, ba ow b'ew iy a ke kpekɔ n'ony n'emn. ⁵ Yɔw a ew iy igɔ nyam eke b'ow ew ebr ebr feɔ es abusu ligbel em. † Etɔ kpekɔ wel oc iy a im ew es Nyam lele in ec'atufu lekpn ab ab e saw. ⁶ Kɔ yɔw a gbɛ, l'uru es n'im loj, yogɔ a eke Nyam kok usu nyam ew'r es, eke wel k'ɔɔ'n ob l'ij ton seɔɔ fandi seɔɔ ekɔ lew nyahan a. †

⁷ Etɔ mum ey afr yogɔ; Mikael lele in ec'afr erm esel ab ab ogɔ mum tamranji a lele in ec'afr erm esel ab ab. ⁸ Kɔ tamranji a eb es; ow ɔ in lel in ec'erm esel ab ab -n'onym abusu eke -li k'anɔ afr yogɔ ij. ⁹ Wel ɔny tamranji a ɔwl gbenɔ. In anake legɔ sig ab em l'el lorɔn a † eke wel b'esɔ agn oglog Satan, ke b'ejɔ wus nimum ec'agɔ a. Wel ɔny ɔwl'l wus in lel in ec'erm esel ab ab.

¹⁰ Etɔ afr m'iri lebl nyam barm tuɔtuɔ etɔ am dad ese: «Sica es eb elu eci legɔ a ow ŋ! Ey e Nyam a elu in ec'abusu a lele es ew ab ab ɔkm! Sica es ew a anɔ in e Mesi a abu em, anke wel ɔny ey lisijimɛl a ec'egɔ a eke b'ok el ów af a ɔwl gbenɔ. Ncok lele legɔ owr ab li b'ok wel ów af ey e Nyam a ec'any af. ¹¹ Gbekɔ ey lisijimɛl a akm'n es licɛbli a e mebl

ab em lel ow e danɔku a eke -l'ijr ab em, anke -l'erurm el ec'owr anɔ a ton -l'urum luw bobɔ yeji. ¹² Ow sosiem a, afr lele ɔny eke iir em ab ab, kòkr sos em inɔ! Gbekɔ wus lel okij ab, gbɛ el ɔny eci! Agn us es ow eɔɔ ɔny, erm bebl iy'r em gbɔɔ, anke l'uw any eke seɔɔ tel ce anɔ'n.»

¹³ Eke tamranji a b'ekɔ eke wel ɔny ɔwl'l wus a, l'igb n'am ogɔ yɔw a eke ew iy igɔ ab es. ¹⁴ Gbekɔ yɔw a eɔɔ káká ligbel nyam ec'ow yony eke li k'oc ke l'igb ton l'ók usu a eke wel kok ew'r es loj a, yec'etɔ ke li kpáb es lorɔn a e lís, ke yogɔ wel ɔɔ'n ob l'ij ton akpo nyahan lele likpr ab. † ¹⁵ Etɔ lorɔn a am egbl mij ok es ese mij ewl mij gbɛl af, yec'etɔ ke ow eb yɔw a. ¹⁶ Gbekɔ wus ow elum yɔw a abu: l'odu mij bubute a eke tamranji a egbl ok es a feɔ l'eb. ¹⁷ Sica tamranji a erm am ebl nɔnɔ yɔw a e lís, etɔ n'im n'am ogɔ mum yɔw a ec'ey likpr ab ab, el a eke b'elum Nyam e sol a ke b'ucu low nenyembri nyam eke Jesu elu ɔkm a ɔny es a.

¹⁸ Etɔ tamranji a ec inym es okij neny e sec ab af.

13

Ndey a ek'anɔ okij em ey ɔkm a

¹ Ow e jam a, m'ekɔ ndey nyam anɔ okij em ey ɔkm. L'eli ɔɔwr lew lele en lobɔ ab; in e licɔwr feɔ af a, es ew e tufe anɔ; etɔ in e nun feɔ af a, nin eke bi wewr Nyam anɔ. ² Ndey a eke m'ekɔ a ot fabn es, in ec'akr a ew egbel ese urs † ec'ab af, etɔ in e neny a anɔ ese kukuma ec'ab af. Tamranji a afl in e lec a, in ec'es ew a lele in ec'abusu ɔny ab ab es ɔɔ'n. ³ Ndey a ec'enɔ a e nyam ob kok ese ek'ow'n k'uw af, gbekɔ ob a eke kok'r luw ec'a as. Ow ɔny wus nimum erur ow e low etɔ am us ndey a jam. ⁴ Etɔ agɔ a feɔ am igɔ tamranji a nun, anke ow afl abusu

† 12:5 Ekn Selu 2.8-9. † 12:6 Ekn Es Ekn 11.2 ec'akr otar a. † 12:9 Ekn Nun ɔb 3.1; Luk 10.18. † 12:14 Ekn ɔkm Ok 19.4; Ol ɔkn 32.11. † 13:2 urs:ndey ligbel eke anm ey eci agɔ ebr wus af anɔ.

es ɔŋ ndey a. Etn emeny el a ce, - n'am ign ndey a yeji nuŋ -li dad - l'ese: «Bwo ec'egŋ ot ndey ab es etŋ bwo ɔtu eke k'akm'n es ee?»

⁵ Etn ndey a eŋn abusu eke ki dad es efu lele egŋ wewr e sodad ab ok Nyam af; n'eŋn abusu eke li ki kok low toŋ awl ekŋ yony miy yony. †

⁶ Etn ndey a am wewr Nyam; n'am dad ow e nin, ow ec'eb ir usu a lele agŋ a ek'ir afr ab ab ec'odad ŋuŋ.

⁷ Abusu eru'r es eke li k'ogŋ Nyam ec'agŋ a ar ke l'ákm wél es; n'eŋn abusu a eb eb feŋ af, agŋ agŋ feŋ af, ebr ebr feŋ af lele eb eb feŋ af ab.

⁸ Wus nimum ec'agŋ a b'ow ign'n nuŋ, agŋ a eke wus e kok em etŋ el ec'en a anm sel eŋn e lel ab em a.

† Sel eŋn e lel na, licébli a eke wél wawr egb a eci.

⁹ Ke egŋ ek'eli ɔru a íri senyn senyn! ¹⁰ Egŋ eke in ec'a ow el eke wél k'ony elu'l sobel em a, wél b'ow ɔny elu'l sobel em; egŋ eke in ec'a ow el lab ler em em, li k'uw a, lab ler em em li b'ow luw. Na sosiem anake agŋ a ek'el Nyam ec'a it eke k'ony erm susu lele ɔmn ab a.

Ndey ek'anŋ wus em ey ɔkm

¹¹ Etn m'ekn ndey ejeci nyam ek'anŋ wus em ey ɔkm. L'eli ɔcɔwr yony ese licéb ec'ab af etŋ n'am dad odad ese tamranji af. ¹² Ndey na ɔny abusu ese krekre ec'a ek'anŋ okij em ey ɔkm ab af, etŋ n'am kok juma ow e nin em. N'am ɔny wus nimum lel in ec'agŋ a feŋ ab læc em ign krekre eci ndey a nuŋ, ndey a eke ob kok nuŋ ese ek'ow'n k'uw af ke ow as a. ¹³ Ndey na ek'anŋ wus em ey ɔkm a, am kok meny ewr egbel; n'am ɔŋ al bɔbɔ yeji anŋ afr ok wus agŋ a pupukpaŋ ec'any af. ¹⁴ Etn n'am irmn wus ec'agŋ a, meny ewr a eke n'am ɔtu li kok krekre eci

ndey a eci nin em a. N'am eju agŋ eke k'aku likŋ egŋ nyam, krekre eci ndey a e sos usr eci, ndey a eke lab kok ob nuŋ ese ek'ow'n k'uw af, ke ewl meny anŋ owr a. ¹⁵ Etn yony em eci ndey a eŋn abusu eke k'ɔŋ ndey krekre a eci likŋ egŋ a sel, yec'etŋ ke likŋ egŋ a ɔtu dad odad ke ɔŋ wél ibi agŋ a feŋ eke éŋm ignm'n nuŋ a. ¹⁶ N'ony agŋ a feŋ, ey lele egbel ab, egbreŋgbi lele ɔgbɔru ab, ewi lele madu ab læc em eke k'ew meny ewr nyam lidr abu af oglog anyafr. ¹⁷ Ow ɔŋ etŋ egŋ feŋ eke meny ewr anm af a ɔtum eke k'ol ob oglog ew ob an; meny ewr a el ndey a e nin oglog ob awl e mɔni ek'el nin a ec'a. †

¹⁸ Anja anake ow am ibrm eke egŋ k'ony sewr a. Etn egŋ yec'eke ɔny nuŋ em ɔny a ɔtu eke k'uw ndey a e mɔni a ec'abi a eke k'ij a e nyandre ab any, anke ow el egŋ e nin. Ob awl e mɔni a el ekŋ yen yen sakp nɔhɔn ekŋ nyahan miy nɔhɔn.

14

Licébli a lele agŋ fandi ekŋ lɔbŋ miy yar a eke wél ɔl a

¹ Mi bi ler etŋ m'ekn licébli a eke inym es Sion e lafeny † ab af, in lele agŋ fandi ekŋ lɔbŋ miy yar eke wél nɔn in e nin a lele Es ec'ab ab ew anyafr a. ² M'iri lebl nyam ek'anŋ afr am ow, ke am ikŋ ese okij e mra af, oglog ese nyamgbrany ligbel ec'ikŋ ab af. Lebl a eke m'iri a anŋ ese sanjo ɔny esel e mob a eke b'ony ab af. ³ Agŋ amua feŋ am egŋ ej owr nyam atufu lækpŋ a, mindey yar a lele agŋ ekpekp ab ab ec'any af. Egŋ kaka ɔtum eke ki wewr ej a, eke ow elm agŋ fandi ekŋ lɔbŋ miy yar a eke el wus anja ec'agŋ a eke wél ɔl a ce.

⁴ Agŋ amua kokm sikpl owi ɔyɔw ab, -l'ayl. † -Li b'us licébli a jam

† 13:5 Ekn Es Ekn 11.2 ec'akr otar a. † 13:8 sel eŋn e lel a: Ekn Es Ekn 3.5 lele ow ec'akr otar ab.

† 13:17 Sebr beb em ese Ebre em af, ese Grek em af, ob awl owi em a, nin feŋ eci mɔni a ɔny in ec'abi eke ij.

† 14:1 Sion e lafeny a el Jerusalem eci nin ejeci. † 14:4 Agŋ amua kokm sikpl owi ɔyɔw ab: ow el odad nyandre em eke am dad kretienel eci neny nyam ij ek'ony Nyam eci, ke ánm sinyam yadŋ e nuŋ ign owi em. Ekn Ose 1.2; 2.16-25. Seŋn ab em a, sinyam yadŋ a e nuŋ ign owi em a, afacyow b'anŋ sinyam nuŋ ign susu a, etŋ ow ibrm eke wél k'erum el ab.

usu fɛŋ eke ow b'im a. Wɛl ɔl ɛl agɲ ec'araŋn eke -li k'el agɲ krɛkrɛ eke wɛl k'oc ap Nyam lele licɛbli ab ab.†
 5 Lɛgɲ kaka -n'ɔnym yadɲ; -li kokm sikpl kaka.

Afr erm ɛsɛl nyahan a ec'amani a

6 ɛtɲ m'ɛkn afr erm ɛs ɛjɛci nyam ek'am igb afr kpon ɛm a ɛc. N'ɔnym Amani Mamn a ek'ɔnym uwr ab ab eke li k'ɔb l'ok wus nimum, ɛb ɛb fɛŋ ec'agɲ, ɛb ɛb fɛŋ, ɛbr ɛbr fɛŋ lele agɲ agɲ fɛŋ ab. 7 N'am dad lebl gege l'ɛsɛ: «ɛlumn Nyam ke ɔŋn in anygbɛl! Anke wanci ow eke li b'ow li jɛj wus nimum e low l'ok. ɪgɲn ɛgɲ a eke kok afr, wus, okij lele mij ewl mij fɛŋ ab a nuɲ!»

8 Yony ɛm ec'afr erm ɛs a anɲ krɛkrɛ ec'a e jam ow, ɛtɲ am dad ɛsɛ: «Babilɔn ɛb gbɛl a ɛy wus! † L'el ɛb a eke ɛju ɛb ɛb a fɛŋ ɛgɲ in e mar a eke b'ɔɲ ɛgɲ ij nfaci, ke b'ɔɲ ɛgɲ im ɛy Nyam ec'erm bebl ab ɛm a.»

9 Nyahan ɛm ec'afr erm ɛs a anɲ yony a e jam ow, ɛtɲ am dad lebl gege ɛsɛ: «Eke ɛgɲ nyam am igɲ ndey a lele in e likɲ ɛgɲ ab ab nuɲ, ɛtɲ n'ɛɲn ow eci mɛny ɛwr a anyafr lele abu af ab, 10 in yeji, li b'ow l'ɛgɲ mar a eke b'ɔɲ ɛgɲ im ɛy Nyam ec'erm bebl ab ɛm a. Mar na b'ow ɛw tuɔtuɔ ɛtɲ Nyam b'ow ɛtm ok in ec'erm bebl a e kpɔk ab ɛm. Agɲ amua b'ow ij gbɛre nɔnɔ al ɛm lele mebn eke ler ec'al ab ɛm, afr erm ɛsɛl lala lele licɛbli ab ab ec'any af. 11 Al a eci mregbn a eke am ɔɲ ɛl -l'ij gbɛre nɔnɔ a, am uyu afr akpo akpo fɛŋ eci. Agɲ amua eke am igɲ ndey a lele in e likɲ ɛgɲ ab ab nuɲ, ke ɛɲn in e nin a e mɛny ɛwr a ɔnym sel eb ncok lele lɛgɲ owr ab.»

12 Na sosiɛm anake agɲ a ek'el Nyam eci, b'elum in e sol a, ke ɔny ɔmn Jesu ɛm a k'ɔny erm susu a.

† 14:4 agɲ krɛkrɛ eke wɛl k'oc ap Nyam lele licɛbli ab ab: Moiss ec'ol ɛm a, ɛbob fɛŋ eci liy krɛkrɛ a lele egb owr fɛŋ eke wɛl am ub a eci krɛkrɛ a, wɛl b'oc is Nyam. Ow b'il'l an nɔnɔ. † 14:8 Anja ow elm Babilɔn ec'odad tasi wɛl dadm, kɔ ow el nyandre odad mum eke wɛl am dad ok ɛb ɛb a fɛŋ eke b'im Nyam ar a.

13 ɛtɲ m'iri lebl nyam ek'anɲ afr am dad'm ɛsɛ: «Nɔn odad na: ehe ɛl agɲ a eke caca ɛm am uw ɛs Kɔtɔkɔ e juma kok ɛm a eci! ɛɛ, Abɲ am dad eke agɲ amua in anɲ ehe ɛm. Sica wɛ'n ɔtu eke wɛ'n k'eb sel juma a fɛŋ eke wɛ'n kok a eci, anke wɛl eci juma a e liy a in am us wɛl jam.»

Wus anja ec'egb ub owi

14 Ow e jam a, mi bi ler ɛtɲ m'ɛkn jru ufu nyam. Jru ab af, ob nyam ek'anɲ ɛsɛ ɛgɲ af sig ɛs. In e nuɲ af a sika tufɛ anɲ ɛtɲ egb ubr lab fufu kɔnɔ nyam anɲ'n abu ɛm. 15 ɛmɛny m'ɛkn afr erm ɛs ɛjɛci nyam ek'anɲ Nyamel ab ɛm ɛy ɔkm ke barm lebl tuɔtuɔ ɛm am dad in a eke sig ɛs jru ab af a ɛsɛ: «Òc ɲ ec'egb ubr lab a ke úb gɔɲ, anke wus eci egb a ek'ebɛl ub ec'a e wanci ow.» 16 ɛtɲ ɛgɲ a eke sig ɛs jru ab af a oc in ec'egb ubr lab a ɛtɲ l'ɛw abu l'ub wus nimum ec'egb a.

17 ɛmɛny afr erm ɛs ɛjɛci nyam anɲ afr e Nyamel gbɛl ab ɛm ɛy ɔkm; in yeji, n'ɔnym egb ubr lab fufu kɔnɔ nyam ab.

18 ɛtɲ ɛmɛny afr erm ɛs ɛjɛci nyam eke ɛw al ɛs a anɲ egb waw usu a ɛy ɔkm. Li barm lec ɛm n'am dad yec'a ek'ɔnym egb ubr lab fufu ab ab a l'ɛsɛ: «Òc ɲ e lab fufu a ke úb wus e viny egbekl a, anke in ec'ey a ebl.» 19 Afr erm ɛs a oc in ec'egb ubr lab a ɛtɲ ɛw abu ub wus e viny egbekl a ɛtɲ ot ok ɛl ɛs ifir ob gbɛl ab ɛm eke -li k'ɛkn Nyam ec'erm bebl a. 20 Wɛl ifi viny ɛy ab ɛs ɛs ifir ob ab ɛm banɲ a e jam a; ɛtɲ ɛs ifir ob ab ɛm mebl nɔnɔ ewl ok ɔkm. Mebl a ewl tonɲ im igɲ kilo ekɲ yen yen sakp nyahan, ɛtɲ uyu tonɲ ok sigbanɲkɔ a e nɛnɛkp a e nɛny nɛny.

15

Es abal el ɛm ec'abu ɛyr lobɲ a e mɛny ɛwr

¹ Ɛtɛn afr m'ekn meny ɛwr ligbɛl ɛjɛci nyam eke in e low am iti'm any: afr ɛrm ɛsɛl lɔbn̄ eke ɔnym es abal el ɛm ec'abu ɛyr lɔbn̄ ab, eke el ɛm Nyam ec'ɛrm bebl a b'ow ɛdn̄ nuɲ a.

² Ɛtɛn m'ekn okij eke ayl ton̄ am ɛkan es, ke al wuwlm ab. Agɲ a fɛɲ eke eb any ndey a, in e likɲ ɛɲɲ a lele in e nin a e mɔni a ec'abi a eke k'ij ab af a, inym es afr okij na eke ayl ton̄ am ɛkan es ab af. Ɛtɛn -n'ɔnym sisan̄go a eke Nyam ɔɲ el ab ab. ³ - N'am ɛɲɲ Nyam e juma kok ɛs Mois † lele licɛbli ab ab ec'ɛj a:

«Ɛs Kɔtɔkɔ Nyam Abusu Ɛs, ɛben eke ɲ e sijuma a agb ke akpl ana!

Ɛb ɛb ec'Ɛb Ebu, ɛben eke ɲ ec'ów a eke bɛbm ok es a el nyim nyim ke el nawrɛ ana!

⁴ Ɛs Kɔtɔkɔ, bwo ec'ɛɲɲ tasi ɔtu eke k'ɛluam'ɲ ee?

Bwo ec'ɛɲɲ ɔtu eke ki kɔklam'ɲ ee? N̄ sɔny coco el lala.

Ɛb ɛb a fɛɲ b'ow igr̄ɲ nuɲ, aɲke ɲ ec'ów nyim nyim a ok ɔkm kpata -l'ekn.»

⁵ Ow e jam a, afr, m'ekn Nyamel gbɛl a fig. Ɛm yogɲ Nyam eci sinm a eci gbad ɛm êl a an̄ɲ. ⁶ Afr ɛrm ɛsɛl lɔbn̄ a ek'ɔnym abu ɛyr lɔbn̄ ab ab a an̄ɲ Nyamel ab ɛm ok ɔkm. - Li sus mob eke ufu pum pum pum ke am jɛjn, ɛtɛn -l'ucu ɔhɔny eke wɛl kok sika mij ɛm ɛr ɛm. † ⁷ Mindey yar ab ɛm eci nyam ɔɲ afr ɛrm ɛsɛl lɔbn̄ a sika ɛm kpɔk lɔbn̄. Ɛm yogɲ, Nyam ek'an̄ɲ god'ɛtɛn̄ a ec'ɛrm bebl a iy ɛm gbɔɲ. ⁸ Mregbn̄ iy Nyamel ab ɛm gbɔɲ; ow el Nyam ec'anygbɛl a lele in ec'abusu ab ab. Ow ɔɲ ɛɲɲ kaka k'ɔtum ɛym Nyamel ab ɛm, eke afr ɛrm ɛsɛl lɔbn̄ a eci abu ɛyr owi a eke ot ow a e low k'iym nɛny.

16

Nyam ec'ɛrm bebl e kpɔk lɔbn̄ a

† **15:3** Mois ec'ɛj a (Okm Ok 15.1-18), wɛl b'ɛɲɲ nɛnɛɲɲ e lɛɲɲ ók Nyam ɛn es, in eke li sɔg Israɛl Ejipt ec'abu ɛm a. Ɛkn Ɔkm Ok 15 lele Ol Ɔkn 32 ab. † **15:6** Ow el egb waw ɛs ligbɛl a ec'ob sos ɛw (Okm Ok 28.4; 29.5).

¹ Ow e jam a, m'iri lebl ligbɛl nyam an̄ɲ Nyamel gbɛl ab ɛm am ikɲ dad afr ɛrm ɛsɛl lɔbn̄ a ɛsɛ: «Imn wus ke ɛwal Nyam ec'ɛrm bebl a ek'an̄ɲ kpɔk lɔbn̄ ab ɛm a es!»

² Krekre ec'afr ɛrm ɛs a im ɛtɛn ɛwl in e kpɔk ab ɛm ec'a es ok wus af, ɛtɛn abi ɛgbɛl eke bi dudu a ok agɲ a eke ndey a e meny ɛwr an̄ɲ af, ke b'igr̄ɲ in e likɲ ɛɲɲ a nuɲ a.

³ Yony ɛm ec'afr ɛrm ɛs a im ɛtɛn ɛwl in e kpɔk ab ɛm ec'a es ok okij ɛm. Mij a itɲn̄ an̄ɲ ɛsɛ lɛɲɲuw e mebl ab af, ɛtɛn ob fɛɲ ek'an̄ɲ owr okij ɛm a uw.

⁴ Nyahan ɛm ec'afr ɛrm ɛs a im ɛtɛn ɛwl in e kpɔk ab ɛm ec'a es ok simij ɛwl mij lele mij ɛɲ ɛm ab, ɛtɛn simij a titɲn̄ el mebl. ⁵ Ɛtɛn m'iri afr ɛrm ɛs a ek'ɛw mij es a am dad ɛsɛ: «Iɲ ek'an̄ɲ yɛfɛnyina ke an̄ɲ god'ɛtɛn̄, ɲ ek'el lala a, eke ow el nɛnɛ anake jɛj ok a, ke el jɛj ok ɛs nyim nyim.

⁶ Tasi ɛm a, agɲ amua ibi agɲ lala a ek'el ɲ ec'a lele kokoba ɔb ɛsɛl ab ab ok mebl es, ɛtɛn sica el yɛji ɔɲ el mebl -l'ɛɲɲ. Ow ek'it el ec'ab ana!»

⁷ Ɛtɛn m'iri lebl nyam an̄ɲ egb waw usu a am ikɲ dad ɛsɛ: «Ɛɛ, Ɛs Kɔtɔkɔ Nyam Abusu Ɛs, ɲ e jɛj ok fɛɲ el nawrɛ lele nyim nyim ab!»

⁸ Yar ɛm ec'afr ɛrm ɛs a ɛwl in e kpɔk ab ɛm ec'a es ok ligbn̄ af, ɛtɛn ligbn̄ ɛɲn̄ abusu eke ki kakɲ wus ec'agɲ a in ec'al ab ɛm. ⁹ Agɲ al am kakɲ sos, ɛtɛn -n'am wɛwr Nyam a ek'ɔny abusu abu ɛyr amua af a e nin a. Gbɛkɔ -l'ɛɲɲm eke -li k'itɲn̄ ɛrm ɛm bake -n'ɔɲ ow any.

¹⁰ Yen ɛm ec'afr ɛrm ɛs a ɛwl in e kpɔk ab ɛm ec'a es ok ndey a ec'atufu lɛkpɲn̄ ab af, ɛtɛn in ec'es ɛw a ɛy nɛbn̄ ɛm. Agɲ a fɛɲ am akɲn̄ anm gbɛre eke -n'am ij a eci. ¹¹ - N'am wɛwr afr e Nyam a el e gbɛre e -n'am ij lele abi ab ab sɔsiɛm. Gbɛkɔ -l'igr̄ɲm el ec'ów ɛɲɲɲ a -l'okm es.

¹² Nɔhɔn ɛm ec'afr ɛrm ɛs a ɛwl in e kpɔk ab ɛm ec'a es ok mij

ligbel a eke wel b'esh Efrat ab em. Mij a mam es etj ew eb ebu a eke b'ann yogj a eke ligbn b'igb a ejagb es ow. ¹³ Tamranji a, ndey a lele kokoba ob es yadju ab ab e nenyum a, m'ekn abj enuj nyahan ek'ann ese betibom af am ok okm. ¹⁴ -L'el abj enuj eke bi kok simeny ewr. -N'aam -n'esh wus ec'eb ebu a fej, yec'etj ke -l'as wel luku Nyam Abusu Es e legj ligbel a e mum ogn a eci.

¹⁵ Es Kotoko dad nine: «Kin, m'am ow ese ulu af. Ehe el egj yec'a eke anj any owr ke sus mob am eku, yec'etj ke li k'iim sos ofr agj eknm in ec'es a eci!»

¹⁶ Abj enuj a as eb ebu a luku usu nyam eke Ebre em a wel b'esh Armagedon. †

¹⁷ Lobj em ec'afr erm es a ewl in e kpok ab em ec'a es ok lef em. Lebl nyam anj Nyamel ab em barm tuotuo; ow el lebl ek'ann atufu lekpn a ogn am ow. Etj lebl a dad nine: «Sica ow uwr ij!» ¹⁸ Etj eben a, afr am nesh, nyambrany am babarm etj wus am umu. Wus ec'umu ikj a, legj a etj eke agj anj wus a, -l'eknm eben. ¹⁹ Banj gbél a ufj es ok sakp nyahan etj eb eb a e banj banj a fej bubm ok. Nyam ijlm Babilon gbél ab es; n'oj eke ow k'egj mar kpok gbój a ek'el in ec'erm bebl ligbel a. ²⁰ Lekr a fej irm etj wel éknm mafeny ij. ²¹ Etj nyamok eku eku anj afr am an ok agj af; etj agj am wewr Nyam, nyamok na sosiem, anke ow el ob eke ony lec nono.

17

Facyow gbél

¹ Etj afr erm esél lobj a ek'onym kpok lobj ab a eci nyam ow dad'm nine: «Ow, mi b'ow mi yegm'j abu eyr a eke Nyam b'ow oj facyow gbél a eke inym es simij ewl mij nono e neny a. ² Wus na eci eb ebu a ij nfaci

in ab, etj agj a eke ir wus na af a egj in eci nfaci owi a e mar am ony.»

³ Abj em a, afr erm es a oc'm im loj. Yogj, m'ekn yow nyam eke sig es ndey ebl kondon af. Nyam eci wewr ec'en eb ndey a e sos a fej; etj l'eli ej lobj lele ocowr lew ab. ⁴ Yow a ok gbad ebl mamn, l'ok sika em miyob nono, mebn amamn em e miyob lele ayre em e miyob ab. N'onym sika em kpok ab. Em yogj, in eci nfaci ij a eci kpotom owi a fej iy em gbój. ⁵ In ec'anyafr a, wel non nin eke ow eci nyandre a lol es: «Babilon gbél, afacyow lele wus na nimum ab eci musue owi fej ec'el lis.» ⁶ M'ekn yow a eke Nyam ec'agj a lele agj a ek'ij Jesu eci danju ke wel ibi a eci mebl am ec any.

Mi b'ekn'n a, low eb'm sos. ⁷ Etj afr erm es a dad'm nine: «Ko bla sosiem etj ow am iti'j any ee? Mi b'ow m'elu yow a eke sig es ndey ab af a lele ndey na eke eli ej lobj lele ocowr lew ab a e low eke lol es em a okm mi yegm'j. ⁸ Ndey a eke ekn a, legj ek'ec ab em a, wel ekn'n n'ann owr; etj yefenyina n'anm owr ij. Gbeko li b'ow n'ann nomu cron gbél ab em l'ey okm n'im in eci nuj eci. Etj wus na ec'agj a eke wus eci nun ob em etj wel nonm el ec'en sel esj e lel ab em a, low b'ow iti any ndey a ec'ekn em, anke legj ek'ec a, n'ann owr; etj yefenyina n'anm owr ij, ko li b'ow l'ewl l'ow.

⁹ Sica wel ony nun em ony lele sewr ab gój! Ej lobj a el egil lobj eke yow a sig es af a; ow el eb ebu lobj yeji: ¹⁰ el em eci yen ok wus, nyam ew usu es, lobj em ec'a k'owm. Legj eke li b'ow l'ow a, ow b'ow el legj tel ce eci. ¹¹ Ndey ebl kondon a eke legj ek'ec ab em anj owr, ke yefenyina anm owr ij a, in obi em a, l'el niwn em ec'eb ebu; etj ese lobj ab af, in yeji n'aam in ec'ibi eci.

¹² Ocowr lew a eke ekn a el eb ebu lew eke k'obm nun k'ewm usu

† 16:16 Armagedon:usu eke legj sig em a, wel ogn ar egbel egbel af (Jej Ok 5.19; 2 Eb Ebu 23.39).

es; gbekɔ ndey ab ab -li b'ow -n'eyn abusu -l'ew usu es wanci nyam eci. ¹³ Eb ebu lew amua eci tutr a okr af; tutr a el ke -l'ot el e lec a lele el ec'abusu ab ab -l'elu ndey a e lis e low kok em. ¹⁴ -Li b'ow -l'ogɔ licɛbli a ar, gbekɔ licɛbli a b'ow akm el es, anke l'el kotokɔ em e Kotokɔ lele eb ebu feɲ em ec'Eb Ebu ab; etɲ in ec'agɲ neny nyam esel a eke li sɔsum l'ot ke l'esɲ ab ab, -li b'ow -l'akm wel es.»

¹⁵ Emeny afr erm es a dad'm nine: «Simij a eke ekn yogɲ a eke facyɔw a sig es a el agɲ agɲ, bieku bieku, eb eb lele ebr ebr ab. ¹⁶ Ɔcɔwr lew a eke ekn a lele ndey ab ab b'ow ɔny facyɔw a eci sifn: -li b'ow -l'eb ow ec'ob feɲ eke ow ɔny a, -n'ɔɲ ow anɲ sos ɔfr. -Li b'ow -l'ot ow eci megl a feɲ -l'ij ke -l'ofɲ ow eci likpr a, ¹⁷ anke Nyam ɔɲ eke el ec'erm ab em, -li ki kok low yec'a eke Nyam am erur a. Neny b'ow okr el af -l'oc el ec'es ew eci abusu a -li kok ndey a e lis e low toɲ ke Nyam eci sodad a feɲ iy neny.

¹⁸ Ca yow a eke ekn a el eb gbɛl a eke ew wus na nimum eci eb ebu a feɲ es a.»

18

Babilɔn eci wus ey

¹ Na b'ec a, m'ekn afr erm es ejeci nyam ek'anɲ afr am us es. N'ony abusu ligbɛl nyam, etɲ in ec'anygbɛl a ayal wus na nimum. ² L'elu lebl tuɔtuɔ li dad nine: «L'ey wus, Babilɔn gbɛl a ey wus! Sica ow el abɲ enɲɲ eyɲ eyɲ a ec'usu ek'ir, el ec'es lol usu; anɲ anake ɔr eyɲ eyɲ lele mindey ek'aylm ke wel b'ifn ab ir a. ³ Eb eb a feɲ ec'agɲ a eɲɲ in eci mar a eke b'ɔɲ eɲɲ ij nfaci, ke b'ɔɲ eɲɲ im ey Nyam ec'erm bebl ab em a. Wus na eci eb ebu a ign'n af -l'ok nfaci ij owi ab em, etɲ wus na eci an ɔlu a el egbreɲɲ in ec'ob eke n'ony afɲ es a sosiem.»

⁴ Etɲ emeny m'iri lebl ejeci nyam ek'anɲ afr am ikɲ ow dad ese: «Em ec'agɲ, òkr ɔkm eb ab em yec'etɲ

ke k'anmn in e sikpl a e low em, in eci abu eyr egbɛl a eke b'ow eyɲ'n a k'eynm ɔny. ⁵ Tasi em a, in eci sikpl a tatakɲ toɲ im ok afr, etɲ Nyam ijlm in ec'ow enyembri yony yony owi amua es. ⁶ Kòkr eb a low ese elele eke li kokr agɲ ejec'ab af. Low yec'a eke li kok a, in yeji kòkr ir ow eci sakp yony. Mij kpɔk a eke li bi wuwlm mar tuɔtuɔ ab n'ɔɲ agɲ eɲɲ a, in yeji mar eke ew tuɔtuɔ a, wuwlmn ow eci ɔtu sakp yony ab ɔɲɲ in l'eyɲ.

⁷ Anygbɛl owi a eke li kok lele eb senyn a eke l'ij ab ab a, ɔwar ow eci dudu a lele ow eci gbɛr ab ab eke bebmn ab a ɔɲɲ in. Li bi dadr in em l'ese: «M'ir anɲ ese eb eb yow af, m'elm inɲyow etɲ leɲɲ kaka mi k'ow m'eknm niɲn owi.» ⁸ Low na sosiem anake gbɛr owi a feɲ eke wel bebmn ew'r es a b'ow eyɲ'n a: ɔl ek'el luw eci, niɲn owi lele lek ab. Leɲɲ nyam coco af feɲ b'ow eyɲ'n etɲ wel b'ow etul il. Tasi em a, Es Kotokɔ eke jɛj in e low a ok a ij lec nɔnɔ.»

⁹ Eke wus eci eb ebu a eke in ab kok nfaci owi ke ir eb mɛwl em a b'ow ekn eb a ek'etu a eci mregbn a, -li b'ow -l'ikɲ ɔɲɲ -li kok sɔɲɲ. ¹⁰ Ke in eci gbɛr owi a k'eynm el a, -li b'ow -li kpab ow es lis -n'im akpoj ke -n'am dad -l'ese: «Bogɲ e gbɛr ana ee? Oy Babilɔn! Eb gbɛl ek'ij lec! Wanci liy nyam af ce anake wel ɔb'ɲ low a.»

¹¹ Wus na ec'an ɔlu a yeji am ikɲ ɔɲɲ etɲ am kok in eci sɔɲɲ anke sica wel ɔlm el ec'an ob a ij: ¹² sika, jɛte ufu, mebn amamn lele ayre ab; gbad fuefue, gbad ebl amamn, gbad frefre; ekɲ sɲɔsɲɔ eyɲ eyɲ a feɲ, eyr nen em ec'ob feɲ eke wel kok, ekɲ ek'il an, jawie, lowi oglog lebɲ mamn; ¹³ ekɲ sel sɲɔsɲɔ lele mob sɔsɲɲ mob ejec'ab, mijey, kpɛy lele ogɲ ab; mar, mun, ble mpupu lele miy ab; sed, mɛɛɛb, sigbanɲɔ lele ow eci mɛtɲ ab toɲ agɲ eci sos megl lele ow eci liy bɔbɔ yej'ab. ¹⁴ Wel am dad ese: «Mob mob a feɲ ek'am erur a anm ɲ ogɲ a ij, ɲ ec'ob ɔny feɲ lele ɲ ec'eb ij senyn ab ab irm; leɲɲ kaka

wel k'ow eɣnm el ij!» ¹⁵ Án ɔlu a eke ɔl an eb ab em ke ɔny ob a, -li b'ow -n'inym es akpoj, eb a eci gbre owi eke k'ɛɣn el a sosiɛm. -Li b'ow -l'ikɣ ɔɣn -li kok sɔɣn, ¹⁶ -li dad -l'ɛsɛ: «Kɔ bogɣ eci gbre anake eɣn eb gbɛl na ab ee? L'ɛw ob fuɛfuɛ sos, gbɛd ebl amamn, l'ok sika em miyob, mebn amamn em e miyob lele ayɣɛ em e miyob ab. ¹⁷ Eɣn wanci liy nyam af ɛɛ anake mob amua fɛɣ irm a!»

Simijɛɣn a eci idr ɛsɛl a, agɣ a ek'us mij el ab a, em yogɣ eci juma kok ɛsɛl a, agɣ a fɛɣ eke b'ɛɣn ob ij mij af yogɣ a b'ow inym es akpoj. ¹⁸ Eke -l'ɛkan eb a ek'am ɛtu a eci mregbn a, -li b'ow -l'ɛlu lebl -li dad -l'ɛsɛ: «Eb kaka anm eke agb ot eb na es!» ¹⁹ -N'am ok siflɛfɛl nuɣ, -n'am ikɣ ɔɣn -li kok sɔɣn eɣn -n'am ɛlu lebl -li dad -l'ɛsɛ: «Kɔ bogɣ eci gbre anake eɣn eb gbɛl na ab ee? In ec'ob ɔny ab em anake agɣ a fɛɣ eke ɔny simijɛɣn okij na af a el egbɣɣɣi a. Eɣn wanci liy nyam af ɛɛ anake amua fɛɣ irm a!»

²⁰ Afr, sos em iɣn'ɣ Babilɔn eci wus eke ɛr ok a eci! Nyam ec'agɣ, ɛrm ɛsɛl lele kokoba ɔb ɛsɛl ab, sos em iɣn ɔny anke Nyam jɛj ok'r low nuɣ a eke li kok ɔny a eci!

²¹ Eɣn afr ɛrm ɛs nyam ek'ɔny lɛc a oc ma ɔlul lob legleg nyam ɔwl okij em eɣn am dad ɛsɛ: «Eben eke wel b'ow oc Babilɔn eb gbɛl a ɔwl lɛc em ana, eɣn lɛɣn kaka wel k'ow ɛknm'n ij. ²² Lɛɣn kaka ɣ ogɣ a wel k'ow irim sanɣo ɔny ɛsɛl ec'ɛj, ɛj ɛɣn ɛsɛl, kete afl ɛsɛl, krɔkr afl ɛsɛl e lebl ij. Wel k'ow eɣnm mɛwl ɛs kaka fɛɣ ij; wel k'ow irim ob iny usu eci likekr ij. ²³ Mun al a k'ow ayalm ɣ ogɣ a ij; wel k'ow irim ɔyɔw ɛcɛl owr owr eci sɔɣ ij. N ɛci án ɔlu a ɔny any akm wus na nimum ec'a, eɣn ɣ eci cam owi ab em, irmn ɛbr ɛbr a fɛɣ ec'agɣ a.»

²⁴ Babilɔn yogɣ anake kokoba ɔb ɛsɛl, Nyam ec'agɣ a lele wus na nimum ec'agɣ a fɛɣ eke wel ibi ab ab eci mebl a ok es a.

19

Afr ec'any eb ec'ɛj

¹ Low na b'oc es a, afr m'iri lebl tuɔtuɔ nyam ek'ot agɣ nɔnɔ eci likekr es, ke am dad ɛsɛ: «Lili! Lili! Kɔklmn ɛs Kɔtɔkɔ! Anke es eb ɛlu, anygbɛl lele lɛc fɛɣ ab a el ɛy e Nyam a eci! ² In eci jɛj ok owi a fɛɣ b'el nawɣɛ lele nyim nyim ab! Eɣn ow em a, l'ob facyɔw gbɛl a eke b'ɔny wus ec'agɣ a ok in eci nfaci ij owi em a low. Nyam eci juma kok ɛsɛl a eke l'ibi a, Nyam kok li sɔɣ ow e labm.» ³ Eɣn ɛmɛny -n'am dad -l'ɛsɛ: «Lili! Lili! Kɔklmn ɛs Kɔtɔkɔ! Eb gbɛl a eke wel ɛtul a eci mregbn a am il godo godo fɛɣ eci!» ⁴ Agɣ ekpekr likɣ lele yar ab a lele mindey yar ab ab ok ɔwrɔkp wus eɣn am iɣn Nyam eke sig es atufu lɛkpn af a nuɣ, eɣn am dad ɛsɛ: «Amɛn! Lili! Lili! Kɔklmn ɛs Kɔtɔkɔ!»

⁵ Lebl nyam anɣ atufu lɛkpn ab af am ikɣ dad ɛsɛ: «ɔny a fɛɣ a eke eel Nyam eci juma kok ɛsɛl a, ey lele egbɛl ab, ɔny eke b'ɔny in ec'ɛlum a, kɔklmn ɛy e Nyam a!» ⁶ ɛmɛny m'iri lebl ek'ot agɣ nɔnɔ eci lebl es; ow am ikɣ ɛsɛ okij eci mra eke b'ɛlu ab af, ɛsɛ nyamgbrany af. Kin lebl a ec'odad eke am dad: «Lili! Lili! Kɔklmn ɛs Kɔtɔkɔ! Anke ɛy ɛs Kɔtɔkɔ Nyam Abusu ɛs sigm in ec'ɛs ɛw ab es! ⁷ S'ɛlul sos em iɣn e lili, s'ánɣn sos em iɣn em, si kɔklmn in! Anke licɛbli a eci mɛbi a ec'ɛs gbɛɣbl a e lɛɣn ow ɣ, in e yɔw a bɛbm sos inym es. ⁸ Nyam ɔɣ'n ob sos ɛw ufu fuɛfuɛ ek'am jɛjn eke li k'ɛw sos.» (Ob sos ɛw ufu fuɛfuɛ a el Nyam ec'agɣ a ec'ow nyim nyim a.)

⁹ Afr ɛrm ɛs a dad'm nine: «Nɔn dad ɛsɛ: Ehe ɛl agɣ a eke wel ɛsɣ licɛbli a e mɛbi a ec'ɛs gbɛɣbl ab em a eci.» Eɣn l'igɣ af li dad nine: «Amua, ow el Nyam ec'odad ebl tasi.» ¹⁰ M'ok ɔwrɔkp wus in ec'akr ɛsr a eke mi k'igɣ'n nuɣ, kɔ li dad'm nine: «Kì kok! ɛm yeji, juma kok ɛs ɛsɛ ɣ af, ɛsɛ ɛsɣ jimɛl a eke ij Jesu eci low nɛnyɛmbri nyam a eke ɛlu

ɔkm a eci danƙu ab af. Nyam anake it eke k'igɲ nuɲ a! Low nenyembri nyam a eke Jesu ij ow eci danƙu a, el kokoba ɔb esel eci odad a eke dad a eci liy tasi.»

Egɲ ek'uyu gbanƙo ufu af

¹¹ Eɲɲ emeny m'ekɲ afr ek'agbr em, ke gbanƙo ufu nyam ey ɔkm. Egɲ a ek'uyu gbanƙo ab af a, wɛl b'ɛsɲ'n Neny Nyam Ij Es lele Low Nawrɛ Es ab; in e jɛj ok a lele ar ogɲ ab ab b'el nenyembri nyam em eci. ¹² In ec'anyamn a am iri esɛ al af, etɲ es ew eci tufɛ nɔnɔ anɲ'n nuɲ. Wɛl nɔn nin nyam in af ek'egɲ kaka uwm ow e low any, ek'ow elm in sɔny coco cɛ. ¹³ In eci mob af ew a eke li sus a el mebl ɔfr. Egɲ a wɛl b'ɛsɲ'n Nyam Odad. † ¹⁴ Afr eci ar esel a sus mob efu fuɛfuɛ ek'ayl etɲ uyu sigbanƙo efu af am us'r jam. ¹⁵ Lab ler em fufu nyam ey'r ɔkm nenyam agɲ ec'ɔr eci. Li b'ow ni nyimɲ wɛl lɛc em etɲ li b'ow li yegm Nyam Abusu Es ec'erm bebl ligbɛl a. Li b'ow l'ifi wɛl es lɛc em esɛ elɛl eke wɛl b'ifi viny ey es es ifir ob em ab af. † ¹⁶ Kin nin a eke wɛl nɔn in e mob af ew ab af lele in eci im ab ab af a: “Eɓ ebu fɛɲ em ec'Eɓ Ebu lele kɔtɔkɔ em e Kɔtɔkɔ ab.”

¹⁷ Eɲɲ emeny m'ekɲ afr erm es nyam ek'igb inym es ligbn ab em. N'am elu lebl tuɔtuɔ l'ɛsɲ ɔr a fɛɲ eke b'igb im afr kponɲ em a l'ɛsɛ: «Ōwr, àsr luku Nyam eci ob ij gbɛl a eci! ¹⁸ Ōwr ijr éb ebu a eci megl a, ijr srɔda eyɲ ec'es ew esel a lele ar esel ab ab eci megl a, ijr sigbanƙo a lele el ec'af uyu esel ab eci megl a, ijr agɲ fɛɲ eci megl a, ewi lele madu ab eci megl a, ijr ey lele egbɛl ab eci megl a.»

¹⁹ Eɲɲ emeny m'ekɲ ndey a, m'ekɲ wus eci éb ebu a lele el eci ar esel ab ab eke as luku, eke k'ogɲ egɲ a eke uyu gbanƙo af a lele in eci ar esel ab ab ar. ²⁰ Wɛl ɔny ndey a lele kokoba ɔb es yadɲu a eke kok meny ewr owi eke k'irmɲ agɲ a eke ɔny ndey a eci

meny ewr a, ke am igɲ likɲ egɲ a nuɲ a. Wɛl ɔny ndey a lele kokoba ɔb es yadɲu ab ab ow ɔwl mebn eke ler faf es am iri al ab em. ²¹ Lab ler em a eke anɲ egɲ a eke uyu gbanƙo ab af a e nenyam am ey ɔkm a, ibi el eci ar ogɲ esel a fɛɲ, etɲ ɔr a fɛɲ am ij el e megl a.

20

Akpo fandi a

¹ Eɲɲ emeny m'ekɲ afr erm es nyam ek'anɲ afr am us es. N'ɔnym nɔmu cronɲ gbɛl a eci safuɛ a lele ngbraka ligbɛl nyam ab. ²⁻³ N'ɔny tamranji a, lorɲn sig a ek'el agɲ oglog Satan a, l'ok ow ngbraka etɲ l'oc l'ɔwl ow nɔmu cronɲ gbɛl ab em akpo fandi eci. L'abl nɔmu cronɲ gbɛl a safuɛ em yec'etɲ ke tamranji a k'irmɲ eb eb ec'agɲ a tonɲ ke akpo fandi a ec ok es. Ow b'ow uwr a, ow it ke wɛl élu'l es lɛgɲ tɛl eci.

⁴ Emeny m'ekɲ atufu mekɲn: agɲ a eke ok es af a eɲɲ abusu eke ki jɛj agɲ e low ok. M'ekɲ agɲ a eke wɛl ibi a yeji eci abɲ a; wɛl ibi el Jesu eci low nenyembri nyam a ek'elu ɔkm a lele Nyam odad ab ab eci danƙu eke -l'ijr a sosiem. -L'igɲm ndey a nuɲ, -l'igɲm ow eci likɲ egɲ a nuɲ, etɲ -n'ɛɲɲm ndey a eci meny ewr a anyafɛ, -n'ɛɲɲm ow anm el abu af yeji. -L'igb luw em etɲ Krist ab -l'ew usu es tonɲ akpo fandi. ⁵ Na krekrɛ eci luw em anɲ igb ab ana. Agɲ ejec'a eke uw a k'ow igbm luw em eke akpo fandi a k'ɛcm k'okm es. ⁶ Ehe él agɲ a eke anɲ krekrɛ eci luw em anɲ igb ab em a! -L'el Nyam eci agɲ lala etɲ yony em eci luw a ɔnym abusu el af; † -li b'ow -l'el Nyam lele Krist ab eci egb waw esel, etɲ Krist ab -li b'ow -l'ew usu es tonɲ akpo fandi a.

Satan ɛɲɲm ar a

⁷ Lɛgɲ a eke akpo fandi a b'ow ec ok es a, wɛl b'ow elu Satan es sobel em, ⁸ etɲ li b'ow n'im l'ɛju eb eb a

† 19:13 Ekn Jan 1.1-5. † 19:15 Ekn Es Ekn 14.18-20. † 20:6 Ekn Es Ekn 2.11 lele ow ec'akr otar ab ab.

ek'el Gog lele Magog ab ek'ann wus na eci susu kpekpe a. † Li b'ow l'as wel luku ar ogn eci, etj -li b'ow -n'eny ese okij any eci mrici af. ⁹ -N'ann susu a fenj -l'ow -l'iwr Nyam ec'eb lala a eke erur ke in ec'agn ir a -l'elul em eke -li k'eb. Gbeko al b'ow ann afr ow nunn el. ¹⁰ Etj agn eke b'aju el a, wel b'ow oc owl mebn eke ler faf es a eci al ab em, yogj a eke ndey a lele kokoba ob es yadju ab ab ann a. -Li b'ow -l'ij gbre nono ncok lele legj owr ab godo godo fenj eci.

Jej ok es abal el

¹¹ Etj emeny m'ekn atufu lekpn ufufu nyam lele egj a eke sig es af ab ab. Wus lele afr ab kpab'r es lis im kpekpe etj wel ewlm eknm el ij. ¹² Emeny m'ekn agj ek'uw a, ey lele egbel ab, eke inym es atufu lekpn a ec'any af. Silel nono figig ok es, etj lel ejeci nyam yeji fig eru es, ke sel ejen eci lel ab ana. † Agj a ek'uw a, wel jej el e lis e low ok low a eke -li kokr ab em, yec'a eke wel non ann silel ab em a. ¹³ Okij elu agj a ek'uw ke n'onym ab a es. Luw lele onnes banj ab yeji ok el ec'agn a ek'uw ke -n'onym ab a es, etj wel jej egj egj e lis e low ok in e juma a eke li kok ab em. ¹⁴ Wel itr luw lele onnes banj ab ok al a eke faf es ab em. Al na eke faf es a el luw sakp yony em a. ¹⁵ Wel b'oc egj fenj eke wel nonm in e nin sel ejen eci lel ab em a owl al a eke faf es ab em.

21

Afr owr a lele wus owr ab ab

¹ Emeny m'ekn afr owr nyam lele wus owr nyam ab; krekre ec'afr a lele krekre eci wus ab ab irm etj okij a yeji anm ij. ² Etj emeny m'ekn Jerusalem owr a, eb lala a eke Nyam on ann in ogn a am ow a. Li bebmsos ese yow eke kpekpsos eke k'im obr ec af. ³ M'iri lebl tuotuo nyam ek'ann atufu lekpn a ogn am ikj ow

dad ese: «Sica Nyam ec'eb ir usu a ow agj ec'aran! Li b'ow l'ir wel ab etj -li b'ow -l'el Nyam ec'agn. Nyam in obi b'ow ann el ab etj li b'ow l'el wel e Nyam. ⁴ Li b'ow li tetj wel e mikj a fenj es; luw owi, ninj owi, likekr owi lele gbre ij owi ab k'ow anm ij. Legj sig em ec'ow a fenj ot es ij.»

⁵ Etj sica egj a eke sig es atufu lekpn ab af a dad nine: «Sica m'am on ow a fenj itjn el owr.» Etj emeny l'ign af li dad nine: «Non low na anke em eci sodad a el nawre, wel otu eke k'onj onm ow em.» ⁶ Emeny l'ign af li dad nine: «Sica fenj uwr ij! M'el Kerekre lele Es Abal El ab, Nun Ob lele Nun Edj ab. Egj yec'eke mijamn am ony a, mi b'ow m'on'n mij ewl mij a eke b'onj egj sel a obr em l'egj. ⁷ Egj kaka fenj eke b'ow eb any a, b'ow ejen aja ikj na; m'ow m'el in e Nyam etj in li b'ow l'el em ec'iy. ⁸ Ertju, ow enyembri yony yony esel, agj enuj, agj ibiu, afacu, cam kok esel, agj a eke b'ign sekp nun lele ayadju fenj ab ec'a, el ec'usu b'ow ann mebn eke ler faf es a eci al ab em. Ke luw sakp yony em ab ana.»

Jerusalem owr a

⁹ Sica m'ekn afr erm esel lobj a, eke onym kpok lobj a eke abu eyr es abal el lobj a ann em a eci nyam. L'ow n'am dad'm l'ese: «Ow, mi b'ow mi yegm'j yow ec a, licibli a eci yow a.» ¹⁰ Abj em a, afr erm es a oc'm im lafeny gege ligbel nyam eci nun af. Li yegm'm Jerusalem, eb lala a eke Nyam on ann in ogn a am ow a. ¹¹ Nyam ec'anygbel a am on li jejn ese lebn mamn af, ese jasp eci lebn eke b'ekan es af. ¹² N'onj lakp sisil gege nyam eke onj masany lew yony lele afr erm esel lew yony ek'am osu ab. Masany ab af a, wel non Israel ec'eb lew yony a ec'en a ann. ¹³ Banj ec'ogog nyam

† 20:8 Gog lele Magog ab el nin eke wel on eb eb a eke segj es abal el em a b'ow im Nyam ec'agn ar a. Ekn Ezekiel 38-39. † 20:12 Ekn Es Ekn 3.5 lele ow ec'akr otar ab a.

nyam fɛŋ b'ɔny masany nyahan: nyahan b'anŋ yogŋ eke ligbn b'igb a, nyahan b'anŋ yogŋ eke ligbn b'ɛru a, nyahan b'anŋ afr ogog a, ɛtŋ nyahan b'anŋ esr ɛm a. ¹⁴ Baŋn a eci lakp a sigr mób lɛw yony eke wɛl ok ɔmu ɛm, ɛtŋ af yogŋ, wɛl nɔn licɛbli a ec'erm ɛsɛl a ec'en a.

¹⁵ Afr ɛrm ɛs a eke am dad'm odad a ɔnym ob bɛbmn ob ab, sika ɛm eci likŋ soŋni eke ki bɛbmn baŋn a, in eci masany a lele in eci lakp ab ab. ¹⁶ Baŋn a eci ogog yar a bɛbmn; sofu a lele es ar ab ab bɛbmn. Afr ɛrm ɛs a oc in eci sika ɛm likŋ soŋni a bɛbmn baŋn a; ow ij sofu fandi lɛw yony, † es ar a, sigb a lele sofu ab ab bɛbmn. ¹⁷ Li bɛbmn lakp a yeji. Ob bɛbmn ob a eke l'oc li bɛbmn ab ɛm, n'ɛŋn sigb a eci sofu a ekŋ lobŋ miy yar, † ¹⁸ wɛl awŋ lakp a jasp ɛm, ɛtŋ ɛb a in obi a wɛl us'r sika tasi ɛm ɛtŋ ow b'ayl ekan es ɛsɛ akroŋɔ af. ¹⁹ Mób a eke wɛl ok ɔmu ɛm awŋ baŋn a eci lakp a, wɛl ot mebn amamn ek'ɔny mij ɛŋŋ ɛŋŋ ijr mɛwl: kɛkɛ eci lob a jasp ɛm, yony ɛm ec'a safir ɛm, nyahan ɛm ec'a agat ɛm, yar ɛm ec'a emerod ɛm, ²⁰ yen ɛm ec'a onis ɛm, nɔhɔn ɛm ec'a sarduan ɛm, lobŋ ɛm ec'a krisolit ɛm, niwn ɛm ec'a beril ɛm, libarm ɛm ec'a topas ɛm, lɛw ɛm ec'a krisopras ɛm, lɛw nyam ɛm ec'a turkuas ɛm, ɛtŋ lɛw yony ɛm ec'a ametis ɛm. ²¹ Masany lɛw yony a el ayɛ lɛw yony; lisany nyam eci kok ɛm a, wɛl b'oc ayɛ ligbɛl nyam coco. ɛjem a el sika tasi ɔfr eke ayl am ekan es ɛsɛ akroŋɔ af.

²² M'ɛknm Nyamel ɛb ab ɛm, aŋke ɛb a eci Nyamel a el ɛs Kɔtɔkɔ Nyam Abusu ɛs lele licɛbli ab ab. ²³ ɛb a ɔlm ligbn es, ɔlm awl es eke k'ayal il, aŋke Nyam ec'anygbɛl a am ayal il ɛtŋ licɛbli a el in eci mun al. ²⁴ ɛb ɛb a fɛŋ ec'agŋ a b'ow an es in eci usuayl ab ɛm, ɛtŋ wus eci ɛb ebu a b'ow ot el eci ob ɔny a ow yogŋ. ²⁵ Lɛgŋ owr nimum a, baŋn a eci

masany a b'ow fifig ok es; lɛgŋ kaka wɛl k'ow bablm, aŋke yogŋ lɛgŋ uk k'ow anm ij. ²⁶ Wɛl b'ow ot ɛb ɛb a eci sagb a lele ob ɔny ab ab ow yogŋ. ²⁷ Ob fɛŋ eke aylm Nyam ec'any af lele agŋ eke bi kok musue owi ke b'ɔny yadŋ a k'ow okm baŋn a. Agŋ a ɔny coco a eke b'ow ok ɛm a el, ɛl a eke wɛl nɔn ɛl ec'en licɛbli a eci sel ɛŋn e lel ab ɛm a.

22

¹⁻² ɛmeny afr ɛrm ɛs a yeŋm'm sel ɛŋn eci mij ewl mij ek'am jejn ɛsɛ akroŋɔ af, ke anŋ Nyam lele licɛbli ab ab ec'atufu lɛkpɛn a ogŋ am jejn ok ɔkm ewl im ɛb a ec'usu araŋn a. Mij a ec'al yony a eke ok a ec'araŋn a, sel ɛŋn eci likŋ a anŋ. Lakpo nyam af a, li b'ɔsu ey sakp lɛw yony, awl nyam akp nyam. In eci suw a b'ewlm ɛb ɛb ec'agŋ a. ³ Ofn owi kaka k'ow anm ij.

Nyam lele licɛbli ab ab eci atufu lɛkpɛn a b'ow anŋ ɛb ab ɛm, ɛtŋ Nyam eci juma kok ɛsɛl a b'ow igŋ'n nuŋ. ⁴ -Li b'ow -l'ɛkn ow ec'any a, ɛtŋ ow eci nin a b'ow nɔn ɛl ec'anyafr a. ⁵ Lɛgŋ uk k'ow anm ij, ɛtŋ -li k'ow -l'ibramn mun al ec'usuayl a lele ligbn ec'ab ab, aŋke ɛs Kɔtɔkɔ Nyam in obi li b'ow l'ok wɛl in ec'usuayl ab af, ɛtŋ -li b'ow -l'el es ɛw ɛsɛl godo godo fɛŋ eci.

Krist eci mower

⁶ ɛmeny afr ɛrm ɛs a dad'm nine: «Sodad amua el nawɛ, wɛl ɔtu eke k'ɔny ɔmn ow ɛm; ɛtŋ ɛs Kɔtɔkɔ Nyam a eke bi nyimn kokoba ɔb ɛsɛl eci abŋ a, ɛrm in ec'afr ɛrm ɛs ow yec'ɛtŋ ke li yeŋm in e juma kok ɛsɛl a low eke b'ow ɛy lɛgŋ tɛl ɛm a.» ⁷ Jesu dad nine: «Ìri, ow k'ow ibnm m'ow m'ow! Ehe ɛl agŋ a eke b'oc kokoba ɔb e sodad ek'anŋ lel na ɛm a senyn senyn a ecil!»

⁸ ɛm Jan, m'iri ɛtŋ m'ɛkn ów amua. ɛtŋ eke m'iri ke m'ɛkn a, m'ok ɔwrɔkp wus afr ɛrm ɛs a eke yeŋm'm ów amua a ec'any af eke mi

† 21:16 sofu fandi lɛw yony:ow bɛbmn 2220 kilo ab. † 21:17 sofu a ekŋ lobŋ miy yar:Ow bɛbmn 65 kilo ab.

k'ign'n nunj. ⁹ Gbeko li dad'm nine: «Ki kok eben! Em yeji juma kok es ese η af, ese esη jimel kokoba ob esel ab af, ese agη a feη eke b'oc lel na em eci sodad a senyn senyn ab af. Nyam anake it eke k'ign nunj a, ko ow elm em!»

¹⁰ Emeny li dad'm nine: «Kokoba ob e sodad ek'annj lel na em a, k'oc ki lol es, anke ow amua feη eci seη a eke wel bebm ok es a titm. ¹¹ Ke eη eke akplm a, n'annj in ec'akplm ab em; eη eke aylm Nyam ec'any af a, n'annj in ec'aylm ab em; eη eke bi kok low mamn a, n'annj low mamn kok ab em; eη ek'el lala a, n'annj lala el ab em.»

¹² Jesu dad nine: «Kin, em ec'ow ibnm ij! Mi b'ow m'ism ob ap ab, etη mi b'ow m'oj eη eη, juma a eke li kok a eci. ¹³ M'el Nunj Ob lele Nunj Edη ab, m'el Krekre lele Es Abal El ab, Kpokpo lele Uwar ab.» ¹⁴ Ehe el agη a eke am efn el ec'ob sos ew es eke k'ejn abusu ij sel eη e likη a ec'ey a eci. -Li b'ow -n'ejn abusu -l'ecr masany a eci -l'ok eb ab em. ¹⁵ Sica banη a eci jam a, agη eηη a, cam kok esel, afacu, agη ibiu, sekp nunj ign esel lele ayadηu ab ec'usu ek'annj ana!

¹⁶ «Em Jesu, m'erm em ec'afr erm es a ow ij ow amua e danku Nyamel feη ec'any af. Em, m'el David ec'eb ab em eci lilaw, † ibribr eci lel ek'am jejn. ¹⁷ Abη a lele yow a eke wel ebi ab ab am dad ese: “Ow!” Ke eη yec'eke in yeji am iri low na a dad ese: “Ow!” Ke eη eke mijamn am ony a ow; ke eη eke am erur sel eη eci mij a, eb ofr em.»

Nunj edη ec'odad

¹⁸ Em, Jan, kin low eke m'am igbl ow eci lebl ogη mi dad eη feη eke b'ow iri kokoba ob owi a ek'annj lel na em a: eke batη eη kaka feη am oc low ejeci nyam elu em a, ke abu eyr owi a feη eke wel dad ow e low lel na em a, Nyam b'ow ot oj'n. ¹⁹ Etη eke batη eη kaka feη am ony kokoba ob e sodad a ek'annj lel na em a ec'ob nyam oc es, ke sel eη eci likη a ec'ey a lele eb lala a eke wel dad ow ec'odad lel na em a, Nyam b'ow ony oc'r es abu em. ²⁰ Eη a eke ij low nenymbri nyam na ec'asmanu a dad nine: «M'am ow caca!» Amen! Es Kotoko Jesu, ow gōj!

²¹ Ke sica Es Kotoko Jesu ec'owro a annj ony feη ab.

† 22:16 Ekn Es Ekn 5.5 ec'akr otar a.